שו״ת · אחרונים

אמרי דוד

רבי דוד הלוי הורביץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

אמרי דוד

רבי דוד הלוי הורביץ

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/אמרי-דוד/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

בשם ד' ראש דבר 7
הקדמה 10
סימן א 41
סימן ב 45
סימן ג 47
סימן ד 50
סימן ה 52
סימן ו 54
סימן ז 57
סימן ח 58
סימן ט 60
סימן י 64
סימן יא 67
סימן יב 69
סימן יג 71
סימן יד 74
סימן טו 75
סימן טז 80
סימן יז 82
סימן יח 83
סימן יט 87
סימן כ 88
סימן כא 90
סימן כב 93
סימן כג 94
סימן כד 96
סימן כה 98
סימן כו 100
סימן כז 102
סימן כח 106
סימן כט 108
סימן ל 110
סימן לא 112
סימן לב 115
סימן לג 117
סימן לד 120
סימן לה 122
סימן לו 123
סימן לז 126
סימן לח 129
סימן לט 130
סימן מ 133
סימן מא 136
סימן מב 138
סימן מג 141
סימן מד 143
סימן מה 146
סימן מו 149
סימן מז 151
סימן מח 152
סימן מט 156
סימן נ 157
סימן נא 160
סימן נב 162
סימן נג 162
סימן נד 165
סימן נה 167
סימן נו 170
סימן נז 171
סימן נח 173
סימן נט 175
סימן ס 176

סימן סא 179
סימן סב 183
סימן סג 187
סימן סד 189
סימן סה 191
סימן סו 193
סימן סז 195
סימן סח 199
סימן סט 200
סימן ע 203
סימן עא 206
סימן עב 210
סימן עג 214
סימן עד 216
סימן עה 220
סימן עו 222
סימן עז 224
סימן עח 226
סימן עט 228
סימן פ 230
סימן פא 232
סימן פב 235
סימן פג 240
סימן פד 244
סימן פה 247
סימן פו 250
סימן פז 251
סימן פח 253
סימן פט 255
סימן צ 257
סימן צא 258
סימן צב 261
סימן צג 263
סימן צד 265
סימן צה 268
סימן צו 269
סימן צז 270
סימן צח 273
סימן צט 278
סימן ק 280
סימן קא 282
סימן קב 284
סימן קג 286
סימן קד 288
סימן קה 291
סימן קו 293
סימן קז 295
סימן קח 298
סימן קט 302
סימן קי 303
סימן קיא 305
סימן קיב 307
סימן קיג 310
סימן קיד 311
סימן קטו 313
סימן קטז 315
סימן קיז 317
סימן קיח 320
סימן קיט 323
סימן קכ 325
סימן קכא 327
סימן קכב 329
סימן קכג 332
סימן קכד 333

סימן קכה 336
סימן קכו 338
סימן קכז 339
סימן קכח 342
סימן קכט 346
סימן קל 352
סימן קלא 354
סימן קלב 356
סימן קלג 358
סימן קלד 360
סימן קלה 365
סימן קלו 366
סימן קלז 369
סימן קלח 372
סימן קלט 374
סימן קמ 376
סימן קמא 379
סימן קמב 381
סימן קמג 382
סימן קמד 384
סימן קמה 386
סימן קמו 389
סימן קמז 390
סימן קמח 393
סימן קמט 395
סימן קנ 396
סימן קנא 398
סימן קנב 400
סימן קנג 400
סימן קנד 402
סימן קנה 405
סימן קנו 409
סימן קנז 412
סימן קנח 414
סימן קנט 417
סימן קס 418
סימן קסא 422
סימן קסב 425
סימן קסג 426
סימן קסד 429
סימן קסה 431
סימן קסו 433
סימן קסז 436
סימן קסח 439
סימן קסט 441
סימן קע 444
סימן קעא 447
סימן קעב 449
סימן קעג 453
סימן קעד 454
סימן קעה 456
סימן קעו 459
סימן קעז 463
סימן קעח 466
סימן קעט 469
סימן קפ 472
סימן קפא 473
סימן קפב 475
סימן קפג 476
סימן קפד 479
סימן קפה 483
סימן קפו 485
סימן קפז 487
סימן קפח 488

סימן קפט 492
סימן קצ 494
סימן קצא 496
סימן קצב 497
סימן קצג 501
סימן קצד 504
סימן קצה 507
סימן קצו 509
סימן קצז 511
סימן קצח 513
סימן קצט 516
סימן ר 517
סימן רא 518
סימן רב 520
סימן רג 525
סימן רד 526
סימן רה 529
סימן רו 531
סימן רז 532
סימן רח 536
סימן רט 538
סימן ריא 540
סימן ריא 543
סימן ריב 545
סימן ריג 547
סימן ריד 549
סימן רטו 552
סימן רטז 554
סימן ריז 558
סימן ריח 560
סימן ריט 563
סימן רכ 567
סימן רכא 570
סימן רכב 578
סימן רכג 581
סימן רכד 584
סימן רכה 587
סימן רכו 589
סימן רכז 594
סימן רכח 595
סימן רכט 598
מפתחות לחלק או"ח 600
חלק יו"ד 603
חלק אה"ע 610
חלק חו"מ 613

בשם ד' ראש דבר

לפנים זאת בישראל בעת יצאו מארצם הלכו שבי לפני צר גלתה יהודה הגלת שלומים וילכו מגוי אל גוי תעו במדינות בדרך לא ידעום מאלה נפרדו לקצות תבל ולכנפות הארץ, ובארבע דוחות השמים נפרשו ולא מצאו מרגוע לנפשם העיפה, אולם בטרם יבוא הבל לה עוד לא הרימו פעמיהם ללכת אורח עוד לא התננפו רגליהם, זכרון לפניהם הי' כי לקחו בידם טובם מחמד עיניהם ושכיות חמדתם וכלי תפארתם הנה באמתחתם וישימו בצרחתם שני אלה כתומם תודה שבכתב אש דת עם תורה שבע"פ חקוקים על לוח לבם בצפורן שמיר והמה אתם עמם וכל עיר וממלכה אשר פתחו להם שערי ארצם ודרכה כף רגלם הצג על אדמת עפר הארץ ההוא כי אז ותהי ראשית מלאכתם לעשות להם בית נאמן להתפלל לד' ולתורתו כי שמה התאספו העם בקד ערב וצהרים לשפוך שיחם לפני ד' צקון לחשם ואחרי כן דרשו מעל ספר ד' תורה וגם חכמה יחד כי נפשם יודעת מאד בהם שמן חלקם ומאכלם בריאה ותורת ד' נר לרגלם מדריכם בדרך ילכו מלמדם להועיל איכה יעבדו את ד' אלקיהם וממנו יקחו וממנו ילמדו כל מדה נכונה לדעת להלך נגד החיים וימצאו חן בעיני אלקים ואדם:

וכאשר ארכו להם הימים בשבת ישראל בהעיר הזאת ויאחזו בה והשיגה ידם מאת שרי הממלכה הורמן ודשותא כי ארצם לפניהם שבו וסחרוה כי אז קראו עצרה יחד ראשי העם ושוטרי', ויועצו יחדיו כי נחוץ להם להרכיב אלוף לראשם ולהרים בחור מעם רב גדול בתורה אשר ילך לפניהם וללמד תועים בינה דעה והשכל ויעיד להם אוזן לשמוע כלימודים, ולא אחרו לעשות הדבר ועד מהרה ירוצו דבריהם אל דאש גולת אריאל נשיא ישראל אשר הוקם עול לתורה ולתעודה הסוכך באברתו על כל בני הגולה ושמה הפילו תחינתם לפניו ויספרו לו כי באנו אל הארץ הזאת ורב תודה לאל עליון כי הטה חסדו עלינו ומצאנו חן בעיני המלך ושריו כי נתנו לנו מקום לשבת עמהם ויהיו לנו למעוז ולמחסה מכל עברים מסביב ומעתה נחוץ לנו רב ומורה אשר כח לו לעמוד בהיכל התורה והתלמוד ואנחנו מחרים את פני אדמו"ר לשלוח לנו איש כזה ועלינו לנשאהו ולנטלו עד שמי רום וכוכביהם ונכלכל אותו כמשפט וכל מחסוריו עלינו, הנשיא הטה אוזן והקשיב לקול מליהם נשא פניהם לדבר הזה ומן ישיבתו הדמתה לקח עץ ארז בחור דך וטוב גבור בתורה וביראת ה' טהורה ויתמוך את ידיו עליו ויאמר לו לך בכחך זה והי' לבן חיל ללמד לעם ד':

תורה ומצות ויצו עליו לאמור כי בתבונות כפיו ינחם וינהלם על מי מבועי החכמה והמדע וממנו ישאבון מים אין מים אלא תורה איך ליראה את ד' ולעבדו בלבב שלם,

הרב נשא רגליו וילך אל המקום אשר שלחו רבו ואחרי שבועות או ירחים אחדים ויפגע במקום בא אל המנוחה ואל הנחלה אשר שפרה עליו כי בני העיר שמחו לקראתו ויו"ט עשו בראותם יחד את מוריהם גבר רם ונשא חותם תכנית מלא ברכת ד' וכל אשר שאלו ממנו בתורת ה' הגיד להם וכל העם עונים אחריו מקודש מקודש כי ראו חכמת אלקים בקרבו וישיבהו על כסא הרבנות כסא כבוד מרום מראשון וכל העם ינהו אחריו לשמוע לקול הגה אשר מפי הרב יצא והעיר צהלה ושמחה:

וברבות הימים ותעש בדים ותשלח פארות כי הבנים בני העיד תורה יבקשו מפי הרב ושתו בצמא את דבריו והיו לבני חיל גדיים נעשים תיישים ואלופינו מסובלים בתורה ויראה והארץ האירה מכבודם וקרני אודם פרשו כנפי' מלא רוחב הארץ כי עתקו גם גברו חיל ויצא להם שם עד למרחוק ויעלו גם המה על גפי מרומי קרת לדון ולהורות עפ"י החוקים ותתודות, מאת רבותינו אשר היו למאורות הלכו בעקבות מוריהם כאשר הורו להם את הדרך לא הטו ימין ושמאל וכל הדבר הקשה יביאון אל רבם והוא האיר עיניהם בהראותו את ידו החזקה וזרועו הנטוי' כי מקורו הערה שרשו פתוח עלי מים וממקום קדוש הש"ס יהלוך, והתשובה על השאלה יהי' זה פתרונו יציבא מילתא ומהימן פישרה, הרב אסף וקיבץ על יד תשובות רבות והיו לאחדים בידו ספר שלם, התלמידים אשר שתו בצמא את דבריו ויחלו על תשובותיו כעל טר מלקוש חילו פני רבם כי אל ימנע הטוב מאתם ויוציא חיבורו לאור וחכמתו בחוץ תרונה כי ממנו ילמדו להשיב לעדת ישרון דבר ד' זו הלכה, גם הרב אבה שמוע ויט שכמו לסבול עול קיבוץ לסדר חיבורו למען יתן לעם להשביעם מיין רקחו מעסים דמונו מפרי מעלליו אולם זאת הניא את לבבו לאמוד לאסורים צאו מאשר בסתר דיבר יראה החוצה קבל עם פן ואולי בעבור זה ירום לבבו ועטרת גאות ילבש לאמור כי הגדיל לעשות בראותו כי דבים וכן שלמים בתורת ספרו יהגו יומם ולילה ויענדם עטרות למו וירא ויאמר פן יבולע לו וינכה לו מזכיותיו לכן מלך עליו לבו לפרסם חיבורו ולהעלים את שמו ולא יזכר ולא יפקד עליו לוח שם מחברו בספר חסידים סי' שס"ז ובזה לא ירא ולא יפחד מאומה כי קרנו בכבוד ספרו לא ירום ולא יעלה לשמים שיאו כי חכמי התורה לא ידעו את מחברו לתת כבוד לשמו אבל בשמים ממעל הנה שכרו אתו ופעולתו לפניו יהי' בזה ובבא:

והנה את אשר העברנו פה לפני הקורא וספרנו באזני האיש אשר עיניו לנוכח יביטו דברי אלה, ידע נאמנה כי כן הי' לפנים עד שנות מאה האחרונה כי אבותינו ספרו לנו ובעינינו ראינו מאת כותבי הדודות מאשר חפשו בחפש מחופש ובאו על כל נעלם מאשר היו בימי קדם המה הוכיחו במישור והציגו לפנינו את יקר תפארת גדולת תוה"ק כי היו

מעריצים ומקדישים אותה ועל ידה היו הת"ח גדולים מאד בעיני העם וכולם משבחים ומפארים אותם ועל פיהם יצאו ועל פיהם יבואו ואת פיהם שאלו ודרשו לדעת לעשות לעבוד את ד' ביראה בשמחה ובטוב לבב אולם אהה:

לא כן שנות אלה הפך עלינו בלהות נפלה עטרת ראשינו התורה חוגרת שק ועל אלה היא בוכי' בני יצאוני ואינם עזבוה והלכו להם ברחו ממנה עד למרחוק הרחק מאדם העיר פנו אליו עורף ולא פנים השליכו אותה אחרי גווים, הבחורים אשר הסכן הסכינו לינוק משד חלבה ולשביע בצחצחות עמה המה היו במודדי אור התודה שטו מעלי' וחלפו עברו ועקבותם לא נודעו אצלה והיא לבדה נשארה וילכו לכוסס (אכילה) כים (כסף) לתיאבון ובילדי נכרים ישפיקו ויאמר שפתינו אתנו מי אדון לנו ובעבור זה חית ידינו מצאנו לאכול לשבעה ולמכסה עתיק שמן חלקינו וכסף וזהב ירבו לנו במלא חפנים וחופשה ניתן לנו לעשות ככל אשר תאוה נפשינו ותהי נקלה בעיניהם לילך בגילוי הראש בקרית חוצות ראשיהם פרועות וידיהם ערומות ואחריהם הבתולות ימשכו וימהרו לעשות כמוהם ואם אמרתי אספרה כמו תלאה העט ואם כשופר נרים קולנו להוכיח אותם במישור מי ישמע לנו המה לא יהיו מחובקי ביהמ"ד ולא יסורו אלי', בתי כנסיות ובתי מדרשות יהיו להם לבקר ואולי שלש פעמים בשנה, ומעתה אחרי כי נשארנו בעלי תורה מעט מהרבה וכבודינו לעפר ישכון ואין שואל ואין דודש להביט אל ספר אשר פעל ועשה ת"ח, מורא לא יעלה על ראשינו כי ע"י ספרו מתנשא לעומתו והתברך בלבבו כי מעשה ידיו להתפאר ויוכל להודיע בשער בת רבים כי הוא חיברו ולא תוסיף תת לו יותרת הכבוד:

ולכן תדרכי נפשי עוז ובשבטי ישראל נודיע נאמנה כי זה שנים אחדות לי אמר לבי לקבץ נפזרים על יד התשובות מאהבה אשר השבתי לשואלי דבר ד' זו הלכה כאשר אלקי יורני ועלי השכיל ובאמת אגיד ולא אכחד כי לא זכרתי ולא עלתה על לבי להיות מחוברי חבר ולהשמיע במרום קולי כי דוד הוא הקטן, ונפשי יודעת מאד כי גם מבלעדי יוכלו למצוא דבר חפץ להבין שמועות ולהורה דעה בתוה"ק, אך ידידי ובני היקרים ד' עליהם יחיו המה דברו על לבי לאסוף כעמיר גורנה את אשר העלה מצודתי ואשר ממרום הערה עלי כי מפיו חכמה ותבונה והוא הנותן כח לעשות חיל בתוה"ק למען לימים יוצרו יהי' לי לזכרון בהיכל ד' ואולי ימצא דברים אחדים אשר קלעתי אל השערה או את מקורו הערתי, ולכן זה זמן קם החילותי להעתיק התשובות אשר שלחתי החוצה עד אשר נאספו אלי מעט התשובות אשר אני מדפיס וכמעט יותר ממה שכתוב כאן נאבדו ממני ולא העתקתי דברי תשובתי, והנה קראתי שם הספר "אמרי דוד" ויקרא בו

שמי ושם אבותי, אבי הרב הגאון הצדיק ד' אלעזר ז"ל ואמי הרבנית הצדקת מרת אסתר רבקה עה"ש והיא היתה בת אבגינוס הרב הגאון מו"ה אפרים פישל הורוויטין זצ"ל אבד"ק מונקאטש נכד הגאון הקדוש ר' מ"מ מלינסק זצ"ל ולמעלה בקודש, ואני תפלה לנודא עלילה כי יאמר לצרותי די ויאר פניו אלינו ויברך אותי ואת בני ובנותי ה' עליהם יחי' בכט"ס וינטלם וינשאם כי קרנם בכבוד ירום ולראות מהם דור ישרים יבורך בנים ובני בנים עוסקים בתורה ויקוים בהם לא ימושו וגו':

כן ברכי נפשי את אנשי עדתי אשר זה כשלש ועשרים שנה אשר הוקמתי על ואחר כבוד לקחני להנחילי כסא כבוד הרבנות דפה אשר ישבו לפנים זקניי הגאונים מאורי אור זצ"ל עם דודי הגאון וב"ד הגאון המפורסים ז"ל, והמה ישבו כסאות למשפט יותר ממאה וחמשים שנה ועיני לשמים נטלת כי ד' ישקיף וירא לטוב להם כל הימים ויראו חיים טובים ונעימים, וכפורחת יעלה נץ הצלחתם, הון ועושר בביתם, בנים סביב לשולחנם, ובטרם יקראו ד' עגם. ובמהרה נושע תשועת עולמים ובלצ"ג אכי"ר:

דוד הלוי איש הורוויץ האברפ"ק סטניסלאב והגליל יע"א

ובעמדי על מפתן סיום הספר זכרה אלקי לטובה בני היקרים ה"ה הרב הגדול מו"ה אפרים **פישל** נ"י ואת הבחור החריף ובקי המושלם כמד אליהו יחי' בעד טרחתם הגדולה בהעתקת התשובות ובהגהותיהם ישלם ד' להם פעלם ויעלו מעלה מעלה על במתי התורה והאושר ויעזרני לראות מהם רב נחת כאשר עם לבבי אכי"ר:

כעתירת אביהם הנ"ל.

הקדמה

מעת רבה החכמה ותרב הדעת וענקי הרוח אנשי שם אשר רב כוחם ועיניהם כיונים על אפיקי ים התלמוד יאספו כעמיר גורנה פסקי ראשונים ומהם ישאבו מי תורתם, והעלו זהב ורב פנינים עשו ציצים ופרחים עד אשר חיברו להם יחדיו ספר גדול ורחב ידים נחמד למראה ותאוה לעינים כי שם ימצא דברי חפץ בפלפול וסברא עם הלכה ברורה, ואולם בטרם יצאו לשוח בדבר ד' זו הלכה עוד לא גילו פני הלוט להביא החדרה חדרי משכיות החכמה והתבונה לכל מבין עם תלמיד לשום עין על דבריו ולשבוע בצחצחות עמו, הציב לו יד בפתח השער ופתח דבריו יאיר להבין אמרי בינה בתוה"ק ומה ירמזון מיליו ומשם בארה מפורש ושים שכל במדרשי חז"ל ולאט לאט ילך קוממיות ובונה מעליותיו באגדת הש"ס יערוף כמטר לקחו ומעיר למוסר אוזן אנשים כי ייטיבו דרכם וישעה אדם אל עושהו, וזה דרכם דרך הקודש יקרא לה כי מקור נפתח הוא מדברי חז"ל

שבת (ל:) רבה כי הוי פתח בשמעתתא הוי אמר מילתא דבדיחותא והוי בדחי רבנן והדר יתיב באימתא ופתח בשמעתתא ואמרתי כי גם אני אחריהם אלך ואדרוך בעקבותם:

ויש להבין מה זה מילתא דבדיחותא אם היא שיחת חולין הא אמרי יומא (י"ט:) א"ר השח שיחת חולין עובר בעשה ראב"י אומר עובר בלאו ובסוכה (כ"ח.) ריב"ז ור"א מימי' לא שחו שיחת חולין וברמב"ם אמרו על רב מעולם לא שח שיחת חולין ובשבת (כ"ד:) כל מילי דמר עביד כרב, ורבה צדיק גמור הי' כמו"ק (כ"ח.) ויצאה נשמתו בטהרה כב"מ (פ"ו.) ואיך נרהיב בנפשנו עוז לאמר על רבה כי בכל יום דברי חול דיבר, ועוד הוא מדבר והתלמידים שוחקים וברכות ול"א:) אמר ר' יוחנן משום רשב"י אסור לאדם למלא שחוק פיו בעוה"ז וכן היא בא"ח סי' תק"ס וע' טו"ז בזה"ז אפי' בשמחה של מצוה לא ימלא שחוק פיו וידוע דרבה תלמידו דר' יוחנן הוה ככתובות (קי"א.) רב יש לך ומנו ר"י ע' תוס' עירובין (כ"ב:) ד"ה קדקפנא:

ונראה כי מילתא דבדיחותא היא דברי תורה במילי דשמיא אשר **מבחוץ** עוטה מעיל הפשטות ותוכו **רצוף** אהבת ד' וסוד כמוס חתום באוצרות מלות אלו ותורה ממנו תצא כאשר אוכיח במישור ממה שיעבור לפנינו, והיטב אשר דיבר רבה גם התלמידים לא מלאו שחוק פיהם רק פחד ורחב לבבם והדברים שמחים כנתינתם מסיני:

והבט וראה מה שאמרו ז"ל ב"מ (נ"ט:) תנור שחתכה חוליות ונתן חול בין חוליא לחוליא ר"א מטהר וחכמים מטמאין וכו' תנא באותו יום השיב ר"א כל תשובות וכו' א"ל אם הלכה כמותי חרוב זה יוכיח נעקר חרוב ממקומו ק' אמה א"ל אין מביאין ראי' מן החרוב א"ל כו' אמת המים יוכיחו חזרו אמת המים לאחוריהם א"ל אין מביאין ראי' מאמת המים א"ל וכו' כותלי ביהמ"ד יוכיחו הטו כותלי ביהמ"ד ליפול נער בהם ר' יהושע אם תלמידי חכמים מנצחין אתם מה טיבכם לא נפלו מפני כבודו דר' יהושע לא זקפו מפני כבודו של ר"א מן השמים יוכיחו יצאה בת קול וכו' עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים היא וכו' אשכחי' ר' נתן לארי' א"ל מה עביד קב"ה וכו' א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני, ונראה אחר שר"א השיב כל תשובות שבעולם והרבה להביא ראיות נכוחות למבין מהתורה והקבלה וכל זאת לא יכול להם להעלותם רשיטתו השיב להם חרוב זה יוכיח ר"ל דאמרו ז"ל בחולין (פ"ו.) דאמר ר"י א"ר וכו' כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וכו' די בקב חרובין מע"ש לע"ש ע"כ ויען כי הי' ניזון רק בחרובין קראוהו חביריו בשם חרוב וכ' תוס' חגיגה (ט"ו א') שחנינא בן דוסא הי' גדול במעשיו מכל בני דורו ע"ש וברכות ול"ד:) שהי' בימים ההם ר' יוחנן בן זכאי וקראו חנינא בני בקש עליו רחמים ע"ש ור"א בן הורקנוס הי' מתלמידי ריב"ז וחשב שאחר שר' חנינא

רוח אלהין קדישין בי' ואם הוא יסכים אליו כי אז ינהרו אחריו כל החכמים ויודו לו ויען כי ר' חנינא בן דוסא הי' יושב בתפילה בביהמ"ד רחוק מהחבורה ושפך נפשו אל השם לכן קרא לו ר"א חרוב ונעקר חרוב ממקומו ק' אמה ר"ל עד מהרה רץ אל החבורה ומזה הוכיחו כי **גם** ידיו עם ר"א להסכים עמו והשיבו לו חכמים אין מביאין ראי' מן החרוב אף שאדם גדול הוא:

אבל עכ"ז אין כאן רק שנים שאומרים כן וא"כ הם הרבים ואחרי כי ראה ר"א כי גם לרחב"ד לא ישימו לב לתלות שבודאי מן השמים הסכימו לדברי ר"א אחרי כי גם רחב"ד מילא אחריו חזר ואמר אמת המים יוכיחו ר"ל דאמרינן במסכת אבות (פ"ב) דחמשה תלמידים היו לו לריב"ז ומונה שבחם ואמר על ר"א בן ערך שהוא כמעין המתגבר ואמר אח"כ אבא שאול משמו שאם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים אחד ור"א בן הורקנוס עמהם ור"א בן ערך בכף שני הי' מכריע את כולם ע"ש כי הי' לבו לב הארי בחריפות ובקיאות עולה על כל חכמי דורו לזאת חשב ר"א בן הורקנוס שהוא יוכיח ואליו ישמעו כל החכמים יען שגבהו כארזים וזה שאמר אמת המים יוכיחו הוא ר"א בן ערך שהמשילו ריב"ז למעיין המתגבר הוא יוכיח בינינו ויוציא לאור משפטינו חזרו אמת המים לאחוריהם:

והנה האלשי"ך ז"ל כ' שהשכל נקרא פנים דנברא קודם מעשה בראשית והחומר נקרא אחור שנברא אחר מעש"ב ובזה מפרש ויחר לקין מאוד ויפלו פניו ר"ל שנפל מהשכל ע"ש ובזה נוכל לפרש (ירמי' ז') ולא הטו את אזנם ולא שמעו ויהיו לאחור ולא לפנים ע"כ ר"ל דהלכו אחר החומר והשליכו אחרי גום השכל, וזה שאמרו חזרו אמת המים לאחוריהם ירצה הראב"ע שנקרא אמת המים השיב להם לאחוריהם ר"ל דילכו אחרי החומר ולא עם השכל והצדק עם ראב"ה והוכיח זאת בראיות ברורות אולם החכמים לא שתו לבם גם לדברי ראב"ע והשיבו אין מביאין ראי' מאמת המים ר"ל אכתי אינכם רק שלשה ואתנו הרבים ואחרי ראה ראב"ה כי גם שני אלה צנתרות הזהב לא הועילו ולהם הם אומרים כי רבים אתנו מאשר אתם חזר ואמר כותלי ביהמ"ד יוכיחו ר"ל דאמרינן בע"ז בע"ז (ז' א') הי' שנים אחד מסמא ואחד מטהר אם הי' אחד גדול מחבירו בחכמה ובמנין הלך אחריו היינו דיש לו תלמידים הרבה ור"א הי' לו הרבה תלמידים ולכן אמר כותלי ביהמ"ד יוכיחו ר"ל נעמוד למנין ונראה עם מי הצדק ולמי יהי' הרבים וזה כותלי ביהמ"ד יוכיחו ר"ל התלמידים שישבו שם, הטו כותלי ביהמ"ד ליפול ר"ל בני הישיבה כפפו קומתם ורצו להסכים לר"א והרכינו ראשם נער בהם ר' יהושע וכו' אתם מה טיבכם ואין לכם להגיד חוק ומשפט הלכה כי צעירים אתם לימים לזאת הסו, ולכן אמר כי לא

נפלו מפני כבודו של ר' יהושע ר"ל לא נתנו כל הסכמתם לר"א ולא זקפו מפני כבודו של ר"א להראותו כי עוד לא חזרו מדבריהם ולבם עמם, וכראות ר"א שאין לו עוד מה לעשות בארץ לכן עיניו לשמים נשא ואמר מן השמים יוכיחו יצאה בת קול שהלכה כמותו והשיב ר' יהושע אין משגיחין בבת קול:

ומנין למד ר' יהושע שאין משגיחין בב"ק יש לומר ממאי דאיתא ביבמות (ע"ח:) ויאמר ד' אל שאול שלא נספד כהלכה וע' שבת ק"ה:) הרי באזניהם שמעו מאת ד' מן השמים כי לא יצאו ידי חובת ההספד עם שאול ומזה יכלו להוכיח כי הרצון בשמים ממעל לתקן המעוות ולהספידו עתה מחדש ואפ"ה אמר דוד שאול נפקו להו תריסר ירחי שתא ולא דרכי' למיספדי' ערש"י הרי דוד לא השגיח בב"ק כיון דחכמים הורו כן מה"ת כי אחר י"ב חודש אין להספיד ע"ש וצ"ע בשמואל (כ' כ"א י"ד) כל אשר צוה המלך דש"י להספיד עליהם בכל ערי ישראל ע"כ וזה היפך ש"ס דילן ואמרי אשכחי' ר"נ לאליהו א"ל מאי עביד קב"ה וכו' א"ל קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני בני וכתבו תוס' הא אין שחוק לפני הקב"ה כע"ז וכו' והכא מילתא דבדיחותא בעלמא הוא דאמר ע"כ ויש לחדור אמרי קדוש של הקב"ה כי בודאי לא דבר דיק היא חלילה ודבר גדול דיבר מלך מלכי המלכים:

ונראה דאמרי' בפסחים וקי"ט אמר"כ משום ריב"ר מ"ד למנצח מזמור לדוד זמרו למי שנוצחין אותו לא כמדת בו"ד שנוצחין אותו והוא עצב אבל הקב"ה שמח וכו' וזה שהי' הקב"ה קא חייך ואמר נצחוני בני וכאן הי' הנצחון למעלה ראש כי ידוע דברי הסמ"ע חו"מ סי' מ"ב בשם הרשב"א בשטר שהלוה טוען דדק זו השכין והסופר אומר שכוונתו הי' על כולם הדין עם המלוה וגם כאן הקב"ה הי' כותב הס"ת ואמר שהלכה כד"א ואפ"ה כביכול הכריע אחרי רבים וכו' והקב"ה שמח, אך יש להבין מדוע אמר הקב"ה ב' פעמים נצחוני בני ונראה דמצינו בילקוט כשעלה משה למרום שמע קולו של הקב"ה וכו' אליעזר בני אומד פרה בת שתים ועגלה בת שנתה וכו' ואתה אומר הלכה בשם בו"ר וכו' ע"ש דהקב"ה רצה לקבוע הלכה כר"א גם בפר"א וזה שאמר הב"ק מה לכם אצל ר"א שהלכה כמותו בכ"מ ואפ"ה גם בפר"א אין הלכה כר"א ומש"ה אמר הקב"ה ב' פעמים נצחוני בני ושמח:

מזה נדע מהו מילתא דבדיחותא וכמה מילתא גברנותא איכא למישמע מיני' וממנו ילמדו מוסר השכל דלא יעמוד אדם על דעתו אף כי חסנו כאלונים ויודה להחבריו, וכהני מילתא דבדיחותא אמר רבה מילי מעליותא ללמד לבני הנעורים איך ליראה את ד' הנכבד והנורא, וכמו דאמרי' בעירובין (נ"ז:) אין מודדין אלא בחבל של נ' אמה וכו' ולא ימדוד אלא כנגד לבו, הי' מידד והגיע לגיא או לגדר מבליעו וחוזר למדתו, הגיע

להר מבליעו וחוזר למדתו ובלבד שלא יצא חוץ לתחום ואם אינו יכול להבליעו בזו אמר ר"ד בד"י משום ר"מ שמעתי שמקדרין ע"כ המשנה, ולמראה עינינו בפרש"י הוא דינים לער"ת אבל יש בו עוד לאלקי מילין מוסר השכל הסכת ושמע ידוע כי מנין חמשים קדוש היא וכמו דאמרי' בר"ה (כ"א:) ג' שעדי בינה נבראו בעולם ולהיפך שערי טומאה מנין יובל ג' וכן מנין הספירה ואמרי' סנהדרין (ק"ו:) הקב"ה ליבא בעי וירושלמי ברכות עיני ולבי תרי סירסורא דעבירה ושלמה אמר ריש ועושר אל תתן לי וברכות (ל"ב.) בשביל כסף וזהב שהשפעת להם חטאו ובעירובין (מ"א:) עניות מעביר על דעת קונו ובקידושין (מ'.) מי גרם לי לאו עניותא, וזה אין מודדין אלא בחבל של ג' דהמעלות אשר יעלה בית אל המה חמשים וכל מעשי בני אדם המה יתחשבו דק כנגד הלב כי הלב חורש מחשבות טובות ורעות, וזה ולא ימדוד אלא כנגד לבו הי' מודד והגיע לגיא או לגדר ר"ל דירד ממדרגתו וישב אנוש עד דכדוכה של עניות וזה לגיא ולנדר שלא יוכל לעבור דרכיו סודר כסו אורחו חדולים מלמדו להועיל שלא יפלו פניו ומבליעו וחוזר למרתו כאשר הי' נאמן אד' ולתורתו כן יעמוד גם עתה הגיע להר ר"ל שעלה עד גרם המעלה העושר והון בביתו מבליעו וחוזר למדתו ולא יגבה לבו ולא ישכח את ד' והזהידו שלא יצא חוץ לתחום ובאם אין יכול להבליעו ד"ל דע"י כספו כי רבה שכח עושהו אמר שמעתי שמקדדין בהרים היינו נוקבים ההרים ותברי בתי דמי ונעשה עני ורש דל ואביון, ומזה יחזו עיני נגידי עמנו והמה ידעו כי כנים דברי חכמים ויזהרו ויחדדו ליישר דרכם והבן: **וכזה** דאה מה דאמרי' בעירובין ונ"ג) ר' אבהו כי הוה משתעי בלשון חכמה הוה אמר הכי אתרינו לפחמין אדקיעו לזהבים חשו להתחמם כנגדן ועשו לי תרי מגידו בעלטה רש"י תרנגולין המודיעים עונת הלילה והפשטות לחמם החדר בגחלים ולצלות לו שני תדננולין על הנחלים, ולעין הקורא כמו זר נחשבו כי ר"א יכוין ע"ז, ונראה כי ידוע ד"א חשוב בי קיסר כסנהדרין (י"ד) וכ"ד בש"ס והי' גם עניו ושפל ברך כסוטה ומ'. ומ"א). נ"מ מיני ומיני' יתקרס עילאה ובעת עלה הבמתה לדרוש ברבים לבו יחשוב אולי לא יאבו החכמים השומעים אותו לצאת לריב עמו בקושיות להשיב על דבריו משום יקרא דבי קיסר לכן אמרו ר"א כי הוי משתעי וכו' כדווא קדא בחיל אתריגו לפחמין ר"ל דפחמין נקראו ת"ח כמו ברכות (י"ג:) בר פחתי (וכ"ח.) מכותלי ביתך ניכר שפחמי אתה ורש"י ע"י (ט"ז:) ר"ה פתיא והיינו חממו הת"ח אתכם ושאלו מה שתרצו אדקיעו לזהבים ר"ל דאמרי' בסנהדרין (ס"ח.) הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצותן רש"י הדבה שאלות יש לי לשאול וכו' וזה ארקיעו לזהבים פזרו הזהובים לפני ואני אחליף היינו דיתרץ הקו' וישיב על השאלות, ועשו לי שני מגידי בעלטה תרנגולין סובב הולך

לפי"מ דאמרי' ביבמות (פ"ד.) כתרנגולים דבית בוקיא רש"י בקיאים וחריפים והיינו ת"ח נמשלו להם, ור"ל לעמור לו שני אמוראין חריפים ויבינו מהר את אשר ידבר אליהם והמה ישמיעו לרבים:

וכן ראינו כי הטמינו ברמז שאלותיהם ותשובותיהם דאמרי' בחולין (קל"ט: אמרי לי' פפונאי לרב מתנה מצא קן בראשו של אדם א"ל והאדמה על ראשו (לפנינו שמואל ב' א' שם ט"ו ואדמה על ראשו), משה מה"ת מנין בשגם הוא בשר, המן מה"ת מנין המן העץ, אסתר מה"ת מנין ואנכי הסתר אסתיר, מרדכי מה"ת מנין דכ' מר דרוד ומתרגמינן מירא דכיא, והמאמר הלז שוחר פירוש טוב ועוד מה ראו על ככה אנשי פמונאי לבוא בשאלות כאלה, ולבלי אאריך כי אמרי' בפסחים (מ"ב.) דרש ר"מ בפפוניא אשה לא תלוש אלא במים שלנו וטעו בדבריו במים של רב מתנה וא"ל מים דביתו קאמר ובושה כסה פניהם מזה לכן גם המה עשו בערמה לשאלו שאלות עמוקות ויראו אם ר"מ יבין לרעם מדהוק וישיב להם תשובות נכונות, ושאלו מצא קן וכו' ר"ל כי עלה לשמים שיאו ועל במתי עב וכל הון יקר נמצא אצלו אודם פטרה וברקת, אם בטוח באלה כי אם עלה לא ירד, הן אמת כי שמענו במלכי לעכו"ם שהתפארו לאמר מי יודידנו ארץ כמו נבוכדנצר ע' חגיגה (י"ג) והשיבו אך אל שאול תרד וכן חי' עם חכידיו סנחרב ופרעה אך שאלו אם מרומז בפסוק גם במושלים ישראל והשיבם ואדמה על ראשו ר"ל כתיב בעת נהרג שאול ובברוח דוד מפני אבשלום בחיים חיותו והי' כפשע בינו ובין המות לולי חסרי ד' כי אז כמו שבלול תמס הלך כל מלכותו ולא השאיר לו שריד חלילה וממנו ילמדו כל מושלי תבל כי יוכל היות שימיו לא ימשכו והמלך מלכו של עולם ידבר אליו רדה:

(**ומה** גם עתה כי עמד נבזה וחדל אישים זרע מרעים מושל עריץ בדייטשלאנד ותהי ראשית מלאכתו לענות את ישראל הרג ולא חמל על אנשים מישראל הטובים ממנו ומן גו געמאני כלה גרש יגרש אולי עד מאה אלף נפשות וידע זה שר המשחית כי מדה תהי' אחריתו עדי אובד ולא יהי לו שריד וזה זמן קט בעת החל הנגף שם קראתי עליו המקרא הזה וירמי' ב') קודש ישראל לד' דאשית תבואתה כל אוכליו יאשמו רעה תבוא אליהם נאום ד' כי בירמי' בחר לו ד' להגיד לעמו כי ביהמ"ק באדיר יפול וכלי גולה יעשו, והמה שמעו כי ימצו ישתו את קבעת כוס התרעלה וכי ילכו בגולה ויצעקו זעקה גדולה ומרה אנה אנחנו יורדים אל נבוכדנצר הרשע אל האכזר טיטוס אל היטלר הבליעל המה ברשעתם יאמרו להשמידנו ויכתבו לאבדינו חלילה, ירמי' ראה כי הטיבו אשר דברו השיבם כי דבריהם הקשים יביא לפני ד', ירמי' עלה אל ד' וקול ברמה השמיע יריע אף יצריח לעורר ישנים, האבות משה ואהרן וכל הצדיקים והחסידים כולם נקבצו לנקבציו

לפני כסא הכבוד ומבקשים כי ירחם ד' על עמו כי בידי אדם אל יפולו והקול יצא מאת ד' זה הפסוק קודש ישראל לד' והזיד במעילה במיתה ע' פסחים (ל"ג.) ראשית תבואתה היינו כתרומה ע' קידושין ונ"ג) וזר האוכל תרומה הוא במיתה כסנהדרין (פ"ג.) ירמי' הביא זה התשובה לישראל ואמר להם מעתה לכו ונוכח ד' דרככם ואוי לו לאיש אשר יגע בכם כי ישבר כשבר גבל יוצרים וכהמן וחביריו ועם זה הפסוק באנו לפני ד' ועמנו ירמיה וכל הצ' וצ"ל לבקש לפניו לקיים דבר נואמו ובודאי יבוא:

ובמה שהבאנו נבין דברי רש"י סוכה (ל"ה) ד"ה הרי יש לה היתר וכו' אבל פדיון אין לה (לתרומה) להיות ניתרת לאכילת ישראל והאומר כך רשע הוא, ומה בעי רש"י בהסיום, והנה תרומה דאין לה פדיון מצינו בשבת (כ"ה:) שכן מחפ"ז וכו' אין פדיון יבמות (ע"ג:) בכורות (כ"ז.) ב"מ (נ"נ.) בגמ' ותוס' ונדרים (נ"ח.) תרומה דשאיל"מ לא בפדיי' ולא בשאלה ובודאי כל החולק ע"ז רשע הוא דחולק על חז"ל ונראה רמז בזה למאי דאמרי' פסחים (פ"ז.) א"ל הקב"ה להושע בניך חטאו וכו' והי' לו להושע להשיב בניך הם בני חנוניך כו' אבל הושע אמר העבירם באומה אחרת והקפיד הקב"ה ושלא ביקש עליהם וע' ערכין (ל"ב:) ביהושע זמכות (י"א:) וכ"ד) רחמים, כיון שידע שחטא ביקש רחמים על ישראל למחול עונותם ולבטל מהם הגזרות וכן הי', והנה אם יוכלו להעביר ישראל באומה אחרת והמה נמשלו לתרומה תוכל לומר דיש פדיון לתרומה וא"כ לא ביקש הושע רחמים ותהי' עונותם על עצמותם אבל לפי האמת דכביכול לא יוכל להחליף את ישראל באומה אחרת והם כתרומה דאין לו פדיון ושפיר ביקש הושע רחמים ונעשים נקיים מעון אשמה ופשע, ואומר דיש פדיון לתרומה יוכלו להחליף ישראל ועוד נכתם עונם וגם הוא בתוכם נשאר רשע והבן):

משה מן התורה מנין בשגם הוא בשר, ר"ל דאמרינן בסנהדרין וקי"א) וימהר משה וכו' וישתחו מה ראה רחב"ג אומר ארך אפים ראה וכו' והתניא כשעלה משה למרום ראה שהקב"ה יושב וכותב ארך אפים א"ל רבש"ע ארך אפים לצדיקים א"ל אף לרשעים א"ל רשעים יאבדו וכו' כשחטאו ישראל א"ל לא כך אמרת ארך אפים לצדיקים וכו' ע"ש ולכן אחרי שמשה אמר לפני ד' ארך אפים לצדיקים לבד א"כ כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים במה הי' לו לחלות עבור ישראל לד'. לכן בע"כ הזכיר מאנשי דור המבול במה שהאריך להם ד' ק"כ שנים כדי שיחזרו בתשובה וא"כ ממנו נקח כי כבר יצא דבר מלכות חוק ומשפט מלפני ד' שארך אפים אף לרשעים, וזה משה מה"ת מנין מאין הי' נר לרגלו ואור לנתיבתו להתפלל לד' להאריך אפו אמר בשנם ר"ל לא ידון וגו' והיו ימיו מאה ועשרים, וי"ל לא ידון רוחי באדם לא אחכה עד לאחר מותו שאדון אך הרוח רק

בשנם הוא בשר בעוד הוא חי אשפוט שניהם, המן מה"ת מנין המן העץ וכר ר"ל מתי יוכל להולד נחש עקלתון נחש בריח כי יצא לריב עם בני ישראל איש רע מעללים כהמן מנין זאת מה"ת ומביא המן העץ אשר וכו' לא תאכל אכלת ר"ל אם יעברו בני יעקב על מצות ד' לעשות היפך דברי אלקים חיים כי אז הקב"ה מעמיד להם מלך או שר קשה כהמן כדי שישראל יעשו תשובה ויחזירו למוטב כסנהדרין (צ"ז:) ובעו"ה נתקיים זאת עתה בדייטשלאנד כנ"ר:

ומאז לפני שנות מאות צץ הפילוסופיא שם פרח הזדון ומני אז הוחל לקרא בשם ד' וילכו אחר ההבל ויהבלו ורבו כמו רבו כי עזבו ד' ויצאו מדת ישראל ויתערבו בגוים ויתחתנו בהם ובנים זרים ילדו ויתמכרו לעם גרממיא לדבר בלשונם ולמנהגיהם ויאמינו כי שם ארצם ובגולה לא יהי' כי ישבו על אדמתם עתה הפך עליהם בלהות מאסו בהם עוגבים נפשם ובקשו להרוג אותם בערים ולכרות אוכל מפיהם והשאר כלה גרש יגרשו ובחרו בם וגם על המשומדים יעבור כוס הזה, מי יתן כי תפקחנה עיניהם של ישראל הנשארים עוד שם כי ישובו אל ד' בחזקה כי יסלח לאשר נשאר כי אז אור חדש עליהם יזרח ומצהרים יקום חלד ויושבו תשועת עולמים אכי"ר:

עוד י"ל המן מה"ת מנין המן העץ ר"ל דאמרי' ביומא (פ"ו:) תניא ריכר"י אומר אדם עובר עבירה פעם ראשונה שני' ושלישית מוחלין לו רביעית אין מוחלין שנאמר לכן על שלשה פשעי ישראל וכו' ארבעה לא אשיבנו ע"כ ויש להבין מדוע כן משפט חרוץ דעל ארבעה אין מוחלין, ונראה דאמרי' שבת (קנ"ו) דהמזל ביום שנולד פועל עליו להרע או להיטיב ע"ש כ' אפינקסי' דריכ"ל האי מאן דבחד בשבתא וכו' וידוע דבריאת העולם עוד ביום האחד כבר נבראו ואך בכל יום יצאו כל אחד בפועל ממש והיינו הארבע יסודות אש עפר רוח ומים כבר נבראו באחד בשבת אך בכל יום משאת ימי בראשית יצא כל יסוד החוצה כמו העפר יקוו המים ותראה היבשה וכן כולם, ולכן אם יחטא איש לד' באחד הימים וישאלו בשמים ממעל מדוע אתה עובר על דתוה"ק יענה ויאמר כי אדם נברא נ"כ מד' יסודות אער"מ, וביום הזה יסוד העפר הוא חזק כי נגלה לעין ועי"ז כל הג' יסודות מוכרחים הי' לשומעו ונצח אותם, עבר בשני יאמר כי היסוד רוח חזק וכן בג' יאמר כי כח האש אבל עבר בד' אין תירוץ עמו ומש"ה ארבעה אין מוחלין לו:

ובזה נקל להבין מה שהובא בטו"ז או"ח סי' תקפ"א בשם הטור ומדרש ולקחתם לכם ביום הראשון ראשון לחשבון עוונות ר"ל כיון דביו"כ מחלו להם ועובר עבירה זו ב' ימים מוחלין ד' אין מוחלין וכיום ה' בלילה נשמתו עולה ומעיד שעבר ונכתם עונו וזה ראשון לחשבון עונות ביום זו, והנה העיון יעקב הק' מפני מה לא מחל הקב"ה לאדה"ר שעבר

רק פעם ותי' משום ששמע מפי ד' לכן אפי' בפעם הראשון אין מוחלין ולכן חסא של ישראל בימי אחשורוש הי' מפני שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ואמרי' שלהי מכות אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה ולכן אין מחילה אפי' בפעם הא' וזה המן מן התורה מנין מאין לקח ודן דינו דישראל אין להם מחילה ויוכל להם ואמר המן העץ כמו ששם אין מחילה דמפי ד' הה"ד בהשתחוי לצלם, ובזה גבין מאמר רז"ל מגילה (י"ב.) שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל כליי' א"ל אמרו אתם א"ל מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע א"ל א"כ בשושן יהרונו וכו' א"ל מפני שהשתחוו לצלם וכו' וכי משא פנים יש בדבר וכו' הן לא עשו אלא לפנים, והק' מדוע וכי בשביל שנהנו יגיע להם חלילה כליי' ועוד דאכלו בשר כשר כמגילה (י"ב.) לעשות כרצון איש ואיש כרצון מרדכי והמן, ונראה בהקדם מאמרם ז"ל ע"ז (ח'.) תניא ר"א ישראל שבחו"ל עובדי עבודה זרה בטהרה וכו' עכו"ם שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים אעפ"י שאכלו משלהן וכו' מעלה עליהם הכתוב כאלו אכלו מזבחי מתים וקרא לך:

ובזה נוכל להבין מאמר תלמידיו מפני שנהנו מסעודתו וכו' אף שאכלו בשר כשר ומרדכי עומד ומשמש עליהם עכ"ז כאלו עבדו ע"ז ואכלו מזבחי מתים ולפי דברי העיון יעקב כנ"ל כיון ששמעו מפי הקב"ה בעצמו לזאת גדול עונו מנשוא אף בפעם הראשונה, נהנה אמרו רז"ל אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו ובזה בין נבין לאשורו דברי תלמידיו דהם אמרו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וא"כ שפיר מגיע להם כליי' דהרי דומה באלו עבדו לעכו"ם אולם בפעם הראשונה נשא ישא להם כיומא פ"ו דמפי משה שמעו וקרא לך ואכלת מזבחו וע"כ לא יקשה עליהם וכי משא פנים יש בדבר אבל כאשר שמעו מפי צדיק רשב"י מפני שהשתחוו לצלם המה שמעו כן תמהו וכי משא פנים אחרי כי אנכי ולא יהי' לך שמעו מפי ד' לא נכון לשאת והשיב רשב"י הם לא עשו אלא לפנים ומש"ה בתחילה אמר להם אמרו אתם, דאלו אמר בתחילה דהשתחוו חשב דישאלו וכי משא פנים וכו' וכיון שהם אמרו שנהנו וכו' וזה ג"כ ביזרא דע"ז ולא קשה להם וכי משא פנים וכו' לכן השיב להם רשב"י מפני שהשתחוו וחשב שלא ישאלו ואפ"ה שאלו כנ"ל ומוכח לתרץ להם והבן:

אסתר מה"ת מנין ר"ל שיבוא עליהם ב' מיני צרות ואם יעשו רפאות תעלה לאחד יכאב השניי' ואם רפא ירפא השניי' תכאב הראשונה כמו שהי' אז בימי אסתר, אם תרצה להשמר מג"ע עם אחשורוש אזי מוכרחת לדור עמו באונס כי אז לא תחטא בזה אבל יהי' נשאר המכה מכת חרב והרג ואבדן חלילה, ואם תרצה להסיר מישראל נהם ככפיר זעף מלך מלאכי מות כי אז נכתם עון אשמה של עריות שלה לפני ד' והיכן מצינו רמז כזה

מהתורה ומביא ואנכי הסתר אסתיר וכו' דידוע טענת המינים אם יש ידיעה אין בחירה ואין לענוש ע"ז ואם יש בחירה וכן משפטו אשר יחרץ עליו א"כ אין ידיעה חלילה וע"ז אמר דהמע"ה כי הלל רשע על תאות ר"ל דיאמר דיש ידיעה ומוכרח לעבור על עבירה פלונית ובוצע ברך נאץ ד' ר"ל אם הגזלן רוצה לעשות תשובה ולבדך את ד' בכל עת? הוא נאץ ד' כי עושה היפך מרצון ד' מה שנזר עליו:

ועל זה סובב הולך מאמר קהלת שאמר על החטאים האלה ועוד ראיתי תחת השמש במקום המשפט שמה הרשע ובמקום הצדק שמה הרשע ר"ל דחשבתי לדעת איזה דרך שיבור לו האדם המאמין בד' אי יאמר דיש משפט להשיב לאיש כגמולו וזה במקום המשפט שמה הרשע דיאמר א"כ אין ידיעה חלילה ובמקום הצדק דיאמר דיש ידיעה א"כ שמה הרשע דיאמר דאין בחירה ומדוע ענוש יענש אמרתי אני בלבי את הצדיק ואת הרשע ישפוט אלקים וימדוד פעולתם על פי פעלם וגם לענין ידיעה אמרתי על דברת בני האדם שישאלו ע"ז לברם אלקים ולראות שהם בהמה המה להם וכי יבוא ד' עמהם בדברים ולהוכיחם קבל עם שיש ידיעה והמה האנשים נדמו כבהמות ולא יבינו כל אין זה כבודו וגם לא חלק ד' לאדם בינה יתירה להבין את זאת כבר דברתי מזה במק"א:

והנה שם (בדברים ל"א) הנך שוכב וגו' וקם העם הזה וזנה אחרי ונו' ר"ל דיאמרו דיש ידיעה ואין בחירה זאת ואין להעניש אותנו, ואולם בראותם יחד וחרה אפי בו ביום ההוא ועזבתים וגו' ומצאוהו צרות רבות ודרשו בחגיגה (ה') אמ"ר שנעשו צרות זו לזו זהו זיבורא ועקרבא דזהו מדה כנגד מדה אם חוקרים בידיעה ובחירה ולבם צפן משכל להבינם מביא עליהם צרות דאין רפואה למכתם דמעלי להאי קשה להאי אולם הם עוד לא ידעו להשיב אל ד' ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוה בקרבי מצאוני הרעות האלה ר"ל יען כי ד' ייסר אותנו א"כ יש משפט לכן אין ידיעה וזה הלא כי אין אלוה בקרבי דאין ידיעה יש משפט ע"ז אמר ד' ואנכי הסתר אסתיר על כל הרעה על טענה הא' וב' כי יש ידיעה ובחירה ולא לאדם דרכו בזה וזה אסתר מה"ת שם ואנכי אסתיר רמז למה שקרה להם בימי אסתר כנ"ל:

ואמר מרדכי מה"ת מנין ר"ל דאסתר צותה עליו לך כנוס כל היהודים וכו' וכתיב ויעש בכר אשר ציותה עליו אסתר והיינו דאסף וקיבץ את היהודים דבכל עיר שושן וידוע דהיתה מטרפולין של מלכים שושן הבירה ובודאי הי' יהודים לרוב בהם הולכי קדימה וחפשים מן המצות ולכן יש להעמיק שאלה על מרדכי מאין לקח דרך לשמוע לקול אסתר לצרף עם הפושעים מפגיע וע"ז אמר מרדכי מה"ת מנין מאין למד זאת והשיב ואתה קח לך בשמים ראש ומתרגמינן מירא דכיא דנרמז דמרדכי למד זאת מבשמים אשר

צוה ד' לקחת ואמרו בכריתות (ו':) אר"ש חסידא כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינו תענית שהרי חלבנה ריחה רע ומנאה הכתוב עם סממני הקטורת אביי אמר מהכא ואגודתו על ארץ יסדה, ומכאן למד מרדכי לצרף גם יתר העם בהתענית והקב"ה הסכים ע"י וד' עזרו:

והנה הרי"ף בעין יעקב שם בכריתות אסבר לן מה בצע יהי' לנו כי נתפלל עם הפושעים וביאר לפי"מ שמצינו אצל לוט ואנכי לא אוכל להמלט וגם אצל הצרפית שאמרה לאליהו מה לי ולך איש האלקים דפירש"י שם כשהייתי אני בסדום וכן הצרפית הי' הקב"ה רואה מעשי ומעשי עירי הייתי צדיק נגדם וכו' עתה אם אהי' בין ישרי לב מעשי קטן מהכיל כי יסלח לי על כל פשעי ע"ש ברש"י והיא ממדרש ולכן נחוץ לתענית פושעי ישראל כדי שיראו האנשים ביום ענות נפשם כי צדיקים המה נגד אלה, והנה תחזינה עינינו כי יש ב' מיני אהבה האחד שהקב"ה אוהב אותנו באמת על אשר נלך באורחותיו ונשמור לעשות ככל הכתוב בתורתו, והב' היא אהבה בעבור שהקב"ה רואה כל גויי הארץ כי הרשיעו לעשות, לכן בחר לו ד' את ישראל כי המה טובים מאלה:

ובזה נוכל להבין אמרי קדוש מלאכי ההוא אמר אהבתי אתכם אמר ד' ואמרתם במה אהבתנו הלא אח עשו **ליעקב** ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, ויש להרגיש דתחילה דיבר מלאכי בקדשו כי ד' אוהב את ישראל מאד ואחרי כן ייסר אותם שבע על חטאם כי יתגברו כאשר עין הקורא יחזה, והב' מה זו שאלת ישראל במה אהבתנו, ולפי מה שהקדמנו יהי' לבאר דישראל ישאלו באיזה אהבה הקב"ה אוהב אותנו, אי אותנו בעצמם או על שונאינו שהמה רעים וחטאים בגופם ובממונם יותר ממנו, והשיב הנבואה כי ע"י ששונא לעשו יאהב אותנו, וזה ואוהב את יעקב לא מצדו אך ואת עשו שנאתי כי רואה מעשיו והמה לשיכים ורלצנינים בעיני ולכן אני אוהב אתכם, ובזה בין גבין מאמרם ז"ל ופסחים קי"ח דרש רבא מ"ד אהבתי כי ישמע ד' קול תחנוני אימתי אני אהובה לפניך כשאתה שומע קול תחנוני דלותי ולי יהושיע אמרה כנס"י אעפ"י שדלה אני מן המצות לך אני ולי נאה להושיע דאמרי' תענית (כ"ה:) שמואל הק' גזר תעניתא וירדו להם גשמים קודם הנץ החמה כסבורין העם לומר שבח של ציבור היא וכו' משל לעבד שמבקש פרס מרבו א"ל תנו לו ואל אשמע בקולו היינו דיצוה לתת לו לא בעבור שאוהב אותו בעצמו דאם הי' כן הי' רוצה לשמוע תפלתו, אבל לא כן היא אך בעבור שיראה הרשעים והי' אלו כצדיקים וזה אימתי אני בעצמי אהובה לפניך בזמן שאתה שומע קול תחנוני ותעשה שאלתי בה אדע כי מצאתי חן בעיניך, אבל דלותי ולי יהושיע ר"ל כי הישועה באה לי

בין כך ובין כך, אעפ"י שדרה אני מן המצות תושיע בהביטך מעשים של אחרים, והבן וכל דבריהם ברמז מליהם ומהם ילמדו תועים בינה:

וכן מצינו שאמרו בר"ה (כ"ב:) ת"ר וכו' פעם אחת בקשו הבייתוסין להמעות את חכמים וכו' אמור כיצד ראית הלבנה א"ל עולה הייתי במעלות אדומים וראיתיו שהוא רבוץ בין ב' סלעים ראשו דומה לעגל אזניו דומה לגדי קרניו דומה לצבי וזנבו מונחת לו בין ב' ירכותיו וכו' מעלת אדומים מוזכר ביהושע (י"ח) וכאן פתח במשל פיו כי ירחיקו ללכת מן חבורה צדוק ובייתוס מעלות אדומים על הצביעות שיש בהם, כסוטה (כ"ב:) ריש לירא מהם וכיון דאין תוכם כברם המה צבועים, וראיתיו שהוא רבון **בין** ב' סלעים ר"ל בתורה שבכתב מודה ובב' הלוחות נכלל כל תרי"ג ערש"י סוף משפטים ובתורה שבע"פ כופר, ראשו דומה לעגל ר"ל בפיה"מ לרמב"ם אבות פ"א כ' כי צדוק ובייתוס כפרו גם בכתב אך יראו מהעם ואמרו בפה שמאמין לתורה שבכתב אבל לא בקבלה אבל בראשו תוך ומרמה כעשיית העגל לעבוד ע"ז, אזניו רומה לגדי ע' בכורות (ל"ה.) שהם גדולות וגסות ואמרו ז"ל בכתובות (ה':) שאל ישמיע לאזניו דברים בטלים שאוזן נכוה תחילה לאברים **וכן** לענין לשון הרע כערכין וט"ז.) וכיון דחולקים על הקבלה הרי אזנם פתוחה לשמוע מה שאסרו רז"ל, קרניו דומה לצבי עתו"ס חולין (ס':) דהם זקופים וחרים וידקרו ר"ל כשאתה מדבר עמו ישאל הרבה שאלות ובוטה בדבריו כמדקרות חרב, וזנבו מונחת לו בין ירכותיו שאינו מודה בפריעה וכאלו לא מל, והנה בימים הראשונים מצינו ראינו כי עמודי עולם לא הרהיבו עוז בנפשם לייסר את העם כי דרכם לא יתכן בעיני אלקים ואדם כמו בשמואל א' בתפלת חנה אל תרבו תדברו גבוה גבוה יצא עתק מפיכם כי אל וגו' ולו נתכנו עלילות ורחש לבי לפרשו עפ"י מה שאמרו ב"ב (ס':) משום דר"ל התקוששו וקושו קשוט מצמך ואח"כ קש"ט אחרים ובערכין (ט"ז:) אמר ר"ט תמהני אם יש בדור הזה שיוכל להוכיח אם אתה אומר לו טור קיסם מבין שיניך הוא אומר טול קורה מבין עיניך ע"כ והדברים נפלאים מי הוא זה אשר מלאו לבו להוכיח לעמיתו בדבר קטן ולא ידע כי בנפשו דיבר ולו יחשב עון גדול מנשוא עד אשר היא כקורת בית הבר: ונראה דר"ט בחר לו לשון ערומים, ידוע דר"ס הוא מתלמידי ב"ש כיבמות וס"ו.) אמר"ט תאבני וכו' רש"י דמשמאי הוא ובתוס' ע"ז (ל"ח:) ד"ה ואתא כ' מהל' אר"י דברים שיש בני בבל לבני אר"י וקאמר בני בבל משליכין קיסם (להצילו שלא יהי' בישול עכו"ם) ובני מערב אומרים קיסם זה מה מעלה ומה מוריד ר"ל אכתי איסור בש"ע במקומו עומד ובעירובין (י"א:) הכשר מבוי בש"א לחי וקורה ובה"א או לחי או קורה ואנו עושים כב"ה ואמר ר"ט אם יבוא אחד מבני בבל לאר"י וישליך קיסם להנצל מבש"ב וא' מאר"י יוכיחו

דאכתי יש בש"ע וטור קיסם מבין שיניך ואסור לאכול הפת והתבשיל אף השני יאמר לו טור קורה מבין עיניך ואתה סומך להקל כב"ה הלא ב"ש מחמירין ואמרו תרווייהו דבעי לחי וקורה, והנה שני אלה כתומם המאמרים האלה הורונו לדעת כי יש ב' מיני עון אשר בעבור זה לא יוכל המוכיח להרהיב עוז בנפשו להגיד לעם ד' פשעם, האחר כי יש בידיו עונות אשר לא נעלמו מעין כל חי ויודעים נגעי לבבו בני אדם ועל ידי כן מוכרח לעצור במילין כי אם יאמר סול קיסם יאמרו סול קורה, והב' מעונות ופשעים שנסתרה דרכם מהאנשים והמה לא ידעו אם המוכיח נוכח ד' דרכו ואך ד' היודע ועד כי גדול עונו מנשוא ואיך ימלא פיו תוכחות אחרי כי הוא מלא רפש וטיט וע"ז אמרו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, וע"ז נוכל לומר כי אמרה חנה אל תרבו תדברו גבוה וכו' לייסר אנשים הא' כי אל דעות ד' והוא יודע מחשבות אדם ותחבולותיו ועונך מחול ימים יכבד והב' ולו נתכנו עלילות ר"ל גם בני אדם גם המה ידעו כי המוכיחים השחיתו התעיבו ועברו חוק חלפו תורות וע"ז אמר דהע"ה ראיתי בוגדים ואתקוטטה אשר אמרתך לא שמרו ראה כי פקודיך אהבתי ד' כחסדך חייני:

וטרם כל נעלה להבין מאמרם ז"ל בשבת (וג"ה) וממקדשי רא יוסף תחלו ותני ר' יוסף א"ת ממקדש אלא ממקודשי שבהם אלו בני אדם שקיימו את התורה כולה מא' ועד ת'. והטעם שהי' להם להוכיחם, ויש להרגיש מדוע מפי עליון תצא הגזירה אך דוקא על הצדיקים השלימים האלו, אבל לאותן צדיקים שלא קיימו מא' ועד ת' לא, אף כי המה צדיקים דיש להם רוב זכיות, אולם למאמרינו צדיק ד' בכל דרכיו לאשר אותם צדיקים שלא קיימו כל התורה על אלו לא יצתה חמת מה"ד מדוע לא הוכיח לעם ד' בשבט פיו כי יש להם להשיב אמרים אמת רשולחם, יען כי גם המה לא הטהרו מכל עונותם, וקשוט עצמך כנ"ל, אבל הצדיקים השלימים שאת ד' התהלכו במסילה העולה בית אל ולא הפילו מדבר ד' ארצה על אלו היסב חרה מה"ד מדוע חבשו פניהם בטמון ולא הוכיחו כי עליהם לא יעבור מורא על ראשם מטעם קשוט עצמך וכו' ולכן נחתם הגזירה **דוקא** עליהם להרוג אותם חלילה וזה שאמר ר"י וממקודשי תחלו דוקא לאותן שקיימו כה"ת כולה:

ובזה גבינה דברי דוד ראיתי בוגרים ואתקוטטה היינו דהוכיח אותם כי הרעו לעשות ואמר ראה כי פקודיך אהבתי ולכן לא אירא כי יאמר קשוט עצטך, ולכן אמר ד' כחסדך חייני מעתה לא אירא ולא אחת ממה"ר וחי' אחי' וע"ז מלאו לב חברי איוב לייסרו הנה יסרת רבים והיית מובטח כי תצמוד בכל ומעתה נסה דבר אליך ומוכיח סופך על תחילתך שלא היית כשר בעיני ד' ואיכה עשית זאת לייסר אחרים, ובזה יתפרש המסורה,

תורה, את מספר ימיך אמלא, איוב, ופי אמלא תוכחות, משלי, ואוצרותיהם אמלא ר"ל אימת מספר ימיך אמלא לחיות על פני הארץ ע' שנה באם פי אמלא תוכחות ולא יוכל מה"ד לקטרג וא"ת שאם בכל עת אוכיח במישור לבני אדם תורתי ומצוותי מה תהא עליהם ע"ז אמר ואוצרותיהם אמלא כברכות (ו') חשב לעשות מצוה מעלה עה"כ כאלו עשאה והבן:

ולעת כזאת נפשנו ירעה לנו בראותינו יחד כי עם בני ישראל ילכו אחרי ההבל ויהבלו וחבקו אשפתות גלו מעל שכמיהם התורה והמצות אשר אמרנו בצלם נחי בגוים ורודפי קדים כל היום ואין אומר השב לא יזכר ולא יעלה על לב לאמור כי עזבו מים חיים מים קרים נוזרים ונתתי אל לבי לתור בחכמה אמרתי אחכמה לדעת שורש דבר אשר נמצא בנו הסיבה אשר בעבור זה הזניחו את קדוש ישראל, והבטתי כי העמל והאון ביעקב היא כי הבנים פנו עורף ולא פנים להאבות ולא אבו שמוע לקול דבריהם ולכן גם האבות הרחיקו ללכת מהבנים והניחום והלכו להם, זאת הי' בעכרנו ולכן כל רב וצורב נטל עליו בעת עומד לבשר צדק בקהל כי ינשאו וינטלו מעלת כיבוד או"א, וזה לנו האות כי תוה"ק בעת משה הרים כשופר קולו בשירת האזינו וגלה למוסר אזנם אמר שאל אביך וינדך זקניך ויאמרו, ובסוף מלאכי בשליחות אלי' והשיב לב אבות וכו' ולב בנים וכו':

ובזה יהי' לבאר דבריהם ז"ל במדרש במדבר כשקבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אוה"ע אמרו לפני הקב"ה מה ראו אומה זו להתקרב יותר מכל אומה ולשון א"ל הקב"ה הביאו לי ספר יוחסין שלכם כמו שאלו מביאין הה"ר למשפחותם לבית אבותם, ובפשיטות י"ל דאמרי' בע"ז (ב') כלום כפית עלינו וכו' והראיונות ישמיעונו שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם וכו' וקשה הא ישראל נמי הללו עוע"ז והללו עוע"ז כי כן טען עוזא אך התירוץ כיון דאבותם קיימו גם המה ישיבו אל ד' ויקיימו וזה ניחא כי יש להם לישראל ספר היחס יוכלו להשיב כן אבל אתם לא תדעו מי אביכם להראות כי קיימו:

ואולם **רוח** מבינתי יעניני לפרשו בא"א והיא כמו שיבוא לאשר ידענו כי ללכת אחרי מצות ד' ולדבקה בו יש לפנינו ב' דרכים והמה יורונו לעשות הטוב ולבחר בחיים, הא' כי אבינו סיפר לנו את הגדולות והנוראות אשר עיניו ראו ולא זר אשר פעל ועשה עמנו קורא הדורות מראש וע"ז אמר בדבה"י דוד לשלמה בנודע את אלקי אביך ועבדהו ר"ל למוד ליראה את השם הנכבד ע"י שהוא אלוקי אביך והוא סיפר לך ממנו והדרך הב' כי אדם אשר חלילה נגע אליו הרעה כי חלה את חליו ועוד מעם צאת נפשו ולא יאמין בחייו ופתאום ישלח ד' עזרתו מקודש ויקם ויחי וילך על רגליו כן יוכל להיות כי רואה שספינתו חשבה להשבר והונו ורכושו כמו שבלול תמה הולך ופתאום יקום סערה

לדממה והספינה באה אל הנמר לשלום לא תחסר כל בה וידע האיש כי מתת אלקים הוא, וזה הי' אצל חזקי' ישעיה י"ח) חי חי הוא יודוך כמוני היום אב לבנים יודיע אמיתך ר"ל דע"י הנם אשר שלח דברו וירפאני הנה מבשרי אחזה זאת כי יש אלוה בורא עולם ואך לאיש אחר אשר לא ראה את האותות כי הוא ממית ומחי' לזה אב לבנים יודיע אמיתך נחוץ לבוא אל הקבלה אשר ספרו לו אבותיו:

ובזה נבין מאמרם ז"ל קידושין (ל"א) דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מ"ד יודוך כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר וכו' אלא בשעה שאמר הקב"ה אנכי ולא יהי' אמרו אוה"ע לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות רבא אמר מהכא ראש דברך אמת ולא סוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת, ומה שיש לדקדק בזה היא מה שאוה"ע אמרו לכבוד עצמו הוא דורש, ומדוע לא ידרוש עבורו אל גדול ונורא אין סוף ורק לו נאה להודות:

ונראה בהקדם לפרש בתוה"ק (שמות כ') לא תעשה לך פסל וכו' אשר בשמים ממעל ואשר בארץ מתחת ואשר במים וכו' לא תשתחוה להם וכו' כי ד' וכו' פוקד עון אבות, נראה כי בעת הזאת מלחמה נטושה על פני כל אייראפא ובד אחד ראשם לעב יניעו כי יכבשו מדינות רבות וערי מבצר ויכו בשונאיהם מכת חרב הרג ואבדן גם באניות הקיטור שלחו ידם ובתחבולה יעשו אניות תחת המים והמה יצללו כעופרת הספינות הגדולות של האויב כי יבא כברק חצו וינקוב האניות אויבו וזה דרך כסל גם לרבת בני עמנו כי יאמרו ע"י תחבולות טובים ומכונות חדשים יעשו מלחמות ועתקו גם גברו חיל אבל האיש הנלבב אשר נפשו יודעת מאד כי יש אלקים שופטים בארץ ידע להזהר ולשפוט מישרים כי הכל מאת ד' מן השמים:

ומצינו ראינו בכורות (ח':) דחכמי יון אמרו לר' יהושע בני לן ביתא באוירא דעלמא אמר שם תלא בין **רקיעא** לארעא אמר אסיקו לי לבני וטינא ע"כ, ידוע כי בזמן הזה בני יון מצאו און להם בחכמת הטבע ותרב חכמתם מכל בני קדם ויצא להם שם עד למרחוק ויושבים על אדמתם כחמרא על דורדיא לא כן עם בני ישראל כי גלו מארצם וילכו בגולה, ורבו לנסות דבר אליהם אם באו בסוד לבנות מגדל הפורח כמו הם שכבר באו על כל נעלם ובהדי שותא מורה באצבע כי בני עם אלקי יעקב לא יוכל לחיות זרע ולהאריך ימים בקרב עמים רבים יען כי אין לו כברת ארץ לשבת על האדמה ואם ידורו באויר מי יוכל לבנות ביתו באויר, והשיב להם ר' יהושע תשובה ניצחת אמר שם וכו' אנחנו אין צריכין למגדול הזה ואנחנו נלך בשם ד' הבט וראה איה אנכי עומד ובה תדעו כי ד' מחסי ומצודתי ואתם עם האדמה תאבדו מהרה ואנחנו בלא עפר הארץ נחי' והגבעות

ימושו וההרים תמוטינה ואנו עומדים חי, ועל דבר זה נענש חירם שאמר מושב אלקים ישבתי (יחזקאל) כ"ח ומדרש ורש"י שעשה לו ז' רקיעים בתוך הים וכו':
וזה נוכל דפרש לא תעשה לך פסל וכו' אשר בשמים ממעל ר"ל דתראה מגדלים הפורחים באויר ויעזרו על ידו ותדמה בנפשך כי זו כח אדם ועי"ז יגבר איש ולא ד' פעל כר זאת אני מצוה לך לא תעשה וכן בארץ כי תראה מסה"ב וטל"ג וטל"פ ואשר במים מתחת לארץ ספינות הקיטור אונטער זעע במטה, אל תאמין כי עי"ז נעזרו אך דע לך כי אל קנא פוקד עון אבות על בנים רוססיא כי מלכות ראמנוב הרע לישראל ולכן מגר לארץ כסאם ע"י מלכות אחר, אבל לא מכוחם רק ד' איש מלחמה:
והנה הבט וראה מאמר העיקרים פכ"ו אמר כי עשרת הדברות יש בהם שני לוחות להורות על שני עניינים נפרדים זה מזה, בלוח האחד הם המצות לקבל עול מלכותו ולעבדו בלבב שלם, ובלוח השני הם המצות שיתנהג האדם בינו לבין חבירו כדי שיתקיים הקיבוץ המדיני ואמר כי מצות כבד את אביך היא בלוח הא' ופתח במשל פיו למלך שבנה מדינה והושיב בה אנשים אשר היו נמכרו לעבודת עולם והוא הוציאם משם והביאם הנה ובאשר ידוע כי המלך לא יגלה לאנשי מדינתו בכל יום, והדור שהביא דכאן המה ראהו, אבל בניהם אחריהם דמו בלבבם שהמדינה מעולם כן הי' ושאין עליהם מושל ושליט ואין דרך לצאת מן השטות הלז רק בהיותם נכנעים אל האבות והם יודיעו להבנים איך היו עבדים והמלך הוציאם והביאם, ולזה ההכרח למצות כבד את ארא שיאמינו מה שהאבות אומרים להם ויאמינו באלוקי עולם ע"ש:
הרי מזה מפורש יוצא כי ההכרח לכיבוד אב למען ע"י ישרישו האמונה בד' כי הוא הוציאם ממצרים והביאם אל גבול נחלתם ולכן אוה"ע עת הקשיבו כי ד' השמיע במרום קולו אנכי ד' אלקיך וגו' המה שמעו כן תמהו ואמרו הלא זה לכבוד עצמו הוא דורש כאשר נאה לו, אבל זה רק דור ההוא ידעו כי דבר ד' אמת כי היו במצרים ועדיהם המה כי הוציאם משם, אבל הדוד האחרון מי יודיעם והמה ידמו כי להם ניתנה הארץ מעולם ומאלף דור לפנים, כיון שאמר כבד את ארא חזרו והודו למאמרות הראשונות ר"ל דע"י מצות כיבוד או"א יחזיקו במעוז להאמין בדברות הראשונות, ורבא אמר ראש דברך אמת ר"ל מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת שהאבות יודיעו לבנים ותשב האמונה באיתן קשתה וע"י הקבלה אב לבנים יודיע ויהי' הקשר האמונה הולך וחזק:
הדרך הנ' הוא לבוא אל אמונה היא ע"י החקירה כי אם ברכו ד' בשכל ישר חד וחלק ע"י יוכל לעלות מרום הרים ועין בעין יראו כי ד' לבדו הוא ואין שני וזה הי' אצל בני לוי כדכתיב (דברים) האומר לאביו ולאמו לא ראיתיו היינו דלא הי' נחוץ להם כי ילמדו

וישמעו מאו"א והם לבדם עפעפם יחזו את אלקים ולכן כי שמרו אמרתיך ובריתך ינצורו, ולעת"ל כי מלאה הארץ דעה כמים לים מכסים יאמר נא ישראל (ישעי' ס"ג) כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו וישראל לא יכירנו ר"ל לא נחוץ לנו אל הקבלה מאבותינו, וכולנו יודעים אתה ד' אבינו נואלנו מעולם שמך:

וע"ז נוכל להבין קידושין (ד"א:) ר"י ואביי על או"א אשרי שלא חמאן היינו דא"צ לקבלתם ומאליו בין יבין להכיר את אביו שבשמים ואולם זה הדרך רק צדיקים הגבוהים ילכו בה ויעלו ויבואו בשלום וכל טוב אדונינו בידם, אבר כל העם מקצה מוכרחים אל הקבלה מהאבות ולכן ישראל אשר ישמרו בכל עת ספר יחוסן וידעו מבטן מי יצאו ומי אביהם ועבור זה ניתן להם התורה למורשה כי ע"י האבות יקיימו מה שכתוב בה לא כן אוה"ע וע"כ השיב להם הקב"ה הביאו ספר יוחסין שלכם וזאת לא הי' להם וזה (דברים) תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב דהאבות יורישו זאת לבניהם:

היוצא לנו מזה דהעיקר ללמד דעת להבנים כי יהי' בן יכבד אב וע"י ישמרו התורה והמצות וכן מצינו ראינו מישעי' ה' דאמר אוי לי כי נדמיתי כי איש טמא שפתים אנבי ובתוך עם סמא שפתים אנכי יושב וגף ויעף אלי אחד מן השרפים ובידו רצפה וגו' לקח מעל המזבח ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך וסר עונך וחטאתך תכופר, ר"ל דישעי' אמר כי ד' נראה לו בודאי להיות ציר באמן להוכיח את ישראל ואיככה יוכל לעשות כן אחרי כי הוא אינו מטוהר וקשוט עצמך וכו' ואף כי גם בתוך עם סמא וגו' מ"מ לא יוכל למלאות פיו תוכחה וע"ז אמר ויעף אלי דאמרי' מגילה (ל"א:) במה אדע וכו' קחה לי עגלה משולשת אמר אברהם לפני הקב"ה שמא חו"ש כשישראל חוטאים אתה עושה להם כדור המבול וכדור הפלגה והשיב הקב"ה קחה לי עגלה (כלומר הקרבנות יכפרו עליהם) תינח בזמן שביהמ"ק קיים כו', כבר תקנתי להם סדר הקרבנות כל זמן שקוראין לפני מעלה אני עליהן כאלו הקריבו לפני קרבן ומוחל להם על כל עונותיהם ע"כ, ובמדרש הובא רש"י ישעי' מלאתי משפט צדק ילין בה תמיד של שחר הי' מכפר על עבירות לילה ושל בין הערביים על של יום ע"כ הרי בשני אלה כפרה לישראל או בקרבן בביהמ"ק קיים או באמירת הקרבנות בזמן שאין ביהמ"ק ובנדרים (נ"ז:) ד"י איש ימא העלה בידו ד"ן בפומי' ובידו רצפה תרגום ובפומי' ממלל, וזה דאמרי' מו"ק (כ"ח.) דאמריתו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו (היינו דמשנתו סדורה לו בפיו):

ובמה שהבאנו השיבו לו תשובה חזקה ויעף אלי וגו' ובידו רצפה בפיו דיבר והיינו דלקח מעל המזבח חתיכה בשר קודש ויגע על פי ויאמר הנה נגע זה על שפתיך גם אם אין ביהמ"ק ואין קרבן ואין מזבח ורק אתה עוסק בהלכות קרבנות ובפרשותי' הכתובות

בתודה סר עונך וחטאתך כנ"ל ומה גם עתה דמזבח בנוי וביהמ"ק קיים וכהן עומד ומקריב בודאי מכלה פשע ומכפר עון ואיך תאמר בתוך עם טמא שפתים וגו' והלא עמך כולם צדיקים ע"י תמידין כסדרן על גבי המזבח, ומאז בחר לו ישעי' לשון ערומים לבל ייסר אותם כי העוו פני מלכם בפשעיהם ובכל חטאתם בגלוי נגד השמש רק הסתיר העמל מעין כר אדם והאיש אשר אשם תלוי בו הנה הוא יבין וידע אל מה ירמזון מליו של הנביא ואמר (ישעי' נ"א שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ד' הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בוד נקרתם הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם כי אחד קראתיו ואברכהו וארבהו, רודפי צדק ירמוז על האנשים אשר יקפצו ידיהם מתת מלחמם לדל כי מי שידו פתוחה הצדק קרוב לו מאד כמאמרם יומא (ל"ט.) הבא לטהר מסייעין לו "מבקשי ד'" היינו הבוערים בעם כי יאמרו ד' בשמים ממעל והמה על הארץ ולא יתנו אומן כי ד' לקצות ארץ יביט ולית אתר פנוי מיני' והמה נקראים מבקשי ד' כי נחוץ להם לבקשו בשמים לרום אבל יראי ד' וחושבי שמו ירעו ויבינו כי ד' פה עומד עמנו ובכל מקום כבודו, ואמר הביטו אל צור וכו' ואל מקבת דידוע דברי החוה"ל בשער הכנעה איך יוכל אדם להתגאות באם יודע שעבר פעמיים ע"י כים השתן וזה הביטו מאין באתם כי אז בודאי תורידו לארץ ראשכם, ואמר הביטו אל אברהם אביכם כי הלך בדרכי ד' קיים א"א אפי' עירובי תבשילין כיומא (כ"ח:) ופיזר נתן לאביונים ופרס לרעב לחמו וע"ז רמזו ביצה (ל"ב:) כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של א"א ואמר ואל שרה תחוללכם כי היא היתה אשת חיל עטרת בעלה ושמרה טהרת המשפחה והיתה אשה יראת ד' בכל ענינ' ומדוע לא יעשו גם עתה הנשים כמוה ולילך בעקבותם ולדרוך במסילותם:

היוצא לנו דגם ישעי' ברצותו ללמד דעת את העם ולהעיר למוסר אזנם הזהירם כי יחזרו לאחורם להביט על דרכי אבותם, וביבמות (ע"ט.) ג' סימנים יש באומה זו דחמנים ביישנים גומלי חסדים וכולם היו לפנים באבות ובניהם אחריהם, ובע"ז (כ"ה) ויאמר ללמד את בני יהודה קשת וכו' ספר הישר וכו' זה ספר אברהם יצחק יעקב שנקראו ישרים וע' תענית (ט"ו) ישרים עדיפי מצדיקים) ר"ל אימתי ישלח ידו לתפוש בחרב וקשת במתניו ילמדו מאברהם כי רצה להציל לקוחים למות זה לוט וב"ב השליך נפש מנגד אף כי הי' זקן בא בימים ולוט נסע מקדם ולא האמין באלקי אברהם עכ"ז לא הביט און אברהם וחגר כגבור מתניו וידאו כל אנשי כדור הארץ אם עשו כן ואנחנו בעוה"ר הפקר כצפרים ואין חולה מהם אזנם עלינו נתונים למכים ולמורטים ואין דובר דבר ולכן כאשר שמעו אז אוה"ע את אשר פעל ועשה אברהם סיפרה לנו התורה (בראשית י"ד)

אל עמק שוה היא עמק המלך דש"י ממדרש שהושוו אוה"ע והמליכו לאברהם בראותם יחד את מעשיו כי ריחם על לוט אשר לא באמונתו יחי' עכ"ז סיכן נפשו עבורו זקן ושבע ימים:

וע"ז קרא ישעי' מ"א בגרון לאמר ישמעו כל העמים מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נידף קשתו ר"ל כי הי' הזמן חושך על הארץ ולא ידעו העמים בלבם כי יש לרחם גם על איש אחד אף כי לא יחזיק במעוז אמונתו יש להצילו מרדת שחת וזה אברהם זאת עשה והזריח שמש הרחמנות ועשה מלחמה לא כאיש גבור מלחמה בחרב ובחנית מזוין אך בעפר וקש נלחם וד' עזרו כסנהדרין (ק"ח:) דהוי שדי עפר וכו' ועוד יתרה כמו שמצינו במסורה, א' הרימותי ידי לאל עליון, ב' הרימותי קולי ואקרא, טרם רדה אל המלחמה חילה פני ד' כי יעמוד לימינו כתרגומו ארימת ידי בצלו ואמרי' נדרים (ל"ב.) וירק את חניכיו שהוריקן בתורה וזה הרימותי קולי ואקרא שלמד עמהם תורה פרשת שוטרים, ובזה נבינה במה שאמרו ז"ל ב"ב (ט"ז:) רשב"י אומר מרגלית טובה הי' תלוי בצוארו של אברהם אבינו שכל חולה הרואה אותו מיד נתרפא כיון שמת תלאה בגלגל חמה ר"ל בעת מיתת אברהם לא הי' יודעים אנשים חכמים באיזה מעלה להספידו והראו לנו מן השמים דיש לדמותו לשמש בצאתה בגבורתה והיא מחי' תבל ומלואה כן א"א הזריח השמש וגלה אוזן אנשים כי יש אלוה בורא עולם וכל איש נטל עליו להרבות להיטיב עם אחרים, ולא אחד בלבד עמד מעלינו והזריח שמשו אלא יש עוד והיא מה שאמרו ז"ל במס' תענית (כ.) ת"ר שלשה נקדה להם חמה בעבורם משה ויהושע ונקדימון בן גוריון:

והנה תוס' ע"ז (כ"ה.) הק' למה לא חשיב יעקב וכו' והר"א דחזקי' לא הי' אלא אות בעלמא ולי נראה מש"ה לא חשיב יעקב דיעקב לא ביקש שיזרח לו השמש משא"כ אלה השלשה משה ויהושע ונב"ג הם ביקשו שיזרח להם השמש, וזה נוכל לפרש (תהלים) אבן מאסו הבונים וכו' ר"ל יעקב דהוא הי' לראש פינה לא חשבו הבונים הם החכמים שנקראו בונים בתוך אותן השלשה שנקדה להם ותי' מאת ד' היתה זאת ולא ביקש ע"ז היא נפלאת היינו דשל חזקי' לא הי' אלא אות כתוס' ואמרי' בסנהדרין (נ"ז:) ב"נ נהרג בדיין אחד בע"א שלא בהתראה, ומשה רבינו מפי ד' יצא מלפניו דבר חוק ומשפט דצריך שני עדים וב"ד של כ"ג לדון לאיש שהרג את הנפש ובטרם עמדו למשפט נם לאחד מערי המקלט ומש"ה אמר הכתוב (דברים) אז יבדיל משה שלש ערים וגו' מזרחה שמש ועל זה דרשו רז"ל מכות (יו"ד.) א"ל הקב"ה למשה הזרחת שמש לרוצחים ע"ש הרי דמש"ר הגדיל לעשות כי דאג גם לרוצחים והזריח להם השמש, ויהושע הוא במעשה

ידיו יוכל להתפאר כי ידוע דאנשי נבעון עשו בערמה וכחשו לפני יהושע וזקנים וכרתו עמהם ברית ונשבעו להם ועל פי דתוה"ק שבועה בטעות הוא ולא בעי התרה כגיטין ומ"ו ורבנן מי חלה פלווייהו שבועה כלל וכו' לא חיילה שבועה, והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם ע"ש א"כ בעת באו כנעני ארץ על גבעון למלחמה יכול הי' לרחוץ בנקיון כפיו עכ"פ בלי לעזור אולם יהושע לא כן עשה ויצא בעזרתם ויצילם ובזה הזריח שמשו ללמד תועים בינה כי ירחמו על אנשים, נקדימון ב"ג גם הוא חיילים יגבר והראה את נפשו היפה לשאול י"ב מעלות מים וערב ערובה באם לא ישיב לו במועדו אזי יתן לו י"ב ככרי כסף וכו' למען השקות מים לעם ד' העולים לרגל והזריח שמשו שמש צדקה וחסד ואמרי' סנהדרין (צ'.) דהש"י משלם מדה כנגד מדה ולכן אמרו שלשה נקרה להם חמה הקב"ה הזריח השמש על הארץ ושינה את תפקידה לזרוח יותר משאר הימים. בעבורם ר"ל ע"י מעשיהם הטובים האירה הארן מכבודם לכן הסיב להם הקב"ה ושילם להם כעל גמולם, וזה שביקש דוד על שלמה ייראוך עם שמש ר"ל תזכה להיות נמנה בין אנשים גדולי ערך שהזריחו שמשם על הארץ ובזה ישמח לבי גם אני והבן:

עד כאן דברנו ממדת הרחמנות שהי' לאבותינו וראה זה שלא **עשו** לפעמים לפנים משורת הדין נענשו כסוכה (ל"א):

במס' סוכה (ל"א ע"א) האי סבתא דאתאי לקמי' דר"ג אמרו ר"ג וכולהו רבנן בסוכה גזולה הם יתבי כ' רש"י דגזלו עבדי ר"ג עצים וסיככה בהם צווחא ולא אשגח בה ר"נ אמרה לי' אתתא דהוי לאבוה תלת מאה ותמני סרי עבדי צווחא קמייכו ולא אשגחיתו בה אמר ר"נ פעותא היא דא ואין לה אלא דמי עצים בלבד, לא כמו שרצתה שיחזירו לה העצים עצמם, בס' תפארת יונתן ידו הדה לפרשו כיד ה' הטובה עליו, ועוד מפרשים בזה ואענה גם אנכי את חלקי בתוכם:

ובטרם יצמח כל שיח הפירוש אמרתי להביא דבריהם ז"ל במס' נדרים (ל"ב ע"א) ולפרשה, ארי"א מפני מה נענש א"א ונשתעבדו בניו למצרים רד"ו שנה מפני שעשה אנגריא בת"ח שנאסר וירק את חניכיו ילידי ביתו, ושמואל אמר וכו' שאמר במה אדע כי אירשנה ורי"א שהפריש בנ"א מלכנס תחת כנפי השכינה שנא' תן לי הנפש וגו והנה אמרתי לחדור עין להבין אמרי בינה מחלוקות של אלה שלשה מטיבי לכת, ולבבי ידמה כי שמואל ור"י לא פריגי על ר"א דהשיעבוד במצרים הי' רק ע"י שעשה אונגריא רק הגלות למצרים הי' ע"י הטעמים אשר כ"א חוה דעתו כאשר יעבור לפנינו להוכיח עלי שניהם:

ואחרון אחרון חביב לבאר תחילה דברי ר"י (וכבר דברנו מזה במקום א' באו"א) שאמר שהפריש וכו' ונראה להכי אר"י כן **כי** בעבור זה חייבים בניו גלות דמצינו דאמרו ז"ל במס' פסחים (פ"ז ע"ב) ואר"א לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים ור"י דייק מורחמתי את לא רוחמה עיי"ש (ע' יבמות ק"ט ע"ב קשים גרים ותוס' שם) וא"כ מש"ה שהפריש בנ"א ליכנס תחת כנפי השכינה לכן מדד לו ד' פעולתו כי בניו ילכו בגולה כדי לדבק בהם גרים וזה היא המדה כנגד מדה, אבל שיעבוד לא מצינו שיגיע להם עבור זה, ושמואל אמר במה אדע כו' היא כי מצינו בעבור שהאיש לא יתן אומן לדברי השם עונשו יהי' שלא יכנס לארץ כמו גבי משה ואהרן, יען אשר לא האמנתם בי וגו' לכן לא תביאו וגו' במדבר, לזאת אברהם אשר הי' בזה מקטני אמנה לכן הי' משפטו חרוץ כי בניו ילכו בגולה למצרים למען הרחיק אותם מעל גבולם אה"ק, המדה כנגד מדה כסנהדרין (צ' ע"א), ועל האיש המאמין בד' אמר ישעי' (כ"ו) פתחו שערים ויבוא גוי בדיק שומר אמונים, ר"ל יען כי האמין בד' לכן פתחו שער ליכנס לתוך העיר ירושלים ע' שבת (קי"ט ע"ב) אבל עונש השיעבוד לא מצינו אך כדאמר ר"א שנענש א"א מפני שעשה אנגריא בת"ח שנאמר וירק את חניכיו, והנה ואת נוכל להבין על נקלה כי השיעבוד של ישראל הי' מדה כנגד מדה על שעשה אנגריא שבזה נ"כ עשה עבודה עם הת"ח אולם נוכל לתמוה על החפץ מדוע המצרים עבדו עם ישראל בפרך הכי אברהם שעשה אנגריא הי' בפרך ומנ"ל הא:

ונראה להבין בטוטוד עפ"י מה שאמרו סוטה (יא ע"ב), אשר עבדו בהם בפרך אמר רשב"נ אר"י (וכן אר"א) בפריכה שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים וע' תוס' מגילה (ד' א') ד"ה שאף הם כו' שהיו ג"כ נשים משועבדות ע"ש וראי' מהכא הרי מפורש יובא שעבודת פרך היא באם יחליפו הסדר שנשים עושים מלאכת אנשים, והנה אמרו ז"ל ביומא (ע"א צ"א) אליכם אישים אקרא אמר"ב אלו ת"ח שדומין לנשים (פירש"י תשושי כח) ועושים גבורה כאנשים ר"ל בת"ת, והנה אשה אין דרכה ללילך בקרב לתפוש חרב בכף ע' ע"ז (כ"ה ב') אשה כלי זיינה עלי' ותוס' ד"ה איכא כ' שאינה בעל מלחמות (תמיד (ל"ב א') יאמרו נשי קטל, ב"מ (צ"ז א') גברא דנשי קטל לית דין ולית דיין) ואפילו לקדם פני איש בלחם ובמים כדרך שאמרו ביבמות (ע"ו ב') איש דרכו לקדם ואין אשה דרכה לקדם וא"כ כיון שא"א עשה אנגריא מלחמה עם ת"ח שהם דומין לנשים והחליף מלאכת אנשים לנשים לאזור כגבור חלציו למלחמה ע"כ זה הוא עבודת פרך לזאת משפטו יצאה מאת ד' מן השמים כי גם על בניו יעבור כוס

כזה לעבוד אותם בפרך להחליף מלאכתם כנ"ל והיטב אשר דיבר ר"א מפני שעשה אנגריא נשתעבדו:

והנה נשא עין מדוע גדול עד לשמים עון אבינו הראשון בזה שעשה אנגריא עד שיסור יסרנו ה' בעונש גדול שבניו ישתעבדו רד"ו שנה הלא חנוכיו היו עבדיו שי"ח וא"כ בעבד כנעני מותר לרדות בו בפרך רק באחיכם לא תרדו בפרך ולא עוד אפילו ישראל שאינו נוהג כשורה מותר לרדותו כב"מ (ע"ג ב') אר"י לעולם בהם תעבודו ובאחיכם (והיא אסמכתא משום קנם כסוטה (ג' ב') תוס' ד"ה כתיב ואי נימא יען שהיו ת"ח אסור לרדות בהם בפרך הלא היו תלמידיו ואמרו ז"ל בכתובות (צ"ו א'), אריב"ל כל מה שהעבד (ר"ל עבד כנעני) עושה לרבו תלמיד עושה לרבו ואפילו התרת סנדל במקום שמכירין אותו ע"ש וא"כ הי' הדין **כן** כי אברהם הי' מותר לעבוד בהם בין מצד העבדות שבהם בין מצד שהם תלמידיו:

אכן מצינו ראינו ביור"ד רס"ז סעיף ד' בשם הרמב"ם ממדת חסידות שיהא אדם רחמן ולא יכביד עולו על עבדו, ר"ל שלא יעבדנו בפרך, והנה הרמב"ם באמת דינא קאמר ומקור מקומו טהור מש"ס ב"מ (ל' ב') את המעשה זה הדין אשר יעשו זו לפנים משוה"ד הרי עינינו תחזינה דיש לאדם לילך לפנים משוה"ד להקל על עבדו ובעבור זה חסא אברהם גדול מנשוא שלא עשה לפנים משוה"ד עם עבדיו ותלמידיו ובעבור זה הגלה ישראל הגלת שלומים למצרים על רד"ו:

ומעתה לכו ונלכה להבין טענת הסבתא כי באמת לא מצינו ראינו בש"ס כי האי טענתא אך לפעמים אשר נשים באות מאירות לדיין כי לא טב הורה לה כגיטין (ל"ה א') או לפעמים צחקה עליו כמו נדרים (ג' ב') ולפעמים בקשה מהרב בטובו לעשות כב"ב (ט' ב'), והכא התפארה כי הי' לאביו כבוד עושר ורוב עבדיו שי"ח אך הסבתא היא מחכמות נשים אשר יבנו ביתם ודבר בעתה מה טוב אמרה כי יש להבין למה אנו יושבים בסוכה היא לאשר הושיבנו בסוכה בעת הוציאנו ממצרים או בעניני הכבוד או בסוכה ממש כסוכה (י"א ב') ובעבור זה צריכין אנו להזכיר בשמ"ע ובקידוש בסוכה ג"כ זכר ליצ"מ, וכ' תוס' פסחים (קי"ט ב') דבמצרים עבדו בפרך דהוא בא"ת ב"ש ל"ט מלאכות ומעתה בשבת ויו"ט נזכיר לשבות מזה ואם נזכיר כי עבדנו בפרך נזכיר מי הביאנו לזה הי' ע"י אבינו אברהם ומדוע שעבד בפרך בעבדיו ולא עשה לפמ"שה"ד, ולכן עלינו להזכיר את כל זאת למען מעתה נעשה לפמשוה"ד ולכן אחרי כי כל המצות סוכה היא להזכיר אותנו לעשות לפמשוה"ד בודאי נכון הדבר כי בהמצוה הזאת עלינו לילך רפמשוה"ד אחרי כי ע"ז באת הזכירה, וע"כ תחילה רמזה אמרי' כי ר"ג ורבנן בסוכה גזולה הם יתבי ודימה

בנפשה כי ר"נ בין יבין על מה ירמזון אמרי' ואחרי כי לא ענה לה דבר לזאת הרימה בכח קולה ואמרה כי אבי' הי' לה שי"ח עבדים וכל המצות סוכה להזכיד את זה לילך לפמשוה"ד ולכן החוב בהסוכה עצמה להשיב לה העצים עצמם אף כי תקנת חכמים רק דמי עצים אבל במצוה הלז ילכו לפמשוה"ד להשיב העבים כתענית (ט"ז.) אפי' גזל מריש, אבל ר"ג לא שת לבו גם לזאת ואמר פעותא היא ר"ל האמנם במצות סוכה צריכין אנו להזכיר לילך לפמשוה"ד אך עם איש אחיו לבל להרע לאיש בגופו אבל בממונא לא

ואך נעמידנו על הדין של תקנת חכמים והפקר ב"ד הפקר והבן:

ועתה נוכיח במישור מדת הבושה שהי' להם והוא מסלול ודרך לבוא ליראה את ד', במס' נדרים (דף כ' ע"א) תניא בעבור תהי' יראתו על פניכם זו בושה מלמד שהבושה מביאה לידי יראת חטא מכאן אמרו סימן יפה לאדם שהוא ביישן, אחרים אומרים כו' אדם וכו' וכל שאין לו בושת פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על ה"ס ע"כ, והבושה אשר יהי' נמצא בבני אדם יפרד והי' לשני ראשים, הא', היא הבושה אשר על פני איש יחלוף היא כי בושת פניו תכסהו מבני אדם אשר כצנה רבון יעטרהו ובעבור זה יהי' נסוג אחור שלא לעבור את פי ה' לעשות עכירה גדולה או קטנה, והשנית היא הבושה מלפני ד' מלך עולם:

והנה אם יהי' הסכן הסכין להיות לו בושה מאנשים לפרוש מרע ולהיות בוחר בטוב מזו הבושה יכול לבוא לידי יראת חטא היינו כי אחרי אשר נר לרגלו להיות יקר הולך בדרך ה' מפני הבושה מאדם אחרי כל זאת יעשה רק לפני ד' וכי בוש יבוש מפניו לידע כי יש אלקים שופטים בארץ, וזה שהתפאר דוד המלך ע"ה בתהלים (ע') כי עליך נשאתי חרפה כסתה כלימה פני ר"ל מה שאני מסיר מרע ואעשה טוב מפני הבושה לא מבני אדם אבוש אך מלך לבדך אעשה זאת וזה כי עליך נשאתי חרפה היינו רק בעבורך ואם ימצא אשר אחת מהב' בושות לא יהי' לו ע"ז אמרו ז"ל בידוע שלא עמדו כו' כי הוא רשע וע"ז קרא ירמי' הנביא (ג') "ומצח אשה זונה היה לך מאנת הכל"ם ר"ל ממה שעינינו תחזינה שלא תבוש ופניך לא יחורו מזה נוכל לשפוט מישרים כי מצח אשה זונה יהי', ועונותיך רבו כמו רבו וחטאתך כבדה מאד:

והנה איכה נדע הדבר אם האיש ההוא אשר יעמוד לעינינו אם יש לו בושה אם אין נוכל לשפוט מישרים לאשר אם יקרה לפניו כי הי' יכול לבייש את חבירו בדברים ולחרף את נפשו ואולם בחלה נפשו וילך מנגד ממנו מזה בין נבין מאשר לפנינו כי האיש הזה מסוה הבושת מצאה קן לו בקרב לבבו, הא', בעבור שאמרו ז"ל מאי דסני לך לחברך לא תעביד ואחרי כי אינו חפץ שאיש אחר יבזהו לתת לחרפה ולשמצה בעבור זה לא

יעשה כן לחבירו, והב', לאשר אמרו ז"ל במס' מו"ק (ט' ע"ב) ד"ש. ב"ח איפטר מיני' דרב וכו' זיל לגבי' דלברכי' א"ל יהא רעוא דלא תבייש ותתבייש וכו' ולא יבושו עמי לעולם ותנא בה ולא יבושו עמי לעולם ע"כ ופירש"י שלא יבוש לאיש אחר ולא יבושו לו, והנה האיש ההוא אשר לא יבייש חבירו מזה ניכר שיש לו בושה כי מורא יעלה על ראשו לבל ישיב לו כגמולו, ומי שיש לו בושה מביאו לידי יראת חטא, מזה נבין לאשורו דברי יואל (ג') ולא יבושו עמי לעולם וידעתם כי בקרב ישראל אני ואני ד' אלקיכם ואין עוד ולא יבושו עמי לעורם, ע"כ, ר"ל דאחרי אשר אמרו דב' לא יבושו מורים, הא' שלא יבייש לחבירו, והב' לא יבושו כי בעבור זה לא יביישו להם ומזה ניכר כי יש להם בושה על פניהם והביאם לידי יראת חטא וזה ולא יבושו ר"ל שלא יביישו לאחרים מזה ניכר שבושה להם, וע"כ וידעתם כי אני בקרב ישראל וגו' היינו שאני נמצא אתם עמם והמה מיחדים אותי ואתן להם מורא ויראני, ומסיים שיש להם בושה ולא יבושו עמי לעולם היינו מה שלא יביישו לאחרים הוא רק שלא לבייש להם, ואף אמנם השמיענו חז"ל כי בעת עמדו על ה"ס משם מורשה ניתנה להם מדת הבושה אולם האבות אשר אמרו ז"ל ביומא (כ"ט ע"ב) קיים א"א כל התורה כולה אפי' ער"ת, לזאת גם מאז שלחו ידם ואחזו במדת הבושה וכן בניו אחריו כי ממנו לקחו להורות את הדרך אשר עולה בית אל כהנ"ל שהבושה מביאה לידי יראת חטא:

ובזה נבין דברי הפ' (בראשית ל"ד) ויאמרו לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את אחותינו לאיש אשר לו ערלה כי חרפה היא לנו, אך בזאת נאות לכם אם תהיו כמונו להמול לכם כל זכר ע"כ, ויש להרגיש כי תיבות כי חרפה הוא לנו היא כשפת יתר, זאת ועוד אחרת שאם תהיו כמונו והול"ל נאות לכם להמול כל זכר, אך להנ"ל כי עם ד' חרפה שברה לבם וכן אמרו ז"ל במס' יבכות (ע"ט ע"א) כל מי שיש בו ג' מדות אלו, רחמנים, ביישנים, גומלי חסדים, ראוי להדבק באומה זו ובני יעקב המה ראו כי ג' מדות אלו לא נמצא בחמור ושכם לאשר כי המה עוברי אורח ומארץ רחוקה באו ושלחו את אתותיהם החוצה ועד מהרה לקחו אותה בחזקה וישכב אותה ויעני' מזה ניכר כי שלש אלה לא יעשה בהם ולזאת הוצק חן בשפתותיהם הם אמרו לא נוכל וגו' לאיש אשר לו ערלה, ר"ל לפי נמוסינו לא נוכל לעשותה ואף אם נשליך אחרי גווינו את נמוס ההוא ולא נשקיף ונראה עלי' אבל כי חרפה היא לנו ויש לנו מדת הבושה מבני אדם אחרים, הלא למשמע אוזן ידאב נפשינו מהם, אבל זה רמזו במלין אלו כי אך בזאת נאות לכם באם תהיו כמונו ר"ל אם יהי' בכם כל המדות שלנו רחמנים ביישנים גומלי חסדים, ועוד להמול לכם כל

זכר אזי נוכל לבוא בברית יחד, הרי ממנה נראה כי האבות והבנים מדת הבושה היתה אזור מתנם, ולכן מאז יקרה בעיניהם לבל לבייש לאחרים עד שמסרו נפשם ע"ז:

והבט נא וראה מה שאמרו ז"ל במס' אבות דר"נ והיא גם במסורה, ובאבות דר"נ פרק ל"ד אחת עשרה היא ביו"ד כתיב בתורה, הראשון היא "ומלך בלע היא צצר", ב' הלא היא אמר לי אחותי היא והיא גם היא אמרה אחי היא, ג' היא מוצאת והיא שלחה אל חמי' לאמור, ד' וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה, ה' והיא הפכה שער לבן, ו' ואם יראנה הכהן והנה אין בה שער לבן וגו' והיא כהה, ז' והיא תראה את ערותו, ח' את אבי' היא מחללת, ס' ונסתרה והיא נטמאה, יו"ד ועד אין בה והיא לא נתפשה וגו', י"א וקנא את אשתי והיא לא נטמאה ע"כ:

והנה כל עיני אדם יחזו דברי אבות דר"נ והמסורה יעמיק שאלה מדוע כן גזר אומר ה' צבאות כי אחד עשר היא יו"ד קרינן בי' לא כן בכל היא הכתובים בתורה, ולא יפונה כי סוד כמום חתום באוצרות מלות מספר אלו, ואמרתי לחרות עלי לוח ועופרת את אשר ירחש לבבי בזה עפ"י דרך דרש כי אמרו ז"ל בסוטה (ד' ל"ו ע"ב) ראוי הי' יוסף לעמוד י"ב שבטים וכו' ואעפי"כ יצאו מבנימין אחיו וכולם נקראו על שמו היינו על שם יוסף זו שקרה לו ומפרש בלע שנבלע בין האומות ע"כ, והנה על פסוק ויקרא יוסף הוציאו כל איש מעלי ולא עמד איש אתו, ופירש"י שלא יהיו אחיו מתביישין בהודעו להם ע"ש ואמרו ז"ל במס' נזיר (כ"ג ע"ב) אר"ח ב"א אר"י מנין שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה דאלו בכירה דקרית את שמו מואב אמר הקב"ה אל תצר את מואב ואל תתגרבו מלחמה מלחמה היא דלא אבל צעורי צעורינן ואלו צעירה דקרית בן עמי אפילו לצעורי נמי לא ע"כ וזה שאמר המסורה ומלך בלע היינו ראו נא מה ביני ובין האומות דאלו יוסף דנקרא בלע אף אמנם שאחיו מכרו לו והשליכו אותו הבורה לא רצה לבייש אותם אפילו על רגע אחד שישמעו מצרים ואלו הכא קרא אותו על שם אביו מואב וזה "היא צער" המעשה שקרה עם לוט ובנותיו בצער ובושה לאביו כל הימים ובעבור שהצעירה לא ביישה שילם לה הקב"ה וגם להבכירה שילם בגמולה כנ"ל, ב' והיא גם היא אמרה אחי היא היינו דלא תאמר אך אם אפשר להשמר בקל לבל לבייש לחבירו נכון לעשות כן אולם אם ירא לנפשו לבל יבולע לו ויהי' מוכרח לעבור עבירה גדולה וחמורה יוכל לבייש ע"ז מביא והיא גם היא וגו' אף דהיכי דרוצין להרוג א"א או שתזנה אינה מחויבת ליהרג וראי' מאסתר דקרקע עולם היא, עיין סנהדרין (ע"ד ע"ב), אבל הכא אלו היתה אומרת כי אשתו היא לא היו הורגין אותה גם לא הי' כופין אותה לזנות ואפ"ה לא אמרה וכמעט הפקירה עצמה לאבימלך וזה שאמר אבימלך והיא גם היא

אמרה אחי היא וחשבתי למשפט כי אמת יהגה חיכה ומדוע עשתה שרה כן שלא לבייש את אברהם שאמר אחותי היא, וכמעט הפקירה עצמה ושלא לבייש, ומדוע עשתה כן היא עפ"י מה שאמרו בב"מ (ד' נ"ט ע"א) אמר רבב"ח אמר"י נוח לו לאדם שיבוא על ספק א"א ואל ילבין פני חבירו ברבים וכו' ולא עוד אלא אפילו בשעה שעוסקין בנוא"ה שואלין אותי הבא על א"א מיתתו במאי ואני אומר להם הבא על א"א מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב אבל המלבין פני חבירו אין לו חלק לעוה"ב, וכתבו התוס' שם דאפילו בודאי א"א מוכח דמוטב לבוא ולא לבייש, ג', היא מוצאת והיא שלחה אל חמי' ר"ל דהוכיח בזה שלא תאמר דוקא לעבור על איסור א"א בזה מותר כדי שלא לבייש אבל אם לא ירגש מוטב לו לבייש ולא ליהרג ע"ז מביא מתמר היא מוצאת ודרשו ז"ל בכתובות (פ"ט ע"ב) אר"ה ב"ב וא"ל אמרי לה משום רשבי מוטב ונוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים, ותוס' שם ר"ה היא מוצת, ר"ח גרים בלא א' לשון ויצת אש בציון ע"כ, ויש להבין מאי קשי' לי':

והנראה בזה דקשי' מנ"ל דיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ואיך למד זאת מתמר הלא היא היתה בת כהן ומצותה בשריפה ושריפה היא דמטילין לה פתילה של אבר לתוך פי' כסנהדרין (נ"ב ע"א) ואמרו שם דשל צדוקים ס"ל שריפה ממש ומנ"ל דכאן הי' שריפה ממש וע"כ כתב דר"ח גדיס בלא א' מלשון ויצת אש היינו שהצית אש בבתים ונאכל עד היסוד הה"ד הכא, וע"כ שפיר מדייק דנוח לאדם שיפיל עצמו לתוך כבשן האש, ד', וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה ר"ל דקשה אחרי שהחטא של המלבין פני חבירו גדול מנשוא ומחויב למסור עצמו למיתה לבל לבייש א"כ מדוע מצאנו במס' בכורות (ל"ו ע"א) רבי צדוק הוי לי' בוכרא רמי לי' שערי בסלא בהדי דקאכיל איבזע שיפתי' אתא לקמי' דר"י א"ל כלום חלקנו בין חבר לע"ה א"ל הן אתי לקמי דר"ג א"ל לא וכו' ומסיק הש"ס שאמר לו ר"ג לר"י עמוד על רגליך והי' ר"ג יושב ודורש ור"י עומד על רגליו עד שריננו כל העם ואמרו להר"י עמוד ועמד ע"כ, ואל תתמה על שם מיתה דמצינו במס' ברכות (ד' נ' ע"ב ד"ה ומודים כתבו דעל דבר שלם נקרא חי ואם חסד ממנו נקרא מת ע"ש לענין כוס של ברכה וכן היא בתוס' שבת (ע"ו ע"ב) ד"ה פדי ובכ"ד ועיין תפארת ישראל משניות תענית ע"ז שלא יצא ממנוחה ועונג ליגיעה ותענית וימותו ע"ש וע"כ מקשה דאחרי דחטא לבייש חבירו היא גדול כים א"כ איך הרהיב עוז ר"ג לבייש לר"י ברבים, וזה וכי ימות מן הבהמה היינו בכור שהומם אצל ר"צ שהורה ר"י אשר היא לכם לאכלה שמותר לאכלו ור"ג אסרו ועבור כן ביישו ר"ג וע"ז מביא והיא הפכה שער לבן ר"ל דבאמת כבר שקל ר"ג למסרפסי מיני' בהאי עלמא וקוב"ה הסכים על ידיהם כמו

שאמרו ז"ל במס' ברכות (כ"ז ע"ב) דאמרו עד כמה לצערינן אמרו מאן נוקמי' וכו' נוקמי' לראב"ע דהוא חכם והוא עשיר ועשירי לעזרא וכו' אמר איזל ואמלך בדביתהו וכו' א"ל לית לך חוורתא האי יומא בר תמני סרי שנין הוי איתחש לי' ניסא ואהררי לו תמני סרי דרי תוורתא ע"כ הרי דהסכים הקב"ה לענוש ר"ג להורידו מגדולתו בעבור שבייש לר' יהושע, ושם מסיק הש"ס דאפייס ר"ג לר"י ועשו ביניהם שידרוש ר"ג ב' שבתות וראב"ע שבת א' והי' לו לר"ג עבור זה עלבון עולם כי ראב"ע הוא נשיא שני:

וזה נוכל לרמוז מה שאמר ישעי' (ס"א) תחת בשתכם משנה וכלמה ירונו חלקם ר"ל תחת אשר בזה ר"ג לר"י בעבור זה יהי' משנה היינו נשיא ב' וכלימה ירונו חלקם ר"ל בעבור הכלימה לר"י לזאת שני הנשיאים כאחד ירון חלקו לדרוש מר ב' שבתות ומר חדא שבתא וירונו היא מענין חכמות בחוץ תרונה (משלי) וזה והיא הפכה שער לבן שנעשה לו גם תמני סרי חוורתא, ו', ואם יראנה הכהן וגו' והיא כהה ר"ל דאחרי אשר הבושה גדולה היא עד למאד עד שמוטב להפיל עצמו לכבשן האש א"כ מדוע אמרה תורה על מצורע להסגירו ז' ימים ומוחלט נוסף עליו בפריעה ופרימה לבדד ישב וטמא סמא יקרא צריך להודיע בערו לרבים כמאמרם ז"ל בחולין (ע"ט ע"א) והא יש לו בושה גדולה בזה ע' סוטה (ט"ו ע"א התם בנגעים הוא דאיכפר לי' ערש"י שם ומה חדי האף הגדול עליו בזה ומסתמא רב פשע הוא ומה זה אשר עשה וע"ז משיב אומר, ז', והיא תראה את ערותו כי אמרו ז"ל בעירוכין (ט"ז ע"א) אמר רשב"נ אמר ר"י על ז' דברים נגעים באים על לה"ר ועל שפ"ד ועל שבועות שוא ועל גילוי עריות וכו' ועל גסות הרוח וכו' שנאמר ובחזקתו גבה לבו עד להשחית וימעול מעל בד' אלקיו והצרעת זרחה במצחו, וע"כ ראינו שעל גילוי עריות בא צרעת, וזה והיא תראה את ערותו שעבר בגילוי עריות עבירה חמורה גדול עד לשמים עונו דזאת כן משפטו אשר נחרץ עליו לביישו ברבים, ח', את אבי' היא מחללת ר"ל בעבור שהי' לו גסות הרוח כמו שנאמר בעוזיהו וימעול מעל בד' אלקיו:

ובעבור זה נאמר בגסות הרוח וימעול וגו' בד אלקים משום שאמרו בסוטה (ה' ע"א) כל מי שיש בו גה"ר אמר הקב"ה אין אני והוא יכולים לדור במדור א' וגורם שד' מסלק עצמו כביכול מכאן ולכן בגסות הרוח הוא נוגע בכבוד ד' יותר משאר העבירות לזאת נאמר בד' אלקיו וע"כ אמר את אבי' היא מחללת כי יחלל כבוד ד' לכן מגיע לו צרעת, ט' ונסתרה והיא נטמאה ר"ל דנם על לה"ר בא צרעת כנ"ל ודרשו ז"ל שם מדכתיב מלשני בסתר רעהו אותו וגו' ואוקימנא דהיינו נגעים וזה ונסתרה שדבר דברים של סתר על חבירו לפיכך והיא נטמאה, יהי' מצורע וטמא סמא יקרא, י', ועד אין בה והיא לא נתפשה

ר"ל דאחרי גבי סוטה שיקנא אין לו עדים עלי' שנטמאה א"כ איך אמרינן בסוטה (ד' ג') שמצוה לקנאות הא היא לנו ספק גדור ואיך התירו לבייש ביוש גדול בת ישראל כדאמרינן בסוטה (ד' ז' ע"ב) במשנה ושם ע"ב שכהן אוחז בבגדה ואם מקרעי וכו' וקושר לה חבל המצרי למעלה מדדי' וכו' כדי לביישה הלא אם יהי' שקר בימין בעלה מה שכר נוכל לשלם לה עבור זה וע"ז אמר, י"א, וקנא את אשתו והיא לא נטמאה והביא וגו' אל הכהן היינו דמשקה אותה הכהן ואם לא נטמאה שכר הרבה תטול עבור זה שאם היתה עקרה נפקדת כן סבר ר"ע לקמן כ"ו וד' ישלם לה שבע על ביושה והבן:

ובהיותי בזה אמרתי לרשום מה שכתבתי בסוטה (כ"ו.) ונקתה ונזרעה זרע ר"ע סבר שאם היתה עקרה **נפקדת א"ל** ר"י אם כן יסתתרו כל העקרות ויפקדו וזו הואיל ולא נסתרה הפסידה וכו' אלא אם היתה יולדת בצער יולדת בריוח נקבות יולדת זכרים וכו' וכ' תוס' ד"ה א"ל תימא לימא ר"י לנפשי' יסתרו כל יולדות בצער ותלד בריוח וזו הואל ולא נסתרה הפסידה והניחו בצ"ע וכבר דברו מזה ותי' וגם אנכי במק"א חזון הרביתי, ונראה דיש להבין דברי ר' ישמעאל א"כ יסתרו כל העקרות איך ירהיבו בנפשם עוז לעשות כן לגרום מחיקת השם ונראה דהנשים יאמרו מה ראה על ככה תוה"ק לצוות על סוטה למחוק שם השם היא מטעם דהיא עקרה ובנים לא הי' להם ויש כאן מצות עשה פרו ורבו וידחה ל"ת של לא תעשון כן ואף דפו"ר היא עשה דקודם הדיבור ועוד דלא הוי בעידנא וגם היא אינה נפקדת אך הוא ולכן הק' לו ר"י דכל העקרות יסתרו מטעם זה וידמו דשרי לעשות כן דעשה דפו"ר דוחה ל"ת דלא תעשון כן, ואי משום הא מה קשיא להו לתוס' לימא לי' לנפשי' יורדת בצער כדי שתלד בריוח הא בזה ליכא עשה כלל לדחות הלאו מחיקת השם, אלא נראה דהכי קשיא להו דר"י אם יולדת בצער וכו' יולדת נקבות. יולדת זכרים ותוס' נקטוהו לרישא יולדת בצער שבל עיקר קושיתם על יולדת נקבות יולדת זכרים ובזה איכא ג"כ מצ"ע של פו"ר כיבמות (ס"א:) לב"ש שני זכרים ולב"ה זכר ונקבה ולהכי שפיר מקשו תוס' תימא דגם לר"י קמה קושייתו וגם נצבה יסתרו כל הנשים דיולדות נקבות כדי לקיים מצ"ע של פו"ר וידחה ל"ת של מחיקת השם לא תעשון כן, ונראה לישב קושייתם דידוע דר"מ חייש למיעומא כחולין (י"א:) וגם ר"ע סובר כן עתו"ס חולין שם ובכורות (כ'.) ר"ע סבר חלב אינו פוטר ור' ישמעאל מקשי לר"ע דירי אדידי' לדידך דאם היתה עקרה נפקדת א"כ ניחוש דכל עקרות יסתרו כדי שיהי' להם בנים ועשה דפו"ר ידחה לאו של מחיקת השם וא"ת כי עקרות מועטות הן הא את חייש למיעוטא וניחוש מש"ה סובר ר"י דאם נקבות יולדת יולדת זכרים מה אמרת

יסתרו כל הנשים שיולדות נקבות הנה אותן הנשים הן מיעוטא דמיעוטא וכולי נשי לאו דינא גמירי לדעת כי בנקבות לא קיים עוד פו"ר ומש"ה לא חיישי' שיעשו כן, והבן:
גומלי חסדים שהיו ג"כ נוכל להוכיח ממאי דאיתא במדרש פ' יתרו וישמע יתרו כהן מדין חותן משה הה"ר **רעך** וריע אביך אל תעזוב, ויש להבין מה ראה על ככה המדרש להביא דברי שלמה אצל וישמע יתרו לא אפונה כי קולע אל השערה בזה ומורה באצבע כי גם על יתרו סובב הולך זה הפסוק ונראה דיש להעמיק שאלה מדוע התורה חשיב כאן את כל יקר תפארת נדולת יתרו ואמר יתרו כהן מדין חותן משה ונוכל לומר עפ"י מה שהביא רש"י והיא מזבחים (קט"ז) מה שמועה שמע ובא קרי"ס ומלחמת עמלק וידוע מאמרם ז"ל ע"ז (ג':) אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו לא קיבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה, ואמרו ז"ל יבמות (כ"ד:) מי נר אתך עליך יפול אר"א כל הגר אתך בעוה"ז (בענוייתך) עליך יפול וישכון עמך לעוה"ב, ובסוטה (י"ב.) ג' היו באותו עצה כל הבן הילוד בלעם שיעץ נהרג איוב ששתק נידון ביסורים יתרו שברח זכה וישבו בניו בלשכת הנזית, ובעת שברח משה מלפני פרעה ובא למדין כתיב ולכהן מדין וגו' קראן לו ויאכל לחם רש"י הכיר בו שהוא מזרעו של יעקב שהמים עולים לקראתו:
ונראה דקשה לו לרש"י דא"ל איש מצרי הצילנו, ואמר יתרו להן מדוע עזבתן וגו' קראן לו אתמול ברח גם יתרו ממצרים ולא רצה לדור בשכנתם בראותו כי הם אנשים רעים וחטאים לד' בעבדכם עבודת פרך עם בני ישראל וגזרו עליהם כל הבן הילוד מהיום יצוה לקרותו וע"כ מתרץ רש"י הכיר בו וכר שהמים עולים לקראתו דידוע מאמרם ז"ל ביבמות (קכ"א.) דהצרות מכונים בשם מים, באמרם כל גל וגל שעברו עלי נעניתי לו ראשי ובתהלים דק לשטף מים רבים אליו לא יגיעו ושם אם יבואו צרות על האדם מנענע להם ראשו וזה הכיר בו שהמים וכו' וצרות ורשעים רודפים אחריו והוא מבני יעקב וציום לקרבו, ומצרי בודאי לא הי' בורח כי הי' בנרם המעלות, ואמרו בנדרים (ס"ה.) המודר הנאה מחבירו אין מתירין אלא בפניו ולמד מיתרו א"ל הקב"ה למשה במדין נדרת לך והתיר נדרך במדין (שיתרו השביע שלא ילך למצרים) והתיר לו יתרו באמרו לך לשלום לטובת אחיו וברכו שיצליח ד' דרכו, ע' מו"ק (כ"ט.) ומכל מה שהבאנו מוכח דיתרו רחש לבו טובות על ישראל והי' לו נסיית אהבה לבני יעקב וזה שפרש"י מה שמועה שמע ובא קרי"ס ומ"ע דהי' קשה לו מדוע התורה חרת עלי לוח את גדולת יתרו בכאן ומתרץ מה שמועה שמע וא"כ איך קבלוהו ליתרו הא אין מקבלין גרים וכו' ולכן סיפרה לנו התורה דיתרו לקח חבל בצרת ישראל בעת ענים ומרודם ובזמן שנקרא יתרו ברח ממצרים ולא רצה להיות עם עצת חורשי און, ובעת נקרא כהן מדין קירב למשה שהכיר

שהוא מזרעו של יעקב ובעת הי' חותן משה התיר לו נדרו ושלחו בשלום ולכן ראוי הוא לקרבו:

והן הן דברי המדרש וישמע יתרו וכו' הה"ד רעך וריע אביך וכו' ר"ל זכור מה שעשה עמך היינו עם משה כשהי' כהן מדין וגם אחרי כן שהי' חותנו ושילחו בדרך טובה והתיר לו נדרו עבורך הרי שהוא ריעך וריע אביך כי עור לפנים עת יועצי פרעה נמנו וגמרו על הגזירה כל הבן הילוד ברח למרחוק ובסוד עצתם לא יתד כבודו כי נתעב דבריהם אליו לכן ראוי הוא לפתוח לפניו שערינו ולקבלו, וממנו יקחו וממנו ילמדו כי זה האיש המיטיב לישראל המה יגמלו חסדו עמו לשלם לו על אחת חמש מאות, ולכן עמון ומואב כי לא זכרו ברית אחים כי אבינו השליך נפשו מנגד להציל את אביהם לוט והיו כפויי טובה ולא קדמו את ישראל בלחם ובמים ועוד יתרה עשו כי שכר עליך את בלעם ב"ב לקללך וכו' לכן משפט חרון כתוב בתורה לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ד' וגו' עד עולם, וראה נא גם ראה מחשבות בלעם ותחבולותיו אשר יזם לקלל, ובתורה (דברים כ"ג) ולא אבה ד' וכר ויהפוך ד' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך וכו' ובסנהדרין (ק"ה:) דרשו כולם חזרו לקללה חוץ מבתי כנסיות וב"מ וכו' שנאמר ויהפוך וגו' הקללה ערש"י אתת מהקללות לברכה, ויש לדייק מנ"ל דברכה היא על בתי כנסיות ובתי מדרשות:

ונראה בהקדם להבין מש"כ בתורה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם והענין בזה היא דבניית בהמ"ק היא נעשה על שני אופנים, האחד יפעלו ויעשו אותה בנ"י באם ילכו אחרי שרירות לבם ויעשו עול וע"כ מורא יעלה על ראשם לבל ישיב להם ד' לייסר אותם שבע על חטאתם לאשר יתנו כתף סוררת לזאת ישכלו עשו הביהמ"ק למען יוכלו להביא שם ולהוליך את זבחיהם במעלם אשר ימעלו בד' עולה או חטאת ואשם ובהקרבנות האלה לבבם נכון בטוח כי חטאם כשלג ילבינו וד' לא יוסיף להכותם על חטאם, וע"כ אם יבנו ביהמ"ק על זה האופן לא נכון הדבר להקראות בית ד' **אך** ביתם יען אך בעבורם יעשו זאת ואז טוב ויפה בעיני ד' כי ילמדו בתורתו איך ליראה ד' הנכבד והנורא למען כלה גרש יגרש היצה"ר מאתם ולא יבנו הביהמ"ק על הבאת קרבנות האלה, אכן הדרך השני אשר עם ד' ישתדלו בכל עוז לבנות ביהמ"ק היא כי באמת המה הולכים בדרך נכוחה אין בהם נפתל ועקש ואך בקשה נפשם להיות בית ד' למען יוכלו להקריב עליו תמידין כסדרן דבר יום ביומו עולות ונדרים כדי לעשות נתת רוח ליוצרם והנה בבנין ביהמ"ק הלז היא באמת רצון שוכני הנה ודין הניין לי' וטוב בעיניו וכשר הדבר להקרא בית ד' ע' כלי חמדה מזקיני הגאון זצ"ל, ולזאת עת יצאו צבאות הד' מארץ מצרים והמה ראו נפלאות תמים דעים אשר עשה עמהם ע"כ קימו וקבלו עליהם את תורתו הקדושה

לעשות הטוב והישר הכתובה בה ואז ידע ד' כי לא יאונה להם כל און מהיצה"ר כנ"ל בראתי תורה בראתי תבלין ולא יהי' נצרכים להביא קרבנות על פשעם ולכן צוה ד' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם היינו עבורי ממש:

והצעה הלז תהי' לנו לעינים להבין דברי המדרש יתרו בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע מיד אמר הקב"ה ויקחו לי תרומה ר"ל אחרי אשר קבלו התורה בשלימות ובתמימות כזה הנה מעתה עולה לא תהי' נמצא בשפתם ויהי' נוכח ד' דרכם ולזאת לא נחוץ להם קרבנות עבודם וע"כ ויקחו לי תרומה כפירש"י לי רשמי ולא עבורכם וזה שאמר המדרש בפ' תרומה ויקחו לי תרומה הה"ר כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזובו ר"ל אך אז יחי' לי תרומה לי לשמי באם לא ימוש התורה מפיכם כי אז יהי' הבית המקדש נקרא בית ד' לי לשמי ועל דבר זה רמז ד' למשה בפ' שמות של נעלך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא והיינו דרמז לו לאשר הוא צדיק וישר לכן לעומתו המקום נקרא אדמת קודש כי שם תעמוד המשכן להקריב קרבנות לפני ד' דוקא אבל לאיש אחר אשר נחוץ לו להביא קרבן לכפר עליו איננו אדמת קודש אך אדמת חול כי שלו ועבורו הוא:

ובזה נסעה ונלכה לפרש דברי המלך העניו בתהלים שיר המעלות לדוד שמחתי באומרים לי בית ד' נלך היינו כי אמר בשם כנס"י כי אז הייתי אך שמח בעת "שאומרים לי" היינו כאשר אמר ד' ויקחו לי תרומה לי לשמי והייתי חף מפשע כנ"ל, ומדוע שמחתי כי בית ד' נלך היינו דאז היתה נקראת בית ד', וזה שאמר החכם מכל אדם בקהלת שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלקים וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח כי אינם יודעים לעשות רע וע' ברכות כ"ג. מה שדרשו ע"ז) ר"ל מספר צעדיך שמור לבל תסה מני הדרך הישר ובעבור זה לא תצטרך להביא חטוא"ש לכפר על נפשך ואז יהי' ביהמ"ק בית ד' וזה כאשר תלך אל בית האלקים וקרוב לשמוע מתת הכסילים זבח ור"ל הכסילים הגבצרים מדעת יחשבו בלבם כי ע"י הקרבן שמביאים חטאתם תכופר וכאלו לא פעלו עולה, אכן אינם יודעים לעשות רע ר"ל דעי"ז מסבבים כי אינו נקרא בית ד' רק ביתם, וזה היא י"ע מאור, ולזאת עת עוו פשעו חטאו עם בני ישראל קרא הנביא ישעי' כה אמר ד' השמים כסאי והארץ הדום רגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי ר"ל דאחרי אשר הביהמ"ק נכון להם להביא קרבנותיהם לכפר עון ולהתם חטאת הנה בזה הסיבו כי יקרא הבית על שמם ולא על שמי, וזה איזה בית אשר תבנו "לי" ואיזה מקום מנוחתי וזה איננו שלי רק שלכם היא, וזה שקרא בקול אדיר ירמי' הנביא אל תבטחו לכם על דברי השקר לאמור היכל ד' היכל ר' היכל ד' כי שקר בימינכם ולא לד' יען כי

פקו פלילי' ודרכם לא יתכן בעיני ד' ומוכרחים זבחים ומנחות לכפר בעדכם ע"כ איננו בית ד' רק ביתכם:

ועל ציר זה תסוב דברי הנביא יחזקאל ובאו בה פריצים וחללוה ודרשו נדרים (ס"ב) כיון שפרצום נעשו חול, והיינו דהפרו ברית ועברו חוק והוצרכו לקרבנות כי אז נקרא ביתם וזה שרמזו חז"ל זבחים (מ"א:) פרוכת הקודש בפר כהן משיח ולא בפר העלם דבר משל למלך אם מיעוטא סרחה פמליא שלו מתקיימת אם רובה סרחה אין פמליא שלו מתקיימת רש"י אין כאן קדושה ע"ש והבן, וזה בלעם הרשע אמר מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל היינו דיקרא ביהמ"ק על שמם וזה הסימן כי הבאו לד' והקב"ה אינו אוהבם ואולם מן השמים השיבו כנחלים נטיו וכו' כאהלים נטע ד' היינו דיהי' בית ואוהל ד' ע' רש"י ברכות (ט"ז.) אהלים לשון נטוע וכו' ויטע אהלי ולא בית ישראל ובה נדע כי ד' אוהב אותנו וזה ויהפוך ד' את הקללה דאמר מה טובו אוהליך יעקב היינו דיקרא על שמם לברכה היינו כאהלים נטע ד' וזה ראי' כי אהבך ד' אלקיך דנקרא בית ד' ותלך בדרכיו לשמור ולעשות את כל התורה הזאת, כן יעזרנו ד' ויתן בלבנו אהבתו ויראתו ויביאנו. לציון ושם נעבדנו בשמחה בטוב לבב מרוב כל אכי"ר:

סימן א

ב"ה א' לסדר יתרו ט"ז שבט תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב:

כבוד אהובי ידידי ה"ה הה"ג החריף ובקי בחדרי תורה משיב מלחמה שערה ועליו תופע נהרה כש"ת מו"ה שלמה קליינהענדלער ג"י אב"ד דק' זבארוב יע"א:

נועם מכתבו הגיעני שאלת חכם ותשובה ארוכה מארץ מדה מאריך ומרחיב בו עד למכביר בפלפול וסברא להוציא הלכה ברורה וזה תכנה. ראובן אמר לחתנו הרב כ"פ "דיש ספרים זענטן דיינע" ואח"כ נעשה ראובן שמ"ר א"ל ג"כ כנ"ל ועוד הוסיף קיינער ווירד זייא נישט צונעהמען" וכעבור חצי שנה נתן חותנו הש"ס לביהמ"ד וחתנו מערער כי הוא זכה בהם תחילה:

והנה בחו"מ סי' רמ"ה הביא מגיטין (מ':) דלשון היא שלו בכתב בשטר קנה וכמו שמצינו באבות פ"ה שלי **שלך** ופסחים (פ"ח:) גדי שלו וכו' טלה שלו ובנדרים (מ"ח.) חצר וסעודה נתונים הינן לפניך וזה לשון מתנה ואולם הכא הי' בע"פ לא בשטר ומתנה מרובה והי' הנותן יכול לחזור בו וכת"ה נ"י כתב דהמקבל עני ומטעם נדר אינו יכול לחזור אפילו במתנה מרובה כחו"מ קכ"ה וירד רנ"ח ובכ"ד והביא דברי הנובי"ת יו"ד

סקנ"ד מפולפל בדברי הרשב"א בבא ליד גזבר לא מהני שאלה כיו"ד סימן רנ"ח ועיינתי בנובי"ת ויש לי בזה הרהורי דברים והנני פורטם:

הנובי"ת כ' טעם הרשב"א בתרומה ביד כהן לא מצי מיתשל עלי' כיון דבעי פתח או חרטה דמעיקרא כיו"ד רכ"ח יאמר לו שאין מאמינו על פתחו או חרטתו שיאמר דמשקר ורוצה ליקח ממנו התרומה ומזה הטעם היא ג"כ בצדקה ולי צ"ע בשלמא בצדקה נוכל לומר דרוצה בחזרת הדינר יוכל הגבאי לומר שאין מאמינו אבל בישראל רוצה לישאל על תרומתו ורוצה לתת לו מן הכרי הזה תרומה אחרת מאי איכפת לכהן אם ישאל על תרומתו וכמו שמצינו כה"ג בפסחים (נ"ז.) בני השליכו ואני נותן לכם כפליים במעושר ועוד אי משום דכהן אינו מאמינו על פתחו או חרטתו מש"ה אינו מחויב להחזיר התרומה אבל עפ"י דין מהני שאלה בכל תרומה ביד כהן איך לא יחוש דיאכל טבלים דתרומה שבידו נעשה טבל למפרע ועוד בשלמא בעשה עמו טהרות כמו בגיטין (נ"ד:) שייך לומר אין מאמינו ביצאו מתחת ידו ולא אמר לו בפעם הראשון דרוצה להפסיד טהרותיו ולא נוכל לבררו מש"ה שייך לומר אינו מאמינו אבל הכא בנדר דיכול לבררו ובידו היא לקיים כמו שאמרו חכמים ויש לו פתח או חרטה מעיקרא ועומד לפני חכם ושואל על נדרו וצוח ככרוכיא דיש לו חרטה מעיקרא וחכם מתירו עכ"ז יאמר הכהן שאינו מאמינו אתמהה, ואנן קיימ"ל דברים שבלב אינן דברים זולת באונסא, ע' נדרים (כ"ח.) ומעילה (כ"א.) ואפי' מחשבה רעה אין הקב"ה מצרף למעשה כקידושין (ל"ט) ואיך יוכל הכהן לומר דמחשבת השואל אין שוה עם דיבורו, ועוד דאם איתא דרשב"א ס"ל בתרומה וצדקה הטעם דיוכל לומר דאינו מאמינו א"כ קשיא על הרשב"א גופא דבנדרים (פ"ה.) ר"ן מביאו דכ' ומהא שמעינן דהאוסר הנאת פירות על עצמו יכולים אחרים ליטול אותן בעל כרחו וכו' מיהו היכא דאיתשל חייבים לשלם כיון דחכם עוקר הנדר מעיקרו וכו' הו"ל הנך פירות כאלו לא איתסרו מעולם וכ' הרשב"א ז"ל ומעתה מדוע חייבים להחזיר לו הלא יכולים לומר דאין מאמינים לו והוא משקר ואין לו חרטה מעיקרא ולמה פסק הרשב"א דמחויבים להחזיר לו ועש"ך יו"ד סי' רכ"ז מביא דרש"ל פסק כרשב"א דבמיתשל עלי' חייבים להחזיר לו:

גם מה שהביא הנוב"י ראי' שם דמפקיר לנוכח לאחד מהני מדברי מג"א צ"ע דהמג"א סימן תמ"ח כ' דהטעם דאמרי' דאדעתי' דעכו"ם אפקרי' אדעתי' דכ"ע לא אפקרי' ג"כ צ"ע דשם לא מיירי מהפקר לעכו"ם רק במוכר חמצו לנכרי ולאחד ועוד דעיקר הפקר לישראל בין לעניים בין לעשירים כב"מ (ל':) ובגיטין (מ"ז.) אדעתי' דנכרי לא מפקרי ושם בתוס' ומאי ענין הפקר הכא, ונראה דבב"ק (קט"ז.) אמרי' כה"ג דאדעתי' דארי'

אפקרי' אדעתי' דכ"ע לא אפקרי' והק' תוס' ממציל מארי הרי אלו שלו ותי' דגבי רב ספרא לא הי' הפקר מעלי' דפעמים שהי' שובע לארי לא אכיל ע"ש וההי"ד כאן לא הוי הפקר לעכו"ם דמכר לו ונקיט האי לישנא ור"ל כמו בארי דהי' שבע ולא אכיל כן בחמץ יש לעכו"ם רב תבואות ולא יחפוץ בחמץ של ישראל ואחר הפסח ימכור לחזרה החמץ לישראל ולא יסיק אדעתי' דישראל שאחרים ירצו לקנות חמצו מעכו"ם כי אינו משורת הדין והנימוס והיושר:

ובזה אני מבין הסמיכות בפ' תשא כי אוריש גוים וגו' ולאיחמוד איש את ארצך וסמיך לי' לא תשחט על חמץ דם זבחי ונראה דאמרי' בפסחים (ח':) לא יחמוד איש (ע"ש בתוס') שתהא פרתך רועה באפר ואין חי' מזיקתה ותרנגולת מנקרת באשפה וכו' ע"ש, הרי מלמדנו דאין שלוחי מצוה ניזוקין ולא יקרה להם שום נזק אפילו בממונם וממנו נלמד דימכור לנכרי או יפקיר חימוצו ואין איש ישלח בעולתה ידיו לקנות החמץ שלו אחר הפסח מנכרי רק ישוב למכרו אליו וזה לא יחמוד וכו' לא תשחט על חמץ ותוכל בטח למכרו לנכרי ולא יגיע לך נזק והבן:

גם מה שהביא הנוב"י ראי' בהפקר לנוכח לאחד מנדרים (מ"ה.) מר"ן ד"ה ואיב"א לר"י בהפקר אדעתא דחד מהנך וכו' מוכח דגם בהפקר רק לאחד לבד לנוכח מהני ע"ש ולא אבין ראייתו דלעולם לא מהני הפקר לאחד אפילו לנוכח וצריך להפקיר לכ"ע וכאן במשנה נדרים (מ"ג.) מפורש יוצא דכך אמר יניח על גבי הסלע או על הגדר ואומר הרי הן מופקרים לכל מי שיחפוץ וע"ז פליג ר"י ואוסר כטעמו עד שיזכה בה ג"כ הרי עשה ההפקר כדינו רק שאין כאן אלא איש אחד אבל לעולם אם אמר בפירוש הריני מפקיר רק לאיש אחד שעומד לנגדי לא מהני ההפקר כלל, ונראה לי ראי' לזה ממאי דאמרינן בנדרים (ז'.) את"ל יש יד לצדקה וכו' הפקר מאי מי אמרי' היינו צדקה א"ד דשאני צדקה דלא חזיא אלא לעניים אבל הפקר בין לעניים בין לעשירים ע"כ ואם איתא דמשכ"ל הפקר לאחד לנוכח אמאי לא אמר הש"ס אכתי מיבעי' לי הפקר לעני אחד לנוכח דדמיא לצדקה אי יש לה יד כמו צדקה או לא א"ו כמו שכתבנו:

ונלכה ונשובה להבין דברי הרשב"א בבא ליד גבאי אינו יכול לישאל ולמדו מתרומה ביד כהן דלא מצי למישאל (נדרים נ"ט.) ועש"ך חו"מ רנ"ה ונראה אעפ"י דפליגי רשב"א והר"ן (נדרים פ"ה.) אי מהני שאלה בהפקר דאוסר נכסיו וזכו בהם אחרים לרשב"א מהני ולר"ן לא מהני וא"צ להשיב מה שזכו ע"ש זה דוקא בזכו מן ההפקר אבל בתרומה מיד ליד דבהיתרא אתא ליד כהן והתורה זכתה לו וזה לך תרומת מתנם עש"ך יו"ד סי' של"א ס"ק קס"ד וחו"מ סי' ר"ג ס"ק א' דמתנות כהונה נתינה כתיב בהו בודאי לא מהני

שאלה ובמתנה הדין היכי דקיבלה ואח"כ אמר אי אפשי בה אינה חוזרת לבעלים אלא הרי היא הפקר עחו"מ סי' רמ"ה סעי' יו"ד וכ"ש בתרומה וכן בצדקה, ותו נראה למאי דאמרי' בחולין (ק"מ.) לא אמרה תורה שלח לתקלה היינו דעי"ז יבוא מכשול איסור לבני אדם והכא אם אתה אומר דתרומה ביד כהן יכולים הבעלים לישאל על התרומה יבואו הכהנים שלקחו תרומתן לידי תקלה כי יאכלו טבל דע"י שאלה הדרא לטיבלא:

והבט נא וראה איך חששו חז"ל בדומה לו ב"מ (ל"ח.) המפקיד פירות אצל חבירו הר"ז לא יגע בהם חיישינן שמא עשאן המפקיד תרו"מ על מקום אחר וע"ש בתוד"ה שמא, ושם (מ"ט.) בן לוי רשאי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר וא"כ בתרומה ביד כהן אי מצי למישאל עלי' יבואו הכהנים לידי תקלה ועוד דאמרי' ב"ק (ס"ח:) ובכ"ד גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אין יכולים להקדישו זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו ע"כ ואם אמרי' בגזל ששלו היא אך אינו ברשותו איך יכולים הבעלים למיתשל על תרומה ביד כהן שאינו שלהם ואינו ברשותם לעשות מתרומה טבל די"א דחמיר מתרומה עיין יומא (פ"ג.) והוי כגוונא דהקדש דעושה מחולין הקדש וכן בצדקה לישאל על הדינר לאסרו על עניים ולהוציא מהם וכה"ג מצינו נדרים (פ"ה:) שהרי אין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו ואי מצי מיתשל יאסור עליו וכן בר"ן נדרים (מ"ו:) דאי הכי אסר עליו נכסי דידי' ואינו בדין וכ"ש הכא. והנה הרא"ש בפירושו לנדרים מביא דברי הר"א ממיץ בנדרים דפירוש דכהן לא מצי למיתשל עלי' שהרי לא קרא עלי' שם משמע אבל ישראל שהפרישה מצי למיתשל עלי' ע"ש והר"א ממיץ ז"ל הוא מבעלי התוס' כידוע ע' ביצה (ג'.) בתוד"ה שמא אבל בעירובין (ל':) ד"ה תרומה משמע דלא ס"ל כהר"א ממיץ דהק' לוקמי' בתרומה ביד כהן דתו לא מצי לאיתשולי עלי' ותי' שם ע"ש ולדברי הר"א הא אפשר לאיתשולי אפי' בתרומה ביד כהן ולמה לא תי' כן א"ו דלא ס"ל כהר"א ונראה דנוכל לומר דגם הר"א ממיץ בעלמא בתרומה שהוא בעינא מודה דאין הבעלים יכולים למיתשל בתרומה ביד כהן כמו דס"ל לרש"י ור"ן ותוס' ורא"ש אבל היכא דנתערב התרומה סאה תרומה טמאה לפחות ממאה חולין ס"ל דבעלים יכולים לישאל עליו וטעמא רבה איכא הכא דמה"ת בטלה ברוב חולין כגיטין (נ"ד:) וברש"י ואך מדרבנן ואסמכוהו אקרא דבעי א' ומאה ע' ב"מ (נ"ג.) ד"ה ועולין ורש"י פסחים (כ"ה.) וכאן דנתערב בצ"ט אינו שוה כלים ותרקב מש"ה כיון דמדאורייתא אין כאן תרומה כלל ונאבד שם התרומה מתערובות ס"ל להר"א דהבעלים יכולים לישאל וכ"ש במאה חולין והבן:

והנה לענין שאלתינו דאמר די ספרים זענען דיינע ועדן לא באו ליד המקבל והוא עני הי' מחויב **לקיים** המתנה ואולם יכול לישאל עליו, גם יש לספק בלשונו דלא אמר די אללע ספרים רק די ספרים דלמא סבר על מקצת מהם או רוב למחצה לשלוש ולרביע וכבר ידוע מיו"ד סי' ר"ח דסתם נדרים להחמיר ופירושן להקל וספק צדקה יש הרבה גדולי הראשונים דפסקו לקולא והקדשות דידן חולין הן. גם זה שכתב שמקבל עני יש לעיין במה הוא עני באם הוא רב ומקבל שכרו מהקהל קשה לומר שהוא עני כיון דפרנסתו קבועה ועוד דאיכא הכא חזקה דאין אדם חוטא ולא לו כב"מ (ה':) וכאן הנותן נתן הש"ס לביהמ"ד ולא לקח עבורו, ועוד דחתנו ראה אז שנתן. ע' גיטין (פ"ט:) בתוד"ה והלכתא אמרי' מסתמא ידע בטח כי הש"ס לא נתן לחתנו, ולא אוכל להאריך בכל פרט ודי לחכימא ברמיזה:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן ב

ב"ה **ב**' לסדר חו"ב ז' תמח תרצ"א לפ"ק סטניסלאב:

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג חריף ובקי מופלא ומופלג בתורה דאין ומורה כש"ת מו"ה מנחם מענדעל נ"י אויג ראב"ד דק"ק דעלאטין יע"א:

זה שבוע אשר יקרתו בא אלי ויען טרדותי רבו אחרתי עד עתה ושמתי עיני על שאלתו שאלת חכם ונועם פלפולו וזה דבר השאלה, כי נתגרש שם זוג א' ותבענה שפתי פיה של המגורשת יען שבעלה אין לו גבורת אנשים לכן התפרדו אולם לאחר הגירושין ישן בחדרה איזה זמן וכת"ה קרא להמגורשת והוכיחה על פני' מדוע ככה היא עשתה והשיבה אמרי' כי לא ידעה שיש איסור בזה וגם קודם גירושין לא נהגו אישות כיון שאין לו גבא"נ וכו' ועתה מה יהי' משפט הזוג אם צריכים להתגרש שנית או לא:

והנה המקור הדין מגיטין (פ"א:) ומן אה"ע סימן קמ"ט ושם על המשנה המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' אמ"ר בב"ח אמר ר"י מחלוקת שראוה שנבעלה ב"ש סברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות וב"ה סברי אא"ע בב"ז ע"כ, ויש להבין מה נוכל ללמוד מזה ולא לחנם מפרש ר' יוחנן טעמייהו ובתוד"ה ב"ש הק' דהכא ס"ל לר"י דב"ש סברי אדם עושה בב"ז וביבמות (ק"ז.) מפרש רבה ור"י טעמייהו דס"ל לב"ש א"א עושה בב"ז להיפך מהכא וכן הק' ביבמות ע"ש:

וצ"ע מאי קשיא להו מר' יוחנן ארבה ורב יוסף ונוכל לומר גברא אגברא קרמית ר"י לא ס"ל כטעמא דרבה ור"י דיש שם טעמים אחרים וכן רבה ור"י לא ס"ל טעמי' דר"י הכא

אלא דפליגי ב"ש וב"ה בהן הן עד"י ה"ה עד"ב גם צ"ע אמאי לא פסק ר"י כסת"מ דהוא ס"ל כן בכ"מ וכאן הוצרך לומר אמוראי ואליבא דר"י והוא סותר עם חולין (מ"ג.) דרבה בב"ח ס"ל הלכה כסת"מ לר"י:

ונראה כי באבות פ"ד איתא עבירה גוררת עבירה ואמרו בקידושין (מ') ר"צ תבעי' האי מטרוניתא אמר חלש לבאי אמר' איכא דבר טמא וכו' אמר מאי נפ"מ דעביד הא אכיל הא, וע' ע"ז (י"ח:) אם הלך סופו לעמוד וכו' ובגיטין (צ'.) בש"א לא יגרש את אשתו אלא א"כ מצא בה ערות דבר ע' תוס' (ע"ט:) ד"ה ב"ש ואה"ע סי' קמ"ח מזה וב"ש שם. ואני מוסיף מגיטין (מ"ה:) המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר ולישנא בתרא אמר"נ צריך שיאמר משום ש"ר אני מוציאך ורש"י שם מיהו בין אמר בין לא אמר לא יחזיר:

ומעתה נוכל להבין טעמא דב"ש ותי' התוס' ורמזו בדבריהם ביבמות (ק"ז.) כ' ותי' דשאני התם כיון דגירשה ונתייחד עמה גלי' אדעתא שבעילתו ב"ז וכו' ר"ל דגירשה משום ער"ד וממילא אסור להחזירה ואם בא עלי' עובר על דברי חכמים שאמרו לא יחזיר וכיון דעביד הא עביד נמי בעילת זנות משא"כ לב"ה דלא מגרשה משום ער"ד ואין עבירה בחזירתה ומש"ה לא עביד בע"ז ואי קשיא לב"ה ג"כ עביד איסור לפי"מ דאיתא ביו"ד קצ"ב מחזיר גרושתו צריכה לישב שבעה נקיים והוא
מתשב"ן:

וי"ל דעיקר דין זה תבעוה לינשא צריכה לישב ז' נקיים הוא דרבנן ולאו כ"ע דינא גמירי לידע שגם בגרושה הדין כן וכן מאן דמקדש בביאה לא ידוע לאינשי שיש איסור בזה, ומעתה לפי"מ שהוכחנו בדעביד בבעילה שום איסור ס"ל לב"ש דבעילתו בע"ז וגם ב"ה יודו לזה ורק משום לדידהו ליכא איסור משום ער"ד עלי' אמרוק אין אדם עובר ע"ז וזה שהשמיענו ר' יוחנן דמפרש פלוגתא דב"ש ודב"ה ונפ"מ גם אליבא דב"ה דהיכא דעבד בה איסור גם הם יסברו דב"ז עבדי ובזה זכינו לדין ראי' לרדב"ז ז"ל המתייחד [והביאו דגם בראינו שבעל ס"ל כן] עם גרושתו והיא בנדתה א"צ גט שני ממנו ע"כ ור"ל דאי בא עלי' בנדתה כיון דלא חייש לאיסור כרת לא חייש לבעילת זנות וזה כמו שהוכחנו:

ואך דברי הבאה"ט בסי' קמ"ח שגבו ממני דמביא לכאורה מרדב"ז דסותר דבריו ומה שהקשינו על תוס' גברא אגברא נראה דשפיר קשי' להו דאמרינן בעירובין (כ"ב:) בתוד"ה קרקפנא וכן ביבמות (ע"ח.) דרבה הי' תלמידו של ר' יוחנן ולמד אצלו ובשבועות (יו"ד:) מאן צייתי לך ולר"י רבך וכן היא בכ"ד בש"ס וידוע דהתלמיד לא הי' חולק על רבו ע' ביצה (מ'.) ור"ה תלמיד דרב הוי ושם (ל"ג.) רש"י ד"ה והלכתא תלמידו דרב הוי ובכ"ד בתוס' דוגמא יבמות (קי"ז.) ד"ה ב"ה ורש"י נדה (י"ד:) ולכן שפיר מקשה התוס' מר'

יוחנן על רבה דהוא יאמר להיפך מרבו והבן. ולענין אמאי לא פסק ר"י כסת"מ נראה דמצינו במו"ק (כ'.) דר"י מניח הסתם משנה ופסק כתוספתא ר' אלעזר בר"ש וע"ש בתוס' שהניחו בתימה והה"ד הכא אזיל ר' יוחנן בתר התוספתא דידוע דסת"מ ר"מ ור"ש ב"א הי' תלמידו כשבת (קל"ד) ולכן סמך ר"י עליו דכן שמעה מר"מ ולכן גם רבב"ח דבכ"מ ס"ל דר"י פסק כסת"מ סבר הכא דר"י כר"ש ב"א:

והנה בנידון שלפנינו יש לנו עוד דבר לסמוך עליו כי היא האשה אמרה בעבור זה שאין לו גבורת אנשים וישען על ביתו ולא יעמוד ומש"ה נתגרשה ממנו ולכן לא חשבה כי יש איסור בזה והנה בש"ע אה"ע סי' קנ"ד פסק המחבר דהיא נאמנת ונובע מתוס' נדרים (צ"א:) דמילתא דבעל יכול לידע היא נאמנת ומעתה איך נימא דאתמול דחקהו להתגרש ממנו והיום היתה רוח אחרת עמדה ונתפייסה. הן אמת דמצינו שיש רפואה למכה זו ר"ל כגיטין (ע'.) אמר אביי מי שאינו בקי בדרך ארץ, רש"י, שאין לו כח לשמש וכו' וכו' אר"י הן הן החזירוני לנערותי וא"כ נימא שמא חשבה אשתו דנתרפא אחר גירושין אבל זה אינו כמו שכתבו תוס' ביבמות (ל"ז.) ד"ה וזו כ' ואין סברא כלל לומר בנשים ששהו עם בעליהן כמה שנים ולא עיברו ומתו בעליהן דרוב מעוברת ע"ש והיינו דאין סברא לומר כמה שנים לא ילדה ועכשיו תהי' שייך לרוב מתעברות כיון דעד עתה לא ילדה הה"ד הכא לא תיסק אדעתי' דעד עתה הי' חולה על מכה ובזמן קט נתרפא ובודאי לא נתפייסה ויש עוד לצרף לסניף לפי"מ שכ' הטו"ז ביו"ד קס"ח קס"ט ס"ק ל"ו דאנו רואים שרבים פורצים באיסור ריבית וכו' דאין חוששת לעשות בהיתר וכן כ' שם קכ"ט ס"ק כ"ד דעתה הנחשדים על הזנות נחשדים על יי"נ וע' טו"ז בשם רש"ל ביו"ד סי' קי"ד ס"ק ג', ועכשו בעוה"ר שנעשה להם היתר גמור בסתם יינם ע"ש, ואם בימיהם ירדה פלאים דברי אש דת תוה"ק מה גם עתה שדומה הכל להם כמישור ונקל בעיניהם בעילת זנות יותר יש לתלות בזה ובפרט דבעינן בזה עדים ברורים וזה ליכא:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה

ידידו:

סימן ג

ב"ה יום א' פרשה חו"ב ו' תמוז תרצ"א סטניסלאב:

כבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי משכיל ושלם במעלות ובמדות כש"ת מרה אברהם דוד נ"י שפיגעל ראבד"ק ראהטין יע"א:

נועם נאומו בא ושש אנכי כי נעשה העקוב למישור וע"ד החלב המובא ע"י אינו יהודי אי סגי במפתח לחוד במקום ח"א או לא והביא מטו"ז ושי"ך קי"ח ובפתחי שמה שוטטו עיני בש"ך ס"ק ח' וחלב הק' איסור תורה היא ותי' דחשש שמא יערב מעט חלב טמא ומב"מ מדאורייתא ברוב ולא הוי איסור דרבנן. ובנובי"ת או"ח סי' ס"ו והובא פ"ת הק' השואל הא חלב טמא משונה בטעמו מחלב טהור ובעי ס' מדאורייתא, ותי' הנובי"ת דטע"כ מדאורייתא רק בלאוין דמלקות הדומין למשרת וגע"נ ולא בלאוין שאין בהם מלקות כגון חלב טמא וכו' לא אמרי' טע"כ מה"ת רק מדרבנן. ולי צ"ע ממש"כ המג"א באו"ח סי' ר"ד ס"ק ט"ז כ' לר"ת טע"כ דאורייתא אפי' להקל ויליף ממצה דמצ"ע ע"כ אפי' בעשה טע"כ דאורייתא ומכ"ש בלאוין שאין בהם מלקות טע"כ דאורייתא ע"ש:

והנה אי חלב טמא משונה בטעמו מחלב טהור לא ידענו מקור לזה ומע"ז (ל"ה:) אי משום איחלופי טהור חיור טמא ירוק מוכח דשוין בטעמן רק זה חיור וזה ירוק וכן לטעם דאמרי' בכורות (ו':) דם נעכר ונעשה חלב מוכח דטמאים וטהורים חלבן טעמם שוה כיון דבאו מדם הבהמה ואין סברא שיש חילוק טעמים גם בדמיהם ועוד מצינו ביבמות (קי"ד.) תינוק יונק והולך מנכרית ומבהמה טמאה ואין חוששין ביונק שקץ (וכן כ' תוס' ע"ז (כ"ו.) ד"ה עכו"ם בשם ירושלמי) אב"ש אומר נוהגים היינו שהיינו יונקים מבהמה טהורה ביו"ט וב"ק (פ'.) וקשרי עז בכרעי המטה והי' יונק משחרית לשחרית מזה למדין דתינוק יונק חלב אשה ומבהמה טהורה ומבהמה טמאה וכולן שוין אצלו וחיותא דתינוק היא ומוכח דשוין בטעמן:

וכן יש להביא ראי' מחולין (ק"ט:) מכדי כל דאסר לן רחמנא שרי לן כוותי' אסר לן דמא וכו' ואי נימא דחלב טמאה היא חלוקה בטעמה מחלב טהורה מדוע לא אמרה ילתא רצוני לשתות חלב טמאה א"ו כמעט טעם אחד עם חלב טהורה ואין חילוק ביניהם אלא זה חיור וזה ירוק ובזה עלו דברי הש"ך כהוגן דחלב טהורה וטמאה שוין בטעמם:

וכן ראיתי לעורר על דברי פרמ"ג יו"ד פתיחה לתערובות ח"ג פ"ד כ' ומשמע קצת דבשר שור עז ואיל או כבש חד טעמא אית להו, ונראה דאמרי' בע"ז (ע"ו.) כי מבשל בה חטאת האידנא הדר מבשל בה האידנא שלמים וע' תוס' זבחים (צ"ו) כ' ע"ז דמין במינו בדאורייתא ברובא בטיל ובכלי המקדש אוקמי' אדאורייתא, וידוע דחטאת ע"ז או כבשה או שעירת עזים ושלמים מכל המינים שור ואיל וכו' ואפ"ה כ' תוס' ברובא בטילי הרי מפורש דמין במינו היא וע' תוס' ע"ז (מ'.) ד"ה מחלוקת כ' מיהו צירן בטיל ברוב וגופן לא בטיל דברי' ע"כ מוכח דגם דגים טמאים עם טהורים חד טעמא עש"ך יו"ד סי' ק"ז:

והנה בנידון החלב טו"ז מתיר בדיעבד במפתח לבד והש"ך אוסר וכן חולק בנקה"כ על טו"ז והנה בדבר דבעי למחבר בסי' קי"ח בעכו"ם ב' חותמות סגי לרמ"א ולר"ת חותם א' ומעתה לב"ח ולטו"ז יש כאן ב' קולות א' דסגי בחותם א' ב' דאפילו מפתח לבד הוי חותם אחד וא"כ בחלב דסגי גם להמחבר בח"א הי' ראוי להקל לרמ"א דסגי במפתח לבד ומשו"ה סמכי ע"ז להקל בדיעבד אולם הש"ך החמיר אפי' בדיעבד דמפתח לא הוי חותם אחד רק חותם דוקא ולפנינו בע"ז (ל"א.) הגירסא כר"ת מפתח או חותם ע"ש, ואם נימא דיש לנו גדולים המורים להקל ומפתח לבד היינו ר"ת והחזיקו בו הב"ח והטו"ז מ"מ הם לא הקילו אלא בדיעבד:

אולם אכתי יש לנו מקום להקל בזה לפי"מ דכ' רמ"א ביו"ד סי' ק"ח דכל זה נקרא לכתחילה אבל אם אין לו פת אחר ברוח מותר בשניהם דזה נקרא לענין זה דיעבד וע"ז הביא טו"ז בשם ת"ח ואע"ג דנוט"ל אסור לכתחילה מ"מ לא חשבינן הקנוי' לכתחילה וכן כ' טו"ז סי' צ"ו סק"ח כיון דאין בנמצא הוי לכתחילה כדיעבד ועטו"ז סי' צ"א סק"ב ג"כ בשם הת"ח, וראי' גדולה הבאתי לזה מע"ז (כ"ג.) הא לכתחילה אין מעמידין הא בדיעבד לוקחין מהן בהמה לקרבן וחושבין הקנוי' לכתחילה כדיעבד ולכן גם בדידן שמביאין אינם. יהודים החלב נעול במפתח לקנות מהן ונחשוב לכתחילה כדיעבד ונסמוך על הב"ח וטו"ז מ"מ מסתפינא להקל ב' קולות ולסמוך על הב"ח וטו"ז דמפתח לבד בדיעבד מהני ועוד עתה כל הקנוי' לכתחילה כדיעבד דמי, ומצד הסברא חותם הוא ברי שלא לזייף ממפתח:

ועוד מצינו בגיטין (ס"ח.) ומיכסא בטינרא וחתומה בגושפנקי הרי דאשמדי סמך ג"כ על חותם מ"מ לדוגמא מצינו שם בגיטין (צ'.) בפפוס בן יהודה שהי' נועל בפני אשתו ויוצא הרי הוא אף דקפיד טובא סמך על מפתח, וראיתי ביו"ד ס' ר"א סקט"ז בש"ך כ' בשם הב"ח דהיינו דוקא בנעול במפתח אבל באינו וכו' כיון שהעכו"ם יכול ליכנס לשם וליטול מים וכו' הרי דהש"ך בעצמו מביא בשם הב"ח דמפתח מועיל בטהרות דנשים מ"מ מהני בחשש איסור דרבנן והודה לו ובכאן החמיר, ומש"כ בשם רבנים דק' דהקילו לא ידענא מנו רב ומנו רב לו הגיד לי בשם אאמו"ר הרב הגאון הצדיק זצ"ל כפיתי את ראשי כי שותא דמר לא ידענא אף כי זקנתי אבל אחרים אומרים לא שמיעי לי וכו' מ"מ מי שרוצה להורות להקל כמו שהוכחנו אין מזניחין אותו בעת ההוא וד"ל:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן ד

ב"ה מוצאי מנוחה מפ' לך תרפ"א לפ"ק סטניסלאב.

שפעת שלומים מגבהי מרומים אל כבוד הרבנים המאורים הגדולים חריפים ובקיאים המה בי דינא רבא דק' דראהאביטש ועל צבאם כבוד הרב הגאון מו"ה זאב וואלף ניסענבוים נ"י:

יקרת מכתבם הגיעני יום ד' שבוע העברה פ' לך ולפי הנראה המה חתמו ועש"ק בראשית ואין אתי לדעת פשר דבר מדוע אחרו פעמי המכתב לבוא אין זאת רק באשמת הפאסט נהייתה זאת, וגם אנכי לא מצאתי און לי לערוך מילין עד עתה כי בעוה"ר עתותי לא בידי המה, והנה כבר מלאו את ידם בדבר האשת איש ולכי דעתי גם אנכי ידי עמהם להתיר להאיש מכבלי העיגון, ולא באתי רק לפלפל מעט בדבריהם היקרים:

והנה פלפלו בסנהדרין (מ"א.) עידי נערה המאורסה וכו' ומאז גם אני הערתי אלא אשה חבירה דמקטלי' היכי משכ"ל צ"ע מלק' (ע"ח.) דטריפה שהרג לפני ב"ד מיקטל דלא בעי עדות שאי"ל ע"ש, ומשכ"ל שזינתה לפני ב"ד ע' סוכה (נ"ב.), הן אמת דצ"ע ממכות (י"ב.) ב"ד שראו בא' שהרג אין הורגין אותו עד שיעמוד לפני ב"ד אך נוכל לומר דכגון שראהו בלילה כר"ה (כ"ו.) וע"ש בתוס' ד"ה לא ובמסכתא ב"ק (צ':) וא"כ מוכח דב"ד שראו ביום מהני שפיר גם להרוג וצ"ע לענין דינא אם נפסק כן, והנה במה דפריך הש"ס עידי נעהמא"ר מתוך כו' ויש ע"ז הרבה קו' מאחרונים כאשר כל יקר ראתה עיניהם והם תירצו דהעדים לאו דינא גמירי ולא כן אנכי עמדי דמצינו גם לק' (פ"ו.) עידי סורר ומורה שאין נהרגין מתוך שיכולים וכו', וכן שבועות (ל"ב.) הכל מודים בעידי קינוי דגורם לגורם וכו' ותקשי לן דלא גמירי ואינם יודעין לטעון ומצינו בקידושין (י"ג.) אטו כולי נשי דינא גמירי ובר"ן נדרים (ל"ג:) לאו כולהו אינשי דינא גמירי ובש"ך חו"מ סי' ס"ו ס"ק נ"ו לענין מיגו אמר דכ"ע דינא גמירי ע"ש ולכן צ"ע אי יכולים העדים לטעון כי לא הי' יודעין הדין:

ומש"כ בקו' תוס' כתובות (י"ג.) מנדרים (צ"א:) הנה מאז כתבתי עה"ג דלפי דבריהם בתוס' יבמות (כ"ד:) בנדרים מיירי באמרה טא"ל א"כ לק"מ דאין אוסרין על הייחוד רק בנדרים מיירי באמרה טא"ל וכבר נדע שבכתובות (ס"ג.) כ' להיפך ע' ב"ש סי' קט"ו ושם ביבמות כ' תוס' משו"ה באומרת טא"ל אינה נאמנת דרוב נשים משקרות ע"ש וי"ל בנדרים (פ"ב.) אמרה כולה פירקין כר' יוסי וביבמות (ס"ו.) ונדה ומ"ד.) כתבו תוס' דר"י חייש למיעוט א"כ אמאי טא"ל אינה נאמנת וליחוש למיעוט דר"י הכי ס"ל וי"ל דיש כאן חזקת כשרות להאשה ורוב משקרות הו"ל מיעוטא דמעוטא ע' לק' (קי"ט:) ולהכי לא

חיישינן וצ"ע ומש"כ בכתובות בתוס' נואף שאני י"ל כקידושין (פ':) ל"ש אלא בכשרים אבל בפרוצים אפי' עשרה ע"כ הרי אצלם נפל הדין ייחוד כי שבקי להימנותייהו ורב יוסף אמר תדע ראי' מגונבים וצ"ע ע' יבמות (קי"ט.) מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת וכבר הערתי מתיו"ט פ"א דמאי חילוק בין תרו"מ בין מ"ע ע"ש וסנהדרין (פ"ד:) אחר שגגת לאו בני שגגות וביבמות (קי"ד.) שבת איסור סקילה, ועטו"ז או"ח ס"ס תרל"ח וצ"ע גנב רק ל"ת ובזנות כרת רק י"ל דר"י שנא לגונבים יותר כמס' סנהדרין (קי"ג:) מאן רשעים גונב וסובב על מתניתין ע"ש וכן ב"מ (פ"ג.) ושבקת רשעים ג"כ גנבי לכן הוי אצל ר"י כמעט חמור כזנות ומייתי ראי' מהם, ולענין בכמה הוי רגיל ידוע דברי ר"ן נדרים ומייתי ש"ך יו"ד ס"ס רכ"ו ובטו"ז יו"ד סי' יו"ד ס"ק כ' בג' הוי רגיל ופרמ"ג או"ח סוף הקדמות כש"ך ובגיטין (מ"ו:) מוכח כטו"ז ע"ש ברש"י וכן בתוס' סנהדרין (נ"ח:) ר"ה קץ ידא מוכח כן, ובדבר הידוע לכל ואנן סהדי יפה הביאו אבל הו"ל להביא דברי ב"ש אה"ע סכ"ו וחמ"ח ס"ס ל"א וב"ש ס"ק כ"א ופ"ת סמ"ב כל עדות שהוא ע"י אנן סהדי לא מיפסל ע"י קרובים וכו' ותוס' יבמות (פ"ח.) ד"ה אתא והביאם ש"ך חו"מ סי' מ"ו וכן ש"ך חו"מ ס"ס רס"א מביא ראי' מב"מ (ל':) ושבח (י"ח:) בתוס' ע"ש ובקצוה"ח סי' י"ב: **ולענין** אשה שברחה זה כמה שנים והניחה את בעלה נ"ל דבר פשוט מתשו' רמב"ן ומייתי לה רמ"א יו"ד רל"ב סט"ז ובאה"ע ס"ס נ' דבעשו שידוכים בחרם וקנס שאם יצא הא' והניח להב' שפטור לגמרי ורואה אני הדברים ק"ו שלא חל בכה"ג חדר"ג על האיש ובפרט שכלה הח' ורק מנהג:

ומש"כ כת"ה להסתפק שלא כיוונה למעול מעל באישה לא אבין דבר מהם והרי אפי' ניסת עפ"י עד אחד ואפילו בב' עדים ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה מכ"ש הכא דזינתה נאמר דהיתה שוגגת ע' אה"ע סי' י"ז, והנה על דבר קו' בר"א דמאי נעשה א"ת טמאה אני לך ואח"כ תאמר נטולה אני מן היהודים וכיון דנימא אפקעינהו רבנן לקד"מ תו לא יכול להפר דאין הבעל מיפר בקודמין, האומנם נוכל לומר כי זה מילתא דלא שכיח ולא גזרו רבנן ובודאי אינה נאמנת ועתו"ס גיטין (י"ז:) וכתובות (ב'.) בתוס' כי לפעמים חששו למילתא דל"ש ומאז הערתי למאי דכתבו תוס' בשבת (כ"ב:) והי' מונח בחותמו של כה"ג אם כבר גזרו על נכרים שיהיו כזבים צ"ל דהי' מונח במקום שלא הסיטו וצ"ע ממו"ק (ה':) כ' תוס' היסט לאו מילתא דשכיח ע"ש וא"כ יוכל להיות דלא גזרו בנכרים על היסט וע' עדיות פ"ה מ"א וע' נזיר (נ"ה.) דיש מ"ד דגזרו על מילתא דלא שכיח:

נחזור לענינינו גבי אשה דתאמר טא"ל ונטולה לא שכיח דתרתי לא עביד, כמו ב"מ (ל"ט:) ואם אמרה אינה נאמנת, ואי לא קדמני אשר ד' יודע כי בחלה נפשי בזה להתעטף

בטלית שאינו שלי אמרתי ליישב עפי"מ דאמרי' בנדרים (פ"ד.) שאני הכא דמוכחא מילתא דעל היתרא קאסרה נפשה ע"ש בר"ן דעיקר דאסרה תשמיש היתר של בעל וכיללתו גם על אחרים, ובתוס' נדרים (צ:) הק' דאין איסור חל על איסור ותי' בכולל וכו' ע"ש ויש לי בתוס' הרהורי דברים וכולה מוקשה אך לא אאריך בזה ונאמר דעיקר נטולה מן היהודים על תשמיש בעל וכוללת אחרים, ומעתה יתו' קו' בר"א א"ת טא"ל ממילא יודעת שאסורה לבעלה ואח"כ תאמר נטולה אני מן היהודים לא חל הנדר דהיא דוקא אהיתרא קאסרה נפשה ועכשיו כבר אסורה וממילא לא חל הנדר, ובעיקר הדין הנני מסכים להתיר את האיש ומהיות טוב בזיכוי גט ואם אפשר במאה לומדים מה טוב אבל שלא לעגנו:

ובזה הנני ידידם הדור"ש באהבה:

סימן ה

ב"ה א' קרח אדר"ח תמוז תרפ"ט לפ"ק סטניסלאב.

לכבוד ידידי האברך החריף ומופלג ושנון זית רענן כש"מ מנשה יעקב נ"י לעווערטוב בק"ק **קראקא** יע"א:

מכתבו היקר הגיעני והנני להורהו דרך תשובה, על דבר אשר שאל אודות התנור בית החורף אשר עפ"י צוואת ר"י החסיד זצ"ל ההוא אמר לא יחוץ אדם תנור וכיריים שאופין בו להשתמש באותו מקום וכו' כי סכנה היא ע"כ ולכן שואל בכה"ג שנתץ אחד בית החורף אם יוכל ורשאי להשתמש בו:

והנה מצינו בצוואת ריה"ח זצ"ל כמה דברים שהם נגד דברי חז"ל וכבר דברו מזה האחרונים ועכ"ז הרבה דברים קימו וקבלו בני ישראל וינהו אחריו ובאמת מצינו לחז"ל שהחמירו ואמרו כי סכנה היא ועכ"ז השתא הכא לית דחש בי', כמו לדוגמא בפסחים (ק"ו:) כי אתי ר"ד אמר שתי ביצים ושתי אגוזים וכו' הלל"מ (ר"ל כאלו הלל"מ) וגזרו רבנן בכולהו זוגא, ובע"ז (י"ב:) לא ישתה אדם מים בלילה וכו' אמרי ליך אימי' איזהרי, וביומא (ע"ז:) משום שיבתא וכן בחולין (ק"ז:) וכ' התוס' דאין אנו נזהרים לפי שאין מצוי ביניינו כמו שאין אנו נזהרין על הזוגות ועל גילוי וע' פסחים (ק"ה.) בתוס' ד"ה והנ"מ למעשה בלותיר ובא לידי סכנה וע' או"ח סי' רצ"א מזה ומביא הרמב"ם דשרי ובנדרים (מ"א:) בורדם אין מבקרין אותו ואין מזכירין שמו, רש"י, סכנה שקופץ מזה לזה ובכל זה אין אנו נזהרין ויוכל להיות כי גם צוואת ריה"ח זצ"ל רק לדרי' תיקן ולא כי יעמוד לעולם מ"מ אי אתי לידי שאלות כאלה מסתפינא להורות בה היתר מפורש:

ולענין דינא נ"ל דמותר לנתץ תנור וכיריים ומקרא מפורש תנור וכיריים יותץ טמאים וגומ' ואין לומר משום דשמה היו מטולטלין לא כתנורים שלנו דמחוברים בקרקע ז"א דגם המה היו כן כמו דאמרינן בשבת (קכ"ה.) ורבנן האי לאידך גיסא דסד"א כיון בארעא כגופא דארעא דמי קמ"ל ע"ש ברש"י הרי דמפורש דשרי נתיצה עטו"ז יו"ד קי"ז וכ"ד בדבר המפורש לא יוכלו חכמים לאסרו וכי תימא מש"ה שרי נתיצה כיון דטמא ולא יוכל להשתמש בו ואין לו עצה גם זה אינו לפי"מ דכ' התוס' זבחים (צ"ו:) ד"ה אלא כ' ושמא בתנור אם הי' מסיקו בפנים ובחוץ הי' כדרך שהיוצר עושהו ונותנו בכבשן אפשר הי' מועיל וע"ש לענין כ"ח חידוש הוא שהתירו הכ' בשבירה והה"ד הכא וגם מותר להשתמש על אותו מקום התנור ומנא אמינא ממאי דאיתא במקוואות פ"ו מ"י מעין היוצא מן התנור וירד וטבל הוא טהור וידיו טמאות ואם הי' על גביו רום ידיו אף ידיו טהורות ע"ש, וע"ש ברטנ' ותויו"ט וא"א אסור להשתמש במקום התנור איך שרי לי' לטבול באותו מקום אלא ודאי שרי להשתמש במקום תנור וכיריים, וכ"ז אמינא לענין דינא אבל לענין חומרא דריה"ח לא אוכל להגיד דבר וכמו שאמרו חז"ל כל דקפיד קפדינן בהדי' ודלא קפיד לא קפדינן ובפרט דעבר זמן ועידן והי' שם כותל נראה דשרי דכבר עבר משם כל נגע וכל מחלה חלילה כמו דאמרינן בגיטין (נ"ב.) איגרו בהו שטן וכיון דעבר תלתא בי שימשי אמר ווי דאפקי' הדין מביתי' כיון דלא יוכל להרע איזה זמן כבר פינה את כליו משם וטוב להם כה"י:

וע"ד אשר שאל על דברי רש"י סנהדרין (פ"ז:) ד"ה הירוק דכתב ומשמשת עם בעלה ב' ימים בנדתה ע"כ ומקשים הא תשמיש כסדר בנדותה כיון דטבילה הראשונה הי' בנדותה ולא עלתה לה טבילה והרי היא טמאה לעולם כיו"ד סי' קצ"ז ס"א בלא טבילה אפי' אחר כמה שנים הבא עלי' חייב כרת ע"ש. כבר נשאלתי על דברי רש"י וכתבתי על הגליון ע' נדה (מ"א.) ורחצו במים וטמאו עד הערב גזירת הכתוב בכאן טומאת ביהס"ת מטמא במשמשת ובעי טבילה והערב שמש לאכול בתרומה וכן האיש צריך טבילה והער"ש ומעתה לו משכחת לה באשת כהן ראיית דם הירוק, וכתב רש"י אפילו טבלה אחר תשמיש והער"ש יום א' ויום ב' מ"מ שימש עם הנדה אבל ביום ג' עלתה לה טבילה גם לנדתה ע' יבמות (מ"ה:) מי לא טבלה לנדותה מי לא טבל לקריו, והבן:

ובזה הנני אסיים ודוו"ש:

סימן ו

ב"ה ד' במדבר מ"א למב"י תרפ"ט לפ"ק סטניסלאב. במ"א למטמונים חנוניו כנים מרוב אונים בירושרים חונים ובתוכם כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי ירא ד' וו"ח כש"ת מו"ה אלטר נ"י שפירא אבד"ק וויקנא וכעת איתן מושבו בק"ק טשערנאוויטץ יע"א:

יקרתו הגיעני ושמחתי בהקשיבי משלומו הטוב כן יוסיף ד' חסדו לחזקו לאמצו וסודו עלי אהלי וששון ושמחה בהיכלו כבוד אומר כולו אכי"ר. וע"ד השאלה אודות הגר אשר בא לק' ואמר דנתגייר ונשא בת ישראל ועזבה אחרי כן והלכה האשה ונשאה לאיש אחר בחו"ק ושב הגר בעלה הראשון לקהלתו ונתן לה גט פטורין ועתה כת"ה נעשה שואל אם יכולה לדור עס השני:

הנה ביו"ד סי' רס"ח ס"י במחבר אבל מי שבא ואמר שהי' עכו"ם ונתגייר בב"ד נאמן (לישא ישראלית) שהפה שאסר הוא הפה שהתיר וכן הוא בתוס' פסחים (ג':) ד"ה ואנא וכמו דאמרי' בכתובות (כ"ב.) סברא היא הוא אסרה והוא שרי לה וכן היא בקידושין (י"ג:) וסברא עדיף מקרא וכן מוכח ב"ק (מ"ו:) ל"ל קרא סברא היא ורק לפעמים משוי להו הדדי כמו בע"ז (ל"ד:) איב"א קרא איב"א סברא ובכ"ד בש"ס וכבר העירו בזה בתוס' שבועות (כ"ב:) וכ' פעמים שאין הסברא פשוטה ובעי ג"כ קרא, וא"כ בנידון דידן כיון דאמר הגר שנתגייר כראוי נאמן והרי הוא ישראל גמור מה"ת ואך הרמב"ם חידש לן שם הובא במחבר בד"א בארץ ישראל ובאותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל אבל בחו"ל צריך להביא ראי' ואח"כ ישא ישראלית שמעלה עשו ביוחסין, וצ"ע ממאי דאיתא ב"ב (כ"ג:) בתוד"ה ביושבת כ' וגם אומות העולם הי' באים שם בסחורה רוכלת העמים ע"כ הרי דהי' באים נכרים לירושלים ואיך כ' שחזקת הכל שם ישראל וי"ל דהוי מיעוטא דמיעוטא:

ובעיקר דין זה הנה נושאי כליו של הרמב"ם פלפלו מאין הוציא דין זה לחלק בזה בין אר"י לחו"ל ומגדל עוז כתב שנובע ממס' גרים ובאמת מצינו בכ"מ בש"ס שנתנו מעלה לאר"י כמו בנדרים (כ"ב.) קתמה ר"י ונתן לך לב רגז בבבל כתיב א"ל האי שעתא לא עברי ירדנא, (ברכות ז'.) איכא סבא בבבל למען ירבו ימיכם על האדמה כתיב, ע"ז (כ"ו.) תא חזי מה בין גנבי בבל לליסטין דארעא דישראל, כתובות (כ':) עילה מצאו וטהרו את ארץ ישראל, ומצינו גם באר"י חילוק ממקום למקום, בחגיגה (כ"ה:) מן המודיעים לפנים נאמן על כלי חרס הדקין יצא אינו נאמן והוסיפו בירושלים נאמנים גם על כלי חרס הגסין ע"ש (כ"ו.) והה"ד הכא נתנו מעלה לאר"י להאמינו שהוא גר צדק אבל בחו"ל

צריך להביא ראי' כי גר צדק גמור הוא משום מעלה אבל אם כבר נתנו לו בת ישראלית בודאי דיינין לי' כישראל גמור ואם אשתו נשאת אח"כ לאחר היא אשה זונה ואין קידושין תופסים בה כאה"ע סי' י"ז ס"א ולא עוד אפי' בבא ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי הביא ש"ך סי' רס"ח בשם הרא"ש דלענין דינא אין עדותו כלום ואך להחמיר על עצמו האמינו ע"ש ונראה כיון דהבנים כשרים גם אם אשתו נשאה לאיש אחר אין קידושין תופסים בה והיא א"א גמורה:

היוצא לנו מזה בעובדא דידן היא בחזקת א"א ואסורה לדור עם האחרון ועפ"י דינא נראה דלא בעי גט כלל מן האחרון דרק ביבמות (פ"ז:) וכן בגיטין (ע"ט:) אמרו תצא מזה ומזה משום דעבדא איסורא וקנסוה ועכ"פ נשאת בהיתר עפ"י ע"א וגם בגיטין היתה שוגגת ורק בשני מקומות מצינו דקנסוה אבל בא"א גמורה ועשאה בזדון לינשא לאחר בודאי לא צריכה גט מהשני, מ"מ בענין זה נראה לי להחמיר כי גם השני יגרש אותה בגט לחוש למש"כ כת"ה אבל אסור לו לדור עמה והבן:

ב) וע"ד השאלה אשר קרה שמה בנפילת ס"ת הקדושה בבית תפלה אי צריכין כולם להתענות או רק מי שאחזו בידו ונפלה ע"י שגגתו ר"ל:

והנה מלאו האחרונים את ידיהם והעלו והביאו מה שיש לדבר מזה, ונראה במו"ק (כ"ו.) אמרי לי' ליהויקים ירמי' כתב ספר קינים מה כתיב בו וכו' היו צרי' לראש מיד קרעו בתער הסופר ולא פחדו ולא קרעו בגדיהם מכלל דבעי למיקרע ע"כ מזה מוכח דאם רואה חלילה דבר בזיון בספר תורה מוטל על הרואה לצער עצמו בזה, ושם (כ"ה.) לרואה ס"ת שנשרף חייב לקרוע וע' תענית (ט"ז.) וע' סוטה (מ"ט:) משמת ר"א נגנז ס"ת ע"כ ומנ"ל הא ונראה דמצינו בסנהדרין (ק"א.) כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו א"ל חמה עזה יש בעולם התחילו הם בוכין וכו' א"ל אפשר ס"ת שרוי בצער ולא נבכה ע"כ, מזה מוכח שחכמים השוו כבוד ר"א לכבוד ספר תורה מש"ה אמרו בסוטה משמת ר"א נגנז ס"ת ומש"ה מצינו בסוכה (כ"ח.) אמרו עליו על ר"א שלא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם היינו דהי' בבחינת ס"ת דרק מה שכתוב בה רשות לקרא אבל לא להוסיף עלי':

היוצא לנו מזה שיש לאדם להצטער בראותו חלילה ס"ת בבזיון ונשמע מינה אפילו שלא בזרוע וביד חזקה ג"כ חייב לצער עצמו ובפרט אם נעשה בזרוע וע' שמואל א' י"א רש"י בנקור וכו' הביאו לי ספר תורתכם שנתנה בימין ואשרפה ע"ש וכמה מסרו נפשם עלי' שאול וכל ישראל וכן מצינו באחאב מלך ישראל שכיבד התורה ומסר נפשו עלי' הוא וכל ישראל וע' סנהדרין (ק"ב:) וע' גיטין (מ"ה:) האי טייעתא דאייתי חייתא דתפילי קמי' דאביי לקנותם וכו' איתמליא זיהרא ושדיתא בנהרא וצ"ע שלא הזכיר כי קרע אביי

ע"ז והי' חייב לקרוע ע' יו"ד סי' ש"מ לאו דוקא שריפה וכבר דברנו במקום אחר מזה ולעינינו הנאספים נפלה עטרת ראשינו אוי נא לנו כי חטאנו ומחויבים כולם להתענות אותן שהיו אז בביהמ"ד עכ"פ תענית אחד וזה שנפל ממנו בה"ב היינו ג' תעניות בה"ב וישוב אל ד' בחזקה ויכפר בעדם אכי"ר:

ג) **וע"ד** השאלה אם יש להתיר להעמיד תנור בית החורף בבית הכנסת הגדולה הנה מצינו בתוס' פסחים (ק"א.) ד"ה דאכלו כ' אכילה ושתי' של מצוה כגון בקידוש החודש שרי וכן היא בשו"ע או"ח סי' קנ"א ות"ח הלומדים שם מותרים לאכול שם וגם לצורך ביהכנ"ס מותרים לישן שם וכ' מג"א רק שלא יכניס מטתו שמה וראי' מתמיד וב"ב (ג':) גבי ר"א ועיילי' לפוריא התם מוכח דשרי להכניס מטתו אך תוס' כ' דלאו דוקא בביהכנ"ס אלא סמוך לו אבל משו"ע מוכח לישן שם ממש מוכח דגם מטתו שרי וצ"ע ומצינו בתמיד ובמדות לשכת בית המוקד ושבת (י"ט:) ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד ורש"י לשכה גדולה שהכהנים מתחממים שם מפני שהולכים יחפים על רצפת שיש בעזרה וכו' וכן פירש המפרש בתמיד ובמדות וכמדומני שביהכנ"ס עכשיו לא קדוש יותר מבית המוקד של בית המקדש הרי דהתירו לחמם במקדש ולמה נגרע אנחנו וידוע כי הוא לצורך מצוה שנוכל להתפלל במתון בזמן הקור וידענו כי בעת הקור בביהכנ"ס הגדול כעת ימהרו להתפלל ויברחו לביתם במהרה וע"ז נאמר מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי:

ואולם ראיתי במחה"ש שם סק"ד דס"ל למג"א דקדושת ביהכנ"ס גדול מקדושת בית המוקד ע"ש אף דיש לעיין בו לפי"מ דכ' מ"ב והובא מג"א או"ח סי' קנ"ג ס"ק ל"ז כ' דהאידנא אפי' ביהכנ"ס של כרכים יכולים למכרו בזטר"ע וכ"כ ב"י בשם המרדכי ע"ש ובית המוקד בודאי לא יוכלו למוכרו אפי' כל ישראל דקידשה לעת"ל ע' מג"א סי' תקס"א ומעתה למה יהי' קדושת ביהכנ"ס גדול מבית המוקד במקדש:

ועוד מצינו ביומא (ל"א:) אם הי' כה"ג זקן או איסטניס מחמין לו חמין ומטילים לתוך המקוה ושם (בדף ל'.) וכולן בקודש על בית הפרווה ושם לששיות של ברזל ומטילין לתוך המקוה הרי דהתירו גם בקודש לחמם לצורך כה"ג אף דהי' יכול לטבול בלא זה אך למען לא יתקרר ודרכי' דרכי נועם ולמה לא נעשה כן לצורך רבים כדי שיוכלו להתפלל, ובהיכל ובק"ק לא הי' צריכין לחמם שמה ועוד שם לא יכולים להוסיף מאומה והכל מיד ד' עלי השכיל ע' סוכה (נ"א:) קרא אשכחן ודרש וזבחים (ס"ב.), סוף דבר אנכי אין אתי יודע לאסור לחמם ביהכנ"ס ואולי שיהי' צריכין לנתץ אבנים מביהכנ"ס ואסיר משום לא תעשון כן ונראה שנוכל לעשות שלא ליגע בכותלים וכמדומה אם נעשה "צענטראל"

הי' יותר בכבוד ומ"מ אף שנראה לי להיתר מורא יעלה על ראשי להתיר מפני המנהג שלא ראיתיו:
ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן ז

ב"ה ה' פקודי באחד לאדרה"ש תרפט"ל סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי מופלא ומופלג ירא ושלם כש"ת מו"ה **נתן** נ"י ראזינפעלד אבד"ק קוריקוב יע"א.
מעשי ידי אצבעותיו עם פלפול נעים אף יפה הגיעני על דבר השו"ב אשר הגיע לערך שמונים שנה וזה לא כביר חלה את חליו על הכליות וזה לערך שתי שנים אשר כת"ה מוכרח לבדוק סכינו טרם ישחוט גסה או דקה. והנה הבית יעקב ועוד מביאין זקן בן פ' שנים לא ישחוט ע"כ ובודאי לא התכוונו שיהי' בן פ' מיום ליום דומיא דיומא (כ"ב:) בן שנה שאול במלכו כבן שנה לחטא ושם בודאי לא מיירי כבן שנה שיהי' שנה שלימה רק אפי' פחות משנה הה"ד הכא לא מיירי שיהי' פ' שנים מלאות אפי' פחות ולערך קרוב לפ' שנים ובקידושין (י"ב.) כיון דנפקי מפלגי קרוב לאלפים קרוי' לי' ע"ש והיינו באם עומד בשנת ע"ו שנה הוי קרוב לפ' שנים וביותר הובא בשם מאיר נתיבים דעתה ראוי ונכון למיגדר מילתא שעכ"פ משבעים ואילך לא ישחוט:
וראיתי לכת"ה שהביא גמרא סנהדרין (ל"ו:) אין מושיבין זקן בסנהדרין ורמב"ם פסק דרק **זקן** מופלג אין מושיבין והלח"מ כ' דהזקיקו לפרש כן מסנהדרין (י"ז.) בסנהדרין מושיבין בעלי קומה בעלי זקנה והרמב"ם העתיק בעלי שיבה ע"כ וצ"ע מדוע לא מפרש בעלי זקנה היינו זקנה ממש כמו זקן אהרן וב"מ (פ"ד.) שאני ר"י דהדרת פנים לא הוי לי', רש"י, זקן והיא בשבת (קנ"ב.) הדרת פנים זקן וב"מ (פ"ז.) עד אברהם לא הוי זקנה ולכן צריכין הסנהדרין שיהיו בעלי הדרת פנים והזקנה נחוץ לזה ומנ"ל לפרש אין מושיבין זקן מופלג דלמא אפי' זקן שהגיע לשבעים שנה אין מושיבין:
וביותר קשה ממאי דאמרינן בסנהדרין (מ"א.) אלא תלמיד היושב לפני רבו הוי ואמר מילתא ומיסתבר להו טעמא וקבעוהו בשמי' ע"כ ומוכח מזה דר"י בן זכאי ישב בסנהדרין בהיותו אז קרוב לפ' שנים והי' עוד תלמיד חבר לפני רבותיו וממילא הי' זקן מופלג ואמאי הי' בסנהדרין ואם נאמר דאז שנותיו לא הי' נחשב לזקן מופלג קשה מהלל הנשיא שחי ק"כ שנים והי' ראש הסנהדרין ואולי רק לכתחילה אין מושיבין זקן אבל באם עלה בבחרותו שוב לא ירד אפי' זקן מופלג, ובהוריות (ד':) במשנה וברש"י ד"ה א"נ זקן

וכו' הי' לכך נתמנה אחר בסנהדרין ע"כ מוכח דס"ל דאפי' הי' בסנהדרין מעבירין זקן ממושב הסנהדרין:

והנה לענין דינא בשוחט זקן מופלג מצינו בש"ס ברכות (כ"ט.) יוחנן כהן גדול הי' זקן ושימש בכהונה גדולה שמנים שנה וכן היא ביומא (ט'.) ובודאי לא פחות מי"ג שנים ויום אחד הי' כשהתחיל לשמש וידוע דביום הכיפורים כל עבודות אינם כשרות אלא בו והוא שוחט ולא חששו שמא מרתת בידיו או עיניו כהות, ועוד מצינו בעירובין (ס"ג.) ר"א מהגרוניא ור"א וכו' איקלעו באתרי' דר"א ב"י ואייתי סכינא ואחוי קמייהו א"ל ר"א ב"ת לא ניחוש לסבא היינו לר"א ב"י ומסיק דהי' מופלג בחכמה ובזקנה עיו"ד סי' רמ"ב ואחרונים אמרו באם ידיו רותתים לא יוכל לבדוק סכינו יפה, הרי דר"א בן יעקב הי' בודק סכין לטבח אף דהי' מופלג בזקנה וכן מצינו בחולין (י"ח.) האי טבחא דלא סר סכיני' קמי' דרבא בר"ח שמתי' ועברי' וכו' איקלע מ"ז ורב אשי לגבי' וכו' ואכשרי' א"ל מר זוטרא ולא ליחוש לסבא א"ל שליחותי' קעבדינן ע"כ ומוכח ג"כ דהי' מופלג בזקנה ואפ"ה רגיל הי' להיות רואה סכין הטבח בכל עת אלמא דלא חיישי שמא ידיו רותתין ואפשר לומר דנשתנו הטבעיים עתו"ס מו"ק (י"א) ומגילה (כ"א.) ירד חולי לעולם מימי ר"ג ועתו"ס סנהדרין (ס"ט.) בדורות הראשונים הי' זמן גדלות מקודם הרבה ושם (ס"ט:) דהי' מולידין כל חד בתמני אוליד מ"מ לענין אריכת ימים כ' תוס' יבמות (ס"ד:) ימי שנותינו בהם שבעים שנה דוד אמרו ע"כ הרי עוד בימי דוד נתקצרו חיי שני האדם ובן שמנים הי' מופלג בזקנה, וכ"ז כתבתי לפי"מ דנוכל להוכיח מש"ס אבל בנידן דידן בשוחט זקן מופלג דזה שתי שנים אשר הרב מוכרח לבדוק סכינו ושובי"ם אמרו עוד לפני שנים שהרגשתו מעט וכבר כתבו האחרונים ז"ל אשר באורם נראה אור בן פ' שנים ואחריהם החרה החזיק לאמור עד בן ע' שנים אליהם נשמע ובהם נדבק לצוות אל השו"ב כזה להשיב סכינו אל נדנה ורק אם באמת הבע"ב רוצים לעשות בלי מחלוקת וכל כוונתם לש"ש כן יעשו וידע כת"ה כי אנכי כבר העברתי שובי"ם בטרם הגיעו לשבעים שנה ודברתי על לבם כי כן יעשו ותלי"ת נסוגו אחור והניחו סכיניהם, זאת חזיתי לכתוב לו ושלום על ישראל:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן ח

ב"ה ד' נשא א' מ"ח למב"י תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב.

במ"ח לספירה נתבשר במהרה לעלות ההרה ותופיע נהרה ובתוכם כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי חכם לב איש אשכולות מו"ה יעקב אביגדור נ"י האבד"ק דראהאביטש והגליל יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני ע"ד הנשתטית אשת מו"ה חיים יהודה במו"ה ברוך אשכנזי נ"י וזה ה' שנים היא חולה ויושבת בבית המטורפים בלבוב וכ"ת פלפל בחכמה והעיר על נחלת יעקב דכ' דהיתר מ"ר נצמח מדברי האחרונים הלא היא כתובה על ס' כל בו ומהר"ם מרגמה"ג ז"ל, ול"נ מהמחבר באה"ע סי' א' כ' לא החרים אלא עד סוף אלף ה' ורמ"א כתב דהמנהג במקומו עומד ע"כ, ויש להבין בזה כי ידוע מה שאמרו ז"ל (ביצה ה'.) דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו ורש"י ס"ל מזה דחרמות שעושין לזמן ובהגיע זמן צריך להתיר החרם ותוס' חולקים בכלות הזמן אין צריך היתר ע"ש תוס' בד"ה כל ותוס' סנהדרין (נ"ט:) ע"ש ברש"י ותוד"ה לכל והריב"ן והרא"ש החזיקו כתוס' דאין צריך היתר וכן פסק מחבר יו"ד ס"ס רל"א וז"ל מיהו אם נדר **לזמן** א"צ התרה ובהגיע הזמן בטל ממילא ע"כ, ונראה ראי' לדבריהם מנדרים (ס:) בנודר היום לכשתחשך צריך שאלה וביום א' אין צריך שאלה ובדבר מצוה אפי' בהיום לא צריך שאלה ע"ש בר"ן וכן פסקי' בשו"ע יו"ד סי' ר"כ ס"א. וכל עיקר השאלה הוא משום חשש אחלופי ועטו"ז יו"ד סי' י"ג בחשש אחלופי בדיעבד מותר והה"ד הכא צריך רק לכתחילה ובדיעבד מותר ומש"ה בדבר מצוה מותר אפי' לכתחילה וכה"ג כ' תוס' ביצה (ח'.) ד"ה ואינו משום מצוה שמחת יו"ט מותר אפי' לכתחילה והיכא דלא שייך אחלופי לא בעי שאלה כלל בסוף הזמן וראי' לשיטת התוס' ודעימי', ומעתה בנידן דידן בכלה הזמן של ר"ג לא בעי היתר לתוס' וכן מוכח במחבר באה"ע ס"ל כן ואולם לרש"י בעי היתר ושוב שייך אין ב"ד יכול לבטל וכו' כגיטין (ל"ו:) ובכ"ד בש"ס ומאן ספין ומאן חשוב לבטלן:

והן אמת נכון הדבר כי במקום מצוה ועיגון היתה תקנת ר"ג להתיר במ"ר וטעם מבורר ככל בו ומהר"ם ואולם הד"מ אף כי החמיר בתקנת ר"ג כי עומדת במקומה כרש"י אולם ד"מ נחית דרגא ואמר כה"ג לא בעי היתר מ"ר דאינו אלא מנהג ואפשר דעת התוס' עיקר והקול דא"צ מ"ר והובא בב"ש שם אבל הב"ח ז"ל תופס במושלם תקנת ר"ג ככל משפטו וחוקתו דגם עתה בעי מ"ר ע"ש, ולכן בכגון זה דאתא לקדמנא צריכין לדקדק אם על זה יסבו בלכתן דברי ר"ג כי נוכל להתיר ואם נחטיא המטרה כי אז אנו מבטלין חלילה תקנתו:

והנה ראיתי מובא באחרונים היכא דבאים לידי תקלה מוטב לבטל התקנה, ירושלמי מו"ק פ"ב ר"א אלמלי נמנה עמי הייתי מבטל מלאכת חוה"מ ואני מוסיף משקלים פ"ז

כיון דחזי' דפשעי בה אוקמי אדאורייתא וכן הוא במנחות (נ"א:) ועי' כתובות (י"ב.) שתי תקנות וכו' ובגיטין (מ"ז:) ב' תקנות הוי ע"ש, ובענין חרדר"ג ג' מינים בזה התרה לאיש לישא אשה אחרת במאה רבנים כנ"ל, וברמ"א יו"ד סי' של"ד סנ"ב מביא כל בו עשרה מתירין חרם ר"ג שעבר על זה במזיד וחוזר בתשובה, ועוד בסמ"ע חו"מ סי' ת"כ סק"ב מביא דכל ג' אנשים מתירין חרדר"ג במכה את חבירו וכו':

והנה כת"ה מביא מנזיר (י"ב.) ומפלפל בהגירסות כל מילתא דלא מצי עביד לא מצי משוי שליח וכו' וראיתי לכתוב מה שיש להעיר שם דאמרי' דבהאי שעתא דקא"ל הוי נסיבין לגברא וע"ש בתוד"ה באשה כ' ואעפ"י שנתגרשו קודם יום הקידושין מותרת וכן כ' המפרש ע"ש דמוכח כן מדבריו וצ"ע לפי"מ שהובא בפ"ת אה"ע סי' א' ס"ק ט"ז בשם הגהות משל"מ דגם באיסור דרבנן לא מצי משוי שלית לא כמשל"מ בפ"ב הל"ו מהלכות ביאת מקדש ע"ש, והנה אנו פסקינן באה"ע סי' י"ג ס"א דגם אותן שנתגרשו ארוסות לא יתארסו קודם צ' יום וא"כ אמאי נקיט הוי נסיבן לגברי הא יוכל לומר רבותא טפי דאפילו כבר נתגרשו ואף הי' בתוך צ' יום אסור לקדשן מדרבנן ולפי המסקנא כל מצוה דאיהו לא מצי עביד שליח נמי לא מצי משוי ומש"ה מותר לקדש אחותה:

וכן יש לעיין בלשון תוס' ואעפ"י שנתגרשה קודם יום הקידושין מאי אריא דנתגרשה קודם יום הקידושין אפילו כבר נתגרשה בשעה שעשאו שליח אולם לא מלאו לה הימים צ' יום לא מצי משוי שליח ויהי' ראי' למשל"מ דבאיסור דרבנן מצי משוי שליח מדנקט דהוי נסיבן, או י"ל דהגמרא אזלא בשיטת ר' יהודה ור"י דס"ל דארוסות ינשאו והנשואות יתארסון ע' יבמות (מ"א.) דמתניתין ונסיבן לגברי היינו ארוסות או נשואות וכה"ג מצינו בנדרים (ע"א:) בר"ן ואהדרי' לאו דוקא הה"ד אחר וכ' הגר"א בה"ג על אה"ע כן ע"ש:

והנה חפצתי להאריך עוד בזה אולם אחרי שובי נחמתי בראותי דפשיטא לי' לכ"ת להתיר להבעל מכבלי העיגון והוא יודע בטיב כל המצב לכן משכתי את ידי ודברי הנוב"י באה"ע סי' ג' גלוים וידע כדת מה לעשות ואולם בהיתר לא תחד כבודי כי יש לו רב בפה ויהי' לו ולב"ד יחי' אשר להם:

ובזה הנני דו"ש באהבה:

סימן ט

כבוד אהובי ידידי הרב הגדול חריף ובקי מופלג בתורה מפלפל בסברא ישרה כש"ת מו"ה זאב וואלף נ"י האבער דומ"ץ בד פאדהייץ.

מאז הגיעני מכתבו ולא נתנני הזמן להשיבהו עד עתה ובפרט כי לא הי' בזה צד אפרושי מאיסורא **אך** להתלמד ע"כ אחרתי, עד"ש באיש ריק ופוחז הוציא קול בעירו שאמר לו הד"ר (נראה כי הוא יהודי חפשי) כי הפרה של הקצב פ' היא דקורה וכבר מכרו הבשר ואכלוהו וחזרו ושאלו לרופא אם אמר כן והשיב ששקר ולא אמר ואח"כ שאל כבודו לרופא בעצמו ואמר כנ"ל שלא אמר ואז עמד אצל הרופא המוציא קול ואחרי רגעים מתשובת הרופא אמר הוא עוד הפעם שהפרה דקורה ולא השיב הרופא כלום ואחרי כן בא יהודי נאמן האומן בדקירת בהמות וחפש בהעור מבהמה הנ"ל ואמר שאין שום סימן בזה על דקירה ויודע בטח שלא היתה דקורה, וכת"ה מפלפל בזה אם יש להאמין המוציא קול או לא:

והנה מקור הדין בענין דקירת הבהמה נובע מחולין (מ"ב.) כרם הפנימי שניקבה או שנקרע רוב וכו' ושם בגמרא (נ':) אר"י א"ר העיד נתן ב"ש ריש טיבחיא דציפורי לפני רבי משום ר' נתן איזה כרס הפנימי סניא דיבי וכן אמר ריב"ק ע"כ, וידוע דטבחי ציפורי היו ידועים לאומנים בשחיטה כב"ק (צ"ט:) ובודאי **בקיאים** היו בבטן הבהמה והעיד לפני רבי על כרס הפנימי איזו היא:

ולכאורה צ"ע איך קיבל רבי עדותו הא אמרי' ביבמות (ע"ז.) ת"ת שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו ושם בתוס' בשם ר"ת דהיינו דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר וצריך לאותו הוראה ע"ש וא"כ זה נתן ב"ש הי' ראש הטבחים והי' צריך לאותו דבר כדי שיתירו לו הבהמה שיהי' לה דקירה במקום אחר:

אולם זה אינו דוקא בא עם הבהמה בשעת מעשה וצריך אז לאותו הוראה אינו נאמן אבל **כאן** בשעת עדותו לא הי' לו בהמה לישאל עלי' ולכן קיבל רבי עדותו, ואמרי' (ב"מ קי"ז:) אמר רבה נקוט דר' נתן בידך דדיינא ונחית לעומקא דדינא וכן שם בחולין (מ"ז:) אדומה כשרה מדר' נתן וכ"ד הרי חזינן כמה רב גוברי' דר"נ וגם הכא ר' יהושע בן קרחה סבר כוותי' ור' ישמעאל אומר איסתומכא דכרסא וכ' רש"י איני יודע מהו ע"כ וצ"ע מע"ז (כ"ט.) בגמרא איסתומכא דליבא פירש"י דופני בשר שתחת הלב ע"כ וכאן לא פירש כלום וסיים ואיני יודע מהו ומ"ש הכא ידע לפרש וכאן לא פירש ולא ידע מהו:

ושם ר' יוחנן אמר מקום צר יש בכרס ואיני יודע איזה היא וצ"ע מלעיל (כ"ח:) אמר רבא חכים יוסף ברי בטרפות כר' יוחנן ערש"י מדשדר לי' שמואל תליסר גמלי ספיקתא דטריפות ובחולין (צ"ג.) אמר ר' יוחנן לא טבח אני ולא בר טבח רק כך שמעתי ע"כ הרי דר' יוחנן הי' בקי בטרפות וכאן אמר מקום צר וכו' ולא פירשה. אולם מצינו כה"ג דבר"ה (כ':) אמר שמואל יכילנא לתקוני לכולה גולה, רש"י, כי בקי אני וכן בחולין (צ"ג) דשלח

לר' יוחנן עבורא דשיתין שנין ואפ"ה לא ידע נולד קודם חצות או אחר חצות והה"ד הכא ואולם הכא י"ל דר' יוחנן ידע ואך ר"א דאמר משמי' דר"י אמר כי הוא אינו יודע ואח"כ בא רב אחא ב"ע ופירשה ושם אמרי' במערבא משמי' דר' יוסי בר"ח כל הכרס כולה זו היא כרס הפנימי ע"כ, והנה בסנהדרין (מ"ז:) אמרי' במערבא היא ר' ירמי' וערש"י חולין (י"ז:) כ' דכל היכא דאמר משמי' לא שמע ממנו רק מאחרים ששמעו ממנו, ומזה נדע דר' ירמי' אמר מימרא זו מה שאחרים אמרו לו מר' יוסי בר"ח. רבה בר ר"ה אמר מפרעתא אמר ר"א היכא דפרעי' טבחי' (וכה"ג חולין ע"ו) בנהרדעי עבדי כרבה בר ר"ה ושם אמר לי' ר"א לאמימר וכו' א"ל כולהו שייכי בדרבה בר"ה ורש"י שם אמימר מנהרדעי הוי ורמז בזה דגם אמימר שהוא בתרא עביד כרבה בר"ה. ויש להבין במה סברא פליגי שרבה וכולהו רבנן סברי מפרעתא ור"י בר"ח סבר כל הכרס כולה היא כרס הפנימי. ונראה דמד"א כרס הפנימי מפרעתא מפרש פנימי מה שאינו נראית לנו דהיא מתחת הבהמה וזה שלמעלה מכאן ומכאן זהו נקרא חיצון מהכרס וכמו שמצינו לק' (צ"א.) פנימי סמוך לעצם אסור וחייבים עליו חיצון סמוך לבשר ופירש"י דקרא פנימי על שם צד שכלפי ירך חברתה קרוי פנימי ע"ש וה"ד הכא שהיא מלמטה ורואה את הארץ זהו כרס הפנימי ומזה ומזה משני צידי הבהמה זהו כרס החיצון:

ואולם ר"י בר"ח ס"ל פנימי, פנימי ממש היינו שמכוסה עליו עוד עור וזה נקרא חיצונה ומה שתחתיו פנימי וכה"ג מצינו ברכות (י"ט:) שורה הרואה פנימי פטורה, עירובין (ע"ה.) עירבה הפנימית ולא החיצונה וכו', יומא (נ"ב:) החיצונה הי' פרופה על הדרום ופנימית מן הצפון ע"כ הרי מה שזה על זה נקרא חיצונה מה שלחוץ ולפנים ממנה קרוי פנימית. וידוע דגדולי קדמאי פסקו לחומרא כריבר"ח דכל הכרס הוא כרס הפנימי ונידון בנקב משהו המה רש"י והרמב"ם ואחריהם הראשונים הרא"ש ורשב"א. ופליאה מאד בעיני איך שבקו עמודי עולם ר"נ וריב"ק ור' ישמעאל ור' יוחנן ושמואל ופסקו כר' יוסי בר"ח נגד רבה בר"ה דהוא אזיל בשיטת התנאים והאמיראים הנזכרים ועוד כי כלל גדול בידינו דיחיד ורבים הלכה כרבים ועוד כי הוא רק ר' ירמי' אמרה משמי' דר"י בר"ח ולא שמעה מפיו כמו שהוכחנו:

אך י"ל כי מצינו ראינו כה"ג במשנה עדיות ומייתי לה הש"ס בשבת (ט"ו.) דפליגי הלל עם שמאי כמה בית מים שחובין פוסלין את המקוה ואח"כ וחכ"א לא כדברי זה ולא כדברי זה עד שבאו שני גרדיים וכו' שג' לוגין מים שאובין פוסלין את המקוה וקיימו חכמים את דבריהם ע"כ הרי חזינן דהי' כמעט כל חכמי הדור נגד הב' גרדיים מ"מ הכריעו כהגרדיים וה"ד הכא פסקו כיחיד כר"י בר"ח נגד חכמים הנ"ל, אולם הא

קשיא מדוע לא הכריעו הש"ס בעצמם הלכה כדברי מי בהלכה חמורה כזו ומצינו בש"ס בפלוגתא מסקי והלכתא כפלוני וכאן שרים עצרו במילין, ולי נראה דגם בעלי הש"ס בעצמם הכריעו כר"י בר"ח ומנא אמינא לה דאמרו בנהרדעי עבדי כרבה בר ר"ה ומה השמיענו בזה, ונראה דאמרי' בחולין (ס"ג:) תניא ר"א גלוי וידוע וכו' שבהמה טמאה מרובה מן הטהורות לפיכך מנה הכ' בטהורה ובעופות טהורות מרובין מן הטמאות לפיכך מנה הכתוב בטמאין כדי שישנה אדם לתלמידו בדרך קצרה ע"כ (ע' סנהדרין ע"ו:) וממנו נבין להבין דברי הש"ס דילן דהם אמרו רק בנהרדעי עבדי כרבה בר"ה דאמר מפרעתא להקל אבל בכל מקומות מושבותיהם ת"ח לא עבדי כוותי' רק כר"י בר"ח במערבא ובכל ישיבות בבל קיימו וקבלו לחומרא כר"י בר"ח והלכה כדבריו וכן עמא דבר אף אמימר שהוא מנהרדעי פסק כרבה בר"ה אבל ר"א שישיבתו מתא מחסיא לא סבר כוותי' אך כר"י בר"ח ועתו"ס ב"מ (מ"ח:) דר"א גדול ממנו בחכמה ובמנין (אף שדבריהם צ"ע כי מוכח בכ"מ שאמימר חשוב הי' כמו רב אשי ע' ביצה (כ"א.) א"ל ר"א לאמימר וכאן החשיב אותו ר"א מ"מ ר"א בתרא הוא) ובזה גילו הש"ס דעתם דהלכה כר"י בר"ח:

ולפי"ז כפי שהוכחנו דמהש"ס מפורש יוצא דהלכה כר"י בר"ח לא כנהרדעי צדקו דברי תבו"ש בסי' מ"ח על מה שהדפיסו הגה בטור שבארצות המערב קורעים הכרס הפנימי להוציא פרש וכ' הב"ח שרי להו מרייהו שבאו לסתור דברי חכמי התלמוד ע"כ דהא הש"ס פסק כר"י בר"ח דכל הכרס כולה במשהו ובודאי לא מהני לצרף לספק דברי רבה בר"ה כיון דחכמים קבעו הלכה כר"י בר"ח ומה דחזי' י"ב חודש ולידה בודאי לא מהני וטריפה כרמ"א יו"ד ס"ס נ"ז וש"ך שם מרשב"א ורש"ל:

והנה בנידון שאלתינו דא' אמר בשם הרופא דבהמה זו דקורה והרופא מכחיש שלא אמר אם הי' מעשה כזה ביהודים כשרים ונאמנים היינו באים למחלוקת הרמב"ן והרא"ש כמו שהובא באה"ע סי' י"ז במחבר סעיף ח' ובחמ"ח וב"ש ובטו"ז יו"ד ס"ס קכ"ז ושם ש"ך סי' קפ"ה וב"ש אה"ע סי' מ"ב וסי' קט"ו גם אם הי' בידו מתחילה היינו דנין ע"ז כטו"ז ס"ס מ"ח בשם מהר"ם מלובלין ואמר שמצא מסמר תחוב ושם פרמ"ג מש"ז בשפחה שרחצה הויב ובאת ואמרה שמצאה מחט וכו' אבל כאן לא הי' ענין כזה כלל והובא בטו"ז יו"ד סי' שצ"ז בשם או"ז דעכו"ם אינו נאמן אפי' במסלפ"ת לא להקל ולא להחמיר רק בעדות אשה והובא בפוסקים בכ"ד וכ' תוס' (ע"ז כ"ו:) ד"ה אני כו' המומרים של עכשיו להכעיס הן דשבקי היתרא ואכלו איסורא ובעירובין (ס"ט:) מחלל שבת ועובד עבודה זרה כי הדדי נינהו ובחולין (ה':) רש"י האי תנא חמירא לי' שבת כע"א ע"ש. ולכן

הרופא אפי' אמר אינו נאמן על זה וכן השני כיוצא בו ובפרט שהראשון הכחישו ואין מביאין ראי' מהם ובהמה שנשחטה בחזקת היתר עומדת ובפרט כי בדקו אח"כ בעורה ולא נמצא שום סימן על דקירה ובזה אסיים:
והנני ידידו הדו"ש באהבה

סימן י

כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי המופלג בתורה מושלם במעלות כש"ת מרה אברהם נ"י וויענער אבד"ק יאזלאוויץ יע"א:
מאז השגתי יקרת מכתבו עם שאלת חכם ואולם לא הי' הזמן לשום עיני עליו עד היום הזה ולקחתי לי מועד עכשיו לעיין בו וזה תוכן השאלה. בעכו"ם שמכר פרה מבכרת לישראל והשאיר לעצמו העור שיהי' שייך אליו אי די בזה השותפות להפקיע קדושת בכור מהולד זכר שנולד אצל ישראל ע"כ:
והנה בבכורות (ג'.) חכמים ס"ל שותפות עכו"ם פוטר ור"י חולק ואמר ר' יהושע ושניהם מקרא אחד דרשו כל בכור רבנן סברי בכור מקצת בכור משמע כ' רחמנא כל עד דאיכא כולי' וצ"ע על הטו"ז או"ח סי' תקפ"ב דכ' כל העולם משמע רובו ולכן יאמר כל העולם כולו ע"ש והכא משמע דכל בכור היינו כולו ואם חסר אפילו אזנו לא הוי כולו כדמסיק והנה כבר כתבנו מזה במק"א וע' תוס' הכא ורש"י ד"ה לגרועי פירש דכל משמע כל דהו כמו לשפחתך אין כל בבית (מלכים ב' ד') ע"כ ועתו"ס קידושין (ל"ז:) ד"ה ממחרת כ' בשם ר"י לשון תורה לעצמה לשון נביאים לעצמה ע"כ וא"כ אין ראי' מנביאים אתורה ואפשר רש"י לא ס"ל כר"י, ושם ר"ה אמר אפי' אזנו ור"נ מתקיף ולימא לי' שקול אזנך וזיל ור"ה לא חש להשיבו כי מ"מ חסר לי' אזנו ואנן בעינן כולי' בכור דומה לזה במס' חלה (פ"ג מ"ה) אם אין בישראל כשיעור חלה פטורה מן החלה ועוד דכ' התוס' כתובות (צ"ו.) ד"ה אלמנה וצריך לומר דמר במ"א דקאמר מתקיף אינו אלא אתקפתא בעלמא ולאו דס"ל הכי וכ' תוס' בכורות (י"ד.) דר"ה גדול אפי' משמואל והי' רבו של ר"נ ולכן פסקי' הלכה כר"ה כיו"ד סי' ש"כ וגם ר' יוחנן ס"ל הכי וכן ר"פ תלמידו של רבא ס"ל כר"ה ואף דרבא רבו חולק עליו והי' גדול ממנו בחכמה ובמנין כתוס' ע"ז (נ"ט:) מ"מ הכא הלכה כמותו דבתראי הוא וס"ל כר"ה ור"י וגם התוס' בבכורות (ג':) כ' דקיימ"ל כר"ה דסגי באזנו וכו' ואך לכל היותר מותר ע"י הקנאה בדבר שעושה נבילה או טריפה וכ' תוס' בתמורה (כ"ד:) ד"ה הא למכור קצת מהאם ולא הזכירו בדבר שעושה נבילה או טריפה רק בע"ז (ע"א.) כ' ונראה להחמיר ולהקנות דבר שעושה טריפה והובא בטו"ז

ובש"ך שם ורשאי להחמיר בזה כדי להוציא נפשי' מפלוגתי' ער"ן נדרים (צ'.) כה"ג ע"ש וסיימו אמנם א"צ שיתן עכו"ם מעות שוה הראש והריאה אלא סגי שיקנה בפרוטה אעפ"י ששוה יותר כפליים ואפ"ה אין לחוש מפני ביטול מקח שאנן סהדי דישראל גמר ומקנה כדי להפטר מן הבהמה ע"כ, וידוע במטלטלים יותר משתות בטל מקח ונקיט תוס' רבותא אפי' יותר כפליים ואפילו בקרקע ס"ל כי בטל מקח מ"מ הכא לא אמרינן כן וראי' מזה לש"ך חו"מ ס"ס רכ"ז ס"ק י"ז ע"ש ואמרו אנן סהדי דישראל גמיר ומקני וזה כמו שהובא בקצוה"ח סי' י"ב בשם מהרי"ט דדבר הידוע לכל העולם לא אמרינן דברים שבלב אינן דברים וכן הוא בש"ך חו"מ ס"ס רס"א וע' תוס' כתובות (ע"ח:) ד"ה כתבינהו ושם (צ"ז.) ד"ה זבין דלא הוי דברים שבלב וכו' ותוס' גיטין (ל"ב.) ד"ה מהו בסוף דבריהם והדברים עתיקים וע' פרמ"ג או"ח סי' תמ"ח משב"ז כ' דראוי למכור החמץ כדרך העולם כדי שיהי' מכירה כראוי ע"ש ושם ס"ק וא"ו סותר דבריו:

ובגוף הענין אם יש לעכו"ם כל העור נראה דודאי חשיב שותפות דבהמה נטרפת בכך כחולין (נ"ה:) ויו"ד סי' נ"ט כמו שכ' כת"ה ומצינו שהעור היא דבר גדול בבהמה כמו דאמרי' בבכורות (נ"ז:) העיד ר' ישמעאל ב"ס במקומינו מפשיטין את המתה ומלבישין את החי ושם ברש"י כיון דהעור מהני לילד דומה שאמו קיימת ובנדה (כ"ה.) עור ובשר תלבישנו כו' ברישא נברא עור ובשר והדר עצמות וגידים ועתו"ס סוכה (כ"א:) ד"ה ובעצמות כ' אע"ג דהאי קרא באדם כתיב כ"ש בבהמה ובמס' שקלים פ"ו מ"ו זה מדרש דרש יהוידע כה"ג אשם אשם לד' זה הכלל כל שהוא בא משום חטא משום אשמה ילקח בהם עולות נמצא ב' כתובים קיימים אשם לד' הבשר ואשם לכהנים העורות ע"ש ברטנורא הרי ממנו מוכח דביש לו חלק בהעור שפיר נקרא שותפות ובפרט שנטרפה על ידו:

ומצינו ברמב"ם פ"ה מהל' בכורות כ' שותפות עכו"ם פוטר שאם הי' עכו"ם שותף אפילו באחד מאלף בבהמה או בעיבור הר"ז פטור מן הבכורה ואח"כ הי' לו באחד משניהם אבר אחד כגון יד או רגל וכו' והעתיקו המ"ח ביו"ד סי' ש"כ ופירש העט"ז והש"ך הביאו כ' אפילו באחד מאלף שיכול להיות שחלקו הוי הלב או המוח מקום שכל חיות בהמה תלוי' בו וכו ע"ש. וצ"ע איך משכח"ל א' מאלף בלב הא לעיל בס"ס ע"ב אמרינן אין לך בהמה שיהי' ס' כנגד לבה ואפי' לעט"ז דכ' דיש ס' ומותר אבל לא אחד מאלף וכן המוח שבראש אם יחסר כולו איננו אחד מאלף וכן אם נחשוב בבהמה כל האיברין והגידין ואם ינטל א' מהם לא יהי' א' מאלף ולכן על כרחך צ"ל שרמב"ם ס"ל כרש"י בכורות (ג'.) ד"ה נבילה כו' כגון שיש לעכו"ם חלק בוושט או בגרגרת שלו הואיל וחיותי' תלוי'

בידי דעכו"ם וכו' ע"ש היינו דרמב"ם ס"ל אם יש לעכו"ם חלק בדבר שעושה טריפה או נבילה אפילו באחד מאלף וזה יכול להיות דיש לו מעט חלק בלב ואם ינטל יהי' ניקב הלב וכן בקרומו של מוח מהני לפוטרו מהבכורה ואולם בדבר שאין עושה טריפה צריך אבר שעל ידו יהי' מום לפטור מן הבכורה וממילא בחסר כל העור והיא טריפה ג"כ לרמב"ם פטור מן הבכורה ועוד י"ל בחסר כל העור א"א שלא יהי' ג"כ מום בבהמה ואין רצוני להאריך בזה:

והנה כת"ה הביא מתמורה (י"א:) בעי מיני' אביי מרבא הקדיש עורה מאי בעבודה ת"ש מה שבמעי' של זו עולה מותרת בגיזה ואסורה בעבודה מפני כחוש עיבור שבה ומשני כי קתני אסורה בעבודה מדרבנן וכו' עבודה דמיכחשא גיזה לא מיכחשה לרש"י לא מיכחשה לעור (בחולין קל"ה) וכל הגמרא דשם קשה הבנה ותחלה נציין מה שאמרו גיזה לא מיכחשה ערש"י לא מיכחשה לעור ובחולין (קל"ה.) אי הכי קדישי מזבח ומשני כחשי אה"כ קדבה"ב נמי כחשי ע"כ מוכח דגיזה נמי כחש עור וקדמני לב ארי' שם ונראה כי תוס' כ' שם רבא לי"ל דר' מני ב"פ ולכן לא יסבור ג"כ דבגיזר יש כחשי אך ס"ל כהכא גיזה לא מיכחשא:

אך הא קשיא מאי בעי הקדיש עורה מאי בעבודה הא עבודה דאסור בקדשים למדו מלא תעבוד בבכור שורך ע' רש"י פסחים (מ"ז.) וא"כ נימא בכור כולו בכור כבכורות (ג'.) כחכמים ונימא דהה"ד קדשים כולו קדשים ולא מקצת ומאי בעי הכא במקצת קדשים: וי"ל דאזיל הכא לר' יוסי כיון דאקדשי' לחד אבר פשטי קדושה בכולה ולא הוי מקצת קדשים ע"ש. אך אכתי צ"ע הקדיש חד אבר פשיטא לי' דיש כחשי בעבודה ולוקה ובהקדיש עורה מיבעי' אי אסור משום כחשי בעבודה:

ללקות עלי' ערש"י שם ד"ה הקדיש אבר כ' בעבודה לא תבעי לך דאסור דהא מכחיש לה ע"כ ובעורה תיבעי לי' ונראה דאביי בעי דוקא מרבא דהא אמרת דחד מגו היינו חדא מדפשטה קדושה אעורה פשטה קדושה לכולו ועוד העור העולה היא לכהן אך נימא כיון דמשולחן גבוה קזכי' ע' ב"ק (י"ב:) יש לו דין אבר ופשטה קדושה ופשיט לי' רבא משמעתי' דאומר מה שבמעי' של זו עולה, וכו' ואסורה בעבודה והכא ג"כ יש כתרי מיגו דס"ל לרבא בתמורה (ל:) וולד הנרבעת היא וולדה נרבעו ולד הניגחת הוא וולדה נגחו ע"ש, וממילא אמרי' היא וולדה עבדו הא חדא, ועוד דאכתי אינה עולה ואמרינן הואיל ותהי' עולה חל עלי' איסור עבודה ואביי דחו לי' דרק מדרבנן והבעי' במקומה עומדת חד מיגו אמרינן תרי מיגו לא אמרינן והבן:

ב) וע"ד שאלתו אם מותר לעמוד עמודים על גג ביהכנ"ס עבור הבאת והולכת ה"ראדיא" הנה ידוע דקדושת ביהכנ"ס וביהמ"ד הוא דרבנן וכבר הביא כת"ה מפסחים (פ"ה:) גגין ועליות לא נתקדשו מ"מ גם עתה בבתי כנסיות אמרינן במגילה (כ"ח.) ביהכנ"ס שחרב אין מספידין בתוכו וכו' ואין שוטחין על גגו פירות ואין עושין אותו קפנדריא שנאמר והשימתי את מקדשיכם קדושתו אעפ"י שהם שוממין ע"כ ובאו"ח סי' קנ"א סי"א ואפילו בחורבנה לתשמיש מגונה לא מהני תנאי ומחבר בסי"ב יש לזהר מלהשתמש בעליות שעל ביהכנ"ס, והיוצא לנו מזה שבודאי אם היינו יכולים למנוע זה בודאי מחויבים אנו להשתדל שלא יעמדו שמה:

ג) **ומה** שמסתפק אי שייך בשומן בהמה אחר ההיתוך פולי לענין אם נשפך עליו חלב צונן כיו"ד ס"ס צ"א. הנה בפסחים (ע"ו.) וחולין (קי"ב.) אמרינן בבשר ואית בי' פולי ובפסחים (מ'.) ובע"ז (ס"ה:) חיטים אגב ציחייהו כמבוקעות דמי ושם בענבים מבוקעות ובאו"ח סי' תס"ה אם שפשפו גורסין באגוז לח וכו' שהאווזא אסור וכ' טו"ז משום בעור פירצי פירצי והוא בשבת (ק"ח.) ורש"י פירצי ניקבי הכלל בבשר יש לפעמים פילי בקעים ולפעמים היא חלוק בלתי בקעים ופולי וכן בשומן בהמה והכל לפי ראות עיני המורה ובין יבין את ושר לפניו:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן יא

ב"ה יום ה' תשא ס"ז אדר תרצ"א לפ"ק סטניסלאב.

רב שלום וברכה לכבוד הרב המאור הגדול בתורה וביראה מופלא ומופלג בנש"ק כש"ת מו"ה נחמי' נ"י שפירא חוב"ק סטריזוב יע"א.

ע"ד אשר שאל ביקרת מכתבו במגילה עפה מזה ומזה כתובה כי מורה א' הורה להיתר באשה שמלחה שומן אווזות בציקער דק וטעתה שסברה שהוא מלח והתיר השומן והכלים שבשלה השומן ומהיות טוב תבטל השומן הזאת ברוב שומן כשר:

והנה מאז ראיתי בהל"ק למהר"ם חגיז ז"ל דיוכל לקיים על כל קרבנך תקריב מלח גם בציקער והובא במג"ח סי' קי"ח וכן ראיתי בת' מהריא"ז בסי' מ"ד שאלה בנמלח הבשר באלויען ולפי דעת מהר"ם מוכח דמועיל גם בנמלח בציקער וטעמו לא אזכור:

ולי הדבר תמוה דמה"ת ומהנביאים ומהש"ס ושו"ע מוכח דוקא מלח וכמו שאנו מדברים זאלץ ע"ז ציותה תורה וחז"ל הזהירנו אבל לא מין אחר מהני, ראשון לציון בתורה בס' בראשית ותהי נציב מלח ורש"י במלח חטאה וכו' א"ל תני מעט מלח לאורחים וכו'

ובגמרא ברכות (מ'.) הבא מלח וכ' תוס' שהשטן מקטרג ומלח מגין עליהם והיינו ברית מלח ורש"י בס' במדבר כשם שהמלח אינה מסריח כבכורות (ח':) ומילחא מיסרי וש"ך יו"ד סי' פ"ד מלח אין דרכו להתליע ע"כ והיינו מלח בפשוטו ובאיוב היאכל תפל מבלי מלח וכו' ע' תרגום והמפורשים דמיירי במלח דידן, וידוע כי הציקער לא יתקן התבשיל וכן הלחם ובפרט אלויען ובסוף יחזקאל ונרפאו המים, רש"י, לרפאות מימיהם המלוחים ולמתקם ע"כ הרי דבר המתוק לא נקרא מלח וציקער דבר המתוק הוא ושם בצאתיו וגבאיו (מי בורות) ולא ירפאו למלח נתני, רש"י, ליהפך למתיקה למה כי למלח ניתנו, הרי מכל מה שהבאנו מוכח דמלח היינו מה שאנו משתמשין בו לא ציקר ולא אלויען ולא מין אחר, וברכות (מ'.) אחר כל אכילתך אכול מלח וכו' אכל כל מאכל ולא אכל מלח ידאוג וכו' וכן הוא בשו"ע או"ח סי' ק"ע קע"ט וע"ש ברמ"א שאנו אין נזהרים כיון שנותנים מלח בפת ובתבשיל וע' שבת (ק"ח:) ואלו הן מי מלח המותרים נותן שמן בתחילה וכו' ושם אין עושין מי מלח עזין ובעירובין (כ"ו:) חוץ מן המים והמלח ושם (ל'.) דלא איקרי מזון וכו' ולא זיינו וציקר זיינו ושם (ק"ד.) בוזקין מלח על גבי הכבש בשביל שלא יחליקו ובפסחים (ע"ד:) האי אומצא דאסמוק חתכי' ומלחו אפילו לקדירה שרי וכו' וכן מזירקי' וביצה (י"ד.) כל הקדירות בעינן מלח ואין כל הקדירות צריכות תבלין הרי מפורש יוצא דציקער לאו מלח הוא וכי כל הקדירות צריכת ציקער ושם (ל"ז.) וכן האשה ששאלה מחברתה תבלין ומים ומלח לעיסתה ושם (קל"ט.) הא במלח סדומית הא במלח איסתרוקנית, רש"י, מלח סדומית דקה היא מאוד ובטילה והיא מעירובין (מ"ז:) חולין (ק"ה:) ע"ש, וצ"ע מב"ב (נ':) נעשו הא במלח סדומית ופירש"י מלח סדומית עבה וקשה כאבן וצ"ע, ובמו"ק (י"א.) שרי להו רבא למימחא מינייהו ושם תילתא מילחא ובר"ה (ד'.) מלח חמר ומשח ושם ומלח די לא כתיב והיא בעזרא וביומא (י"ט.) ששם הי' מולחין עורות קדשים וסוכה (י"ט:) טיט הנרוק ורש"י ותוס' ממקוואות והגליד והמלח וטיט הנרוק ושם (י"ג.) אזוב ולא אזוב יון וכו' ולא אזוב שיש לו שם לווי וכו':

ומעתה ציקער אי נימא דגם היא מלח מוכרח אתה לומר מלח ציקער או ציקער מלח ויש לו שם לווי ובתורה כתיב מלח סתם ובודאי ציקער לא הוי מלח לשום דבר ובתענית (ל':) מביאין לו פת חרבה במלח ויושב בין תנור לכיריים וכו' ובמגילה (י"ט) דיפתרא דקמיח ומליח ולא עפיץ ובשקלים פ"ז על המלח ועל העצים שיהיו הכהנים ניאותין בהן ע"ש ויבמות (ס"ג.) מאה זוזי בארעא מילחא וחפניה (ערש"י) ולא עוד אלא מגני וכו' כתובות (ס"ו:) מלח ממון חסר קידושין (ס"ב.) פת פורני חרבה במלח ובצלים קשים לגוף כחרבות גיטין (ע'.) כמלח הרעב והנתק בכי' ושינה וכו' נזיר (כ"ח:) דמי חטאת

ילכו לים המלח וכו', נדרים (מ"א.) תנא בלא מלח ובלא רבב, סיטה (י"ד:) ומולחו ונותנו על גבי האישים וכו', ב"ק (צ"ב:) פת במלח וקיתון של מים וכו', ב"מ (פ"ט:) לא יספות במלח ויאכל, ב"ב (כ'.) והמלח וכלי חרם וס"ת וכו':

והנה אמרתי כי ריכלא ליחשוב וליזל בכל הש"ס וחזרתי לאחורי מכל מקום ממה שהבאתי מוכח דוקא מלח ממש ובמנחות (כ"א.) מלח סדומית, רש"י, דקה או איסתרוקניח, רש"י, גסה ושם סדומית מן הים איסתרוקנית מן הקרקע ותו דמלח מן הדוממים ואינה גדילה וציקר היא מן הצומחים כתוס' ברכות (ל"ו:) ד"ה ברטיבא כ' ועל ציקער מברכין בפרה"ע אכלתי יערי עם דבשי ע' או"ת סי' ר"ב לרמב"ם שהכל אבל מודה שצומח היא ועתו"ס ע"ז (י"ד:) דיה חצב כ' בשם הערוך כל חצבא דהכא שהיא יערת הדבש קנה שגדל בו צוקרא וכו' וכן ציקער שלנו נעשה מאבטיחים (בערקיס ובאשכנז ציקער ריבען) ומעתה איך נגמר שציקער היא מלח, ובשבת (מ"ב:) מילחא צריכא בשילא כבישרא דתורא וכו' נימא שגם ציקער יהי' צריך בישול כזה:

ועוד מצינו בחולין (קי"ב.) אין מניחין כלי בי דוגי וכו' אמר ר"א ל"ל תקנתא אלא משדי בי' תרתי גילל מילחא וכו' וכתבו תוס' דעכשיו אין אנו בקיאין שלא להרבות ושלא למעט ועיו"ד ס"ס ע"ו שלא הזכיר כל תקנה זו וע"ש ש"ך וטו"ז ואם במלח אין אנו בקיאין איך נשוו אותנו לבקיאין דגם ציקער היא מלח, מכל הלין מוכח דאין לצרף כלל ציקר אפילו לספק שיהי' כדין מלח וחלילה להורות כן, זאת חזיתי לכתוב לו ואשאר בזה:

הנני ידידו הדו"ש.

סימן יב

ב"ה יום ה' ויצא ז' כסלו תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב.

כבוד אהובי נ"ג ה"ה הרב החריף ובקי מופלג בתודה וביראה מו"ה יהושע **העשל** באב"ד נ"י אבד"ק **טארטיקוב** יע"א.

יקרת מכתבו הגיעני זה ימים אחדים ותוכו רצוף כל המכתבים בדבר השאלה שעשו רוב מנין ורוב בנין עם ראה"ק בצירוף הרה"ג אבד"ק ז"ל שלא לתת עלי' לתורה בביהמ"ד למי שמגלח זקנו בתער ופאת ראשו ועד עתה התקנה, ואולם עתה רבו מחלוקות בביהמ"ד וכמעט חרב בית התפלה ולא יוכלו לבוא שמה וללמוד ולהתפלל ותהי' השאלה לפי"מ דמבואר ביו"ד סי' רכ"ח סכ"ח אם היתה הסכמה גדר לרבים וסייג לתורה וכו' אינם יכולים להתיר:

והנה מצינו באבות פ"א ועשו סייג לתורה ע' פיה"מ להרמב"ם ובנדה (ג':) ומיהו עשה סייג לדבריך דבכל התורה כולה עבדינן סייג וביבמות (כ"א:) ועירובין (כ"א) הרבה גזירות גזרתי עלי ושלמה תיקן ער"ח ונט"י ושניות ומצינו בעירובין (ו'.) רב בקעה מצא וגדר בה ערש"י ובע"ז (נ"ט.) על תורמסן משום בש"ע מפני שאינן בני תורה ושם בתוס' (נ"ה:) ד"ה אמר שהיו דורכים עם העכו"ם ורצה ר"ת לנדותם וכו' וכ"ד בש"ס ומכל זה מוכח דעושין סייג לתורה היינו בדבר הזה שציותה לנו תורה לעשותה או שלא לעשותה בדבר הזה מוסיפים להרחיק ללכת סחור סחור למען לכרמא לא תקרב וזה שכ' ושמרתם את משמרתי כדרז"ל וע' תוס' שבת (קנ"ג:) ד"ה בו ביום גזרו לתת כיסו לנכרי כדי שלא יכשל במעבר ד' אמות ברה"ר ע"ש ולכן נראה דמאי דמביא המחבר בשם ריב"ש גדר לרבים וסייג לתורה היינו שרבו מגלחי זקן ופאת בתער ע"ז עשו תקנה שאפילו גילוח הראש לא יעשו בתער רק במספריים וכמו בע"ז (ל"א:) חמרא לא שתה וכן שיצרא משים שימצא דשימצא עיו"ד סי' קי"ד אבל לעשות תקנה בשביל שהם עיברי עבירה שמגלחים זקנם בעבור זה עוד יוסיפי סרה שלא להניח אותם לעשות מצוה לברך ברה"ת ולקרות בתורה ואולי תפקחנה עיניהם בקראו להם ופאת זקנם לא יגלחו ולא תקיפו ותפקחנה עיניהם וידעו כי עוברים על איסורי ולאוין דאורייתא ושב ורפא להם זה לא הוי סייג ונהפוך היא כי ע"י עבירה גוררת עוד עבירה עד אשר יגרשו מביהמ"ד ויצאו חלילה לתרבות רעה ולכן סיים המחבר וכן בנדר של שחוק היינו דנדר ג"כ שלא לשחוק והוסיף גדר על איסור שחיקה ואם הוסיפו עוד שמי שיעבור יהא בנידוי יכולים להתיר לו הנידוי כי אין שייך לאיסור שחוק ומצינו כה"ג בש"ס כמו בנדרים (ז':) השומע אזכרה מפי חבירו צריך לנדותו ומסיק וכו' שמתה ושרא לה לאלתר עתו"ס יבמות (כ"ב:) ד"ה כשעשה, ובזה יובנו דברי הרשב"א שמביא הש"ך ס"ק פ"ג דבזה לא שייך סייג רק הנדר שלא לשחוק היא הסייג:

והבט וראה בסנהדרין (ק"ג:) דאמרו ז"ל אחאב אב לשמים ואב לע"א ועכ"ז אמרו שם מפני מה זכה אחאב למלכות וכו' מפני שכיבד את התורה הרי גם בעוברי עבירות עד למאוד עכ"ז התורה חשובה בעיניהם ולמה ימנע אורה מהם ומצינו שבת (פ"ז.) משה שיבר את הלוחות ודרש ק"ו וכו' ישראל מומרים וכו' עאכו"כ וכ' תוס' אין זה ק"ו גמור מ"מ לא הי' לו למנוע מליתן להם התורה ולהחזירם בתשובה וב"ק (פ"ב.) כיון שהלכו שלשת ימים במדבר בלא תורה עמדו נביאים ותקנו שיהיו קורין ע"כ וידוע מו"ק (ט"ז:) שכל אותן שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו ואפ"ה לא מנע את התורה כדי שלא ילכו ג' ימים בלא תורה, וע' בה"ט או"ח ס"ס קל"ח ואם ברור שבא על עריות ולא שב

בתשובה יש לקרותו בפ' עריות כדי שיתבייש ע"כ מכנה"ג ומוכח דגם עוברי עבירה מותרים לקרותם לעלות לתורה וע' פרמ"ג או"ח סי' רפ"ב א"א ס"ק ז' ברגיל וצ"ע, ול"נ כמו שהוכחנו:

ועיין מנחות (נ"ג:) דרשו ובשר קודש יעברו מעליך שהפירו ברית מילה בחורבן בית ראשון ובנדרים (פ"א:) על מה אבדה הארץ ודרשו שלא הי' מברכין בתורה תחילה וער"ן שהי' מזלזלין בברכת התורה ולא הי' עוסקים בה לשמה ופשטיות הש"ס מוכח דקאי על ברה"ת לפני הקריאה וכן הוא בתשובת הרמב"ם הרי אף דלא מהילי הי' עולים לתורה והחטא הי' שהי' מזלזלין בברכה ומוכח שלא הי' עוסקים בה לשמה מכל זה מוכח דעוברי עבירה עולים לתורה כמו איש ירא ד' ועלינו לקרותם אולי יתעשתו וישובו לא לסגור הדלת בעדם:

והנה לפי"ד אין זה סייג לתורה ויכולים להתיר ואפי' הוי סייג מ"מ ראינו שסיים המחבר וכן של שחוק דאין מתירין מ"מ כ' רמ"א לעיל סט"ו באם יש מכשיל בנדר דלמא יעבור מתירין לו לכתחילה (ועש"ך דסובר בנדר של שחוק אין לו התרה כלל וצ"ע (מכות כ"ב.) וליחשוב שלא אחרוש בין בחול בין ביו"ט ומשני דאיתא בשאלה לא קתני והא משכ"ל כגון שנשבע בעיו"ט לעת ערב שלא אחרוש היום ומחר והוא כולל ועבר עיו"ט ולא חרש ובלילה יו"ט לא מהני התרה כש"ך בשם מזרחי וליתא בשאלה, וי"ל בעיו"ט הי' מידי דאיתא בשאלה) מכ"ש הכא דמעכבין רבים מלעשות מצוה עחו"מ סי' קס"ב רמ"א בראוי לנזיפה וביו"ד סי' של"ד והיא מירושלמי דמנדין על זה והובא מג"א ס"ס קנ"ד. וגדול השלום ושלא להרוס ביהמ"ד חלילה שלא יוכלו להתפלל בו וכה"ג מצינו בר"ן נדרים (כ'.) ולא יוכל להתעסק במלאכת שמים לכך נזקק לו מיד וכן בדס"ה הר"ן וצדקי' הוי מצטער ביותר וכו' ומתבטל ע"י כך ממלאכת שמים ע"ש וכ"ש הכא בודאי רשאין להתיר תקנה שלהם ומצוה נמי איכא, זאת חזיתי להשיבהו לדינא:

דברי דוד"ז הדו"ש באהבה וד' ישפות שלום לנו וישעה האדם אל עושהו ויחשוב עם קונהו לעשות הטוב אכי"ר:

סימן יג

ב"ה יום א' צו ד' ניסן תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב.

כבוד הרב הגדול בתורה וביראת ד' טהורה החריף ובקי כש"ת מו"ה יחיאל מיכל הכהן נ"י האלענדער בעיר טארנא יע"א:

יקרת מכתבו עם פלפולים נעימים בצירוף עלה לתרופה הגיעני ונפשו בשאלתו לשום עיני עליהם ולערוך מערכה במלחמתה של תורה אבל כעת הזמן יקר ולכן אדברה מה למען כת"ה, ובמה דסיים אפתח. העיר על רש"י פ' תולדות שהביא מסנהדרין (פ"ג.) אלו שבמיתה שתויי יין ופרועי הראש אמר אני הולך ע"י למות ולמה זה לי בכורה ע"ש והעיר מרמב"ן שמיני דאין זה בבמה רק במשכן ושילה ובית עולמים אסרה תורה שתויי יין וכו' וא"כ גם פרוע ראש לא שייך בבמה דנלמד זה מזה ע"כ:

ונראה שתי תשובות בקו' זו חדא אני אומר גברא אגברא קרמית כיבמות (י"ח.) ר"ג אדר"מ קרמית יוכל להיות דרש"י סובר החיוב מיתה גם בבמה שתויי יין דבקרא אינו מפורש להיפך וראה זה דכ' שם הרמב"ן ז"ל כי מה שדרשי' נו"א היו שתויי יין לומר כי מפני יינם טעו באש זרה וכו' עש"ה ובתוס' יומא (נ"ג.) ד"ה שהורו כ' בתו"כ איכא פלוגתא מ"ט איענוש וחשיב חמשה דברים ומוכח דס"ל כפשוטו משום שתויי **יין** בעצמם נענשו ורש"י עה"ת מביא שנענשו בשביל חטא העגל ע' פ' עקב והה"ד הכא:

ועוד ידוע דאבות קיימו כל התורה כולה כיומא (כ"ח:) ולא הי' להם משכן מקדש וקיימו מצות ל"ת זו בבמה ואח"כ כשנתנה תורה לא נאמר שתויי יין בבמה כמו דמצינו בשבת (קל"ה.) אמר ר"א כל שאמו טמאה לידה נימול לשמונה וכל שאין אמו טמאה לידה וכו' נימול מיד ולמד מקרא אשה כי תזריע וכו' וביום השמיני, ואמרתי עפ"י מה שאמרו בנדה (ל"א:) מפני מה אמרה תורה מילה בח' כדי שלא יהא או"א עצבין וכל העולם שמחין ע"ש וזה היא אם אמו טמאה לידה לא תוכל לטהר עד יום ח' אבל אם אינה טמאה לידה וגם ביום א' טהורה לכן נמול מיד וערש"י מאברהם לא נהגו טומאה ע"כ ותימא הא שרה נהגה ימי טומאה וטהרה ע' ר"ה (י"א.) וברש"י וב"מ (פ"ז.) פירסה נדה וסוטה (י"א.) גבי יהודה טהורה ויוכל להיות דרק הם היו נוהגין ימי טומאה וטהרה ומש"ה פריך מדורות הראשונים ומשני ניתנה תורה ונתחדשה הלכה ע"ש ויעקב שם מצבה ויצוק שמן על ראשה, ויצא וישלח, ובזבחים (צ"א.) פלוגתא אי מתנדבין שמן ור"ט ס"ל מתנדבין היא כמו מנחה קומצו ושיריו נאכלין ע"ש. וע' זבחים (קי"ג. וקי"ז) ועוד, דאין מנחה בבמה ויעקב הקריב, וגדולה מזו כ' תוס' ע"ז (י"א) דמצבה שהקריבו עלי' אבות היתה אהובה ועכשיו שנואה כשעשאוה אמוריים ע"ש:

והנה כת"ה הביא מתמורה (כ"א.) אמר רבא בר רב עזא בען במערבא המטיל מום בתמורת בכור ומעשר מהו מי אמרינן כיון דלא קריבן לא מחייב (רש"י, מלקות משום כל מום לא יהי' בו) א"ד כיון דקדשו מיחייב ופשיט אביי וכו' הכ"נ רחמנא מיעטינהו לא תפדה קודש הם. הם קריבין ואין תמורתה קריבים ע"כ:

ויש להבין במה פשיט אביי האיבעי' יותר מבני מערבא הא גם הם ידעו דלא קריבן תמורת בכור ומעשר ואפ"ה איבעי אי חייב מלקות על הטלת מום ומה פשיט יותר בהם קריבן ואין תמורתן קריבה, ונראה דאמרי' בע"ז (י"ג:) (רבא אמר מפני שנראה כמטיל מום בקדשים (רש"י מדרבנן) ופריך נראה מום מעליא היא (מדאורייתא) וכו' וליהוי כמטיל מום בבעל מום (ג"כ אסור מדאורייתא) ומשני בע"מ נהי דלא חזי לגופא לדמי חזי ערש"י לחללו באחר ומקריב חילופיו לאפוקי הכא ע' תמורה (כ"ב.) דלא לדמי חזי ולא לגופי' חזי ע"כ ומש"ה מדאורייתא אין כאן איסור אך נראה כמטיל מום מדרבנן, ואחרי אשר הקדמנו דברי רבא נבין דברי הש"ס בכאן דדוקא בען במערבא דלא ידעו סברת רבא בע"ז משו"ה איבעי' להו כיון דלא קריבן לא מחייב או דילמא כיון דקדשי מחייב ואתי אביי ופשיט להו כטעמא דרבא דכ' לא תפדה (היינו לא לדמי חזי) קודש הם, הם קריבין ואין תמורתן קריבין (היינו ולא לגופי' חזי) מש"ה אין מלקות מדאורייתא והבן:

ושם (כ"ה.) א"ל ר"ע לר' ששת אמר על הבכור עם יציאת רובו עולה, עולה הוי או בכור הוי עולה הוי דכל פורתא דקא נפיק הוא כליל או בכור הוי דכל פורתא דנפיק במילתי' היא א"ל מאי תבעי' לך היינו דבעי אילפא על הלקט עם נשירת רובו יהא הפקר לקט הוי שכן קדושתי בידי שמים או הפקר שכן זוכין בו עניים ועשירים (ב"מ ל': נדרים ז':) ואמר אביי מאי תיבעי לך דברי הרב ודברי התלמיד וכו' הכ"נ ערש"י והוי לקט ובכור, וצ"ע דרב ששת יתרץ ויפשוט הבעי' במימרא דאביי דהי' אחריו ויאמר מימרא משמו. אך עתו"ס חולין (ב':) ד"ה אנא ותוס' ע"ז (נ"ד.) ד"ה אמר וכו' אלא ודאי גם אביי ידע דברי ר"א וכן כ' רש"י ע"ז (ע"א:) ד"ה אבל וכו' ואי קשיא אביי ורבא היכי מיתרצי אתקפתי' דאמימר וכו' ע"ש ואתי שפיר:

אולם הא קשיא לי דכ' הרשב"א והובא ר"ן נדרים (ז'.) דמעות עניים הוי ספיקא דאיסורא ולחומרא והפקר הוי ממונא ולקולא ולכן צ"ע היכי פשיט מלקט והפקר על בכור ועולה דלקט הוי איסורא והפקר ממונא מש"ה אזלינן לחומרא אבל בכור ועולה דבאמת עולה חומרא שכן כליל נלך לחומרא והיכי פשיט איסורא מממונא דקיל כב"מ (כ':). עוד יש להעיר בתענית (י"ג:) תוד"ה מאי הביאו ממגילה (ח'.) אין בין נדרים לנדבות וכו' והק' אמאי לא חלקו עוד דנדרים באים מן החולין ונדבות מן המעשר וכו' דאין בין נדרים לנדבות מיירי בעולות ובהם אין חילוק בין נדרים לנדבות דשניהם באים רק מן החולין וכן תי' ב"ק (ס"ב:) ע"ש, וצ"ע דאכתי הוי מצי לחלק בין עולה דנדר ובין נדבה לפי"מ דאיתא בפ"ת תמורה סי' י"ג אמר על הבכור קודם שיצא לאויר העולם הרי זו עולה (היינו

נדבה) דבריו קיימים אבל הי' חייב עולה (היינו בנדר עלי) לא מהני לי' בכור ע"כ וא"כ אכתי יכול לחלק גם בעולה בין נדר ונדבה וצ"ע, זאת חזיתי לכתוב לו לפי מסת הפנאי: ובזה הנני דו"ש באהבה.

סימן יד

ב"ה יום ג' צום העשירי תרצי"א לפ"ק פה סטניסלאב:

כבוד ידידי הרה"ג חריף ובקי כש"ת מו"ה מנחם

יקרת מכתבו הגיעני והנני להשיבהו, על דבר אשר הביא דברי הרדב"ז הח' מובא בפ"ת יו"ד סי' רמ"ב סק"א במי שעלה רבו שלישי לתורה אינו רשאי התלמיד להיות הוא המשלים ואם קראוהו לא יעלה ע"כ וכה"ג מובא במג"א או"ח סי' נ"ג ס"ק כ"ב בשם ס"ח ש"ץ שונאו וקוראו להתוכחה לא יעלה שסכנה לו וכן כ' מהרי"ל וחולק כה"ג שיעלה כדי שלא יכנס לעונש ועוזבי וכו' וכן מוכח דגם מג"א ס"ל כן רק הטעם שנתקצרו ימיו כברכות (נ"ה.) מי שנותנים לו לקרות ואינו קורא, והנה ידוע דמהרי"ל זצ"ל הי' קודם הרדב"ז דהי' תלמיד ר' שלום מאסטרייך ולא הי' חושש לדעת הטור עטו"ז או"ח ס"ס תס"א ואפ"ה חולקים עליו בכה"ג ומג"א בזה:

והנה הרדב"ז חדשים גם ישנים אין אתי להבין טעמו כי טוב הוא ונחזי אנן בקידושין (ל"ג:) דאמר ר"א אין ת"ח רשאי לעמוד בפני רבו בשעה שעוסק בתורה (היינו ללמוד תורה גדול מכבוד רבו) ומסיק לייט עלה אביי (דכיבוד רבו גדול ואף דבטיל מת"ת) וכן הלכה כאביי ע' יו"ד ס"ם רמ"ד וכן מוכח דרבא ג"כ ס"ל כן כמכות (כ"ב:) אמר רבא כמה טיפשאי שאר אינשי דקיימי קמי ס"ת ולא קיימי קמי גברא רבה וכו' ואתי רבנן ובצרי חדא ע"כ הרי לענין כיבוד רבו צריך להניח ס"ת ולעמוד קמי רבו ומש"ה למד מזה הרדב"ז דינו שלא לעלות לתורה לכבוד רבו ובאמת נראה שהעמידו על כבוד רבם היכי דנראה חולק על רבו בענין הוראה כמו ב"ק (פ"א:) מי הוא זה שמראה גדולה בפנינו ערש"י ובפרט היכי שביזו את רבו בפניו עד מהרה יצא לריב ולענוש כמו בנדרים (נ':) לבזויי קאתי תהוי הך איתתא בשמתא פקעה ומתה ובשבת (נ"א:) קדמי' חמרא דלוי וכו' חלש דעתו דרבר"ה ופייסי' ע"ש ואמרי' (ברכות י"ח:) שמואל חזיא עלוי דיתיב אבראי ולא סליק למתיבתא דרקיע וביקש עליו דלעיילוהו ללוי ועיילוהו והטעם דהי' רבו ע' נדרים (פ"ב.) אמר שמואל משמי' דלוי וכו' וקדושין (ל"ט) ומנחות (ל"ט:) א"ש משמי' דלוי ועתו"ס ע"ז (י"ט) ד"ה אמר וכו' משמע מתוס' רבו מובהק ורש"י ברכות שם אמר שלוי חבירו של שמואל הי' בין כך ראינו שמכבדין גם שם וכבוד חבירו הי' חביב עליו

כשלו ע"ש וכן מצינו במו"ק (כ"ה.) קום מדוכיך דלאו אורח ארעא דקאים ר"ה ע"ש, ומתיך מה שהבאנו איכא למישמע מינה דהא דחייב בכבוד רבו היינו באם רבו בא כנגדו חייב למיקם קמי' אפילו עוסק בתירה או אם שמע בזילותא דרבו חייב למחות ולגער בנזיפה בהאיש הזה או עומד בחוץ ואין מניחים אותו לבוא הביתה שזה בזיון גדול אם יוכל לפתוח הדלת לפניו כדי שיכנס הביתה בודאי נטל עליו לעשות כן אבל היכא שרבו יושב במקום מכובד ובאו אנשים והושיבו את התלמיד במקום מכובד יותר אין התלמיד מחויב לומר לרבו עלה הנה והתלמיד ישב על מקום רבו וראי' מתוס' ב"ב (יו"ד:) ד"ה עליונים כ' פי' ר"ח קבלה בידם מפי רב שעולם הפוך היינו שראה שמואל יתיב קמי' דרב יהודה תלמידי' וכו' ע"ש ולמה לא מחה ר"י להניח מקומו לרבו שמואל א"ו לא הי' מחויב להניח מקומו לרבו וכן במו"ק (ט"ז:) ראש השלישים תהא ראש לשלשת אבות, רש"י, שהוא הולך לפניכם לעוה"ב כסנהדרין (ק"ב.) בן ישי בראש והיו שם האבות ומשה ואהרן ושמואל דהי' רבו הרי מוכיח שיוכל לילך לפניהם כי כן צוהו והה"ד הכא אם קראו לרבו שלישי ולהתלמיד קראו להשלים התורה מוכח דא"צ להניח מקומו ויעבור על עוזבי ד' כברכות (ח'.) או משום נתקצרו ימיו כברכות (נ"ה.) וחלילה לי להיות חולק על הרדב"ז רק הנני כותב לפלפולא בעלמא ומה שנפל תגרא שמה אין את נפשי לעמת ע"ז כלל:

ב) וע"ד מה ששאל אודות האווזות ידע כת"ה כי פה בעירנו יש אווזות גדולות והשובי"ם אינם שוחטין אותם כי קראו אותם טריפענע געגן וגם אנו מכירים ומטריפים אותם ומעתה יחקור עליהם אצל השובי"ם איך הי' המנהג עד עתה בעירם ואם איסור נהגו בהם עד עתה גם בספק יש להרחיקם:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן טו

ב"ה יום ד' בהעלתך ח"י סיון תרבצ"א לפ"ק סטניסלאב.

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגאון החריף ובקי משנתו רב ונקי זך הרעיון ומטיב הגיון כש"ת מו"ה דוד צבי נ"י זעהמאן אבד"ק דוקלא יע"א

יקרת מכתבו הגיעני ומאד שמח לבי בראותי נועם שיחו וכי ככוחו אז כוחו עתה והעמיק הרחיב בפלפול יפה אף נעים בנידון אשר יעבור לפנינו כן יגן ד' עליו כצפרים עפות עד זקנה ושיבה:

והנה כת"ה נ"י תאר לפנינו כי אברך א' נשא אשה ולא ארכו לו הימים לשבת עמדה והיא מורדת ואין רצונה לדור עמו וכבר שלח לה כת"ה שש התראות ואטומה אזנה משמוע ולכן דן להתיר האברך מכבלי העיגון ע"י ק"ר וגם אותי שאל להצטרף בשריותא דהאי גברא והביא מפרמ"ג או"ח סימן שמ"ד בא"א ירושלמי שבת פ"ז ה"א גדול שנשבה בין העכו"ם רב ושמואל מונה ששה ועושה שבת וכו' (וכן היא בש"ס דילן שבת (ס"ט:) ר"ה ס"ל הכי דיליף מברייתו של עולם וחייא בר רב ס"ל מונה שבת ואח"כ ששה כאדם הראשון ובש"ע שמ"ד כרב הינא והטעם כיבמות (ס"א:) דב"ה ילפי מברייתו של עולם ובשבת (ע"ז:) כברייתו של עולם וכן ברכות (ב'.) תענית (ב'.) ע"ש ומש"ה פסקינן כר"ה דיליף מברייתו של עולם וגם חייא ב"ר נשאר בקושיא ותיובתא) ומקשה ויחוש לכל הימים כהדא קידש אשה וכו' ר' יוחנן אסר בכל הנשים שבעולם ומתרץ תמן יש לו תקנה בגיורת הכא מאי אית לן ע"כ והק' פרמ"ג הא בשבת איכא פ"נ ואיך מדמה לאסור בכל הנשים ותירץ מטעם עשה דפו"ר ידחה ספק ל"ת שיש בו כרת ודייק עליו כת"ה מירושלמי קידושין (ל"ח.) דעשה קודם הדיבור אין דוחה ע"ש בתוס' וי"ל דיש שם תי' ב' ואזיל בהאי תירוץ ושפיר דוחה:

ועוד העיר כת"ה מתוס' גיטין (מ"א.) דלא הוי בעידנא ועוד יש לדייק עליו ממה שתי' תוס' ועוד בדידה ליכא עשה דפו"ר כיבמות (ס"ה:) האיש מצווה על פו"ר וכן הלכה ושם (פ"ד:) כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת משום השוה הכתוב וכו' וכאן יש ספק איסור כרת ועוד אפילו לריב"ק דגם היא מיפקדא אפשר לה באיש אחר שאין בי חטא ועון והנה לפעמים מצינו דעשה דוחה ספק ל"ת שיש בו כרת כמו הכא דאסור בכל הנשים משום שמא ערוה היא לו וקנס דרבנן כתוס' גיטין (ס"ד.) וספק הוא לו והיינו דאמרינן בפסחים (צ"ב.) לא העמידו דבריהם במקום כרת דפסח והוא מנפח אדם בית הפרס וכתבו התוס' הכא ובכ"ד דהפירוש אף דאיכא כרת לעושי פסח בטומאה וכאן איכא ספק שמא נטמא בבית הפרס מ"מ כיון דאיכא כרת אם לא יעשי פסח דוחה העשה של פסח הל"ת של ספק איסור כרת שמא עושה פסת בטומאה ויש כרת הה"ד הכא ס"ל לפרמ"ג דידחה פו"ר ספק לא תעשה שיש בו כרת דפו"ר מצוה רבה כמו לימוד תירה ע' מגילה (כ"ז.) וכמו פדיון שבוים ע' ב"ב (ח':) ובתוס' ד"ה פדיון ותוס' ע"ז (י"ג.) ד"ה ללמוד ומ"מ אי אפשר להעמידה כמו שהוכחנו דבשלמא בפסח הוא עושה מצוה ועבירה וידחה זא"ז משא"כ כאן הוא עושה מצוה ועבירה וידחה זא"ז אבל האשה היא תעשה עבירה ולא המצוה ועוד דאפשר לה באחר:

והנה בעיקר קו' הפרמ"ג הא בשבת איכא פיקוח נפש וכו' וכאן רק אסור לעמוד בלא אשה ואמאי לא תירץ כן נראה אפילו לסברתו קשה עוד קו' ממאי דאמרינן נזיר (י"ב.) ומודה ר' יוחנן באשה שאין לה בת וכו' ואעפ"י שהי' לה אחות ונתגרשה וכו' ושם לא משוי שליח אלא במילתא דמצי עביד השתא וכו' ע"כ הרי דיש מציאות דיוכל לקדש אשה ישראלית ואמאי תי' בירושלמי תמן יש לה תקנה בגיורת הא גם בישראלית יש תקנה אלא אמרינן דהי' יכול לתרץ כן והה"ד הכא הי' יכול לתרץ גבי שבת יש פק"נ משא"כ באשה וע"ש בתוספות נזיר (י"ב.) ד"ה באשה כ' ואע"ג שנתגרשו קודם יום הקידושין ובגמרא דהוי נסיבן לגברי וצ"ע מאה"ע סי' י"ג דאין לארס עד לאחר צ' יום א"כ אפילו בעשה שליח לאחר גירושין והוא בתוך צ' יום לגירושין לא מצי שליח משוי עליו כדמסיק לא משוי שליח אלא במלתי' דמצי עביד הוא השתא ויהי' מזה ראי' לר"ן נדרים (ע"א:) ד"ה ואהדרי' דלאו דוקא הוא אלא הה"ד אחר וע' באחרונים אי גם באיסור דרבנן לא מצי משוי שליח והבן:

וראיתי לכת"ה דכתב דרב אחד הביא ראי' מירושלמי הנ"ל מדמדמה שבת בהולך במדבר לאסור בכל הנשים וש"מ דשוים הם כי היכא במדבר בשבת יש פיקוח נפש הה"ד באסור בכל הנשים יש פיקוח נפש, ואני אומר כי חלילה לילך בכח זה ולבנות דיק להתיר חדר"ג זצ"ל ורצה לקרב הרחוקים בזרוע ואדם הראשון יוכיח שפירש מן האשה מאה ושלשים שנה וחי כעירובין (י"ח:) ויעקב אבינו שלא ראה קרי מימיו ובן פ"ד שנה הי' כשנשא רחל ולאה ורב כוחו הי' ע' יבמות (ע"ו.) ובן עזאי יוכיח ומה אעשה שנפשי חשקה בתורה ע' יבמות (ס"ג:) וכ"ד בש"ס הרי שלשה מטיבי לכת דחיו שנים הרבה בלא אשה ועוד בעינינו רואים כי ישבו אנשים גלמוד והוא בגפו וב"מ (ט"ו:) אמרינן והא מעשים בכל יום ובחגיגה (ט':) צא ולמד משוק של חמרין ובכתובות (ס"ד:) צא ולמד משוק של זונות וכו' ורצינו בזה להוכיח כי הגמרא לקחו הוכחה ממה שלפניהם:

ותו נראה כי גמרא ערוכה היא דאינו פיקוח נפש בנדרים (פ"א:) תה"מ לרבנן נדרי עינוי נפש או שבינו לבינה (ע' רא"ש אע"ג ביום הכפורים ג"ז נקרא עינוי נפש אם תענו את בנותי זו אסמכתא ומדרבנן הוא) ומסיק ש"ס לר"י ודאי דברים שבינו לבינה לא עינוי נפש לרבנן מבעי' וכ' ר"ן דאין מפיר רק משום דברים שבינו לבינה וכן פסקינן בש"ע יו"ד סי' רל"ד ס' ס"ו ועוד ראי' מגיטין (מ"א:) מי שחציו עבד וחציו ב"ח וכו' יבטל והלא לא נברא העולם אלא לפו"ר שנאמר לא תוהו בראה לשבת יצרה ומעתה אי נימא לישב בלא אשה הוא פ"נ בלא טעמא מצות פו"ר מחויבים אנו לראות כי חופשה ינתן לו משום דחייבים אנו להחיותו כי אחינו במצות הוא כב"ק (פ"ח.) וע"ש בתוד"ה דכ'

כ' לרבי שב"ג אין חובה כ"כ לתת לו צדקה ולא הביאו לרבנן בגיטין (מ"א.) וברש"י מאן דמרחם על בני חורין מרחם על עבדין ואפילו גר תושב מצווים אנו להחיותו כע"ז (כ':) לגר בנתינה ערש"י וכ"ד בש"ס ומכ"ש עבד שכבר טבל לשם עבדות יש פיקו"נ בודאי מחויבים אנו להצילו ממיתה אלא ודאי דאין כאן פ"נ ולכן נסיב הש"ס לשחררו לקיים פו"ר וע' יבמות (ס"ב ב') בלא שמחה ובלא ברכה וכו' ותו לא:

והנה כת"ה חידש בהולך במדבר ושכח איזו יום הוא שבת מקרי פושע וקנסוהו רבנן ובזה מפרש דברי הירושלמי ומייתי המג"א סימן תקכ"ז ומתרץ זרק גבי שבת ועירוב תבשילין דכ' זכור הוי שכחה פשיעה, ולדידי לא נראה כן חדא גבי ער"ת דפריש שמואל ביצה (ט"ו:) זכור פירש"י דהוא אסמכתא, והעיקר כמו שמפרש רבא ור"א שם ועוד עי' סמ"ע חו"מ סי' ל"ד ס"ק ל' כ' בשבת אינו עולה על זכרונו משא"כ גבי עדות שאדם עצמו רמיא אנפשי' וע"ש ש"ך ס"ק ח' גם בעדות יכול לטעון שכחתי וע"ש באחרונים והוא מהרש"ל וכמעט סותר ממה שהביא המג"א מיש"ש ע"ש וע' מג"א סימן שי"ח ס"ק ג' עשה עפ"י הוראת חכם מקרי שוגג והה"ד בשוכח ובשבת (כ"א.) רש"י ד"ה זקוק לתקנה וכו' דלמא פשע מתקנה ע"ש וצ"ע אטו ברשיעא עסקינן הוא רוצה לקיים מצות נר חנוכה ועד מהרה יפשע, אך ע' ביצה (ט"ו:) אלא גזירה שמא יפשע, רש"י, ישכח ולא יערב משום דטריד ע"ש וההדה"כ דלמא פשע היינו ישכח ולא מתקן לה, וע' פסחים (ו':) דלמא פשע ולא מבטיל לי', רש"י, שמא ישכח ויבוא לידי פשע, וע' סוכה ול"ח.) דלמא מצוה לאפסוקי, רש"י, שמא ישכח ויפשע, וממה שהבאנו נוכל למידק גבי שבת לא מקרי שכחה פושע וגבי שאר דברים מקרי שכחה פושע. ונוכל לחלק דכל היכא שזכר אותו הדבר כמו נר חנוכה לולב חמץ ער"ת ואח"כ שכחה זו נקרא פושע אבל שבת שיש בנתיים ימי חול ושכח יום השבת ועשה מלאכה או שכח באיזו יום הוא שבת זו יוכל לקרוא שוגג או אונס ולא פושע לבד מסי' ק"ח שעורר המג"א ובודאי מי שנשבה במדבר בניקל יוכל לשכוח שבת והוא מד' שצריכין להודות וסימן חיי"ם וא' מהם חולה ורב יוסף חלש (ושכח) ואיעקר לי' למודי' וכן רבי שכח מתוך חליו תלמודי' כנדרים (מ"א.) מכ"ש בהולך ותועה בתוהו לא דרך דיוכל לשכוח באיזה יום שבת הי' ואין לקנוסו:

עוד ראיתי לעורר על דברי כת"ה בספק בתקנה חדר"ג מעמידין על הדין להקל כב"ש סי' א' והוסיף אפילו בספק חסרון ידיעה היכא דהוא לכל העולם כטו"ז סימן צ"ח ע"כ, והנה לא הביא דברי הב"ש שחולק בזה על טו"ז והוא לק' בס"ס קנ"ה כ' ב"ש אע"ג אם לא בעיל אינה אלא מדרבנן מ"מ לא הוי כספק דרבנן כיון שהוא חסרון ידיעה ומכאן מבואר אפילו חסרון ידיעה לכל העולם לא הוי כספק דרבנן לא כטו"ז ע"ש ובהיותי בזה אציין

שם ב"ש ס"ק ל"ב כ' דהא בכה"ג לאו ס"ס היא כיון דספק א' מחמת בעי' דלא איפשטא וכ' עליו הדמ"ר לא מצאתי בסי' ק"י דבעי' דלא איפשטא אינו מצטרף לס"ס וצ"ע שלא הביא דברי טו"ז יו"ד סי' רי"ח דנקיט בפשיטות דהוי ספק וער"ן נדרים (ז'.) ד"ה ולענין (ודמ"ז:) ד"ה ולענין מוכח דס"ל דבעי' דלא איפשטא הוי ספק ועש"ך יו"ד סי' ק"ד ס"ק ד' כ' דספק דש"ס אין מצטרף לספק וע' כו"פ בדיני ס"ס כ' דפלוגתת ראשונים אי בעי' בש"ס הוי ספק ועוד ואין להאריך:

ואמרתי לחוות דעתי בדברי הירושלמי דמדמה שבת דיהי' אסור במלאכה כר"י קידש אשה עי"ש אסור בכל הנשים כן יהי' אסור כל הימים במלאכה ונראה בהקדם מאמרם ז"ל (יומא פ"ה:) וכבר הי' ר' ישמעאל ור"ע ור"א ב"ע מהלכים בדרך ולוי הסדר ור"י בן ראב"ע וכו' ושאלה זו שאלו בפניהם מנין לפק"נ דוחה שבת וכו', ויש לדייק מדוע דוקא שבת שאלו אי פק"נ דוחה ולא שאלו על שאר מצות כמו מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות אי פק"נ דוחה אותה ע' שבת (קל"ז:) והנה מה שמוזכר לוי הסדר ור"י בראב"ע והם לא דברו מוכח דהם שאלו זאת השאלה כמו שכתב תוס' ע"ז (ס"ג:) ד"ה ויתיב שדייקו תוס' כן ע"ש וידוע דר' ישמעאל ס"ל בע"ז (כ"ז:) בתוד"ה יכול כ' לרי"ש אין חילוק בין עכו"ם לשאר מצות בצינעא יעבור ואל יהרג ובפרהסיא בכולן יהרג ואל יעבור ולרבנן עכו"ם חמיר אפילו בצינעא יהרג ואל יעבור ובשאר מצות יעבור ואל יהרג ומי הם רבנן דפליגי על רי"ש ע' סנהדרין (ע"ד.) ר"א גם ר"ע ומסתמא גם ראב"ע ומנא אמינא לה דמצינו ברכות (ס"א:) ר"ע דורש בכל נפשך אפילו הוא נוטל את נפשך ובתוס' ע"ז (נ"ד.) ד"ה הא כ' מודה רבא דאיכא עשה בכל נפשך וכו' שיש לאדם למסור עצמו (אפילו) באונס ובצינעא ע"כ הרי דייק בכל נפשך כדרשת ר"ע וחולין (ה'.) כתב רש"י האי תנא חמירא לי' שבת כע"א דהעובד ע"א כופר בהקב"ה וכן המחלל את השבת וכו' וכן היא בעירובין (ס"ט:) האי תנא חמירא לי' שבת כע"א ע"ש ואמרינן בסנהדרין (ע"ד.) אמרי' משום רשב"י נמנו וגמרו כל עבירות שבתורה וכו' יעבור ואל יהרג חוץ מע"א גילוי עריות ושפ"ד ע"כ ושבת היא כע"א, ולכן כיון דשבת חמיר כעכו"ם הי' הסברא נותנת דגם שבת כע"א וידחה פק"נ מפני שבת ופק"נ לא ידחה שבת ולכן נשאלה שאלה זו במעמד ר"ע ור"א דהם ס"ל בע"א יהרג ואל יעבור ושבת חמיר כע"א מה יאמרו בדבר זה אם פק"נ דוחה שבת ובעי קרא ע"ז והביאו כתובים להיתר ופק"נ דוחה שבת אבל עכ"פ שבת חמיר כע"א וגל"ע ושפ"ד רק פק"נ דוחה שבת, ומעתה בירושלמי דנשבה והולך במדבר ומקשה דיהי' אסור כל הימים משום חשש שבת כמו דאסור בכל הנשים לר' יוחנן מפני חשש קרבות וביזרא דגילוי עריות והמה שוים בחד צד דשבת כע"א וגל"ע כנ"ל ואפשר

פק"נ דוחה רק בנפלה עליו מפולת או חלה אבל הולך במדבר לא ותי' תמן כו' רצה לומר שבת פק"נ להקל ויש להרחיב אבל קצר, המצע ולענין דינא האשה המורדת ויש י"ב חדש ומסרבת לדין יוכלו להתיר להבעל ע"י ק"ר ע' בר"ץ סי' ל"ו מזה ופשוט כיון דיש עלי' נידוי ושמתא דמסרבת לדין ע' מו"ק (י"ז.) מאי שמתא שם מיתה ומהניא לה כטיחיא לתנורא והוי מאבד עצמו לדעת ועלי' לא תיקן ר"ג זצ"ל:
והנני דו"ש באהבה:

סימן טז

באו"ח סי' תצ"ד במג"א סק"א הביא בשם ימ"א על הקו' הא התורה ניתנה נ"א לספירה ותי' דבא לרמז לנו יו"ט שני של גליות ע"כ ונשאלתי מפני מה לא רמזה בפסח דהי' קודם עצרת והשבתי מפסחים (צ"ו.) פסח מצרים לא הי' אלא יום אחד ואפילו יו"ט של תורה לא הי' אבל כשבא לעצרת רמזה והבן:
והנה במחבר ס"ג אסור להתענות במוצאי חג השבועות ע"כ וצ"ע מחגיגה (י"ז.) ומותרים בהספד ותענית שלא לקיים וכו' ובגמרא (י"ח.) חילקו בין חל עצרת בשבת מותר בהספד ותענית ובין חל בחול אסור בהספד ותענית והמחבר לא חילק בזה, ונוכל לומר כמנחות (ס"ה.) דאיתותיב חגא דשבועות וכתענית (י"ז:) ורש"י דחזרו הביתוסין והודו ולכן עתה בכל עת שחל עצרת אפילו בשבת אסור ביום טבוח ובתענית ומכש"כ **שחל** עצרת ביום חול אין להתענות במוצאי שבועות כחגיגה (י"ח.):
אולם המג"א סק"ג אסר להתענות לא רצה לפרש דחל עצרת בחול אסור בתענית מחמת עצמו אך פירש מטעם דאם חל עצרת בשבת הי' יום טבוח:
אחר השבת וצ"ע דתלה תניא בדלא תניא חל בחול תניא בחגיגה (י"ח.) דאסור וחל בשבת שנינו שם (יז.) דמותר בהספד. ונראה דהמג"א נדי מהגמרא חגיגה (י"ח.) מטעם זה דאמרו מעשה שמת אלכסא בלוד ורצו ישראל ולא הניחם ר' טרפון ומשני הש"ס כאן ביו"ט שחל להיות אחר השבת ורש"י שם והאי דאלכסא בלוד יו"ט שחל בחול דאין יום טבוח שלו בא' בשבת דמשמע דהי' יום טבוח דעצרת חל בחול והי' יום טבות בשאר ימי האיל וזה היא רק לב"ש דלב"ה אין לה יום טבוח בחל בחול ומ"ט לא הניחם ר"ט דלב"ה אין כאן יום טבוח:
אך ידוע דר' טרפון שמותי הוא ע' יבמות (ט"ו.) מתי תבוא לידי צרת הבת וברכות (מ"א:) ולכן הי' יום טבות ומש"ה לא הניחם ר"ט לסופדו ולכן כיון דהגמרא אזלא בשיטת ב"ש לכן לא רצה מג"א להורות מטעם זה ונקיט מטעם כשחל בשבת ה' טובח ביום א'

ומוכרחים אנו לומר כיון דכבר חזרו הביתוסין והעמידו על ד"ת שאסור להתענות וגזרו גם בשאר מוצאי שבועות:

אולם ראיתי בבאר הגולה מביא מאגור בשם ר"י גם מעין יעקב ריב"ח דהדין אסור להתענות מוצ"ש נובע מחגיגה (י"ח.) וטעמא בעי מדוע פסקי הגדולים כדברי ב"ש ור"ט וידוע דב"ש במקום ב"ה אינה משנה, ונראה לפי"מ שמצינו באו"ח סי' שקנ"א בטו"ז ס"ק יו"ד דחידש לן דהיכא דעביד מעשה ונראה דמכוון לעשות כב"ש לא כב"ה אינו רשאי אבל היכא דלא עביד כלום מעשה המוכיח דעושה כדברי ב"ש והוא שב ואל תעשה יוכל לעשות כן זאת נראה מדברי טו"ז וע' או"ח סי' קפ"ד מה שחילק בזה:

ומה שיש לי מקום עיון מב"ק (פ"א:) בזה דאיתא רבי ור"ח היו מהלכין בדרך ואיסתלקו לצידי הדרכים שיהושע התנה ע"ז ור"י ב"נ לפי הנראה הלך לדרכו על יתידות הדרכים ורצה רבו לנדותו ערש"י שנראה כיוהרא ואינו חושש לתנאי שהתנה יהושע, וצ"ע לטו"ז הא ר' יהודה לא עשה שום מעשה נגד תקנת יהושע רק הלך כמו שהלך עד עתה ואמאי הקפיד רבי, ונראה דמ"מ הוי הוכחה טובא כיון דר"ח ורבי איסתלקו והוא לא רצה, ועוד צ"ע שם טובא:

והנה אף אנו נאמר בזה שפסקי דאסור בתענית במוש"ב ורמזו הדין ממעשה דר"ט אתי שפיר כיון דרובי בני אדם אינם יושבים בתענית, ואף שזה רוצה להתענות ואמרי' לו שיאכל היום אינו עושה נגד ב"ה דכל אנשים אוכלים ולכן נוכל לפסוק כב"ש באין עושה מעשה שיהי' נגד ב"ה כמו ר"ט קרא והטה וכמו שכתב הטו"ז ואתי שפיר, אולם הא קשיא לי כיון דיום טבוח קודם הצדוקין הי' אסור בהספד ותענית ועתה הדרא לאיסורא קמא מדוע פסק המחבר דרק בתענית אסור ולא כתב בהספד ותענית מוכח דבהספד מותר ע' תענית (ט"ו:) דיש חילוק בין יום שאסור בתענית ובין יום שאסור אף בהספד ולפי המשנה והגמרא דחגיגה הי' **לאסור** גם בהספד וצ"ע:

ודרך אגב אציין מה שראיתי בס' אבני זכרון מביא הגהות בסוף הספר מהרב הגאון מהרש"ם ז"ל וכ' שם אלכסנדר הטו"ג בס"ק מ"ב כ' דלא מצאו בש"ס והוא מצאו בתוספתא דחגיגה פ"ב אלכסנדר והוא גברא רבה, ול"נ דזו התוספתא הובא בחגיגה (י"ח.) מעשה דר"ט ורצה לסופדו ולא הניחם ר"ט וחדא והגמרא כ' שמו אלכסא ובעין יעקב נאמר שמו אלכסנדראי וכן העתיקו המפורשים ע"ש ובאה"ג, וידוע מסופרים פ"י ג' ספרים מצאו וקיימו שנים ובטלו א' ומעתה זו התוספתא נמצא בחגיגה כ' אלכסא ובעון יעקב אלכסנדראי וקיים ב' ובטלו א' דכ' אלכסנדר וצדקו דברי הטו"ג:

גם מה דכתב דגברא רבה הי' לי מיבעי' לי טובא ומצינו פסחים (נ"ג:) מיבעי' על תודוס איש רוחי אי גברא הי' או אינש אלמא ומייתי דדרש וכו' ומ"מ ר"י ב"א לא ניחא לי' וקאמר מטיל מלאי לת"ח ע"ש. ומעתה מנין לנו לומר על זה האיש אלכסנדרי דגברא רבה הי', ולי נראה לדייק ההיפך דאמרי' במו"ק (כ"ז:) אין מועד בפני ת"ח וכ"ש חנוכה ופורים וכן פסקי' בשו"ע יו"ד סי' ת"א ועוד, והנה יום טבוח בודאי אינו חמור לענין אבילות יותר מחוה"מ ע' תוס' מו"ק (ח':) ד"ה אין דחוה"מ דאורייתא ויו"ט ב' דרבנן ורצו להחמיר בחוה"מ יותר מיו"ט ק' אך לא קם במסקנא מ"מ למדנו מזה דחוה"מ חמור מיום טבוח ואין מועד לפני ת"ח מכ"ש יום טבוח ואי זה אלכסנדר גברא רבה אמאי לא הניחם ר"ט להספידו ומצוה הי' לסופדו א"ו מוכח דלאו גברא רבה הי' והבן:

ובזה הנני דו"ש באהבה.

סימן יז

ב"ה יום ד' מ"מ כ"ג תמוז תרפ"ח לפרק טריסקאווי"ץ:

בשלשה שבועות פנינו יחדה, וישראל עמו פדה יפדה, יבנה המקדש ידו הדה, ונעלה לציון לשוח בשדה, ובתוכם כבוד ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת כש"ת מו"ה אברהם יהודה נ"י שמוקלער דומו"צ בק"ק לייפציג יע"א:

יקרת מכתבו היום הזה בא אלי כי אנכי בדרך נחני ד' פה מרחץ אשר זה שבוע עזבתי את ביתי והתנהגתי בנסיעות לכאן ולכן נשלח לי המכתבים מהתם להכא ועכשיו הנני להשיבהו בקיצור נמרץ כי אין הספרים כעת תח"י כמובן, ע"ד הצלע בשר כי הדיחה הטבח ועבר ג"י מל"ע ועוד שעה ועלה ונסתפק אולי לא עבר מעת אשר יבשו המים מעל הבשר ג' מעל"ע וכל משך שעה ועוד הי' לח והביא כת"ה מתוס' פסחים (כ'.) לרש"י מעור יורד לבשר ולר"י מעור עצמו הוכשר ומפלפל בסברתם ול"נ דפליגי אי העור יש בו נקבים לעבור המים או לא ע' שבת (ק"ח.) דעור יש בו פירצי פירצי וחולין (קכ"ב:) וטו"ז או"ח סי' תס"ב באם שפשף אווזא בסובין ופמ"ג יו"ד סי' ס"ט ויוכל להיות דרש"י סובר בעור בהמה אין המים עוברים ע"י נקבי העור ולר"י ס"ל דעוברים המים ע"י ניקוב העור ע' ביצה (מ'.) דלישקי' אינש בהמתו והדר לשחוט משום סירכא דמשכי' ע"ש ברש"י לא כפירוש ר"א ז"ל הובא ש"ך יו"ד סי' ל"ט משמע מצד הפנימי המים עוברים עד בין בשר לעור ונקל לפשוט העור, ואולם המים על העור מבחוץ פליגי ומזה יצא דרש"י מודה בשר יש בו נקבים והמים יוכלו לעבור מעבר אל עבר ואם מדיחים אותו מועיל לרכך הבשר שלא יסתמו הנקבים ויוכלו להוציא דמם תוך ג"י ע"י נקביו:

ואולם נראה ע"י המים שנכנסין בנקביו והמה פתוחים גם עתה קודם המליחה מוציאין ציר מעט כה"ג פ"ת ס"ס ל"ט לבו"ש ריאה שהזיעה, וידוע (חולין נ"א.) המוכר בהמה לחבירו עד שלא הוגלד וכו' על המוכר להביא ראי' משהוגלד על הלוקח וידוע כי אין סירכא פחותה מג"י ולכן בכלות הג' ימים נתיבשו המים ונעשה גולד גולידי על נקבי הבשר כמו סירכא ולא מועיל מליחה לפלוט הדם ודברי הגאונים המה חזקים כש"ך יו"ד סי' ל"ז וקשה לחלוק והובא בש"ך בכ"ד, והיוצא לנו מזה כפי בינתינו כי המים נכנסין בנקבי הבשר ויעמדו עד כלות ג"י ובכלות הג"י מעת שהדיחו רגע אחד כבר נתקשה ולא מועיל מליחה, זאת חזיתי לכתוב מה שהעלה מצודת שכלי בזה:

ב) וע"ד שאלתו אודות הגט ששמו שלמה צבי היינו דעולה לתורה כן. ואולם בפי כל נקרא שלמה וכתב המסדר שלמה צבי המכונה הירש דמתקרי שלמה ע"כ ולמראה עיני ראיתי כי שגה המסדר כי לו יהי' דהעולם קראו אותו שלמה ולא הירש א"כ מדוע כתב המכונה הירש מי יודע דצבי מכונה הירש דלמא הירץ או הירצקא דמובא באחרונים דגם לצבי מכנים לפעמים הירץ וכו' ועוד דלמא ע"ש הפסוק צבי הוא לכל הארצות (יחזקאל) או צבי לצדיק (ישעי') ועוד יש פסוקים והוא ע"ש תכשיט ותפארת, וכמדומה כי החכם צבי הי' שמו רק צבי ולא ראינו אם חתום או נקרא גם הירש ומעתה איך מלאו לבו לכתוב המכונה הירש והא לא הו"ל כינוי זה:

והנה אם הי' לו כינוי הירש ואך עכשיו נשתקע הירש והמסדר צוה לכתוב הירש עי' טו"ג בלק"ש סכ"ח דפוסל. הגט ומביא מחכם המגיה במ"ל הל' גירושין ושם בסי' ל"ד מביא ג"כ זה וכן הובא בשא"נ אות ה' ומסיק במקום עיגון יש להקל ודוקא אם ידוע שמו מעריסה הירש אבל בנידון דידן לא נדע אם הי' שמו הירש כלל ומצינו דעבור אות א' השם נשתנה ואחר הוא כמו רבה בר מופרן ולא עפרון (מגילה ד'.) אבישלום ולא אבשלום (כתובות ק"ד:) בן גודא לחוד ובן גודע לחוד (ע"ז ל"ב.) ר' אחיי לחוד ר' חייא לחוד (מו"ק כ':) וכן מצינו בכ"ד בש"ס לענין גיטין נפאתה תפאתה (גיטין ס"ג:) ומעתה במה שלפנינו אין נפשי להכשיר הגט הזה:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן יח

ב"ה יום ב' פקודי ער"ח אדה"ש תרפ"ט לפ"ק סטניסלאב:

בחודש אדד השני, נשמע באתי לגני, ואומר לצפון תני, ויתן את חני ובתוכם כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי ירא ושלם כש"ת מו"ה אלכסנדר סענדיר נ"י קטן אבד"ק זלאזיץ יע"א:

מכתבו עם שאלת חכם הגיעני, ע"ד א' נטען מא"א זה כמה שנים וזה ימים וירחים כי מת אישה ובעלה הנטען נסע עם האלמנה הלזו ללבוב ואחרי שובם הביתה באו לפני כת"ה לחתום הטרויאונג עפ"י נימוס הממשלה באמרם כי שם נשאו עפ"י ד"ת בחו"ק והראו שטר כתובה:

והנה כבודו הביא מסוטה (כ"ה.) בשם מהרש"ק ז"ל ואנכי מאז קיימתי מסברא דנפשאי לאה"ע סי' י"א וחמ"ח שם ס"ק י' (ודבר זה נעלם מדגמ"ר ע"ש) באשת כהן דנאנסה דאסורה לבעלה אי אסורה לבועל ישראל וכ' ב"ש כשם שאסורה לבועל אסורה לבעלה וכן להיפך ודמ"ר קיהה בו דתלי תניא בלא תניא וכו' ע' חמ"ח לק' סי' ל"ז ס"ק ל"ט מביא ג"כ כהאי לישנא כשם שאסורה לבועל וכו':

ובאמת לא נדע אמאי לא מקשינן בעל לבועל כמו דמקשי' בועל לבעל ואמרי' בנדרים (ז'.) אין היקש למחצה וער"ן שם (ו':) היכא דלא מפרש בהדיא לא אמרי' אין היקש למחצה וער"ן נדרים (פ"ו:) ד"ה למימרא דאפי' למאן דמקיש לאו לכל מילי איתקש אלא למאי וכו' וכן מוכח מתוס' יבמות (ח'.) ד"ה רבא דלענין איסורא היא דאקשינהו קרא ולא לענין היתרא ע"ש וצ"ע ונוכל לומר מה דנקיט הש"ס סוטה (כ"ז:) כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל זו מטעם דנקיט הפשוט תחילה כתוס' סוכה (כ'.) ד"ה אחת ובכ"ד בש"ס ע"ש דתנא הפשוט תחילה וצ"ע בכל זה:

והנה הב"ש ע' לק' סי' קנ"ט הביא דגם בוטל ישראל אנס אשת ישראל לירושלמי אסורה לבועל ולתוס' שבת (נ"ו.) מותרת והוא תלוי בב' התי' (בכתובות ט'.) ותוס' ס"ל דשנוי' קמא עיקר ועתו"ס ע"ז (ג':) ד"ה שניות ומג"א סי' תקפ"ב ס"ל דתי' ב' עיקר וע"ש (ז'.) תוס' ד"ה בשל וכו' ונראה (בסנהדרין מ"א.) ברש"י ד"ה ופרכינן וכו' דקיימ"ל ונטמאה א' לבעל ואחד לבועל כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ע"כ והא התם כבר נאסרה לבועל מזנות ראשון ולמה נקיט רש"י כן אלא למידק אבעלמא קאי כיון דבשום פעם נאסרה ע"י לבעל מש"ה נאסרת לבועל ההזר בכל מקום אף דכבר נאסרה אמרי' עכ"פ לאסרה על בועל שני וכן אמרי' בסוטה (כ"ה.) לא לאוסרה על בעל כבועל וכו' כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל ע"כ אף דשם אסורה בלא זה לבעל מ"מ נקיט כשם שאסורה לבעל ע"כ, ורצוני בזה דגם בא ישראל על א"א ישראל באונס מ"מ אסורה לבועל

ואף דהיא מותרת לבעלה ישראל ואין כשם מתקיים מ"מ כיון דמזיד מתקיים הוא הדין בשוגג והבן:

וראיתי לכת"ה שמפלפל בחכמה אם יש כאן לפני עור דרבנן לתוס' שבת (ג'.) ויו"ד סי' קנ"א דאין כאן תרי עברי דנהרא דיכול לדור עמה בלא הגעזעצליכע טרויאונג ומביא דברי הש"ך והדמ"ר דהישראל עובר במזיד אין אנו מצווין להפרישם והק' האחרונים מחולין (ו'.) דמעשר מה שהוא נותן לה וכו'. ול"נ דהי' יכול להקשות ממה דאיתא מקודם בדמאי מ"ב הלוקח ירק מן השוק ונמלך להחזיר לא יחזיר עד שיעשר ע"כ ומוכח דמיירי בישראל חשוד דאי לא לימא לי' דלא ימכור עד שיעשר, ועוד נראה בחגיגה (ט"ו.) מעשה באחר שהי' רוכב על חמור בשבת והי' ר"מ מהלך וכו' חזור בך כבר שמעתי מאחורי הפרגוד וכו' ועיילי' לבי מדרשא ע"כ, הרי דר"מ הי' רוצה להפרישו מחילול שבת וי"ל כיון דהי' רבו הי' רוצה להפרישו מפני חילול השם שהי' בזה אף דאינו מצוה:

אולם הא קשיא מע"ז (כ"ב.) כותי לא ציית אמר גמירנא טפי מינך א"ה מאי אירי' מפני שנקראת וכו' תפ"ל משום לפני עור ומשני חדא ועוד קאמר חדא לפני עור ועוד מפני שנקראת וכו' ע"כ ויש לדייק מאי קשי' תפ"ל לפני עור דנוכל לתרץ דמיירי שיש אחר שרוצה להשכיר שדהו לכותי מש"ה שרי הוא להשכיר דאין כאן לפני עור דאין כאן ב' עברי דנהרא ורק מפני שנקראת על שמו אסור להשכירו א"ו מוכח דגם כה"ג איכא איסור דרבנן כמו שכ' תוס' שבת ורמ"א יו"ד קנ"א וי"ל דזה היא התירוץ חדא לפני עור היינו דאין אחר להשכירו יש לפ"ע דהוי כב' עברי דנהרא ועוד אפי' היכא שיש אחר להשכירו ואין עליו איסור משום לפ"ע מ"מ אסור מפני שנקראת על שמו, והבן:

ומה שמביא כת"ה מנדרים (כ"ב.) איתלוו לי' תרין בני חוזאי וכ' המפרש והרא"ש יהודים היו ונראה בכמה מקומות בש"ס מוכח בני חוזאי מיירי מבני ישראל כמו ב"ק (ק"ד:) הוי מסיק תריסר אלפי זוזי בי חוזאי וכו' ומוכח דהי' לו אצל ישראל ע"ש וכן פסחים (נ':) בני חוזאי נהגו למיפרש חלה מארוזא וכו' ודאי מוכח דישראלים היו והה"ד הכא ובפרט ממקומו מוכרע קא תמה ר"י ונתן ד' לך לב רגז ואפ"ה נימא בה עוד טעמא איתלוו לי' תרין רש"י מפרש עשו לו לווי וע' חולין (ז'.) האי טייעא דלוה בהדייהו וכו' כך עושין לבני לווי' בתמי' ע' סמ"ע חו"מ סי' רע"ב כ' ב' ג' עגלות הולכים יחד ונחוץ א' לתקן עגלתו מחויבים הנשארים להמתין וזה דלא לימרו כך עושין לבני לווי' בתמי' ורש"י דלוה בהדייהו נתחבר עמם בדרך טייעא סוחר ישמעאל ונראה כי רש"י ז"ל דייק הכא בחולין בלשונו מחבר עמם בדרך דבאמת אמרי' בע"ז (כ"ב.) לא יתייחד אדם עמהן מפני שחשודין על שפיכת דמים ובודאי לצאת עם עכו"ם מתחלה לדרך ג"כ אסור דחשודין

על שפ"ד ומש"ה אמרי' בע"ז (כ"ה:) ישראל שנזדמן לו נכרי בדרך איך ינהוג עמו וירחיב לו את הדרך ומשו"ה פירש"י כאן נתחבר עמם בדרך לא שיצא מעירו עם האי טייעא אך קרהו בדרך אבל בנדרים פירש"י איתלוו לי' בני חוזאי עשו לו לוי' היינו דיצא מהעיר עמהם ואי עכו"ם לא הי' עולא יוצא עמהם ולכן פירש תיכף דיהודים היו אף כי נוכל לדעת זאת מלק' מדברי ר' יוחנן והבן:

וכהאי דנדרים (כ"ב:) יאות עבדית איתא נמי בגיטין (יד:) א"ל א"ה שפיר עבדית והוא רק ענין חניפה מתו"ס סוטה (מ"א:) ד"ה כל המחניף וע' חו"מ סי' איזה דברים אסורים לקנות מרועים וכ"ז שלא להחזיק ידי עבירה ושם ברמ"א מעשה באשה אחת שהחזיקה בשל שלא לישא אותה לשום אדם כדי שלא להחזיק ע"ע ובאמת בזה הענין קשה לאמור בנתינת הנימוס נשואין שאין בו משום מסייע דיש בזה משום מסייע:

אבל מ"מ לענין דינא שרי דבאמת הרב מוכרח מאת הממשלה לעשות הטרויאונג כיון שכבר נשאו כדת משה וישראל, וער"ן נדרים (מ"ז.) לוה ובע"ח באים ונפרעין ממנו הא מתהני אלא שאני התם דלאו מדעתי' נפרעין אלא ב"ד מגבין להם בע"כ ע"ש והה"ד הכא הוא מוכרח לחתום הנימוס מטעם הממשלה וכה"ג מצינו בע"ז (נד:) ולא עוד שמטריחין אותו ומחתימין אותו בע"כ ולא עוד לענין דינא כיון דכבר נשאו כדת ישראל שוב אין כאן אצלו שום איסור וזה הנימוס געזעצליכט טרויאונג היא מילתא אחריתא דומה לזה בע"ז (נ"ה:) נחתום העושה בטומאה לא לשין ולא עורכין עמו אבל מוליכין עמו פת לפלטר. רש"י, אופה הפת ע"כ הרי אף דאכתי לסייע להביא פת לפלטר שרי דזה מעשה אחרינא ואפי' לתוס' דפליגי על רש"י דס"ל הולכה לתנור היא סוף הלישה וחדא היא אבל מודים דמוליכין פת הנאפה לפלטר למכור אף שזו ג"כ מסייע לע"ע מ"מ שרי דמעשה אחריתא היא הה"ד הכא וע' תוס' מנחות (נ"ו) ד"ה ואפאה ותבין שעשה גמר עריכה בשעת אפי' ומש"כ לפירש"י שם ערך חברי' ואפה הוא חייב גם על עריכה ולכן ס"ל להתוס' הולכה לתנור סוף הלישה והערכה והבן:

ב) וע"ד בשר הכבד שנמצא בעוף תחת המרה דם קרוש ונקלף מהכבד וא"כ חסר מקום עובי הכבד שמה נראה מרש"י חולין (ק"ט:) בשר הכבד היא כולה דם קרוש ומעתה אם אנו מוצאים דם קרוש ונקלף אינו נחשב מהכבד דהיא כולה חדא וזה נקלף ממנו ואינו כבד דקרוש זה אינו דומה לזה ומ"מ אטו אנן נדע כמה הי' עובי הכבד מחיים דלמא היא נוסף עליו ע"י חולי והכל לפי ראות עיני המורה להכשיר:

ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה וכט"ס:

סימן יט

ב"ה יום ה' ויק"פ כ"ג אדר תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. לכבוד ידידי אהובי הרב הה"ג חריף ומופלג בתורה וביראת ד' טהורה כש"ת מרה יצחק נ"י ראזענבלאט אבד"ק סקאליט יע"א:

זה שבוע אשר הגיעני יקרת מכתבו ונפשו בשאלתו להשיבהו דבר אודות השטרי מכירות השייכים לרבני מתא ואם רשאי איש אחר לא מהב"ד לעשות כמתכונתם וכמוהם. הנה נשאלתי ע"ז מאז מרב מובהק וכבר הלך בדרך כל הארץ וחל"ש והוכחתי במישור וקבעתי בהם במסמורות ולא אזכרם ונדון מחדש, והנה ידוע מש"ע חו"מ סי' ט' כי חובה על בני העיר לפרנס דייניהם וחכמיהם וכו' וכ' בסמ"ע ילפינן לה מהכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו וע' רש"י סוטה (מ'.) בר"א דמימני עלי' כיון דחזאי לר' אבא דמן עכו דנפישי עליו בע"ח אמר איכא רבה והביא ג"כ רש"י זה הפסוק והכהן הגדול וכו':

ויש להבין אם נאמר בכהנים מנא לן לדרוש גם בת"ח ונראה לפי"מ דאמרינן בנדרים (ס"ב.) אי"ר שרי לי' לצמ"ר למימר צורבא וכו' דכ' ובני דוד כהנים מה כהן נוטל בראש אף ת"ח נוטל בראש ובר"ן בני דוד היו ס"ח ודינם ככהנים ע"כ ומזה נבין דרש והכה"ג מאחיו סובב גם על ת"ח ובעבור זה שמחויבים לפרנס ת"ח הנה בעת שבני העיר מקבלים אותם עליהם לרב ומורה כותבים ולהם כל הכנסיות צדדיות ששייך להם וגם שט"מ בתוכם וידוע מחו"מ סי' כ"ב דכל שנעשה לפני רבים אינם יכולים לחזור ובפרט רבים העושים ואומרים וכותבים ואף אם לא נכתב בשטר קבלה ששייך להרב שטרי מכירות מ"מ דיינין להו כאלו נכתב כמבואר בחו"מ ס"ס מ"ב ואפילו לא נכתב דנין אותו כאלו נכתב וע' ש"ך, ודבר ידוע לכל כי השטרי מכירות שייכים להרב וכנכתב דמי וכן היא בכ"מ בשו"ע חו"מ ואה"ע ול בודאי כל הפושט יד לנגוע בקצהו הר"ז גזלן ועובר לא תשיג ובפרט מערופיא ועני המהפך בחררה ומקלקל פרנסת הרב וגורם צער לת"ח ולב"ב ועתיד ליתן את הדין וזאת ועוד אחרת כי מכשיל את הרבים ואיסורא נמי אית בי' לא ידעו לחזק השט"מ לכתבו ככל משפטו וחוקתו ואיך למכרו ולכן נראה לי כי מנהג זה לילך להרב למכור החמץ בכוללות היא ממקום קדוש יהלך ונובע מש"ס ומצינו במו"ק (ו'.) אמר אביי ש"מ צורבא מדרבנן דאיכא במתא כל מילי עלי' רמיא והיינו בכה"ג לפני הפסח וידוע שכל אחד יש לו חמץ להזהירם לבערו ולמכרו וידוע כי לא רבים יחכמו ולכן מלמדם שיבואו אליו והוא ימכור כדת וכהלכה ואמרי' בנדרים (מ"ז:) הריני עליך ואת עלי שניהם אסורים וכו' בדבר של אותה העיר וכו' והכותב חלקו לנשיא וכו' ולא דיברו בנשיא אלא בהווה ובר"ן שאין אדם סומך להקנות לאדם אחר ומסתפי אני שמא

יאסרנו עליו וכו' ע"כ והכ"נ בשט"מ כוללות לא הי' הולכים לאנשים זרים רק להרב ויודע שיוכל לגלות סודו ולא ירע על רב הונו רכוש תבואתו וחימצו ויפדהו אח"פ וישוב לו בלי ערמה ומרמה, וכן מצינו בגיטין (ל"ו.) הלל תיקן פרוזבול וגופו של פרוזבול מוסרני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי וכן שם (ל"ז.) מוסר שטרותיו לב"ד אינו משמט וכן היא בחו"מ סי' ס"ז הרי מוכח מזה דדבר שעל רבים לעשות הי' הולכים אל הב"ד למען יתקנו הכל עפ"י החוקים והתורות ולא עוד אפילו בקניית קרקע ולא רצה לכתבו בשמו כתב הש"מ ע"ש ריש גלותא כב"ק (ק"ב:) ואפילו במים שלנו טעו דמוכרחים לקחת מהרב ואתו כ"ע חצבייהו ואמרו תנו לנו מים וגילה להם הרב מים דביתי קאמינא כפסחים (מ"ב.) וכן עוד בימי משה במד"ר בא כשעשה פסח הראשון במצרים נתכנסו כל ישראל להאכילם מפסחו, סוף דבר הכל נשמע כי אסור להשיג גבול הרבנים בכתיבת שטרי מכירות הן מצד השגת גבול הן מצד חשש איסור כמובא למעלה: דברי ידידו הדו"ש באהבה ויחוג את החג בשמחה וכושר:

סימן כ

ב"ה ב' שופטים ז"ך אב תרפ"ח סטניסלאב. כבוד ידידי הרב המאוה"ג בנש"ק מו"ה יצחק נ"י רובין האבד"ק שטשילקע יע"א:

מכתבו הגיעני נכון במועדו ויאמנו דברי כי עתותי לא בידי וטרדותי רבה מכל עבר ופנה וככה עיכובא היא, ע"ד השאלה שישראלית מכרה הפרה לאינו יהודי רק בהאנדשלאג ואח"כ ילדה זכר אי הוי עלי' קדושת בכור, והביא מדברי כנ"י הובא פ"ת יו"ד סי' ש"כ ואחריו החזיק חת"ס יו"ד סי' שי"ד וכ' דקנין סטומתא הוא קנין דאורייתא:

ולי צ"ע כמו שאמרו במו"ק (ג':) רש"א א"כ נתנה תורה שיעור לכל אחד בידו וגם כאן נימא דבר תורה ישראל בכסף ועכו"ם במשיכה או להיפך ואם הן רוצין יכולים לעשות קנין שיהי' מה"ת אתמהה, ועוד דאמרי' בחולין (י"ג:) נכרים שבחו"ל לאו עובדי עכו"ם אלא מנהג אבותיהן בידיהן ומש"ה מצינו בע"ז (ז':) אמר שמואל בגולה אין אסור אלא יום אידם ופירש"י הטעם נכרים שבחו"ל וכו' ע"ש, וגדולה מזה מצינו ביו"ד סי' קכ"ג בש"ך ס"ק ב' בשם ב"ח דאפילו מנסכים יין לעכו"ם לאו כלום ומותר בהנאה הרי דמנהגן לא חשיבא ולענין ממון בסטומתא נחשוב אותו דבר תורה:

והנה דין סטומתא היא ב"מ (ע"ד.) אמר ר"פ משמי' דרבא האי סטומתא קניא וכו' ע"ש ואיך נימא דישראל ונכרים שוים בזה הא בפסחים (צ"א.) אמרו ל"ש אלא בית האסורין של כושיים וכו' ותוס' שם בשם ירושלמי של כושיים אפי' עם אחרים לא אשר פיהם

דיבר שוא וב"ב (מ"ה.) סתם עכו"ם אנס הוא אשר פיהם וכו' ובבכורות (י"ג:) דברים יש בהם משום מחוסר אמנה והנ"מ ישראל מישראל דקיימי בדיבוריהן אבל ישראל מעכו"ם דחינהו לא קיימו בדיבורי' לא ע"כ הרי מוכח מש"ס ועוד מכ"ד דהם לא קיימו בדיבורי', ומעתה בסטומתא דהכה כף אל כף נשוה אותם כישראל ויהי' מהני הקנין מה"ת עכ"פ סגי לומר דנחית דרגא דאצלם הוי כדברים דקיימי דלא ליהוי מחוסר אמנה אבל קנין לא להוי ואפי' להסוברים סטומתא הוא קנין דרבנן נתיבות חו"מ סי' ר"א והיינו דהוא תקנתא דרבנן דיהי' מהני זה רק בין ישראל לחבירו ישראל אבל נכרי לא כב"ק (צ"ו.) תקנתא לעכו"ם ניקום וניעבד ע"ש דלא עבדינן:

ובעירובין (פ"א:) נותן אדם מעה לחנוני ולנחתום וכו' ומקשה הא לא משך וכו' ומשני אמר ר"ה כשמשך וכו' אמאי הא משך וכו' אר"ש ב"י לעולם בשלא משך וכ' תוס' מילתא דר"ה אתיא לפרושי דמוקי כשמשך וכו', וצ"ע הא קימ"ל בכ"ד דאמורא צריך לפרש דבריו עתו"ס ביצה (כ"ה.) ד"ה כאן, וכאן לא פירש ר"ה דבריו וי"ל דמצינו בחולין (פ"ג.) אר"ה אמר רב כשמשך ובגיטין (ל"ח:) רב תנא ופליג ותנא א"צ לפרש דבריו, ובאו"ח סי' שס"ט פסק כחכמים דמעות זכה לי' לא מהני בע"ח והק' מג"א מעות לקידוש מהני ע' בחו"מ סי' קצ"ט ויש לחלק ע' מחה"ש עירוב רק להתיר הטלטול מבית לחצר ואינו מצוה כ"כ וכן עירובי תחומין אף דאין מערבין אלא לדבר מצוה לדבר הרשות נמי מהני העירוב ע' או"ח סי' תט"ו ומש"ה לא קנו מעותיו משא"כ קידוש אי לא יתנו לו לא מקדש ויבטל מצוה דרבנן וכן בד' פרקים יבטל משמחת יו"ט מש"ה קני מעותיו ובפרמ"ג סי' תרנ"ו כ' דגם באתרוג קנה במעות לבד ויעוי' בקונטרס משמרת שלום להגאון מבערזאן סי' קצ"ט ר"ל באתרוג ביום ב' לא קנה מעותיו ע"ש:

ול"נ דגם בזה קנה מעותיו ע' מו"ק (י"ד:) שם בתוס' דשמחת יו"ט היא רק מדרבנן ואפי' לסוברים דהיא מה"ת ע' אחרונים מ"מ בר"ה יש דעות דאפי' להתענות מותר ואפי' לשאר דעות דאסור להתענות מ"מ לענין שמחה בבשר היא דרבנן ואפ"ה משחיטין בע"כ ולמה יגרע אתרוג יום ב' דג"כ כך הדין דקני לו מעותיו כפרמ"ג, והבן:

ושם בעירובין א"ש לא שנו אלא מעה אבל כלי, רש"י, קנין סידור קנה ע"ש, וצ"ע אמאי לא נקיט רבותא יותר אבל סטומתא קנה אלא ודאי מוכח דסטומתא הוא קנין דרבנן ובעי למינקט קנין סידור דהיא דאורייתא ובע"ז (ע"א.) אמר ר"א משיכה בנכרי אינו קונה ומביא ראי' מדאמר רב להני סבויתא כי כייליתו חמרא לעכו"ם וכו' ואי לא נקיטו זוזי אוזיפוהו וכו' ומפלפל הש"ס הי' לו לרב לעשות ובתוס' שם והשתא אי נימא דגם בנכרי מהני סטומתא אמאי לא למדם רב להני סבויתא כי ימכרו תמיד ע"י סטומתא ולא יבוא

בשום דבר למכשול א"ו מוכח דקנין סטומתא לא נהוג בנכרי ואפי' נהוג הוא רק קנין דרבנן ולא מועיל לענין יי"נ דיקח דמי יי"נ שאסור בהנאה וחמירא ועש"ך חו"מ סי' קכ"ג שהק' ג"כ לר"ת וכן מוכח דברי מג"א או"ח סי' תמ"ח מה שמשיג על המ"ב:
והנה ראיתי הביא לרוב האחרונים ס"ל סטומתא לבד מהני בעכו"ם ובפרט להתיר ע"י עכו"ם קטן להטיל בבכור כזה מום ולפי שלא ירדתי לסוף דעתם איני אומר כן:
ובזה הנני ידידו דו"ש:

סימן כא

כבוד אהובי ידידי מחו' הרב הה"ג חריף ובקי בנש"ק כש"ת מו"ה לוי יצחק נ"י קלוגהויפט אבד"ק אטניא יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני מאז וקצרה ידי להשיבו ובפרט עוד טרם מכתבו בא דברנו מזה פא"פ לכן אחרתי עד עתה ושמתי עיני על דבריו, הביא כת"ה מהרש"ם ח"ג סי' י"א נסתפק השואל אי מהני להכשיר המקוה שמנקין אותה מרפש וטיט ונשארו מים אשר לא יוכלו לשאוב אותם ולכן שופכין שמה חלב כדי שיהפכו המים לחלב ונסתפק אי מהני, די"ל דוקא אם נפל חלב או יין למים שאובים ונשתנו מראיהן ונפלו למקוה לא פסלוהו אבל אם המקוה נפסל מקודם ע"י שאובין לא מהני אח"כ אם שפכו שמה יין או חלב ונשתנו מראיהן ולא מהני שוב להכשירם:
והנה בהא דמביא בשם הראב"ד דפסול מראה חוזר להכשירו אבל לא פסול שאובין, לא אבין דביו"ד סי' ר"א סמ"ד במחבר כ' מים שאובין חוזרין להכשירן ע"י המשכה ועוד מצינו, וי"ל דראב"ד מיירי דוגמא שינוי מראה וירדו גשמים וחזרו למראיהן כשר כה"ג לא נתכשרו השאובין אבל יש כמה אופנים דנתכשרו השאובין, ובמכות (ג':) אמרינן אמ"ר ג' לוגין מים ונפל לתוכו קורטוב יין ונשתנו מראיהן ונפלו למקוה לא פסלוהו ושם אמר רבא דרב ס"ל כר' יוחנן ב"נ ור' חייא כת"ק וגרס במילתא ת"ק חסר קורטוב ואביי ס"ל אליבא דרב יוסף דרב כדברי הכל ולא גרס חסר קורטוב במילתא ת"ק:
ולכאורה קשה רב מתניתין אתי לאשמעינן הא משנה שלימה הוא במקוואות כדמייתי לה לקמן וכמו דפריך כה"ג בכ"ד לדוגמא ע' ר"ה (ח'.) ר"ח מתניתין אתי לאשמעינן, תו קשה לענין בו"ח וכן שאר איסורין בטיל האיסור בס' ע' חולין (ק'.) כיון שנתן טעם בחתיכה אסרה והיינו דלא הי' ס' ומש"ה בשאובין קורטוב יין הוא א' מקצ"ב בג' לוגין לא מבטל הקורטוב יין בג"ל, ולא עוד זה המיעוט הקורטוב הוא מבטל הג' לוגין ונהפוך הוא מכל איסורין עתו"ס ר"ה (י"ג.) ד"ה חסר, ועוד הק' הגר"ע ז"ל שם במשנה פ"ז מ"ה

על הרע"ב הואיל והן נראין כמו יין, והק' הא רבא גרס חסר קורטוב ות"ק לא אזיל כלל בתר חזותא אלא בשיעורא ע"ש:
ולתרץ קושי' הראשונה י"ל דרב אשמעינן הרבה דפליגי אי גרס במשנה חסר קורטוב רבא אית לי' דרב גרס חסר קורטוב ופסק כריב"נ ור"י ואביי ס"ל דרב לא גרס חסר קורטוב ובין למר ובין למר טובא אשמעינן רב במה שאמר ג' לוגין מים וכו', ומזה נוכל לדייק איך גרס במשנה והלכה כדברי מי אי כת"ק או כריב"נ:
וכדי ליישב קושי' הב' נראה לומר מש"ה לא בטיל הקורטוב יין בג' לוגין מים דידוע דברי הר"ן נדרים (נ"ב.) בדשי"מ ביש לו היתר מיד אפילו במין בשאינו מינו כגון מים ומלח בעיסה לא בטיל והיינו היתר בהיתר במין בשאינו מינו לא בטיל עיו"ד ס"ס צ"ט וההי"ד הכא הוי היתר בהיתר מין בשאינו מינו יין במים ביוכל להנות עתה לרחוץ בהם או לשתותם קודם שנפלו למקוה מש"ה אינם בטלים זב"ז והו"ל כשניהם שוה ואין אחד מבטל לחבירו כמו דאמרינן בקבוע כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, ואולם ביין בג' לוגין מים נשאר לנו עוד מעלה ביין דהיין שינה מראה המים לגמרי ונראה כיין ומש"ה אזלי רבנן אחרי זה המעלה ואמרו בנפלו הג' לוגים האלו למקוה לא פסלוהו:
ועל קו' רע"א על רע"ב דס"ל דת"ק אזיל בתר חזותא ורבא ס"ל דלא אזיל בתר חזותא, ונראה כיון דאביי חולק על רבא וס"ל דרב יוסף א"ל דרב לא תני חסר קורטוב ואזיל בת"ח ורב כדברי הכל מש"ה מפרש רע"ב כסברת רב יוסף ואף בכ"מ קימ"ל כרבא מ"מ הכא דרבא קיבל מרבו דרב תני חסר קורטוב ואביי קיבל מרב יוסף דלא תני ח"ק בזה יוכל להיות דהלכה כאביי כמו שמצינו בתוס' מנחות (ל"ב.) ד"ה מנעל כ' אע"ג דרבה ורב יוסף הלכה כרבה מ"מ במילתא דאמרי' משמי' דאחריני אפשר דהלכה כרב יוסף הה"ד לגבי אביי ורבא והבן:
והנה בס' מהרש"ם הביא שם הריטב"א בשם הרמ"ה דכיון דרבא ס"ל חסר קורטוב תנן א"כ הלכה כרבנן ור"ח ואם נפל קורטוב יין לתוך ג' לוגין מים שאובין ל"מ להכשירו וכו' ומש"ה אין להתיר רק בחשש ג' לוגין שאובין אבל ברו"ש דאיכא פסול תורה לא:
ול"נ דגם המחמירים יודו על הכשירנו ע"י חלב ויין דע"כ לא פליגי ומחמירים אלא בג' לוגים מים וקורטוב יין אף דנשתנו מראיתו מ"מ היא א' מקצ"ב ובטיל לגבי מים וחזותא לאו מילתא היא אבל היכא דהי' כ' סאה ומשהו מים שאובין במקוה ושפך לתוכו שש סאים ויותר משליש סאה יין בודאי נתכשרו השאובין כי נעשין ממש מי פירות וכדאמר רבא בשבת (ע"ז.) כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא וכן אנו משערים בחלב על חד תלת מיא ואנו מחשבים שנמצא עוד במקוה כלמ"ד לוגין מים ואנו שיפכים

לתוכה יו"ד לוגין חלב חוזרין המים שאובין להכשירן כי חלב מזיגא מקרי ואינו פוסל המקוה וזה אנו מדברים אם הי' שאובין ממש משא"כ במקוואות דידן שהם מעיינות ובעבור שנובעין לא נוכל להוציא כל המים בודאי נוכל להכשירן ע"י חלב וכמו שכתבנו: ומה שהביא כת"ה ממהרש"ם ח"א סי' קמ"ה שמחמיר במקוואות של צימענט. שאלתי זה החלק מהרש"ם ולא מצאתי שם הדברים כמו שהעתיק כת"ה דמביא ראי' מחגיגה (כ"ז.) וחכמים מטמאים מפני שהם מצופים והרי במזבח בעינן שיהי' מחובר באדמה הרי אף שנעשה מתחילה לשמש עם הקרקע אפ"ה מקבל טומאה והה"ד הכא, ולא אבין ראייתו דרבנן לא ס"ל כר' אלעזר מפני שהם כקרקע ודרש מזבח אדמה על מזבח הנחושת אלא בין לפירוש א' בין לאיבע"א לא דרשי רבנן מזבח אדמה ורק לפירוש א' אי לא דמצופים הי' מטהרים משום כ"ע העשוי לנחת כלעיל (כ"ו:) ותפ"ל ומשום צפוי' לא חשבי' לי' משמש עם הקרקע ובב"ב (ס"ד.) אחד בור וא' הדות בקרקע אלא שהבור בחפירה והדות בבנין והיינו בכל עניני בנין בין באבנים כרשב"ם או בסיד וגפסית מקרי הדות ולא שם כלי עליו ע' סמ"ע ויו"ד ובמג"א סי' תקפ"ז:

גם מה שהביא בשמו דרותחין של המים המה דמי לכבשונות וראייתו מחולין (ח'.) ובכל וכו' לאתויי חמי האור זו היא מכוה ע"ש. ולכן במקוה של צימענט נתלבן הצימענט מהחמין שנשפכו לתוך המקוה, ותמהתי עליו מביצה (ל"ד.) בתוס' ד"ה הכא בקדירה תדשה כתבו בקדירה ריקנית שייך ליבון רעפים ששפתה קודם שמביא את המים אבל בקדירות שמבשלין בה מאכל לא שייך ליבון רעפים וכן הוא באו"ח סי' תקפ"ו ע"ש, ולדבריו הרי הקדירות נעשים רותחין מהמים אלא ודאי במים רותחין לא נתלבנו:

ובהיותי עיני משוטטות שם בסי' מ"ד בענין העלאת המים ע"י קיטור ע"י עכו"ם הביא בשם גדולים חילוק בין אדם לבהמה דאדם מקבל טומאה ובהמה לא והביא מזבחים (ס"ה:) דגם ידו ורגלו דהוייתו על טהרה ועכו"ם אינו מק"ט מה"ת ורק מדרבנן עשאן כזבים ומש"ה מדאורייתא שרי לעשות ע"י עכו"ם, והנה לסברא זו הי' יכול למצוא דע"י עכו"ם לא יהי' אפילו איסור דרבנן כדאמרינן בנדה (ל"ד.) גזרו עליהן שיהיו כזבים לכל דבריהם, רש"י, שלא יהא תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכר והוא מע"ז (ל"ו:) וזה רק בט' שנים ויום אחד ובפחות מזה אין לו טומאת זב אפילו מדרבנן ע"ש כדאמר ר' חייא והודה לו רבי וזה לפירוש רש"י ע"ז (ל"א.) ד"ה סתם, אבל שם (ל':) כ' תוס' דגם פחות מט' סיי"נ מטמא ברביעית א"כ יש טומאה לעכו"ם אפילו פחות מתשע שנים. ואולם אם נימא לשיטת תוס' דמטמא סיי"נ שוב הוי תינוק עכו"ם בר קבולי טומאה מדרבנן

יסתער עלינו קו' מב"ב (כ'.) דאמרינן דנכרי חוצץ מפני הטומאה דאינו מקבל טומאה מה"ת, והנה כ' תוס' חולין (י"ג:) לר"י בן בתירא הוי טומאת אוהל מתקרו"ע מדאורייתא: ומעתה כיון דכל עכו"ם עושה תקרובות עכו"ם לטמא מדאורייתא איך נימא דעכו"ם לאו בר טומאה כגון דהוא עושה טומאה מדאורייתא, וי"ל דמצינו כה"ג בסנהדרין (י"ז:) דנחש ממית ומרבה טומאה והוא טהור והה"ד עכו"ם מרבה טומאה והיא אינו מקבל טימאה, וא"כ גם בתינוק עכו"ם פחות מתשע שנים אף שנגע ביין ונעשה כיי"נ ומטמא ברביעית מ"מ נקרא אינו מקב"ט ומשכח"ל בין לרש"י בין לתוס' דפחות מט' ויום אחד תינוק עכו"ם נקרא אינו מקבל טומאה כלל:

אבל לדינא קשה לומר דע"י עכו"ם הוי הוייתו ע"י טהרה דרמב"ם ופיה"מ בפרה פ"ו מפרש דע"י ידו ורגלו הוי כשאוב ושאוב בודאי פסול ע"י עכו"ם, ועוד שם תנא זה הכלל דבר המקבל טומאה פסולה ושאינו מקבל טומאה כשרה וא"כ בהא תינח עלי קנים ועלי רגיזים שאין להם טומאה כלל משא"כ עכו"ם יש לו טומאה במותו לרבנן אפי' טומאת אוהל ולרשב"י אליבא דר"ה מטמא במגע ומשא כיבמות (ס"א.) ממגע ומשא מי ממעטינהו קרא ועכו"ם טהור לא הוי דליהו הוייתו ע"י טהרה:

ולענין אין הנזחלין מערבין זה כ' דגול מרבבה על ש"ך ביו"ד סי' ר"א ס"ק פ' והוא במג"א או"ח סי' קנ"ט ס"ק י"א וסיים אלא א"כ עמדו או שיש שם מ' סאה, ומש"כ בענין הפקק שנעשה לסתום הנקב שנעשה להוציא המים לתעלה והצעותיהם דברים עתיקים, אך המובחר הי' שלא לעשות כלל הנקב ההוא כי יש כמה חששות בזה ולהוציא מי המקוה בעת הנקיון בכתף או בפלומפ, ואין הפנאי אתי להאריך יותר בכל פרט ואתו הסליחה: ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן כב

כבוד האברך החריף מו"ה שמאי נ"י האבער בעיר וק"ק קראקא יע"א:

מכתבו הגיעני והנני עט ממהר להשיבו, אודות הרמ"א באו"ח סי' רצ"ו מחבר הביא דנשים חייבות בהבדלה ויש מי שחולק רמ"א ע"כ לא יבדילו לעצמן רק ישמעו מאחרים, וכ' טו"ז כרמ"א דאינן רשאין להבדיל לעצמן והטעם שהיא מצוה דרבנן באנשים וגם מ"ע שהזג"ר ע"כ, ומניין לו בדרבנן שייך מ"ע שהזג"ר הוא נובע מברכות (כ':) ובתוס' ד"ה ובתפלה דשייך מ"ע שהזג"ר בדרבנן ע"ש:

ואולם משם תיובתא לטו"ז דתפלה דרבנן וכמ"ע שהזג"ר וחייבין וע' תוס' פסחים (ק"ח:) דשם הוי מ"ע שהזג"ר ג"כ, והנה בתפלה הוי רק כמ"ע שהזג"ר אבל לא מ"ע שהזג"ר גמור

ולואי שיתפלל כל היום ביכול לחדש דבר וכן בהבדלה הוי רק כמ"ע שהזג"ר אבל לא גמור וראי' שיוכל להבדיל עד רביעי בשבת ע' פסחים (ק"ח.) ובש"ע, והנה כבר קדמני הפרמ"ג מה שהעיר בזה עוד על הטו"ז וע"ש פרמ"ג בא"א מביא מן שיטה מקובצת דס"ל קידוש והבדלה יו"ט בבוקר היא מה"ת וסיים ופלא הוא ולא הביא את המג"א סי' תקצ"ז בשם מהר"ם דס"ל קידוש והבדלה יו"ט בבוקר היא מה"ת, וכאן לענין נשים בהבדלה ידוע דמ"ח ס"ל כדיעה א' וחייבין בהבדלה, גם ידוע דבפוסקים הלכה כבתראי והמג"א מסיים דעיקר כהב"ח דנשים רשאין להבדיל לא כטו"ז. וכן פסק פר"ח בליקוטיו סי' רצ"ח דחייבין בהבדלה וראי' מפסחים (נ"ד.) להוציא בני ביתו זו אשתו וברכות (כ"ד.) ד"ה הי' ביתו זו אשתו ואף דתוס' חולק ע"ש. וע' פסחים (ק"ח:) השקה מהן לבניו ולבני ביתו יצא מוכח דאשתו בכלל בני ביתו וכן כ' תוס' פסחים (צ"ט:) ד"ה לא, ואך לתי' ב' דחלקו דאין אשתו בכלל וידועב תוס' תי' א' עיקר, ואולם בבכורות (ל':) מוכח כתוס' אשתו בניו ובני ביתו הרי דלא כיילי' עם בני ביתו מ"מ מוכח מכ"ד כרש"י כמו בנדרים. (נ':) אינשי ביתו רא"ש פי' בני ביתו ורש"י שם אשתו, תענית (כ"ג:) אינשי ביתו אשתו וע"ז (ל"ט.) מאינשי ביתו, רש"י, אשתו, ונראה דבני ביתו ואינשי ביתו חדא היא וממילא דברי פר"ח צודקים:

ונראה לי עוד ראי' לדבריו ממאי דאמרי' ב"ק (ט"ז.) ובכ"ד בש"ס איש או אשה וכו' השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ע"ש. ואמרינן בפסחים (ק"ה.) רב הונא חזיא להאי גברא דשתא מיא קודם הבדלה א"ל לא מסתפי' מר מאסכרא, וכך תניא משמי' דמר עקיבא ע"כ, ואחרי שיש חולי גדולה בודאי נשים מצווים וגברי בעי חי' נשים לא בעי חי', ואמרינן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ונשים בכלל הבדלה להוציאן מאסכרא, וע' פסחים (קי"ג.) ג' מנוחלי העוה"ב הדר בא"י וכו' (בודאי גם על אשה קאי) וכן מגדל בניו לת"ת (גם לאשה יש שכר ע"ז ע' יו"ד סי' רמ"ה ס"ו) והמשייר מקדישא לאבדלתא ג"כ עלה קאי והבן, זאת חזיתי לכתוב כפי מה שנראה לי בזה:

ובזה הנני דו"ש:

סימן כג

ב"ה יום ב' לסדר ויגש ו' חנוכה תרפ"ז לפ"ק סטניסלאב.

שלומים רבים כטל וכרביבים אל כבוד אהובי ידידי הרב הגאון החסיד חריף ובקי המפורסים כש"ת מו"ה חנוך העניך נ"י לעווין אבד"ק בענדין ולהיושבים על מדין ומו"צ

המה הרבנים הגדולים חריפים ובקיאים טובא ד' עליהם יחי' בעיר וק"ק הנ"ל בי דינא רבה יע"א:

יקרת מכתבם הגיעני נכון מועדו וחשתי ולא התמהמהתי להשיבם דבר אשר רוח מבינתי יעננו בעזר הצור והנני אחל לדבר. ע"ד האיש מרדכי בר' ראובן ואשתו הענדל בת ר' מרדכי דור הכהן עזבה אותו זה יותר מחמש נה ואין רצונה לדור עמו ותבענה שפתותי' בעבור כי לא זנה אותה ובתה אשר יש להם, וכת"ה פלפלו עם הב"ש באה"ע סי' קנ"ד ובכתובות (ע"ז.) אמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא וכו' ושמואל סובר כופין לזון, זה מיירי ביש להבעל לזון ואין רצונו אבל אין להבעל כי עני הוא זה מבואר בסי' ע' למ"ח כופין להוציא ובזה הלכה כרב וגם שמואל יודה בזה:

והנה הב"ש שכתב דהיא אינה מורדת מטעם עביד אינש וכו' מיירי דוקא ביש לו, ונחזי אנן דדין אינש וכו' היא ב"ק (כ"ז:) דר"נ ס"ל הכי ובמו"ק (י"ז.) אמרי' עביד צמ"ר דינא וכו', רש"י, במילתא דפסיקא לי' דודאי חייב לו ויש לו לשלם כן משמע שם, אבל באין לו לשלם אין זה דין ודומה לזה בחו"מ סי' צ"ט ס"ד, מי שהוחזק שהוא עני וכו' ואם השביעו ביטל מ"ע וכו' ע"ש, ועל כיוצא בזה אמרו רז"ל יבמות (פ"ז:) סוכה (ל"ב:) ת"ל דרכי' דרכי נועם וכו' ובודאי כה"ג באין לו ואין רצונה לדור עמו ולא להתגרש היא מורדת ולא עלי' תיקן ר"ג. וצא ולמד ממה שאמרו בעירובין (ק':) אמרי' אלמלא לא ניתנה תורה היינו למדין וכו' דרך ארץ מתרנגול שמפייס ואח"כ בועל וכו' זביננא ליך זיגא וכו' לבתר הכי אמר לה לישמטתי' לכרבלתי' וכו' אי אית לי ולא זביננא ע"כ, ויובן לישמטי' לכרבלתי' עפ"י מה שאמר רבי בשבת (ק"י:) הרוצה שיסרס תרנגול יטול כרבלתי' ומסתרס מאליו והבן, היוצא לנו מזה דגם התרנגולת לא תאמר לקנות לה קודם ואח"כ תשמש, ומה שהיא אומרת אם יתן לה סך אלפים זהובים תקבל ג"פ מרצונה אין זה טענה וע"כ אמרו בגיטין (ל'.) אטו תרקבא דדינרא בעי למיתבא, רש"י, והרי אין לו ואנום הוא ע"כ, ואין מגיע לה רק כפי שיאמרו הב"ד באמת וצדק, וגם זה לא ברור לנו אם יכולה לעכב הגט אם אין לו לשלם הכתובה בכה"ג ע' אה"ע סי' קי"ט סק"ד חמ"ח וב"ש, וכבר הערתי מעירובין (מ"א:) אשה זמנין דכתובתה מרובה ע' באה"ט שם העירו ממק"א, וע' פסחים (קי"ג:) זה המגרש אשתו פעם ראשונה ושני' ומחזירה ומהרש"א שם ואינו ת"י, וע"ש בפ"ת ויש להאריך בכ"ז רק הזמן קצר:

ומה שטוענת לתת סך רב עבור בתו היטיבו אשר דברו כי לא נדע אי' שיהי' מחויב לזה, ואולי ששה חדשים הראשונים אחר גירושין ע' ס"ז ברמ"א, וגדולה מזה מצינו בעירובין (נ"ד.) בני אם יש לך וכו' ואם אניח לבני חוק מי יגיד לך (כרש"י שמא יאבדוהו) הללו

נודדין כרש"י כשהן גדלים גדילה פרנסתן ועושרם עמהם ואינך צריך להדאג עליהן, וע' נדה (ל"א:) בא זכר לעולם וככרו בידו, ובזה פרשתי ואם בריאה יברא ד' מסורה ומאכלו בריאה (חבקוק) ת"ל אם ד' הביא אדם לעולם כבר מזונותיו ברא לו:

ומש"כ כת"ה לפי ראות עיניהם אין דעתה ורצונה לגרש ולדור רק מפלגית אותה בדברים בודאי תוכל לדון ע"ז דין מורדת, ומצינו קצוה"ח סי' י"ב בשם מהרי"ט דהיכי דידוע לכל לא הוי דברים שבלב והוי דברים וכן כ' ש"ך חו"מ סי' רס"א וסי' ר"ז ס"ד ברמ"א אומדנא דמוכח הוי דברים ותוס' כתובות (ע"ח:) ד"ה כתבינהו וצ"ע, ותוס' יבמות (מ"ה.) ד"ה מי ושם (פ"ח.) וע' ב"ש אה"ע סי' כ"ו ס"א ובכ"ד, וע' חו"מ ס"ס ט"ז וס"ס רצ"ז לכאן ולכאן מ"מ היכא יכולים לסמוך על אומדן דעתינו:

ובאמת ענין חדר"ג מסרו לחכמים שבדור שהם ידונו כפי חוות דעתם ואפילו מלאכת חוה"מ די"א דהוא מה"ת אמרי' בחגיגה (י"ח.) הא לא מסרו הכא אלא לחכמים שבדור וכו' לומר איזה מלאכה אסורה ואיזה מותרת וע"ש בתוס' ובמו"ק (ב'.) ובכ"ד בש"ס, ולכן גם ידי תכון להתיר להאיש הנ"ל לישא אשה אחרת ע"י היתר מאה רבנים כנהוג:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן כד

ב"ה יום ד' יתרו י"ע שבם תרפ"ם לפ"ק סטניסלאב:

שלום רב להאי צורב ה"ה ש"ב הרב הגדול החריף ובקי נצר מטעי להתפאר כש"ת מו"ה משולם ישכר נ"י אפסייקער בעיר סאנדאווישנא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו וטרדותי רבו והן היום חצני נערתי מהם והנני להשיבהו דבר, ויאמנו דברי כי לא שמתי עיני על הספרים אשר ציין לי כת"ה. מ"ד שיטת הריטב"א ריש חולין דאף דהסכין מקדש ככ"ש מ"מ כיון שאין השחיטה מעכבת הקודש שהרי כשרה בזרים הי' ולפיכך אין הסכין חשוב כ"ש לפסול ביוצא ע"כ. והק' עליו מזבחים (כ"ו.) שחט ואח"כ חתך פסולה וכו' ע"ש, הרי דהדם נפסל ביוצא אף קודם קבלה עכ"ק:

ובהיותי מעיין בזבחים (כ"ו.) הי' קשה לי מה דאמר ר"א חתך ואח"כ שחט כשירה ומקשה הש"ס בעל מום קא מקריב ומסיק חותך באבר עד שמגיע לעצם, וכ' רש"י דלאו מום הוא ע"כ, וצ"ע מתוס' חולין (כ"ח:) ד"ה אתא כתב בסוף אי פסח וקדשים מא"ל דאי אפשר להפריד העור ולבדוק דאין לך מום גדול מזה ע"כ, והא התם אין צריך רק לחתוך העור נגד הושט ולבדוק נגד המקום שישחט דהשאר יבדוק אחר השחיטה ורק החשש שמא במקום נקב קשחיט, ולכן נחוץ לר"מ לבודקו מקודם וע"ז אמרו דמום גדול הוא,

ומ"ש הכא דחותך כל סביבות הרגלים וגם בכאן צריך לגלות ולנתק העור זמ"ז כדי שלא יגעו דמים בדמים ואפ"ה לא הוי מום וצ"ע:

ועוד יש לי מקום עיון ברש"י שם ש"מ דם המובלע וכרת נמי ליחייב, ותוס' הק' עליו מכריתות (כ"א:) מפורש דם האיברים בלאו ובאמת בכאן אין הכרע שרש"י סובר כן, אך מצינו ברש"י הוריות (ז':) ד"ה וכן כ' כגון בדם המובלע באיברים וכו' ע"כ, הרי מפורש דרש"י ס"ל כן להלכה, ומדוע סובר רש"י בהוריות כן להוראה, וי"ל רש"י לא ס"ל כר"ת וראי' כ' בע"ז (ע"ב:) פוסק רש"י דניצוק חיבור לא כר"ת שם ע"ש בתוס' ונהפוך היא מדפריך שמעת מינה נראה לו להוכיח כי כן הלכה כמו בניצוק חיבור דפריך ש"מ ופסיק כן:

והנה ברש"י סוטה (י"ד:) ד"ה סכין כ' סכין הוי כ"ש וכו' ועבודתן מחנכתן, והק' מנ"ח לפי"מ דכ' תו"י יומא (ל"ט.) דהיכא דלאו עבודה לא הוי עבודה מחנכתן ע"כ, א"כ כיון דשחיטה לאו עבודה היא איך כ' רש"י דסכין עבודתן מחנכתן:

ולי מאד תמוה מה דמצינו ביומא (מ"ב.) ובכ"ד דשחיטה לאו עבודה. ולרש"י דכשר בזר ולתוס' דנוהג בחולין, מ"מ ראינו בזבחים (מ"ו:) על ששה דברים הזבח נשחט ובחולין (ל"ט.) ומה שמחשבה פוסלת בד' עבודות וא' מהם שחיטה וחולין (י"ג.) מתעסק פסול בשחיטת קדשים, ולכן ההכרח יאלצינו לומר כי גם שחיטה עבודה אבל אינה עבודה חשובה כשאר ג' עבודות, וכן מוכח מתו"י יומא (ל"א.) ד"ה אבל וכו' כתבו כן. ובזה מתורץ קושיות מנ"ח דשחיטה הוי שפיר עבודה ולכן עבודתן מחנכתן:

ולענין קושית כ"ת על הריטב"א נ"ל דמאי דאמרינן ביומא (מ"ב.) שחיטה לאו עבודה היא לא דברי הכל היא, דזה אזיל רק לרב שם אבל שמואל יכול לסבור שחיטה עבודה הוי כשאר ג' עבודות, וטעמא רבה איכא דאף דנוהג בחולין מ"מ לא דמי לשחיטת חולין דשם לא בעי כוונה רק לחתיכה ובקדשים לא מהני עד שישחוט לשם זבח ע' חולין (י"ג.) ומנחות (ע"ח:) והכא בסכין קמיפלגי מר סבר סכין אילמא מכ"ש דאע"ג דצ"ל תוך מקדשה ע"כ, ולכן נוכל לומר כמ"ש הר"ן נדרים (נ"ב.) ראוי הוא שישלמנה אותו חילוק שיש בין מינו לשאינו מינו וכו' ובתמורה (כ"ד.) מה שמשביח בעור פיגם בבשר, ולכן גם כאן אף דשחיטת קדשים כשר בזר מ"מ הוי שחיטה שפיר עבודה דסכין אילמא מכלי שרת והוא ישלים אותו חסרון מה שיש בשחיטה שהוא כשר בזר, ובמנחות (ק"ט.) כהן ששחט לעכו"ם קרבנו ריח ניחוח לר"נ אפי' במזיד שחיטה לאו שירות ערש"י שחיטה לאו עבודה דכשר בזר במקדש, ולרב ששת דוקא בשחט בשוגג אבל במזיד נעשה שירות לעכו"ם ע"ש. ולדידי' שחיטה עבודה היא, ולכן אחרי ששמואל יסבור שחיטה עבודה

וכן ר"ש מש"ה מה דאמרי' דם בשחיטה יפסל ביוצא הוא אזיל אליבא דשמואל דס"ל דשחיטה עבודה, אבל הריטב"א מפרש אליבא דרב דס"ל דשחיטה לאו עבודה משו"ה לא מקדש סכין את הדם לפסול ביוצא:
ובזה הנני ידידו הדו"ש:

סימן כה

ב"ה ועש"ק עקב כ"א מג"א תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. ברכתי תעלה אל כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת מושלם במעלות ובמדות כש"ת מו"ה לוי יצחק ג"י הארמעלין אבד"ק פידקאמין יע"א
מאז הגיעני שני מכתביו היקרים והייתי עובר אורח ובמרחץ טריסקביץ שכנה רגלי ומשם הראיתי לו דרכי תשובה על הראשון וע"ז השיב אמריו כת"ה נ"י מכתבו השנית ואחרי שובי הביתה בקשתי לי זמן להשיבו אבל לא הי' לאל ידי כי עתותי נתינים המה לאנשים הדופקים על דלתי ביתי ומבקשים את תפקידם ואנכי לא אוכל להמליט על נפשי מהם כי לא נתנו פוגת לי והשתא הכא לקחתי לי זימנא ותפשתי עטי בכפי לערוך אליו מילין ואולי אמצא מקום נופש לנפשי לדבר עם אוהבים בשער המכתב ובשערים המצויינים בהלכה:
והלא כה דברי ביומא (פ"ג מ"ד) קרצו ומירק אחר שחיטה בפיה"מ להרמב"ם והוא שישחוט בו רוב שנים כי עבודת יו"כ לא תהיי אלא בכה"ג וכן בפ"ד ובפ"ה שחטו וקיבל הרי מוכח דגם שחיטה צריך להיות בכה"ג וביומא (ל"ב:) כל עבודת יוכ"פ אינן כשירות אלא בו ע"כ מוכח ג"כ דאפילו שחיטה ורק תוד"ה אם חידש דרק מדרבנן פסול אבל עכ"פ מדרבנן בעי שחיטה בכה"ג וכן כתבו ת"י שם ומדרבנן אפילו שחיטה מיירי וע' יומא (כ':) תוד"ה משום כ' משמע דאפילו תרומת הדשן שהיא עבודת הלילה אינה כשרה אלא בו ע"כ הרי דגם זה בעי דוקא כה"ג וע' לעיל (ו'.) אימת טביל בלילה למחר היכי עביד עבודה, וצ"ע לדברי תוס' דגם תרוה"ד בכה"ג הי"ל למיפרך בלילה הזה היכי עביד עבודת תרוה"ד ועי' רמב"ם פי"א מהל' פסוה"מ הל"ב דשחיטה ביוהכ"פ רק בכה"ג מדאורייתא רק בדיעבד אם שחטו זר כשר כן מוכח מדבריו ומצינו כמ"פ בדאורייתא לכתחילה ודיעבד ע' פסחים (י"א.) ד"ה קורצין וע' כ"מ שם הטעם שפסק הרמב"ם כר' יוחנן דהו"ל תרי לגבי חד והלכה כתרי ולח"מ כ' הטעם דהלכתא כר"י לגבי רב וכ"ש לגבי שמואל ונראה מלשון ר' יוחנן ביומא (מ"ג:) לא מצינו שחיטה שפסולה בזר היינו דאיתא בפסחים (ס"ד:) על משנה שחט ישראל היא גופא דשחיטה בזר כשירה קמ"ל

משמע בכל הקרבנות וכן פירש"י במשנה שם ולא רמז תנא חוץ משחיטת פרו או פרה וכן בזבחים (ל"א:) במשנה שהשחיטה כשרה בזרים ג"כ מוכח בכל הקרבנות וא"כ כיון שאין רמז במשנה ששחיטה לפעמים פסולה מוכח דהכא בדיעבד כשרה ולכן הברייתא דתני קמי' דר"י לא משמע לי' ולא ס"ל דרבי לא שנה ר"ח מנ"ל ואף במנחות (י"ט.) מפלפולא דש"ס לר"ש יסבור דפרו פסולה בזר ע"ש בתוס' מ"מ אינה במשנה ומש"ה פסק הרמב"ם כר"י דסמך דלא מצינו במשנה וכמו שמצינו כהאי לישנא פסחים י"ט דלא לישתמיט תנא וליתני רביעי בתרומה וכו' (כריתות כ"ה. מנחות ע"ב. נדה נ"ב. יבמות ע"ב:) לא לישתמיט ואף דמאז שדיתי בי' נרגא נראה מ"מ הוכחה ובפרט הכא:

והנה במה דפירש הכ"מ הטעם דפסק הרמב"ם כר"י דהו"ל תרי ונאדי מהטעם של הלח"מ נראה לי כי הל"ח הובא מג"א סימן רי"ח כ' דהאי כללא רב ור"י הלכה כר"י ליתא אלא בדברים הנוהגים וע' מחה"ש וכן בתשו' מהרי"ק וע' נוב"י אה"ע סימן קכ"ט כ' כן לענין אביי ורבא ע"ש מש"ה גם כאן לענין שחיטת פרו ופרה היא כיון דהלכתא למשיחא ליתא להך כללא רב ור"י הלכה כר"י מש"ה כ' הכ"מ דהלכה כר"י מטעם דהו"ל תרי במקום חד והלכה כרבים:

מכל הנ"ל זכינו לדין דלכתחילה כל עבודת יו"כ גם שחיטה בכלל אינן אלא בכה"ג וקמה ראייתי וגם נצבה מיוחנן כה"ג (ברכות ל'.) מ"מ בעיקר הדבר דאמרינן שחיטה לאו עבודה ואיתא בזר צ"ע מכתובות (ק"ו.) ת"ח הלומדים הל' שחיטה לכהנים הי' נוטלין שכרם מתרוה"ל וכו' ואם זר שוחט למה מלמדם לכהנים ולא לזרים ולכן י"ל דאף דכשר בזר כהנים נוהגים סלסול בעצמם והם היו שוחטים ולא מניחים זר לשחוט ע' תוס' קידושין (ע"ו:) ד"ה אין, ומש"כ מדוע לא הבאתי מאהרן שהי' בן פ"ג שנה כשנעשה כה"ג ושימש מ' שנה אני תמה על תמיהתו הי"ל להביא מאברהם שהי' אז זקן ביותר ויקח את המאכלת וקיים א"א כה"ת והי' כהן ע' נדרים (ל"ב:) אתה כהן לעולם אך כבר כתבתי דמדורות הראשונים אין ראי' דהאריכו ימים והי' כוחם במתנם עד זקנה ושיבה משא"כ אז דנתקטנו שני החיים כמו בזמן יוחנן כה"ג ואפ"ה הי' שוחט מזה יש ראי' דאפילו בימי דוד כבר הי' זמן החיים כמו עתה ע' תום יבמות (ס"ד:) ד"ה ימי ושם בגמרא דאימעוט שני וגם הכוחות לא נמצאו שגיא כח כמו מלפנים ולכן מזה הבאתי ראי', ומ"מ אין לזוז מהמנהג כמ"ש האחרונים אם יש בידינו למחות בהגיע לימי שבעים ובפרט בצופה ומביט על ברילן וחשכו הרואות בארובות:

ומש"כ שמלאכת שו"ב נכון שילמוד עכ"פ ג' שנים וכת"ה מביא מאחרונים בחצי שנה ולא מצא מקור לדברי דבעי ג' שנים, אהובי וכי כתבתי שיש לזה מקור בש"ס אך אמרתי

עם הספר שראוי ונכון לעשות כן והעולם מלפנו בראותינו יחד שכל אומנות שבעולם יעבוד עבודתו לפחות ג' שנים ואחרי כן יתן רבו יקר סהדותא שהשלים אומנתו והוא יכול ולמה נגרע אנחנו במלאכת שמים ושלהי קידושין וברכות (ס"ג.) דרש בר קפרא לעולם ילמוד אדם את בנו אומנות נקי' וקלה א"ר חסדא מחטא דתלמיותא ומאי היא וקלה אך בחולין (כ"ד.) אמר שאני לשון כשדים דקליל וסגי בג' שנים ההד"ה ובמפרש איכה נשיתי מייתי עובדא ללמדו מיני תבשיל בביצים ק' מינים ולמדו בה' שנים, כתובות (ס"ב:) תורה יב"ש ושם סגי בששה שנין ובאבות פ"ה בן ה' למקרא בן יו"ד למשנה הרי למקרא ה' שנים נדרים (נ'.) ר"ע י"ב שנים ובסנהדרין (ה'.) אמר רב שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קביע ואיזה עובר ומכ"ש במיני טרפות והשחזה ומלאכת השחיטה ע' ב"ק (צ"ט:) זיל אייתי ראי' דמומחית לתרנגולין והל' שחיטות ובדיקות ודאי ראוי והגון שילמוד עכ"פ ג' שנים ומ"מ ידענו שאין בידנו לצוות על השוחטים הלומדים ומלמדים שיעשו כן וד' יכפר בעדו:

ומה שכתב כת"ה לענין מי שהי' שו"ב ויש לו בן סוחר ורוצה ליקח חתן לבתו וילמוד הלכות שו"ב ואחר אבי זקנו של זו יהי' הוא שו"ב במקומו וכת"ה שואל אי שייך כאן דין חזקה מצינו ביבמות (ס"ב) ובכ"ד דבני בנים הרי הם כבנים וב"ב קנ"ט דמצי למימר מכח אבי קאתינא ובחו"מ סי' רי"א אולם בשבת (כ"ג:) רש"י ד"ה נפק דחתנו כבנו וכבר כתבתי במקום אחר מאין הוציא רש"י זה, והנה רש"י דבי נשא פי' א' אביו ופירוש ב' חמיו ותוס' פירש אביו ולפירוש זה אין ראי' אי תתנו כבנו ולכן בכה"ג שהבן יש לו בת וישא לה חתן כדי שירש חזקת זקנו ונחוץ לומר א' בני בנים הרי הם כבנים וגם בנכדו חתנו כבנו וספק שמא כפירוש א' ותוס' דבי נשא אביו ואין כאן הוכחה דחתנו כבנו לכן חזקה זו נתרועע הרבה:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן כו

ב"ה יום ג' נח ב' מרחשון תר"ץ לפ"ק פח סטניסלאב.

כבוד ידידי וחביבי ה"ה הרב הגדול חריף ובקי מחודד ומפולפל כש"ת מרה דוב בעריש נ"י צוקערמאן בעיר וק"ק לבוב. יקרת מכתבו הגיעני נכון למועדי רגל ואז לא יכולתי לשום עיני על דברי פלפולו ועתה הנני להשיבהו כפי עתותי הפנאי והלא כה דברי. ע"ד אשר הקשיתי זבחים (כ"ד.) תוד"ה הואיל כ' לרש"י דוד קידש הרצפה בשתי תודות ובשיר ותוס' כ' דאינו כן דעזרה אין מתקדשת אלא בשירי מנחה והק' דתוס' שבועות

(ט"ו.) הק' למ"ד אין מנחה בבמה איך מתקדשת בימי שלמה ותי' כיון שהכל בא בב"א הקידוש והמנחה לא נחשב מנחה בבמה ע"כ וא"כ דוד לא קידש רק הרצפה תיקו קו' אדוכתי' ולא שייך תי' דבא בב"א דעדיין לא הי' בנין ואין מנחה בבמה וכת"ה תי' באחרונה דדוד קידשה בלחמי תודה הבאים ארבעים בגלל הזבח נ"ל דלא מהני בזה קידש רצפת העזרה חדא דרב"ח שם בשבועות אמר אין עזרה מתקדשת אלא בשירי מנחה, רש"י, בחלות של שירי מנחה הנאכלת לכהנים ע"כ והיינו שנקמצת למזבח ממנה (ומה שהקשה ש"ס נקדשי' בשתי הלחם הי"ל דלא הוי שירי מנחה ממש אך עדיף מתרץ) ושירו לכהנים והב' דהא בעינן ביוצא מהעזרה נפסל ולחמי תודה נאכלין בכל העיר ירושלים ותודה ק"ק ולי נראה לתרץ דתוס' ס"ל דקדש דוד הרצפה במנחת העומר דבשבועות לא ניחא להו דבימי קידש שלמה הי' בסוכות אבל קדושת דוד הי' יכול להיות בפסח בזמן העומר והעומר נקמצת והיא ק"ק ונאכלת לפנים מן הקלעים לכהנים ע' מנחות (ע"ב: ע"ג) ואם דוד קידשה לרצפה הי' שם נאכלת כשירי העומר ונפסל ביוצא משם ומנחת העומר היתה בבמה:

ומה שהביא מדברי השיטה מקובצת מערכין (י"א:) בהא דיש מזמור מיירי כשמוסיפין על העיר ירושלים ואז איכא תודה וחובה לומר שירה ע"כ ולא ידעתי למה הביא ממרחק לחמו הא מפורש יוצא מנחמי' וממשנה שבועות דמתקדשין בתודה ובשיר ושם (ט"ו:) ובשיר ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' רש"י ד"ה ת"ר וכו' ומהו שיר של תודה מזמור לתודה וכו' הרי דמפרש דקידוש ירושלים הי' בתודות ובשיר מזמור לתודה ועוד ע"ש וע' תוס' ע"ז (כ"ד:) ד"ה מומורא כ' שלא הוזכר על מה נאמר כמו מזמור לתודה שמפרש שנעשה לאומרו על התודה ע"כ ג"כ לדבר זה נתכוונו וברש"י תהלים ק' מזמור לתודה להודי' לאמרו על זבחי התודה והמעיין שרש"י במתק לשונו רמז לתודות שמקדשין ירושלים ובחיי אדם סוף הל' מגילה נתקשה בדברי רש"י מאוד ולא העתיק דברי רש"י כמו שכתב ונעלם ממנו במח"כ דברי רש"י שבועות וכו' והמה כראי מוצקים: ובהיותי מעיין בערכין (י"א:) ראיתי ברש"י מימרא מהכא משה ידבר וכו' על עסקי קול שהי' מצוהו לשורר לפי שמשה לוי הי' ע"כ וצ"ע מחולין (כ"ד.) במדבר בן לוי נפסל בשנים מבן נ' וא"כ משה הי' כבר יותר מפ' שנים ולומר אך למשא נפסל אבל לא לשיר א"כ אין חילוק בין במדבר לבית עולמים ע"ש וע' סוטה (י"ב:) א"כ עשיתי למ"ר בע"מ, רש"י, והוא לוי ונפסל בקול לעבודת השיר, ערכין שם נקטינן משורר ששיער בשל חבירו הרי במיתה וצ"ע מרש"י דבה"י א' ט"ו כ"ד עובד אדום הי' שוער ומשורר והנה בעיקר דברי רש"י דקידש דוד בשתי תודות ובשיר ותוס' הק' עליו כנ"ל נ"ל דבאמת קשה לו במה

דמסיק הש"ס לעולם פשיטא לי' דעד ארעי' דתהומא קדיש דוד כל העזרה ע"ש ממאי דאמרינן בפסחים (פ"ו.) ובכ"ד בש"ס וא"ר יוחנן מחילות לא נתקדשו ועתו"ם פסחים (ס"ז:) מת' קו' זו דר"י מיירי בפתוחות להר הבית והיינו שהמחילות היו הולכות תחת העזרה ולדידי הקו' במקומה עומדת כיון דדוד קידש רצפת העזרה עד תהומא מי הפקיע הקדושה מהם שיהיו המחילות תחת העזרה חול וידוע דאפילו עתה לא בטלה קדושת ביהמ"ק ע' תוס' זבחים (ס':) וע' מג"א תקס"א ס"ק ב' וע' תוס' יומא מ"ד ד"ה בשוה כ' ול"נ וכו' דאיסורו אסור לעולם ואפילו בחר דנפיל מחיצה חייבים על המקום משום טומאה וע' מפרש בתמיד (כ"ז:) מחילות שתחת העזרה ואפילו פתוחות להר הבית לא נתקדשו כלל ואפילו בקדושת הר הבית ולכן מוכרחים אנו לומר דדוד קידש הרצפה עד תהומא רק בקדושת ירושלים ואח"כ בא שלמה לקדשה בקדושת המקדש והתהום במקום שפתוחות לקודש קידש כמקדש והפתוחות לחול לא ונשארו בקדושת ירושלים ומה שתלה בקדושת דוד כיון דהוא התחיל לכן פירש"י דוד קידשה בשתי תודות ובשיר והיינו בקדושת ירושלים והבן:

ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה צלח רכב על דבר אמת:

סימן כז

ב"ה א' לסדר וארא כ"ד טבת תרפ"ח לפ"ק פה"ק סטניסלאב:

רב שלומים מגבהי מרומים לכבוד אהובי ש"ב ה"ה הרב הגדול חריף ובקי על שרשי הלכה מתחקה כש"ת מו"ה יואל נ"י וויעריטשקער אבד"ק טרעסיף במדינת טשעכין יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו ואני עמוס התלאות בעוה"ר לכן לא מצאתי און לי להשיבהו דבר עד עתה. ע"ד השאלה כי נער אחד לקח טבעת וזרק לתוך חיק בתולה ואמר הרי את ותו לא גם לא ראו עדים כלל הזריקה או נתינת הטבעת לידה או לתוך חיקה ע"כ דברי השאלה:

והנה באה"ע סי' כ"ח ס"ד כ' רמ"א בשם הרמ"ה אבל אם זרק לה הקידושין אפילו לתוך חיקה שתיקה כה"ג לאו כלום וכו' ומוכח דאין חילוק בין זרק לה ועומד אצלה סמוך וקרוב לה הוי ג"כ זריקה ואינה מקודשת כיון שלא נתרצית מתחלה ולא עבדה מעשה דניחא לה עב"ש ובגיטין (ע"ח.) זרק לה קידושין מיירי דנתרצית בתחלה לקידושין ע' סי' ל' ס"א ומציינו בתוס' ע"ז (נ"ט:) ד"ה מהו ותוס' (דף ס"א.) ד"ה התם דרשב"ם ורש"י חילקו בין זורק לכנגדו לזורק מרחוק ואם הי' חילוק בזה ג"כ היינו יכולים לומר זורק

מרחוק אינה מקודשת אבל זורק סמוך לה מקודשת אבל לא מוכח בכאן חילוק זה, ובסי' מ"ב ב"ש סק"ג כ' והיא לא זרקה דשם ברצונה הי' להתקדש לו וכיון דלא זרקה הקידושין מקודשת משא"כ בסי' כ"ח בדין הרמ"ה אפי' לא נערה בגדי' אינה מקודשת דלא נתרצית מתחלה, ואולם במה שלפנינו כ"ע מודים דאמ"ק דהא נערה בגדי' ונפלה מחיקה:

ובהיות עיני משוטטות בזה ראיתי להב"ש בס"ס כ"ח ס"ק נ"ח הביא בשם הרא"ש דאם ידע הלוקח שאסור בהנאה דאז אמרי' בנותן הדמים במתנה ע"כ והק' מהכיר השדה שאינו שלו דקיימ"ל המעות פקדון ע"ש ב"מ (י"ד:) וחו"מ סי' שע"ג ורק במקדש אחותו המעות מתנה לק' (נ'.) וע' ב"מ (ע"ה.) גבי ריבית ת"ח נותנים זה לזה לשם מתנה אבל אינוש נראה לא, ונראה בב"מ (ס"ג:) דיזיף פשיטא ואשכח מתירתא דנתן לשם מתנה ע"ש ומ"ש הכא לא אמרי כן:

ומצאתי תוס' בב"ב (ע"ח.) ד"ה אבל הק' כן ובמה שחילקו מקודם התם אין המעשה קיים כל עיקר אבל הכא לענין הצמד המעשה קיים וא"כ אתי שפיר בשלמא בשדה שאינו שלו מוכרח להשיב השדה והפירות ואין המעשה קיים כל עיקר להכי הוי פקדון משא"כ במכר איסורי הנאה א"צ להחזיר האיה"נ ויכול לקיים המקח גם חזי ללוקח שלא כדרך הנאתו או ע"י ביטול ברוב מש"ה אמרי' גמר ונתן לשם מתנה:

ובזה יונח לנו בכורות (נ"א.) חייב ליתן ה' סלעים ואין בנו פדוי, ויש להקשות כהכא מהכיר בשדה שאינו שלו ונתן לשם פקדון ונימא הכא ג"כ, אולם שם מסיק עולא לכשיתן דבר תורה בנו פדוי ורק מדרבנן לא מהני, וממילא מש"ה מקנה המעות לכהן כיון דמדאורייתא מהני ורק מדרבנן לא מהני עתו"ס סוכה (ג'.) ד"ה דאמר דאי דרבנן לא מהני גם מדאורייתא לא, אולם יש חולקים ומהני מדאורייתא ואתי שפיר:

והנה באם קידש אשה ואמר לה הרי את מקודשת ולא אמר תיבת לי עב"ש אה"ע סי' כ"ז ס"ד למחבר אינה מקודשת לרוב הפוסקים ולרמ"א בשם הרשב"א ביש מחמירין וע' נדרים (ה':) בר"ן לא הוי שביק רבנן ועביד כר"י:

והעיר הגר"א ז"ל ממגילה (י"ח.) שמואל חייש ליחידאה, וגם אנכי יש לי להעיר מפסחים (כ"ז.) כרבי בהא אפי' מחביריו אתני' איפכא כי היכא דתיקן רבנן לאיסורא וגם בהא לאו דוקא ובביצה (ט"ז:) פסיק שמואל הלכה כרבי נגד ת"ק דהוא רבנן ע"ש, וצ"ע אם שייך התי' של הגר"א ז"ל דאפשר לחומרא שאני ועתו"ם ע"ז (ז'.) ד"ה פשיטא דשמואל פסיק הלכה כר' יוסי נגד סתם משנה ושם היא לקולא ע"ש כ"א:

ובעיקר דין זה מקורו בקידושין (ה':) אמר שמואל בקידושין וכו' ואמר לה הרי את מקודשת וכו' הרי"ז מקודשת, ומקשי' ר"פ והתנן האומר אהא הרי זה נזיר ומוקי שמואל

שהי' נזיר עובר לפניו ומתרץ הכא במאי עסקינן דאמר לי ע"כ, וקשה לי בשלמא אמתניתין אהא ומוקי שמואל דהי' נזיר עובר לפניו לא קשיא לן אמאי סתים תנא ולא פירש דתנא א"צ לפרש דבריו ושמואל דאמורא ולא תנא והוא צריך לפרש דבריו ערש"י גיטין (ד'.) וביצה (כ"ה.) בתוס' ובכ"ד בפוסקים לדוגמא עטו"ז יו"ד סי' ל"ו ס"ק י"ד ואו"ח סי' פ"א ועוד בכ"ד גם הפוסקים מפורשים דבריהם א"כ אמאי לא פירש דבריו באר היטב "הרי את מקודשת לי", ונראה כיון דבכל הש"ס קידושין מלא בלשון זה התקדשי לי פעמים אין מספר לכן הוי מילתא דפשיטא לי' לשמואל דלא צריך לפרושי תיבת "לי", וכיוצא בזה כ' תוס' סוכה (מ"א:) ד"ה הילך מימרא דרבא אין הש"ס מדקדק בלשונו וכו' ע"ש וההה"ד גבי תיבת לי, והבן:

ולענין דינא מוכח ג"כ בתוס' הכא דס"ל דשמואל סובר דידים שאין מוכיחות הוי ידים מ"מ בעי בקידושין דלימא לי דאי לא לא הוי ידים שאין מוכיחות כלל ולא הוי ידים ובפרט לשאר פוסקים ס"ל לשמואל ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים בודאי בעי לי ע' גיטין (פ"ה:) לחד גירסא רבא או רב וגם הוא יסבור ידים שאין מוכיחות לא הוי ידים ובודאי בעינן לי, והלכה כרב באיסורי ולכן פסק המחבר דאם לא אמר לי אינה מקודשת: אולם מביא רמ"א יש מחמירין בשם רשב"א למעשה ולהחמיר משום חומרא דא"א כמו בש"ס כמה זימנא וקידושין (י"ב.) שמא שו"פ במדה"י לחומרא ושם מסיק ש"ס דקידש באבנא דכוחלא ויתיב ר"ח ומשער אי אית בי' שו"פ ואי לא לא דל"ל בשמואל וכו' אמרה ליה אימי' והא האי יומא הי' בי' ש"פ אמר לה לאו כל כמינך דאסרת לה אבתרא (דבין כך קידשה אחר כדין ע"ש) לאו היינו דביתהו דר"ח כו' לאו כל כמיני' דאימך דאסרך ליך עלוהי ע"כ:

ויש להבין את זה ונראה דאמרינן בכתובות (כ"ב.) אמר ר"ה אמ"ר מנין לאב שנאמן לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי לאש הזה ע"ש ברש"י באומר שהוא קידשה נערה או קטנה נאמן לאסרה על הכל ע"ש ולכן הבינה האשה כיון שאבי' נאמן שקידשה לזה ולאסרה על אחרים כן יהי' גם אמה נאמנת על זה וסברא היא מה לי אבי' ומה לי אמה ולכן אמרה לי' לר"ח אמי' של המתקדשת בעת שקידשה באבנא כותלי' הי' שוה פרוטה וקידושין של השני לאו כלום היא והשיב ר"ח שטעתה כמו באשת ר"ח ואמי' שסברה שגם היא יכולה לאסרה על ר"ח כמו האב ואמר לה ר"ח שטעו בדין ודוקא האב תורה האמינתו אבל לא האם והבן:

הדרן לדינא כל זה הי' אם אמר לה הרי את מקודשת ולא אמר לי ע"ז מביא רמ"א יש מחמירין אבל בנידן דידן לפי הגדת העדים לא אמר רק הרי את ותו לא בודאי לא מהני

וכ"ע מודים בזה דצ"ל הרי את מקודשת דזה עיקר ובקידושין (ב:) ומאי לישנא דרבנן הוא דאסר לה אכ"ע כהקדש ובתוד"ה דאסר כ' והרי את מקודשת לי כלומר להיות לי מקודשת לעולם בשבילי ע"ש:

ובזה אני מבין מה דאמרי בקידושין (ס"א.) הכא מאי (היינו גבי קידושין) להקדש מדמינן לה או למכר מדמינן לה ומסיק מסתברא להקדש מדמינן לה ע"ש וכן נוכל להבין בנדרים (כ"ט. ל:) היום את אשתי וכו' ושם באחת התקדשתי לי היום וכו' להקדש מדמינן לה משום דאשה דמי להקדש שנאסרה ע"י לכל העולם ובחו"מ סי' רנ"ה תמה תמה יקרא הש"ך על גדולי הראשונים שפסקו בהקדש אפי' תוכ"ד אין יכול לחזור והיא נגד הש"ס ב"ק (ע"ג:) וכבר כ' גדולי האחרונים לתרץ דברי הראשונים:

ולי נראה לדייק מדברי ר"ן נדרים (כ"ט:) דס"ל בהקדש תוכ"ד יכול לחזור בו דכ' בד"ה אמר באמצע דבריו קמ"ל כיון שבתוך כדי דיבור אמר מעכשיו שלמים חיילא לי' קדושת שלמים וכו' ע"ש מוכח דס"ל כן אולם רש"י ביצה (כ'.) ותוס' שם מוכח דגם רש"י ס"ל בהקדש תוכ"ד אין יכול לחזור דאיתא שם הרי עלי תודה ואצא ידי חגיגה הריני נזיר ואגלח וכו' ומסיק נדור ואינו יוציא נזיר ואינו לרש"י אפי' אמר על מנת וכו' דאמירה לגבוה וכו' מש"ה אינו יכול לחזור ומוכח אפי' תוכ"ד (ע' נזיר (י"א.) אמרי' דהוי מתנה ע"מ שכתוב בתורה) וכן כ' תוס' הכא, אולם הראב"ד פ"ב בחגיגה משיג על רמב"ם שם ומוכח בע"מ מהני נדרו ויסבור דיכול לחזור גם בהקדש תוכ"ד, ואולם כיון דמקודשת היינו כמו הקדש וכן מצינו בנדרים (ל"ה.) תפול הנאה להקדש למימרא כהקדש דמי ויש בה מעילה ע"ש ולכן אמרי' בנדרים (פ"ז.) חוץ ממקדש וכו' דתוכ"ד אינו יכול לחזור הה"ד בהקדש ג"כ דבחדא מחתא מחתינן ואחת היא לנו ושפיר קם דינא דהקדש ומקדש חדא היא ולא בעי למיתנייהו וחדא מכלל חברתה איתמר וצדקו דברי התוס' מנחות (פ"א:) ודברי הרמב"ם:

והנה העדים לא ראו כלל הזריקה ולא שום נתינה לידה ובאה"ע סי' מ"ב ס"ד ברמ"א כתוב דבעינן שראו העדים הנתינה ממש, וב"ש סקי"ב בשם המרדכי מחמיר אפילו לא ראו עדים כלל הנתינה לא כרשב"א וב"ש מסיים דאם עדי קידושין לא בעי דרישה וחקירה ש"מ דדמיא לגמרי לד"מ ולרמ"ה בד"מ מתקיים בידיעה בלי ראי' ע"ש, והנה ביבמות (קכ"ב:) דבר תורה א' ד"מ וא' ד"נ בדרו"ח שנאמר משפט אחד וכו' ומ"ט אמרו דיני ממונות א"צ דו"ח כדי שלא תנעול וכו' וחכמים יכולים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה ע' יבמות (צ:) ומביא הש"ס פלוגתא על עדות נשים אי בעי דרו"ח וכ' תוס' דהלכה דאין בודקין עידי נשים בדרו"ח ע"ש אבל דנימא דדמיא לגמרי לד"מ קשה לאמר

וכמה דברים מחמירין בדיני אישות וראי' ממקדש דתוכ"ד לאו כדיבור דמי ולחד דיעה היא דאורייתא עתו"ס ב"ב (קכ"ט:) ור"ן נדרים (פ"ז.) וב"מ (כ'.) איסורא מממונא לא ילפינן ושייך בזה לומר כשבועות (מ"ח:) הבו דלא לוסיף עלה ובעי שיראו הנתינה ממש כרמ"א ורשב"א, ומעתה אם יסכימו בעלי תריסין להתירה של הנערה דרינא בהדייהו שיבא מכשורי:

ובזה הנני ידידו ש"ב דו"ש באהבה:

סימן כח

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג הריף ובקי בחדרי תורה כש"ת מו"ה דובעריל נ"י קימעל ראבד"ק קניהעניטש יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני והיום שמתי עיני עליו עד"ש שנמצא כתוב בפ' אמור בפסוק י' והכהן הגדול מאחיו וכו' ומלא את ידו כתיב ידיו במקום ידו והקורא טעה וקרא בקמץ הדלי"ת וכת"ה הורה שא"צ להוציא אחרת וטעמי' דידי' דלמא את ידו אינו יד ממש וכמ"ש באונקלוס:

ולי נראה דאמרינן בשבת (ס"ג.) אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואך ביבמות (כ"ד.) אמרי' אתאי גז"ש אפקתי' מפשוטי' ושם (י"א:) וע' כתובות (ל"ח:) ובכתובות (ה'.) מעשה צדיקים כו' כוננו ידיך השיב בבלי אחד ור"ח שמו ויבשת ידיו יצרו ומשני ידו כתיב ע"כ וע' ת"א כי עתה שלחתי את ידי וידוע כי הוא רק לסבר את האוזן מ"מ לפי פשוטו דקדקו ידו כתיב ובע"ז (ח'.) מקרין תרתי משמע מקרן כתיב שם (כ"ז:) ויעלהו זכר משמע ויעלה כתיב יומא (ל"א:) חסדו כתיב שם (ע"ה:) מחוסכפס טובא הוי מחסכפס כתיב סוכה (ט':) בסוכות תרתי משמע אמרנב"י בסכת כתיב יבמות (ס"ה:) וכבשוהו תרתי משמע אמרנב"י וכבשה כתיב מגילה (ט"ו:) ורב כתיב הוריות (ד'.) מצאתי תרתי משמע אמר רנב"י מצות כתיב עירובין (נ"ב:) רגלך כתיב שבת (נ"ה:) אשר ישכבן כתיב וע"ש ברש"י ותוס' ד"ה מעבירים וער"ן נדרים (ל"ח.) ד"ה כתבין וכו' ורש"י ותוס' ערכין (ל"ב:) לו חומה ע"כ. היוצא לנו מזה כי חז"ל דקדקו הרבה ביו"ד וא"ו אם כתיב או לא והוציאו את מאמרם מזה:

ומעתה בנידון דידן בודאי חילוק גדול יש בין ידו כדכתיב ובין ידיו בטעות דזה חדא משמע וזה תרתי משמע והוי ודאי שינוי המשמעות, ומ"ש כת"ה ממאי דכתיב בויקרא וסמך ידו ומשמע שתים משום הא לא איריא דמצינו במנחית (צ"ג.) דסמיכה בשתי ידיו ואמר ר"ל בכ"מ בסמיכת בהמה דכ' ידו היינו שתים ודייק לה מוסמך אהרן את שתי

ידיו וכו' ושם פרשינן תרווייהו היינו דהוי כנכתב בסמיכות בהמה ידיו בקמץ ודרשינן כמשמעו ידו ולא יד שליחו וכו' ע"ש ואמרינן בעירובין (י"ג:) וסוטה (כ':) דאם אתה מחסר או ייתר אות אחד אתה מחריב עולם והשיב ר"מ דבקי בחסירות ויתירות דלא טעינא בהו ע' מגילה (י"ח:) דמקיים בי' ועפעפיך יישירו נגדך ומוכח דגם בחסר ויתר אות מחריב עולם ע"ש ברש"י וחא"ג ובפרט לרבים ולהיפך:

ומה דמשמע בפרמ"ג או"ח ס"ס קמ"ג א"א דין זכרות לנקבות אין להקפיד היינו במקום לשון זכר כ' לשון נקיבה צ"ע אם כותב במקום מבלי יכולת ד' מבלי יכול ד' או במקום ואת תדבר אלינו ואתה תדבר אלינו נראה דפסול כברכות (ל"ב.) עכשיו יאמרו אומות העולם תשש כוחינו כנקיבה ואינו יכול להציל וכן ואת תדבר אלינו דרש"י פי' התשתם כוחי כנקבה ע"כ ואם יהי' כ' יכול או ואתה לא נדע מזה פירוש חכז"ל וכן אמרי' ב"ק (ט"ו.) השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה וכ' התוס' דוקא שהפרשה נאמרה בלשון זכר ע"כ וא"כ אם למשל תחת לא יחליפנו נאמר תחליפנו א"כ לא נאמרה הפרשה בלשון זכר בודאי צריך להוציא ס"ת אחרת ובפרמ"ג שם ויהוי במקום ויהי' צריך להוציא אחרת:

היוצא מדברינו דבאמת גם עתה אפי' בחסר ויתיר כמו לאבותינו במקום לאבתינו הי' צריכים להוציא אך מטעם דאין אנו בקיאים הקילו שלא להוציא ופר"ח מחמיר גם בזה עפרמ"ג מ"מ הבו דלא לוסיף קולא ולכן במה שאנן דנין דהי' כתוב ומלא את ידיו תחת ידו בודאי צריך להוציא ס"ת אחרת:

ב) וע"ד שאלתו אם כשר הדבר אף למהדרין לאכול מזבח שו"ב שלובש בבתי עינים (ברילען) ונושא אותם בשעת שחיטה ובדיקה וכל יקר ראתה עינו בשו"ת ופסקי אחרונים בזה והנה תמך יתדותיו השבו"י ח"א סי' קכ"ו במה שהובא בש"ס אספקלריא המאירה כיבמות (מ"ט:) סוטה (ל"א) וסוכה (מ"ה:) דמסתכלי באספקלריא המאירה ועל צבא משנה כלים פ"ל ושם בתיו"ט לפירוש רמב"ם היא בריל בלשון אשכנז ושם הביא שוהם וע' תרגום איוב כ"ח בבירולין ונ"ל להביא ממה שמצינו בגיטין (ס"ח:) בדקו קינא דתרנגולא ברא דאית לי' בני וחפוי' לקני' בזוגיתא חיורתא רש"י זכוכית כדי שיראה את בניו ולא יוכל ליכנס אצלם וכו' הרי דיוכל לראות ע"י זכוכית והכיר את בניו כי הם שלט ומזה נדע כי אספקלריא המאירה היינו זוגיתא חיורתא והיא יקרה בדמים כברכות (ל"א.) כסא דמיקרא ורש"י שם (ודכ"ח.), וזוגיתא חיורתא ותבר קמייהו ותוס' חולין (פ"ד:) ובכ"ד הק' משחרב ביהמ"ק בטלה זכוכית לבינה ומשני דיש אבל אינה מצוי' כל כך וע' תוס' מו"ק (י"ט:) ד"ה והתניא אם בטלה משמע בכולו ובזמן הזה מי יודע

דשכיח זכוכית לבנה וברילין יהי' נעשה מהם ולומר כי בזמנים הקודמים הי' הזכוכית כהה אחה הוא צלול וזך קשה להאמר כי מצינו בכמה ד' בש"ס ופוסקים כי אנן אין אנו בקיאים והם היו יכולים ולא אנחנו דאל"כ מאי קשי' להו הא בטלה זכוכית לבינה הא יכולים לתרץ דבאו אחרונים וחזרו ויסדו עוד יותר מלפנים ע' ביצה (ל'.) תוד"ה תנן (ל"א:) ד"ה אבל ועוד יש חשש לשיטת הסוברים דגם זכוכית בולע כאו"ח תנ"א סכ"ו ברמ"א אף שגדולי הפוסקים לא ס"ל כתוס' ברכות (כ"ה:) ד"ה גרף ואבות דר"נ פ' י"א דזכוכית אין בולע ואין פולט וכ"ד בש"ע ותוס' ע"ז (ל"ג:) ד"ה קיניא מ"מ אם אנו רוצים לחוש לרמ"א גם כאן בנושא הבריל יש לחוש כי ממשמשא ידא דטבחא הוא השו"ב בה תדיר כי יבלע בה מאומה ויכנס בהגומות ויכהה אורה וזה רק בענין שו"ב יש לחוש אבל בקריאה הא חזינן דקורא כמו שכתוב בספר וכן בחליצה אין לחוש כ"כ:

וכן אני מסופק בכהן הרואה את הנגע ע' מו"ק (ח'.) כנגע נראה לי בבית ולא לאורו או כסנהדרין (ל"ד:) וביום הראות ממעט לילה שא"צ לאור הנר א"כ גם ע"י ברילין לא יהי' רשאי לראות את הנגע דהוי לי ולא לאורו וכן יש לעיין אם הוא חייב בראי' אם נושא ברילין ודרשי' בחגיגה יראה יראה מה לראות בשתי עיניו אף לירא' בב' עיניו של אדם ערש"י אבל לא ע"י ברילין ועוד יש חשש כי בעת השחיטה יפול הבריל ויעשה שהי' או דרסה ופעמים בא לחדר חם בחורף ואז יכוסה הבריל בטל דק ויחשיך עיניו ואם השוחט זקן בא בימים ומוכרח להביט על ברילן לא נוכל להדיחו ממשמרתו (אף כי טוב הי' עושה אם יניח מקומו לאחר) אבל לקבלהו לכתחילה בעודו בימי בחרותו בודאי המהדרין יכולים למחות ותבוא עליהם ברכה והצדק אתם כי אין רצונם בשו"ב המוכרח לשאת בתי עינים על עיניו. ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן כט

ב"ה יום ד' לסדר תשא י"ד אדה"ר תרפ"ז פה סטניסלאב.

שלום וכ"ט אל כבוד ידידי הרבני המופלג בתוויה ויראה החריף מו"ה אורי פייבל נ"י האברמאן שו"ב דעיר זשוראוונא:

יקרת מכתבו הגיעני מתמול שלשום והן עחה שמתי עיני על שאלתו וראיתי כי התחקה על שרשי הלכה היטב הדק וזה תוכן השאלה. יש שם באר מים חיים ובנו גיגית מאבנים וצימענד ומי המעין הולכים לגיגית ומשם ע"י מכונה יעלה מים למקוה כי דחקו אותו מי שאובין אשר יכניסו שם בחזקה וכבר נמנו עליו גדולי דורינו והתירוהו וגם כאן

נמצא וכאן הי' מקוה כזה ועתה ראו כי יש שם זחילה ובאו על כל נעלם כי הזחילה היא בהגינית:
והנה אם הזחילה היא למטה בתחתיתו בודאי היא כשרה ודין הניין לי' כי אם הבאר היא מעיין כמו שמצינו בפסחים (ק"ט:) בתוס' ד"ה ביום כ' בשם ירושלמי תיפתר שהי' רגלי השוורים נקובים כיוצא רימון וכן כ' תוס' בכורות (נ"ה:) ד"ה שמא ושם בשם ר"ת מעיין מטהר אף באשבורן ע"ש:
אולם לפי"מ שכ' כת"ה דהזחילה היא למעלה אצל הכיסוי מעתה אין זה חיבור למעיין מי יודע אנה הולכת והגיגית אין לה חיבור למעיין וכבר נחו המים שם וגם מהרי"ק יודה לזה והוי זה בדין ביו"ד סימן ר"א סעיף נ' וש"ך ס"ק ק"ח ורמ"א מביא על זה יש מחמירין לכן אם אנו באנו בזחילה לדון על הגיגית הלזו אם כשרה לטבול בה אנו מחמירין ואיך נעשה מקוה אחרת ממנה שתהי' כשרה, זה הוי תלוי תניא בלא תניא ובאמת לא נוכל לפסול את המקוה עליונה ע"י זחילה של הגיגית, אך מכוער הדבר ובמקוואות פ"ו מ"א הי' בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירד לתחתון מ' סאה ע"כ שם העליונה כשרה וע' ש"ך ס"ק מ"א ואם הלכו אותן המים שהשליכו למעיין וכו' וכ' הש"ך וי"א ע"כ וצ"ע ממשנה א' להרמב"ם אין חילוק למקוה מ' סאה למעיין כל שהוא ומצאתי לחת"ס יו"ד סימן רי"ב שמתיר גם בזה אם הי' במעיין שכל גופו עולה בהן וע' תוס' ב"ב (ס"ו:) בסוף:
ומה שהעיר לענין אין הנזחלין מערבין בש"ך ס"ק מ"ה שכ' אם הי' אמה של גשמים הי' הבור נטהר בהשקה והק' לכת"ה הא אין הנזחלין מערבין. ול"נ שדברי הש"ך נכונים דאם הי' אמה מ"ס נטהר בהשקה והרי יש בבור בעצמו מ"ס ואין אנו צריכין לאמה של גשמים כלל משא"כ בס' ס' דשם אין בבור רק כ' סאה אנו צריכין לערך ע"כ המ' סאה וע"ז אמרו אין הנזחלין מערבין להיות כאחד וכן אמרינן כן על מה שכתב ש"ך בס"ק פ' וכ' ע"ז דאמרו אין הנזחלין מערבין כי במקום הטבילה אין שם ארבעים ע"ש והן המה הדברים אשר כתב מג"א סימן קנ"ט ס"ק י"א ומסיים אא"כ עמדו או שיש שם ארבעים סאה והבן:
והנה ראיתי כי חכמי דורינו נסתפקו על מה שהובא בשם הראב"ד דמ"ס שאובים טובלין בו בקרקע אבל לא בכלים והיינו תקנת עזרא לטבילת קרי ע' מג"א ארח סימן פ"ח וס"ס תר"ו אי מהני גם אם המה שאובים וזוחלין או מקוה זוחלת דפסולה אי מהני לטבילת קרי וע' מקוואות פ"א מ"א מוכח דגם רמב"ם וברטנורא ותוי"ט מודין בדין הראב"ד. והנה לענין טיהר ט' קבין מוכח דאפילו עומד תחת הצרצור היינו טאש ונפלו עליו ט'

קבין מהני כי היכא דמצינו מקואות פ"ג משנה ג' דפסולו ג' לוגין הה"ד דמהני לענין ט' קבין ע"ש מ"ד:

ולענין זוחלין במקוה נ"ל מה דאמרינן בנדרים (מ'.) אמר רב מיטרא במערבא סהדא רבה פרת וגם שמואל לחד דעה כן ס"ל וע"ש בר"ן דאם רבו הנוטפין על הזוחלין ובעי אשבורן וע' רמב"ם בהקדמה ברב קיבל מר' ינאי וגם ר' ינאי יסבור כרב ע' מו"ק (כ"ד.) מבר קפרא רבי' שמיע לי' ואמרינן בע"ז (ל"ז:) ספ"ט ברה"ר הלכה ואין מורין כן כי הוי אתי לק' דר' ינאי הוי אמר מיא בשיעקתא דנהרא זילו טבילו ע"כ והי' אמר כן כל השנה ובודאי קרה דרבו הנוטפין. על הזוחלין ואפ"ה א"ל זילו טבילו ולא בעי אשבורן בטבילה כי האי דהוי רבנן מכ"ש בטבילת קרי דרבנן דשאובין כשרים הה"ד הכא זוחלין והבן:

וידוע דמים המתמצין אי יש לזה דין מעין החמיר מהרי"ט ולכן אף כי לענין דינא לא נוכל לפסול המקוה העליונה מ"מ כיון דיש מחכמי ישראל דאין דעתם נוחה במקוואות כאלה לכן גם המכשירים בזה עכ"פ יעשו על מכונו כאשר הכינו וגם יסדו לעשותו כי הגיגית לא יהי' זוחלין ועליהם לתקנה וגם בעת ידחקו המים שאובין וצריך שיעלה להעליונה יפתחו בסוף הוואנטיעל על רגע אחד כי יתחברו מי המעיין להגיגית והמקוה העליונה, דברי ידידו דו"ש:

סימן ל

ב"ה אור ליום ב' בראשית כ"ה תשרי תר"ץ לפ"ק סטניסלאב. אורך ימים ושנות חיים אל כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב המאוה"ג חריף ובקי ירא ד' מרבים כש"ת מו"ה אברהם נ"י בראטשפיז ראב"ד ומו"צ בק' זשוראוונא יע"א:

יקרתו נכון למועד רגל הגיעני ונפש כת"ה נ"י יודעת מאוד כי בעת ההיא טרדות הרב רבו למעלה ראש ומבשרו יחזה זאת ולכן לא מצאתי און לי לדבר עם אוהבי בשער המכתב והן היום החילותי להשיב שואלי דבר ובמאי דסיים אפתח. כת"ה נ"י רעמו פניו מדוע השבתי דברי לרה"ק נ"י בדבר המקוה ואת פי כת"ה מרא דאתרא לא שאלתי:

הנה כת"ה ידע מזה כי זה שנים רבות אשר יעשו המקוה הזאת ועוד לא הועמדה על מכונה כי יוכלו הנשים לטבול בה ומאז ומקדם משך את ידו מזה ולא רצה להשתדל בה ולהכשירה ומלא את יד החריף המופלג ר' פייבל שו"ב נ"י ומאז כתב לי בנידון זה ומפלפל בחכמה ואנכי השבתי לו ומעתה הידוע אדע כי רצונו ג"כ להתערב בזה ולחוות דעתו דעת תורה ודעת נוטה וגם פה לא עשיתי מאומה כי דמיתי בנפשי כי שלחו לשאול אם השפופרת יש לו שיעור כשתי אצבעות חוזרות למקומן ברוח ואנכי נסיתי

ומדדתי באצבעותי ומצאתי וראיתי כי ישנו זה השיעור ומה שראינו כתבנו וחתמנו שמינו ושאלה כזאת נוכל להשיב לכל איש הבא לשאל. והנה אף שהדין מפורש במשנה מקוואות פ"ו בספק כשפופרת פסולה מפני שהיא מן התורה טי' ברטנו וכן היא ביו"ד סימן ר"א אבל בנידון דידן נ"ל כי עפ"י דינא א"צ כשה"נ דעיקר דינא דבעי כשפופרת הנוד היא ביו"ד סימן ר"א סעיף נ"ב הא לערב מקוה חסר אי פסול או ששניהם חסרים וכו' אז בעינן כשפה"נ אבל הא דידן לפי שידוע לנו דומה למאי ששנינו במקוואות פ"ו מ"ח הי' בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה ע"ש ברטנו' דמאחר שיש בעליון מ' סאה אין כל מים שאובין פוסלין אותן ובודאי במשנה זו לא בעינן שיעור כשפופרת הנוד אפילו נקב קטן מושך המים מלמעלה למטה כשר והה"ד בנידון שלפנינו דלמטה גיגית גדולה מחזקת מאה סאה מים כשרים קרים נוזלים מן המעיין לגיגית ונתמלאה על כל גדותיו וכיסו אותה מלמעלה כדת ואח"כ פותחין הגיגית והמים יורדים למטה אל הגיגית הכשרה והמלאה בודאי כל המים כשרים לטבול ומשם עולה למקוה ושם עושין שפופרת נראה דא"צ כשפופרת וכן א"צ מן המעיין אל הגיגית שיהי' כשפופרת הנוד. והנה הש"ך בס"ק מ"א מביא כה"ג בשם רי"ו וכ' שיש אוסרים אבל עי' בחת"ס יו"ד סי' רי"ב כ' ששם בעירו עושין כן המקוה עפ"י גדולים שקדמו אבל כ' שעושין ע"י שפה"נ ע"ש, אבל לענין דינא נראה לי דלא בעינן כשפה"נ ולו יהא דהמים העולים למקוה מ' סאה הם כולם שאובין סגי בכשערה למחבר סי' נ"ג ורק לדידן דכולו שאוב מדאורייתא בעי כשפוה"נ ולפי מה שעשו המקוה בעיר של החת"ס לא אדע למה נחשב שאובין בה שהולך מהבאר למקוה והה"ד כאן ולחוש לענין נטל סאה לדעת הרמב"ם נראה מדברי דגמ"ר שהוא רק משום מרה"ע ומדבריהם ובודאי סגי כשערה ואך אנו מחמירים כשפה"נ מגזירה מקוה חסר ולפי שמדדתי הרי יש כשפופרת הנוד:

אולם דא עקא במש"כ כי לא יכנסו מי המעיין להגינית ארבעים סאה ואחרי כן ימשכו לשם מים שאובין ומשם למקור והנה מפורש יוצא ממחבר סעיף י"ד מ"ו ורמ"א שם בהי' רוב כשרים כ' סאה ומשהו ואח"כ נותן שאובין והם נמשכין כרמ"א ובאים למקוה בודאי כשר אך אין רצוננו למצה עומק הדין וכשר הדבר שיכנוס להגיגית כשיעור שני מקוואות ויותר, והנה אחרי כל זה כשר הדבר כי כת"ה יתאמץ ויתחזק לעשות המקוה הכל על מכונו ויראה להכשיר המקוה הלז למען יוכלו בנות ישראל לטבול בה ויהי' זוכר מה שדרשו חז"ל בשבת (ל"ג) ויחן את פני העיר מרחצאות תיקן להם הרי שיעקב התעסק בזה ובעירובין (נ"ה:) מפני שמרגישין זה בזה בטבילה וכו' ורש"י שאין להם

מקוואות וכו' ובמו"ק (ה'.) היוצאין לקייץ את הדרכים וכו' ולמוד את המקוואות וכו' ומנין שאם לא יצאו יעשו כל אלו שכל פעם שנשפכו מעלה עה"כ כאלו דם שופכים וכו' ועל דרכים תיקנו נוכל להבין שבא לידי שפ"ד כי יהפך אופן העגלה וישבור חלילה עצם מעצמיו אבל אם אין מקוה כשרה מה שפ"ד שייך בזה:
ונראה בנדה י"ג.) כל המוציא שז"ל כאלו שופך דמים שנאמר שוחטי הילדים א"ת שוחטי אלא סוחטי וכו' ע"ש וזה אם אין מקוה כשרה יבוא לידי שפ"ד ובפרט בזמן הזה כי כמעט בטלי לטבילתא ראוי ונכון לכל רב וצורב לתקן מקוה כשרה לבל יהי' הקולר תלוי בצווארו:
ובזה אסיים ודו"ש:

סימן לא

ב"ה יום ועש"ק לסדר ראה תרע"א לפ"ק סטניסלאב.
הנני נוטה כנהר שלום אל כבוד ידידי וחביבי הרב הגדול חריף ובקי בחד"ת כש"ת מו"ה יעקב ירוחם ז"ל קרויזהאר דומ"צ בעיר דאריגא יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו תוכו רצוף שאלת חכם עם כולה תשיבה ועיני ראתה ותעידהו כי ידיו רב לו לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, והלא כה דברי השאלה, אחד אמר בעת חלתה בתו כי יתן בית חדר עבור הת"ת וחדר אחד להתפלל ועתה רוח אחרת עמו ורוצה לישאל על נדרו וכל יקר הש"ע יו"ד סי' רכ"ח ס' מ"ה ברמ"א ראתה עיניו כי נדר בעת צרה אין נשאלין עליו אלא לד"מ או לצורך גדול והש"ך מביא מתשו' רמ"א דהי כנודר על דעת המקום ואפ"ה לצורך מצוה מתירין והעיר כת"ה לטו"ז בסי' ז' ס"ק ל"ג דחולק על רמ"א וס"ל נדר על דעת חבירו אפי' יש מצוה בהתרתו אפ"ה אין מתירין א"כ גם כאן דהוי כעל דעת המקום והוי כע"ד חבירו ולא יתירו לו אפי' לד"מ:
ולדידי נראה לפי"מ דכ' רש"י בפסחים (כ"ה:) ד"ה מה למדנו כי אם נאמר והי' העם ככהן אז אמרינן דאינם שוין לגמרי רק נחית דרגא דהעם אינו ככהן הה"ד הכא דכ' בתשו' רמ"א דהוי כנודר על דעת המקום אבל אינו שוה לגמרי אך מהני היתר לצורך מצוה וגם הטו"ז יודה בזה, ע' טו"ז יו"ד רכ"ח ס"ק ח', ועוד י"ל דרמ"א כ' בכאן דהדין כמו נדר ע"ד רבים ומתירין לצורך מציה בלא דעתם והטו"ז יסבור טעם זה ומהני כאן התרה וכה"ג מצינו ביו"ד סי' נ"ד בטו"ז ובש"ך לרמב"ם ורש"י ע"ש:
ובגוף הדבר מה דפשיטא לי' לכת"ה דנודר ע"ד המקום הוי כנודר ע"ד חבירו שעשה לו טובה, לי צ"ע משביעות (כ"ט.) וליטעמך לימא להו ע"ד, על דעת המקום ל"ל למימר

אלא כי היכא דלא ליהוי הפרה לשבועתייהו וכ' רש"י ד"ה ועל, ותסגי להו בחד ומשני כי היכא דליהוי ע"ד רבים ע"ש ובתוס' ד"ה כי אין ללמוד מכאן דרבים היינו שנים דדלמא דעת הקב"ה שאני, עכ"פ מוכח מזה דאם על דעת המקום נדר לא הוי כעד"ר ויוכל להתיר שבועתו דאי לא למה כ' רש"י דהוי בזה ע"ד רבים לימא דדעת המקום הוי וסגי בזה:

אמנם אפי' אמר על דעת המקום בפירוש ואיכא מצוה בהיתרו נוכל להתירו וגם הטו"ז יודה בזה אף דסובר דנודר ע"ד חבירו אין מתירין אפי' לד"מ והטעם בזה י"ל דתחילה נדר האיש הזה כדי לעשות נחת רוח ליוצרו למשל כדי להתענות או ליתן צדקה ועתה הוא רוצה לישאל על נדרו כי יש לפניו מצוה אחרת ובזה ג"כ רצון הקב"ה יעשה לכן אמרינן בודאי ניחא להקב"ה משא"כ בנדר לחבירו שעושה לו טובה ס"ל להטו"ז דאין להתיר אף שיעשה מצוה דמה הנאה יש לאיש הזה משיעשה הוא מצוה ואין חפץ לו במצוותו רק שהחזיק במעוז הנדר כי בו הוא חפץ ולכן אין להתיר לו:

אולם דעת התוס' נדרים (ס"ה.) וגיטין (ל"ה:) והביאם הר"ן נדרים ופסק כן הרמ"א וכן הש"ך דמתירין לד"מ נדר שנדר וטעמם בזה לפי"מ דאמרינן סוטה (ל"ז:) דכל ישראל ערבים זה לזה ומש"ה אמרי' בר"ה (כ"ט.) כל הברכות אעפ"י שיצא מוציא והוא מטעם ערבות וערש"י ותוס' נדה (י"ג:) אי גם גרים בכלל ערבות (וע' שבת קמ"ו.) ואמרינן בקידושין (מ':) עשה מצוה אחת הכריע את כל העולם לכף זכות ע"ש ולכן סברי דמתירין נדר ע"ד חבירו ביש מצוה בהיתרו דניחא לי' אף שלא בפניו ויעשה מצוה והוא ערב בעדו ומוכח לו בהדי':

ובלכתנו בדרך הזה נוכל לתרץ קושי' הראב"ד דאמר דלא מהני ופוק חזי מאי עלתה לו בצדקי' ונענשו הסנהדרין וש"מ דאינו מועיל התרה שלא בפני חבירו ולפי דברינו לק"מ דאצל נבוכדנצר לא הי' מועיל התרה דמה לו למצות צדקי' וסנהדרין והוא אינו יהודי, וכן יתורץ קושי' הריב"ש שהביא ש"ך מדוע לא התיר הקב"ה למשה שלא בפני יתרו ואמר לו במדין נדרת לך והיתר נצרך במדין הלא הי' שליח לד"מ ויוכל להתיר בד"מ אולם להנ"ל ניחא דהתם נמי יתרו אינו יהודי הי' ואין לו חלק ונחלה עם ישראל והי' קודם הדיבור ומש"ה לא התירו ד' עד שילך אצל יתרו ויתיר לו נדרו והבן:

ובזה נוכל ליישב מה שיש להקשות בסוטה (ל"ו:) אבי השביעני א"ל זיל איתשיל אשבועתך א"ל איתשיל נמי אדידך דלא ניחא והק' תוס' איך הי' יכול יוסף להתיר הנדר שלא ברצון הא קימ"ל הנודר הנאה מחבירו אין מתירין שלא בפניו ומסקי' שהי' רק דרך גיזום בעלמא, ויש להקשות על קו' הלא יוסף רצה לעשות לקיים מצוה ופרעה לא הניחו שהי' מלך ואם הי' יוסף שואל על שבועתו שהרי פרעה אינו יודע לשון הקודש מעתה

הי' רד מגדולתו והי' יכול לקיים מצות אביו ותוס' סברי היכא דאיכא מצוה נשאלין שלא מדעתו, אולם לדברינו ניחא היכא שהב' אינו יהודי ואין מגיע לו בזה שום הנאה ממצות הנודר לא יוכל לשאל שלא מדעתו ושפיר קשי' להו, ודבריהם ז"ל נראה לי לתרץ בפשיטות דפרעה אמר ליוסף זיל איתשיל אשבועתך ויוסף נשבע ליעקב על דעתו ואחרי אשר פרעה צוה לו כי ישאל על שבועתו אם כן סובר הנודר ע"ד חבירו מתירין שלא מדעתו לכן אמר לו יוסף לסברתך א"כ איתשיל נמי אדידך שלא מדעתך, וא"ת שאינו רשאי א"כ גם על שבועת אבי לא יוכל למיתשיל הודה לו פרעה וא"ל עלה וקבור וגומ': ובהיותי בזה אמרתי לפלפל בדברי התוס' שבועות (כ"ט.) ד"ה כשהשביע הק' מאי הי' מהני השבועה כמו שהי' ירא שיעבדו ע"ז כמו כן הי' לירא שיעברו על השבועה והניחו בצ"ע ע"ש:

ולכאורה י"ל לפי"מ דאמרי' בשבת (פ"ח.) ויתיצבו בתחתית ההר אמר רבב"ח מלמד שכפה הקב"ה עליהם הר כגיגית וכו' ואמר ראב"י מכא, מודעה רבה לאורייתא והיינו שיש לישראל טענת אונס על קבלת התירה ע"ש מש"ה השביע אותם משה עכשיו כדי שיהי' ברצון ולא יהי' להם טענת אונס. אולם ז"א דתוס' כ' שם בשבת דגם שבועת משה הי' על פי הד בור והוי כבע"כ ע"ש אכן אכתי יש לומר דאף דגם שבועת משה הי' באונס עכ"ז היא מועלת יותר מתחלת הקבלה דבמעמד הר סיני הי' ע"י כפי' ועדיין לא קבלו מאומה ולכן לא הי' מהני ויש טענת אונס משא"כ בעת שהשביעם משה כבר כבשן סיחון ועוג ועוד מעט ויכנסו לארץ כתלוהו לקנות, אבל גם זה אינו לפי"מ דכ' הב"ש באה"ע סי' מ"ב דרק לענין קידושין מהני ולא במכירה ומש"ה לא הביאו דעה זו בחו"מ ס"ס ר"ה ע"ש:

אבל אכתי י"ל דהי' מהני שבועת משה יותר ממה שקבלו על הר סיני דבשעת קבלה עדיין לא עברו על השבועה דהוי להבא משא"כ בעת השבועה משה אמר פן יש בכם שורש פורה וכו' ואם ישבעו ע"ז כבר עברו על השבועה וחילוק זה מצינו בחו"מ סי' פ"ט סט"ז דחילק בין שבועה דלהבא ובין שבועה דלשעבר וע' באה"ע ס"ס צ"ו בב"ש שם:

אולם גם זה אינו לפי"מ דכ' ש"ך יו"ד סי' קי"ט דוקא לענין ממונא יש לחלק כן אבל לענין איסורא אין חילוק א"כ אכתי קשה מאי הי' מועיל שבועת משה וקו' תוס' חזקה, ונראה לפי"מ דאמרי' בשבועות (ל"ט.) חמורה שבועה שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא את שם ד' וכו' ושם אמר מר מה חמורה שבועה ומפרש הש"ס משום דכתיב לא ינקה ע"כ, ונראה לומר עוד טעם מדוע כל העולם נזדעזע וכו' דמצינו דכל אומה"ע חמורה להן שבועה כמו אבימלך עם אברהם שם נשבעו שניהם לבן ויעקב גם אביו יצחק

ואבימלך עשו ויעקב וישבע לו פרעה עם יוסף נבוכדנצר עם צדקי' ועוד ולכן אמר התנא חמורה שבועה שכל העולם נזדעזע היינו אפי' אומות העולם המה שבועה יראה ומאד יקר הוא בעיניהם לבל יעברו עלי' ואחרי שהחזיקו בה גם בני נח לכן השביעם משה פה אל פה ובפירוש וידע שלא יעברו עלי':

ובזה נוכל לתרץ קושיות העולם ביומא (י"ט:) ומשביעין אותו שלא ישנה מכל מה שאמרו ע' יד דוד וכה"ג אמרי בגיטין (נ"ד:) באתרי דר"י שביעית חמורה להן משבת אף דשבת הוא איסור סקילה ושביעית הוא לאו שדך לא תזרע וביומא (כ"ג.) ללמדך שקשה להן טהרה כלים יותר משפיכת דמים, ובזה אמרתי ליישב מה שהביא בתוס' גיטין (כ"ג:) ד"ה בדאורייתא קניס והק' הא מתניתין כהנים, שפגלו במקדש שוגגים פוטרם ר' יהודה ולא קניס שוגג אטו מזיד ע"ש תירוצם, ול"נ לפי"מ דכתבו תוס' פסחים (פ"ה.) גבי פיגול משום חשדי כהונה והק' תוס' כמו כאן לא יחושו על הטומאה ותירצו דחמירא להו טומאה כיומא (כ"ג.) שהבאתי ע"כ, ומעתה לפי"ז יתורץ קו' תוס' מדוע לא קניס גבי פיגול שוגג אטו מזיד כיון דפיגול מטמא את הידים ומש"ה לא גזר דחמירא להו טומאה כמו גבי עכו"ם לא קנוס דחמיר ומיבדל בדילי מיני' הה"ד הכא והבן:

נחזור לשאלתינו מה ששאל כת"ה אם יש להתיר הנדר דינו מבואר בש"ע וכן נראה לי ולאשר ידוע מתשו' מהר"ם מינץ הובא בש"ך יו"ד סי' ר"ל דהי' מחויב לענוש הנודרים ונשבעים לתת עליהם תענית או מעות באם תוהין עליהם וגשאלין להתירם וידוע מאמרם ז"ל ב"מ (נ"ז) אמר שמואל הקדש שוה מנה שחללו על שו"פ מחולל וכ' תוס' ביצה (ה':) ר"ה (ל"ב.) דבזמן הזה מחללין אפי' לכתחילה והיא מעירוכין (כ"ט.) וכן כ' בכ"ד בש"ס וע' תוס' ע"ז (י"ג.) ד"ה אין מחרימין וידוע דהקדישות דידן חולין היא ע' מג"א סי' ש"ו וחו"מ סי' צ"ה ש"ך וטו"ז, ובטו"ז יו"ד סי' רנ"ב ס"ק ל"ב ובקצוה"ח ס"ס קצ"ט וסי' רנ"ז וע' סמ"ע סי' רכ"ז ס"ק מ"ט. לכן דעתי נוטה כי כת"ה יבין בשכלו לשום על האיש לפדות החדרים שנדר עשרה או עשרים כתרים ואח"ז יתירו לו שלשה אנשים את נדרו והסך יתנו מחצה לת"ת ומחצה לביהכנ"ס, זאת חזיתי להשיבו לפי מסת הפנאי:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן לב

ב"ה ד' לסדר עקב חמשה עשר מנ"א תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. כבוד ידידי ה"ה הרה"ג החריף ובקי בחדרי תורה מופלא ומופלג כש"ת מה שלום ג"י גאבעל האבד"ק ברעזיב יע"א.

מאז השגתי יקרתו ואני הייתי במרחץ טריסקאוויטץ ולא מצאתי און לי להשיבו דבר, ועתה שבתי הביתה אמרתי לענות על רב דבר מאוס, על דבר השאלה בס"ת שנחסרו בהרבה מקומות בהיודי"ן קוצו של יו"ד בצד שמאל וחת"ס יו"ד סימן רס"ה מכשיר כי י"א שא"צ עוקץ ממש וכו' ע"ש:

והנה במנחות (כ"ט.) בתוד"ה קוצו כ' ר"ת דהיינו קוצו של יו"ד בצד שמאל וכן ראיתי באור זרוע הגדול בשם גדולים כר"ת וגם במרדכי מוכח דס"ל כר"ת וגם רש"י מודה לו ומ"מ בתשובות פנים מאירות סי' ס"ו כ' דאפשר דרש"י ס"ל כר"ת לכתחילה אבל בדיעבד מכשיר בלא עוקץ שמאלי וע' פסקי תוס' מנחות סימן ל"ה כתב המרש"ם וז"ל וממ אם לא עשה בגט קוץ בצד שמאל אין להחמיר בו ולא יוציא לעז על הראשונים ע"כ מוכח ג"כ שרש"י מתיר עכ"פ דיעבד וממה דאמר שלא יוציא לעז על הראשונות מוכת דלא הי' רגילין לעשות עוקץ בצד שמאל של היודי"ן וסברי דרש"י מתיר אפילו לכתחילה ולפי פשטיות הש"ס סנהדרין (צ"ה:) ונער יכתבנה דהיינו יו"ד מוכח כרש"י דבלא רגל ימין הוי יו"ד וע"ז אמר רב יהודה אמר רב לא נצרכה אלא לקוצה של יו"ד על רגל ימין ובמנחות וגם בסנהדרין שניהם רב אמרו וע' פ"ת אה"ע סי' קכ"ה ס"ק ל"ב ובפ"ת בסדר גיטין ס"ק פ"א מה שמביא מגדולי הפוסקים בדיעבד להקל וטו"ז סי' ל"ו ומג"א סי' ל"ב התירו לתקן הרגל שמאל אח"כ דבלא זה מקרי יו"ד ועיקר דין זה בגמרא רק בתפילין ומזוזות ואף שבש"ע יו"ד סי' רע"ד במחבר ס"ו פסק צריך ליזהר בתיקון האותיות ובזיונן כמו שמבואר באורך בהל' תפילין וברמ"א או"ח סי' ל"ב כ' ויכתב כתיבה תמה שלא יחסר אפילו קוצו של יו"ד ע"כ אפילו רגל שמאל ועל גבה מ"מ המחבר כ' צריך ושם בטו"ז צריך לכתחילה משמע וכבר הבאתי ראיות הרבה וגם המג"א בסי' ל"ב ס"ק מ"ז דהרבה פעמים צריך לכתחילה וכן כ' תוס' מגילה (ט"ז:) צריך לאומרו בנשימה אחת רק לכתחילה ובדיעבד יצא ורש"י ברכות (ט"ו.) וכל צריך לכתחילה משמע וכן יש לציין הרבה ואין עת האסף פה ושבת (ס"ב.) אמר אביי ש"ד בתפילין הללמ"מ וכן ס"ל לרש"י ואך תוס' בכ"ד חולקים ורק ש' הללמ"מ ואנן עבדינן בתפילין שם שדי בתפילין וברצועות ואין מדקדקים ביו"ד של הרצועה של יד לעשות עוקץ בצד שמאל, לכן נראה דכדאי רש"י וכל גדולי הפוסקים אשר נראה דסמכו עליו בדיעבד וחת"ס לסמוך עליהם בדיעבד ולקרות בס"ת הקדושה ולא תעמוד החוצה:

ובמה דכ' כת"ה דנשאל אי מותר ליחד בבת בנו ובאה"ע סי' כ"א ב"ש בשם ב"ח רק בת בתו וכת"ה הביא מיו"ד שס"ב ש"ך בשם פרישה בת בנו דישן עמה וע' פ"ת אה"ע סכ"א ס"ק ה' לדברי בר"י, וראיתי בקידושין (פ':) מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וכו'

ובגמרא מנה"מ אר"י משום ר' ישמעאל רמז לייחוד מה"ת מנין שנאמר כי יסיתך אחיך וכו' אלא בן מייחד עם אמו ואין אחר מתייחד עם כל עריות שבתורה ואח"כ אמר פשטי' דקרא במאי כתיב וכו' ע"ש וצ"ע בכ"מ לא אמרי' פשטי' דקרא במאי כתיב והרבה דרשות נאמרו בש"ס על פסוקים ולא מדייקי לפרש פשטא דקרא אך במקומות מועטים ולפעמים תוס' מפרשים פשטי' דקרא כמו בע"ז (ג':) ד"ה אם הקוטפים:

ונראה דיש להקשות דשם בקידושין (פ"א:) אמ"ש אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ומקשה ש"ס ממתניתין ומתרץ תנאי היא דתניא אמר ר' מאיר הזהרו בי מפני בתי ע"כ, והנה דסת"מ היא ר' מאיר וסותר דבריו דבמשנה הורה מתייחד אדם עם בתו ובברייתא אוסר יחוד עם בתו ויש לתרץ הא דידי' הא דרבו ר"ל במשנה בשם רבו ר' ישמעאל אמר כן (ע' סוטה כ'.) ובברייתא דאוסר יחוד עם בתו אמר משמי' דנפשי':

אולם אכתי קשה לטו"ז יו"ד קי"ז ובכ"ד דכ' דבר המפורש בקרא להיתר לא יכלו חכמים לאוסרו וא"כ הכא הא ר' ישמעאל למד מקרא להתיר יחוד בן עם אמו או בתך ואיך חולק ר"מ לאסור יחוד ומש"ה מפרש הגמרא פשטי' דקרא במאי כתיב ר"ל דהיתר יחוד רק דרש לא מפרש בפירוש להיתר ופשט הקרא בענין אחר ומש"ה יכול לחלוק:

ומה שצריך לי עיון שם ברש"י (פ"א:) ד"ה ודר עם אמו ועם בתו פירש"י דלא תקיף דאהני צלותי' דאנשי כנה"ג דלא מיגרי בקרובתא מסנהדרין (ס"ד.) (ויומא ס"ט:) ומשמע דקודם אנשי כנה"ג הי' מיגרי גם באמו וצ"ע מסנהדרין (ק"ג:) מנשה בא על אחותו אמון בא על אמו אמרה לו אמו כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו אמר כלום אני עושה כדי להקניט אח בוראי ומוכח גם קודם אנשי כנה"ג לא מיגרי באימי' ורק עשה להכעיס וכן מוכח מהקרא כדלעיל. ועוד צ"ע דגם אחר אנשי כנה"ג מצינו דמיגרי כאמו כע"ז (י"ז.) קלות שבקלות עשתה בנה הקטן מבנה הגדול ואולי גם היא להכעיס עבדה:

ובעיקר דבר היחוד בבת בנו נראה פשוט להתיר אי לית יחוד בבת בתו ק"ו בבת בנו וק"ו ניתן לדרוש דאמרינן ביבמות (ס"ב:) מנא הא מילתא דאמרי רבנן דבני בנים הם כבנים רש"י אבני בתו קאי דבן בנו פשיטא לן, והה"ד הכא אם התירו יחוד בבת בתו כ"ש בבת בנו, ובנידון בר מיצרא ועוד דן כענין וכהלכה וכבר הי':

דברי ידידו הדו"ש באהבה:

סימן לג

ב"ה יום ד' למ' מ"מ כ"ג תמוז תרפ"ט פה סטניסלאב.

כשלמה אור עושה מסיר מעלינו המטה וטוב וחסד יטה כבוד ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי משנתו רב ונקי מושלם במעלות ובמדות שונות כש"ת מו"ה יעקב נ"י שאליטא אבד"ק טרנאפאל יע"א:

כמעט שעבר כת"ה נ"י ממני ונתקו כפות רגליו מעל מפתן ביתי יום אתמול ופתחתי ספרים וראיתי כי כבר נרשם אצלי דין זה וחפצתי להחזירו לאחוריו אך חמק עבר והנני בא בכתובים להשיב על שאלתו. ע"ד איש אחד גירש אשתו בחולי מסוכן ואח"כ דרו יחד ואשתו הגרושה עדיין משמשתו ומת מחליו והניח אח קטן אי יש לומר הן הן עידי יחוד ה"ה עידי ביאה:

והנה בגיטין (פ"א.) המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי וכו' צריכה גט שני ומודים בנתגרשה מן האירוסין שאינה צריכה גט שני מפני שאין לבו גם בה וע"ש בגמרא וצ"ע לפי"מ דאמרינן בכתובות (י"ב.) ושם (ט':) האוכל ביהודה וכו' ומתייחד עמו שלא בעדים וכו' ורש"י (ט':) ביהודה הי' מתייחדין בין אירוסין לנשואין כדי שיהי' לבו גס בה ע"כ ואמאי לא חלקו הכא ביהודה גם באירוסין צריכה גט שני מפני שכבר לבו גם בה וי"ל כיון דדייק אביי שם במתניתין מקומות מקומות יש ולאו כל יהודה עושין כן לכן לא חשו כאן במשנה לחלק בזה כיון דהיא מיעוט ביהודה, ואולם בש"ע אה"ע סי' קמ"ט ס"ב הביא וכיון דחזינן דגייסי הדדי חיישינן אפילו באירוסין ושם בגמרא ב"ש ס"ל אדם עושה וכו' וב"ה ס"ל אין אדם עושה בעילתו בעילת זנית ע"כ הטעם כתמורה (כ"ז.) לא שביק איניש התירא ועביד איסורא:

אולם הא קשיא לי לפי"מ דהובא באה"ע סי' כ"ו בחמ"ח ס"ק א' בשם ראב"ד ביאת פנוי' רק מדרבנן אסור ושם מסיים בשם ת"ה ומן התורה אין איסור בזנות עם פנוי' ע"ש והובא בשם הה"מ דבאיסור דרבנן לא זהירי אינשי ע"כ אמאי אמרינן אין אדם עושה בעילתו ב"ז הא אינו רק איסור דרבנן ובדרבנן לא זהירי אינשי:

וי"ל דאמרינן בע"ז (כ'.) ונשמרתם מכל דבר שלא יסתכל באשה נאה ואפילו פנוי' וכו' מש"ה חמירא להו כזנות מדאסמיך על קרא אפילו אסתכולי מכ"ש זנות וכתיב זנות ויין ותירוש יקח ולכן אמרו אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וע' סוטה (כ"ה.) בעל אי מצי מחיל לקינויו או וכו' ת"ש ומוסרין לו שני ת"ח וכו' אמרי' לי' אחלי' לקינוייך ובעלה וצ"ע מכתובות (ע"ג.) קידשה ע"ת ובעל סתם דמחיל לתנאו ע"ש ולא בעי שיאמר דמחיל ומ"ש הכא דבעי שיאמר דמחיל לקינוייו ע' אה"ע סימן ל"ח סל"ה וי"ל לפי"מ שכ' תוס' גיטין (ע"ט:) ד"ה ב"ש מירושלמי היכא דגירשה משום זנות מאוסה היא בעיניו ולא בא עלי' וכ' ב"ש אה"ע סי' קמ"ח דאם בא עלי' עושה בעילתו בעילת זנות ובלא מאוסה

אמרי' אין אדם עושה בעילתו ב"ז ומש"ה בסוטה דקנא לה מאוסה בעיניו היא ולא בא עלי' ואם בעל סתם עשה בעילתו ב"ז ולא מחיל לקינוייו ולכן בעי שיאמר בפירוש דמחיל לקינוייו משא"כ בכתובות לא מאוסה בעיניו ואפילו בסתם אמרי' דמחול לתנאו משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות והבן:

והנה ראיתי בבר ליואי ח"ב סי' נ"א מאא"ז הגאון האמיתי זצ"ל דיש פוסקים באשה אמרי' אדם עושה בעילתו בעילת זנות וכ' הוא הטעם דאשה קרקע עולם היינו דאינה עושה מאומה ולי צ"ע דהא כ' תוס' בע"ז נ"ד דאשה קרקע עולם לענין פטור ממיחה באונס אבל לענין שאר דברים היא גם כן עושה איסור וכן כ' תוס' בכ"ד בש"ס וכן כ' תוס' ב"ק (ל"ב.) ד"ה איהו קעביד מעשה מיהו לענין חטאת ומלקות חייבת דרחמנא אחשבי' להנאה מעשה ע"כ וע' פ"ת הובא מחלוקת הראשונים אי גם על האשה קאי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות:

ובאמת מפשטות הש"ס מוכח דקאי על האשה דשניהם נקראו אדם כדכ' זכר ונקיבה בראם ויקרא שמם אדם וגם בלשון חכמים מצינו יבמות (ס"ג.) כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם ובסוטה (ה'.) אדם דם אפר מרה ע"ז (ג'.) אתה קרוים אדם ובכ"ד ופשוט דקאי גם על אשה רק היכא דאמרו אשה ואח"כ אדם אזי קאי רק על אנשים מ"מ למדנו דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות קאי גם על אשה וע' ב"ק (ק"ט:) אפילו אם נאמר איש אמרי' אורחי' דקרא היא וע' ע"ז (י"ט.) אשרי איש וכו' וע' שבת (קמ"ט:) מפני שאדם עשוי להשיר נימין וע' תוס' ע"ז (כ"ט:) דאדם קאי על שניהם ע"ש והובא ברדב"ז ס"ל באם היתה נדה והתייחד עמה אמרינן אדם עושה בעילתו בעילת זנות ויש לפקפק גם בזה דא"כ גם בלא היתה נדה הבא עלי' עבר על מימרא דרב בקידושין (י"ב:) דרב מנגיד על דמקדש בביאה ובלא שידוכי' וע' יבמות (קי"ח:) תנא קידש בביאה דאיסורא דרבנן עביד וקנים וערש"י דרב מנגיד הרי דגם בזמן המשנה הי' נוהג איסור דרב וגם כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ע' אה"ע סימן נ"ה ב"ש לרש"י ותוס' ובלא חופה לרמב"ם והוא והיא עברו על זה ואפ"ה אמרינן אין אדם עבב"ז הה"ד דאם היתה נדה נמי הכי נימא דאין אדם עושה בב"ז:

מ"מ בנידון דידן מוכח דבעינן עדים בבירור כמבואר בסי' קמ"ט ע' פ"ת ס"ק ד' בשם הרדב"ז לא כסתם איש ואשתו הדרים יחד עב"ש אה"ע ס"ס ל"א ובכ"ד והי' חולי מסוכן על הריאה ואין אונים אף דקרה דשימש ומת רק היכא דידעינן אבל לא נאמר כן וצא ולמד מקידושין (מ'.) ר"צ תבעי' האי מטרוניתא אמר חליש ליבאי ולא מצינא ובסנהדרין (ק"ז.) דוד התפאר שבימי חליו לא בטל עונתו אבל אינש דעלמא לא יוכל להתפאר באם

הוא חולה ועש"ך יו"ד ס"ס קצ"ה כשהוא חולה אשה בריאה שרי לשמשתו דכיון דחולה ליכא למיחש להרגל עבירה וכן בטו"ז ס"ס של"ה וכי יצרו של איש גדול מאשה (ע' כתובות (ס"ד:) ורש"י שם דצערו מרובה וע' ב"מ (פ"ה:) ד"ה לשון אחר כ' תאוה דאשה גדול מאיש ע"ש וצ"ע) ובפרט בחולי מסוכן זה זמן ועידן שתשש כוחו עד למאוד יכולים להתירה לשוק וכן פסק אא"ז הגאון ז"ל שם ע"ש:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה מברכו בכט"ס:

סימן לד

ב"ה יום ועש"ק אמור כ"ט למב"י תרפ"ה לפ"ק סטניסלאב לחכם אחד.

לקחתי לי זימנא לבי דואר להשיבו דברים אחדים על הערותיו והלא כה דבריי. א) בפסחים (ס"ד.) ובמועד לשמו פטור וכו' טעמא. שלא לשמו הא סתמא פטור וכו' ש"מ פסח בשאר ימות השנה כן היא גירסת רש"י ותוס' הק' הא איכא למידק מרישא איפכא ע"כ והק' כבודו נימא נעשה וכו' ויהי' דיוקא דרישא דוקא כמו בקידושין (ה':) גבי נתן הוא ושם ב' תשובות בדבר חדא דשלש תנן ועוד כלום חופה וכו' אף דמצינו כן בכ"ד בש"ס כמו (מנחות ט"ז. כריתות י"ג. יומא י"ב: חולין יו"ד:) ועוד, מ"מ כאן נאמר בה טעמא דאי מקשה לו רק א' דג' תנן איכא לתרץ תנא ושייר כלק' (ט"ז:) בתוס' ד"ה והא כ' אע"ג דתנא מנינא שייך למימר תנא ושייר וכן כ' תוס' שם להכי אמר תשובה ב':

ב) ומה שהביא מטו"ז יו"ד סימן נ"ה וצ"ב ואו"ח תרמ"ח הי' יכול כה"ג להביא עוד מב"ש אה"ע סימן י"ז ס"ק קמ"ה מרישא דברי הרמב"ם דייק דחולק על רש"י ומסיפא דייק כרש"י וע' ברכות (נ"ג.) אם רוב כותים אינו מברך אם רוב ישראל מברך ודייק הא גופא קשי' ומסיק לקולא במחצה ישראל מברך ע"ש ואפשר דהוא רק מדרבנן ולקולא ובנדרים (ה'.) תנן הריני עליך חרם וכו' ודייק הא מדקתני הריני עליך חרם ואת עלי והק' ע' רא"ש נימא נעשה היינו סתמא ב' אסורים ונעשה כאלו אמר הריני עליך ואת עלי וניחא לי מתוס' שבת (צ"ב:) ד"ה הא כ' בכ"ד לא משני נעשה וע' תוס' חולין (ט"ז.) ד"ה אמר וע' תוס' ב"ק (מ"ח:) ד"ה אימא סבור דתברא עדיף מנעשה ובחולין מפרש רש"י גירסתו היטב וטוב מאוד גירסתו ע"ש (ל'.) והיינו אם תאמר במועד לשמו דוקא אז פטור הא סתמא הוי שלא לשמו וחייב וקשי' סיפא דדייק איפכא שלא לשמו דוקא חייב הא סתמא הוי לשמו ופטור ובע"כ צריך למימר תברא מי ששנה רישא לא תנא סיפא וב' תנאי ועכ"פ תנא סיפא יסבור פסח בשאר ימות השנה בעי עקירה ואמוראין נסתפקו בזה ומכאן יפשוט דתנא דרישא ודסיפא פליגי בזה ודחאו לה ע"ש:

ג) ומש"כ על דברי הש"ך יו"ד סימן פ"ז בדרבנן ג"כ חיישינן למה"ע ומביא ראי' לזה וכ' דהפר"ח חולק עליו ואין לי' גם כן ס' פר"ח כמו שאין לי' יד מלאכי והנה בדרבנן דחיישינן למ"ע זה יש לי ג"כ ראי' ממו"ק (ה':) ראב"ע אין וכו' מפני שנראה כעודר בשביעית וכו' ולעיל (ב':) מוקמי מתניתין כרבי שביעית בזמן הזה דרבנן ע"ש הרי דחיישי' למה"ע מדרבנן ושם בתוס' ד"ה מפני כ' שסוברין הרואים שלכך מתכוין וכו' ואע"ג דאמר ר' שמעון דבר שאינו מתכוין מותר וכו' וצ"ע מתוס' לק' (י"ג.) ד"ה נטייבה כ' אבל גבי שביעית לא בעינן מלאכת מחשבת ע"כ:

ולכאורה סותרים זא"ז ובסנהדרין (כ"ו.) א"ל כהן וזמר א"ל יכול לומר לעקל כו' ושם ג"כ מיירי בשביעית בזה"ז ואפ"ה איקפד ר"ל על מה"ע והנה מש"ך מוכח דס"ל דשייך מרה"ע אפילו בח"ח ואפילו באיסור דרבנן ובאמת הק' וקדמני מתוס' כתובות (ס'.) ומו"ק (ח':) וכן מהרא"ש הביאו ט"ז ס"ס רמ"ג או"ח, באיסור דרבנן לא אמרינן אפילו בחדרי חדרים אסור וזה יוכל להיות דחולק הפר"ח על הש"ך וסבירא לי' באיסור דרבנן בח"ח לא חיישינן למ"ע כתוס' לא כש"ך:

והנה הפ"ת ביו"ד ס"ם ש"ל כתב בשם מאיר נתיבים דלדינא קיים לן כש"ך לא כתוס' ואנכי לא כן עמדי דאחרי דתוס' ורא"ש וט"ז הביאם דבדרבנן בח"ח לא שייך מ"ע בודאי כותייהו עבדינן וכן הביא מג"א סימן ש"א ס"ק נ"ו בשם הב"י וסובר כן וע' סימן תקט"ז ס"ק ב' ומחה"ש מוכח דמג"א סובר דבאיסור דרבנן בח"ח שרי רק היכי דאוושא מילתא ע"ש ומעתה נימא כי גם הרמב"ם סובר כן דבאיסור דרבנן בח"ח שרי אפ"ה אוסר משום מרה"ע בנתן סאה ונטל סאה יותר מרוב ושם בבית הטבילה שכיח אנשים ונשים ולא הוי בח"ח והכא חיישי משום מרה"ע אבל בח"ח שרי וקם דינא בח"ח בדרבנן שרי אחרי כי התוס' והרא"ש וב"י וטו"ז ומג"א סוברים כן וגם הרמב"ם סובר כן והבן:

ד) ומה שהעיר בחולין (ע"א:) אמר רבא תרווייהו תנינהו טומאה בלועה תנינא טהרה בלועה תנינא וצ"ע מאי קשי' לי' לרבא קרא וק"ו אשמעינן טומאה בלועה טעמא דמתניתין משום קרא כתיב וטהרה בלועה משום ק"ו ופשיט לי' יותר טומאה בלועה דקרא כתיב מטהרה בלועה דרק ק"ו ע' ע"ז (ל"ד:) ד"ה אמר:

ה) וע"ד קושייתו מתוס' יומא (ע"ב.) דכ' ואי לא משכח"ל דאכיל נבילה סמוך לשקיעה וטבל וקאמר רחמנא דטהרה אפילו לאכול בתרומה וכו' ואסור לטמאה והק' דלמא משום דנתחללה התרומה במעיו ככריתות (ז'.) בן בתי מתעגלת ומנחות (ס"ט.) בתוס' ע"ש ולי קשה לומר דכהן שאכל תרומה נתחללה במעיו ונעשה חולין וביומא (פ"א.) נקיט זר שאכל שזפין של תרומה והקיאן ואכל אחר ראשון משלם קרן וחומש ושני

משלם רק דמי עצים ואי נימא גם בכהן שאכל נתחללה אמאי נקיט דראשון זר לינקיט בכהן שהקיאן דב' משלם רק דמי עצים דכבר נתחללה במעיו וצריך להתיישב בזה ומצאתי און לי בתוס' יומא (ע"ז.) לר"ת סיכה דרבנן דלא מתחלל וע' תוספות ישנים יומא (פ"א.) זר שאכל שופין וכו' חולקים על רח"כ דסובר נתחללה וממילא לקמ"ד דבחולין אזיל תוס' לא כרת"כ ובעיקר הקושי' כבר קדמו לב ארי' שם מה שהעיר עוד לא עיינתי, ואשאר בזה:

הנני ידידו ש"ב דו"ש באהבה ובמהרה יתהלך ברחבה:

סימן לה

ב"ה יום ה' תבוא תרפ"ו סטניסלאב.

לכבוד ידידי הרה"ג מו"ה אברהם עבר ראטענבערג נ"י אבד"ק סקאלע יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני ועל דבר שו"ב שאסר שני פעמים במקום שהי' לו להתיר אמת הדבר כי אסור לאסור המותר וכן מוכח בתוספות ע"ז (דף מ':) ד"ה אמר לא ביש לך דאמרת על טהור טמא אלא סופך לומר על טמא טהור וכן הוא בתוס' סנהדרין (פ"ז.) ד"ה ורשב"ל הקשה זקן ממרא והרי מחמיר כתבו דמן החומרא יכול לצאת קולא וכן מוכח בביצה (ט"ז:) תחילת הוראה דהאי צורבא מדרבנן לקלקולא אפילו לחומרא ובשבת (קנ"ג ע"ב) בו ביום מחקו סאה ערש"י מה שמחמירו יבוא קולא וכן הוא מפורש בש"ך יו"ד ס"ס רמ"ב בהגהת איסור והיתר סימן ט' כשם שאסור להתיר את האיסור כך אסור לאסור את המותר, והנה בע"ז (י"א.) רש"י ד"ה עיקור וכו' וע"ש בתוס' ד"ה עיקור בל תשחת ודאי איכא וע' באר היטב יו"ד סימן כ"ג ס"ק י"ב דאפילו בספק איסור יש פוסקים דאסור לגרום טרפה:

ולענין חזקה בב' או בג' מוכח ביבמות (ס"ד:) דיהי' בזה אחר זה דהיינו מל ראשון ומת שני ושלישי ומת וכן בנשואין אבל מל את ראשון ומת ושני וחי ושלישי ומת עדיין אינו מחזיק וכו' וכן אם עבר עבירה ושנה בה דוקא בזה אחר זה ומעתה בנידון דידן אם לפני שנה אסר את המותר ובכל השנה הורה כהוגן ועתה אסר את המותר פעם שני הכי נימא דמוחזק הוא ובאמת אנו רואים כל השובי"ם דמתא קרה להם במשך השנה שינבלו שלש עופות הכי נימא דמוחזק הוא ולהעבירו ובאמת בחו"מ ש"ו והיא גמרא ערוכה ב"מ (ק"ט.) מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וכו' מוכח דוקא בנבל בשחיטה אבל אם עושה כן בהוראה למה לנו להעבירו יצוה עליו הרב שלא להורות בעצמו אלא ילך אצל הרב ועוד לפי כתבו לא הוי רק ב' פעמים וגם בזה הכשיר הרב וע' תוס' כתובות

(דף ע"ו.) ד"ה אי דוקא האכילתו ובודאי גם בנבל בשחיטה בעי ג' פעמים דלאסור שו"ב ולפקח פרנסתו לא דבר קטן ע' סנהדרין (פ"א.) שלא ירד לאומנת חבירו וב"ק (קי"ט.) כל הגוזל מחבירו אפילו שוה פרוטה כאלו נוטל נשמתו ובגיטין (דף ז'.) כל מי שיש לו צעקת לגימה על חבירו ערש"י ודו"ק ומעתה אין בידי לאסרו רק מעתה יוכל לצוות עליו אם יהי' לו שאלה יבוא אליו:

ובזה הנני ידידו דו"ש ומאפס הפנאי לא יכולתי להאריך:

סימן לו

ב"ה יום ג' תצא ד' אלול תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב.

כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת הנהו דאין כהלכה מורה כש"ת מו"ה פייבל נ"י ווילינ ראבד"ק בוטשאטש יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני, ע"ד העגונה זיסל אשת מו"ה שמחה בן ר' מנחם פואל מילידי בוטשאטש אשר זה לערך י"ד שנים היא לבדה יושבת שכולה וגלמודה כי בתחילת המלחמה נקרא לצבא ובימים מועטים השמועה עשתה לה כנפים כי זה האיש כרע נפל שדוד על שדה קטל ועד אין בה כדת וכהלכה על מיתת בעלה מ' שמחה הנ"ל אך השיגה ידה ע"י שאלתה מראטען קריית כי בעלה נהרג במלחמה ביום קרב וציוו עלי' לפנות (לפי הנראה אל הקאמאנדא) ותשיג תעודה על מיתתו וכן עשתה ושלחו לה טאטען שיין מאת פינקס הערכי שלהן:

והנה כי גאוני עולם סמכו על הערכי הישי"ע וחת"ם הובאו פ"ת אה"ע סי"ז סי"א ואולם גם קמו נגדם גדולי הדור וחלקו עליהם ובאמת אנחנו לא הרהבנו בנפשנו עוז לסמוך לבד על הערכי אבל הנני אומר ברוך שבחר בהם ובמשנתם והמתירים הגדילו לעשות בפתחם שערי היתר לפני נשים אשר היו אלמנות חיות ולבות אלמנות הרנינו וחיללה לא יצא מכשול מתח"י ומצינו ראינו כי גם במקרא מגילת אסתר הי' דברי הימים לפני המלך נאמן מאד וראי' ממרדכי וימצא כתוב וגומ' ושם הלא הם כתובים בספר דברי הימים למלכי מדי ופרס ובקידושין (ע"ו) באיסטרטיא של מלך ושם (ע"ב.) בחילות של בית דוד ע"כ והי' נאמן מאוד ובברכות (נ"ח.) רב ששת מלכותא דארעא כמלכותא דרקיע והוא אמר ב"מ (ע"ג:) מוהרקיהו דהני בטפסא דמלכא מונח ופסחים (קי"ח:) חית קנה שכל מעשי' בקנה אחד נכתבים ע"כ, ואם דלא נאמן להם כחילות של דוד שיהי' עדות גמורה אבל כמסלפ"ת יהי' נחשב ובסנהדרין (ק"ו:) מי שמיע לך כמה בלעם בר כמה הי' והשיבו ר"ח לערך ל"ג ל"ד שנה וא"ל לדידי חזי לי פינקס דבלעם והוי כתוב בי' בלעם

חגירא בר ל"ג הי' קטיל יתי' פינחס ליסטאה הרי דהי' עוד מאז דברי הימים כזה איזה לחרב ואיזה מת ושם (צ"ז:) לחילות של פרס נשכרתי ובין גנזי פרס מצאתי וכו' מוכח דהכל הי' רשום אצלם וכתוב בספר ומעילה (י"ז:) עיילהו לגניזה אשכחי' האי איגרא שקלוה וקרעוה ע"ש ובתמיד (ל"ב.) שלטן ביד מלכא ולא יאי למלכא כזב הרי מוכח דהי' מוחזקים דלמלך לא יעשה שקר ובע"ז (כ"ז:) אמרי' ספק חי ספק מת אין מתרפאין מהם, רש"י. דעכו"ם ודאי קטיל לי' ע"ש ואפ"ה אמרינן שם (כ"ז.) אם הי' מומחה לרבים ודאי מותר וכתבו תוס' וע"ז אנו סומכין להקיז דם מן העכו"ם דלענין זה הכל מומחין וכן הוא ביו"ד סי' קנ"ה ע"ש:

ומעתה חזינן בספק נפשות אין מתרפאין דחשידו על שפי"ד מ"מ במומחה שרי למסור גופו בידו מכ"ש הכא שהוחזק הערכי לכתוב המתים והחיים למה לא נסמוך עליהם בכה"ג דיש פוסקים דיצאה מאיסור א"א דאורייתא ובחולין (צ"ז.) כילבית באילפס הוה וכו' וא"ל לטעמי' נה ארמאה רש"י נחתום עכו"ם ואשמעינן דמותר לסמוך עליו וכו' וצ"ע דברי רש"י דפירש נחתום ואנו מפורשים נחתום איפה פת ע' יומא (ח':) הנחתומין ב"מ (נ"ו) הלוקח מן כנחתום והם ממס' דמאי ומנין הוא יודע לטעום תבשילין ולחלק ביניהם: ונראה דמצינו נחתום היינו מבשל קדירות ע' ביצה (י"ז.) ממלא נחתום חבית מים אעפ"י שאינו צריך אלא לקיתון אחד ושם (כ"ט.) והנחתום מודד תבשילין ונותן לתוך קדירתו כדי שלא יקדיח את תבשילו ורש"י מבשל קדירות נמי קרוי נחתום ע"ש, ובזה יונח לן דברי רש"י בכאן ושם ברש"י כילבית שקץ דגים קטנים באילפס של בשר ע' עירובין (נ"ג:) תוס' ואין משיירין באילפס משום דמאכל חשוב ולא מחזי כרעבתנותא ע' או"ח סי' קע"ג מחה"ש העתיק רווחא לבסימא שכיח לכן פירש"י באילפס של בשר:

ובה"ג רע"א ז"ל יו"ד סי' ק"ח הביא מבית מאיר דפשיט מרש"י ספיקא של הש"ך דדגים טמאים עם טהורים טעם אחד להם מדלא פירש"י באילפס של דגים טהורים וכו' דפת"ח ול"נ אם לדין יש תשובה דרש"י ע"ז (ל"ה:) ד"ה וציר כ' ודרך כילבית ליגדל מאלי' בציר דגים טהורים וכו' והיא עצמה טמאה עיו"ד סי' פ"ג ולכן רש"י לטעמי' דכילבית היא נתהוה ונולדה רק בציר דג טהור בודאי הוא טעם שוה עם דגים טהורים ולא נוכל למיקם אטעמי' ולכן פירש"י באילפס של בשר משא"כ שאר דגים טמאים יוכל להיות דהוי מין בשאינו מינו עם דגים טהורים והבן ואכמ"ל, ובטי"ז יו"ד סי' צ"ח כ' קפילא אפילו אינו מסלפ"ת וכו' דבאיסורין לא בעי רק הוכחה ע"ש וע' רמ"א אה"ע סי' י"ז סוף ס' ט"ו ואם שאלו ישראל והכותי הגיד שמת אם הגיד אומדנות המוכיחות וע' חמ"ת וב"ש דבכה"ג דומה למים שאין להם סוף אם נישאת לא תצא ומכ"ש כאן דאומדנות גדולות יש שנהרג

ואיכא כתב העשוי מערכי בודאי יכולים להתירה וכל מה שהערכי כותב הוא עושה זאת רק למען הממשלה שתדע ותבחן כמה אנשי חיל יש לו ומי מהם נהרג או ברת וידע מי חרף נפשו למות ומי ברח וכמה ריבוא רבבות נרשמים שם וכל הרוצה לדעת פונה שם ונמצאו נאמרים באמת אך על זה הישראל הנהרג לא יאמן אתמהה, וכבר הבאנו דפעמים גם מהם מקבלים עדות כע"ז (ג'.) מכם יבואי ויעידו בישראל נמרוד לבן אשת פוטיפר וכו':

והנה מה דפליגי בירושלמי מצאו כתיב בשטר עש"ך חו"מ סי' מ"ז ובאה"ע סי' י"ז סעיף י"א לא דמי לספר הערכי דלשון מצא משמע בשוק או בשדה עתו"ם ע"ז (מ':) ד"ה ובאנדרטי כ' כן לכן קשה לסמוך על כתב דלא נדע מבטן מי יצא הכתב ואם היא כתב ישראל ופליגי בזה אבל כתב הערכי הוא מהממשלה ומודיע בכתב לכל העולם הנוהנפלים במלחמה הוא יותר טוב מעכו"ם מסילפי"ת ובפרט בהוכחות גדולות:

אך הא קשיא דמצינו בע"ז (י"ח:) אין הולכין לאיצטדינין וכו' ר"נ מתיר בשביל ב' דברים וכו' ואחד שמעיד עדות אשה להשיאה ערש"י ולפי הנ"ל דהם כותבין מי שמת מ"י למה לי שילך לראות הא הם רושמים וכותבין זאת ממנו וקח להתיר את האשה וי"ל כיון דזה האיש חייב ראשו לממשלה ולפי דעתן השחית התעיב ועבור זה אולי לא ירצו לכתבו כי מת כי הוא נתעב ונאלח:

אולם אכתי קשה במה דאמרי' ביבמות (קכ"א:) ובנכרי אם הי' מתכוין וכו' ורק מסלפ"ת אמאי לא אשמעינן דמהני ע"י כתב הערכי וע"ש לק' (קכ"ב.) הוחזקו להיות משיאין עפ"י עבד ושפחה וכו' אילם גם זה לא קשיא דשם אשמעינן מיחידים שמעידים ואפ"ה יש תנאים ואיפלגי דמהני אבל עפ"י הערכי מהממשלה פשיטא להו דמהני באומדנות מוכיחות וכותבים בספר מכל הנופלים ומכל העמים וזה עדיף יותר ויותר ממסלפ"ת בעכו"ם יחידי ואפילו אם שואלים בערכי ונמצא כתוב שזה מת או נהרג דכבר הגידו הראשונים לפני הערכי והמה כותבים שספרו לפניהם:

ובענין הגב"ע אמרתי להשיב דבר מה דאמרי' ביבמות (קכ"א:) טבע חסא מדיבורי' דר"נ אמר האלוקים אכלי כוורי לחסא אזלא דביחהו דחסא ואינסבא ע"כ ויש לספק בההיא דאמרי' יומא (ע"ה:) אמר רבא כל יומאי אייתי לי' אריסא מדברא יומא חדא לא אייתא לי' וכו' שמעי' לינוקא דקאמר שמעתי ותרגז בטני אמר ש"מ נח נפשי' דר"ח וכו' ע"ש אי יכולין להשיא אשתו של ר"ח על דברי רבא ומצינו בחולין (צ"ב:) א"ל לינוקא וכו' ושמואל מת ש"מ נח נפשי' דשמואל ומסיק ולא היא לא שכיב שמואל וכו' ע"כ מזה מוכח דאין ראי' להפסוק ולא נוכל לברר מזה ואולם בכתובות (ס"ב:) ביהודה בן ר"ח כיון

דלא חזי ר' ינאי האי סימנא אמר כפו מטתו ע"כ ואיך צוה ר"י כן לפי"מ דאיתא באה"ע סי' י"ז ולכן יש למחות בנשים שלא לספוד עפ"י אומדנות המוכיחות שמת ע"ש וי"ל דודאי להתיר אשה לא סמכינן כי תהי' רשאי לינשא אבל לספוד על בעלה דרך איסור גזירה שמא תינשא ע"ז סמך ר"י על רוח קדשו וציה לכפות מטתו ולכן הכא בדביתהו של חסא דטבע במים שאיל"ס דמדאורייתא מותרת לינשא ואך מדבריהם אסורה סמכו על ר"נ דאישתבע אכלי כוורא לתסא ומנא ידע זה דלמא דחפוהו מיא מת ליבשה כב"ב (ע"ג:) ברשב"ם ד"ה ואידחוהו ומדנשבע על דבריו דאכלי כוורא סברה דודאי רוח ד' דובר ונישאת ומ"מ גם כה"ג לכתחילה לא מורינן לה דתינשא ע"ז והנני אומר לענין גב"ע קשה לעמוד היתר עליהם שאמר והגידו איזה מהם איך שר' שמחה פואל נפל במלחמה ע"כ מוכח שא' מהם הגיד כן ולא אמר קברתיו ובפרט אין לסמוך על העד הב' וכל דבריהם סובבים על הפעלדווטבעל ואולם בסי' י"ז ס"ה הביא הפ"ת באיסור דרבנן יש לסמוך להתיר כה"ג ולא באשת איש איסור תורה ע"ש וכאן נראה ביצא מאיסור תורה יוכלו לצרף לזה הגב"ע להתירה ואם יסכימו רבנים דפקיע שמייהו דרינא בהדייהו:

סימן לז

להנ"ל

נעימות ימינו הגיעני ביום ש"ק העבר ומה מאד נבהלתי בראותי כי הפך עלינו השמיעות והעדים החליפו דבורם ולבי דוי עלי כי עדותן לא נאמנו מאוד ולא יהי' שניהם תואמים כי עדות הראשונה העמידו יסודתם כי שמחה פואל מבוטשאטש נפל מיתת גבורים על שדה המלחמה בקארפאטען ובא השני והעיד כי חץ ירהבו א' מאנשי חיל עסטרייך סמוך לזבארוב אצל טארנאפאל לאשר עבר הגביל לא כדת הממשלה:

והנה נפלנו ברברבתא ובשביעות (מ"ז:) ב' כתי עדים המכחישים זא"ז וכו' זו באה בפני עצמה ומעידה וכו' ור"ח פליג אבל לאיתה עדות שניהם מודים דלא מהני ובחו"מ סי' ל' בסמ"ע סק"ט כ' עדותן בטלה אפי' שבועה א"צ להכחיש העד דעדותן בטלה לגמרי וא"ז מורי זצ"ל בבר ליואי בחאה"ע סי' כ' כ"א חולק דצריך לישבע להכחיש העד:

ונראה דמצינו במו"ק (י"ט:) תוד"ה והתניא כ' לפי הברייתא לשון בטלו לא משמע בכולו ע"ש איהי' מזה ראי' לבר ליואי ואולם בכמה מקומות בש"ס מוכח דבטלה משמע בכולו ואפילו לחכמי בריסק הובא ש"ך חו"מ סי' ל"א סק"א דרוצים לומר ב' עדים יחידים המכחישים זא"ז מצטרפין יחד לעדות אחרת אבל לאותה עדות מודים דבטלה העדות וע' שבועות (מ"ח.) א' אומר גבוה שלש וא' אומר ה' מצטרפין לעדות אחרת ורש"י שכל

א' מצטרף לעד אחר להעיד על ממון ע"כ מוכח כש"ך דשניהם יחד לא מצטרפין מדלא מפרש רש"י כן דשניהם יחד מצטרפין וע' נתיה"מ קו' מתומים ותירוצו:
ומעתה בנידון שלפנינו לו יהא שיפה עדותן ולא נוכל לפסלן מצד עדים אבל מצד הכחשה שלהן שהוכחשו בחקירות זה א' בזבארוב וא' בקארפטען ולפי הנראה גם בזמן אינם שוין ע' חו"מ סי' ל' ס"ב:
והנה ביבמות (קי"ח.) אחת אומרת מת וכו' וליפלוג ר"מ ברישא אמר ר"א במחלוקת שנוי' ור"י ור"ש ורי"א בהא אפילו ר"מ מודה וכו', ויש לעיין מאי נפקא מינה בזה דמצינו כי הנהו לשונות בכ"ד בש"ס כמו לעיל (ע"ה. יומא פ"א. ברכות ל"ח:) ורבות פעמים בש"ס ובודאי יש נפ"מ בזה אבל בכאן לא אדע דלו יהא דגם ברישא פליג ר"מ אבל הוא הו"ל חד ואין דבריו של אחד במקום שנים ואף לדברי ר"א סתים לן תנא בסיפא כר"מ וכה"ג חשיב סתמא כע"ז (ס"ט:) אמר רבא הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמא כוותי' הי' אוכל על השלחן וכו' ע"ש וגם שם קשיא לי למה הוצרך רבא לפסוק כרשב"ג מכח סתמא תפ"ל כל מקום ששנה רשב"ג וכו' הלכה כמותו ע' סנהדרין (ל"א:) וכ"ד ומוכרחים אנו לומר כתוס' ע"ז (ל"ב:) הלכה כרשב"ג כ' להני אמוראי לית להו כלל כ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו ולכן איצטריך לפסוק כמותו ע"ש והה"ד הכא, ודברי התוס' ע"ז (ל"ב:) דשמואל ל"ל הני כללי צ"ע ע"ז מתוס' ב"מ (ס"ט.) ד"ה אלא כתבו דהלכה כרשב"ג אפי' בשיטה ואין נראה דהא רב ושמואל בעי לקצוץ דינר ע"ש ולדבריהם דשמואל ל"ל הני כללי אין ראי' משמואל ע"ש וצ"ע:
והנה במה שלפנינו צ"ע מאי נפ"מ דהא גם ברישא אפילו נימא ר"מ חולק הו"ל סתמא כתוס' ביצה (ב'.) ד"ה גבי כ' אע"ג דר"י חולק חשוב סתמא בחולין (מ"ג.) ברישא סתמא וסיפא סתמא וכ' תוס' ד"ה והא דכה"ג כחדא חשוב ואין לו סדר למשנה וסתמא דרישא עיקר, ונראה דמאי דאמר ר' אלעזר שנוי' במחלוקת ור"מ חולק לא רצה שנפסוק כמותו מטעם סתמא דסיפא לבדו אך לאשר מצינו דר"מ חייש למיעוטא ובכל הש"ס הלכה כרבנן באיסורין דהולכין אחר רוב ומ"מ חזינן בענין איסור א"א במים שאין להם סוף אע"ג דרובן למיתה ואפי' צורבא מרבנן עתו"ס יבמות (קכ"א.) ד"ה ולא חיישי למיעוט ואזלינן בה לחומרא הה"ד הכא כיון דר"מ חולק וסתמא בסיפא ניזל בתרה ערש"י חולין (מ"ג.) ד"ה אמוראי ויהי' הלכה כר"מ משום חומרא דא"א אבל ר' יוחנן חולק עליו דר"מ מודה וכן הלכה דזו שאמרה מת תינשא והבן:
והנה שם במשנה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ מחמיר ור"י ור"ש אומרים הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו וכן הלכה באה"ע סי' י"ז ס' מ"ט ואתא ב"י והביא

בסי' ט' והוסיף עד א' אומר מת ועד א' אומר נהרג אעפ"י שהם מכחישים זא"ז וכו' ה"ז תינשא והחמ"ח וב"ש הביאו דברי שלטי גבורים דכה"ג הוי הכחשה בחקירות ולרמב"ם לא מהני ופקחתי עיני וראיתי כי רבו מחלוקות בישראל בדין זה ובירושלמי מוכח בעדים מודים ר"י ור"ש דלא מהני ונידן שלפנינו מוכח הכחשה בחקירות בהמקום ובזמן וכמעט נרתעתי לאחורי ורציתי למשוך ידי מזה:

ואולם נשאתי עיני וראיתי בפ"ת שגם הנו"ב דמחמיר מכח הירושלמי כ' ומ"מ כיון דראב"ן ורא"ש מקילין ובירושלמי פליג רב על ר' יוחנן ואומר כו' ר"י ור"ש גם בעדים מתירין יוכל לסמוך עליהם אם רוצה להקל וכ' דגם רב ור"י הלכה כר"י אפשר ירושלמי לא סבירא לי' זה הכלל ע"כ:

ולכן אשובה אראה לדבר בזה ולהביא ראי' לנוב"י משך יו"ד סי' רצ"ד ס"ק ל"א כ' דאפשר ר"א ור"ש אמרי דבר אחד רק בבבלי הו"ל שיטה ולית הלכתא כוותייהו אבל בירושלמי לא הוי שיטה ושפיר הלכתא כהן, וכן משך יו"ד סי' ר"א ס"ק כ"ג כ' בירושלמי חשוב הך דדנר מי"ח דבר דהיינו כר"מ וכו' ע"כ הרי ירושלמי לא סבירא לי' תמיד כלל ר"מ ור' יוסי הלכה כר' יוסי:

ומעתה אם נרצה לסמוך על המקילין בכה"ג יש לעיין על העד נפתלי זילבערבוש מילידי קהילת כת"ה ההוא אמר כי שמחה פואל יצא מחוץ לגבולו וירה בו חץ איש חיל מצידנו לא אדע אם ראוהו בעיניו שיצא חוץ לגבולו ותיכף ירה בו הוואך או לא ראוהו כלל יוצא חוץ לגבולו רק אח"כ הכירו בקולו שהוא שמחה פואל ואין לסמוך רק מה שהאפיצירען אמרו שמת פואל במסל"ת והכירו אותו ובאמת שם לא הי' מלחמה ורחוק מהמלחמה לא שייך בדדמי וסגי במת במסל"ת עטו"ז ס"ק ס"ד ומוכרחים אנו לסמוך על הפוסקים צסבירא להו אם עברו כמה שנים יצא מאיסור תורה דמשאל"ס וע' פ"ת שם מביא מישוי"ע בשני עדים פסולים מכחישים זא"ז להחמיר ולכן ג"כ לבי מהסס בזה ואחרון הכביד:

ואולם אחרי כותבי זאת חשבתי דרכי לשוב לצדד בהיתרא דהאי איתתא ואני פי מלך שמור מאן מלכי רבנן הובא ב"ש אה"ע סי' י"ז ס"ק ס"ה וראוי לכל מורה לחזור על כל צדדים להתיר תשובת הרא"ש, והנני אומר כי מה שהחמיר הישוי"ע בשני עדים פסולים המכחישים זא"ז קשה להבין כי אחרי אשר חז"ל הכשירוהו בעדות אשה הוא שוה בכל דיניו ובכל הלכותיו לעד כשר רק עד פסול מה"ת בעי מסל"ת ועד כשר יוכל להעיד ולכן אי נימא ב' עדים כשרים המכחישים זא"ז נשאר עד א' ה"ד בפסולים וסברא גדולה יש דלא דמיא לדיני ממונות בב' עדים שהכחישו בדרישה וחקירה בטלה עדותן דהתם

צריכין זה לזה ועפ"י ב' עדים יקום דבר משא"כ הכא אינם צריכין זה לזה וסגי בחד למה יגרע דאחר מכחישן וחכמים הקילו דסגי בחד משום דייקא ומינסבא ומשום עגונה ומשום מילתא דעבידא לגלויי ע' ב"ש ס"ק יו"ד ורש"י שבת (קמ"ה:) משום אפקיעו רבנן לק"מ ע"ש:

ובעיקר ב' עדים המכחישים זא"ז נ"ל להוכיח דש"ס דילן לא ס"ל כהירושלמי דאמרי אבל לא בעדים והוא בסוף יבמות אצל ר"ט דס"ל בעדות אשה בעי דרו"ח זה הוא רק באותו העד דאמר דשם המת הי' יוחנן בן יונתן כו' ורצה ר"ט לנסותו אם לא יכחש א"ע בדרישה ערש"י כה"ג או בחקירות באיזה יום ובאיזה שעה אם לא יסתור את דבריו וע"ז מסיק הש"ס דפלוגתא והלכה דלא בעי בעד אשה דרו"ח ואולם אם קרה דהעיד עד א' וסתר דבריו מעצמו במידי דהוה דרישה או חקירה בטלה עדותו כמו בשנים בד"מ ומעתה מוכח מהש"ס דרק בעד אחד בסותר דבריו בדרו"ח בטלה עדותו אבל לא בשנים והבן:

ועוד הכא יש ב' עדים כנגד א' ואפילו הי' שנים פסולי עדות כנגד עד פסול הי' נאמנים ע' יבמות (קי"ז:) בפסולי עדות וכר"נ ולקולא והכא יש עם העד עוד אשה שאמרה כן ובפרט שהוא לאחר כמה שנים וכמו שהבאנו לעיל והדברים מוכיחים שאמת הי' הדבר לכן הנני מצטרף בשריותא דהאי איתתא והש"י יצילנו משגיאות:

סימן לח

נשאלתי מה שאמרו ז"ל רוב בנים דומין לאחי האם ב"ב (ק"י.) מה יהי' הדין בזה דרוצה לשדך את בנו עם בתולה שיש לה שני אחים אחד חכם ואחד רשע, והשבתי שיש לדון בזה מה שאמרו שם אמ"ר הנושא אשה צריך לבדוק באתי' ולמדו מאחות נחשון איזה בדיקה היא רק לכתחילה או דלמא אפילו בדיעבד ונפ"מ אי יכול להתיר הקשר עי"ז ונראה כי צריך רק לכתחילה עתו"ס מגילה (ט"ז:) ד"ה צריך כ' לכתחילה ורש"י ברכות (ט"ו.) כ' ג"כ הכי וכבר הוכחתי במק"א והבאתי מכ"מ בש"ס ומג"א סי' ל"ב וכן יש לדון על לשון הגמרא דומין לאחי האם אי הפשט ברוחני או בגשמי:

והנה מצינו בסנהדרין (ל"ו:) אתך בדומין לך להוי ע"כ ושם מוכח דקאי על רוחני ושיהיו מיוחסין בלא פגם משפחה ובע"ז (ו'.) אמר קרא אתך בדומין לך ע"כ מוכח דלשון דומה היינו בגשמי ע"ש (ושם ודלמא תמים בדרכיו צדיק במעשיו ורש"י תמים פי' עניו ושפל רוח ע"כ ומנ"ל הא, ונראה ע' שבת (ק"כ) רש"י חסיד מוותר משלו וע' ב"מ (פ"ג.) וארחות צדיקים תשמור מוכח דגם צדיק מוותר משלו וא"כ חסיד וצדיק הם במדריגה אחת ובע"ז (כ':) ענוה גדולה מכולן לריב"ל וכיון דכתיב נח איש צדיק והיינו דהגיע למעלות

החסידות מדרגה הגבוה אמר דהי' עוד תמיט היינו המדריגה היותר גבוה וזה עניו ושפל רוח דאחר החסידות אין מעלה רק ענוה ומה דצ"ע דהש"ס דלמא תמים בדרכיו צדיק במעשיו והיא כלשון מסתפק ובאמת זה הפשט הפשיט וכן משמע בעירובין (י"ח:) מקצת שבחו של אדם בפניו ראיתי צדיק וכולו שלא בפניו נח איש צדיק תמים ונראה דמצינו בכ"מ בש"ם דלמא ודאי היא ע' נדרים (פ"ג.) בר"ן ד"ה דלמא לאו דוקא היא ע"ש וע' יבמות (ע"ז.) דלמא ודאי בעמיני ע"ש והה"ד הכא לאו דוקא דלמא:

אך הא קשי' לי בנדרים (ל"ב.) בשעה שאמר הקב"ה לא"א התהלך לפני והי' תמים אחזתו רעדה אמר שמא יש בו דבר מגונה בגוף ע"ש. וצ"ע מדוע חרד ורעד א"א ע"ה כיון דתמים היינו עניו ושפל המדריגה העליונה לכן צוהו ד' ע"ז כי יראה לבוא ולהגיע אל המדרגה הלז ונראה בחולין (פ"ט.) בשעה שאני נותן גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני אברהם אמר ואנכי עפר ואפר מוכח דהי' לו מכבר מדה זו משעה דהפילו נמרוד דהי' ראוי לעשות אפר וע"י מלחמת המלכים הגיע לידי מדה עפר ואפר ערש"י פ' וירא ולא עוד דהכא אמרו גדול מה שנאמר במשה ואהרן מאברהם ובאבות דר"נ ספ"ט איתא משה עניו מאוד מדורו אמרו ולא מדורות הראשונים היינו דאברהם הי' עניו יותר מהם ופליג אש"ס דהכא ומש"ה נוכל לומר דאחזתו רעדה דכבר הי' לו מדת ענוה מכבר), והנה מאחר דרוב בנים דומין לאחי האם בין יהי' הפירוש דומין ברוחני או בין בגשמי יש להקשות ממה דאמרי' בעדיות סוף פ"ב הוא הי' אומר האב זוכה לבנו בכח בעושר ובחכמה ובשנים עי' רמב"ם וראב"ד ואף דחכמים פליגי על ר"ע מ"מ עד כ' שנים מודו ע"ש, ומעתה בכאן אמר האב זוכה לבן ופירש הר"מ דהוא מדרך הטבע וכאן אמר דומין לאחי האם ונימא בזה דהיא מחצה על מחצה היינו האב זוכה לבן לא ברוב אך במחצה ואחי האם ג"כ לא ברוב רק במחצה וכאן שיש א' והוא תמים בודאי מצרף לאלה מחצה של האב ויש בודאי רוב ושפיר דמי לשדך בזה ויוכל לסמוך שיהי' לו בנין דמעלי ואעפ"י שאין ראי' לדבר יש זכר לדבר מסוף פי"ב דמס' שמחות דר' חנינא ב"ת הי' לו בן דיצא לתרבות ותפסוהו ליסטין ויצא ליהרג אביו קרא עליו המקרא הזה ונהמת באחריתך וגו' אמו קראה עליו וכן אחותו ערב לאש לחם שקר ואחר כו' ואפ"ה מצינו שר' מאיר נשא אחותו בודאי דהי' לה עוד אחין דהי' מעלי ולא הקפיד ובפרט דכ"ז אינה הלכה רק עצה טובה קי"ל להביט ע"ז והבן:

סימן לט

ב"ה א' לסדר בהעלתך ט"ו אייר תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב:

כבוד מנהלי ומנהיגי התלמוד תורה היראים והחרדים לדבר ד' ועמהם ה"ה הרבני המופלג בתורה וביראה כש"ת מרה משה נ"י סאקאל בק' באריסלאב יע"א:

נעימות ימינו הגיעני ותאר לפני בשרד עטו לימוד הת"ת בבוקר ובצהרים ויחלקו זמן למלמדים להנפש מעבודתם מן 12 עד 2 ואולם המה לא ישקוטו וירוצו ברחובות קרי' למען הרבות זוז ויוכל להיות כי עי"ז עושים מלאכת ד' בת"ת ברמי' כי המה עיפים ויגעים יען כי מנוחה לא ימצאו כל היום ושואל אם החבורה יכולים למחות בידם או לא, והנה חשבתי דרכי להבין מאמר חז"ל במנחות (צ"ט:) דר' ישמעאל ס"ל דחובה ללמוד כל היום והלילה דכ' והגית בו יומם ולילה ואף רשב"י דס"ל דיוצא בק"ש שחרית וערבית זו רק בא"א אבל לכתחילה מחויב בת"ת בכל עת ער"ן נדרים (ח'.) ולמדו מושננתם ורש"י והרא"ש מן והגית וכן היא ביו"ד סי' רמ"ו ס"א ע"ש, ויש לראות וכי אפשר לאדם ללמוד כל היום וכל הלילה ומוכרחים אנו לבוא למאמרם ז"ל שבת (פ"ט:) ואף דהיא מר"ש ב"נ דפליג שם על ר' ישמעאל מ"מ נראה דגם ר' ישמעאל יודה לזה מה דטען יצחק לזכות את ישראל דאמר פלגא דלילותא פלגא דאכילה ושתי' ולפי חשבונו מחויב האדם ללמוד לא פחות מששה שעות ולכל היותר ז' שעות ובעירובין (ס"ה.) לא איברי לילה אלא לשינתא תוס' כמו לילי תקופת תמוז ושם לא איברי סהרא אלא לגירסא בלילי טבת ויו"ד ס"ם רמ"ו ולפי"ז במה דמקשה ש"ס נדרים (ח'.) אשכים ואשנה פרק זה נדר גדול נדר לאלקי ישראל ומקשה והלא מושבע ועומד מהר"ם וכו' הי' יכול לתרץ דרוצה ללמוד בעת שאינו מחויב היינו בהשכמה בבוקר קודם שיתחיל זמן של והגית או ושננתם אלא בלאה"כ משני שפיר דבדיעבד יוכל לפטור שחרית וערבית:

והנה בשבת (י"ב:) ר' ישמעאל קרא והטה וכו' כשיבנה ביהמ"ק אביא חטאת שמינה ע"כ ואין להקשות הא טעה בדבר מצוה ועשה מצוה ז"א דטעה בד"מ ועשה מצוה היינו דוקא כפסחים (ע"ב:) יבמתו נדה בעיל מילה כמו שבת (קל"ז.) לולב דתרומה שם דוקא הוי טעה בדבר מצוה זו ועשה מצוה ועבירה בב"א משא"כ קרא והטה הם שני דברים ובשעת הטיי' אינו קורא ובשעת שהוא קורא אינו מטה ועוד אמאי אמרו לא יקרא לאור הנר ואמאי לא אמרו לא ישנה לאור הנר והטעם כי קריאה אסור בע"פ רק בכתב ומש"ה לא יקרא שמא יטה משא"כ משנה אסור בכתב ומותר בע"פ ולא שייך לומר לא ישנה לאור הנר דודאי מותר לשנות בעת שהנר דולק כי לומד בע"פ כגיטין (ס':) דבי ר"י תני אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות ומצות ושננתם והגית יוצא בין בדברים שבכתב בין בדברים שבע"פ כנדרים (ח'.) שהבאנו אשכים ואשנה פרק זה וכו' ופריך מושבע ומהר"ס ולכן למה קורא לאור הנר לקיים מצות לימוד הא יכול ללמוד בע"פ ויקיים זה וזה

שאמר ר"י כמה גדולים דברי חכמים שאמרו לא יקרא וכו' ולא אמרו ולא ישנה א"ו שרי לשנות והי' יכול לקיים מצות לימוד במשנה ולא עשיתי מצוה ולכן אביא חטאת שמינה: ויש לחקור אי מלמד חייב ללמוד עם התלמידים כל היום או לא והנה ביו"ד סימן רמ"ה סי"א יושב ומלמדם כל היום וקצת מהלילה כדי לחנכם וכו' ע"ש מוכח דעל המלמד נטל ללמוד כל היום אבל יש לומר דכל היום היינו רוב היום דרובו ככולו ע' טו"ז או"ח ס"ס תקפ"ב וכבר הבאנו ראיות לזה מש"ס ופוסקים דרובו ככולו, אולם כאן משמע כפשוטו כל היום ממש וראי' מב"ב (ח':) דרב אשכחי' לרב שמואל בר שילת דהוי קאים בגינתא א"ל שבקתי' להימנותך רש"י שהיית רגיל ללמוד באמונה וכו' ולישב על גבם תמיד מוכח דכל היום כפשוטו דוקא, והיינו כמו שכתב רמ"א בחו"מ ס"ס של"ד דכל לומדי תורה יותר נוח להם ללמוד מלילך בטל ושם בסי' של"ה ברמ"א דצריך ליתן שכרו משלם ולא כפועל בטל דאי לא עבדי חלשי (עב"מ ע"ז. באכלוסי דמחוזא דאי לא עבדי חלשי) עסמ"ע סתם מלמדים רגילים לעסוק במלאכת לימוד הנערים כל היום ע"ש ורב מדוע הקפיד כי שבק להימנותי' דלמא הי' לו שעה או שתים להנפש מעט א"ו דהי' לומד כל היום ועתה מצאו בגנו ולכן הקפיד ור"ש השיב לו דרק עתה עשה זאת:

והנה שם ביו"ד סי"ז כ' רמ"א ואין למלמד לנעור בלילה יותר מדאי שלא יהי' עצל ביום מצינו כן ג"כ בש"ס ב"מ (פ"ג:) אי צורבא מדרבנן הוא וניים אקדומי אקדים לגירסא רש"י השכים בעוד לילה ולכך הי' מנמנם ע"כ הרי הנעור בלילה ישן ביום ולא יכול ללמוד רמ"א וכן לא יתענה אי לעצור במאכל ובמשתה מצינו ג"כ בש"ס שלנו ע' תענית (י"א:) בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כלבא לשירותא ושם אין ת"ח רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים רש"י חלש הוא ואינו יכול ללמוד וכן היא באו"ח סי' תקע"א ס"ב ומסיים המחבר ומלמדי תינוקת דינם כתלמידי חכמים מג"א שממעטין במלאכת שמים וגוזלין את הבריות ע"ש רמ"א יו"ד או לאכול ולשתות יותר מדאי כי כל אלו גורמים שלא יוכל ללמוד היטב וכו' ומסלקין לי' גם זה מצינו ביומא (י"ח.) עריות כ"פ לא הי' מניחין אותו לאכול הרבה מפני שהמאכל מביא לידי שינה תו מנינו בנדרים (ל"ז:) משום דבשבתא אוכלין ושותין ויקיר עליהון עלמא ר"ן שאכלו יותר מדאי ואינם יכולים ללמוד מתחילה שצריך עיון מרובה ע"ש. היוצא לנו מזה דאין לנו להזהיר המלמד אלא מה שמביאו הרמ"א כי תחת שלשה רגזה ארץ אם המלמד רגיל בהם מסלקין אותו אבל זו שלימד משלו עוד ב' שעות ברחובות קרי' זו לא מצינו שיתחייב בנפשו לסלק אותו אדרבא לפי"מ שהוכחנו מחויב ללמוד כל היום ואי לא עביד נחלש ובפרט בעת שקבלוהו עתה בתחילת הזמן לא הותנו עמו וע"ד הראשונה נתקבל ע' חו"מ של"ג ס"ח

ודאי על תנאי הראשון השכיר עצמו ע' קידושין (נ':) שמחמת קידושין הראשונים שלח שבת (צ"א.) כל העושה ע"ד ראשונה הוא עושה ובכ"ד בש"ס ופוסקים ואך בהתחלת הזמן אם יעשו תנאים כאלה והמלמדים יסכימו אז מחויבים לקיים כפי שהותנו עמהם: ובזה אסיים ודו"ש:

סימן מ

ב"ה יום ג' לסדר תצוה י"א אדר תר"ץ סטניסלאב:
אל כבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג החריף ובקי טובא אשר חציו שנונים עם דברים נכונים כש"ת מו"ה יעקב ג"י רינגעל אבד"ק הוסיאטין יע"א:
מאז הגיעני קונטריסו היקר ולא הי' הזמן גרמא לשום עיני עליו מפני טרדות שונות ואין שלום בעצמי והיום פניתי מעט לעיין בדברי כת"ה נ"י ובמאי דסיים אפתח, הביא דברי רשב"א הובא ב"י יו"ד רס"ה דכ' דאין מברכין שהחיינו בשעת מילה, אבל מי שמברך אין לחוש אם גמרו הימניו היינו דאם מלין אותו בשבת כ"ש לענין ברכה ע"כ והק' כת"ה דמאי ראי' ממילה הא בשבת (קל"ו.) אמרי' דמולין ממ"נ וכו' משא"כ לענין הברכה אי נפל הוי ברכה לבטלה והביא מה שהק' מג"א סי' תקכ"ו על הב"י ולא הביא דברי הרשב"א וצ"ע ע"כ, ול"נ דברי רשב"א נכונים בטעמן ולא הוצרך מג"א להביא דברי הרשב"א ולהקשות עליו קושי' כת"ה דהבט שם במחה"ש דאסביר לן דברי מג"א והעלה והביא דלפי המסקנא ביבמות לא איתא להאי ממ"נ ואיסורא דרבנן במחתך בבשר בעלמא בשבת איכא ואך בגמרו סימניו סמכינן למוהלו וסמכינן אממ"נ להתיר איסור דרבנן משא"כ הכא דליכא ממ"נ ואיכא איסור תורה לא סמכינן אסימנים ע"ש:
ומעתה נחזי אנן בענין ברכה לבטלה הביא מג"א ס"ס רט"ו דעת התוס' דהוא רק איסורא דרבנן ולדבריהם אם מברך מספק אינו עיבר על לא תשא ובא"ר מביא דגם הרמב"ם ס"ל דברכה לבטלה הוא רק מדרבנן ולפי הנראה רוב הפוסקים כתוס' וגם הרשב"א כוותייהו, וא"כ איסור תורה אין כאן ורק דרבנן ובספק אפי' איסור דרבנן אין כאן ושפיר קאמר רשב"א אם מתירין איסור דרבנן מכח ממ"נ מכ"ש דנתיר מספק ברכת שהחיינו בספק אף דליכא ממ"נ ונסמיך אסימנים:
והנה שם במג"א תקכ"ו מוכח דאית לי' לאו דלא תלין עובר גם על מת דעלמא לא לבד הרוגי ב"ד וסובר גם על נפלים עובר על לאו דלא תלין וע' חו"י ס"ס קל"ט גם כן הכי ס"ל ומביא ראי' מיבמות (ע"ט.) מוטב שתיעקר אות אחת וכו' ולי צ"ע דשם הי' הרוגי ב"ד או הרוגי מלכות ובודאי שייך הלאו דלא תלין משא"כ מת על מטתו מנ"ל ושם (ע"ח:)

על אשר המית את הגבעונים מתוך שהרג נוב עיר הכהנים וכו' והי' ע"י גרמא ע' נדה (ס"א) וכי גדלי' הרגן וכו' וסנהדרין (צ"ה.) על ידך נהרג נוב עיר הכהנים ושם (ק"ד.) תלהו ביהונתן וקידושין (מ"ב.) דינא זוטא ע"י נהרג אורי' בין כך צ"ע ביבמות שהמית את הגבעונים מדוע לא אמר הנביא שהרג נוב עיר הכהנים וגדול עונו מגבעונים ומצינו ברכות (י"ב:) ומנ"ל דאחילו לי' מן שמיא וכו' ואמרי' עמי במחיצתי וע"ש והיא לחד מ"ד דעון נוב עיר הכהנים נמחל לו ונשאר חטא רק מגבעונים אבל אכתי צ"ע משפט רשעים בגיהנם י"ב חודש עדיות ספ"ב וכאן כבר עברו ל' שנין מהריגתו של שאול כרש"י יבמות שם ומדוע יחשבו עון לו לשאול ובניו מהגבעונים ועוד דשאול ובניו הו"ל הרוגי מלכות עכו"ם ובודאי הו"ל כפרה כסנהדרין (מ"ז:) אך י"ל כי מצינו בבניו של עלי וכל מרבית ביתך ימותו אנשים ועוד כמה וכמה וע' יומא (פ"ז.) אלא שמחייבין לבניהם ולבני בניהם עד סוף כל הדורות והכל בצדק ואין להרהר, ולענין קבורה בנפל ירמי' ותהי לי אמי קברי ובקהלת וגם קבורה לא היתה לו אמרתי טוב ממנו הנפל וכתובות (קי"א.) אלא נבלתי יקומון האי בנפלים כתיב וסנהדרין (ק"י:) משעה שנזרע מכל זה מוכח דנפלים דומין לבני אדם ובעי קבורה אבל בעיקר לאו דלא תלין במת על מטתו אם הוא דאורייתא צ"ע בסנהדרין (מ"ו:) אמרי' משום רשב"י רמז לקבורה מה"ת מנין כי קבור תקברנו ובכ"מ דאמרי' רמז הוא דרבנן ע' מו"ק (ה'.) רמז לציון קברות מה"ת מנין והיא רק מדרבנן ע' נדה (נ"ז.) ואע"ג דמדרבנן הוא כיון דכתיבה וראה ע"ש, וע' ב"ב (קמ"ח.) מנין למתנת שכ"מ שהיא מה"ת וכ' התוס' דלאו מן התורה וכו' ובתענית (ב':) מכאן רמז לניסוך המים מה"ת ע"כ זה נמי אסמכתא והעיקר כלקמן (ג'.) עשר נטיעות וכו' וניסוך המים הלמ"מ ע"ש וכן כ' תוס' מו"ק (ג':) ד"ה ניסוך דאסמכתא היא וע' סנהדרין (יו"ד.) רמז לעדים מה"ת מנין ע"ש והעיקר לימוד מלא תענה ע"ש מכל הלין משמע דרמז הוא אינו מה"ת והפוסקים ס"ל דהוא מה"ת צריכין אנו לקבל דבריהם באימה:

ב) ובדבר אשר מפלפל בחכמה אודות השאלה אי יוכל המוהל לצאת חוץ לתחום למול ביו"ט ב' של גליות והביא בשם רב א' שהתיר לרמב"ם דמתיר מילה שלא בזמנה ביו"ט ב' ואפי' הרא"ש דאוסר יודה בזה והביא דיש מתירין גם ביו"ט א' ויש אוסרין גם ביו"ט ב', ואנכי מבלי הבט אל ספר אחוה דעי אף אני בפסחים (צ"ב.) אמר רבא ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהם במקום כרת אונן ומצורע ובית הפרס לא העמידו דבריהם במקום כרת ע"כ וי"ל כמו דמקשה ש"ס כתובות (י"ז:) ור"ה מתניתין אתי לאשמעינן הלא שנוין במשנה דוק ותשכח ואי משום ברייתות ליכא לשנויי ברייתא לא שמיע לי' כמו בפסחים (ק"א:) הא מייתי לי' בעצמו:

אולם יש לומר דרבא קמ"ל דכולן אמת והלכתא כוותייהו דלא תימא סמי תלת מקמי תלת דהוי כסתרי אהדדי לכן קמ"ל דאלו ואלו דברי אלקים חיים כמו שמצינו דאמרי' אין שבות במקדש וכ' תוס' פסחים (ס"ה:) ד"ה המכבד דכמה שבותים אשכחן במקדש וכן כ' תוס' שבת (צ"ה.) ד"ה שרא ושם (קכ"ג:) ד"ה לא דכמה שבותים גזרו במקדש, וע' ש"ך יו"ד ס"ס ק"י בס"ס דפעמים מחמירין בס"ס וגם בספק דרבנן. ומג"א סי' תצ"ז דפעמים ספק דרבנן לחומרא ועוד יש בכ"ד וע' תוס' חולין (ק"ד.) ד"ה ומנא כ' דלא גזרו גזלג"ז ובכ"ד גזרינן גזירה לגזירה ולא חיישינן אין לדמות גזירות חכמים זו לזו, ויש לי לדבריהם ראיות חזקות אך לא עת הוא עתה:

ומעתה דין שלפנינו שאנו דנין עליו אם מותר למוהל לצאת חוץ לתחום למול ביו"ט ב' נראה למי נדמה אותו לערל הזאה ואיזמל שאינו דוחה או לאונן וכו' ומצד הסברא נדמהו לערל וכו' ואיזמל כי זה דין ממילה וזה דין מילה. אכן לפי"מ דאמרי' בשבת (פ"ג:) טומאת ע"ז דרבנן לקולא ולחומרא לקולא מקשינן וכן היא בתענית (כ"ז.) אסמכתא נינהו ומדרבנן ולקולא, וע' כה"ג קידושין (כ'.) דדרשי לקולא ומעתה אנחנו לא נדע למי דין שלנו דומה ובאמת כבר הק' תוס' למה לא חשיב עוד בצד ערל וכו' כמו יבלת ועוד וכו' ואולם אנחנו מצינו ראינו בעשה דחי' לי' שבות דרבנן כמו בשופר אין עולין באילן ואין מעבירין עליו את התחום וכו' משנה בר"ה (ל"ב:) ובש"ע או"ח תקפ"ו ובסוכה (כ"ב:) העושה סוכתו בין האילנות כשרה ואין עולין לה ביו"ט וכן היא בש"ע תרכ"ט, וע' בסוכה (כ"ט:) קפסיק ותני ל"ש ביו"ט א' ל"ש ביו"ט שני וע' טו"ז או"ח תרנ"ה גילוח מצורע אין עושין ע"י עכו"ם אע"ג דליכא אלא שבות דרבנן עתו"ס שבועות (ג'.) ד"ה ועל ואכ"מ, ומג"א בשם רשב"א מוקצה דשבות היא אפילו במקום מצוה ולפעמים אפי' במקום כרת ונראה דהא דאזיל ר"נ בא' מבי רב לפומבדיתא ביו"ט ב' ושמתי' ר"י כפסחים (נ"ב.) מסתמא הי' לדבר מצוה דגברא רבה כר"נ לא ילך בחנם ואפ"ה שמתי' ר"י וכה"ג מצינו בתוס' סוטה (ל"ח:) ד"ה כל בירושלמי מטמא לנשיאת כפים וכו', ומצינו דהחמירו בדבריהם כשל תורה ועוד יותר משל תורה ולכן לדעתי שב ואל תעשה עדיף שלא ליילך חוץ לתחום למול אפי' ביו"ט ב' דמילה רק עשה ורק כשיגדיל איכא עליו כרת ע' יו"ד ר"ס רמ"א:

בסיומא מגילה (ה':) מלאכה לא קבילו עלייהו וכו' ואלו יו"ט לא כתיב. נראה מש"ה לא קיבלו מטעם אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ע' מגילה (ג.) ותוס' יבמות (ע"א:) תוד"ה לא וע' תוס' בכורות (נ"ח) ד"ה מפי וע' נזיר (נ"ג.) יבמות (ט"ז.) וקשי' לן מב' ימים של גליות איך הוסיפו חכמים הא אין נביא רשאי לחדש וי"ל דהי'

מטעם ספיקא דיומא וזה רשאי אולם מה שמצינו שאמרו רז"ל ביצה (ד':) שלחו מתם הזהרו במנהג אבותיכם דזימנין דגזרו וכו' ע"כ ושם איך תיקנו יו"ט ב' ונראה דמצינו במג"א סי' תצ"ד בשם עשרה מאמרות דבא נרמז יו"ט ב' של גליות ע"כ ומש"ה הי' יכול לגזור יו"ט ב' דיש לו רמז מה"ת:
ובזה הנני ידידו הדור"ש באהבה.

סימן מא

ב"ה יום ה' לסדר תולדות ב' כסלו תרפ"ט לפ"ק פה סטניסלאב:
לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרב המאוה"ג ו"ח כש"ת מוה"ר חיים ז"ל האכבערג אבד"ק ניזנוב יע"א:
יקרתו הגיעני על דבר השאלה אשר קרה בעירו שא' נדב פרוכת ואשתו נסעה לכאן וציירו לכתוב קודש לד' וחזרה האשה לביתה וארגה כן על הפרוכת ושם יש עוד פרוכת מכבר ונארג גם שם כן והורה חכם ששתיהן טעונים גניזה וחילי' דילי' מע"ז (י"ג.) אין מקדישין ואין מעריכין ואין מחרימין ואם הקדיש וכו' מעות כסות וכלים ירקבו, והנה הרי"ף והרמב"ם ס"ל דמהני תקנת שמואל הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ ובזה"ז אפילו לכתחילה ע' ערכין (כ"ט.) ותוס' ביצה (ה':) ד"ה וביקש אבל בעלי תוס' ובראשם ר"ת ס"ל דלא מהני במטלטלי כאן כיון דעשו שלא כהוגן והקדישו בזה"ז לכן ירקבו ע"ש:
ולי צ"ע לשיטת רי"ף ורמב"ם דמהני תקנת שמואל מזבחים (ע"ה:) בעי רמי ב"ח התפיס בכור לבדה"ב מה שישקול בליטרא רווחא דהקדש עדיף או דלמא זילותא דבכור עדיף ומוכח דמיירי בבכור בזה"ז שהומם ע"ש ואם לשיטתם מאי נפ"מ הא נוכל לעשות התקנה של שמואל לחללו על שו"פ ואם לא יעשו כן ג"כ הכל ילך לאיבוד בשלמא לר"ת ודעימי' מוכרח לחללו בשוי' להוליכו לים המלח שפיר איבעי' לי' אי יהי' נשקול בליטרא ג"כ דאין כאן תקנה אחרת אבל להרי"ף ולרמב"ם צ"ע וי"ל דהבעי' נפשוט שם יותר מריוח ע"ש, וחזי הוית ביו"ד סי' רנ"ח ברמ"א באומר סתם להקדש כוונתי צדקה לעניים והובא פ"ת בשם הרשב"ץ דאפילו באומר הקדש לשמים היינו לעניים כתענית (כ"ד.) ר"א איש ברתותא ע"כ ולפנינו נאמר רק הקדש עליך ואין לך בהם אלא כא' מעניי ישראל. ואפי' אלו נאמר הקדש לשמים אין ראי' כיון דגמר דיבורי' ואין בהם וכו' עניי ישראל אבל באומר הק' לשמים היינו דוקא לבדה"ב וראי' מב"ב (פ"ח.) הרי הן מוקדשין לשמים ופי' הרשב"ם דהי' רוצה לאסרו להם ושם ב"ב (קל"ג:) שית הרי הן מוקדשות לשמים היינו למקדש, וכן בנדרים (מ"ח.) הרי הן מוקדשין לשמים מוכח ג"כ הכי, והנה

אם נאמר דמי שאמר קודש לד' יהי' הפי' דאמר לבדה"ב ח"כ קשה להכריע בין גדולי ראשונים בין ר"ת ותוס' ובין הרי"ף והרמב"ם והובא מג"א קע"ד מרדכי לעולם פוסקין כתוס' עמג"א תמ"ז בכ"מ פוסקין כהרי"ף אם לא שתוס' חולקין ולכן בנידן דידן לתוס' בע"ז (י"ג:) ירקבו פי' ויניחם במקום שלא יהי' נקל לבוא לידי תקלה וירקבו ע"כ והיינו גניזה ומצינו במגילה (כ"ו:) ס"ת שבלה גונזין אותה אצל ת"ח וכן היא בש"ע או"ח ויו"ד ע"ש ומצינו ב"ב (כ'.) ס"ת שהניחה בחלון ממעט בחלון ומקשה הש"ס ס"ת והא חזי למיקרא בכלי והא בעי גניזה ומשני ושם תהי' גניזה ע"כ ואף אנו נאמר באם יתנו פרוכת לבית המדרש שם תהא גניזתה ואם תלוי בכלונסאות בפני הארון הכי נהנה מהם איש ואי משום דנוגע ומזיזה ממקום למקום גם זה שרי כר"ן נדרים (ט"ז:) כ' דהא מקדיש בהמתו אסרה עליו ועל כל העולם ואפ"ה אינה אסורה בנגיעה וכו' רק הוא תלוי ועומד ורק החשש היא כמו שאיתא באו"ח סי' קנ"ד ס"ח דכ' רמ"א ונהגו להנות בכמה הנאות וכו' לב ב"ד מתנה עליהן ע"ש וכ' מג"א וראוי לכל אדם כשמנדב דבר או גזברים כשקונין להתנות שיהי' רשאים להשתמש בה ע"כ. עתו"ס מעילה (י"ד.) ד"ה בונין כ' בנדבת יחיד לא שייך לומר לב ב"ד מתנה וא"כ זה עפ"י הדין ואך גזברים ראוי ע"ש והבן, וא"כ גם בכל דבר שמנדב אדם אין רשאים להשתמש בהם וההי"ד בפרוכת הלז אבל יש לדון באם רשמו על הפרוכת קודש לד' מי מיירי דהפירוש שיהי' קודש לבדה"ב הרי מצינו בע"ז (ל"ט.) וסימנך קודש לד' דהפירוש ד' אסרו, ורש"י סתם קודש אסור וידוע דקודש לישראל אסור בהנאה ויש בו מעילה וכאן הוי רק אסור באכילה ואפ"ה נקטו קודש לד' ותוס' הביאו קודש ישראל לד' ופרשו ד' התירו לישראל ע"ש ההי"ד הכא הפירוש קודש לד' לביהכ"נ. ועוד מצינו במגילה (כ"ט.) ואהי' להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ע"ש ואם כמקדש שפיר יוכל לכתוב לד' קודש והמה קדושים לבית הכנסת ולביהמ"ד ויתבאר זה עוד מנדרים (י"ח:) סתם נדרים להחמיר ופירושו להקל ע"ש בר"ן אפילו במפרש פירוש זה נאמן ואך בעם הארץ צריך שאלה מדרבנן ואף דהאידנא כ"ע כעה"א עיו"ד סי' ר"ה וכ"ד הכא נאמן דקדשו לביהכ"נ ועוד אומדנא דמוכח וידוע לכל העולם בעשה הפרוכת לבית הכנסת ואחרי כן כתב עליו קודש לד' וכל העושה ע"ד הראשונה הוא עושה וכ"ד בש"ס ואין זה פירוש זר וגלוי וידוע לכל היא דקודש לד' לביהכ"נ ומעתה קם דינא והוראה זו דשתי הפרוכות ישתמשו בהן בביהכנ"ס או בביהמ"ד לפאר בהם בית ד' אלוקינו:

דברי ידידו הדור"ש באהבה:

סימן מב

ב"ה יום ב' בא ג' שבם תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב:
לכבוד הבחור היקר חריף ומופלג בתורה כמר חיים יחי' לאמפין בעיר טיטשין יע"א:
את קולו שמעתי זה פעמיים הנהו דופק על מזוזת פתחי בקסת הסופר להשיבהו דבר על פלפולו ובאמת עתותי לא בידי ובפרט לקחת מיעד לפלפל אך לאשר לא יתנני פוגת לי שמתי עיני על דבריו ואדברה מה, הביא קו' פנ"י בשבת (כ"א.) אמר"ה פו"ש שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בחנוכה בין בשבת בין בחול ע"כ ובזה נכלל גם ש"ש ואמאי הא בשבת אסור שמא יטה כלק' (כ"ג:) ובחנוכה בחול אמאי לא הא לא שייך אז שמא יטה ותי' כבודו עפ"י דברי תוס' מו"ק (ח':) דאין עושין מצות ח"ח ומצות צ"כ ומש"ה אין מדליקין בש"ש בחנוכה דיש ב' מצות א' שריפת תרו"ט דמצוה כתוס' שבת (כ"ה.) ונר חנוכה, והנה לא הביא מדברי מג"א או"ת ס"ס קמ"ז כ' דאין עושין מח"ח היינו דוקא בדבר שהוא חובה ג"כ והיינו שמחויב היום לעשות ב' מצות ובזה אמרינן אין עושין מח"ח ומעתה בש"ש ונר חנוכה אין זה מח"ח דאין מחויב היום לשרוף התרומה וע' דגמ"ר או"ת ס"ס רמ"ט:
ועוד נראה בדבר זה דשורף ש"ש ובזה מקיים נר חנוכה אין זה מח"ח דמצינו בפסחים (ל"ה.) והכהנים בחלה ותרומה היינו דיוצא ידי מצה בחלה ותרומה וידוע מפסחים (ע"ג.) עבודה עבדתי בקדשים ר"ל באוכל תרומה היא עבודה ומצוה היא אכילת תרומה עשו אכילת תרומה בגבולין כעבודת ביהמ"ק ובמו"ק (כ"ת.) ר"א הוי קאכיל תרומה איתחזי לי' א"ל תרומה קאכילנא ולאו קידש אקרי והיינו דקעביד באכילתה מצוה ובגיטין (י"ב:) בתוד"ה השבתוני כ' או שיש מצוה באכילת תרומה וכו' ובודאי הכהנים שאכלו תרומה הי' עושין מתרומה לחם משנה לשבת וידוע דס"ל לטוי"ז באו"ח סי' תרע"ה דמה"ת היא הרי עושה עי"ז מצות מ"ש היינו מצות אכילת תרומה ומ"ע של אכילת מצה או לת"מ ובעירובין (ל"א.) מערבין וכו' והכהנים בחלה ובתרומה ובשעת אכילת העירוב מקיים ב' מצוות וע' תוס' ברכות (מ':) ד"ה הכל וכו' ואין זה חבילות מאחר שהי' עושה על שתיהן וברכות (מ"ט) אין חותמין בשתים מטעם דאין עושין מח"ח ואפ"ה מקדש השבת וישראל והזמנים חדא היא עי' מג"א סי' קי"ט ס"ק ז' והה"ד הכא בתרו"ט דכבר יש מצוה בשריפה ועושה עוד מצוה נר חנוכה חדא היא ואין זה חב"ח וכן מצינו בחגיגה (ז': ח'.) ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחזה ושוק בחו"מ ובבכור וכו' והיינו דיוצא בהו משום שלמי שמחה ויש שם שחי מצות בב"א מצות שלמים ושלמי שמחה א"ו כמו שהוכחנו:

והנה ראיתי בפנ"י בשבת שם כ' לתרץ הקו' הנ"ל ועוד תי' דשמן שריפה אסור להביאו לבית הפסול או להפסידו וכיון דמותר נ"ח עושה לו מדורה הרי מביאו לבית הפסול ובזה מתרץ פו"ש שאין מדליקין בשבת אין מדליקין במקדש ולמעוטי ש"ש מהאי טעמא דמביאו לידי פסול ע"ש ולי צ"ע דבכל דאמרינן אין מביאין קדשים לבית הפסול היינו דשרי באכילה ועי"ז יבוא לידי הפסד אכילה וממעט באכילת קדשים לדוגמא פסחים (י"ג:) ובכ"ד וכן מצינו כה"ג בתרומה זבחים (צ':) לא יתן לתוכו חבלי תרומה שלא יבואו לידי פסול ע"ש ושם (ע"ה:) שביעית אין לוקחין בדמי' תרומה וע"ש בתוס' דאפ"ה מותר לחמצה קודם פסח ע"ש, אבל אך בדבר הראוי לאכילה אבל היכא שנטמאת התרומה לא מצאנו ראינו שתהא אסור מטעם שמביאו לידי פסול ויהי' אסור להניח ממנה ובמנחת (פ"ט.) פירש"י שהי' נותן חצי ליג שמן בין בלילי ארוך בין בלילי קצר ומה שנשתייר בבוקר זורקו לחוץ וכן כ' תוס' ולא חשו להפסד קודש שמביאו לידי פסיל וכן מצינו ב"ק (קט"ו:) הרי שהי' לו עשר חבית של טבל טמא וראה אחת שנשברה אומר וכו' ובשמן לא יעשה כן מפני הפסד כהן, רש"י, הפסד מרובה ואיכא פסידא טובא לכהן ע"כ ולא אמר שמביאו לידי פסול וגם מטעם הפסד היא רק בחבית אבל במעט שמן שישאר אחר חנוכה הפסד מועט היא ובפסחים (ע"ה:) במשנה סכו בשמן של תרומה אם חבורה כהנים וע' פיה"מ וברטנורא מוכח דאפילו לכתחילה מותר לסוכו, וקשה דהא מביאו לידי פסול נותר וממעט באכילתו אך שם (ע"ו.) אמרינן שאני סיכה דמשהו עבדי' הה"ד דמותר לכהן לסוך הפסח בשמן של תרומה, ועוד דהתורה אמרה שלך יהא דמותר להסיקו תחת תבשילו היינו דשרי לי' להנות מהבערת תרומה אבל שיהא חיוב ואסור להפסידו ע' תוס' שבת (כ"ה:) ד"ה לפי מוכח כן, ועוד הגע עצמך וכי ידע לשער כמה שמן צריך לתקן תבשילו וכי טורטנו ומדה יהי' לו לכוין שלא ידליק השמן שריפה אחר גמר התבשיל וסילוק הקדירה מהכירה וא"כ יצא שכרו בהפסידו בכל עת שיבשל בשמן שריפה יעבור על הבאת שמן תרומה לבית הפסול:

לכן נראה בשמן שריפה אין שייך לומר שמביאו לבית הפסול ולכן גם מה שתי' פו"ש וכו' אין מדליקין במקדש היינו למעוטי ש"ש היינו ג"כ מטעם שמביאו לביה"פ ג"כ תמוה ואם הקדיש הכהן ש"ש יכולים להדליקו במנורה ואין בה שמביאו לביה"פ רק מטעם אחר נ"ל דממעט הברייתא ש"ש דאין מדליקין במקדש וברמב"ם לא גרס שמנים כלל רק פתילות לבד ולפי גירסא שלפנינו נראה דמה"ט אין מדליקין בשמן שריפה במקדש דמצינו שהקפידו על טהרת המקדש דעשו אמה כליא עורב ע' ערכין (ו'.) תוד"ה כגון וכו' ובסוטה (מ"ח.) דיוחנן כה"ג הי' מצטער עד מתי אתם מאכילין נבלות למזבח ובש"ע

יו"ד ס"ד ובאו"ח קנ"ד כ' מ"ח ובמקום שהשומן מאוס לאכול אסור להדליקו בביהכ"נ משום הקריבהו נא לפחתך ושם בטו"ז ומג"א י"א דוקא באין ס' ואסור לאכלו אסור להדליקו אבל ביש ס' דמותר לאכלו סותר להדליקו ובסוכה (נ'.) מוכח מטעם הקריבהו לפתתך אפילו במקום שמותר להדיוט אסור לגבוה וכן ב"ב (צ"ז:) גבי קידוש ג"כ אסור מטעם הקריבהו ואסור לגבוה ומותר להדיוט ובפרט בש"ש דאסור לכהן וגם אינו מן המותר ונטמא ע"י זב וזבה נדה ויולדת או ע"י שרץ ובזה אין טומאה הותרה ואפי' ע' טומאת מת דאמרינן הותרה זה דוקא לפרקים וא"א אבל לכתחילה ובכל פעם למקדש להדליק המנורה בתרומה ונטמאת פשיטא דלא ובשלהי חגיגה הזהרו שלא תגעו בשלחן ובמנורה ותטמאוהו ע"כ והשתא אנן ניקום וניעבד להדליק בש"ש דבר הטמא הייטב בעיני ד' והקריבהו נא לפחתך ומש"ה בא ר"ה ואמר פו"ש וכו' אין מדליקין בין בחול וכו' וכוללם יחד גם ש"ש וטעמו מבואר כמו הברייתא ואחריו בא רב אף שר"ה תלמידו הקדים ר"ה למען דעת שרב אין חולק עם ר"ה רק במה דמפרשי' טעמייהו אבל לא בש"ש וכולהו ס"ל דאין מדליקין משום הקריבהו ולא מיבעי' ישראל אלא אפי' כהן לא ובמאי דס"ל מותר להשתמש לאורה ורב ס"ל אסור להשתמש לאורה במאי סברא פליגי אמינא טעמא דידוע דברי הטו"ז תר"ע באו"ת דהנס ביום ראשון הי' לא בהדלקה אך שעוד נשאר בפך שמן וממנו יתברך על הלילות הבאים ולב"י דחלקו השמן לשמונה ממילא הי' נס בהדלקה גם ליל א' ובאו"ח סי' ת"צ עטו"ז כיון דבז' אין גומרין גם בחוה"מ כן שלא יהא טפל חמיר מן העיקר ובתענית (כ"ד:) אסור להנות ממעשה נסים ומש"ה ר"ה ס"ל כטו"ז דיום א' לא הי' נס בהדלקה להכי ס"ל דמיתר להשתמש לאורה ואף דבימים הבאים הי' נס בהדלקה אזלינן בתר יום א' והוא העיקר ומש"ה ס"ל כבתה זקוק לה להורות ממנו כי מהפך דלק כל השיעור חצי שעה ומאין לקחו למחר ובזה מתו' קו' התוס' ד"ה ומעתה דאי סבר כז"ל ע"כ סובר מותר להשתיוש לאורה וממנו נדע שעוד נשאר בפך שמן דרך נס וממנו נתברך השמן בפך על הלילות הביום ורב סבר כב"י דגם בלילה הראשון הי' הנס ומש"ה ס"ל אסור להשתמש לאורה לרמז על זה אסיר להנות ממעשה נסים ומש"ה ס"ל כבתה אין זקוק ר"ש דתוס' ביצה (כ"ב.) ד"ה והמסתפק כ' ביש הרבה שמן נרו יאיר יותר ובאם מסתפק ממנו הוא מכבה וע' שבת (כ"ב.) אכחושי מצוה וא"כ כיון דנתחלק השמן לשמונה חלקים ממילא בשעת התחלת הדלקה הכירו הנס שהי' חצי לוג בכל נר והי' אורו רב ולכן ס"ל לרב כבתה אין זקוק דכבר הכיר הנס מתחילת הדלקה והבן, ומדברי התוס' ביצה יש צ"ע על מג"א תרע"ב ס"ק ג' דכתב בנר של שמן אין הידור מצוה בין רב נמעט אבל בנרות ארוכים יש הידור והם נאים ביותר ע"כ ע"ש, ומתוס' הנ"ל

מוכח להיפוך ב"ש הרבה שמן הנר מאיר ביותר ובפחות אורו מכהה משא"כ בנרות ארוכים לא יתרבה אורו כלל ומש"ה שרי לחתכו ביו"ט ע"ש בתוס' ודו"ק, ושם אמר ר' ירמי' מ"ט דרב וכו' אמרוה רבנן קמי' משמי' דר"י ולא קבלה רש"י שלא חשבו לסמוך על דברינו כי אתא רבין וכו' קמי' דאביי משמי' דר' יוחנן וקיבלה ע"כ ויש להבין מדוע משמי' דר' ירמי' ולא קיבלה ומרבין משמי' דר' יוחנן קיבלה ונראה דאמרינן בכתובות (ע"ה.) ר' ירמי' כי הוי הכא לא ידע מאי קאמרו רבנן וב"ב (כ"ג:) דאפקוהו מבי מדרשא ומש"ה לא חשבו אביי לקבל דבריו אך מרבין משמי' דר"י קבלה דאביי ביבמות (ס"ד:) אמר רבין סמכא בר סמכא וכן כ' תוס' ע"ז (ע"ג.) ד"ה דרבין בר סמכא אמר אי הוי זכאי הוי גמרתי' לשמעתתא מעיקרא ר"ל דכבר בא על כל נעלם דר' ירמי' עלה לאר"י אהני לי' דחכים טובא כשם בכתובות וחד מינן כי הלך להתם וכו' וע' מנחות (נ"ב.) דרבא רצה לתרץ דבריו נגד ר' ירמי' ע"ש ושם נפ"מ לגירסא דינקותא ערש"י ול"נ דר"ל דבני הישיבה שלמדו אצלו לפני שנים לא למדו זה כיון דאז לא קיבלה מש"ה לא למד זאת לבני הישיבה ודו"ק:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן מג

ב"ה ב' לסדר תשא ט"ו אדה"ר תרפ"ט לפ"ק פה סטניסלאב. הנני נוטה כנהר שלום אל כבוד ידידי ה"ה הרב הגדול חריף ובקי מופלא ומופלג בתורה כש"ת מו"ה זלמן ראזענבערג נ"י אבד"ק קריפטש יע"א:

בשבוע העבר כתבו היקר בא אלי תוכו רצוף שאלת חכם ולפי הנראה ע"י השלג והכפור אשר נהייתה בארץ גדר דרכי ונתיבותי בגזית והפאסט התנהגה בכבדות ואחרה פעמי רגלי' לבוא ויותר משבועות שתים התעכב אנרתו. ע"ד השאלה בקצב ששחט שלשה כבשים ונטרף כבש א' ומכר הבשר לכמה בע"ב ונמצא כמה חתיכות מכבש הטריפה והי' רוב מבשר הכשר, וכת"ה מפלפל בזה עד כמה צריך להעבירו ועד כמה כובד איסורו שעשה:

והנה הדין בש"ע יו"ד קי"ט המוכר דברים אסורים וכו' ומקורו מסנהדרין (כ"ה.) האי טבחא דאישתכת דנפקי טריפתא מתחת ידי' שמתי' ר"נ ועברי' אזיל רבי מזיי' וטופרי' סבר ר"נ לאכשורי' א"ל רבא דלמא אערומי קמערים וכו' עד שילך למקום שאין מכירין ויחזיר אבידה וכו' או שיוציא טרפה וכו' בדבר חשוב משלו ע"כ:

וראיתי לדייק בכאן גבי איש רבי שערות הוי ניוול וביבמות (מ"ח.) אמר ר"ע נאמר עשיי' בראש ונאמר עשיי' בצפרנים מה להלן ניוול (היינו גילוח הראש) וכמו שאמרו בנזיר (כ"ח:) אי אפשי באשה תגלחת ופירש"י שם דזה הוי ניוול, הרי באשה גילוח הראש הוי ניוול ובאיש הוא להיפך רבי שערות הוי ניוול וגילוח יופי עמו"ק (י"ד.) והנה האי דרבי חזיי' בודאי נוכל לומר דערומי קמערים דלא הוי תשובת המשקל לענין חימוד ממון ע' יומא (פ"ו:) היכא דמי בעל תשובה וכו' מחוי ר"י באותו פרק באותו אשה באותו מקום ע"ש ברש"י מוכח שיהי' התשובה במשקל במקום העבירה שמה התשובה ולכן כאן בטבת שמכר דברים אסורים להרויח ממון בעינן שיעשה התשובה בממונו או יחזיר אבידה וכו' או לגלות שמצא טריפה משלו בדבר חשוב:

אולם הא קשיא שם ביומא בעי שיבוא דבר עבירה לידו פעם ראשונה ושני' והכא לפי הנראה סגיא בחדא או ישוב אבידה או לגלות טריפתו, ונראה דאמרי ז"ל ברכות (נ"ו.) אמר מר גלות מכפרת ע' סנהדרין (ל"ז:) ולחד מכפרת עכ"פ מחצה וע' קידושין (מ'.) ילך למקום שאין מכירין וכו' עתו"ס שם טורח הדרך ואכסנאות יפעל עליו ומשבר את יצרו ובזה אם עוד יחזיר אבידה או טריפה מתחת ידו והרי כאן שנים:

ובהא דאמרי' דמעבירין אותו צ"ע דאמרי' בבכורות (כ"ט:) במשנה החשוד למכור תרומה לשם חולין אין לוקחין ממנו אפי' מים ומלח, דברי ר"י רש"א כל שיש בו זיקת תרומה אין לוקחין וכו' ובע"ז (מ':) על משנה וכן לתרומה מפרש ר"ש וכן לכהן החשוד למכור תרומה לשם חולין לפניו הוא דאסור אבל מן האוצר מותר שמעי בי' רבנן ומפסידו מנאי ע"כ, ויש לעיין אם פליגי ר"י ור"ש על משנה ע"ז או לא דהכא בבכורות אסר ר"י אפי' מים ומלח ור"ש אוסר עכ"פ כל שיש בו זיקת תרומה ובע"ז מתירין לקנות אצלו חולין גמורים מן האוצר ולא גזרינן שמא יקנה אצלו בבית ומה דשמתי' ר"נ ולא נגדי' משים דחמירי עבדי' לי' כפסחים (נ"ב) והיא מכ"ד דברים שמנדין מליהם כיו"ד סי' של"ד סמ"ג ע"ש דחשוב י"ז המכשיל את העור היינו בגורם שחבירו יעשה איסור על ידו ע' מו"ק (י"ז. וע"ז ו'.) י"ט טבח שיצתה טרפה מתחת ידו ע"כ.,

ולכאורה שני אלה כחדא הם דגם טבח שמוציא טריפה מתחת ידו מכשיל רבים בזה ועיבר על לפני עור שיאכלו טריפות על ידו. ונוכל לומר דאעפ"י שטריפה זו מבטלה ברובה ויוכל להיות שאחרים שיאכלוהו לא יעברו על איסור שכבר נתבטל ברובא מ"מ הטבח הזה בכל ענין שהוציא טריפה מתח"י אפי' בטלוה ברובא מ"מ משמתינן ומעבירין אותו וטעמא רבא איכא הא עביד איסור על אין מבטלין איסור לכתחילה אפילו היא רק מדרבנן הא עבר על כמה אסורי דרבנן דבטל והדר וביטל אין קץ הובא בשם משל"מ

בהל' לוה דב' איסורי דרבנן הוי כדאורייתא אפילו לא עבר רק איסור אחד דרבנן מ"מ משמתינן ומעבירין אותו, ועוד מי יימר דהביטול הוי כדין ולא הי' מכירין את האיסור ועוד מי יימר דביטל הרגלים והכבד והראש לכן אף דמצינו בלוקח אחד שביטל הבשר ברוב לא מהימן על השאר וגם בביטול גמור עבר על לפני עור דכמה אנשים אלו הי' יודעים לא הוי אוכלים לי' ובאמת אסור למי שנתבטל בשבילו ואפילו באיסור דרבנן שייך לפני עור ע' תוס' עבודה זרה (כ"ב ע"א):

והנה אף שמצינו כמה פוסקים שצידדו דאין העברה רק באיסור דאורייתא לא בדרבנן והובא כן בשם מהר"י מינץ ז"ל בתשובה מ"מ מן מחבר סי' קי"ט סט"ז מוכח אפילו בדרבנן יש העברה כגון שחתך הסירכות מסלקין אותו ע"כ, ובדיקות הריאה הוא רק בדרבנן ע' ש"ך יו"ד סי' ל"ט ס"ק ג', וכן נראה לי להביא ראי' לזה ממה שאמרו חכמים בע"ז (ל"ט:) ת"ר אין לוקחים ימ"ח בסורי' וכו' מורייס וכו' חלב וכו' גבינה אלא מן המומחה ערש"י שהחניונים שבסוריא חשידי דלא קפדי אלפני עור לא תתן מכשול ומזבני לישראל וכי' ובש"ך יו"ד סי' קי"ח הוכיח במישור דחלב גבינה מוריים היא רק איסורי דרבנן ע"ש הרי שחכמים אסרו מליקח מהם מהחנוונים אלה המינים והעבירו אותן בצוותם שישראל לא יקנה הרי מפורש יוצא ב' דברים א' בדרבנן שייך ג"כ לפני עור כתוס' שם והב' דגם בחשוד על איסורי דרבנן מעבירין אותו והבן. ומעתה יפה עשה כת"ה אשר העביר את הטבח והשאר בזה נלך בעקבות רש"ל וכפי שהובא בטו"ז שם סי' קי"ט ס"ק ט"ז והכל לפי ראות עיני המורה בזה והכל לשם שמים:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן מד

לכבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי מושלם במעלות כש"ת מו"ה דוד כהנא נ"י רב דק"ק פמארין יע"א:

על דבר אשר כתב אי האב יכול לסמוך לבנו כבר האריכו האחרונים המדברים בזה והובא דבריהם בקיצור בפ"ת ביו"ד סי' א' סק"ב, ומאז הבאתי ראי' מסנהדרין (ה'.) אנא נקיטנא רשותא מאבא מארי וכו' וכבר קדמני ושמתי עיני עוד הפעם בזה, ונראה כי מצינו בשמואל (א' ח') וישם את בניו שופטים בארץ ע"כ ומוכח דשמואל סמכם ורז"ל בשבת (נ"ה:) אמרו כל האומר דבני שמואל אינו אלא טועה ורש"י יואל בן פתואל בן שמואל הנביא וכו' ובבב"מ (פ"ד.) גבי ריש לקיש א"ל מאי אהנית לי התם רבי קרי לי הכא רבי קרו לי מוכח ג"כ דר' יוחנן סמכי' אף דהי' ובסנהדרין (ה'.) אמר ר"נ כגון אנא

דן דיני ממונות ביחידי ומפרש דנקיטא רשותא מריש גלותא וידוע כי הי' חתני' דבי נשיאה כקידושין (ע'.) אלא משום יקרי' שבי נשיאה ע"ש ברש"י וביצה (כ"ה.) ר"נ שרי לי' לילתא למיפק באלונקי ובתוס' שם שבת ראש גולה הוי ושבת (נ"ד:) עשתה ילתה רש"י אשתו של ר"נ וכ"ד בש"ס ובכתובות (צ"ד:) חדא דאנא דיינא ואת לאו דיינא רש"י על פי ראש גלותא והישיבה ע"כ מוכח דריש גלותא בהיותו חתנו סמכו דלא מסתבר דסמכו קודם שהי' חתנו ומציצו בעירובין (כ"ט.) כגון דאיסקרתא דריש גלותא א"ל ד"נ אילימא משום דשכיחא גבי הרמנא רש"י אצל המושל דהיינו ריש גלותא ליטול רשות לדון ולהתיר בכורות ולסמוך ע"כ, ותיבת ולסמוך צ"ע מסנהדרין (י"ד.) אין סומכין בחו"ל ויוכל היות דלסמוך היינו לתת רשות, מ"מ מרש"י נוכל לדייק דסגי ביחיד מומחה דלא סמיך באר"י להתיר בכור לבדו כמו לדין דאמר ר"נ דנקיט רשותא דן ביחידי הה"ד להתיר בכורות דרש"י בחדא מחתא מחתינהו:

והנה הר"ן נדרים (ח': כ"ג. ע"ח:) מביא שם פלוגתא רמב"ם ורמב"ן אי בעי סמוך ולרמב"ם לא בעי סמוך ורש"י מוכח דסובר. ג"כ כרמב"ם ודברי הר"ן המה תמוהים דמפלפל אי רב הי' מוסמך והביא ירושלמי ולא הזכיר מסנהדרין (ה'.) דרבי סמכי' לרב רק לא לבכורות ולמה הביא ממרחק לחמו גם מפלפל אי ר"ה הי' סמוך ולא הביא מסנהדרין דרב סמכי' אבל לא בארץ ישראל הי' ולא הוי סמוך וכן מש"כ הר"ן וכו' תימא דר"ה רשותא נקיט מריש גלותא אי הכי אמאי קמתמה וכו' צ"ע חדא בסנהדרין אמרי' דר"ה לא נקיט רשותא מריש גלותא ועוד אפי' נקיט רשותא מריש גלותא מאי אהני לן הא ר"נ מפורש שם בסנהדרין דנקיט רשותא ואפ"ה הר"ן בנדרים (כ"ג.) מפלפל אי יכול להתיר יחידי ולרמב"ן אינו יכול דלא הוי רק גמיר וסביר וסמוך לא הוי דעיקר סמיכה מאר"י מהנשיא וסומכו דריש גולתא לא מהני רק לד"מ, והכלל לרמב"ן דבעי סמוך להתיר נדר ובכור ביחיד בעי סמיכי באר"י דוקא מהנשיא ולרמב"ם דלא בעי סמוך מהני גמיר וסביר ורשות מריש גלותא להתיר ביחיד או רשות דרשות:

ובהיותי מעיין במהרש"א בחיא"ג ב"מ (פ"ה:) ד"ה ורבי לא יתקרי וכו' בענין הסמיכות הא' ש"ש לו רשות לכוף ולדון ופטור מלשלם אם טעה ע"כ. וצ"ע דשם בסנהדרין (ה'.) מסיק ש"ס דנטילת רשות מאר"י לבבל לא מהני לפטור מלשלם אם טעה ומאי הי' מהני נטילת רשות מרבי לאר"י כי לא מהני בטעה לפטרו מלשלם ע' כתובות (ע"ט.) שמואל אמר מורה הוראה רש"י דנקיט רשותא מריש גלותא ועוד שם במהרש"א דשמואל לא סמך על עצמו להורות דבר איסור כיון שלא נסמך ע"כ וגם זה תמוה דמצינו ביצה (כ"ט.) שמואל הלכה למעשה אתי לאשמעינן ומצינו בש"ם דשמואל ורב פליגי בהוראה

והלכה כשמואל ג"כ לפעמים ע' בכורות (נ"ה:) שמואל נהרי' מכיפי' מתברך ור"ת פוסק כשמואל וער"ן נדרים (פ"ח:) הלכה כשמואל:

ב) ומה שהביא כת"ה מתענית (ט':) עולא אכיל תמרי וכו' בליליא צערוה אמר צנא דסכינא בזוזא רש"י מתוך שלוקחים בזול אוכל מהם הרבה ומצערות אותן ע"כ ומאי כוונת רש"י בזה ונראה כי בכתובות (יו"ד:) אמרי' תמרים שחרית יפות ועוד משחין משבען וכו' וכן בערבית יפות ע"ש ואיך אמר עולא איפכא אכן בגיטין (ע'.) איתא תנא והממלא כרסו מכל דבר אחזתו אחילו אר"פ אפילו מתמרי פשיטא וכו' ומסיק דהרבה גם מתמרי לא טוב וזה שפירש רש"י בתענית אוכל מהם הרבה ומצערות אותן אבל במדה ובמשקל טוב ויפה, ושם בכתובות (יו"ד:) רש"י ד"ה אין כמותן ופירש"י וטובות יותר מערבית לפי שאינו מעוכב ביום מלילך לשדות לבית הכסא בכל עת שירצה אבל בלילה טורח הוא לו ע"כ וצ"ע בברכות (ס"ב.) לעולם ינהיג אדם את עצמו שחרית וערבית (היינו בעוד חשיכה) כי שלא צריך להתרחק וביום רבא מהלך לשדה עד מיל ע"כ מוכח דבלילה טוב יותר לפנות מביום, ושם החתוניות ע' נדרים (כ"ב.) וכתובות (קי"א.) ושם (י"א.) אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו ע"ד ב"ד רש"י אם אין לו אב ואמו הביאתו לב"ד להתגייר ע"כ וביש לו אב אביו יכול לגייר אותו ע"ש בגמרא ויו"ד סי' רס"ח וצ"ע הא ביבמות (כ"ב.) אמרי' גר שנתגייר כקטן שנולד דמי ואין לו אב ואם ואי חשבינן מקודם שנתגייר הא אין שליחות לעכו"ם ואפילו להסוברים מעכו"ם לעכו"ם יש שליחות ע' מג"א תמ"ח ואה"ע ב"ש ס"ס ה' וש"ך חו"מ סימן רמ"ג אבל הכא הוא עכו"ם קטן וצ"ל דהוא רק מדרבנן. ושם ברש"י ד"ה מטבילין דאין לך גר בלא מילה וטבילה ע"כ והיא מיבמות (מ"ו.) לעולם אינו גר עד שימול ויטבול ושם ד"ה על שלשה יהי' בטבילתו כדין כל גר דבעי ג' והם נעשים לו אב והרי הוא גר ע"י ומגעו כשר ביין ע"כ:

ומש"כ צריך ג' הוא גם כן ביבמות (מ"ו:) ומגעו ביין כשר הנה מוכח דרש"י לא ס"ל כתוס' ע"ז (ס"ד:) ד"ה אין בשם רבינו יצחק דהתיר מל ולא טבל מגעו ביין בשתי' רק ס"ל מל וטבל אז מגעו ביין כשר ואי לא טבל לא אך הא קשי' לי מנ"ל לרש"י לפרש דמל וטבל אז מותר מגעו ביין הא אמרי' בע"ז (נ"ז:) דרב ס"ל תינוק בן יומו עושה יי"נ לאסור בשתי' ושמואל פליג וס"ל דאין עושה כלל יי"נ וכ' תוס' שם ונ"ז:) דתינוק לאו דוקא דהה"ד קטנים שאין יודעים בטוב עכו"ם אינן עושין יי"נ לשמואל הרי לשמואל אפילו עכו"ם קטן אינו עושה יין נסך ומנ"ל לפרש הכא אליבא דרב ויש לומר דמצינו דרב הונא תלמיד דרב הוי כביצה (מ'.) ושבת (קכ"ח.) ואזיל בשיטתו ומסתמא גם הכא רב הונא כרב ס"ל דתינוק עכו"ם עושה יין נסך ולכן בעי מילה וטבילה, יותר אין לי פנאי:

ואסיים ודו"ש באהבה ויזכה לשובע שמחות:

סימן מה

ב"ה ה' לסדר יתרו כ' שבט תרפ"ו לפ"ק סטניסלאב. שוכט"ס לכבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי משנתו רב ונקי חכם ושלם כש"ת מו"ה שלמה קליינהענדלער אבד"ק זבארוב יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני וצר לי מאד כי הכביד עלי עבטיט להשמיע במרום קולו ולכונן עטי על יתר להוגה דעות ולהגיד דבר חוק ומשפט בנידון זה ואולם לא אוכל להשיב פניו ריקם מלפני ומוכרח אנכי להגיד ואף כי הוא אצלי דבר שפתים אך למותר, והנה שמתי עיני בדברי חת"ס או"ח סימן י"ב העיר על דברי הרמב"ם מר"ה (ב':) לא צריכה דאימני עלי' מאדר מלך והק' הא ירושה הוא לו ואמאי בעי דלימני עלי', ולדידי ל"ק הא אמרי' בהוריות (י"א:) דרק בזמן ששלום הוא ובניו וגו' ורש"י ד"ה ירושה וכן הוא בזמן שהוא שלום ע"כ משמע במחלוקות אינו ירושה ומש"ה בעי רוב מנין ומשיחה ובפרט דיש למלך בנים הרבה ורוצים בצעיר יוכלו לבחור ע"ש בהוריות (י"א) דלפעמים מוקמי' זוטרי מקמי קשישי:

ובהיותי בזה ראיתי לציין מה שקשיא לי בכתובות (ק"ג:) גמליאל בני נשיא ואמר לוי צריכא למימר הא קרא כ' ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ע"כ, ומאי קשי' לי' הא אדוניהו הי' גדול משלמה ואפ"ה מלך שלמה ויהואחז קטן מיהויקים ע"ש בהוריות ומלך יהואחז, ועוד דמסיק יהורם ממלא מקום אבותיו הי' וצ"ע טובא דבפסוק נאמר כי עשה הרע בעיני ד' ויהושפט צדיק גמור והושיב שופטים בארץ והמכתב מאליהו ליהורם יוכיח שהי' בלתי צדק וכן צ"ע בהוריות שם (ח':) יהואחז ממלא מקום אבותיו ובמלכים (ב') נאמר עליו ויעש הרע בעיני ד' ויאשיהו צדיק גמור הוא וממאי דאמר יהויקים לאו ממלא מקום אבותיו מוכח דיהואחז ממלא הי' וצ"ע, ור"ש ד"ה יורם וכו' הרגיש בזה ומתרץ דאח"כ החמיץ כר"ה (ג':) הא תינח לרבא ברכות (כ"ט.) צדיק מעיקרו נמי דלמא הדר בי' אבל לאביי דס"ל גמירי שם טבא לא הוי בישא קשיא, ועוד דהא יהואחז לא מלך רק ג' חדשים וקודם הי' צדיק ותוך ג' חדשים נעשה רשע בתמי'. ובאמת דברי אביי צ"ע דאמר גמירי שם טבא לא הוי בישא מקידושין (מ':) רשב"י אפילו צדיק בכל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות, הרי דגם צדיק מעיקרו יוכל להיות דנעשה רע וע' בתוס' יבמות (ק"ט:) ד"ה מהו כ' אבל שהי' טוב מתחילה ודאי אין שום חטא בא ע"י וע'

פ"ת שם אדם טוב מעיקרו לא יהפך לרע וכו' כאביי, וצ"ע שלא זכרו מברכות פלוגתא דאביי ורבא:

והנה החת"ס כ' בכתר תורה אין בניו קודמין והביא ראי' האחרונה ממדרש דבני משה לא עמדו תחתיו אף דהיו ראוים א"ו בכתר תורה לא מהני וידוע באבות דר"נ פי"ז אמרו דלא היו ראוים מ"מ לדברי החת"ס תהי' מטעם כתר תורה לא זכו בני משה מ"מ הי"ל לזכות מטעם מלך דמשה מלך הי' כזבחים (ק"ב.) יבמה מלך ואין לומר דהי' מציפורה ולא הוי מקרב אחיך הא הנוב"י וחת"ס כתבו במלך בני לא שייך בזה הלא ע"כ שלא היו ראוים לא לכתר מלך ולא לכתר תורה, וגם חוץ לזה אין לבנות הלכה פסוקה ממדרש וכבר דברנו מזה במק"א:

אבל פשטיות דברי הרמב"ם הובא ברמ"א יו"ד ס"ס רמ"ה מוכח באמת דרב יש לו חזקה ובניו יורשים גדולתו וע' בהוריות (י"ג:) נהי דאהני לך קמרא דאביך ע' תוס' במכות (ד') ד"ה בניהו וברש"י שם דגם אביו הי' אב"ד וירש גדולתו וכן אבוה דשמואל הי' ראש בנהרדעי ע' ביצה וט'. ויבמות קט"ו:) וגם שמואל אחריו ע' נדרים (נ':) שמואל רבך וכו' ע"ז (נ"ח.) בנהרדעי ואסר שמואל ב"ב (י"ב:) דטביומי דהוא מר בר"א מלך תחת אביו במתא מחסיא ובמגילה (כ"ח.) גבי רבי בנך מה יהי' רועי בהמות ובע"ז (ד'.) אמר ר"ל ביאו ונחזיק טובה לאבותינו וכו' שלא באו לעולם וילקוט תהלים תתע"ה אלו הי' אברהם קיים וכן יעקב וכן כולם ויעקב אמר ל נעשיתי שר וחשוב רק כיומא (כ"ח:) מעולם לא פסקה ישיבה מאבותינו והיינו כתר תורה דיורש הבן כתרו ונעשה ראש:

והנה בב"ב (י"ב:) אימנו רבנן לאותבי' מר בר אחא מדפתי ומה ראה על ככה ולא נימא על מר בר"א דהי' בן רב אשי דמלך במתא מחסיא ולי המלוכה מקדם וי"ל דאחר רב אשי נתמנה הונא בן נתן כמו"ק (כ"ח.) קדחקי ריגלי דבר נתן ויוכל להיות דמר בר"א קטן הי' באותו שעה ומש"ה ישב הונא בן נתן בראש ע' גיטין (נ"ט.) ואיתא באו"ח ס"ס נ"ג בהי' בניו קטנים ומינו אחר תחתיו הואיל ואידחי אידחי ע"ש ולכן מתחילה אימנו על רב אחא דסברי הואיל ואידחי אידחי ולבסוף אימנו עליו ונתנו לו גם עתה דין קדימה:

ובמה שהביא החת"ס בשם הרמ"ע בנשיאות מהלל ואילך הי' רק מטעם כתר מלכות צ"ע דשם בהוריות מוכח דהנשיא הי' מוכרח להשיב בכ"מ שישאלו אפילו בעוקצים ואי לא מצי למיהדר רשות להעבירו מנשיאתו ע"י ואי מטעם כתר מלכות לא נפ"מ מזה אם מחויב להשיב בד"ת לכל אדם. ודוד יוכיח ברכות (ג'.) שכל מה שאני עושה אני מייעץ במפיבושת רבי ועירה היאורי ג"כ יוכיח כי הי' רבו של דוד ע' מו"ק (ט"ז:) וכן אחיתופל ואף שהיו גדולים בתורה ממנו הוא מלך עליהם, וכן מוכח מברכות (כ"ז:)

כנ"ל דהנשיא הי' חכם ויוכל להשיב לכל שואל ומזה נראה שזוכה לנשיאות מכתר תורה לא מטעם כהר מלכות. ומעתה נוכל לומר על עם ד' כדברי הלל בפסחים (ס"ו.) אם אינם נביאים בני נביאים הם ופוק חזי מאי עמא דבר כי מאז ומקדם המה מחזיקים להשיב עטרה ליושנה ולהושיב הבנים על כסא אבותם הרבנים ואף אם ראשם לאב לא יגיעו וגדולה חזקה ומנהג ישראל תורה הוא והייתי מפלפל בדברי כת"ה אך דמיתי בדעתי שלא להשיב ע"ז כמו מראשית כזאת הודעתי ובין כך נאבד ממני מכתבו:

ב) ובדבר שאלתו אודות הבנין נגד ביהכנ"ס מה שמבואר בשם הראשונים שצריך להרחיק עד שמונה אמות וכת"ה בראותו צרת נפשו כי אין איש מאנשי הבע"ב שם על לבו בדבר הזה לכן פעל ועשה השוואה עם הבונה על ערך ז' אמות ומביא מנובי"ת סי' ט"ז הובא שע"ת סי' ק"נ. ועיינתי בתשו' שם דכתב דבר זה שחידוש האגודה הוא מדעתו ולא מצאנו דבר זה בהרי"ף והרמב"ם ורא"ש ומביא דברי רשב"א הוא באה"ג חו"מ סימן קנ"ד סעיף כ"א דאפילו מאפיל דכל שיעורי חכמים כך היא וכו' ע"ש:

ולי נראה דדבר זה דביהכנ"ס צריך הרחקה ח' אמות ויותר מז' הוא מפורש בגמרא וכל הפוסקים יודו לזה ואף הרשב"א ז"ל דידוע דרשת חז"ל ב"ק (ל"ז:) שור רעהו ולא שור של הקדש ומגילה (כ"ט.) ואהי' להם למקדש מעט אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל ויחזקאל מ"ג ח' בחתם פי אל ספי וגו' וטמאו את שם קדשי ע"כ הרי דהקב"ה הקפיד כי ירחיקו בנין האנשים מבית המקדש ובאו"ח סי' תר"ו סעיף א' ואם הוא רבו צריך לילך כמה פעמים עד שיתפייס וכ' הטו"ז דמ"מ כתב דהרמב"ם למד דין זה מרב ורש"י פירש רב הי' מחמיר על עצמו אבל רמב"ם פירש רב שאני דר"ח הי' רבו של רב והטו"ז הקשה עליו ופירש דרמב"ם וטור למדו מאר"י ב"ח המבקש מטו מחבירו וכו' משמע דוקא בחבירו אבל ברבו לא עד שיפייסו אף אנו נאמר ב"ב (כ"ב.) מי שהי' כותלו סמוך לכותל חבירו לא יסמוך לו כותל אחר אלא א"כ הרחיק ממנו ארבע אמות וכן בחלונות וע' חו"מ סי' קנ"ד מי שהי' כותלו וכו' ובא חבירו וכו' ממילא מזה נשמע דוקא בחבירו ירחיק ד' אמות אבל נגד בית ד' צריך שיעור יותר:

ומעתה צריכין אנו לידע כמה שיעור הרחקה ונאמר לפי"מ שמצינו בש"ס ב"ק (כ"ה.) ובכ"ד הלא תכלם שבעת ימים ק"ו לשכינה י"ד יום ע"כ ומזה נוכל לומר כי צריך להרחיק ח' אמות מחלונות ומכותלי ביהכנ"ס וע' רמב"ן ור"ן מגילה דקדושת ביהכנ"ס (וזה"ד ביהמ"ד פרמ"ג) דרבנן וע' ב"י כאן דביהכנ"ס הוי ספק אי קדוש כעזרה או כהיכל דמי ומ"מ כיון דהנובי"ת כתב דבין ד' וח' יכריעו חכמי העיר בזה לכן אין תפיסה על כת"ה אשר עשה השוואה על הרחקת ז' אמות, ואני תמה על ראשי העיר כי עמדו מרחוק

ואין נודד כנף וגם תמה על כת"ה לפי דברת הנובי"ת יכריעו חכמי העיר מדוע גם הוא לא נמלך עמהם, ונראה כי באו"ח סי' רכ"ד כ' הרואה חכמי ישראל מברך אשר חלק מחכמתו ליראיו, ויש לעיין אי דוקא רואה חכמים הרבה מברך אבל רואה חכם אחד אין מברך או אפי' על א' מברך, ופשיטנא לי מברכות (נ"ח:) ר"פ ור"ה ברי' דר"י הוי קאזלי באורחא פגעי בר"ח ברי' דר"א א"ל בהדי דחזינך ברכינן עליך וכו' ברוך שחלק מחכמתו וכו' הרי דאפי' על א' מברכינן והה"ד הכא אפי' חכם אחד שפיר דמי לפי הנובי"ת. זאת חזיתי להשיבהו כפי מסת הפנאי:

ובזה הנני דו"ש באהבה:

סימן מו

היה אור ליום ג' ויחי צים העשירי תרפ"ד לפ"ק סטניסלאב.

ברכת שמים מעל ממדד מים בשעל אל כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי יראת ד' על פניו הסיד ועניו כש"ת מו"ה יעקב ישראל זי"ל לאנגענויער האבד"ק קאמארנא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו ושש אנכי בהקשיבי מצבא רב שלומו כן יהי' חסד אל חופף עליו כה"י. ועל דבר האשה העלובה מרת רעכל בת ר' חיים אשת האיש מו"ה שמעון מאנדיל בן המנוח מו"ה דוב בעריש מאנדיל מק' גריידינג כי הר' צבי הירש העיד שבא אליו זשאנדאר בשנת 1916 למספרם ושאל לר' צבי הירש אם יודע הוא מאת שמעון מאנדיל והשיב להזאנדאר שאינו יודע ממנו מאומה אז הראה לו הזאנדאר כתב מאת הקאמאנדא (בלשון פולניש) וקרא לפניו כי זה האיש שמעון בן בעריש מאנדיל יליד גריידינג ודר בקאמארנא נפל ואמר הזאנדאר בלשון פולניש אפאדלי:

והנה החת"ס באה"ע ח"א סי' מ"ג העלה והביא להלכה לסמוך על הערכי גם עפ"י עדותם לא במסל"ת והגאון מהר"ם בנעט זצ"ל החמיר גם בספר דברי חיים בשם חותנו הגאון ז"ל לא ניחא לי' ג"כ בזה והחת"ס מסיק דעתה דשכיח הרבה מבני ישראל שמתים בין צבא המלחמה איכא חשש עגונה יותר ויותר ע"כ ואנן אהאי טעמא ניקום ונסמוך והיכן מצינו כה"ג בש"ס. הן אמת דמצינו שחשו חז"ל לזה כמו בכתובות (ג'.) וסברי דאנים ומעגנה ויתבא ובגיטין (ג'.) משום עגונה הקילו בה רבנן ושם (י"ט:) שלא יהיו בנות ישראל עגונות וכו' משים תקנת עגונית ול"ג משום תקנת עגונות וביבמות (קט"ז:) בתוד"ה באותה שעה אמרו האשה שאמרה מת בעלי נאמנת משום דאיכא עיגינא טפי אם לא הי' מאמינים אותה והק' אמאי לא מהימני' לה דאי בעי אמרה גרשתני דנאמנת

וכו' ונ"ל לפי"מ דכ' הר"ן והביאו הב"ש בסי' ז' ס"ק ט"ו וש"ך חו"מ סי' פ"ב דמיגו לחצאין לא אמרינן ע"ש הה"ד כאן לא מהני מיגו דיהי' לחצאין דע"י מותרת לכהן וע"י גירושין אסורה לכהן לכן אינה נאמנת ע"י מיגו דגירושין ואפ"ה לא ניחא היכא מצינו להכשיר עדות עכו"ם בש"ס דנסמוך גם עתה ע"ז ומה שהכשירו חז"ל שטרות עכו"ם בגיטין (יו"ד:) כל השטרות העולות בערכאות וכו' לא דמי חדא דגם בשטרות לא התירו אך בב' כותים קוראים זה לא בפני זה ע"ש (י"ט:) גבי ר"פ וכן בחו"מ סי' ס"ח ס"ב וכאן כמו הכא רצונינו לסמוך על אחד שקרא לפני ישראל, ועוד דאמרי' בסוף יבמות כיון דשרינן א"א לעלמא כדיני נפשות דמיא ובלא זה נבין שיש חילוק גדול בין ממון לאיסור א"א אף דלענין דו"ח פסקינן באה"ע סי' י"ז סק"א דדינה כדיני ממונות אבל לענין עדות עכו"ם מי יימר דדמי להדדי ונוכל לומר דאחרי דמצינו ב"מ (ל"ח:) והיו נשיכם אלמנות שאין מניחים לינשא והם מבקשים לינשא ואמרי' טב למיתב טן דו בקדושין (מ"א.) ומצינו בסנהדרין (כ"ו.) תוד"ה משרבו משום דהוי כפ"נ התירו איסור דאורייתא זילו וחרשו בשביעית ובגיטין (ס"ב.) תוד"ה אין כ' ג"כ כה"ג ובמו"ק (ג':) תוד"ה כל כ' שחששו שלא יגרמו רעה לעולם והפסד רבים:

מכל הלין יוכל להיות גבי נשים כפיקוח נפש שאין להם לאכול ע' קידושין (ע"א.) ברש"י ד"ה אחר וחמ"ח סי' י"ז סקל"א אם היא בגפה ולכן נחית החת"ס ז"ל דרגא לסמוך על עדות ערכאות כעכו"ם מסל"ת כמו בד"מ. אבל באמת אנחנו בעת הזאת לא רצינו לסמוך על עדות ערכאות אלא א"כ הי' בלא זה צדדים להתיר, וגם בכאן בהאי עדות ר' צבי הירש אין אנו צריכים לעדותם דמי שאל להזאנדאר על זה האיש מ' שמעון אך הוא בא לר' צבי הירש ושאלו עליו ואח"כ קרא לפניו הכתב ואמר שהוא מהקאמאנדא ששלחו אליו להודיע והי' הכל הקאמאנדא והזאנדאר מסלפ"ת ואף אחד מהימן והשתא הוי עדית ישראל מפי עכו"ם מלפ"ת מפי כתב ערכאות וע"ז סמכינן דהוי כמקוים:

אך אכתי יש לעיין בזה הזאנדאר אמר נפל ובלשון אפאד "לי" היינו מת לפ"ד וידוע דאם הי' במלחמה צ"ל בעד אחד ישראל מת וקברתיו והכא הי' מלחמה ומת במלחמה קאמר ולסמוך על רמ"א בסי' י"ז סעיף נ' דיש מקילין בעכו"ם מסלפ"ת לא בעי קברתיו, קשה לסמוך חדא דנראה דדיעה ראשונה עיקר בעיני רמ"א ולכן הביאה בראשונה ועוד לעיל סעיף ט"ו כ' רמ"א כל היכא דאיכא פלוגתא אזלינן לחומרא:

אולם הב"ש שם הביא חבל נביאים דאזלינן להקל ועב"ש ס"ק ל"ה וס"ק ק"ם. והנה הטו"ז הביא מזקינו מהר"י בר"צ ומהרש"ל להקל בעכו"ם מסלפ"ת בלא קברתיו והביא בשם רש"ל דמש"כ המרדכי דסברת הלב היא דלא שייכת אותו בעי' בעכו"ם וכו' וכ'

רש"ל דלא סברת הלב לחוד אלא שיש הוכחה מן התלמוד וכו', ול"נ סמך מעט מיבמות (קכ"א:) ווי לי' לפרשא זריזא דהוי בפומבדיתא (מקומו של רב יוסף (ברכות ס"ד. שבת קנ"ג. ב"ק צ"ג.) וכ"ד בש"ס) רש"י גבור חיל ע"כ ואמאי שיבח אותו בגבורתו מוכח דמת במלחמה אמר ולא הזכיר קברתיו ואינסיב ר"י לדביתהו:

והנה בכה"ג נוכל לצרף תשו' מהריב"ל בעד מפי עד ולא אמר מת ונקבר תלינן דאם הי' הראשון לפנינו הי' מברר דבריו מת וקברתיו ואף דפליגי עליו רק במים שאל"ס יש לסמוך מ"מ כיון דיש מקילין דלא בעי בעכו"ם קברתיו נוכל לצרף תשו' מהריב"ל, והנה יש כאן ג"כ עוד עד שני ישראל שראה על הטבלא שמעון מאנדיל איזט געפאלען ולא הזכיר שם עירו והוא ג"כ עד ישראל מפי כתב עכו"ם מסלפ"ת אבל לא הזכיר שם העיר ונוכל ג"כ לצרף להיתר כנ"ל, ולכן אם יסכימו בעלי תריסין להתיר את העגונה הנ"ל גם אנכי דרינא בהדייהו שיבא מכשורי:

דברי ידידו הדור"ש באהבה:

סימן מז

בעזהשי"ת יום ג' יו"ד ניסן תרפז"ל פה"ק סטניסלאב:

נטע שורק מוציא ברק מקשה ומפרק ה"ה כבוד אהובי ידידי הרב החריף ובקי נגיד ורב תבונות המפורסים לשם ולתהלה כש"ת מו"ה ליבוש נ"י אראק בעיר טארנאפאל יע"א:

נעימות ימינו הגיעני האמנם עתותי לא בידי המה וטרדותי רבו למעלה ראש אולם למען כת"ה חצני נערתי לבוא עמו בדברים אחדים ולי מה יקרו דבריו כי שדר לן מר חורפא כי העיר בצדק בדברי תוס' בכורות (נ"ה:) איך הי' מזין על מישאל ואלצפן הא לא הי' להם מים חיים. והק' כת"ה משבת (ל"ה.) מעין המיטלטל טהור וערש"י וא"כ הי' יכולים להזות מהבאר של מרים ע"כ ואשתומם כשעה חדא על קו' ואחרי אשר שמתי עיני אמרתי להודיעהו מה שנראה לי בזה:

והנה מצינו רש"י שבת פ"ה טהור פירוש מלקבל טומאה ע"כ וצ"ע פשיטא דהא הוי מאבן וכלי אבנים אינם מקבלים טומאה, ע"ש יומא (ב':) תקינו לה כלי גללים כלי אבנים כלי אדמים כי היכי דלא ליקבלו טומאה, וא"ל דרש"י פירש כן על מי המעין טהור זה ג"כ פשיטא דרב ס"ל בפסחים (ס"ז.) משקין בית מטבחיי' דכן ממש מדאורייתא ע"ש וכאן המימרא רב ואפשר לומר דעיקר כוונת רש"י להשמיענו דאין הבאר פוסל שאובין דכלי אבנים ג"כ פוסלין המקוה. משום שאובין ע' מקואות פ"ד מ"א והכא לא פוסל כדמסיק דלאו ככלי דמי' וע' תויו"ט אבות פ"ה מ"ו ופי הבאר דמביא למה לא נזכר הנס

שהסלע נתן מים בתלוש ע"כ וצ"ע דנראה דנעלם מהם מימרא של רב ותורת אמת בפי רש"י שפי' הסלע מתגלגל וכו':
ויש לעיין מנ"ל לרב לומר מעין המיטלטל טהור היינו דאינו כלי לפסול את המקוה ועוד צ"ע מאי נדייק מזה עתה וכה"ג הק' תוס' סנהדרין (ט"ו:) ד"ה שור דמאי דהוה הוה וגם א"ל כתרוצם למיסבר קראי דמאי קרא יש כאן להבין וע' ב"ש אה"ע סי' י"ז ס"ק י"א אשת אלי' מותרת ונפ"מ אם יזכה איש כמותו בשם מהרי"ל והה"ד הכא, ויש לחקור מאין באה הבאר של מרים אם מן היבשה או מן המים והנה זה בא ר' חייא והודיענו כי הבאר של מרים היא בימה של הר הכרמל וממנו נקח לשפוט מישרים כי מן הים נבראה וממקום שבאה שם שבה ללכת להשיבה אל מקומה הראשון אל הר הכרמל ואמרו בכלים פי"ז מי"ג כל שבים טהור ע' פיה"מ להרמב"ם מתו"כ או בגד או עור וגו' דוקא מן הגדל בארץ ועל דבר זה ירמזון דברי רש"י שבת (קמ"ג.) ספוג אם יש לו וכו' ואינו מקבל טומאה וכ' רש"י דאינו לא בגד ולא עור ולא שק ע"כ והיינו דהוא גדל במים ע' או"ח סי' ש"כ סי"ז והמה טהורים לגמרי ואינם פוסלין גם משום שאובין, ואחרי אשר ר' חייא אמר כי בארה של מרים היא בים ולכן שפיר אמר רב מעין המיטלטל טהור כיון שבא מן הים הוא טהור והנה במקואות פ"ה ומייתי לה בשבת (ק"ט.) רי"א כל הימים מטהרים בזוחלין ופסולין לזבים ומצורעים ולקדש מהם מי חטאת דאינו מים חיים עיי"ש וא"כ כיון דבארה של מרים ג"כ באה מן הים אינה עדיפא מים וטהר רק בזוחלין אבל לא לקדש ממנה מי חטאת ויתורץ קושייתו כנ"ל:
ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה ומברכו בחג כשר ושמח:

סימן מח

ב"ה אור ליום ה' בשלח י"א שבט תרפ"ה לפ"ק סטניסלאב. יערוף ברכתי כמטר לתאנה נוצר ונוטר לישראל בתפארה עוטר כבוד הרב הגאון חריף ובקי משנתו קב ונקי מוכתר במעלות ובמדות כש"ת מוה"ר זאב וואלף לייטער נ"י אבד"ק פיטסבורג בארץ אמעריקא:
נעימות ימינו זרוע תפארתו הגיעני יום אתמול הנכתב הי מקץ העבר וחיבורו היקר אשר פיו יקבנו בית דוד בא אלי זה שבועות מקודם ונפשי יודעת מאוד כי נטל עלי להשיב שולחי דבר ולהודיע נאמנה מה מצאתי בו אולם אחרתי עד עתה וצר לי מאוד כי חיבורו איננו כעת תחת ידי כי בני הרה"ג אבד"ק העליטש נ"י הי' אצלי וכראות חיבורו נתן עיניו בו ושמו בכליו וילך לו ואדכרתן מילתא מה שהובא פ"ת תענית אות ח' ת"ח כל אחד מודה לחבירו בין על האמת בין על השקר ע' חת"ס ח"ו סימן ס"ו ול"נ עפ"י מה דאמרינן

בשבת (קי"ז:) אמר ר"י מעולם לא עברתי על דברי חבירי יודע אני שאין אני כהן ואם אמרו עלה לדוכן אני עולה וזה מודה לחבירו בין על האמת ובין על השקר אף שאינו כהן עולה לשמוע לקול חביריו:

ושם בתוס' לא ידע ר"י מה איסור יש בזה העולה לדוכן אם לא משום ברכה לבטלה וכבר צווחו ע"ז מג"א סימן קכ"ח וחמ"ח וב"ש סימן ג' מכתובות (כ"ד:) דיש איסור עשה ורמ"א שם תירץ ע"ש ונראה בגיטין (נ"ט:) וקדשתו לפתוח ראשון וכו' ונדרים (ס"ב.) ובני דוד כהנים מה כהן נוטל בראש אף ת"ח דינו ככהן וידוע דכמה תלמידי חכמים קרי' בכהני וע"ז אמר ר"י לא איסור בזר ת"ח דדינו ועוד קודם לכהן עה"א (עש"ך יו"ד סימן רמ"ז ס"ק י"ד ב"ש) העולה לדוכן אבל זר עה"א בעשה ולענין ברכת כהנים ע' טו"א מגילה (כ"ח.) דר"א ב"ש תקנו והוא ור' יוסי היו בזמן אחד ע' סנהדרין (י"ד.) ועדיין לא נתקנה או ר"י לא ס"ל:

עוד י"ל ת"ח דרכו להודות עפי"מ שמצינו אצל מש"ר דקצף על בני אהרן על שעיר החטאת ששרפו מדוע לא אכלתם וגו' ואהרן השיב אם שמעת בקדשי שעה לא שמעת בקדשי דורות ויש ק"ו כזבחים ק"א וידוע דאהרן למד ממשה כעירובין (נ"ד:) וע"ז הלכה רמזו בנדרים (ל"ח.) בתחלה הי' משה למד תורה ומשכחה וכו' והנה לפי הוראת משה שמע גם בקדשי דורות ואח"כ הודה לאהרן א' כי לא שמע בקדשי דורות לאכול רק בקדשי שעה שמע ומה שאמר בתחלה איננו כן והב' כי שמע מפורש בקדשי דורות שלא לאכול ושכח הלכה מעתה הודה על השקר שתחילה אמר ששמע בקדשי דורות לאכול והודה שלא שמע והודה אח"כ על האמת ששמע בפירוש שלא לאכול וזה הודה ולא בוש שלא שמע לבד אלא אמר עוד שמעתי בפירוש ושכחתי:

ובפתח ספרו הבריק עיני שחקר אם יוכל ללמד לעכו"ם תורה כגון היכא דאיכא אחר ורצה ללמדו והביא מכמה מקומות בש"ס כמו חגיגה (י"ג.) בתוס' וראיתי שהביא דברי מג"א של"ד והנאני דש"ך יו"ד סימן קע"ט הביא בפשיטות דשם שנכתב בלשון חול כמו גאט מותר למוחקו ומג"א שם הביא בשם ש"ג ספרים שכתבו בלשונם צ"ע וכו' ואי לחוש לאזכרותיהן שלא למחוק אותן וטוב להחמיר ולש"ך פשיטא לקילא ודברי מג"א אישתמיט לפ"ת יו"ד סימן רע"ו ס"ק י"א מדלא הביאו ע"ש ועש"ך יו"ד סימן רל"ז ס"ק ב' וע"פ גאט או דיאו הוי שבועה וע' מד"ר שה"ש דומה דודי לצבי וכי' דיאו והנה מצינו בש"ס שעכ"פ היו בקיאים בתורה כמו בכורות (ה'.) קונטריקוס השר עם ריב"ז ובחולין (כ"ז:) ועוד שאלו ערש"י ותוס' ב"ב יו"ד שאל טירנוסרופום את ר"ע ובע"ז (מ"ד:) שאל פרוקלוס וכו' ובזבחים (י"ט.) קמי' איזגדר מלכא ממלכת כהנים כתיב ע"ש וממי למדו

ואפשר מהמינים שהיו באותו העת או בע"כ כתוס' ב"ק (ל"ט.) ועב"ב (קט"ז.) רשב"ם ד"ה לא וסנהדרין (ל"ח:) ד"ה כ"ש:

והנה מצינו כי מלכי פרס היו בקיאים בדינים ובאו"ה כסוף ע"ז הוי יתבי קמי' דשבור מלכא ובסוף ב"מ אמרוה קמי שבור מלכא ומי למד אותם הדינים לא נדע ואפ"ה מה שרצה עשרה זימנין בקרקע ויהיב למר יהודה לא אדע אם יצא חובת היתר דקודם שרצה פסיק אכיל ואח"כ לבאטי ואפילו דדצה אח"כ כבר נאסר האתרוג למעלה במקום שחתך אח"כ חתך משמע מקום זה שחתך כבר ואיך אכיל מר יהודה ובפרט לטו"ז או"ח סימן תרמ"א ס"ק ו' דקליפה חיצונה יש בה חריפות וא"כ אפשר דנאסר כל האתרוג אם נאמר דלאו דוקא קורט של חילתית עיו"ד ס"ם קכ"א. ובהדי שותא אציין בכורות (י"ב.) מאי לפדות בפסוה"מ [בשיווי בודאי מותר לפדות כלעיל רש"י ד"ה אי ואך שלא בשיווי הבעי'] והק' ח"א ממכות (כ"ב.) המנהיג בשור פסולי המוקדשין חייב משום כלאים ות"ק ס"ל הכא אין פודין בכלאים ויכילנא לתרץ דהבעי' אליבא דמ"ד דפודין בכלאים אך שינוי' דחיקא היא ונראה לפי"מ שכתב הטו"ז בשם לבוש או"ח סימן תרמ"ט ומג"א תרמ"ח דטעם פסול כלאים משום דנעשה בו עבירה ע"ש ואימאוס לגבוה וההדה"כ אין פודין בו וא"כ פסוה"מ דלא נעשה בו עבירה רק דבא משום שנפל בו מום ופדאו שפיר מותר לפדות בו ואין בו משום איסור כלאים לענין זה ובעי שפיר אליבא דר"י:

והנה שמעתי מבנו החריף ובקי כמר אהרן ע"ה שכת"ה מפלפל לענין קבורה בכזית ע' שבת (צ"ג:) משנה וכן כזית מן המת ועתיו"ט ובני ישששכר בשם המל"מ ועיינתי מהירושלמי כי קבר תקברנו והיא חלושה, והנה מצינו בכ"מ רמז דהיא רק מדרבנן כמו מו"ק (ה'.) ושם בתוס' וב"ב (קמ"ז.) ובתוס' יבמות (כ"א.) רמז לשניות ובסנהדרין (מ"ו:) רמז לקבורה מה"ת מנין קבר וכו' מוכח דאסמכתא ורק מדרבנן והנה מצינו מו"ק (ה':) אין מציינין על כזית מן המת ואמר ר"פ הכא בכזית מצומצם וכן בירושלמי שקלים פ"א דקוברין כזית מן המת ומוכח דבעי קבורה ורק אין מציינין וכן ראיתי ספק אי קבר לאדם וחזר ונתגלה אי חייב לקברו פעם ב' והבאתי ראי' מסנהדרין (פ"ב.) קברי' והדר נבוג קברי' והדר נבוג מוכח דחייב לקברו כמה פעמים ושם גבי יהויקים קבורת חמור פירש"י ע"ז מושלך ברחובות וצ"ע מב"ב (ק"א:) קבורת חמורים היא זו היינו קבר בבור זקוף ע"ש ועל סחוב יהשלך הי"ל לפרש כן ושם בתוס' (מ"ו:) ד"ה הספידא וכו' וצ"ע משבת (ק"ה:) גבי יהושע שרגש עליהם ההר שלא נספד כהלכה, ואי יקרי' דחי' הרי מחלו ישראל ואמאי רגש ההר וצ"ע, ושם (מ"ז:) א"ל אביי הרוגי ב"ד כיון דבדין קמקטלי לא הוי להו כפרה תדע דתנן לא הי' קוברין אותו בקבורת אבותיו ע"ש דמוכח על כל הרוגי

ב"ד קאי וצ"ע הלא משנה שלימה שנינו לעיל (מ"ג:) אומרים לו התודה שכל המתודה יש לו חלק לעולם הבא ע"כ ומוכח דהרוגי ב"ד הי"ל כפרה ועוד צ"ע ממאי דכתבו תוס' לעיל (ל"ה.) ד"ה אין הק' אמאי לא דחי שבת הא מקלקל בחבורה פטור ותי' הכא חשיב תיקון דיש לו כפרה ע"כ ולדברי אביי דכל הרוגי ב"ד אין להם כפרה מדמייתי תדע א"כ קו' התוס' הדרא לדוכתי' ואפשר אביי רק לחדודי אמר והמסקנא דמיתה וקבורה מכפר, ושם אמר ר"א אבילות מאימת קא מתחילה מסתימת הגולל כפרה מאימת הוי מכי חזיא צערא דקיברא פורתא הלכך הואיל ונדחה ידחה וצ"ע ממנחות (נ"ד.) אמ"ר כל היכא דמעיקרא לא הוי בי' [ערש"י לא אסור אלא מיא בעלמא ע"כ דאי הוי בי' כ"ש גם כן אסיר מדרבנן] והשתא הוי בי' מדרבנן ע"ש בגמרא דלא אמרינן דיחוי באיסורין דרבנן דעכ"פ אסיר מדרבנן ומ"ש הכא דאמר ר"א הואיל ואידחי אידחי באבילות דרבנן ועטו"ז יו"ד סימן שצ"ו מה שמפלפל בדברי הר"ם מרט"ב והרא"ש ומביא ראי' להרא"ש ואפשר מכאן יהי' ראי' להר"ם ובשבת (קכ"ח:) מפני שהן ראוין לחתול רש"י חתול לא מזיק לי' אריס דנחש שהוא אוכלם והוא מע"ז (ל':) כי תניא האי לשונרא ושם בתוד"ה ומטמא הק' למה הוצרכו לגזור טומאה על סתם יינם תפ"ל משום מגע עכו"ם שגזרו עליהם שיהו כזבים לכל דבריהם ועתו"ס לק' (ס':) ד"ה כל כ' קנה בקוטנו של זה והסיט בו את הטהור טהור והוא מנדה (מ"ג) ואלו בנכרי כה"ג עושה יי"נ ע"ש ויתורץ קו' ושם (ע"ג) יי"נ שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים רואין ההיתר כאלו אינו ע"כ והוא מטעם סלק וע' תוס' בכורות (כ"ב:) ד"ה אבל היכא דמינו עצמו מטמא מחמת מגע מים לא אמרינן סלק וכן כתבו תוס' חולין (ק':) ד"ה סליק והכא יש טומאה ג"כ דיי"נ מטמא כלעיל (ל':) ויצא לנו מזה לענין איסור יי"נ אמרי' סלק רואין את ההיתר כאלו אינו והשאר מים וכו' ולענין טימאה לא אמרינן סלק ואפ"ה מניחין טומאה ותופסין האיסור לומר סלק ואם הי' הולכין בתר טומאה לא היינו אומרים סלק ובזה יש לפשוט ספיקא של המנ"ח דכ' תוס' ב"ב (נ"ה:) ד"ה ר"א דרבנן מטמאין ברה"י אפי' בכמה ספיקות כן היא לשיטת ר"ת ע"כ ומעתה אם אחד הלך שם ברה"י והלך אח"כ למקדש ויש לספק אי ניזל בתר איסור יש כמה ספיקות ולא יצטרך להביא קרבן אולם אם ניזל בתר טומאה ברה"י ושם כל ספיקות טמא מחויב להביא קרבן ע"כ ומכאן יש לפשט דניזל בתר איסורא דוקא, זאת חזיתי לכתוב לכת"ה אוף שאינו מענין חיבורו אך מענין לענין וכ"ז למען הראות כי כבודו יקר בעיני והי' ד' עמו ויצלח בכל ענין ובדברי תוה"ק הנקראת קנין:
ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן מט

ב"ה יום ב' ויקהל כ"ב אדה"ר תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב:
לכבוד ידידי ה"ה הרב הגדול בתורה חו"נ משכיל ושלם כש"ת מו"ה מרדכי נ"י פאגעלמאן האבד"ק קאטאוויטץ יע"א:
יקרתו הגיעני והן היום שמתי עיני על דברי שאלתו ואת אשר העלה ואשר הביא בנידון זה והנני להשיבהו, תוכן השאלה בעירו יש באנק ומנהליו המה יהודים וסגורה בשוי"ט ונשאל כת"ה נ"י אי יש להתיר להרשות פקיד נכרי שיבוא בשבת ביום 15 וביום 1 כי אז מרבים העם לפרוע שטרותיהם ולפדותם וכבודו מצדד להיתר:
ונחזי אנן הנה פריעת השטרות ולפדותן בשבת היא ענין מקח וממכר ע' או"ח של"ט במג"א אין פודין אפילו בכלי דדמי למו"מ ובסי' ש"ז מג"א ס"ק ט"ו ריב"ש אסור לפדות הבן דלא יהא אלא פורע חובו ע"כ אלמא מדמי הדדי ומקח וממכר ערש"י ביצה (כ"ז:) מו"מ אסור בשבת ויו"ט בספר עזרא ושם (ל"ז.) ממצוא חפצך א"נ אתי לידי כתיבה ע"כ הרי לחד פירוש היא דברי קבלה ולחד היא גזרת חכמים ומצינו כה"ג בשקלים פ"ה מ"ד מי שהוא מבקש נסכים וכו' נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם ע"כ והה"ד הכא נותן לו מעות ומקבל וועקסיל וזה היא מו"מ ובסי' רמ"ד ס"ו יהודי הקונה מכס ושוכר לו עכו"ם לקבל מכס בשבת מותר אם היא בקבולת וכו' מג"א ומ"מ וי"ל דשרי במקום פסידא וכו' דהוי כמציל מידם כמ"ש המרדכי כלו' שלא ישתקע הממון ביד עכו"ם כדאמרי' פ"ק דע"א ע"כ וכ' המחצהש"ק דברי מג"א סובבים על מס' ע"ז (י"ג.) הולכים ליריד של עכו"ם וכותב ומעלה וכו' ע"ש ולשון מג"א שלא ישתקע הממון ביד עכו"ם כדאמרי' בע"ז אין דומה לזה, ול"נ דמג"א כיוין לדברי גמרא ע"ז (ו':) ריב"ק אומר מלוה בשטר אין נפרעין מהן מלוה על פה נפרעין מהן ע"כ והטעם דמלוה ע"פ שמא ישתקע הממון והה"ד במכס הוי כמלוה ע"פ שמא ישתקע הממון ואל זה רמזו דברי המג"א ממילא במלוה בשטר לא חיישינן שמא יאבד הממון וממילא בנידון דידן כיון שיש שטר הכסף בטוח ואין כדאי להתיר שישב פקיד נכרי בהבאנק ולקחת המעות ולהשיב השטרות ובודאי בטח שהנכרי יכתוב ג"כ וירשום מי הביא הסך הזה ושמו וכינויו וימחוק ואם אתה אומר כן יפתחו כל החניות בשבת ע"י נכרי בהערמה זו ואף במלוה ע"פ אין להתיר ולא דמי למכס דשם לא הי' נקרא על שם יהודי כלל עיין דגמ"ר ואף דתוס' ע"ז (ב'.) ד"ה ולפרוע כ' דעתה אפילו מלוה בשטר ואפילו משכון נפרעין מהן דלעולם הוי כמציל מידם וכן הוא בש"ע יו"ד סי' קמ"ח מ"מ עתה דנכרים שבחו"ל לאו עע"ז אין ללמוד מהן בשטר ובפרט שיש שופטים בארץ ורודין את העם במקל שישלמו:

ומש"כ כת"ה דיהי' הפסד גדול להבאנק דעי"ז ימשכו הנכרים את ידם ללוות מהבאנק כיון דבשבת נסגר הבית מבוא גם זה אינו כמו דאמרינן בפסחים (מ"ז.) ובשבת (קי"ד:) שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו ע"ש ברש"י וכ"מ שמצינו שהתירו חז"ל לעשות ע"י עכו"ם בשבת כגון בשבות ושבות דשבות זהו רק באקראי ולפרקים אבל בקביעות להתיר ע"י עכו"ם חלילה להורות ולהתיר כן וצא ולמד ממה שאמרו ז"ל במעילה (י"ז) מי שיש לו אויב יעני או יעשיר וכו' אם כן לא יעשה מלאכה בשבת כדי שיעני ע"כ הקי דמתחילה שקבלנו את השבת ידענו זאת שאם לא נעשה מלאכה בשבת נפסיד ואפ"ה קבלנו בשמחה לשמור את השבת כדת של תורה ואפילו הכי מצינו במקום אחר שע"י שמירת שבת יעשרנו ד' עושר גדול כמו דאמרינן בשבת (קי"ט.) עשירים שבשאר ארצות במה הן זונין בשביל שמכבדין את השבת וכו' ומכל בהמה אמרתי זו תהא לשבת אשרי שזכית וברוך המקום ובשבת (ק"נ:) מעשה בחסיד א' שנפרצה לו פרץ בתוך שדהו ונמלך עלי' לגודרה ונזכר ששבת היא ונמנע ולא גדרה ונעשה לו נס ועלתה לו צלף וממנו הי' פרנסתו ופרנסת ב"ב ע"כ הרי בזכות שמירת שבת ברכהו ד' בפרנסה עט"ז ש"ז ונראה כי החסיד חשב לו עון על אחת שחשב בשבת איך לגדור שדהו בחול וחטא הב' כי חשב לגדור שדהו למען בל תבואהו רגל זרים ויהי' לו ולביתו לחם לשבעה כל השנה ואיש חסיד לא יחשוב כן פיגול הוא לא ירצה לפני ד' כסוטה (מ"ח:) כל מי שיש לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר הרי"ז מקטני אמנה וביומא (ע"ו.) דמן ירד מדי יום ביומו כדי שיתלו בטחונם בהקב"ה ולכן נס נעשה לו כי עלה צלף בשדהו ועושה ג' מיני פירות כברכות (ל"ו.) ועושה פירות בכל יום כשבת (ל':) וגדול ועז באילנות כביצה (כ"ה:) וי"א אף צלף באילנות ורצון יראיו יעשה יהי' לו מזונות רק ליום ויכוין לבו לשמים כי יהי' כזה ביום מחר והבן:

ואסיים ודו"ש באהבה:

בש"ה ונעשה לו נס י"ל הא אין נהנין ממעשה נסים גם מה שעלה צלף מוכח שפרנס מזה תיכף הא הוי ערלה ג' שנים ויש לומר כשבת (ל"ג:) ברשב"י שעלתה חרובא ואכלו תיכף משום דעל פי הדיבור שאני כחולין (ה'.) וע"ש בתוס' ועוד דלא עביד רחמנא ניסא לשקרא כמס' ברכות (נ"ח.) והבן:

סימן נ

להנ"ל.

יקרת מכתבו הגיעני זה ימים אחדים ושמחתי בהקשיבו מצבא רב שלומו ותוכו רצוף דברי תורה בהראותו את יקר מנהגי ישראל והוא מקורו הערה כי ממקום קדוש הולך מדברי הש"ס ואותי שאל להשיבהו אם כנים דבריו והנני להורהו דרך תשובה ותחילת דברי יהי' על מה שהביא מפסקי תוס'. והנה בשה"ג לאזולאי מביא לא' שחיברם הרא"ש וי"א הטור והוא סיים כי לא ידע מקור לזה ויהי' מה נראה כי אדם גדול מענקי הרוח הוא אספן ורוחו קבצן והש"ך מביאם בכ"מ להורות מהם כמו ביו"ד בסי' נ' ובסי' ק"א ובסי' קכ"ד וכן בחו"מ בסי' מ"ה בסי' מ"ו בסי' פ"ז ס"ק ל"ח וכתבתי לדוגמא להראות במקומות רבות מביא ראי' מהם אבל בטו"ז נראה שלא הרבה להביא מהם ואך ביו"ד בסימן רע"ד בס"ס מביא מתוס' זבחים כשכתב עזרא את התורה עשה נקודות וכו' ע"ש ולע"ע לא מצאתיו אך בפסקי תוס' מנחות סי' רל"ב וע' אבדר"נ פרק ל"ד בלשון אחר:

וביו"ד בס"ס ע"ט מביא בשם ר"פ ר"ל אם נדרסה האם ועוד הולד בתוכה אם יזיק טיפת הדריסה גם לולד ובסנהדרין בפ"ת סימן קמ"א בכל מקום עובר ירך אמו הוא בר לענין טרפות או טרפות הארי עכ"ל הרי מפורש יוצא באם נדרסה האם אין מזיק לולד ומוכח שלא סמך על פ"ת להביא ראי' מהם ובאו"ח בסי' תקפ"א בטו"ז ס"ק ב' אלא יקח טלית חבירו ובזה לא יעבור כלום וכו' ואפילו למאן דפסק לברך שם היינו כששאלו כדי לצאת בו אבל כאן לא נתכוין אלא משום צניעות בעלמא וכו' ובאמת הוא כתוב הדר בפסקי תוס' קידושין סי' ע' וז"ל השר לא הי' מתעטף קודם השחר בסליחות וצוה להתעטף בציצית של אחר ע"כ וטו"ז לא הביאו ומוכח כנ"ל או אפשר שלא ראה אותם וע' או"ח סי' י"ד מביא טו"ז ומג"א מביאם בשם הרא"ש העובר לפני התיבה בטלית שאולה מברך ומג"א ס"ק ו' מביא מפסקי תוס' מנחות קס"א ראי' להרא"ש שמברכין בכפ"ג ועמה"ש שפ"ת בעיקר הדין חולקים על הרא"ש ומזה הוכתה דרא"ש לא עשה הפ"ת דבמנחות וקידושין לא ס"ל כהרא"ש מ"מ הפ"ת מנחות אינם סותרים של קידושין דלא הוזכרו טל תית וע' פ"ת מו"ק צ"ה כ' אין מברין בחנוכה ור"ת ובש"ע יו"ד סימן שע"ח לא הוזכר וע' פ"ת סוף מדות כ' דעכו"ם לא הי' בונה בהר הבית שום דבר וצ"ע מיומא (ל"ה:) מאי פרוה אמרי' פרוה אמגושא ע"כ ומוכח דעכו"ם הי' ע' חולין (ס"ב.) באיסור וסימנך אמגישא ע"ש ויש לי עוד לדבר מהם ולהעיר ואין עת האסף פה:

ונדבר ממה שהביא כת"ה מקידושין (נ"ב:) ת"ר לאחר פטירתו של ר"מ (ע' ע"ז (י"ט:) קס ערק אתא לבבל ומוכח מכאן שאח"כ חזר לאר"י ונפטר שם) אמרי אל יכנסו תלמידי ר"מ וכו' דחק סומכוס וכו' כך שנה ר"מ המקדש בקדשי קדשים לא קידש כעס ר"י וכו' אשה בעזרה מנין (וכבר דברנו מזה ונזיר (מ"ט:) בטוטו"ד במק"א) ויש להבין מה חרי האף

הגדול הזה של ר"י ונראה במנחות (ל"ז:) בעי פלימי מרבי מי שיש לו ב' ראשים באיזה מניח תפילין והקפיד רבי וא"ל קום עכו"ם או שמתא אף כי ישנו במציאות בדרך רחוקה לא הי' לו לשאלו ומצינו עוד בש"ס כה"ג דהקפידו חכמים על מציאות רחיקות ושאלות ולכן הקפיד ר"י על דינים כאלה ואמר וכי אשה בעזרה מנין וכו' ומ"ש ר"ו וכו' אין אדם עשוי לקבל קידושין לבתו בעזרה היינו קטנה או נערה לא ס"ל לר' יהודה דשם (מ"א:) אמרי' אסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה וכו' ונערה יוכל האב לקדש או שלוחו מ"מ אמרי' לעיל דמצוה בה יותר מבשלוחה ולמה יעשה האב והמקדש כן ולא יחכה עד צאתו מעזרה ועוד דחקה ונכנסה מאי ע"כ לא ס"ל לר"י לשיטת רש"י דאסורה לכנס לעזרה כמו שמצינו ביבמות יו"ד לר' יהודה נמי משכח"ל דאי עבר ונסיב ומשני דאי לא קתני ע"כ הרי לר' יהודה דרך איסור לא רצה לשנות ומש"ה הקפיד ובפלוגתא דרש"י ותוס' דרש"י ס"ל דאסורה לכנס לעזרה ותוס' הקשו נראה להביא ראי' שמוכח כרש"י ממאי דאמרינן בחגיגה (ט"ז:) סח לי אבא אלעזר פעם הי' לנו עגל של זבחי שלמים והביאנו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים אבל לא הניחוהו לנשים לכנס לעזרה לסמוך אף דקצת מצוה יש להן בסמיכה אעפ"י שפטורות ע"ש בתוס' מ"מ לעזרה ממש לא הרשוהו ומוכח כרש"י:

ומש"כ תוס' עזרת כהנים אין ישראל נכנסים אלא בשעת צרכיהן ולא קתני נשים שאין נכנסות ע"כ נראה דממילא ידעינן סמיכה קרבן נשים לא בעי מה"ת סמיכה ורק לעשות נתת רוח כבר הבאנו רק בעז"נ ומה שהביאו דנשים יכולין לשחוט הא כ' התוס' לק' בקידושין (ע"ו:) דשחיטה כשרה בנשים רק בדיעבד אבל לכתחילה כי אם כשרים בישראל מיוחסים ע"ש ומש"כ סוטה ונזירה להניף סוטה היא א"א ולא יקדשה שם אין דרכן של עלמות ובתולות כי תקבל עלי' נזירות לגלח ראשן ובחנם בודאי אסורה ליכנס לעזרת כהנים ולא באתי רק לתרץ דברי רש"י ותוס' הקדושים ג"כ יוכלו לתרץ דבריהם בטעמם, וכת"ה יצא לחדש מדברי התוס' שבזיון לאשה ליכנס לקדש מזה מוכיח כי גם עתה ביהכ"נ דמקדש מעט לא תכנס להתקדש שמה ולדידי נראה דלא דמי כלל לכאן, ובאמת הדעת נוטה כי יהי' הקידושין במקום קדוש כי אחרי אשר יאמר לה הבעל הרי את מקודשת לי היינו דשויא כהקדש כתוס' קידושין (ב':) ובסוטה (י"ז:) איש ואשה שכינה שרויה ביניהם הי' נכון כי יהי' הקידושין במקום קדוש כדי שיקבלו עליהן אימת מלכות שמים ותשמור נדה חלה הדלקת הנר וכן הבעל ובאמת מצינו לפנים בישראל שהיו נוהגים כן כיו"ד סימן שצ"א רמ"א אבל בחופה שעושין בבית הכנסת שמברכין שם ברכת אירוסין ונשואין וע' אה"ע בסימן למ"ד ב"ש ס"ק ט' כ' דהי' רגילים להתקדש

בבית הכנסת וראיתי באחרונים שרוצין לשבש הספרים ולא מוכת כן, והנה ידוע דבית המדרש גדול מביהכנ"ס כדאיתא במגילה (כ"ו:) מבי כנישתא לבי רבנן שרי וכן היא בש"ע או"ח סימן קנ"ג ס"א וברש"י עה"ת ממד"ר ותלך לדרוש את ד' שהלכה לבית מדרשו של שם ועבר ובסנהדרין (י"א.) מעשה באשה אחת שבאתה לבית מדרשו של ר' מאיר ומנחות (מ"ד.) לבית מדרשו של ר' חייא ובנדה (נ"ב.) שבאתה לבית המדרש למאן ובשבת (קל"ח:) עתידה אשה שתחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו' ע"ש, מכל הלין מוכח דשכיח אשה ליכנס לביהכנ"ס ולביהמ"ד מ"מ עתה לפי"מ שמצינו בתוס' ע"ז (י"א.) דמצבה הי' אהוב לפני המקום והאבות העמידו אותם ועבדו את ד' ע"י ומשעשו אמוריים חק לעכו"ם שנאה והזהיר עלי' דכתיב לא תקים וכו' והה"ד הכא כיון דהם עושין כן ואחריהם הולכי קדימה בודאי אנו מצווים שלא לעשות נשואין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות משום ובחוקותיהם לא תלכו כאשר האחרונים העלו כן ואחריהם נלך לשמוע לקול דתוה"ק אשר הורו לנו הגאונים זצ"ל ומפיהן אנו חיין וחלילה להרים יד נגדן וכל הפורץ גדר ישכנו נחש ועלינו תבוא ברכת טוב:

דברי ידידו הדו"ש באהבה:

סימן נא

נשאלתי שנוהגים כעת אנשים שמביאים ס"ת לבית החתנים בשבת בהפארשפיעל ובשבת אחר החתונה מבלי קביעת מקום מקודם כדאיתא בש"ע או"ח ס"ס קל"ה ומביא בשם ספר אמרי יושר מהרב הגאון אבד"ק טארנא ז"ל ס"ס קצ"ז ח"ב שקרא תגר ע"ז המנהג וסיים דאין רואה שום היתר ומה שרמ"א כ' ואדם חשוב בכל ענין שרי היינו בחכמה דוקא ע"כ ורוצה לשמוע חוות דעתי:

ואנכי אמרתי אחכמה לדעת הפירוש של אדם חשוב, והנה בקידושין (ז'.) הכא באדם חשוב עסקינן דבהאי הנאה דקא מקבל מתנה ורש"י פירש שאינו רגיל לקבל מתנות ובאה"ע סי' כ"ז ובב"ש מי נקרא אדם חשוב וע' בחו"מ סי' ק"צ. ונראה דת"ח בודאי בזמן הש"ס הי' נקרא אדם חשוב ע' ברכות (י"ט) וכ"ד אדם חשוב שאני אבל נראה דגם אדם שאינו ת"ח יהי' נקרא אדם חשוב דמצינו בכ"מ הכא באשה חשובה עסקינן שבת (נ"ט:) ואשה חשובה לא משלפא ומיחוי' וכן פסחים (ק"ח.) ואם היא אשה חשובה צריכה היסבה ושם (ק"י:) ע"ש וכי מיירי באשה שהיא מלומדה כת"ח ואמרי' בע"ז (כ"ה:) באשה חשובה דמרתתי מינה והיינו קרובה למלכות ובכתובות (ע"א:) שכן אש"ח נהנית מריח קישוטי וכו' ושם (ע"ה.) באשה חשובה עסקינן וכו' פירש"י בת גדולים ע"ש ושם

ע"ז (כ"ת.) והא ר' אבוה דאדם חשוב הוה רש"י ומסתעי ממלכותא למיקטלי' והיינו קרוב למלכות ושם (כ"ט.) וכן דאיכא מראה מתחזי כאדם חשוב רש"י וכיון דקפיד אהכי חשוב הוא ומתיירא להורגו ע"כ מוכח ג"כ קרוב למלנות אדם חשוב נקרא ובנדרים (ל"ג.) וכן סוס לרכוב כ' הר"ן סוס לרכוב עליו למראות כדי שיראה כאדם חשוב והיא כשבת (קנ"ב.) דעל סוס מלך והנה מכל מה שהבאנו נוכל לדייק דת"ח נקרא אדם חשוב וכן קרוב למלכות נקרא אדם חשוב ואף אם אינו ת"ח והטעם בזה דת"ח נקראו מלכים שנאמר בי מלכים ימלוכו כגיטין (ס"ב.) וכן קרוב למלכות אמרי' עבד מלך מלך קרב לגבי דהינא ואידהן כשבועות (מ"ז ע"ב):

והנה כהן בודאי דינו כת"ח כנדרים (ס"ב.) ובני דוד כהנים מה כהן נוטל בראש אף ת"ח נוטל בראש וער"ן שהיו חכמים ודינם ככהנים ומעתה מי נתלה במי הוי אומר קטן בגדול כתענית (ז'.) ולכן אם הת"ת הוא נקרא אדם חשוב כ"ש כהן ע' חו"מ סי' ת"כ ברמ"א דכהן בושתו גדול מישראל וע' א"ר או"ח שם קל"ה וחתן ג"כ דינו ככהן כמו דאמרי' במו"ק (כ"ח:) מנין לחתן שמסיב בראש שנאמר כחתן יכהן פאר מה כהן בראש אף חתן בראש ע"כ הרי דגם חתן דינו ככהן ואם כהן נקרא אדם חשוב חתן נמי אדם חשוב הוא ולא עוד דחתן דומה למלך כמו שמצינו שמחות פי"א שאמר הולך אני כתר נוטל בכל יום וזאת תטול כתרי' שעה אחת וכן אמרי' בפרקי דר"א דתתן דומה למלך ע"כ בודאי הוא אדם חשוב בעת ההוא דיש עליו כתר כהונה וכתר מלכות ועטו"ז או"ח סי' ע"ב כ' בדורותינו לעשות עצמו אדם חשוב להחמיר שפיר דמי אבל בעבור אדם חשוב יהי' קולא לו אין בדורינו אדם חשוב ע"ש, וצ"ע מרמ"א זה מוכח שגם עתה יש אדם חשוב לקולא לטלטל עבורו ספר תורה, ולכן נראה כי ביותר עדיפא כח החתן לטלטל עבורו ס"ת מת"ח וכהן בזמן הזה כי ידוע דכהני דידן רק כהני חזקה ומי יודע אם הם באמת כהנים למען יהיו נקראים אדם חשוב וכן ת"ח בזה"ז דבזמן הזה אין תלמיד חכם וגם צורבא דרבנן אין מצוי וכבר ציינתיו במק"א וג"כ יש לספק אם ת"ח נקרא כעת אדם חשוב אבל החתן עדיף מינייהו בזה"ז דבזמן הש"ס הלבישו אותו מחלצות כתר כהונה ומלכות ועדיין הן עליו ובטח הוא חתן בודאי נקרא אדם חשוב להביא ס"ת לביתו בשני שבתות שלו ולכן מנהג דורינו תורה היא וטוב יעשו בעמם ובני נביאים הם והבן:

סימן נב

ב"ה ג' לסדר בהר כ"ד למב"י תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב. כבוד אהובי וחביבי ב"ג הרב הה"ג חריף ובקי משנתו רב ונקי כש"ת מו"ה אלי' נ"י פרענקעל אבד"ק פשעווארסק יע"א:

נעימות ימינו זרוע תפארתו הגיעני ע"י הבי דואר ונפשו בשאלתו להגיד לו דבר חוק ומשפט כתוב הדר עפ"י דתוה"ק איך הדין בענין המציצה אשר אחרי שמוהלין ופורעין מחויבים אנו לעשות מציצה אי בעינן דוקא בפה או יוכלו לעשות גם ע"י שפופרת זכוכית:

ונראה כי ממקומו הוא מוכרע משבת (קל"ג.) מוהלין ופורעין ומוצצין ע"כ, מוכח כי היכא דפריעה הוא ביד ממש לא בכלי כך יהא המציצה רק בפה לבד לא ע"י כלי, וכן מצינו ראינו בגיטין (צ'.) מוצצו ואוכלו ע"כ ומיירי דוקא בפה, ובתהלים י"ב כרום זולת מתרגמינן כעלקא דמוצצת דמיהן דבני אדם ואינשי ומייתי לה בתוס' ע"ז (י"ב:) ד"ה הקולע ע"כ והיינו בפה לא ע"י מכונה וכלי ובב"מ (פ"ב:) ואכלת ולא מוצץ והיינו בפה ובחולין (ס"ב:) חוץ מן היונה מפני שמוצצת והיינו ג"כ רק בפה, ומעתה מכל אלו המקומות שהבאתי מפורש יוצא דמציצה בפה דוקא בלתי מציצת כלי. וכן מסורה בידינו מאבותינו דור אחר דור זה אלפי שנים אשר כן עשו, ואנחנו באורחותם נלך ובהם נדבק כאשר הורונו. וידע כת"ה כי גם בפה ת"ל עיר גדולה לאלקים אין מוצצין רק בפה ולא ע"י שום כלי:

דברי דודו הדו"ש הטוב באהבה:

סימן נג

ב"ה יום ה' לסדר שמיני כ"ג אדה"ש תרצ"ב סטניסלאב. לכבוד ידידי אהובי הרב המאור הגדול החריף המופלג בתו"י כש"ת מו"ה משה לאנגענויער נ"י דומוץ בק' מישלינץ יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני שמה תאר לפני בשרד עטו את דברי ריבות וטות אשר חלפו עברו בין ר' בעריש לעבעל התובע ובין ר' ישראל קארגער פרעזעס ועמו הגבאים ר' אברהם גאלדבלום ולוטה עוד טו"ת עם ר"ב לעבעל המה הר' א"מ לוסטיג הנשיא חדש ור"י קארגער ונלאיתי קרוא אותם ולמראה עיני אשפוט בי בתוך דברי כת"ה דבריהם וזה תוכן דברי טענותם, הר"ב קנה מקום בבית ת"ת בעז"נ בכותל מזרחית מספר 3 ולא הי' ספסלים ושלחנות שם וביקש ר"ב מנשיא שבעת הזאת הראש רי"ק להרשות לו כי הוא

יעמוד שם ספסל קטן ושלחן קטן עבור אשתו ושכנתה ונרצה לו ועמדו הספסל והשלחן שתי שנים ואח"כ עשה הגבאי רא"י שלחן לכותל דרומית והסר משם השלחן של אשת ר"ב, כת"ה אמר אז לתווך ביניהם עפ"י ד"ת והגבאי אמר כי לא יציית ונתן לו רשות לילך בדיניהם וכבר עשו הוצאות מרובות ועתה הסכימו לד"ת וטענת ריי"ק כי מודה שהסכים להעמיד ספסל ושלחן אבל אינו זוכר בטוב הענין וגם לא הי' בהסכמת הועד:

והנה ידוע מאו"ח סימן ק"נ וחו"מ סי' קס"ג דכופין בני העיר זא"ז לבנות ביהכנ"ם והיא מתוספתא והובא באלפס וכ"א צריך לתת לזה או לפי ממון או לפי נפשות ע"ש סי' ק"נ באה"ט ובעבור זה יש לכל אחד חלק בה ושלו הוא ויכול לאסור חלקו על חבירו וכן חלקו בתיבה ובספרים כמו דאמרינן בנדרים (מ"ח.) ושניהם אסורים בדבר של אותה העיר ואלו הן הרחבה והמרחץ וביהכנ"ס והתיבה והספרים ולפי הנראה חלקו לכ"א לפי ממונו מקום לישיבה ואפילו למשפחות ולפעמים לפי אומנותם וכמו דמצינו בסיכה (נ"א:) תניא ר"י אומר מי שלא ראה דיופלוסטון של אלכסנדריא וכו' ולא הי' יושבים מעורבין זהבין בפני עצמן וכספין בפני עצמן ונפחין בפני עצמן ע"ש ומשפחות נמי מצינו שהי' יושבים ביחד כמו דאיתא בחו"מ סימן קע"ה סעיף נ"ג רמ"א בשם המרדכי דהמוכר מקומות בבית הכנסת בני משפחתו יכולים לסלק להמוכר וכו' כגון שיושבים משפחות משפחות ולפעמים כ"א הי' לו לבדו מקום לעמוד ולישב בביהכנ"ס כמו דאמרינן בקידושין (ל"א:) לא יעמוד במקומו וביו"ד סימן ר"מ או מקום המיוחד לו להתפלל ובמו"ק (כ"ב:) ובני הכנסת נכנסין לביהכנ"ס ומשנין את מקומן ושם (כ"ג.) שני יוצא ואינו יושב במקומו וכן הוא ביו"ד סי' שצ"ג ומיירי בישיבת המקום בבהכנ"ס וכן מצינו במס' סופרים פי"ח הל"ה וכל מי שהי' לו גדול ממנו בעיר הי' עומד ממקומו והולך לפניו והי' משתחוה לו להתפלל בעדו וכו' ע"ש הרי דלכל א' הי' מקום בביהכנ"ס לישב שמה וכתב רמ"א באו"ח סי' ק"נ וסדר הישיבה כך היא הזקנים יושבים פניהם כלפי העם ושאר העם יושבים שורות פניהם כלפי הקודש ופני הזקנים ג"כ מתוספתא דמגילה היא וכן משמע מסוכה (נ"א:) שהזקנים יושבים ראשונה ואח"כ שאר העם דאמר סטיו כפול הי' רש"י לישיבת שרי ישראל ע"ש והטעם שפני הזקנים כלפי העם זהו כמו דאמרינן בסוטה (מ'.) אמר ר"י לעולם תהא אימת ציבור עליך שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי היכל וע' סוף הוריות (י"ג:) ופניהם כלפי העם והובא בטו"ז יו"ד סי' רפ"ב דרבנים עומדים לפני ארון הקודש ופניהם כלפי העם בעת שדורשים הוא ג"כ מהאי טעמא מפני אימת ציבור שרי ומשמע דגם הזקנים פזר נתנו לבנין ביהכנ"ס ויש להם חלק בו כמו שאר כל אדם אך העם נשאו פנים להם ונתנו להם מקומן במזרח כדי

שיהי' האיר פני המזרח וגם עתה ראינו כן ועטו"ז בשם לבוש ד"ה וסדר כ' עכשיו אין ענין לסדר זה כי קונין המקומות:

ולפי"מ שהבאנו גם אז קנו המקומות בתת כספם לבנין ביהכנ"ס וגם עתה ראינו כן שפני העיר יושבים ראשונה והנה בודאי שבעת שמכרו המקומות משו כמו שנוהגים בכ"מ שבתחלה מכרו מקומות המזרחים ואח"כ שאר המקומות וא"כ רב"ל זכו במקומו ככל משפטו וחזקתו עם שלחן או שטענדפר והילוך בטוב ואם מצר לו למי שקנה אחריו בצד דרומית מה לו לר"ב והקני' שנעשה בפני הנבררים והנשיא הוא חזק בל ינתקו מוסרותיו וראי' מערכין (כ"ז.) אחד אומר בארבעים ואחד אומר בחמשים חזר בו של חמשים ממשכנין מנכסיו עד עשר וכו' הרי דגם בדיבור פה שנעשה בפני רבים אינם יכולים לחזור ואין לומר דוקא בהקדש אמרי' כן דחמיר בכמה דברים מבהדיוט ע' קידושין (כ"ט:) אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ובשקלים פ"ד מ"ט שיד הקדש על העליונה וכו' ואינו מקבל מעותיו עד שיהי' המזבח מרצה ע"ש משא"כ במכירה זו אף דהוא ג"כ מקדישה מ"מ הא ידוע דהקדשות דידן חולין הם ע' חו"מ סמ"ע סי' צ"ה ושם מחבר רי"ב וסי' רכ"ז דכתבו הקדשות דידן חולין לצדקה או דבית הכנסת ודין חולין גמור יש לו וכן הובא במג"א סי' ש"ו ובכ"ד בפוסקים וקצוה"ח וא"כ בדיבור הי' יכולים לחזור, אולם זה אינו דגם עתה הדבר הנעשה בפני רבים קנין או מכירה אינם יכולים לחזור ערמ"א חו"מ סי' כ"ב דכל מה שמקבל לפני טובי העיר אינו יכול לחזור וע' סמ"ע ס"ק י"ב וכל שנעשה לפני ג' אינו יכול לחזור וכל דברי הקהל א"צ קנין וכן כ' רא"ש בתשו' כלל ו' וע' שבו"י ח"ב סי' קפ"א כ' ג"כ מרמ"א דהכי נוהגין ועוד דהכא בנידון דידן נתן הקונה כסף מקנתו וכתב בספר הפינקס דזה רב"ל קנה מקום פליני, ואף דאין כתוב שקנה עם העמדת שלחן או שטענדער ודרך לו שם מ"מ דבר ידוע והכי נהיגי אם קונים מקום קונים עם העמדת השטענדער ודרך שמה ע' מח' חו"מ ס"ס מ"ב לשון שרגילים בו לכתוב בשטרות וכו' הולכין אחריו ואפילו לא נכתב דנין אותו כאלו נכתב עש"ך ושם סי' ס"א וסי' ס"ז ס' ע"א וסי' שכ"ח בהג"ה וש"ך סי' קכ"ב ס"ק כ"ג וחמ"ח אה"ע ס"ס נ"ג וס"ס קי"ח שם ואין לומר בזה מנהג שאינו מצוי ואינו מנהג כטו"ז יו"ד סי' ס"ז וטו"ז או"ח תס"ז רמ"א חו"מ סי' של"א ש"ך יו"ד שמ"ב וסי' שצ"א ובכ"ד בחו"מ ואה"ע בש"ך וב"ש זה אינו דבזה מנהג קבוע בכל עיירות בונים בתי תפלה ומוכרים מקומות למושבותם סתם והכל יודעים שמוכרים עם העמדת שלחן או שטענדער ועוד הא פלאן מוכיח ג"כ כטענת רב"ל ולכן לא הי' צריך להסכמת ר"י קארגער ולהאוישויס ואומדנא

דמוכח לכולם כן קנה רב"ל ובפרט כי האמת יורה דרכו ששאל לר"י קארגער והסכים ע"ז ג"כ ואני ידעתי מאז את ר' ישראל קארגער כי ת"ח הוא וירא ד' וכתורה עשה:
ומה שטוענים נגד רב"ל כי רוצים להשיב לו כסף מכירה בעד המקום אינו טענה כי מצינו כה"ג בנדרים (מ"ו.) וכופין את הנודר למכור חלקו ער"ן בשם ירושלמי רגיל להדיר ולאסור חלקו על חבירו כיפין איתו למכור חלקו בתרי זימנין מקרי רגיל ע"ש וכן הוא ביו"ד סי' רכ"ז ע"ש וא"כ זה דוקא בנודר ורגיל ופשע אבל הכא רב"ל לא פשע כלום והלך לכת"ה לד"ת וגבאי לא רצה לציית ונתן לו תשובה כי יוכל לילך בערכאות וכת"ה נ"י נתן הרמן ורשותא לילך בערכאות והיא עפ"י דתוה"ק ומאי הוי לי' לרב"ל למיעבד והלך בערכאות, והנה בחו"מ ס"ס י"ד ברמ"א כן וי"ח דאם הוצרך להוציא הוצאות לכופו ע"י ערכאות חייב לשלם לו וכן נראה לי עיקר וכו' כלקמן סי' כ"ו וכו' אין אומרים שישבע אלא צריך לברר כמה הוציא או הב"ד ישומו לו עש"ך שמגיה "אז" וע' אה"ע סי' נ' ס"ג כה"ג וב"ש ס"ק ורש"י ב"מ (ב'.) ד"ה שנים, ונתיה"מ הביא קושיא מתומים אמאי לא מהימן בשביעה הא כל ניזק נשבע ונוטל כסי' צ' ושפ"ח ע"ש תי', ול"נ דהא לק' שפ"ו מחלק בין גרמא בנזקין לדינא דגרמי אף שהרמ"א שם לא חילק רק בין שכיח ולא שכיח מ"מ יש חילוק בין גרמא דהיינו דלא עשה היזק בגוף הדבר ע' כאן סי' מ"ד מ"ח ס' י"ד דפוטר מהא"ט והיא מריב"ש ושם שפ"ו מביא הש"ך מריב"ש דלא חילק ע"ש וכאן נקיט האי חילוקא מש"ה גם לרמ"א אינו דומה לשאר ניזק דיהי' נאמן בשבועה כיון דגרמא רק בעי בירור גמור ולכן רב"ל מחויב לברר הוצאות שעשה בערכאות ואח"כ ישומו לו הב"ד כמה מגיע לו וישלם צד הב' וד' יברך את עמו ישראל בשלום ואז שלום על דייני ישראל אכי"ר:
ידידו הדו"ש באהבה ומברכו בחג כשר ושמח:

סימן נד

ב"ה מוצאי מנוחה מפ' נח ז' מרחשון תר"ץ לפ"ק סטניסלאב. לכבוד הרבני המופלג בתו"י חריף ושנון כש"ה מו"ה זאב יהושע שו"ב בעיר סטרפסין יצ"א:
יקרת מכתבו הגיעני ע"י ציר נאמן לשולחיו ביום ועש"ק העבר ואותי שאל להיות עט ממהר להשיב תשובה על שאלת כת"ה לכן הנני עתה כאשר אלקי יורני, נידון השאלה עזי וזמרת יה' כתב והוסיף עוד ו"ה מה יעשה בזה, והנה לענין קודר את השם האחרון הובא טו"ז יו"ד ס"ס רע"ו והוא ממס' סופרים פ"ה מקיים את הראשון ומעכב את האחרון ובשבת (ס"א:) הי' כתוב על ידות הכלים ועל כרעי המטה יגוד ויגנזנו ערש"י יקוץ מקום

השם ומוכח אפילו ידוע דנכתב לשם קדושת השם די שיקוץ מקום השם ויגנזנו והשאר מותר ולא בעינן שיגנז כל הכלי או כל כרעי המטה וע' מזה ערכין (ו'.) מביאו זה וערש"י מפרש דהשאר יבנה בביהכנ"ס וע' תוס' דהשם קידש נגד מקים כתיבתו ובשבת (קט"ז.) רי"א בחול קודר את האזכרות והשאר שורפן ע"כ ומוכח מאלה המקומות דשרי לקדור השם במקום צורך ואולם מצינו אנשים שעשו להכעיס כמו בסנהדרין (ק"ג:) מנשה קדר את האזכרות והרס את המזבח ע"כ וצ"ע אמאי לא חשיב את יהויקים מיד קדר כל האזכרות ושרפן באש וכו' והיא במו"ק (כ"ו.) ע"ש:

ונראה כי ענין קדירה אינו נקרא מחיקה ע' מכות (כ"ב.) אזהרה למוחק את השם כי זה דוקא במוחק ממש אבל קודר אינו מוחק רק חותכו מכאן ומניחו במקום אחר ואם אנו רוצים יכולים להביאו משם ולהניחו על מקומו שלם ויפה ולכן מצינו בשבת (ק"ד:) כי אות א' בטברי' וא' בציפורי חייב כתיבה היא אלא שמחוסר קרבה ואינו מחוסר מעשה (וע' זבחים (ק"ה.) מחוסר יציאה חשוב כמחוסר מעשה ע"ש וצ"ע וי"ל) וא"כ אם קודר ע"מ לתקן לא נקרא בזה מוחק ע"מ לתקן כי התיבה שהקדיר היא שלם ויפה ואולם אם חלילה להכעיס עושה כמנשה ויהויקים זה היא אביזרא דמוחק ומשחית קדשי שמים:

ומעתה יוצא לנו מזה בנידן דידן דאם קודר שם ו"ה לא הוי חלילה מוחק את השם דזה שני אותיות המה מונחים בארגז וכל אימת דבעינן מניחים אותם אצל שם י"ה והוי השם שלם כמו שהי' קודם קדירה מ"מ מביאים דר"י בן הרא"ש החמיר שלא לקדור וכן הרא"ש ונראה דגם רמ"א ס"ס ער"ה סעיף א' פוסק כוותייהו, והנה הטו"ז בס"ס רע"ו הביא כי כבר נהגו הסופרים לקדר השם שנכתב בטעות וידוע כי הטעות מצוי ודבר השכיח כי הסופר טועה בכתיבת השם ושייך שפיר לשון ונהגו עטו"ז יו"ד סי' ס"ז וכ"ד ומצינו מג"א ס"ס תר"ץ דמנהג הבנוי עפ"י הפסיקתא או ע"פ ספרים חיצוניים אמרי' מנהג עוקר הלכה וכו' ע"ש וזה שכתב הטו"ז כבר נהגו לקדור השם והוא מפורש יוצא ממס' סופרים דמותר לעשות וכן מוכח בש"ס מהמקומות שהבאתי וכן הסכימו רבים מאחרונים דמותר לקדור וגם לענין לקלוף השם ש"ך בסי' ער"ה אוסר ומג"א בסי' ל"ב מתיר, ולפי הסברא טוב יותר לקדר שם א' מלגנוז כל היריעה והוא כמו דאמרי' ביומא (פ"ה:) חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה וה"ד הכא מוטב לגנוז שם אחד מלגנוז כל היריעה עם כמה שמות וכן מצינו כה"ג תרומות ספ"ח יניח לפניו אחת על הסלע ע"ש, והנה רבים וכן שלימים מגדולי הראשונים התירו לקדור את השם וכן נהגו הסופרים ואחריהם החזיקו רבים מגדולי האחרונים ולכן ע"י נער קטן יוכלו לקדר את ו"ה ויגנוז בכלי חרם הנהוג ואנן שליחתייהו דקמאי עבדינן ופסקי' כוותייהו:

ובזה הנני ידידו דו"ש בלונ"ח:

סימן נה

ב"ה יום ד' לסדר א"ק כ' למב"י תרפ"ח פה סטניסלאב. בעשרים לספירה נתבשר במהרה לעלות ההרה ותופע נהרה ובתוכם כבוד אהובי ידידי ש"ב הרב הה"ג החריף ובקי בכל חדרי תורה צנא מלא ספרא כש"ת מו"ה שאול נ"י לוסטהויז ראבד"ק סטריא והגליל יע"א. יקרת נאומו הגיעני נכון מועז ויען כי לא אחזיק בתומתי ל"ע לכן אחרתי עד עתה, והנה ראיתי כי התחקה היטב הדק על שרשי הלכה, והעולה בידו זהב ורב פנינים בכוחא דהיתרא, ושאלת חכם כולה תשובה, וזאת אחשוב למשפט לבלי להעתיק כל המאורע כי ארוכה היא ולכן ריש מילין אומר. ע"ד האיש אשר פעלדמאן בחודש אב תרפ"ה הלך להמים לראות איך גברו ואחר ב' שעות הלך בנו אליו ופגעה בו ערלית ואמרה לו הזה אביך שנטבע כעת במים:

והנה כת"ה נ"י הביא דברי חת"ס אה"ע סי' מ"ח והביא שיצא מאיסור דאורייתא וכו' ושוב חיישׁ שאומר בדדמי בשיעור יציאת הנפש, והנה בשיעור הזה יש ב' דעות, לחד בעי ג' שעות ולחד היא שעה קלה ולהסוברים ג' שעות חילי דילהון היא ביבמות (קכ"א:) שעה ראשונה ב' ג' וכו' ופסחים (י"ב: י"ג.) שעה ראשונה ב' ג' מוכח דוקא שעה זמניות וכן בע"ז (ג':) י"ב שעות הוי היום מוכח ג"כ על שעה זמניות וע' או"ח תמ"ג ובטו"ז שהאריך בזה בדברי תורה ובדברי חכמים מיירי רק בשעות זמניות, וכן כ' רמ"א או"ח סי' רל"ג ס"א דמיירי חכמים משעות זמניות:

אבל מצינו בש"ס מו"ק (כ'.) הלכתא אפילו יום אחד אפילו שעה אחת ועש"ך יו"ד סי' שצ"ט ס"ק א' שעה אחת כל שהו ולא בעי' שעות זמניות ע"ש וע' מג"א סי' צ"ג ס"ק א' בשם תר"י שעה בכ"מ הוי פירוש שעה מועטת וכו' ע"ש וע' תוס' ר"ה (כ"ד:) ד"ה ראינוהו כ' דיש שעות קטנות ביום כגון בתקופות טבת וכו', היוצא לנו מזה כי יש לספק בפי' הגמרא ביבמות (קכ"א:) שעה ראשונה וכו' אם הוא באמת זמניות או שעה מועטת וע' אה"ע סי' י"ז סעיף נ' פלוגתא אי בעכו"ם מסל"ת אי אומר בדדמי ויש מקילין בזה ע"ש בטו"ז דהביא בשם גדולי עולם לסמוך על זה בעכו"ם אומר מת במלחמה לא בעי וקברתיו דאין אומר בדדמי ואמרו שיש ראי' לזה בגמרא ע"ש:

ול"נ מיבמות (קכ"א:) דהאי פרשא זריזא דהוי בפומבדיתא ורש"י גבור חיל מקומו של רב יוסף ע' ברכות (ס"ד.) שבת (קנ"ג.) ב"ק (צ"ג.) ושיבח אותו הנכרי בגבורתו מוכח דמת במלחמה אמר ולא הזכיר וקברתיו ולכן יש לנו צדדים שמא הפירוש שעה מועטת

ואת"ל דהפירוש שעה זמניות נימא דעכו"ס אין אומר בדדמי ועמד זמן ארוך וראה שנטבע ובפרט לפי הסיפור ולפי בינת אדם הכל יודעים שזה האיש נטבע ולא יצא משם ואפשר עוד בעת נפל מן הגשר והשליך משמים ארץ נתרסקו אבריו והביאו סברא כזו ובין כך לא חי ע"ד אשר עבר עד עתה שנים הרבות:

והנה האחרונים הנ"ל פלפלו בעדות נכרי במשאלים וכדומה לא תצא האשה מאיסור תורה כיון דלא מהני עדותו שתינשא ובאמת הראי' מיבמות (קכ"א:) מעובדא דחסא מוכח דעדותו עדות ולי נראה ג"כ ראי' ממאי דאיתא פסחים (ה'.) תוד"ה לא הקשו היכי יליף דחמץ אסור מחצות הא שחיטת הפסח אחר חצות לא מיד ותי' כיון דדיעבד אם שחטו קודם התמיד כשר חשוב זמן שחיטה מחצות ואילך ע"ש וא"כ הה"ד הכא נימא כן הואיל ואם נשאת דיעבד במשאל"ס לא תצא א"כ שפיר חשוב ע"א נכרי במשאל"ס עדותו עדות ע' זבחים (ס"ט.) הפיגון וכו' אין מטמאין אבית הבליעה ורש"י:

ועוד נראה ממאי דאיתא בנדרים (פ"ו:) בר"ן ד"ה ועוד וכו' וא"ת אי אלמוה כיון דהשתא לא חייל לקמי' למי לא ניחל וי"ל כיון דמדינא חייל אי לא אלמוה וכו' אבל נתגרשה כאלו חייל מעיקרא דמי והה"ד הכא דמאי דמחמירין במשאל"ס היא חששא רחוקה ואם ניסת לא תצא ומעיקרא העדות עדות, והנה בעיקר מים שאין להם סוף דאשתו אסורה היא חומרא שהחמירו חכמים מטעם מיעוט המצוי ע' תוס' ע"ז (מ':) ד"ה כל ויבמות (ל"ו:) ד"ה הא וע' תוס' בכורות (כ':) כ' דלא שכיח ומיעוט המצוי היא דרבנן ע' ש"ך יו"ד סי' ל"ט ס"ק ב' וטו"ז ס"ס ל"ג ופמ"ג שם ל"ט מיעוט המצוי היא דרבנן וע"ש סעיף י"ז רמ"א וחו"מ ס"ם רל"ד וביבמות (קכ"א.) דטבע באגמי דסמקי ואינסיב ר"ש לדביתהו ורצה רב לשמתי' וא"ל שמואל נשלח לי' שלחו לי' מים שאין להם סוף אשתו אסורה או מוחרת שלח להו אשתו אסורה, ויש להבין מה זו שאלה אי אשתו אסורה או מותרת הא מתניתין היא ור"מ ור' יוסי שניהם מודים במים שאל"ס אשתו אסורה וידוע דמשנה זו היא שגורה בפי כל ע' תוס' ב"מ (קט"ו:) ובכמה דוכתי בש"ס (מ"מ מצינו כמה פעמים דלא ידע המשנה וכבר הארכתי במק"א):

אולם ידוע הוא דר"מ דחייש למיעוטא כלעיל (קי"ט.) ובחולין (י"א:) וכן ר' יוסי ג"כ חייש למיעוטא ע' תוס' יבמות (ס"ז.) ד"ה אוכלין וכן ר"ג דיבנה חייש למיעוט כחולין (ה':) ד"ה ר"ג וכן ר"ע ג"כ חייש ע' מכות (ו'.) ובתוס' וידוע דרבנן פליגי עלייהו ולא חיישי' למיעוט וכן הלכה ולכן שאלו רב ושמואל אי ס"ל לרב שילא כמתניתין משאל"ס אשתו אסורה או לא סבירא לי' כמתניתין מטעם דר"מ ור"י חיישי למיעוטא ומש"ה מחמרי' אבל רובא דעלמא לא ס"ל כוותייהו ואשתו מותרת דלמיעוטא לא חיישינן והשיב להו

דגם הוא ס"ל כמתניתין משאל"ס אשתו אסורה לכתחילה משום חומרא דא"א או מיעוט המצוי ובודאי גם רבנן דפליגי על ר"מ חיישי הכא למעוטא:

והנה מצינו שרבי ועוד אמרו כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיל"ס אשתו מותרת משאל"ס אשתו אסורה ע"כ ונראה דבע"ז (כ"ט:) משנה שאל ר' ישמעאל את ר"י מפני מה אסרו גבינות של עכו"ם א"ל ר"י ישמעאל אחי איך אתה קורא כי טובים דודיך מיין ובגמ' (ל"ה.) מ"ש האי קרא דשאלי' וכו' ונראה דמצינו בחגיגה (כ'.) ובשבת (י"ב:) כמה גדולים דברי חכמים שהי' אומרים לא יקרא אדם לאור הנר ופירשו שלא אמרו הטעם שמה יטה כברייתא רק סתם לא יקרא לאור הנר במשנה כי בעבור שידע הטעם כמעט בא לידי מכשול איסור ממש ע"ש וידוע כי ר"י ב"א הוא בר פלוגתי' דר' יהושע ור"ג ע' תוס' יבמות (ק"ד.) ד"ה אמר וכו' ע' זבחים (קי"ט.) ולכן כששאל ר' ישמעאל את ר' יהושע הטעם מגבינות עכו"ם לא רצה לגלות לו ויען כי ר' ישמעאל דחקו לגלות לו א"ל ר' יהושע איך אתה קורא כי טובים ובגמ' דרשי' ערבים עלי דברי דודים היינו כדי שישים ר' ישמעאל לבו דהת השבח השביח ואמר כמה גדולים דברי חכמים וערבים עליי שלא גלו הטעם ועתה נהפוך הוא, ויוכל להיות כי מזה בית יבין ר' ישמעאל והניח לר' יהושע ושפיר אמר לי' הקרא הזה, כן גם הכא אמר רבי כמה גדולים כו' משילים מותר שאלים אסור ולא אמרו הטעם דאילו אמרו חיישי' למיעוט הי' משיבין הא אין הלכה כר"מ ואלו הביאו מר"ע ומר"מ שניצולו היינו אומרים שנעשה להם נס ושר שלים לא שליט עליהם כקידושין (פ"א.) ר"ע ור"מ דאכרזי ברקיע הזהרו בר"ע ובר"מ ובתורתם:

והנה באה"ע סי' י"ז סעי' ל"ב חמ"ח בנפל למים ואחר כמה ימים מצאו על שפת המים איש באלה הבגדים יש להסתפק שמא הראשון יצא ושאל האחר הבגדים וזה נטבע ולכן כתב ב"ש דוקא שמצאוהו מיד והנה הלשון "מיד" ע' פסחים (מ"ט.) ולשבות שביתת הרשות יחזור מיד היינו תיכף וכן בסוכה (מ"ה.) מיד תינוקות שומטין ובתוס' מיד לאלתר, ועי' סעיף כ"ו חמ"ח מיד לאו דוקא מיד אלא תוך שעה א' וע' חו"מ סי' ק"צ סט"ז כל דפרע ביומא כפורע מיד דמי וע' טהרות פ"ט מ"ד ו' ברטנ' מיד דר"י היינו כל אותו היום ובכ"ד בש"ס לכאן ולכאן והנה הספק של חמ"ח הוא רחיק המציאות ואולם הביאו לזה הגמ' ביבמות (קט"ו.) חזו גברא חרוכא וכו' ור"ח ב"א אימא גברא אחרינא וכו' והוא ערק לעלמא ומייתי לה הב"ש בסי' ז ס"ק ק"ס, וב"מ (כ"ז:) טבעת כיס וארנקי לא מישאלי אינשי וכו' ע' יבמות גיטין וצ"ע מנדרים (ל"ב:) אבל משאיל לו חלוק וטבעת טלית ונזמים ע"ש בגמ' (ל"ג.) וטבעת לראות בו הרי דמושלי טבעת ואולי יש לחלק בטבעת שיש עליו חותם ע' באה"ט סי' י"ז, היוצא לנו מזה באם רצינינו להעמיק בזה יש

ספיקות להחמיר אבל מוכרחים אנו לסמוך דאלו הבגדים לא מושלי דהי' פקדון ובגד נשים, ובעיקר רוב פוסקים לא חיישי לשאלה ובעבר ב' שנים ובאיסור דרבנן יש להקל ויכולין להתירה:

ובזה הנני ידידו ש"ב דור"ש באהבה ולאהובי חתנו טמון בחובי הרב החו"ב מושלם במעלות ובמדות מ' משה נ"י הנני דור"ש באהבה:

סימן נו

ב"ה יום ד' במדבר ל"ה למב"י תרפ"ז סטניסלאב:

כבוד אהובי ידידי הרב החריף המופלג מו"ה דוד שלמה נ"י טויב בק"ק ראזדיל. אדמהו אכנהו ולא ידעתוהו אך מתוך כתבו ניכר כי ת"ח הוא והתחקה על שרשי הלכה היטב הדק. והנה ע"ד השאלה בשם הקדוש דהיו"ד עומדת היטב וג' אותיות ה' ו' ה' הם מחוקים היינו דקפצה הדיו מהם ומסתפק ושואל דאם יתקנו הג' אותיות יהי' שלא כסדרן ע"כ, ואת לא אבין מדוע יהי' של"כ וזה הוי ממש כסדרן דמאז נכתב היו"ד ועתה כותבין ומשלימין הו"ה והוי כסדרן ממש אך אם היינו כותבין למפרע היינו אם יכתב תחילה ה' ו' ה' למפרע וע' או"ת סימן ל"ב דתפילין צריך לכתבן כמו שכתוב בתורה והיינו כסדרן ואם שינה פסול מ"מ אם נפסלו מן האחרונות אף שהראשונות כבר נכתבו יוכל עתה להשלים האחרונות ולא עוד אפי' נפסלו שנים הראשונות ויש לו שני פרשיות כמו הם ויודע שהם נכתבו מקודם השני פרשיות האחרונות יוכל לצרפן ושפיר הוי כסדרן ע"ש יש"ח בה"ט וכן בשם הק' אף דכבר נכתב היו"ד יוכל להשלים עתה הג' אותיות והוי כסדרן ע"ס רע"ו סק"ו ובמנחות (ל':) ה"ש שזורי כל השם תולה מקצתו אינו תולה ובסי' רע"ז ביו"ד מכשיר כב"ח דיעבד בתולה מקצתו וסבר נכתב בתוך השיטה ב' אותיות ואפ"ה מכשיר דיעבד בתלה ולא פטור משום של"כ א"ו דזה הוי שפיר כסדרן עש"ך שם:

והנה בעיקר שם כסדרן כבר ידוע שאחרונים העלו דלא בעי כסדרן וכבר הוא מביא ג"כ מזה וכבר פלפלתי בזה במק"א וע' סוטה (ל"ד:) ויקרא משה להושע ב"נ יהושע ודרשו כי שם י' ה' יצליחו ויושיעו מעצת מרגלים הרי דעשה שם של"כ דכבר הי' לו ה' והוסיף יו"ד בתחילה ע' סנהדרין (ק"ז.) ואעפ"י שאין ראי' זכר לדבר איכא וע' מג"א סל"ב ס"ק נ"ז דפוסל בתפומ"ז דפום דא"א לצמצם ופסול מטעם שלא כסדרן ולא פסול בס"ת מטעם זה דשם בעי כסדרן א"ו ס"ל דלא בעינן כסדרן וע' ב"ב (י"ד:) ספר עזרה רש"י ס"ת של משה והי' קורין בו בעזרה וכו' וע' מו"ק (י"ח:) ואין מגיהין אות אחת אפילו בספר עזרא וע"ש ברש"י ומעתה ראינו שהי' לפעמים צריך תיקון לתקנו ואי הי' שם צריך כסדרן הי' חלילה

נפסל מלקרות בו ומוכח שקראו בו הרבה מאות שנים, והנה מטעם מחיקת השם ג"כ מותר וכאשר הביאו מזה שהאחרונים התירו כי אחרי רואה שנמחקו האותיות ואסרו לקרות בו ויהי' אסור לתקנו מטעם מחיקה וסתרי אהדדי. וע"ד שאחד מכר עבירות לב' אי חל הקנין ע"ז הנה כיוצא בזה אם מכר המצות עי' רמ"א יו"ד סימן רמ"ה אם כבר עסק בתורה אינו יכול למכור והיא גמרא ערוכה סוטה (כ"א) וע' מד"ר שמות נ"ב אם שלחנך חסר אמלאנו משלי וכו' רואה אדם א' להם ע"ש ואי מהני מכירה בזה הי' יכול לקבל ממנו סך מה א"ו דלא מהני וע' ב"ב (ע"ה.) מלמד שכאו"א נכוה בחופתו של חבירו:

והנה שם בסוטה אמרינן עבירה מכבה מצוה היינו מליטול שכר לעתיד ע"ש ברש"י שהעבירה כבתה זכיותיו וצ"ע בדברי הימים (ב' י"ט) כי אין וכו' משא פנים ומקח שוחד ופ"ד דאבות ומקח שוחד פירש הרמב"ם דלא יקח המצוה בשביל העבירה רק יקח שכר מצוה וישלם בעד עבירה ומצינו בחגיגה (ט"ו.) וכ"א יש לו חלק בג"ע וחלק בגיהנם זכה נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע לא זכה נוטל גיהנם שלו ושל חבירו ובסוכה (מ"ה.) יכול לפטור את כל העולם מן הדין ושבת (פ"ה:) פלגא עלי ופלגא עלך ע"כ מזה מוכח דיכול לקבל עונות של חבירו אבל למכור עונותיו לא מהני ומצינו אצל נבוכדנצר וחטאך בצדקה פרוק ותלה לו זכות י"ב חודש אבל העון אינו נמחק ע"ש סוטה (כ"א.) ותהלים ע"ט אח לא פדה יפדה ולא מהני ולא מידי ובודאי מי שקנה עבירות כבר די בזה כי לא מאמין וגוזל ממון חבירו וראוי לקנסו, לא הייתי בביתי והפסקתי באמצע ואחר עד עתה: אסיים ודו"ש באהבה ובקבלת התורה בשמחה:

סימן נז

ב"ה יום ב' לסדר האזינו א' כ"ה אלול תרפ"ח סטניסלב. ברכת כוח"ט לעם סגל כן ירום הנם והדגל עם ששון שמחה וגיל ובתוכם כבוד אהובי ש"ב ה"ה הרב הגדול בתורה מופלא ומופלג שרשרת היוחסין מו"ה משה נ"י זעגיל בעיר וק"ק לאנצוט יע"א:

כתב צרוף הגיעני נכון מועדו ויען כי אחרי שבתי הביתה היו ידי מלאות עבודה לכן לא מצאתי און לי להשיבהו דבר עד עתה וגם היום דברי מועטים כי לא עת האסף עתה. והנה ע"ד מהרש"א שבת (ט"ו:) ד"ה אתי כ' מכלי זכוכית לא קשיא משום דאיכא למימר מעיקרא גזור למקדש והביא כת"ה בספרו דהקשו עליו דאין עושין כלי שרת מזכוכית כמנחות (כ"ח:) וע"ז כתבתי דכלי שרת מחרס לא עבדינן כזבחים (צ"ו.) ואפ"ה שמשו בכ"ח לבישול חטאות והה"ד נמי בזכוכית הי' יכולין לשמש בו ומש"ה גיר וע"ז כתב כת"ה דלשון מהרש"א גזור למקדש והיינו ודאי בכלי שרת ממש (פי' בסי' כ"ד מה

שכתבתי בענין זה), היוצא לנו מרש"י שוטה דסכין כלי שרת היא ותוס' חולין (ג') כ' דסכין לא בעי כלי שרת ופסחים (י"ט:) שהסכין והידים טהורות ולימא אין טומאת ידים וכלים במקדש ע"כ וא"כ אפי' מיירי בסכין של שחיטה ולתוס' סכין אינו כלי שרת ונקט במקדש ולא מיירי מכלי שרת דוקא:

הערה בי, שבת (קכ"ז:) מהרש"א על תוד"ה האי דנקיט בשיבלין דאפי' בראה פני הבית פטור בהקדים והק' בספר לשון הזהב" דא"כ אף ביד ישראל פטור כה"ג מדאורייתא כמו דאמרי' בעלמא מכניסו במוץ שלה וכו' ע"כ וע"ז כתבתי ולא הבין כוונתי ואפרשו ביצה (י"ג.) מעשר שהקדימו בשיבלין שמו סיבלו לתרומ' ערש"י שבן לוי וחל עליו שם מעשר וטובלו ואיסרו באכילת עראי ובמיתה ע"ש, והנה מחמרינן בזה ב' חומרות, א' שמן הדין על שיבלין אין חל שם טבל דהא לא נגמרה מלאכתו ולא אידגן, ב' ואפילו הי' אידגן לא הי' חל עליו שם טבל כיון דלא ראה פני הבית דמוכח אפי' עודנו בשדה ואפ"ה מחמרינן על הלוי דהוי טבל כיון שיצא עליו שם מעשר אבל בעוד השיבלין ביד ישראל אין חל עליהם שם טבל ומותרים מדאורייתא אפי' אכילת קבע רק רבנן אסרו קבע אבל עראי מותר והנה תרו"ג לא חל על מע"ר שהקדימו בשבלין ולא החמירו עליו עוד חומרא ג' להפריש תרו"ג מזה ודרשי' מקרא דרק מעשר א' יקח ולא תרו"ג ומעתה אם הי' בן לוי לוקת מע"ר בשיבלין בעת אשר בעה"ב הישראל הכנים השיבלין לתוך הבית הי' הסברא נותנת לחייבו גם בתרו"ג מדרבנן דהשתא על מע"ר שלו לא מחמרינן רק חומרא א' דעוד לא נת נתמרח בכרי רק עודנו בשיבלין ואפ"ה טובל אבל פני הבית כבר ראה, ולכן כיון דחסר בשיבלין רק מלאכה אחת דיג נו נימא כמו שקובע לתרו"מ כך קובעו לתרו"ג ולכן בא המהרש"א ודייק מהקדימו בשיבלין דנוכל לומר אפי' הקדימו בתוך הבית בשיבלין מ"מ פטור מתרו"ג ואין המהרש"א מיירי בהקדים ישראל כלל והבן:

הערה ג', בשבת (קכ"ח.) תוד"ה ובשר דהמהרש"א הק' אמאי לא משני לר"ה בשר תפל מותר לר"ה מפני שהיא מאכל לסטי' ותי' דהא שיטה ולית הלכתא וכת"ה העיר אמאי לא משני ר"ה כרב ס"ל דלית לי' כל ישראל ב"מ והשבתי דתי' המהרש"א דשיטה עדיף דמצינו כמה פעמים דתלמיד חולק על רבו ובמוקצה מצינו ביצה (מ'.) דס"ל ר"ה כרב רש"י ד"ה ואי לא משום מוקצה וע"ש עוד דפריך ג"כ והא ר"ה תלמיד רב שם מוכח ג"כ דר"ה ס"ל הכי אבל בעלמא יוכל להיות דחולק על רבו ולדוגמא עי' ב"ק (ק"ו.) א"ל רמב"ח לר"נ מכדי דרב לא סבירא לך משכוני נפשך אדרב למה לך וביצה (כ"ה.) רש"י ד"ה מדברי ר"ה ור"ח ור"נ תלמידים של רב היו וע' ע"ז (ט"ז.) ר"ת בר רבא בשם רב אבל

לא למכירה ואני אומר אף למכירה והי' תלמידו ופליג עליו והה"ד הכא לכן תי' מהרש"א משום שיטה:
ובזה הנני ידידו הדור"ש באהבה וברכת השנים:

סימן נח

ב"ה יום ב' בהעלתך י"ז סיון תרפ"ה לפ"ק פה סטניסלאב. לכבוד ידידי הרב הה"ג חריף ובקי מופלא ומופלג בתורה וביראה כש"ת מוה"ר אלטר נ"י שפירא לפנים האבד"ק וויקנא ועתה בק"ק טשערנאוויטץ יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו והן היום שמתי עיני על דבריו היקרים והנני להשיבו דבר. על דבר האשה העלובה מרת גאלדא פאלאניצקיא מעיר לעווא ובעלה הלך במלחמה בשנת תרע"ד ואבד זכרו והיא תשב בדד מני או ועד עתה ואין קול ואין אתה יודעת עד מה וכעת הביאה עד אחד משה בן יעקב שטערן מכפר קלינקעווץ והעיד כדת אז ער איזט גישטאנען צו זאמען מיט אלי' פאלאניצקיא מעיר לעווא אשניידער ונהרג ע"י קנה רובה אין ער אליין האט אים בעגראבען והראה הפאטאגראף של האיש אלי' ועוד סיפר מה שהגיד לו מה הניח בביתו ויום שנהרג הי' ט"ו תשרי סכות בשנת 1917:
והנה שמפלפל כת"ה מענין פאטאגראף והביא מר"ה (כ"ד.) דמות צורת לבנה הי' לו לר"ג בטבלא ובכותל בעלייתו וכו' הרי מוכח דיכולים להכיר ע"י פאטאגראף אך נ"ל בעדות החודש הקילו כבר זכיתי בה תחילה כד הוינא לזוטרא (ע' שו"ת מהרש"ם ח"ג סימן רנ"ו) ועוד דתוספות כ' דלבנה אינה בולטת רק שוקעת (כן מוכח תוס' ב"ק (צ"ז:) ד"ה מטבע) ברקיע וא"כ שניהם שוים משא"כ באדם נגד הפאטאגראף ע"ש והנה רמב"ן הובא בטו"ז יו"ד סימן קמ"א ס"ק י"ב ס"ל דמות אדם אסור אפי' שוקעת וכן מוכח תוספות ב"ק (צ"ז:) ד"ה מטבע והטעם לא תעשון אתי לא תעשון אותי שאני מראה לנביאים ע"ש בטו"ז ואמרי' בסוטה (ל"ו:) באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון ע"ש בתוספות בשם ר"מ הדרשן וכן הובא רש"י עה"ת דבריהם ז"ל ומוכח מזה דנריתה לו בחלון דהי' שוקעת צורת יעקב ואפ"ה הכירו יוסף אף דראהו בולטת תמיד את יעקב אביו יומא (ס"ט.) דמות דיוקנו של זה מנצחות לפני וכן מצינו דאמרו ז"ל סנהדרין (ק"ד:) באתה דמות דיוקנו של אביו ונשטחה לפניהם היינו דוד והוכיחו שהוא אדמוני ויפה עינים כמ"ש בכתוב שמואל והוא דוד וחולין (צ"א.) עולין ומסתכלין בדיוקנו של מעלה ויורדין ומסתכלין בדיוקנו של מטה בעי לסוכני' פרצוף אדם שבארבע חיות בדמות יעקב ומעתה לפי דברי הרמב"ן דאסור עשיית אדם שוקעת דגם ברקיע כן והכירו אותו למטה

ע' מו"ק (ט"ו:) דמות דיוקני נתתי בהם ובעוניתיהם הפכתי ואמרי' ב"ב (ט"ז:) כלילא הוו להו או אילני הוו להו ערש"י דהו"ל ג' פרצופים וכתוב שמו ואם נשתנה הפרצוף ידעו, מכל הלין מוכח דהכרת הפאטאגראף מילתא היא:

אולם בנידן דידן אין צריכין לזה כלל דאחרי שיש לנו עד אחד איש יהודי הנ"ל העיד בתו"ע דאם אלי' פאלאניצקיא מעיר לעווא איז נהרג גיווארען אין ער אליין האט איהם בגראבען דזה הוי שמו ושם אביו (דכינוי אשכנזי הוי כשם אביו ע' קוע"ג בכ"מ) ושם עירו ואמר מת היינו נהרג וקברתיו וחוץ לזה עוד שאר סימנים בודאי אשתו מותרת ושריא לעלמא וישבו ב"ד של שלשה ויתירו אותה:

ב) השאלה שחתם עצמו וכתב שקיבל עליו באם יעבור ע"ז תהי' שחיטתו אסורה ופסול ופיגול וכת"ה מפלפל בקיבל עליו וכ' דאינו כלום איברא הביא הקה"י ח"ג לשון ב"א קבלה סי' תקפ"א מתענית (י"ב) יחיד שקיבל עליו בה"ב וכ' בשם הרמב"ן דלשון קיבל אינו כנדר ומסיים בלשון קבלנו עלינו קיל ולא בעי התרה ע"כ ולי צ"ע אמאי לא הביא מבכורות (מ"ה:) והנושא נשים בעבירה ידירנה וכו' ומטמא למתים פסול עד שיקבל עליו ושם (מ"ו.) פריך דסגי בקבלה (רש"י בלא נדר) והתם מדרינן לי' ע"כ אלמא קבלה אינו נדר אבל דנימא דא"צ היתר לא מוכח כן מהפוסקים ע' מג"א סימן תקס"ב אפילו קבלה בלב בעי התרה ובכל מסכת תענית אמרינן לשון קבלה וכן בש"ע וער"ן נדרים (ס'.) דיני תענית ונדרים חלוקים הן וע' תענית (י"ב:) לוה אדם תעניתיו וכו' וכי נדר קיבל עליו ע"ש מ"מ לשון קבלה מוכח דחמיר כעין נדר ועוד בכתכו מסיים רק אז אהי' נקי משבועתי זאת הרי מודה שנשבע ע"ד חבירו ולענין שבועה בכתב יש לכאן ולכאן ואני הערתי מנחמי' יו"ד ובכל זאת אנחנו כורתים אמנה ובאים על החתום וגומ' ובאים באלה ובשבועה וגומ' הרי דהי' שבועה בכתב ומהני ועזרא הנביא הי' בזה, ומה שיש עוד לעורר בזה כתבתי במק"א ולכן לא נוכל להתירו לשחוט במק"א:

ג) וע"ד המומרים שחוזרים לדת יהודית והדין שטובלין אותם אם המה צריכין ברכת טבילה או לא נראה דאין צריכין לברך על הטבילה דמעיקר הדין ישראל אעפ"י שחטא ישראל הוא ע' סנהדרין (מ"ד) והנה מצינו ראינו באו"ח סמ"ו בטו"ז וכן באה"ע סס"ג פלוגתא בין הראשונים אם יכולין לתקן ברכה אתר התלמוד ומביא דברי הרא"ש מה שנראה כסותרים זא"ז ומחלק ביניהם ובאמת שרש"ל כ' שלא לומר ברכה זו ורמ"א קיים המנהג לאמרה אבל בטבילת מומר היא נובע ממקור טהור מנימוקי יוסף פ' החולץ והובא ברש"ל ובטו"ז וש"ך דהיא רק מנהג כמו שנהגו לגלח שערותיו וכיון דטבילה זו

היא רק מנהג לכן מותר לטבול בשבת עמג"א סימן שכ"ו וע' מחה"ש שלא מצינו בכל הש"ס דמומר צריך טבילה רק חומרא בעלמא ובודאי א"צ ברכה ותו לא מידי:
ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה וכט"ס:

סימן נט

ב"ה אוד ליום ו' יתרו כ"ג שבם תרפ"ג לפ"ק סטניסלאב. רב שלום וחיים מאת ד' מן השמים אל כבוד ידידי ה"ה הרב המאוה"ג חו"ש כש"ת מרה אברהם נ"י אלטיין דומו"צ דק"ק סאק לאווקא יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני והנני עט ממהר להשיבו דבר. ע"ד שאלתו אשר לא פירש באר היטב כי ב' אנשים מצאו הרוג ביער בלתי מכירו ורק מצאו בבגדיו לעניטימאציע כי הוא פלוני אלמוני מעיר פלוני הנה על דבר לחוש לשאלה ידוע דרוב גדולי חקרי לב פסקו דלא חיישינן לשאלה ועכ"ז הניחו בצ"ע כי המח' בסי' י"ז פסק דחיישינן לשאלה ועוד יותר החמיר ב"י דאפי' כיס וארנקי וכו' נמי חיישינן לשאלה ורבים ינהו אחריו גם בזה ופה בהרוג הלז אין לנו רק הלעגיטימאציא לסמוך עליו ואם ניחוש לשאלה נפל כל הסמיכה אבל אי נימא כדמוכח בש"ס סתם כיס וארנקי לא מושלי אינשי ול"ח לשאלה א"כ מוכח דלאו דוקא אלו אלא הה"ד עוד כלים דלא חיישי' לשאלה וכן מוכח ברש"י יבמות (ק"כ:) ד"ה מנחשי וכו' כ' שאין דרך להשאילן וכן מוכח בתוד"ה וכליו ע"ש (צ') וע' תוס' ב"מ (כ"ז:) ד"ה כיס והק' הכתיב לא תנחשו וי"ל כחולין (צ"ה:) בית תינוק ואשה אעפ"י שאין ניחוש יש סימן ע' קידושין (נ"ט.) ולא מסמנא מילתא וע' הוריות (י"ב.) וע' ב"מ (קט"ז.) האי נמי כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי והנה בדבר שא נו שלו בודאי לא מושלי אינשי חדא דקעביד איסורא כב"מ (כ"ט:) אין השואל רשאי להשאיל וכו' ועוד דאמרי' בע"ז (ט"ו.) כיון דלאו דידי' לא מושיל להו ומעתה בכאן אמאי ניחוש לשאלה דהרוג זה שאל מהאיש אשר הי' לו זה הלעגיטימאציא בבגדיו ושאל הבגדים יתד עם זה ובאמת קשה לאמרו כיון דאין רשאי להשאיל דהי' שייך למלך ועוד דאמרי' בב"מ (ל"ת:) וחרה אפי והיו נשיכם אלמנות וגו' מלמד שנשותיהם מבקשות לינשא ואין מניחין אותן ובניהן רוצים לירד לנכסיו וכו' ע"ש ברש"י, ומעתה ראינו שהאנשים אף אתרי מותם לא ניחא להו שיהיו נשותיהן אלמנות חיות ולא יוכלו להנשא ובפרט על בניהם דוה לבם כי לא ירדו לנחלתם וגם לא יאמרו קדיש כמו שמבואר באה"ע סי' י"ז ויו"ד סי' שע"ה בש"ך דהכתוב חשיב להו לקללת ד' ולכן אחרי שהממשלה תתן לחיל צבא המלחמה לכ"א בגדים ולמגיטימאציא למען ידע כי האיש הזה פב"פ נהרג במלחמה

או במקום אתר איך יעלה על הדעת לומר כי שאל הבגדים ולעגיטימאציא לאיש אחר ולא יבין לשמר מבלי לתת אותם לאחר פן ימות במלחמה ולא יודע לאיש מה נעשה בו ורבצה בו כל האלה וחרה אפי וגומ', ועוד דידוע מה שאמרו בשבת (נ"ת.) הא דעביד לי' רבי' ורש"י אית לי' אימתא ולא שקיל לי' מצוארו וכו' ושם דעבדי ריש גלותא מירתתא מרבנן ע"ש הרי דעד כמה גדלה אימה ופחד מרבו שלא ליקח רושם רבו אשר יעיד עליו שהוא עבד מכ"ש אנשי התיל שיש להם פחד גדול מראשיהן ולא ישאילו הרושם אשר נתנו להם הוא הלעגיטימאציא לאיש אתר פן ידרשו ממנו להראותן להם ואין לו כי אז ענוש יענש כדת המלך ארבעים בכתפיו ובמאסר ושלשלאות ועוד ואיך נחוש לשאלה, ולבבי ידמה שבזה גם הב"י ודעימי' לא יחושו לשאלה ובכל זה אין אני רוצה לתקוע עצמי לדבר הלכה לשען ע"ז כי ראיתי באחרונים שאין סומכים ע"ז לבד רק שיש להם עוד סניפים להתיר:

אודות המקוה לדעתי לא ישנו דבר ממה שפעלו ועשו חכמי דורינו אשר היו לפנינו אחריהם ילך ובהם ידבק והדרך החדש אשר המציאו עתה לא יעלה לרצון לפני ושמעתי כי יש כמה מכשולות בזה:

וע"ד עולה לתורה אהרן יעקב ונקרא בפי כל יעקל וכתבו בגט אהרן יעקב דמתקרי יעקב כשר. זאת חזיתי להשיבו לפי מסת הפנאי:

ובזה הנני ידידו הדור"ש באהבה:

סימן ס

ב"ה יום ה' שופטים ד' אלול תר"צ לפ"ק פה סטנימלאב. ברכת כוח"ט אל כבוד ידידי הרב הה"ג חריף ובקי ירא ושלם כש"ת מוה"ר יחזקאל נ"י וויזמאן אבד"ק סיטשעל במדינת (רומניה) יע"א:

יקרתו מכתב פרדי הגיעני ובעוה"ר עתותי לא בידי לכן אחרתי עד עתה להורהו דרכי תשובה ודברי הנה הנם. כת"ה נ"י אמר עם הספר כי הי' שם סופר אחד עם י"ב זוגי תפילין מעור שור מפה לבנים מאומני קהלתי והכשר בידו ממני ובדק אותם ולא היו מרובעים כראוי למעלה ולמטה וגם עגולים באמצע או שקועים וצייר לפני תוארם על זה אשיבהו מלין, התפילין מעור שור כבר איתמחי והמה נפוצים בכל הארץ רק יש לחוש אם העושה ירא ד' יהודי כשר על זה הנני כותב כי הולך בדרך תמים ועושה מלאכת ד' באמונה והבתים המה לפניו לבדקם אם נעשו כדת וכהלכה:

והנה לפי דברת כת"ה נ"י מצא אותם כי נעשו לא כדת ורוצה לפוסלן ועלה על זכרוני מאמרם ז"ל בגיטין (כ'.) אמר רב חסדא יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי דעלמא א"ל רבא מ"ט אילימא משום וכתב והכא איהי קא כתבי לי' רש"י היא נותנת שכר כתיבת הסופר ודלמא אקנויי אקנו לי' רבנן רש"י ההוא זוזא מדידה והוי כמאן דיהיב לי' איהו דהפקר ב"ד הפקר (ע' יבמות צ"ט:) ומאי דאמר ר"ת למיפסלינהו לכולי גיטי נראה דלאו דוקא לכולהו דלפעמים גם הבעל לבדו נותן שכר הסופר כמבואר שם במשנה ושפיר מקיים קרא כדכתיב וכתב לה ומצינו בכ"ד בש"ס לכולהו לאו דוקא לדוגמא ע' ב"ב (ג':) קטלינהו לכולהו רבנן תוס' לאו דוקא לכולהו ובקידושין (ס"ו.) ויהרגו כל חכמי ישראל והי' עוד שמעון בן שטח ע"ש וע' ברכות (מ"ח.) אייתיתי' לשמעון בן שטח הרי דכל לאו דוקא מנחות (ס"ה.) כולהו סנהדרין ובתוס' שם כולהו לאו דוקא וכן ודלמא אקנויי אקנו לי' רבנן הא ודלמא ג"כ לאו דוקא דמוכרח לומר כן וע' ר"ן נדרים (פ"ג.) ד"ה ודלמא לאו דוקא וכ"ד בש"ס וב"ב (קס"ת.) רשב"ם והאידנא וכו' אלא נהגו שהאשה נותנת שכר הסופר מוכח דרוב נשים שמתגרשות עשין כן ודבר מצוי ע' טו"ז יו"ד סימן פ"ד וטו"ז או"ח סי' תר"ז וש"ך יו"ד סימן קצ"ב ובכ"ד בש"ע דדבר שאינו מצוי לא שייך בו מנהג:

ומעתה לפי מה שהקדמנו נוכל להבין מה שהקשה הפנ"י בגיטין שם, כי איך אמר"ח דבעי הוא לתיפסלינהו לכולהו גיטי הא בקידושין ובכ"ד בש"ס אשה מנ"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה ומוקמינן כגון דהקנה לה ע"מ שאין לבעלה רשות בה וא"כ מה שנותנת האשה שכר הסופר הוא ממעות הבעל ואי מאשה שהקנה לה אחר ע"מ שאין לבעלה רשות בה וכו' קשיא לר"ח האיך קאמר לכולהו גיטי כא מיעוטא דמיעוטא וכו', והנה לכאורה יש לתרץ קושי' הפנ"י בפשיטות דאם הבעל רוצה לגרשה ובא עמה לב"ד מחויב להשליש לה הכתובה ע' אה"ע סי' קי"ט וחמ"ח וב"ש במוציא לרצונה מחויב לתת לה הכתובה בשעת גירושין וכן משמע מפשטות לשון הש"ס בעירובין (מ"א:) זימנין דכתובתה מרובה ועוד בכ"ד ולכן בשעת הגירושין היא אומרת לנכות מכתובה שכר הסופר והכסף שלה ולכן אמר ר"ח לכולי גיטי:

אולם בש"ם מוכח דאשה משלמת שכר סופר מכיסה ולא בנכיון כתובה לכן קמה וגם נצבה קושי' הפנ"י על מקומה ונראה ליישב באופן אחר ותחילה נדייק בדברי ר"ח דאמר ר"ח יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי משמע דהוא לבדו יכול ולא אחר ומ"ש הא כ"ע הי' יכולים לומר כן דכ' וכתב והאידנא היא נותנת שכר הסופר ועוד יש לדייק מנא ידע רבא להבין מאי דקשיא לי' לר"ח הא לא אמר כלום ורבא דולה מים מבארות עמוקים להבין דעת ר"ח מאי קשיא לי', ונראה דידוע דרבא תלמיד ר"ח כיומא (ע"ה:) ובדיל רבה

אכיל תלמודא ורש"י ר"ח חמוה דרבא הוה ורבי' הוה ע' יבמות (ל"ה:) וב"ב י"ב דנשא בת ר"ח ע"ש וכיון דהי' תלמידו ידע כל שמעתתי' מה שחידש ומצינו ב"ב (נ"ב.) א' מן האחים שהי' נו"נ בתוך הבית והי' אונות ושטרות יוצאין על שמו ואמר שלי הן וכו' רב אמר עליו להביא ראי' וכו' ושם (ע"ב) אמר ר"ח ל"ש אלא שאין חלוקים בעיסתן אבל אם חלוקין בעיסתן אימור מעיסתו קימץ ותיבת אימור ע' טו"ז יו"ד ש"ב ושט"ז לרמב"ם הוא ספק וערשב"ם כאן ומהרש"א ומה שהק' וכבר תירצתי בזה ואין כאן מקומו וע' תוס' כאן באומר שלי נאמן מגו דאי בעי אמר מעיסתו קימץ ושם א"ל רבא לר"נ וכו' הרי מוכח דידע דברי ר"ח ובנזיר (כ"ד:) אמרי' ג"כ באשה שקמצה מעיסתה והיא שלה ושם בתוס' שאכלה פחות מדי שבעה וזה מותר הוי ודאי דידה ע"ש:

ומעתה נבין דברי ר"ח יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי ר"ל דאם אשה נותנת שכר הסופר והבעל אומר שהוא שלו מטעם כל מה שקנתה אשה קנה בעלה ואשתו אוערת שלי ונאמנת מטעם מגו שקמצה מעיסתה ויהי' אימור בין ודאי בין ספק ויש לחוש ששלה היא ולדידי דס"ל אימור מעיסתו קימץ יכילנא למיפסלינהו לכולי גיטי דאימור קושטא קאמרת ומעיסתה קימצה ולא מקיימה וכתב ורבא הבין אל מהירמזון מליו ובזה יתורץ קושי' פנ"י דר"ח לשיטתו ברוב נשים שנותנין שכר הסופר יש חשש זה והבן:

היוצא לנו מזה דמסיק רבא דהגיטין כשרים ומעתה לכו ונלכה על י"ב זוגי בתים דתפילין דכת"ה דיבר רתת עליהם דאינן מרובעים ממש ורוצה לפוסלן והנה יש לנו מצוות גדולות ואין יכולים לקיימן כתיקונן צא ולמד מצות עשה של כתיבת ספר תורה מצ"ע ועתה כתבו לכם הרי אמרו בקידושין (ל'.) שאין אנו בקיאין בחסורית ויתרות וכן בתפילין יש פלוגתא ולטטפת בנ' אי מלא אי חסר וב"ב (י"ד.) אין עושין ס"ת לא ארכו יתר על היקפו ולא היקפו יתר על ארכו וכו' רב הונא כתב שבעין ס"ת ולא איתרמי לי' אלא חד ומעתה אם הראשונים כמלאכים ולא עלתה בידם לכוון בכל עת אנן מה נענין אכתרי' וע' ביו"ד סי' רע"ב זה הדין וטו"ז שם כתב דמש"כ בסימן רע"ג דאינן לעכם סובב גם על סי' רע"ב ע"ש ובאו"ח סימן ל"ב סל"ט מחבר וצריך לרבע מקום מושבן וגם הבתים ושם עשאן מרובעות ואח"כ נתקלקל רבוען יש מי שאומר דצריך לרבען (ושם בסעיף מ"א אורך ורוחב הבתים אין לו שיעור וע' גיטין (נ"ח אי) דתפלה של ראש הי' ג' פעמים גדול משל יד) ודבר זה ידוע בכ"ד דתיבת צריך היינו לכתחילה עמג"א בסי' זה ויש לי הרבה ראיות ועמג"א ס"ק נ"ד ד"ה וגם הבתים כ' דלא כמו שנוהגין קצת לעשות של יד עגולות בראשיהן רק שמרבע התיתורא מלמטה (מרדכי):

והנה מאוד יש לתמוה על הנוהגין לעשות עגולות בראשיהן והי' מנהג לעשות כן ולא אמרו להם דבר ומאין יצא זאת להם ובאמת ידוע דגדול המנהג ע' מג"א סי' תר"צ ס"ק כ"ב ונראה דיצא להם ממאי דאמרי' במנחות (ל"ה) תנא תפילין מרובעות הלכה למ"מ אמר"פ בתפרן ובאלכסונן וכו' תוס' יש שאין מרבעין אלא במקום מושבן (היינו התיתורא) ושמא צריך הבתים מרובעין של ראש וכו' (ע' פה"מ לרמב"ם עירובין פ"ד דא"א לעשות מרובע ממש) וכן בית של יד וקצת הי' נראה דלא בעי מרובעות אלא בתופרן ובאלכסונן ע"כ הרי מוכח מתוס' דמרובעות דוקא במקום מושבן לא הבתים ומזה יצא להנוהגים ועשו של יד עגולות דסמכי על דברי התוס' דרב גוברי' כידוע ומ"מ בש"ע לא פסקינן כוותייהו ובעי התיתורא וגם הבתים מרובעות ומ"מ בדיעבד יש לנו על מי לסמוך דאם חלילה לא כוון המדה כשר גם במאי דבעינן שגם התפירה יהי' מרובע הנה הרא"ש בהל"ק מדייק מרש"י דס"ל דהרובע לא קאי על התפירות ועיקר הריבוע על הבתים ומושבן ומעתה אף שכתב הרא"ש שנוהגים גם בתפירות שיהיו מרובעות מ"מ דאם חוט התפירה נוטה מעט לצד א' ג"כ כשר ולא ניתנה תורה למלאכי השרת גם במא דכתב מחבר ונתקלקל ריבוען צריך לרבען:

ונראה כי כמעט בכל התפילין הזויות נתכווצו ומעתה מוכרח כמעט בכל עת לילך לעושי הבתים לתקנן ומוכרחין אנו לסמוך על תוס' הנ"ל, ואנחנו לא נדע שיעור קילקול הזוית ע' חולין (י"ח.) שלושה פגימות הן ולא חשב הא בהדייהו ובעירובין (מ"ח:) ועושה אותם כטבלא מרובעת כדי שיהי' נשכר הזוית מוכח אף דאינן מרובעות הזוית, והנה בודאי ראוי לדקדק בעשיית הבתים עד מקום שידינו מגעת כדי לקיים מ"ע של תפילין ככל משפטו וחוקתו אולם באם יקרה לנו ככל המובא למעלה יש לנו אשלי רברבי לסמוך עליהן וכל ישראל יצאו מ"ע של תפילין והלואי ינוח כולם וינוחו ברכות על ראשם:

ואסיים ודו"ש באהבה וכוח"ט:

סימן סא

ב"ה יום ב' נשא א' מ"ו למב"י תרע"א לפ"ק סטניסלאב. ברכת שמים מעל אל כבוד ידידי הרבני המופלא ירא ד' מרבים כש"ת מוה"ר דוד זוסיא נ"י בילגרייא שו"ב מומחה בק' קיצמאן יע"א:

יקרתו הגיעני ביום אתמול כי יעבור, והנה ע"ד השאלה אשר יתבאר לפנינו דבריו נאמרו בדעה ובינה והשכל וראוין למי שאמרם, וזה תוכן השאלה. הקולטום נסה לבם לבנות בית המרחץ ונתנו אותה בקיבולת לב' אנשים א' יהודי וא' אינו יהודי:

והנה במה שכתב כ"מ בענין איש יהודי יכולים למצוא עצה כי יעשה בהיתר כמו שמבואר באו"ח סי' רמ"ה ס"ג היכא דלא התנו בתחילה ובטלו השותפות ויתנו בתחילה ע"ש והיא נובע מדברי תוס' ע"ז (כ"ב.) והנה בהא דמג"א סימן רמ"ז ס"ק ח' דברבים ליכא חשדא יש לעיין כמה הם רבים עי' ש"ך יו"ד סי' קמ"א ס"ק כ"ז דגם בב' ליכא חשדא ובאמת רבים היינו שלושה כגיטין (מ"ו.) נזיר (נ"ד.) וע' תוס' חדשים טהרות פ"ז מי"א כ' לרש"י שלושה לאו רבים הם וע' ב"ב (ל"ה:) ורשב"ם מוכח דב' הם רבים וע' טו"ז או"ח סי' קס"ד ס"ק י"ד כ' דב' היינו רבים:

והנה בעיקר הדין ברבים ליכא חשדא מוכח מרמ"א ביו"ד דהוא פלוגתא וכ' בלשון י"א וע' סמ"ע ח"מ סי' ט"ז לפעמים כ' מחבר י"א אף שאין בו פלוגתא וכן כ' ס"ס כ"ו וסי' ל"ה ס"ק י' וע' מג"א רע"ח ס"ק ט' מזה, והנה כ"מ הביא להעיר דאיכא חשדא ברבים מאו"ח תקט"ז ובלבד שלא יעשנו בשורה ופסחים (י"ג.) גבאי צדקה פורטין לאחרים ולא לעצמן:

והנה יש לדחות כמש"ה הרב המגיד פ"א מהל' אישות באיסורא דרבנן כולהו אינשי לא זהירי בה ע"ש ולכן גם כאן ביו"ט ובצדקה יש לחוש לחשדא דאיסור מו"מ ביו"ט דרבנן וגם בצדקה איסור קל דנחשד להשתכר מעט ומורה היתרא היכי דקעביד בחנם כתוס' שבועות (מ"ח:) בשם ר"ת ועש"ך יו"ד סי' קי"ט ס"ק ט' וחו"מ סי' נ"ו ס"ב ושם סי' צ"ג. ול"נ להביא ראי' דשייך חשדא בשל רבים ממס' שקלים פ"ג מ"ב אין התורם נכנס לא בפרגוד תפוח ולא במנעל ולא בקמיע וכו' ושם מ"ג אין התורם תורם עד שאמר להם אתרום והם אמרו לו תרום וכו' ע"ש הרי דשם הי' רבים ואפ"ה שייך חשדא וע"ש בתויו"ט מהו חדא, ועוד ראי' משבת (כ"ג.) מפני ד' דברים אמרי' להניח פיאה בסוף שדהו וכו' ומפני החשד וכו' והא שם יעשהו הרבה אנשים דיתנו מתחלה פאה ואפ"ה אסרה תורה מפני החשד הרי תרתי:

ועוד ראי' מביצה (כ"ו.) תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס בלילי פסחים ואסרוהו חכמים מפני החשד ע"ש ובזו הראי' מצאתי בחת"ס סי' ס"ו באו"ח שקדמני וד' יודע הא תלת, וע' מג"א תרפ"ח דרבים לומדים כ"א לעצמו היינו רבים וע"ש בחת"ס ותבין, ועוד ראי' מגיטין (ס':) מערבין בבית ישן וכו' אילימא משום כבוד והא

האי שיפורא וכו' אלא משום חשדא וע"ש ברש"י דיחשדו את בני החצר במטלטלין בלא עירוב והא התם רבים מהם ואפ"ה חיישי' לחשדא:

ולכן נראה לי לחלק בודאי היכי דאנחנו יכולים לתקן זה דלא יהי' חשד כלל כיון היכי דנמלך ובא לשאל לב"ד אם יעשה כן בודאי אנו מורים הלכה דברבים ג"כ איכא חשדא ולא יעשה כן אבל היכא דכבר עשוהו כמו שהביא המג"א בסי' רמ"ב דכבר הי' המנהג כן וכמו באנדרטא דאבוה דשמואל והיכא דנחוץ לנו מאד כמו ר"ג דמות צורות לבנה בר"ה (כ"ד.) אזי לא מחינן בזה והיא כמו הלכה ואין מורים כן ובזה יונח לנו מכל המקומות שהבאנו וגבי תידום איש רומי הי' כי הוא מורה בזה להיתר ואחרי כי הלכה ואין מורים כן לכן שלחו לי' דראוי לנדותו כב"מ (ל"ו:) שגגת תלמיד עולה זדון וע' ח"מ אה"ע סי' י"ג ס"ק ח' דשגגת ת"ח לאו שוגג היא ע"ש בשם ת"ה וע' יבמות (קכ"א.) דרב רצה לנדותו לרב שילא דהורה במים שאין להם סוף להיתרא אף דאי נסיב לא מפקינן מיני':

ומה שהק' בדברי ש"ס שבועות (וט"ו:) אין בנין בה"מ דוחה שבת ויו"ט הא יוכלו לבנות ע"י עכו"ם ואין שבות במקדש והביא ראי' מש"ס ב"ב (ד'.) מהורדום דלא הוי מ"ע שהזג"ר דים איתא דהוי מ"ע שהזמג"ר ממילא עבדים פטורים כמו נשים ומאי קאמר התם שאני עבדא דמחויב בחנות ע"כ הוכחתו, והנה מה שהבין דמשום דעבד חייב במצות ומש"ה מקיים בזה עשה דבנין ביה"מ זה אינו הגע עצמך דעכו"ם בודאי פטורים ממצוות עשה של בנין ביה"מ ואפ"ה אמרי' בע"ז (ב':) וכי מאחר דחזי למלכות רומי דלא אהני לה ולא מידי מ"ט עיילה ומשני אמרי אינהו סתרי לבית המקדש ואנן בנינן וע"ש בתוד"ה ואנן דמצוה עבדי בזה אותו הדור והפשט ב"ב (ד'.) היא כן דמקשי ש"ס היכי עביד עצה להורדוס לבנות ביה"מ דיהי' לו זכות בזה כמו לפרסיים הא נענש דניאל על שהשיא עצה לנבוכדנצר:

ויש להבין מה חטא דניאל באותו עצה וחטאך בצדקה פרוק ונראה היא עפ"י מה דאמרו בע"ז (נ"ג:) העכו"ם ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין (ע"ש ברש"י דאסור להורידן לבור ותמהתי על טו"ז יו"ד סי' קנ"ח שלא הביא מרש"י אלו הוכחה דאסור להוריד לבור ודלא כר"י ע"ש ותבין) וא"כ אחרי שרז"ל הזהירו ע"ז דעכו"ם לא מעלין מן הבור כדי להחיותו ויען כי לרשע הזה הי' קרוב לבוא עתו כעל גמולות ישולם לו לא הי' לדניאל לתת לו עצה להאריך ימי שלותו דזה הוי כמעלה אותו מן הבור וע"כ תמה ש"ס גם על ב"ב מדוע השיא עצה להורדוס דיהי' לו זכות זה הוי ע"כ כהעלאה מן הבור ומשני ש"ס שאני עבדא דחייב במצות כאשה ואתה מצווה להחיותו ויוכלו להעלותו מן הבור ומצוה איכא להעלותו, ובמה דאמרינן בשבועות (ט"ו:) דאין בנין ביה"מ דוחה יו"ט ולא בונין

בלילה ושם בתוד"ה אין ורש"י ר"ה (ל'.) ובסוכה (מ"א.) דבנין לעתיד יבוא משוכלל ובנוי מן השמים גם ביו"ט ובלילה ע"ש, ויש לעיין מתענית (י"ז:) מ"ט מהרה יבנה המקדש ובעינן כהן הראוי לעבודה וליכא הכא אפשר במספר ועייל ע"ש ברש"י, ולדברי רש"י ותוס' סוכה דבנין לעתיד יוכל לבנות גם ביו"ט א"כ לגזור דלא לירבי שערו דלמא יבנה המקדש ביו"ט ולא אפשר במספר ועייל ע' שבת (צ"ד.) ותוס' שם ומגילה (ח':) ותוס' אין בין וכמו דגזרו בסוכה ביום הנף כולו אסור ולכאורה יש לתרץ כי יוכל להסתפר מנכרי כמו דכ' נקה"כ יו"ד סי' קצ"ח ומג"א סי' ש"מ וע' עוד באחרונים אך ע' בע"ז (כ"ד כולם גרים גרורים לעתיד לבוא וי"ל:

אולם הא קשי' איך אפשר כי יבנה ביה"מ ביו"ט כמש"כ רש"י הא אמרינן במס' מו"ק (ט'.) מנין שאין מערבין שמחה בשמחה שנאמר ויעש שלמה את החג וכו' ואי איתא דמערבין הו"ל למינטר עד החג ולמיעבד להכא והתם ע"ש וא"כ אי יבנה ביה"מ ביו"ט של פסח אין יכול לערב שמחה בשמחה ונכון לשמוח תיכף לא אחר כך:

ובעיקר קושייתו דיבנה ביה"מ ע"י עכו"ם בשבת ויו"ט זה אינו ולא אפשר כמו שכתבו פסקי תוס' מדות אות כ"ב עכו"ם לא הי' בונה שום דבר בהר הבית ע"כ הרי מפורש דע"י עכו"ם אי אפשר וכך מוכח מעירובין (ק"ה) וע' תוס' ב"ב (י"ד.) ד"ה שלו:

אך יש לעיין יומא (ל"ד:) פירסו סדין של בוץ ובקודש היתה בית הפרוה ושם (ל"ה.) מאי פרוה אמגושי פרש"י מכשף א' בנאה ושמו פרוה ע"כ והא לדברי תוס' לא הי' עכו"ם בונה ואין לתרץ דהי' ישראל ע' שבת (ע"ה.) ומו"ק (י"ח.) מגיש ורש"י זה עובד ע"ז ומכשף וגידופי ואולי מש"ה פירש בערוך פרוה לא כרש"י אך חפר מחילה בקודש לראות עבודת כה"ג ביוה"כ:

והנה בעיקר השאלה אי יש להתיר בקיבולת ברבים בודאי אם אפשר לתקן זה ע"י שיפייסו לבעלי מלאכות מה טוב ובאם אי אפשר יש לסמוך על החת"ס או"ח סי' ס' וסי' ס"א דהתיר ורק בחלק ששי סי' מ"ג לענין בית הכנסת החמיר עכ"ל דגדול יהי' חה"ש וגם הטעם של מג"א דעתה אין מניחים לעשות מלאכת פרהסיא ביום חגם הנה מצאנו ראינו כי לפעמים מניחים ועושים מלאכה גם הם ביום תגרי וראיתיו וע' טו"ז יו"ד סי' קי"ד ס"א בשם רש"ל היכי דיין נסך להם היתר שרי לשתות שכר עכו"ם ע"ש ותבין:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן סב

ב"ה אור ליום ג' וירא ט"ז מרחשון תרפ"ט סטניסלאב. ד' יהי' לנו לעזר לעם הזה מפורד ומפוזר ושם עלינו את הנזר ובתוכם כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגאון חריף ובקי בחדרי תורה עמו עוז ואורה איש אשכולות במדות ובמעלות כש"ת מו"ה חיים צבי נ"י גלאזער ראבד"ק פרעמי שלא יע"א:

נעימות ימינו זרוע תפארתו הגיעני ישמח לבי ויגל רוחי בהקשיבי מצבא רב שלומו ותרב ששוני בראותי כי תוכו רצוף אהבת ד' תורה ותבונה מנגח ימה וצפונה נגבה וקדמה חשף זרוע עוזו גלי' לדרעי' ונפל נהורא וים התלמוד ישים כמרקחה בכח דהיתרא וגם אותי קרא להסכים עמו כי אברך א' זרע רב יוציא וישפיך לארץ מרירתו:

והנה מצינו במו"ק (ה'.) יוצאין לקייץ את הדרכים ולתקן את הרחובות וכו' ולמוד את המקוואות וכו' ומנין שאם לא יצאו וכו' שכל דמים שנשפכי מעה"כ כאלו הם שופכים וי"ל דאם לא יתקנו הדרכים יבואו לידי שפיכת דמים כי יהי' שבר יד או רגל אבל המקוואות מה שפ"ד שייך בזה, וי"ל לפי"מ דאמרו נדה (י"ג.) כל המוציא שכבת זרע לבטלה כאלו שופך דמים וחייב מיתה ע"ז, מעתה נבינה דבריהם ז"ל, והנה הביא מיבמות (י"ב:) תני רב ג' נשים משמשות במוך קטנה מעוברה ומניקה דברי ר"מ וחכ"א משמשות כדרכן וצ"ע מנדה (ל"א.) ג' חדשים הראשונים תשמיש קשה לאשה וקשה לולד מכאן ואילך יפה לולד וכו' שמתוך כך יצא הולד מלובן ומזורז ע"כ וביבמות (ל"ז.) יולדת לט' עיבור ניכר לשליש ימי' ושם מביא וכו' מלו ג' חדשים ליבדקה ע"כ וא"כ עד ג' חדשים לא ידע שהיא מעוברת כדי לשמש במוך ואחר זה כבר ניכר עוברה ואז עלי' לשמש במוך והא אז יפה לולד ומדוע תשמש במוך וכן אמרי' בסנהדרין (ע:) כל הנשים שמתעברות וכו' ואני דחקתי ונכנסתי (ע' נדרים (כ:) כל אדם שאשתו תובעתו וכו') כדי שיהי' לי בן מזורז ומלובן ע"ש ורש"י העתיק האחרונים ובנדה אמרו גם אמצעיים יפה לולד וצ"ע, והנה מן קטנה ומעוברת שמותרות או חייבית לשמש במוך לא נוכל לדייק דקטנה לאו בת עונשין היא ומעוברת ג"כ אינה מקלקל כלום דאחרי דהיא מעוברת אין אנו צריכין להזרע וליכא בל תשחית מצינו בתוס' מגילה (י"ג:) ד"ה וטובלת שהיו משמשות במוך ושפיר דמי ע"ש וכאן אין הדיוק רק מניקה דשרי' לשמש במוך שמא תגמול בנה וימות:

ויש לעיין מנ"ל שאסור להשחית את הזרע היא מה שבתורה כתיב מעשה ער ואונן וביבמות (ל"ד:) תוד"ה ולא דהם שמשו שלא כדרכן וכ' דהיינו מה שאמרו והפכו היינו שלא כדרכן ולא היא למעלה והוא למטה ונ"ל ראי' ממס' כלה מפני שהופכים את

שלחנם ועושים כמעשה בהמה ע"כ וע' ברכות (נ"ו:) משכבו הפוך שם מוכח דהפירוש היא למעלה והוא למטה ומעתה אנו למדין דאסור להשחית הזרע ולעשות כער ואינן וצ"ע איך למדין מהם דהוי קידם מתן תורה ע' תוס' מו"ק (כ'.) ד"ה מה ויש לומר כיון דמצות פו"ר הוי קודם מתן תורה ילמדום ממנו הה"ד איסור ער ואונן דהיא אביזרא דפו"ר ומאי טעמא אחמירא בה היא לפי"מ דאמרי' בנדה (י"ג.) דהוי כאלו שופך דמים ויליף לה מקרא שוחטי הילדים וכו' דאלמלא השתית הי' נולד נפש והוי כאלו הרגו דמ"מ קשה לא יהא אלא כאלו הרג עיבור במעי אמו ואין ישראל מוזהר על העוברים וי"ל מ"מ לא שרי לכתחלה להמית את העוברים ע' תוס' סנהדרין (נ"ט.) ד"ה ליכא ואולם מניקה התירו לה לשמש במוך שמא תתעבר ותגמול את בנה וימות ודוחין נפש העיבור בפני הבן החי כמו שאמרו באהלות פ"ז מ"ו האשה המקשה לילד החי' פושטת ידה ומוציאה הולד איברים איברים, אבל הכא בנידן דידן להתיר לו איסור כדי שלא תתעבר אשתו שמא יעור עיני' ותהי' סומא זאת לא ידענו ולחטא כדי שיזכה חבירך לא דמי דשם מיירי דחבירו יזכה במצוה או לא יעשה איסור אבל לא מיירי בכה"ג ועוד אמרי' חטא וכו' דוקא באקראי אבל לא בכל עת ובכל שעה דומה לזה עתו"ס כתובות (כ"ח:) ד"ה בית ועוד דמצינו בתוס' כתיבות (פ"ג:) ד"ה מיתה דרוב פעמים מסוכנת בלידה ערש"י ב"ק (מ"ט.) ד"ה יולדת כ' דמסוכנת היא בלידה מדרש שמות מ"ו ישבה על המשבר צ"ט חלקים למיתה וע' שבת (ל"ט.) א"כ נימא דרשאי כל האנשים לעשות כן כדי שלא יבואו נשותיהן לידי סכנה ועי' יומא (י"ג.) מיתה לא שכיח וצ"ע מתוס' כתובות דרוב פעמים ודלמא אשתו כה"ג מעוברת ובעבור זה ניחוש ועמ"ג ש"ל דא' מאלף מסתכנת:

ומה שהביא כת"ה מע"ז (כ"ח:) שוריני דעיני וכו' ותוכל לבוא ע"י עיבורה לידי סכנה א"כ מהאי טעמא נימא לפי"מ דאמרי' בנדרים (פ"א.) עירבוביתא דהרישא מייתי לידי עשירא ע"כ א"כ יהא רשאי כל אדם לסרוק ראשו בשבת ע' ר"ן אם אינו מסרק ראשו תמיד משמע דלולי זה יבוא לידי סימוי עינים ובאמת אסור לסרוק בשבת ע' או"ח מ"ס ש"ג:

ומה שהעיר כת"ה בנדה (י"ג.) מה דמקשה השי"ס הי' אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו אוחז באמה ובולע וכו' והתניא ר"א האוחז באמה דאסור והק' כת"ה מתרומות פ"ח מ"ב באוכל תרומה וא"ל נטמאת וכו' מותר לבלוע תרומה וא"כ לא הי' צריך כלל לאחוז באמתו ומה שחילק הד"ג לכתחילה גם ר"א ס"ל דלא יטמא את התרומה וזה היא חילוק נכון וכן מצינו שם בתרומות ומייתי לה הש"ס פסחים (ט"ו.) חבית של תרומה שנולד לה ספק טומאה ר"א יניחנה במקום המיצנע ערש"י דמוזהר על שמירתה

מכ"ש דטהורה הוא מוזהר שלא לטמאותה ועתו"ס ע"ז (נ"ו.) ד"ה שמותר וכו' תי' שם דשאני התם דכבר נולד לה ספק טומאה וא"א להיות טהור לגמרי אבל כאן מוזהר שלא לטמאותה לכתחילה וע' עוד תוס' שם נדה (ו':)

ועוד אני אומר דע"כ ר' אליעזר יסבור כהאי משנה הי' אוכל בתרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו אוחז באמה דאמרי' בסנהדרין (פ"ג.) כהן טמא שאכל תרומה טהורה שהוא במיתה בי"ד"ש ושם משמי' דר"א כהן טמא שאכל תרומה טמאה פטור וכו' פרט לזו שמחוללת ועומדת ושם בתוס' ד"ה פרט כ' איך משכ"ל כהן טמא אכל תרומה טהורה כגון שתחב לו חבירו וכו' א"נ כגון שנטמא הגוף ואח"כ נטמאת התרומה וכן היא בתוס' חולין (ק"א.) ע"ש וא"כ באוכל תרומה והרגיש שנזדעזעו איבריו אם לא יאחז באמתו ע"כ מוכרח אתה לומר שנטמא הגוף תחילה דמיד שיצא הזרע כחרדל באמתו נטמא הגוף והגוף טימא את התרומה וא"כ אם יאכל את התרומה חייב מיתה בי"ד"ש דנטמא הגוף תחילה ובע"כ מוכרח להיות אוחז באמתו כדי שלא יצטרך להפליט ומפסיד תרומה משא"כ שם באוכל תרומה וא"ל נטמאת מותר לבלוע יוכל להיות דנגע דבר טמא על פיו ונטמא הגוף והתרומה בב"א ואף יבלע התרומה פטור ממיתה ואף דאיכא איסור דגם אם יפליט איכא איסור הפסד תרומה:

ומה שהביא לענין אי סמכינן אניסא מפסחים (ס"ד:) ודברי תויו"ט פ"א דדמאי מ"ה מה שמביא לענין כה"ג מתקינין כהן אחר וביומא (כ"א.) ולא אירע קרי וכו' ואצלי נרשם שם דוקא קרי לא אירע אבל פסול אחר אירע ע' לק' (מ"ז.) ונחזה ולכן הי' מתקינין וכו' ורציתי להביא הברטנורא משקלים וראיתי שקדמני התויו"ט והנה מפלפל שם אם החמיץ יין והא לא החמיץ כפסחים (מ"ב:) ונראה לפי"מ דאמרי' במנחות (פ"ז.) שהדיבור רע ליין ובודאי היינו שיבוא לידי חימוץ וב"ב (צ"ח.) חמרי' מזלא דמרי' גרים ואף כי היין בוגד גבר יהיר היינו דהחמיץ ושם (צ"ו:) חמרא אכתפי' דמרי' שוה ערשב"ם והלכתא ובודאי גם בזמן המקדש הי' כן ואתי שפיר החמיץ יין החמיץ לו ומה שלא הי' ביהודה מחמיץ היינו בטבעו:

והנה בפלוגתא נועלין או ננעלו לאביי נראה דמצינו ביומא (ל"ח.) נקנור נעשו נסים לדלתותיו ושם (ל"ט:) והי' דלתות היכל נפתחות מאליהן ושבת (ל'.) דבקו שערים זה בזה הרי בדלתות היכל ועזרה מורגלין בנסים קיבל אביי דגם בער"פ נעשה נס ננעלו תנן ורבא קיבל נועלין דלא סמכו על נס כדי שנדע בטח שיהי' ג' כיתות והעיר כת"ה מזבחים (צ"ו.) לרבא דלא סמכינן אניסא שפיר קשה וכי אנו עושין אשפתות ואני אשמע ולא אבין וכי פליג רבא על משנה יו"ד נסים ועוד ועוד בודאי נעשה ואך נועלין דהוי נפ"מ

לדינא קיבל רבא דלא הי' רוצים לסמוך שבעצמן ינעלו ושנה במשנה נועלין אבל בכל הני דיומא (כ"א.) יודה רבא ולי קשה לאביי דשנה ננעלו תנן א"כ קשה אמאי לא חשיב לי' שם ביומא ולא העיר ש"ס ולכן נוכל לומר דאביי תחילה לא רצה לקבל ברייתא דר' שמעי' כי השלים היו"ד נסים כי ננעלו דלתות העזרה מאליהן ולכן אמרי' ש"ס זבחים אישתמיטתי' (ואח"כ ביומא קיבלי' ע"ש והי' עוד יכול למנות והבן) ואולם לרבא לא הי' קשה וכי עושין אשפתות דידע לי' כיון דתנא נועלין הי' נחוץ לידע דברי הר' שמעי' והבן: ובעיקר אי סמכינן אניסא לענין דינא נוכל לומר דפלוגתא דתנאי היא ומשנה היא לק' ביומא (ס"ח:) אמרו לו לכה"ג הגיע שעיר למדבר ומנין הי' יודעין דרכיות הי' עושין וכו' אמרי' והלא סימן אחר הי' להם כשהגיע שעיר למדבר הי' הלשון מלבין ע"כ ופליגי בזה דהי' הלשון מלבין הי' נם ות"ק לא רצה לסמוך ע"ז ובעיקר אי סומכין על נס עיין שבת (ל"ב.) אל יעמוד במקום סכנה וכו' יבמות (קכ"א:) אין מזכירין מעשה נסים ובתענית (כ':) סמוך רב ור"ה אזכוותא דר"א ב"א וכן בקידושין (כ"ט:) סמוך אביי אזכותי' דר"א ב"י דרב גוברי' אבל בעלמא לא סמכינן אניסא ושכחתי אוייר בנדה (י"ג.) ר"י קאי באיגרא דבי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעי ערש"י ע"ז (מ"ג:) אלי' לשמואל בעינן להשתין אל אחוז באמה וכו' אמר אביי עשאוה כבולשת משום ביעתותא אין פנאי לנסך הכ"נ משום ביעתותא לא אתי להרהורי ע"כ וצ"ע דקאי באיגרא להשתין מאו"ת ס"ס קנ"א דאסור להשתמש בעלי' ע"ש ועוד צ"ע עשאה כבולשת הא בע"ז (ע"א) אמרי' לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי והכא משוינן אהדדי כשם שלא חיישי' להרהור ונראה דאמרינן בזבחים (קט"ז:) דבאו למנותו עם רחב דמחמת פחד אפילו אקשויי נמי לא מקשי' ע"כ הרי דמחמת פחד אין קישוי ואפ"ה זנו ולכן הכא בנדה מחמת ביעת תא אין קישוי ואין הרהור אבל בעילה יוכל להיות והבן וזה בע"ז לבעול יש פנאי ולדינא בנידן דידן יש לסמוך על ר"ת דרק לאחר תשמיש להשתמש במוך וכמו שכ' החת"ס הובא בפ"ת אה"ע סי' כ"ג וע"ש שהגר"ע מחמיר גם בזה ולעשות כמש"כ כת"ה בכיס חלילה להתיר בזה ולתקוע עצמו לדבר הלכה להראות להבע"ב כי שרי לו עורבא אשר שימש בתיבה שלא כדת של תורה ע' סנהדרין (ק"ח:), והנה ידע הד"ג כי לא עיינתי בשום תשובה ואם ימצא מה שדיברו מה טוב ואם לא ג"כ טוב ואל יאשימני שלא פלפלתי בכל דבריו הנחמדים כי הבנאי און אתי:

ב) וע"ד שהעיר כת"ה על דברי ר"י ברכות בפר"ג שאכלו שכ' להכי מוסיף חומש בפודה מע"ש והקדשו כדי שלא יערים ויפדה בפחות משויו ותמה כת"ה מנין לו זה ול"נ דאיתא בשקלים פ"א מ"ו דחייב בקלבון ונותן סלע ונוטל שקל חייב ב' קלבונות והיינו הכרע

ותיו"ט ורש"י חולין (כ"ה:) וע' ב"ב (פ"ח:) הכרעה דאורייתא וחו"מ רל"א וכ"ז שלא יחסר מהמדה ומהמשקל וע' ב"מ (נ"ב:) שאין אפשר לאדם לצמצם מעותיו ורש"י אוכלו בלא חילוף לפיכך מוסיף על דמיו ע"ש:

והנה ידוע דברי תוס' מגילה (כ"ח:) ד"ה שאפי' דרבנן לא תיקנו דבר דלית דכוותי' בדאורייתא ובענין הוספת חומש ע' ב"מ (נ"ד.) חמישותו סבר ר"י חומשו של קרן היינו כשפודה שוה מחצית השקל דהוא י"ב מעין מוסיף חומש שני מעין בעד יו"ד מעין ושני חומשי מעה בעד השני מעין והיינו דנותן הכרע שנוטל פירות מע"ש וכן נותן הכרע בעד המעין שנותן והיינו מעה וחומש לכ"א ולהכי תקנו חכמים נותן סלע ונוטל שקל שתי הכרעין א' ממה שנוטל וא' ממה שנותן וכ"ז כדי שלא יוזק הקדש ומע"ש כדברי ריונ"ה כדי שלא יגיע היזק להקדש להכי מוסיף חומש, ובדברי רש"י שבת (כ"ג:) חתנו כבנו ואמרתי דזה רק בנשואין ראשונים דוגמא עמדו וקידשו ע' כתובות (ק"ט.) תוד"ה תשב וקידושין (ט':) תוד"ה תשב כ' ג"כ הכי ונראה להוכיח זה דלכאורה קשה מנ"ל לרש"י זה דחתנו כבנו ונראה דלמדו מילקוט שמואל והובא בטו"ז יו"ד סי' ר"מ על מחבר חייב אדם בכבוד חמיו והביא טו"ז ראי' לזה ואבי ראה גם ראה הרי דוד חתנו קראו לחמיו אביו ודייק כן במדרש וממילא אם חמיו אביו חתנו הוא בנו ולכן מצינו ראינו דשאול אמר לדוד הקולך זה בני דוד, וממילא נשמע משם דחמיו כאביו וחתנו כבנו ודברי רש"י ברור מללו וא"כ שם אצל דוד הי' בנשואין הראשונים והבו דלא לוסיף עלה:

ובזה אסיים ודוו"ש באהבה:

סימן סג

ב"ה אור ליום ג' יתרו כ' שבט תר"ץ לפ"ק פה סטניסלאב.

רב שלום וכ"ט לכבוד אהובי וידידי ה"ה הרבנים היושבים על מדין הגאונים המאורים הגדולים חריפים ובקיאים שליט"א המה הבי דינא רבא ועל צבאם הרה"ג מו"ה יעקב נ"י אביגדור האבד"ק דראהאביטש ואגפי' יע"א:

כתבם היקר הגיעני נכון מועדו והמה ידעו איך רבו טרדות שונות אשר לא נוכל לצאת מהם בעבור זה אחרתי עד עתה, והנה שמתי עיני על דבריהם וראיתי כי קול מלחמה במחנה והשו"ב אשר יקבנו ראובן עלה לגרדום לדון ועברתי בין בתרי הגב"ע אשר העלתם בכתב והצעתם כולם גם יחד לפני ועליהם אני דן כאשר יעברו לפנינו, א' העד הראשון (לפי הנראה הוא קצב ולא רשמו אם איננו מגלח זקנו ופיאותיו כנהוג בעוה"ר) קבלו עדותו שלא בפני ראובן השו"ב וע"ז אעמיק שאלה מדוע ככה עשה לקבל עדות

שלא בפניו והיכא דרוצים להרוס גבר וביתו וליפסק לחיותי' בכה"ג כ"ע מודים דלא מהני הגדתו עחו"מ סי' כ"ח ובאה"ע סי' י"א ובאחרונים ובמקור הדין ב"ק (קי"ב:) ע"ש ובפרט דכבר כתב הרשב"א ששקר בימינם הובא פרמ"ג יו"ד בכ"ד ואם הוא מגלח זקנו בודאי פסול ע' חו"מ סי' ל"ד ואה"ע סי' מ"ב ובפ"ת מה שהביא בשם תשו' רע"ק ז"ל דהחמיר לענין עדי קידושין מגולחי זקן דלא ידעו אם יש איסור אבל עתה בעוה"ר כולם ידעו דסוברים על חמשה לאוין והמוכיחים בכל עת יגביהו דבח קולכי כי עברו חוק פלפו תורות ויעברו בזדון ופסולים לעדות מה"ת ובפרט להשחית עץ בלחמו זאת ועוד אחרת כי הגידו שהוא שונא לשו"ב וזה שנים שאינו מדבר עם השו"ב כלל:

וידוע דגדולי חקרי לב סברו דשונא גמור פסול להעיד על שונאו וידוע לכל איך הקצבים המה אויבי בנפש להשיבי"ם ע' חו"מ סימן ל"ג ופ"ת והנה מכל עדותו של העד הזה לא נוכל ליקח מאומה להשיאו עון אשמה על השו"ב ראובן אולם במה שאמר כי לפני שנים נתן לו מעות הרבה ועל מה ולמה לא הגיד מאומה ויוכל להיות שהי' חייב לו בעד כרכשתות. א) ומה שהעיד עוד היא רק שסיפר לו בערל רודערפער ונקרא מה שאמר זה האיש בערל רודערפער והוא. ב) בערל רודערפער אמר שאמת בפי חברו הנ"ל שנתן לשו"ב דאלאר ולא רצה ליקח ואח"כ אמר שחייב לו בעד מכירת הכרכשתות ולקחו אח"כ שחט והכשיר או ולפי דבריו הכשיר את הטרפה וזה העד משים עצמו רשע כי מכר בשר טרפה במה דכשרה ואיך נימא פלגינן דיבורי' ע' תוס' סנהדרין (ט':) וכתובות (י"ח:) וסנהדרין (כ"ה.) בר ביניתוס וכו':

ולבר מן דין אין בהגדתו ממש ולפי מה דאמרינן בפסחים (קי"ג:) להרואה דבר ומעיד בו יחידי וכו' ור"פ נגדי' לזיגוד ומייתי בחו"מ סימן כ"ח ועד א' בהכשרה לאו כלום וגם הוחזק כפרן מה שאמר שהשו"ב חתך בהמסס והטריף שלא כדין והשו"ב שמעון אמר ונוכח לדעת שהבהמה היתה טרפה. ג) שו"ב שמעון אין בהגדתו דבר עדות להכביד אשמה על ראובן כי אמר ששמע מזובחים שנתנו לראובן מתנות ושתה עמהם שכר אם הי' אמת ששתה עמהם שכר לא טוב עשה משום נקיי הדעת בירושלים וכו' אלא א"כ יודעין מי מיסב עמהם:

ואולם משום זה אין להעביר את הדרך עליו רק להגיד לו שלא לעשות כן וגם כאן רק שמע עליו אבל לא ראה ולא ידע, ובענין בדיקות והקילוף הוא אומר שלא ראה. ד) המשגיח הוא עד צדק ואמת ואם טינא בלבו על שלא בדק השו"ב בחדר הבדיקה או עכ"פ לפניו יש להתאונן עליו שלא הזהירו תיכף על זה ומכאן והלאה יזהירו את השו"ב ראובן אם יקרה כן שיבדק רק במעמד חבריו. ה) ומה שאומר המשגיח שטבעו של השו"ב להגדיל

הריעותא קטנה אצל הזובח להראות לו כי עושה לו טובה וזה אינה כשורה ואני אומר כי טוב וזה ככתובות (ק"ג:) זרוק מרה בתלמידים למען ידעו הטבחים להזהר באם ימצאו דבר מה יודיעו תיכף להשובי"ם ולא יקטן בעיניהם וזה כמו שאמרו בשבת (ל"ב.) הן הן גופי תורה ונמסרו לעמי הארץ ומצינו בסנהדרין (ק'.) רבא כי הוה מייתי טרפות דבי בנימן קמי' כי הוה חזי בה טעמא להיתרא א"ל תיחזו דקא שרינא לכו עורבא ע"ש ברש"י הרי גם רבא הגדיל ההיתר בעיניהם למען דעת לכבד ת"ח כי הגדילו לעשות להכשיר מה שרופאין מטריפין. ו) זה מה שאומרים ששוחטים אצל ראובן אינו כלום שמחזיקים אותו למומחה בנטילת סירכות והרי אתה רואה ב"ק (צ"ט:) דטבחי ציבורי היו אומנים יותר. ז) ומה שאומר שהי' שותף עם בערל כבר דברנו ממנו. ח) אין צריכין להגדתו ואויבים הוא דאפקיעו לקלא ע' מו"ק (י"ח:) ע' אה"ע סימן י"א ואין משגיחין בקול. ט) מה שראובן הכחיש בודאי נאמן ע' יו"ד ס"א ס"ס ואפילו להחולקים שם הוא מטעם בהמה בחי' בחזקת איסור עומדת אבל בבדיקות מודים ע"ש סי' ל"ט סט"ז י"ז ובאחרונים. י) שמואל גיסו של בערל שהוא בעצמו יודע מזה שבערל נתן מעות וגם בשר חנם לראובן השו"ב ג"כ ואנן ע"ז ניקום ונסמיך ולו הי' בערל ושמואל אומרים שראובן השו"ב קיבל מעות או בשר חנם מקצבים לא הי' מהני לנו עדותן שהם קרובים וכל העדות בטל ע' מכות וו':) וחו"מ סל"ו ובפרט דאין כאן הגדה כלל להאשים את ראובן השו"ב ועפ"י דתוה"ק הרי הוא בחזקת כשרות כמקדם:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה.

סימן סד

ב"ה אור ליום ד' ויקרא ער"ה ניסן תרצ"א לפ"ק סטניסלאב.

בחודש הזה ניסן. כוחו כאלונים יחסן. ה"ה כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג החריף ובקי מתחקה על שרשי הלכה כש"ת מרה דובערל הלוי נ"י קימעל ראבד"ק קניהיניטש יע"א: נפשי חמדה להשיב לכת"ה נ"י אולם הטרדות רבו, וכעת אולי אוכל לדבר מאוס, וראיתי כי מפלפל אודות הד"ת שהי', ע"ז אין להשיב, וכבר עבר ואין להתערב בזה, אך מה שכת"ה רוצה לדעת אם רשאים הבע"ב דעירו שנוסעים על יריד ושם קונים עופות לשחטם שם ולהביאהו הביתה ובתחילת דבריו הביא מאחרונים דאין השו"ב דשם רשאי לשחוט וכו' מעיר אחרת דיש בזה הש"ג וכו' והביא מדב"ח ח' ב' סי' ב' ביו"ד ועוד מאחרונים ועיינתי שם והביא מהרשד"ם ע"ש:

ולי תמוה ב"ב (כ"א:) האי בר מבואה דאוקי רחיא ואתי בר מבואה וקמוקי גבי' דינא הוא דמעכב עלי' דאמר פסקת לי לחיותא והביא ראי' ממצודת הדג ודחה שאני דגים דעבדא סייעא ע' רש"י דהוי כמאן דמטא לידי' וחשיב מזיקו אבל רחיא מי שבא אצלי וכו':

ויש להבין דברי הש"ס כמלא ריצת הדג וכמה אר"ה עד פרסה ע"כ היכן מצינו דטבע הבע"ח צופים ומרגישין עד פרסה אך מצינו ראינו ג"כ במו"ק (ז'.) חורי נמלים דמכירין זא"ז עד כמה עד פרסה, ערש"י ותוס' לחד פירוש אפי' איכא נהרא מכירין עד פרסה והה"ד הכא שיעורו כן, ושם ברש"י ד"ה אבל הכא וכו' וזה בא לירד אצלו לאומנותו אומר לו פסקת לחיותי ע' קידושין (כ"ח.) יורד עמו לחייו ורש"י לירד לאומנותו ובסנהדרין (פ"א.) ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חבירו ע"כ ע' סוטה (ל"ז:) רש"י משיג גבול רעהו בא על אשתו הרי הוא השיג גבול ע"ש, ונראה לפרש דרשת ואת אשת רעהו דב"מ (נ"ט.) כד מישלם שערי מכדא נקיש ואתי תיגרא והיינו ע"י שירד לאומנות חבירו ופסקי' לחיותי' והיינו דאין לחם לתת לאשתו ובני והתחיל הריב בינו ובין אשתו ונעשה ריחוק ביניהם וע"י שירד לאומנות חבירו הריהו כטימא אשתו ממנו:

והנה הש"ג היינו דנכנס לגבול חבירו ממש כמו בשבת (פ"ה.) גבול שגבלו ראשונים לא תסיג ערש"י שם ובסוטה (כ"ו.) תוד"ה לא ישא מעוברת ומניקת חבירו ירושלמי עליו הכתוב אומר אל תשיג גבול עולם ובשדה יתומים אל תבוא עחת"ם אה"ע ח"ב סי' קכ"ז כ' עולם כמו עולל ולא ידעתי מאי דוחקי' וע' לק' (נ':) ברש"י בסוף הדף עולל גדול מיונק וע' זבחים (קט"ז:) ודברי תרי עולמי גולאי ורש"י עולמי בחורים ובשדה יתומים היינו דאשה שדה כמו נסתפחה שדהו כתובות (ב'.) נדרים (צ"א.) ורמז על מעוברת ומניקת חבירו וממה שהבאנו מוכח הש"ג היינו שנכנס לגבול חבירו ע' (ע"ז:) היא באה בגבולי רש"י ולא כל הימנה שתהא גוזלת את הרבים או לעירו סמוך לו ועושה מלאכה כמוהו וע' ביצה (ט"ז:) יבוא ויסמיך עלי וכו' עד תחום שבת וכ"ד בש"ס דחוץ לתחום העיר אין בכלל העיר ומדותם מחוץ לעיר נדרים (נ"ו:), ומעתה נשית זאת על לבינו כי אם יבוא אחד עם עיף או עגל לשחוט בעיר אחרת נאמר כי השו"ב הזה עובר על לא תשיג וגם המביא וכה"ג אמרו רז"ל בכ"ד אין גוזרין גזרה על הציבור וכו' אי איכא גוי כול פ' ט"ד (ל"ו:) וכ"ד ועוד בחו"מ סי' שפ"ו סמ"ע ס"ק יו"ד דאם העכו"ם בא מאליו לישראל אין עונשין אותו ודוקא במהדר אחריו ע"ש וע' בכורות (כ"ז.) הילך סלע זה ותנהו לבן בתי כהן וכן בערכין (כ"ח:) אומדין כמה אדם רוצה וכו' ובתמורה ול"ב.) ברש"י דרשאי ליטול דבר מישראל חבירו כדי שיתן עולתו זאת וכו' (פמנ"ח העיר מב"ק (ק"ט) אפי' כהן במ"מ נותנה לאותו משמר ואיך יוכל כדי לתת לבן בתו כהן ונראה דרש"י פ' שופטים

לבד ממכריו כ' בימי דוד שקבעו המשמורות וקודם לכן הי' חפשי ומשערין לפי הזמן מקודם דוד, אך צ"ע מתענית (כ"ז.) שעוד בימי משה הי' נשמורות קבועים ונראה לש"ס דילן לפי"מ דכ' רש"י פסחים (נ"ז.) ד"ה ולערב כ' שבכל יום הי' מחלקין אותן לאנשי בית אב וכו' וא"כ גם עתה יש לו נפ"מ אם בן בתו יקריב בבית אב שלו וירבו העורות ויגיע לו יותר ויש עוד לדבר מזה ואכ"מ) הכי נימא שעובר זקינו על לא תסיג וע' ביצה (מ'.) ר"ח ב"ח תלא בישרא בעיברא דדשא רש"י שנתנו לו טבחי העיר מבעוד יום והוא הי' בן עיר אחרת וכו' ע' מגילה (כ"ז.) ר"ח ב"ח וכל בני מתי' וכו' ושם (כ"ח.) אי רגילת דדרי' וב"מ (כ"ד:) מצא גדי שחוט בין טברי' לציפירי וכן מצא פרגיות שחוטות בין טברי' לציפורי ומוכח שמטברי' הלכו לשחוט לציפורי דטבחי ציפורי מומחים ע' ב"ק (צ"ט:) ונראה שלא חששו משום הש"ג בעיר אחרת ולפי דאחרונים החמירו ביותר ואולי הבינו כי המקום והעת גורם להחמיר בזה אבל מדינא לא אבין:

וכה"ג מצינו בש"ס יומא (ל"ט.) מעשה בא' שנטל חלקו וחלק חבירו והי' קורין אותו בן חמצן עד יום מותו והתוס' דחק להו אמאי הא הכל חוטפין ואך שחטף גם של חבירו לכן ראוי לקוראו כן אף שלא מן הדין להחמיר שלא ישלחו בעולתה ידיהם לקחת פעמים והבן:

והא דקראו לו בן חמצן היינו בן גזלן ובסוטה (מ"ז.) חזרו לקרותו בן הרצחן נראה לפי"מ דאמרי' בסנהדרין (נ"ב.) כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפי' לרשיעא בר צדיקא כמאן כי האי תנא ע' חו"מ תר"כ ואו"ח תר"ו ושם במחה"ש, היוצא לנו מזה דאנשים הנוסעים ליריד בעיר אחרת וקונים שם עופות ושוחטים שם אין להאשימם כלל והבו דלא לוסיף על החומרא שהחמירו האחרונים בזה:

ובזה אשים קנצי למילין ואסיים ודור"ש באהבה ומברכו בחג כשר ושמח:

סימן סה

שלומים רבים כטל וכרביבים אל כבוד אהובי ש"ב הרב החריף ובקי מחודד ומפולפל מושלם במעלות מו"ה לוי נ"י תאומים בעיר מאסט גדול יע"א:

לתשובת יקרתו אשר הגיעני הנני ויאמנו דברי כי עתותי לא בידי המה ולמען כבודו לא אחשה ונקיטנא לי זימנא לבי דואר והלא כה דברי. ע"ד השאלה בחורבן ביהמ"ד ורוצים לתקנו להאריך ולהרחיב בו ויצטרכו לשנות מקום ארון הקודש אי יאי למעבד הכי או לא:

והנה כ"ת הביא מד"ח ח"ב סי' י"ד להתיר והביא דברי מהרמ"פ הובא מג"א ס"ס קנ"ב דרק מחובר אסור לנתוץ והטו"ז בסי' קנ"א בס"ס אוסר לעשות גומא בכותל עבור השטענדיר וא"ר מתיר וכן נ"ל להביא ראי' לא"ר. להתיר מסוכה (נ"א:) חלקה היתה בראשונה והקיפוה גזוזטרא וכו' ורש"י נחנו זיזין בכתלים וכו' וא"א שלא עשו גומות הרי בהתירו כה"ג וע' תמורה (כ"ג.) תוד"ה דרבי וכי מותר לאבד קדשים בידים ותי' דיש רווח בדבר ושם דרבי סבר לא עשו תקנה בקדשים וצ"ע דידוע דרבי חלמידו של ר"ש ע' שבת (קמז:) ובפסחים (צ"ח:) ס"ל לר"ש מביאין קדשים לבית הפסול כדי שלא יהי' ניתוק לרעי' אלמא עשו תקנה בקדשים ואיך פליג רבי על רבותיו ע' תוס' יבמות (קי"ז) ד"ה בית וכו' ובע"ז (כ"ג:) ד"ה אלא דאין סברא דפליג ר"ש על רבותיו:

והנה מה שחילקו בין מחובר לתלוש ע' פרמ"ג מה שהעיר מפסחים (מ"ח.) וע' מג"א קנ"ד סק"ט וכ"ת כ' מא"ז שלא נאסר מחובר מחמת תשמישי קדושה וראי' מסנהדרין (מ"ז:) קוברי' דרב שקלי עפרא לאישתא בת יומא וכו' יאות עבדין קרקע עולם אינה נאסרת וכו' מקיש קבר לעכו"ם מוישלך את עפרה על קבר וכו':

והקשו אחרונים וג"א הרגשתי מע"ז (נ"ד:) אעפ"י שאמרו המשתחוה לק"ע לא אסר חפר בה בורות וכו' אסרה ע"כ וא"כ בקבר דחפר בה אמאי לא ניליף מע"א ותאסר ונראה דבשבת (פ"ג:) למד מהאי קרא וישלך וגו' מה מת בכזית אף עכו"ם בכזית ורש"י ד"ה דרבנן כ' דכל הנך דרשות אסמכתא ושם לקולא ולחומרא לקולא מקשינן לחומרא לא מקשינן וכה"ג בתענית (כ"ז.) מאי חזית דמקשית לקולא אקיש לחומרא ע"ש בתוס' ומשני אסמכתא נינהו ומדרבנן ולקולא ולכן גם בקבר דמקשינן לעכו"ם לקולא מקשינן דלא נאסר במחובר אבל לחומרא בחפר בה לא מקשינן לעכו"ם:

והנה לענין מעלין בקודש ולא מורידין יש לי צ"ע בשבת (כ"א:) ב' זקנים היו בצידון א' עשה כדברי ב"ש וא' עשה כדברי ב"ה זה נתן טעם לדבריו כנגד פרי החג וזה משום מעלין בקודש וכו' וביבמות (י"ד.) כי אמרינן לא תתגודדו כגון ב"ד א' בעיר א' פלג מורין כדברי ב"ש ופלג כדברי ב"ה ע"כ ומשבת מוכח דהי' ב"ד א' לא ב' בתי דינין ויש כאן לא תתגודדו ובמנחות (צ"ט.) רש"י ד"ה ויקם ל"א מעיקרא ויקם משה היינו שבתחלה פורם את היריעות וכו' אלא אחז את היריעות בידו עד שהקים כולן ע"כ וביצה (ל"ב:) האי מדורתא מלמעלה למטה שרי וכו' וע"ש ברש"י ותוס' וכן פוריא וכן חביתא ומוכח דאין זה דרך עמידה רק דרך שינוי ואיך הוקם המשכן כה"ג, והנה נחזה אנן אי שרי לשנות ארה"ק בחורבה ובמה דאמרינן קרש שזכה ליתן בצפון ינתן בצפון בירושלמי סוף הוריות ומדרש אסתר ז' פרס ומדי והובא מג"א ס' ח' ובאה"ט סי' תר"ל אין ראי' דיהי'

אסור לשנות ארה"ק דמשם מוכח דמותר דרק מצפון לדרום אסור אבל בצד צפון יוכל להעמידו למעלה או למטה ואין קפידא וכן מוכח ממהר"ש שהי' מסמן מחיצות הסוכה שלא להחליף מצפון לדרום ומצינו בנדרים (ס"ב.) כיון שפרצום נעשה חול ומצינו במס' מגילה (כ"ו:) האי בי כנישתא וכו' דהוי מחית בי' מת והוי בעי כהני למיעל אתו א"ל לרבא א"ל דלי תיבותא אותביה דהו"ל כ"ע העשוי לנחת וכו' א"ל והא זימנין דמטלטלי כי מנח ס"ת עלי' וכו' אי הכי לא אפשר:

והנה תיבותא פירש"י הגביהו הארון ממקומו וכן במתניתין ביהכ"נ לוקחין תיבה היינו ארון הקודש וכן מפורש באו"ח סי' קנ"ג תיבה דהיינו היכל שמניחין בו ס"ת וכן בתענית (ט"ז.) ולמה מוציאין את התיבה כלי צנוע הי' לנו ונתבזה בעוונינו ע"ש וא"כ איך שרי להו רבא דלי תיבותא למקום אחר והא אין מורידין וכו' אלא ודאי באותו רוח שפיר דמי ולכן גם רבנן לא פירכוהו רק דזימנין דמטלטל וכו' ובאו"ח סי' צ' סעיף י"ט יקבע לו מקים לתפלתו וכ' מג"א דתוך ד' אמית חשוב קבוע וכה"ג מצינו בע"ז ואל תקרב אל פתח ביתה ד' אמות ושם (נ'.) דבתוך ד' אמות חשוב מקורבות ע"ש ברש"י ומעתה דתוך ד' אמות חשוב קבוע א"כ ארה"ק בכל צד יש לו ד' אמות ויוכלו להעמידו ובכל זה אין אני תוקע עצמי להלכה לאמור קבלו דעתי אך מראה מקום אני לך ואתם אם רצונכם להחמיר על עצמכם מה טוב, ולדינא כמ"ש:

דברי הדור"ש באהבה וצלח רכב על דבר אמת:

סימן סו

ב"ה יום ג' לסדר נח ער"ח מרחשון תרצ"א לפ"ק סטניסלאב.

ד' אשר בבריתו נאמן יאמר לצפון תני ולתימן וידעו כי ישראל לא אלמן ובתוכם כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי בחדרי תורה עמו עוז ואורה עוקר הרים ומתרץ שברים כש"ת מוה"ר שימן נ"י גאלדבערג בעהמ"ח ספר מקור חכמה בעיר וק"ק מיעליטץ יע"א:

נעימות ימינו הגיעני נכון למועדי רגל והימים האלה נזכרים ונעשים לשוב אל ד' בחזקה ואז לא הי' לאל ידי לשים עיני על דברי כת"ה נ"י והן היום באתי על העיון ושמתי עיני על דבריו היקרים והמה במס' יומא (ב'.) ותחילת שבעת ימים וכו' ושם ברש"י שכל עבודות יוה"כ אינן כשרות אלא בו ומביא מהוריות (י"ב:) ע"ש וצ"ע מדוע לא הביא מיומא (ע"ג.) שם במכילתן הברייתא ורש"י הביא ממרחק לחמו ואי משום דכ' רש"י דאיתא שם הדרש וכפר הכהן אשר ימשח אותו ועיינתי שם ולא מצאתי הדרש מפסוק

רק רש"י עה"ת הביא זה הדרש מתו"כ וצ"ע ושם ופרה לאו בת כפרה ע"כ וקשה ממו"ק (כ"ח.) מה פרה מכפרת אף מיתת צדיקים מכפרת ע"ש בתוס' וכאן אמרינן פרה לאו בת כפרה:

ונראה דבנדרים (ד':) אמרינן דחטאת נזיר ויולדת לא לכפרה אתאי (ע' שבועות ח'. כ"ב. סוטה ט"ו. כריתות י"ז: מנחות ד': ברש"י ד"ה בעולתה) וכתב הר"ן אפילו למאן דאמר נזיר חוטא מ"מ עיקר קרבן לאו לכפרה אתא וכן כתב בקרבן יולדת ואפילו לר' שמעון וכו' מ"מ עיקר קרבנה אינה בא על חטא ע"ש והה"ד הכא בפרה אדומה אף דמכפרת מקופיא על מעשה העגל מ"מ עיקר קרבנה אינה בא לכפר רק לטהר טמאים וכמו שמצינו בסוכה (נ"ה:) ע' פרים כנגד שבעים אומות שמכפר על האומות שירד גשמים ערש"י אבל עיקר הקרבנות רק בשביל ישראל וכן בשעיר ר"ח ע' שבועות (ב'.) במשנה ושם ע"ב פלוגתא רתנאי על מה הוא מכפר ובחולין (ס':) ושם בשבועות (ט'.) אר"ל הביאו עלי כפרה על שמיעטתי את הירח ומצינו בסנהדרין בתוס' (מ"ב.) ד"ה פועלי כו' שבאמת ובדין מיעטה ועל מה צריך כפרה ונראה כי הירח חטאה נגד ד' שרמרה אפשר לשני מלכים וכו' והי' לה לדעת כי היא אינה מולכת בארץ וכי יש מלוכה נגד השם ואך לד' המלוכה ובעבור זה אמר הקב"ה לכי ומיעטי עצמך ועוד לא הבינה ואמרה בשביל שאמרתי דבר הגון אמעט א"ע וגם בזה חטאה לד':

ויש לשאל הליועץ למלך נתניך לדבר לפני מלכו של עולם אין חכם כחכמתו והקב"ה לא גילה על חטאה וכו' ועוד חטאה כי אמרה יומא נמי א"א דלא מנו בי' תקופתא ומה הי' לה כי תקנא על השמש ומה לה עלה וכי חזיא דלא מיתבא דעתה היינו כי לא עלתה על לבה שחטאה ואז רמז לה ד' הביאו עלי כפרה היינו להביא כפרה על ירח בזה שעבר בינו לבינה ומיעטתי אותה בדין בשביל שהרבתה דברים מ"מ העיקר שעיר ר"ח הוא לכפר על ישראל כמובא למעלה וע' תוס' שבועות בשם הערוך, והנה הק' במה דאמרינן שם (ב':) דפריך הש"ס ואימא צוה דקרבנות דכ' ביום צויתו ומשני דנין צוה מצוה ואין דנין צו מצוותו במנחות (מ"ה:) לר"ע דנין יהי' מתהיינה ובן ננס גמר יהי' יהי' ומסיק דר"ע עדיף לגמר יהי' מפהיינה משום תוכן הענין דמי לי' ולב"נ עדיף לי' התיבות שוות ומעתה ביומא לב"נ אתי שפיר דתיבות שוות אלא לר"ע במנחות דחשוב לי' מה ששוה בתוכן הענין א"כ הכא ביומא הנ"ל ללמוד צוה מביום צוותו דשוה לי' בתוכן הענין דמילואים קרבן מזבח וביום צוותו נמי מיירי בקרבן מזבח משא"כ פרה אדומה שמבואר בכמה דוכתי בש"ס שהיא קדשי בה"ב ואיך ניליף ממילואים שהיא קדשי מזבח ולר"ע עדיף ללמוד מתוכן הענין אף שאינה שוה בתיבות דגמר יהי' מתהיינה עכ"ק:

והנה מה דאמרי דר"י גמר צוה צוה מוכח דאינו גז"ש דאי גז"ש גמורה א"כ אין אדם דן גז"ש אלא א"כ קבלה מרבו הלל"מ כפסחים (ס"ו.) א"כ לא שייך למיפרך ואימא מהכא כיון דכך קיבלה מרבו ומצינו בכ"ד כה"ג דאינה גז"ש גמורה כמו ביצה (י"ב:) א"ל ב"ש גז"ש חלה ומתנות וכו' רש"י לאו דוקא דהיא גזירה דרבנן וע' מו"ק (ד'.) רש"י אתא גז"ש וכו' משום גז"ש דאינהו גמירי מנפשייהו וכו' ע"ש ותוס' שבת (קל"א:) תוס' ד"ה סד"א כ' שמא בעלמא ניתנה לדרוש גז"ש מעצמו כתובות (מ"ו.) ד"ה אתיא לא גז"ש גמורה היא קידושין (ל"ב:) תוד"ה ואין דלאו גז"ש גמורה היא וכן כתבו שם (כ':) ד"ה גאולתו וע' ב"מ (מ"א:) ד"ה חדא וע' שבת (צ"ז.) גז"ש לא גמור ע"ש בתוס' וערוך פירש ר"ע גז"ש לא גמור אלא הוא דרש מעצמו ויש לי צ"ע נדה (י"ט:) ורבנן אין אדם דן גז"ש מעצמו ורש"י אלא א"כ קיבלה מרבו הלל"מ ע"כ ושם למד ר' מאיר גז"ש שלחיך פרדס רמונים שה"ש עם פסוק איוב ישולח מים על פני כו' ע"כ ומאי שייך לומר כאן גז"ש מרבו הלל"מ והא שיה"ש לא נכתב בימי משה וצ"ע, והנה כעין פלוגתא ר"ע ובן ננס מצינו בחולין (פ"ה.) ר"מ גמור שחיטה משחוטי חוץ דשחיטה שאינה ראוי' ש"ש ור"ש גמור מטבוח טבח והכן והיינו גמור שחיטה מטביחה אף דלא דמי בתיבות דחולין מחולין דתוכן הענין דמי לי' ואף דאין למדין מקודם מ"ת כתוס' מו"ק (כ'.) ד"ה מה ואף דלתוס' חולין (צ"א.) ד"ה כמאן דטבוח טבח היינו נחירה, נחירה זו שחיטה וכשם (י"ז.):

היוצא לנו מזה דר"ש ס"ל כר"ע ור"מ כב"נ וידוע דסתם משנה כר"מ ע' עירובין (צ"ו:) ומשנה ז' ימים קודם יוה"כ אתיא ג"כ כר"מ וכן מוכח מתוס' ומשנה פרה ז' ימים בודאי כר"מ אתיא ולא כר' שמעון דאמרינן שם ביומא (ב'.) מ"ש צפונה מזרחה כיון דחטאת היא וחטאת טעונה צפון ורש"י כ' חטאת נקראת וכ' תוס' חולין (י"א.) ובע"ז (כ"ג:) דר"ש לי"ל הך דרשא דחטאת קרי' רחמנא (ומה שצ"ע ע' חולין (כ"ט:) לר"א בר"ש דתזבח שלא יהא ב' אנשים שוחטין זבח אחד ילמד גם אפרה אדומה ע' תוס' יומא (ל"ב:) ד"ה אם ולר"ש דלי"ל דרשא דחטאת איך למד קדשי בה"ב מקדשי מזבח) ולא אתי משנה כר"ש אלא כר"מ ור"מ עדיף לי' שוה התיבות מתוכן הענין וגם דומה קצת לקדשי מזבח דחטאת קרי' רחמנא ויתורץ קו' כת"ה, והנה חפצתי להשתעשע בכל דבריו היקרים המפיקים נוגה אולם הזמן קצר:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן סז

ב"ה יום ה' לסדר נשא ב' י"ב סיון תרפ"ח סטניסלאב.

בחודש הזה סיון דלני מחטא ועון ויעלני מטיט היון ובתוכם הבהור כהלכה חריף ושנון זית רענן נצר משורש אבני שיש כמר אלטר משה יחי' צווייג בק' זבארוב.
יקרת מכתבו הגיעני וש אנכי על אמרותיו כי מאז חזיתי לרישא בין עמודי וגם עתה בתורת ד' חפצו ולא ירף ממנה והנני אומר לו תחזקנה ידיך ועשה חיל חיילים יגבר בתוה"ק יש שכר לפעולתו ונוצר תאנה יאכל פרי'. וע"ד אשר העיר מדברי דוד אמאי לא מקשי בחולין (י"א:) ור"ע היכי אכיל בשרא דגם הוא חייש למעוטא ע' תוס' ד"ה וליחוש וכו' ובכ"ז ידע כבודו כי מאז נתתי להכותב להעתיק הרשום והשמיט כמה דברים הרשומים וגם את זה ואעתיקו וז"ל והא דלא פריך ר"ע היכי אכיל בישרא י"ל ר"מ הוא תלמיד ר"ע ע' עירובין (י"ג.) כשהייתי לומד אצל ר"ע וע' יבמות (ס"ב:) עד שבא ר"ע וכו' ר"מ וע' יבמות (קכ"א.) ר"ע מצטער על ר"מ וכו' בא וישב לפני ובכ"ד בש"ס וע' ע"ז (ל"ט:) הרי אלו אסורים וכו' למעוטי מוריים וגבינות כו' וסתמא כר"מ דחייש למעוטא וע' סנהדרין (פ"ו.) סתם משנה ר"מ וכו' וכולהו אליבא דר"ע ערש"י ממה שלמדו מר"ע אמרום ע"כ וא"כ ל"ק אמאי לא פריך ור"ע דר"מ ור"ע אחד הם והבן, שם ר"מ אתיא ממכה אביו ואמו ונשאלתי אמאי אמר ואמו דילפינן רק מאביו:
ונראה דידוע בסנהדרין (ע"ט.) ספק נפשות להקל (ערש"י ד"ה לא צריכה ופמ"ג יו"ד ק"י ש"ד ס"ק ט"ו וער"ן נדרים (צ'.) ושרקי' דמיון לרש"י) ואולם הכא קשיא לן דגבי מכה אביו אף דספק אזלינן בי' להחמיר מטעם דחמור דהוקש כבודו לכבוד המקום ע' קידושין (ל':) וע' סנהדרין (כ"ט.) מנין שאין טוענין למסית וכו' והוא מטעם דהקיל בכבוד המקום וכופר וע' נדרים (ס"ד.) דאין פותחין בכבוד אביו ואמו כמו בכבוד המקום וכבוד רבו ער"ן כן ס"ל לחכמים ע"ש וא"כ הכא מנ"ל דאזלינן במכה אביו בתר רובא דאפי' ספק לנו מחמירין ולא מטעם רוב וע"כ מביא ואמו כמו היא ודאי אמו וגם הוא הקיש כבודה אצל אביו דיהי' ודאי ולא ספק וקשיא לן דלמא לאו אביו אלא ודאי דאזלינן בתר רובא:
עוד הביא מדברי דוד ובמק"א הבאתי הוכחה דשיבוטא דג טמא הוא ותמה עליו מחולין (ק"ט:) אסור לן חזיר שרא לן מוחה דשבוטא ובקידושין (מ"א.) רבא מלח שיבוטא ומוכח להדיא דדג טהור הוא ע"כ על זה אשיבנו מילין הלא עיניו תחזינה מישרים כי כל יקר ראתה עיני כי הנה הבאתי דברי תוס' ע"ז (ל"ט.) ד"ה דסימנך ושם הובא מקידושין מלח שבוטא ועכ"ז כתבתי מה שכתבתי ידע נאמנה כי לא נעלם ממני המקומות אשר ציין ומוכח להיפך וגם בכאן לא הועתק יפה וכצ"ל וראיתי הוכחה דשיבוטא דג טמא לא כתוס' והנה מתוס' גופא מוכח דלא אמרו על בטח ומהנדזין בדבר דכתבו לשון לכאורה

דוקא על ב' אלו וכו', ומלשון אביי וסימנך טמא טהור טהור טמא מוכח דקאי על כל המינים שבים דאי לא נפלה סימני בבירא:

ואולם בכך אין אני פוטרו ע' פמ"ג יו"ד סי' פ"ג ש"ד סק"ג הביא דברי כנה"ג דמביא ראי' דשיבוטא דג טהור מב"ק (נ"ח.) הנהיג בעיזא ושביטא מהו לא ידענא ראייתו דאדרבה להר"ם ז"ל דאין לוקה מה"ת אלא א' טמא וא' טהור משמע לכאורה להיפך דשיבוטא מין טמא הוא מ"ש ומעתה בזה לבד תכל תלונותם מעלי דעיזא דימא כזה הוא שיבוטא משמע דדג טמא הוא לא כדמוכח מתוס' והבן, וע"ש עוד ע"ז (ל"ט.) ד"ה ה"ג רש"י וכ' בשם ר"ח קבר נונא וסימנך קברי נכרין היינו אינם מטמאין באוהל ה"ד הכא כשרים וצ"ע מתוס' ב"מ (קי"ד:) פסק כרשב"ג דמטמאין באוהל וכן מוכח מתוס' פסחים (ט'.) ד"ה כלי וביבמות (ס"א.) ד"ה ממגע וכ"ד:

וע"ד אשר העיר מתוס' ברכות (ב'.) ד"ה מברך כ' יראו עינינו תקנו כדי להמתין וכו' ושם (ד':) ד"ה דאמר כ' יראו עינינו אנו אומרים וכו' והוי כגאולה אריכתא וע"ש (ו'.) תוד"ה המתפלל וכו' דסובר ג"כ ע"ז כדי להמתין על חבריהם שהיו בשדה, והק' מ"ש יראו עינינו יאמרו בין ביחיד בין בציבור ובברכה מעין ז' בשבת דהיא ג"כ נתקנה כמו ביראו עינינו ע' שבת (כ"ד:) ואפ"ה פסקינן באו"ת רס"ח ביחיד וכן בבית אבל ובבית חתנים לא יאמרו והא טעם אחד לשניהם ומ"ש, ול"נ דטעם גדול יש לחלק ביניהם דבאמת יראו עינינו לא נמצא בגמרא ורק אחר הגמרא תיקנוה וכן כ' הטו"ז באו"ח סי' רל"ו ע"ש וברכה מעין ז' הוא בתלמוד בשבת:

והנה בטור כ' שיש שאין אומרים עתה ג"כ יראו עינינו ע"ש וכמדומה שחסידי חב"ד אין אומרים אותה ואפי' אנו שאומרים אותה שפיר שהיא כגאולה אריכתא כמו שכ' תוס' (בדף ד':) וכן כ' טו"ז סי' רל"ו משא"כ ברכה מעין ז' הוא תפלה כמו תפלת ערבית ואך היא תפלה קצרה כמו הביננו ע' תוס' ברכות (ג'.) ד"ה הי"ל ושם (כ"ט: ל'.) ותיקנו חכמים כי הש"ץ מחזיר תפלת ערבית בשבת בתפלה קצרה וציבור רשאי דוגמא ע' ברכות (ל"ד.) ד"ה אל וע"ז (ח'.) ד"ה אם דציבור רשאין לומר קרובץ וכו' והא תינח ציבור קבוע רשאין לחזור התפלה אבל יחיד בודאי אינו רשאי להתפלל ב' פעמים זה אחר זה ע' תוס' ברכות (כ"א.) ד"ה ור"י ודאי התפלל לא וכו' וכן היא בסי' ק"ז ובבית האבל ובית החתנים דייניין להו כיחיד כיון דלא קבוע והבן:

ב) וע"ד אשר נסתפקת אי באכילת המן שנאמר לא תותירו עד בקר ואך בעש"ק הותרה להניח על שבת קודש אי אמרי' הואיל והותרה הותרה ומותר לישאר משבת לחול ונראה מיומא (ע"ה.) גד שמגיד להם לישראל וכו' זה אומר עבדי גנבת וזה אומר מכרת לי א"ל

משה לבוקר נוציא משפט אם נמצא עומרו למחר ואי יכולים לישאר משבת לחול הי' יכולים לערום וביום א' לא הי' הוכחה זו דכ"א מניח עומרו עד למחר ויהי' כפל וכן (ע"ו.) שם מפני מה לא ירד מן לכל השנה א"כ כדי שיתלו בטחונם וידאגו שמא למחר לא יהי' להם מה לאכול וימותו ברעב ואי נימא דשרי להותיר משבת לחול עכ"פ הי' יכולים לישאר בכל ש"ק ליום א' מעט ויצאו מדאגה זו ביום א' א"ו דלא הי' רשאים לשייר על יום א' ע' בה"ט או"ח רמ"ב בשם ב"ח ואולם בקידושין (ל"ח.) בז' באדר מת משה והי' מסתפקין ממן שבכליהם עד ט"ז ניסן ומשה מת בשבת או בע"ש ע' מנחות (ל'.) בתוס' ויהי' מוכח דשרי וי"ל ועדיין צ"ע ויש לעיין אם בפסח במדבר אם עשו מצות ממן כדי לצאת ידי חובת מצות (ע' מג"א סי' ת"ק ס"ק ז' מותר לנקוב המצה לחלותה) ונראה כי לא הי' יכולים לצאת במן ידי חובת מצה חדא דמן הי' לו מתיקות עד למאוד ובברכות (נ"ז:) דבש א' מששים ממן וא"כ אפילו נתן בהם מים בטיל דכולו דבש ע' מג"א תר"ב ס"ק ו' ול"ד לכן הוי כמי פירות ואין מחמיצין ואמרינן פסחים (ל"ה.) ינאו אלו שאין באין לידי חמץ אלא לידי סרחון וע' שבת (קנ"ד:) בדבש שהדביש רש"י החמיץ ובסנהדרין (ק"א.) פירש"י מתקלקל וכו' ב' דהוי מצה עשירה ע' פסחים (ל"ח: ג'.) דהוי מצה שאינה נאכלת לשבעה שם (ל"ח:) ושתי הלחם שהי' ג"כ חמץ לא יכלו להביא דמן אינו מחמיץ ואפילו בנתן מים עם מי פירות רוב הפוסקים ס"ל דהוי רק נוקשה ומדרבנן ולחם הפנים באות מצות מ"מ אינן יכולים להביא ממן כיון דאינו מחמיץ ולא שייך לא תאפה חמץ ע' מס' מנחות (נ"ג.) עוד דבעינן דוקא מחטים:

ומעתה יש להבין מאין הי' להם שמן זית במדבר נקי וזך גם ולחם מצות וחלות מצות בפ' תצוה ופמה שכתיב בפ' נשא שהנשיאים הביאו שנים מלאים סולת ומאין הי' מביאים וצריכים אנו לדברי התוס' מנחות (מ"ה:) ד"ה קרבו ממאי דאומות העולם הי' מביאים ומכרום להם כיומא (ע"ה:) ומאוד קשה לומר כי לקחו הכל מאת אומות העולם והכתוב אומר לא חסרת דבר ועל עצי שטים מביא רש"י תנחוממא שיעקב אבינו הביא עמו ארזים וכו' ולא ניחא לומר שקנאו מאוה"ע ונכון לומר שהי' להם הכל מהם והי' להם כל הצטרכותם ואני תמה אקרא על תוס' שהוכרחו דאומות העולם מכרו להם הלא הם בעצמם ס"ל בחולין (פ"ח:) בתוד"ה אלא וכו' כ' שמא אז כשבאו ישראל למדבר הי' מצמיח ע"כ ובגמרא שבת (צ"ו:) מקושש מעמר הוי תולש הוי וע' אוה"ח עה"ת פ' שלח ויהיו בני ישראל מביא המדרש והיא שיה"ש שלחיך כשהיו ישראל במדבר והי' בארה של מרים משקה והי' אילנות ופרדסים ולא תחסר עמהם כל טוב וע' פמ"ג או"ח מ"ז ס"ס

שמ"ה כשהיו ישראל במדבר הי' מצמחת כתוס' חולין והי' רה"י ועתה שאינה מצמחת הוי רה"ר ע"ש:
ובזה אסיים ודו"ש:

סימן סח

ב"ה יום ג' חיי כ' מרחשון תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב.
ברכות שלום וברכה מאת אלוקי המערכה אל כבוד אהובי ידידי הרב המופלג בתורה וביראת ד' טהורה החריף ובקי מתחקה על שרשי הלכה מו"ה אברהם יעקב נ"י מערזעל בק' אנטווערפען יע"א:
כתב צרוף מאת כ"ת הגיעני ושמחתי בהקשיבי משלומו והנה שמתי עיני על השאלה אודות מה שנוהגים בקהלתו גם מיראי ד' שאינן טובלין קדירות ברזל שמבשלין בהם ותבענה שפתותיהם גם ממקום שבאו לא נהגו גבן להטביל הקדירות שמבשלין בהם ובאמת בעיני הי' לזרה ונפשי יודעת מאוד כי בביתי אני מצוה להטבילן והאמת אגיד שהי' אצלי כעת ת"ח גדול וירא ד' ושאלתיו על זה והשיב ג"כ כמו כת"ה שאין טובלין וכת"ה כ' עיניו משוטטות בכל עבר ופנה אולי ימצא מקום להראות על מה אדניהם הטבעו ותרתי בלבי לעיין בזה, ולי נראה בפשיטות דבעי טבילה מע"ז (ע"ה:) במשנה להגעיל יגעיל ורש"י היינו יורות וקדירות של מתכות מגעיל ובגמרא מפרש דבעי נמי טבילה ע"כ ושם בגמרא דברים שנשתמש בהם ע"י חמין כגון היורות וקומקמסין וכו' מגעילן ומטבילן והן טהורין ויורה משמע בין גדולה ובין קטנה כשם (ע"ו) ובמו"ק (י"א:) יצמרו כדי להעלות מן היורה ובשבת (י"ז:) ולא את הצמר ליורה וע"ז (מ"ג:) שעל היורות ועל הקומקומיסין של חמה ערש"י:
היוצא לנו מזה שיורות וקדירות שמבשלין בהם בעי טבילה לדינא דתלמוד ואין חולק עליו וראיתי בפ"ת ביו"ד סי' ק"כ מביא בשם ח"א היורות הגדולות שמבשלין בהם שכר נ"ל דצריכין טבילה אע"ג דמחובר בקרקע והניח בצ"ע מפני מה אין נזהרים בהם ונראה דמצינו בתוס' ע"ז (ל"א:) ד"ה ותרווייהו דשכר שמבשלין עכו"ם לא חשיב בש"ע אף דנותנים שם שעורים כשם שהתבואה בטלה לענין שהכל הה"ד לא חשיב בישול לענין בש"ע וכן הובא בש"ע עש"ך יו"ד סי' קי"ד ואו"ח ר"ד ומזה נבין כי היורות המה גדולים ואמרינן בשבת (ל"ה.) דבור ספינה אלכסנדרי' טהורים רש"י דומיא דשק שמיטלטל מלא וריקם וזהו אם יטלטלוהו מלא ישבר ומש"ה יצא מתורת כלי ורק לטלטול שבת כ' תוס' דלית הלכתא כרבה אבל לענין טומאה שפיר נפיק מתורת כלי וממנו נקח דכלים

גדולים כמו קעסלען יצאו מתירת כלים וא"צ טבילה בקונים אותם מן הנכרי או עשאם לישראל עש"ך יו"ד סי' ק"כ ס"ק כ"א והבן:

ועוד נראה דהיכא דמחובר היורה לקרקע אף דבתלוש הוי כלי מ"מ כשנתחברה לארץ בטלה ממנה תורת כלי וא"צ טבילה כמו שמצינו בתוס' סוכה (מ"ח.) ד"ה שני כ' וי"ל דפסלים הי' קבועים בסיד ולא כלים נינהו דנחשבין כגופו של מזבח והרי הם כלבינה וכו' ע"ש הרי דכלי המחובר לקרקע ונקבע שם יצאה מתורת כלי ומש"ה מקילים ביורות של שכר ושל יי"ש דלא בעי טבילה מ"מ הקדירות והיורות שמבשלין בהם בודאי בעי טבילה ואפשר לומר הטעם דמקילין בהם דשם בע"ז (ע"ה:) קוניא פליגי בה ר"א ורבינא ח"א כתחילתו וח"א כסופו ערש"י כלי חרס מצופים באבר וכתבו בתוס' היינו שמצופים באבר מבפנים אבל מחופין מבחוץ וכו' א"צ טבילה כיון דאין משתמשין דרך המתכות א"צ טבילה דכלי סעודה היינו שמשתמשין בהם ע"ש ועש"ך סימן ק"כ בשם הב"ח שמתמה על מנהג העולם שאין טובלין אפילו מחופים באבר מבפנים ע"ש ולתוס' המחופים מבפנים צריך טבילה לפי מסקנת הש"ס והנה כלים שלנו של ברזל ידוע כי הם גלעזירט מבפנים וידוע מאחרונים שמחמירין לענין בליעת איסור בקדירה דצריכין ליבון או אפילו מילא אגומרי ואולי דגם זה לא מהני דלמא פקעי והטעם דחוששין דהציפוי מבפנים היינו הגלעזירט היא של חרס:

ולכן בנידן דידן יש לומר דמבחוץ היא כמתכות ומבפנים היא של חרס ולתוס' כה"ג לא בעי טבילה ויש כאן ס"ס ספק שמא הגלעזירט היא חרס וא"צ טבילה ואת"ל שהוא ג"כ מתכות שמא הלכה כרמב"ם דטבילת כלים דרבנן ואף מדרבנן צריכין טבילה הו"ל ספק דרבנן שמא של חרם ולקולא וכה"ג כ' ש"ך יו"ד סימן ק"י בכללי ס"ס סי' ט"ז וסימן פ"ג וסימן ס"ו ע"ש ולענין בליעת איסור בכלי זה י"ל להיפך שמא היא של מתכות ומהני הגעלה ואת"ל של חרס לאחר מעל"ע הו"ל ספק דרבנן ולקולא ומצינו בדרבן בסתרי אהדדי פסקינן כדברי שניהם להקל ע' מג"א תקל"ח ס"ק א' ב' והבן זאת חזיתי ללמד זכות על העושין כן אבל לדינא נ"ל כמו שכתבתי דבעי טבילה עכ"פ בלא ברכה:

והנני ידידו דו"ש באהבה:

סימן סט

ב"ה יום ה' לסדר נח ד' מרחשון תרצ"ג פה סטניסלאב. לכבוד אהובי ש"ב ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי גמיר ודייק פאר היוחסין כש"ת מו"ה אברהם נ"י לאבערבוים ראבד"ק זאלקווא יע"א:

מאז הגיעני יקרת מכתבו ונפשו היפה בשאלתו אי בקנה רחב מועיל לושט בדיקה מבחוץ כי הפרמ"ג כ' דאין מועיל וכו' ואולם לתבו"ש וכו' דלא חיישי לנתרפא יש ראי' מש"ך שם ל"ג דכה"ג יש בדיקה לושט מבחוץ והנה בדבר הזה כבר האריך הדע"ת והרגיש בכ"מ שכתב כת"ה והנה יסודתו כי תבו"ש סובר דבקנה רחב לא חייש לנתרפא עכ"ל אבל ע' פ"ת סימן נ"א ס"ק ו' הביא מפרמ"ג ומתבו"ש דדוקא אם שחטו מיד אבל אם אישתהי חיישי' שמא הבריא ע"ש ורק נצו"ג וכו' יש להקל בקנה. והנה בחולין (מ"ג:) ושם איתמר אבל נמצאת לא איצטריך לי' לעולא דכולהו חיווי ברייתא קוצי אכלן וצ"ע משבת (קמ"ד:) המקיים קוצים בכרם ר"א אומר קדש וכו' שכן בערביא מקיימין קוצי שדות לגמליהם ע"כ ומשבת מוכח דרק מקום א' גמליהם אוכלים קוצים וכאן דכולהו חיווי ברייתא קוצים וכו' וי"ל דשם מקיימין הקוצים כי יגדלו יגמליהם אוכלים לרוב אבל במקומות אחרים אין מגדלים הקוצים אבל הבהמות אם יקרה להם אכלין אותם:
ובענין עשיית נקב יש ע"י מחט וע"י קוץ ויש ע"י רוחב קש (עיו"ד סי' ל"ז ש"ך ס"ק י"ג) ובכל אלו לח בקיאין בבדיקה ואך בנקיבת קנה בקיאינן בבדיקה כיו"ד סי' נ"א היח מרא"ש ואחרינים נקטו בלשונם קנה רחב אנן באיזה קנה מיירי ע' חולין ט"ו בקרומית של קנה סוכה (כ"ב:) קנה עולה קנה יורד פסחים (נ':) המשתכר בקנים וגו' רש"י כל מקלות דקים קרוי קנים וכו' תענית (כ':) אלא שזכה קנה רך כקנה ובכ"ד בש"ס וממצו ניקח לידע מה היא קנה וכמה שיעורא ובפרט אם בעינן קנה רחב נדע לשער רחבו על חצי אצבע או שליש או רביע ולכן צ"ע מ"ש ארע"א קרן הבהמה הוי דבר רחב וכן שן סוס ופ"ת שרויט ע"ש ויש לראות באיזה קרן בהמה מיירי ובבהמה יש בכלל קרן הכבש ואיל ומאן מפיס שבראשם המה רחבים כקנה וכן שן סוס ושרויט קשה לסמוך לומר שרחבים כקנה לענין דמהני בדיקה ושם כפ"ת סנ"א בשם פרמ"ג דוקא בשחטו מיד אבל אי אישתהי חיישי' שמא הבריח ע"כ ובאמת תיבת מיד שני לשונות משמע כגון בברכות (ג':) מיד יועצים באחיתופל ט"ז (כ':) מיד יצאו בפחי נפש סנהדרין (י"ט:) מיד בא גבריאל וחבטן כל אלו היינו מיד ממש וע' חו"מ סימן ק"צ דכל דפרע ביומא כפורע מיד דמי ובטהרות פ"ט מ"ד רי"א מוליך את המפתח מיד ברטנ' היינו כל אותו היום וע' שבת (ל"ו.) תוד"ה למחט וכו' כ' ג"כ כגון שאכל מחט בפנינו ושחטוה מיד ויש לעיין באיזה מיד מיירי הכא וכן יש לדייק אי אישתהי כמה שיעור זה ובביצה (ו'.) לא אמרן אלא דאישתהי שם משמע דשיעור אישתהי היינו מעת לעת וע' יבמות (קכ"א.) אבל אישתהי מיתפח תפח וע' אה"ע סימן כ"ו ב"ש בשם הר"ן אפילו שעה אחת וביבמות (פ':) ואישתהי הוא דאישתהי ע"כ מוכח דהיא לזמן מרובה ואנחנו לא נדע הכא באיזה שיעור

שיהי' מיירי הכא או שעה או יום או יומים יוקם אז חודש וע' פ"ת שם בשם ס' פתח הבית וכן כחשו' שב יעקב כ' ומסיימו גם יש מקום לומר וכו' דתוך ג"י יש להקל וכי' דתוך ג"י אין דרכו להתרפאות כ"כ ע"כ ולי גם ע"ז צ"ע משבת (קל"ד:) משום דגדול לא סליק בישרי' הייא קטן סליק בישרי' הייא ע"ש ברש"י דבגדול כאנשי שכם אין מכה שבבשרו מעלה ארוכה מהר אבל קטן מתרפא וכז' מהר וכן איתא ב"ק (פ"ד.) דלמא איכא דסליק בשרי' הייא ואיכא דלא סליק בשרי' הייא ע"כ מזה נוכל למשמע דקטן נתרפא מהר מגדול ולפעמים בשני אנשים שוים בשנים ובגודל לאחד רפואתו קרובה ונתרפא מהר ולאחד רפואתו רחוקה ולא נתרפא ומכאן מוכח דקטן אפילו תוך ג' יוכל להתרפאות ומעתה בהמה יש לדון אם ילדה או זקנה וקשה לתקוע עצמי להורות בזה ואפשר לומר דיש חילוק בין בהמה לאדם כתוס' חולין (מ"ב:) לר"ת אדם איט לי' מזלא ושבת (נ"א:) אדם מזלא מסייע לי' בהמה ל"ל מזלא ולכן באדם קטן סליק בישרי' הייא ובהמה אין חילוק ולא נתרפא אולם תוס' דחה סברת ר"ת דאין חילוק מאדם לבהמה ע"ש:

ומאז זה רבות בשנים נשאלתי מידידי הרב החו"ב מו"ה פייבש לענץ נ"י מפה"ק מה דאיתא במשנה יבמות (קכ"א.) מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תינשא והקשה לדיעה א' ביו"ד סימן נ"ה ס"א לרי"ף ורמב"ם בעצם השוק עיקר טרפות בנחתך צימת הגידין אבל לא בנחתך עצם השוק א"כ מדוע מן הארכובה ולמעלה תינשא דלמא הגידין שלמים ורק נחתך בעצם ויכול לחיות עדיין ובתחילה רציתי לתרץ לפי"מ דכ' תוס' מנחות (ל"ז.) ד"ה קיבורת כ' דשק דאדם לא הוי כשוק דבהמה ע"כ וא"כ אפשר דאף בנחתך בעצם השוק דאדם נמי טרפה אולם הדרנא בי דנימא דאדם גרוע מבהמה ור"ת בחולין אומר בהיפך יאפילו לתוס' דחולקים על ר"ת עכ"פ משמע להו דשניהם שיין לענין טרפות אבל לא גרוע מבהמה לכן נראה לתרץ לפי"מ דאיתא בי"ד סי' נ"ו ס"א צומת הגידין או שנפסקו וכ' הטו"ז וש"ך הה"ד נעקרו מן הארכובה ונקפלו מן העצם עד למעלה טרפה לראב"ד וכ' הטו"ז דגם הרמב"ם ס"ג הכי ולכן אם עלה מן העצם מן הארכובה ולמעלה ממילא נעקרו הגידין ממקום חיבורן וטרפה ורק בנחתך העצם והוא מונח במקומו והגידין שלמים ומחוברים לעצם כשר לדיעה זו והבן, והנה מה שהעיר ביו"ד סי' ל"ו בנגלד פורתא דמחמיר תבו"ש דבדיקת ריאה מעכב ואזיל לשיטתי) יפה העיר ויש לפלפל אבל אין עת:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן ע

ב"ה יום ועש"ק אמור כ"ב למב"י תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב. לכבוד ידידי ש"ב הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת כש"ת מו"ה צבי הירש קלינגבער נ"י אבד"ק לאנטשין יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני ונפשו בשאלתו אודות ישראל שכבר מכר לנכרית פרה קטנה בהקפה והיתה אצלה יוחר משנה באתה לישראל ומכרה לחזרה את הפרה ונתן מאה זהובים במזומנים והיא מחוייבת להחזיק הפרה עד שתלד, וכת"ה מפלפל בדברי הראשונים רש"י ור"ת וביו"ד שכ' בדברי נועם ובטוב טעם ודעת כי אחרי אשר קנה בחזרה וילדה זכר בבית הנכרית אם הוא בכור או לא

והנה בע"ז (ע"א.) אמר אמימר משיכה בעכו"ם קונה תדע דהני פרסאי משדרי פרדישני להדדי ולא הדרי בהו ורש"י פירש פרדישני דורון ולשון ב' מוכר כור חיטין ומשגר לו קב וכו' ותוס' לשון ב' עיקר דמיירי בחפירה אכל במתנה דליכא כספא כ"ע מודו דקנה במשיכה ע"כ וצ"ע ממגילה (י"ג.) שדר פרדישני פירש רש"י דורונות וכן בסנהדרין (צ"ד:) האי דישנא להאי פרדישני פי' הערוך ג"כ דורון וא"כ לפירש"י מאי תדע הא במתנה כ"ע מודו דקנה במשיכה, ונראה כי במתנה יש בו ב' מיני מתנה האחד היא שנותן מתנה לחבירו בלתי מכירו וזה היא מילתא דלא שכיח אבל יקרה לפעמים כמו שהובא בטו"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק מ"ו מרא"ש פעמים אדם נותן מתנה בחנם ע"ש ומתנה כזו כ"ע מודו דקנה במשיכה, ב' מתנה שנותן לחבירו בגמול חסדו מה שעשה לו מקודם וע"ז אמרו רז"ל מתלה כמכר כמגילה (כ"ו:) אי לאו דהוו"ל הנאה מיני' לא הוי יהיב לי' הדר הוו"ל מתנה כזביני ע' גיטין (נ:) וב"ב (קנ"ו.) ובמשנה בכורות (נ"ב:) ולכן הני פרסאי דקא משדרי פרדישני להדדי הי' הסברא כיון דזה משדר לזה והשני משדר ג"כ לו דהוו"ל כזביצי ולא יקנה הא' עד אשר ישלח לב' דהא מתנה זו כזביני ואפ"ה לא הדרי ש"מ דס"ל משיכה קונה ואתי שפיר גם לפירש"י הא' והבן

והנה שיטת ר"ת שם בתוס' ובכ"ד דפסק כר' יוחנן משיכה בעכו"ם קונה וכ' דאע"ג דרבא אמר ב"מ (מ"ח.) קרא ומתניתא מסייע לי' לר"ל לא משום דס"ל כוותי' וכן כ' בגיטין (מ"ח.) תוד"ה אי דגם שם אמר קרא ומתניתא כר"ל ומצינו ג"כ ב"ק (כ"ב:) אשו משים חציו כן ס"ל נר' יוחנן ואמר רבא קרא ומתניתא מסייע לר' יוחנן אבל לא הביא דמשה"כ הלכה כמותו נגד ריש לקיש דבלא זה ס"ל הלכה כר"י נגד ר"ל כיבמות (ל"ו.) אך הביאו לחזק סברתו של ר' יוחנן ועוד מצינו בסוכה (נ"ה.) והא ר"א בר' חנינא קרא ומתניתא קאמר ופירשו רבינא ורבנן דקיסרי בביאור אחר ע"ש הרי אף שאמר קרא ומתניתא אין הלכה כמותו והה"ד כאן שאמר רבא קרא ומתניתא כר"ל אין הלכה ור' יוחנן מתרץ

לטעמי' ע' תוס' ב"מ (מ"ח.) ד"ה הלן ומש"ה פסק ר"ת הלכה כר"י לנכרי במשיכה ויש להבין דם בע"ז אמר רב אשי משיכה בעכו"ם אינו קונה ואמר אמינא מרב דאמר להנהו סבייתא וכו' ע"ש:

ויש לחקור מאי אלימתא דמביא ראי' נדב הא ר' יוחנן ש"ל דמשיכה קונה בעכו"ם ואפילו אי סבר רב דאינו קונה הח קיי"ל בכל דוכתי בש"ס דרב ור' יוחנן הלכה כר"י וכן הוא מפורש בביצה (ד':) דר"פ אמר רב ור"י הלכה כר"י וכן היא בתוס' בכ"ד וי"ל דשפיר אהני לי' דאמרי' בחולין (ל"ו) בנדה (יו"ד:) ע"ז (ל"ח:) דאין דבריו של אחד במקום שנים ע"ש וא"כ אם רב סובר כריש לקיש דמשיכה אינו קונה בעכו"ם הו"ל שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים והבן:

ושם בע"ז (ע"א:) א"ל רבינא לר"א דאמר רחב"א אמר"י ב"נ נהרג על פחות משוה פרוטה וכו' והוכיח משיכה קונה בעכו"ם וצ"ע איך פשיט רבינא ממימרא דר' יוחנן דמשיכה קונה בעכו"ם הא ר' יוחנן הכי ס"ל ומש"ה אמר נמי הא שמעתתא אליבי' ותוס' ב"מ (מ"ח:) מוכח שהרגישו בזה ותי' דחוק ונראה דמצינו בביצה כי יתיב מרימר וקאמר להא משמי' דנפשי' א"ל אתון הכי מתניתו לה רש"י מאליו ולא משמי' דר' יוחנן אנן משמי' דר' יוחנן מתנינן לה דהוא חידשה ואמרה והיינו דמרימר למד סתם הלכה זו משמי' דגמרא או ברייתא והה"ד הכא האי מימרא דאמר רחב"א אמר"י ב"נ נהרג על פחות משו"פ היא ברייתא השנוי' במק"א ור' יוחנן אמרה ופירשה וראי' דגמרא אמר אי הכי אימא סיפא בא חבירו לשון זה מוכח דדברי ר' יוחנן היא מברייתא אמרה והיא בסנהדרין (נ"ז.) והתניא על הגזל גנב וגזל וכו' וכן כיוצא בהם עכו"ם בעכו"ם ועכו"ם בישראל וכו' ע"ש ואסור היינו דעכו"ם חייב מיתה והדר פריך וכן כיוצא בהם מאי היא בגזל ומפרש ר"פ לא נצרכה אלא לפחות משו"פ אי הכי עכו"ם בישראל הא בר מחילה ומתרץ נהי דבתר הכי מחלי לי' צערי' בשעתי' מי לית לי' ע"כ והן הן דברי ר"י הכא ב"נ נהרג על גזל פחות משי"פ מישראל משום צערי' דישראל כמו התם דמוקי ר"פ וכן כיוצא בזה ישראל מעכו"ם ועכו"ם מעכו"ם כמו הכא בא עכו"ם ונטלה הימנו נהרג עלי' ושפיר הוכיח רבינא מהאי מימרא דר"י דברייתא הוא ור"א לא אודי לי' על הוכחה זו דמפרש הברייתא בסנהדרין כר"א בדר"א דמיירי בכובש שכר שכיר ורש"י פסק כרב אשי דבתרא הוא ולא הודו לרבינא דהוכיח דמשיכה קונה בנכרי אך כסף קינה כר"ל:

והנה בנידון דידן מיירי שישראל קנה הפרה מנכרית בכסף לבד והפרה עודה עומדת אצל הנכרית ושם ילדה זכר ולשיטת רש"י ודעימי' דפסקינן כר"ל דנכרי קונה בכסף הוי בכור (ע' קידושין (י"ד:) עבד עברי הנמכר לנכרי הואיל וכל קנינן בכסף ומזה דייק רש"י

דסתמא דש"ס אזיל אליבא דר"ל ותוס' שם בשם ר"ת חולקים ע"ש וכן בב"ב (נ"ד:) ושם בתוס' ד"ה נכרי) אולם לר"ת ודעימי' פסקו כר"י דנכרי דרק במשיכה א"כ לא הוי בכור דישראל לא משך הפרה מבית הנכרית וכ"כ מפירש בתשו' רמ"א כה"ג דישראל נתן הכסף לנכרי ולא משך הפרה פשיטא דהפרה עדיין ברשות כותי עומדת ואין חילוק בין ישראל קונה מן הכותי או הכותי קונה מישראל עכ"ל אבלדא צריך עיונא דבחוה"מ סי' קצ"ד בסמ"ע ס"ק א' וס"ק ט"ז מוכח דס"ל דאפילו לשיטת ר"ת ישראל קינה מן הכותי קונה בכסף לבד וכ"כ בסמ"ע סי' ע"ב ס"ק קי"ז וכן כ' טו"ז יו"ד סי' קל"ב ס"ק ח' וז"ל אם ישראל מישראל מעות קונות דבר תורה כדאיתא בפ' הזהב ואם כן ישראל מעכו"ם כ"ש דקונה במעות וכו' ע"ש וכן כ' ביו"ד לק' סי' קמ"ו ס"ק ג' כ' אלא קנאה ונתן לו המעות אעפ"י שמדינא מעות קונות אצל עכו"ם ע"ש, וכן כ' נתיה"מ חו"מ ס"ס קצ"ב במשה"א בשם תשו' הרמב"ן שכ' דקנה במעות לבד אפילו לדעת ר"ת כיון דנהגו העכו"ם להקנות בדמים רק במכר מטלטלין לעכו"ם במעות לא קנה לדעת ר"ת וא"כ לפ"מ שהבאנו הוי בכור אפילו לדעת ר"ת בקנה ישראל מן הנכרי ינתן מעות לבד אך הש"ך בחו"מ שם בסי' קצ"ד וכן ביו"ד ש"כ ושם בטו"ז בשם גדולי הפוסקים כ' כי לדעת ר"ת אין חילוק בין עכו"ם קונה מישראל או ישראל קונה מן העכו"ם בעי דוקא משיכה ולא מהני כסף לבד וא"כ בנידון דידן הוי ספיקא דדינא ובזה"ז דהטלת מום בבכור מדרבנן לרבא בע"ז (י"ג:) וע"ש ברש"י ותוס' בכורות (ל"ג:) ד"ה בעל יוכל לומר לעכו"ם שהוא יאמר לעכו"ם קטן לעשות מום באזנו כמבואר ביו"ד סי' ש"ט וע"י שלשה ביהכ"נ להתירו ע"ש:

ואשר הביא בשם התניא דאף בחתך כל אזנו אין זה מום עד שיחטט שם עמוק באזנו נשגבה לא אוכל להבין עמקו מחשבותיו ופשטות לשון הש"ס מוכח דא"צ לחתוך בעמקו וביצה (כ"ז:) מנין שלא יניח בצק או דבילה ע"ג אזנו כדי שיבוא הכלב ויטלנה והיינו שהכלב יאכל הבצק עם אזנו ויהי' מום ובבכורות (ל"ז.) על אלו מומין שוחטין הבכור נפגמה אזנו מן הסחוס אבל לא העור ורש"י פירש תנוך האוזן שקורין טנדרוס וע"ש בתוס' וביו"ד ש"ט מח' צרימת האוזן שנפגמה בחסרון מן התנוך ובטו"ז רש"י בפ' מצורע תנוך גדר האמצעי של אוזן והרמב"ם שם בפירושו כ' תנוך זה שגשם יצא על שטח האוזן וכו' לפנים וכו' ימצאהו חזק דומה לעצם יכו' והיא אמרם תנוך אוזן זה גדר האמצעי ע"כ ע"ש ותיו"ט מת"כ תנוך לך ותוך וכו' אי על נוך יכול גובה אוזן ת"ל תוך וכו' הא כיצד זה גדר האמצעי וכו' ותוך היא חלל האוזן זה תוכו ממש ע"ש, והנה לשון תוך מצינו רש"י בראשית יהי רקיע בתוך המים באמצע המים וכו' וכן היא בילקוט יהי רקיע בתוך המים גלדה טפה אמצעית ונעשו שמים וכו' ע"כ ובברכות (י"ח:) והוא הכה את הארי בתוך

הבור וכו' א"ד דתני סיפרא דבי רב ביומא דסתוא רש"י תו"כ ותוס' בתוך הבור שהוא באמצע הספרים ע"כ היינו ספר ויקרא ותו"כ ובעירובין (צ"ד.) מתוכה לרה"ר או מרה"ר לתוכה וכו' וגמרא מי לא מודית מתוכה לרה"ר וכו' דפטור מפני שהוא ככרמלית צידו נמי ל"ש ע"כ נשמע מזה כי חיבת תוך היינו באמצע ולכן אצל תנוך אמרי' ניך יתוך ולכן אמרו תניך אוין זהו גדר האמצעי והיינו שיש ג' גדרות חוץ העיר המקיף את האוזן גדר א' ואח"כ יש גומא ואח"כ גדר הב' וזה גדר האמצעי כי אח"ז סמוך לנקב השמיעה שם יש ג"כ גדר הסוכך על הנקב השמיעה ממילא לדידן באם חותך כל האי"ן הו"ל מום קבוע ושוחטין עליו ולמעשה צ"ע:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן עא

ב"ה יום ג' משפסים כ"ה שבט תרצ"ב

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב המאוה"ג מושלם במעלות ובמדות חכם ימים כש"ת מו"ה ישראל יוסף נ"י לויא והגליל יע"א:

יקר תפארת מכתבו הגיעני ביום ועש"ק העבר תוכו רצוף שאלת חכם יזה תוארה. ת"ח א' אמו שוכבת על ערש דוי קראה לו ע"י טילופין כי יביא אלי' כי חפצה לראותו ושאל לחכם והתיר לי לנסוע בהבאן מקאלאמייא ללבוב בשבת קודש והעמיק כת"ה שאלה אי טב הורה, והנה ראיתי להקת נביאים המה גדולי ישראל זצ"ל השיבו אחריהם זה איסר וזה מתיר מקילין ומחמירין וחשבתי דרכי לחזור לאחורי אולם אחרי שובי נחמתי ועיינתי בזה ולהיגה דעות בדין זה באו"ח סי' ש"ו סעי' ט' מח' אסור לומר לעכו"ם שילך חו"ל אמרי קרובי המת שיבואו קרוביו להספידו היינו אחר השבת כי אז יקברוהו וכן בסיפא בחולה מיירי שיבואו קרובי השבת לא בשבת ולשון המח' דתקף לי' עלמא היא כמו שמצינו בגיטין (ע"ז:) האי לישנא פירש"י והי' ירא שמא ימות ותזקק ליבום וכו' וברי"ה (י"ז.) דחליש לי' עלמא אמר להו לביתו לי' אדתא והיינו דחליש ביותר ע"ש:

והנה דין זה למדו מחו"מ סי' רנ"ד ונובע מב"ב (קנ"ו:) אמר ר"ל קונין קנין משכ"מ אפילו בשבת וכן מהאי דגיטין ושם איתא האי שכמ"ר דכתב גיטא לדביתהו בהדי פניא דמעלי שבתא (ויש לעיין מסדר הגט בסי' א' יש נזהרים מלסדר הגט בע"ש והוא נובע מירושלמי סנהדרין ולמה סידרו הגט במעלי פניא דשבתא וכתבו הגט ויש לומר דהכא במקום עיגון כדי שלא תזקק ליבום הקילו) ולא הספיק למיתבי' עד שבת ואמ"ר וכו' ותיזיל היא

ותיחד ותפתח ותחזיק בי' ותוד"ה ותיזל כ' אבל הגט אסור לטלטל לפיכך ע"י חצרה דקנתה נתגרשה ואף דאין מגרשין בשבת בשכ"מ הקילו דלא תפול קמי ייבום:

והנה בספר הרי בשמים ת' סי' קפ"ט חולק על המתיר לפ"ד לרכוב על הסוס בשבת חו"ל מטעם דלפייס דעת החולה בכה"ג הנ"ל וכתב הכא בגיטין שבות חדא וברכיבה יש הרבה שבותין ומאז כתבתי לו דגם בגיטין יש ב' שבותין הא' דתיזיל ותיחוד וכו' והב' דמותר לגרש בשבת ובפירוש כ' תוס' עירובין (ע"א.) ד"ה ומקני דהתירו בשכ"מ ב' שבותין כדי שלא תטרוף דעתו וכן מוכח מתוס' ב"ב (קנ"ו:) ע"ש אולם בתוס' גיטין מוכח משום טירוף דעת החולה התירו שבות אחד ומשום האשה דלא תפול קמי ייבום התירו לגרש שבות ב':

והנה דעת המח' צ"ע דכאן באו"ח פסק דמותר לשלוח עכו"ם אחרי קרוב בשבת מוכח דמותר לעשות שבות בשביל חולה לפייס דעתו ובחו"מ סי' רנ"ד מביא דעה א' דקונין לחולה בשבת משום דבלאה"כ קונה וא"צ קנין דדברי שכמ"ר כוכ"מ דמי והוא דעת הרמב"ם וידוע דברי הרמ"ע הובא ש"ך יו"ד סי' רמ"ב ואה"ע חמ"ח סי' א' ס"ק י"א ובכ"ד דעיקר למח' דעה א' והי"א שמביא היא רק לחלוק כבוד לבעלה וא"כ לפי דעת הרמב"ם לא התירו לחולה משום טירוף הדעת וכאן מוכח דחש גם ליש אומרים שם והתיר משום טירוף דעת:

איברא דעת הרמב"ם צ"ע דאמר דלא התירו קנין לחולה כלל והא גמרא ערוכה היא דהתירו דאמר תיזול ותיחוד כדי שתקנה על ידו ומצאתי בלח"מ פ"ח מהל' זכי' שהביא דברי הר"ן פ' הזורק שמה שהתירו תיזול ותיחוד וכו' דלא ניכר הקנין דבלאה"כ פותחין ונועלין שם וכה"ג מצינו במס' ביצה (י"ח.) מדלין בדלי טמא והיא טהור ופירש"י שלא ניכר שעושה להטביל דליו ולטהרו רק לשאוב מים קמכוין וממילא הוא נטהר ע"ש ועי' ב"ש סי' קל"ו ס"ק ז' מרמז לר"ן ולק"מ על הרמב"ם גם מה שהתירו לחולה בשבת לגרש ל"ק לרמב"ם דס"ל כתוס' גיטין דהתירו משום לתא דאשה שלא תפול קמי יבם ובשמ"ר לא גזרו, אולם על המחבר קשה דכמעט שטרא מזכה לבי תרי דפוסק כרמב"ם בחו"מ רנ"ד וכאן כיש אומרים אבל כד דייקינן אתי שפיר דמה שכתב מחבר אבל חולה וכו' ודאי שרי היא מטעם אמירה לעכו"ם באיסור תורה היא שבות ובאיסור דרבנן אמירה לעכו"ם היא שבות דשבות כאו"ח ס"ס תקפ"ו וסכ"א וידוע דתחומין דרבנן ואפילו בי"ב מיליין דס"ל לרי"ף ולרמב"ם דהיא דאורייתא אבל יש גדולי הראשונים דס"ל דגם זה דרבנן ורש"י אחד מהם ולכן פסק המחבר בשבת דשבות ואפילו ספק שבות דאיסור תורה להקל עבור חולה שלא תסרוה דעתו ופיק חזי דגם רמ"א דמביא בחו"מ י"א שלישית

הכא באו"ח שתיק ולא הביא י"א הג' להוסיף להתיר לשלוח ישר"ל חוץ לתחום כי הבי דלא איסיף על היתר טירוף דשי) חולה קנין התירו ולא יותר וראה אפילו טלטול הגט לא התירו שם לדינא דגמרא:

ומעתה מאן ספין מאן חשיב מאן רקיע להורות להתיר לנסוע על המסלה עשרים פרסאות בשבת וכמה איסורין יש כאן וזהו כדי לפייס דעת החולה לא אפונה כי זה הנוסע לקח אתו מעט כסף והרי עבר על שבות טלטול מוקצה וגם צוה לעכו"ם לקנות בילעט ויש כאן מקח וממכר הקונדוקטר בא אליו כ"פ ונתן לו הבילעט לנקבו וידוע דעת מג"א והיא מראשונים ע' רס"ו וסי' ש"ה דגם ביושב בקרון יש תחומין ובזה יודה כל איש לנסוע על הבאהן או בקרון עם סוסים אפילו רק כברת ארץ בשבת עכ"פ עובר על שבות דרבנן וכמה שבותין עובר נוכל לדייק מכתובות (י"ז.) תוד"ה מבטלין ומגילה (כ"ט) בתוס' הביא מד"א ומשמחות בר"ע שמצא מת מצוה ונטפל בו ד' מילין ואמרו לו ר"א ור"י על כל פסיעה ופסיעה כאלו שפכת דם נקי וכו' והעובר על דברי חכמים חייב מיתה וממנו תלמוד לכאן היינו דהיכא דנוסע עשרים פרסאות עובר על כל פסיעה שבות דרבנן ואח"כ על איסור תחומין י"ב מילין דיש סוברין דמה"ת ומקונין בשבת לא נוכל למילף להיתר על שבותין רבים ובפרט קנין עושה איסור שבות כמו רגע והנוסע עושה ויעשה שעות רבות שבותין אין מספר ובודאי אסור ונקוט האי כללא בידך כל היכא דהחולה צריך לאיש הזה לעמוד לשרתו לסעדו לתמכו לקרוא לו רופא ולהביא לו סמים לרפאותו זה היא בכלל פיקוח נפש ושרי לאיש לחלל שבת באופן הנ"ל ולנסוע אבל כדי לראותו ולשמחו חלילה להורות היתר וכל מה שמצינו שיש מאחרונים שהתירו חשבי שיש פק"נ שא"א בלעדו שאין להחולה איש שישמשנו ולפקח עליו כ"ז כתבתי להלכה:

ולבר מן דין אני אומר אפילו היכא שהיתר הוא פשוט להורות דבר לאיש המוני אבל ת"ח לא יעשה כי נטל עליו לקדש עצמו במותר לו כיבמות (כ':) והרחק מן הכיעור כחולין (מ"ד:) ובמס' ברכות (כ"ב.) מחמיר אני על עצמי (ל"א.) מימיו לא מלא שחוק פיו שבת (קל"ד.) היא ניהו דמחמיר אנפשי' ובעירובין (מ"א:) שרצו להחמיר על עצמן ופסחים (ק"ז.) ובת טות לא אכל כל הלילה ביצה (כ"א:) שהי' מחמירין על עצמן ובחגיגה (ה':) לא תזלזל בנשיאך ואפ"ה תקפי' ואזיל ובמו"ק (י"ב:) כל שנאכל אדם חשוב שאני ובר"ה (י"ד.) נהג ב' עישורין ובתוס' יומא (פ"ז:) רב שאני רש"י דמחמיר על עצמו סוכה (כ"ו:) העלום לסוכה ותוס' שהחמירו ע"ע תענית (כ"ה.) נתן לו סימן ע"ש מגילה (כ"ח.) תיתי לי דלא עבדי שותפות ובתוס' יבמות (ס"ג.) ואת לא תעביד הכי שנאמר למדו לשונם כתובות (כ"ב:) ואפ"ה לא עביד שמואל עובדי בנפשי' ע"ש רש"י ותוס' קידושין (פ"א.)

מי יימר דבכשרים כגון אנא ואת גיטין (ס':) ולא טעמינהו אביי לפירי דהאי שתא פתו"ם נדרים (כ"ב.) דלמא ח"ו אחזוקי גדי עוברי עבירה וכו' נזיר (ד':) מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא סוטה (כ"א:) זה המקיל לעצמו ומחמיר לאחרים ב"ק (פ'.) ולא מצאו בו אלא אותו העון שעבר על דברי חבירו ב"מ (פ"ג.) דינא הכי ואורחות צדיקים תשמור ב"ב (ט'.) עמד ופירנסה משלו סנהדרין (ע"ב.) ולא קיבלינהו הואיל ונפיק מפומי' דרב שבועות (ט"ו.) אחד המרבה ושם בתוס' לא הי' לו להתפאר בכך מכות (כ"ד.) כגון רב ספרא ועוד שם הוריות (י"ד.) אפילו אומנא לביתי' לא קרא ע"ז (ג'.) וכתיב גם ענוש לצדיק לא טוב זבחים (ק"א.) הודה ולא בוש וכו' שמפרי ושכחתי מנחות (י"ח.) אשריכם ת"ח שד"ת חביבין בכורות (ל"א.) חבר ונעשה גבאי דוחין אותו מחבורתו ערכין (ט"ז.) דקיימתי כל מה דאמרו רבנן תמורה (ט"ז.) תשש כוחו של יהושע מחלושת דעת משה כריתות (י"ח.) בב"ב התנדב אשב תלוי בכל יום מעילה (י"ז.) אין יחזור הבן אנל אביו מפרו שהורה לפני רשב"י חולין (ל"ז:) שלא אכלתי מהבהמה שהורה בה חכם נדה (י"ב:) אינהו קא מחמרי אנפשייהו, והנה גם בפוסקים נמצא אי יכולים אנו להחמיר על עצמינו בדברים שמתירין כגון ביטול בס' וכיוצא לדוגמא ע' מג"א סי' ל"ב ס"ק ח' וסי' ס"ג ס"ק ב' וע' פ"ת יו"ד סי' קט"ז ואין פת להאריך בזה:

ואסיים ודו"ש באהבה:

בש"ה. ראיתי במהרש"ם ח"ד סי' נ"ד מביא מפלוגתא ב"י וטו"ז באו"ח סי' שכ"ח הפירוש גדולי ישראל ביומא (פ"ד:) והוא הביא מפיה"מ שבת סו"פ י"ח ראי' לטו"ז גדולים בתורה לא גדולים ממש למעוטי קטנים ויפה הביא ואני מביא אפי' היכא שאמרו ז"ל גדולים ולא קטנים מיירי ג"כ בגדולים בתורה והיא בסוטה (י"ג:) הניחו לו כבודו בגדולים יותר מבקטנים ע"ש ברש"י זולת מה שהעתיק מפרמ"ג ש"ו מג"א ס"ק י"ח דכ' ובפמ"ג שם כ' דהוי ג"כ פק"נ ואפי' איסור תורה שרי ע"כ לא העתיק יפה וז"ל פמ"ג שם כל פק"נ שרי אף בד"ת כ"ש במידי דרבנן ע"כ:

וכה ראיתי באחרונים שמביאים ראי' משבת (קכ"ח:) דשרי אפי' להדליק נר לסומא דבהכי מיתבא דעתא ומש"ה שמא תטרוף דעת החולה שרי לחלל שבת אין הנדון דומה לראי' דביומא (פ"ב.) ואם לא נתיישבה דעתה וכו' מאכילין אותה שאין לך דבר שעומד בפני פק"נ וע"ש (פ':) ממילא מי שלא נתיישבה דעתו היא פק"נ וכן כאן ביולדת היא פק"נ כ"ז שלא נתיישבה דעתה ולהכי שרי להדליק הנר דבהכי מתיישבה דעתה משא"כ בחולה הוא שפוי בדעתו ורק בצוה לשלוח בעד קרוביו לראותם שרי שמא תטרוף דעתו ומפני זה אין להתיר רק כמו שמתירין קנין ולא יותר, והבן:

סימן עב

ב"ה יום א' במדבר מ"ב למב"י תר"ץ לפ"ק פה סטניסלאב. להחריף ושנון זית רענן מו"ה יעקב הורוויץ נ"י

מכתבו הגיעני האומנם לא ידעתיו מתמול שלשם אולם לאשר ראיתיו מסלסל ומפלפל בדברי חכמים וחידותם ונפשו עלי תבקש להשיבהו דבר פניתי לעיין בדבריו ולטייל עמו בפלפולא דאורייתא והלא כה דברי. הביא מר"ה (כ"ח.) אמר ר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עולה כיון דבת מעילה וכו' שלמים כיון דלאו וכו' מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי קא תקע באיסורא קא תקע אלא אמר רבא אחד זה וא' זה לא יצא הדר אמ"ר א' זה וא' זה יצא מצוה ללה"נ ע"כ, והק' לפי"מ דאיתא במעילה (כ'.) בנאה בתוך ביתו אינו חייב עד שידור תחתי' וכו' ופריך הש"ס ל"ל עד שידור תחתי' כיון דשני' מעל ערש"י כיון שפיחתה או חתכה וההי"ד הכא כיון דמוכרח הי' לתקן השופר ועשה ג"כ שינוי מעשה וקנאו עוד טרם שתקע ויצא לחולין, ומאי פריך רבא אימת מעל והרי מעל בעת ששינה לתקוע בו, עכ"ק:

ונראה דכבר הרגיש בו הכפ"ת ושדא בי' נרגא דרש"י פי' ותלשו מחיים והק' בשעת תלישה כבר מעל ויצא לחולין ודחק ברש"י לאמור שנתלש מאליו עוד הק' הכפ"ת דרש"י נקיט תלשו מחיים יש מעילה אבל לאחר זריקה אין מעילה לא בעורה ולא בקרני' וכו' ע"ש וזה היא רק לר"א ואין הלכה כדבריו רק כרבה בזבחים (פ"ו.) ע"ש ואני כבר כתבתי והראיתי בכ"מ בש"ס כה"ג דרש"י לא נקיט אליבא דהלכתא:

והנה יש לעיין במה שכ' רש"י דתלש הקרן מחיים ומוכח דעדיין העולה כשרה ולא מיחשב מום מנ"ל הא ונראה דאיתא בפרה פ"ב מ"ב פרה שקרניה וכו' יגוד וכ' תיו"ט כשהשחרות אינו מגיע לזכרות והיא ב' ג' אצבעות שאין זכרות מגיע שם רש"י בכורות (מ"ד.) ע"ש וא"כ יוכל להיות שנתלש הקרן עד הזכרות והבהמה אינה נפסלת, אולם והא קשיא דאיך יוכל לעשות מזה שופר דשיעורו טפח ע' ר"ה (כ"ז:) ואו"ח תקפ"ו ואפשר דשיעור טפח לא הוי דאורייתא אבל בנדה (כ"ו.) מוכח דשיעורו מה"ת ויוכל להיות דרש"י מיירי מן הרוב אבל נמצא במיעוט דהקרן בלא הזכרות היא יותר מד' אצבעות ונתלש הקרן ועשה שיפר והעולה בכשרותה כי הי' בלא הזכרות. ובמה שפירש הכפ"ת שנתלש מאליו לא משמע כן מרש"י ונ"ל דהקרן נשבר מאליו ועדיין הי' מחובר ותלה למטה ואם תלשו אדם לגמרה אח"כ אין מועיל בו כמו דאמרי' בעירובין (ק"ג.) חותכין יבלת במקדש בתמיד והוא כבר קדוש לקרבן תמיד והטעם דהוי לצורך משו"ה שרי

ואין בו מעילה וכמו דמצינו בתוס' פסחים (ס"ו:) ד"ה והא כ' בשם ירושלמי דכל עבודה שהיא צורך הקרבן אין בו מעילה ויליף לה מפרה ע"ש והכ"נ מיירי בכה"ג ואין בו מעילה ואתי שפיר דברי רש"י ותלשו מחיים. ובמה דקשי' לי' הא עכ"פ מוכרח הי' להחליק ולתקן השופר וקנאו בשינוי נראה דמצינו ב"ק (ס"ח) בתוד"ה מה הק' דמשמע דסבר ר"א דשינוי קונה הא מצינו לעיל דס"ל דשינוי אינה קונה ותי' א"נ דאהני מעשיו דטביחה וכו' ולאו דקני לי' ע"כ וא"כ נוכל לומר דסוגיא דהכא כר"א וס"ל דשינוי אינה קונה ולא מעל ולא יצא לחולין ולכן מהדר רש"י לאוקמי' שתלשו מחיים דהיא ג"כ אליבא דר"א, והבן:

אבל אכתי צ"ע דרב יהודה אמר בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא והטעם עולה כיון דבת מעילה כיון דמעל נפקא לחולין ומתקיף לי' רבא אימת מעל לבתר דתקע וכו' וכי ר"י לא ידע לי' עד דאתקיף רבא ומ"ט אמר ר"י דיצא ונראה דיש להקשות לרבא ממאי דאמר רבא בנדרים (ל"ד:) הי' לפניו ככר של הפקר ואמר ככר זו הקדש נטלה לאכלה מעל לפי כולה להורישה לבניו מעל לפי טה"נ שבה וצ"ע על הר"ן שם דכ' ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום ובש"ס ב"מ (י':) מסיק דוקא בסימטא או בצדי רה"ר ואמאי סתים ולא חילק עוד צ"ע דכ' הר"ן שם דהו"ל כמגביה מציאה לחבירו דקנה חבירו ולא הוא ע"כ והא מצינו ב"מ (ח'.) ס"ל לרבא המגביה מציאה לחבירו לא קנה וכן מוכח מתוס' ב"מ (יו"ד.) ד"ה איתבי' דכ' שמא קיבלה מר"נ] וא"כ כיון דסבר רבא דנטלה לאכלה מעל לפי כולה א"כ גם גבי שופר נימא היכי דנטלה לתקוע בו מעל לפי כולה ועוד קודם שתקע יצא לחולין ושפיר יצא ידי תקיעה, ונראה כי בהא פליגי רב יהודה ורבא דר"י ס"ל סברא דנטלה לתקוע בו מעל ויצא לחולין קודם התקיעה ושפיר יצא ורבא ס"ל אף דמצוה לה"נ מ"מ לא דמי למידי דאכילה דנימא בי' משעת נטילתו לתקוע יחול המעילה ותצא לחולין רק די לנו לומר משעת תקיעה מתחיל המעילה ואחרי התקיעה יצאה לחולין ומש"ה מקשי' אימת מעל לבתר דתקע כי קתקע באיסורא קא תקע ודו"ק:

והנה רב יהודה ס"ל בשופר של שלמים לא יצא מוכח דס"ל מצוה להנות ניתנה ואח"כ אמרי' בשופר של עכו"ם אם תקע יצא רש"י משום דמצוות לאו להנות ניתנו ולכאורה סותר רב יהודה דבריו מיני' ובי' וכן הק' תוד"ה אמר וגרסי רבא ובחולין (פ"ט.) גרסי רב. ונראה לחלק דידוע דברי הר"ן נדרים (ט"ו:) ד"ה והא כ' דכי אמרי' מצוה ללה"נ הנ"מ שאין קיום המצוה חשוב הנאה אבל אי מתהני גופו בהדי דמקיים המצוה הנאה מקריא ואז אמרי' מצוה להנות ואסור ע"ש ובגיטין (נ"ג:) משום חומרא דעכו"ם מיבדל בדילי מיני' והיינו כמו דחמרי' ביצה (ל"ט.) עכו"ם דמאוסה ובדילי אינשי מיני' וכו' הקדש

דלא מאיס ולא בדילי אינשי וכו' ובבכורות (ל"ז.) נו"ט שקצים ורמשים דברים שהנפש קצה בהם ואפ' אכלם מחויב להחזיר לו הדמים ע"ש וביו"ד סי' קי"ט ובכ"ד בשו"ע וכ' הטעם דלא מיחשב הנאה דאדרבא צער הוא לו שעבר על איסור דאורייתא ובפרט בדבר האסור בהנאה, ומעתה בנידון דידן בתוקע למצוה הוא עצמו יש מצוה ויש ג"כ הנאה כאו"ח סי' תקפ"ו המודר הנאה משופר אדם אחר תוקע בו וכ' טו"ז אבל הוא עצמו לא דיש הרבה בני אדם נהנים כשהם עצמם תוקעין ע"כ, ומעתה אתי שפיר דברי רב יהודה בשפר של שלמים אם תקע לא יצא דהא יש מצוה והנאת הגוף שנהנה בתקיעתו ולא שייך קץ באכילת איסור שפיר אמרי' בשל שלמים דלא יצא מלה"נ משא"כ בשל עכו"ם יצא ואין כאן הנאה כלל ורק נשאר המצוה לבדו ולכן אמרי' מצוה לאו ליהנות ניתנה. והבן:

הביא מה שמקשים על הרשב"א נדרים (פ"ה.) שויא עפרא בעלמא וחידש הרשב"א באוסר נכסיו יכולים אחרים ליקח בע"כ ואם איתשל על נדרו חייבים להחזירו דחכם עוקר נדרו למפרע והר"ן חולק עליו בקנין ממונו של זה אינו בטל וכו' והק' מכריתות (כ"ד.) עדי שור הנסקל שהוזמו כל המחזיק זכה בו ואמאי כיון דהוי עדי שקר והו"ל הפקר בטעות כי הדין בטל ואמאי כל המחזיק בו זכה ולא יחזור לבעליו, ונראה כי דברי רשב"א נכונים בטעמן כי מצינו ב"ק (ק"ח:) האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי וכו' בחייו ובמותו אם מת לא ירשנו ויחזיר לבניו ולאחיו ואם אין לו לוה ובע"ח באים ונפרעין ממנו ובר"ן נדרים (מ"ז.) הק' ע"ז איך נותן לבניו או לאחיו ותי' דהוי גוונא דהפקר, והנה האומר לבנו קונם שאתה נהנה לי בחייו ובמותו ומת לא ירשנו ונדר זה חמור מנדר בעצמו ואוסר נכסיו עליו דעל נדר אביו ליתא בשאלה ושל עצמו איתא בשאלה ובודאי כי היכא דאוסר נכסיו על עצמו יכולים אחרים ליקח בע"כ מכש"כ באביו אסר נכסיו על בנו דיכולים אחרים ליקח בע"כ ואפ"ה ראינו כי בנו יוכל ללות ובאין ונפרעין בנכסי אביו ובודאי באוסר נכסיו על עצמו ג"כ כן הדין לוה ונפרעין מנכסיו או יתן לבניו ואחרי כי עוד יש לו זכות בנכסי אלו לא הפקירם לגמרי ואם נשאל עליהם מחויבים להחזירם לו (ועש"ך יו"ד סי' רכ"ז סק"ח דרש"ל חולק על דין זה) משא"כ בשור הנסקל אחרי שכבר נגמר הדין לסוקלו אין לבעליו שום חלק וזכות בו כמו דאמרי' בפסחים (כ"ב.) ובכ"ד ובעל השור נקי וכו' פלוני יצא נקי מנכסיו ואין לו בהם כלום, ואף דאיתא בתמורה (ל':) המקדש בפרש שוהנ"ס מקודשת ודרשו בשרו אסור אבל פירשו מותרת גם זה אינו כמו דאמרי' וערש"י ב"מ (ס"ח: ק"ד.) בעלמא סתם גללים אפקירו מפקיר להו, ומש"ה בודאי הפקיר השור בגמר הדין ואף בהזמו עדיו כל המחזיק בו זכה בו, ועוד נראה בשוהנ"ם

דהפקיר ממ"נ אם אמת כמו שהעדים אומרים צריכין לסוקלו והפקיר ואם העידו שקר ויבואו אחרים ויזימום ג"כ מפקיר להשור כי העדי שקר יהי' מחויבים לשלם לו כאשר זמם ואף בכבר נסקל השור כתוס' ב"ק (ד':) ד"ה עדים בממון אפי' כאשר עשה, והבן:

ובמה שהק' ב"ק (ס"ז:) גזל חמץ לא אדע אם הנגזל יכול לבטל החמץ אשר ביד הגזלן כר"י גזל ולא מתייאשו שניהם אין יכולים להקדישו וביטול מטעם הפקר והפקר מטעם נדר עחו"מ סי' רע"ג ועוד חזון למועד, ומה שהק' לרמב"ם דלי"ל מי איכא מידי איך שרי לתת לעכו"ם בנפל חלב לתוך בשר לטעום הא אסור לי' חלב דאבר מן החי היא ורק לדידן גלי קרא דשרי ומי איכא מידי ל"ל והביא מחת"ס יו"ד סי' ע"ג דכ' דא"ל דנלמוד מא"א ויקח חמאה וחלב דחלב שחוטה הי' ע"כ ולא העתיק יפה דחת"ם הוכיח דלא הי' תלב שחוטה ורק חלב מבהמה חי' ע"ש אבל לי דברי החת"ם תמוהים דכ' הוכחה דאברהם יצא אז מבני נח וגם האורחים ומש"ה נתן להם חלב דאסור הי' אז לב"נ ע"ש ובנדרים (ל"א.) אמרי' וישראל מי נפק מכלל ב"נ ומשני כיון דאיקדיש אברהם איתקרי על שמי' אבל אוה"ע הם בני נח וכי משום דאכלו לחם אצלו הי' רשאי לתת להם אבמה"ח:

והנה גם זה צ"ע על הטו"ז יו"ד סי' י"ג סק"ג אסבר לן מדוע דם ב"פ אסור כ' שהדם שבעובר מתערב עם דם בהמה שהעובר נתהוה ונזון ממנו וצ"ע מנדה (ל':) וטיבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת וכן שותה ממה שאמו שותה ע"כ וכן בהמה זו טבעה כמו בדם נעכר אין חילוק כנדה ובכורות ומוכח דאין ניזון מדם בהמה ע"ש וצ"ע, ובחולין (ס"ט.) מהו לגמוע את חלבו חלב דעלמא לאו כאבר מה"ח ושרי וכו' א"ד התם אית לי' תקנתא לאיסורא בשחיטה הכא ל"ל תקנתא בשחיטה וצ"ע מבכורות (ו':) אי לאו קרא גמל גמל הוי שרינן גם חלב טמאה אע"ג דל"ל תקנתא בשחיטה ואתי קרא ואסרי' וא"כ אמאי יהי' חלב מאבר היוצא אסור ועטו"ז יו"ד סי' כ"ד סק"י, והנה בחלב אי שרי לב"נ כבר הוכיח במישור כו"פ בסי' פ"א ויקח חמאה וחלב דמותר לעכו"ם ועוד י"ל דמפורש גם להר"ם דל"ל מי איכא מידי. דחלב לעכו"ם שרי משופטים ותקח את נאד החלב ותשקהו ואיך נתנה לו למאן דל"ל מי איכא מידי ועוד דר"ן אסביר לן אמאי דם ב"פ אסור משום דכ' בבהמה תאכלו אבל לא דם דשתי' וכן בסנהדרין (נ"ו:) אכול תאכל ולא אבר מה"ח, מוכח דוקא דבר גוש אבל לא משקה וכר"ן ובאמת בבכורות ובחולין לא קרי לחלב אבר מה"ח רק כאבר מה"ח בכ' הדמין, והבן:

ובזה אסיים ודור"ש:

סימן עג

ב"ה יום ה' בראשית ז"ך תשרי תרצ"ג לפ"ק סטניסלאב.
כבוד ידידי אהובי ה"ה הרה"ג חריף ובקי עורך מערכה ומתחקה כהלכה כש"ת מו"ה אברהם קארגרייך דאבד"ק לימאנאב יע"א:
יקרתו מאז הגיעני זה זמן ועידן וקצרה ידי להשיב לכת"ה דבר כאשר גליתי אזנו עד עתה ושמתי עיני על פלפולו וראיתי כי הוא מתון ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא ואולם רצונו לשמוע חו"ד לכן הנני למלאית אחריו. כת"ה הביא בתחלה חסרון בהרשאה הב' ואתא לקדמנא שלמה בן... הכהן ואח"כ נאמר ונשנית פעמים הרבה בהרשאה הב' בן שמעי' ונראה דאף דהיתא בירושלמי סוף ב"ב והובא בסמ"ע חו"מ סימן מ"ב ס"ק י"ח מלמעלה חנן ומלמטה נני בעי' דלא איפשטא אי למדין זה מזה ע"ש, אבל הכא בודאי למדין דהב"ד המה אומרים זה והמה מכירים אותו עוד מהרשאה הח' דבעל עשאו שלית וזה הוא, דמה שנאמר אח"כ שם אביו ונעשה שליח ועשה שליח בב"ד וחתמו על זה ועוד דאפילו לענין עדות אשה שמת בעלה יש סוברים להתיר ולקבל עדותו באומר יוסף הכהן ממקום פלוני מת ע' אה"ע סימן י"ז סעיף י"ח ובקוע"ג ובשליחות גט יש להקל יותר כדאמרינן בגיטין (כ"ג:) אף הנשים וכו' מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח ומייתי לה בכ"ד בש"ם הרי מה שאינו מועיל בעדות אשה במת בעלה מועיל בגיטי נשים ועוד בעדות אשה לא מצינו שיאמר אני פב"פ כמו בשלהי יבמות מעשה באדם אחד שבא להעיד לפני ר"ט וכו' העיד על המת יוחנן ברי' אר"י אבל העד לא נזכר שמו ושם אביו ועוד ביבמות (קט"ו:) אנא אנדרלונאי נהרדעא פטרית וכו' ית פלונית אנתתי ושם (חט"ז) ית פלונית אנתתי ולא נזכר שם אביהם רק בהרא"ש יש גירסא על שם אביו אך בגיטין (ל"ה.) נזכר פלונית בת פלוני אחא בר הדיא ובגיטין (ח':) בר הדיא בעי לאתויי גיטא מוכח דסגי בשם אביו לבד בשליח הו בשמו לבד ע' ברכות (נ"ו.) בר הדיא וכן ע"ז (ל'.) בר הדיא מוכח דכך שמו הי' בר הדיא והובא באה"ע סי' קכ"ט אם לא הזכיר שם אבי הבעל והאשה כשר ומקורו ממשנה גיטין (ל"ה:) ועוד בש"ע אה"ע סימן קמ"א איתא וי"א שאם העבד הוא שליח הולכה הוי ספק להחמיר ואמרינן ביבמות (ס"ב.) הכל מודים בעבד שאין לו חיים ואם הוא שליח אפילו לדידן שאנו נוהגין לכתוב הרשאה אין לכתוב רק שם העבד לבד לא פב"פ כיון שאין לו חיים וסגי רק בשמו לבד ומכ"ש הכא דכתב הכהן (וצ"ע מקידושין ע': באטי בר טובי ברמות רוחא לא שקיל גיטא דחירותא והא אמרינן דעבד אין לו חייס ואיך קראו פב"פ וי"ל דיוכל להיות דעוד אביו טובי נשתחרר

בלא גט שחרור ואח"כ ילד את באטי בנו וכיון דכבר נשתחרר לענין חיים יש לו וקראו באטי בר טובי אבל מ"מ עבד הוי דאין לו גט שחרור בכתב כתקנת חכמים:

וע"ד חתימת העד אייזק הי' הזיי"ן כזה ככתב שלנו כבר הביא כת"ה מחמ"ח שהכשיר שני' מיני כתבים ול"נ דבכל גט יש שני כתבים דהיינו שעטנ"ז ג"ץ בכתב אשורית צריך לתייג ופשטיות הש"ס בשבת (ק"ה.) זיוני היינו התייגין והב"ח בסי' ל"ו באו"ח פוסל בתפילין בתייגין שלא כתבן (ע"ש דמ"ר מביא י"מ זיוני ראשו משוך) ובגט הדין דאין לתייג ולענין שבת בלא תייג אינו חייב דעוד לא נגמר האות וא"כ בגט יש"ב מיני אשורית ממש ושעטנ"ז ג"ץ בס"ת ותפילין עוד לא הוי אות ובגט כשר ומג"א ש"מ כתב ואפשר בכתיבה דקה נמי פטור כיון שהוא נלקח מכתב אשורית ע"כ והיינו כתב משיט"א שלנו ואמר דנלקח מאשורית וא"כ אם חתם העד בזיין כזה הוי ג"כ אשורית וכשר כי הוא ככתב שאנו. כותבין ונלקח מאשירית והבן:

ובדבר השמות של המתגרשת דכ' כת"ה לכתוב אסתר פיגל דמתקריא פיגל וטעמו כי פיגל נקראת בפי כל ואסתר פיגל רק בחתימה ובכתובה ובקוויטליך והמסדר כ' להיפך פיגל דמתקריא אסתר פיגל, הנה לדעתי רואה אני את דברי כת"ה נ"י והיטב אשר סידר וטעמו של המסדר לא ידענא ועוד נפל ברברבתא דידוע דברי הטו"ז בשמות גיטין דעל שם החתימה אין לכתוב דמתקרי יע' בר ליואי אה"ע סימן נ"ה הביא ראי' לטו"ז ומדוע עשה לא כטו"ז וכ' על החתימה דמתקריא, הן אמת דלי דברי הטו"ז צ"ע ומאז קשיא לי עליו והנני פירטם עוד בהוספה דידוע פסחים (נ'.) זה שמי וזה זכרי אמר הקב"ה לא כמו שאני נכתב אני נקרא וכו' ודרש לי' מקרא ע"ש הרי מוכח דבכל מקום כמו שכותבין כך קורין הותו דמי שרואה חתימתו קורא אתו כן ומדוע לא יכתבו דמתקרי ורק בשם הד' אמרי' לא כמו שאני נכתב אני נקרא ועוד בגיטין (ל"ו.) דרבנן חתמו את שמם בס' וע' ושאר סימנים דהוציאו בשו"ת וכבר הי' ידוע בחתימתן וחתמו אח"כ שטרות והי' כ"א קורא שם הרב ס' ע' ומדוע לא יכתבו דמתקרי דרבים וכן שלמים קראו להם כן דקראו חתימתן ועוד מצנו ב"ב (י"ב:) ריש מתיבתא טביומי חתים מאן חתים טביומי אנא וכו' ומצינו כמה פעמים רב טביומי בשביל שהי' ניכר ע"י חתימתו ומאן דחזי חתימתו קורא לו טביומי ומדוע לא יכתבו ע"ז דמתקרי ועוד דאמרינן ביומא (ס"ט:) ובכ"ד בש"ס ש"מ חותמו של הקב"ה אמת וכו' ע"ש ואנן אמרינן בי"ג מדות ורב חסד ואמת כי ע"י התתימה יודעים אנו דחותם אמת וקוראים אותו אמת ומדוע לא נכתבו על החתימה דמחקרי, זאת הערנו על הטו"ז זצ"ל אבל לא מפני שמדמין נעשה מעשה כגיטין (י"ט.):

ואודות היודי"ן שאין להם עוקצין השמאלי כת"ה נ"י הביא מנובי"ת הובא פ"ת שמיקל בגט במקום עיגון וכה"ג וכבר פלפלתי בזה במקום אחר והבאתי מפ"ת מנחות (כ"ט:) סי' ל"ה מסובב ומכל מקום גט שלא עשה עוקץ בצד שמאל אין להחמיר בו ולא יוציא לעז על הראשונות ע"כ ודקדקתי הרבה בזה ומוכח דמקודם לא הי' נזהרים בגט לעשות עוקץ בצד שמאל, ומש"כ בענין תמונת השי"ן מב"י או"ח סימן ל"ו עיינתי שם וכתב כעין וי"ז אותיות זי"ן אבל לא יו"ד ממש ואנחנו רואין שבגט מקילין אף שאינו כצורת אותיות אשורית ממש כס"ת ובענין התיקון מהיות טוב כיון דג"פ ונוב"י ס"ל כן למה לא נעשה כדבריהם עפ"ת סקכ"ה ס"ק ל"ב וסימן קכ"ו ס"ק מ"ח דכ' דיתנו אותו בלא תיקון ויחזור השליח ויקחנו ויתנו פעם שנית:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן עד

ב"ה יום ה' תרומה ד' אדה"ד תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב.

כבוד ידידי הרב המאור הגדול חריף ובקי ירא וחרד ועם אל רד כש"ת מו"ה מנחם מענדל נ"י שפירא ראבד"ק האראדענקא יע"א:

מאז השגתי יקרת מכתבו וחשבתי דרכי למשוך ידי מזה אך כת"ה הרבה עלי אנשים אמרתי לקרב אל המלאכה ולעיין בשריותא דהאי איתתא פיגא עטיא בת מהר"י ציפערבלאט אשת ישראל שווארץ וילדה לו שתי בנות ובשנת 915 נקרא אל הצבא ובשנת 917 עמד בשדה המלחמה באיטליא והאשה באת לב"ד ואמרה שהשיגה מכתב מהגענעראלקאמאנדע שבעלה נהרג במלחמה ע"י כדור בצוארו אך לא הראתה המכתב מהקאמאנדע כי אמרה שנאבד ממנה גם אבי' בעודו בחיים סיפר לכת"ה כי ראה הכתב מהאקאמאנדע והעיקר בזה כי העיד איש כשר ונאמן לד' ולתורתו בפני הב"ד באם לא יגיד כי עיניו ראו הכתב מהאקאמאנדא שהודיעו להאשה הנ"ל במסלפ"ת שישראל שווארץ מהאראדענקא נהרג במלחמה געפאללען טויט דאם איז בייא מיר זיכער דאם עם איזט אזוי געשטאנען דאם מען האט איהם בעערדיגט וכו' נאר ענוי געדענק איך דאם נישט ווייל עם איז שוין כמה שנים ע"כ:

והנה על הכתב מהאקאמאנדע יש הרבה עדים שהי' לאשה ובודאי אמת הדבר ואין לפקפק ואך מספקא לן, א' אי הי' כתוב וקברנו אותו, ב' אפילו הי' כתוב אי מהני ע"י הערכי, ג' דלמא לא בעינן קברתיו וע' באה"ע סי' י"ז ס"ה בעד מפי עד מפי אשה נמי מהני והיא מיבמות (קכ"א:) מעובדא דאספסתא ע"ש והנה ביבמות (כ"ה.) טעמא וכו' אבל

אמרי' דלאו עלי' קא סמכינן וכו' והא מת דלאו עלי' קא סמכינן דאמר מר אשה דייקא ומינסבא (רש"י טעמא דע"א מהימן משום דהיא גופא דייקא עד שיודעת שמת ודאי וכו') ובנוב"י אה"ע סי' מ"ג אסבר לן דע"י דהאשה דייקא ירא העד לשקר דע"י דיוקא דידה יודע האמת שהוא חי ויתפוס בשקרו ע"ש ומכאן לא מוכח כן די"ל הא לק' ביבמות (צ"ג:) היא אבעי' טעמא דע"א מהימן אי משום מילתא דעבל"ג לא משקרא או משום דדייקא ומינסבא ולכאורה מוכח שם דע"א מהימן משום מדעל"ג ע"ש ומ"ט נקיט הכא הטעם דדייקא ומינסבא ומזה מוכח דמש"ה לא נקיט הכא הטעם משום מדעל"ג לא משקרא דמזה הטעם דירא לשקר דיתגלה שקרו שפיר על סהדותו סמכינן אבל מטעם דדייקא ומינסבא לאו עלי' קא סמכינן דהיא גופא דייקא ומינסבא והיא עיקר העד בדבר הזה לא העד ואי אמרת הטעם כנוב"י דנאמן ע"י דמתירא שמא יתודע להאשה כי שקר בימינו א"כ גם לטעם זה העיקר על העד סמכינן כמו לטעם מדעבל"ג וכן מוכח בתוס' יבמות (פ"ט:) ד"ה הבא וכו' ובשנים אומרים נחגרשה נמי דייקא לפי שיראה שיבואו עדים ויזימו עידי' או יפסלו אותם בגזלנותא ע"כ ולא אמרו דדייקא ומינסבא מהני אפי' בע"א דודאי אומר אמת דירא מאשה דדייקא, ויש לעיין עוד אמאי נקיט הש"ס דטעמא דע"א דאמר מר אשה דייקא ומינסבא ועוד בתוס' יבמות פ"ט אמרו דאשה דייקא ומינסבא מרעא לחזקת אשת איש הן בעדי מיתה הן בעדי גירושין מנ"ל לומר כן, ונראה דאמרינן בקידושין (ע"ט.) דהיא שעשאה שליח ונתנה רשות לקדשה והלכה וקידשה עצמה אם שלה קדמו קידושי' קידושין ושל שליח דקידשה אח"כ אינם כלום ואמרינן שם בגמרא הטעם משום דאשה דייקא ומינסבא ואם היא קיבלה קידושי' בודאי בטלה שליחות ואין קידושי השליח כלום ע"כ הרי חזינן דחז"ל אחשבי' דהאשה דייקא ומינסבא ובודאי בטלה השליחות ואין קידושי השליח כלום וממנו למדו התוס' דאשה דייקא מרעא חזקת א"א ומש"ה נקיט הש"ס זה הטעם דאשה דייקא ומינסבא ומש"ה האמינו אצלה ע"א וממה שכ' התוס' דגם בגירושין אשה דייקא ומינסבא נוכל להבין מה דמשני התם ליכא כתבא הכא איכא כתבא ר"ל אף דבמיתה איכא מעלה דדייקא ובגירושין איכא מעלה דכתבא ולכ"א יש מעלה אחד ומה נשתנה זו מזו אך למאי דאמרינן דבגירושין איכא ג"כ סברא דדייקא שפיר משני הכא איכא עוד מעלה דייקא וכתבא והבן:

והנה מאי דמספקא לן אי הי' כתוב וקברנו או לא יש לומר דודאי מת וקברו אותו מודיעים דבשלמא אינו יהודי אחר אומר שנהרג פלוני במלחמה צריך קברתיו דאי לא י"ל דהוא ברח מהמלחמה ואח"כ קם הנהרג על רגליו וילך לו אבל אנשי הממשלה הם באים על שדה קטל במנוחה ובמתינות לחקור ולדרוש מי בחיים ומי למות ובודקים היטב

הדק ומחפשים בבגדיו לדעת מי הוא ומאיזה עם ויפקידו פקידים לקבור כל הנופלים שמה ועוד בימי דוד הי' זאת עי' שמואל ב' ח' י"ג ויעש דור שם רש"י שקבר את ההרוגים שהרג באדום ובמלכים א' י"א ט"ו לקבר את החללים וברכות (מ"ח:) אותו היום שנתנו הרוגי ביתר לקבורה הרי גם מלך קשה כהמן צוה לקבר שונאיו בנפש מכ"ש עתה בימי הנאורים והמה בני הממשלה אשר מסרו נפשם למות עבור ארץ מולדתם וידוע מתוס' שבועות (ל':) ד"ה אבל דגנאי גדול היא למת מצוה שאין לו קוברין וכעת דרך הממשלה לכבד את אנשי החיל בחיים ובמותם לכן אם מודיעים שמת היינו וקברו אותו ועיד דכאן הוי העדות עד מפי עד שראה הכתב מהאקאמאנדא וידוע שיטת מהריב"ל דעד מפי עד אף שלא אמר קברתיו מהני ותלינן שאם הי' הראשון בפנינו הי' מברר דבריו שטלטלו ממקום למקום דהוי כקברתיו ע"ש:

ומאז הבאתי ראי' משבת (קמ"ה:) ואין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה בלבד רש"י לומר לאשה שמת בעלה ע"כ, ולכאורה מאי קמ"ל דבי ר"מ הא מתניתין היא בשלהי יבמות ואי לאשמעינן דלא נילוף מיני' בעלמא ממילא נדע דרק בעדות אשה הקילו משום עגונה מש"ה מפרש רש"י לומר לאשה שמת בעלה היינו אפילו היכא שהראשון צ"ל וקברתיו והעד הב' משמו אומר מת בעלך לבד מקילין ותלינן שהראשון אלו הי' מברר דבריו הי' וכמהריב"ל והבן:

והנה החת"ם באה"ע סי' מ"ג העתיק דברי הרמב"ם בהלכותיו דגבי עדות אכה לא בעינן דיני עדות דמטעם דעבידי לגלויי לא משקרי אינשי ע"ש אבל לפי הנראה מדברי התוס' נאדי מזה ולא ס"ל כרמב"ם הטעם דעתיד לברר ולגלויי בלא המעיד משום דקשיא להו כמו שהק' הר"ן בנדרים (מ"ה:) דמביא מרמב"ם דשם בפלוגתא ראב"י ורבנן אין הטעם משום ברירה ע"ש שהאריך והביא והק' הר"ן א"כ מאי לישנא דאין ברירה ויש ברירה דנקיט ש"ס ב"ק (נ"א:) ולכן מפרש הר"ן דבברירה פליגי הה"ד הכא יש לדייק כן דנקיט הש"ס עדות אשה ועד א' מהימן ועד מפי עד ול כ' התוס' בע"ז (י"ג) ד"ה אמר ר' דודאי יש כח בידם לעקור דבר מה"ת היכי דנראה קצת טעם לעקור כדמוכח וכו' משיאין אשה עפ"י ע"א ע"כ ר"ל דודאי מטעם מדות מתירין האשה וחכמים האמינו בעדות אשה ועתו"ם כתובות (י"א.) ד"ה מטבילין והטעם דעקרו דבר מה"ת משום מגונה והכשירו עדים פסולים למען שלא ישארו בנות ישראל צרורות אלמנות חיות:

ובאמת מצינו בש"ס כמה פעמים דעקרו דבר מה"ת לדוגמא יבמות (ע"ט.) והכתיב לא יומו וכו' אמרי' מוטב שתעקר אות אחת מה"ת ושם כתיב לא תלין נבלתו וכו' אמרי' מוטב שתעקר אות אחת ובשבועות (מ"ה.) עקרוהו רבנן שבועה מבע"ב ושדיוהו

אשכיר ובמכות (כ"ב:) דאלו בתורה כתיב ארבעים ואתו רבנן ובצרו חדא ובמנחות (צ"ט:) פעמים ביטולה של תורה זהו יסודה ועוד בכמ"ד ואולם רש"י ז"ל בשבת שם כ' דהטעם דעד אחד מהימן משום כל דמקדש אדעתא וכו' ועקרוה רבנן לקד"מ ע"כ ומנ"ל לרש"י הא דביבמות (פ"ח.) משום עגונה הקילו בה רבנן ובכתובות (ג'.) אין אונם בגיטין וכו' ותיתיב ומעגנה ומסיק מטעם כל דמקדש וכו' הרי משום עגונה אמרי' כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש מש"ה כיון דאמרינן ביבמות משום עגונה הקילו ודאי הטעם משום כל דמקדש לכן פירש"י כן ודו"ק וע"ש בחת"ס וכמה אחרונים החזיקו במעוז דע"י כתב הקאמאנדע שפיר יכולים לסמוך ולהתיר האשה ע"ש, וע"ד ספק הג' אי בעינן וקברתיו אפילו בא העד האחד לפנינו הנה בסי' י"ז סעיף כ' כ' מחבר בע"א במלחמה בעי שיאמר מת וקברתיו וכ' רמ"א אבל בשנים אפילו לא אמרו קברנוהו נאמנים והיא מהרא"ש כי שנים לא יאמרו בדדמי וכ' ב"ש דוקא שני כשרים קאמר אבל באה"ט בשם מהריב"ל אפילו שנים פסולים מהני ולא יאמרו בדדמי לדעת הרא"ש ויש הרבה חולקים על מהריב"ל כי לדעת הרא"ש דוקא שני עדים כשרים ממילא למהריב"ל בכתב מן הקאמאנדא שם הי' שני א"י בודאי לא בעינן וקברתיו ושם עכו"ם מסלפ"ת שמת במלחמה יש מקילין דלא בעי קברתיו דמלפ"ת לא יאמר בדדמי עב"ש וטו"ז ורש"ל סמכו על גדולי ראשונים בזה וסיים רש"ל דלא סברת הלב היא אלא יש הוכחה לזה מן התלמוד וכו' ע"ש:

ומאז הבאתי מיבמות (קכ"א) ווי ליה לפרשא זריזא דהוי בפומבדיתא ושכיב רש"י גבור חיל ואינסיב רב יוסף ואי תימא רבא לדביתהו רב יוסף הי' ראש בפומבדיתא עי' ברכות (ס"ד.) וב"ק (צ"ג.) גיטין (ס':) ורש"י ע"ש ומה השמיענו רש"י בזה שהי' גבור חיל ונוכל לומר שהי' במלחמה ושם הראה גבורתו ונהרג שמה במערכות המלחמה לכן שיבח אותו העכו"ם ואמר שמה ואינסיב רב יוסף לדביתהו ומוכח דלא אמר קברתיו ובנידון שלפנינו העיד עד כשר ואמר דאם איזט זיכער דאם אזוי איז געשטאנען דאם מען האט איהם בעערדיגט נאר גענוי געדענקט ער נישט ויש כאן עכ"פ ספק קברתיו ולכן לפי"מ שכתבנו נראה דנוכל להתיר האשה העלובה פיגא מטיא בת מהר"י הנ"ל מכבלי העיגון ובפרט כי עברו שנים רבות ואין קול ואין קשב ויש בי דוארין ומסילת הברזל ולא נשמע מזה ישראל שווארץ מאומה ומ"מ מהיות טוב כי יסכים לזה עוד רב מפורסים כי היכי דלימטי שיבא מכשורי:

ואסיים ודורש באהבה:

סימן עה

ב"ה אור ליום ועש"ק בשלח ט"ז שבט תר"ץ סטניסלאב. כבוד ידידי ה"ה הרב הה"ג החריף ובקי מתחקה על שרשי הלכה ועורך מערכה בדבר הלכה כש"ת מו"ה יעקב נ"י ברוינפעלד בק"ק זמיגראד יע"א

יקרת נאומו הגיעני, קריתי ושניתי בו וראיתי כי ידיו רב לו לדבר עם אוהבים בשערים המצוינים בהלכה ושאלת חכם כולו תשובה, ואמרתי להוגה דעות בדין זה, מקום יש בראש עזרת נשים בביהמ"ד בעירם עבור כלה שתבא בשבת אחר חתונתה להתפלל, (ואמרתי לדעת שרש דבר מדוע היא הולכת אז הכלה לביהמ"ד ובכתובות (י"ז.) מעבירין את המת מלפני הכלה כ' תוס' כשיש אבל וחתן בביהכ"נ, החתן יוצא תחלה ושושביניו וכו' והובא ברמ"א יו"ד סי' ש"ס ע"ש ואין מפורש מתי החתן בביהכ"נ, אולם במס' סופרים פי"ט הלכה י"ב איתא, ראה שלמה כח גומלי חסדים ובנה להם שני שערים א' לחתנים וכו' בשבת היו מתקבצין יושבי ירושלים ועולים להר הבית וכו', וכדי לגמול חסדים לזה ולזה, משחרב ביהמ"ק התקינו שיהי' החתנים באים לכנסת וכו' חתנים לקלסן ולהלוותם לבתיהן וכו' ע"ש ע"כ וזה מיירי בשבת ע"ש ולכן הולכים הכלות עתה ג"כ לביהכ"נ כדי שיגמלו אנשי ונשי העיר חסד עם החתן והכלה:

ובהדי שותא ראיתי לדייק מה שאמרו בגמ' ר"ה (כ"ו) אמר"ש ב"ל כשהלכתי לתחום קן נשרייא היו קורין לכלה נינפי וכו' מאי קרא יפה נוף משוש כל וכו' ומאי נפקא מינה ונראה כי בכתובות (י"ז.) פליגי ב"ש וב"ה, בש"א כלה כמות שהוא, ובה"א כלה נאה וחסידה, עי' אה"ע סי' ס"ה וקמ"ל רשב"ל, כשהלך לשם הי' קורין לכלה נינפי ע"ש יפה נוף כב"ה ועוד יותר מהם שהיא נאה ויפה תואר אף שאינה כל כך), ועד עתה הלכו ב"ב של נשיא הקהל ושלמו בעד המקום לגבאים והליכה הי' רק בשבתות שאין כלה, ועתה לקח אחר את רסן משרת הנשיאות מאת הנשיא הקודם והתחכם למען גרש יגרש את ב"ב של הנשיא הקודם ועשה ליצטאציע על מקום הכלה למכרה ממכר עולם והניח להעדה זכות של הכלה כמקודם ואיש אחד קנה המקום ונתן סך עבור אשתו ועתה תובע הנשיא הא' המקום מדינא דב"מ וכת"ה קלע אל השערה שאין באשה טענת דינא דב"מ כחו"מ סי' קע"ה:

והנה ב"מ (ק"ח) לאשה ולייתמי ולשותפי לית בי' משום דינא דב"מ, ורש"י מכר לאשה לא מסלקינן לה דלרו ארח ארעא לאהדורי לבקש מי שיש קרקעות ע"כ, והנה לכאורה מוכח דמיירי הכא באלמנה דמצינו דיתום ואלמנה כתובים יחד ובפסחים (קי"ח.) יתום בביצתו אלמנה בתרנגולתא ובכתובות (פ"ד.) ינתנו לכושל שבהם וכו' ר"י אמר לכתובת

אשה, רש"י היא קרוי' כושלת שאין דרכה לחזור אחר נכסי המת ולהכי אמרינן בקידושין (דף ז'.) טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלא. ובחו"מ סי' ט"ו דאלמנה ת"ח מקדימין דין האלמנה ועי' ש"ך יו"ד סי' ק"ס ס"ק כ"ט בשם ב"י, דאלמנות אין יודעות מסתמא להתעסק בשלהן וכו' ע"כ, ומכ"ז מוכח דאלמנה שאין לה בעל בשפל חשב, ואין לה איש אשר יעמוד לפני' ולטעון עבורה ולבקש זכותה, מש"ה הזהירו עלי' וה"ה הכא לענין דינא דב"מ סדיר הייתי דמיירי באלמנה וזה שכתב רש"י שאין דרכה לבקש מי שיש לו קרקעות, לפיכך אין בה דינא דב"מ:

אולם החזיקו במעוז המחבר ורמ"א חו"מ סי' קע"ה דגם ביש לה בעל אין שייך בה דינא דב"מ והוא מן הראשנים ונראה דאמרינן ביבמות (ע"ז:) הכא תרגימו כל כבודה בת מלך פנימה במערבא אמרי אי' שרה וגו' הנה באוהל רש"י דאין דרך אשה לצאת מבית ולהכי מביא שתי מקראות דלאו דוקא פנוי' היא יושבת פנימה אלא אפי' בעולת בעל אמרינן אין דרכה לצאת ומלשין רש"י ב"מ משמע דמיירי מכל הנשים שאין בהם דינא דב"מ וכן מוכח בשבועות (ל') וכ"ת אשה לאו אורת ארעא משום כל כבודה בת מלך פנימה מוכח דמיירי מכל הנשים ועי' שם בתוס' ד"ה כל כו' אבל לדין יכולה למסור טענותי' ביד אחר ע"כ ואף דהנתבע אין יכול למנות מורשה אבל נשים יכולות לטעון כן עי' חו"מ סי' קכ"ד משגרין סיפרי הדיינין וכן מוכח בגיטין (י"ב.) מ"ד כל כבודה בת מלך פנימה רש"י בת מלך כל ישראל בני מלכים עי' שבת (קי"א.):

מכל הלין דכל הנשים אין דרכם לצאת מוכח דאפילו ביש להם בעלים אין בהם דינא דב"מ ונ"ל הטעם דלכאורה ביש בעל הי' בעלה יכול לטרוח עבורה ולקנות קרקע אחרת, אך מצינו ראינו קידושין (ל':) ביש לה בעל פטורה מכיבוד אב ואם דרשות אחרים עליה, ואמרו ז"ל תנא דבי אליהו אין לך אשה כשרה בנשים אלא אשה שעושה רצון בעלה, הובא אה"ע סי' רמ"א ס"ס ס"ט, ומש"ה קנתה קרקע והבעל אוכל פירות ומסתמא אינה רוצה שתחזור המכירה ולכן פטרוהו מדינא דב"מ וער"ן נדרים (ל"ט:) דאשה ואדם מסוים אין דרכם ליקח חפצים מן השוק, והנה חקר כת"ה נ"י שהקינה עוד לא סילק אולי יוכלו לחזור עי' רמ"א ח"מ סי' כ"ב מיהו אם הם ממונים וטובי העיר לא יוכלו לחזור כי כן נוהגים דכל מה שמקבל לפני טובי העיר שלא יוכל לחזור ע"כ ועי' סמ"ע והרא"ש בתשובה כלל ו' דכל דבר הנעשים ברבים בג' אינן יכולים לחזור וא"צ קנין, ונראה עוד להביא ראי' לזה דאמרינן בעירובין (ג'.) דרבים לא מדכרי אהדדי דסמכי אהדדי, דאמרי אינשי קדירה דבי שותפי לא חמימי ולא קרירי והובא טו"ז או"ח תקמ"ד והקילו לרבים שני היתרים, ומש"ה גם כאן ראוי לומר דעשיית רבים תהי' עשי' מבלי למיהדר דלאו

בכל יומא יהי' יחד ואם לא יעמוד דבריהם מי יודע מי שירצה לקנות אצלם ועי"ז יבטל צרכי רבים, ומש"ה הי' נראה לומר דקונה מאתם לא יהי' נוהג דינא דב"מ כמו בקונה מן האשה, אבל להלכה איני אומר כן כיון שלא מצאתיו, והנה היד אלי' פסק דגם בעל הקונה מקום בביהכ"נ עבור אשתו ג"כ הוי כאלו האשה לקחו וכתבו דצריכין הקני' לכתוב על שמה:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן עו

ב"ה יום ה' לסדר מקץ ד' דחנוכה תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. לכבוד ידידי הרב המאוה"ג חריף ומופלג בתורה כש"ת מו"ה זאב וואלף לוסטהויז נ"י דומ"צ בק"ק נאדבורנא יע"א יקרת מכתבו הגיעני, והן היום שמתי עיני על שאלתו אשר העלה ואשר הביא ותאר לפני בשרד עטו על כל הנעשה שם באשה רעה ופרוצה, וכל האחרונים המובאים הוצג לפני בנידון זה, והנה בקידושין (ס"ו.) כי אתא אמר אשתו זינתה אתא לקמי' דמר שמואל אמר אי מהימן לך זיל אפקה וכו' ואמר רבא אי מהימן לך כרי תרי זיל אפקה ואי לא וכו' ויש להבין הא קיימ"ל דכל דבר שבערוה אין פחות מב' כביבמות (פ"ח.) ואין אשה נאסרת על בעלה אלא בשני עדים כחובות (ט'.) ע"ש, וא"כ מדוע סגי הכא בעד אחד:

ונראה דע"א אין בכח עדותו להוציא אשה מבעלה ומצינו בו יחידי וטובי' חטא וזיגוד מינגד ורק דאמרינן שם דרואה דבר ערוה מותר לשנאותו וי"א מצוה לשנאותו ובעי ר"א ברי' דרבא לרב אשי מאי למימרא לרבי' למשנייי', א"ל אי ידע דמהימן לרבי' כבי תרי לימא לי' ואי לא לא לימא ע"ש, דפשיט לו כשמעתי' דרבא הכא, ולכן אי אתא ע"א ואמר דאשתו זינתה דמהימן לי' כבי תרי מצוה על בעלה לשנא אותה והובא באה"ע סי' קי"ט בזיווג שני אם שנא ישלחנה וכה"ג אף בזיווג ראשון מותר, ומעתה אותו העד לא עשה לה מאומה רק על ידו מצוה לשנא אותו וממילא יוכל לגרש אותה, וזה הי' בימי התלמוד דיכולים לגרש בע"כ אבל עתה שיש ארדר"ג מלמדין את הבעל לומר שאין מאמין לדברי העד כדי שלא יבא לעבור עי"ז על תדר"ג, ואפילו אומר שמאמין אינו נאמן ע"ז ועוד מנדין עי' באה"ע סי' קע"ח וכן הדין באם היא עצמה אמרה לו שזינתה למחבר כדאית לי' ולרמ"א כדאית לי', ובנדרים (צ'.) למשנה אחרונה באומרת טמאה אני לך אינה נאמנת שמא עיני' נתנה באחר רק שתביא ראי' לדברי', וי"ל מלעיל (כ':) וברותי מכם המורדים והפושעים אלו בני אסנ"ח משעג"ח, ואחת מזה שמחשב באשה אחרת וכן לא יעשה, ושם בדף ונמצא בניה באו לידי ממזרות, וא"כ אפילו נתנה עיני' באחר איך שרינן להם

לדור הא יהי' הבנים מבני תשע מדות וי"ל דזה רק מדות חסידות, ונכון שכל אדם אפילו הפשוטים יזהרו מזה אבל מדין תורה בעבור זה אינם מחויבים לגרש זה מזו:

ויש לעיין מדוע למשנה ראשונה היתה נאמנת לומר טא"ל, מאי טעמא, וי"ל דהודאת ב"ד כק' עדים דמי כב"מ (דף ג':) אולם הא קשיא הא אאמע"ר וי"ל מש"ה נאמנת דרצונה לעשות תשובה (שם בתוס' ב"מ) שלא ידור בעלה עמה באיסור דמעלה בו מעל וגם היא מוזהרת עי' רש"י סוטה (כ"ז.) ד"ה וזו וכו' שזינתה תחתיו ונאסרת עליו וכו' ויבא עלי' באיסור, עוד י"ל דלמשנה א' דנאמנת לומר טא"ל מיירי אפילו באשת ישראל, ורק דיש חילוק בין אשת כהן דמיירי באונס ובין אשת ישראל דמיירי במזיד דאי באונס לא מיתסרא, ובאשת ישראל מיירי דאמרה נטמאתי במזיד ואבדה כתובתה ולב"ש אה"ע סי' קט"ו ס"ק ג' היכא דהפסידה ממון נאמנת ואמרינן אאמע"ר והוא בשם גדול הפוסקים ודומה לגיטין (נ"ד:) מתוך שנאמן להפסיד שכרו וכו':

ומאי דאמרי' טא"ל תביא ראי' לדברי' לכאורה היינו דתביא עדים ע"ז שנטמאה כב"ב (נ"ב:) מאי ראי' א"ר ראי' בעדים אולם הכא לא מוכח דמיירי בעדים דא"כ לא צריכין להגדתה רק ראי' היינו כשיהי' רגלים לדבר כדאיתא באה"ע סי' קט"ו רמ"א ס"י ושם במאמינה ובסי' קע"ח ורמ"א מביא וי"א דמנדין איתו על שאומר שמאמינה וכופין אותן לשמש עמה, וצ"ע דמה שתקנו שלא תהא האשה נאמנת לומר טא"ל שמא עיני' נתנה באחר ומקלקלת על בעלה ואמאי לא יכול הבעל לומר אי אפשי בתקנת חכמים דכל התקנה נעשה בעבירי ואין רצוני בזה ותצא כמו דאמרינן בגיטין (ע"ז:) יכולה אשה שתאמר לבעלה איני ניזונת ואיני עושה, ואין לומר דרק לענין ממונא אמרינן כן, הא הטו"ז יו"ד בסי' שמ"ב מביא זה לענין אבלות שלא יחול עלי' ז' ימי משתה קודם וכתב טו"ז אפילו בחממנא אמרי' הכי וכ"ש לענין אבלות, ולי דברי הטו"ז צ"ע מאה"ע סי' ס"ד ס"ב, חתן אסור במלאכה ולא מהני מחילה שלה ולדברי הטו"ז אמאי לא יוכלו לומר לא ניחא לי בהאי תקנתא, ומוכח דאיסורא מממונא לא ילפינן, הה"ד הכא י"ל דלא מצי יטעון על תקנתם לא ניחא לי ובזה"ז החמירו עוד לנדותו:

ויש לישב להבין מ"ט דמשנה הא' האמינה לומר טא"ל ומשנה ב' לא האמינה, ער"ן ועוד אתי שמואל והורה בע"א אם מהימן לי' כבי תרי וכן בהיא עצמה אמרה זינתה וטעמא בעי', ונראה דאמרינן בשבת (קי"ט:) אפילו בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו אנשי אמנה וכן היא בחגיגה, ורק במשא ומתן פסקה ולכן יוכל היות דבזמן משנה ראשונה הי' הכל יראים לשקר ואפילו זינתה ועברה על ד"ת אבל שקר לא אמרה ומש"ה אם באת ואמרה טא"ל האמינוה דשוא ודבר כזב רחקה מכל אדם הי' בעת הזאת אבל משנה ב'

שהי' אחר החורבן ופסקו אנשי אמנה והשקר נקל בעיניהם מש"ה תקנו דשפנ"ב אינה נאמנת וכמו שכתב תוס' יבמות (כ"ה.) לפי שראו חכמים שנתקלקלו הנשים וכו' ורוב האומרות משקרות ואתא מר שמואל והורה שאם עד א' או היא מוחזקת בעינינו שלא יאחרו שקר הדר דינא למשנה הא' ושוב נאמנת:

והנה בסי' קע"ח ס"ט מביא רמ"א ג' דעות בזה"ז י"א דאין נאמן להאמינה משום חדר"ג ועוד מנדין וי"א דכופין ומשמש עמה וי"א דאף בזה"ז נאמן, וי"ל היכי ניעבד ואחרי מי נלך, ונראה בע"ז (ז'.) ובתוס' ד"ה בשל וש"ך יו"ד ס"ס רמ"ב והובא בפרמ"ג יו"ד בפתיחה בשל תורה הלך אחר המחמיר. בדרבנן לקולא ביש ב' דעות. א"כ לפי"מ שכ' ב"ש ועיין בסי' א' בשם ד"מ היכי דאיכא פלוגתא בתקנתא המיקל לא הפסיד וכו' לכן בספיקא מעמידין על ד"ת, וכן יש לציין מהראשונים גם מהאחרונים ונוב"י ת' יו"ד סי' קמ"ו ספק חרם להקל לכן גם בכאן יש לנו לסמוך על דעה אחרונה דהובא ברמ"א דגם בזה"ז נאמן ולתת לה גט בע"כ או להתירה ע"י ק"ר כלעיל בסי' א' ובפרט בנידון דידן שהודית לבעלה שזינתה שש שנים עם בליעל אחד באין מספר ועוד זינתה עם רווק א' רבות פעמים ועוד הלכה והודית לפני כת"ה ולא חזרה מדברי' וגם יש רגלים לדבר והבעל ראה ממנה דברי כיעור נראה דמצוה לגרשה וגם יש כאן אומדנא דמוכח ויוכלו להתיר לבעל ע"י ק"ר כנהוג:

ובזה אשים קנצי למילין ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן עז

ב"ה יום ב' לסדר בלק ד' תמוז תרפ"ז לפ"ק סטניסלאב. יהי שלום בחילו ישב ויחי' בצלו כבוד אהובי ידידי הרב המופלא ומופלג בתורה משכיל ושלם במעלות ובמדות מו"ה שלמה נ"י יושב בשבת ק"ק זלאטשוב יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני ושמחתי בהקשיבי משלומו הטוב וע"ד התרגיו"נ בפ' חוקת פסיק י"א הנוגע במת לכל נפש אדם תרגם לולדא בר ירחין לגושמי' ובדמי' ובפסוק י"ג כל הנוגע במת בנפש באדם ובוולדא בר תשעה ירחין בגושמי' ובדמי' עכ"ל והתרגומין סותרים זא"ז וגם נגד הלכה דגם נפל מטמא וכבודו רוצה להגי' ואז יהי' מוסכם עם הלכה:

והנה אני אומר מאן מפיס כי כן הי' כאשר אדוני דובר והמעתיק טעה וכבר נודע שאמר ר"ת על אחיו הרשב"ם שרי לי' מרי' כי על אחת שהגיה זקני רש"י הגיה הוא עשרים וכ' ביו"ד סי' רע"ט רמ"א ואין להגיה שום ספר על פי הסברא כי אם בראי' ברורה שיש בו טעות וע' במס' סופרים פ"י ג' ספרים נמצאו בעזרה וקיימו דברי שנים ובטלו הא' ורש"י

דה"י א' ח' כ"ט העתיק בלשון אחר ע"ש והוא דאמרי' ביבמות (קי"ז:) ובכ"ד ואין דבריו של אחד במקום שנים ולכן בלא זה לא נוכל להגיה. ועל שהביא לפרש דברי היהונתן עפ"י הספרי דם שמונה אין מטמא לר"י:

הנה יש מקום לומר כן אבל עיקר דרש של ר"י יוצא מפסוק י"א הנוגע במת לכל נפש וכו' וגם שם תי' וולדא בד ירחין בגושמי' ובדחי' ואיך נפרש זה ונראה לזה הפירוש דיונתן אזיל לר"י ר"ל בר ירחין היינו דולד יולד לגו ולא נודע אם כלו חדשיו ואם הוא בן ל"א יום משנולד אזי יצא מספק נפל כשבת (ל"ה:) כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל והיינו דיחי' עד ל"א יום כמג"א של"ט סק"ח לא כב"ח וש"ך יו"ד סי' ש"ב וממילא בהגיע יום ל"א הוא עומד בחודש הב' ויום א' בחודש נקרא חודש כר"ה (יורד:) ולכן תרגם יונתן וולדא בר ירחין דהוי בן קיימא ולכן מטמא בגושמי' ובדמי' ובפסוק הי"ג ת"י בר תשעה ירחין היינו דידוע שכלו לו חדשיו אם אפילו מת תיכף אחר לידתו אז מטמא בדמו כנדה (מ"ד:) דקים לן בי' דכלו לו חדשיו ומאי דקשי' לי' הא קיימ"ל הלכה כר"ע מחבירו כעירובין (מ"ו:) ע"ש דאיכא אמוראי דפליגי בזה ואמרו מטין נראין ושם ליתנייהו להני כללי וע' תוס' ע"ז (ז'.) ד"ה פשיטא ומצינו בש"ס הרבה כללים כי הלכה כ"פ ויש חולקים ע"ז וההי"ד הכא דזה התרגום יונתן מסתבר לו לפסוק כר"י ולא כר"ע ובפרט מצינו במו"ק (כ"ח:) דאמרו עליו דאדם גדול הוא ע"ש והרמב"ם פסק כר"ע כהכלל וכ"ז אמרתי לפרש הת"י כפי מה שפירשו דבא להוציא דם בן שמונה שלא מטמא:

אבל ל"נ דזה הפירוש אינו אמת דהתרגום יונתן פירש בגושמי' בב' מקומות ונימא דג"כ בא למעט דרק בן קיימא מטמא בגוף ובדמו אבל נפל אינו מטמא בגושמי, ובדמי' וזה בודאי אינו דמודה ר' ישמעאל בספרי דגם נפל מטמא בגופו ורק בדמו אינו מטמא ע"ש ול"נ למעט במחלוקת עדיף כמו שמצינו תוס' (נדה ח':) ד"ה מאן דאין לעשות ג' מחלוקות ובתוס' פסחים (פ"א.) ד"ה קסבר לא רצה מחלוקת חדשה ועטו"ז יו"ד ס"ס כ"ז ופשוט דכל מה שנוכל למעט במחלוקת אמרי' הכא וע' ש"ך חו"מ ס' ס"ה סקל"ט דאין לעשות פלוגתא רחוקה וכל מה דנוכל להשוותן עדיף טפי ולכן נראה דברי התרגום יונתן כן אליבא דהלכתא דנחית דרגא ובפסוק י"א כתיב הנוגע במת לכל נפש מתרגם בולדא בר ירחין היינו דהי' נפל של ירחים אחדים ע' סנהדרין (פ"ד:) תוד"ה ה"ג ואיש כי יכה כל נפש ובגמרא הוא אפילו נפלים אפי' בן שמונה וע' רש"י ד"ה אפילו כגון ראשו אטום וב' גבין ע' נדה (כ"ד.) ע"כ הרי כל נפש היינו אפילו נפלים ופחות מבן ט' וע"ז אמרה תורה אם יגע בגושמי' ובדמי' ר"ל בין בגוף בין בדמו מטמא הוא ז' ימים ובעי הזאה ג' וז' אבל בנכנס למקדש לא מחייב כרת:

אולם בפסוק י"ג כתיב כל הנוגע במת בנפש האדם ע"ז תרגם בר ט' ירחין בגושמי' ובדמי' ומיירי בדבר קיימא דלא נאמר כל נפש בזה טמא ז' וחייב כרת בנכנס למקדש בטומאה ובזה חילק הת"י בין נפל לבר קיימא ודייק כן לקרא ובוא ואראך דוגמתו בש"ם זבחים (קי"ט:) הקדישן בשעת היתר הבמות ושחט והעלה בשעת איסור הבמות הרי הן בעשה ול"ת ואין בהם כרת ע' זבחים (ק"ו:) וע"ז (נ"א:) דיליף לקראי זאת להם ואין אחרת להם אבל הקדיש בשעת איסור הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות חייב ג"כ כרת הרי דחילוק יש ביניהם בדין כרת וה"ד הכא דייק הת"י לחלק ביניהם וע' חולין (י"ז:) איברי נחירה שהכניסן ישראל לארץ אי אישתרי להו צ"ע אמאי לא פשיט מהכא מדאסר רחמנא משעת היתר הבמות לשעת איסור הבמות מכלל בחולין שרי ע"ש. זאת חזיתי לכתוב לכ"ת מה שנראה לי בזה:

ואשאר הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן עח

ב"ה יום ג' שלח כ"ד סיון תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. לכבוד הרב הנכבד הגדול בתורה לעדתו מורה במצות ברה לעינים מאירה כש"ת מו"ה קלונימוס נ"י חאמיידיס האבד"ק קאטאוויץ יע"א.

אדמהו ואכנהו ולא ידעתיהו ודמות תכניתו מוזרה ממני אך מכותלי מכתבו ממנו אקח ואחכמה לדעת כי מתחקה על שרשי הלכה ועורך מערכה באמירה זכה ולתשובתי מחכה. ע"ד השאלה א' שכר בית דירה מהבי' ונתן לו סך שלשה אלפים זהובים חוץ שכר דירה כנהוג וכבר אשרה והרשה הממשלה לזה הקנין ודר ב' שנים וחצי בא מן הממשלה הגבוה כי מבטלת הרשיון הקודם ומוכרח השוכר לעזוב את הבית ותובע להחזיר לו הסך שנתן למען לשבת בית עם הוצאות כי כן הותנה מפורש בשעת השכירות והמשכיר כופר הכל ואומר אדרבה כי גילה אוזן השוכר לבל ישלח ידו לזה כי הממשלה לא תתן רשיון לזה:

והנה אם המשכיר והשוכר יאמרו כי לא הי' שום תנאי בשעת השכירות אז היינו דנין ע"ז ממה דאיתא בחו"מ סי' רכ"ה ס"א כל המוכר קרקע או מטלטלין וכו' הרי"ז חייב באחריותן אם הוי מחמת המוכר וגם שם אמרי' בד"א בב"ד של ישראל וכו' אבל אם הוציא בין בדין המלך או בערכאות שלהם אין המוכר חייב וכו', ויש לדון אי שכירת בית יש לו דין מכירה יקובל עליו אחריות סתם דאחריות טעות סופר היא או לא דיש גדולי הראשונים שאמרו רק לענין אונאה שכירות ממכר היא אבל לענין שאר דברים

לא הוי שכירות כמכירה והיא שיטת התוס' בכ"ד והרמב"ם עש"ך סי' שי"ג ויש גדולי הפוסקים סוברים כפשוטו שכירות ליומא ממכר לכל מילי ע' חו"מ סי' של"ד ובש"ך שם דרשב"א עם להקת גדולי המורים סברו כן וע"ש בש"ך ס"ק ב' כ' עוד י"ל דאטו במכירה גופא כשיש אונם בדבר וכו' מי לא נתבטל המכר, מיהו אם כבר קיבל השכירות א"צ להחזיר מטעם כיון שנתן לו שכרו נתרצה לו שיהי' שלו אפילו אם יארע אונס כמ"ש תוס' ב"מ (ע"ט:) ע"ש, עוד זאת יש לדון מה שנלקח עתה ע"י ערכאות אי יהי' חייב המשכיר להשיב אשר לקח כנ"ל וע' גיטין (כ"ח:) ב"ד של אותן אוה"ע דמקבלי שוחדא וצ"ע דמצינו נמי בב"ד של ישראל מקבל שוחדא בפסחים (נ"ז:) נפסקו לימיני' יהיב שוחד ופסקי' לשמאלי' שמע מלכא ופסקי' לימיני' ובשבת (קל"ט.) צא ובדוק בדיני ישראל וכו' ראשי' בשוחד ישפוטו וע' תוס' שבה (יו"ד.) ד"ה אי כ' דפעמים יש דיינין שאינן מומחים שפעמים נוטים אחר השוחד, ודבר זה קשה ההתכה וי"ל לפי"מ שכ' ש"ך חו"מ סי' ר"מ בשם ד"מ לר"ן ולנמ"י בשודא דדייני מותר ליקח שוחד ע"כ אולם הש"ך חולק וכן כתב תוס' כתיבות (פ"ב:) ד"ה שודא וא"ת יתן הדיין למי שיתן יותר שכר וי"ל דכל דיין דמקבל אגרא לאו דיינא הוא וצריכין אנו לומר בודאי דייני ישראל לא יעשו עולה ומ"מ לפעמים נמצאו אבל רובא ככולו כשרים ונאמנים ורק בזמן הש"ס הי' שכיח בב"ד של אותן אוה"ע דמקבלי שוחדא מ"מ בנידן דידן אם ממקום הגבוה בטלו הרשיון הא' אפשר לא נוכל לחייב המשכיר להשיב כי מזלי' דהשוכר גרם לזה:

וד יש נדון באם הי' השכירות סתם רק כי ידור השוכר שמה ודר שתי שנים ומחצה אולי כבר יצא המוכר בזה כי דר בהבית כבר זמן גדול ע' רמ"א חו"מ סי' ס"ג המקבל עליו לתת מזונות לחבירו סתם י"א כל ימי חייו וי"א דנפטר בשנה אחת והיא מהרא"ש וע"ש סמ"ע שמביא מהרבה מקומות ומגיטין (ע"ה:) פליגי בזה רבא ור"א ושם בנתיבות מנדרים (כ"ח.) ומה שיש לי ג"כ צ"ע מתוס' ביצה (ה'.) ד"ה כל ובסנהדרין (נ"ט:) ד"ה לכל כ' בדברי הנגזר סתם לעולם משמע עד שיתירו אבל בדבר הנגזר לזמן ועבר הזמן ממילא הותר לא כרש"י דמשמע מיני' דגם על זמן צריך היתר ע"ש הרי מוכח עכ"פ דסתם לעולם משמע וצריכין אנו לחלק בין נדר ואיסור לדמ"נ דס"ל בחיוב ממון סתם לא משמע לעולם ונדר ואיסור משמע לעולם:

ובמה דפליגי רש"י ותוס' באיסור לזמן אי בעי היתר נראה דמיון לזה מנדרים (כ"ח:) הרי נטיעות האלו קרבן עד שיקצצו בר פדא אמר פדאן וכו' נקצצו פודין פעם אחת ודיו ועולא אמר כי שנקצצו שיב אין פודין, והיינו הא אמר שיהי' קרבן רק עד שיקצצו ותו לא אפ"ה ס"ל לב"פ דגם אחר הקציצה פודין הה"ד בעושין תקנה לזמן אף דעבר הזמן

בעי היתר ועולא ס"ל כיון שנקצצו שוב אין פודין ופקע איסורי' מיני' הה"ד בלזפן כיון שעבר הזמן ממילא נפקע התקנה:
ובזה נבין דברי רמ"א באה"ע סי' א' דכלה הזמן של רגמ"ה ע"ש ואכ"מ, אולם בנידן שלפנינו שהשוכר אומר שהי' תנאי מפורש שהמשכיר הבטיח לו להחזיר לו את הכסף אם לא יהי' לו רשיון מהממשלה והמשכיר כופר ישבע המשכיר כי כדבריו כן ויפטור מכל חביעותיו והשוכר יקבל מקודם בח' שאינו משביעו בחנם. זאת חזיתי להשיבהו כפי מסח הפנאי:
ואשאר בזה הנני דו"ש בלונ"ח:

סימן עט

ב"ה יום ב' בהר ל' למב"י תרפ"ה לפ"ק פא סטניסלאב.
ברכת שמים מעל אל כבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג חריף ומופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה אלכסנדר ליפא נ"י שטראספערד דומו"ץ בק"ק קאזאווא יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני וע"ד השאלה כי עמדו עופות בכלוב ונשך א' להב' על צוארה ושהתה העוף כ"א יום וטענה והטילה ביצים מחדש וכת"ה הכשיר בעבור זה העוף, הנה יפה דן ויפה הורה וכבר העלו האחרונים דגם במשמס קועי' דמא מהני שהיית יב"ח או כ"א יום:
ובאמת ממקומו מוכרעת בש"ס חולין (נ"ח.) הני ביעי דספק טריפה משהינן להו וכו' ומשמע כל מקום דמתיליד ריעותא אפי' בצואר מהני אי הדרה וטענה ומסיק והש"כ בזכר י"ב חדש ורש"י כגון ספק דרוסה וכו' ע"ש ובש"ע יו"ד סי' נ"ז בדרוסה אפי האדים הקנה כ"ש טריפה ולא בעי רוב ואפ"ה מהני שהיית יב"ח וההה"ד במסמס קועי' דמא דל"ש א' בהמה וא' עוף בכ"מ ספק מהני יב"ח או כ"א יום וטעונה ולדה כדמסיק כל שאינה יולדת בנקיבה, וכן מוכח שם (נ"ז:) שנקדר קנה שלה ועשי לה קרומין של קנה וחיתה וכו' ידחה תוך יב"ח היתה ע"כ משמע אלו הי' אחר יב"ח הי' סמוך ע"ז היכא דהי' ספק ומשמע גם בצואר, וע' רמ"א ס"ס נ"ז סעיף י"ח בשם הרשב"א, והנה ידוע דברי עי"ז יו"ד ס"ס כ"ג דכ' ב"ם חתך מקצת העור ווצא דם בידאי ניקב הושט ע"כ ומה שהק' עליו מיומא (מ"ז.) מדם הפר ולא מדם העיר דמוכח דיש דם בעור לא כטו"ז ומה שתי' ע"ז ס' יהושע ודחיתי אותו, ומ"ז הערתי מע"ז (ל"ב.) איזה עור לבוב כל שקרוע כנגד הלב יש עליו קורט דם וכו' ע"כ ומוכח ג"כ דיש דם בעור:

והנה השבו"י ח"ב סי' נ"ח תירץ בבהמה יש דם בעור ובעוף אין דם בעור ולק"מ על הטו"ז, וכד הוינא טליא הערתי גם על זה דאי נימא בעיר העוף אין דם א"כ צ"ע משבת (קכ"ח.) בשר תפל ר"ח אמר אסור לטלטלו וכו' והא איקלע ר"ח וכו' שאני בר אוזא דחזי לאומצא רש"י כשהוא חי אוכלין איתו בלא מלח (ע' קידושין (ל'.) ד"ה לא כ' בשר מעט בגחלים וכו' וכן פירש בכ"ד) ובתוד"ה דחזי לאומצא כ' מכאן לדם האברים שלא פירש מותר וכו' וכן כ' בחולין (י"ד) ד"ה ונסבין ואי אמרת דאין דם בעור של עוף א"כ איך הוכיח מכאן דדם האברים של"פ מותר דלמא לעולם אסור דקאמר דחזי לאומצא היינו העור דלית בה דם ויכולין לטלטל כל האווז ע"י העור כשבת (מ"ח) כי הוינן בי ר"נ הוי מטלטלין כנונא אגב קיטמי' אע"ג דאיכא עלי' שברי עצים:

ובהיותי מעיין בחולין (נ"ח.) אמרתי מה שאמרו כל ברי' שאין בה עצם אינו מתקיים יב"ח (עי' מד"ר דברים פ' שופטים נמלה אין חי' רק ששה חדשים) ועי' סנהדרין (ק"ח:) למשפחותיהם ולא הם ומש"כ שם עה"ג והנה אינו מתקיים היינו דנפרד ינתפרדו החלקים זה מזה ודוחקני לזה עפי"מ שהובא בפ"ח יו"ד סי' ק' סק"ג ובסי' ק"ג בשם חו"י דברי' אף שנסרח ונפגם אינה בטילה לא כרמ"א מוכרחים אנו לומר כן דאי שלימה ונפגם אסורה לאכלה ואינה בטילה ובש"ע יו"ד ס"ס פ"ד אם שהה הפרי וכו' יב"ח ובדמ"ר דבשנה מעוברת י"ג חדשים ומכ"ש כאן בג' י"ב ירחי שתא וצ"ע משבת (ל"ג:) י"ב ירחי שפא מוכח רק יב"ח, יבמות (ע"ט.) תריסר ירחי שתא ע"ש ברש"י ובע"א (ח': ל"ד:) תריסר ירחי שתא רק יב"ח ע"י יו"ד סי' קנ"ב סי' קכ"ד וס"ס קל"ה, ושם הוי תמרי דכתא רש"י שהתליעו לבתר י"ב שרי ובתוד"ה הני כ' בשם ר"ש דגרס דכרום וכו' שהרי אין דרך להניח פירות בכד ור"ה חולק ע"ש וצ"ע מדוע לא הביא מלכים א' י"ז כד הקמח לא כלתה, ולי נראה בכתובות (כ"ח:) חבית מליאה פירות עירובין (פ'.) ושל חבית ושל תמרים ביצה (ג'.) על פי חבית ובתוס' מעילה (י"ג:) מים שבכד היינו חבית ע"ש וההד הכא הני תמרי דכדא היינו חבית ואתי שפיר:

ב) ועל דבר הדין תורה שהי' לפניו ראיתי שהתחקה על שרשי הד"ת היטב הדק ואחרי אשר כבר באו לעמה"ש אין לנו מה להשיב ע"ז ואך דרוש וקבל שכר, והנה מש"כ כת"ה דהכא עדיפא ממשכון כיון שכבר עשה פעולתו ועדיף משטר ועכ"פ דמי למשכון וגם רמ"א מודה דאין המלוה צריך לישבע, הנה לא כן אנכי עמדי כי משכון דתפוס הוא מוחזק בדמי הלואתו וראי' דאין שביעית משמטתו כמו דאיתא בגיטין (ל"ז.) המלוה על המשכון דאין שביעית משמטתו משום דתפס לי' ערש"י אבל בעשה עיקול אצל אחר מי יימר דמשלם לי' וכה"ג כ' הש"ך חו"מ סי' ק"א סק"ג שמא יארע קלקול ולא ישלם וידוע

דעניות מצוי' ער"ן נדרים (ס"ד:) בשם ירושלמי ושם (ס"ה:) שמא יעני ואין אתה יכיל לפרנסה, ובודאי לענין שביעית מה שעשה עיקול ע"י ערכאות לא הי' מועיל ומשכון עדיף מיני' ממילא הוא דומה לשטר וצריך לישבע שבהיתר לקח, ועוד נ"ל דאף דאמרי' דפטור משבועה מ"מ אפשר דחרם יוכל להטיל עליו כמו שמצינו בחו"מ סי' פ"ז ס"ו וי"א דפטור משביעה עש"ך אבל חרם יש כאן והה"ד הכא ועש"ך שם ס"ק מ"ד ועוד מטי"ז יו"ד סי' קס"ט דעכשיו רבים פורצים באיסור רבית ראוי להחמיר לחקור ולדרוש ואם יראה שאיננו ברור ישביענו וכה"ג כ' לעיל קכ"ט ס"ק כ"ד ובסי' א' ע"ש ועי' חו"מ סי' ט"ו ד' די"א דיכול הדיין להשביעו לברר האמת אף שאינו מן הדין:

ואודות אם יכול הלוה לישבע לא הרוחתי בנתן שטר ע' מהרי"א הלוי ח"א סי' פ"ז בנתן שטר על הריוח אינו נאמן לישבע שלא הי' ריוח במיגו דפרעתי דכבר כ' התומים סי' ס"ט דעל וועקסלין לא יוכל לטעון פרעתי ע"ש וה"ד, וע' באר הגולה חו"מ סי' ס"ט דממרנות יש לו דין שטר גמור ונאמנות מפורש ומ"ש כת"ה לשדות בי' נרגא דכלל הקרן עם הרבית, לא שמיע כלומר לא סבירא לי' ולא דמי כלל להתם דכאן הי' בהיתר לפי דברי המלוה ונעשה מן העיסקא קרן עטו"ז יו"ד סי' קע"ז ס"ק ל"א, ומה שהבע"ד עשו פשרה ביניהם כי ילוה לו כנגדן עי' בסי' ק"ס ס"ט ב' דיעות ומי יכניס ראשו בין שני הרים (ע' או"ת טו"ז ס"ס תרצ"ח וסי' ק"ע) עש"ך יו"ד סי' ק"ס ס"ס אך לדעתי גם האוסרים היא מטעם אבק ריבית וכאן ספיקא היא דלמא דהיתרא עביד ונוכל לסמוך על הדיעה הב' והבן:

אסיים ודור"ש באהבה:

סימן פ

ב"ה אור ליום ועש"ק לך ט' מרחשון תרצ"א פח סטניסלאב. כבוד האברך יקר הערך החריף המופלג יו"ש מו"ה משה נ"י שרזעל בעיר קאסוב יע"א:

יקרתו הגיעני נכון מועדו יען כי הי' מכתבים אשר קדמו למכתבי לכן אחרתי עד עתה והנני אומר דברים אחדים לפי מסת הפנאי. ע"ד אשר העיר במנחות (כ"ג.) קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה לא יקטיר ואם הקטיר זו שנקמצה עולה לשם בעלים ורש"י שם (כ"ב) כ' לא יקטיר אפילו כל המעורבות דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ והקשה כבודו נימא חטא בשיריים כדי שיזכה בקומץ והביא מלקמן (מ"ח) ומתוס' שם, ונראה דמה דכתב רש"י דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ ר"ל דאם הי' מצוה גם בשיריים אף דהקטרת קומץ מצוה גדולה דיש בה עשה ושיריים רק מצוה מ"מ בנתערב הקומץ עם

מנחה שלא נקמצה ויש קומצה ושירי מ"מ הי' יכולים להקטיר כולו עם הקומץ שנפל שמה דהו"א דאזיל אליבא דהילל פסחים (קט"ו.) דמצות אין מבטלות זו את זו והאי קומץ שנפל שמה לחודי' קאי והקומץ ושירי וכו' ולא בטיל זו את זו ואף דאין נקראין עולין לגבי קומץ שנפל שמה מ"מ יכולים להקטיר כולה משא"כ עתה שאין מצוה רק בהקומץ א"כ לא יכול להקטיר כלל דמנחה שלא נקמצה מבטל הקומץ שנפל שמה:

וא"ל למאן דאית לי' ברירה גם בדאורייתא נפרוש ממנה קומץ שנפל שמה כשיעור ונימא הוברר ז"א לפי"מ שכ' תוס' תמורה (ל'.) דוקא שנולד איסור בתערובות אמרי' ברירה למאן דא"ל ברירה בדאורייתא בל היכא שאיסור נולד קודם ונפלה לא אמרי' ברירה כן כ' הרמ"ר שם בתוס' ד"ה ואידך וממילא נאמר וכ"ש דאף אם יקטיר כל התערובות לא נימא כיון דהקומץ שנפל הי' שם א"כ הוברר הדבר דהקטיר הקומץ זה לא אמרי' וכה"ג מצינו ראינו בר"ן נדרים (ע"ד.) מיהו אין ברירה וכו' ומש"ה אפילו שניהם אין יכולים להפיר כיון דבשעת הפרתן אין ברור לנו מי הוא אישה וכן כ' רש"י ז"ל בפרק ד' אחים ע"כ והה"ד הכא ולכן אם בא לשאול שנפל קומץ במנחה שלא נקמצה מורינן לי' שלא יקטיר כלל ולא יעביד מצוה שיקטיר הקומץ שנתערב דבטיל היא בשאר ואין ברירה:

אולם בשגג והקטיר גלי' רחמנא כפיר"ז שם ע"ב נאמר הקטרה בקומץ ונאמר הקטרה בשיריים וכו' וקמי שמיא גלי' ועלה לו הקומץ, ומה שהביא לתרץ מהכהנים שפגלו לפי מנ"ח רפ"ז מפגל בשחיטה הוי מטיל מום בקדשים וכן בשחוטי חוץ חייב משום מטיל מום בקדשים ע"כ ע"ש ולי צ"ע מזבחים (ק"ח.) חומר בשחיטה מבעלי' וכו' חומר בשחיטה שהשוחט להדיוט חייב ע"ש ברש"י ותוס' והמעלה להדיוט פטור משום חוץ ע"כ ואי אמרינן דאשחוטי חוץ, חוץ איסור כרת חייב ג"כ משום מטיל מום בקדשים א"כ אמאי לא חשיב האי חומרא דחייב כרת משום שח"ח וחייב ג"כ על לאו מום לא יהי' בו משא"כ במעלה בחוץ אלא על כרחך בשח"ח אין כאן לאו זה וע' זבחים (ק"ו:) וע"ז (נ"א:) זאת להם ואין אחרת להם וע"ז (י"ז:) ונישחטי' מישחט אתי לידי תקלה מוכח ג"כ הכי אף דמנ"ת הביאו ודחאו מ"מ חוזר ונראה:

ולי נראה לתרץ מהכהנים שפגלו אמאי נקיט כהנים, הא ג"כ בשחיטה פוסל מחשבה ושייך גם בישראל ואמאי דוקא הכהנים וכן צ"ע על רש"י זבחים (כ"ט:) ד"ה לא יחשב להזהיר כהנים על כך ואמאי לא נקיט גם ישראל, ונראה דאמרי' בכ"ד בש"ס שחיטה לאו עבודה היא עי' תוס' יומא (מ"ב.) ד"ה שחיטה לרש"י הטעם דכשרה בזר ולתוס' דנוהגות אפילו בחולין ובמק"א פירשתי דשני הטעמים תלוים זה בזה ואמרי' בחולין (י"ז) ר"ע ס"ל בהמות ישראל במדבר הותר להם בשר נחירה ובקדשים הי' דוקא שחיטה כדכתיב

ושחט וקדשים שאני ממילא מוכח דבמדבר שלא הי' נוהג שחיטה בחולין ממילא הי' שחיטת קדשים עבודה והי' אסור לזרים כמו שאר עבודות ואמרי' בסנהדרין (פ"ו.) ובכ"ד בש"ס סתם משנה ר"מ וכולהו אליבא דר"ע ואפי מתניתין דכהנים שפיגלו אתיא אליבא דר' יהודה כתוס' גיטין (נ"ג:) ד"ה בדאורייתא (ומה שהק' שם תוס' תי' מפסחים (פ"ה.) פיגול מטמא ידים ושם בתוס' דחמירא להו טומאה והוי כע"א ומיבדיל בדילי מיני' ואכ"מ) מ"מ אמרינן בסנהדרין שם דאזיל אליבא דר"ע וידוע מחגיגה (ט"ו:) דהי' שש מאות סדרי משנה עתו"ס ב"ק (צ"ד:) דהמשניות היו קודם רבי וכו' ובודאי הי' הכל הלל"מ ובשעת שנאמר הכהנים שפיגלו הי' במדבר ואז הי' שחיטה עבודה והי' הכל ע"י הכהנים וגם עתה משנה לא זזה ממקומה, ובזה אתי שפיר דברי רש"י לא יחשיב להזהיר על כהנים דאז נאמר במדבר:

ולמאי שהוכחנו דמתניתין ר' יהודה היא כתוס' שהבאנו והוא ס"ל בזבחים (כ"ט:) המחשב בקדשים לוקה אף דהוי לאו שאין בו מעשה ממילא נפלה תירוץ המאירי דהק' אמאי כהנים שפגלו מזידין חייבים הא איכא לאו לא יחשב לוקה ומשלם ותי' דלאו שאין בו מעשה היא אבל ר"י ס"ל לוקה ויפה העיר רבו הרה"ג נ"י אב"ד והיא מפורש דאזיל כר"י, ונראה לפי"מ דס"ל לר' יוחנן בגיטין (נ"ג.) היזק שאינו ניכר לא שמי' היזק ומ"ט במזיד חייב משום קנס שלא יהא כל אחד וכו' והיא רק מדרבנן ולכן בדאורייתא דחייב תשלומין ומלקות אז אמרי' כדי רשעתו וכו' ואין לוקה ומשלם לחכמים דר"מ כמכות (ד':) אבל אם תשלומי דרבנן ומלקות דאורייתא עבדינן תרווייהו וע' פמ"ג או"ח פת"כ אות כ"ז (ע' תוס' מכות (י"ג.) ד"ה גרושה) ולכן אמרי' הכהנים שפגלו חייבים תשלומי דרבנן אף דאיכא מלקות דאורייתא והבן:

ובזה אסיים ודו"ש:

סימן פא

ב"ה אור ליום ג' ויחי צום העשירי תרפ"ה לפ"ק סתניסלאב.

לכבוד ידידי ה"ה הרב המאוה"ג חריף ובקי מופלא ומופלג וו"ח כש"ת מו"ה אפרים נ"י לאנגענויער אבד"ק סאהל וכעת אבד"ק קאמארנא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני והנני עט ממהר להשיבו דבר. אודות שני אנשים שנתעצמו בדין האחד ר' חיים יוסף והשני איש ריבו ר' צבי עבור מקום בהקלויז וטענותיהם יבוארו כאשר יעברו לפנינו ויען שר' חיים אמר שקנה מר' משה ור' משה נסע ומבת אחת לכן אמר שכולו שלו והולך מכבר על המקום וגם עתה אחרי שנבנתה הקלויז על תלה רצה

לילך על המקום ור' צבי אומר שקנה מבן אחד ועוד חלק עשירית מבת כמבואר בטענות לכן, מוחה בר' חיים יוסף שלא ילך על המקום וגם אוסר חלקו באיסור גמור:

והנה אמרתי לעיין בזה אי מהני איסורו והנה אמרי' בנדרים (מ"ח.) ושניהם מותרים בדבר של עולי בבל ואסורים בשל אותה העיר וכו' ואיזה היא דבר של אותה העיר כגון הרחבה והמרחץ בית הכנסת וכו' וכ' הר"ן הילכך כיון דאפסיק כראב"י ליתא למתניתין דביהכ"נ כחצר שאין בה דין חלוקה כלעיל ויש לתמוה על הרמב"ם שפסק בפ"ז מהל' נדרים כר' אלעזר בן יעקב ופסק כמתניתין וכבר השיגו הרמב"ן דמזכי שטרי לבי תרי עכ"ל של הר"ן, ובשו"ע יו"ד סי' רכ"ד הטו"ז מביא להלכה דברי הרמב"ם והי"א היא הר"ן והרמב"ן והטו"ז מתרץ שם דברי הרמב"ם ע"ש, ואמרתי אענה אף אני חלקי בזה:

דמצינו לעיל (מ"ו.) אמר רבה אמר זעירי מחלוקת שיש בה כדי חלוקה אבל אין בה כדי חלוקה וכו' דברי הכל מותר ומקשה ר"י ממשנה ושניהם אסורים בביהכנ"ס ואין בה כדי חלוקה ומתרץ אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה ד"ה אסור, והנה בשו"ע יו"ד סי' רכ"ו פסק כרב יוסף וקשה הא כ' תוס' קידושין (ט'.) ד"ה והלכתא ובכ"ד בש"ס דהלכתא בכ"מ כרבה נגד רב יוסף ומ"ט פסקי' הכא כר"י:

ונראה דהא דהלכה כרבה נגד רב יוסף דוקא דפליגי בסברא דנפשייהו אבל היכי דפליגי במימרא דרבם ליתא לכללא וקיימתי מסברא דנפשי ואח"כ מצאתי בהליכות עולם בשם הרא"ש פ"ק דשבת כתב כן ובתוס' מנחות (ל"ב.) ד"ה מנעל כ' במילתא דקאמרי' משמי' דאחרינא אפשר דהלכה כרב יוסף, וכן מצינו דכלל הלכה כרבי מחבירו לאו בכ"מ כמו שכ' תוס' פסחים (מ"ח.) ד"ה רבי, ומעתה בנידן דידן פליגי רבה ור"י אליבא דזעירי לכן פסקי' כרב יוסף:

אולם הא קשיא דרבה אמר משמי' דזעירי דאין בה חלוקה ד"ה מותר ומה יענה על קושיא דר"י דביהכנ"ס אין בו כדי חלוקה ותנן ושניהם אסורים הלא קושיא אלימתא וע"כ צריכין אנו לומר דרבה מתרץ לטעמי' דביהכנ"ס הוי דבר שיש בו כדי חלוקה לא כסברת רב יוסף ומעתה דבר זה ס"ל לרבה משמי' דנפשי' כדי לתרץ דברי זעירי רבו ממילא נדע דמה דפליגי מעצמם בזה הלכה כרבה דס"ל דביהכנ"ס חשוב שיש בו כדי חלוקה:

ומעתה צדקו פסקי הרמב"ם דמה דפליגי ר"י ורבה בשם רבם בזה הלכה כר"י דס"ל באין בו כדי חלוקה מחלוקת אבל במה דפליגי בעצמם דרבה ס"ל דביהכנ"ס הוי דבר שיש בו כדי חלוקה בזה הלכה כרבה ושפיר פסק דאסורים בביהכנ"ס וכ"ע ראב"י ורבנן מודים בזה והבן:

וכן ראי' להרמב"ם מהגמרא דקבען (דף מ"ו:) דברי ר"ה ור"א דפסקו הלכה כראב"י ואמאי לא קבעו זאת אחר משנה השני' א"ו דשם גם ראב"י מודה דביהכנ"ס חשוב כיש בה כדי חלוקה ואסורים בו, ולכן לשיטת הרמב"ם ודעימי' וכפי מה שהובא יו"ד רכ"ד דיעה א' היא עיקר בודאי יכול לאסור אבל מצד התקנה אין יכול לאסור כש"ך הכא ובשו"ע או"ח סי' קנ"ג במחבר ע"ש סט"ו:

והנה לענין ירושת הבנות כבר צווחו קמאי דאין להם חלק ירושה ומחויבת לחתום שמסלקת עצמה מירושה ויש חולקין אבל בנידן דידן אין אנו צריכין לחתימתם ועפ"י התורה אין להם חלק ונחלה בהמקומות ביהכנ"ס ולכן דל הבנות מהכא ור' צבי קנה שליש ור' חיים יוסף אומר שקנה מב' אחים שני שלישים אין לר' צבי טענה על ר' חיים יוסף שיברר מקחו כי מה לו לזה, שלו אינו רק חלק שליש ומה שטענו שר' חיים הולך על המקום שאין לו שני חזקה זאת יטענו נגדו היורשים שאומר שקנה מהם אבל לא ר' צבי, והנה שני שותפין שא' יש לו ב' שליש וא' שליש נראה לי שהטוב הדין גוד אגוד ואף שהש"ך בחו"מ סי' קע"א סק"א מביא חבל פוסקים דאין בשותפים גוא"א מ"מ לפי הש"ע הדין גם בשותפין גוד או אגוד ולכן הטוב שיעשו כן ואל יטענו קים לי:

ב) ואודות התקנה שעשה רה"ק עם עוד אנשים אחדים מהקולטים ובצירוף הב"ד שלא לקנות בשר כשר רק במחיר להוסיף שלשים גראשין על מחיר בשר טריפה ואם יוסיף על זה המחיר אזי אסור הבשר:

והנה מצאנו ראינו באו"ח סי' רמ"ב ס"א באם הערלים מייקרים השער של דגים נכון לתקן שלא לקנות דגים וראי' מכריתות ע"ש וכן הביא מג"א לק' סי' תרנ"ו לענין אתרוגים ע"ש במחה"ש וכן הביא טו"ז יו"ד סי' רי"ח ס"ק ד' בשם ת"ה בגדול אחד שעשה תקנה שלא יקנו בשר ביוקר, וכן מצינו בפסחים (ל'.) א"ל שמואל להני דמזבני כנדי אשוו זבינייכי ואי לא דרשינן כר"ש דמיקל וכן מצינו כה"ג בסוכה (ל"ד:) אשוו וזבינו ואי לא דרישנא לכו כר' טרפון דמיקל והטעם דתורה חסה על ממונם של ישראל כר"ה (כ"ז.) וערש"י דלמדו מוצוה הכהן ופינו את הבית שלא יטמאו וכו' ע"ש, וצ"ע ממו"ק (ז':) דאמרי' שם דחידוש היא דהא עצים ואבנים וכו' וא"כ איך למדו מיני' לעלמא הא מחידוש לא גמרינן, ונראה מש"ה מצינו במנחות (ע"ו:) דלמד ר"א התורה חסה וכו' מוהשקית את העדה ואת בעירם וע"ש ברש"י מו"ק (ח'.) ד"ה אבל ותבין:

היוצא לנו מזה דהתורה חסה על ממונם היא מדאורייתא ע' תורת כהנים על וצוה הכהן ולכן מצינו בערכין (כ"ח) שיהא אדם חס על נכסיו וכן מצינו בכריתות (כ"ה.) התורה חסה על גופן של ישראל ולכן אמרו בנדרים (יו"ד) ובתענית (כ"ב:) כל היושב בתענית

נקרא חוטא ע"ש בר"ן, וגדולה מזו אמרי' בגיטין (מ"ה:) אין פודין את השבויין יותר מכדי דמיהן ע"ש דלא יעני הציבור ע"ש ברש"י ולהרי"ף והרא"ש הבעי' לא איפשטא עיו"ד סי' רנ"ג ובאחרונים מזה:

והנה לענין תקנת העיר איתא בחו"מ סי' רל"א וע"ש בש"ך סק"ד והוכיח במישור שכל תקנה אפילו של כל בני העיר בעי שיהי' מדעת חכם העיר אבל לא בעינן שיהי' התקנה מכל בני העיר רק אפילו עשו רק טובי העיר עם החכם חשוב תקנה שפיר ובני העיר מחויבים לקיים תקנתם כמו שמצינו ביו"ד סי' רכ"ח סל"א ברמ"א ואם נתנו רשות לטובי העיר הם במקום כל העיר ע' שבו"י ח"א יו"ד סי' ע"ד מזה ומוכיח דלאו דוקא כל טובי העיר רק אפילו רוב טובי העיר עם חכמי העיר שפיר מהני גזירתם ותקנתם:

ומעתה בנידון דידן אם הי' כאן רוב טובי העיר ורה"ק וחכמי העיר בודאי מחויבים כל הקהל לקיים עליהם ולא ימרו את פיהם ובפרט שהיא למיגדר מילתא שלא יכשלו באיסור טריפות ולא עוד אפילו לא הי' רוב טובי עיר בזו הסכמה ותקנה רק רה"ק עם שנים ושלשה אנשים אשר שמו עליהם בני העיר כי המה ידאגו על כשרות הנעשה בעיר גם בזה סגי והמה נקראים בזה טובי העיר ומחויבים לשמוע בזה ואם ירצו ראה"ק ואנשיו וחכמי העיר להרים התקנה ולבטלם יכולים הם לבדם לבטלה ולהתירה כמבואר ביו"ד סימן רכ"ח סעיף כ"ה ע"ש:

ובזה אסיים ודו"ש:

סימן פב

ב"ה ועש"ק שמות כ' טבת תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. לכבוד אהובי ידידי הרב הגדול בתורה וביראת ד' טהורה כש"ת מוי"ה זאב וואלף נ"י האבער דומו"ץ בעיר פאדהייעץ יע"א:

מאז השגתי מכתבו היקר שאלת חכם וזה פעמיים ושלש החילותי להשיב אמרים ולא עלתה בידי והן היום מעט חצני נערתי מטרדותי ושמתי עיני על פלפולו אולי אוכל דבר אודות השאלה. אשה ששמה מהעריסה שרה מרים ונשתקעו שמותי' גם שניהם וקראו אותה זאזיא וכשהתחילה לילך לבית העברי התחילה לחתום סהרה וכתבו שמה לבד ושם מרים נשתקע רק בהמעטריקא כתוב שרה מרים וקודם הנשואין הכריזו ג' פעמים בביהכ"נ שרה מרים ואח"כ נתגרשה מבעלה שכיב מרע וכתבו בגט שרה מרים:

והנה עשו זאת כדי לפוטרה מחליצה ומפלפל כת"ה אם הגט כשר לענין דחתמה סהרה אין להסתפק דלמא קראה שמה ע"ש שרך אגן הסהר דהיינו לבנה כסנהדרין (ל"ז.)

ואב"ע פירש ג"כ הכי וכן התרגום ומדרש שיה"ש קורין לזהרא סהרה דודאי לא ע"ש הלבנה ירמוז חתימתה ורק על שם שרה חתמה ובלשון דייטש כותבין על שם שרה סהרא ורק כת"ה מסתפק ושואל כי רוב האחרונים למי שיש לה ב' שמות וא' נשתקע אין לכתבו ונידון כנשתקע אבל חידושי אנשי שם סובר דלא הוי נשתקע אם נקראת באחד מעלה גם את השני ומעט מצאתי לו חבר בס' טיב גיטין בש"נ אצל שבע כי אם לא שידוע מעריסה הי' שמה בת שבע ועכשיו קורין אותה שבע וכו' מ"מ יש לכתוב בת שבע וכו' ע"ש וגם בזה אחרונים חולקים על טי"ג מ"מ יש מסייע לחא"ם ואף שי"ל דרבים סוברים דהיא תיבה אחת כדמוכח בסנהדרין (כ"ב:) מ"מ יש סוברים דב' תיבות נינהו. ומ"מ נראה דשם בת הוי נשתקע וס"ל לטי"ג דיש לכתבו ונראה אם לא ראי' יש זכר לדברי חא"ש ממאי דאמרינן מגילה (י"ג.) דמשה רבנו הי' לו הרבה שמות ירד, גדור, חבר, יקותיאל וכו' ובגמרא מפרש טעמים ירד ע"ש שירד מן וכו' ועוד אבל במדרש ובילקוט מפרשים שאמו קראו כן ואביו כן וכן אחיו ואחותו והיינו תיכף בעת ינקיתו בשעה שנקרא משה נקרא בשמות הללו וקראו למשל משה ירד משה יקותיאל וכן כולם ומוכח מתוה"ק דעיקר שמו משה ונשתקעו כל השמות מ"מ בא עזרא בדה"י וכתבן וכן מצינו כולם מנויין בפייט בשמח"ת ומיני' מוכח כיון דהי' נקרא מאז בשני שמות אך דאח"כ נשתקעו מ"מ כיון דנשאר שם משה העלה עמו כל השמות וכן מצינו בשמואל שהיו קורין אותו פתואל וע' ילקוט יואל למה נקרא פתואל רבנן אמרין שהי' מסלסל בשערו כבתולה הזאת [ר"ל דאמרינן שלהי נזיר (ס"ו.) נזיר הי' שמואל כדברי ר' נהוראי וכו' וזה מסלסל בשערו כבתולה הזאת שהי' לו שערות גדולות שהי' נזיר עולם כשמשון] רשב"י אומר שפתה לאל בתפלתו ע"כ, היוצא לנו מזה שהי' נקרא שמואל פתואל ומ"מ נשתקע שם פתואל ונשאר שמואל והעלהו שמואל גם שם פתואל ונוכל למצוא עוד כיוצא בזה: והנה בשם נשתקע מאימתי הוי נשתקע מוכח בשבת (ל"ו.) חצוצרתא שיפורא שיפורא חצוצרתא אמר רב חסדא משחרב ביהמ"ק וכו' מוכח דנשתקע הוי זמן מרובה וצ"ע בשלהי קינים אמר ר"י שתי קרני' לשתי חציצרות ופירשו בתוס' שם ובכ"ד דהיינו שיפורא לר"ה ובר"ה (כ"ו:) ושם ע"כ מתניתין מיירי כפשוטו שיפורא שיפורא דאי להיפך לא הוי ידענא מאי קאמר וע"כ מתניתין מיירי כמו שנקרא קודם חורבן ור' יהושע בקינים מיירי לאחר חורבן וכמו שנקרא עכשיו וחידוש הוא ושם בשבת נפ"מ לגיטי נשים ורש"י דפסיל לענין שינה שם עירו מוכח דוקא אם לא הזכיר שם של עכשיו אבל אם הזכיר שם של עכשיו ושם נשתקע כשר וכן יש גדולי המחברים סוברין כן וכנידון שלפנינו וע' ירמי' נ"א ס"ד ככה תשקע בבל ולא תקום. (ע"ז ז':) נשתקע הדבר ולא נאמר פירש"י לא

יצא דבר זה מפי אדם לעולם וע' שבת (קט"ו.) שקעהו תחת הנדבך שיהי' שם לעולם אבל אם נזכר לפעמים לא נחשב נשתקע:

ונראה דשם הנכתב בהמעטריקא לא הוי שם נשתקע כיון דכתוב בספר לזכרון דוגמא לזה בקידושין (ע"ו.) אף מי שהי' מוכתב באיסטרטיא של מלך ערש"י וב"ב (ד'.) אם זיינך עלך ספרך כאן ערש"י ספר יוחסין שלך בידינו הוא וידענו שאתה עבד ובאבות פ"ב וכל מעשיך בספר נכתבים וב"מ (ע"ג:) מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר וכו' ע"ש ולא עוד אף דאם מחזיק בשם ל' יום כותבין השם שהחזיק ע' ב"ב (קס"ז:) מ"מ עתה הממשלה אינה משגיחה כלל על שם שקרא לעצמו רק על מה שכתוב בהמעטריקעל ומעתה אם היתה בגדלותה מכנות שם חדש מוכרחים היינו לכותבו בגט אולם בעת שהיתה בקטנותה קראו לה שם חדש זאזיא אף דמצינו שם כזה בירושלמי והובא בש"ך חו"מ ס"ס ס"ב וס"ס קע"ד בר זוזיא זכר מ"מ נראה דאם לא כתבו בודאי אינו מזיק דוגמת מעזא או קלין יעקב דא"צ לכתבו:

ולכן אם כתבו שרה מרים כמו בהמעטריקא בדיעבד שפיר דמי והוי שרה קיצה"ש ולא הוי כלל נשתקע דכל זה צריך להמעטריקא כל ימי חי' וקטן או קטנה הולכין לבית מדעי עממי צריך להביא מעטריקא והצייגנס יכתוב כמו בהמעטריקעל מדי שנה ואם תינשא כרוזא קרא בחיל כמו בהמעטריקא והכל שומעים אם תתגרש מוכרח לכתוב בערכאות כמו בהמעטריקא קאנצעם ירושה טערמינען ועוד ועוד לכן לא נוכל לדונם בשם נשתקע:

ונראה עוד דאם מתנדב אדם א' חפץ שיווי לביהכנ"ס והדין שרשאי לכתוב על החפץ שמו ושם אביו דהדין שמפרסמים לעושי מצוה בודאי ג"כ לא נקרא השם נשתקע דאתה אומר שמפרסמים לעושי מצוה כדי שידעו העולם ויעשו כמוהו ואיך אתה תוכל לומר נשתקע עש"ך יו"ד סי' נ"ה ס"ק י"ג דהוי תרתי דסתרי אהדדי:

ב) ובדבר השאלה שהי' הוי"ו בשם הוי' כתמונת נ' כפופה וגרר הסופר למטה רגל הנו"ן ונעשה וי"ו הנה נראה דמותר למחוק האות נו"ן שנעשה ע"י חק תוכות ולכתוב וי"ו במקומו ורק הוי שלא כסדרן והדברים עתיקים דעד כאן יש לפלפל באם רגל ה' נגע בגג ונראית כחי"ת ורמ"א בס"ס רע"ז יו"ד מתיר למחוק ולגרר הרגל וכן בסי' ל"ב ס' ל"ו באו"ח מחבר פוסל בכה"ג ואולם מג"א מביא בסי' ל"ו יש מכשירין ומעתה בהה' של שם הוי' יש להסתפק משום חשש מחיקה אולי הוא כשר כאשר עד עתה מ"מ גם בזה מסייע הנוב"י סי' ע"ח לפסוק כרמ"א וכר"י אסכנדרי למחוק ולגרר רגל ה' רק שיתחיל ממטה למעלה ע"ש אבל בנו"ן יעשה וי"ו בודאי פסול ולית מאן דמכשיר בזה ובודאי מותר למוחקו וכת"ה מביא פילפולא על דברי הש"ך יו"ד סי' רע"ו ס"ק י"ב דשם שלא

נכתב לשם קדושה מותר למחקו לצורך תיקון דוקא וידוע כי גדולי הדור שפכו סוללה ובנו דיק על דברי הש"ך הלא המה פר"ח חוות יאיר מחנה אפרים פנ"י גיטין פרמ"ג או"ח סי' ל"ב ע"ז להחמיר מה שהוא מתיר ואאמו"ר הגאון זצ"ל כתב תשובה נחמדה בענין זה ומשיב דברים נכוחים ע' דבר הלכה סי' מ"א מ"ב:

ובסוכה (נ"ג:) מביא יד דוד קושיא על האי דאמרינן מי איכא דידע דשרי למכתב שם אחספא מקשים הא משה כתב שם אחספא כשהי' רוצה להעלות ארונו של יוסף וכו' וקו' זו קשה באמת דהא הכא לא שרי אלא מק"ו וזה לא שייך שם, ולי נראה דמשם אין ללמוד לפי"מ דכ' ירושלמי והובא בתוס' מו"ק (כ'.) ד"ה מה, שאין למדין מקודם מתן תורה אפילו להחמיר וכ"ש להקל דעוד לא נצטוו על מחיקת השם ואזהרתי' ואבדתם את שמם ולא תעשון כן ע' מכות (כ"ב.) ואי נימא כמו דאברהם קיים כל התורה וכו' וכיומא (כ"ו:) הרי מצינו ויקח עמרם את יוכבד דודתו ואח"כ ניתנה תורה ונתחדשה הלכה הה"ד בארונו של יוסף ולא עוד שהי' שם שבועה ובזה החזיקו כל העולם כאשר כבר הוכחתי במק"א וגרם מחיקה שעוד לא נצטוו דחי לי' שבועה ועוד בסוטה (י"ג.) לא אמרו שם שמשה כ' שם אחספא להעלות ארונו של יוסף רק אמר יוסף עלה ואם אלישע העלה הברזל ע"י עץ שהושלך שם די למשה שאמר בפה ורק רש"י סנהדרין (ק"ג:) ד"ה זה כ' כשכתב משה את השם והשליכו על נילוס וכו' בא מיכה וכו' ע"כ מרש"י מוכח דלא השליכו לתוך המים רק על נילוס וראי' דמיכה נטלו ועוד ברש"י עה"ת תשא כ' שהי' בידו שם וטס שכתב בו משה עלה שור עלה שור ומוכח שלא כתב משה שם הוי' רק עלה שור זה הי' שם ובזה די לו להעלות ארונו של יוסף ואפילו השליכו אין בזה מחיקת השם כי נמנו רק ז' שמות שאינן נמחקים וד"ל אבל דוד כ' שם הוי' ועביד ק"ו מסוטה דהי' ג"כ שם הויות הרבה וכבר הערתי מדוע לא שאל אי מותר להתרפאות בד"ת ועוד דאישתמש בתגא חלף א"ו ידע סכנתא שאני ע' שבועות (ט"ו:) ובתוס':

ועוד אמאי לא פשיט לי' ממשה ששיבר הלוחות והי' בהם כמה שמות א"ו כמנחות (צ"ט.) ביטלה זו קיומה וכן וחי בהם כיומא (ע"ח.) והה"ד הכא ובגיטין (נ"ד:) ואמאי לעבור עליו קולמוס נימא דלא כר"י ע"כ וצ"ע לעיל (כ'.) אמר ר"ח באנו למחלוקת ר' יהודה ורבנן וכו' וא"כ ידע דיחיד ורבים הלכה כרבים ומה קשיא נימא דלא כר"י ועוד מצינו בשבת (ק"ד:) מאן תנא אמר ר"ח דלא כר"י הרי דגם סתם משנה דלא כר"י וי"ל דמצינו כה"ג ביצה (כ"ח.) מאן תנא משחזת אסור אמר ר"ח דלא כר"י ושם (כ"ח:) אמר ר"ח גם כן האי לישנא באנו למחלוקת ר"י ורבנן ואפ"ה פסק ר"ח כר"י הה"ד הכא קשי' להו נימא דלא כר"י דהרי מצינו כה"ג בלישנא דר"ח ואפ"ה פסק כמותו והבן:

והנה בגיטין (נ"ד:) הרי שהי' צריך לכתוב את השם ונתכוין לכתוב יהודה וטעה וכו' רי"א מעביר עליו קולמסו ומקדשו וחכ"א אין השם מן המובחר וגם במס סופרים פ"ה הל"ג הובא ברייתא זו ושם נאמר הי' צריך לכתוב את השם וכו' ולא נתן ד' מוחקו וכותב את השם ואח"כ הביא פלוגתא דר"י וחכמים כהכא ומיני' נוכל להוכיח דר"י וחכמים מודו דיוכל למחוק שם זה עפ"י דין (ע' דבר הלכה הביא מירושלמי) ורק ר"י סבר כל הראוי לבילה היינו למוחקו כמחוק דמי ולכן אם העביר עליו קולמוס הוי שם טוב ורבנן חולקים כיון דלא מחקו ועדיין נשאר דיו של מטה אין השם מן המובחר אבל לדברי שניהם אחרי הקידוש אסור למחקו מן התורה לר"י לוקה ולרבנן איסור תורה ושבת (ק"ד:) וכתב על גבי כתב פטור אבל אסור אתיא כרבנן ואולם כל שם שנכתב שלא לשמה אף דעפ"י דין מותר למוחקו דאין בו שום קדושת השם מ"מ מטעם אחר אסור למוחקו מדרבנן מטעם מרה"ע דרואה שמוחק את השם יאמר שעובר על לאו לא תעשון כן לד' וכו' ולא מהני אמירה שמוחק שם שלא נתקדש כדמוכח בכ"ד מ"מ איכא מראית עין וגם בחדרי חדרים אסור:

ומש"ה ניחא מאי דאיחא בערכין (ו'.) עכו"ם שהתנדב קורה ושם כתוב עלי' יגוד ויגנז וכן על הכלים ועל כרעי המטה יגוד ויגנז ואסור למוחקו ואף דאין בו קדושת השם אסור משום מרה"ע אבל היכא שנחוץ למוחקו וצריך תיקון דהיינו כדי שיוכל לקרות בס"ת כדת וכהלכה מותר למוחקו ולכתוב אחר במקומו לשם קדושת השם או אפילו תיבה אחרת ויהי' בזה תיקון ס"ת לקרות בה ולברך עלי' וזה שכתב ש"ך יו"ד סימן רע"ו ס"ק י"ב שם שלא נכתב לשם קדושת השם מותר למוחקו לצורך תיקון [דאין איסור דרבנן מרה"ע בח"ח עבור צורך תיקון] דוקא אבל לגוז ולגנז אפילו שלא לצורך תיקון שרי כערכין (ו'.) וטעמא היא שלא לצורך תיקון אסור משום מרה"ע אבל לצורך תיקון דחינן איסור דרבנן מרה"ע בח"ח עבור צורך תיקון ס"ת דמצוה רבה היא דיכולים לזכות בה כמה מצות ברכות וקריאה וכמו שמצינו בשבת (קכ"ו.) תוד"ה ומדבריהן כ' מדידה דמצוה שרי ואף דהוי עובדא דחול שרינן במקום מצוה וע' טו"ז ס"ם ת"ר לא מבטלי' מצוה משום סתרי אהדדי ודוגמא לדבר עירובין (צ"ז:) רש"א אפילו בארץ עצמו שאין לך דבר משום שבות מפני כתבי הקודש והכא אם יתקן יוכל להנות תיכף מס"ת הזאת והבן. הב"ד שסידרו הגט מוכח דאינן בקיאים כלל בטיב גיטין ולו הי' כח ב"ד יפה הוי קנסינן להו דלא יהי' להם עסק בזה אבל בעוה"ר איש כל הישר בעיניו יעשה וטובה השתיקה. על שאלה הג' אין הזמן מספיק לעיין בה כעת:

אסיים ודו"ש באהבה:

סימן פג

ב"ה אור ליום ב' משפטים א"ך שבט תרפ"ז לפ"ק סטניסלאב. לחכם אחד יקרתו הראשון מכבר גם השני עתה הגיעני נכון מועדו ויאמני דברי כי עתותי לא בידי המה ובכל עח טרדותי רבו עד למעלה ראש וגם היום לקחתי לי זימנא לבי דואר על שעתא חדא והנני על דבר הקושיא בע"ז (מ"ב.) אמר רבא גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וכו' וקשה מב"מ (קי"ח.) דס"ל לרבא הבטה קונה בהפקר ע"ש ואמאי נקיט דלמא ויגבה והיא קשה מאוד וראוי לעמוד עלי':

ונראה דשם יש ב' דעות אליבא דרבא לישנא קמא ולישנא בתרא לל"ק קני וללישנא בתרא לא קני הבטה בהפקר, והנה לכאורה יש להקשות עוד יותר לפי"מ דאמרינן ב"מ (יו"ד.) ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום א"כ אמאי אמר רבא דלמא מגבה נימא דלמא יהי' מונח בתוך ד' אמותיו וגם רבא ס"ל ד' אמות קונות ע"ש וכן כ' הר"ן בנדרים (ל"ד:) אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר וכו' המ"ל דד' אמות קונות לו בכ"מ [ודברי הר"ן צ"ע אמאי בכל מקום הא שם מפרש רש"י דרק בסימטא וצידי רה"ר והוי לו לפרש כן דאפילו אמורא צריך לפרש דבריו כמו שמצינו בכ"ד וכן צ"ע על הר"ן דמסיק דהו"ל כמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו ולא היא ע"כ הא רבא ס"ל ב"מ (יו"ד.) ובתוספות שם ר"נ ור"ח מגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו ע"ש] ואולם לפי"מ שכ' תוס' ב"מ (יו"ד) ד"ה ארבע וכן בכתובות (ל"א:) תוד"ה אי כתבו בגניבה לא תקנו לי' רבנן ד' אמות והובא ש"ך חו"מ סימן רמ"ג ס"ק ט' וכן אפילו בסימטא לא תקינו לי' ד"א בגניבה ע"ש וכה"ג כתבו תוס' ע"ז (ע"ב.) ד"ה ומאי אבל גזל דבאיסורא אתי לידי' אי לא מהני משיכה במקח לא מהני אף בגזל ע"כ והטעם דתקנתא לרשיעא לא עבדינן ע' מע"ש פ"ה מ"א פיהר"ם וע' הגר"א אה"ע סי' י"ג ס"ק כ"ג וממילא מובן דגם גבי איסורא דיקני לי' ד' אמות לא עבדי רבנן תקנתא כנדרים (ל"ה.) יכול דאמר היתרא בעית למקני' איסורא לא בעית למקני':

ומעתה אף אנו נאמר אפילו נימא הבטה קונה בהפקר היא רק מדרבנן דהא קרא דרשינן ומצאתה דאתי לידי' משמע ע' ב"מ (ב'.) ובכ"ד בש"ס לכן ודאי לקנות בזה איסורא לא תיקנו ורק הגבהה ממש וכן שפיר אמר רבא גזירה דלמא מגבה לי' והדר מבטל ובהגבהה ודאי קנה לה והבן, ועוד דהוי גזירה לגזירה דהבטה היא מדרבנן קונה ולא הוי גזרינן, ועוד לפי"מ דכתבו תוס' ע"ז (ז'.) ד"ה בשל כ' בכל חיכא דאמרי שבתלמוד בשל תורה הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר האחרון ורבינו שמשון הי' מפרש דבכל מקום שיש להתברר כחד מינייהו משיטת התלמוד בתרי' אזלינן ע"כ והכא ר"י ס"ל כלישנא

בתרא וכן פשטיות הש"ס בראי' לא קנה ותוס' ב"מ (ב'.) כתבי הבטה בהפקר קונה במתעסק ועשה מעשה וכן כ' ביצה (כ"ה.) וכן בחו"מ בהל' מציאה והפקר. הלכה הבטה בהפקר לא קנה ולכן גם הכא אזיל רבא אליבא דהלכתא והבן:

וע"ד הב' יבמות (ס"ה.) תוסד"ה נשאת מביאים בשם ר"י דלענין ממון ס"ל לרבי כרשב"ג ובעי איתחזק ג' פעמים וקשה מב"מ (ק"ו:) הא כרבי הא כרשב"ג ושם הדין לענין ממונא ופליגי קושיא זו ראיי למי שהקשה אותה ואני מצאתי בספר דבר הלכה דמר אבא הגאון זצ"ל סימן ע"ב מביא קושיא זו בשם ח"א ותירץ בטוב טעם ודעת ודפח"ת וגם אנכי רציתי לתרץ משום חזקת ממון וגם בכתובה יש לה חזקת ממון וחיזקתיו במסמרים מדברי תוס' אח"כ חזרתי הנייר שלו וראיתי כי כותב מזה ולא העליתיו על הכתב מ"מ אי דייקינן אכתי דברי ר"י מוקשים (נ"ה.) דטעמא רבה איכא לחלק בין ממון זה להתם אי מטעם רוב כמו שתירץ אבא מארי ז"ל אי מטעם חזקה כמו שתי' מ"מ לפי שגירת לישנא מוכח דר"י כתב כן בכל ממין:

ונראה דר"י דייק בלישנא דלא אמר בכל ממון רק בממון מוכח דלא אמר רק בממון זה וכן מצינו דפליגי רבי ורשב"ג בוסתות אבל לא בכל וסתות וכ' תוס' נדה (ס"ו.) ד"ה ונאמנת דמודה רבי לרשב"ג ברואה דם מחמת תשמיש וכן וסתות אכלה שום וכו' דבעי ג' זימני הרי באיסור לאו בכל איסור הה"ד הכא בממון לאו בכל ממון:

ועוד נראה דהלח"מ פ"ח מהל' שכירות כ' דאלו הברייתות דרבי ורשב"ג לא נישנו בי ר' תייא ור' אושעי' ולכן לא פסקו כן גדולי הראשונים וע' תולין (קמ"א.) כל מתניתא דלא תנא בי ר' חייא ור"א משבשתא ע' גיטין (ע"ג.) ולא מותבי מינה ע"ש ויוכל להיות כי גם הם ס"ל כן ולק"מ:

וע"ד הקו' השלישית בסוכה (ל'.) כי זבניתו אסא וכו' ולקנייה בשינוי מעשה קסבר לולב אין צריך אגד וקשיא לי שם (ל"ז:) הדם של מצוה אסור להריח בו וכן היא באו"ח סימן תרנ"ג ובשבת (נ"ח.) תוסד"ה אע"פ כ' כיון דנאסר בהנאה על ידי כן חשיב כשינוי מעשה א"כ הכא כיון דנטלו לצאת בו נאסר בהנאה וחשיב שינוי מעשה ויהי' מותר לצאת בו אפילו ס"ל לולב אין צריך אגד וניחא במה שכתבו שם (ל'.) תוד"ה הא וע"י הקדישן קני לי' דאיכא יאוש ושינוי השם וכו' חשיב מצהב"ע ע"ש וההה"ד הכא נמי כיון שע"י שנטלו לצאת קנה משום שנאסר בהנאה לא יכול לצאת בו והקו' מתורצת:

ומה שהק' לשאול מכתובות (כ"ג.) נשביתי וטהורה אני ויש לי עדים וכו' אין אומרים נמתין עד שתביא עדים אלא מתירין אותה מיד ועל האי דאמרינן ב"ב (ק"ע.) הבא לידון בשטר ובחזקה נידון בשטר דברי רבי ומסיק אף בשטר ובעי לברר ע"ש לכל הפירושים

בעי חזקה ושטר ומ"ש הכא דלא בעי עדים וסגי בטהורה אני, בני שאלה גדולה שאלת אך עיין בחו"מ סימן ק"מ סמ"ע ס"ק ד' מתרץ זה בשבוי' הקילו היינו בממון כרבי ובשבוי' הקילו כרשב"ג כדמצינו יבמות (ס"ד:) לענין חזקה נישואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרשב"ג ומו"ק (כ'.) יחיד ורבים הלכה כרבים ובאבל הקילו והלכה כיחיד וכן בעירובין, ע' עירובין (מ"ו:):

והנה בנוב"י אה"ע סימן מ"ו ד"ה והנה מביא בשם תשו' שבי"ע פלוגתא דרבי ורשב"ג וידוע דהלכה כרבי מחבירו וכ' עליו דזה שגיאה ממנו כו' ואם אמרו הלכה דרבי מחבירו אבל לא אמרו הלכה כרבי נגד רשב"ג וצ"ע מרא"ש פ"ג דמו"ק סי' ע"ט כ' הלכה כרבי אפי' נגד רשב"ג וראי' ע' רש"י סנהדרין (כ"ג ב') ורשב"ם ב"ב (ק"ע:) דהלכה כרבי נגד רשב"ג וכן כ' ש"ך יו"ד סימן קכ"ז ס"ק כ' וצ"ע ושם בכתובות (כ"ג.) הני שבוייתא דאתיין לנהרדעא אותיב אבוה דשמואל נטורי בהדייהו א"ל שמואל ועד האידנא וכו' א"ל אלו בנתך הווין מי הוית מזלזל בהו כולי האי הואי כשגגה וכו' ואישתביין בנתי' דמר שמואל וכו' וצ"ע ממו"ק (י"ח.) גבי פינחס אחוא דמר שמואל כי האי גוונא ואיקפיד שמואל לית לך ברית כרותה לשפתים וכאן לא אמר שמואל כלום נ"ל כקידושין (ל"ב.) א"ל שמואל לרב יהודה לא תימא לאביך הכי וכו' אבא מקרא כתוב בתורה וכו' ובירושלמי כאן בנתי' דשמואל אישתבאין ומתחיל מחטא חנניא אחי ר' יהושע שעיבר שנה בחוץ לארץ והדברים נפלאים כבר הגיד לי מה שאמר הגר"א:

ונראה כי ידוע דסוד העיבור הי' מסורה בידיהם ממשה רבינו ע"ה והי' ידוע רק לנשיאים וגדולי הדור ע' כתובות (קי"א.) שלא יגלה הסוד רש"י סוד העיבור ובזה מפרש המדרש החודש הזה לכם [והוא מג' דברים שנתקשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ע' מנחות (כ"ט.)] הה"ד יהי' לך לבדך ואין לזרים אהך היינו שלא לגלותו וע' שבת (ע"ה.) כל היידע לחשוב בתקופות ומזלות ור"ה (כ"ד וכ"ה.) דר' דוסא ור"י רצו לעבר החודש ור' גמליאל קיבלן ואמרינן בגמרא כך מקובלני מבית אבי אבא פעמים שבא בארוכה וכו' ואחרי שחנניא הי' בן אחי ר"י בודאי למדו סוד העיבור ואחרי אשר ירד חנניא לבבל והתחיל לעבר שנה כברכות (ס"ג.) חרה אפם של גדולי ארץ ישראל ושלחו לו כי לא יעשה כן [למען כל עם ד' בחוץ לארץ לציון ידרשו ויהי' בעזרם בכל עת לפרנס חכמים שם ע' דוגמא שה"ג בעת שנשתבאו הד' גדולים ומהם הי' ר' משה ורבוני חנוך ונמכרו לשפניא ושמח המלך כי מעתה לא יצטרכו לבבל עוד] וכן קיים חנניא שלא עיבר עוד בחוץ לארץ הבל חכמת סוד העיבור למד לבני הישיבה ומסרו ולמדו דור אחר דור עד הגיע לשמואל ירחינאה ע' ב"מ (פ"ד:) והוא שלח לר' יוחנן חשבון גדול מסוד העיבור

ע' חולין (צ"ה:) ודבר זה גרם לבני ארץ ישראל כי הושפל כבודם במדינת חוץ לארץ, וידעו היטב הדק לחשוב בתקופות ומזלות עד אשר עלתה ידם על יד ת"ח שבארץ ישראל ובפרט שמואל הלך וגדול הראה גדולות ונפלאות גליא לדרעי' ונפל נהורא בבי מדרשא וינהו כל בית ישראל אחרי חשבנותיו כי קלע אל השערה ולא החטיא וישתבחו בערי חו"ל כי באו עד קצי חשבון העיבור ולא עליהם לשאל לאר"י ולכן חשבו ת"ח שבא"י עון לאנשי בבל וחכמיהם כי המה הסבו כי לא מציון יצא תורת החשבון ואמרו כי עי"ז גרם שנשתבאו ומתו בנתי' דשמואל כי למד היטב סוד העיבור ומתחיל החטא מחנניא כי הוא הי' הראשון שלמד החשבון בבבל והחל רד כבוד חכמי ארץ ישראל עד הגיע לשמואל ואחריו הכבידו כי יצא שמו בכל הארץ והבן:

ומה שהביא מתוס' בב"מ (ג':) מה אם ירצה לומר מזיד הייתי והק' הא אין אדם משים עצמו רשע ותי' דאומר דרוצה לעשות תשובה שלא להביא חולין לעזרה ומעלתו רוצה לתרץ דאכל חצי שיעור במזיד וכו':

ונראה לתרץ לפי"מ דפסקינן ביו"ד סימן קי"ט וסימן ש"י וחו"מ רל"ד במוכר טרפות ואכלו אז מחויב המוכר להחזיר להם הדמים שנפשו של אדם קצה באכילת איסור והא תינח כשהי' שוגג ולא ידע אם זה איסור אבל אם במזיד אכל דברים אסורים בודאי חייב לשלם כמה שאכל והנה בקרבן חטאת יוכל לפטור בחטאת בת דנקא ע' כריתות (יו"ד:) בתוס' ושם (כ"ב.) וכ"ד בש"ס:

ומעתה נוכל ליישב קו' תוס' הא אאמע"ר וי"ל דמיירי באחד שקנה שומן או החלב ושוה הרבה ואכלו ובאו עדים ואמרו שחלב הי' וחייב חטאת וזו אפילו בת דנקא היינו שאכלו שוגג שאז חייב חטאת וממילא פטור מתשלומין דנפשו של אדם קצה בהם ובא הוא ואמר שבמזיד אכל ובזה פוטר עצמו מחטאת וממילא מתחייב עצמו בתשלומין שהם יותר שוים מאשר הי' צריך לתת עבור החטאת דנקא והיכא שמפסיד ממון אמרינן אדם משים עצמו רשע כב"ש אה"ע סימן קט"ו ס"ק ג' וז"ל ה"ה אם היא מודה שהכשילתו אע"ג דאין אדם משים עצמו רשע מ"מ להפסיד ממון אדם נאמן הודאת בעל דין כמאה עדים דמי עכ"ל ודו"ק, ובזה נוכל לתרץ קו' קהלת יעקב סימן י"ז בש"ס נדרים (צ"א.) אי ברצון כלום יש לה כתיבה ע"ר והק' הקהלת יעקב אמאי לא פריך מי מהימנא הא אין אאמע"ר ולפי דברינו אתי שפיר כיון דאמר הש"ס כלום יש לה כתובה ממילא היא נאמנת כיון דמפסדת כתובה וזה פשיטא לי באכל במזיד דבר איסור חייב לשלם כיון דבשאט נפש אכל לא שייך לומר דקצה באכילת איסור והבן:

ומה ששאלת אם מותר לנפח בפה ולא יהי' עי"ז איסור של בישול עכו"ם ומביא בשם ד"מ דמותר וכן הוא בב"י בודאי דבריהם א"צ חיזוק וגם לענין שבת מצינו ביצה (ל"ד.) רש"י ד"ה כולן חייבין מביא את האור משום מבעיר את הגחלת דכשהוא מוליכה היא מתלבה ע"כ מוכח ע"י הרוח חייב משום מבעיר וכ"ש נופח וכן לענין נזקין ב"ק (נ"ט:) ליבה חייב ושם (ס'.) ברש"י ניבה כשאדם מדבר מנענע בשפתיו ורוח יוצא. זאת חזיתי לכתוב לו לפי מסת הפנאי:

דברי הדו"ש באהבה:

סימן פד

ב"ה יום ה' לסדר קרח ג' תמוז תרצ"א סטניסראב. כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי מופלא ומופלג בתורה וביראת ד' טהורה כש"ת מו"ה אלטר נ"י שפירא מלפנים אבד"ק וויקנא ועתה בק' טשערנאוויטץ יע"א:

יקרתו הגיעני וש אנכי כי שלום למר ולתורתו כן יהי' תמידין כסדרן ויקבל תודתי עבור חיבוריו היקרים אשר שלח לי כן ירבה להפיץ מעינותיו חוצה. וע"ד השאלה בחרש וחרשת אי יכולין לגרש ע"י ב' שלוחים לווין כנהוג, הנה כבר ראו עיניו כל דברי האחרונים המדברים מזה והורו בזה:

והנה פשיטא לן דגם ע"י ב' שלוחים יכול חרש לגרש את אשתו החרשת ואם זה מהני בפיקחים וא"א דאורייתא מכ"ש דמהני בחרשין דקידושין ונשואין שלהם רק מדרבנן כיבמות (קי"ב:) כשם שהוא כונס ברמיזה באצבע כך הוא מוציא ברמיזה ובגמרא מ"ש חרש וחרשת דתקינו להו רבנן נישואין וכו' ואמרינן כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא וכשם שמהני בדאורייתא כך מהני בדרבנן ואין לומר דלא יהי' מהני ע"י שליחות בחרשין דמצינו בזבחים (ק"א.) דחכמים החמירו בדבריהם יותר משל תורה זה אינו דשם בתוד"ה וחכמים כ' כלומר חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר ממה שעשתה תורה לדברי' ע"כ אבל היכא דמהני בשל תורה מהני בשל דבריהם, ואך מצינו בסנהדרין (מ"ו.) שב"ד מכין ועונשין שלא מה"ת (ערש"י) וכו' אלא כדי לעשות סייג לתורה ע"ש וכה"ג מצינו בע"ז (כ"ו.) בתוד"ה והרועין כ' עשו חכמים חיזוק וב"ד מכין ועונשין שלא מה"ת ע"כ ועוד מידי היא טעמא דתקינו להו רבנן נישואין אמרינן שם ביבמות חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן ערש"י שדרכן להיות שלום ביניהם אפילו חרש עם חרשת וכ"ש שהאיש פיקח וכו' ע"ש וא"כ אם גם בהם אין שלום שוב לא תקנו נישואין כי הם בודאי אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעו רבנן לקד"מ והרי"ז דומה למה שאמר רבא גיטין (ע"ז:) אי אפשי

בתקנת חכמים שנעשה להנאתם שומעין לו והובא טו"ז יו"ד סימן שמ"ב ולכן אין לנו להחמיר בגירושין שלהם יותר מבשל פיקחין, ונוהגין לכתוב גט א' כמו שאר גיטין ועוד מום פין טופס א' כמובא בפ"ת קכ"א וע"י שלוחים לא אדע אם נכון לפי דברי נוב"י אה"ע סימן צ' מ"מ בזה גם בחרשין אינו מזיק דכל החשש של הנוב"י היא מטעם ברירה ובדאורייתא אין ברירה אבל הכא גט חרשין הוא דרבנן ובדרבנן יש ברירה כביצה (ל"ח.) הלכה כר"א בדרבנן יש ברירה:

ב) ובדבר השאלה שבמדינתם עושין יי"ש משמרי יין וחרצנים וזגים של עכו"ם ורבים מאחב"י ישתו לרוי' והנה הראש והראשון שיצא בכח דהתירא הוא ניהו הגאון חת"ס ז"ל בחיו"ד סימן קי"ז ויובא לפנינו וראיתי כי הביא דברי מג"א בס' ת"נ סקי"א וחלק עליו וז"ל במשכיר יורה לעכו"ם לבשל בו חמץ אסור משום רוצה בקיומו והיא מהטור פי' ב"י דלא יבקע היורה ומג"א לא ניחא לי' דהא היורה לאו איסור הוא וכ' דנעלם ממנו ש"ס ע"ז (ס"ה:) דלא נצטרי זיקי וכו' אלא ע"כ הזיקו והיורה הן הם גופי' החמץ ואסור להיות רוצה בקיומו, ול"נ דלא העתיק החת"ס לישנא דטור מכמו שהעתיקו מג"א ז"ל שרוצה בקיומו ע"י דבר אחר שלא יבקע הכלי ע"כ והיינו כע"ז (ל"ב.) רוצה בקיומו ע"י דבר אחר רש"י ישראל רוצה בקיומו של יי"נ ולא בשבילו אלא בשביל החרס ע"כ וכפי שהבין חת"ס לא הוי מחמת דבר אחר רק רוצה בקיומו של יי"נ וחמץ גופא:

ואולם המג"א יפה פירש שרוצה בקיומו של חמץ שיהי' נשאר ביורה שלו לא בשביל החמץ אך בשביל קדרתו שלא תפקע והיינו ע"י ד"א וכן בע"ז רוצה שהיי"נ וזיקי דלא נצטרי לא בשבילם אך כדי שגולפו ישאר אצלו ע"ש ברש"י והכא בע"ז עם דברי מג"א חדא הוא ועולים בקנה אחד:

והנה החת"ס התיר השמן מחרצנים וחילי' דילי' מרבינו יונה ואחריו החזיק הח"י וגם המקור חיים הביא ראי' נכונה מכריתות (ה'.) לדברי ר"י ז"ל מ"מ נראה דחי"ע לא סמך לכתחילה על ר"י כיון מהירושלמי לא מוכח כר"י אך בדיעבד אם נפל מעט דבש לתבשיל ע"ש, ובאמת חידוש גדול לומר דבשר וסולת נהפך לדבש ואפשר לומר דיש עוד ספק דאולי נבטל הסולת בס' בדבש עוד קודם הפסח וכל הנבילה אולי הסריחה ואינה ראוי' לגר ומש"ה מיבטל בתוך הדבש, ובאמת לפי פשטיות הגמרא בע"ז (ל"ט:) דבש למאי ניחוש לה וכו' או משום גיעולי עכו"ם נוט"ל ומותר ע"כ מוכח דרק משום דבשר עצמו פוגם הדבש כתוס' (ל"ח:) ד"ה אי וע' יו"ד ק"ג וש"ך וטו"ז ולא קאמר דאולי כבר נהפך לדבש מזה נדייק לא כר"י ז"ל והחת"ס לפי הנראה אפילו לכתחילה מתיר מטעם דנהפך היין לשמן כסברת רבינו יונה:

ומאז הבאתי ראי' לדברי ר"י מנדה (ע'.) דשאלו אנשי אלכסנדרי' את ריב"ח אשתו של לוט מאי שתטמא ר"ל אי נלך בתר מעיקרא והי' בשר אדם ומטמא או נלך בתר השתא דמלח היא ואינו מטמא עתו"ס ב"ב (כ'.) ד"ה והמלח וזה הוא פלוגתא ר"י ודעימי' כמג"א רט"ז ובכ"מ בש"ע יו"ד ואו"ח טו"ז וש"ך וע"ז השיב ריב"ח מת מטמא ואין נציב מלח מטמא והיינו דאזלינן בתר השתא ע"ש בספרי הקטן "דברי דוד" מש"כ עוד בזה:

ולכן נראה דהיכא דהשינוי בא ע"י שמים דנעשה מעצמו כמו דם נעכר ונעשה חלב וכמו אפרוח מביצה טריפה והמוסק ואפשר גם אם נפל מעצמו נבילה לתוך דבש ומעצמו ע"י הטבע נהפך לדבש וכל זה ניכר כי מאת ד' היתה יש להתיר ע"י שינוי זו, אבל דבר שאסור בהנאה כמו עכו"ם ויי"נ אף שע"י אדם נעשה הרבה שינויים בהם ושינוי לדבר המותר בודאי עומד באיסורו הראשון כמו דאמרינן בע"ז (מ"ו:) המשתחוה לקמת חיטין מהו למנחות יש שינוי וכו' אין שינוי ורש"ה ד"ה אין כ' מאי מהני להו שינוי וכן הנעשה מהם נאסר דהא הנאה ותוס' שם (מ"ט.) ד"ה שם כ' באיסור הנאה יש לאסור הגידולין שגם זה הנאה אבל באיסור כילה אין לאסור הגידולין שאינו אוכל האיסור עצמו ע"כ, וממנו נקח דגם באיסור אכילה לבד כל מה שיוצא ממנו אסור וטע"כ דאורייתא ובפרט טעמו וממשו כתוס' ע"ז (ס"ז.) ובכ"ד בש"ס מאי אמרת פנים חדשות באו לכאן דהיינו דמעיקרא הי' יין וטעם יין והשתא שמן ממשו וטעמו יי"ש וכמו יי"ש וטעם יי"ש הא מצינו ביומא (ע"ה.) כל המינים טעמו במן טעמו וממשו ע"ש והיינו מי שהי' רוצה שהמן יהי' לו במקום בשר הי' לו טעמו וממשו ומעתה הכי נימא דאין זה ממן א"ו כל היוצא מהמין שמו עליו אם לאיסור אם להיתר. היוצא לנו מזה דאם חכמי זמנינו העושין ע"י טעכניק שלהם מחרצנים שמן או יי"ש והיא דמהפכים טעם יין שיש בחרצנים וזגין ושמרי יין בודאי אסור השמן או היי"ש לאיש ישראל לאכלו ולשתותו ואם אי אתה אומר כן מחר יעשו מחלב או חזיר יי"ש ומשארי איסורי אכילה יי"ש או שאר מיני דהיתרא ובודאי אסורים באכילה, ולכן אם החרצנים והזגים יש בהם טעם יין וממנו עושים יי"ש אסור לשתותו וכל היוצא מהטמא טמא, וזה היא דעת הצ"צ הובא בפ"ת יו"ד סי' קכ"ג סעיף ט"ו ע"ש:

אולם אם נדע כי כלה כל הלחלוחית היין מחרצנים וזגים ושמריו ולא נשאר מאומה מהיין כי אם יוציאו מהם יי"ש יהי' מותר דחכמים לא אסרו רק יינם ובהם אין שום יין כמו שכ' המחבר בסי' קכ"ג סט"ז שתמצית יין הנקרש וכו' כבר כלה כל לחלוחית היין שבו וכעפר בעלמא הוא והיטב אשר דיבר דגמ"ר שם על ש"ך ס"ק כ"ו דכ' כל איסור שבהם הוא לחלוחית יין המעורב בהן וכו' אבל אם שרפם כלה לחלוחית יין שבהם וכו'

והשמרים לא נאסרו מעולם ודפח"ח, ולכן בנידון שלפנינו לא נדע כיצד עשייתן ומאוד ראוי לספק אם יהי' נעשים בהכשר כמו שהוכחנו ומן הדין ראוי שלא לשתותו כל איש יהודי עד אשר יחקרו עשייתן:
ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן פה

ב"ה יום ה' לסדר ויקרא ט' אדה"ש תרצ"ב סטניסלאב. כבוד הרבני המופלג חריף ושנון ירא וחרד מוה"ר יעקב שאהר נ"י בעיר וק"ק טלוסטע יע"א:
יקרתו הגיעני ואינני מכירו מתמול שלשום אך מכותבי מכתבו ניכר שהוא מחובשי ביהמ"ד לכן הנני להשיבהו דבר, א' העמיק שאלה אודות המנורה בביהמ"ד שנעשה משולש כזה $$ציור בספר$$ ועלי' עומדת ז' קנים פתוחות אי יש בה לאו לא תעשון אתי וכל יקר הפוסקים הראשונים ראתה עיניו גם האחרונים שפיר חזי:
ול"נ דאמרינן בע"ז (מ"ג.) לא יעשה אדם בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם שלחן תבנית שלחן מנורה תבנית מנורה אבל עושה של ה' ו' ח' ע"כ ורש"י ד"ה בית בארכי ורחבו ורומו וכו' ע"כ ודברי רש"י נפלאו ממני ואין אלו אלא דברי נביאות מנ"ל הא גם יש להבין מה שפירש"י שם ד"ה אבל וכו' של חמש פי' רש"י נרות ושל ששה ושל שמנה ע"כ וצ"ע למה צריך לפרש נרות הא מזה מיירי הכא והנה באלפס ורא"ש ומחבר ביו"ד סי' קמ"א העתיקו הברייתא כצורתה כמו שאיתא הכא בע"ז אולם הרמב"ם בהל' ביהב"ח פ"ז הל"י העתיק בית תבנית היכל אכסדרה תבנית אולם חצר כנגד העזרה וכו' ומנורה בצורת מנורה וכו' ע"ש וי"ל למה שינה מלשון הברייתא:
ונראה דברייתא זו נמצאת בג' מקומות בש"ס היינו בע"ז מנחות ר"ה וידוע ממס' סופרים פ"ו ג' ספרים מצאו בעזרה וכו' וקיימו שנים ובטלו אחד ע"כ ולכן גם כאן בב' מסכתות כתוב כמו שהעתיק הרמב"ם ודבריו המה מדויקים כזהב מזוקקים, ומעתה נבין מה חילוק יש בגירסא זו ונראה דתבנית היינו שוה בשוה הראשון עם השני כמו וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר כלומר לא תחסר מאומה כאשר אלי מראה אותך תובת כנגד מצינו כי אינו דומה אל השני בכולו רק במקצת בשיווי או במשקל וכיוצא ע' קידושין (נ"ג.) מנחות כנגד זבחים וכו' מנחות כנגד עופות ובשבת (קמ"ח:) מנה גדולה כנגד מנה קטנה ע"ש:
ומעתה נבין דברי רש"י בית תבנית היכל דמוכרח להיות שוה בשוה כמו שפירש"י וכן אכסדרה תבנית אולם מוכרח להיות שוה בשוה כמו שמוכח מתיבת תבנית ולכן פירש"י

במנחות (כ"ח:) שהאולם הי' רחבו עשרים וגבהו ארבעים למען ידע להזהר שלא יעשה כן אך פחות או יותר ובתוס' בכל אלו המקומות יש שינוי לשון מאחד על השני ובתוס' ר"ה (כ"ד.) מבואר יותר וזה אכסדרה תבנית אולם לא יעשה בדקדוק כמו בית תבנית היכל וכמו שפירש"י וכן דעת הרמב"ם כפי העתק ומשמעות הלשון אבל מנורה כנגד מנורה וכן השאר אפילו אינו דומה בגבהו ורומו ומתכונתו ג"כ עובר על לא תעשון וכן השאר והעיקר במנורה דאסור אם יש עלי' שבעה נרות אף דאינן עשוין להחזיק בכל נר חצי לוג שמן ואף דאין מחזיק שמן כלל ותמכתי יתדותי דרש"י פירש חמש נרות או של ששה נרות ע' ר"ה שם אבל שמונה נרות רשאי לעשות וכן מוכח מתוס' יומא (נ"ד:) דרק בהיכל ואולם בעושה בית ואכסדרה כמידתן ממש והשאר לא ובסוף דבריהם לא נראה כן וסתרי אהדדי ויצא לנו הדין כן בעושה ז' קנים ויש עליהם שמנה נרות רשאי לעשות כח"צ בתשו' סי' ס' אולם אם עושה שמנה קנים ועליהם שבעה נרות אסור לעשות וזה לא כח"ל שם שהתיר גם בזה דלפי זה מה שמוכח מדברי רש"י העיקר קפידא בנרות כמה יש וז' נרות אסור ולכן כפי מה שהוכחנו עובר על לא תעשון על המנורה שצייר כ"ת כיון דיש שם שבעה נרות היינו דמעמידין בכל קנה נר אחד ובודאי כשר הדבר להסיר חתיכת הברזל אשר הנרות עלי' ולתקנה לעשות שמנה נרות ואפילו לדיעה שהובא בפ"ת שאם כבר עשה יוכל להשתמש זו רק בעשאה נכרי אבל עשאה ישראל לא כי יוכל למיפק מיני' חורבא וילמדו תוכים דשרי לעשותו כה"ג ע"י ישראל ועוד הגע עצמך התורה אמרה לא תעשון והיא עומדת בבית התפלה להעלות נרות לשם ד' ע' או"ח תקי"ד טו"ז ומג"א דאפילו ביום יש מצוה בהדלקת נרות בביהכ"נ וכמעט היא מצהב"ע ואין זה מברך וכו' והבן:

ב) וע"ד אשר בקשה נפשו לדעת חו"ד בענין הראדיא שנשמע למרחוק אלפי אלפים פרסאות אי יש איסור מושב לצים בשמיעת דברי עגבים וכיוצא בזה גם אי יש בזה משום קול באשה ערוה כיון דהקול בא אל השומע ישר ודומה לו כאלו המזמר עומד לפניו והוא שומע היטב הדק אי שרי או אסור והנה לענין אי הוי מושב לצים בודאי אין לישב ולשמוע כמו דאמרינן בע"ז (י"ח:) וראה שם את הנחשים ואת החברון וכו' הרי"ז מושב לצים וכו' הא למדת שדברים הללו מביאין את האדם לידי ביטול תורה וע' באו"ח שט"ז ומג"א ויש לעיין בע"ז איתא אין הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות וכו' ומקום שאין מזבלין אסור מפני מושב לצים ושבת ק"נ אמר ר"י הולכין לטרטיאות ולקרקסיאות לפקח על עסקי רבים בשבת ערש"י שם ומוכח לפקח עסקי רבים אף שמושב לצים מותר לילך שמה וע' מגילה (ו'.) תוד"ה טרטיאות ומג"א סי' קנ"ד ס"ק י"ד ודגמ"ר שם:

ולענין קול באשה ערוה היא ברכות (כ"ד.) א"ש קול באשה ערוה שנא' כי קולך ערב ומראך נאוה וכן היא בנדה (ל"א:) מפני מה אשה קולה ערב וכו' שנא' כי קולך ערב וכו' והנה באה"ע סי' כ"א פסק המח' ואסור לשמוע קול ערוה וכו' ב"ש אבל קול פנוי וכו' מותר ויש להבין מנין למחבר דוקא קול ערוה אסור כי שמואל אמר סתם קול באשה ערוה מוכח אפילו פנוי' ונראה שיש לדייק מנביאים הראשונים (שמואל א' י"ח) ותצאנה הנשים לשיר וגו' ותענינה הנשים המשחקות ע"כ הרי דנשים הרימו בכח קולם בשירה ובזמרה אך אי נימא דקול פנוי' שרי לשמוע אתי שפיר ועל כרחך שמואל בערוה מיירי וכן מצינו בעזרא ב' ס"ה ולהם משררים ומשררות וע"ש אלא ודאי שם מיירי בפנויות ואולם מאי דאמרינן בסוטה (מ"ח:) זמרי נשי וענו גברי כאש בנעורת ורש"י משום קול באשה ערוה מוכח אפילו בפנויות כה"ג אסור כן מוכח ע"ש:

וכ' הב"ש קול דיבור של הערוה מותר ונראה שכן מוכח מאבות פ"א אל תרבה שיחה עם האשה ק"ו בא"ח לא ירבה אבל דיבור מועט מותר וכן מוכח בנדרים (כ'.) מייתי אל תרבה וכו' וכן מוכח בעירובין (נ"ג:) ברורי' דביתהו דר"מ שאל לה ר' יוסי באיזה דרך נלך ללמוד (ע' ע"ז (מ"ה.) בתוס') והיא א"א דמתה קודם בעלה ע' ע"ז (י"ח:) ברש"י ואיך דיבר ר"י עמה א"ו דיבורה מותר לשמוע וכן יבמות (ס"ה:) שנאי מנא יהודית דביתהו דר"ח ואתאי לקמי' ושאלה אי מיפקדה אפו"ר והי' ס"ל דשל אחרת היא ושמע דיבורה והבן:

אכן בעיקר השאלה אי אמרינן קול ערוה אסור לשמוע מרחוק מאה פרסאות וכיוצא נראה דאינו אסור לשמוע אם אינו מכירה פנים אל פנים ולא ראה אותה מעולם וממקומו הוא מוכרע קול באשה ערוה שנא' כי קולך ערב ומראך נאוה משמע שמכירה וראי' מע"ז (כ':) ולא בבגדי צבע של אשה אמר ר"פ במכיר בעליהן מכ"ש הכא כי קולך ערב משמע דוקא שמכירה ושם בע"ז (כ':) אמ"ר דייקא נמי במכיר בעליהן מדלא קתני בבגדי צבעונין ובזה נבין דברי הגמ' יבמות (ע"ו.) אלא אמר אביי מעבירין קמי' בגדי צבעונין ופירש"י בגדי צבעונין של אשה ומאי חידש בזה אלא לפי בגדי צבעונין משמע שאינו מכירה ואפי"ה מהרהר ולכן פירש"י של אשה אא"כ שמכירה וכן משמע במגילה (ט"ו.) ד' נשים יפיפיות וכו' יעל בקולה מהרש"א ע"י דבורה וקולה תבע לזנות ע"ש ובזה יונח לנו מעט מה דאמרינן בנדרים (נ"א.) א"ל ב"ק לברחי' דרבי למחר שתינו חמרא בריקודא דאביך ובקרקני דאמך ופירש הר"ן שתהא אמך מקרקרת ומזמרת לפני ע"כ הא קול בא"א ערוה ולפי דברינו נוכל לומר שב"ק לא הי' מכיר אשת רבי והיתה מזמרת בבית אחר והעיקר אצלינו כסוטה (ח'.) אין יצה"ר שולט אלא מה שעיניו רואות ומה דמייתי

כת"ה מס"ח סי' קע"ב אין ראי' לכאן דאנו דנין לדין הש"ס ולפי דברי שמואל קול באשה ערוה והבן:
ובזה אסיים ודו"ש:

סימן פו

ב"ה ג' שופטים כ"ח אב תרפה"ל סטניסלאב.
שלום רב אל כבוד ידידי הרב הגדול החריף ובקי כש"ת מו"ה צבי הירש נ"י לנדא אבד"ק וויטקאב יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני נכון למועדו ושאלת חכם כולו תשובה. עד"ש אי שרי למיעבד הכי ללוות הסך מאה דאלער שמונחים אצל אחד להניח להבאנק וחמשה אנשים יערבו בחת"י ע"ז למתי יאבו אנשי העיר ויחזירו להם המעות כמו שמתחלה היתה הכסף הזה מונח ע"מ לבנות הביהכנ"ס ע"כ:
והנה כת"ה כל יקר ראתה עיניו הפוסקים בזה בשו"ע או"ח סי' קנ"ג ס' ז' וסי"ג גבי מעות לצורך ביהכנ"ס ולבנותה ובא להם דבר מצוה מוציאין בה המעות עטו"ז הביא מקור דין זה מב"ב (ג':) גבי זוזי ומחתי' מאי א"ל דלמא מתרמי פדיון שבוים וגירסא אחרת דלמא מתרמי מילתא דמצוה ויהיב להו ורמב"ם אזיל לגירסא זו ומתיר לכל דבר מצוה, וי"ל מנ"ל למיזל בתר גירסת הרמב"ם דלמא הגירסא של פדיון שבוים עיקר ואין להלוות וכ"ש להוציא עטו"ז ומג"א על מצוה אחרת חוץ על פ"ש:
ונראה דמצינו במלכים (א' ז' נ"א) ויבא שלמה את קדשי דוד אביו בית ד' וכ' רש"י וי"א כך אמר שלמה רעב הי' בימי אבי שלש שנים וכו' והי' לו לבזבז הקדשות הללו להחיות בהם עניי ישראל ע"כ ובודאי דברי רש"י ממקום קדוש יהלכון מקור מקומו טהור מש"ס או מדרשים, והרי אתה רואה דאפי' ביהמ"ק דמצוה ד' לבנותו וגבו על זה אמר שלמה שהי"ל לבזבז לדבר מצוה צדקה מכ"ש מעות שגבו לביהכנ"ס לאו דוקא פד"ש דההד"ד שאר מצות וכן מצינו בירושלמי שקלים שלהי פ"ה בכנישתי' כמה ממין שקעו אבותי כאן א"ל מי לא הווין בני אינשא דילעון באורייתא וזה מוכח דגירסא דלמא מתרמי דבר מצוה ויהבי עיקר והוא גירסת הרמב"ם, ועוד יש לומר דמאי דאמרי' גבי זוזי וכו' ופירש"י לצורך ביהכנ"ס החדש ומונח ביד הגבאי וכו' ע"כ מוכח דכבר יש כל המעות עבור ביהכנ"ס לבנותה עטו"ז יו"ד ס"ס רכ"ח ד"ה מחצה כ' ויבנו ביהכנ"ס היינו כל הבנין ע"ש וגם כאן מוכח דיש בידם כל המעות לצורך הבנין ואפ"ה דמתרמי דבר מותר ללקחן מכ"ש בנידון דידן דיש הכסף עבור הבנין וכמעט לא נוכל לבנות רק מעט

מזעיר בודאי מותרים הציבור ללוותם עבור טובת בני העיר שהם דלים ורקים, ועוד אני אומר דאף אחד מהימין על הסך מאה דאלער להיות נאמן על זה כב"ב (ח':) ויו"ד סי' רנ"ו אבל מ"מ אם יהי' אנשים שיתערבו כי אם יפול האחד חלילה נשארים האחרים וכהאי דאמרי' בב"מ (ק"ה.) מזלא דבי תרי עדיף וכן הכא אם רבים יערבו מיסתייע מילתא ויצליחו וישיבו הכסף לעת הצורך עד פ"א. זאת חזיתי להשיבהו ואשאר בזה:
הנני ידידו דו"ש באהבה:

סימן פז

ב"ה יום ד' פקודי בדר"ח אדה"ש תרצ"ב סטניסלאב.
ברכת טוב לכבוד ידידי ש"ב הרב הה"ג חריף ובקי בנש"ק חו"פ כש"ת מו"ה מרדכי דוד נ"י הורוויץ האבד"ק אילאנוב יע"א:
יקרתו הגיעני הראשון גם השני ושמחתי מאוד בהקשיבי משלומו הטוב כן יוסיף וכן ירבה ואני מוטרד מאד ולא נתנני הזמן לעיין ולהשיב על הראשון רק על האחרון. ע"ד אשר ראה"ק נתנו מגרעות מהשכר הקצוב להרב מדי שבוע 70 זהובים ועתה הורידו לארץ המחיר כמעט עד חמשים זהובים, והנה פשתה המספחת כמעט בכל ערי גאליציא וקול יללת הרועים כי שדד קצבתם גזלו חמסו מהם את שכרם אשר שקלו להם עד עתה מבלי טענה מוכרחת וכן עשו ויעשו לשובי"ם נ"י ובאמת לו הי' לאל ידינו כי עתה יצאנו לנגדם בחרב פיפיות לבל תעשינה ידיהם תושי' וידעו כי יש אלקים שופטים כי המה יהיו במורדי אור התורה וברגליהם ירמסון הת"ח כולם נקבצו כאיש אחד לכבות את גחלת התורה ולומדי' כי אם אין קמח אין תורה ולהשפיל את כבוד הת"ח עד עפר הגיע ואת אשר יעשו ראה"ק היא לא כדת של תורה עברו חוק המוסר חלפו תורת הרחמנות והישרנות, לו חיו הגדולים אשר הי' מלפנינו כי אז הוי מפקי פולסי דנורא ובמקל עוז ובמקל חובלים הלמו ומחצו ראשם וגוערים בהם בנזיפה עד אשר ברחו לרחוק ויברחו להחבא בחורי עפר ולעטלפים ובודאי עתידין ליתן את הדין וישלמו להם שבע על חטאתם:
והנה עיני כת"ה כל יקר ראתה מה שהובא באחרונים כי עפ"י דתוה"ק אין רשות לפחות ולגרוע לרבנים משכר קצבתם ונהפוך היא דמצינו בכתובות (ק"ה.) לא ספקו אע"פ שלא רצו מוסיפין להם ועליהן ובמק"א בארתי דברי הרמב"ם דפסק הם נשיהם ובניהם וע' חת"ס ח"ו סי' מ"ד ובודאי מסברא מחויבים לזון נשיהם ובניהם דאמרינן בשבועות (ל':) אשת חבר הרי היא כחבר ובכתובות (מ"ח) עולות עמו ואינן יורדות עמו ושם (נ"ב.)

פודה על עשרה בדמיו בתוס' דאשתו כגופו עור בעד עור וכן כ' גיטין (מ"ה.) ובשבת (קי"ד.) ת"ח בני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו היינו מה שהוא צריך לעשות לזון בניו ובני ביתו מחויבים הם לעשות עבירו, והנה אמרינן בסוטה (מ'.) ר' אבהו אימנו עלי' למוקמי' ברישא כיון דחזי לר' אבא דמן עכו דנפישי לי' בעלי חובות אמר איכא רבה רש"י חכם גדול וראי שיושיבוהו בראש וכו' ונותנין לו מנות ומעשירין אותו כדתניא יומא י"ח.) והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו ע"כ ומנ"ל לרש"י לדרוש זאת על ת"ח ונראה בנדרים (ס"ב.) ובני דוד כהנים ר"ן שהי' דינם ככהנים מה כהן נוטל בראש שנאמר וקדשתו אף ת"ח נוטל בראש הרי ממנו נקת דת"ח דינו ככהן אבל מנ"ל שיהי' דינו ככהן גדול דאמרינן בהוריות (י"ג.) ת"ח יקרה היא מפנינים מכה"ג הנכנס לפני ולפנים ובע"ז (ג'.) נכרי העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול כ' תוס' נכרי ככהן גדול ות"ח גדול מכה"ג וזה שכ' רש"י על ת"ח והכהן הגדול מאחיו גדלהו משל אחיו וכיון בכה"ג כן ק"ו בת"ח והשתא דאתינא להכי דת"ת דינו ככהן מזה נוכל למידק דאין לגרוע לת"ח משכר קצבתו דהתורה זיכה לכהנים כ"ד מתנות וכי ס"ד דאם יש הרבה תבואות ובהמות לשחוט ובכורי אדם ובהמה וכו' וכי בעבור זה יגרע מערכו אל הכהן ומחויב לתת לכהן מתנותיו כפי שציותה התורה ומעשרותיו כפי ששיערו חכמים אפי' עשיר ומזה נלמד לת"ח כי אינם רשאים לגרוע מכסף קצבתם כפי שנתנו לו עד עתה ולו חכמו ישכילו עוד יוסיפו ומר עוקבא בכתובות (ס"ז:) יוכיח וע' שקלים פ"ב מ"ד הי' שוקלים דרבונות וכו' חזרו לשקול טבעין ובקשו לשקול דינרין ולא קבלו מהן והיינו הדבר הקצוב אין לפחות ולגרוע כמו שכתבנו כנ"ל:

ב) ובדבר הבית של הקהל אשר הכינו וגם יסדו מכבר הימים לאסוף הביתה אורחים ולתת להם מקום ללין גם היא הי' בית טהרה עבור הב"מ אשר הי' מביאים מהכפרים הסמוכים ועתה נחרב הבית ורוצים הקהל לשכללו ולבנותו על תלה בעצי אילנות העומדים על בית החיים אי כשר למיעבד הכי, והנה בתוס' מו"ק (ה':) ד"ה יש כ' בשדה שאבד בה קבר אינה ניטעת כל נטע ע"כ ומשמע דכך היא כבוד המתים ע"ש ואולם בתוס' מגילה (כ"ט.) ד"ה אין מוכח שמותר ליטע אילנות על בה"ק ולהנות מהם כיון שאינם על הקברים עצמן מוכח לכאורה דיכולון ליטע וי"ל ומ"מ מוכח דגם מאילן שעל הקבר שאינו יכול להנות ממנו היא רק משום כבוד המתים וי"ל מדוע לא חששו משום איסור הנאה דהאילן נתגדל וצומח מקרקע וגם זבל המת מועיל לזה ע' ע"ז (מ"ת: מ"ט.) וע' או"ח תמ"ה מג"א בע"א זוז"ג אסור וידוע דמת ועכו"ם איתקש להדדי:

ובאמת מוכח מש"ס וש"ע דגם אילנות שעל הקברים היא רק משום כבוד המתוס עיו"ד סי' שס"ח ברמ"א דמותר הפירות מאילנות שעומדים על הקברים כדי להציל הקברות מיד עכו"ם ומצינו בסנהדרין (מ"ח.) והיא משנה שקלים פ"ב מותר המתים למתים מותר המת ליורשיו דקא מחיל זילותי' לגבי יורשים דליתהני מיני' ומצינו מו"ק (כ"ז:) בראשונה הי' הוצאות מת קשה לקרוביו וכו' עד שבא ר"ג ונהג קלות ראש ויצא בכלי פשתן עתו"ס הרי דמת של ר"ג מחל על כבודו לקברו בכלי פשתן בשביל לעשות טובה עם מתים אחרים וכן שם ובתוספתא דנדה פ"ט שהי' מניחין מוגמר לפני חולי מעיים וחזרו להיות מוציאין לפני כל א' ואחד לפני כבוד המתים הרי דיכולין לתקן לעשות כן למתים שאינו לפי כבודו כדי שיהי' לכבוד מתים אחרים מכ"ש הכא דיוכלו לכרות אילנות מבית הקברות כדי לתקן בית טהרה עבור המתים וניחא להו הנקברים וימחלו כבודם כדי לכבד שאר המתים וימצאו מקום לרחצן ולסוכן כנהוג ובפרט דאין זה אילנות יותרת הכבוד למתים וטוב להם כי יהי' המקום חפשי מאילנות כדי שיוכלו קרוביהם לבוא בניקל אל מקום הקבר. זאת חזיתי להשיב כפי מסת הפנאי ולא עת לפלפל הרבה בזה:

והנני ידידו ש"ב הדור"ש באה"ר:

סימן פח

ב"ה יום ועש"ק בשלח ט' שבט תרע"ו לפ"ק סטניסלאוב. הנני נוטה כנהר שלום אל נושך ספיר ויהלום ה"ה כבוד אהובי ידידי הרב הגדול חריף ובקי בחדרי תורה זית שופכני כש"ת מו"ה הלל נ"י שפערבער אבד"ק יאזלאוויץ כעת אבד"ק זבאראז יע"א:

בדבר השאלה מה שכתב באה"ע בסדר חליצה בסי' קס"ט ס"א ויש מחמירים שלא יהי' בהם שום מום ע"כ ועלה ונסתפק אם גם בכלל מומים שבסתר אשר לא יראו החוצה ע"כ, והנה כת"ה עיניו ראו ותעידהו כי טרדותי רבו כמו רבו והן היום לקחתי לי מועד לעיין בזה מעט. הנה במס' בכורות (מ"ג.) שם חשיב מומי אדם שפוסלין הכהנים לעבודה יש מהם לאווין ומחיל עבודה ויש מהם רק עשה ואינו מחיל עבודה ויש מהם רק מרה"ע אבל ב' הראשונים הם מה"ת ע"ש, והנה מצינו כי גם בסנהדרין מוזהרין שלא יהי' בהם מום כמו שדרשו בסנהדרין (ל"ו:) אמר רנב"י אמר קרא ונשאו אתך בדומין ע"כ. משם מוכח דהדרשה הוא מהכתוב ונשאו אתך וא"כ ממילא גם בסנהדרין הי' הלימוד מה"ת: אבל במס' יבמות (ק"א.) מביא הש"ס דברי רב יוסף כולך יפה רעיתי וכו' ע"ש מוכח דהדרש יוצא מכולך יפה וכן כתבו תוס' ד"ה יפה כי אין סברא לפסול בע"מ מהכתוב

והתיצבו שם עמך דהתם ליכא עבודה ע"כ, וכן מוכח מתוס' שנהדרין שם ד"ה אתך, ומעתה היוצא לנו מזה דפסול כהנים היא מה"ת אבל פסול מומין מסנהדרין היא מדברי קבלה מכולך יפה רעיתי וגומ' וע"ז יש להקשות עד האידנא מאן אמרה ומנין לנו קודם שה"ש וי"ל גמרא גמירי לנו ואתא שלמה אסמלה אקרא וכה"ג מצינו בכ"ד בש"ס ע' יומא (ע"א:) תענית (י"ז:), והנה נפ"מ בין מומי כהנים שהם מה"ת ובין מומי סנהדרין שהם הלל"מ ואח"כ אסמכה אקרא דמומי כהנים שהם מה"ת בספק מומין אמרי' ספיקא לתוחרא וגבי מומי סנהדרין שהם הלל"מ אמרי' ספיקא לקולא ע' פמ"ג פתיחה לאו"ח דיש סוברין כן ויש ראי' מביצה רש"י (דף י'.) ד"ה כולם כ' דגזרו חכמים על מקום שהוא דרך יציאות הטומאה ושם (ל"ח.) ד"ה בדאורייתא שהוא הלל"מ דרך יציאת המת וכו' ע"ש וע' ברכות (ל"ו.) ערלה בחו"ל מדברי סופרים ומש"ה ספיקא לקולא:

ובזה יתורץ לנו מאי דמוכח בסנהדרין (י"ז:) בביתר הי' שלשה וביבנה הי' ארבעה ר"ע ור"י ר"א ושמעון התימני דהי' שם סנהדרין ור"ע הי' אחד מהם וכן מוכח מכות (ז'.) אלו היינו בסנהדרין פירש"י בימים שהי' סנהדרין דנו ד"נ ע"כ מוכח ביבנה הי' סנהדרין אך לא דנו ד"נ ולפי"מ דכ' רש"י בכ"ד ע' שבת (ק"נ.) ובכורות (נ"ח.) דר"ע הי' קרח א"כ איך הושיבוהו בסנהדרין הא חשיב לי במומי כהנים אך לדברינו קולא ממומי כהנים הוי רק כמו דרבנן ור"י מכשיר שם (מ"ג:) אפילו בכהנים וכבר כ' הפוסקים דראוי לסמוך עליו בשעה"ד זה היא בדבר דרבנן ע' טו"ז יו"ד סוס"י רצ"ב וע' דרכי משה אה"ע סי' קכ"ז וש"ך יו"ד סוס"י רמ"ב וע' פ"ח אה"ע סי' קס"ט מס' תוה"ש, והנה במומי ביצים איכא פלוגתא בין ר"י ור"א ב"י ור' יוסי ע' בכורות (ל"ט:) לר"י נתוק וכרות הוי מומא ולראב"י ולר' יוסי לא הוי מומא דהאי איתנהו ורמב"ם פ"ז מהל' בימ"ק פסק כר' יהודה:

וכתב הכ"מ משום דמסתבר טעמי' דר' יהודה ובאמת קימ"ל בכ"ד דר' יוסי ור' יהודה הלכה כר' יוסי ע' עירובין (מ"ו:) ועוד דהו"ל מכריע ע' תוס' מו"ק (כ"ו:) ד"ה תניא ונראה לפי"מ דהובא באו"ח סי' רי"ח מג"א ס"ק ג' בשם ל"ח וע' מחהש"ק דכן משמע במהרי"ק דהאי כללא ליתא רק בדברים הנוהגים אבל הלכתא למשיחא לא וע' נוב"י סי' קכ"ט לענין אבייר ורבא ג"כ הכי ומש"ה פסק הרמב"ם כר"י נגד ר"י, ולכן לענין הנוהג עתה בב"ד של חליצה הדרינן לכללא ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי ובפרט דודאי נכון לדמות ב"ד של חליצה לב"ד של סנהדרין ושם רק הלל"מ דהיא כמעט בספק דיני' כדרבנן ובדרבנן אמרי' כדאי לסמוך בשעה"ד:

ועוד אם אנו באין לדקדק אח"ז א"כ נאמר כמו שמצינו בגיטין (פ"ט.) א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו וכן גבי ב"ד ע' תוס' ע"ז (כ"ג.) ד"ה ותו, ותוס' ב"ק (צ"ו.) ד"ה נחלקו

התיומת וכו' דמאז ירד חולשה לעולם ע' מגילה (כ"א.) מימות ר"ג ירד חולי לעולם והי' למדין תורה מיושב ועוד מה נעשה באדם גדול כלוי סוכה (נ"ג.) ר"ש ור"ת מגילה (כ"ד:) רב יהודה הי' עיניו משונות לרש"י בכורות (מ"ד.) בר אבין ובר קיפוק דאיתהפיך כרעייהו יבמות (ק"ג.) רב כהנא ור' יוחנן ב"ק (קי"ז.) זה מסרחי' גבינה וזה פרטי' שפוותא ובסנהדרין (צ"א.) גביהה בן פסיסא ע"ש וקחשיב לי' גבי מומי כהנים ויש מה"ת ויש מפני מרה"ע, ועוד בזמנינו דנשרן שיניהם ובכורות (מ"ג:) פסיל להן מפני מרה"ע ולא ראינו מקפידין בזה כלל. מכל הלין נראה לי דרך חומרא בעלמא ובודאי ת"ח בעיר אין לו למנוע מזה רק לא יבחר לו עוד שנים או ארבעה אם ידע שיש בהם מומין גדולים הנראים לעין וגם בזה יש להקל לפי העת והזמן ותלוי בדעת הרב והחכם עיניו בראשו להבין דבר לאשורו ויעשה הכל במועצות ודעת והכל לשם שמים. זאת חזיתי לרשום עלי גליון ככל אשר הורני ד':

ובזה הנני ידידו הדור"ש באהבה המברכו בכט"ם:

סימן פט

ב"ה יום ג' חקת כ"ח סיון תרפ"ז לפ"ק פה סטניסלאב. להנ"ל.

יקרת מכתבו הגיעני בעת אשר אסון נורא קרני ל"ע כי נלקח ממני בתי ע"ה בת כ"ת שנה ד' ינחמני במדה טובה ומרובה ויאמר לצרותי די ושלום עלינו ועכ"י. וע"ד השאלה כי הוראה יצא לשנות מנהגן של ישראל בקהלתו והעמידו המצבות בביה"ח בצד אחד למרגלותיו של הנפטר אשר לא זה דרך ישראל סבא ומאוד רע עלי המעשה:

והנה אעפ"י שאין ראי' לדבר זכר לדבר יש מתוה"ק ויקח וגו' שם מראשותיו וישם אותה מצבה ר"ל דמצבה תהי' עומדת בראשו ולא ברגליו ומצינו בעירובין (נ"ג.) תוס' ד"ה וגשרים כ' בשם ערוך דנפש היינו ציון ועתה נקראת מצבה ובמו"ק (ה':) אין מעמידין ציון במקום טומאה ע"ש ברש"י וע"ש (ו'.) מצא אבן מצויינת דלפעמים אפילו ע"ג טומאה וע"ש (ה'.) רמז לציין קברות וכו' וצ"ע דלא מייתי מן מלכים ב' כ"ג מה הציון הלז וע' נדה (נ"ז.) מה שהק' תוספות מנ"ל לר"ש ציון כלל דנפקא מזה מה הציון הלז (ומזה למדתי דאף דאין קוברין רשע אצל צדיק כיו"ד שס"ב מ"מ היכא דקברו כבר א"צ לפנות משם עצמות הרשע מדלא צוה יאשי' על זה) ובמו"ק (כ"ה) חזיא רב חגא איבעית זקפי' לארוני' דר"ה ע"ש רש"י וצ"ע מב"ב (ק"א.) עשאה כמין נגר ולר"י קבורת חמורים היא זו וע' סנהדרין (פ"ב.) קבורת חמורים לרש"י מושלך ברחובות מ"מ קשה איך זקפי' לארונא דר"ה כי יהי' חלילה קבורת חמור וע' מהרש"א הביא לעיין בס' יוחסין ואין לי פנאי

וכת"ה הביא שיטת ר"ת פירושו של גולל מצבה וברכות (י"ט:) אמר"א בר"צ מדלגין היינו ע"ג ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל ולא לקראת מלכי ישראל אלא אפילו לקראת מלכי אוה"ע אמאי לימא אין חכמה וכו' ע"כ וצ"ע איך אמר"א בר"צ דהי' מדלגין לקראת מלכי ישראל דמוכח בכ"ד בש"ס דהי' אחר חורבן ואיך ראה מלכי ישראל ע' סוכה (מ"ד:) אמר אייבו הוי קאימנא קמי' דראבר"צ ופסחים (ד'.) אייבו קיים ועוד צ"ע מע"ז (י"א.) דהי' עוקרין משום כבוד המלך דוחין איסור משום צעב"ת דאורייתא ובמג"א או"ח ס"ס תרנ"ו משום אימת המלך דוחין לאו ע"ש וא"כ מאי פריך ואמאי לימא אין חכמה וכו', והנה כת"ה יודע כי שיטת ר"ת מוקשה וכבר הקשה ר"י בתוס' כתובות (ד':) ובכ"ד בש"ס ועש"ך יו"ד סימן שע"ג כ' בשם ב"ת דלענין גולל נקטינן כרש"י ע"ש ועוד דעל פי פשטות מוכח דמצבה בזקיפה וכן ויצב יעקב מצבה מוכת כן וראי' דמצבה בזקיפה ור"ת פירש שמניחין המצבה על הקבר, ומה שכתב כת"ה דלפי' ר"ת שמניחים האבן על הקבר אתי שפיר וי"א אף כתב שעל הקבר בהוריות (י"ב:) וגם הרמ"א יו"ד שס"ד שלא לישב על המצבה דלפי מנהגינו אין מציאות לישב על האבן, עש"ך שם ואסור להשען על המצבה ועוד בעירנו עושין מצבות קטנות והן בראשו של מת וכמעט שוכבים על הקבר ויוכלו לישב עליהן וניחא הכל:

ולכן מנהגינו תורה וע"ש ברמ"א יו"ד שע"ו וסי' ל"ט כי הוא מנהג קדמונים באשכנז וצרפת ואנו מבני בניהם וע' באה"ג יו"ד סימן פ"ב רשב"א והרא"ש כי אני מחזיק המסורה שלנו מחכמי אשכנז וצרפת שהיתה התורה ירושה להם מאבותיהם מימות החורבן, והנה כת"ה חושש לשנות ולחזור ולהעמיד המצבות שלא להוציא לעז על הראשונים ועל היראת הרב ז"ל בענין זה מצינו הרבה כמו בסוטה (ט': ל"ב:) שלא להוציא לעז על מי המרים ושם (מ"א.) שלא להוציא לעז על ד"ת וסנהדרין (מ"ג:) כתובות (ק"ג.) נדרים (צ':) שבת (צ"ז.) וכ' תוספות סנהדרין (ח'.) לעז היינו דבר של שקר וע' ר"ה (כ"ט:) ברש"י גנאי היא שנוציא לעז על עצמינו וב"ש אה"ע יסי' כ"ה ס"ק יו"ד ופ"ת שם מוכח דוקא בגיטין או בדיני אישות חיישינן משום לעז וע' יו"ד קצ"ח ס"ק מ"ה לענין מקוה ושע"ת או"ח תרמ"ט ופ"ת יו"ד רמ"ד ס"ק ד' טו"ז או"ת תרי"ד סק"א ומג"א סי' ל"ב ס"ק מ"ת שלא להוציא לעז וע' חולין (ס"ב:) תרנגולתא דאגמא דתחילה שרוהו ואח"כ אסרוהו ולא חיישי ללעז:

והנה העמדת המצבה למרגלותיו לפי הנשמע הם נהגו כך היינו המת שוכב והציון עומד לרגליו והוא רואה וקורא שבחו ולכן לו יהי' שמקדם קדמתא הי' נוהגים היתר ועתה אסור לנו לילך בחוקותיהם דומה לזה מצינו בע"ז (י"א) תוד"ה ואיכא דומיא לזו מצבה

שהי' מקריבין עלי' היתה אהובה משעשאה אמוריים חק לעכו"ם שנאה והזהיר עלי' לא תקים לך מצבה ע"ש, והנה רציתי להשיב לו על כל פרט אך עתה בעוה"ר לא אוכל וע' ש"ך יו"ד סימן רמ"ב בהתיר וחלה הוראתו אפ"ה יכול לאסור והוא מפורש יוצא מתוס' ע"ז (ז'.) ומירושלמי ומאז הי' לי בזה עם רב מפורסם בע"פ והודה לדברי אחרי שם עיניו כי הש"ך הביא דברי התוספות וחולק על הד"מ וע' שס"ג ארון שפינוהו של אבן ישבור ושל עץ ישרוף לא שייך בזה משום לא תעשון כן וכן משום קרש שזכה ולדעתי יחזור הדבר ליושנו גם המצבות אשר כבר העמידו כדי להעמיד הד"ת על חלה ויבולע המות לנצח וחיים לנו ולכל ישראל אמן:

ידידו הדו"ש באהבה:

סימן צ

ראיתי בקונטרס דגל הרבנים סימן נ"ד הביא מפסתים (ג':) ומצאו בו שמץ פסול רש"י פירש פסול כהונה חלל ותוס' ר"ח פי' דבר עכו"ם כדכתיב לשמצה בקמיהם ויש לעיין מאין הוציאו מלשון חכמים לפרש כן ונראה דדברי רש"י ממקום קדוש הולך ממגילה (כ"ה:) צא ובדוק בתועבות אמך בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול ע"כ והתם ע"כ צריך אתה לפרש פסול בו בגופו וכן הוא מפורש בסופרים פ"ט בדקו אחריו ונמצא ממזר ע"כ ע"ש וזה היא לפירש"י ור"ח ז"ל ממאי דאיתא בע"ז (דף ל"א:) בשלמא חמרא משום שימצא רש"י משום חשד יין נסך ע"כ והיא י"נ ביזרא דעכו"ם וא"כ מצינו גם בלשון חכמים (ע' חולין קל"ז:) שמץ פירוש עכו"ם, וכת"ה נ"י הקשה לשאול מנ"ל לפיר"ח דכבר עבד ע"ז דלמא בשעת אכילה כשר הי' ויען שאחרי כן דיבר בלשון שאינו נקי' נכשל ועבד ע"ז וזה בדקו אחריו אבל מתחילה שפיר הכשירוהו ב"ד של כהנים דכשר הי' ונראה בחולין (מ"א:) ואם עשה כן צריך בדיקה אחריו רש"י שמא מין הוא לעכו"ם ויבדלו מפיתו ומיינו ע"כ ע' חולין (י"ג.) פיתו פת כותי וכו' וע' יו"ד סימן י"ב דאם ימצא מין אסרינן למפרע שחיטתו ומוכח דהפירוש בדיקה אחריו שנחפש מעשיו להבא מה שעושה עתה ואם נמצא בו מעשה מין נדון וממנו נקח למפרע אבל הכא מוכח דבדקו אחריו ומצאו בו שמץ כו' היינו דבדקו אותו מה עשה מכבר וע' נדה (כ"א.) ובדקו ומצאו וכו' מה שהי' מכבר הימים ובע"ז (מ"ח.) בדקו את הגל הזה ומצאו שהי' כבר שם והה"ד הכא כן פירושו:

ואל תתמה על זה שמצינו כמה פעמים בש"ס הלשון בסגנון אחד וכאן הפירוש כן ובמקום אחר הפירוש אחר הוא ולדוגמא ע' ר"ן נדרים (ע"ח:) ד"ה לא תוס' ברכות (ג'. ה'.)

לך וכו' וכ"ד בש"ס, אולם הא קשיא בין לפירש"י דפי' פסול כהונה לר"א דס"ל במכות (י"א:) עומד ומקריב ונודע שהוא ב"ג וב"ח כל קרבנות שהקריב פסולין ע"כ ואמרו ז"ל חולין (ו':) אין הקב"ה מביא תקלה על צדיקים ומדוע יצא תקלה מב"ד שהכשירו חלל לכהונה ועי"ז כהנים ישראלים אכלו קרבנות פסולין ובפרט לפיר"ח שהי' עובד ע"ז חילל עבודתו וקרבנותיו פסולים כן יש להקשות לכאורה אולם כבר הק' כה"ג הטו"ז ביו"ד סי' פ"ד ומתרץ לפי דברי תוס' חולין וגיטין דוקא אם הצדיק לבדו עשה מעשה ואכל האיסור היא גנאי אבל העם אוכלים ע"י הוראתם אין גנאי והה"ד הכא אבל צ"ע מתוספות ע"ז (כ"ז:) ד"ה שאני הביאו ירושלמי אייתי לר"א ושתה וכו' אלו הוי ידע מנא הוי לא הוי שתי ע"ש וצ"ע אין הקב"ה מביא תקלה על בהמתן של צדיקים על צדיקים עצמן לכ"ש:

סימן צא

ב"ה יום ד' תשא י"ט אדר תר"ץ לפ"ק פה סטניסלאב. לכבוד ה"ה החריף ובקי דובר בשפה ברורה וגם בסברא ישרה מו"ה יעקב יהושע נ"י פראהמאן בק"ק לאדז יע"א:

מכתבו היקר עם חידושי תורה הגיעני זה זמן ועידן ולא מצאתי און לי לשום עיני עליו עד עתה והיום יצאתי להשיבהו דבר. אשר כתב כת"ה ליישב אשר הערתי בתוס' ע"ז (כ"ז:) ד"ה שאני הביאו הירושלמי ר"י הו"ל חולי נמר מורין אייתי לי' מן זכרי' דחווי ולא שתה ולר' אבא ושתה אר"מ אלו הוי ידע ר"א לא שתה מתניתין אמרה כן אין מתרפאין בגילוי עריות, וקשיא לן מחולין (ה':) השתא על בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על צדיקים ענמן לכ"ש, וכת"ה מיישב בכמה אנפין, ובאמת ידוע כי כל קושיא יש לה תירוץ הובא מג"א סי' קצ"ו וטו"ז יו"ד קע"ג ס"ק י"ח שערי תירוצים לא ננעלו:

ואנכי עיינתי בחולין (ו':) העיד ר"י ב"ז וכו' לפני רבי שאכל ר"מ עלה ירק בב"ש והתיר רבי את ב"ש כולה ע"י ע"כ וצ"ע לפי"מ דאיתא ביו"ד סי' קכ"ז ברמ"א כ' וכל היכי דאיתחזיק איסור וכו' כגון טבל או בשר שאינו מנוקרת אין העד נאמן עליו להתירו אא"כ היא בידו וכו' ע"ש וא"כ איך קיבל רבי עדותו של ר"י להתיר דבר שהי' בחזקת איסור טבל שנים רבות, והנה י"ל לפי"מ שכ' המרדכי ריש חולין דהא דע"א אין נאמן נגד חזקה דוקא דאין מכירין אותו אבל מוחזק בכשרות נאמן אולם הפרמ"ג ריש הל' שחיטה כ' דלא קיימ"ל כהמרדכי, ונראה דאמרי' בכתובות (כ"ח.) בתרומה דרבנן ובית הפרס נאמנים להעיד בגדלן מה שראו בקטנן מ"ש ואף דמוקי לה הש"ס אף שיש גדול עמו אולם כתבו תוס' עירובין (נ"ט.) ד"ה אפילו כ' ועוד י"ל דהא דקאמר והוא שיש גדול עמו לא קאי אכולהו וכו' וסגי בגדול לחוד ועב"ש אה"ע סימן ג' ס"ק ב' לתרומה דרבנן עד

אחד נאמן, ומש"ה קיבל רבי עדותו דמעשר ירק בארץ גופי' דרבנן ע' ר"ה (י"ב.) ירקות תנא דרבנן ושם בתוס' ובכ"ד בש"ס ובדרבנן ע"א נאמן:

אבל הא קשיא לי שם (ה':) בתוד"ה צדיקים בב"ר ס' ר' ירמי' שדר כלכלה תאנים לר"ז בין דין לדין איתאכיל פירי בטיבלייהו ושם מוכח שלא הודיעו שלא עישר וצ"ע הא ר' ירמי' עלה לאר"י ככתובות (ע"ה.) וגם ר"ז עלה לאר"י כב"מ (פ"ה.) ואי נימא כי שלח לי' באר"י א"כ הא כתבו תוס' (ו':) ד"ה והתיר דאסור לשלוח טבל באר"י ודאי אפילו בהודעה, ואי בעודם בבבל שלח לי' והוא חו"ל עכ"פ הי' צריך להודיע שלא עישר כמש"כ התוס' דמותר לשלוח ודאי בחו"ל בהודעה דוקא וצ"ע ושם ז' וקסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעת"ל ורש"י יהושע לשעתה קידשה וצ"ע לשיטת רש"י ביצה (ה'.) וע' תוס' וסנהדרין (נ"ט:) דבר שעושין לזמן מ"מ צריך אח"כ היתר מפורש ומש"ה מצינו באה"ע סימן א' בתקנת ר"ג גם אחר הזמן כ' רמ"א בכל מדינות אלו התקנה והמנהג במקומו עומד ומ"ט אמרי' הכא בפשיטות ולא קידשה לע"ל:

אולם ידוע הטו"ז יו"ד קי"ז ובכ"ד דדבר המפורש להיתר לא יכלו חכמים לגזור ולאסור ומש"ה מביא רש"י הכא מפסוק ירשו אבותיך וירשתה קדושה ראשונה ושני' יש להם הרי בפירוש התירה התורה דיש ירושה שני' ומש"ה אמרי' קידשה לשעתה ולא קידשה לעת"ל דבפירוש מרבה התורה להיתר ושם ור"מ עלה בעלמא אכיל היינו עראי ומשני מאגודה אכלי' ע"כ וצ"ע אמאי לא פריך מפסחים (ט'.) מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה וכו' ונאגד בבית ומותר באכילת עראי ע"ש וי"ל דכ' תוס' ב"מ (פ"ח.) ד"ה לא וע"ז (נ"ו.) ד"ה ואעפ"י כ' דוקא תבואה כי הכניסה במוץ לבית לא מיקבע תו למעשר אבל שאר מינים אף הכניסם קודם גמר מלאכתן דהיינו כמו ענבים וקישואים ודלועין בפקס שלהם מיקבע שם מדאורייתא למעשר והה"ד הכא מעשר ירק דרבנן אף שהכניסן לבית קודם גמר מלאכה ונאגד בבית מיקבע למעשר ואסור לאכול אכילת עראי אפילו עלה אחד ואתי שפיר:

אכן הא קשיא לי דרש"י שם (ז':) ד"ה חבטינהו כ' וליכא למימר לשון דישה דמעיקרא הי' עומדין בקליפתן דא"כ אמאי לא אכלה הרי לא נתחייבו במעשר עד שיתמרחו בכרי וצ"ע דהא מיירי שהכניסן בלא דישה לבית דהא מיירי הכא בבית אושפיזא ושיטת רש"י בנדה (ט"ו:) ד"ה כדי כ' בהכניסן במוץ שלה הבהמה אוכלת אפילו לאחר מירוח ע"ש בתוס' ומנחות (ס"ז:) ובתוס' שם וא"כ לשון רש"י הכא צ"ע דכ' עד שיתמרחו בכרי הא אפילו נתמרח בבית שרי לתת לפני הבהמה לאכול, ובהיותי בזה אמרתי לדייק בדברי

התוס' שם ד"ה הא כ' בשקלים וכו' ובב"ר לא משני מידי אלא השיב להם דמחמרא אנפשה ומה בעי תוס' בזה:

ונראה דקשיא להו דפריך אר"מ ודילמא לאו אדעתין ומשני השתא על בהמתן של צדיקים על צדיקים עצמן לכ"ש דאין מביא תקלה ויש להבין מאי ראי' מחמרא דר"פ ב"י שם הי' שעורים ויש שם לתא דאיסור תורה דתרו"מ משא"כ בעלה של ירק דאיסור דרבנן יוכל להביא תקלה אבל באיסור תורה כי האי דשדיא לה שעורים אינו מביא תקלה, להכי מביא תוס' משם דמחמרא אנפשה ואפ"ה נשמרה מתקלה מכ"ש באיסור דרבנן בעלה של ירק והבן, ונהדרי' לענינא קמא ליישב מה דקשה בתוס' ע"ז (כ"ז:) אלו הוי ידע ר"מ לא הוי שתה אמר ר"ה מתניתין נמי אמרה כן אין מתרפאין בגילוי עריות וצ"ע השתא על בהמתן כנ"ל ונראה דמוכח דירושלמי מיירי לענין זנות ולפי פשטיות היינו דשתה מן זכר דנחש וזה אייתי לי' מן זכרות דחווי ובסוטה (כ"ו:) אמרי' אין זנות לבהמה ע"ש ובסנהדרין (ע"ד.) חוץ מע"ז וגיע"ר וכו' למדין גילוי עריות מנערה המאורסה שיהרג ואל יעבור ושם (ע"ה.) החמירו שלא להתרפאות מזה אפילו שתדבר עמו אחורי הגדר ע"ש וכ"ז בזנות דאדם אבל בבהמה לא שייך זנות וכאן רק חומרא בעלמא היא ואין כאן תקלה כלל וע' או"ח סימן קצ"ו:

ומה שהקשה כת"ה מזבחים (כ"ט:) מנין שמחשב בקדשים לוקה שנאמר לא יחשב ורש"י קרי בי' לא יחשב להזהיר הכהנים על כך והק' למה נקיט רש"י כהנים ובחולין (ל"ח:) ס"ל לר"א דבעלים מפגלים וגם ישראל שוחט ויוכל לפגל והנה מה קשי' על רש"י הא תלמוד ערוך בגיטין (נ"ג:) הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין שוגגין פטורים ותיקשי לי' מדוע נקיט כהנים וכן בפסחים (פ"ה. ק"כ:) הפיגול והנותר מטמאין את הידים ושם משום חשדי כהונה או עצלי כהונה ג"כ קשה אלא י"ל דר' ינאי דס"ל מחשב בקדשים לוקה ל"ל דר"א שמותי ודחברי' ע' זבחים (מ"ז) דהיא שיטה ואין הלכה כמותם וכבר הערתי ע"ז במקום אחר דאיסור והלכתא למשיחא ואין כאן מקומו ואף דר"א ס"ל כר' ינאי אבל ר' ינאי לא ס"ל כוותי' וכה"ג ער"ן נדרים (כ"ו:) ד"ה איתבי' וב"ק (ס"ט:) ולענין שחיטת ישראל מצינו ביומא (ס"ו.) בשעיר המשתלח דכשר ישראל להוליכו ואפ"ה כה"ג לא הי' מניחים ישראל הה"ד בשחיטה נוכל לומר דגם בזה רוב כהנים הי' שוחטים וע' קידושין (ע"ו:) בתוס' ד"ה אין דלכתחילה לא עבדי כי אם כשרים ומיוחסים ועוד י"ל דידוע מיומא (מ"ב.) וכ"ד בש"ס דשחיטה לאו עבודה היא ורש"י משום דכשירה בזר ומ"ט כשרה בזר דנוהג שחיטה גם בחולין ע"ש בתוס' וידוע מדברי אחרונים דבמדבר דהי' נוהג נחירה ע' חולין (י"ז.) הי' שחיטת קדשים אסור בזר ודוקא

כהן שוחט ובזה אתי שפיר דבמדבר נאמר לא יחשב ואז הי' הכל בכהנים ולהכי פירש"י כן והבן:
והנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן צב

ב"ה יום ג' יתרו ט"ז שבם תרפ"ה לפ"ק פה"ק סטניסלאב. לכבוד אהובי ידי הדה ד' בשמחה פניו יחדה יתברך לנצח בבית ובשדה ה"ה ידידי הרב חה"נ החריף ובקי בחדרי תורה עמו שרי' נהורא כש"ת מרה אברהם יהודה נ"י שווארץ אבד"ק פאטיק יע"א:
יקרת נואמו הגיעני ולי מה יקרו אמריו ד"ת אשר ממקום קדוש הולכים מים קרים נוזלים מבאר חפרוה שרים ולמען כת"ה לא אחשה להשיב אמרים למען הראותו חביבותא גבן. ע"ד מה שהביא כת"ה נ"י מב"מ (ס"ז:) רבינא אכיל בנכייתא וכ' תוספות רבינא לא הי' רוצה ליטול את השם ולעשות עצמו צ"מ אף כי אמרו וצ"מ אפי' בנכייתא כן תי' ר"ת וצ"ע דגם בזמנינו דאף דאין דין ת"ח אבל צ"מ איכא ע' פ"ת יו"ד סי' רמ"ג בשם כנס"י וע' פ"ת חו"מ סי' ט"ו ס"ק א' מזה בשם שבו"י ומה שצ"ע עליהם ע' ב"ש אה"ע סי' קל"ב ס"ק ו' בשם המגיד בזה"ז אין מצוי צורבא מדרבנן וכן כ' בסי' קמ"ב ס"ק י"ח מש"ה לא מהימן עתה צ"מ בטב"ע ע"ש מ"מ נראה כי צ"מ אין כל כך יוהרא דגם עתה כמעט יש ומדוע לא רצה רבינא לקבל עליו דין צ"מ ועוד דאמרינן במנחות (מ"ב.) (ע' עירובין ס"ג.) כי ר"א אמר על רבינא כי הוא גדול כתרי מינן וב"מ (ע"ה:) אמרו רבנן לרא"ש דרבינא מקיים כל מה דאמרו רבנן ע"ש ולכן אם רבנן אמרו כי הוא ת"ח גדול מדוע לא קיים דבריהם שלא יאכל בנכייתא עכ"פ כצ"מ, ועוד קשה מטו"ז באו"ח סי' ע"ב ס"ק א' דדבר שהוא להחמיר כל אדם יעשה עצמו תלמוד חכם כפסחים (נ"ד:) לעולם יעשה עצמו ת"ח ע"ש ומדוע הקיל עצמו רבינא לאכול בנכייתא וטוב הי' לו לעשות לחומרא:
והנה ידוע משבת (ס"ג) דאין מקרא יוצא מדי ודרשת חז"ל הוא לעצמו ורק ע"י גז"ש איעקר מדי פשוטו כיבמות (כ"ד. י"א:) וצ"ע מכתובות (ל"ח:) אצא ר"ע דבברייתא איתא גז"ש ומפיק לי' מפשטא לגמרי ע"ש ומאי קשי' להו הא מצינו כן ביבמות וע' נדה לע'.) מאי מזה נושא וע"ש בתוס' והנה בדרשת חז"ל מגילה (י"א) ובמדרש אסתר כי ריכלי חשיב הוא אברם הוא אברהם וצ"ע מה ידרשו בדה"י כ"ו כ"ו הוא שלומות ואחיו וע' סוטה (יו"ד:) דרוש מכתם שדוד הקטין עצמו תמיד ובמגילה דרשו מדוד הוא הקטן ולפי הנראה מה דאמרו במס' סנהדרין (ל"ד.) ואין טעם א' יוצא מכמה מקראות זה רק לענין דינא אבל באגדה שפיר דמי ואכ"מ:

והנה כת"ה בעט סופר מהיר העיר על דברי המגיה במל"מ והוא בשעה"מ פ"ו מהל' גרושין הל"ט מסופק אם היא עושה שליח לקבלה קידושה מיד שליח בעלה ואי פליגי ר"ח ורב בהא כמו נבי גט בגיטין (ס"ג:) והק' המגיה הא מפרש יוצוא מיבמות (ל"ד.) דפגע שליח בשליח וכ' דדחוק לומר דביבמות אזיל בשיטת ר"ח ע"כ, והעיר כת"ה דשם ביבמות מוכח דאזלא בשיטת רב ע"ש ע"כ:

ולי קשה בזה קו' ר"ן נדרים (ו':) ד"ה מיגו וא"ת מאי קמספקא להו בקידושין מ"ש מגיטין לכ"ע יש יד והיינו דאמרי' בקידושין (ט':) הוי' ליציאה מקשינן ויצאה והיתה והוא ר"ל צווח ככרוכיא ויצאה והיתה לק' (מ"ד.) והה"ד כאן דין א' להם ותי' של הר"ן לא שייך הכא דגבי שליח יש נמי מעשה דמקבל הכסף כמו השליח הגט וע"ש בתוס' (מ"ד.) ורב דפליג בגרושין על ר"ח חולק ג"כ בקידושין דלא מהני, והנה שם ביבמות (ל"ד.) אמרינן ומאן האי תנא וכו' ומוקי ר"י אמר ר' מאיר הוא וצ"ע מתוס' מו"ק (ב'.) ד"ה מאן דכ' דכל היכא דמשנה לא אתיא כר"מ בעי מאן תנא והא הכא מוקמי' כר"מ ובעי מאן תנא וכן קשה מביצה (ל"ב.) מאן תנא ר"מ כתובות (כ"ט.) פסחים (מ"ג.) יבמות (ק"ג:) בסנדל של עץ וצ"ע:

והנה כת"ה העיר דמוקי ואיב"א אמר ר"ע אמר רב בשופטות ע"כ מוכח דאזיל אליבא דרב ואולם ערש"י הגירסא אמר ר"ע אמרי בי' רב ונראה כי בצדק אמר פירש"י ז"ל כי לא אזכור כי ר"ע הי' תלמיד רב (ומצאתי פסחים (ק"ה.) א"ל ר' עמרם הכי אמר רב ומו"ק (י"ט:) א"ר עמרם אמר רב וצ"ע בזה), רק מצינו בסוטה (ו'.) אמר רב עמרם האי מילתא אמר לן ר"ש ואנהר לן עיינין ממתניתן וכהאי לישנא יבמות (נ"ו. ל"ה. נ"ח:) ב"ב (נ"ג.) כי האי לישנא ומוכח כי הי' תלמיד רב ששת ומה שאמר אמרי בי רב הנה תוס' סנהדרין (י"ז:) ד"ה כ' סתם אמרי בי רב הוא משמי' דרב ואפ"ה כ' משם (נ"ז.) פליגי אמרי בי רב אכולהו תלמידו דרב וחילקו"א הא דידי' והא דרבי' ע"ש וגם כאן נוכל לומר כן כיון דרב מוקי כר"מ ולא רצה לאוקמי כר"ש כאיב"א משום דלא ס"ל כן בגיטין (ס"ג:) גבי גירושין וגם הא דמוקי אמרי בי רב בשופעות משמי' דרבי' הוא והבן:

ואני נבוך בזה שכ' תוס' דאמרי בי רב סתם מרב. וצ"ע מע"ז ע"ה בי רב משמי' דרב אמרו וגם תוס' הרגישו בזה ואי בי רב הוי משמי' דרב ממילא מיותר משמי' דרב ומוכח מזה דלפעמים בי רב אינו מרב ואי נימא דרך סתם אמרי בי רב דרב או ר"ה אמרי בי רב זה הוא מרב אבל כגון ר"ש רב עמרם אמרי בי רב היינו מתלמידי ביהמ"ד הוי אתי שפיר ע' סוכה (י"ז.) דבי רב רש"י ד"ה דיתבא משמי' דרב וע' קידושין (מ"ז:) דבי רב תלמידים דביהמ"ד וכן כ' ביצה (י"ט.) וע' הגהות רב"ן ציין על יבין שמועה, היוצא לנו

מזה דרב עמרם אמרו בי רב נוכל לפרש על תלמידים שבביהמ"ד או רב משמי' דרבו ולא ס"ל והבן:

ואמרתי לכתוב לכת"ה מה שהערתי באלה הימים באו"ח סי' תקס"א העלה מג"א כפסק הרמב"ם הנכנס עתה למקום ביהמ"ק בטומאה חייב כרת דקדושת הבית לא בטלה וכן כ' תוס' שבועות (י"ד:) לא כראב"ד ואני הבאתי מזבחים (ס': ס"ב. (בתוס' כ' ג"כ קדושת הארץ בטלה קדושת רבית לא בטלה וכן כ' תוס' יומא (מ"ד) ד"ה בשילה כ' ול"נ כי דאיסורא איסור לעולם ואפי' בתר דנפל מחיצות חייבים על המקום משום טומאה ע"כ, הרי מפורש יוצא דתוס' ס"ל ג"כ כרמב"ם ולכאורה קשה כיון דאמרי' בנדרים (ס"ב.) וע"ז (נ"ב:) ובאו בה פריצים וכו' כיון שפרצום נעשה חול נימא ג"כ בקרקע ביהמ"ק כיון שבאו בה פריצים נעשה חול אולם רש"י שם בע"ז כ' יצאו כליו לחולין ע"ש מוכח אבל קרקע לא:

וע"ז צ"ע מאי דאמרי' שם אבני מזבח ששיקצום לעכו"ם הא כ' תוס' סוכה (מ"ח.) ד"ה שני דהק' איך הי' מנסכים מים בצליחות של זהב לתוך הספסלין הא מעלין בקודש ולא מורידין ותי' דספסלים היו מחוברים וכגופו של מזבח ולא כלים נינהו ע"ש וא"כ דמזבח דנבנה בקרקע העזרה ולא כלים הוא ואיך הי' העכו"ם יכולים לאסרו ואמאי גמוהו, ואי נימא דתלוש ולב"ח חשוב תלוש א"כ גם כל המקדש הי' בעי נתיצה וצ"ע. זאת חזיתי לכתוב לכת"ה נ"י לפי מסת הפנאי ואשאר בזה:

הנני ידידו הדור"ש באהבה ומברכו בכט"ס:

סימן צג

ב"ה יום ב' לסדר עלה נעלה י"ג סיון תרפ"ז לפ"ק סטניסלאב. ברכות מאליפות מרבבות מאת רוכב ערבות אל כבוד אהובי ידידי הרב הגאון חריף ובקי בחדר"ת המפודסים כש"ת מו"ה אברהם יעקב הלוי נ"י הורוויץ אבד"ק פראבוזנא יע"א:

יקרתו הגיעני יום אתמול ע"י ציר נאמן לשולחיו ותאורנה עיני ועלץ רוחי בקרבי ביקרתו המבשרות לי צבא רב משלומו וכי יש תקוה להשיב את הספרים ולתת לנו חוקים טובים מאלה וכי תורה חדשה מהם לא תצא מי יתן והי' שלום עלינו ועכ"י אמן. ובשולי מכתבו דמר אידכר מילתא אשר דברנו יחד. ע"ד השאלה בגר שאין יכול למול שמתו אחיו מחמת מילה אי הוי גר ע' תוס' זבחים (כ"ב:) ד"ה ערל:

והנה נזרקה מפי ראי' לזה מיבמות (ע"א:) דבמדבר לא נימולו אותן שנולדו עד מתן תורה מפני שלא נשבה רוח צפונית ונכנסו לד"ת בטבילה וכת"ה כותב על זה כי זה התחיל

ממעשה העגל ולא קודם או ממרגלים ע"ש ברש"י ותוס' יאמנו דברי כי עד מהרה חשבתי כי יוכל להשיבני כן אולם רפה אונים הייתי אז ולא מצאתי און לי להתווכח בזה ולכה נא אתי במקום הזה ויראה כי ראייתי כראי מוצק וצדקה נפשי בזה:

והואיל ואתא לידן נימא בה מילתא דאגדתא מד"ר בפ' שמיני וידום אהרן מה הי' לו לומר וביום השמיני ימול בשר ערלתו ע"כ ונראה דאמרו ז"ל דלא מלו במדבר דלא נשבה רוח צפונית רש"י מפני מעשה העגל ומי גרם לזה אהרן כידוע והי' חילול השם גדול ונענשו ע"ז דלא נשבה רוח צפונית ובזבחים (קט"ו:) נורא אלקים ממקדשיך וכו' ממקודשיך כשהקב"ה עושה דין בצדיקים הוא מתעלה ומתקדש ומתעלה ע"ש דמיירי גבי מיתת בני אהרן ויצא לנו דע"י מיתת בני אהרן הי' קידוש השם ולכן בעת מיתת בני אהרן הי' אהרן יכול לומר דעל מעשה העגל הי' חילול השם על ידו ולא יכול למול ועתה הי' קידוש השם ע"י בניו ויצא החה"ש ע"י קידוש השם ומשיב הרוח צפונית לנשב ולמול וזה וידום אהרן מה הי"ל וביום השמיני ושתק וקיבל שכר והבן:

ומעתה נשוב לדברינו רז"ל אמרו ביבמות (ע"א:) ובמדבר מ"ט לא מלו (ע"ש בתוס') אב"א משום חולשא דאורחא ע' נדרים (ל"א:) אמול ואצא סכנה היא ואב"א משום דלא נשבה רוח צפונית מ"ט דנזופין היו ואב"א כי היכא דלא ניבדור ענני הכבוד ע"ש ברש"י ותוס' ממילא אי נימא כאב"א קמא או בתרא דלא ניבדור התחיל זאת מיום ראשון לצאתם מארץ מצרים ולא מלו עוד ואי נימא כאב"א אמצעי משום דנזופין היו וכו' א"כ מלו עד זמן הזה ואך מן מעשה העגל או ממרגלים לא מלו ובזה ע"י אב"א קמא ואב"א בתרא קמה ראייתי קמה וגם נצבה דמן יצ"מ עד מתן תורה בנים נולדו להם ולא מלו משום סכנה ואפ"ה נעשים ישראלים וקבלו התורה וה"ה גר שאין יכול למול מפני הסכנה באם טבל לשם גירות שפיר הוי ישראל, וגם מתוה"ק מוכח כן פ' נצבים וגרך וגומ' מחוטב עציך עד שואב מימיך וברש"י ובילקוט שבאו כנענים בימי משה ונתגיירו ע"ש ואיך מלו א"ו בקבלת המצות וטבילה נעשים גרים אך צ"ע מסנהדרין (צ"ד.) ויחד יתרו שהעביר חרב חדה על בשרו ע"ש ברש"י שמל עצמו ובפרט אי נימא יתרו לאחר מתן תורה בא לכל האב"א לא הי' יכול למול שם במדבר כנ"ל וכן צ"ע מע"ז (כ"ד.) ת"ש ויקח יתרו עולה וזבחים וכו' ומסיק אלא יתרו מישראל זבין ע"כ ומאי קשיא להו הא יש שם תי' כולם גרים גרורים וא"כ גם כאן ביתרו הי' לתרץ שמל עצמו והול"ל הניחא לרב דס"ל דמל עצמו והבן:

בש"ה. ובדבריהם ז"ל פרשתי בפ' תצא זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלקים ע"כ ורש"י ויזנב

חותך מילות וזרקן כלפי מעלה ויש להבין מה מחשבות אין לב הרשע חורש בזה מה שחתך מילות וזרקן כלפי מעלה ונראה עם מה שהבאנו מיבמות טעם א' שלא מלו משום חולשא דאורחא טעם ב' משום דנזופין היו או מעגל או ממרגלים ולא נשבה רוח צפונית או מש"ה לא נשבה כי היכי דלא ניבדור ענני כבוד ע"ש ממילא לטעם שלא נשבה וכי היכי דלא ניבדור ענני הכבוד אותן שהיו חוץ מענני הכבוד ושמה נשבה רוצ"פ והיו יכולים למול ורש"י כל הנחשלים אחריך אותן שהי' הענן פולטן וזה מעשה הרשע יורה חצים וזיקים להזכיר עונותיהם של ישראל כלפי מעלה וחתך מילות וכלפי מעלה זורק להראות כי ישראל לא יחזיקו בתורת ד' כסנהדרין (ק"ו.) רפידים שרפו ידיהם מן התורה וגם מצות מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות לא יחזיקו וגדולה מילה כנדרים (ל"ב.) לא יחזיקו ואובדי עצות לתרץ זה כי הם חוץ לעננים ושם נשבה רוח צפונית ולמה לא מלו וזה חותך מילות וזרקן כלפי מעלה אולם הכתוב מתרץ ואתה עיף ויגע היינו משום חולשא דאורחא לא מלו ג"כ ועוד עמלק כופר בעיקר ולא ירא אלקים ולכן תמחה את זכר עמלק וגו' אכי"ר:

סימן צד

ב"ה יום ג' קרח ב' דר"ח תמוז תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב. בראש חודש ימינו מחדש יבנה המקדש ונצדק קודש ובתוכם כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת קולע אל השערה ולאור יוציא הלכה ברורה כש"ת מו"ה דוב הלוי נ"י קימעל ראבד"ק קניהניטש יע"א:

יקרתו הגיעני זה ימים אחדים ונפשו יודעת כי עתותי לא בידי המה לכן אחרתי עד עתה ומהרתי בוא היום לדבר עם אוהבי בשער המכתב. ע"ד העגלים הקונים מאינם יהודים והמה חולים ומסוכנים מריבוי המניקה מחלב אמם ומביאים על עגלה ואינם יכולים לעמוד ונופלים על הקרקע ואומרים שגדול א' התיר להם להשו"ב לשחוט העגלים ושל תוך ז' ימים מוכרים הבשר לאינם יהודים ושל אחר ז' ימים ליהודים באם יש להם פרכום כדין. והנה כת"ה נ"י מפלפל בחכמה אי אריך אי לא אריך, ופתח דבריו ואמר מדברי לב"ש הובא פ"ת יו"ד סי' קי"ז התיר עגל תוך ז' ימים לשחטו ולמכור הבשר לא"י בחם על החלב שלא יפסיד מה שיניק הולד וע"ש לענין הברכה ועש"ך יו"ד סי' י"ט ס"ק ב' בשם רש"ל באם השחיטה מטהרה מדי נבלה יוכל לברך וש"ך וטו"ז סי' כ"ח ס"ק ט"ז מחמיר כרמ"א סי' י"ט, ויש לעיין לפי דברי הפוסקים בתוך ז"י יש איסו"ת ע' דמ"ר סי' ט"ו מר"ה (ז'.) בע"מ מי מצי אכיל לי' ואפי' להסוברים דסחורה בנו"ט דרבנן כש"ך

וטו"ז קי"ז מ"מ היכא שרינן לשחוט תוך ז"י ולעשות סחורה באיסור תורה משום הפסד ומאין יצא זה, ונראה דמצינו במו"ק (ג:) חוד"ה כל כ' התנו שיהא כח להתיר משום הפסד רבים שלא יגרמו רעה לעולם וכן כ' תוס' סנהדרין (כ"ו.) ד"ה משרבו וגיטין (ס"ב.) בדרבנן התירו משום ארנונא ע"ש וב"מ (ע:) ד"ה תשיך כ' דעתה מותר ריבית נכרי לפי שיש עלינו מס מלך ישרים ומייתי הטו"ז בכ"ד ע' יו"ד סי' קנ"ט ס"א וסמ"ע חו"מ סי' רל"ה ס"א דמותר אפי' יותר מכדי חייו וטו"ז רמ"ג ס"ק ז' וטו"ז או"ח תקל"ט ותקנ"א וע' בבט"נ שביעית פ"ז מ"ד כה"ג וע' תוס' ע"ז (ט"ו.) ד"ה אימור הק' למה עתה מוכרים לעכו"ם בהמה טמאה ותי' בימי הגמרא הי' הרבה יהודים ביחד (ע' תוס' קידושין ד"ה אסור ורמ"א אה"ע סי' ל"ז שאנו מתי מעט וכו') והי' יכול למכרה לחבירו אבל מה יעשה שלא ימצא למכור מפסידנה ולכך נהגו הגאונים היתר וכו' וסיימו דזה דוקא כשקונה הסוס לצורך עצמו ונמלך למוכרו מתירין לו שלא יפסיד אבל ליקח סוסים למכרם כדי להרויח אסור דלא יקחם ולא יפסיד בהם ע"כ, ומעתה מזה נוכל להתיר בכה"ג שישראל עצמו יש לו עגל תוך ז"י וחלה מותר לשחטו ולמכור הבשר אבל לקנות אצל עכו"ם עגל כזה ולשוחטו לא התיר דמי ביקש זאת מידו לא יקנה עגל כזה כדי לשחטו ולעבור על אין עושין סחורות בנו"ט:

ואולם לפי דברי הר"ן הביא בשם ר"ת דמתיר עכשיו לקנות סוסים ולמכור כדי להרויח וכן פסק המחבר ביו"ד סי' קנ"א ע"ש בטו"ז ובש"ך ס"ק י"ב ופשטות המחבר ועכשיו נהגו היתר בכל, א"כ גם בנידן דידן יכולים להתיר ויש להם על מה שיסמכו ובפרט לשיטת תוס' בכ"ד בש"ם עגל תוך ז"י היא רק איסור דרבנן ולדוגמא עתו"ס יבמות (קי"ט.) ד"ה מחוורתא וכו' גזרו בבהמה אטו אדם ובאיסור דבריהם שרי לעשות סחורה, ב' כ' אחר ריבוי האכילה נעשה חולה ונופל על הקרקע ויש חשש נפילה אפילו בפחות מיו"ד כש"ך נ"ח ס"ק ב' דחי נושא א"ע וכאן היא חולה וככפות ע' שבת (צ"ד.) ותוס' (ק"ל.) והוא מדע"ת ודבריו תמוהים כאשר העיר עליו ול"ש בריאה ול"ש חולה בנפלה מעצמה וכה"ג בעי יו"ד טפחים ומאי ענין חי נא"ע לענין שבת לענין איסור נפילה ואין כוונתם א' והנה יש לי ראיות ע"ז ואין רציני להאריך:

והנה בחולין (נ"א.) אר"נ בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים וכ' תוד"ה בית משום דאיכא ריעותא דאינו הולך איצטריכא לי' וע"ש ובטו"ז יו"ד סי' ט"ו הרבה לתמוה על הרא"ש ורמ"א או"ח סי' תצ"ח דבעי הפריס ע"ג קרקע שיצא מספק ריסוק איברים וכ' שמעתי שיש מתרצים דהא דבעי הפריס שמא נפלה מבית הרחם לארץ ור"נ מיירי שראינו שנולדה ושיבוש הוא דאין נפילה אוסרת אלא בנפלה מעשרה טפחים יכו' ומלבד

זה מה נפילה שייך בלידה דהא הבהמה כורעת לילד ע"כ, והנה בהא דכ' דאין נפילה שייך בלידה צ"ע משבת (קכ"ח:) כיצד מסעדין ר"י אמר אוחז בולד שלא יפול לארץ וכו' ע"כ הרי דשייך לשון נפילה בלידה אבל בעיקר הדין הרי ר"נ מיירי שהולד אינו הולך ומוכח דהיא חולה ופרה פלטתו אך לא בכח ואפ"ה לא חייש משום ריסוק כיון דהוא פחות מיו"ד וע' סוטה (י"א:) משפר איבריהם שניתקן מצער הלידה ע"כ מוכח ג"כ ביום הלידה חולה הוא, ומזה מוכח דבעל חי בין בריא בין חולה שוה ואמרי' בי' תי נושא את עצמו ובנפל פחות מולד לא ניזוק כיון דקליל ויש בו חיותא נושא את גופו ורעה אליו לא תאונה, וגדולה מזו מצינו דהרי חולה וכפות שוה כשבת (ק"ל.) כנ"ל וכ' טו"ז יו"ד סי' רצ"ו דלא יקשור ב' מיני עופות בחבל כדי שלא יברחו דהא אפילו הם כפותים מנענעים ומזיזים ממקום למקום ונושאים ויש בו משום כלאים ע"כ ע"ש ביותר ביאור הרי דהם כפותים ומזיזים ונושאים וה"ד חולה וחי נישא את עצמו בנפל פחות מיו"ד וכך שיערו חכמים ודבריהם אמת וע' גיטין (נ"ו.) דאינהו ידעין דחייא קליל ממיתא היינו אפילו חולה חי קליל ושוה לבריא:

והנה הרבנים אשר יעמדו לשרת בעיירות הקטנות הנה אם שיאם בתורה יעלה למעלה וכביר מצאה ידם בודאי כשר הדבר כי הוד והדר ישית עליהם והמה קודמים מן אלה הרבנים העומדים בעיירות הגדולות ולא הגיעו למעלות הרבנים הראשונים, וראי' לזה שבת (ל"ג:) ר"י ראש המדברים ור' יוסי מגלה לציפורי ואפ"ה ר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי עירובין (מ"ו:) אביי בפומבדיתא ורבא במחוזא וכ' רש"י עירובין (ו':) ד"ה אבולי דהי' בה ס' ריבויא (ע' רש"י שם (כ"ו.) ד"ה ערסייחא כ' דלא הי' בה ס' ריבויא וסותר דבריו) מ"מ אביי הי' גדול מרבא ומן השמים הוכיחו כתענית (כ"א:) לאביי כל מעלי יומא דשבת ולרבא כל מעלי יומא דכיפורא:

ואולם לענין איסור מסוכנת מה דחשש לבדוק כל האיברים הפנימים קשה להאמר ויוכל להיות דהמצא ימצא כדאמר מר או כמו שהביא מרבנים ז"ל מ"מ קשה להחמיר בזה כי נפשנו יודעת מאד באם נשחוט מאה בהמות והדין דלא בדקינן רק הריאה ונמצאים כשרות ולא בדקינן יותר כי כן הדין ואולם אם נרדה לבדוק אחר שאר ח"י טרפות בודאי נמצא אחד מהם טרפה אבל מה נעשה שהתורה התירתה דהלך אחר הרוב ובביצה (ל"ד.) רק בדרסה בכותל דבעי' בדיקה בכל הגוף ובעי' היא אי מותר לשחטה ביו"ט אבל בשאר מסוכנת לא מספקא להו ונהפוך הוא דמותר לשחטה ביו"ט ביצה (כ"ה.) אם יוכל לאכול כזית צלי או חי אפי' בלא בדיקה כלל ע' או"ת תצ"ח מג"א ס"ק י"ג וע' טו"ז ס"ק ה' כ' הלכה כר"ע אפי' מחביריו צ"ע מעירובין (מ"ו:) רק מחבירו וכבר הערתי

עליו וע' בחולין (נ"ח:) במשנה אחוזת הדם וכו' וסם המות ובהמה וכו' כשרה והם יותר מסוכנים לבהמה מריבוי המניקה ושאר בהמה מסוכנת ואפ"ה כשרה ולא נזכור לבדוק אחר ח"י טרפות וגדולה מזו בסי' נ"ח ביו"ד רמ"א בנפילה דאם הלכה ד' אמות בטוב ואח"כ אינה יכולה לילך דינה כשאר מסוכנת וכ' ש"ך ונתבאר לעיל ס' י"ז היינו דבעי רק פרכוס והבן:

מכל זה נתבאר דאין להחמיר כמו שאמרו בחולין (נ"ד.) וכי להוסיף על הטרפות יש אין לך אלא מה שמנו חכמים, ויען שהטרדונו אחרתי:

ואסיים ודור"ש באהבה והש"י יעזרהו שיפוצו מעינותיו חוצה, ידידו:

סימן צה

להנ"ל

יקרתו הגיעני, וכתב דע"י טרדה כתבתי ומש"ה מצא להשיב עלי, ובאמת הנני כותב בטרדה אין לשער ועכ"ז אמרתי להעביר תחת שבט הביקורת את תלונותיו עלי והאמת יורה דרכו, בקיצור כ' בפשיטות להקל לקנות עגל תוך ז' ימים מעכו"ם וכו' וכת"ה תמה מה ראי' מאסד"ר דאסרו חז"ל מכירת בהמה וכו' משא"כ בנידן דידן לסחור באיסור תורה משנה ערוכה בשבועות ע"כ דבריו:

מאד יהמו יחמרו מעי זה משנה ומכירת בהמה אינה משנה והוא משנה ב' פעמים בש"ס פסחים ועבו"ז, ואם רצ"ל דמכירת בהמות הוא אסדר"ב ואין עושין סחורה היא מה"ת ידוע דגדולי האחרונים העלו דרק איסור דרבנן היא ותוס' והרמב"ם ש"ך וטו"ז תרוה"ד ע' נובי"ת יו"ד סי' ס"ב, ובתשו' רע"א כ' דלרמב"ם רק דרבנן ובדברים טמאים מה"ת עפ"ת, וע"ז תמכתי יתדותי ללמד זכות מדרבנן לדרבנן ובפרט עגל תוך ז' ימים בתוס' וש"פ דרק איסור דרבנן ושרי בסחורה:

ומה שהביא מרא"פ מרמב"ם תוך ז"י מה"ת הובא דע"ת סט"ו ע' חת"ס יו"ד סי' י"ז דרבנן ואף אם הרמב"ם כתב מפורש דהיא מה"ת מ"מ קימ"ל כתוס' דכ"מ פוסקים כתוס' והובא בכ"ד בשו"ע והובא בשם תשו' רח"כ דא' התיר תוך ז"י גם לאכילה לצו"ש ובה"מ ואולי ראיתי הובא בדע"ת איני זוכר מ"מ אינהו מיכלי אכלי לי' ואנן לא מיזבן מינייהו למכור לנכרי ע' חולין (מ"ט.) ועל שאלה שלו אם ימצא בטחול וכו' דבבריא כשר כבר נכלל בתוך דברינו ואם כת"ה רוצה להחמיר מה אוכל לעשות לו:

ומה שהשיג שהבאתי מחולין וטו"ז לסתור את הדע"ת נפילה פחות מיו"ד, הוכיח מתבו"ש דחולק על הטו"ז ומה לו בזה אבל מטו"ז ראי' חזקה דסובר כן וכדאי הוא לסמוך

עליו בהנך עגלים אפילו שלא בשעה"ד, ואנכי לא אביט על האחרונים אך אם יש ראי' מהש"ס ושו"ע, ועוד בחיי הגאין בעל דע"ת זצ"ל כמ"פ דחיתיו פא"פ או בכתב והודה לי השם יודע, ומה שהבאתי מסוטה (י"א:) מרש"י משפר מצער לידה מוכח דביום שנולד חולה ועתו"ס שבת (ק"ל.) כפות וחולה בחדא מחתא מחתי', ומה שדחה ראי' מגיטין (נ"ו.) אין מביאין ראי' מאגדה, אני תמה אם יחשדני שלא ידעתי מזה ומדוע לא הביא המג"א או"ח סי' קכ"ח ס"ק כ"ט הביאו ולו עיניו פתוחות ידע מתוס' וש"ע כמה הלכתא גבירתא גמרינן מאגדה וגם באותו האגדה למדו דבר גדול והדברים עתיקים ואם כת"ה ירצה אראהו איזהו מקומן, ומש"כ מסוכנת היינו מקשה לילד או חנקה תפ"א ע' גיטין (ס"ה:) מסוכן רש"י חולה ועירובין (מ'.) ד"ה ביצה אותה שנה מסוכן הי' וע' נדרים (נ'.) רש"י ור"ן שחלה ר"ע וע' חולין (נ"ח.) במשניות תו"ח ושאכלה הרדופני וכו' כשרה כ' הרשב"א דאעפ"י שדברים הללו ממיתין לבהמה אינה אלא כמסוכנת וכשרה וכל מעיין בצדק יראה שדברי כנים ובהשכל ודעת נאמרים בנוים על אדני התלמוד והפוסקים:
ואסיים ודור"ש באהבה:

סימן צו

ב"ה יום ועש"ק ויק"פ כ"ד אדר תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב.
אל כבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג מופלא ומופלג מושלם במעלות ובמדות כשת"מ אברהם דוד נ"י שפינעל ראבד"ק ראהטין יע"א:
יקרתו עם שאלת חכם הגיעני נכון מועדו אולם בעת ההיא גם נפש כת"ה נ"י יודעת מאד כי ידי רב בעיר ידיו מלאות עבודה עבודת משא לעיפה ורגעיו ספורות מה יעשה בהם לכן תשובתי נשארה מעל ואחרתי עד עתה ובין כך מכתבו נאבד רק התוכן אזכור, כי שני בנים מתו אחרי המילה ע"י שיחני וכיבי שנולד בהם ועתה הבן הג' חי ב"ה ולא מלו אותו ועכ"ז נולד בו ג"כ מיני צרעת ות"ל נתרפא מהם ולפי הנראה הוא ילד טוב ובריא אי רשאין למולו:
והנה בגיטין (נ"ז:) דרשי' כי עליך הורגנו כל היום על ד' מאות ילדים וילדות ור"מ דרשי' על אשה וז' בני' שמסרו נפשם על ביזרא דע"ז דלא רצה אפילו גושפנקא דמלכה כי ישחה ויטלה ריב"ל אמר זו מילה ערש"י דזימנין מיית ונראה לפי"מ דאמרי' שבת (ק"ל.) כל מצוה שמסרו עליהם נפשם בשעת גזירות המלכות כגון ע"א ומילה עדיין היא מוחזקת בידם וכו' וע"ש כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה עדיין עושים אותה בשמחה ערש"י שעושין משתה ע"כ וערש"י נדה (ל"א:) ד"ה שלא הי' שמחים שאוכלין ושותין בסעודה

ומאי אשמעינן רש"י בזה ונראה כי בכתובות (ח'.) אמרי' דלא מברכין במילה שהשמחה במעונו דאית לי' צערא לינוקא וכן כ' תוס' מו"ק (כ"ב:) ד"ה ולשמחת (ודף ח':) ד"ה לפני ביטול ובשו"ע ע"ש משו"ה פירש"י שעושין משתה אבל שמחה לא הוי, היוצא לנו מזה דעל ע"א ומילה מסרו נפשם וזה שדרש ריב"ל זו מילה בשמיני ורש"י דזימנין מיית היינו דמסרו נפשם ע"ז כמו ע"ז ועתו"ס מו"ק (כ"ה:) ד"ה שפעו דיהיב נפשי' על המילה ע"כ: ורצוני בזה דסתם מילה חלילה לית בי' סכנה ודלא כח"ס יו"ד סי' רמ"ה והנה בחולין (מ"ז:) רנ"א באתה אשה א' שמלה את בנה ומת שני ומת ג' הביאתה לפני וכו' אמרתי לה בתי המתיני עד שיבלע בו דמו ורש"י אין לך דבר העומד בפני פקוח נפש אלא ע"א גל"ע ושפי"ד ע"כ ויש להבין דברי קדשו ונראה דלכאורה קשה מדוע באתה האשה אם הילד בפני ר"נ למולו הא אמרינן קידושין (כ"ט.) איהי מנ"ל דלא מחייביא למול את בנה ת"ל אותו ולא אותה וע"ש בתוס' ובע"ז (כ"ז.) תוס' ד"ה אשה שאינה חייבת היינו לבקש למולו וכן היא בשו"ע יו"ד סי' רס"א בהג"ה, ואולם כיון דמצינו שמסרו נפשם עלי' וחביבא עליהם לכן באתה האשה לפניו אף דאינה מצוה שהחמירו וחביבא בעיניהם ור"נ אמר לה המתיני היינו אל תדמה בנפשך כיון שמסרו עלי' כמו על ע"ז א"כ הוא שוה לע"ז ודוחה אפי' פקוח נפש וימולו תיכף שאף שיוכל להיות שימות לכן כתב רש"י רק אלו הג' דוחים פקוח נפש אבל מילה לא ובמאי דכתבו תוס' חולין ד"ה שלישי דר"נ ס"ל ג"כ כרבי דבתרי זימנא הוי חזקה צ"ע על אביי ביבמות (ס"ד:) דנסבא לחומה אחר שמתו שני בעלי' הא רבי ור"נ ס"ל כן דרשב"ג הוי לחד ואין דבריו של א' אפי' באם לא הי' סתמא ע"ש, ועש"ך יו"ד סי' קכ"ז ס"ס כ' מזה. והנה מקוצר הפנאי לענין השאלה נראה שיכולים למולו והכל לפי ראות עיני כת"ה:

בזה אסיים ודו"ש באהבה ושבתא טבא:

סימן צז

לכבוד אהובי ידידי ח"ד הרה"ג המופלג בתורה שלהיו"ח כש"ת מוה"ר משה נ"י בערגער חוב"ק בוקארעשט יע"א:

יקרתו הגיעני תוכו רצוף שאלת חכם עם פלפול אם רשאי הדורש אשר יגלה למוסר אזני השומעים כי ידבר בלשון המדינה כדי להבין אמריו כי נעמו וינערו משינת אולתם כאיש אשר יעור משנתו וכת"ה האריך והרחיב בו ובאמת חשבתי דרכי להשיב ימינו מבלי הוגה דעות בזה ואחרי שובי נחמתי להגיד ולהשיב אמרים ממה שמצינו בדברי רז"ל בפסחים (ס"א.) תכוסו רבי אומר לשון סורסי הוא זה כאדם שאומר לחבירו כוס לי

טלה זה לבשלה, סוטה (מ"ט:) אמר רבי באר"י לשון סורסי למה (רש"י סורסי היא גמרא ירושלמית וקרוב ללשון ארמי) אלא לשון הקודש או לשון יוונית ורב יוסף בבבל לשון ארמי למה או לשה"ק או לשון פרסי ובקידושין (ע'.) הקפיד רב יהודה על ר"נ דאמר אפרוניגא רק אתרוג כדקרוי' רבנן או אתרוגא כדקאמרי אינשי וכן הקפיד על אנבגא אלא או איספרגוס דקרוי' רבנן או אנפך דאמרי אינשי ומש"ה מצינו בשבת (ע"ז:) ר"ז אשכח לר"י וכו' ואי בפי מיני' כל חללי דעלמא הוה א"ל וכו' דשא דרך שם דרגא דרך גג מתכילתא מתי תכלה דא וכו':

ויש להבין מה חידש לן ר"י בזה אלא רצה להראות דאף הלשון דהי' מדברים פשוטי העם נמי לשון הקודש ויסודתו בהררי קודש ומגילה (כ"ח:) בי רבנן ביתא רבנן ובע"ז (כ"ד:) כמאן קרי פרסאי לסיפרא דביר שנא' ושם דביר לפנים קרית ספר וכו' לנדה דשתנא כי דרך נשים לי ע"כ וזה ג"כ על זה הכוונה דאם אנו מדברים בלשון פרסי דביר על ס"ת היא מנחל נובע לשון הנביאים ובסוטה (מ"ב.) לנדה גלמודה גלמודה דא מבעלה ובר"ה (כ"ו.) לכלה נינפי ע"ש יפה נוף וכו' וכל זה השמיענו למען דעת אם אנו מדברים בזה אף שהוא מלשון נכרים היא ג"כ מלשונינו הקדושה, וע"ש בר"ה (כ"ו:):

והנה בעת שחכמים הי' דורשים לפני העם הי' דורשים בלה"ק או בלשונם לשון ארמי שהי' קרוב ללשון הקודש ע' יומא (כ':) קרא גברא היינו קריאת הגבר ולימא מר קרא תרנגולתא ע"כ מוכח שכן אמרו לעם ובסוכה (כ"ט.) הי' ישן תחת הסוכה וירדו גשמים וכו' עד שיאיר אבע"ל עד שיעור או עד שיאור וכו' וזה המאמר דרשו לפני המון עם והיו מסופקין בדבריו אי אמר באל"ף או בעי"ן וביצה (כ"ג.) דרש רב גביהא וכו' קטורא שרי וכו' מאי קטורא אילימא קטורא בירי וכו' ואי לעשן וכו' מוכח דדרשו בלשונינו ובפסחים (מ"ב.) אשה לא תלוש אלא במים שלנו דרשה רב"מ בפפיניא למחר אייתי כ"ע חצבייהו וכו' א"ל אנא מיא דביתי אמרי ע"כ הרי דדרשו רק בלשה"ק אף דטעו העם ולא הבינו לא חש לה וכן יש להוכיח מסנהדרין (ה':) תלמיד אחד בא לכאן והורה לנו מי בצעים אינן מכשירין והוא מי ביצים דרש להו ואינהו סברי מי בצעים קאמר עתו"ס דסברי מן היגאה גמא בלא בצה וכו' ע"כ דדרש הי' בלשון הקודש ולא שינו את לשונם הרי זה בא ללמד כי החכם הדורש לעם ד' וימטר עליהם בלחומו במוסר השכל ידבר לעם בלשון עם יהודית או בלשון הקודש של נביאים, והביטו וראו כי גם כתב יוונית שהתירו חז"ל אז או מיראת הממשלה לכתוב ס"ת ומצאו מקרא מה"ת יפת אלקים ליפת גם היא אבדה מן הארץ תמה נכרתה ולשונם תמק ותכחד מן הארץ העם והלשון עם הרעמער ולשונם כלה ונחרצה עד תומם ות"ל אנחנו חיים וקיימים עם אש דת תוה"ק

תמים לפנינו כמו שקבלנו מהר סיני לא תחסר כל בה רק שאין אנו בקיאים בחסרות ויתירות האין זאת נפלאות תמים דעות עאו"ח סימן תר"צ מחבר סי"א וטו"ז:

ומאז פרשתי מה שאמרו מגילה (י"ח.) רב ושמואל דאמרו תרווייהו בלעז יווני וכו' אמר ר"א אמר ר"א שכתובה בלעז יוונית ואמר ר"א אמר ר' אלעזר מנין שקראו הקב"ה ליעקב אל שנאמר ויקרא לו אל וכו' ומי קראו אל אלקי ישראל ע"כ ויש להרגיש מה זו סמיכות של שני המאמרים, ונראה דידוע מהזוהר שמות רל"ז א' אשר אין בה מום זו מלכות יון דקריבה לאורחא דמהימנותא ע"כ ולפי הנראה הי' אז בימי הפילוזופים הגדולים שהי' בזמן אלכסנדר שהאמינו בד' ועוד וחכמים סברו שיבואו על האמת והתירו לכתוב ס"ת יוונית וסמכו אקרא יפת אלקים ליפת יפיפותו של יפת ישכון באהלי שם ושם מקשה ואימא גומר ומגוג וכו' ומתרץ מגילה (ט':) ויש לדייק מנ"ל דלשון יון יהי' בעם ישראל דבאו מאברהם מארפכשד דלמא יהי' לשון יון בשאר בני עילם ואשור ולוד וארם ועליהם יסוב יפת וכו' וישכון באהלי שם ולכן באו שני המאמרים הנ"ל סמוכים זה לזה להראות דסובב על בני אברהם והוא יעקב דקראו הקב"ה אל וידוע מיומא (ל"ט:) עשר פעמים וכו' מזכיר את השם הרי דשם קאי על שמות של הקב"ה ומזה דיעקב נקרא בשמו של הקב"ה סובב עליו הפסוק וישכון באהלי שם היינו דכתיב אצלו יושב אהלים ושם של הקב"ה ואז התירו להם לבני ישראל כתב יוונית לס"ת אולם אח"כ השחיתו התעיבו ותעל צחנתם בימי חשמונאים ות"ל העם והלשון ספי תמו מן בלהות וכן יאבדו כל אויביך ד':

אולם באם נחוץ לדבר עבור הממשלה בזמנים הקבועים כי אז מפני כבוד הממשלה מוכרחים המטיפים לעם לדבר בלשון מדינה השולטת ובודאי שרי כמו שמצינו שהתירו לספר קומי וללמוד חכמת יוונית ע' סוטה שם ובע"ז (כ"ט.) בתוס' וירושלמי שיהי' רואין במראה מפני שהם זקוקים למלכות ומג"א ס"ס תרנ"ו כ' משמע קצת בגיטין (נ"ו.) שמותר לעבור על ל"ת מפני אימת המלכות וכבר כתבתי מזה במק"א וע' יומא (ס"ט.) שהתירו ללבוש בגדי כהונה לכבוד המלך משום עת לעשות וגו' ועוד וכ"ז כתבתי לענין דינא בכה"ג שרי אבל בעת הזאת בימי הנאורים גם על זה דן אנכי למה נגרע אנחנו מעמים אחרים כי כהני הדתות מדברים אל העם גם ביום שמחת השלטנות כלשון עמם ויוכל להיות כי גם אצלינו אין השלטנות מקפיד אך יד השרים והסגנים המה ראשי העם לישראל היתה במעל הזה וע"כ תפוג תורה ועת לשתוק:

ובזה הנני ידידו ש"ב דו"ש באהבה:

סימן צח

ב"ה יום ג' קרח בדר"ח תמוז תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב. לכבוד אהובי ידידי נ"ג הרב הגדול בתורה החריף המופלג מושלם במעלות כש"ת מו"ה שמואל נ"י באבאד רב הצעיר בק' ווישנא יע"א:

מאז הגיעני נועם מכתבו מגילה עפה כתובה פנים ואחור בפילפולא דאורייתא במילי מעליותא, אולם המון טרדותי לא נתנוני לשום עיני עליו עד היום ובפרט כי לא הי' הלכה למעשה לכן אחרתי עד עתה, והנני להשיב אמרים כאשר רוחי מבינתי יענני. כ"ת נ"י עלה ונסתפק אי מהני אחר שחיטת הבהמה והעוף עמדה והלכה כיו"ד סימן נ"ח (ע' חולין (נ"א:) רש"י ד"ה כיון ששט וכו' הו"ל כהליכה שאינה צריכה בדיקה) ואחרי שהאריך בפלפול מסיק ופשיט לי' מחולין (ל"ג.) אמר ר"י ב"א הרוצה שיבריא חותך כזית בשר מביה"ש וכו' וממתין עד שתצא נפשה וכו' וע' ברכות (מ"ד:) מהיכא דמיקריב לבי ברוך ורש"י שם, וכבודו כ' שיבריא לאו דוקא ודייק כשם שאין בו משום צעב"ח הה"ד דאין בו חיות כלל ולא מהני עמדה והלכה:

ולי צ"ע מביצה (כ"ה.) הפשט וניתוח בעולה והה"ד לקצבים ומסיק אלא רמי ב"א אורח ארעא קמ"ל וע"ש בתוס' וא"כ מדוע לא הזכיר ר"י ב"א דימסין על הפשט וניתוח בשלמא הברייתא הרוצה וכו' אכתי לא נשמע בביהמ"ד אז מאמר רמי ב"א אלא ר"י מדוע לא השמיענו זאת ואם נאמר דמיירי לרפואה אתי שפיר, ואני הבאתי ראי' דלאחר שחיטה אין בו משום צעב"ח מחולין (קי"ג) השובר מפרקתה של בהמה קודם שתצא נפשה עובר על שלשה איסורין ע"ש ואמאי לא חשיב ד' משום צעב"ח א"ו דלא שייך אז צעב"ח:

והנה בביצה (ל"ד.) דרסה או שטרפה בכותל וכו' ושהתה מעל"ע ושחטה כשרה אמר ר"א בר"י וכו' וצריכה בדיקה וכן היא בחולין (נ"ו:) ע"ש ואם איתא לאחר שחיטה ג"כ מהני עמדה והלכה מדוע לא נקיט גם את זה או שתעמוד ותלך או צריכה בדיקה אלא ודאי אחר שחיטה לא מהני כלל עמדה והלכה וטעמא רבה איכא בזה דמאי מברר לנו בנפילה עמדה והלכה שהיא שלימה ובריאה ואין לה שום טרפות מי"ח טרפות ואם לא הלכה צריכה בדיקה לברר זה כרש"י ביצה:

ומעתה לאח"ש אם תעמוד ותלך ד' אמות בטוב וכדרכה למראה עינינו כי יכולים לסמוך ע"ז היכי דשור שחוט לפנינו שני סימנים ואם לא בשחיטת ישראל הבהמה טרפה מדאורייתא ודאי ואיך נימא כי הולך הוא בטוב בודאי אין בו בפנים שום טרפות ז"א דהרי יראו עינינו כי שחוט היא ואפ"ה הולך א"כ הליכתו אינו ראי' כלל וזה כמו שהובא יו"ד רמ"א ס"ס נ"ז בשם הרשב"א דכל שהוא ודאי טרפה לא מהני שהיית י"ב חודש

שהיא חי' עפ"י נס או מיעוטא דמיעוטא חי' אע"ג דטרפה היא הה"ד בהמה זו אח"ש ב' סימנים הולכת יצאה מן הרוב והליכה זו אינה ראי' והבן:

והנה כ"ת מפלפל בענין טרפה חי' או לא והביא דברי התוס' סנהדרין (ע"ח) ד"ה ההורג טרפה פטיר אפילו למ"ד טר"ח וכו' סופו שימות בחבלה זו ע"כ וא"כ יש להבין טעמם מ"מ הי' חי' עוד שנים רבות ולמה פטור ועיינתי בזבחים (קט"ז.) בתוס' ובגמרא ושם פריך הש"ס ודלמא נח גופי' טריפה וצ"ע דרמב"ם בהל' רוצח פסק דכל אדם הוא בחזקת שלם ואינו טריפה ע"ש בפ"ב מהל' רוצח ומצינו ברש"י עה"ת בפ' נח וישאר אך נח גונח וכוהה דם מטורח הבהמות וכו' והיא במדרש וי"א שאיחר מזונות לארי והכישו ע' סנהדרין (ק"ח:) אריא אישתי' זינתי' ע"כ וא"כ אם הי' הש"ס מקשה על נח בהיותו בתיבה דלמא נח טרפה שפיר דכבר הי' עיף ויגע כנ"ל אבל קודם שנכנס מוכח דהי' שלם בגופו וראי' אך בתיבה כ' התורה וישאר אך נח למעט כנ"ל וי"ל הש"ס רצה להוכיח מסברא דלא הי' טרפה דעדיף מקרא ע' כתובות (כ"ב.) ל"ל קרא סברא היא, תו צ"ע דפריך הש"ס שם דלמא תמים בדרכיו צדיק במעשיו ע"כ הא אמרינן בעירובין (י"ח:) מקצת שבחו וכו' וכולו שלא בפניו ערש"י בפניו כתיב צדיק שלא בפניו צדיק תמים וא"כ למה אמר הש"ס ודלמא היינו לשין מסופק הא ודאי הכין היא ונ"ל דמצינו לשון דלמא גם על ודאי לדוגמא יבמות (ע"ז.) דלמא ודאי בעמוני ובכ"ד, ושם בתוד"ה ודלמא כ' וא"ת והלא חי' אחרי כן ג' מאות שנה וצ"ע בקרא כתיב שחי ג' מאות וחמשים שנה, ותירץ דשמא לא הי' בכח ובריאות כראוי לו וכמ"ד טרפה חי' ע"כ:

ומזה למדתי טעם מדוע ההורג טרפה פטור דאמרינן ביצה (ל"ב:) ג' חייהן אינם חיים וכו' ואחד מי שיסורים מושלים בגופו וא"כ לפי מש"כ תוס' דלא הי' בכח ובריאות והי' יסורים מושלים בגופו א"כ ממילא חייו אינם חיים ומש"ה ההורג טרפה פטור והבן:

ומה שהביא קו' ב"ק (ע"ו.) בתוס' ד"ה שחיטה כ' וא"ת אמאי חשיב לי' שחיטה שא"ר הא אפשר לפדותה בשעת פירכוס דבשלמא פסול פיגול אין לה פדיון דמצותה בשריפה כפסחים (כ"ד.) כל שבקודש והקשו האחרונים לתוס' פסחים (ס"ו.) וזבחים (מ"ז.) דסכין הוי כ"ש ומנחות (ק"א.) רש"י אפילו בהמת בע"מ שקידשה בכ"ש כגון ששחט לא אשכחן בה פדיון ע"כ וא"כ בפסול פיגול לימא דלא מהני פדיון משום דנשחט בסכין כ"ש ע"כ וכת"ה מתרצה ול"נ לדייק בתוס' פסחים הנ"ל הק' הא בעי כ"ש בסכין ותי' שהקדישם וצ"ע איך למדין בזבחים (צ"ז:) מן ויקח את המאכלת דבעינן כ"ש הא אין למדין מקודם מתן תורה עתו"ס מו"ק כ' ועוד איך ילפי' דורות משעה וציבור מיחיד ע' תוס' ביצה (כ'.) הקשו כה"ג ועוד לא ידע במה נעשה הסכין באברהם כ"ש אי במשיחה

כבימי משה שבועות (ט"ז.) וגם בימי חזקי' כע"ז (נ"ב:) ברש"י ד"ה והקדשנו או בחינוך עבודה ואי נימא דלמד מאברהם דרק כלי בעינן כתוס' חולין (ג'.) הוי אתי שפיר ושם בתוס' דאי' והקדישום וכו' מהרש"א מעריו"ט הקדישום סכינים דאין מקדישין שבת ויו"ט וכן כ' תוס' זבחים הנ"ל וצ"ע משקלים פ"ח ומייתי פסחים (ע"א.) חל י"ד להיות בשבת שוחט בה מיד בקופץ ערש"י וקופץ עומד רק לשבירת עצמות ומ"מ מותר לשחוט פסח בשבת דודאי טבל ע"ש והא תינח דאמרינן דטביל אבל איך מותר לשחוט קרבן פסח הא לא הקדישו קודם שבת ערב פסח דעומד רק לשבירת עצמות והא טעון לשחיטת קדשים כ"ש וצ"ע ואי נימא דלא בעי כ"ש בסכין שחיטה הוי אתי שפיר ונראה דאותן הסוברים דסכין לא בעינן כ"ש כתוס' חולין (ג'.) מביאים ראיות חזקות לדבריהם מחולין כגון דבדיק קרומית ומהתוספתא והשחיטה אינה טעונה כלי ע"ש וכתבו תו"י יומא (ל"ט.) דהגרלה דלאו עבודה לא שייך עבודתה מחנכתו ולא הוי בזה כ"ש ע"ש וידוע דשחיטה לאו עבודה כיומא (מ"ב ע"א) ותוס' וכ"ד:

ומעתה אי נימא דתוס' ב"ק (ע"ו.) אזלי בשיטת תוס' חולין דסכין לא בעי כ"ש וסברי כתוס' ישנים יומא (ל"ט.) לא קשיא מידי דלא סברי כרש"י דסכין בעי כ"ש אפילו נימא דתוס' ב"ק ס"ל כרש"י דסכין בעי כלי שרת וגם לא ס"ל כתוס' ישנים יומא מכ"מ כיון דיש מרבותינו בעלי התוס' סברי דסכין לא בעי כ"ש וי"ח וס"ל כרש"י מכ"מ נקטי בב"ק מילתא דשוי לתרווייהו דפיגול לי"ל פדיון דמציתה בשריפה וזה כ"ע כפסחים (כ"ד. ס"ב:) ובפלוגתא לא קמיירי והבן:

ושם בתוס' ב"ק (ע"ו.) דמום שמחיים חשוב מום לפדות על ידו אבל מום דלאחר מיתה לא חשיב מום ורשמתי עה"ג צ"ע מזבחים (כ"ו.) הצורם אוזן פר ואח"כ קיבל דמו פסול וכו' פר שהי' כבר רש"י אלמא המום פוסל בקבלה ע"כ הרי דמום דלאחר שחיטה חשוב מום ופסיל הקרבן ומ"ש לענין פדי' לא מהני ונראה דרצה לומר דשחיטה גופא לא הוי מום לפדות כמו דלא הוי מום בכל קרבן דהכשירו בכך כן לא הוי מום לענין פדי' אבל מום אחר שפיר פוסל בקרבן אחר שחיטה, ומ"ש מרש"ש ליישב דברי מנחות ק"א הנ"ל דבעל מום לא מהני פדיון לאחר שחיטה וקידש בכלי שרת כגון ששחט רש"י וקשה ממעילה (י"ט.) יפדו ותי' דמיירי בנפל בו מום אחר שחיטה וכזבחים (כ"ו.) דמום פוסל קודם קבלת הדם ע"כ ע"ז אני אומר דאין אלו אלא דברי נביאות:

ומ"ש כ"ת ראי' ממשנה זבחים (פ"ד.) דבע"מ לא מיקרי פסולו בקודש וכו' דאין המזבח מקדש אלא הראוי וההי"ד כלים ואי הי' בע"מ קודם שחיטה לא הי' הסכין מקדשו וכו' ע"כ ע"ז אני אומר עי' זבחים (פ"ח.) אין מביאין מנחה ונסכים וכו' מן המדומע ואין צ"ל

מערלה וכלאי הכרם ואם הביא לא קידש אמ"ר וכו' לא קידש לקרב אבל קידש לפסול רש"י דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכלי וכו' וזה ג"כ לא פסולו בקודש ואעפי"כ קדשו הכלי לפסול הה"ד בע"מ ששחט קדשו הסכין לפסול ולשרפו ולא מהני פדיון:

ולי נראה דהאי ברייתא מעילה (י"ט:) קדשי מזבח תמימין ונעשין בע"מ ועבר ושחטן ר"א יקברו וחכ"א יפדו דחכמים אלו סברו דקדשי מזבח לא בעי העמוה"ע מיירי ששחטן בחוץ ולישנא עבר היינו במזיד ע' ביצת (י"ז.) עבר ואפה שבת (מ"ו.) שאם עבר ותיקנו ובעזרה לא היינו מניחין אותו לשחוט בע"מ וממילא בשחט בחוץ לא הי' בסכין כלי שרת אפילו כלי שרת בחוץ אין מקדש עד שיכנס לפנים ע' תוס' סוכה (נ'.) ד"ה אי ושם (נ"א:) ד"ה קרא וזבחים (פ"ח.) פירשו התוס' בלש"א ואולם רש"י מנחות (ק"א.) מיירי ששחט בע"מ בשוגג בעזרה בסכין כלי שרת וזה גם חכמים דפליגי על רבי במעילה מודים בכה"ג דאין לה פדיון:

ומ"ש קושיא בשם אבני נזר מזבחים (מ"ג:) הפיגול והנותר והטמא שהעלה על גבי מזבח פקע איסורא מיני' מזבח מקוה טהרה במשלה בהם האור והמנורה דומה למזבח וא"כ אם הי' שמן טמא במנורה הי' נטהר ברגע א' של הדלקה וא"כ מ"ט דמ"ד כבתה זקוק לה דעיקר הנס לא הי' רק רגע אחד דגם אם הי' שמן טמא נטהר הי' ברגע הראשונה ונראה דמצינו מקוה מטהר טמאים ע' יומא (פ"ה:) ובקידושין (ע"ז.) בנות ישראל מקוה טהרה לחללים ובמקוואות פ"י שתה מים טמאים טבל והקיאם טהורים יוכל להיות ג"כ מהאי טעמא דאדם מקוה טהרה למים שבגופו והנה בכאן שאם נתן שמן טמא במנורה נטמא המנורה וידוע דחכמים גזרו על משקה דמטמאה כלי ובחגיגה (כ"ו:) הזהרו שלא תגעו בשלחן ובמנורה ותטמאוהו ומעתה לו נימא דמנורה מטהר טמאים דשמן נעשה טהור ע"י הדלקה אבל המנורה בעצמה נשארה בטומאתה וא"כ המנורה חוזרת ומטמאת השמן ולכן הי' הנס בכל השמן והבן:

ומ"ש מכריתות (י"ג:) יש אוכל אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות ואשם אחד וכו' והקשו האחרונים הא לשריפה עומדת כתותי מכתת שיעורא וכן הק' מנחות (ק"ב:) דפריך הש"ס לר"ש כל העומד לשרוף כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמאה טומאת אוכלין והקשו גם לרבנן קשי' לימא כמכ"ש ע"כ וכ"ת מתרץ לה ול"נ דכמכ"ש וכל העומד לשרוף וכו' הם שני דברים חלוקים זמ"ז אף דמרש"י תולין (פ"ט:) מוכח דבחדא מחתא מחתינהו דקאמר ר"א התם שיעורא בעי לעכו"ם כתותי מכתת שיעורא ורש"י כל העומד לשרוף כשרוף דמי הילכך שיעורא דקא מכתת וצ"ע הא רבנן פליגי על ר"ש ולי"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי ומנ"ל דתיתי כר"ש ע' סוכה (ל"א:) ד"ה באשרה לא פירש כן:

והנה הב"ש באה"ע סימן קכ"ד ופר"ח בהגר"א העמיקו שם ברמ"א מה שהביא בשם הר"ן מיהו בדבר שצריך ביאור וכו' והרחיבו להוכיח אי הלכה כר"ש או לא ונראה דחכמים ס"ל כמכ"ש בדבר דבעי שריפה היינו לולב אתרוג שופר סנדל מכיון דעומד לשרפה נחתא דרגא ואמרי דרואין הלולב כאלו הוא כתות לשיעורין ואין בו השיעור אבל לא אמרי דהלולב כשרוף דמי ולא נשתייר אלא אפר לא אמרי דהוי ב' דרגא וזה כמ"ש תוס' חולין (ל"ו:) ד"ה עצים הק' יין שמן ליתכשר בחיה"ק להיות אוכל כמו עצים ולבונה ותירצו חיבת הקודש מתכשר מהני לשווי' אוכל מיד דדמי לאוכל כגון דהיינו עצים ולבונה שהיא עב כאוכל אבל לא לשוויי משקה אוכל ע"כ דוגמא לזה שנאמר כתמכ"ש היינו דבר שלם רואין אותו כאלו נפרך ונעשה פרורין ולא נשתנה הגוף אבל לומר כשרוף דמי ופנים חדשות באו לכאן והרואין אותו כאלו הוא אפר לא אמרינן והראי' משבת (פ"ג.) עכו"ם פחותים מכזית אין בה טומאה כל עיקר וכו' ומיירי בע"ז של ישראל דאינה בטלה עולמית ובעי שריפה ע"ש וכזית היא טמאה ואמאי כתותי מכתת שיעורא הואיל ועד. משריפה ולית בה שיעורא בכזית זה לא אמרינן לרבנן דאמרינן דהכזית נפרך מ"מ יש בו כזית מטמא אבל אינו כשרוף ואפר ומש"כ הפר"ח שם דעכו"ם של ישראל טעון רק גניזה ולא שרפה ע' כ"מ פ"ח מהל' עכו"ם ותוס' ע"ז (נ"ב.) ד"ה מה כ' ביעור כמו עגל ומהר"ם שם ביאר על תוס' ובעגל כ' אשר עשיתם את העגל לקחתי ואשרוף אותו וכן בנחל קדרון וידק וישרוף ע' ע"ז (מ"ד.) מכ"ז מוכת דגם עכו"ם ישראל טעון שריפה ומטמא בכזית ולא אמרינן כשרוף דמי והוי אפר וההי"ד הנותר אף דעומד לשריפה אמרינן רק מיכתת שיעורא מ"מ יש השיעור כזית ולא הוי כשרוף שיהי' רק אפר והבן: ומ"ש בשם או"ז הגדול דהק' דהואיל דמים טמאים יש להם טהרה במקוה ע' פסחים (ל"ד:) אמאי אינן נעשה אהטו"מ והק' הטל תורה אמאי לא מקשה אמאי גם האוכלין יש להם טהרה ע"י זריעה ואמאי אין נעשין אבהטו"מ ותם אני לא אבין דקדוקו דאמרינן בנדרים (ע"ו.) זרעים טמאים כיון שזרען בקרקע טהורים וק"ו לזרועים ועומדים, ור"ן דנפ"ל אשר יזרע טהור הוא ובחולין (קי"ת:) שאין מקבלין טומאה עד שיתלשו וכתב הברטנורא סוף פ"ט דתרומות דכיון שנתחברו בקרקע נתבטלו מתורת אוכל ואוכלין ל"ל טהרה במקוה כע"ז (נ"ב.) כי קמבעי' אוכלין דל"ל טהרה במקוה ערש"י וחולין (ק"א.) טומאת בשר חמירא דל"ל טהרה במקוה ואין טומאתו פורחת ממנו אף דמצינו בשר נבילה הראוי' לגר קרוי נבילה ולכי מסרחת ואינה ראוי' לגר או לכלב פרחה לה טומאה הא הטעם משום שיצאה מתורת בשר הכנ"מ בזריעה דמחובר בקרקע יצאה מתורת

אוכל ופרחה טומאה ולא מקבל טומאה במחובר אף שנגע בו שרץ ואדם טובל במים ושרץ בידו טמא וגדול כח החיבור לקרקע יותר ממקוה:
ומה שהביא קו' בכורות (י"ב:) ומנחות (פ"ד.) לאכלה ולא לשרפה ע"כ הא אכילת מזבח שמה אכילה כזבחים (י"ג: ל"א.) תוד"ה דכתיב וכו' ולדידי לק"מ דסמיך אקרא לכם לאכלה אבל לא למזבח לאכלה, ומ"ש מאחרונים דע"ז של עכו"ם שזכה בה ישראל ואח"כ יצאה מרשותו מהני ביטול ע' ע"ז (נ"ב:) רש"י נתברינהו על ידי עכו"ם לבטלו וישראל כבר קנאו שנצחם אפ"ה יוכלו לבטלן ע"י עכו"ם ולכאורה מוכח כמו הסוברים שהביא דמהני ביטול:
אבל ז"א דמזבח הי' משמשי עכו"ם ומהני ביטול אף בזכה בו ישראל עיו"ד קמ"ז וש"ך בשם ב"ת אבל יש להוכיח דלא מהני כה"ג מע"ז (מ"ג.) מר"א הקפר וכו' ומצא טבעת ועלי' צורת דרקון רש"י מצא טבעת ולא הגביה עד שבטלה העכו"ם ואס"ד בכה"ג מועיל ביטול עכו"ם אמאי לא הגביה ואח"כ יבטלו עכו"ם א"ו דלא מהני ביטול כה"ג והבן, ומפני טרדותי מוכרח אני לקצר ולא אוכל להעביר עיני על כל פלפולו:
ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן צט

לכבוד אהובי ידידי הרב המאוה"ג חריף ובקי מופלא ומופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה נחמי' נ"י ראזענפעלד אבד"ק זאלאטאניץ יע"א:
זה זמן כתבו בא אלי עם שאלת חכם וכבר עברו שבועות אחדים ומה מאד גרסה נפשי לתאבה להשיבהו עד מהרה אבל לא הי' באפשרות כי כבר קדמו רבנן והמה בראשונה באו ולהם משפט הבכורה, ועתה לקחתי לי זימנא לדבר עם אוהבי בשער המכתב. ע"ד השאלה כי הקצבים הם כהנים ולוים ואין רצונם עתה כי דתיקתא שעתא לתת להשו"ב הקיבה מעגלים וצאן באמרם כי המה משבט לוי וזכו בהם חתילה וכת"ה מפלפל בדין זה מיו"ד סי' ס"א וגמיר ודייק היטב:
והנה עיינתי ברכות (כ"ב.) תולין (קל"ו:) נהוג עלמא כהני תלת סבי כר"א בראשית הגז דאינו נוהג אלא בארץ וטעמי' דיליף נתינה נתינה מתרומה ומש"ה פוטר נמי בחו"ל ממתנות זרוע והלחיים והקיבה וחולק על משניות (ק"ל. קל"ה:) דמחייב וטעמא בעי מדוע לא גמיר התנא דמתניתין הג"ש דנתינה נתינה היא כמ"ש תוס' שבת (צ"ז.) שהי' לו בקבלה מנין הגז"ש וזו היתה יתירה לפיכך לא קיבלה ע"כ ולפי הכלל בידינו סתם

במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם משנה כיבמות (מ"ב:) וע' בכורות (כ"ג:) דברייתא לאו פלוגתא היא ולכן הלכה כסת"מ הזרוע וראשית הגז דנוהג בחוץ לארץ:
אולם רמב"ם פסק במתנות דנוהג בחו"ל וברה"ג פסק כר"א ע' יו"ד סי' ס"א וסי' של"ג ויש חולקין ברה"ג ג"כ כמתניתין דנוהג ע"ש, ולדיעה זו דנוהג בחו"ל לא כר"א מוכרחים אנו לומר דנהוג עלמא כר"א היא כמו לשון נהגו, ובתענית (כ"ו:) אמרי' נהגו אורויי לא מורינן ואי עביד עביד וכן מוכח מרש"י שבת (יו"ד:) ד"ה הוה וכו' כ' וכי היכא דאחזו במנהג ברה"ג בימי ר"נ ולא מחינן בהו וכו' ע"ש מוכת דרק נהגו כר"א אבל לא מורינן, ורמב"ם ס"ל דנהוג עלמא היינו מנהג ואורויי מורינן והיא מנהג וותיקין ומבטל אפי' הלכה ע' חו"מ ס"ס רל"ב וכ"ד ומג"א תר"צ:
ובמה דאמרי' דר' אלעאי יליף נתינה נתינה נוכל להבין דברי רש"י ביצה (י"ב:) במשנה א"ל ב"ש גזירה שוה חלה ומתנות מתנה לכהן ותרומה מתנה לכהן ופירש"י גז"ש לאו דוקא וכו' אלא דומיא גז"ש מדרבנן ע"כ, ויש לדייק מאי בעי רש"י בזה אך לאשר ידענו כי בחולין (קל"ו.) למד ר' אלעאי גז"ש רה"ג ומתנות נתינה נתינה מתרומה ע' מהרש"א לכן השמיענו רש"י כאן דלא תימא כי משנתינו ירמזון לדברי ר"א דגז"ש גמורה ולמד נתינה לזאת פירש"י דאין זו רק מדרבנן והמשנה לא ס"ל כר"א וראי' ממשנה הזרוע ורה"ג והבן:
והנה ברש"י שבת (יו"ד:) הנ"ל יש לי צ"ע מה דכתב שם בימי רב חסדא אכתי לא נהוג כר' אלעאי ובימי רב נחמן בר יצחק נהיג כוותי' ברה"ג אבל לא במתנות ע"כ, וידוע עתו"ס גיטין (ל"א:) דתוס' כתב דרש"י ס"ל דר"נ בר יצחק הוא ר"נ סתם וכן נראה מרש"י מגילה (כ"ח:) דכ' דר"נ בר יצחק מחסידי בבל הי' ע"ש וא"כ ר"ח ור"ה ור"נ תלמידי דרב היו כרש"י ביצה (כ"ה.) ע"ש וע' שבועות (מ"ח:) וסוכה (יו"ד:) וכ"ד והיו בזמן אחד ואיך כ' רש"י בימי ר"ח לא נהוג כר"א ובימי רב נחמן נהוג הלא היו בזמן אחד וצ"ע:
ובנידון שלפנינו דהקצבים זוכים בהקיבה ולהשובי"ם אמרו כי המה כהנים יש להסתפק אם יכולים לחזור כיון דנהגו כן לתת מתנות כהונה ואפשר אפי' התרה לא מהני ע' כו"פ סי' ס"א וע' מג"א ס"ס תרכ"ד דמביא פלוגתא אי מהני התרה שם וע' מג"א סי' תקצ"ז, אולם כאן מחמת טעות נהגו כן כי הם לא ידעו מדין זה אפי' כהן אם הוא קצב ויש לו חנות פתוחה מוכרח ליתן המתנות לכהן אחר ולא לו לא הוה כדברים המותרים ואחרים נהגו איסור וכמו שמחלקים התוס' בפסחים (נ"א.) ובכ"ד וע' יו"ד סי' רי"ד מזה, ועכ"פ הקצבים בני לוי לא יוכלו לזכות בהקיבה כי מטעם מת"כ מוכרחים להוציאם מידם ואין נקראים מוחזקים עש"ך חו"מ סי' צ"א ס"ק י"א כ' דלא שייך לומר א קי ממונא

בחזקת מרי' וכו' דס"ס האי ממונא תיפוק מרשותי' ולא קאי בחזקתי' ע"ש וההי"ד הכא ואם הקצבים יביאו לב"ד ויאמרו שרצונם לתת מתנות כהונה אזי השוחט מחויב לקחת מהם ולתתם לכהנים כמו דאמרי' בחולין (קל"ב:) אמר רבא זאת אומרת הדין עם הטבח, וממילא נפל בכל ענין לטבח ולשו"ב תחילה ולכן נפלה טענתם ואין ממש בדבריהם, זאת חזיתי להשיבו כפי מסת הפנאי ואשאר בזה:

הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן ק

ב"ח ג' לסדר בראשית כ"ה תשרי תרצ"ב סטניסלאב. כבוד אהובי ה"ה הרב הגדול בתורה וביראה חריף ומופלג כש"ת מו"ה יעקב נ"י ליפפא אבד"ק זשורוב יע"א:

יקרתך הגיעני בימי החגים ואז ידי אסורות בעבותות החג, ועתה באתי. ע"ד אשר נסתפקת אי יוצא ומקיים מ"ע של פו"ר בבני נדה ובאמת מלשון הירושלמי פ"ב דיבמות מוכח אפילו לפו"ר וכן פסק רמ"א אה"ע סימן א' והביא דברי מהריט"א פ"ח דבכורות אות ס"ה דהק' הא הוי מצהב"ע ומסיק דלא יצא פו"ר ואך בהירושלמי מיירי שבא באונס על הערוה:

והנה נוכל לצייר שבעל בהיתר והוי ממזר וקיים פו"ר בו לפי"מ דכ' תוס' חגיגה (ב':) ד"ה לישא כ' אע"ג דעבד מותר בממזרת ושם בתוד"ה ד"ה לא כ' דעבד מצווה על פו"ר ומביאין ירושלמי עבד מהו שישא ומסיק דמצווה על פו"ר ע"ש ומוכח בנשא ממזרת דהבן הוי ממזר והעבד קיים פו"ר והוי בהיתר אולם ביבמות (ס"ב.) ד"ה הכל לא מוכח כן ע"ש ובעיקר קו' מהריט"א על ירושלמי בהוליד ממזר קיים מ"ע של פו"ר והקשה הא הוי מצוה הב"ע והביא כת"ה לתרץ לפי"מ דחילק בו הנוב"י דהיכא דנעשה האיסור וא"א לתקן שלא יהי' האיסור שוב לא הוי מצהב"ע מש"ה בהוליד ממזר היינו דבא על הערוה והוליד לא הוי מצהב"ע לפי שא"א לתקן האיסור:

אולם סברא זו לא נהיר ולא צהיר וממקומו הוא מוכרע ברכות (מ"ז:) דפריך מצוה הבא בעבירה היא, מצוה דרבים שאני ופשטיות הש"ס מוכח דפריך לו יהא דכבר שחררו מ"מ איך יכולים לצרפו למנין הא הוי מצוה הב"ע אלא ודאי לא שנא:

ול"נ לתרץ קו' המהריט"א דאשכחן באיסור כמו נבילה בדבש להרר"י וביצה טרפה שנולד ממנה אפרוח וקמח שנתערב בדבש כיון דנשתנה האיסור לדבר המותר ונהפך צורתו ממה שהי' אמרינן פנים חדשות בא עמג"א רט"ז ותס"ז וח"י שם ומותר לאכלו וכן המוסק הה"ד כאן הוליד ממזר לא שייך לומר בזה מצהב"ע רק הוי ברי' חדשה וצורה

אחרת היא וראי' לזה מט"ז או"ח סי' תרמ"ט ס"ק ג' ד"ה כתוב בלבוש וכו' כתב כ"ש כאן שאין לך שינוי גדול מזה שאחר שנעשה הרכבה נתגדל האתרוג ונעשה ברי' חדשה ולא הוי מצוה הבאה בעבירה מטעם הרכבה ותו קשה מפ' מרובה וכו' או כבש פרט לכלאים ולל"ק תפ"ל דהו"ל מצהב"ע א"ו לא שייך כאן מצהב"ע כמו שזכרנו ע"כ:

וגדולה מזה מצינו ראינו בנוב"י אה"ע סי' ס"ט כ' אשה שלא קלטה הזרע קודם מיתת בעלה אף שקלטה הזרע אחר מיתתו ובנו הוא לכל דבר מ"מ לענין ייבום כבר קרינן בי' ובן אין לו בשעת מיתה ובת ייבום היא ע"כ הרי דיש זמן דהיינו קודם הקליטה אין כל ואז עשה העבירה ואין כאן כלים רק לימים יוצרו נעשה אדם ואז הוא ברי' חדשה כנ"ל:

ואולם דברי הנוב"י צ"ע דכ' דלאו בת ייבום ממאי דאמרינן בע"ז (ל"ט.) ת"ר אין לו עכשיו ועתיד ליגדל לאחר זין וכו' תוד"ה אין וכו' אומר"י דדריש אין לו עיין עליו כלומר עיין עליו אם יש לו עכשיו או עתיד ליגדל לאח"ז והכי דרשינן ביבמות (כ"ב:) ובן אין לו עיין לו ע"כ הרי זה בא ללמד אף כי אין ניכר עכשיו כלל אם ילד יהי' אך עתיד להיות כמו גבי קשקשים דאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאח"ז הרי זו פטורה מן הייבום:

וכה הראה לי בספר קרית ארבע מרל"ב בסי' מ"ג אה"ע כ' דישראל שהוליד בן מן הנכריה קיים בו מצות עשה של פו"ר וכתב יש לי ראי' מן המקרא ויצא בן אשה הישראלית והוא בן איש מצרי הרי מוכח דחשוב בנו ודבריו תמוהים מאוד דרש"י כ' שם בתוך בני ישראל מלמד שנתגייר והק' הא נכרי הבא על בת ישראל הולד כשר ומה צריך להתגייר ותי' תוס' קודם מתן תורה הי' הולד הולך אחר אביו וכאשר נולד לא מלו אותו דבן מצרי הוא וכאשר גדל נתגייר מדעתו ואב"ע פירש בן איש מצרי מתייהד היינו דהמצרי אביו הי' גר ובין לתוס' ובין לאב"ע אתי שפיר וגם לפירוש הרמב"ן שם לא מוכח מה דכתיב בן איש מצרי דגם קודם מת"ת נקרא בן הישראלית עיקר והי' נקרא בן מצרי ג"כ וניתנה תורה ונתחדשה הלכה דאין בן בתך הבא מן הנכרי קרוי בנו ולא הוי בנו כלל רק בן בתך הוא וביבמות (כ"ב.) איתא מי שיש לו בן מ"מ פוטר אשת אביו מן הייבום וכו' ובנו לכל דבר והיינו לאתויי ממזר וירושלמי אפילו לפו"ר כמובא ברמ"א ושם במשנה חוץ ממי שיש לו בן כו' ומן הנכרית ע"כ:

ומעתה נמצא למד ממזר פוטר מייבום ולירושלמי אפי' מפו"ר ובן מנכרית אינו פוטר מייבום ק"ו שאינו מקיים מ"ע של פו"ר וע' בתוס' יבמות (ס"ב.) ר"י קיים פו"ר בהי' לו בנים בנכרותו ונתגייר כ' אע"ג דאמרינן גר שנתגייר כקטן שנולד דמי כיון דבנכריותו קיים דזרעו מיוחס אחריו באותו שעה מיפטר נמי כשנתגייר ובתוס' יבמות (י"ז.) ד"ה ואין כ' ואומר"ת וכו' והיינו הסבה שאין הזרע מיוחס אחר בנך אלא אחר הנכרית והיינו

בנכרי ונתגייר הי' הזרע בנכריותו מיוחס אחריו מש"ה קיים פו"ר ובישראל הבא על הנכרית אין הזרע מיוחס אחר ישראל כלל בודאי לא קיים פו"ר ודברי המחבר הנ"ל לישתקע ולא נאמר:

ועוד י"ל קו' המריט"א בממזר הא הוי מצהבב"ע דאמרינן בנדה (ל"א.) שלשה שותפין יש באדם הקב"ה ואו"א ע"ש וא"כ הבא על הערוה שניהם אביו ואמו עושין איסור אבל חלק ד' אין בו שום חטא חלילה ובע"ז (נ"ה:) ולא עוד שמטריחין אותו ומחתימין אותו בע"כ, ונראה דהיכא אמרינן מצהב"ע דוקא אם כל המצוה בא בעבירה אזי לא קיים המצוה אבל אם אין העושה העבירה על ידו לא נגירה כל המצוה לא אמרינן מצוה הבב"ע ומש"ה לא אמרינן בזה מצהב"ע וקיים בו מ"ע של פו"ר:

ובזה נבין דברי הש"ס ברכות (מ"ז:) מצהב"ע ומשני מצוה דרבים שאני היינו דכל המצוה דרבים יוצאין ידי קריאה לא בעבירה היינו דרק ר"א שחררו ולא האנשים אחרים ולכן לא הוי מצהב"ע וכולם יצאו ומה שהביא מחמ"ח סי' א' בנתעברה באמבטי אי הוי בנו לכל דבר ושם ב"ש בשם סמ"ק והב"ח ביו"ד סימן קצ"ה דאשה לא תשכב על סדין ששכב בה איש אחר פן תתעבר מש"ז של אחר:

ומאז הבאתי ראי' מחולין (י"א:) ר"מ אמר אתיא ממכה אביו ואמר רחמנא קטלי' דלמא לאו אביו וכו' דלמא כגון שהי' או"א חבושין בבית האסורין וכו' ע"כ וא"א דנתעברה באמבטי או מסדין ששכב בה בעלה לא הוי בנו לכל דבר אכתי קשה אמאי יתחייב בנו מיתה דלמא מסדינו של בעל נתעברה ולא הוי בנו כי יחייב על מכה אביו הלא לאו דאזלינן בת"ר וכן יש להביא מיבמות (י"ז:) פרט לאחיו מן האם אמאי לא קאמר למעט אחים מן האב היכא שנתעברה ממנו ע"י אמבטי וכן יש להעיר מב"ב (קי"ח) האיש את אמו וכו' נוחלין ולא מנחילין וכו' והאחין מן האם לא נוחלין ולא מנחילין ע"כ ואי נתעברה ממנו באמבטי לא הוי בנו א"כ משכח"ל דהאיש את אמו נוחל ומנחיל לא לאב וכן כה"ג אחים מן האם מנחיל להם וצ"ע:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן קא

ב"ה יום ב' וישלח י"ג כסלו תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד ידידי אהובי ה"ה הרה"ג חריף ובקי מחודד ומפולפל מושלם במעלות ובמדות כש"ת מוה"ר שלמה נ"י קליינהענדלער אבד"ק זבארוב יע"א:

כן בא אלי נעימות ימינו עם שאלת חכם והן היום נתתי אל לבי לשים עיני על שאלתו ופלפולו. תוכן השאלה למען לחזק תלמוד תורה אשר זה שנים הכינו וגם יסדו ותעש פארות ועתה בצוק העתים ירדה הכנסה ומעט יאספו ולכן רצונם להעמיד קופות ת"ת בכל בית למען יתרבה הצדקה ותרב הדעת אי שרי למיעבד הכי נגד קופות רמב"נ:

ונראה דמצינו דאמרו ז"ל בספרי הובא רש"י פ' ראה נתון תתן אפילו מאה פעמים ע' ב"מ (ל"א.) אפילו מאה פעמים ובפיה"מ באבות פ"ג והכל לפי רוב המעשה היינו גדול שכר מי שנתן לעשרה עניים לכ"א דינר ממי שנתן לעני א' עשרה דינרין בפעם אחת ע"כ וממנו נלמד לחלק צדקתו לעניים הרבה ואולי ע"ז רמזו עירובין (ס"ג.) כל הנותן מתנותיו לכהן א' מביא רעב לעולם ר"ל דמרעיב לשאר כהנים ובמס' שקלים פ"ו מ"ה שלשה עשר שופרות הי' במקדש וכו' ששה נדבה ואמרינן במנחות (ק"ז:) הני ששה כנגד מי כנגד ששה בתי אבות רש"י שכל משמר חלוק לששה בתי אבות וכו' [ערש"י תענית וט"ו:) ד"ה אנשי פי' דמשמר מתחלק לשבעה בתי אבות וצ"ע] וערש"י פסחים (נ"ז.) ד"ה לערב כ' ג"כ לששה בתי אבות ושם במנחות רי"א כדי שלא יתעפשו המעות ומסיק ש"ס כר') יוחנן לא אמר לאיעפושי לא חיישינן וצ"ע ממעשר שני ומייתי לה בב"מ (מ"ה.) הפורט סלע של מע"ש בירושלים בה"א בשקל כסף בשקל מעות רש"י שמא ישאר לו פרוטות והפרוטות מתעפשות ע"כ וא"כ אמאי הכא אמרי' לאיעפושי לא חיישינן ונראה דפרוטות המה של נחושת ככתובות (ק"י.) פרוטי דכספי לא עבדי אינשי והמה קטנים ודקים חיישי' בה במע"ש לאיעפושי משא"כ בכסף שהדינר גדול ועוד לא חיישי לאיעפושי:

וממילא מכאן אנו למדים דהי' ששה לנדבה כנגד בתי אבות ולא חיישי רבנן שמא יתן יותר באחד ולא יהי' להשאר קופות כמותו ובר"ה (ד'.) ת"ר חייבי הדמין וערכין החרמין וכו' צדקות ומעשרות וכו' כיון שעברו עליהן שלשה רגלים עובר בבל תאחר ומיירי בשהפריש ע"ש בתוס' וכמה קופסאות הי' צריך לכ"א דיש כאן דמי עלי דמי ערכי עליו מיני צדקות וכסף פדיון מע"ש ובע"ז (י"ז:) אצל רחב"ת מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה ע"ש ברש"י ותוס' ומסתמא גם משלו נתן הרבה ומוכח דהי' לו קופות וארנקי של צדקה וארנקי אחר של מגבת פורים ובחולין (קל"ה:) האי שקא דדינרי דאתא לבי מדרשא קדים ר' אמי וזכה בהם רש"י ששלחו ממקום אחר לבני הישיבה ע"כ ובודאי הי' להם קופסאות אחרות עבור עניי ארץ ישראל ואפ"ה הי' קופות עבור בני הישיבה שהיו ג"כ באר"י דר' אמי בטברי' הי' ע' ביצה (ט"ז:) ר"א ור"א מערבי אכולא טברי' ויש

להבין מה הי' צריך ר"א לזכות בדינרו הא שלחו אליו מתחילה לו ולבני הישיבה ע' לב ארי' מש"כ בזה:
ול"נ דשלחו דינרי לבי מדרשא לר' אמי ותלמידיו והדין מחצה לר"א ומחצה לתלמידו כב"ב (קמ"ג) והיתה לאהרן ולבניו מחצה לאהרן ומחצה לבניו וכן דרש ר"ע בע"ז (יו"ד:) ומש"ה חלקו הדינרין מחצה על מחצה וזכה ר' אמי בתחילה לחלקו וע"ז מקשה הש"ס ונתן ולא שיטול מעצמו ומשני הש"ס ר"א זכה בחלק הטוב עבור תלמידי בני הישיבה והניח חלק הב' דגרעו דינריו לעצמו, ואיב"א אדם חשוב שאני ר"ל דת"ח דינו ככהן כנדרים (ס"ב.) ובני דוד כהנים דהיו ת"ת ודינם ככהנים ובפרט ר"א דהי' כהן ג"כ כגיטין (נ"ט:) ומגילה (כ"ב.) וכ' תוס' גיטין שם במעשר וצדקה יכול כהן ליקח מנה יפה ראשון וע' תוס' מו"ק (כ"ח:) דכהן שזה דינו יכול לראות סימן ברכה ויכול ליטול היינו וכו' וזה אדם חשוב שאני דהי' יכול ליטול חלק הטוב בתחילה לעצמו כיון דהי' כהן ות"ח מ"מ מוכח דיוכל להיות בבית איש כמה קופות לכמה צדקות ולא חיישינן שיזיק א' להב' וע' יו"ד סי' רמ"ט ריש סימן ברמ"א בנוהג מעשר כספים על מה יוכל להשתמש בהם ועטו"ז וש"ך וביו"ד ס"ס של"א בטו"ז וש"ך לענין מעשר עני וטו"ז מדמה למעש"ע גם מעשר כספים ששוים אהדדי הרי דיוכל להיות לאיש אחד כמה קופסאות א' צדקה לעניים ב' מעשר כספים ג' רמבע"נ וכדומה לכן נראה בודאי יוכל בעה"ב להעמיד אצלו כמה קופסאות לכמה מיני צדקה ובפרט קופת ת"ת אף שיש שם קופה של רמבע"נ ויוכל כל איש לתת פרוטה לכאן ופרוטה לכאן, מ"מ איני רוצה להורות בד"ז למעשה:
והנני ידידו דור"ש באהבה:

סימן קב

ב"ה יום ג' לסדר וישב תרפ"ח לפ"ק פה סטניסלאב. לכבוד ידידי הרה"ג חריף ובקי מופלג בתו"י כש"ת מו"ה אהרן נ"י לאנדמאן אבד"ק סטרעליסק יע"א:
מכתבו הגיעני ולא מצאתי און לי להשיבהו דבר עד עתה כי עתותי לא בידי המה והלא כה דברי כי דרך גבר בגוברין אשר כח לו לעמוד בהיכל הוראה לאסור ולהתיר בעניני אישות נחוץ לו לתמוך יתידותיו על שתי אלה כתומיס היינו כמו שמצינו בכ"ד איב"א סברא ואיב"א קרא ר"ל על המשיב שרצה לתקוע עצמו לדבר הלכה עליו להרבות להביא ראיות מוכיחות מש"ס או משו"ע ולחזקם במסמרים ולא ימוטו וזה הוא קרא ע' ע"ז (מ'.) מתלתא קראי שמיע לי' ואחרי אשר הביאו ד' עד הלום לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא נטל עליו על המשיב עוד לראות אם מצד הסברא ושכל אדם ילך עמנו כי כשר

הדבר לפני מלכו של עולם להתיר אגדת ולפתח חרצובות והי' שניהם יחדיו הסברא והקרא יסכימו אז ילך לבטח לנוכח ד' דרכו:

ואולם בזה השלה הדין יסכים לזה כי רבו כמו רבו לתת היתר ק"ר לנשים כאלה אבל הסברא לא יסכים לזה כי הרבנים המתירים סמכו עצמם כי זה ד' חדשים אשר היא בבית החולים התחת זה יתנו לו היתר, ויוכל לחכות עוד מעט אולי ישלח לה ד' רפואתה מקודש, וכמדומה בשו"ת שראיתי בזה בענינים כאלה חלפו עברו שנים רבית וכראות הרבנים כי אין תרופה למכתה נזדקקו לזה להתירו:

וראיתי כי הביא בשם רב אחד שר"ל באם איש עני הוא ואם יתירו לו מי יודע אם יכול להרויח לפרנס הנשתטית עם אשתו השני' וע"י ההיתר אנו גורמין היזק להנשתטות ולהזיק ממון חבירו לא מצינו במקום מצוה. ונראה לפי"מ שהביא הש"ך ביו"ד סי' רמ"ז וחמ"ח אה"ע סי' קי"ט בשם הירושלמי ומ"ר דמצוה לזון אשתו המגורשת ע"ש ומעתה איך השיאו ראב"ע לר"י עצה לגרשה מטעם דאמרו ז"ל ערובין (מ"א:) ויבמות (ס"ג:) אשה רעה מצוה לגרשה וכן היא באה"ע סי' קי"ט הוא הי' עני כו' ומי יודע אם ירויח לזון המגורשת עם אשתו השני' א"ו אין חוששין לזה ומצינו בתענית (כ"ז.) בימי משה הי' משמרות לאלעזר וח' משמרות לאיתמר בא דוד והעמידן על כ"ד היינו ט"ז לאלעזר וח' לאיתמר ע"כ, ומעתה ניהו דמצוה עשה דוד שהי' כ"ד משמורות כי יוכלו להקריב קרבנות במועדם מ"מ איך גרמו היזק לאיתמר שהי' שייך להם עורות קדשים ובשר שלמים שהי' תחלה מחצה על מחצה ועכשיו מגיע לו חלקים לשלש א"ו לא משגחינן לזה כיין דעתה מצוה לפנינו ובמו"ק (י"א:) במר ברי' דרב אחא ברי' דרבא ופסקי' לגמלי' אמר רב אשי גברא רבה כמר ברי' דרב אחא עביד הכי נהי דלפסידא דידי' לא חייש אדאחרים לא חייש וכו' והוא סבור אדם חשוב שאני ע"ש הרי היכא דמחמיר על עצמו אף שגורם היזק לחבירו שרי, מהטעמים האלו אין ברצוני להצטרף בההיתר:

והנני להעתיק לו מה שהשבתי בכגון דא לק"ק מונקאטש, ע"ד אשת האברך מ' אברהם נ"י שיצאה מדעתה ונשתטית ר"ל ונמנו לד"מ להוציא ממסגר אסיר ולפתוח חרצובות מוסרות כבלי העיגון מאת בעלה הנ"ל ואחריהם מלא את ידו הרב הגאון ר"ש ענגיל נ"י ושם נאמר כל שרואין שאינה בדעת צלולה כראוי וכבר עבר איזה זמן ולא חזרה וכו' יוכל הבעל לישא אשה אחרת ואנחנו מספקים כמה זה הזמן ולא נדע שיעורו ומצינו בשביעית פ"ב מ"א ומייתי לה במו"ק (ג':) ר"ש אומר א"כ נתנה תורה שיעור לכ"א ואחד בידו אלא בשדה האילן וכו' אף אנו נאמר שנכון להגביל הזמן כמה וכמה יעברון ימים או שנים והיא עודנה מחזיקה בשגעונה ואז נקרב להתירו מחדר"ג:

הן אמת מצינו ראינו כי גדולי חקקי לב חלו את חלים בזה ולא נתרפאו ממנה כמו דאמרי' בחגיגה (י"ד:) בן זומא הציץ ונפגע רש"י נטרפה דעתו וכן מצינו ב"מ (פ"ד.) והוי קא צווח עד דשף דעתי' מיני' דר' יוחנן ובעי רבנן רחמי עלי' ונח נפשי' ונוכל לומר דר' יוחנן זקן הי' כנזיר (נ"ט.) חזינא לי' לר' יוחנן דלית לי' ומשני מחמת זקנה נשרו מ"מ מוכח ממקום אחר שאין רפואה למכת שיגעון דבכתובות (נ"ט:) שהבטלה מביאה לידי שיעמום רש"י שיגעון ובנדרים (פ"א.) ערביבותא דמאני מייתי לידי שיעמומיתא ור"ן לאלו יש רפואה אבל שיעמום קשה מהם ע"כ מוכח דאין לזה רפואה וזה רק באם עבר זמן אבל בזמן קצר רואין אנו דלפעמים יש רפואה:

ומעתה עלינו לדעת כמה זמן תמשוך חולי זה ואז נוכל להתירו ונראה דבאה"ע סי' ע"ט אם ראה הבעל שהחולי ארוך יכול לומר וכו' או הריני מגרשך וניתן כתובה וכ' ב"ש לפי"ז אפי' בזה"ז דאיכא חרדר"ג י"ל דיכול לגרשה בעל כרחה כמ"ש ר"ס ע"ז ע"ש וכן ע' בחמ"ח ומשמע כן, וידוע דיש מחמירין לישא אשה על אשתו יותר מלגרש בע"כ וא"כ אם לגרש בע"כ בעי חולי ארוך ק"ו בנשתטית להתירו לישא אחרת, והשיעור לזה נראה לדייק מספר דניאל הן תהוי ארכא לשלוחיך וכתיב כולא מטא וגו' לקצת ירחין תרי עשר הרי ממנו נקח ראי' דשיעור ארוך הוא י"ב חודש ויהי' מוכרח לחכות מיום שנשתגעה י"ב חידש ואנחנו לא נוכל לצמצם הי"ב חודש מיום ליום והדעת נותנת להוסיף על י"ב חודש שבוע או שני שבועות ומש"ה ראוי ונכון כי יחכה שתי שנים שלמות וכדמות ראי' לזה מתוס' שבת (י"ד.) ד"ה זימנין כ' אבל כביצה ליכא למיטעי שנשאר בין השיניים ונחסר קודם שיגיע למעיו וכיון דאפקי' מכביצה אוקמי אחצי פרס ע"ש וזה"ד הכא וזה היא דרכי נועם שלא להתיר לו קודם שתי שנים שלמות ע"כ:

והנני בזה הדו"ש בלונ"ת:

סימן קג

ב"ה יום א' ראה כ"נ מג"א "שער סליחה" לפ"ק סטניסלאב. כבוד הרב החריף ובקי מחודד ומפולפל מו"ה נפתלי נ"י ברוינפעלד בעיר זמיגראד יע"א:

יקרתו הגיעני, ע"ד שעלה ונסתפק אם מותר להקדיש בחול כדי שיחול בשבת ויו"ט וכ"מ דייק מפסחים (ס"ו.) פסח בשבת היכי מצי וכו' והרי משכ"ל דהקדיש מע"ש ע"מ שיחול בפסח היינו בשבת ער"פ, ול"נ דר"ן בנדרים (ל'.) פירש אמירה לגבוה וכו' היינו כמסירה להדיוט עם מעכשיו ולכן אם הקדיש כה"ג מהיום למחר אני אומר שיש איסור דרבנן להשתמש בבהמה זו, ושם בפסחים אמרי מעולם לא מעל אדם בעולתו היינו אפי'

מעילה דרבנן ועלה קאי ע"כ לא מצי מוקי לה בכה"ג וע' פסחים (כ"ב.) ומועלין בו היינו בדרבנן עתו"ס שם:

וראיתי להמנ"ח שהעיר שם והרי דם דרחמנא אמר כל נפש מכם לא תאכל דם ותנן אלו ואלו מתערבין באמה וכו' ונמכרין לגננין ולזבל וכ' הרי דם מותר בהנאה והק' לאו"ה הובא בחו"ד סי' ע' דם שנכבש במים כיון שנתערב במים ואין ראוי להקרבה אינו אלא דרבנן, אם כן אמאי מקשי' והרי דם הא נתערב באמה ויש שם מים א"כ נתבטל מתורת דם ומש"ה מותר בהנאה עכ"ק:

אולם לפי"מ שכ' בפתו"ס מידות סי' י"ד כ' השיריים נתנו על יסוד ויורדים לאמה ולא הי' מים באמה לק"מ ושם פסח בשבת וכו' אמרי' מקדיש אדם את פסחו בשבת וחגיגתו ברגל וביו"ט ערש"י דוקא נקיט הכי, וצ"ע אמאי לא נקיט בכור שנולד שמצוה להקדישו כערכין (כ"ט.) אפי' בשבת ויו"ט ומשמע תיכף בשעה שנולד וי"ל בפלוגתא לא מיירי כסנהדרין (מ"ט:) והא פלוגתא ר"י ורבנן ורבי ע"ש, אולם הא קשיא בביצה (כ'.) מעשה בהלל הזקן שהביא עולתו לעזרה לסמוך עלי' ביו"ט (רש"י ולזבח שלמים הבאתי' והי' משנה מפני השלום כיבמות ס"ה:)

והנה ידוע אמרו עליו על הלל מעולם לא מעול ובודאי הקדישה ביו"ט וא"כ קשה מדוע לא נקיט ר"י מקדיש אדם חגיגתו ועולת ראי' ביו"ט ואין לתרץ בפלוגתא לא קא מיירי דהא אמרי' בביצה (י"א:) ב"ש במקום ב"ה אינה משנה ולא הוי פלוגתא ונראה לפי"מ דאיתא בחגיגה (י"ז.) ד"ה יום טבוח רש"י ראי' וחגיגה וכן כ' תוס' בשם ירושלמי לב"ש חגיגה אינה קריבה ולב"ה קריבה ע"ש ממילא כיון דנקט ר"י חגיגתו דקבוע זמן הה"ד עולה בכלל:

ובעיקר ספק כת"ה אי מצי מקדיש בחול כדי שיחול בשבת נראה מתורת הירושלמי להוכיח זאת והובא בר"ן נדרים (ל'.) ומייתי לי' עוד לק' (פ"ד.) אי בתר אמירת הנדר אזלינן או בתר חלות הנדר ע"ש לדידן נמי אי ניזל בתר אמירה שרי להקדיש בחול כדי שיחול בשבת ואי ניזל בתר חלות הנדר לא יאי למיעבד הכי דהוי כאלו בשבת נדרו, ואנחנו לא נדע מדוע לא יהי' רשאי להקדיש בשבת ויו"ט בעת שעומד העזרה אפי' בלא קבוע זמן מטעם אין שבות במקדש ואפי' יש כמה שבותים ג"כ אמרי' אין שבות במקדש ע' תוס' עירובין (ק"ב:) ד"ה מחזירין כ' אע"ג דאיכא למיחוש לשחיקת סמנים ולמירוח אפ"ה מחזירין במקדש וכן מוכח מתוס' פסחים (ס"ו:) ד"ה מחמר ובמג"א סי' תקפ"ח כ' מתוס' סוכה (מ"ג.) ד"ה אינהו דגזרו בשופר ב' שבותין א' שמא יעבירנו וא' שמא יתקן כלי שיר ואפ"ה במקדש לא גזרו ע"כ הרי אפי' ב' שבותין הפירו במקדש, אך מצינו תוס'

שבת (צ"ה.) ד"ה שרא (קכ"ג:) ד"ה לא ותוס' פסחים (ס"ה.) ד"ה המכבד כ' כמה שבות אשכחן דגזרו במקדש וגם אין מקדישין אחת מהן:

אבל בעיקר הדין נראה דיכול להקדיש ולמכור ע"מ שיחול בשבת ויו"ט עמג"א או"ח סי' ש"ו הקדיש דמי למתנה ואסור וצ"ע דנותנין מתנה בשבת לחתן הדורש ע"כ ומתנה כמכר וכזביני דמי ע' גיטין (נ':) אי לאו דאית לי' הנאה מיני' ב"ב (קנ"ו.) אי לאו דהו"ל הנאה ערשב"ם בכורות (נ"ב:) מתנה כמכר (מגילה כ"ו. ב"מ ט"ז. ושם ט"ו:) דלא עבדי אינשי דיהבי מחנה לנוכראה ועטו"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק מ"ו מרא"ש פעמים אדם נותן מתנה בחנם וע' תוס' גיטין (י"א:) ד"ה שמ"ו בתוס' ב"ק (ע"ח.) ד"ה אבל, ומצינו בסוכה (מ"ב:) במשנה ומלמדין אותם לומר כל מי שיגיע לולבו בידו הרי הוא שלו במתנה והיינו מערב שבת ויו"ט הי' אומרין כן כי למחר שיגיע לולבו לאחר מקנה אותו מהיום וכן כ' מג"א או"ח ס"ס תנ"ד ע"ש הרי דהתירו להתנות שיהי' מתנה בשבת אם יבוא לולבו לאחר ואי בעלמא איכא איסורא כה"ג הו"ל להתלמוד לאשמעינן משום מצוה הכא שרי ואם בעלי התלמוד שתקי מוכח דשרי בכ"מ כה"ג ובנדרים (פ"ח.) המדיר הנאה מחתנו וכו' אומר לה הרי המעות נתונים לך במתנה וכו' אלא מה שאת נושאת ונותנת בפיך וכ' הר"ן דכיון שאין האשה זוכה בנכסים עד שתתן לתוך פי' וכו' ע"ש וא"א בתנאי מכירה ומתנה או הקדש בחול ע"מ שיחול בשבת אסור גם בכאן הי' להם למצוא תקנה על שבת דודאי מתרמי דהמתנה חל בשבת שתתן לתוך פי' א"ו דשפיר דמי ולא הוי כמעשה שבת, וכן יש להביא ראי' מפסחים (פ"ו:) וצריך האחרון להוסיף דמים ומסתמא מתנה בער"פ שאם יתאחר לבוא יוסיף לשמש דמים ומה שסיימו ולית הלכתא כוותי' ע' תוס' שם והבן וממנו נדון על מכירה והקדשות כה"ג דשרי, ובזה אשים קנצי למילין:

ואסיים ודו"ש:

סימן קד

להנ"ל.

יקרת מכתבו הגיעני כתב משנה רצוף בפצעי אוהב כי מסלסל ומפלפל בדברי מותיב ומפרק, וכן היא דרכה של תורה ואין את נפשי להשיב ידי על זה אך למען כבודו אדברה נא במה שכתב כת"ה מה שהעלה מצודת שכלו היום בזה, וכבר מלתי אמורה באופן אחר והן היום לחדודי דבעי ואולם עתותי לא בידי לכן אקצר באומר:

והנה דברי הרמב"ם בחו"מ כי המה מוקשים ידוע דפסק אפייתן בפנים ואין דוחות את השבת וקשה קו' הש"ס מנחות (צ"ה.) הא אפסלה בלינה כיון דתנור מקדש:

ומאז ראיתי בשם הג' מזבארז ז"ל לתרץ דברי רמב"ם דבזבחים (פ"ז.) ס"ל לרבה דעל המזבח לא מיפסל בלינה והה"ד בכ"ש יהי' הדין כן דלא מיפסל בלינה ובתוס' חגיגה (כ"ה:) לחם הפנים חם והי' מלינים בתנור ואם כן אתי שפיר תנור מקדש ואין דוחות את השבת ולא מיפסלה בלינה דתנור כ"ש ואך זה לרבה ואולם רבא דלי"ל בזבחים דרבה אמר הכי הק' אדם קשה וכו' ואני הקשיתי מוכני וכיור יוכיח שהוא כ"ש ונפסלין בלינה כיומא (ל"ז.) וע' תוס' סוכה (נ"א:) ד"ה קרא גם דברי תוס' חיצונות תמוהים דכ' שם בזבחים דשלחן קבוע כמו מזבח ובחגיגה (כ"ו:) אמרי' שהי' מטלטלין השלחן מלא וריקן ונראה דכיוונו לתוס' ברכות (כ':) ד"ה שלא והבן:

ונראה דיש לדייק אמר הקשה אדם קשה כברזל ומני ר"ש ע"כ ומה ראה רבא להזכיר לו כאן השבח קשה כברזל הן אמת מצינו בש"ס ב"מ (ט"ז.) על ריש הא גברא והא תיובתא אבל לשון זה אינו זוכר במק"א והנה מצינו במנחות (ז'.) אבימי ור"נ וכו' קומצין מכלי שע"ג קרקע אלא דמגבי' לי' כהן ושם ב"מ מר"ש מה לקמוץ מכלי שע"ג קרקע ופשיט לו ממתניתין וב' ליטול ב' בזיכין ואלו מגביה את השלחן לא קתני וע"ש ברש"י דמוכח דמותר לקמוץ מכלי שע"ג קרקע וכן אמר רבא לקמן ע"ש ואמרינן בחגיגה (כ"ו:) הזהרו שלא תגעו בשלחן ומקשה הש"ס ותפ"ל כלי עץ העשוי לנחת ולא מקבל טומאה ותירץ דהי' מגביהין אותו לעולי רגלים וכו' ע"כ:

ולכאורה קשה לאבימי ולר"נ דאין קומצין מכלי שע"ג קרקע א"כ מאי מקשה ש"ס כלי עץ דעשוי לנחת היא הא לדבריהם בשעת נטילת בזיכין הי' צריכין להגביה השלחן בכל שבת ממילא מיטלטל מלא וריקם:

אלא ע"כ מוכרחים אנו לומר דאזיל לרב ששת דס"ל דקומצין שם במנחות מכלי שעג"ק וא"כ לא הי' צריכין להגביה השלחן ושפיר מקשה ותפ"ל דכלי עץ העשוי לנחת ומתרץ שהי' מגביהן וכו' סלוקו כסידורו וכו' ובתוד"ה סילוקו כו' דאיכא מ"ד שנאפה מערב שבת וא"א שישמור חומו אם לא שנאמר לדבריהם נשאר בתנור לשמור חומו עד בבוקר בשבת ע"כ כ' וישל"ל הא רדיית הפת מלאכה דרבנן ע' תוס' ר"ה (כ"ט:) ד"ה רדיית ויומא (ל"ח:) רדיי' הי' אומנות גדולה וי"ל דאין שבות במקדש, והנה ב"ש אה"ע סי' קכ"ד כ' דרמב"ם כר"ש כל העומד לשרף כשרוף דמי וכן מוכח מדברי הר"ן והרמ"א ע"ש וידוע דברי תוס' ב"ק (ע"ו:) דהא דס"ל לר"ש כל העומד לזרוק כזרוק דמי דוקא שנתקבל הדם בכוס אבל קודם שנתקבל הדם בכוס לא אמרינן כן ע"ש:

ובזה יתורץ מה דקשה לי בפסחים (פ"ט.) רש"א עד שיזרוק הדם ואמר אביי מחלוקת לימשך אבל למנות ד"ה עד שישחט במכסת נפשות ואח"כ תכוסו ע"כ וללי"ק ע"ז תפ"ל

אחר שחיטה לר"ש כזרוק דמי וממילא נדע שלא יוכל למנות אח"ש לר"ש אולם לדברי תוס' ניחא דהוא אחר שחיטה קודם שנתקבל הדם בכוס דלא הוי כזרוק הו"א דיוכל למנות להכי בעי קרא דגם אז מודה ר"ש דלא יוכל שוב למנות, והנה במנחות (צ"ט:) ושקלים פ"ו שני שלחנות היו באולם מפנים וכו' על של שיש נותנים וכו' וע"ש בתוס' ובתמיד מפני שהוא מרתיח ושם (ק'.) שאפילו על השלחן ימים רבים אין בכך כלום וע' בתוס' זבחים פ"ז מזה:

ומעתה נבינה נא אשר לפנינו ודברי הרמב"ם להכי אמר רבא הק' אדם קשה כברזל ומנו ר"ש היינו דהוא ס"ל במנחות דקומצין מכלי קרקע להכי א"צ להגביה השלחן בשעת סילוק בזיכין ותקשי בחגיגה כלי העשוי לנחת ומוכרח לתרץ שהי' מגביהין וסילוקו כסידורו ולשום לחם חם הוא דוקא וממילא דהוא אדם קשה כברזל ולא יטה מאומה לומר לאו דוקא וממילא מוכרח לומר דנשאר בתנור לשמור חומו כתוס':

ולכן קמה קושיתינו וגם נצבה אי אין דוחות את השבת נפסלה בלינה בתנור דמקדש והי' שם כל הלילה ולא שייך לומר כל העומד לסדר על השלחן דהוי עוד מחוסר מעשה להניח על השלחן של שיש והוי כלא נתקבל הדם בכוס משא"כ לשאר אמוראים דס"ל אין קומצין מכלי שע"ג קרקע והי' צריכין להגביה השלחן ל"ק קושי' ש"ס בחגיגה ותפ"ל וא"צ להדרשה סילוקו כסידורו ולא הי' נשאר הלחם בתנור רק הי' נותנים על שיש ואפילו ס"ל דקומצין מכלי שעג"ק מ"מ אפילו סילוקו כסידורו אבל חם ביום הלקחו לאו דוקא אלא כתוס' חגיגה וממילא לא נשאר בתנור כל הלילה רק על השלחן של שיש ואמרי' כל העומד לסדר על השלחן של זהב כסידור דמי ותו לא מפסלה בלינה דהוי כמו שנתקבל הדם בכוס ודו"ק ושפיר פסק הרמב"ם אפייתן בפנים בתנור מקדש ואין דוחה את השבת והבן:

דברי הדו"ש בלונ"ח:

בשולי המכתב. שם מנחות (צ"ה:) לא מיבעי' האי כיון דנפיק לי' ממעילה דרך סול הוא ערש"י אלא אפי' האיך נמי דהיום מקדש בכלי לי' דליכול דמסוכן הוא ויש להבין דברי הש"ס דנפיק ממעילה מ"מ קדשים הם ואסור לזרים ונראה דמצינו ביומא (פ"ב.) עוברה שהריחה בשר קודש וכו' מאכילין אותה אף שיש בזה מלקות כמכות (י"ח:) מכל מקום התירו לה משים פק"נ ואמרי' פסחים (ל"ג.) רבי אומר הזיד במעילה במיתה ובעירובין (כ"ג:) שר"ע אמר מוטב אמות מיתת עצמי ולא אעבור על דברי חבירי שחייבין ג"כ מיתה וזה שאמר דוד לא מיבעי' האי דנפיק ממעילה ורק אסור לזר בלאו מותר לי' לאכול מפני פקוח נפש ומעילה לית בי' אלא אפי' דאית בי' מעילה והיום מקדש לא תאמר דרבי

סבר במיתה באוכל ובאם לא יאכל ימות ויאמר כר"ע מוטב ימות מיתת עצמו אלא יאכל דפק"נ היא ולכן מביא רש"י דביוה"כ התירו ויש כרת מכ"ש מעילה דמיתה ביד"ש והבן.

סימן קה

ב"ה אור ליום ב' שמות טו"ב טבת תרפ"ה לפ"ק סטניסלאב. לכבוד הרב המאוה"ג וכו' כש"ת מוה"ר משה נ"י אלטר רב דק"ק ווישיגראדעק יע"א:

יקרת מכתבו עם תשובה ארוכה מארץ מדה הגיעני נכון מועדו ואני בראותי נבהלתי משמוע כי בעיר הזאת יש שני בתי דינין עם שני צדדים ובו ת"ח שאינן נוחים זה בזה בהלכה ולו מראשית כזאת ידעתי כי עתה משכתי את ידי מהם ולא הייתי מכניס ראשי בין ההרים האלה אולם מה שהי' כבר הי' ובאתי בכף רעי ומוכרח אני להשיב דברים אחדים למען הסר מני עון אשמה בדבר הזה והנה אחרתי עד בוש כי אמרתי אשים עיני על כל דברי כת"ה למען דעת להשיב חורפי דבר אבל לא מצאתי און לי לעבור על כל מכתבו כי עיתותי לא בידי המה וגם אור עיני אין אתי וקריתי עלה אחד וכמדומה אות ח' וי"ב ולא אאריך שיחי כי בחלה נפשי בו:

ושמתי עיני בנדה (ס"ו:) למיסמך לחפיפה טבילה ורש"י ללישנא קמא בעי וכו' וצ"ע מברכות (מ"ב.) ג' תכיפות אמאי לא חשיב גם זה כאביי אף אנו נאמר תיכף לת"ח ברכה וכו' ועי' ברכות (נ"ב:) תוס' ד"ה תיכף כ' דשנוי בברייתא לא חש למיתני וצ"ע תיכף לסמיכה שחיטה משנה מסכת מנחות (צ"ג:) גאולה לתפלה לעיל ברייתא (ט':) לת"ח ברכה בברכות (ס"ג:) ויברך ד' בעבור וכו' וק"ו המארח ת"ח ברכה ושם אי' אשה לא תעמוד על גבי כ"ח ותטבל סבר ר"כ משום גזרת מרחצאות (ערש"י ומרש"י שבת (ל"ט:) ד"ה אבל כגון אמבטיות של מרחצאות וכו' ע"כ גם אצלינו יש אלה אמבטאות שבקרקע) א"ל ר"ח התם משום דבעית וכו' ע"כ והב"ח הובא ש"ך יו"ד קצ"ח דשני הטעמים קיימים גזירת מרחצאות ובעית וצ"ע דכ"ז לא הוי אלא דרבנן ונימא ספק דרבנן לקולא כשבת (ל"ד.) דרבא לא אמר אלא משום דבעית וי"ל דמצינו בתוספות ביצה (כ"ה.) ד"ה כאן רשב"ם פסחים (ק"א.) לקיבעי' קמא הדר הובא בטו"ז בכ"ד אי דאמורא צריך לפרש דבריו ע"ש מדלא פירש רבא תרווייהו איתנהו והרא"ש והטור ס"ל דוקא לכתחילה שייך גזירת מרחצאות אבל לא בדיעבד וכן משמע פסחים (מ"ב.) אשה לא תלוש אלא במים שלנו ודיעבד הרא"ש מתיר ע' או"ח תנ"ה וכן אשה לא תלוש תחת השמש וע' סי' תנ"ט עברה ולשה הפת מותרת ע"ש:

ויש לדיין מדוע גזור ר' יוסי ורבא משום גזרת מרחצאות וכי נאלמה שפתינו להודיע לנשים שרק במקוה מים או מעין טבילה עולה אבל לא באמבטאות שבקרקע ולכן י"ל שגם האשה יודעת שאין טובלין באמבטאות שבקרקע אך גזירה שמא תשכח לפעמים ותסברה שטובלין שמה ולכן לפי"מ שמצינו בשבת (קמ"ז:) רבים מדכרי אהדדי וכן בעירובין (ג'. נ"ט.) (ערש"י ד"ה משום להתיר בכורות ולסמוך וצ"ע מסנהדרין (י"ד.) אין סומכין בח"ל) הובא טו"ז יו"ד ס"ק ה' וסי' שס"ז ס"ק א' לכן בזה"ז שיש הרבה נשים בשעת טבילה לא יהי' שייך גזרת מרחצאות דרבים מדכרו אהדדי ולכן נקיט רבא אשה לא תעמוד דרק דהיא לבדה אבל לא מפני שאנו מדמין נעשה מעשה ולענין דינא גזרת מרחצאות שייך בכ"מ:

והנה בש"ך בסימן קצ"ח ס"ק מ"ה אבל אם מתחילה עשו נסרים או מדריגות לעמוד עליהם בשעת טבילה אין שם כלי עליהם אלא שם בנין נקרא ונ"ל ראי' מתוס' סוכה (מ"ה.) ד"ה שני הק' הא לא מורידין ות' דספלין הי' קבועים בסיד ולא כלים נינהו דנחשבין כגופו של מזבח ע"ש והה"ד הכא דמחוברין במקוה ומתוספות נראה לכאורה אפילו הי' עליהם שם כלי בתלוש ואח"כ נתחברו אבדו שם כלי מהם ובענין שעשה בקרשים נקבים לא מעבר לעבר והמה קיבול העשוי' למלאות כבר כתבתי לתרץ דברי תוספות שבת (נ"ב:) ד"ה כ' קיבול העשוי' למלאות לא שמי' קיבול ובסוכה (י"ב:) ובתוד"ה מהו דתימא כ' משמע מהכא דשמי' קיבול וסותרים זא"ז:

ובפשטיות נוכל לתרץ ליישב דהאי דשבת מיירי שכבר מילאוהו הבית קיבול בחותם לכן אמרו לא שמי' קיבול אבל בסוכה מיירי בחיצים נקובות פסולה דעומד למלאות ואז הוי כלי ומקבל טומאה קודם שמילאוהו ועוי"ל דמצינו ביצה (י"א:) תוד"ה מהו דתימא טעמיהו דאין בנין וסתירה בכלים וכו' ותימא הא קיימ"ל אין בנין סתירה בכלים וי"ל מ"מ אסור גזרה שמא יתקע ע"ש:

היוצא לנו מדבריהם אף שאמרו מהו דתימא מ"מ קיימא הא דבאמת אין בנין וסתירה בכלים והה"ד הכא בסוכה דבאמת קיימא הא כמו שכתבו דקיבול העשוי למלאות לא שמי' קיבול ומה שאמרו בסוכה (י"ב:) מ"ד קיבול וכו' קמ"ל לא תימא קמ"ל דשמי' קיבול אך קמ"ל דגזרינן היינו בחיצין נקובות נמי כשר דלא שמי' קיבול אך קמ"ל דגזרינן שלא לסמוך בהם שמא יבוא לסמוך בנקובות דלא עשוי למלאות והטעם דגזרינן טעמא רבה איכא דמצינו בסוכה (י"א:) כי בסוכות הושבתי וכו' ר"א אומר ענני כבוד הי' ר"ע אומר סוכות ממש ומצינו בטור הובא טו"ז או"ח סימן תרכ"ה שסתם כר' אליעזר שאמר ענני כבוד הי' אף שר"א שמותי מ"מ סתם כוותי' וכן רש"י בחומש כתב כן ע"ש וכן מצינו

בסוכה (ג'.) תוס' ד"ה דאמר כ' דהלכה כב"ש בסוכה קטנה שמא ימשוך אחרי שלחנו וגזרו שלא לסכך בנסרים רחבים ד' שמא ישב תחת תקרת הבית ע"ש (י"ד.) ועוד ומעתה אחרי שהלכה כר"א עננ כבוד הי' ומשם למדין שאין מסככין בדבר המקבל טומאה ותוספות (י"ב:) כ' דר"א שמותי ס"ל כלי קיבול העשוי למלאות שמי' קיבול והוי כלי לקבל טומאה מש"ה גם רבנן דפליגי אר"א וס"ל לא שמי' קיבול מ"מ בסוכה ס"ל דאין מסככין בהם כר"א לא מטעמי' דהם עצמן כלים ומקבלין טומאה אך דגזרינן שלא יבוא לסכך בנקובות שאין עשויין למלאות אבל לדינא לא שמי' קיבול כשבת (נ"ב.):

ומעתה זכינו לדין דגם תוס' ס"ל דקיבול העשוי למלאות לא שמי' קיבול כרמב"ם והנה כמעט רוב המפורשים דברי הרשב"א תפסו במושלם דלא מיירי שהיו נקובים והי"ל בית קיבול עשוי למלאות מ"ד וש"ך ושארית יוסף כ' מטעם פשוטי כלי עץ הראוין למדרס וכן מוכח מדברי המחבר דמטעם זה אסר הרשב"א לטבול זולת הב"ח חידש טעם הרשב"א דשליבות הי' נקובים ואני עיינתי ברשב"א תתכ"ח לא מוכח ע"ש וכן מדברי הש"ך אין הכרע שמפרש רשב"נ כב"ח ועיינתי בסדרי טהרה קצ"ח ס"ק ס"ו מסיק נמי כדברינו כיון דרמב"ם פסק דלא שמי' קיבול והב"ח נקה"כ וש"ך יו"ד סי' שע"א דכל דבר העשוי לבנין הקרקע לא מקבל טומאה וכבר הבאתי מזה ועוד ראי' לדברי תוס' והרמב"ם ממס' מקוואות פ"ד מ"ג החוטט בצנור לקבל בו צרורות בשל עץ כ"ש בשל חרס רביעית וכו' ירד לתוכו עפר ונכבש כשר והובא בש"ע יור"ד סי' ר"א סעיף ל"ו הרי אף שהי' שם כלי בתלוש כיון שנכבש בו עפר כשר מכ"ש כלי עץ העשוי למלאות ומילאוהו:

ולכן אחרי שרא"ש וטור סוברים גזרת מרחצאות רק לכתחילה ותוס' ורמב"ם שוים בהעשוי למלאות לש"ך כמה רב חילם ומי יבוא אחריהם להורות כנגדם ואין רצוני לציין המקומות שהראשונים חרדו לקראתם ופסקו כמוהם ולכן המקוה כשרה גם המקוה שעשה כת"ה בראשונה גם היא כשרה כדת של תורה וחלילה להוציא לעז עליהם והלואי הי' בנות ישראל הולכות וטובלות בהם, והנה מכותלי מכתבו ניכר כי רב חילו לאורייתא ואני איעצה עליו גם להרב שכנגדו נ"י כי שלום יעשו ביניהם, ואל ישמחו לבב הצדדים בכל עת ששומעים חרפת ת"ח וד"ל:

ואסיים ודור"ש באהבה:

סימן קו

ב"ה יום ד' לסדר ויצא ח' כסלו תרצ"ב פה סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרב הגדול בתורה מופלא ומופלג כש"ת מרה אהרן ארי' הלוי נ"י גאטעסמאן ראבד"ק גלינא יע"א:

מכתבו הגיעני ושמתי עיני עליו. בדבר השו"ב מו"ה שמשון מאיר כי השיג גבולם לא באורח מישור כי נתן משכנו בתוככי כפר פערליפקע סמוך ונרחה לעירם עיר גלינא ושוחט השור ומכה איש אשר לא כדת של תורה וכבר געַרו בו הביד"צ דק' ואחריו החרה החזיק הרה"ג מבוסק מבילקאמין נ"י וכולם יחד ענו ואמרו כי אסרו איסור שמשון מאיר מבלי לשחוט בהכפר שום דבר הטעון שחיטה:

והנה דבר זה א"צ לפנים דודאי אסור לשום שו"ב לבוא למקום אחר ולשחוט שמה בלתי דעת הרב ואם עשה כן בודאי שחיטתו אסורה וחלילה לשום איש ישראל לאכול מזבחו כי פיגול היא לא ירצה וידוע דברי בר"א הובא פ"ת יו"ד סימן י"ח דגם עתה אם גזרו ב"ד שלא ישחוט ועבר ושחט הוי כלא הראה סכינו בזמן הש"ס וכמה מעליא הא שמעתתא חולין (י"ח.) האי טבחא דלא סר סכיני' קמי חכם וטובה גדולה עשו להם הת"ח כי עמדו תחת השגחת הרב אולם הטבחים לא הבינו ועצבו את רוח הרב כמו בחולין שם ברבא ב"ח שהטבח לא סר סכינו קמי' וביומא (פ"ז.) רב הוי לי' מילתא בהדי האי טבחא רש"י הטבח חטא לו ובמו"ק (ט"ז.) האי טבחא דאיתפקר ברב טובי בר מתנה ובחולין (קל"ב:) הני טבחא דהוצל קיימא בשמתא דרב חסדא הא כ"ב שנין, ובזמן הש"ס החזיקו מאוד בזה דהטבח מחויב להראות סכינו רק להרב מרא דהמדינה ואפילו התלמיד של הרב לא הי' רשאי לראות הסכין ולהתיר ולשחוט בו כעירובין (ס"ג.) וע"ש:

והנה בעירובין (נ"ג.) דוד דגלי מסכתא זכה להורות כהלכה שאול דלא גלי מסכתא כתיב בי' ובכל אשר יפנה ירשיע רש"י לא הי' זוכה להורות כהלכה ע"כ וצ"ע מיומא (כ"ב:) אמר"י אסור למנות את ישראל אפילו לד"מ ולמד משאול ויפקדם בטלאים [ע' ת"י בטלאים לפי הפשט שם מקום ע"כ וכן פי' מצו"צ בשמואל שם וראי' ביהושע זיף וטלם ובעלות ע"כ וא"כ צ"ע איך הוכיח הגמרא מזה והדק"ל דלמא שמא דמתא היא ונראה בחולין (ה'.) ועורבים מביאים עורבים ממש ומקשה ש"ס דלמא על שם מקומן א"כ עורביים מבעי' לי' ע"כ הה"ד הכא סתם טלאים ממש מאי אמרת בסלם הי' נמנה א"כ טלם מבעי' לי' כהתם]:

ועוד מצינו חולין (י"ז:) מנין לבדיקת סכין מה"ת ושחטתם בזה ואפילו למאי דדחי ש"ס דאסמכתא בעלמא היא מ"מ במדרש קדושים פ' כ"ה רבנן למדו סכין בת י"ד הראה להם וכן היא בש"ע יו"ד סי' ח' לשער כן וישי"ל בדוד כ' וד' עמו ובסנהדרין (צ"ג:) שהלכה כמותו בכל מקום ומסיק מילתא דבדידי' לא הוי ומאז אמרתי בקידושין (פ"ב.) כשר שבטבחים שיחפו של עמלק דסובב על שאול המלך ודרשו ביומא (כ"ב:) בן שנה למלכו כבן שנה לחטא וממנו למדו בדיקת סכין ועכ"פ להראות לחכם ושיעור סכין כנ"ל רש"י

שאול סכין בדק להם ועכ"ז חס על הממון כי חמל העם על מיטב הצאן ושם ותעט אל השלל ונעשה שותפו של עמלק כי חלק עמו הרכוש לקח לעצמו ועוד השאיר לעמלק, ומה נעים דברי רש"י ספיקי טרפית בא לידו וחס על ממונו וכו' והבן. הדרן לענינא הנני בא לחזק ידים רפות ידי הרבנים לאסור איסור על שחיטת מ' שמשון מאיר בכפר ואסור לאכול משחיטתו אך אולי יש לבני הכפר טענה עד קהל גלינא בודאי אם יקראו לד"ת ילכו:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן קז

ב"ה יום ב' לסדר וישב כ"ב כסלו תרצב"ל סטניסלאב. לכבוד הרב הגדול חריף ובקי בחד"ת מו"ה אלי' נ"י סעלדאוויטש בעיר וק"ק סטריא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני האומנם לא ידעתי אותו מתמול שלשום אולם מכותלי מכתבו ניכר שת"ח הוא ופילפל בחכמה ובבקיאות הרבה לכן אמרתי להשיבו דבר בעטי. ע"ד השאלה בני חבורה נמנו וגמרו ובררו להם אחד מחבריהם להיות מיועצי הקהילה ובטרם בררו אותו כתב וחתם להם כי מחויב לעשות כאשר רוב החבירה ילוו עליו ועתה שינה את טעמו ויהי' להיפך ופילפלו אי יכולין החבורה לצוות עליו להפטר ממשמרתו עפ"י דתוה"ק:

והנה הביא מיומא (י"ב:) אירע פסול ומינו אחר תחתיו ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כה"ג עליו דברי ר"מ ור"י חולק שני אין ראוי לא לכה"ג ולא לכה"ד ופסק רבב"ח אר"י הלכה כר"י וכו' ותוס' שם הביא מירושלמי דכה"ג מתמנה בפה ונסתלק בפה והטעם דאין ראוי לכה"ג משום איבה ערש"י, וצ"ע מלק' (ע"ג:) ויעל אביתר ששאל באורים ולא עלתה ונסתלק מכהונה גדולה וכן כתב רש"י סוטה (מ"ח:) וא"כ לא הי' עובד מאומה דאין ראוי לא לכה"ג ולא לכה"ד וע' שמואל ב' ט"ו וצדוק ואביתר כהנים ע"כ ואי לא הי' משמש כלל מאי אשמעינן הקרא בזה ואפשר דיש חילוק בין גבעון לביהמ"ק א"נ עדיין לא ניתקן דלא משמש משום איבה והי' אביתר משמש ככה"ג, אולם הא קשיא מברכות (כ"ח) גבי ר"ג וראב"ע ידרוש ר"ג שבת א' ור"א שבת אחד אתי לקנאות (דהיינו איבה) אלא ר"ג ב' שבתות ור"א שבת א', ע"כ, ומ"ש הכא תיקנו דלא יעבוד כלל וצ"ע:

ומה דיש בזה לדייק דר' יוחנן פסק הלכה כר"י והוא נגד סתם משנה מגילה (ט':) אין בין כהן משמש וכו' הא לכל דבריהם זה וזה שוין וכר' מאיר ע"ש וכבר הרגישו בזה האחרונים הטו"א וי"ד דהק' דר"י ס"ל הנכה כס"מ:

ונראה דאין בין לאו דוקא כמ"ש התוס' במגילה (ח'.) ד"ה ואין כ' אף דתנא אין בין נוכל לומר תנא ושייר וכן כ' התוס' שבת (ס"ג.) ד"ה אין (וכבר הערתי מתוס' תענית (י"ג:) דכאן מיירי בעולה ובעולה אין חילוק בין נדר לנדבה ובאים רק מן החולין וכן כ' ב"ק (ס"ב:) והק' מפ"ת תמורה סי' י"ג אמר על הבכור קודם שיצא לאויר העולם הרי זו עולה דבריו קיימין אבל אם הי' חייב עולה לא מהני בכור ע"ש הרי יכול למיתני חילוק בעולה בין נדר לנדבה בכה"ג) וראי' שם (ז':) אין בין יו"ט לשבת וכו' וצ"ע לרמ"א או"ח סי' רמ"ו ובב"י הובא במג"א דמחמר ושביתת בהמתו ליתא ביו"ט ואמאי לא תני גם הגמ' דייק שם ממתניתין דלא כר"י ואפ"ה קיימ"ל כר"י ע' ביצה הלכה ואין מורין כן ושם אין בין יוהכ"פ לשבת וכו' הא לענין תשלומין זה וזה שוין מתניתין רנבה"ק והוא סתם משנה ואפ"ה כ' ש"ך חו"מ סי' ש"פ דאין הלכה כרנבה"ק וכן פסק הטור בסי' תכ"א דלא כרנבה"ק ובמק"א הארכתי בדברי הש"ך, ואי נימא דאין בין לאו דוקא ותנא ושייר אתי שפיר וכן ס"ל לר' יוחנן במשנה אין בין כהן משמש ותנא ושייר דברי רבי יוסי ראשון חוזר לעבודתו שני וכו' לפיכך פסק כר"י:

ובאמת מצינו דר' יוחנן פליג על סת"מ במו"ק (כ'.) אמר ר"י אפילו יום אחד אפי' שעה אחת וכ' התוס' קשיא לי דהא אית לי' לר' יוחנן הלכה כס"מ והניחו בקושיא, וי"ל דתוס' פסחים (ק"ג.) ד"ה ואמר ר"י נהגו העם כב"ה כ' והשתא חולק ר"י אסתם משנה ואיכא למימר שבלשון יחיד הי' שונה אותה ע"כ וא"כ יתורץ ג"כ במו"ק והה"ד סת"מ במגילה, ועי"ל דמצינו בכמה מקומות בש"ס דחיישינן לאיבה כמו בע"ז (ו':) לא אשקלי' הוה לי' איבה ע"ש בתוס' (ב'.) ושם (י"ט:) תוד"ה הגיע לכיפה וא"ל דשרי ר"א משום איבה ושם (כ"ו.) אולדי עכו"ם בשכר שרי משום איבה וע"ש בתוס' ובכתובות (מ"ו:) זכאי במציאתה משום איבה ושם (נ"ח:) מזוני עיקר ומעשה ידי' משום איבה ובמס' דמאי פ"ד מ"ב המדיר את חבירו וברטנורא משום איבה וביו"ד סי' קי"ב ובאו"ח סי' קס"ח על השלחן פת עכו"ם ופת ישראל התירו לאכול פת עכו"ם משום איבה ובחגיגה (כ"ב.) מאן תנא דחייש לאיבה ר' יוסי הוא וכו' הכל נאמנים על טהרת יין ושמן וכו' ושם אמר ר"פ כמאן מקבלינן סהדותא מעה"א וכו' ושם בתוס' דקיימ"ל כר"י וחיישינן לאיבה ע"ש ומש"ה כיון דאשכחן בכ"ד בש"ס דאיבה מילתא היא וחיישינן לה משו"ה פסק ר"י גם הכא כר"י:

ומה שיש להעיר עוד בזה מה שמצינו בש"ס בכ"ד דפריך על ר' יוחנן והאמר ר' יוחנן הלכה כסת"מ וקשה הא מצינו בעירובין (כ"ז.) אמר ר"י אין למדין מן הכלליות אפי' במקום שנאמר בו חוץ וכו' וא"כ מאי קשיא לר' יוחנן הלכה כס"מ הא נוכל לומר דרוב

סת"מ אבל לא בכל סת"מ, וי"ל דידוע דתנא אין צריך לפרש דבריו ואנחנו מפרשים דבריו דלא אמר בכ"מ ומזה מיירי ר"י בעירובין אבל אמורא צריך לפרש ור' יוחנן אמורא הי' והו"ל לומר דלא בכ"מ אמר הלכה כס"מ ומשי"ה פריך עלי' והבן:

ובמה שס"ל לירושלמי דכה"ג מתמנה בפה מיירי ביה"כ דלא יכלו אז למושחו וגם דאין משמש במרובה בגדים לכן אשמעינן הירושלמי דמתמנה בפה סגי ומן רגע זו כל מצות כהונה גדולה עליו והגמרא דידן ביומא (י"ב.) מוקי אביי דלובש ח' בגדים ומהפך בצינורא ורפ"א עבודתו מחנכתו ע"כ מוכח דלא ס"ל דמתמנה בפה לבד ואפ"ה הביא תוס' זה הירושלמי, ובדברי הרמב"ם בהל' כלי המקדש דכ' דאין מורידין אא"כ סרח ובירושלמי נאמר דאין מורידין יכולני לחלק בירושלמי איירי שאירע בו דבר מה אין מורידין ובגמרא דידן אמרי' מו"ק (י"ז:) אב"ד שסרח והוא מוכח על דבר מגונה כמו זנות ע' גיטין (ל"ו.) ושבת ופ"ח:) ולא כתיב הסריח ובזה שיאמרו לו הכבד ושב בביתך זה היא העברתו מבי דינא שלו:

ובענין ר"ג בברכות (כ"ז:) שהעבירו אותו ע' סנהדרין (יט:) אפיקורס זה המבזה ת"ח ובפרט אב"ד כריב"ח שאמרו עליו אשרי יולדתו ואב"ד ובפני רבים מגדולי ישראל וכמה פעמים, וגדולה מזו מצינו בהוריות (י"ג:) ברשב"ג דרצו ר"נ ור"מ להורידו מנשיאתו אם לא ידע להשיב במס' עוקצין כיומא (ל"ח:) משכח דבר מלימודו מורידין אותו מגדולתו וע' עירובין (ס"ג.) מורה הלכה מלפני רבו וכו' סוטה (י"ג:) זר"ה (כ"ב.) שפזר וכו' ושלח ר"ג והורידו מגדולתו, והנה למנות זקנים בפה יש בכ"ד בש"ס סוטה (מ'.) ר"א אימנא עלי' וב"ב (י"ב) דמר בר ר"א ובסוף הוריות כל דאמר מילתא ולא ליפרך וכו' ובמנחות (ק"ט:) כל האומר עלה וכו' וכתובות (ק"ג:) גמליאל בני נשיא שמעון בני חכם רב חנינא ישב ראש:

ובעיקר שאילתנו אי יכולין להעבירו אם אין ממלא כאשר פקדו עליו החבורה בודאי מחויב להתפטר ממשמרתו ובטל השליחות ועל תנאי זה מינוהו ואם אין עושה כן בטל מיניותו וראי' לזה מברכות (ס"ג:) אם אתה מחזיר את האוהל למקומו מוטב ואם לאו הושע בן נון תלמידך תחתיך וכן בגיטין (נ"ב:) אפוטרופס דמפסיד מסלקינן לי', ואין לי פנאי להאריך יותר בזה כי אין לפרוט הטרדות שהי' לי משבוע העברה עד עתה:

ואסיים ודו"ש באהבה:

המכתב. מה שהבאתי מיומא (י"ב:) רי"א ראשון חוזר לעבודתו שני אינו ראוי לא לבה"ג וכו' לכהן הדיוט לא משום מעלין בקודש ולא מורידין ומאז כתבתי בזה ובעת יש לציין דבר מאוס, ידוע דברי הטו"ז באו"ח סי' קנ"ד ס"ק ז' דבר שהי' משמש בקדושה גדולה

ועתה אין ראוי לזה מוטב לעשותו ולתקנו לקדושה קלה משלא ישתמש כלל והק' עליו הבכ"ש ממגילה (כ"ו:) ומיומא (י"ב:) שאין לעשות כן מטעם מעלין בקודש ולא מורידין ומסיים וראי' מרמב"ם פי"ז מהל' סנהדרין ס"ם, מיונתי שס, והביא ראש וכו' שחטא וכו' מעבירין אותו ואינו חוזר לשררותו גם אינו חוזר להיות כאחד משאר הסנהדרין שמעלין בקודש ואין מורידין ע"כ ע"ש והיא מירושלמי וקשיא לי מדוע מניח בכ"ש הבבלי מיומא (י"ב:) שני אינו ראוי וכו' שמעלין בקודש ולא מורידין ומביא מרמב"ם ומירושלמי וניחא לי דאין ראי' דשם זה השני אכתי ראוי להיות כה"ג כמו שהי' כגון שיארע פסול בראשון או כי ימות כדמסיים שם הש"ס ומודה ר' יוסי שאם מת ראשין שני חוזר לעבודתו וכו' ע"ש ומש"ה אין מורידין אותו לכה"ד שאין מורידין כנ"ל משא"כ ראש שחטא דאין חוזר לשררתו לעולם ואפ"ה אינו חוזר להיות אחד משאר סנהדרין ודאי משום מעלין בקודש ואין מורידין:

ובזה מתורץ מה שראיתי מקשים על טו"ז מזאת הגמרא שני אין ראוי לא לכה"ג ולא לכה"ד משום מעלין וכו' זה אינו דמשם אין ראי' דאכתי ראוי לכה"ג משא"כ בנשבר התיבה אין ראוי כלל לשימוש גדול וכן אין קו' מב"מ (פ"ד) כלי ששימש בה קודש וכו' והבן:

סימן קח

ב"ה יום ה' אח"ק כ"א למב"י תוצ"א פה סטניסלאב. כבוד הבחור כהלכה החריף המופלג החרוץ ושנון כמר גרשון נ"י לאקמאן בעיר וק"ק בעלזא יע"א:

מאז השגתי מכתבו עם פילפולא חריפתא ולא נתנני הזמן להשיבהו דבר והן היום שמתי על אמרותיו עיני ואת אשר ירחש לבי אותה אגיד. פתח דבר יעיר לתרץ קו' תוס' שבועות (כ"ב.) ד"ה אבל קונמות ד"ה בכ"ש תימה דחמיר קונם מהק' ואיהו גופי' לא אסר אלא משום דהוי כהק' ובעי שו"פ ע"כ ותי' הוא לפי תו' כריתות (י"ג:) בקדוה"ג לא בעי שו"פ וכתובות (נ"ט:) דקונמות קדוה"ג נינהו ולכן מועלין גם בפחות משו"פ וסיים וזה ברור:

ולפי דעתי אין זה ברור דלפי מה דמוכח בכתובות מתרץ ר"א קונמות קדוה"ג רק אליבא דר"י ב"נ לא אליבא דר"ע ואפילו לפי"מ דמוכח מר"ן נדרים דר"א שם (פ"ו:) מתרץ קונמות כקדוה"ג דמי גם לר"ע מ"מ יש לנו פירכא דבנדרים (ל"ה.) בעי רבא מר"נ יש מעילה בקונמות או לא ופשיט ר"נ תפול הנאה להק' כהקדש ויש מעילה וחייב אשם מעילות ויש להבין הבעי' דרבא אי יש מעילה בקונמות הא שם בשבועות פריך הרי

קונמות ומשני קסבר ר"ע אין מעילה בקונמות רש"י דלא קרינן בי' מקדשי ד' ע"כ ע' תמורה (ל"ב:) ורבא מיירי אח"כ וידע מזה ומאי בעי:

אלא דרצה לדעת אי ר"נ רבו פסק כר"ע אי יש מחניתין דדייק דלא כר"ע ופשיט תפול להק' ש"מ כהקדש דיש מעילה ואי ר"נ כר"א ס"ל דמשני לר"ע קונמות קדוה"ג נינהו א"כ דלמא כהקדש תפול הנאה וכו' היינו לר"ע דקונמות קדוה"ג ומש"ה נקיט כהקדש אבל אין מעילה בקונמות כר"ע א"ו ר"נ ורבא לא ס"ל דקונמות כקדוה"ג אליבא דר"ע וטעמא רבה איכא בהא כמו שאפרש (וע"ש בר"ן למעול מקבל וכו' ואע"ג דמוציא מרשות הקדש וכו' וצ"ע דלא הביא מקידושין (נ"ג:) מעות מה שיצא לחולין ואמר אשה אין מתקדשת מעות איך יצאו לחולין ע"כ והרי דפשיטא דמוציא מרשות הקדש בטעות לא יצאו לחולין אין שם מעילה ערש"י שר"ן כ' אפשר בטעות מעל):

והנה גם ר"פ דאמר מחלוקת בשבועות אבל בקונמות דברי הכל בכ"ש וע"ז הקשו התוס' כנ"ל גם הוא לא ס"ל כר"א קונמות כקדוה"ג לר"ע וראי' דבכתובות ובנדרים מתרץ הא לא דמיא אלא לאומר שדה זו שמשכני לך לכשאפדנה ממך תקדוש. וכן ר"ה ברי' דר"י מתרץ תי' אחר באומרת יקדשו ידי לעושיהם, וכן אביי ג"כ לא ס"ל כר"א בקידושין (ס"ג.) דפריך ונחשוב נמי רע"א יפר שמא תעדיף ומשני הא איתמר עלה אמר ר"ה ברי' דר"י באומרת יקדשו ידי וכו' ותוס' כ' דההה"ד דהוי מצי לשנויי קונמות כקדוה"ג וכו' ולפי דברינו לא ס"ל כר"א והטעם דר"ע ס"ל אין מעילה בקונמות ואין פדיון כלל לקונמות ורבנן סברי יש מעילה בקונמות וגם קונם כללי יש לו פדיון ומסברא רבנן מחמירין ור"ע מיקל ואמרי' ביבמות (פ"ח.) אי קסבר יש מעילה בקונמות וקדושת דמים נחתא להו (כרש"י דקדשי בדק הבית הן) משום בידו לפדותו ואי קסבר אין מעילה בקונמות ואיסור בעלמא הוא דרכיב להו אכתפי רש"י דקונם לשון נדר הוא ע"ש וממנו נקח דאי ס"ל אין מעילה נקל איסורא ממאן דס"ל דיש מעילה:

ומעתה יהי' לנו סברא הפוכה דרבנן דס"ל דיש מעילה היא רק קדשי בה"ב ולר"ע היא קדוה"ג בתמי' ועוד ממקומו מוכרע ביבמות דאיסור בעלמא הוא ועוד גם לרבנן דס"ל קונם כללי יש לו פדיון וקדשי בה"ב היא קונם פרטי אין לו פדיון קדוה"ג היא גם זה סברא הפוכה ואנן למדין מרבנן דקונם כללי חמיר מקונם פרטי ועוד דפריך בכתובות ובנדרים לר"א אי הכי ל"ל שמא יגרשנה ומשני אלמוה וכו' ולכאורה צ"ע כיון דחל מהשתא נראה כעוקר דבר מה"ת בקום ועשה דהבעל יהנה ממנה והנדר חל מהשתא ובכ"מ אמרי' דרק בשו"ת יכולים ליעקר ולפעמים בקום ועשה אבל לא תמיד ור"א אינו

חושש מטעם אלמוה ויוכל להיות כי גם ר"א סובר דקונמות רק כקדוה"ג דמי אבל לא קדוה"ג ממש ויש לי ראיות ע"ז ואין רצוני להאריך:

ולכן קמה וגם נצבה קישי' התוס' מה שהניחו בתימה דהיינו לרבנן דיש מעילה בקונמות כהקדש בה"ב מדוע מעל בכ"ש וער"ן נדרים (ס"א.) על גמרא דנדרא מתרי זיתין כ' דלוקה בקרבן וכאן בשבועות (כ"ב.) אמרי' לקרבן בעינן שוה פרוטה ואיך נוכל לפרש שם בנדרים לענין קרבן וצ"ע:

ועל קושי' תוס' הנ"ל ד"ה אבל תימה דחמיר קונם מהק' וכו' נראה דיש ליישב בפשיטות דהקו' היא רק אליבא דחכמים דילפי קונם מהקדש ויש מעילה נוכל לתרץ כי רבנן סברי דון מינה ואוקי באתרא כמו דאמרי' בשבועות (ל"א.) פלוגתא דר"מ ורבנן בזה והיינו דגם רבנן הכא סברי להו דון מינה קונם מהקדש דיש מעילה בקונם כהקדש ולענין אי בעי שו"פ כהקדש או סגי בכ"ש כמו בשבועות במפרש אוקי באתרא כשבועות דסגי בכל שהו כמו שאמר ר"פ כדמפרש דמי:

והנה כבודו הביא דברי רש"י גיטין (י"ב:) דאין הקדש חל על פחות משו"פ ותוד"ה פחות הקשה לשאל א"כ ליחשוב שש פרוטות בב"מ (נ"ה.) ואמאי לא מנה רק חמשה פרוטות לכן אמרי' דאין דעתו של מקדיש על פחות משו"פ ואי הוי דעתו הי' חל ע"ש ולי צ"ע על ה' פרוטות אמאי לא חשיב ממאי דמצינו פסחים (ל"ב:) אוכל כזית תרומה אב"ש עד שתהא בו שו"פ ונתן אין נתינה פחות משו"פ וי"ל בפלוגתא לא קמיירי כמו דאמרי' ביצה (י"א:) בפלוגתא לא קמיירי (סנהדרין מ"ט: נזיר ל"ח. נדה כ"ו.) וכ"ד בש"ס, והטו"ז ביו"ד סימן קל"ג ס"ק ו' הק' ג"כ דהי"ל לחשוב שכר י"נ דוקא שו"פ ובפחות אינו אוסר ע"כ ונקדה"כ תי' דתני ושייר והיכי דמצי לשנויי משנינן ע"ש, וצ"ע בקידושין (ה':) א"ר ב' תשובות בדבר חדא דשלש תנן וד' לא תנן וכו' ושם (ט"ז:) וכ"ת תנא ושייר והא ארבעה קתני ע"כ מוכח היכי דתני מנינא לא שייך תנא ושייר, אך תוס' שם ובכ"ד בש"ס ס"ל גם במנינא שייך תנא ושייר:

ולי נראה לתרץ קושי' טו"ז לפי"מ דאמרינן שבת (צ'.) רי"א אף המוציא ממשמשי עכו"ם כ"ש שנא' ולא ידבק בידך מאומה מן החרם ערש"י אלמא אחשבי' קרא לאיסורא ומוכח דר"י מחמיר בעכו"ם אפי' כ"ש כי היכי דאחשבי' להוצאה וא"כ פלוגתא היא אם על עכו"ם דוקא ש"פ כע"ז (י"ט:) מכוש אחרון לית בי' שו"פ או כר"י אפילו בפחות משו"פ ובפלוגתא לא מיירי:

אולם הא קשיא לי אמאי לא חשיב שש פרוטות דאמרינן בכריתות (יו"ד:) מכאן אתה למד לעשירית האיפה בפרוטה ע"ש וא"כ אמאי לא חשיב עשירית האיפה יהי' שו"פ

והנה י"ל שם בש"ס שקיל וטרי איך היא החשבון פרוטה של עשירית האיפה עד דמסיק הש"ס שהיא נכי ריבעא מפרוטה א' מל"ב בדלית דיולדות ורק לאו אירח לאתויי פחות מפרוטה למקום ע"כ ולכן אוקמי' אפרוטה ולכן לא פסיקא לי' לתנא למיתני פרוטה של עשירית האיפה דלפי חשבון היא די בשלשה רבעי פרוטה ולכן חשיב רק ה' פרוטות:
והיוצא מזה דקדוה"ג חל פחות משו"פ שמביאה עשירית האיפה דלפי חשבון היא שלשה רבעי פרוטה ורק משום לאו אורח ארעא אקמי' אפרוטה:
עוד הביא כבודו מנחות (ד':) אמר ר"י מצינו שחילק הכ' בין מכפרין ובין מכשירין מכפרין אית בהו דאתו לאחר מיתה מכשירין לית בהו דאתו לאחר מיתה (וצ"ע הכא מוכח מכשירין עדיפי ומכשירין חמיר ממכפרין ובחולין (ק"מ.) אמרי' מה מכשיר ומכפר בפנים עשה מכשיר כמכפר ע"כ מוכח דמכפר חמיר ומקיש מכשיר למכפר):
והעיר הוא האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה עולתה ומתה לא יביאו יורשים חטאתה ורש"י מדחטאת להכשיר עולתה לכפר אלמא מכפרין קרבי וכו' ע"כ והק' מרש"י מעילה (י"א.) רש"י ד"ה דמי עולה יביאו עולה דדורון בעלמא הוא דלאו לכפרה אתיא וכו' האשה שמתה יביאו יורשין עולתה עכ"ק:
ונראה דרש"י דפירש עולה דורון ולאו לכפרה כן אמרינן בזבחים (ה'.) מצינו בבאין לאח"מ שהן כשירים ואינן מרצין וכו' יביאו יורשין עולתה ערש"י שאין כפרה למתים ובחולין (ה':) אבל עולה דדורון היא ובזבחים (ו'.) אעשה דאחר הפרשה ושם ברש"י דדורון בעלמא וכתיב ונרצה לו מלמד שנתרצה להקב"ה ושם (נ"א.) תחילת עולה שמכפרת ובכורות (כ"ו.) דעולה מכפרת אעשה ויומא (ל"ו.) ועל עון לקט שכחה וכו' ר"ע על עשה ול"ת הנל"ע ורש"י חולין (מ"א.) עולה מכפרת אעשה וער"ן נדרים (ד'.) והרי יולדת כ' דעיקר קרבנה לאו לכפרה בא ומשמע דגם העולה וכבר הבאתי מרש"י מנחות הנ"ל וער"ן נדרים (ל"ה) ד"ה חוץ ממחוסר כפרה זב זבה ויולדת והני דאין קרבנן בא לכפרה אין צריך דעת, היוצא לנו מזה דעולה כיון דמכפרת רק אעשה לא אל"ת שיש בה מלקות מחשב רק דורון ונקרא דלא בא לכפרה, יותר לא אוכל להאריך בדבריו היקרים כי אין עיתותי בידי:
ואסיים ודו"ש:

סימן קט

ב"ח אור ליום ג' בא ו' שבט תרפ"ג לפ"ק פה סטניסלאב. אשיב ואומר שלום אל כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגדול חו"ב משנתו זך ונקי נצר מטעי להתפאר כש"ת מרה ישכר בעריש האלפערן נ"י האבד"ק בייטש יע"א:

יקרת מכתבו שאלת חכם חצי תשובה הגיעני נכון מועדו ולאשר כי בביתי לא שכנו רגלי כי הלכתי בדרך לכן לא הי' לאל ידי להורהו דרך תשובה עד מהרה ואחרתי עד עתה והנה שמתי עיני על יקרתו. אודות האשה העלובה מרת רעגינא בירן מק' לייפציג אשר זה כשמונה שנים יושבת שכולה וגלמודה מאת בעלה מ' מאיר בירן מק' קאלאמייע אשר לפי עדות הגבאי מח"ק ר' אברהם מעשה שהי' כך הי' כי נקרא אל הפעלד שפיטאל אשר היתה בעירו כי מת שמה איש יהודי והפערוואלטונג והרופא הגידו לו על המת המוטל לפניהם כי הוא יהודי ושמו מאיר בירן מעיר קאלאמייע גם המלבושים שהי' מונחים לפניו אמרו כי המה של המח ומצא כתוב מכתבים מזוגתו רעגינא בירן מעיר לייפציג גם הוציא מאת מלבושיו קאפסעל לעגיטומאציע ג"כ כתוב מפורש מאיר בירן קאלאמייע ואח"כ קברו אותו על שדה בית עלמין כנהוג:

והנה יש לחקור מי הגיד להרופא והפערוואלטונג ששמו כך, ע"כ מוכרח אני לומר שבעת הביאו אותו אל השפיטאל שאלו אותו מה שמו וזה האיש הגיד להם שכך שמו מאיר בירן קאלאמייא והנה ידוע מב"ב (קע"ה.) אין אדם משטה בשעת מיתה והה"ד רק חולה ע' חו"מ סימן פ"א ס"ב וע' בתוס' יבמות (קט"ו.) ד"ה או כ' דבשעת מיתה יש לו להיות נאמן ובקידושין (ס"ד.) כיון דבשעת מיתה קהדר אימא קושטא קאמר ע"ש אפי' במכחיש דיבורו ממה שאמר בתחילה וע"ש ברש"י ע"ב דאין אדם חוטא ולא לו ע' ב"מ (ה': ובגיטין ס"ו.) בשעת הסכנה כותבין ונותנין אע"פ שאין מכירין ע' אה"ע סי' ק"כ ועתו"ס מנחות (ק"ט:) ד"ה בתחילה כ' הגיד רק בשעת פטירתו כמפי נבואה:

אבל באמת הדעת נוטה שבעת שהובא אל השפיטאל עושים עמו דרישה מה שמו היטב הדק והחולה הוכיח במישור ע"י לעגיטומאציע שלו שזה שמו לעולם, וע' קוע"ג סי' ק"ב כינויו הוי כשם אביו והנה בכאן הי' האינם יהודים אומרים מת פלוני מסל"ת ולא שאלו להם בודאי אפי' האחד נאמן אם אמת שמו וכינויו ועירו ומה לנו לחקור מנין הם יודעים ובפרט באינם לפנינו ומכ"ש הכא שהמת הי' מונח לפניהם והוי כמו שלח ואחוי לך בקידושין (ס"ו:) ובתוס' שם וכמו בע"ז (מ':) אלו דגים ואלו קרביהן ואם הם משקרין הי' יכולים להוציא הקאפסעל ולהראות להם קי שקר ענו בו או הי' יודעים באר היטב שמות המת מקודם, ואי נימא דזה המת הי' איש אחר דשמו כך מאיר בירן קאלאמייא והבגדים

שאולין המה מאיש אחר דג"כ שמו כך שהוא בעלה של רעגינא אשר שם נמצא מכתבים בינו לבינה זה אינו דש"ך חו"מ סי' ס"ה רצה לומר דעיקר דלא חיישינן לשאלה בסימנין מובהקים ביותר ע"ש ועוד דזה הוי כנפילה דיחיד דשאל כלים מאיש דשמו כשמו מאיר בירן קאלאמייע זה לא חיישינן ועוד דאמרי' כיס וארנקי לא מושלי אינשי והובא יבמות (ק"כ:) וכמה דברים שהובא בשם הראשונים דלא מושלי אינשי מכ"ש המכנסיים אשר שם מונח זה הקאפסעל לעגיטומאציע שלו בודאי לא שאל אותם וכן יש לצרף מה שבאה להאשה רעגינא ידיעה מאת ערכי שלהם שמת אישה על מטתו בשפיטאל וגדולי חקרי לב סומכים על הערכי אפי' מת במלחמה ויש להם על מה שיסמוכו, ולכן לדעתי יכולים להתיר האשה רעגינא הנ"ל מכבלי העיגון, ואם יסכימו ע"ז עוד שני בעלי תריסין גם אנכי אדרי בהדי' שיבא מכשירי:

ובזה הנני דו"ש באהבה:

סימן קי

בחודש הזה נזכה לחזה מגלה רזה והכהן המזה ובתוכם כבוד אהובי תלמידי חביבי ה"ה הרב הגדול בתו"י חריף ובקי מושלם במעלות ובמדות כש"ת מו"ה משה נ"י קנאהל אבד"ק מיקוליטשין יע"א:

יקרתך הנעים הגיעני נכון מועדו ואתה מראשית כזאת ידעת כי טרדותי רבו כמו רבו למעלה ראש וכעת חצני נערתי ונסיתי דבר אליך אולי לא יפריעני מעבודתי. ע"ד ראובן אמר לשמעון שלם לי הוועקסיל מאלף זלאטיס ואמחול לך השטר של 200 זהובים ונסתפקת כי השטר ביד המלוה וכל יקר ראתה עיניך ותבן לה כי יש בזה מחלוקת בין גדולי ראשונים ואחרונים ונשאתי עיני וראיתי בכתובות (י"ט.) בתוד"ה וכגון הק' ליהמני' במיגו דאי בעי מחיל ויש"ל וכו' ולדברי הסוברים התפוס שטרי לא מהני מחילה מאי קשי' להו דמיגו אי בעי מחיל הא נקוט שטרי בידי' ולא מהני שלמא המוכר שטר חוב ונתנו לחבירו וחזר ומחלו מהני דליתא שטרא גבי' כש"ך חו"מ סימן ס"ו ס"ק ע"ז בשם בעל העיטור ע"ש א"ו ס"ל להתוס' דמהני מחילה אפילו ביד המלוה שטר ומשכון וסוברים כר"ת המובא בסמ"ע וש"ך סי' ס"ו דשטר יש ביד המלוה ב' שיעבודים א' שיעבוד גופו של לוה ושיעבוד של נכסיו ובאם מחל לו שיעבוד גופו ממילא פקע שיעבוד נכסיו ומחויב להחזיר לו שטרו או משכונו ע' חו"מ סי' רמ"א ובשטר אינו נכלל שיעבוד גופו של לוה:

ומירושלמי המובא בר"ן נדרים (ל"ג:) מוכח להיפך דאמרי' בפורע חובו מודים כהנים גדולים לחנן דפטור דאמר מפייס הוינא לי' ומחול חובי הגע עצמך הי' בידו משכון מאי מפייס הוינא לי' והוי מהדר לי' משכוני ע"כ הרי מוכח מזה דלא מהני מחילה עד דמהדר לי' השטר או המשכון ע"ש וע' אה"ע סימן כ"ח סי"א וי"א אפילו לא החזיר המשכון מקודשת וע"ש ב"ש ס"ק ל' דמביא לפלוגתא המוחל חוב ויש בידו משכון בחו"מ רמ"א בהגה וע' קמ"ח סי' ס"ו ס"ק ג' ושם בסימן ק"ה חמ"ח ס"ק מ"ג מביא ראי' דמהני אף בתפס שטרא כגון שם בכתובה וכן דעת הב"ש וגם הרמב"ם יסבור כמרדכי ודלא כסמ"ע חו"מ סימן י"ב ע"ש וע' תוספות שבועות (י"ב:) ד"ה לא וכן בחגיגה (ה'.) ד"ה הא לפעמים מחילה הוי לגמרי רק מקילין לו ע"ש וע' ר"ה (י"ז.) אמר רבא ועון עצמו אינו נמחק וע' תענית (י"א.) אומרים לו חתום שנאמר וביד כל אדם יחתום ובאבינו מלכינו סלח ומחל לכל עונותינו והדר אמר מחוק ברחמיך הרבים את כל שטרי חובותינו היינו למחוק גם הרושם הרי דקוב"ה נקיט לי' שטרא מאתנו מבקשים מחילה ומהני ואח"כ מבקשים כי ימחוק גם הרושם מהשטרות ע"ש:

והנה דין זה ספיקא דדינא ובודאי יכול הנתבע לומר קים לי וע' נתיה"מ סי' י"ב ובאמת הדעת נוטה כאלו הסוברים דמהני מחילה כי התוספות והרמב"ם כחדא סוברים וכמה גדולים ראשונים ואחרונים עמהם ועוד דעיקר ח"כ דכ' הבאר הגולה סימן ס"ט והתומים דהוי שטר גמור וא"י לטעון פרעתי היא מטעם דינא דמלכותא וא"כ הלוה נתן לו ד' למאה שלא כדת הממשלה ואם נחשב בד' קיבל מעותיו בודאי שטר זה אינו ע' סימן ס"ח ס"ק א' ברמ"א וכל שטר שמכשירין עפ"י דינא דמלכותא אם לא נכתב כהוגן לפי דיניהם אעפ"י לפי דינינו כשר פסול דלא נכשיר יותר מהם ע"ש וא"כ לענין הכחשה ג"כ ישבע הלוה דהאי שטרא חספא הוא בדיניהם דכבר שילם לו עד פ"א:

ואחרי כל אלה אני נבוך בזה כי הנך כותב שראובן לא לוהלו מעותיו רק שלקח מאחרים ולוה לשמעון א"כ איך הי' יכול למחול מעותיו של אחרים אך נתיישבתי כיון שנתן זשירע מוכח דמעותיו שלו דידענו באם הסרסור לקח מא' ללוות להשני אין המלוה חפץ כלל בהזשירע של הסרסור והבן:

וע"ד תפוחי אדמה לא כן אנכי עמדי ואם הי' אמת הדבר בודאי מחויב לשלם מביתו ולא דמי לסי' קע"ו וגם שם מחלוקת גדולה והבו דלא לוסיף עלה:

ובעת כתבי הי' אצלי הרה"ג נ"י מסאהל וכעת ראב"ד בקאלאמייא ואמר כי נשאל לו חקירה נפלאה כי הי' מונח ששה חתיכות בשר מכשרות ובמקום השני הי' מונח שש חתיכות בשר מטריפות ונמצא מרחוק חתיכה אחת בשר אם נאמר כל דפריש מרובא

פריש וזו היתה השביעית ואמרתי לו כי מתניתין היא בשקלים פ"ז משנה א' מעות שנמצאו בין השקלים לנדבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים קרוב לנדבה וכו' מחצה על מחצה יפלו ע' ברטנו' והאומר רוב וקרוב הלך אחר הרוב מוקי מתניתין כגון ששקלים ונדבה שוין ע"כ והה"ד הכא ובזה אשים קנצי למילין:
ואסיים ודו"ש באהבה ומברכך בכל טוב:

סימן קיא

ב"ה יום ב' בה"ב ל"ו למב"י תרפ"ג לפ"ק סטניסלאב.
ביום ל"ו לעומר עלינו כ"ט גמר ובתוכם כבוד ידידי ה"ה הרב הה"ג חו"ב משנתו סדורה ערוכה ושמורה כש"ת מו"ה נטע שמואל נ"י אייזנער ראבד"ק טאלמיטש יע"א:
יקרת מכתבו בצירוף העתקת התשובה מהרב הגאון מטארנא נ"י הגיעני ביום אתמול ע"י ציר נאמן. והנני היום הזה עט ממהר להשיבהו דבר. אודות האשה העלובה רכה בשנים אשר היתה אשת הר' אהרן אשר ענגעלשטיין והאמת אגיד כי כבדה ידי כבד אבן ונטל החול לחוה דעי בדין זה, אולם מצוה לשמוע דברי חכמים כת"ה והמו מעי על עלובתא דא לכן הנני להוגה דעות והלא כה דברי. השאלה רצוף פה בב' מכתבים המונחים לפני הרי"ף סוף יבמות הביא ירושלמי מצאו בשטר כתוב וחתום מת איש פ' וכו' ומזה מפורש יוצא שצריך להיות עדים או עד חתום על השטר ובמקום פליגי הראשונים, וע"ז רמז ב"ש סי' י"ז ס"ק כ"ח:
והנה לשון שטר מצינו בש"ס שטר חוב שטר מתנה שטר קנין שטר ראי' וכאן לא נדע איזה שטר מצאו ונראה כי מצינו במס' שבת (קט"ז:) אר"נ מפני מה אמרו וכו' וכ"ש בשטרי הדיוטות ופירש"י או איגרות השלוחות למצוא דברי חפץ ע"כ, ומעתה נבינה מצאו בשטר כתוב היינו איגרת השלוח להודיע מהנעשה שמה באותו מקום ומוכח להודיע לרבים וראי' דאומר "מצאו כתוב" ואפ"ה ס"ל לרמב"ם דלא מהני מסל"ת בכתב לא כדעת הג' מהר"ם בנעט ז"ל דכ' במודיע לרבים מודה הרמב"ם דמהני מסל"ת בכתב:
ומצינו כה"ג דלפעמים לא מהני מסל"ת בעכו"ם ע' תוס' גיטין (כ"ח:) ד"ה וקתני ביוצא ליהרג לא מהימן והובא ב"ש סי"ז ס"ק ק"ח והנה הטור כ' שנראה לו לכאורה דעת הרא"ש לחומרא היינו דפליגי בירושלמי ר' ירמי' ס"ל דסומכין על כתב ור' אבין ס"ל דלא סומכין וטעמא בעי מדוע נוטה רא"ש לחומרא דלא ליסמוך על כתב ונראה דמצינו בכתובות (ע"ה.) דאמר רבא דר' ירמי' כי הוה הכא לא הוי ידע מה דקאמרי רבנן ובשבת (כ"א:) אמר ר"י מ"ט דרב ולא קיבלה אביי ואתא רבין ואמרוהו רבנן קמי' דאביי וקיבלה

ע"ש, והטעם כי אביי אמר ביבמות (ס"ד:) אבין סמקא בר סמכא והובא בע"ז (ע"ג:) בתוס' ד"ה רואין וע' קידושין (מ"ד.) ר' אבין בר סמכא כמין ימא לטיגינו ע"כ ומשו"ה נוכל לומר בפלוגתא זו ר' ירמי' לקולא ור' אבין להחמיר רצה הרא"ש להחמיר כר' אבין: אבל להלכה רוב הראשונים כר' ירמי' דסומכין על כתב אפילו אינו מקוים, וכ' הטעם דעדים החתומים על השטר כמי שנחקרו וכו' וצ"ע דאי אין יודעין שהוא כתב ישראל איך נימא הכי דלמא כתב עכו"ם ופסול לעדות ע' ב"ש ס"ק כ"ח דהרגיש בזה ונראה דתוס' ב"ק (פ"ח.) כ' דרש"י ס"ל בגיטין (ט'.) דעכו"ם כשרים לעדות מה"ת ע"ש וחכמים פסלוהו ולכן בעדות אשה שאמרו במסל"ת דנאמן הדר הוא לכשרותו שהי' מדאורייתא ושפיר אמרי' אצלו לענין מסל"ת דעדים החתומים כמי שנחקרו וכו' אבל הרמב"ם ס"ל דעכו"ם פסול לעדות מה"ת וכן מוכח ביבמות (מ"ז.) לדבריך נכרי אתה ואין עדות לנכרי (וע"ש ברש"י דדייק ע"ז) ומש"ה פסק דצריך שידעו שהוא כתב ישראל אבל נכרי בכתב לא מהני מסל"ת כמו דאמרי' בשבועות (מ"ח:) הבו דלא לוסיף עלה וכן מצינו כמה פעמים בש"ע באה"ע סי' ס' ויו"ד רכ"ח בטו"ז ורק בע"פ האמינוהו חכמים אבל לא בכתב:

והנה הרב הגאון מטארנא נ"י פלפל לענין דלא הזכירו בהצייטונג קברתיו ובאמת נכנס בפירצה דחוקה לסמוך על הי"א שבסעיף נ' בכותי מסל"ת דלא אמר בדדמי לא בעי קברתיו, וכת"ה אמר שכאן לא בעי קברתיו שנפצע והובל לשפיטאל ותיכף מת ואומדנא דמוכח הוא, ידידי, אמת כי יוכל להיות שם הי' אבל מאומדנא לא נוכל לעשות מעשה, ואפי' בד"מ לא אזלינן בתר אומדנא ע' ב"ב, (צ"ג:) אין אומרים בידוע שזה נגחו ופסקו בחו"מ ת"ח וכ"ש בד"נ כשבועות (ל"ד.) מי הרג לזה וידוע מסוף יבמות פליגי בא"א אי כד"נ אי כד"מ וכאן בהצייטונג נרשם בין הנופלים במלחמה ולכן עלי' דן הרה"ג הנ"ל דבעי קברתיו דאפשר הבריא והלך עוד הפעם במלחמה ומת שם:

ול"נ להביא ראי' שכיון שנפצע והובל לשפיטאל מת מאותו חולי ולא שב למלחמה לא בעינן קברתיו והיא מש"ס ערוך בבא בתרא (קנ"ג.) האי מתנתא וכו' אמר רבה הרי מת והרי קברו מוכח עליו ערשב"ם אנו רואין שהוא מת ובתר השתא אזלינן וכו' ויש לנו לומר מתיך אותו חולי מת ע"כ, ורשב"ם פסק כרבה וכדאי הוא לסמוך עליו בכאן לומר מת על מטתו ולא בעינן קברתיו, והנה עיקר ההיתר שנסמוך על דיעה א' שבסעיף י"א ובאמת רבים וכן שלמים גדולי התורה ארזי לבנון סברו כן אולם גם המה בעינן עכ"פ חתומים על הכתב ובכל השאלה לא דיברו מי חתום ע"ז אבל זאת נדע כי בכל צייטונג יש רעדאקטאר והוא חתום למעלה או למטה בכלות העלה, ע"כ הנני מצטרף בשריותא

דהאי איתתא וישבו ב"ד של שלושה ויתירוה לינשא לעלמא אם יש לה בנים או אין לו אחים, כי אולי אין לו בנים ממנה ויש לו אחים צריכה חליצה כדת של תורה:
והנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן קיב

ב"ה יום ה' תבוא ה" אלול תרפ"ז לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד האברך המופלא ומופלג בתורה ויראה החריף מו"ה מרדכי צבי רעדליך מעיר לבוב יע"א
זה שבוע ויותר הגיעני יקרת מכתבו ולאשר עתותי לא בידי המה לכן אחרתי עד עתה וגם היום נקיטנא ידי בקצרה. על דבר השאלה באחד שקידש בש"ק בלילה עם סתם יינם ונודע לו אח"כ ומסתפק ושואל אי יצא ידי חובת קידוש על היין או לא ונראה דזה תלוי במה שהובא באו"ח סימן רע"ב באה"ט ולעיל קצ"ו בשם באר עשק דיכול לקדש ולהבדיל על סתם יינם שתקנת הברכות קדמה לתקנת סתם יינם וכבר הובא דחולקים עליו וכן חולק עליו שאילת יעב"ץ ח"א סימן מ"ה והוא הביא מפרקי דר"א דפינחס גזר על סתם יינם ע"ש:
ובאמת בש"ס דילן לא מוכח כן ע' ע"ז (ל"ו.) ר"א וישם דניאל על לבו בשתי משתאיו הכתוב מדבר אחת משתה יין ואחת משתה שמן על לבו שם ולכל ישראל הורה ומסיק דניאל גזר בעיר ע"ש הרי מוכח מכאן דדניאל גזר והנה ידוע דהלכה כרב באיסורי וא"כ גם מזה נוכל להוכיח דגזרת סתם יינם היתה קודם תקנת הברכות מעזרא ע' סי' קצ"ו באשל אברהם דעכ"פ דניאל גזר:
אבל בעיקר הראי' שמביא הבאר עשק מתענית (י"ב) דבריו תמוהים דאיתא שם יחיד שקיבל עליו בה"ב ואירע בהם יו"ט אם נדרו קודם לגזירתינו יבטל נדרו את גזרתינו וכו' וע"ש הפירוש שקיבל תענית בה"ב קודם שגזרו חכמים יו"ט אז קבלתו חל אבל משגזרו חכמים יו"ט אע"פ שהתחילו תעניתיו קודם הזמנים הללו לא דחו והק' אמאי לא חל גם עתה הנדר הא נדר חל על דבר מצוה לבטלה ואמאי לא יחול לבטל מגילת תענית ותירץ הר"ן דכאן דקיבל עליו לא הוי כנדר לבטל ד"מ, ואני הבאתי מבכורות (מ"ו.) מ"ש הכא דסגי בקבלה ומ"ש התם דמדרינן לי' וכו' הרי קבלה לא הוי כנדר:
והנה כה"ג מצינו בש"ס חולין (י"ז.) אברי בשר נחירה שהכניסו לארץ ונאסרו שמה אי מה שהי' משעת היתר לא איתסר וטטו"ז יו"ד סימן רי"ח ס"ק אריכות מזה ובע"ז (נ"א.) דקדשים שהקדישו בשעת היתר הבמות והקריבן בשעת איסור הבמות דאין רק עשה ול"ת אבל לא כרת והכא בנדרו קודם לגזירתם יבטל נדרו את גזירתם לגמרי אבל אחרי

גזירתם לא יוכל לבטל מצוה גזירתם וחלילה לומר כן שאם רוצה לשתות יין או לקדש בשבת ואין לו רק סתם יינם יהי' רשאי לשתות ולקדש א"כ חלילה בטלה גזירת חכמים וגזירתם עומדת לעד בשופר ולולב בשבת שלא תדחה אף כי הם מן התורה:

ואין הנידון דומה לראי' כי משם קיבל עליו קודם גזירת חכמים אבל הכא כבר נגזר סתם יינם ואפילו הוא גזירה מזמן הש"ס והוא רוצה לקדש על סתם יינם אמרינן לא תשתה ולא תקדש כי הם אמרו לקדש והם אסרו סתם יינם וע' רמ"א יו"ד סי' קכ"ג מי ששתה מיין נסך בשוגג מתענה ה' ימים והוא מתשובת הרא"ש ובודאי עשה ברכה ואפ"ה בע' כפרה וע' יו"ד ס"ס קנ"ה דאפילו לחולה שאין בו סכנה אסור לשתות סתם יינם ומג"א סי' שכ"ח סק"ט, ויוכל לעשות ברכה אפ"ה אסור, והנה ברכות הוי רק מדרבנן ואע"ג בברכות (ל"ה.) אמר אלא סברא היא אסור להנות מעוה"ז בלא ברכה וסברא משמע שהיא מה"ת כמו שמצינו בכ"ד איב"א קרא ואיב"א סברא ע' תוס' שבועות (כ"ב:) ד"ה איב"א מ"מ הכא כ' תוס' דברכות דרבנן וראי' מלעיל (כ"א.) ע"ש וכן מוכח מסוטה (יו"ד.) ויקרא כו' ויקריא מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה וכו' לאחר שאכלו ושתו וכו' א"ל ברכו למי שאמר והי' העולם וכו' ואמאי לא אמר להם קודם אכילה א"ו לפניו היא דרבנן ומה שיהי' מה"ת רצה שיקיימו אבל לא מה שיהי' דרבנן ועדיין לא ניתקנה:

והנה המג"א באו"ח סימן תקל"ט ס"א מביא בשם ב"י בדרבנן אפילו סתרי אהדדי פסקינן כדברי שניהם להקל אשכחנא פתרי יין צמוקים שנשרה רק מעל"ע ופלוגתא אי כבוש מעל"ע או בעינן ג' מעל"ע עש"ך יו"ד סימן ק"ה ואמרינן לקולא שאם נגע עכו"ם שאינו יין דספק דרבנן לקולא ולענין קידוש דהוי ג"כ דרבנן אמרינן דהוי יין כשר לקדש עליו וע' חת"ס או"ח סימן ס"ה ביין שמותר מה"ד בנגע עכו"ם אי שרי למכרו לאחרים לקידוש בלי הודעה:

והנה בע"ז (כ"ט:) אמר ר"י שאל ר"י את ר"י מפני מה אסרו גבינות עכו"ם א"ל מפני שמעמידין אותן בקיבת עגלי עכו"ם א"ל א"כ אמאי לא אסרה בהנאה השיאו לדבר אחר איך אתה קורא כי טובים דודיך מיין (בלשון זכר) או דודיך מיין (בלשון נקיבה) א"ל כי טובים דודיך מיין בלשון נקיבה א"ל אין הדבר כן שהרי חבירו מלמד עליו וכו' היינו דהיא לשון הנקיבה שתאמר לזכר כי טובים דודיך מיין ע"כ:

ויש להבין דר' ישמעאל רנה לדעת טעם גבינות עכו"ם והשיבו בקרא כי טובים דודיך מיין, ונראה דהשיבו מעין השאלה דר"י שאל לר' ישמעאל איך הוא קורא מזה יצא הדין אם גבינה שהעמידה בקיבת עגלי עכו"ם שרי או אסור בהנאה דהנה תוד"ה מנהמ"ל

הק' אמאי בעי מנ"ל הא היא גזירה דרבנן משום בנותיהם ותירץ דודאי עיקר סתם יינם משום בנותיהם מיהו לא הי' אוסרים אותו בהנאה וכו' מידי דהוי אפיתן ושמנן וכו' אלא עבדו כיין נסך גמור משום דדמי לי' ע"ש:

וע"ז סובב השאלה, איך הוא קורא דודיך היינו ולכן באתי עמך בידידות והשיב ר' ישמעאל דהוא קורא דודיך בלשון נקיבה דהזכר יאמר אל הנקיבה כי טובים לי דודיך מיין היינו לכן באתי עמך לידידות וכן לריח שמניך יאמר הזכר אל הנקיבה כי ע"י שמנה נמשכתי אחריך, והיוצא לנו מזה דקרא מוכח כי ע"י שמנה ויינה להזכר נמשכתי אחריך לידידות ויין ושמן שניהם שוים לכן גזרו משום בנותיהם ותקשה קו' תוספות מ"ש יין דאסור בהנאה ושמן מותר בהנאה הא שניהם שוים יוצאים מקרא:

ומוכרחים אנו לתרץ יין סתם דמי ליין נסך מש"ה אסור בהנאה וא"כ גבינות עכו"ם שוים לחלב קיבת עגלי עכו"ם וכמו שאתה אוסר סתם יינם משום דדמי ליין נסך כן תאסור בהנאה הגבינה משום דדמי חלבהן לעגלי עכו"ם והשיב ר' יהושע לא כן אחי ואני קורא דודיך מיין וכן לריח שמניך היינו דהנקיבה תאמר להזכר כי היא נמשכת אחריו ע"י יין ושמן שנותן לה אבל הזכר אינו נמשך אחרי' ע"י יינה ושמנה וא"כ לא נוכל להוציא מקרא דיין ושמן מביא לידי בנותיהם ומפני מה אסרו סתם יינם בהנאה היא מטעם שמצינו בסנהדרין (ק"ו.) אצל בנות מואב דהוציאה צרצור יין מחיקה והיין בוער בהן והביאם לידי בנותיהן ע"ש ומש"ה מצאו און להם חז"ל וגזרו על סתם יינם ואסרי' בהנאה משום בנותיהם משום מעשה דבנות מואב משא"כ שמן שלהם לא מצינו שהביאו לידי בנותיהם ולא דמי כלל ליין ומש"ה ניחא לן דיין אסור בהנאה ושמן מותר ואין אנו צריכין לומר כתוס' משום השתוות ליי"נ כי יש לנו טעם גדול משום בנותיהם ושמן לא דמי כלל ליין וזה שאמר רב דימי (ל"ה.) רבש"ע ערבים עלי דברי חכמים דאסרו סתם יינם משום בנות מואב ואסרוה גם בהנאה מהטעם יינה של תורה דדמי לי' כמו שתירצו התוספות ואתר דסתם יין אינו אסור משום השתוות ליי"נ ממילא נפל קו' ר' ישמעאל דנאסר גבינה משום השתוות והבן:

ונראה דמצינו בשבת (י"ב:) בברייתא לא יקרא לאור הנר שמה יטה ור' ישמעאל אמר אני אקרא ולא אטה וקרא וביקש להטות ואמר כמה גדולים דברי חכמים שהיו אומרים במשנה לא יקרא לאור הנר סתם ולא פירשו הטעם ומש"ה כשרצה ר' ישמעאל לידע הטעם מגבינות עכו"ם ולא רצה ר' יהושע לגלותו כדי שלא יבוא לידי מכשול לזלזל בהגזירה והבן, וכל זה עשה ר' יהושע שלא רצה לגלות בפירוש הדין מהטעם ע' לק' (ל"ה.) בגמרא:

ובהיותי עיינתי בבכורות (מ"ז.) ואלה הן הדברים שאין נפשו של אדם קצה בהם בכורות טבלים יי"נ בכור ולימא מה אפסידך דזבין לי' מקום מומא וכו' ושרי' כר"י וצ"ע לוקמי כר"ג דס"ל דרואין קידם שחיטה ואפ"ה יש לו טענה עליו לפי"מ דאמרי' חולין (פ"ה.) בד' פרקים משחיטין הטבח בע"כ ור"י מעות קונות דבר תורה והי' אז באלה הפרקים ולוקח אונסו לשחוט ועי"כ שכח להראות מומו לחכם וישל"ל דרוצה למצוא דאפילו היכי דשחט מעצמו אפ"ה יש לו טענה על הלוקח דהוא הביאו לידי הפסד אולם הא קשיא דאמרו יי"נ ע"י תערובות וכרשב"ג ע"ש ולוקמי' ביין נסך בעין ואפ"ה יש לו טענה על הלוקח דמפסיד לי' בשתייתו דאמרי' בע"ז (נ"ט:) אמר ר"א האי עכו"ם דנסכי' חמרי' דישראל שרי לי' למשקל דמי מהאי נכרי דמקלא קלי' ובתוס' שאלו הי' זה שופכו הי' העכו"ם רוצה לפטור וכו' ע"ש ומעתה יש לו טענה נגד הישראל דמיירי דנסכי' עכו"ם והי' יכול לשקול דמי' וצ"ע, ובעיקר השאלה נ"ל דלא יצא ידי קידוש וחמירא סתם יינם כיין נסך ויש פוסקים דאסרו גם היום בהנאה ולא מיחשב שתי' ולא אוכל להאריך כי העת יקר:

ובזה הנני דו"ש:

סימן קיג

ב"ה יום ועש"ק תשא ט"ז אדה"ר תרפז"ל סטניסלאב. כבוד ידידי הרב הגדול חריף ובקי כש"ת מו"ה חיים נ"י איילענבערג דומ"צ דק' קאסוב יע"א:

יקרתו הגיעני ע"ד השאלה מקורה לא טהור כי כהן רע מעללים החזיר גרושתו וידורו שניהם יחדיו וכל יקר ראתה עיני הראשונים והאחרונים אשר פלפלו בדין הזה. והנה באה"ע סי' וא"ו כהן נשא גרושה וכו' ע' ביאור הגר"א שהראה מקור מקומו טהור בש"ס, וכת"ה מסתפק אי אריך למיעבד הכי שלא להניח אשתו לבית הטבילה כי אם ימנעו רגלי' מלבוא מבית הטבילה תדור עמו בטומאה והביא מטו"ז סי' של"ד חו"י וחת"ם והמה כבר האריכו והרחיבו בזה:

והנה בודאי מוכח מכל הני דיש למנוע מבית הטבילה ולא חיישינן שמא תעשה איסור גדול, ול"נ להביא עוד ראי' לזה טמה דאיתא בחגיגה (י"ד:) ארבעה נכנסו בפרדס וכו' אחר קיצץ בנטיעות ושם (ט"ו.) יצאה בת קול שובו בנים שובבים חוץ מאחר אמר הואיל ואיטרד מהאי וכו' נפק אחר לתרבות רעה ע"כ, והנה קמי שמי' גליא דאחר הכרוז הזה יצא אחר לתרבות רעה ויוסיף לעשות הרע הזה בעיני ד' ואפ"ה לא מנע הקב"ה להכריז שובו וכו' חוץ מאחר וממנו ילמדו לרדוף ריקים ופוחזים ולא ניחוש שמא יוסיפו פשע

ועון, ובסוטה (מ"ז.) תניא רשב"א יצר תינוק יהא שמאל דוחה וימין מקרבת וכ' רש"י בד"ה יצר וכו' ואשה אף היא דעתה קלה ואם ירדפוה תצא לתרבות רעה ע' קידושין (פ':) נשים דעתן קלות וכאן פסק הרמב"ם בכהן נשא גרושה מחרימין אותם והיא מיבמות (ס':) ערש"י הרי דמחרימין גם לאשה אף דהיא עלולה לצאת לתרבות רעה ע"י רדיפה וראי' לדברי מהרי"א יו"ד סי' של"ד וכן מצינו ר"ה (ל"א:) האי איתתא דאזמנוה לקמי דאמימר וכו' לכתב פתיחא ולא חייש שתצא לתרבות רעה וע' שלהי סוכה דקנסה לכולה משפחתה, והנה בטו"ז סי' של"ד סק"ג לגרש את בניו כתב אלא מבניו הקטנים שאין בהם זכות מצד עצמם ותלוים בזכות אביהם וכו' וכה"ג הובא במג"א או"ח ס"ס רפ"ח קטנים לאו בני עונשין ובכתובות (ח':) שאביהם פנאצים להקב"ה וכועס על בניהם ובנותיהם ומתו כשהם קטנים וכן בסוטה (מ"ח:) כי מי בז אלו בני רשעי ישראל ע"י אביהם ושם בטו"ז אבל באשתו ודאי אין טעם לבזותה דהיא עולה עמו ואינה יורדת ועיין כתובות (מ"ח. ס"א.):

ואני תמה אקרא לחלוק על גאון ולדחיתו דמצינו בסנהדרין (ק"ו:) דקרח חטא ע"י אשתו כי הסתה אותו ובסוטה (יו"ד.) הוא בקרא ואיתתא בי בוצינא וסוכה (נ"ו:) משום ברתי' קנסינן לי' לדידי' וכו' וע' שבועות (ל"ט.) משפחה שיש בה מוכס שאין כולם מוכסין ובע"ז (ל"ט.) נישאת למוכס והיתה קושרת לו קשרי מוכס על ידו, ובזה י"ל שעולין דברי הגאון כהוגן שאם הוא חוטא גם אשתו כמוהו, והנה מנודה אשתו ובניו שרי לישב עמו וראי' מסנהדרין (ס"ח.) גבי הורקנוס בנו של ר"א עתה ראיתי בבה"ג שקדמני עיין ש"ך שם ס"ק י"ב ומותר ברחיצה וסיכה ותהמ"ט ותפילין וע' או"ח סי' ל"ח פסק מחבר דאסיר בתפילין ע"ש, ולענין שאלתינו בעיקר ע' פ"ת בשם רברבי"ז צריך מנהיג להיות מתון בדברים כאלה ובודאי ראוי לעשות בשים שכל והשכל ודעת ובפרט עתה בזה"ז, ושב חל תעשה עדיף היינו באם תבוא לבית הטבילה שלא למחות ושלא יסייעו לה הנשים הממונות וכי תעשה היא לבדה אין עסקנו בזה וד"ל, ומחמת עש"ק אקצר באומר:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן קיד

ב"ה יום ג' ויקהל כ"א אדה"ר תרפ"ד לפ"ק סטניסלאב. שלומים רבים כטל וכרביבים אל כבוד הנכבדים יקרי ערך כש"ת מו"ה מאיר וואהל דר' יהודה פייפער והר' יעקב מאיר פרידריך ד' עליהם יחי' אבנים יקרות מתושבי עיר וק"ק קראקא יע"א יהי ד' עמהם גבורי החיל:

נדרשתי לאשר שאלוני והנני עט ממהר להשיבם דבר. אודות החדשות אשר מקרוב באו כי בבית המדרש הגדול להרופאים יקחו גוית המתים וינתחיהו ויבשלו איתם כמשפט ועור ובשר יפשיטו ואך הגידין והעצמות ישאירו וממנם ילמדו לדעת לעשות תרופה לאנשים אי צריך לעשות כן עפ"י דתיה"ק:

והנה כבר הורה זקן הגאון נובי"ת חיו"ד סי' ר"י והובא פ"ת יו"ד סי' שס"ג דאסור ניתוח המתים באין לפנינו חולה הצריך לזה ומוכח במקום פקו"נ מותר, והגאון אבד"ק טארנא נ"י מביא בשם נחל אשכול דבזיון המת לא הותר בשביל פקו"נ והנה בתוס' קידושין (פ"א:) ד"ה כי מוכח בזה שהציל אותו ע"י בעלה המת לא עבדא איסורא כי השומר הי' בסכנה מאת המלך ומלינו ב"מ (פ"ד:) דר"א בר"ש דהוי שכיב בעליותא כמה שנין ולא שבקו בני עכבריא להביאו לקבורה כדי שינצלו מחי' רעה דהיו דרים במקום דשכיחי חיות רעות הרי בפקו"נ שרי להציל עצמו בבזיון המת דמה שניתן ר"א בארון לא הוי כקבורה עש"ך יו"ד סימן שע"ג ס"ק י"א כי קבר תקברנו כתיב ע' סנהדרין (מ"ו:) ואפי' קבר המת וכסהו בעפר ונתגלה חייב לכסותו פעם שנית כי הא דסנהדרין (פ"ב.) קברה והדר נבוג קברה והדר נבוג:

ולענין שריפת מת אצלינו ג"כ אסור ושמואל (א' ל"א) וישרפו אותם שם היינו כרש"י שורפין על המלכים מיטתו וכו' ע' ע"ז (י"א.) ומלכים (א' י"ג) ועצמות אדם ישרפו עליך זה הי' עונשם בעבור שעבדו ע"ז, ומצינו בגיטין (נ"ו:) ליקלייהו להאי גברא מוכח באומות הקדמונים הי' נוהגין כן אבל אצלינו הוא אסור רק קבורה ממש ומש"כ תוס' תענית (ט"ו: ט"ז.) אפר מקלה דבר הנשרף מעצמות אדם יוכל להיות שזה הי' מאלה שנשרפו על קידוש השם ע"י מושלי עריצים, אבל ליקח מת אדם ולנתח אותו נראה כי גם אומות הקדמונים לא עשו כן ומצינו בחולין (צ"ב:) שאין שוקלין בשר המת וכו' ערש"י ורק היכא שהי' מהרוגי מלכות מצינו שלמדו ממנו כמו נדה (ל':) בכורות (מ"ה.) שנתחייבו הריגה למלכות בדקו ומצאו וכו' ובמנחות (כ"ט:) ראו ששוקלין בשרו במקולין [ע' תו' ב"מ (קי"ד.) לא מוכח כן] וקרקיפלו של ר' ישמעאל ע' ברכות (נ"ז:) רש"י ד"ה ר"י (ע"ז י"א: חולין קכ"א. סנהדרין י"א. ובקידושין ל"ט:) לישנא דחוצפות המתורגמן ראה וכו' ומעתה אם שומעים אנחנו כי בעת הזאת מבשלים גופות המתים והבשר תמם ילך לדומן על פני האדמה הלא למשמע אוזן דאבה נפשינו ותחתינו נרגז ונוכל לשער בעצמינו גודל הבזיון ממה שמצינו ביבמות (ס"ג:) והיתה יד ד' בכם ובאבותיכם אמר רבה ב"ש זו חטוטי דשכבי הרי דחשובה מכה גדולה ונוראה אך חטיטי שכבי דפושטים מהם הבגדים ומכ"ש ניתוח המת עצמו ובישולו ע' (ברכות נ"ו: ב"ב

נ"ח.) ג"כ מחטוטי שבכי ואוי נא לנו שכך עלתה בימינו ולכן תחזקנה ידיהם לערוך קובלנא אל הממשלה הרוממה וחפץ ד' בידם יצליח ושלום לנו ולכ"י עד העולם:
דברי ידידם הדור"ש באהבה:
בש"ה. ע' שבת (קנ"א.) תינוק בן יומו חי א"צ לשמרו מן המולדה וכו' ע' כלים פכ"פ מ"ה עור הלב של קטן ובר"ט וב"ק (פ':) אתא שונרא קטעי לידה דינוקא וצ"ע:

סימן קטו

ב"ה יום א' לסדר ב"ב ל"ו למב"י תר"ץ סטניסלאב. להבחור החריף המופלג מוכתר בנימוסין כמר אברהם נ"י שטורם בעיר וק"ק בראדי יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני ע"ד השאלה לא טובה השמועה שע"י הגבה הס"ת הקדושה נשבר עץ חיים אחד ונפל חלק א' מהס"ת וגללה על הארץ, ומעתה מה יהי' משפט המגביה והאנשים אשר היו אז בביהמ"ד והמה ראו כי נפלה עט"ר וכל יקר הוראת המנהג עיניו ראו וגם האחרונים אשר דברו מזה נוכח פניו הי' ומאז נשאלתי בכה"ג ר"ל והשבתי בזה ע' לעיל סי' ו' אות ב':
והנה יש לעיין אם רשאים אנשים להניח ס"ת על הארץ כי אין לו מקום אחר רק על הארץ ונראה ממאי דאיתא במו"ק (כ"ה.) והוי מונח ס"ת עלי' וכף כדא אארעא ואותיב ס"ת עלי' ע"כ מוכח דאין להניח ס"ת על הארץ אולם בנדרים (י"ד:) איתא בנודר בתורה לא אמר כלום בה ובמה שכתוב בה דבריו קיימים בה ובמה שכתוב בה וכו' ומוקמי' ר"נ הא דמחתא אורייתא אארעא הא דנקיט לי' בידי' ע"כ מוכח בפשיטות דמותר להניח ס"ת על הארץ:
ולכאורה במנחות (ל"ב:) מוכח דאסור דאיתא שם מעשה בר"א שהי' יושב על המטה ונזכר שס"ת מונח עלי' ונשמט וישב על גבי קרקע ומשני התם ס"ת על גבי קרקע מונח ומש"ה ציער ודומה שהכישו נחש ע"ש מוכח דאסור להניחה על הארץ:
אכן ע"ש ברש"י ד"ה על כ' שהי' ס"ת מושלך דאיכא בזיינא יתירא לכך נצטער ע"כ ור"ל דהי' דרך השלכה מלמעלה למטה דנפלה ממקומה להכי הוי בזיון לס"ת אבל אם אין לו מקום להניח ס"ת וכורכה ומניחה על הארץ רשאי ומדברי ר"א מוכח דמי שראה ס"ת מושלך על הארץ חלילה יש לו לצער עצמו כמו שהכישו נחש:
ויש לחקור ולהבין כמה הוא הצער כמו שהכישו נחש למען דעת להורות ונראה דאמרי' בסנהדרין (צ"ח:) בוא וארא דוגמתו בעה"ז והי' נכנס לביתו ובא ומצא שבניו ובני ביתו מוטלים ברעב דומה כמי שנשכו נחש מזה נוכל ללמוד שהאב יש לו צער גדול כמו שיש

לבניו ובנותיו שהם רעבים והוא לוקח חלק בצערם והרעב והכשת נחש שניהם עולים בקנה אחד וממנו נקח דאם מתענה יום אחד והוא רעב וצמא דומה לצער שהכישו נחש אצל ר"א ולכן נוהגין להתענות למען ירגישו בצערם כמו ר"א:

והנה כבודו רצה להקל על האנשים הרואים מטעם דלא נפל לגמרי רק חלק א' מהס"ת אולם בשבת (קט"ז.) חצבה עמודי' שבעה אלו שבעה ספרי תורות ע"ש מוכח דגם במחצה לשליש ולרביע יש שם עכ"פ ספר תורה אחד ולפי המנהג שהובא במג"א סי' מ"ד שיש להתענות בנפל ס"ת אולי אפילו באחד מהם מהס"ת, ומה שרוצה להקל מטעם גורם לא אהין דכה"ג לא נקרא גורם רק אם חבירו נתקל בו ועי"ז נפלה מחבירו אשר נתקל בו נקרא גורם אבל הכא המגביה הגביה ונפלה כנשבר היד על הארץ ואולי הגביה ברעש ובחוזק יד ועי"ז נשבר העץ חיים:

מ"מ נראה לי ללמד זכות עליו ועל האנשים דאמרי' בפסחים (ע"ב:) רי"א אשתו נדה בעל חייב יבמתו נדה בעל פטור ומקשה ש"ס מ"ש יבמתו דקעביד מצוה אשתו נמי הא קעביד מצוה וכו' ומסיק ש"ם יבמתו בזיז מינה אשתו לא בזיז מינה וי"ל מהר"ל מפראג בחידושיו ג"א על שבת (ד'.) חידש בצדקה לעני כיון דיכול העני למחול לא אמרי' טעה בד"מ פטור וצ"ע הכא נוכל ג"כ לחלק ביבמה היא בע"כ כיבמות (נ"ד.) ויבמה בע"כ ולא שייך מחילה מש"ה אמרי' טעה בד"מ פטור משא"כ אשתו שמחת עונה יכולה למחול כאה"ע סימן ע"ו וכתובות (ס"א:) ומג"א או"ח סימן ר"מ מש"ה לא הוי טעה בדבר מצוה וחייב ואפשר הי' יכול לחלק כן:

היוצא מזה דהיכא דקעביד מצוה ונטל עליו לעשותה אף דקרהו מכשול עון פטור הה"ד הכא דס"ת הי' מונח על השולחן והי' מוכרח להראות לרבים ולהגביה וקרהו אסון שנשבר עץ החיים ולא הי' לו למידע בודאי האיש ההוא נקי מעון אשמה ודומה לזה ממאי דאמרינן בגיטין (נ"ד.) הכא גברא לשלומי קמכוין אנן ניקום וניקנסי' ורש"י לשלומי ואדם כשר הוא ואנן כ' אבל מטמא ומדמע שוגג אינו מתעסק בטובה ע"כ והן הן הדברים אשר אמרנו וע"ש בגמרא עוד ראי' לדברינו:

ועוד ראי' משקלים פ"ז מ"ז ועל הפרה שלא יהי' מועלין באפרה וע"ש ברטנורא כיון דחזי דפרשי מהזאות אוקמי' אדאורייתא והיא גמרא ערוכה במנחות (נ"ב.) דמעיקרא גזרו רבנן מעילה באפר וכיון דחזי דפרשי מספק הזאות אוקמוה אדאורייתא וה"ד הכא דאם מחמיר עליו כה"ג כל איש לא יקרב להיות הגבה כי יאמר פן יקרה לו כאחיו חלילה ויגדל עד לשמים עונו ועוד ראי' מנדה (ט') תור"ה מאי הק' איך מפיק קרא ממשמעותי' ותי' והזה הטהור א"נ כיון דצורך מצוה נוגע סברא הוא דטהור ע"כ הרי דפירשו מזה

נושא להטהר המזה כיון דעושה מצוה מכ"ש הכא דאם נחייב המגביה ימנעו רבים מלעשות מצוה זו אלא אם יהי' בפשיעת המגביה והוא לא יכול להגביה ויפול חלילה זה לא טוב עשה וד"ל:

ולכן גם כל האנשים הרואים נקיים המה מחטא ושלא יהי' טפל חמיר מן העיקר ועוד לא יהא אלא ספק אי בכה"ג נהגו להתענות ואיתא בב"ש אה"ע סימן א' ס"ק מ' בספקי תקנתא מעמידין על דין תורה עש"ך חו"מ סימן ע"ח וסי' ס"ה ג"כ כ' כזה ומצינו עוד דבימי הש"ם דהכוחות של בני אדם היו הולכים הלוך וחסור ע' חולין (פ"ד.) כגון אנו לווין ואוכלין וברש"י שם ובהוריות (י"ג:) והאידנא דחלשא עלמא ובפרט בזמנינו דכל איש אין בו מתום נראה דבערב ראש חודש סיון שיהי' ביום ג' במדבר הבע"ל יתענו כל הביהמ"ד עד חצות ויאמרו יו"כ קטן ומי שיוכל לתת פדיון התענית ג"כ מה טוב והמגביה הוא לבדו יתענה כל היום וישלים תעניתו וד' הטוב יכפר בעד כל הקהל וטוב וחסד ושלום יהי' לנו עד העולם אכי"ר:

סימן קטז

ב"ה ה' במדבר מ"ב למב"י תרפ"ט לפ"ק סטניסלאב. במ"ב למטמונים אנו מחננים, לעלות ברנניט ובירושרים חונים, ובתוכם כבוד ידידי הרה"ג חריף ובקי מושלם במעלות ובמדות מו"ה יעקב נ"י אביגדור אבד"ק דראהאביטש, ולבי דינא רבה דשם ה"ה הרב הגאון וכו' מו"ה זאב וואלף נ"י ניסענבוים ראבד"ק ומשנהו בדומה לו הרה"ג מו"ה שלום נ"י לאבין מו"צ דשם יע"א:

מכתבכם היקר הגיעני תוכו רצוף אהבה זו תורה כי נתעצמו אי יאית לבטל המנהג שלא לקבור ביום א' של יו"ט בק' או לא והאריך לפני מה שיש לצדד לכאן ולכאן, ויש לחקור אם שייך בזה מנהג, ומיתה לא שכיח בשבת ויו"ט עטו"ז יו"ד סי' ס"ז דבר שאין מצוי לא שייך לומר ונהגו וכן בש"ך יו"ד סי' ק"צ וס"ס שמ"ב וסי' שצ"א ובטו"ז או"ח סי' תס"ז וב"ש אה"ע סי' מ"ה כ' מנהג היינו רוב עושין כן לא מיעוט ובכ"ד בשו"ע, מ"מ ידוע בעוה"ר דמיתה דרבים ובעיירות גדולות שכיח גם בשבת ויו"ט ע' תוס' יומא (ב'.) ד"ה וחכ"א ושם (י"ג.):

והנה מצינו בעירובין (ק"ד.) איתא וממלאין מבור הגולה וכו' ומבאר הקר ביו"ט ושם (ק"ד:) וכשעלו בני הגולה חנו עלי' ונביאים שביניהם התירו להן וכו' אלא מנהג אביתם בידיהם ור"ת ס"ל דגם מברכין אמנהג ע"ש בתוס' (סוכה מ"ד: ותענית כ"ח:) וכ"ד ושבת (ל"ה:) מנהג אבותיהן בידיהם ובמנחות (ל"ב.) בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגי העם

בסנדל ע"כ מכל זה מוכח דגדול המנהג, ובתוספות מנחות (כ:) מנהג אבותינו תורה ורמ"א ביו"ד סי' רמ"ב מנהג ישראל תורה הוא ושם סי' שע"ו וע' מג"א ס"ס תר"צ מנהג מבטל הלכה, וע' חו"מ סי' מ"ו ס"ד כ' רמ"א כן (ושם ש"ך מנהג גרוע לא מבטל הלכה) וכן כ' בחו"מ סי' רל"ב במחבר ושם סי' של"א הרי דמנהג גדול, והנה בשבת (קל"ט) שלחו לי' בני בשכר ללוי וכו' מת ביו"ט מהו אדאזיל נח נפשי' וכו' א"ל שמואל לר"מ אי חכמות שלח להו וכו' שלח להו מת לא יתעסקו לא יהודאין ולא ארמאין לא ביו"ט א' ולא ביו"ט ב' ופריך מר"י ומרבא מת ביו"ט א' או ביו"ט ב' ומשני לפי שאינן בני תורה, וי"ל היכן מצינו חילוק זה דאף דמן הדין מותר יש להחמיר בשאינן בני תורה, ונראה דהיא יוצא מנדרים (י"ד) דמקשי' רמיא ברייתא אמתניתין ומשני רבא ור"נ ור"י הא בת"ח הא בעם הארץ וכן אמרי' ביבמות (מ"ו.) ר' יוחנן החמיר עלייהו לפי שאינן בני תורה, אבל הא קשי' לי דידוע דשמואל ורב מנשה הי' קודם רבא הרבה ע' קידושין (ע:) ביום שמת רב יהודה נולד רבא ומעתה איך מקשה הש"ס מרבא מת ביו"ט א' וביו"ט ב' על רב מנשה דהא חידוש דין זה הוא מרבא ור"מ ושמואל רבי' לא שמעי' להו ולא ס"ל הא דרבא:

וע"כ מוכרחים אנו לתרץ כמו שהובא בכמה מקומות בש"ס וברש"י ותוס' לדוגמא ע' מנחות (ט"ו.) ר' יוחנן תירץ על דברי ר"א ורבינא ותוס' חולין (ב:) ד"ה אנא ותוס' זבחים (פ"ז.) ד"ה אמרי' ועוד בכ"ד וכ' דגם הראשונים ידעו מה שחידשו האחרונים וגם דין דרבא הי' ידוע להו בביהמ"ד וראי' לזה מר"ה (כ'.) ולמ"ד משום מתי' אפשר בעממי ערש"י מביא מביצה (ו'.) מימרא דרבא ובלשון אמר מר, הרי דידעו מימרא דרבא ומשני, משום שאינן בני תורה החמיר עלייהו ואי קשי' האי חומרא קולא היא דיעברו על לאו לא תלין וי"ל כתוס' שבת (ג'.) וכ"ד כיון דרבנן אסרו לעשות כן שוב אין כאן לאו:

אולם הא קשי' דרבא אמר ביצה (ו'.) מת ביו"ט א' וכו' סתם ולא חילק דוקא בני תורה שרי אבל אינן בני תורה אסור דהא קיימ"ל אמורא צריך לפרש דבריו ע' ביצה (כ"ה) בתוס' ובכ"ד אלא ודאי מדלא חילק לא ר"ל להחמיר מטעם זה ובכ"מ שרי וראי' לזה ידוע דאתרא דרבא מחוזא הי' ובקידושין (ע"ג.) דרש רבא גר מותר וכו' דהי' שם הרבה גרים ומוכח דלא היו בני תורה, ובע"ז (נ"ח) הוה עובדא בנהרדעא ואסר שמואל בטברי' ואסר ר' יוחנן וא"ל לפי שאינן בני תורה ר"ל ואנא לא ס"ל להחמיר מהאי טעמא רק בנדרים חילק כנ"ל והשיבו אביי דמחוזא בני תורה בתמי' ולחדודי הי' וא"כ רבא דאמר, דין זה הי' במחוזא והם לא היו בני תורה ולמה השמיענו זאת אלא ודאי התיר בכ"מ,

ובזה יונח לנו דהפוסקים לא ס"ל כר"ת בתוס' ביצה ושבת דשלח בני בשכר אינן בני תורה ואתם בני תורה כי ממימרא דרבא מוכח דלא ס"ל חילוק זה:

ועוד אי איתא להאי סברא דאינן בני תורה א"כ נפל מאמר רבא בבירא דביו"ד ס' ר"ה רמ"א דבזה"ז כ"ע דיינינן להו כעם הארץ לפי שרובן אינן בני תורה וכן היא באה"ע סי' קמ"ב ס' י"ד אחר דעכשיו אינן בני תורה ובכ"ד א"כ למה מביאו בשו"ע או"ח סי' תקכ"ו לפסק הלכה כיון דאנן אינן בני תורה א"ו כדכתבנו, ולא עוד שאני תמה על רש"ל גאון ישראל וקדושו הוא במג"א סי' תקכ"ו דכ' מקום שאין מנהג נכון שלא לקברו ע"י עממים אא"כ אישתהויי א"כ תיקו קושי' ש"ס ר"ה (כ') אדוכתי' יו"ט הסמוך לשבת וכו' ולמ"ד משום מתיא אפשר בעממי ע"כ ולדברי רש"ל שלא הותר בעממי לעבר ומאי בינייהו ואנחנו רואים בכל ימים טובים יום טוב סמוך לשבת ולא דאגו חז"ל כמו שבת ויוהכ"פ א"ו סמכו ע"ז דאפשר בעממי ולכן קם דינא כאשר עשו כן יעשו ושם לדידן חבול לן עלמא לדידהו לא חבול להו עלמא ערש"י ומו"ק (י"א.) רש"י ד"ה בימות כ' כגון בפסח דחבול עלמא מוכח בכל מקום שוים וי"ל מ"מ יש חילוק בין ארץ ישראל ובין שאר ארצות:

ומש"כ כת"ה דבית החיים החדש רחוק יותר מאלפיים אמה מהעיר יש לראות אם בתים בתוך ע' אמה ושריים ויוכל להיות שהוא אלפיים מהעיר גם יוכל לעשות תקנה כמו שהובא בחת"ס או"ח סי' צ"ג להניח ער"ת בעד כל העיר ע"ש העגלון מוכרח להיות איש נכרי לא יהודי ואין יזיק כלל להמת והפתקאות בודאי אסור להדפיס והמה מחללי שבת ויו"ט בלא זה ג"כ ובודאי אסור לתת ולהדפיס ביום טוב ועוברים על לפ"ע ואינו לצורך המת כלל, ומה שמשלמין בעד הקרקע ביו"ט או חותמין ח"כ בודאי לא טובה השמועה ואלה האנשים שגורמין לזה עתידין ליתן את הדין אבל לא בעבור החטאים לא יקברו המת במועדו, חפירת הקבר והתכריכין ע"י אינו יהודי והטהרה והוצאה ע"י יהודי, ובלע המות לנצח וחיים וחסד חינא וחיסדא לנו ולכל בני ישראל. זאת חזיתי להשיבם:

דברי ידידם הדו"ש באהבה:

סימן קיז

ת"מ י"א למב"י תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. כבוד ידידי הרב הה"ג חדיף ובקי מופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה יוסף אביגדור נ"י ראקער דומ"צ בק"ק ראזוואדאב יע"א:

ב"ה יום ב'

מאז השגתי יקרתו ולא יכולתי דבר מאומה ועתה הנני להשיבהו, ע"ד אשה מעודה דעתה קלה וקלושה ויודעת מעט במשא ומתן ולפני שתי שנים הי' דומה כי שינתה את טעמה מעט בשכבה על מטתה כל היום ומתפללת הרבה ורגזה על אחותה וכהנה אולם זה כשתי שנים הוטב לה ושבה לאיתנה הראשון וכת"ה הרבה להביא שו"ת בענין זה ומפלפל בטוטו"ד אי יכולין לגרשה כעת מטעם ע"ח וע"ש:

והנה מה שחשב והולך מה שעשתה בשעת שגעונה לדעתי כל הנשים עושין כן ע' פסחים (ד':) תוד"ה הימנוהו וכו' כ' נשים עצלניות הן ובמשלי הדלת תסוב על צירה ועצל על מטתו ובמד"ר פ' לך מ"ה נשים עצלניות דברניות איסטטניות ע' מ"כ שהביא מערוך כי חטטה עיניו ובסנהדרין (כ"ב:) ומוצא אני מר ממות וכו' כגון מאן וא"ל כגון אמך וברכות (נ"א:) גבי ילתא וכו' קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברי' ד' מאה דני דחמרא ובעירובין (נ"ג:) ברורי' וכו' א"ל גלילי שוטה ובמד"ר ויקרא ל"ד ב"ר י"ז ירושלמי פי"א דכתובות באשה דריה"ג עש"ך יו"ד סי' רמ"ז וחמ"ח אה"ע סי' קי"ט ובחגיגה (ג':) איזהו שוטה היונא יחידי בלילה והלן בביה"ק והמקרע את כסותו ורש"י ד"ה איזהו כ' שפטור מן המצות וכו' ואין ממכרו ממכר ע"כ ע' לעיל (ב') רש"י ד"ה חוץ וב"ב (קנ"ד:) גבי רבא זיל אכיל תמרי, והנה היוצא יחידי בלילה ע' חולין (צ"א) מכאן לת"ח אל יצא יחידי וכו' מוכח הא כל אדם מותר ומנ"ל כי זה שעשה כן הוא שוטה וע"ש (צ"א:) ברש"י ד"ה הנה כ' ללמוד זה שגנאי היא לת"ח לנאת יחידי בלילה ע"כ וזה סובב על ברכות (מ"ג:) ו' דברים גנאי לת"ח וכו' ואל יצא יחידי וכו':

והלן בביה"ק מצינו ג"כ בחסיד שלן בביה"ק בברכות (י"ח:) ומנ"ל דשוטה הוא והמקרע כסותו ג"כ צ"ע שבת (קל"ג:) קרעינהו בני מניומי אסיא למנייהו ושם (ק"ה:) הקורע בחמתו ובקידושין (ל"ב.) רב הונא, קרע שיראי באנפי רבה ברי' וכו' ומנ"ל דשוטה הוא ונראה כי תיבת שוטה מצינו כמ"פ בש"ס דהפירוש שוטה היינו לא חכם לדוגמא בע"ז (ב':) שוטים שבעולם שם (נ"ה) וכי מפני ששוטה זה וכו' ב"ב (קט"ו:) שוטים מנין לכם זה ונדה (ל':) ואתם מביאין לי ראי' מן השוטים וכו' ובכ"ד בש"ס ונראה כי ידוע דמצינו בש"ם לשון א' ובכל מקום מתפרש בענין אחר כמו שראינו ב"ב (קל"ה) ד"ה כל ר"ת דאף שהלשון שוה משתנה פירושו בכ"מ הפירוש לא כמו שפירשנו שם וכן היא (גיטין כ"ו: ויבמות נ"ב.) ע"ש פסחים (כ"ח.) חמץ מטיל לים ע"ז מטיל לים חמץ היינו לשאר נהרות, ע"ז לים המלח נדרים (ע"ח:) בר"ן ד"ה לא כ' ודכוותי' אשכחן בש"ס טובא תרי גווני בחד לישנא ע"ש ולכן צריכין אנו לפרש דכאן מיירי שרגיל לעשות והיינו שעשה כ"א שלש פעמים כר' יוחנן או לרב הונא שעשאן כל הג' דברים זא"ז וממנו נקח לדין

דשוטה הוא וזה שפירש רש"י איזהו שוטה היינו שוטה גמור לא כמו שמצינו במק"א דקרוי שוטה רק שאינו חכם, והנה ר' יוחנן ס"ל אפילו בא' מהג' נעשה שוטה ור"ה ס"ל עד שיעשה כולהו וכן פליגי ר"ה ור"י בסימני סריס ביבמות (פ:) ונחזי אנן במה סברא פליגי ונוכל לומר דמצינו בגיטין (ס"ח:) אמרו רבנן מכדי שוטה בחדא מילתא לא סריך ע"כ ואם נפרש כפשוטו יהי' הפירוש דאין עושה דבר שגעון א' כמה פעמים רק פעם א' מקרע כסותו ואח"כ הולך יחידי בלילה ואח"כ לן בביה"ק ולכן ס"ל לר"ה דעושה ג' פעמים דבר אחד עוד איננו שוטה דבחדא מילתא לא סריך ואולם ר' יוחנן ס"ל שוטה בחדא מילתא לא סריך כפרש"י אינו נדבק לומר דבר א' של שטות ע"ש אבל מעשה של שטות עושה אם עושה כמה פעמים ומש"ה ס"ל לר"י אפילו באחד בעושה ג' פעמים הוי שוטה, עוד י"ל דהברייתא איזהו שוטה קתני היוצא וכו' והלן והמקרע בויו ומשמע לד' ר"ה דוי"ו החיבור ולכן בעי שיעשה כל השלשה כאחת משא"כ לר' יוחנן הוא סבר דהברייתא או או קתני אף דתני בוי"ו וכה"ג מצינו דר' יוחנן סובר כן ע' תוס' ע"ז (ל"א.) ד"ה ותרווייהו הק' אימור דר"י סבר ומפתח וחותם אימור תרווייהו ותי' דתלמודא משמע וכו' אלא מפתח או חותם קאמר ע"ש ומה שיש לדקדק שם בחגיגה דהגמרא מפרש לא כסדר הברייתא היינו הלן ברישא ואח"כ היוצא יחידי ע"ש ובריייתא תני יוצא יחידי ברישא י"ל דכן דרך הש"ס ע' כתובות (י"א.) וכן (כ"ט.) הגיורת והשבוי' והשפחה שנפדו ושנתגיירה ע' תוס' ע"ז (ג'.) ד"ה יבוא כ' כן ע"ש וע' תוס' שבת (ב'.) ד"ה יציאות כן כתבו וע' ביצה (כ"ג:) במשנה כלי קיבול כלי מתכות כלי כברה והיא שלא כסדרן ובברייתא תני להו כסדרן תחתונה אמצעית עליונה ע"ש ויש להבין שם איב"ל כי הוי הדר בי' ממקרע כסותו א"ד מכולהו הוי הדר בי' וע"ש בתוס' ד"ה או מפרשים הבעי' להיפך תחילה מכולהו הדר בי' או דלמא מהאי לחודי' ע"ש ויש להבין מאי קשיא להו ונראה ידוע דכולהו היינו שלשה ע' כתובות (ח'.) בתוד"ה שהכל בסוף דכולהו היינו ג' ולפי האיבעי' היא אם ממקרע הוי הדר לבד א"ד מכולהו ע"ש ולא שייך לישנא מכולהו כיון דאמרת ממקרע בודאי הדר נשאר רק ב' הו"ל א"ד גם מהב' הוי הדר לכן מהפך התוס' האיבעי' כיון דמקרע דדמי הדר מכולהו א"ד מהאי לחודי' ע"ש והבן:

והנה לענין הלכה פסקינן כר' יוחנן אפילו בא' הוי שוטה אף דר"ה גדול הי' אפילו משמואל כתוס' בכורות (י"ד.) מ"מ אפילו רב ור"י הלכה כר"י כביצה (ד:) מכ"ש נגד ר"ה שהי' תלמידו דרב בודאי קיימ"ל כר' יוחנן ובעבור זה יש לעיין הכא בתוס' ד"ה דרך כ' מירושלמי דר"ה חילק אפילו על מאבד מה שנותנין לו לבד אינו נעשה שוטה אך עד שיעשה כולן וש"ס דילן לר"פ ר"ה מודה במאבד לבד הוא שוטה וכן המקרע

לבד ורק אב"ל על הלן והיוצא אי הדר ר"ה ג"כ ומודה לר"י או לא וקשיא לי מאי נפקא מזה אי הדר ר"ה אפילו לא הדר הלכתא כר' יוחנן ועוד ידוע בכ"מ שהירושלמי חילק על ש"ס דילן הלכה כבבלי ע' תוס' כתיבות (ק"ח.) וש"ך יו"ד סימן קמ"ג ואולם אפשר דכאן דר"י חיבר ירושלמי ידע היטב דר"ה פליג על כולן וכה"ג כ' ש"ך יו"ד סקמ"ה ס"ק א' ע"ש ובחו"מ סי' ס' ס"ק י"ב מ"מ קשה מאי נפקא לן מזה ולכן מוכרחין אנו לומר מדהביא תוס' הירושלמי דר"ה חולק על כולן וגמרא דילן שקיל וטרי על איזה הודה ר"ה על כולן או על מקצת יש לנו ללמוד מזה דלפעמים מצרפין דברי ר"ה להיתר והלכה כדבריו והיינו היכא דיש איסור תורה באין יודעת לשמור את גיטה והיא מדאורייתא הלכה כר' יוחנן בחדא הוי שוטה ע' תוס' יבמות (קי"ג:) ד"ה יצתה והיכא שיש איסור דרבנן דהיינו משום גזירה שלא ינהגו בה מנהג הפקר א"כ בעתים חלומה יודעת לשמור גיטה ורק בעתים שוטה ינהגו בה הפקר וזה רק איסור דרבנן נוכל לסמוך על רב הונא דאינה שוטה עד שיעשה כולן ומעתה בנידן דידן יש לספק אם היתה כלל שוטה ואם הי' אצלה כל סימני שוטה כר"ה וכל מה שעשתה אורח נשים היא וגם עתה שבתה לימים הראשונים יש לספק דלמא לא תשיב חלילה לימי שטותה ותשאר בחלומה לעולם ולפי הנראה אין לה וסת וחזקה ע' טו"ז אה"ע ס"ס קי"ט דמיקל בזה וגם לדעתי יוכלו לסדר ג"פ ולתת לה. זאת חזיתי להשיבהו:

והנני ידידו דו"ש באהבה:

סימן קיח

ב"ה יום ה' אמור כ"ח למב"י תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב. בספירה ימים ושבועות יעשה לנו ישועות ואז שפתינו נאות וגרים פעמינו למסעות ובתוכם כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגאון החריף ובקי בחד"ת המפורסים כש"ת מו"ה שמואל נ"י פיהרער אבד"ק קראם יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני זה ימים אחדים תוכו רצוף אהבה זו תורה מותיב ומפרק מקשה ומתרץ תפוחי זהב במשכיות כסף והי' פריו למאכל ועלהו לתרופה והאחרון הכביד כי מנחה היא שלוחה מאת פני כת"ה חיבורו היקר על מס' הוריות ואולם בעוה"ר ידי מלאות עבודה אשר לא מצאתי און לי להביט עיני הן על יקרתו ובפרט על חיבורו, ועתה שמתי עיני על מכתבו ועיני תחזינה משרים בחיבורו בהמקום אשר ציין ושם נאמר לכאורה קשה על מה דאיבעי' בהוריות (י"ב:) משיח שנצטרע מהו הוא באלמנה מידחא דחי או מיפטר פטור וכו' ופשיט מברייתא והוא דאסור באלמנה וקשיא לי' הא מתניתין

היא לעיל (ט':) משיח שעבר מביא פר ופירש הרמב"ם דאפילו מחמת מום א"כ פשיטא שאסור באלמנה ול"ל ריבויא והוא ע"כ:

ול"נ דאי נימא דתלוי בזה דכהן משיח אף שעבר מביא פר הה"ד דאסור באלמנה וא"כ נשיא שעבר שהוא כהדיוט ואינו מביא שעיר א"כ לכל מילי הוא כהדיוט א"כ קשה מאי מיבעי' לי' (דף ט'.) נשיא שנצטרע מהו בעולה ויורד מידחא דחי או מיפטר פטור ופשיט דפטור הרי דלא תלוי זב"ז ואמרי' היכי דגלי גלי היכי דלא גלי לא גלי ומש"ה צריך ריבוי דאסור באלמנה והוסיף עוד כת"ה להקשות לשיטתו מאי מיבעי' לרבא מהו באלמנה ופשיט לי' הונא מברייתא והוא אמאי לא פשיט לי' ממתניתין:

ויכילנא לתרץ ממאי דאיתא בחגיגה (ז':) תוד"ה עולות הק' על מה שאיתא ביצה (י"ט:) אמר עולא נדרים ונדבות אפילו שלמים ד"ה אין קרבין ביו"ט ומקשה הש"ס מברייתא דפליגי ב"ש וב"ה על שלמים שאינן של יו"ט לא כעולא והק' אמאי לא מקשה ממתניתין כי היכי דמתרצי עולות נדרים ונדבות במועד באות ביו"ט לא מוכח הא שלמי נונ"ד באות ביו"ט ותי' דעדיפא לי' מברייתא דמפרשינן בהדיא ולא ממתניתין דבא ע"י דיוקא וכו' ע"ש וההי"ד הכא אפילו לסברתו לא מפורש בהדיא ממתניתין דעדיף לי' מברייתא אבל בעיקר הדבר כבר הוכחנו דלא תלוי זה בזה ולא מצי לאוכיחי המתניתין:

והנה מה שכת"ה כתב משיח שנצטרע היינו מרובה בגדים וימר דכוינת רש"י משיח שנצטרע כלומר כה"ג שנצטרע מהו באלמנה היינו ג"כ מרובה בגדים הנה לדעתי הלך בדרך למרחוק כי ידוע תנא אין צריך לפרש דבריו ואמורא צריך לפרש דבריו והובא בכמה מקומות בש"ס ופוסקים לדוגמא רש"י גיטין (ד'.) ד"ה א"כ תוס' ביצה (כ"ה.) ד"ה וכאן אמר משיח מהו באלמנה והוא מיירי בזה בתמי' ורש"י דאמר כלומר כה"ג היינו שלא תטעה על משיח מלחמה לכן פירש בכה"ג מיירי בין כהן משיח בין מרובה בגדים דאין חילוק ביניהם בנידון זה:

ומה שהביא מו"ק (י"ד:) והצרוע לרבות כו' כה"ג צ"ע מערכין (דף נ'.) והצרוע לרבות אשה ע"ש וא"כ מנ"ל לרבות כה"ג ואולי ש"מ תרתי אשה וכה"ג וכת"ה הביא קושיא מדור"ל איך נטמא הכהן הגדול הא אין רואין נגעים בתחלה ברגל וכל השנה לדידי' כרגל לכ"ע דמי וכת"ה מתרץ עפ"י שאילת יעב"ץ דנגע שהיא עזה כשלג שהיא ודאי טמא וכהן יטמא אותו משהי' טמא הנגע בלא ראות הכהן ובזה מתרץ הקו' דור"ל ואולם תמהתי עליו פה קדוש איך יאמר דבר זה מתוס' זבחים (ק"ב.) ד"ה ואני הק' דאם אין רואה כ"ש שהיתה טהורה והיא היפך מדבריו דאמר בודאי נגע טמא ממילא:

והנה אמרתי לעיין בשאילת יעב"ץ וראיתי שהרגיש בזה בקוצר מילין ואמר שכ' במקום אחר וגם בזה שהוא טמא ממילא כ' רק "אפשר" ע"ש ולי לא אפשר לומר כן חדא הא שהבאתי ועוד בסנהדרין (צ"ב.) לעולם הוי קבל וקיים וראי' בית אפל אין פותחין בו חלונות ורש"י דכל זמן שאין כהן רואהו אינו מטמא בנגעים ע"ש ולדבריו משכח"ל בית אפל שיטמא היכא שידע שיש שם נגע ודאי אלא ודאי לעולם אין מטמא בלי ראיית כהן והתורה אמרה וראה הכהן פעמים אין מספר וקו' תוס' כ"ש שהיתה טהורה נ"ל דאהרן ירא בראותו כי נעשה מאת ד' בצרעת והוא ישפוט אותה היינו דיחליטה אבל לא יטהרה בשלומא אם הוא יכול לראותה יסגירה ואחרי כן יטהרנה אבל עתה שד' יסגירה ויחליטה אולי לא ירצה לטהרה כי עונשה גדול וע"ז אמר למשה לבקש רחמים ותפלתו עשתה פירות וד' אמר אני מסגירה וכו' אני פוטרה:

וקו' דור"ל נ"ל דיש ב' פסוקים וביום הראות ורש"י מו"ק (ז'.) דרשו יש יום שאתה רואה ויש יום שאי אתה רואה ויש פסוק והצרוע לרבות כה"ג ואיך משכח"ל כה"ג יום לראותו ג"כ מוכרח לומר דפסוק ביום הראות מורה דוקא אי יש יום שאתה יכול לראותו אזי יש יום שאין אתה רשאי לראותו כגון ברגל אבל באין יום כלל כמו בכה"ג בודאי יוכל לראותו ביו"ט דומה לחו"מ סימן מ"ב ס"ט דהיכן דבטל השטר לגמרי לא אמרינן יד בעל השטר על התחתונה וע"ש סימן קי"א סעיף י"ט בטו"ז וע' או"ח סימן תמ"ו ס"ק ב' מג"א חמץ בז' יעבירנו ע"י עכו"ם ואין עובר על משהו חמץ על מנת לבערו משא"כ היכי דאחר ז' מותרין א"כ עובר וההד"כ דיש מ"ע לראות הכהן את הנגע לטמאו או לטהרו ואם לא יראנה מבטל כמה מ"ע ושפיר יוכל לראותו והבן וע"ש ב"ב (נ"ה.) א"כ בטלת ירושת בנו הבכור וע' רשב"ם בתוס' וכתובות (ל"ב) א"כ בטלת ערות אחותך לא תגלה זבחים (ל"א) א"כ בטלת תורת ארבע קרנות:

עי"ל קו' דור"ל דהטעם דכה"ג כל השנה לדידי' כרגל דמביא עשירית האיפה בכל יום ע' תוס' פסחים (נ'.) ד"ה מקום כ' ביום שמביא קרבן אסור במלאכה והיא מירושלמי ובתוס' חגיגה (י"ז:) מבואר עוד יותר ע"ש ד"ה אלא מש"ה כה"ג דמביא עשירית האיפה הוי לגבי' כרגל ואמרי' (מגילה ט': ויומא י"ב:) דכהן שעבר בין לר"מ בין לר' יוסי אינו מביא עשירית האיפה ולר"מ כל מצית כהונה גדולה עליו ולר"י אינו ראוי לכה"ג וכו' רק מודה ר"י במת ראשון שחוזר לעבודתו וא"כ שפיר משכח"ל והצרוע לרבות כה"ג ויוכלו לראותו בכהן שעבר דאין מביא עשירית האיפה לא הוי לדידי' כרגל ואחרי שראה אותו מת ראשון וחוזר לעבודתו לכ"ע ושפיר מרבה קרא והצרוע והבן:

ומה שהביא בשם הגאון חיד"א ז"ל מתרץ הקו' לענין נגע קודם הדיבור מכל מקום בני אדם הי' פורשים מהם וכו', אהובי, זה הי' אם הי' הדין שאחר הדיבור הי' דינם כמו טמאים מוחלטים אבל אם הי' דינם כמוסגרים היא גמרא ערוכה מו"ק (ז':) צוותא דעלמא עדיפא לי' ע"ש ברש"י דס"ל דמוסגר לא בעי שלוח וע"ש גם בתוד"ה אמר דבעי שלוח כ' גם פירש מבני אדם בימי חלוטו יותר מבימי הסגרו ע"ש מן זה חזינן דמוסגר יש לו צוותא בעלמא ולרש"י ודאי אין פורשין בנ"א ממנו, ומעתה קושיתי קמה וגם נצבה דרבא במו"ק (י"ד:) פשיט לי' דמצורע נהוג צרעתו ברגל והצרוע לרבות כה"ג והא כל השנה לדידי' כרגל לכ"ע ש"מ נהוג צרעתו ברגל וק"ל לפימש"כ רש"י הוריות (י"ב:) ד"ה מי וכו' נצטרע דליכא כהונה גדולה וכו' וא"כ איך נימא אצלו בעת צרעתו דהוי גבו כרגל כיון דליכא אצלו אז כהונה גדולה, ובודאי כל קו' יש לה תירוץ ולא באתי אלא לעורר:

ובהיות שהיא פ' אמור ובענין זה ארשום דבר קטן בזה במדרש שכבר נשאלתי אמור אל הכהנים בני אהרן ההד"כ שפתים ישק משיב דברים נכוחים ונראה דקשה לו להמדרש מדוע לא נאמר אמור אל אהרן ולבניו הכהנים רק אחרי נאמר הכהן הגדול מאחיו ונראה דזבחים (ק"א.) שמא באנינות הקרבתם א"ל אהרן למשה וכי הם הקריבו אני הקרבתיו וכהן גדול מקריב אונן ע"כ, ולמה כהן גדול מקריב אונן במו"ק (י"ד:) דכל השנה לדידי' כרגל ומש"ה מקריב אונן דתנן מקריב אונן וא"כ כהן גדול כל השנה כרגל ואמרינן ר"ה (ט"ז:) דחייב אדם לטהר עצמו ברגל ומעתה מהתשובה שהשיב אהרן למשה כי הקריב אונן ידע דאצלו כל השנה כרגל ואם אצלו כרגל יודע שאסור לו לטמאות דחייב עצמו לטהר ברגל וא"כ מש"ה לא נחוץ להזהירו שלא יטמא דכבר ידע ובזה אמור אל הכהנים שפתים ישק משיב דברים נכוחים והבן:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה ומברכו בשבתא טבא ידידו:

סימן קיט

ב"ה יום ב' לסדר וישב ח"י כסלו תרפד"ל פה סטניסלאב. לכבוד ידידי ה"ה הרב המאוה"ג חריף ומופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה שמואל הלוי ז"ל העגא דיין ומו"ץ בעיר ראהטין יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני ואף אמנם כי עמוס בטרדות אנכי לקחתי לי זימנא לבי דואר להשיבהו והן היום שמתי עיני על דבריו, אודות העגונה רבקה מלכה בת משה אשת ר' יעקב קאפל בן צבי פלאמער מזידיטשוב וכ' שהובא מהפראנט והי' לו ב' ג' בויך שיססע ומסוכן מאוד ונוטה למות והדאקטאר ראהו ואמר נואש ואין תרופה למכתו, וידוע דברי

הב"ש באה"ע סי' י"ז ס"ק צ"ד וס"ק י"ח ראוהו גוסס ג' ימים מעידין עליו וכבר צוחו האחרונים עליו אין מעידין על הגוסס כלל ומייתי דברי רמ"א יו"ד סי' של"ט ותי' שם באופנים שונים:

ולי נראה לפי"מ שכ' תוס' ע"ז (מ':) ד"ה כל וכ' א"ו שראוהו גוסס אשתו אסורה אעפ"י שרוב גוססין למיתה וחיישינן למיעוטא מפני שהוא מיעוט המצוי ע"כ וע' יו"ד סי' ל"ט וחו"מ ס"ס רל"ד דבדיקת הריאה היא מדברי סופרים ע"ש בש"ך מפני שהיא מיעוט המצוי ופרמ"ג שם מיעוט המצוי הוא דרבנן ולכן היכא שהי' חולה גוסס ג' ימים זה אחר זה כתב רמ"א דכבר מת ונוכל לפרש כן דברי המח' שם והטעם דרך גוסס יום אחד או ב' זה הוי מיעוט המצוי ויוכל לחיות אבל גוסס ג' ימים זה לא הוי אפילו מיעוט המצוי ואמרי' דודאי מת ואפשר אפי' ר"מ מודה בזה דהוי מיעוטא דמיעוטא ושפיר כ' הב"ש: ואף שראיתי בפ"ת הוכיח להיפך אין אנו אחראין אליו בזה ואפשר לענין דינא מחמירין גם בראהו גוסס ג' ימים ואף דלא הוי מיעוט המצוי כמו ביבמות (קכ"א) ובתוס' ד"ה ולא כ' ואע"ג דרובא צרמר"ב אי סליק קלא אית להו (ומעתה יש ב' רובי דרוב הנטבעין מתים ורוב צרמ"ר קלא אית להו) לא תינשא לכתחילה ע"ש וההי"ד בגוסס אפי' ג' ימים, מ"מ מצינו בתוס' יבמות (ק"כ:) ד"ה למימרא בגוסס מגלייד על ידי אדם לא חי' ע"ש א"כ בנידון דידן שהי' נחבל ונפצע בבטנו והי' מסוכן מאד ולא יכול לדבר ובצירוף הרופא נוכל לומר שבודאי מת אף דמצינו ברכות (יו"ד.) אפי' חרב חדה וכו' אל יתייאש אדם מן הרחמים ושם א"ל ישעי' כבר נגזרה גזירה וע' פסחים (נ'.) מ"מ בכה"ג דגוסס וגלייד אמרינן לא חי ואפ"ה צריכין אנו להגדת הסאניטעט הם אמרו שכולם מתו ולא נשאר א' מהם חי ומעתה יש עד אחד ישראל מפי נכריים מסלפ"ת היינו עדות הערכי שזה האיש פלאמער מת:

והנה כמעט בכל העגונות אשר לפני לא סמכתי לגמרי על עדות הערכי לבד כי יש ויש חולקים גדולים ישרי וחקקי לב רק בכאן יש רגלים לדבר דהעד ראהו גוסס מגלייד לפני זה ותולין הקלקלה במקולקל:

והנה יש עוד ריעותא כי אמר פלאמער מזידיטשוב וזה שם משפחה כולה והובא מנוב"י דזה לא הוי כאברהם פארך ליחשוב כשם אביו כיון שכל המשפחה נקראת כך ואף שיש לצדד גם בזה שידוע שלא נחסר אלא פלאמער זה מ"מ לבי נוקפי יען כי העד מגלח זקנו ופאת ראשו ולסמוך על האחרונים כי אולי אינו יודע הלאוין אף שמצינו סברא כזו בתוס' ר"ה (כ"ב:) ד"ה אלו כי מלוה בריבית קציצה נמי לא משמע לאינשי איסורא כשנותן לו מדעתו ע"כ מ"מ נראה לי כי כולם יודעים את התורה לא תקיפו ופאת זקנם

לא יגלחו ואנכי נוהג בכל דרשה להשמיע לרבים כי עוברים בזה בה' לאוין ולכן הנני מושך ידי מזה:
ובזה אסיים ודו"ש בלונ"ח:

סימן קכ

ב"ה יום ד' נשא ב' י"א סיון תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. כבוד ה"ה החריף ושנון זית רענן מו"ה יוסף נ"י באראש בעיר וק"ק טארנאפאל יע"א:
מכתבו עם פלפול ארוך הגיעני והתאונן באזני כי דופק על מזוזת פתחי זה רבות פעמים ולא נתתי לו מענה ולכן שמתי לבי להשיבו מאוס. אשר הביא כ"ת מחולין (מ"ג.) ושם ניקב הקבה ניקבו הדקין טרפה ר"י בר"י אף ניקב המרה אמר ר"י בר"י אמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי בר"י ע"כ והקושיא גלוי' הא סתם משנה ול"ל לר"י לומר הלכה כר"י בר"י וכבר הרגיש בזה המהרש"א ע"ש, ונראה דידוע דר' יוסי בר' יהודה חברי' דרבי כנדרים (ס"ב.) רבי וריבר"י הוי קאזלי באורחא וידוע כי ר"י הוא בר פלוגתי' דרבי כביצה (י"ג.) למוללן במלילות רבי מחייב ור"י בר"י פוטר ע"ש, וידוע דהלכה כרבי מחבירו כעירובין (מ"ו:) ולפעמים גם מחביריו כפסחים (כ"ז.) וידוע דיחיד ורבים הלכה כרבים כברכות (וט'.):
ומעתה בניקבה המרה פליג ר' יוסי עם חביריו דהם מכשירין ויש רבים נגדו ולפי הכלל הלכה כרבים ויש עוד דמסתמא בתוך חביריו גם רבי הי' עמהן והלכה כרבי מחבירו ויש כלל אחד לנגדם דהלכה כסת"ם ותן כלל הלכה כסתם משנה נגד כלל דהלכה כרבים המתירין והוי שניהם כאלו אינם ונשתייר הכלל דהלכה כרבי מחבירו ולכן הי' ראוי לפסוק ניקבה המרה כשרה ולכן הי' מוכרח ר' יוחנן לפסוק כר' יוסי בר"י דטרפה והבן, וכה"ג כתב הטו"ז ביו"ד סי' ט"ו סק"א:
ושם בגמרא מאי אהדרי לי' חברי' לר' יוסי בר"י ישפוך לארץ מרירתו ועדיין איוב קיים ויש להבין מרירתי כתיב ע' איוב ט"ז וי"ל דאמרינן בשבועות (ל"ו.) יתיב האי מדרבנן וכו' יתצך לנצח יחתך ויסחך וגו', א"ל כנה (רש"י ואמר יתצהו) וה"ד הכא מלמדנו לומר מרירתו והיינו כנה, ושם אין מזכירין מעשה ניסים דאל"ת הכי יפלח כליותי ולא יחמול אלא ניסא שאני וכו' ובתוד"ה יפלח רש"י לקותא וטרפה ותוס' מקשים הא איכא לקותא וכשרה וכו' דאי בדרי לי' סמא ואיוב לא מצינו שעשו לו שום רפואה ע"כ וצ"ע באיוב ב' ח' ויקח לו חרש להתגרד בו והוא יושב בתוך האפר וכ' במלבי"ם פי' במדרש וכו' שחין יבש ושחין לח ועשו לו רפואה אבל הי' כעין זיבורא ועקרבא ושם ט"ז שק

תפרתי עלי גלדי ועוללתי בעפר קרני היינו שישב באפר משום רפואה ע' מכות (כ"א.) אפר מקלה ע"ג מכתו ומנחות (נ"ב.) דעבדו להו למכתן רש"י אפר מרפא מכה הרי מצינו שעשו לו רפואה ואטו כי רוכלי ליחשוב וליזל:

והנה יפלח כליותי היינו נבקעה לשנים ע' יו"ד סי' מ"ד וכרש"י דטרפה ומעלתו הקשה לרש"ל דמכשיר בהקטינה מחמת חולי ואח"כ נימוקה כולה כשרה עש"ך וטו"ז א"כ מאי פריך מי קא חי' ביפלח כליותי הא קרא אחרינא כתיב כלו כליותי בחיקו ולרש"ל כה"ג כשר, ונראה דבקיעת הכליות ע"י מכת חרב זו אינה הקטינה מחמת חולי ובכה"ג דנבקעו הכליות גם רש"ל מודה דטרפה אף דאח"כ נימוקה כולה ואינה חוזרת לכשרותה, אך הא קשיא לי דהקז' לו ישפוך לארץ מרירתו ועדיין איוב קיים הא אמרי' בברכות (ס"א:) כבד כועס מרה זורקת בו טיפה ע"כ, ונראה דמרה נותנת טיפות לכבד בלא נקיבה ודלמא אמר ישפוך לארץ מרירתו היינו דהוריק כל המרה לכבד (ע' כו"פ הרגיש מעט ולא הביא מברכות) ומשם לארץ וי"ל ל' ישפוך לארץ מוכח דנשפך ממנה לארץ לא מכבד לארץ:

אבל עדיין קשיא לי ל"ל לר"י בר"י להשיב אין מזכירין מעשה ניסים דאלת"ה יפלח כליותי הא ביו"ד ס"ם נ"ז בשם הרשב"א וכ"מ שהוא ודאי טריפה אעפ"י שחי' יב"ח לא מהני וכ' ש"ך בשם מהרש"ל דרובא אינם חיים אבל מיעוטא חי' אע"ג דטריפה הוא ע"כ וא"כ לימא להו דאיוב הי' מן המיעוט דחי' ובתוס' (מ"ב:) הק' ג"כ על ר"ת דמחלק בין אדם לבהמה דאדם אית לי' מזלא והכא משמע דאין חילוק:

ובאמת דבר גדול דיבר ר"ת דהא מביא ראי' לדבריו מש"ס מפורש (משבת נ"ג: ב"ק ב':) דתפסי במוסכם כן דאדם אית לי' מזלא, ונראה דפשיטא לי' לר"י בר"י דכה"ג לא חי' אפילו המיעוט וגם רש"ל מודה בזה כיון דהוי הכא ב' טריפות היינו יפלח כליותי וישפוך לארץ מרירתו ובאם הי' רק חדא הו"א שהוא מהמיעוט וחי' אבל באם יש לו עוד טריפות לא חי' דזה הוי כמו מיעוטא דמיעוטא ואפי' ר"מ לא חייש ולא חי' וכה"ג כתבו התוס' יבמות (ק"כ:) ד"ה למימרא כ' אע"ג דרוב גוססין למיתה ומיעוט חיין וי"ל בגוסס שהוא מגוייד כיון שהוא גוסס ע"י אדם לא חי' ע"ש והיינו מגוייד וגוסס וההה"ד הכא ואתי שפיר ויתורץ גם קו' תוס' על ר"ת כיון דיש כאן ב' טריפות באדם:

ומה שיש לנו להבין דברי חכמים וחידותם עוד בדבריהם ז"ל היא במה שאמרו אלא ניסא שאני דכ' רק את נפשו שמור ורש"י גדול צערו של שטן מצערו של איוב וכו' שבור החבית ושמור את יינה, ולי צ"ע ממאי דאמרינן בעדיות פ"ב מ"י משפט איוב י"ב חודש משפט מצרים י"ב חודש ע' פי' הראב"ד ותויו"ט מס"ע דמשפט מצרים לא הוי מיום ליום א"כ גם משפט איוב לא הוי מיום ליום וחולין (נ"ח.) בזכר כל רב חודש וע' יבמות

בתוס' הנ"ל וסיפא דתימטא היינו לאחר רב חודש דעד י"ב חודש יוכל טריפה לחיות, ומעתה מה הי' צערו של שען הא בלא ניסא ועשאו לאיוב טריפה יוכל לחיות י"ב חודש והוא החזירו להקב"ה בתוך י"ב חודש באייר התחיל להכותו והחזירו בימי ניסן והי' יכול לחיות עוד בדרך הטבע וצ"ע:

עוד הביא ממקואות פ"א מ"א שתה טמא ושתה טהור טמא ופירשו לפי שנפלה טיפה מפיו של טמא לתוך הגבא ושמא שתה אותה הטהור ונטמא והביא בשם תו"ח שם במקומו תמי' רבתא הא טומאת משקין לפסול גופו לתרומה הוא דרבנן וספק דרבנן לקולא ובהדיא איתא פ"ד דטהרות מי"א ספק דברי סופרים טהור שתה משקין טמאים ואפילו לר"י דמחמיר לק' ברפ"ב מודה בספק ליטמא ולטמא טהור מ"כ והיא קו' עצומה ושתיהם סת"מ והם סותרין זא"ז:

לפי"מ שכתבו התוס' בכתובות (כ"ח:) ד"ה בית הפרס וכו' להכי הוי בית הפרס דרבנן משום דהוי ספק טומאה ברה"ר אע"ג דבעלמא טיהרו חכמים ספ"ט ברה"ר וכו' ולא נולד הספק אלא באקראי וכו' אבל הכא שלעולם השדה בספק לא רצה לטהר אותה ע"כ ובדבריהם ז"ל נוכל לחלק ולתרץ גם כאן דשם בפ"ד דטהרות דהקרה לאחד דשתה ספק משקין טמאין דרבנן אמרינן ספק דרבנן לקולא וטהור אבל הכא במקואות יש מי גבין מי בורות מי שיחין מי מערות וכו' כמבואר במ"ב והמה קרובים לעיר ולדרך ובני אדם טמאים וטהורים שותים מהם תמידין כסדרן לא רצו חכמים לטהר אותם ובכל פעם נימא ספק דרבנן לקולא וכמו שכ' התוס' בכתובות:

ומה שהק' כבודו נימא יש בילה ובכל מים שישתה יש משהו מטיפה הטמאה ל"נ דכל החשש שמא יבוא לתוך פיו אותה טיפה אבל אם נדע דיש בילה ונתערבה שוב לא חיישינן שמא יבוא משהו לתוך פיו מאותה טיפה וראי' דב"ה מטהרין ברבו המים ע"ש ולסברתו דיש בילה אכתי גם ברבו בכל מעט מים יש מעט מהטיפה א"ו דאז יש בילה ונתבטלה עיו"ד סי' קל"ד ס"א ושם בפ"ת סק"א:

ובזה אסיים ודו"ש:

סימן קכא

כבוד ידיד הרב החריף מופלג בתורה ומפלפל טובא מו"ה יוסף נ"י לאקס בעיר וק"ק ראהטין יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בבחור א' שבא בקשר החיתון והוא הי' בן כ"ד שנים עם בתולה א' אשר למראה עיניו שפט שהיא בת שלשים שנה ולכן רצה למשוך ידו מזה

ואולם אבי' נשבע שהיא בת כ"ח ואחרי כן נודע לו מן המעטריקעל שהיתה אז בת ט"ל שנים ועתה היא מ"ב שנים ורוצה לנתק קשר החיתון:

והנה באה"ע סי' נ' וביו"ד סי' רכ"ח. בהמירה אחות המשודכת ועוד בכמה דברים אזלינן בתר האומדנא דמוכח והוכיחו אפי' תלו בדעת שניהם מהני אומדנא בעוד שלא נעשה רק שידוכים ובפרט דאומדנא גדולה ע' בנוב"י ירד סי' ס"ט וכאן דרצה לסרב בבת ל' מוכח דמכ"ש בהיתה בת ל"ט שנים לא הי' נכנס להתקשר עצמו וידוע דברי מהרי"ט הובא בקצוה"ח ס"ס י"ב דהיכא דאומדנא דמוכח לכל אמרי' דברים שבלב הוי דברים וכמו הכא דמוכח לכל בכה"ג לא שידך עצמו, וכ"ת הביא מחת"ס חלק ששי סי' מ"ז הוא הביא מב"ב (קי"ט:) אמר ר"ח ניסת פחות מכ' יולדת עד ס' וכו' בת ארבעים שוב אינה יולדת ובאה"ע סי' ב' לא ישא בחור זקנה ולא זקן ילדה שדבר זה גורם לזנות והביא חמ"ח מס' חסידים שאין איסור בדבר אם היא מתרצה בכך ע"כ ואני ציינתי מאבות דר"נ פ' ט"ז גבי ר"א הג' כי האי מעשה:

ויש לעיין אם יש להעמיד דברי ר"ח על הדין לארבעים שוב אינה יולדת דמצינו בכ"ד ובפוסקים דבכמה נשתנו הטבעיות כמו בתוס' מרק (י ד"ה כוורא סמוך למסרחי' מעלי ואנן תופסים סכנה שלא לשתות מים אחר דגים כ' ושמא נשתנו כמו שבש"ס שאינן טובות בזה"ז וע' מג"א סי' קע"ג וסי' קמ"פ דכסתנו הטבעים וע' רמ"א יו"ד סי' קט"ז וכן מצינו בענין לידת הבהמה וגידולה נשתנו עתו"ס ע"ז (כ"ד:) ד"ה פרה ותוס' בכורות (י"ט:) ד"ה פרה וחולין (מ"ז.) ד"ה כל וע' רמ"א יו"ד סי' שט"ז דחלב אין פוטר עתה וכן מצינו שינוים בענין הולדת בני אדם וחזקתם כמו סוטה (ל"ד) כ"א הי' נושא בימי יהושע כארבעים סאין ובימי משה כק"כ סאין וערש"י ב"מ (פ':) ד"ה קב כ' דמשאוי אדם בינוני ה' סאה ופרש (ק"ה:) כדי נפילה דארעא הוכחש מימי ר"י עד ר"א בכפל וע' באה"ע קנ"ו רמ"א דעתה יולדת לט' יולדת ג"כ למקוטעים דנשתנה הענין בזה וע' ב"מ (פ"ז.) עד אברהם לא הי' זקנה וכו' עד יעקב לא הוי חולשא וכו' וע' יבמות (ס"ד:) ל"ש אלא בדורותיהן של ראשונים ששנותיהן מרובות אבל בדורות האחרונים ששנותיהן מועטות וכו' ובסנהדרין (ס"ט:) אשתכח דכל חד וחד בתמני אוליד היינו בן ח' שנים אוליד ובתוס' שם (ס"ט:) דזמן הגדלות שלהם ה' ג"כ קודם י"ג וי"ב ע"ש ומה שאיתא בנדה (מ"ה.) ביוסטני בת אסוירוס שאמרה שניסת בשש וילדה בשבע ומסקי הש"ס אשר פיהם דיבר שוא וע' מגילה (כ"א.) עד ר"ג הי' לומדים מעומד משמת ר"ג ירד חולי לעולם והי' לומדין תורה מיושב, והנה שם אר"ח ניסת בת כ' יולדת עד ארבעים ויש לעיין ממאי דאיתא ביבמות (קי"ט.) היתה לה חמות אינה חוששת רש"י שמא מעוברת חמותה וניתן לה יבם

ובגמרא שקלא וטריא בזה אליבא דר"מ ואם נימא ניסת בת כ' יולדת עד מ' שנה ותו לא הו"ל לאוקמי בהיתה לו חמות אינה חוששת דמיירי דניסת בת כ' ובעת הלכה למדה"י היתה בת מ' שנה ולכן אינה חוששת רק ביצאה מלאה דרואין שנעשה לה נס מזה מוכח לענין דינא אין אנו יכולים לסמוך ע"ז דיהי' ברי לנו דמארבעים ואילך לא תלד:

ועוד יש להעיר דר"ח אמר דניסת מארבעים אינה יולדת ממאי דאיתא בתוס' שבת (ק"נ.) ד"ה ור"י כי ר"ע הי' בן מ' שנה בעת שקיבל עליו לעסוק בתורה ולא נשא בת כלבא שבוע עד אחר שלמד כ"ד שנין בי ר"א ור"י (אף שבנדרים (נ'.) מוכח שנשאה תיכף ואח"כ הלך ללמוד תורה ע"ש מ"מ בכתובות (ס"ב:) מוכח כדבריהם ע"ש) והנה כשר"ע הי' אז כשנתקדשה לו ברתי' דכלבא שבוע בן ארבעים שנה ע"כ צריכין לומר דברתי' הי' עכ"פ בעת שנתקדשה לו בת ט"ז שנים דמי פתי פחות מזה תלך אחר בן ארבעים ובמדרש רוצה אשה בבחור וד"ל מזקן ועשיר ולפי זה בעת שנישאת אליו היתה בת ארבעים ט"ז וכ"ד המה מ' שנה והי' לה בן אח"כ כמו שהביאו תוס' מזה מוכח ג"כ דלענין דינא לא אמר ר"ת ובפרט בכל עת נשתנו הטבעים כאשר הוכחנו וכאשר עינינו רואות יוכל להיות כי בעבור שלא תוכל להוליד אחר ארבעים לא נוכל לנתק מוסרות ברית החיתון אך מטעם אומדנא דלא סבר וקיבל בת שלשים מכ"ש בת ט"ל שנים והבן:

ובזה אשים קנצי למילין ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן קכב

ב"ה אור ליום ה' נח ד' מרחשון תרפ"ט סטניסלאב. להנ"ל.

יקרת מכתבו הגיעני וע"ד השאלה כי שלש פעמים בשנה פושטים בגדיהם ועומדים ערום בלי לבוש בחדר וכל השנה ילמדו שם התלמידים מקרא גם יברכו את ד' בברכות ושאל השואל אי שרי למיעבד הכי לברך שמה בשם ד' וללמוד וכל יקר הפוסקים ראתה עינו ובקש ממני לשום עיני ע"ז. ונראה כי צדקה נפשו דמג"א בסי' פ"ד ס"א כ' ובישי אעפ"י שעכשיו אין שם אדם והיא מגמרא שבת (י"א.) ומשמע דוקא במרחץ לבד הדין כן אבל באמצעי אם אין שם אדם מותר וכן מדייק הפמ"ג שם והביא מדירת הבלן דאין שם אדם מותר לומר ברכה ותפלה כמ"ש כ"ת ובנידון שלפנינו בודאי מותר לומר שם ברכות ותפלות, ונראה דמה שמצינו בכ"ד בש"ס מרחץ כמו ברכות (ס'.) איפחת בי' בני ופסחים (קי"ג.) ג' דברים צוה ר"י לרבי שלא יכנס למרחץ חדש עד י"ב חודש ע"ז (כ"א:) לא ישכור אדם מרחצו לנכרי ושם (מ"ד:) מפני מה אתה רוחץ במרחץ אפורריטי מיירי

דוקא שהן בקביעות שנה אחר שנה אבל אם עשה מרחץ לרחוץ פעם אחת בשנה או שנים ושלשה פעמים בשנה זה לא חשיב מרחץ לאסור בשאין שם אדם:

ובזה יונח לנו מה ששנינו ביומא (ל'.) כי חמש טבילות וכו' טובל וכו' טובל כה"ג ומחמין לו חמים וכו' ע' (ל"א:) וכולן בקודש על בית הפרוה ויוכל להיות דהי' צריך לברך על הטבילה ואיך רשאי ע' חת"ס או"ח סי' י"ח אבל אי נימא בפעם א' או ב' בשנה שם לא חשיב מרחץ לאסור בשאין שם אדם הה"ד בית הטבילה כה"ג לא חשיב לאסור וכאן מוכח דהי' בית הפרוה רק לכה"ג וליוהכ"פ הי' יכול לברך וכן מצאתי פ"ת יו"ד סי' רפ"ו סק"ד בשם חמודי דניאל מאלץ הויז שעושין ממנו לפעמים מרחץ פעם א' או ב' בשנה חייב במזוזה וכו' וכן מותר להתפלל בחנוכה:

והנה אמרי' בש"ס ברכות (ס'.) הנכנס למרחץ יאמר יה"ר שתכניסני לשלום וכן היוצא יאמר הודאה לשעבר ומייתי לה בשו"ע סי' ר"ל וכ' טו"ז בשם הב"ח הטעם דעכשיו אין אומרים כן דאז בזמן הש"ס הי' מסיקין האש מלמטה וכו' והי' סכנה לא כן עתה וכו' ואף אנו נאמר דהש"ס חילק בין בית אמצעי ובין חדר ג' היינו בחדר ב' כיון שעומדין שם מקצתן ערומים אין שם מקרא וק"ש ותפלה ועתה עושין מרחצאות שלנו בעיירות וכאן יש ג"כ מרחצאות כזה דבבית אמצעי אחרי אשר ילכו משם האנשים ומפנים מעט אז החדר הלז הוא כתפארת אדם לשבת בית ואין כאן זוהמא כלל נראה כעת הכל מודים באין שם אדם מותר לקרות ולהתפלל:

ב) וע"ד מה שהקשה על הכ"מ עיינתי והתבוננתי על מקומו ביבמות (ק"ג:) מימרא דרבא וראיתי כי המה מותאמים לדברי הרמב"ם והכ"מ, אך לדידי קשי' לי מה דאמר רבא של תקרו"ע ושל עיהנ"ד חליצתו פסולה ורש"י ד"ה תקרו"ע שהקריבו ומסרו לפניו לשם דורן ולפי פשוטו משמע המנעל ובאמת אמרי' בע"ז (נ'.) דתקרובות היינו כעין פנים ע"ש ומנעל של עור אין שייך בפנים, ומצאתי שקדמני בזה הב"ש אה"ע סי' קס"ט ופירש דברי רש"י שהקריבו הבהמה ומעורה עשה מנעל ואתי שפיר, ובר"ה (כ"ח.) אמרי' בשופר של עכו"ם לא יתקע וכו' בשופר של עיה"נ לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עיהנ"ד כתותי מיכתת שיעורי' ע"כ, וקשי' לי מ"ט לא נקיט ר"י שופר של תקרו"ע כמו רבא ביבמות:

ונראה דאמרי' שם בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע לא יצא וברש"י ד"ה של עולה כ' ותלשו מחיים דאלו לאחר זריקה וע' כפ"ת שנתלש מאליו דאלו אדם תלשו כבר מעל וכו' ע"ש ומרש"י מוכח דאף שתלש הקרן מחיים מן הבהמה מ"מ הבהמה אכתי עולה הוי ולא נפסל הבהמה וצ"ע הרי הבהמה נעשה בעל מום בתלישת הקרן וי"ל דמצינו בפרה פ"ב מ"ב פרה שקרני' וטלפי' שחורים יגוד עתויו"ט שהשחרות אינה מגיע לזכרות

וכו' דאי מגיע אין לה תקנה שאם יחתוך שם יעשנה בע"מ ע"ש והיא מבכורות (מ"ד.) דפסול לקרבן בכה"ג י"ל דמיירי בר"ה שתלש הקרן למעלה מזכרותו ולכן הבהמה כשרה להקריב לעולה:

ובזה נוכל לומר דגם אם הי' אומר בשופר של תקרו"ע לא יצא הו"א ג"כ שתלשו מחיים וזאת הבהמה לא נעשית בע"מ כמו שכתבנו וכיון שהבהמה שלימה רלא זה הקרן שתלש ממנה לא נחשב לתקרו"ע שיהי' כתותי מיכתת שיעורי' להכי לא נקיט לי' ר"י משא"כ ביבמות מיירי מהעור ועשה מנעל כבר היתה קרבה הבהמה ונעשה תקרו"ע ממש, והר"ן בר"ה מביא בשופר של תקרובות עכו"ם י"ל דמיירי אחר שכבר נקרב לעכו"ם והבן:

ג) ובדבר המל"מ אשר הביא כ"ת תירצתי מאז קו' התוס' בחולין (צ"א.) ד"ה כמאן הקשו דלמא לא נאסר גיה"נ לבני נח ואפ"ה הי' מקיימין כמו שחיטה דקאמר לי' פרע להם ביה"ש ונראה דלכאורה קשה מדוע צוה להם יוסף ופרע להם ביה"ש תפ"ל דיהיו נאמנים על השחיטה דאי לא שחטו יעברו על ל"ע ע' תוס' פסחים (כ"ב.) ד"ה ור"ש הק' לר"י איך שרי לשלוח ירך עם גיהנ"ש הא איכא לפני עור ע"כ והה"ד הכא אך ז"א דבתוס' ע"ז (ט"ו:) ד"ה לנכרי' כ' דבן נח אין מוזהר על לפני עור ע"ש וא"כ מטעם זה לא יהי' נאמנים כי שחטו כהוגן אף דגם בדרבנן שייך לפ"ע עתו"ס ע"ז (כ"ב.) ד"ה תיפוק לי' מ"מ לפ"ע לי"ל ואינם מצווים ע"ז:

אך אכתי קשה יהי' נאמנים על השחיטה דלהם היא רק איסור דרבנן משום מנהג אבותיהם בידיהם ומשום דברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור ובאיסור דרבנן מסלפ"ת נאמן ע' יו"ד סי' ס"ט וסי' קל"ו, אולם לפי דברי המל"מ פ"ב מהל' לוה העלה דב' איסורי דרבנן הוי כדאורייתא וכאן אפי' נימא דגיהנ"ש הוי להם רק איסורי דרבנן איכא להשבטים ב' איסורי דרבנן ע"ז הבשר אחד על השחיטה והשנית על גיה"נ וא"כ אין נאמנים מסלפ"ת ע"ז דהוי ב' איסורי והוי כדאורייתא ולא מהני מסלפ"ת בזה:

אכן כיון דאמר ופרע להם בית השחיטה ואזיל להם חד איסור דרבנן ואם כן אי נימא דגיהנ"ש להם רק חומרא ואיסור דרבנן מדוע הוצרך לצוות טול גיהנ"ש בפניהם ותפ"ל דיהיו אח"כ נאמנים על גיהנ"ש משום מסלפ"ת מהני בדרבנן א"ו ש"מ גיהנ"ש לבד להם מן התורה ובע"כ הוצרך לצוות על זה והבן:

וע' פסחים (ג':) האי ארמאה מידן דיינו וקטלוהו ונראה ירושלים מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה בער"פ עי' לק' תוס' (י"ד. ושם נ"ה.) הלילה ב"ש אוסרים וב"ה עד הנה"ח ובסנהדרין (נ"ח:) נכרי ששבת חייב מיתה וזה הנכרי הי' שם בער"פ ובודאי לא עשה מלאכה ומש"ה קטלוהו א"נ שם סנהדרין (נ"ט.) נכרי העוסק בתורה חייב מיתה וכאן

מוכח שלמד תורה והתפאר כ' כל ערל לא יאכל בו וכתיב כל בן נכר ומש"ה קטלוהו א"נ בע"ז (ב':) ז' מצות בן נח לא קיימו ושם (כ"ו:) בתוס' (וס"ד:) סתם עכו"ם עוברים על ז' מצות וחייבים מיתה אם ב"ד דנו אותם ע"ש והכא דעשה זאת דיינו וקטלוהו והבן:
ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן קכג

ע"ד שאלתו במי שנאמר לו שמת אביו וישב ב', ימים ואחרי כן נתברר לו שהאומר טעה ואביו חי רק אמו מתה אם נחשבים לו הב' ימים הראשונים או צריך לישב ז' ימים מחדש. ונראה לענין הדין מפורש ביו"ד סי' ש"מ סכ"ד דאם קרע על אביו ואח"כ נמצא בנו לא יצא ידי קריעה אחר כ"ד והיא מנדרים (פ"ז.) דאיתא התם למימרא דאותה דוקא ורמינהו דהא גבי קרעים כתיב על על ותניא אמרו לו מת אביו וקרע ואח"כ נמצא בנו יצא כדי קריעה ומשני בסתם במפרש או תוכ"ד או אחר כ"ד ע"כ:
וראיתי בנ"ז הקשה מאי קושי' בנדרים הוא רק בדיבור להכי בעי דוקא שיכוין לזו משא"כ בקריעה דעביד מעשה לא צריך שיהי' דוקא לזה ודומה בכפאו לאכול מצה וכו' והניח בצ"ע ול"נ בנדר נמי משכ"ל ע"י מעשה כמו שמצינו בנדרים (ע"ז:) לא יאמר אדם לאשתו בשבת בטיל ליכי מופר ליכי אלא אומר לה טלי ואכלי טלי ושתי וע"ש בר"ן בין בשבת בין בחול מהני וע' יו"ד סי' רל"ד מזה וזה טלי ואכלי היינו במעשה כמו שמצינו בע"ז (ס"ג:) כגון שנשא ונתן ביד וכו' טלו ואכלו טלו ושתו ושניהם היו במעשה נדר וקריעה ומש"ה מקשה שפיר הדדי:
אולם הא קשיא לי גבי קריעה גופי' איך למדין כלל מזה דעל דוקא הא אי קריעה מדאורייתא הא אמרי' בכ"ד בש"ס דברי תורה מדברי קבלה לא ילפינן ע' נדה (כ"ג.) וכ"ד (ע' ב"ק (ב':) דברי קבלה ותענית (ט"ו.) ברש"י דחילק מתי נקרא קבלה וב"ק לא משמע כן) ואי קריעה דברי קבלה מאי קשי' להו נדרים דאורייתא מקריעה דברי קבלה:
והנה במס' שמחות פ"ט ומייתי לה בתוס' מו"ק (כ"ו:) ד"ה קורע איתא אמרו לו מת אביו וקרע והוא אינו אלא אמו וכן להיפך יצא וכן מת אביו אמו והוא אינו אלא א' מן הקרובים יצא וכו' וכן בירושלמי מיקל עוד יותר ע"ש דחולק על מה דאיתא בנדרים ואין להקשות הא קימ"ל הלכה כדברי המיקל באבל ולמה פסקי' ביו"ד דלא מהני הקריעה כה"ג דזה כבר אמרו אבילות לחוד קריעה לחוד ע"ש במו"ק (כ"ו:) ומייתי לי' תוס' מו"ק (כ"ב:) ד"ה אחד אבל י"ל דבעיקר דין קריעה היא דרבנן וכיון דבמס' שמחות וירושלמי חולקים אמאי לא ניזל בת"ר החולקים ומצינו בע"ז (ז'.) הי' א' אוסר וא' מתיר בשל תורה

הלך אחר המחמיר בשל סופרים הלך אחר המיקל ע"ש ובתוס' הן אמת דכלל בידינו היכא דירושלמי חולק על ש"ס דילן הלכה כדידן כרי"ף סוף עירובין ותוס' ברכות (ל"ט.) ד"ה בציר ור"ן נדרים (פ"ד:) ד"ה ואני מ"מ כאן כיון דמסכת חיצונות מסייע לי' הו"ל למיפסק כוותייהו ע' תוס' ברכות (י"ח.) ד"ה למחר כ' דפעמים סומכים עליהם נגד גמרא שלנו וכן כ' בכ"ד בש"ס:

ונראה דתמירא להו לחז"ל מצות קריעה עד שעשאוה כעין תורה דמצינו במו"ק (ט"ו.) אבל חייב בקריעה דאמר רתמנא לבני אהרן ובגדיכם לא תפרומו מכלל דכ"ע מחייבי:

ויש לעיין אי רבנן אסמכוה אקראי אמאי לא דייקו מפסוק דמפורש יותר בתורה ויקרע יעקב שמלותיו ויש לומר דאין למדין מקודם מתן תורה ע' מו"ק (כ'.) ד"ה מה כ' כן, ובמו"ק (כ"ד.) א"ש אבל שלא פירע ושלא פירס חייב מיתה שנאמר ראשיכם וגו' ולא תמותו הא אחר שלא פירס חייב מיתה וע"ש בתוס' מכל זה מוכח דחמירא להו ועשאה כעין דאורייתא:

ומעתה יונח לנו מה דלמד מעל דהיא דברי קבלה דקריעה גופי' דרבנן ומאי דמקשי' נדרים דאורייתא מקריעה דרבנן דחמירא להו כעין דאורייתא כמו שהוכחנו ולכן כיון דהוי לי' כעין דאורייתא לכן הלכו הפוסקים אחר המחמיר כגמרא דילן כמו שהבאנו מע"ז (ז'.) בשל תורה הלך אחר המחמיר והבן:

והנה לירושלמי ולמס' שמחות אם הם מקילין בקריעה כ"ש וק"ו דמקילין לענין שבעה דהיא דרבנן ואסמכוה והפכתי חגיכם לאבל, ובגמרא דידן דמחמרי' בקריעה דסבר של אמו ולהיפך לא נדע אי פליגי גם בשבעה כה"ג ולכן הדרינן לכללא דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל והי' נראה לפסוק אפי' בישב כל שבעה דסבר אביו ונמצא אמו וכן להיפך דיהי' מהני ובפרט דטעמא רבה איכא כקידושין (ל"ד:) דשניהם הוקשו כבודם לכבוד המקום וכן בסבור אביו ונמצא בנו ג"כ מהני ומכ"ש בנידון שלפנינו שישב ב' ימים דסבר אביו ונמצא אמו בודאי עולה לו דלא יהא אלא כמזלזל במקצת הימים והי' יודע שמת לו מת ולא נהג אבילות משלים שבעה ועולה כסי' שצ"ו, וד' יגדור פרצותינו ונזכה לשובע שמחות וזבח משפחות אכי"ר:

סימן קכד

ב"ה יום ג' נצבים כ"ג אלול תרפ"ז לפ"ק פה סטניסלאב. ברכת כוח"ט לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי מופלג בחו"י מו"ה אלטר נ"י שפירא האבד"ק וויקנא וכעת איתן מושבו בק"ק טשערנאוויץ יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני ושמחתי בהקשיבי משלומו הטוב כן ירבה וכן יפרוץ לשנה החדשה מהרה חושה עם כל טוב סלה. וע"ד שאלתו שאלת חכם הנה נפשנו יודעות מאוד כי הימים האלה ימי ביקורי ענוים ולא עת הוא אולם למען כת"ה נקיטנא לי זימנא לבי דואר. ע"ד א' דר עם נכרית זה איזה שנים וכבר ילדה ממנו בנים ועתה רצונה לגיירה את עצמה לילך לדת ישראל ולנהוג דת יהודית וכת"ה הביא דברי הרמב"ם בפאר הדור בנטען על שפחתו התיר לשחררה ולישאנה אף דעובר על עשה לעולם בהם כו' וכן על חז"ל הנטען על השפחה הר"ז לא ישאנה וכו' והביא בשם גדול א' דנידון שלפנינו חמור משם:

אבל אני רואה את הדברים ק"ו אם התיר הרמב"ם לעבור על עשה של תורה מכ"ש אנן ב"ד יכולנו לטבלו לשם גירות בלא בדקנו אחרי' אם היא נתגיירה לשם איש, וראי' לזה מר"ן נדרים (כ'.) מביא רמב"ן בשם תוס' מעשה בא' שנדר מכל פירות שבעולם חוץ מדגן ועבר על נדרו ובא לישאל והתירו הרב לאלתר ולא הזקיקו לנהוג איסור כימים שעבר אף דמשמתינן ע"ז שנזקק וכל זה עשה כדי שלא יבוא עוד לידי מכשול ומכ"ש הכא דאינו מפורש דמשמתינן ע"ז ע' יו"ד סי' של"ד אי גם זה בכלל:

ועוד דמאי דאמרי' ביבמות (כ"ד:) ובשו"ע יו"ד סי' רס"ח דבדקי' לי' שמא נתנה עיני' באיש ישראל וכו' זה היא דוקא באם אמת הדבר שרצונה להתגייר לשום איש לא מזקקינן לה וגם האיש שרוצה לכונסה ימשוך ידה ממנה ולא ילך אחרי' אבל באם האיש דר עמה מכבר ויש לה בנים זרים ממנו וקשר בה ככלב ולא יפרוש ממנה בכל ענין ומעתה רצונה להתגייר בודאי מקבלין אותה וזה דומה למה שאמרו ביבמות (מ"ד: ע"ו:) מידי היא טעמא משום שלחן מלכים הא לא צריכה לי' ע"ש וה"ד הכא מאי אמרי' שרצונה להתגייר לשום איש הא לא צריכה לי' דהא דר עמה:

ובעבור זה יהי' ניחא לן מאי דקשי' לן טיבא איך קיבלן איסור גיורא עתו"ס שבת (קנ"ד.) ד"ה אמרי דרב מרי בר רחל היתה הורתו שלא בקדושה ואיך קיבלוהו דנתן עיניו ברחל בת שמואל אלא כדאמרי' כיון דדר עמה מקודם לא שייך לבדקו שמא מתגייר לשום אשה דבלא זה דר עמה:

ומאז קשיא לן מהאי דמנחות (מ"ד.) דאתאי האי לקמי' דר' חייא וגיירה כדי שתינשא לאותו תלמיד וביבמות (כ"ד:) הרגישו התוס' ותי' בטוח הי' דסופו להיות לשם שמים וכן אצל הלל ע"ש מזה מוכח דתלוי הכל בראות עיני הדיין וכן כ' ש"ך יו"ד ס"ס רס"ח ע"ש:

ב) וע"ד נטיעות אילנות אי שרי בחצר בית המדרש לא אדע לדון בו איך החצר עומד ואם הפתח פתוח לרחוב והחצר ביהמ"ד היא לעצמה נראה דעפ"י דין אין אני יודע איסור בזה והתורה אמרה לא תטע אשירה כל עץ אצל מזבח או במקדש כי זה דרך כסל לעשות

לע"ז כמו בשופטים אצל גדעון והאשירה אשר עליו תכרות נראה שהי' נוטעים אילן אצל מזבח שלהם או עליו ממש אבל בחוץ אצל כותלי המקדש והעזרה לא אסרה תורה, וביחזקאל מ"ז והנה על שפתי הנחל עץ רב מאד ע"ש מוכח שהי' אילנות קרוב לבית המקדש ולמה נגרע אנחנו, ובתמיד (ל"א:) תנא כעקידת יצחק יד ורגל ומפורש דד' רגלים כאחד לא משום דמהלך בחוקות העכו"ם ע' מפרש כשמקריבין עו"ג זבח לעכו"ם ככה עושים ואנחנו עתה לא שמענו ליזהר בזה, ורק בביהמ"ק דהי' מקריבין זבחים אמרו חכמים לא הי' כופתין וכו' והה"ד הכא חוץ לעזרה ולבית המדרש אצל הכותל מבחוץ למה לא יהי' רשאים ליטע אילנות ע' יו"ד סי' נ"ח וב"מ (נ"ט:) חרוב יוכיח נעקר חרוב ממקומו ועפ"י פשטיות הש"ס מוכח שהי' אילן חרוב סמוך לבית המדרש:

ומה שיש לי צ"ע ביומא (כ"א: ול"ט:) בשעה שבנה שלמה את ביהמ"ק נטע בו כל מיני מגדים של זהב והי' מוציאין פירות וכו' וממנו הי' פרנסה לכהונה ע"כ ומוכח שנטע עצים בכל מיני פירות ומראיהן כשל זהב וקשה לן איך שרי לי' לנטוע ע' יומא (נ"ד:) דהקשה להם על אריות הכסא וכ' דאין לומר על פי הדיבור הי' דהא אין נביא רשאי לחדש מעתה ע"ש, אלא א"כ נפרש שנטע אילנות של זהב ממש וזה לא אסרה תורה רק של עץ:

והנה ידע כת"ה שפה עירנו עומדים בחצר ביהכנ"ס בכותל צפון שני אילנות גדולות סמוכים לכותל ממש ולפי הנראה הם עומדים שם מימי אבותינו הגאונים נ"ע ולא מיחו בידם ועוד עומדים מבחוץ אילנות סמוכים לביהכנ"ס ולביהמ"ד בד' אמות ואין קול נשמע שנעשה חלילה שלא כדת וכמדומה שאצל בתי תפלותיהם אין כלל אילן על הרחוב שפתחיהם פתוחים, רק מאחוריהם יש להם שדה אילן, ומרמב"ן לא מוכח כלום והגהות רע"א אין אתי, ומ"מ אין אני רוצה לומר היתר כי היכא דלא ליצווח עלי בבי מדרשא אבל להשתדל לעקור האילנות שב ואל תעשה עדיף:

ג) ובדבר שנותנים ס"ת ביום א' ושינו מנהג הטוב שהי' נותנים ביום עש"ק ושבועות והושע"ר הנה ידוע דבו ביום שמת משה כ' י"ג ס"ת ונתן לכל שבט ס"ת אחת ע' רא"ש פ' ערבפ"ס סי' י"ג ותוס' מנחות (ל'.) דלפי חשבון הי' זה ז' אדר ע"ש ולפי"מ שהביא סי' תק"פ בשם הילקוט די"א דמשה רבינו מת בז' שבט ולפי"ז הי' ז' שבט יום ה' ונתן לכל שבט ס"ת אחת בו ביום הרי דיוכלו לתת ס"ת אפילו ביום ה' בחול ואמרי' ברכות (ס"ג:) היום הזה נהיית לעם וכו' וכי אותו היום אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדי' בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני, וגדולה מזה מצינו עירובין (נ"ד.) שחביבה תורה על לומדי' בכל שעה ושעה כשעה הראשונה ע"כ:

ומעתה צא ולמד שחביבה תורה על לומדי' בכל יום ויום היינו א' ב' וכל ימי השבוע כיום שניתנה תורה בהר סיני לכן יוכלו גם עתה לתת ספר תורה בכל יום ובזה מראים אנחנו שחביבה תורה על לומדי' וידע כת"ה כי זכרנו מאז הי' עושים חתונות ביום ג' ד' ופשי"ק בשבוע וכעת הם רובם ככולם עושים ביום א' וכי התחת זה לא נסדיר קידושין להם הנח להם לישראל והלואי לא יגלחו זקנם ופאת ראשם ולא יחללו שבת וישעה האדם אל עושהו אכי"ר, זאת חזיתי להשיבהו כפי מסת הפנאי ואשאר בזה:
הנני ידידו דו"ש באהבה ומברכו בברכת השנים ובכות"ט:

סימן קכה

ב"ה יום ב' ויקהל י"ט אדה"ר תרפ"ז לפ"ק סטניסלאב להנ"ל.
יקרת מכתבו הגיעני והנני עט ממהר להשיבהו דבר ככל אשר אלקי יורני. ע"ד האשה שחתכו האם שלה זה שש שנים והיא מסולקת מדמים ואז נתן לה הבעל גט פטורין ועתה באת האשה בקשרי מעדנות עם איש א' ותבעה לינשא ושאלה אותו אם היא צריכה לישב ז' נקיים, וכת"ה מסתפק כיון דאין לה עיקר מטרון אשר משם בא דם נדות לא דמי לקטנה ולא לזקנה ומעוברת, ונראה לפי"מ דאמרי חז"ל ביומא (י"ח:) ויבמות (ל"ז:) רב איקלע לשכנציב מכריז מאן הויא ליומא וכו' ומקשי הש"ס והאמר רבא תבעוה לינשא ונתפייסה צריכה לישב ז' נקיים ע"כ וא"א היכא דניטל האם שלה אינה צריכה ז' נקיים לוקמי' בכה"ג דלקחו אשה כזאת ועוד דמצינו בכתובות (יו"ד:) א"ל ר' ממשפחת דורקטי אני שאין להם לא דם נדה ולא דם בתולים בדק ר"ג ומצא כדבריו, ומעתה כיון דיש משפחה נשים כאלה הו"ל להש"ס לתרץ דלקחו לרבנן מהני משפחות ולהכי לא הוזקקוה לז' נקיים אלא ודאי לא פלוג רבנן ובכל אשה תבעוה לינשא בעי ז' נקיים וכמו שאמרו ביבמות (ק"ז.) לא פלוג רבנן וכתובות (נ"ב:) ועב"ש אה"ע סי' ס"ג ס"ק ג' מסיים דלא פלוג רבנן ובתוס' עירובין (ס"ה:) ד"ה התם וב"מ (ו':) ד"ה אלא וכמה דוכתי בש"ס: ועוד ראי' מכתובות (ס':) דתניא הרי שהי' רדופה לילך לבית אבי' וכו' זקן חולה זקנה ועקרה והמפלת ושאינה ראוי' לילד כולם צריכין להמתין שלשה חדשים ורש"י ד"ה שאינה כ' שנעקר בית הריון שלה וד"ה בגזירותיו דלא פלוג רבנן ע"ש וממילא הה"ד הכא אע"ג דנחתכה בית הריון שלה ואינה רואה דם אפ"ה צריכה ז' נקיים והבן:
והנה בהא דאמרי' מאן הוי ליומא יש להבין דמצינו בכמה מקומות דאיקלעו הני רבנן ולא אצרכוהו לכך כמו בעירובין (ו'.) רב איקלע לרמחריא ובחולין (ק"י.) רב איקלע לטטלפוש ובשבועות (מ"ח:) רב נחמן איקלע לסורא ובע"ז (ניח.) תוד"ה איקלע כ' דר"נ

איקלע מחוזא ולא אכריזו מאן הוי ויתכן כי דרשיש ושכנציב הי' דר שם המושל והני דרבנן אתי להמושל לכבודו ורש"י סוף ע"ז דרך פרסיים לשלוח לאכסנאים נשים וכו' ולכן למען לא ישלחו פרסמו ואכריזו מאן הויא ליומא כדי שידע שר העיר שכבר הכינו להם וא"צ לשלוח להם אבל רב ור"נ לא הוצרכו לזה כלל:

ב) ובענין שם האשה בבציא (בלא א' זולת בחותמה באל"ף) ושם העריסה היתה חיה וע"י חולי קראוה בבציא ונשתקע שם חי', ורצה כת"ה לכתוב שם חי' ג"כ אף שנשתקע וחילי' דילי' מטיב גיטין שמות אנשים בשם גיליבי, אמת שמוכח כן מדבריו שכתב ולא חשיב נשתקע, ויש בזה להתלמד במקום אחר:

ומזה הוכיח בספר אה"ש, לענין זידא באבא לכתוב גם שם העצם כיון דידוע ומפורסים דהמה רק כינויים בלבד, והנה ע' בליקוטי שמות סי' ל"ג בשם הירש ונשתקע צבי וכ' בי' בא' ששמו חיים והכינוי ביבנט היינו הפירוש ביבנט חיים ונשתקע חיים אין לכותבו ואם כתבו חיים אינה מגורשת ע' אה"ש סוף כלל ב', וידוע כי רבו הפוסקים דפסלו שם נשתקע וער"ן נדרים (ל"ג:) לאו כ"ע דיני גמירי דידעי דהוי רק כינוי מש"ה לא חשיב עיקר השם נשתקע וע' ב"ש סי' קכ"ט ס"ק ל"ז אבל שם גיות אינו לשום בר ישראל וצ"ע גיטין (נ"א:) רוב שמותיהן של ישראל בחו"ל כשם עכו"ם, והנה לענין דינא בזה שב ואל תעשה עדיף וסגי בשם בבציא לבד:

ג) וע"ד האווזות שמפטים להתיר להם הבדיקה בוושט אין אנו יכולים להתירם ואין ב"ד יכול לבטל וכו':

והנני להעתיק לו מה שכתבתי בענין זה לק"ק בילטץ לחכם א', ע"ד שאלתו אם כשר הדבר להלעיט עופות אווזות ולבדוק אח"כ הושט והביא חילוק בין אווזות דחותבים בע"כ ובין שאר עופות מפני שהעוף אוכל מאליו ואולם בב"מ (פ"ו:) לא משמע כן דאיתא שם מאי ברבורים אבוסים (רש"י תרנגולין) אמר רב שאובסין אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאובסין ועומדין מאליהן ע"כ, וקשי הבנה איכא הכא. ונראה בשבת (קנ"ה:) מרביצה ואוכלה זו בע"כ (ערש"י בכורות (נ"ח:) רבוצים שכובים) והיינו המראה חותבה למקום שאינה יכולה להחזיר הלעטה מאכילה מעומד ומשקה מעומד ערש"י ויכולה להחזירה, ובזה נקל להבין פלוגתא דרב ושמואל בב"מ ר"א שאובסין בע"כ היינו ומשכיבה ותוחב לתוך פי' עד שאינה יכולה להחזיר ושמואל מאכילה ועומדין היינו שלא בעל כרחה וע' רש"י בעומדת אינו יכול לתחוב כל כך ויכולה להחזירה:

היוצא לנו מזה דגם בתרנגולין באם משכיבה ומרביצה יוכל לתחוב באצבע עד שאינה יכולה להחזיר) ומעתה מאן מפיס איך הלעטה או מעומד או השכיבה בין כך ובין כך

אנחנו לא נוהגין בהלעטה כלל ובדיקת הושט קשה לבדוק וכמה פעמים מצינו בפוסקים שאין אנו בקיאים עטו"ז או"ח סי' תקפ"ז ובסי' קפ"ד במג"א ובסי' קס"א ס"ק ג' ברמ"א וע' תוס' ביצה (ל': ל"א:) וע' סי' של"ט וסי' תק"א וסי' שי"ז בקשירה ע' יבמות (קכ"א.) ובחמ"ח סי' י"ז באה"ע ובב"ש שם ובדיקת הושט היא בדיקה קשה לפנינו ואין אנו יכולים לעמוד אם יש נקב בוושט או הבריא בודאי אין להגיס דעתו בהוראה להתיר ולאמור כי הוא בקי ואפילו דברים המותרים ואחרים נהגו בו איסור אין אתה רשאי להתיר בפניהם ע' תוס' מגילה (ה':) ד"ה דברים ותוס' פסחים (נ"א.) ד"ה אי ובתוס' עירובין (ק"א:) ד"ה ר"י וחלילה לאיש רב וצורב להרים יד בהלעטה ולהתיר ולחלוק על גדולי עולם משוש דור ודור זצ"ל:

דברי ידידו הדו"ש באהבה:

סימן קכו

ב"ה יום ה' וישלח י"ד כסלו תרפ"ד לפ"ק סטניסלאב.

לכבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי המפורסים הגבה למעלה כש"ת מו"ה אלעזר ז"ל רוקח האבד"ק הובניב יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני ושש אנכי על אמרותיו המבשרות לי צבא רב שלומו כן יגן ד' עליו כצפרים עפות. ועל דבר האיש אשר עלה בינו ובין אשתו דברי ריבית ומורדת נגדו גם סירבה לשמוע בקול הורים ומורים משלשה בתי דינין וכבר נתן לה גט בע"כ ובכל זאת לא שבה לקבל גט ברצון, והנה לדעתי יכול האיש להינשא אף בלא היתר מק"ר:

והנה באה"ע סי' א' פלוגתא אם במקום מצוה גזר ר"ג זצ"ל ונחזי אנן איזה מקרי מצוה בעירובין (מ"א:) אשה רעה מצוה לגרש וכן ביבמות (ס"ג:) ושם הכ"ד אשה רעה מקשטא לי' תכא וכו' ר"א מקשטא וכו' ומהדרת לי' גבא רש"י שלא לאכול עמו והיינו רבא כר"נ ס"ל ככתובות (ס"ה:) אוכלת ממש אבל לא תמנע תשמיש וכן מוכח מר"ח שהיתה אשתו מצערתו בדברים אחרים ואמר ומצילות אותנו מן החטא ורש"י פי' הרהור עבירה ולכאורה קשה מחשבה אין הקב"ה מצרפה למעשה כקידושין (ל"ט:) אך שם (מ'.) ברש"י ד"ה עולא כ' בעובר ושונה היינו מהרהר ב' פעמים מצרפה למעשה ולכן פירש"י הרהור עבירה הוי חטא דיוכל להרהר כמה פעמים וזה ביומא (כ"ט:) הרהור עבירה קשה מעבירה ע"ש וזה הוא אשה רעה דמצוה לגרשה ושייך פלוגתת אי גזר ר"ג: אבל היכא שהיא מונעת ממנו תשמיש ממש בודאי חיוב לגרשה ומודים בזה כי ע"ז לא החרים ר"ג והוי מורדת כמבואר באה"ע סימן ע"ז ולכן גבי האי איתתא שמגרשה הבעל

מביתה כמו שמבואר במכתב כת"ה בודאי יכול לגרשה בע"כ, ועוד בכתב לה שלשה הזמנות ושלשה בת"ד ואטמה אזנה משמוע נראה כי גם בזה לא תיקן ר"ג וזכר לדבר ב"ק (צ"ו.) תקנתא לעכו"ם לא עבדינן ויבמות (ק"ז:) פישון הגמול במדה כפושה מדדו לו כו' תרי קיטרי עבדו בי' ושם בתוס' מירוש' פריך העושה דבר שלא כהוגן מתירין הערוה שלו ותי' דאפקיעו רבנן לקמ"נ ובגיטין (מ'.) האי עבדא דתרי עשה וכו' ומוכח מטעם קנס אך לר"ת לא מטעם קנס אבל פשטא מוכת דקנסוהו אף דבעלמא לא מהני מכירת אפוטרופס הכא מהני ע"ש בתוס' בשם ר"ש ובתוס' מו"ק (י"ד:) ד"ה מאי כתבו נידוי דחי' לאו דמקלל דאיכא לאו וכו' ועבר על דברי הדיינין איכא עשה דרבים ע"כ:

ומעתה בנידן דידן היתה מחויבת שמתא וארור אף דאיכא לאו דמקלל התירוהו חכמים ולמה נימא דבכה"ג גזר ר"ג לעשות תקנתא לנשים המצורעות אשר פנו עורף ולא פנים לת"ח ולא יאבה לשמוע לקולם ונוכל לומר דמה שגזר ר"ג לענין גט בע"כ או לישא ב' נשים מסרה לת"ח שבכל דור כי הם יבינו את אשר לפניהם ואם הם יבינו שהשעה צריכה לכך יכולים להתירו וכה"ג מצינו בחגיגה (י"ת.) הא לא מסרן הה"ד אלא לחכמים וכו' וע' מגילה (ו'.) מלאכה לא קבילו עלייהו:

והנה מהיות טוב אין רצוני לתקוע לדבר הלכה להתירו ע"י הגט בע"כ אבל ע"י ק"ר יוכל כת"ה להתירו ונוסרה כל הנשים לתת יקר לבעליהן ולעשות רצונם, ואשר הביא מב"ב (קי"ט:) בת ארבעים שוב אינה יולדת ע' יבמות (ל"ד:) שהתה אחר בעלה עשר שנים שוב אינה יולדת אבל דעתה להנשא יולדת ולמה לא תירץ כאן ג"כ הכי וי"ל בלא נשאה מעולם לא מהני דעתה להנשא:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה ידידו:

סימן קכז

ב"ה יום ה' נח ד' מרחשון תרצ"ב סטניסלאב.

כבוד ידידי ה"ה הרב החריף ובקי המופלג בתורה מושלם במעלות מו"ה אברהם יעקב נ"י מערזל רב "דעדת יצחק" באנטווערפען יע"א:

ברך לקחתי ברכת השנים גם יקרתו השנית השגתי ואולם יאמנו דברי כי ידי מלאות עבודת משא כעגלה המלאה לה עמיר ועתותי לא בידי המה כמעט קט חטפתי לי זימנא לדבר עם אוהבי בשער המכתב:

ע"ד הביהכנ"ס אשר ראשי הקהלה ד מחזיקי הדת השכירו על חמשה שנים לגבאים של ביהכנ"ס בסכום מסוים מדי שנה, ומותר המעות אשר יפול מההכנסה של ביהכנ"ס ני

אז והלאה יהי' לבדק הבית ולכל צרכיו, ועתה קמו ועמדו ראשי קהל חדשים ורוצים לבטל השכירות מראשי הקהל הקודמים והנה אם שם אין כוונת הנצוח וריב אמרתי כי לו חכמו ישכילו ראשי הקהל החדשים גם המה כי ראו לעשות כן לכתחילה כי כסף הנשאר ילך על הוצאות ביהכנ"ס לרומם בית אלהינו ובפרט אחר שכבר נעשה, וידוע דדבר שנעשה ברבים אינם יכולים לחזור ואינו צריך קנין בחו"מ ס"ס קס"ג ולא שייך טענת משטה אצלם בחו"מ סי' פ"א רמ"א דאין דרכם להשטות, ועי' סמ"ע סי' כ"ב ס"ק י"ב ובחו"מ סי' שי"ב ס"א המשכיר בית לחבירו וכו' אינו יכול לחזור בו להוציאו תוך זמנו ואפילו מכרו לאחר וכו' והלוקח צריך להניחו ביד השוכר עד שישלים זמנו, וגדולה מזו מצינו בערכין כ"א המשכיר בית לחבירו והקדישו הדר בו מעלה שכר להקדש וכו' ומקשינן היכי דייר במעילה קאי ע"ש בתוספ', ואולם ר"ן נדרים (מ"ו:) כתב דמיירי בבית סתם ולהכי מצי משכיר אסר לו אבל בבית זה לא מצי משכיר מקדיש לי' והיינו עד שידור בה כל זמנו משלם, והוא הדין כאן אף שבאו מנהיגים אחרים אינם יכולים להוציא את ביהכנ"ס מרגבאים כל ימי משך שכירותם, והמנהיגים הקודמים מה שעשו עשו, והנה מה שטענו החולקים על השכירות כי לא נעשו בהסכמת הקהל ובמעמד אנשי העיר יש לעיין לו יהי' כדבריהם כן הוא ונעשה באיסור השכירות והוי כמקח הנעשה באיסור צריך עיונא טובא, והיינו דנימא דהוי ביהכנ"ס של כרכים דאין יכולים למכרו אלא א"כ תלוי' בדעת כר"א מגילה (כ"ו.) מכל מקום נראה כיון דאיסור מכירה הוא רק מדרבנן ואמרינן בכתובות (פ"א:) אמר ר"י כיון דאמרי רבנן לא ליזבן אי זבין לא הוי זביני' זבינא ומייתי לה בסמ"ע בסי' ר"ח, וצ"ע מב"מ ט' המגביה ארנקי בשבת הכ"נ דלא קני אלא מה דעביד עביד וקני, ועי' או"ח ס"ס רס"ו מצא ארנקי בשבת אסור ליטלו וצ"ע, ושם מסיק הסמ"ע לתרץ דברי המרדכי דפסק בנשבע שלא למכור בטלה המכירה דלא גרע איסור שבדה מלבו דנשבע והיא דאורייתא מאיסור הקדום והוא אינו אלא מדרבנן ע"כ, ואני הבאתי ראי' לדבריו מדברי הר"ן נדרים י"ט ד"ה ועל, כ' דלא עדיף מדרבנן מאלי' מאיסור תורה בידי אדם ע"ש:

ובעיקר דברי המרדכי ע"ש ש"ך ויו"ד סי' ר"ל וטו"ז סימן רכ"ח וחו"מ סימן קצ"ה שמהני קנין בשבת וסי' רל"ה דמהני מכר בשבת וטו"ז או"ח סי' תקכ"ד אסבר לן הטעם בכתובות פ"א אמרינן דלא מהני המכירה, דאת"ל מועיל לא הועילו חכמים בתקנתן משא"כ ביש עבירה במכירה המכירה קיימת, וחכמים הועילו שעבר על דבריהם ז"ל וקולר העבירה תלוי' בו ומעשיו קיימים עי"ש, ואני הבאתי ראי' מתוס' פסחים (ק"כ) ד"ה אמר, וע"י ב"ש אה"ע סי' קי"ט ס"ק י"א ומג"א תק"ו ס"ק יו"ד ותוס' מגילה (כ"ו) ד"ה כיון כ' ביהכנ"ס

של כרכים בפי' א' כיון שרוב בני אדם הולכים שמה להתפלל חמירה קדושתה ואינם יכולים למכרו ע"כ, וא"כ היכי דכבר מכרו יוכל להיות קיימת וזה שמכרו עברו על דברי חכמים כנ"ל:

והנה עד כאן דברנו בנמכר של כרכין שלא כדין חכמים, אבל בנידן דידן אין כאן חלילה שום נדנוד איסור, חדא שאין כאן מכירה רק שכירות, ואת"ל שכירות ליומא ממכר הוא כב"מ נ"ו הא כתבו התוס' דרק לענין אונאה ממכר הוא ולא לשאר דברים וכן כתב התוספות ע"ז ט"ו ד"ה השתא, וש"ך תו"מ סי' שי"ג הביאם וכן שיטת הרמב"ם ע"ש דפסק כן:

ואם תשיבני מדברי המחבר או"ח סימן קנ"ג סעיף י"א ביהכנ"ס או לבנים וכו' אבל אסור למשכנן או להשכירן או להשאילן אפילו על ידי שבעה טובי העיר וכו' ע"כ, הרי מוכח דאסור להשכירן, אבל ז"א דהרמ"א ז"ל מסיק ודוקא שהורידן מקדושתן וכו' והן הן דברי תוס' מגילה (כ"ו:) אמר רבא האי בי כנישתא חליפא וזבינא שרי אוגירה ומשכונה אסור, והק' התוס' הא גם ר"מ מתיר בזה דעל תנאי שרי, והיינו שיהיה שכירות שאם ירצו יחזירוהו, ותירץ דר"מ שרי למכור על תנאי רבים לרבים להתפלל שם דאין במכר זה זלזל וכו', וזה הוא הנידן שלפנינו ובוודאי שרי, וכן כתב הטו"ז ס"ק י' ד"ה אפילו בנו כו' ואפילו של כרכין אין איסור אלא במכרו בענין שלא יהי' אחר כך בית הכנסת אבל אם יהיה בית הכנסת מותר אפילו משל רבים ליחיד וכו' עי"ש, ועוד יתרה מצינו ראינו ברמ"א קנ"ג סעיף יו"ד כתב ושבעה טובי העיר דינם כחבר עיר, והמג"א הביא דברי המ"ב דהאידנא שבעה טובי העיר יכולים למכור אפי' בכרכים וכ"כ בשם מרדכי ישן עכ"ל, ונראה טעמו כי מצינו במגן אברהם סימן ש"ו ס"ק י"א וכ"ד בש"ע בחו"מ וביו"ד דהקדשות שלנו חולין הם והוא מהרא"ש והובא בש"ך חו"מ סי' ת"כ ס"ק ט', ראשים וממנים מהקהל כת"ח חשובים, עי' חידושי לבית לוי ועיין קידושין (מ"ו:) מר דגברא רבה יעיין במילי דשמיא ומר לעיין במילי דמתא, ועי' גיטין (ס'.) ואחריהן ראשי כנסיות וכו' וסוף הוריות, ונראה הטעם דהם כת"ח דהובא בתוספות ברכות (ל"א) בשם ירושלמי דעוסק בצרכי צבור כעוסק בתורה דמי ע"ש, ומש"ה נבינה הטעם דממנים מהקהל יראי ד' וחושבי שמו הם כת"ח כמובן, ולא עוד אלא בזמן הזה הם חשובים יותר מת"ח, דת"ח ליכא האידנא והם חשובים כת"ח בזמן הקודם, ואם הס עשו חשובים כחבר עיר וכמעשי ב"ד, והבן:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן קכח

בענין הנ"ל.

הנה יד שלוח אלי מאת נכבדי העם אנשי שם הי"ו מכרך אנטווערפען, מחוברת נדפס תוכו רצוף טענות ומענות בנידון השכרת בית הכנסת שלהם היא קהל מחזיקי הדת ואת פתשגן כתב הדת אשר נגזר עלי' מאת הרב הג' מהר"מ ראטענבערג נ"י אב"ד דחבורה הנ"ל, ונפשם בשאלתם לשים עיני עליו ולהוגה דעות בדין זה ויבחנו אמריו היעמדו דברי הרב אם לא:

ואני טרס אחלה לדבר הנני אומר כי בקראי דברי שני הצדדים והתבוננתי על מקומם כי סלע המחלוקת עד לשמים הגיע, וזכרתי מאמר חכז"ל יבמות (צ"ו:) נחלקו ר"א ור"י עד שקרעו ס"ת בחמתן, קרעו ס"ד אלא אימא שנקרע ספר תורה בחמתן, והי' שם ר"י בן קיסמא אמר תמוה אני אם לא יהי' ביהכנ"ס זו בית עבודה זרה וכן הוה, ע"כ, ונראה (בסוטה מ"ז: סנהדרין פ"ח:) משרבו תלמידי ב"ש וב"ה וכו' רבו המחלוקת בישראל ונעשו תורה כשתי תורות, עד כאן, ר"ל דחלקו על דין אחד זה אוסר וזה מתיר ובעיר אחד כל אחד עושה כרבו ולכן הוה תורה קרעו לשתים, וזה שנקרע ס"ת בחמתן ועי"ז בא לכפירה חלילה ומש"ה אמר תמוה אני אם לא יהי' ביהכנ"ס זו בית ע"א במקום המשפט שנחלקו, והסיבוב מזה שמה הרשע, ומה מאוד נענתי שחותי בקראי דברי הרב אב"ד נ"י הנ"ל כי לא דבר נכונה ובחר לשון ערומים עם תלמיד חכם שכנגדו בקראו שמו "עורך דין" ולבזוי' קאתי וידוע מברכות (י"ט.) המבזה את החכם וכו' עי' יו"ד של"ד וש"ך סימן קט"ו ס"ח, ואף עייא לר' חייא הוי לשון גנאי מו"ק (ט"ז:) כריתות (ח'.) ורש"י שם אף שר' חייא לא יהין לדבר היטב עיין יעיי"ש מגילה (כ"ד:) ובמפורשים ונדרים (נ':) איכם ורבי' שיני' וכו' וב"ב (ט'.) עולא משגש ארחתי' עתו"ס ב"מ (פ"ד:) בזילותא דצמ"ר, מכות (כ"ד.) דלא שמע בזילותא דצמ"ר, ורש"י סנהדרין (מ"ד:) פעם אחת שמעתי בגנות ת"ח, סנהדרין (ק'.) כגון דאמרי מאי אהנו לן רבנן וכו' בזה הוי אפיקורס, וכן מצינו זאת בכל הש"ס, וע"ז אמר שהמע"ה ופושק שפתיו מחתה לו:

ונתתי אל לבי לעיין במה שאמרו חז"ל ב"ב (קל"ח:) בי דינא בתר בי דינא לא דייקי והובא בסמ"ע חו"מ סימן י"ט בשם הרא"ש, וש"ך חו"מ סי' מ"ו ס"ק נ"א וב"ש אה"ע סי' קנ"ה ס"ק י"א, וצ"ע הא מצינו בכ"ד בש"ס דדייקי בתר בי דינא ואהדרי' עובדי' ב"ב (קי"א.) רב טבלא עביד עובדא כר' זכרי' בה"ק א"ל ר"נ זיל אהדר בך ואי לא מפיקנא לך, וכו' מאינך, ובסנהדרין (כ"ט:) דר' ישמעאל בר"י חייבי ליורשין ופרעו פלגא וכו' אתא לקמי' דר"ח ופטרי' ליורשין שלא לשלם אידך פלגא ובבכורות (כ"ח:) ומעשה מפרה שניטלה

האם שלה והאכילה ר' טרפון לכלבים וכו' ובא מעשה לפני חכמים והתירוה ע"כ הרי דבי דינא בתר בי דינא דייקי:

ועוד מצינו בזה עובדות בש"ס דאהדר דינא, וי"ל דרק בדורות הראשונים הי' מדקדקים בדין שיצא ככל משפטו והלכתו כי עוד הי' פלוגתא בין הת"ח לכן דקדקו בכדי להעמיד הדת על תלה לילך אחר הרוב מנין ורוב בנין אבל בדורות האחרונים כמו בימי רבא חוקים ומשפטים נבנו על יסודם והי' ידועים כי הלכתא נינהו ומש"ה אמרו בי דינא בתר בי דינא לא דייקי ובודאי דנו והורו כהלכה, ומש"ה מביא הסמ"ע בשם הרא"ש כי אם היו שני בעלי דינין בדין לפני רב אחד אין לרב אחר להזדקק להם כיון דכבר פסקו להם: ואולם בנידון דידן בודאי נוכל לדייק בתר בי דינא של הרב נ"י חדא דהצד הלז לא רצו לדון לפניו ולא סדרו טענותם לפניו, ובמש"כ הרב כי דבריהם חקוקים בספר פנקס הקהל" הנה גם בזה לא צדקה נפשו עיין חו"מ סימן י"ג י"ח ואין לדיין לקבל טענות בכתב ע' סמ"ע בשם ריב"ש הטעם, ולא הי' רשאי לדון עפ"י כתבם, והרב פילפל בדברי הש"ך סי' י"ז י"ח מהרשד"ם ובאר שבע לענין נוגע או פסול לדין כבר הביא דברי התומים ומוכח כי גם הנתה"מ וקצוה"ח ס"ל כן, וגם שם בסי' ג' העתיק הרב נ"י מצד השני שהוא לא רק נוגע אך הבע"ד בעצמו והרב הביא מחו"מ סוף סי' ל"ז עכשיו נהגו לקבל עדות וכו' כיון שקבלו עליהם ע"כ, הנה מדברי המחבר מוכח רק בעדים אמרינן הכי אבל לא בדיינין וראי' שלפני זה מסיים המחבר וכן לא יהי' דיין בדבר ומתחיל עכשיו נהגו לקבל עדים, ואף שמובא מרשב"א דיינין ועדים מכל מקום המחבר ראה המנהג רק בעדים, וידוע במקום ספיקא דתקנתא מעמידין על ד"ת עיין ב"ש אה"ע ס"ס א' ס"ק כ"א ושם סימן קי"ח ורמ"א ובכ"ד בש"ע, וכן כ' המשל"מ שהבא מכוח תקנה עה"ר, ובפרט לקיים דתוה"ק להורות נוגע פסול לדין. ונראה דבכה"ג שהרב הוא הבעל דין בעצמו כולי עלמא מודים שפסול לדין והבו דלא לוסיף:

בסי' ד' העתיק הרב. רוצה לפסול מצד שונא דפסול לדין וכו' וכתב ת"ל איננו שונא וכו' אפשר שאינני מוחל לו אבל אין לי שנאה נגדו ע"כ, שמעו שמוע והתמהו וישמע אזניו מה שהוא מוציא מפיו, באמרו, שאין מוחל לו ומצינו אפילו בלשון מחילה היינו לאו מחילה גמורה כמו שכתב תוס' שבועות (י"ב:) ד"ה לא, כ' דאינה מחילה גמורה אלא שמקילין לו את הדין וכן כתב תוספ' חגיגה (ה'.) ד"ה הא, מכ"ש באומר שאיני מוחל לו ואין לו שנאה עליו תרתי דסתרי אהדדי ומצינו בברכות (נ"ו) רשע בדידך קיימא וכו' כולהו מחילנא לך בר מברתי' דר"ח, (היינו לא מחיל לך צער בת ר"ח) יהא רעוא דלימסר

האי גברא למלכות דלא מרחמי עלי' ע"כ, הרי חזינן דמה שלא מחל לו עד כמה קיילל לו, ומזה נשמע דאם אינו מוחל לו הוא שונאו איהו בנפשו ופסול לדון אותו:

והנה בעיקר הדין בי דינא בתר בי דינא לא דייקי הובא באחרונים בשם גדולי הפוסקים דהאידנא דלא בקיאי בדיני מותר לדייק אחריהם עי' פ"ת סימן י"ט ומביאים בשו"מ מהד"ג ח"ב סימן קכ"ג הביא דעות הפוסקים כן, ועוד ע"ש, ובלא זה כבר השבתי לשם וכתבתי דהדין עם ראשי הקהל הראשונים שהשכירו את ביהכנ"ס לגבאים "ואין כאן חלילה שום דררא דאיסורא", עי' או"ח סימן קנ"ג רמ"א ס"ז וכל ששבעה טובי העיר מוכרים בפרסום מקרי במעמד אנשי העיר ואין צריך לומר הן או לאו, ושם בטו"ז ס"ק ו' כו' ואפילו בשל כרכים אין איסור אלא במכר שלא יהי' אחר כך ביהכנ"ס אבל אם יהי' ביהכנ"ס מותר אפילו של רבים ליחיד, וכן כתב שם הרמ"א סעיף י"א ודוקא שמורידין אותו מקדושתן, אבל מותר להשאיל ספר תורה לקרות בה אפילו משל רבים ליחיד וכן מסיק שם המג"א וכו', וכן דעת הפוסקים משל רבים ליחיד שרי כל שאין מפקיעין קדושתה כמש"כ בהגה וכו' ושם מג"א ס"ק ל"ז כ' בשם מ"ב שהאידנא שבעה טובי העיר יכולים למכור אפילו בכרכין וכו' וב"י בשם המרדכי ישן ע"כ:

והיינו להוציאו מקודש לחול, אבל הכא בנידן דידן אין דומה כלל למה שהבאנו כי אין כאן כלל שכירות מרבים ליחיד ואין בזה שום הורדה והביהכנ"ס כקדושתה אז כן קדושתה עתה והשכירות הי' רק למען החזקת הביהכנ"ס דלא ליתי לאינצויי, ופה אתנו הגבאים של בית הכנסת כמעט יעמדו לעולם ואין להקולטוס לצוות עליהם על הכנסת הביהכנ"ס רק יתנו להם עוד על החזקת הש"ץ ותיקון בדה"ב, והרי זה דומה למה שאמרו בנדרים (מ"ח.) ואסורים בשל אותה העיר וכו' הרחבה והמרחץ וביהכנ"ס והתיבה והספרים והכותב חלקו לנשיא וכו' ומפרש הש"ס מה תקנתם יכתבו חלקם לנשיא וכו', תניא רי"א אין אנשי גליל צריך שכבר כתוב אבותיהן וכו' משום שקנטרנין הי' עמדו אבותיהן וכו' עי' ר"ן:

ולכאורה קשה איך נתנו לנשיא חלקם בספרי תורות הא אמרינן מגילה (כ"ו.) אין מוכרין ספר תורה אלא ללמוד תורה ולישא אשה עי' ב"ב (ח':) בתוספ' ד"ה פדיון כתב דהוא הדין לפדיון שבויים מותר למכור ספר תורה אבל למידי אחרינא לא, ואיך נתנו ספר תורה במתנה לנשיא ומתנה היא כמכר שם מגילה (כ"ו:) וכן קשה מביהכנ"ס איך נתנו חלקם, ולר"מ אין מוכרים של רבים ליחיד שם וכ"ז:)

אלא ודאי כיון דהאנשים המתפללים שם מתפללים גם עתה ויושבים על מקומם כמקדם וכן משתמשים בס"ת וקורין בתורה כבראשונה אין זה מתנה ושרי לעשות כן, כי לא עשו

רק להפקיע איסורי הנדר והה"ד בנידון דידן אין זה שכירות כי הם לא עשו רק לפנים ולא להרויח מהכנסת בית הכנסת חלילה כי הכל שייך לביהכנ"ס לשלם לשמשים בקודש והשאר יפלו לבדק הבית וכל זה למען השלום:

וגם צד השני גם המה לא למען הרבות זוז במלחמות תנופה ילחמו אך כל זה למען אהבת הניצוח והכבוד ובפרט הרב נ"י דכבודו יקר בעיניו דאם אמרו לו כי הוא נוגע בדבר חרה אפו עד אשר מסר דינו לשמים באמרו "ויתבע עלבונו מיד עורך המכתב" יאמרו נא ישראל, וכי הוא זה דרך ת"ח? הרי בש"ס ב"ק (צ"ג.) המוסר דינו לשמים הוא נענש תחילה ועי' שאמרו בתוס' וחו"מ תכ"ב ומצינו בכתובות (ס"ג:) משום דרב זירא גברא רבה הוא מחניפותו ועוד שם, ואמימר ורעיו לא מסרו דינם לשמים ובע"ז (ג'.) אמרו אומות העולם להקב"ה כי קרוב הוא ושמים וארץ נגעו בעדותן הם, אף כי סטרתי על פיהם בספרי הקטן דברי דוד, אשר פיהם דיבר שוא, ס"ס כביכול נסוג לאחוריו הוא ושמים וארץ, ואמר מכם יבואו ויעידו ולא השמיע ברוגז קולו אליהן:

והנה לו יהיבנא לי' כולי' טעותא כי אמר הרב כי שכירות ראשי הקהלה הקודמים בטילה, ואפילו הכי הסכים כי ילכו לדין לפני בית דין אחר:

אעמיק שאלה מדוע תחת "שליש" רגזה ארץ כי ראשי הקהלה הראשונים ענו ואמרו לכו ונלכה ורב אחד יהי' שליש וכ"א זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד, ועל זה חרה אפו וימטר עליהם בלחומו "סירוב" כי ממאנים בדין תורה, ועי' פ"ת סימן י"ג דגם אם הנתבע רצונו כי גם השליש יהי' נבחר גם מדעת הבעל דין ורצונו בזה בורר לו אחד לא נקרא סרבן מכ"ש ברוצה בזה בורר לו אחד בודאי אינו סרבן:

והבט וראה אם השכירות בטיל או לא עדיין מספקא לי', אבל במה שהתיר הרצועה לילך בערכאות בודאי חילול שם שמים, עי' רש"י ואלה המשפטים כתוב שהמביא דין ישראל לפני ארמיים מחלל את השם ומיקר שם אלילים להשביחם וכו' ע"כ:

והנה איתא באבות פרק ב' כל המחלל ש"ש בסתר נפרעין ממנו בגלוי וכו' ועל זה ירמזון מילין אלו עי' (קידושין מ'. סוטה ג'.) תניא הי' רבי מאיר אומר אדם עובר עבירה בסתר והקב"ה מכריז עליו בגלוי נלמד מסוטה עיי"ש, ושם ז' דרש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכינה שרוי' ביניהם עי' רש"י ז"ל שלא יהא הוא נואף והיא נואפת לא זכו אש אוכלתן דמחללין שם י' ה', וזה כל המחלל שם שמים בסתר היינו באיש ואשה שמזנים ומחללים שם יו"ד ה"א בסתר נפרעין ממנם בגלוי, ובזה יש לומר ורועה זונות יאבד הון, ודרשו בעירובין (ס"ד.) מאבד הונה של תורה רש"י כבודה של תורה והיינו מי שהוא מחלל

שם שמים כמו זונות זה מאבד כבודה של תורה, ובנותן יד לילך לערכאות כהאי גוונא מחלל שם שמים ומאבד כבודה:

וכרוזא הנני קורא בחיל לא בחיל ולא בכח כי אם בקול דממה דקה המתהלך בתוך הקן קן קולמסא, וקולי אל שני הצדדים הנאהבים והנעימים הי"ו, וכך אני אומר אל נא אחי תרעו, אל תלכו בחקות העמים ליקרב משפט ד' לפניהם, כי קול "דמי" אחיכם צועקים כי שני הצדדים כסף בחוצות ישליכו וכסף למכביר פזר יתנו לעורכי דין ושניהם גם יחד יקחו מקופת הקהל ומתלא אמרו בין חייתא למחבילתא אזיל ברא דעלובתא, לא לעזר ולא להועיל כי אם לבושת וגם לחרפה אחריתם, ואתם ידעתם את האיש ואת שיחו כי לא לאמונה גבר בארץ ואתם תראו כי כל עמי איירופא נושאי דגלה של תורתנו הקדושה וינשאוהו וינטלוהו על גפי מרומי קרת, ומעתה בראותם יחד כי תגישו עצמותיכם לפניהם הלא יניעו ראשם ויאמרו בזה לכם לעגה לכם כי כל העמים מתורתם תלמדנה ואתם לא תבינו משפטה ותלכו לדרוש בערכאות להגיד לכם חוק ומשפט, וידעתי כי יש דרך ישר לפניהם ואם תאבו ושמעתם אז טוב הארץ תאכלו וטוב לכם בזה ובבא.

והעושה שלום במרומיו הוא יעשה שלום אכי"ר אסיים ודו"ש בכוח"ט:

סימן קכט

עוד בענין הנ"ל. מאז נשלח אלי קונטרס מק' אנטווערפען, תוכו רצוף דברי ריבות ואש מתלקחת בין הרה"ג מהר"מ ראטטענבערג ועמו ראשי הקהל החדשים בדבר השכירות ביהכנ"ס מאת ראשי הקהלה נ"י הישנים ומצד הב' הם הגבאים של ביהכנ"ס מהם מראשי הקהל שעברו ועמהם המתפללים שם, וע"ז השבתי מילין כיד אלוקי הטובה עלי על פי דתוה"ק, ולבבי ידמה כי כבר שפך הרב נ"י כל חמתו ודברי תורה שלו אולם עתה נוכחתי לדעת כי עוד תורתו בלבו היתה ועתה חכמתו בחוץ תרונה השנות אותם בעתון נקוב בשם יידישע בלעטטער נומר 1 ובקראו שמו של תשובתו מחאה שלו ועליו יסבו בלכתו תשובות הג' הי"ו אליו:

והנה אחרי אשר החלותי תת תשובתי על הראשונות מעתה ההכרח יאלצוני לדרוך באיתן קסתי קסת הסופר לצאת לקראת נשק לענות על רב על שאלתו או תשובתו האחרונה כמאמרם ז"ל המתחיל במצוה אומרים לו מרוק עי' תוספ' חולין (כ"ט.), ועוד לא יצא מפי דבר זכרון לפני יהי' באמרם ז"ל (חגיגה ט"ו: מו"ק י"ז.) כי שפתי כהן ישמרו דעת וגו' כי מלאך ד' צבאות הוא, אם הרב דומה למלאך ד' צבאות תורה יבקשו מפיו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו, ובאמת מי יוכל רב או צורב להתפאר כי הוא כמלאך ונראה

דידוע מה אומנתו של תלמיד חכם בעוה"ז להרבות שלום, ואמרינן בזבחים (קט"ז.) ד' עוז לעמו יתן פתחו כולם וכו' ד' יברך את עמו בשלום ומנחות (צ"ט:) ביטולה של תורה זה יסודה עי' רש"י ומגילה (ג'.) כי שר צבא ד' אני וכו' אמש בטלתם וכו' עתה באתי דביטלתם עסק התורה ולא למדתם, וזה אם הרב דומה למלאך שאמר שר צבא אני והוכיחם על ביטול התורה כן היא עוסק בקיומא יבקשו, ואם לאו שהוא עוד מבטל התורה ע"י מחלוקת שהוא השלום יסוד קיומא אל יבקשו וכו':

ומעתה נבוא למצה עומק הדין ואני אעביר כל טובי על פני המחאה של הרב נ"י מה שיש לעורר על דבריו ואם המה נאמרים באמת עפ"י דתוה"ק או לאו וזהו החלי:

בשבו"י ח"ב סי' קמ"ג כתב להלכה וזה לשונו לכאורה ביד טובי העיר לעשות כל דבר כרצונם אעפ"י שלא הי' מנהג מקדם וכו' וגם במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי וכן הוכחתי בספרי תוה"ש שאלה א' שכן דעת רוב גדולי עולם, ואפי' יחיד שביררו מה שעשו עשוי, וכ"כ המרדכי פ"ק דב"ב וכן מבואר בש"ע חו"מ סימן ב' וכן פסק הב"ח וכו' עי"ש, ומעתה בנידן דידן יש לנו עמוד של בחל לסמוך עליו ונפל ממנו המחאה, ומש"כ בטענה א' אולם לא נסמוך על זה לבד ונדבר על רמ"א חו"מ סימן ב' הוא מביא דעת החולקים על הראשונים וז"ל אבל אין רשאין לשנות דבר במידי דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי מ"מ הולכין אחר מנהג העיר וכל שכן אם קיבלום עליהם לכל דבר ע"כ, והנה מדברי רמ"א במה דמסיים וכ"ש אם קיבלום וכו' מוכח לטפויי קאתי אף דלא הי' מנהג מקדם:

והנה ב"המחאה" הביא דברי הנוב"י חו"מ סי' כ' הביאו פת"ש דכתב דמנהג היינו דבר השכיח ונעשה הרבה פעמים, ואני תמה על הנוב"י מדוע לא הביא דברי רמ"א סימן קס"ג ס"ג כ' הולכין אחר מנהג הקבוע בעיר שעשו כן ג"פ, ובמה שכתב הנוב"י דבר השכיח דידוע דכמה מקומות בפוסקים דבר שאינו מצוי לא הוי מנהג לדוגמא עי' ש"ך יו"ד סימן ק"צ ס"ק ג' שמ"ה שצ"א טו"ז סי' ס"ז טו"ז או"ח תס"ז חו"מ סימן של"א ועוד בכמה דוכתא בש"ע והנה אם נאמר כמו המחאה דתיקנו דבר חדש ושלא הי' מנהג מקדם והמה תקנוהו מ"מ שפיר עבדו דאמרינן ביבמות (ע"א) בתוס' ד"ה והני ותוס' ע"ז (כ"ז) ד"ה אלמא ותוס' פסחים (ב'.) בנדרים הלך אחר לשון בני אדם דוקא דידוע לשון בנ"א אבל באין ידוע למד מקרא על נדרים ע"ש. וגם כאן נאמר באם אין מנהג אנו למידין זאת מקרא מביהמ"ק ראשון עי' מלכים י"ב ה' ויאמר יהואש אל הכהנים כל כסף הקדשים אשר יובא בית ה' כסף עובר וגומ' כל כסף אשר יעלה על לב איש וגומ' יקחו להם הכהנים וגומ' והם יחזקו את בדק הבית וגומ' ע"ש:

ועתה שמעו עמי בינו זאת כי לא הי' מנהג זה מקדם והי' רק איש אחד ולא הי' מטעם דינא דמלכותא דכבר כתב הר"ן בנדרים (כ"ת.) דרק מלכי אוה"ע אמרו כן דאי לא יגרש אותנו מן הארץ אבל במלכי ישראל לא אמרינן כן ע"ש, ולקח את הכנסות מכל מה ששייך לביהמ"ק כמו בשקלים שהי' נותנים וכל הכספים אשר נדרו ונדבו ונתן הכל לכהנים ועליהם לחזק את בדק הבית, וכמה רווחא הי' לכהנים מזה וכמה הפסד הי' לכל אנשי ישראל שהי' צריכין לשקול שקלים לקרבנות וכל הוצאות שהי' נחוץ להוציא בביהמ"ק, ונמשך זה המסחר עד כ"ג שנים למלכות יהואש ולפי הנראה הכהנים לא יצאו ידי חובתן בתיקון בדק הבית ע"ש בקרא מפורש יצא:

ומעתה צא ולמד, אם במקדש שקדושתו קדושת עולם והקדשות הם קדושים מדאורייתא והוצאה מרובה היתה שם ועשה יהואש הוא לבדו מכ"ש בביהכנ"ס דילן והקדשות שלנו חולין הם וליכא פסידא כולא האי לעם ד' הדרים שם בודאי היו יכולים להשכיר לגבאים כל הכנסות עבור תקון בדה"ב לבד, וידוע מאו"ת ק"נ כופין בני העיר זה את זה לבנות ביהכנ"ס ומה לי לבנות ומה לי לתקן מחויבים כולן בזה ובחו"מ סי' קס"ג מוכח מרמ"א אפילו מועט כופין את המרובים ואפילו בענין מסים שלא הי' מנהג מקדם אין יכולים לתקן אבל בשכירות ביהכנ"ס הי' יכולים להשכיר כמו בבית המקדש:

ומה שנוגע ליסודי התורה ללמוד תורה לנערי בני ישראל בזה מחויבים כל אנשי העיר עיו"ד סי' רמ"ה כל עיר שאין בה מלמד תינוקת וכו', והנה הרמ"א כתב אבל אין רשאים לשנות דבר ואמרתי אחכמה לדעת להבין תיבת לשנות דבר, ומצינו ראינו בש"ס ע"ז (ו'.) הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור שחור וצבעו אדום וכו' זה שינוי עי' רש"י, וב"ק (צ"ג:) עצים ועשאן כלים כר"א בוכאני דהיינו שיפן, צמר ועשאן בגדים נמטי ושם (צ"ו:) לבינתא ועשאן עפרא כל זה הוי שינוי כי תתהפך כחומר תותם ופנים חדשות בא לכאן, וכן גבי מסים דמביא הנוב"י דלא הי' לוקחין מס מן בתים ועתה שמו עליהם ראשי הקהלה לתת מסים מן בתים זהו דבר חדש ושינוי הוא:

אבל זה שאנו דנין עלי' אין ראוי' לקרותו שינוי ודבר חדש כי גם עד עתה שלמו בעלי המקומות מביהכנ"ס לראשי הקהל היינו להממונים מראה"ק ועתה ציוו ראשי הקהל שהממונים המה הגבאים הם יקבלו את הסכום והרי זה דומה למש"כ הר"ן בנדרים (מ"ה:) כיון שעיקרו של דבר מתברר גם האידנא ואחר כך יתודע המועט לא שייך לומר דהוא מטעם ברירה ואין זה ראוי לקרותו ברירה גמורה ולכן אף דבעלמא ל"ל ברירה בזו אית לי' והכא נמי בענין זה כמעט כל הדבר עומד כמו שהי' ואין זה נקרא שינוי כלל:

ועוד הא ראה"ק המה שליחי הקהל לכל דבר ואמרינן בגיטין (כ"ט) באם נתן גט ביד שליח וא"ל הולך גט זה לאשתי יוכל לעשות שליח אחר למסור הגט לאשתו וכן פסק באה"ע סי' קמ"א בשם גדולי הפוסקים ולא הוי שינוי מכ"ש הכא דראשי הקהל מינו שליחים הגבאים כי המה יקבצו לנקבציו מעות ביהכנ"ס לא הוי שינוי כלל ומזה ציוו דישלמו למשרתי בקודש והשאר לבדה"ב וגם עד עתה הם הי' עושין כן, ומש"כ רמ"א ואין לשנות בדבר דאיכא רווחא להאי ופסידא להאי עי' ב"מ (ס"ט.) יהיב לי' פלגא רווחא ושם ב"מ (ק"ה) ואי א"ל הב לי פלגא דרווחא מו"ק (י"ד.) כי פליגא להרויחא עי' רש"י רוצה להרויח יותר ע"ש:

היוצא לנו מזה ריות נקרא היינו מה שאדם משתכר ויש לפניו יותר ממה שהי' לו עד עתה ופסידא היינו דזולא סחורתו מהקרן ויש לו היזק עי' ב"ב (כ"ה.) פסיד פירא דרב דימי בכורות (ל"ז.) מאי אפסדתך עי' רש"י מעתה נבין פסידא להאי ורווחא להאי היינו דנותן לזה רשות למכור יינו ולהשני יצוה שלא למכור יי"ש שלו בעל היין נתעשר תיכף כי רבו הקונים ובעל היי"ש מדולדל כי אין לו למי למכור וכן במס זה יתן כפליים ובעבור זה השני לא יתן כלל היינו רווחא להאי ופסידא להאי אבל הכא לא יגיע הרווחא לבעל המקומות דגם בלא זה לא ישלמו בכל השנים שוות רק ישלמו לפעמים יותר ולפעמים פחות כפי העת ועי' תוספ' ע"ז (י"ג.) ואנכי ידעתי מפה, וגם פסידא לא הגיע מזה תיכף לאנשי העיר כי לא הניחו מס חדש בעבור זה וגם עתה לא נחוץ לתת מס חדש כי יוכלו ראשי הקהלה לצמצם מעט בהוצאות ושקל ישקלו הוצאות כנגד הכנסות והבן:

ומה שכותב הרב נ"י הנ"ל בה "מחאה" אני לא הייתי באותו מעמד וכו' והסכימו להשכיר את בית הכנסת וכו' ומסיק דסמ"ע ומהר"ם אלשקר ותת"ם הסכימו להלכה דבני העיר יכולים לעשות תקנה בלתי דעת הרב דהכא כולם יודו דהסכמת טובי העיר בלתי דעתי בטילה ומבוטלת מטעם חוקי המדינה ותקה"ק ע"כ המחאה, והנה לדברי רמ"א בסי' רל"א דמסיים מיהו אם ליכא הפסד לאחריני יכולים לתקן מה שירצו וכאן לדברינו לא הי' תיכף שום הפסד לאחריני ואין טענתו טענה, אולם נדבר כפי סברתו ונראה להביא ראי' לדברי מהר"ם אלשקר מקידושין (דף ע"ו:) אושפיזיכנו דר"א ב"א גיורא הוי והוי קא מנצי איהו ורב ביבי מר אמר אנא עבידנא סדרותא דמתא וכו' אתא לקמי' דר"י וכו' הלכך רב ביבי דגברא רבא ליעיין במילי דשמיא ערש"י ומר ליעיין במילי דמתא שאר צרכי צבור לדבר הרשות, לטרזינא, עי' ברכות (נ"ו.) לכורא פתיא לאגלי אפא עי' ב"ב (ח'.) ואי אמרת דבתקנה צריכין לחבר העיר ואי לא התקנה בטילה א"כ

מאי א"ל ליעיין מר במילי דמתא הא גם זה צריך לחבר העיר אלא ודאי דלא צריך לי' ויכול לתקן בלתי דעתו:

והנה לסברת המחאה דאמר דלא ידע על מה קרא לו לבית הועד של ראה"ק ומשו"ה לא בא אינו טענה, עי' כתובות (צ"ד.) והביאו החת"ס בחו"מ סי' קט"ז אם הי' בעיר איבעי' לי' למיתי ותו"מ סי' קע"ו ברמ"א ובפרט בקראו לו זקני עירו, ועוד יתרה עשה ששמע ושתק ואמר אח"כ אמתלא ואינו טענה, היכי דשמע ושתק לא יוכל אח"כ למחות עי' חו"י הובא פ"ת סי' רל"א וב"ב (קל"ת.) שתק ולבסוף צווח כולי עלמא לא פליגי דקנה עי' חו"מ סי' רמ"ה ומה שאמר דהסכמה בטילה בלתי ידיעתו מטעם חוקי המדינה ע"כ, על זה אני אומר כי אם ילך בזה בערכאות לבטל מטעם זה הוא הרים יד בתורת משה ובתלמוד ובחכמי ישראל ומיטעא טעי הוא סובר מטעם חוקי המדינה היינו כי דינא דמלכותא דינא אבל לא כן, דרק לענין מסים וארנינות או מטבעות וקרקעות אמרי' דדינא דמלכותא דינא אבל לענין שאר דברים לא עש"ך יו"ד ס"פ קס"ה וחו"מ ס"ס ע"ד ואפילו לחולקים וס"ל בכ"מ אמרי' דד"מ דינא אבל היכא שהוא נגד דתוה"ק בודאי לא אמרינן דד"מ דינא דא"כ בטלת דין חוקי תוה"ק, וכבר שפך סוללה ש"ך חו"מ סי' ע"ג על רמ"א חו"מ שס"ט ועיין תו"מ פ"ח רמ"ת מה שהביא מזה מראשונים ואחרונים ואם כן גם לפי דעתו הר"מ אלשקר ודעימי' ס"ל דלא בעי חבר העיר אסור לו לילך בערכאות לבטל את השכירות מפני שלא הי' שם בבית וועד הקהלה והבן:

טענה ג' במחאה כתב המשכירים הי' השוכרים ונמצא לעצמן השכירו' וכו' וכו' ואין במעשיהן כלום, יש לדון בזה מאי קסבר אי משום חשדא לא הי' רשאין לקנות לעצמן ע"ז נוכל לומר דברבים ליכא חשדא (ע"ז מ"ג דף ב' גיטין מ"ו.) רבים שלשה עי' נזיר (דף א') והאי דקאי גבייהו הא תלתא והוה לי' ספק טומאה ברה"ר ונוכל לומר כי היכא לענין איסור לא שייך חשדא ברבים הה"ד בענין ממונא, ומה דשנינו בשקלים פ"ג אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות וכו' לפי שאדם צריך לצאת וכו' זהו מעלה עשו במקדש וחומרא בבית ד', ומאי דאמרינן גבאי צדקה שאין להם עניים וכו' (כב"ב ח': ב"מ ל"ד:) התם שייך חשד דלא הוי אלא שנים ועי' טו"ז יו"ד רנ"ז מה שמתרץ עוד בזה, ואפילו נימא דגם ברבים שייך חשדא לענין ממונא דרק באיסור דחמיר לא נחשדו אבל בממון דקיל נפשו של אדם חמדתו ונחשדו מ"מ הכא נוכל לומר דלא נחשדו כמו שכתבו תוס' ע"ז (י"ג:) ד"ה והרועין בהמה דוקא שלהן אבל של אחרים לא דאין אדם חוטא ולא לו, עי' תוס' ב"ק (ע"ט:) ד"ה אין וצ"ע ע"ש, וא"כ הכא דשכירות ביהכנ"ס לא הי' עבורם רק לטובת ביהכנ"ס לבד אמרינן חזקה אין אדם חוטא ולא לו ואפי' יהי' להם הנאה מועטת

משכירות זה מ"מ אמרינן חזקה אין אדם חוטא ולא לו וראי' מב"מ (ה':) רש"י ד"ה דידי כ' אבל רועה בהמות אחרות בשכר בשביל הנאת אחרים אינו חוטא וכו' ע"ש, וההה"ד הכא אמרינן שפיר דלא נחשדו ומהני שכירתן:

אכן שם בהמחאה טענה ג' מסיים ועוד מטעמא אחרינא השכירות בטילה' מחו"מ קפ"ה ס"ב כתב אין שליח יכול לקנות לעצמו וכו' אין רשות וכו' או להשכיר לעצמן, והגאון מדענענבורג נ"י הביא מירושלמי בקני לעצמן לא מהני והוי קזכי מימינו לשמאלו וכו', והנה מחו"מ קפ"ה הש"ך הביא יש חולקין דקנה שליח, מהרי"ט ון' לב ותשובת הגאונים, ובר מן דין ידוע תשובת הרא"ש כלל ו' דדבר הנעשה ברבים אינם יכולים לחזור וא"צ קנין, וכ' שבו"י ח"ב סי' קפ"א במדינתינו אלו נתפשט המנהג כרמ"א חו"מ סי' כ"ב דדברי הקהל א"צ קנין עי"ש סמ"ע ס"ק י"ב בשם הראשונים ולכן דכל הטעם דשליח לא קני דאמרינן מאן שם לך ממי קבלית המכירה זו לא מב"ד וכו' וכאן לא צריך קנין דליקני לי' רק באמירה בעלמא:

ועוד לפי דברי המחאה סופר ומונה בהוועד של הקהלה היו ט"ו אנשים ג' שתקו ואחד מערער נשאר י"א משכירים ולפי קוי הנרשמים היו ה' גבאים ונשארו ששה אנשים שלא היו גבאים והמה מסרו להשוכרים את ביהכנ"ס כבסי' כ"ב דסגי בג' טובי העיר ע"ש וא"כ קנו השוכרים מהם ושכירתן קיימת, ועוד דאמרינן ב"מ (כ"ח:) שם דמיהן ומניחן ע"ש ותקשי לן בין למ"ד משום חשד לא יקנה לעצמו ובין למ"ד דבעינן הקנאה מאחר איך אמרי' כאן שם דמיהן ומניחן. אך כבר הק' כן תוס' פסחים (י"ג.) ד"ה מאי וז"ל והא דאמר גבי מציאה שם דמיהן וכו' ותירץ התם ליכא חשד שהרי הוא מחזיר את האבידה ואם כן הוא הדין הכא דאותן האנשים המה משתדלים לטובת הביהכנ"ס לרומם בית אלקינו להגדילה ולפארה בודאי אין כאן חשד וגם קנו בעצמן כמו במציאה, ועוד דאמרינן בנדרים (ל"ד:) אמר רבא היתה לפניו ככר של הפקר וכו' וכ' הר"ן אף על גב דד' אמות של אדם קונות בכל מקום הכא שאני וכו' גלי אדעתי' דלהקדש ניחא לי' דליקני לדידי לא ניחא לי' עי' ירושלמי פיאה פ"ד הל"ב, ומה שיש להעיר על דברי הר"ן כתבתי במקום אחר וכו' ומצי למיעבד הכי ואם נטלה לאכילה מעל ע"ש:

ואם כן גם כאן המשכירים והשוכרים הקדישו הכנסות של בית הכנסת רק לצורך בית הכנסת ולא יצא החוצה לשום דבר אפילו לת"ת רק לבדק הבית דעפ"י הדין שייך להם כמו מותר עולה וכו' עי' שקלים פ' ב' בודאי קנה הקדש, וגם אם השליח הי' אומר דקונה קרקע זו להקדש ג"כ הי' מועיל דהוא הקנה זאת להקדש, וגם בנידן דידן כל שלא שכרו עבורם כלל רק הכל להקדש ולטובת בית הכנסת בודאי מועיל השכירות:

והנה יותר לא ראיתי מה שנחוץ עוד להשיב ואם יעיינו ת"ח בשים שכל ובאמת יראו שכנים דברינו וקם השכירות ביד מנהיגים הראשונים, יאמר ד' לעמו ישראל כי יקראו איש אל רעהו לשלום כי אז יש תקוה על זאת כי ישועה קרובה לבוא ושלום מאת ד' ישפות לנו אכי"ר וגמ"ט לכולנו יחד:

בעה"ח יום ו' עש"ק ברכה א' תרצ"ג פה ק"ק סטניסלאב. דוד הלוי איש הורוויץ אבדפ"ק סטניסלאב והגליל יע"א:

סימן קל

ב"ה יום ה' שמיני ב' י"א למב"י תר"ץ לפ"ק סטניסלאב. בימי הספירה יעלה הפורץ ואחריו משיחו מהרה במו"ץ ויקבצנו מארבע כנפות הארץ ובתוכם כבוד ידידי ש"ב הרב הה"ג חריף ובקי משנתו רב ונקי ירא ד' מושלם במעלות ובמדות כש"ת מו"ה נפתלי הירץ נ"י באמבאך ראבד"ק סאמבאר יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני תוכו רצוף פלפול יפה אף נעים ומסיק שמעתתא אליבא דהלכתא. אולם אנכי חשבתי דרכי מה שמצינו במס' סנהדרין (ו':) ובחו"מ סי' י"ב אחד קשה וא' רך דיכול למנוע מהדין אי מצינו ג"כ זה באו"ה אי יכול לעשות כן מבלי הוגה דעות בזה ונראה כי בחולין (ל"ט:) אמרו מעשה בקסרי ולא אמרו בה לא איסור ולא היתר משום כבודן דרבנן ור"א וכו' ע"ש וביבמות (ס"ה:) דאמרו דלא השיבו לר"א משום יקרי דבי קיסר וכן ביומא (ע"ג.) כה"ג ע"ש ובגיטין (י"ד:) אי הכי שפיר עבדת ובעירובין (י"א:) אמר לי' ר"ש אי משכחת להו לבי ריש גלותא לא תימא להו ולא מידי מהאי מתניתא דכופה וכן היא שם בעירובין (ל"ט:) וכן היא ב"ק (צ"ח:) אמר"ח כי לא תימרו להו, והנה בנדרים (ס"ד:) אמרי' מ"ט דר"א אמר"ח דאמר קרא כי מתו כל האנשים וכו' מכאן שפותחין בנולד ושם (ס"ה.) תניא המודר הנאה מחבירו אין מתירין אלא בפניו וכו' וי"ל במדין נדרת לך והתר נדרך במדין דכתיב ויואל משה ואין אלה אלא שבועה ע"כ:

וצ"ע איך למדין מזה לירושלמי הובא תוס' מו"ק (כ':) דאין למדין מקודם מתן תורה ואיך למדין מזה ונראה לפי"מ דאמרי' בשבועות (ל"ט.) שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה לא תשא בסיני וע"ש בגמרא ונראה דרמזו ג"כ בזה שכבר החזיקו בזה עם אוה"ע וחמירא בעיניהם שבועה כמו שמצינו אברהם עם אבימלך ויצחק ואבימלך עשו ויעקב פרעה עם יוסף מש"ה כיון דגם קידם מתן תורה החזיקו כל העולם באיסור שבועה מש"ה למדין וע' משל"מ פ"י מהל' מלכים דמביא פלוגתא אי ב"נ מחויב בל יחל בשבועה בשם

ירושלמי וע' ע"ז לג'.) ברש"י דיעקב הי' לו עוד דין ב"נ ומסתמא עד מתן תורה ואפ"ה צוה הקב"ה למשה להתיר לו שבועתו ומוכח מכאן דב"נ מחויב לקיים שבועתו ובעי היתר: וכן יש להעיר מכתובות קי"א וא' שהשביע הקב"ה את אומות העולם שלא ישתעבדו בהן בישראל יותר מדאי ואי נימא דאין ב"נ מצווים על בל יחל מה זה מועיל השבועה בהן, והר"ן בנדרים שם בשם תוס' דנודר ע"ד חבירו בדיעבד מותר ובפרט בצורך מצוה כצדקי' בנבוכדנצר מתירין אפילו לכתחילה וכן פסק רמ"א יו"ד רכ"ח בשם ריב"ש וטו"ז קהה בזה וש"ך מביא קושיא ג"כ בשם ריב"ש ועט"ז א"כ למה ציוה ד' למשה שילך ליתרו להתיר לו הא הי' מציה ע"ש ונראה דוקא גבי צדקי' התירו לו סנהדרין משום מצוה דידעו בטח דנבוכדנצר לא יתיר לו השבועה כדי שיבזו אותו אבל גבי יתרו הי' צריך תחילה לשאלו אם יתיר לו לשוב מצרימה דמה היזק יגיע לו מזה ויוכל להיות דיתרצה לו ולמה יתירו ד' ובפרט דהקב"ה יודע מחשבות וידע דיתרו יתרצה לזה ואם הי' יתרו ממאן להתירו הי' אח"כ הקב"ה מתירו בלא דעת יתרו משום דהי' במקום מצוה והבן:

ויש לעיין היכא דנשבעו הרבה אנשים שיהיו בעצה אחת ובזמן שיקראוהו לילך עמהם ולהחזיק יחד, אי שרי למיעבד טצדקי כי יסתר מהם שלא ימצאוהו בזמן שיקראוהו ולא הוי בזה כעובר על השבועה, ונראה כי אמרו ז"ל סנהדרין (ק"ט:) אמר און בן פלת אשתו הצילתו וכו' א"ל מאי אעביד הואי בעצה ואישתבעי להו להיות בהדייהו ורש"י ד"ה הואי כ' אני הייתי עמהם בעצה ונשבעתי להם שאם יקראוני אלך עמהם ע"כ ומסיק הש"ס דעשתה בערמה היא ובעלה כדי שלא ימצאנו ויברח להחבא והיא ישבה על הפתח ותנצל נפשו הרי דשרי לעשות כן:

והנה היכא דמן הדין לא הוי שביעה כלל כגון שהיתה בטעות והשבועה היתה דוקא אם הי' כך ונמצא שלא כן הי' ובודאי שפשיטא דלא חל השבועה מ"מ מצינו דמפני חילול השם החזיקו במעוז השבועה כמו דאמרי' בגיטין (מ"ו.) ורבנן כיון דאמרו מדרך רחוקה באו לא חלה השבועה עלוייהו כלל והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם ע"כ הרי דשייך חילול השם אף דמה"ד לא תלה כלל אולם יש לומר דוקא לנגד עמים רבים אם נשבעו אף דלא חלה מחויבים לקיימה מפני החילול השם אבל יחיד נשבע נגד יחיד והי' בטעות ליכא תה"ש ואינו מחויב לקיימה, אבל מצינו גם בזה שייך תה"ש כמו שמצינו בע"ז (כ"ת.) ר"י חש בצפידינא וכו' אישבע לי' דלא מיגלח וכו' למחר נפיק דרשה בפירקא ופריך והאיכא חה"ש ומשני דגלי' לה מעיקרא ע"כ הרי דשייך חילול השם שלא לעבור אפילו נגד אחד אכן יש לומר דוקא נגד נכריים שייך חילול השם אבל נגד ישראל לא שייך חילול השם אבל מצינו גם נגד ישראל שייך חה"ש אפילו בדברים

קטנים נגד שבועה כמו דאמרי' ביומא (פ"ו.) ה"ד חיה"ש כגון אנא וכו' ע"ש וביו"ד רמ"ב יש מי שכתב שאסור להחכם להתיר שנראה לרבים שהתיר דבר האסור ועש"ך שאם הודיע לשואל טעמו ונימוקו עמו וכו' מותר וכה"ג לאו כ"ע דיני גמירי:
ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה ושלום רב לאוהבי תורתך.

סימן קלא

ב"ה אור ליום ועש"ק ויקהל כ"ו אדה"ר תרצ"ב סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי בחד"ת מושלם במעלות כש"ת מו"ה יצחק הלוי נ"י ראזענבלאט האב"ד דעיר וק"ק סקאלאט. יקרת מכתבו הגיעני ואני עמוס הטרדות ופניתי היום להשיבהו דבר. אודות אשר נמצא בקהלתו אנשים מוליכים לשחוט להשיבי"ם שבכפרים כי המה יקחו מחיר שחיטתם פחות מבעיר ועי"ז גרמו בניזקין הכנסת העיר הרבה מאוד ולא יוכלו הקהל לכלכל רבניהם והשובי"ם והת"ת כמשפט כאשר מלפנים וכת"ה פילפל בחכמה כי המוליכים עוברים על לא תשיג ועי"ז גם השובי"ם בכפרים מסייעים ידי עוע"ב:
והנה ראיתי בדע"ת סי' א' סעיף נ"ח מביא מד"ק דפקפק אי שייך מדינא הש"ג אצל שובי"ם דמחויבים לשחוט בחנם משום מה אני בחנם ע"ש ולדידי נראה מהש"ס מפורש דהי' רגילין ליטול שכר שחיטה מב"ק (צ"ט:) טבת אומן שקלקל חייב וכו' כאן בחנם כאן בשכר וכו' הרוצה שיתחייב לו טבח יקדים לו דינר וב"מ (צ"ז.) מקרי דרדקי שתלא טבחא ואומנא וספר מתא כולהון בעידן עבידתייהו כשאילה בבעלים דמו ע"ש, ומוכח דמקבלי שכר מיירי (ע' חו"מ סי' שמ"ו סי"ב וב"ב כ"א: ב"מ ק"ט.) מקרי ינוקי שתלא טבחא ואומנא וסופר מתא כולהון כמותרין ועומדין נינהו ערש"י דאם קלקלו מסלקו בלא אתרייתא דהיא פסידא דלא הדר ומוכת דמיירי במקבלי שכר דמקרי ינוקא בודאי שרי לקבל שכר שימור כנדרים (ל"ז.) וע"ש ב"ב (כ"א.) מוכת דמקבלי שכר, שתלא נוטל מחצה בפירות ב"מ (ק"ט.) ואומנא מקיז דם זה הוא הגרע בקידושין (פ"ב.) ורש"י שם שאוכל עם המקיזין סעודות גדולות סופר מתא כותבי שטרות כתוסי הוא נוטל שכר ככתובות (י"ט:) זימנין דמשהי לי' אפשיטא דספרי רש"י שעל הלוה ליתן שכר הסופר ע' ב"ב (קכ"ז:) כן במשנה וא"כ אם הסופר לא דק בשטר היא פסידא דלא הדר וכ' תוס' תמורה (י"ז:) דבלישנא דשטר דייקי יותר מלשון המשנה וא"כ גם טבחא מיירי במקבלי שכר ולא שייך הכא מה אני בחנם דאמרינן בנדרים (ל"ז.) ר"י ס"ל שכר פיסוק טעמים שרי ליטול שכר כי לאו דאורייתא ומוכח דאם יש עם דבר שהיא דאורייתא עוד דבר שהיא דרבנן כמו פיסוק טעמים עם מקרא שרי ליטול שכר וא"כ בשחיטת בהמות שהיא

מה"ת יש עוד בדיקות הריאה שהיא דרבנן מטעם מיעוט המצוי כש"ך יו"ד סי' ל"ט סק"ג שרי ליטול שכר וכן בעופות ל"מ למ"ד אין שחיטה לעוף מה"ת בודאי שרי ליטול שכר אלא אפילו למ"ד ישל"ע מה"ת ע' יו"ד י"ג נמי שרי ליטול שכר דאמרינן בחולין (כ"ח) ר"א מלמד שנצטווה משה וכו' ועל רוב אחד בעוף וכו' ע"ש בתוס' וביו"ד סי' כ"א פסקינן לכתחילה לשחוט ב' הסימנין גם בעוף ובסי' כ"ב גם הווירידין ובדבר שהיא דרבנן שרי ליטול שכר:

ונראה גם לימול תינוקת לא שייך לומר מה אני בחנם וב"מ שם (צ"ז) שתלא טבחא ואומנא פירש"י מקיז דם ושם (ק"ט) פירש"י מוהל תינוקות ומוכח דמיירי במקבלי שכר וכן מוכח מהרמב"ם פ"ו דשבועות הל"ט כיצד והוצרכו בני אותה העיר ללמוד תורה או למי שימול את בניהם או שיזבח להם הרי"ז נשאל וכו' ועושה מצות אלו ונוטל שכרו ע"כ הרי דהזכיר שחיטה ומילה ונוטל שכרו ושם בראב"ד הובא טו"ז יו"ד סימן רכ"א ס"ק מ"ב והא דכ' הרשב"א בתשו' והובא ברמ"א יו"ד רס"א ויש מוהל ואינו רוצה לימול אלא בשכר יש לב"ד לגעור במוהל זה כי אין זה דרכן של זרע אברהם וכו' ע"ש זה לא כתב מטעם שמחויב מה שאני בחנם רק מטעם תקנת חכמים והנימוס והיושר כמו שמצינו באה"ע סימן ע"א באינו רוצה לזון בניו יתר על שש יש לב"ד לגעור בו ומכלימין אותו כי הוא מצוה מתקנת חכמים ככתובות (מ"ט:) ע"ש וההה"ד הכא ונקיט זרע אברהם שהם מרחמין על הבריות ע' ביצה (ל"ב:) וכ"ד בש"ס וביבמות (ע"ט.) גומלי חסדים והיינו שעושין חסד למי שאין לו ואברהם אבינו מל בתנם ואת הנפש אשר פשו בחרן מ"מ לא מטעם מה אני בחנם והטעם בזה דמותר ליטול שכר למול במי שיש לו לשלם כיון דאיכא בצרכי מילה דיכולין לעשות ע"י אחר כגון דנותנין איספלנית וכמון ועוד יוכל לקבל שכר, היוצא לנו מזה דודאי שייך הש"ג אצל שו"ב וכמו שהעלו האחרונים:

ואולם בנידון דידן אי שייך הש"ג בכה"ג שמוליכין לעיר אחרת לשחוט והביא כ"ת בשם דברי חיים ואחריו החזיקו האחרונים בודאי צריכין אנו לקבל דבריהם, אבל אם לדין כבר השבתי לק' קנעניטש והבאתי דברי הסמ"ע חו"מ סי' שפ"ו מה שהביא כת"ה ומש"ם ולא מוכת כן דזה יהי' הש"ג ויורד לאומנות חבירו כקידושין (כ"ח.) מכות (כ"ד.) לא עשה לרעהו רעה שלא ירד לאומנות חבירו וסנהדרין (פ"א.) ואת אשת רעהו לא טימא שלא ירד לאומנות חבירו והיא השגת גבול, מכל אלו המקומות מוכח שבא בגבול חבירו ופסקי' לחיותי' (ואני מפרש ואת אשת רעהו וכו' לפי"מ דאמרינן ב"מ (נ"ט.) כד מישלם שערא מכדא נקיט אתא תיגרא והיינו ע"י שירד לאומנות של חבירו וקילקל פרנסתו ועי"ז נפל תיגרא בין איש לאשתו ונעשה ריחוק ביניהם והוי כאלו טימא אשת רעהו

ומידו היתה זאת הריחוק ביניהם וזה במכות לא עשה לרעהו רעה שלא ירד ועי"ז וחרפה לא נשא על קרובו שלא יאמרו שטימא אשת חבירו והבן):

אבל היכא שאחד מן העיר הולך לעשות מלאכתו אל אומן מעיר אחרת וע"י כך הוא גורם בנזקין אל אומן העיר שלו זה לא הוי הש"ג ויורד לאומנתו רק היכא דאומן אחד בא לעירו של אומן שכבר ישב בה מכבר ולכן בנדון של כ"ת נ"י אם זובחי הזבח עשו יד אחת להוליך את זבחיהם לכפרים הסמוכים לעירו ומביאים הבשר משם להעיר בודאי ראוי לצוות על השובי"ם שבכפרים שלא לשחוט ולבדוק עבורם אבל על יחידים מהעיר שמוליכין עופות לשם לשחוט לפעמים ובאקראי נראה שאין לנו כח לצוות על השובי"ם שלא לשחוט. ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן קלב

כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת כש"ת מו"ה שלמה דוד כהנא נ"י רב דק"ק פמארין יע"א:

יקרת מכתבו לנכון הגיעני, בדבר שהעיר ע"ד המהרש"א בסוטה (י"ב.) המצפצפים כ' דלשון מצפצפים יורה על המיעוט בדבר כמו ירקרק אדמדם וכבודו הק' עליו דמשמע להיפך אדום ביותר ירקרק ביותר ועיינתי בפ' תזריע בא"ע ירקרק או אדמדם כ' מגזרת ירק וגו' וזה כפול לחסרון וכן שחרחרת וי"א הפך הדבר הרי דפלוגתא היא י"א דמורה על קטנות הדבר וי"א להיפך על חוזק הדבר ורש"י תהלים ס"ח י"ד ג"כ ס"ל על מיעוט הדבר ירקרק אדמדם שאינו לא לבן ולא אדום ולכך נכפל וע' תוס' סוכה (ל"א:) ד"ה הירוק בשם מנחם ודונש וסותר קצת אבל מ"מ יש סוברים כן, ושם סוטה (י"ב.) טוב אחרים אומרים נולד מהול עמהרש"א ובאמת לפי"מ דפסקי' בש"ע יו"ד סי' רס"ג ורס"ו דצריך להטיף ממנו דם ברית רק אין דוחה שבת ע"ש מ"מ חשוב מעלה וכן מצינו בדוד שם (י':) מכתם שהי' מכתו תמה שנולד כשהוא מהול ע"כ וכבר הערתי מנחות (מ"ג:) במרחץ ראה עצמו ערום ונזכר במילה נתיישבה דעתו וכו' ולכשיצא אמר שירה למנצח על השמינית ע"כ ובשבת (ל'.) בשבת תמות ובודאי בשבת נולד כשבת (קנ"ו.) בשבת נולד בשבת ימות ובח"א מהרש"א קידושין (ל"ח) כ' וצ"ע עליו שלא הביא משבת (קנ"ו):

והנה דוד לא הי' צריך רק הטד"ב ואין דוחה שבת וא"כ הוא נולד בשבת ויום ח' שלו הי' ג"כ בשבת ולא דחה שבת ולמה אמר על עצמו על השמינית על מילה שניתנה בשמינית וזה אצלו לא הי' וע' שבת (קל"ה.) תוס' בשם בה"ג ס"ל דאין צריך אפי' הטפת דם ברית, וע' תוס' חגיגה (י"ז.) ד"ה אף ירושלמי דוד מת בעצרת וכו' דבשבת נפטר ושמא התם

לית לי' הכי ופליג אהא ע"ש ויוכל היות כי גם במנחות סובר כן דלא מת בשבת וכן לא נולד בשבת:

ובנדרים (ל"א:) הביא הר"ן שגם אצלם א"א שלא ימצאו אנשים נולדים כשהם מהולים ומ"מ נקראים ערלים ואצלינו חשוב מעלה נולד מהול ונשאלתי אי גדול רצונו למול אי שפיר דמי לתת לו מיא דשינתא כדי שלא ירגיש החיתוך, כמו שמצינו ב"מ (פ"ג:) אשקיי' סמא דשינתא. וכו' וקרעו' לכריסי' וכו' ע"ש דלא מרגיש בחיתוך, וע' ע"ז (כ"ח.) הוי פסקי' לשקי' וכ"ד בש"ס דסם פועל עליו שלא ירגיש, ונראה דפשיטא דנוכל להשקותו כדי שלא ירגיש בצער החיתוך ולא יהא כנולד מהול הכי לא קיים המצוה בהטפת דם מילה וסגי לי' ומי לנו גדול ממשה או מדוד ובמנחות (ל'.) כל הכותב ס"ת מעלה עה"כ כאלו קבלו מה"ם הגיה בו אות א' מעלה עליו כאלו כתבו ובסוכה (מ"ב:) לר"ג הי' אתרוג באלף זוז ונתנו לר"י ולר"א ור"ע ויצאו גם במעמ"ל הרי אף דלא הוציאו עליו פרוטה אחת קיימו מ"ע של ולקחתם לכם וגם באברהם מצינו בילקוט נחמי' שהי' הקב"ה עוזרו הקב"ה אוחז ואברהם חותך שנאמר וכרות עמו הברית ובאמת גם אחרי שתיית מיא דשינתא וכבר נעשה החתך בעודו ישן וכאשר יעיר משנתו כאבו גדול עד ג' ימים ויותר כנהוג, וכה ראינו שני מוהלים א' מהיר במלאכתו וא' איננו אומן כל כך הכי נימא למהלו ע"י אינו אומן כדי שירגיש בצערו ויהי' שכרו גדול זה לא אמרי' וראי' דמרחיצין קטן לפני המילה וכן לאחר המילה כדי להקל צערו ע' שבת (קל"ד:) ואו"ח סי' של"א ואפי' מושח בשר המילה בסם ואח"כ חותך בסכין שרי וראי' דגבי מרצע בקידושין (כ"א:) מיעט סם ערש"י היינו שמניח הסם על אזנו ונוקב ממילא לא מהני אבל מושח סם כדי שלא ירגיש כ"כ כאב הנקיבה ואח"כ נוקב במרצע בודאי שרי וה"ד הכא, דאל"כ יהי' ג"כ איסור לרחוץ ביי"ש חזק אשר נהגו המוהלים לרחוץ המילה קודם המילה ומי יודע כוחו אולי הוא כסם, וה"ד בזה שרי:

והנה המהרש"א סוטה (ט'.) על מאמר לישרים נאוה תהלה וכו' זה משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשי ידיהם וכ' נראה וכו' ולא שיתהללו בהם שונאיהם כמו בשאר כלי המקדש שנטל טיטוס והוליכן להשתבח בעירו כמו בפ' הניזקין ע"כ דבריו תמוהים שמיירי הכא במקדש ראשון שהחריב נבוכדנצר ונקט טיטוס שהחריב בית שני וגם נבוכדנצר לקח כלי המקדש ובלשאצר ואחשורוש התפארו בהם ושמשו בהם ע' מגילה (י"ב:) ועל דברי הש"ס שאמרו שלא שלטו השונאים במעשה ידיהם של משה צ"ע מערכין (יו"ד:) מכתשת הי' בזמן בית שני מימות משה והיתה מפטמת את הבשמים וכו' שנים חמודות כזהב ועזרא הביאם מהגולה ע' עזרא ח' הרי דשלטו שונאיהם במעשה

ידיהם וע' תוס' שבועות (י"א.) ד"ה מכל אי מכתשת הוי כלי שרת מ"מ מימות משה הוי ושלטו ידיהם וצ"ע וכן מצינו דאמרו בע"ז (נ"ב:) בקשו לגנוז דנרי הדריינא טירייני שיפה וע"ש בתוס' שהי' מטבע מדוד ושלמה ומלכי רומי פסלוהו וחתמו שמם הרי דשלטו ג"כ במעשי דוד ואפשר על דברים קטנים שלטו אבל על מה שבנו דהוא דבר גדול לא שלטו והבן. אסיים ודור"ש באהבה:

סימן קלג

ב"ה יום ב' לסדר מצורע ה' ניסן תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג הצדיק חריף ובקי בחדרי תורה עמו שרי נהורא המפורסים לשם ולתפארת כש"ת מו"ה שלום נ"י טויב האבד"ק סאסוב יע"א:

נעימות ימינו עם שאלת חכם הגיעני, וחשבתי דרכי מבלי להשיב עד יעברו ימי החג כי לא אוכל דבר עתה מטרדותי העצומות ואחרי שובי נחמתי ואמרתי לנסות דבר אל כת"ה ויהי מה, אודות השאלה שם עומד בית גדול נהרס מכבר ועתה מכרה הממשלה ליהודי אחד את בנין הנהרס כי הוא יסתור אותו ויקח כל הנמצא שם לעצמו והיהודי עשה חוזה עם א"י כי הוא ינתוץ את הבית בקבלנות כך וכך וקיבל כל אחריות מהסתירה אפילו אחריות אונסין והקבלן רוצה דוקא לעבוד בשבת אי יש היתר להם להניח לו לעבוד בשבת, וכת"ה הקביץ כעמיר גורנה את כל האחרונים המדברים בזה:

והנה בחת"ס או"ח סי' ס' מפלפל בהא דאמרינן בע"ז (מ"ג:) דברבים ליכא חשדא ומג"א סי' רמ"ד והק' ע"ז מפסחים (נ"ג.) בתודום איש רומי ושלחו לו אלמלא תודוס גזרנו עליך נידוי והא התם ליכא אלא חשדא מפני הרואים דמיחזי כקדשים בחוץ גשם רבים עשו וברבים ליכא חשדא ע"ש מי' ולי נראה לדייק אמאי חרה לחכמים על תודוס שהנהיג בני רומי לאכול גדי מקולס בפסח ולא חרה להם על ר"ג דיבנה ביצה (כ"ב:) אף הוא אמר שלשה דברים להקל וכו' ועושין גדי מקולם בלילי פסחים ויוכל להיות שהי בדור אחד או סודום אחר ר' גמליאל דיבנה הוי:

ואולם בברכות (י"ט.) מוכח דהי' בימי שב"ש מ"מ קשי' מדוע לא כעסו על ר' גמליאל ונראה דר' גמליאל רק הורה שמותר לעשות גדי מקולס אבל לא עשה מעשה כתוס' פסחים (נ"א:) ד"ה אני ולאו חבראי פליגי עלי וע' שבת (קל"ד.) מימי לא מלאני לבי לעבור על דברי חבירי וירושלמי הגבא תוס' ע"ז (נ"ט.) שר' יוסי לא עשה כמותו משום דחבריו פליגי עליו וגם ר"ג הכא הורה שמותר אבל לא עשה מעשה כיון שחכמים פליגי

עליו ואוסרים, אולם תודוס עשה מעשה להתיר והנהיג את בני רומי לאכול גדי מקולס מש"ה הקפידו עליו ושלחו לו כנ"ל:

והנה ענין חשדא היינו דחשדינן להאי גברא דקעביד איסורא כמו בע"ז (מ"ג:) דלא נימא לה הוא עובד ובשבת (צ':) ר"כ הוי מעביר שושיבא אפומי' א"ל שקלי' דלא נימא מיכל קאכל לי' ע"ש וביומא (י"ט:) פירש ובוכה שחשדוהו צדוקי ובסנהדרין (ק"י.) שחשדוהו מאשת איש והיינו כל חשד הוא שעושה איסור וכן הוא בכ"ד וע"ז אמרו ברבים ליכא חשדא משא"כ בגדי מקולס שם אם יראו שרבים אוכלים אותו חלילה לא יחשדו שעושין איסור ואוכלים קדשים בחוץ רק יאמרו דקמו רבנן אמילתא ופסקי' להלבה כר"ג בקיבל הלכה זו מאבותיו וסייעתו דמותר לעשותו ולאכלו וכר"ש ס"ל דלא התנדב כדרך המתנדבים ע' פסחים (נ"ג:) ורש"י שם הלא מחיים לא קרא עליו שם פסח ואפילו הי' קורא שם בשעת צלי' שלא כדרך המקדישים היא ע"ש וברש"י ביצה (כ"ב:) ובגדי מקולס וכו' ויאמרו מותר להקדיש ולאבול קדשים בחוץ ע"כ והיינו עי"ז יוכלו לבוא לידי מכשול לאכול קדשים בחוץ אבל חשדא לרבים אין כאן והבן:

ומה שהעיר החת"ס מסוכה (נ"ג:) שמע שמע כאומר מודים מודים רש"י דמחזי כשתי רשויות וע' מג"א פ"א ס"ק ט' דב"ח כל הקהל שרי ומג"א כ' אפילו כל הקהל אסור והנה בזה אין חשד שמא יעשו איסור אך בשעת אמירה שמע שמע מודים מודים תיכף עושין איסור כיון דחכמים במשנה פסקו דמודים מודים משתקין אותו שלא ליתן יד לפושעים ולמינים ובזה שכופל כמעט מודה לדבריהם ועושה איסור תיכף ובירושלמי הביאו תוס' ברכות (ל"ד.) דוקא ציבור בהם שייך החשש מודים מודים אבל יחיד לא. ובזה איני מבין מש"כ מג"א אפילו כל הקהל אומרים אסור ולפי הירושלמי דוקא אם הקהל אומרים אסור ובהם איסור זה יותר גדול מביחיד ולדידן דפסקינן אפי' יחיד א"ש כ"ש רבים:

אך יש לעיין הש"י עה"ת אותי שכלתם מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף וכן מצינו בשבת (ס"ד.) ויקצוף משה אמר להם שמא חזרתם לקלקלכם הראשון רש"י של מעשה שיטים וכו' הא ברבים ליכא חשדא וביעקב ניחא לן מעט כיון דלא בא שמעון עמהן הי' מקום לחשוד אבל משה למה חשדן לרבים דחזרו למעשה שיטים דהי' פרהסיא וי"ל כפסחים (מ"ו:) אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו אם גביא הוא וכו' דכעס הזה כביכול הי' שלא במקומו ולא הי' לו למשה לכעוס וגם שלא לחשדן מש"ה חכמתו נסתלקה ממנו על רגע זו:

והנה לענין הכרזה ברבים ביבמות (קי"ט:) ונמצא את מצריכה כרוז לכהונה ודלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ע"כ ובאמת חליצה רק מדרבנן כקידושין (ע"ח.) ומפני

חשש דאמרו חליצה שרי' לכהן לא פיקנו דיהי' מהני הכרזה וכן מצינו בקידושין (פ"א.) רק משום שלא להוציא לעז עלי' לא רצה ר"א ללקות על היחוד ולהכריז משום איכא דשמע בהא ולא שמע בהא ע"ש ואפ"ה מנינו ב"ב (קמ"ה.) אמר ר"א קידושין הדרא ולא חיישינן שמא יאמרו קידושין תופסין באחותה דגיטה מוכח עלי' ולית לי' האי סברא איכא דשמע בהא ולא שמע בהא ע"ש:

ובאמת מצינו בכ"ד בש"ס דסמכינן על הכרזה ברבים ומכ"ש הכא להכריז שנעשה ע"י קבלנות דר"י דחה היתר קבלנות דר"ת מטעם דרגילות להשכיר שכירי יום לבנין בית ועתה ידוע דכל הבנינים נעשים ע"י קבלנות ונשתנה המנהג ומצינו כה"ג דסמכינן אפילו לקולא בתוס' ביצה (ל'.) ד"ה תנן כ' פירש"י שמא יתקן כלי שיר וכ' אנן דלא בקיאינן לעשות כלי שיר לא שייך למיגזר ע"כ הרי דאין מטפחין ואין מספקין גזירת חכמים היא במשנה ע' מג"א סי' ט' ס"ק ז' היכא דטעם האיסור ידוע בטל הטעם בטל הגזירה וטו"ז אה"ע ס"ס קמ"ה וטו"ז יו"ד סימן קנ"ג ס"ט ואו"ח סי' תס"ח מג"א ס"ק א' ומג"א סי' תר"צ סותר לדבריו מסי' ט' וע' פ"ת יו"ד סי' רצ"ח ומחבר משמע כמג"א סי' ט' עטו"ז או"ח סי' של"ט וע' תוס' (ע"ז נ"ז: וביצה ו'.):

היוצא לנו דכ' תוס' משום דאין בקיאין לעשות כלי שיר נפל גזירה דאין מטפחין וע' בכל המקומות שהבאנו מכ"ש בקבלנות דרק משום מרה"ע דיאמרו שכירי יום ועתה הכל יהי' רק ע"י קבלנות דודאי שרי:

ועוד אני אומר הכא בנידן דידן דומה לשדה דנוכל לומר אריסות קעביד דדוקא בבנין לא יוכל להיות למחצה לשליש וכו' אבל הכא יובל להיות דהקבלן נוטל שליש בבנין הסותר ובפרט לעשות עוד שטר מכירה יש לסמוך להיתר בזה, ויען כי הנני גולה מחדר לחדר כנהוג לפני חה"פ אקצר באומר:

ואסיים ודור"ש באהבה ומברכו בחג כשר ושמח:

סימן קלד

ב"ה ועש"ק שמיני ב' ח' למב"י תרפ"ה פה"ק סטניסלאב. כבוד אהובי ש"ב ה"ה החריף המופלג בתורה ויראה יקר רוח כש"ת מוי"ה יצחק ארי' נ"י איש הורוויץ בעיר וק"ק סקאלאט יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון למועדי רגל אשר אז ידי הי' מלאים עבודת עבודה עם טרדות הפתוחות לקודש ולחול לכן לא שמתי עיני על מכתבו והן היום הנני להורהו דרך תשובה, את אשר בקשה נפשו ממני לעשות רצונו חפצתי כאשר עיניו לנוכח יביטו,

ואשר הביא אלי קושי' אשר הקשה אדם קשה כברזל הוא ניהו כבוד אא"ז אדמו"ר הגאון האמיתי זצ"ל נתתי את לבי להשיב אמרים בזה וחלקי אמרה נפשי בנדרים (י"ז.) יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה וכ' הר"ן כיון דאמר שלא אוכל ככר זה הו"ל מושבע ועומד ותו לא חיילא שבועה על שבועה ב':

וקשה הא משכ"ל שבועה על שבועה ללקות שתים דר"ן בשם הרמב"ן לעיל (ב':) כ' דשבועה ככר זה עלי מהני מדין יד ושם ידות אתיין מדרשא (ובדף ד':) כ' ידות למלקות נמי איתרבאי ולק' (ח'.) כ' הר"ן מידי דאתיא מדרשא שבועה חלה עלי' א"כ משכ"ל שבועה חלה בתוך שבועה כגון דישבע תחילה שבועה ככר זה עלי הוי יד לשבועה ואח"כ אמר שבועה שלא אוכל ככר זה וחלה שניהם ללקות ב' עכ"ל:

ונראה בהיותי עומד בד"ב ע"ב לציין בדברי הר"ן בד"ה מ"ש דתני כולהון כלומר ואלו במס' נזיר לא תני אלא כל כינויי נזירות וכו' מאי קשה לר"ן בזה וי"ל בכתובות (ח'.) תוד"ה שהכל כ' כולהו היינו ג' ע"ש וכאן אמר הש"ס ומ"ש גבי נזיר לא תני לכולהו משמע ג' לא תני אבל ב' תני מש"ה כ' הר"ן כלומר ובנזיר לא תני רק כל כינויי נזירות לבד, [ודברי תוס' שכ' כולהו היינו ג' צ"ע מע"ז (ע"ו.) ליתנינהו לכולהו בחדא היינו הגעלה וליבון והוי רק ב' ואפ"ה אמר לכולהו נזיר (כ':) האחרון מותר וכולם אסורים היינו רק ב' ואמר כולם מו"ק (כ"ו:) על כולן קרע אחד וב"ב (קכ"ט:) תיובתא לכולהו מתוס' כתובות (מ"ח) ועוד], ובר"ן ד"ה איידי צ"ע אמאי לא הביא מלק' (כ"ד:) יאסרו פירות עולם עלי בשבועה הרי שבועה בלשון נדר, ובגמרא האי דסליק מפרש ברישא וצ"ע אמאי לא הביא משקלים פ"ו מ"א וג' וכן דפתח אמאי לא הביא מפרש ברישא בכורים פ"ג מ"י תוס' ועיטור מפרש תוס' ברישא:

והנה לתרץ הקו' הנ"ל נראה דר"ן הביא בד"ב ע"ב בשם הרמב"ן אבל הכא בעיקר נדר ובעיקר לשון שבועה לקרבן איירינן וא"כ גם (בדף י"ז.) נימא הכי יש נדר וכו' ואין שבועה וכו' היינו בעיקר לשון נדר ושבועה לקרבן תוס' שבת (צ"ו.) ד"ה הזורק כיצד כ' דלשון כיצד קאי אדלעיל ע"ש וא"כ קאמר כיצד שבועה שלא וכו' שבועה שלא וכו' בכה"ג אין שבועה בתוך שבועה אבל בידות לא מיירי ומשכ"ל שבועה בתוך שבועה, והנה מה דפשיטא להש"ס לעיל (ח'.) ובכ"ד בש"ס דמושבע מה"ס ואין שבועה תלה עליו ויש לי ע"ז התימא מן נחמי' יו"ד ל' ובאים באלה ובשבועה ללכת בתורת ד' ע"ש, ומאי מהני הא מושבע ועומד מהר סיני וכן צ"ע מנדה (ל'.) אינו יוצא משם עד שמשביעין אותו ע"ש ברש"י לשמור התורה ע"ש וצ"ע:

ועוד י"ל בקושיא זאת כמו שאמרו ז"ל בתענית (ד':) אמר ר"א אמ"ר הלכה כרב יהודה וכו' ופריך האמר ר' אליעזר הלכה כר"ג ב"ז בו א"ל גברא אגברא קא רמית היינו דפריך מר' יוחנן על ר' אלעזר ובאמת טעמא בעי מה ראה להקשות כן ונראה ביבמות (צ"ו:) וכן בשקלים ספ"ב ושם מאי למיעבר קמי דארורא א"ל מה אתה פליג יקר עבור קמוהי וכו' וצ"ע מתוס' ע"ז (י"ז:) להרחיק מלעבור דרך ע"ז ע"ש אך עיין בע"ז (מ"ת:) פליגי חזקי' ור"י אם עובר או עבר ור"י ס"ל אם עבר וליכא דרכא אחרינא גם ר"י ס"ל עובר לכן אמר קמוהי, וע' בכורות (ל"ח:) מעולם לא עברתי קמי' ע"ש ברש"י ותבין ומסיק ר"י ב"א דכל מה דאמר ר"א בביהמ"ד סתם משמי' דר' יוחנן אמרה וכן כ' תוס' יומא (ד'.) ד"ה תניא וכה"ג מצינו גבי ר"פ כשהי' אומר סתם סוברים משמי' דרבא אמר ע' תוס' בכורות (נ"ד:) ד"ה חדא ושבת (כ"ז:) ושבועות (כ"ו.) ע"ש, וגם ר"א הי' באותו מעמד ביבמות ע"ש ולכן פריך לי' ר"ז לר"א מר"י אר"א ומשני לי' ר"א דלא ס"ל דר' אלעזר סתם משמי' דר' יוחנן וגברא אגברא קא רמית, והבן:

ממילא בנידן דידן נאמר ג"כ גברא אגברא קא רמית היינו הרמב"ן ז"ל לא ס"ל סברת הר"ן דאתי מדרשא חל שבועה עלי' ור"ן לא יסבור כרמב"ן דשבועה בלשון נדר מהני מדין יד אלא כחולקים, והנה אף שהש"ך ביו"ד סי' רט"ו ובסי' רל"ט הביאו דברי הר"ן וכ' שגם הרמב"ם סובר כן וגם נוכל לת' קושיא העולם ביומא (ט"ז:) ומשביעין אותו שלא ישנה מכל מה שאמרו לו והקשו העולם מה מהני השבועה הא לסברת הצדוקים הוי נשבע לבטל את המצוה לתקן מבחוץ. אולם לסברת הר"ן דדבר דאתי מדרשא חלה שבועה שפיר מהני הכא השבועה דביומא (נ"ג.) מאי דרש כי בענן אראה וכו' מלמד שיתקן מבחוץ וכו' ע"ש וכיון דאתיא מדרשא שפיר חל ומהני השביעה והבן:

מ"מ דברי הר"ן מוקשים מנזיר (ד'.) הרי מושבע ועומד מה"ס והיינו קידושא ואבדלתא דנפקא מזכור ע"ש דברי המפרש ומפשטות הש"ס משמע דהכי פריך והלא לדברי הר"ן דאתיא מדרשא לא פריך הש"ס מידי וע"ש בתוס' פירשו באופן אחר אבל לא מטעמא דר"ן וכן בשבועות (כ"ב:) כל חצי שיעור לר' יוחנן ליכא אלא איסורא בעלמא לא חשיב מושבע ועומד ע"כ מוכח ג"כ דלא ס"ל טעם הר"ן וכן מוכח מתוס' שבועות (כ"ז.) ד"ה אביא כ' נשבע להרע לעצמו וכו' אשמעינן דיכול אדם להרע לעלמו, ואי ס"ל כר"ן אפי' למ"ד דאסור להרע לעצמו שבועה חייל דאתיא מדרשא ע"ש בהחובל וע' יומא (ע"ד.) גבי ח"ש כ' רש"י ד"ה אין דגבי עונש לא כתיב כל אחלב אלא אאוכל דכ' כי כל אוכל חלב וצ"ע מפסחים (מ"ג:) והא כ' כי כל אוכל תלב ומסיק אף דקאי באוכלין מרבי נאכלין ע"ש]. וביו"ד סי' ב' וסי' קי"ט מומר לתיאבון ששחט ונשבע ששחט בסכין יפה אינו

נאמן והיא מרמב"ן עש"ך וטו"ז מושבע ועומד מהר סיני ובחולין (ט'. כ"ז.) שהי' דרסה חלדה הגרמה ועיקור הלמ"מ וכו' פרמ"ג בפתיחה לאו"ח דהלמ"מ הוי כאינו מפורש בקרא ולר"ן שבועה חלה דהוי כאינו מושבע מה"ס מוכח מזה דרמב"ן לא ס"ל כר"ן והוי שפיר מושבע מה"ס והבן:

והנה אמרי' ב"מ (ס"א:) לא תגנובו בגונב ע"מ למיקוט או לשלם כפל ג"כ אסור והוא רק דרש וכן מוכח בחו"מ סי' שמ"ח ובשבועות (מ"ז:) אזהרה לעוקב אחר נואף וכו' ג"כ דרש וביצה (כ"ז:) ומנין שלא יגרום לו ע"י דבר אחר שלא יביא בצק אמר מום ואמר כל מום ג"כ דרש ע"ש, א"כ לשיטת הר"ן דחלה שבועה גדולה ע"ז מאי פריך ברב גידל קמייתא והלא מושבע ועומד מה"ס לישני בנשבע לשמור ממצות ל"ת כה"ג ור"ג בתרייתא קמ"ל דנשבע לקיים מ"ע ובשניהם חלה שבועה דאתיא מדרשא וצ"ע, ור"ן לא יסבור כרמב"ן דשבועה בלשון נדר מהני מדין יד רק הביא דעתו דאי ס"ל כוותי' לדינא הו"ל לסיים ונקטינן כוותי' לדוגמא ע' נדרים (ס"א:) מסיים כן ונקטינן כוותי' והבן:

ובהיותי מדבר בענין זה אמרתי להעתיק לו מה שכתבתי כד הוינא טליא, בשבועות (כ"ב:) שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור ואח"כ שלא אוכל עפר בכמה כיון דלא אכלי אינשי ע"כ ע' שבת (קי"ג:) מהי למיכל אדמה בשבת וכו' כל האוכל מעפר בבל כאלו אוכל מבשר אבותיו וכו' משם מוכח דהי' אוכלין לרפואה וצ"ע, בעי רבא שבועה שלא יאכל חרצן ואכל בכמה תיקו בעי ר"א נזיר שאמר שבועה שלא יאכל חרצן בכמה כיון דכזית איסורא דאורייתא כי קמשתבע אהיתרא קמשתבע או"ד שלא אוכל דעתו אכזית ומסיק הש"ס ליפשוט מנשבע שלא יאכל נו"ט דמחייב רשב"ל במפרש ח"ש הא סתם בכזית והה"ד גבי נזיר סתם בכזית ואין שבועה חלה עליו ורמב"ם פ"ה מהל"ש הל"ט וכן הנשבע שלא יאכל חרנן ואכל פחות מכזית הרי זה ספק הי' הנשבע נזיר שהוא אסור בתרצן בכזית ואכל פחות מכזית אינו חייב בשבועת ביטוי שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על כזית שהוא מושבע עליו ואין שבועה חלה עליו עכ"ל:

וכתב הלח"מ וז"ל ויש תימא בדברי רבינו שכ' שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על כזית שהוא מושבע עליו ובגמרא אמרינן להיפך כיון דכזית אסור מן התורה הוא משתבע אהתירא וכיון דפשיט לן בעי' דנזיר כ"ש בעי' לדחרצן ר"ל מאי גבי נזיר דיותר מסתבר דעל היתר משתבע ואפ"ה אמרינן דעל איסור כזית משתבע מכ"ש בשאר כל אדם דלא נאסור עליו מתחילה בודאי משתבע אכזית ונראה דכבר נודע דעת הראב"ן ודעימי' דסברי דנזיר הוא איסור חפצא ודינו כמו נדרים דחל על מצוה כברשות ושאג"א סימן ס"א האריך לבאר דנזיר הוא איסור גברא ודינו כמו שבועות וכן נראה להוכיח מנדרים

(ב':) איידי דתני נדרים דמתסר חפצא אנפשי' תני נמי חרמא לאפוקי שבועות דנאסור נפשי' מן חפצא ותני אח"כ נזירות ש"מ דשוין:

ומצאתי להש"ך ביו"ד סי' ר"ו ס"ק מ"ו שהאריך בזה וכן נראה להוכיח מכאן דנזירות הוא איסור גברא דנקיט ר"א נזיר שאמר שבועה שלא אוכל חרצן א"א בשלומא דנזירות איסור גברא שפיר נקיט לשון שבועה ולא בעי נזיר שאמר אכילת חרצן עלי נדר משום דנדר חל על ד"מ וכ' ר"ן נדרים (י"ח.) כמו שחל על ד"מ כן חל על השבועה בין לבטל בין לקיים ופשיטא דחיילא על כזית אלא א"א דנזירות איסור חפצא א"כ מה לא נקיט ר"א נזיר שאמר אכילת חרצן עלי נדר ושפיר אזיל הבעי' כמו דבעי בשבועה אלא ודאי מדנקיט שבועה דנזיר דייק להשמיענו הוא איסור גברא וכן דייק לשון הרמב"ם שכ' שהרי אין דעתו בשבועתו אלא על כזית שהוא מושבע עליו:

והנה אחר שהוכחנו דנזירות הוא איסור גברא וכן דעת הרמב"ם נוכל להבין דברי רבינו הרמב"ם דהוא פשיט הבעי' עוד ממקום אחר וכאן הפשיטותא רק מרשב"ל ונו"ט דאיסור עולם דנזירות לאיסור שעה ולכן פשיט לי' ממשנה נדרים (י"ז.) שבועה שלא אוכל שבועה שלא אוכל ושם (י"ח.) אמ"ר אם נשאל על הראשונה שני' חלה עליו ומכאן הוכיח הרמב"ם דעל איסור הראשון קמשתבע על כזית דא"א על היתרא משתבע מדוע אינו חייב אלא אחת לפ"מ דאמרי' שבועות (כ"ו:) שבועה שלא אוכלנה שבועה שלא אוכל חייב ב' בתחילה נשבע על כל הככר ואח"כ נשבע על כזית והה"ד הכא נימא בתחילה נשבע על כזית ואח"כ על היתרא על כ"ש ויהי' חייב על כזית ב' מלקות וקרבן א"ו מוכח דאמרי' על איסור הראשון משתבע דומה לו זבחים (ב':) כל העושה ע"ד הראשונה מנחות (ט"ז.) שכל העושה וכו' כתובות (ע"ד.) כי קא בעל ע"ד קידו' הראשונים קידושין (נ':) שמחמת קידושין ע' תוס' ע"ז (ס"ה.) ד"ה הא שבת (צ"ג.) כל העושה פסחים (ס"ג.) ד"ה לסימן ע' חו"מ סי' של"ג ס"ח רמ"א ב"ש אה"ע סי' קי"ד חו"מ ר"ז ס"א רמ"א סי' קס"ג רמ"א ס"ה וסי' רכ"א שי"ב רק בנשאל על הראשונה חלה ב', ומזה יצא להרמב"ם גבי נזיר בחרצן שעל כזית משתבע שהוא מושבע עליו כבר ודוקא שכבר מושבע עליו ועתה נשבע פעם ב' אמרי' שעל איסור הראשון נשבע אבל היכא שלא נשבע עליו רק עתה הפעם הראשון שנשבע על חרצן יוכל להיות שאוסר ע"ע כ"ש כיון דלאו בר אכילה בעי' ושפיר פסק הרמב"ם בנשבע שלא לאכול חרצן הרי"ז ספק והבן:

דברי ידידו הדור"ש באהבה:

בשה"מ. ובהיות עיני משוטטות בשבועות ראיתי לתרץ מה שהק' רי"פ ז"ל שם (ל':) רב יימר ידע סהדותא למ"ז וכו' אותבינהו לכולהו וכו' א"ל האי עשה והאי עשה דכבוד

התורה עדיף ודוחה לעשה ועמדו ע"כ והק' הא אמרי' בכתובות (מ':) אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ומש"ה לא דחי ע"כ וא"כ הה"ד הכא אמאי עשה דת"ח דוחה עשה ועמדו הא הת"ח יכול למחול על כבודו וליתי' לעשה כלל כהתם עמנ"ח סי' רנ"ז מה שתי':

ול"נ דאמרי' בקידושין (ל"ב:) הדר אמ"ר אין תורה דילי' ערש"י תחילה נקראת על שמו של הקב"ה בתורת ד' ואח"כ ובתורתו נקראת על שמו ע"כ והוא סובב על ע"ז (י"ט.) מפורש שם כן ובסנהדרין (י"ט.) ד"ה ינאי מביאים מע"ז זה מפורש ע"ש, ומעתה היוצא לנו דתחילה התורה של הקב"ה ואינו יכול למחול דלאו דילי' ובנקראת על שמו יכול למחול דתורה דילי' ובזה יתורץ הקו' מאי אמרת דיכול למחול דתורה דת"ח דלמא לא הגיע עדיין שיהי' נקראת ובתורתו שיהי' יכול למחול ועדיין של הקב"ה התורה ולאו דילי' ואינו יכול למחול ושפיר דוחה והבן:

סימן קלה

ב"ה יום ד' תבוא י"ג אלול תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. ברכת כוח"ש לכבוד ידידי ה"ה הרב המאוה"ג חו"ג כש"ת מו"ה אברהם עבר נ"י ראטטענבערג אבד"ק סקאליע יע"א:

לתשובת מכתבו הנני ע"ד החדר שנקרא ווארנדא עם חלונות שעשו על מעלות הפתח שנכנסין לביהכנ"ס הגדול בפנים והי' כל הבא אל החדר משם יראה את ארון הקודש ואחר כן יש לפניו שני פתחים אחד לדרום ואחד לצפון ובאיזה שיהי' רוחו ללכת ילך, וזה רבות בשנים פעלו ועשו זה החדר כנ"ל ועתה סיידו וכיידו אותו לכבוד ולתפארת לקיים בזה לרומם בית אלקינו, ואולם קם שאון בעיר כי זה החדר נעשה לא כמשפט כתוב הדר דתוה"ק וכת"ה ישאלוני משפט צדק חו"ד עפ"י התורה והמצוות והנני להשיבהו כי גם בעיני רע הדבר אשר עשו ותמה אני אם נעשה מאז בהסכמת ת"ח ובתחילת בנין ביהכנ"ס החטיאו המטרה בעשותם פתח עזרה (הפאליש) נגד פתח ביהכנ"ס וכפי שראינו עושין פתח הפאליש שנכנסין שמה מבחוץ בצד צפון, ואפילו נימא שהי' המקום צר ואין דרך אחר למו והוכרחו לעשות כן מדוע שוב עשו זה הווארנדא בביהכנ"ס בפנים עם חלונות להיות מציץ מחרכיו לאה"ק וברכות (ח'.) אמר"ח לעולם יכנס אדם שני פתחים לבהיכנ"ס שני פתחים ס"ד אלא שיעור כו' ובאו"ח סימן צ' מביא המג"א בשם ב"ח מירושלמי כס"ד דש"ס, נכנס אדם שני פתחים כפשוטו וסיים ולכן עושין אכסדרא לפני ביהכנ"ס ומוכח דרך ב' פתחים יהי' והמה עשו שלשה וארבעה פתחים פתח הפאליש ואח"כ פתח לווארנדא ומשם ב' פתחים מימין ומשמאל לביהכנ"ס:

והנה עוד הרעו לעשות כי עשו נחת רוח לנשים כי יהי' להם פתח לבדו לביהכנ"ס הגדול באסיפת העם ואני אומר אשה בעזרה מנין מי ביקש זאת מנשים רמס בביהכנ"ס של אנשים ולהן לבדן ניתנה עזרת נשים ואין להן רשות לכנס לביהכנ"ס ובפרט באסיפת העם וכמה חשו לזה צדיקי עולם בזמן בית שני התקינו שיהי' נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה מפני התקלה וקרא אשכחו וכו' כסוכה (נ"א:) ועוד מה שעשו בווארנדא שני פתחים לדרום ולצפון שינוי מכל ביהכנ"ס דפתח ביהכנ"ס היא במערב והם עשו לצפון ולדרום וזה הי' בבית שני במקום אמה טרקסין ע' יומא (נ"א: ונ"ב:) הי' מהלך ביניהם עד שהוא מגיע לצפון אבל בפתח ההיכל הי' הפתח במזרח ונכנסין הכהנים איש נגדו וההי"ד הכא צריכין לעשותו למערב כש"ע או"ח סימן ק"ו כדי שישתחוו מן הפתח נגד הארון ומה שכ' שעשאוהו הווארנדא עם חלונות שקופים אטומים ויוכל להשתחוות הנה בדניאל כתיב וכוין פתיחן ע' ברכות (ל"א.) ובאו"ח סי' תכ"ו ס"ס במג"א כ' רש"ל הי' בחבורת שמחה ולא רצה לילך לחוץ ופתח החלון נגד הלבנה וקידשה, ע"כ מוכח דוקא פתח החלון וע' שע"ת שם ס"ק י"א בדיעבד בחלון סגור וע' ברכות (כ"ה:) צואה בעששית ערוה בעששית וכו' דהיא מיתחזי ובערוה אסור ובצואה שרי דהוי כיסוי וע' או"ח רצ"ח מג"א ס"ק כ' באספקלריא של זכוכית מקרי שפיר רואה וכו' מ"מ אין זה דרך כבוד של מלך להשתחוות נגדו תמידין כסדרן דרך זכוכית ולא על זה כוון הש"ע רק יהי' פתח פתוח נגד הארון הקודש וזה החדר הווארנדא היא חדר מיוחד ובזה מגרעות נתנו לביהכנ"ס הגדול ועשאו מקודש חול ולכן אם יאבו שמוע לקול דתוה"ק יפנו משם הווארנדא ויחזירו עטרה ליושנה ותיכף שיבוא על פתח ביהכנ"ס יפגע במקום הקודש: ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן קלו

ב"ה יום ג' האזינו א' כ"ו אלול תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. ברכת כוח"ט לרב סב דשמי' טב מריבון טב ה"ה כבוד אהובי ידידי הרב הגאון המפואר חריף ובקי איש אשכולות כש"ת מו"ה טובי' יהודה נ"י גוטענטאג בעהמ"ח ס' טל לישראל האבד"ק סוכיצין יע"א: את מכתבו קבלתי ע"ד אשר כת"ה מפלפל בענין הללמ"מ ור"ל בעיקר הללמ"מ כולהו מודים אך בסניפים המסתעפים מהם פליגי לפעמים ולי עדיין צ"ע כאשר כבר הערתי בדברי דוד והנני מוסיף ביבמות (ט"ז.) על מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר ג' דברים צרת הבת אסור עמון ומואב מעשרין מ"ע בשביעית ומקבלין גרים מן התרמודים ע"כ והיינו דברי חגי הם הללמ"מ כחגיגה (ג':) אל תחושו וכו' כך מקובלני הללמ"מ ע"ש

ומה שצ"ע בזה משנה ידים פ"ד דנמנו וגמרו עו"מ מעשרין מ"ע בשביעית ושם הודיעם ר"א שהללמ"מ והי' באותו מנין ר"י ר"א ור"ע ואמאי לא ידעו בידים הא הכא ר"ד בה"כ אמר ג' הלכות משמי' דחגי והם ר"י ור"א ור"ע שמעו ואפשר דהמעשה הכא ביבמות הי' מאוחר מן הגזירה במס' ידים:

והנה ר' יוחנן וסביא אמרו אין מקבלין גרים מן התרמודים היפך מדברי חגי והק' התוס' תימא היכי פליג ר' יוחנן אחגי הנביא ושמא סבר שלא אמרה חגי מעולם ע"כ הרי דפליגי שאינה הללמ"מ בעיקר דין, ומאז כתבתי בתשובה על מה שהק' תוס' בעירובין (ה':) ד"ה שפרצתו וא"ת וכו' ועומד מרובה לחצר דגמירי לה מסיני דמהני וקשי' לי איך עשה הגמרא ק"ו מחצר דניתרת בעומד מרובה מבוי וכו' אינו וכו' אין דנין ק"ו מהלכה ע' שבת (קל"ב) וכ"ד:

וניחא לי לפי"מ שכ' המהרש"ל שם דפעמים בא הללמ"מ על גזרת חכמים היכא שיבואו לגזור ולאסור המבוי והחצר אזי יתקנו וכו' והחצר בעומד מרובה ע"ש וא"כ בהללמ"מ כה"ג דנין ק"ו מהלכה ואינו דומה לשאר הללמ"מ דאין דנין ושם מסיק רש"ל וכמדומני שראיתי כה"ג וכעין זה והראיתי שדבר זה מפורש בידים ובחגיגה שבא הללמ"מ על גזירת חכמים וכל מעשר שלהם היא דרבנן ע"ש בתוס' ועכ"ז בא הללמ"מ עליו וששם בקיצור בקונטרסי (ד"ד.) ובתוס' סוכה (מ"ה:) ד"ה כי דריב"ב ס"ל תריות של דקל הי' מביאין כל ז' ואב"ש נפיק מקרא ערבה כל ז' ורבנן ס"ל הלכה למ"מ כשם (ל"ד.) הלכתא גמירי לה וריב"ב הלכה לית לי' ע"ש הרי דפליג על הללמ"מ דס"ל דמייתי ערבה למזבח ור' יוחנן ב"ב ס"ל דמייתי חריות של דקל, ובמכות (י"א.) אמר רב חזינן לתפילין דבי חביבי (ר"ח) דתפירי בכיתנא ובמנחות (ל"ה.) תלמידו ר"ע קושר תפיליו בלשונות של תכלת והורקנוס בנו של ר"א בלשונות ארגמן וכו' ושם רצועות שחורות הללמ"מ ובשבת (כ"ח:) לכורכן בשערן ולתופרן בגידין הללמ"מ ע"ש הרי דפליגי בהללמ"מ וצ"ע גם הרמב"ם בהקדמה לפיהמ"ש ובפ"א מהל' ממרים כ' כתוס' יבמות (ע"ז:) דבהלכה למ"מ אין מחלוקת וצ"ע ממה שהבאנו:

ובנידון השאלה בספרו עטרת טוביה בן מומרת ישראלית שנולד בגיותה מעכו"ם אי מותר לקנות אצלו חמץ אחה"פ ומביא כת"ה מאה"ע סי' מ"ד מח' ס"ט אבל ברמ"א בשם מרדכי מפורש יותר ישראלית מומרת שיש לה זרע עם העכו"ם שקידש קידושיו קידושין ע"כ וכן ראיתי במרדכי:

והנה כת"ה מפלפל בש"ך יו"ד סקנ"ט דס"ל כותי כעת כנכרים אפילו להקל ויאמנו דברי כל המראה מקומות נרשמים אצלי שם אך כבודו תמה יקרא על החו"ד ודעימי' דנעלם

מהם גמרא ערוכה יבמות (י"ז.) נכרי שקידש בזה"ז וכו' לא זזו משם עד שעשאום נכרים גמורים מבואר בפירוש דחכמים יוכלו לעקור דבר מה"ת בקו"ע אפילו לקולא ואני תמה עליו דלא ראה דברי הב"ש שהביא גמרא זו שם בסימן מ"ד ומאן דמותיב שפיר קמותיב ער"ן סוף נדרים כ' שאין ב"ד מתנין לעקורי דבר מהית בקו"ע רק בהוראת שעה וכו' אבל לדורות לא ובתוס' יומא (נ"ד:) למיגדרא מילתא שאני וע"ש וביבמות (צ':) וע' תוס' כתובות (י"א.) ד"ה מטבילין כ' דלפעמים יש כח לעקור דבר מה"ת בקו"ע ור"ח ס"ל הכא יבמות (פ"ט:) וע' כתובות (ג'.) ד"ה תינח ועתו"ס ע"ז (י"ג.) ד"ה אמר כ' ג"כ דודאי שיש כת בידם לעקור היכי דנראה קצת טעם לעקור, ומכל הני מוכת רק לפרקים אבל לעשות חוק על אומה שלימה לעקור בקו"ע שפיר קשיא להו:

והנה כת"ה יצא לחדש דיש כח ביד ב"ד להבדיל פושעים ולעשותם עכו"ם גמורים אפילו לקולא בדאוריתא ואני אומר לשתקע הדבר ולא נאמר דרק לענין הפקר ב"ד ממון הפקד אבל לענין איסורא לא ובסנהדרין (מ"ד.) חטא ישראל אמר ר"א ב"ז אעפ"י שחטא ישראל הוא רש"י מדלא אמר חטא העם עדיין שם קדושתם עליהם פ"כ וביבמות (ע"ט:) בימי רבי בקשו להתיר נתינים אמר רבי חלקנו נתיר מטעם הפקר ב"ד חלק מזבח מי יתיר ומעתה מי יוכל להתיר חלק עמו שיצאו מכלל ישראל וע' בסנהדרין (ק"ה.) עבד שמכרו רבו כלום יש לו זע"ז וכו' והשיבם ד' אם לא ביד חזקה וכו':

ואמרתי אסורה נא להבין דברי הב"ש בסי' מ"ד ס"ק י"ג כ' בספ"ק דיבמות אמר שמואל עכו"ם כותי שקידש בזה"ז לא חיישינן לקידושין אפי' לקולא (צ"ע) שם נאמר נכרי לא כותי ואם אנו עוסקים בכותי ודאי אמאי אמר ר"א שמא מעשרת השבטים הוא תפ"ל דמשום דכותי ודאי הוא ישראל וקידושיו קידושין אלא כאן דנקיט נכרי מיירי נכרי ממש אך ספק לנו שמא הוא בא מישראל וכותית ומספק חייש ר"א אבל שמואל אמר לא זזו וכמו שיעבור לפנינו ודברי הב"ש צ"ע) משום דעשאום לנכרים גמורים ומסיק שם בחולין איתמר לענין שאר איסורין ויש לומר לקולא לא אמרינן וכו' וביבמות אמר שמואל דינו לענין קידושין ש"מ דעשאום לנכרים גמורים אפילו לקולא ע"כ:

ויש להבין ביבמות (י"ז.) כי אמריתי' קמי' א"ל לא זזו משם עד שעשאום וכו' מי היו אלה החכמים שלא זזו ועשאום נכרים גמורים דלפי הנראה לא שמואל עשאום אך חכמים אחרים וא"ל שמואל זאת לר' יהודה ומאן ניהו ונראה דזה ר' אסי שאמר רב יהודה משמו דחוששין לקידושין הוא ניהו דב"ק (פ'.) שמואל לא עייל קמי' דרב אם דהי' גדול משמואל ועלה לאר"י כקידושין (ל"א:) וזה בסנהדרין (י"ז:) דיינא דאר"י רבי אמי ורבי אסי והמה דחולין (ו'.) דעשאום לכותאי ודאי לנכרים גמורים כדמפרש שם ר' נחמן בר

יצחק ליתן רשות וכו' ושמואל סבר וקיבל דבריהם כחולין (י"ח:) כיון דאנן כפינן להו עיין רש"י דמביא מהוריות להיפך וצ"ע ולתוס' אתי שפיר ד"ה כיון כ' ולענין איסור בני ארץ ישראל עדיפא ואנן כפינן להו בני בבל סרים למשמעתם לענין או"ה ובפרט דגדול ממנו הי':

והנה ביבמות אמר רב אסי דחוששין לקידושין היינו מטעם ספק וידוע דהרמב"ם ס"ל ספק דאורייתא מדאורייתא לקולא אך מדרבנן לחומרא נמצא דעיקר חשש קידושין הוא איסור דרבנן ואמר שמואל לרב יהודה דרב אסי ורב אשי לא זזו עד שעשאום לודאי כותים נכרים גמורים היינו לחומרא כנ"ל ממילא כאן בספק כותים בודאי הדר רב אסי ונחית דרגא ואוקמי' אדאורייתא דספק לקולא ולא חש לאיסור דרבנן בזה יכולין לעקור אפילו בקו"ע ואין חוששין לקידושין שלהם ואפילו לחולקים על הרמב"ם וס"ל ס"ד לחומרא נוכל לומר דרב אסי נחית דרגא מן ודאי כותים לספק כותים ואמרינן מאך דמקדש וכו' ואפקעוהו ובלא"ה היא מילתא דלא שכיח כי נכרי משם יקדש בת ישראל, ותבנא לדיננא, היוצא לנו כותי ספק כיבמות אין חוששין לקידושין וכותי ודאי חוששין כמחבר שם ואך הש"ך ביו"ד סימן קנ"ט מקיל ואחרונים הקשו עליו כנ"ל:

ולדבריהם אתי שפיר דברי הגמרא חולין ויבמות כמו שהוכחנו ודברי הב"ש המה תמוהים וכל מה שפלפלנו הו' רק בכותי ודאי או ספק אבל בישראלית מזמרת וזרעה מעכו"ם פסק המחבר ורמ"א מש"ס ומגדולי הראשונים שקידושיהן קידושין וכן ס"ל להרא"ם מאן ספין מאן חשיב מאן רקיע להורות כנגדן להתיר לקנות חמץ אחר הפסח מזרעם כשאלותינו ובודאי אסור לקנות חמץ אחר הפסח והא לך דברי הפרמ"ג באו"ח סימן תמ"ח מ"ז ס"ק ד' כ' והוי יודע מומר שנשא עכו"ם הולד עכו"ם ולהיפך (היינו עכו"ם נכרי שנשא מומרת) הולד ישראל ודיעבד שקנה ממנו בהפ"מ י"ל ע"ש אבל לכתחילה חלילה לקנות אצלו, ומה שאמרתי לכת"ה מיו"ד רס"ה סי"ב י"ג אמרתי דהי' לו להביא ולפלפל וגם שם מוכח רק לענין שבת מחמירין שלא לחלל שבת אבל לשאר דברים יש לו דין ישראל:

סימן קלז

להנ"ל

יקרת מכתבו הגיעני ושש אנכי על אמרותיו קריתי שניתי ושלשתי בהם למען דעת להשיב שואלי דבר קושט אמרי בתוה"ק ודברי הנה היא, כת"ה נ"י תמה על עצמי במה שכתבתי כי זה רב אסי דיבמות (י"ז.) עלה לארץ ישראל וזה רב אסי דחולין (ו'.) וכת"ה

הקשה הא רש"י ביבמות פירש אחרי פטירת ר"א בא רב יהודה לקמי' דשמואל ומוכח דנפטר בבבל ואיך עלה לארץ ישראל:

הנה אנכי כתבתי כי זה ר"א דאמר רב יהודה בשמו ביבמות (י"ז.) הוא זה ר"א דב"ק (פ"ו:) והי' גדול משמואל והוא זה שברח מפני אמו ועלה לארץ ישראל כקידושין (ל"א:) ובא לפני ר' יוחנן ור' אלעזר ומוכח דהי' שם שנים רבות ודברי רש"י ביבמות שפירש אחר פטירתו המה מוקפים ול"ג אך רש"ל מקיים הגירסא ואינו לפני ע' בספר יוחסין ורשה דמ"ד כ' אבל יותר נראה כי זה שעלה הוא רב אסי תלמיד חבר לרב, ושם רב כהנא חבירו של שמואל הי' צעיר משמואל ומסתמא גם ר"א הי' ג"כ עודנו באבו עת בואו שמה לפני ר"י ומעתה לא עלי תלונתו כי אטו על ספר יוחסין אשר גבהו כארזים וחסנו כאלונים וזה רב אסי דחולין:

ומש"כ כת"ה כי גם רב אסי השני הי' זוטר משמואל ואפי' ר' יוחנן רבו הי' צעיר הרבה משמואל ואיך אפשר ששמואל יבסס מתורתו ובימי שמואל לא הגיע שעתו להורות עכ"ל, ידוע דרב רבן של כל בני הגולה הי' כרש"י ביצה (ט'.) ותוס' ותלמיד רבינו הקדוש ור"ח והי' ארוך בדזרז ועכ"ז בעת שהתיר ר' יהודה נשיאה השמן בע"ז (ל"ו.) כ' תוס' שם בשם ירושלמי דרב לא רצה לאכול וכפאו שמיאל ואכל אף דר' יהודה נשיאה הי' זוטר מרב וקיבל הזראתו וזה ר' יהודה נשיאה בן ר' גמליאל בן רבי ואמורא הי' ורב תנא ופליג:

ומצינו ברש"י ביצה (כ"ז.) ד"ה אלא כ' וכן אפשר שהזקנים נתנו דעתם על דברי הבחורים ואמרו דברי פלוני וכו' ע"ש וברי"ה (כ"ה:) אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים ובע"ז (ל"ו:) לפני רבי הנח דברי ואחוז דברי ר' חייא g"כ, הרי רבי נשיא ישראל וגדול מרבן שמu צוה לאחוז דברי ר' חייא תלמידו וביטל דבריו ושם אמר"ז צער גדול הי' לו אצל ר"א ור' אסי אצל ר"י וכו' אצל רבי וכו' תuד"ה וצער וכו' מדאמר פ' אצל פ' משמע שכולם היו בדור אחד וכולם בימי רבי ע"כ מכאן מוכח דזה רב אסי הא' או הב' גם המה היו בימי רבי וכבר הגיעו לפרקן פרק הוראה. [נשמט מלעיל ר"י נשיאה אמורא הי' כרש"י ע"ז (ל"ה:) ושם בתוס' (ל"ו.) ואף שכ' תוס' ע"ז (ל"ג:) ד"ה בעי שגם בברייתא הוא מוזכר וע"ש (ל"ח:) ד"ה תנו כ' אין להקשות לחזקי' וב"ק מזאת הברייתא דהוזכר ר"י הנשיא דתנאי נינהו וקשישי וכו' ע"ש מ"מ כותבין עליו שהוא אמורא] וגדולה מזו מצינו בגיטין (ל"ו:) בי דינא דידי' וכרב אמי ורב אסי ורש"י בד"ה בי דינא דנהרדעא וכו' שמואל דכי אמרה שמואל להך מילתא וכי איתשיל וכו' הוה בי דינא דרב אמי ורב אסי והיינו דמשני וכו' ע"כ הרי עינינו רואות מדברי רש"י דרב אמי ורב אסי כבר הי' להם ב"ד קבוע לדון ולהורות בימי מר שמואל ובאיזה רב אמי אשר יבחר אם הראשון אם השני וכבר הי'

פקיע שמייהו וע' תוס' שבת (מ"ה:) ד"ה לאו הק' להם דלמא רב אסי כרב רבי ס"ל ותי' ונראה דזה ר"א אחר הוא וכו' אבל בתחילה קשי להו וגם תי' בלתי ראי' והוכחה אך דברי הש"ס דחקם:

והנה בין שיהי' רב אxי דחולין (ו'/) הראשון או השני דברי בעמדם יעמודו ושמואל ידע ושמע מהם ונתפשטו דבריהם בגולה כחולין (י"ח:) ומכל מקום בשם רב אסי ורב אמי עדיין צ"ע דרש"י (כתובות מ"ג: ומו"ק כ"ה:) פירש רב זירא נקרא בבבל ור' זירא נקרא בארי' אבל אחד הוא, ואולם תוס' מנחות (מ':) ד"ה ר"ז כ' לא כרש"י ושנים הם ר' זירא לחוד ורב זירא לחוד וכן מוכח מר"ן נדרים כ"א דס"ל כתוס' דרב אסי לחוד ור' אסי לחוד ע"ש וכן כ' תוס' חילין (י"ט.) ד"ה אמר ומעתה צ"ע בגיטין (ל"ו:) נאמר רב אמי ורב אסי ובחולין (ו'.) אמרי' ר' אמי ור' אסי ולדברי תוס' והר"ן יהי' שני ר"א ור"א וצ"ע וע' ר"ן נדרים (כ"ז:) הביא מגיטין רב אמי ורב אסי:

ומש"כ כת"ה שבחולין מיירי מכותים שבארי' אבל ביבמות מיירי מכותים שבחו"ל שהושיב שם סנחריב מיו"ד שבטים ע"כ לא אדע חילוק בין כותי שבארי' ובין שאר כותים ועוד וכי מדידי הוא דמר בית שמואל באה"ע סי' מ"ד ס"ק י"ג היא על מח' סעיף יו"ד כותי שקידש צריכה ממנו גט וכתב ע"ז ב"ש מחולין (ו'.) שעשאום לנכרים גמורים לחומרא אבל לא לקולא והביא מיבמות (י"ז.) דשמואל סבר דעשאום לנכרים גמורים אפילו לקולא ובחדא מחתא מחתינהו וכוללם יחד ולכן כל דבריו יסבו בלכתן על הב"ש, ונראה לבאר דברי שמואל ביבמuת ואולי גם ע"ז ירמזון דברי הב"ש והמה נכונים ונכוחים למבין:

ויש להבין דברי רב יהודה בלישנא קמא כי אמריתי' לקמי' דשמואל א"ל וכו' ואין בנך הבא מן הנכרית נקרא בנך אלא בנה ע"כ ובזה גילה דעתו מר שמואל דלא ס"ל כר"א ואין חוששין לקידושין ואח"כ הביא שxא"כ כי אמריתי' לקמי' דשמואל אמר לא זזו וכו' שנא' בד' בגדו כי בנים זרים ילדו ע"כ ומה מוסיף האיכא דאמרי ונראה לפי"מ שפרש"י דר"א אמר חוששין לקידושין משום ממזר ישראל שבא על כותית אבל יש כאן ב' חששות בנכרי שקידש הא' שמא אביו ישראל והולד ממזר ישראל והב' שמא אמו היתה כותית וגם יש חשש קידושין מצד אמו ורב אסי נסיב מה דחמיר מצד ישראל ממש ואמר שמואל בל"ק בנך מהנכרית היא בנה ונפל החשש מר"א:

אולם אכתי יש חשש השני שמא אמו היתה כותית והוא בנה וניחוש לקידושין מצדה ע"ז בא לישנא בתרא דשמואל וסילק שני החששות ואמר לא זזו היינו ר"א ור"א בחולין (ו'.) וכל החבורתא קדישא ועשאום כנכרים לחומרא ולא לקולא והיינו בודאי כותי ממילא

כאן בחשש כיתי אפילו לקילא ואולי גם רב אסי כאן לא חש מטעם חשש כותי ואמר שמואל כי בנים זרים ילדו זה בא להוציא חשש דרב אסי וע"ז אמר בנים זרים והוא בן הנכרית וגם דברי הב"ש נוכל לפרש כן ובריש מחמיר בכותי ודאי ובסיפא מיקל משום דשמואל בספק כותי, והנה עוד יש לאלוקי מילין אבל לא עת ולכן לא שמתי עיני על כל דברי כת"ה נ"י ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן קלח

ב"ה יום ב' לסדר ויצא ו' כסלו תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב. כבוד אהובי ש"ב ה"ה הרה"ג חריף ובקי מופלג בתורה וביר"ד טהורה כש"ת מוה"ר יהושע העשיל נ"י באב"ד האבד"ק יאסי והגליל יע"א.

נועם מכתבו הגיעני ואת אשר שאלה נפשו בכהן נשא גרושה ודר עמה כמה שנים ואח"כ נודע שהיא גרושה ולפי הנראה אעפי"כ דר עמה ואחרי כן רוצה לגרשה והיא לא רצתה וזה כשלש שנים נסעה לאמעריקא וכתב לה הבעל לשם שתקבל ג"פ ומסרבת, גם כת"ה נ"י כתב לרב א' משם ואין עונה ועתה רוצה הבעל לישא אחרת וכת"ה מסתפק אי סגי רק בזיכוי גט או בעינן גם בזה מאה ת"ח:

ועיינתי באה"ע בסי' ק"מ ס"ה ברמ"א כ' וההה"ד אשה הנאסרת על בעלה מזכה לה גט ע"י אחר ויש מחמירין בזה וכ' ב"ש די"מ במומרת מודה דמהני זיכוי ורק בנאסרת והיינו ע"י זנות יש מחמירין ע' נוב"י סי' צ"ב חילוק בזה:

ול"נ בנדרים (ס"ה:) תנא תולה נדרו בדבר כ' דאדם רע עשוי לעשות תשובה ובע"ז (י"ז ע"א) ברש"י כל באי לא ישובון וכו' המשתמדים אחר שנאבקו במינות אינם שבין ושם (ל"ג.) בישראל עובד עכו"ם בין דאבק בה מהדר הדר ואזיל ושם אמר"א כי תניא האי בישראל מומר, היוצא לנו מזה שהבאנו בשאר עבירות אדם עשוי לעשות תשובה ומש"ה הנאסרת ע"י זנות הגט אין זכות לה דאפשר עשתה תשובה ולא תזנה עוד משא"כ במומרת היא לא תעשה תשובה כיון דאבקה בה וזיכוי גט זכות היא לה:

והנה בעובדא דידן מוכח דידע שהיא גרושה והי' דר עמה ומצינו סוטה (ח':) ובכ"ד בש"ס דבמדה שאדם מודד מודדין לו ומצינו ביבמות (ק"ז:) א"ל ב"ה לב"ש והלא פישון הגמל מיאנה אשתו שלא בפניו והשיבה פישון הגמל במדה כפושה מדד לפיכך מדדו לו במדה כפושה וכו' הרי קיטרי עבדו בי' היינו דמיאנה שלא בפניו ונשואה הי' ולב"ש אין מיאון בנשואות מ"מ החמירו עליו והקילו לגבי דידה למאן בנשואה:

הרי דמי שאינו נוהג כשורה בד"ת ישראל יכולים להחמיר עליו ובתוד"ה תרי הק' הירושלמי אלו העושין שלא כשורה מתירין ערוה שלו ומשני ר"ח דיעבד מהני לב"ש מיאון שלא בפניו ומהנשואין ותוס' כ' דאין זו קו' כ"כ דהיא מטעם אפקעינהו לקד"מ ע"ש ויש להבין אמאי לא תי' הירושלמי מטעם אפקעינהו:

ונראה דרש"י שבת (קמ"ה:) מה דע"א נאמן בעדות אשה היא מטעם אפקעינהו לק"מ וכתבנו בזה במק"א ורש"י ב"מ (ל"ז:) ר"ע משל ב"ש וכן ר"ט ביבמות (ט"ו.) וביבמות (קכ"ב) אמר ר"ע כשירדתי לנהרדעי וכו' מצאתי נחמי' וכו' שמעתי שאין משיאין באר"י עפ"י פ"א אלא ריב"ב והיינו שלא רצו לסמוך על סברת אפקעינהו עד שמצאו חבר לריב"ב דמהני עד אחד והיינו מטעם אפקעינהו וכן מצינו שלהי נדרים (צ':) בראשונה הי' אומרים ג' נשים יוצאות וניטלות כתובה האומרת טמאה אני לך כו' חזרו לומר האומרת טמא"ל תביא ראי' לדברי' והק' ר"ן איסור שבה להיכן הלך ותי' דהטעם אפקיעו רבנן לק"מ הרי דמ"ר לא הי' ס"ל אפקיעו רק משנה אחרונה חידש סברת אפקיעו וכו' ומש"ה תי' ר"ח בירושלמי דיעבד מהני מיאון ומהנשואין לב"ש ולא תי' מטעם אפקעינהו דיוכל להיות דאז לא החזיקו להשיא ע"י ע"א ועוד לא ס"ל טעם אפקיעו רבנן לק"מ ועכ"פ מוכח ביבמות דבי"ד יכולים לעשות גזירה ועונש כמעט שלא מה"ד להחמיר וכן מצינו בנזיר (ל"ב.) מי שנזר ועבר על נזירותו אין נזקקין לו עד שינהג איסור כימים שנהג היתר וכו' ומייתי בנדרים (כ') ויהי' אסור ביין מצוה קידושא ואבדלתא ע' נזיר (ד'.) וכריתות (ח':) ויבטל מצוה דרבנן קידוש על היין מ"מ לא משגחינן וקנסינן לי' וכן בכתובות (ל"ט.) אונס שותה בעציצו אפי' חיגרת אפי' סומא ואפי' מוכת שחין החמירה תורה עליו כי גם בכה"ג מחויב לכונסה ולדור עמה אף שתהי' בזה מבני תשע מדות והוא בני שנואה ומוכה שחין בעלמא כופין להוציא כבכתובות (מ"ז.) מ"מ הכא החמירה תורה עליו [ע' אה"ע סי' קע"ז לא נאמר מוכה], ולכן בנידון דידן שלא יהא חוטא נשכר דדר כמה עדנין עם גרושה בשאט נפש ועתה כאשר ברחה ממנו נתיר לו בנקל בזיכוי גט ואינו זכות היא לה לכן דעתי נוטה לדברי החת"ס אה"ע סי' ג' וגם בזה צריכין לעיין אם נחוץ להתיר אחרי שהוא זקן בן ס"ה שנים ויש לו בנים ומ"מ אם בין יבין כת"ה נ"י יוכל להזדקק לו ע"י ק"ר:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה מברכו בכ"ט.

סימן קלט

ב"ה יום ב' לסדר מקץ ב' חנוכה תרפ"ה לפ"ק פה סטניסלאב. בימי חנוכה ישא ברכה מאלקי המערכה ברורה וזכה ה"ה כבוד הרב הה"ג חריף ובקי משנתו רב ונקי עוקר הרים דובר מישרים כש"ת מו"ה פינחס נ"י גרעהער איתן מושבו בעיר וק"ק אושפיבין יע"א. זה ספר היקר הנקוב בשמו בית פנחס אשר הורו והגו כת"ה נ"י ידו יסדו ורוחו הוא קבצן והי' לאחדים בנה לו בית נאמן מלא כל טוב ובדעת חדרים מלא הגיעני נכון מועדו זה ימים אחדים ולעשות רצונו חפצתי ושמתי עיני עליו וראיתי כי יעלה הרים ירד בקעות והעלה זהב ורב פנינים ולאות כי עיינתי בחיבורו אכתוב לו הערות אחדים. בתחילת דבריו יאיר שמ"ו סי' א' על התוספתא המובא ברד"ק סי' ד' כד איתרחש ניסא שאלות אי בעי עישורא והשיב דמן ניסא א"צ עישור וכת"ה הביא מה שנתרבה ע"י ברכה א"צ עישור מנטע אילן בבית דפטור וראיתי כי הרב הג' מבראדי ז"ל הביא הערה על דברי תוס' ב"מ (פ"ת.) ד"ה בעה"ב וה"ד דה"מ לאוקמי' כי העומדת בבית לא שכיח כלל ע"כ, ולי צ"ע מעירובין (ק'.) האי דיקלא דהו"ל לאביי דהוי באיפומא אתא קמי' דר"י ושריא לי' וע"ש ברש"י בתוך הבית הי' עומד ע"ש ושם בגמרא ביתא דמילא דמי וכו' ע"כ הרי דהי' נטע בתוך הבית דקל ואמאי כתב תוס' דלא שכיח כלל:

והנה בסנהדרין (נ"ט:) מי איכא בשר היורד מן השמים אין כי הא דר"ש בר"ח הוי קאזיל באורחא וכו' נחיתו לי' תרתי אטמתא חדא אכלי וחדא אייתי לבי מדרשא ושאל עלי' דבר טמא או דבר טהור והורו לי' אין דבר טמא יורד מן השמים ושרא וצ"ע נהי דאין דבר טמא היא ורק מבהמה טהורה היא אכתי איכא למיחש דלמא הוא אבר מה"ח כמו שקרה לר"ש בי ריש גלותא בגיטין (ס"ז:) או שמא היא מנבילה בהמה טהורה כמו שמצינו בשקלים פ"ז מ"ג נמצא בגבולין איברים נבלות ע"ש אע"כ מוכרחים אנו לומר כי אחרי משמים זיכו בודאי היא טהורה וכשר ומותר וזה כמו שאמרו ז"ל ברכות (נ"ח) וכי עביד רחמנא ניסא לשיקרא וכמו שאמרו בחולין (ק"מ.) ובכ"ד בש"ס לא אמרה תורה שלח לתקלה ולכן פשוט לי' להש"ס בסנהדרין שם אפילו ירד לו דמות חמור נמי שרי ותולין דהאי דמותר היא חמור טהור וכשר כמו בע"ז (ל"ט.) חמרא דימא שרי ותולין שהוא חמרא דימא וכשר ומותר ואמר במנחות (ס"ט:) בעי ר"ז חיטין שירדו בעבים אי שרי למנחות אמאי לא וע"ש תוס' איירי ע"י נס:

וצ"ע ממאי דאמרי' בפסחים (ל"ט.) אמר ר' זירא אין לותתין חיטין למנחות ובמנחות (נ"ב:) כל המנחות באות מצה ע"ש וא"כ מאי פשיטא לי' אי למנחות אמאי לא הא נוכל לומר דבעי לי' משום דהי' לותתין בעבים והוא ס"ל דאין לותתין:

אלא ודאי י"ל כיון דעשו לו נס וירדו לו חיטין בודאי קמי שמיא גליא דאין בהם שום חשש לתיתה וכן מה דמסיק הש"ס דהבעי' היא לשתי הלחם ומספקא לי' ממושבותיכם אי דהבעי' בעבים וכו' וצ"ע דלמא החיטין המה מחיטים דאשתקד ופסולים אפילו בדיעבד לשתי הלחם כמנחות (פ"ג:) במשנה עומר ושתי הלחם אינם באים אלא מן החדש וע"ש בתוד"ה מתניתין או שמא כבר נתמרחו בכרי קודם שבאו בעבים ואסורים משום טבל דלא הוי מן המותר בפיך כפסחים (מ"ח.) מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל וע' חולין (ק"מ.) ומנחות (ס"ו:) ד"ה אומר דבעי ממשקה ישראל או שמא החיטין דבאו מן העבים נשתרשו אחר העומר ולא התיר העומר ולפני חג עצרת נתבשלו וביכרו ואף בזמן קצר יכולין להתבשל:

וגדולה מזו מצינו בתענית (ה'.) נמצאת תבואה הגדילה בששה חדשים גדילה באחד עשר יום ע' ר"ה (י"ג.) דכל תבואה שנקצרה בחג בידוע שהביאה שליש לפני ר"ה וע' ש"ך יו"ד סי' רצ"ג ודג"מ ונקוה"כ דהלכה כר' יוסי לקלוט לבד בעי י"ד יום וכאן הי' רק י"א ולר' יהודה ניחא ומ"מ גם ר' יוסי אין מוקשה דהי' דרך נס ושם בתענית תנא קנה זרת שיבולת זרתיים ורש"י דהי' ג"כ דרך נס וצ"ע ממנחות (פ"ה.) ועושה קנה זרת שיבולת זרתיים אפילו בלא נס יוכל לגדל כן מ"מ מפסח ועד עצרת יוכל לגדל חיטים וניחוש לחיטים שהעבים וחדש הוא דבשי"מ כנדרים (נ"ח.) כגון טבל ומע"ש והקדש וחדש וע' ש"ך יו"ד סי' רצ"ג ס"ק חדש דבשיל"מ וע' או"ח מג"א ס"ס תפ"ט ומג"א תקי"ג ס"ק י"ג דלא שרי משום רובא משום דהוי דבשיל"מ אלא ודאי כל שנעשה ליהודי נס כזה חיטים יהי' לבו נכון כי הם כשרים ואין בהם שום חשש של איסור כמו שהוכחנו לעיל:

ובזה יונח לנו בשבת (כ"א:) ומצאו פך שהי' מונח בחותמו של כה"ג ולא הי' בו אלא להדליק יום א' ונעשה נס והדליקו ממנה שמנה ע"ש ובאו"ח תר"ע וע"ש בתוד"ה שהי' מונח אם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים צ"ל שהי' מונח בחותם בקרקע שלא הסיטו ע"כ וצ"ע ממו"ק (ה':) תוד"ה שאינו כ' דהיסט לאו מילתא דשכיח הוא וביצה (י"ח.) מילתא דלא שכיח לא גזרו בה רבנן ע"כ ומעתה אפילו הסיטו נכריים יהי' מותר דעל היסט עכו"ם דלא שכיח לא גזרו וע' נזיר (נ"ה) דאיכא מ"ד דס"ל אפילו על מילתא דלא שכיח גזרו בה רבנן ע"ש במפרש דרבי הכי ס"ל אבל ג"כ קשה לנו על השמן שנתרבה דלמא כבר הי' טבל בבית יהודי אולם להנ"ל ניחא דמאי שנתן הקב"ה ברכתו הוא דכשר ומותר ואין בו חלילה שום חשש איסורא ואליהו עשו לי משם עוגה קטנה בראשונה ור"ל ליקח חלה לא קשי' דעל הקמח שהי' להם מקודם הברכה היתה צריכה לקחת חלה עלי' אבל מה שברך דפטור מכולם כמו שהוכחנו וע"ש תקח ותאכל היא והוא

וביתה ימים והבן וע' תענית (כ"ד.) אלעזר איש ברתותא (ונזכר באבות) זבין חיטי ושדיא לפני כלבא וברכו ד' באוצר חיטין והפקירו לעמים ולא נזכר אם הפריש תרו"מ דמטעם הפקר לעניים לא הי' מועיל כתוס' פסחים (נ"ז.) ד"ה אלא דכ' דאין הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים ועוד שכבר קודם ההפקר חל עליו תרו"מ ומוכח גם מזה דשל ברכה וניסא פטור:

גרסינן בירושלמי וכו' עבדים פטורין מק"ש דכ' שמע ישראל וכו' מי שאין לו אלא אדון אחד ומנ"ח תמה דל"ל לימוד על עבדים תפ"ל דאיתקש לאשה לה לה ומוקי בח"ע וחב"ח כחגיגה (ד'.) וכת"ה הביא מירושלמי חגיגה מוכח דלא יליף עבדים מאשה ורש"י ערכין (ב':) והנה צ"ע דפוטר עבדים מק"ש ומראי' דיש לו אדון אחר א"כ גם נרצע יפטור כקידושין (כ"ב:) והלך זה וקנה אדון לעצמו וי"ל דעבד עברי הי' תחילה בחיוב אבל עבד כנעני תחילתו בפטור הי' ונראה לומר כי גם הירושלמי אית לי' גז"ש דלה לה ואפ"ה עולה דברי ירושלמי כהוגן דטו"ז יו"ד סי' רס"ז ס"ק י"ח כ' דרשב"א ס"ל גז"ש לה לה מאשה ור"מ לית לי' ע"ש וא"כ הא ידוע דסתם משנה ר"מ היא ע' סנהדרין (פ"ו) וא"כ בברכות כ' נשים ועבדים וקטנים וכו' היא סת"מ ור"מ הוא ל"ל גז"ש לה לה מאשה ושפיר יליף הירושלמי משמע ישראל וכן בחגיגה (ב'.) היא סתם משנה הכל חייבים בראי' חוץ וכו' ונשים ועבדים ושפיר כ' הירושלמי לפטור עבד מעל פני אדון:

אולם הא קשיא לן מאי פריך הש"ס בחגיגה (ד'.) לל"ק תפ"ל מגז"ש לה לה הא אוקימנא מתניתין כר"מ והוא ל"ל גז"ש לה לה אולם הש"ס רצה לדעת דמאן דאית לי' גז"ש ל"ל לה לה מה ידרוש בפסוק מעל פני אדון ד' ומסיק רבינא דידרשו על חצ"ע וחב"ח ואתי שפיר דברי רש"י ערכין דנסיב על פני אדון דנקיט אליבא דר"מ דס"מ בחגיגה אליבי' אולם דא עקא מגיטין (ט.) רש"י ד"ה הרש"י דר"מ ס"ל גז"ש לה לה מאשה וצ"ע על הטו"ז:

דברי ידידו הדו"ש באהבה מכבדו ומוקירו.

סימן קמ

ב"ה יום ג' ויקרא ז' אדה"ש תרצ"ב לפ"ק סטניסלאב. להנ"ל

את הקארעקטען של חבורו בית פינחס ח"ב קבלתי ולמען להראות לכת"ה כי חביבין עלי דברי תורתו שמתי עיני בו וארשום לכת"ה שנים ושלשה הערות מאשר ראו עיני בחיבורו היקר ואקצר באומר. א', בסי' ג' ברכות (ל"ה:) ארבב"ח אמרי משום ריב"א וכו' לא כדורות הראשונים דורות האחרונים דהראשונים הי' מכניסין הפירות כדי לחייבן במעשר והאחרונים הכניסו כו' לפוטרן ממעשר ע"כ והביא כת"ה בשם ספרי האחרונים

דגם אלו שהכניסו לפוטרן ממעשר הי' מפרישין מעשר ואך הי' כעושים ואינם מצווים מפני מלחמת היצר וע"ז העיר כת"ה מירושלמי מעשרות פ"ג מוכח דלא הי' נותנין כלל תרו"מ ע"ש:

ול"נ דהי' נותנין תרו"מ אבל לא מטעמייהו ונדייק תחילה תיבת משום כי ידוע דברי רש"י חולין (קי"ג:) ושם (י"ז:) דכל היכא דאמר משום או משמי' לא ראה אותו (ומה שיש להעיר ע"ז כתבתי במק"א) ומש"ה גם כאן ר"י לא ראה את ריב"א ומש"ה אמר משום ובגיטין (פ"א.) דורות הראשונים ב"ש דורות האחרונים ר' דוסא ובעירובין (נ"ג.) ראשונים ר"ע אחרונים ר"א בן שמוע והנה הם האחרונים שהכניסו לפוטרן ממעשר לש"ש נתכוונו כי חשבו הפסד מצוה כנגד שכרה וטבל במיתה כסנהדרין (פ"ג.) ואסור בהנאה של כילוי עתו"ס פסחים (ט'.) ובע"ז (ס"ו:) ובתוס' בכ"ד לפיכך יראו להכניסם דרך שער הבית כי אז אסור באכילת עראי במיתה ולא להאכיל לבהמה ובנקל יוכלו ב"ב להכשל בהם בתת לעני או לבהמה לפיכך הכניסו דרך גגות ומדאורייתא פטור ומדרבנן אסור רק אכילת קבע ובזה הצילו ב"ב מאיסור תורה טבל במיתה ואף שיתנו לעני או לבהמה קודם הפרשה לית לן בה והיא עראי וכל האיסור רק מדרבנן אבל באמת הפרישו תרו"מ כדת וכהלכה ע' חולין (ו':) והתיר רבי את בית שאן ורש"י מכלל דשאר מקומות נוהג בהן ושם בתוס' דאפילו בגולה הי' מפרישין תרו"מ ובכ"ד בש"ס ותוס' וביצה (י"ב:) א"כ מצינו תרומה שזכאי בתרומתה ושם י"ג הכניס שבלים פלוגתא רבי וריב"י וביבמות (צ"ג) ר"י הוי לי' כנתא דפירי ועישר ור"ח דשפיר עביד ובמו"ק (כ"ח) ר"א תרומה קאכילנא ובתוס' חולין (ה':) בתוד"ה צדיקים ר"י ור"ז בין דין איתאכיל פירי בטבלייהו והירושלמי מעשרות ניחא:

אך צ"ע על הירושלמי ר' יהודה מוריינא דבי רבי ע' מנחות ק"ד ובתוס' ור' יוסי בנו של ריב"א איך עשו שלא כרצונו ואולם כבר כתבנו לש"ש נתכוונו והאי סבא ביקש מעט פירות והמה נתנו לו מעט אכילת עראי והראו לו כוונתם כי עשו לצאת מאיסור תורה ויוכלו לתת לעניים מעט קודם הפרשת תרו"מ אבל הסבא הקפיד ורצה שיקיימו כדת של תורה והבן:

במספר ח' בד"ה ובעיקר קו' הצל"ח כ' כת"ה בשם מל"מ בפירות שביעית דמעט לא סחורה מקרי ולפי"ז אם מוכר הרבה בדמים מועטים לא דמי למו"מ ומותר לפדות הקדש בשו"פ ביו"ט ולא הוי זה מו"מ ע"כ ול"נ דבפירות שביעית יש חילוק גדול דמצינו דלאו כל סחורה אסרו חז"ל דכיון דאיסור סחורה היא משום דכ' לאכלה דרשינן ולא לסחורה כע"ז (ס"ב.) והוי לאו הבא מכלל עשה עשה מש"ה התירו חז"ל למכור מעט מעט עתו"ס

ע"ז (ס"ב.) סוכה (ל"ט) ר"ה (כ"ב.) סנהדרין (כ"ו:) וע' תוס' פסחים (נ"ב:) דיש סחורה המותרת משא"כ ביו"ט והה"ד חוה"מ דיו"ט עשה ול"ת ע' שבת (כ"ד:) וכ"ד בש"ס בודאי אסור לעשות שום מו"מ וראי' לזה ממאי דאמרינן במו"ק (יו"ד:) ואמ"ר פרקמטיא כל שהו אסור רש"י לעשות סחורה בחוש"מ וכן היא בארח תקל"ט ס"א כל סחורה אסורה אפילו כ"ש ע"כ ואם בחוה"מ כך ק"ו ביו"ט ותו לא מידי:

במספר כ"ג הביא כת"ה נ"י דברי הרמב"ם מש"כ בהל' כלי מקדש פ"א הלי"ג כלי שרת שנקבו אין מתקנין אותם וקושי' מל"מ והיא מתוס' שבועות (י"א.) ד"ה מכל וכו' הק' אי מכתשת כ"ש איך אמרינן בערכין (ו'.) מכתשת מימות משה שנפגמה והביאו אומנין מאלכסנדריא ורצו לתקנה הא אמרינן בזבחים (פ"ח.) כלי שרת שנשברו אין מתקנין אותם ותי' מכתשת של משה שאני שהי' מפטמת ביותר א"נ וכו' ומשל"מ תי' בא"א ע"ש: ול"נ לתרץ בהקדם מה שהערתי עוד דבסוטה (ט'.) אמרי' שלא שלטו האויבים במעשה ידיהן של משה ודוד משכן נגנז וטבעו בארץ שערי' ע"ש וצ"ע מערכין אלו שני כלים שנשתיירו ממקדש א' ונתפגמו והיא צלצול ומכתשת ועליהם אמר קרא וכלי נחשת מוצהב ועזרא הביאם מבבל ובלשאצר שימש בכלי קודש ע' נדרים (ס"ב.) הרי שלוט במעשה ידיו של משה דזה המכתשת מימות משה הי' ע"ש ומוכרחים אנו לומר דרק במשכן שכינת כבודו שעשה משה לא שלטו ידי זרים אבל בכלי שרת המשכן שלטו, והנה בזבחים (פ"ח.) כלי קודש שניקבו וכו' נפגמו אין מתקנין אותן סכין שנפגם אין משחיזין פגימתה רש"י פגימה גדולה שתיקון השחזתה ניכר ע"כ ומנ"ל לרש"י הא. ונראה דיש להקשות מחולין (י"ז:) אמר רשב"ל ג' פגימות הן פגימת עצם בפסח בכור וקדשים ור"ח אמר אף פגימת סכין ואידך בחולין לא קמיירי ואמאי לא חשיב עוד פגימת כ"ש דאין מתקנין ושיעורן כדי שתחגור בה צפורן והיא ברייתא מפורשת ועל כרחך צריכין אנו לומר דכלי קודש שנפגמו דאין מתקנין הוא שיעור יותר גדול מתגירת צפוקן והוא בטפס או בכזית כדמחלק שם בחולין הא בסידא הא באבגא וכה"ג דייק טו"ז או"ח תרמ"ה ס"ק ד' גבי לולב ע"ש ולהבי דיינן רש"י בסכין שנפגם אין משחיזין אותה דפגימה קטנה א"א דבכל יום יארע פגימה קטנה בסכינים ועוד דלא חשיב לי' בחולין כנ"ל וע"כ פירש פגימה גדולה שתיקון השחזתה ניכר ולכן גם נפגמו אין מתקנין אותה היינו פגימה גדולה עכ"פ בכזית אבל פחות מכזית ורק פגימה קטנה ודאי מתקנין אותן ומזה מיירי בערכין במכתשת של משה דהי' פגם קטן ורשאי לתקנו וניחא לן כי הברייתא בערכין היא תוספתא ושם בזבחים היא ג"כ תוספתא ושניהם מרועה אחד נאמרו ר' נחמי' כסנהדרין (פ"ו.) והבן:

סימן קמא

ב"ה יום ועש"ק לסדר בשלח י"ד שבט תרב"ג סטניסלאב. שלום רב לכבוד ידידי הרב החריף ובקי מופלג בתורה וביראה כש"ת מרה אהרן זעליג נ"י דומו"צ בעיר וק"ק סקאהל יע"א:

יקרת מכתבו גם מכתב מהחסידים והיראים נ"י קבלתי וישעשעו נפשי בהקשיבי כי ת"ל דברי פרי ישוה ובא אל המנוחה ואל הנחלה. וע"ד השאלה באחד ששימש ג' עונות רחוק מהווסת ובבוקר מצא כתם על כתונת שלו שאינו בדוק, ובו ביום בבוקר הגיע ובא להאשה ווספה, וכת"ה מפלפל בטוטו"ד בזה:

והנה בנדה (ס"ה:) ת"ר הרואה דם מחמת תשמיש משמשת א' ב' ג' וכו' עד שתתגרש ניסת לאחר וכו' ותבדוק עצמה מביאה שלישית של בעלה הראשון וכו' וצ"ע אמאי לא תבדוק אחר ביאה א' דידוע דלא סמכינן אחזקה או ארובא היכא דיכולין לברורי ע' יו"ד סי' א' ועטו"ז שם סי' ל"ט ומג"א סי' תל"ז, ועש"ך יו"ד ס"ס ק"י בדיני ס"ס אות ל"ה מביא בשם ב"י בשם הראשונים ברואה דם מחמת תשמיש דלא בעי בדיקת שפופרת מחמת ס"ס, ועוד לפי"מ דאמרי' רואה דם מ"ת היא רק איסור דרבנן דמיעוטא דמיעוטא ואפי' בדיקת הריאה שהיא מיעוט המצוי כ' ש"ך יו"ד סי' ל"ט דבדיקה היא דרבנן, ולכן בפעם הראשון לא הצריכו חכמים לטרוח ולבדוק, דומה לזה בתוס' עירובין (ו'.) דכתבו הואיל ואי אפשר לצמצם אלא ע"י טורח גדול לא הטריחו לצמצם ולמדוד כיון דהוא ספק דרבנן ע"כ, ורק ברואה דם מ"ת בפעם ג' אז תתגרש לרש"י, ור"ל מקשה לר"י ותבדוק אז בשפופרת בבעל ראשון רש"י ולמה תתגרש כי ר"ל ור"י סוברים הא דאמר ר"א בשלהי גיטין וסנהדרין (כ"ב.) כל המגרש אשתו הראשונה אפי' מזבח מורי'ד דמעות עליו, ומתרץ לו ר' יוחנן לפי שאין כל האצבעות שוות ערש"י ומוטב שתתגרש ולא תבוא לידי כרת וזה דוחה כל המגרש אשתו וכו', ושם ברש"י ד"ה דברי רבי פירש דנאמנת אשה קאמר רבי אבל רישא כולה כרשב"ג ותוס' ברואה דם וכו' גם רבי מודה דבעי ג' זימנין לאחזוקי וכו' ע"ש:

ול"נ דדברי רש"י המה מדוייקים דידוע שיטת רש"י ביבמות (כ"ו.) ד"ה בתרי כ' שהוחזקה להתאלמן או להתגרש לרבי בב' זימנין לא תינשא לשלישי ע' גיטין (כ"ו:) רש"י ד"ה ומעגן וכו' ובתומים ע' אה"ע סי' ט' ולכן הכא דבברייתא איתא דיכולה לינשא לג' בני אדם על כרחך אתיא כרשב"ג דאי לרבי לא תוכל לינשא לשלישי ותבדוק דבעל שני, ואפי', נימא לענין רואה דם מ"ת מודה רבי לרשב"ג כר"י בתוס' אבל לענין גירושין ס"ל לרבי בב' זימנין הוי חזקה ולכן פירש"י דרישא רשב"ג והבן, ושם בודקות בשפופרת

ומקשי ש"ס אפגורי מפגרא לי' א"ש בשפופרת של אבר עש"ך סי' קפ"ז מביא בשם מ"ב דהה"ד שאר מיני מתכות רק עץ לא וש"ך כ' גם ברזל לא וע' תוה"ש דמסיק דטוב לעשות בשל אבר כלשון הש"ס דאמרי' בשבת (קל"ד.) של מתכות מיזרף זריף ע"כ ואפשר דלא קאי התם אאבר רק אשאר מינים ע"כ, וצ"ע טובא דשם בשבת מיירי לעשות נקב לתינוק ואמר לקרעי' בשערתא אבל בכלי מתכות לא משום דזריף ר"ל לעשות נקב בכלי לא ואין דומה לנדה דמיירי רק להכניסו ולבדוק ע"י ולא לחתוך שפיר יוכל להיות בכל מיני מתכות כמ"ב, וכה"ג בש"ס יבמות (ע"ו.) ודוקא שערתא אבל פרזלא מזריף ע"כ, ומיירי ג"כ להוציא דם מהעור לא יעשה ע"י פרזל ולא בשום כלי מתכות אפי' באבר לא, וכן בחולין (ע"ז.) מסרטו בעצם דעלמא ומעלה ארוכה אבל פרזלא מיזריף זריף:

ומה שכתב דמתכת לא קאי אאבר בפסחים (ע"ה.) לא משמע כן דאמרי' וגחלת של מתכות לאו אש הוא והא גבי בת כהן וכו' פתילה הי' עושין וכו' ע"ש, הרי בכלל מתכות גם אבר בכלל, ומצינו לפעמים גם ליגע בבשר בפרזלא אסרו חכמים כיון דאפשר ביד כיו"ד סי' רס"ג נולד כשהוא מהול וכו' ולא בפרזלא דלא לעייק לי' ולפעמים אסרו גם ביד כע"ז (כ"ח:) מעלין אזנים בשבת וכו' א"ד בסם אבל ביד מ"ט מיזריף זריף, והיינו משום דצריך שם לדחוק על הלחיים יוכל לעשות חבורה גם בידם:

והנה אבר מצינו בכמה מקומות בש"ס שאחזו בו הכא ופתילה של אבר, ומקואות פ"ו מביא סילון של חרס או של אבר (ושם אבר לאו דוקא ע' ברטנורא ועתיו"ט בשם מהר"ם דנוט' מדוע נקיט חרס או אבר) וביומא (ס"ט:) שדיוה בדודה דאברא, ובקרא לא מפורש האיפה ממה היתה ע"ש ועוד בכ"מ בש"ס:

ולכן לא נוכל למידק בנדה (ס"ו.) אי אבר דוקא או לא, ושם האי דאתאי לקמי' דרבי א"ל לאבדן זיל בעתא וכו' ונפל ממנה חררת דם אמר רבי נתרפאה זאת וכן היא בש"ע, ויש לראות היכא מצינו כה"ג, ונראה בנדה (ע"א.) אמרי' פחדא צמית ביעתותא מרפא וכן בסוטה (כ"ב:) ר"ל דע"י הבהלה פתאום נפתחו בני מעיים ופולטות דם וכיוצא, וכמו דאמרי' ב"ק (פ"ג) האי איתתא דעאלא למיפא וכו' נבח בה כלבא וכו' שקילי ניבי' א"ל כבר נד ולד והיינו ע"י דבעתא מהכלב נפתחו מיעי' ונד הולד ובשבת (ק"י:) ואי לא לותבא אפרישות דרכים וכו' וליתי אינוש מאחורה וליבעתה ולימא לה קום מזביך ע"כ וה"ד הכא אמר רבי זיל בעתא והבן:

והנה בנידון שאלתינו דנמצא על כתונת שלו שאינו בדוק לא על עד הבדוק כבר ראו עיניו מדברי הפמ"א וסד"ט בפ"ת סי' קפ"ז כ' דגם ש"ך יודה דרק הוי כשאר כתם וכו'

ולא דנין בי' רואה דם מ"ת ושמשה שנא בשעת וסתה אינו צריך כפרה לא הוא ולא היא דכאן לא. נימא על עד שלו כלל ולא הוי כדכתב רמ"א בס"ס קפ"ה ע"ש. והבן:
ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה.

סימן קמב

ב"ה יום א' משפטים כ"ג שבט תרצ"ג סטניסלאב. כבוד ה"ה הרב הגדול חריף ובקי חציו שנונים להלכה עונים כש"ת מו"ה יצחק נ"י ווייסבראט האבד"ק ועיר יעדליטש יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני ע"ד המקוה אשר תאר לפני שנוטפת וחסר אתאי בכל יום ד' ה' צאהל וכת"ה דן לפני בהלכה זו ומרחקה על שרשי' היטב הדק וכבר נשאלתי כיוצא בו ויקבל העתקת תשובתי רצ"פ וכת"ה הביא דברי הגר"א שמחמיר במה שהמחבר ביו"ד סר"א סנ"א פסק שלא ניכר זחילתן להקל והביאו ראי' למחבר מן מקוואות פ"ב מ"ב מקוה שנמדד ונמצא חסר ואי איתא בלא ניכר זחילתן פסול לאשמעינן רבותא יותר אפילו שלימה באם מטפטף עתה פסולה א"ו כה"ג כשירה:
ול"נ אי משום הא לא איריא דנוכל לומר בזה אשמעינן רבותא יותר דמיירי דמקוה זו היתה מחזקת מ' סאה ועכשיו נמצאת חסירה ה' סאין ואין אנחנו יודעים אם נשאב ע"י אדם ה' סאין או על שניקב חסר ואתאי ואי אתה יכול לעמוד על חסירו מתי נעשה זאת או יום או יומים או מימים רבים ועכשיו מי מקוה שנשארו עומדים ולא תחסר כל בה ומש"ה אמרו כל טהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות ע' נדה (ב':) משא"כ אם הי' המשנה אומרת מקוה שנמצאת שנוטפת מעט מעט לא נוכל לומר כל טהרות למפרע טמאות דנוכל לשער זה מתי החל הטפטוף בראותינו שביום אחד שלם הולכת וחסרה אצבע או אצבעיים ממנו נקח לשער כמה אצבעות מים חסרים עד עתה ונדע באיזה יום החל זיבת מים ומשם הטהרות טמאות אבל לא קודם לזה ואשמעינן בזה דר"א בן שמוע בגיטין (ל"א.) אמר המניח פירות וכו' מעות להיות מפריש עליהן מע"ש וכו' אם אבדו חושש מעל"ע וע"ז אמר ר"א חלוקין עליו חביריו על ר"א ממקוה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות וכו' למפרע טמאות ר"ל למפרע ימים רבים לא רק מעל"ע וידוע כי כמה רב חילי' דהי' רבי תלמידו כיבמות (פ"ד.) ובמנחות (י"ח.) אמר רבי כשהלכתי למצות מדותיו של ראב"ש וביומא (ע"ט:) כשהיינו לומדים תורה אצל ר"א ב"ש וכן בעירובין (נ"ג.) ופוק חזי דהש"ס רצה לתרץ תיבת למפרע היינו כדי שיהיו מתאימות דברי ר"א ב"ש כדי שלא יהיו חלוקים עם חביריו ובאמת מצינו כ"פ בש"ס למפרע היינו ימים רבים כמו בגיטין (כ"ו.) ונמצא זה שותה טבלים למפרע ופסחים (ל':) למפרע הוא גובה נדה (נ"ו.) השרץ

שנמצא במבוי מטמא למפרע וכו'. מכל הני מוכח דלמפרע היינו ימים רבים וכאן אמרו מ"ד למפרע מעל"ע קמ"ל אך כיון דהי' ר"א ב"ש גדול הדור חש ר"א ב"פ שלא יטעו לפרש למפרע מעל"ע כדי שלא לשבור דבריו של ר"א ב"ש ופירש למפרע ימים רבים ומזה מפורש יוצא שחלוקים רבנן על ר"א ב"ש ולית הלכתא כוותי' וזה למדנו ממקוה כשנמדד שנמצא חסרה ואם היינו שונים מקוה שזוחל לא הי' יכולים למדין שחלוקים על ר"א כנ"ל ומ"מ לענין דינא כבר גלינו דעתנו:

וראיתי לדייק דמשנה אומרת כל טהרות שנעשו על גביו וכו' טמאות מה היא הפירוש טהרות וראיתי רש"י נדה (ב':) פירש טהרות וכלים שטבלו בו ושמשו בהם ע"ש וביו"ד ר"א סעיף ע"א העתיק המחבר המשנה כצורתה וכלשונה וצ"ע וכי טהרות יש לנו בזה"ז בחו"ל בשלמא בזמן המשנה באר"י הי' להם אפר (ע' נתיב חיים או"ח רמ"ב מביא שגם בימי אמוראין אפשר באר"י הי' להם אפר פרה ע' מש"כ שם עה"ג) פרה והי' אוכלין בטהרה וטובלין ומזין עליהם ומש"ה שפיר שייך למיתני כל טהרות שנעשה על גביו אבל עתה מה היא הפירוש כל טהרות ע' בכורות (כ"ז:) וכי הזאה יש לנו ערש"י ותוס' שם ונוכל לומר דהיינו טבילת גר בעי מ' סאה מדאורייתא וכל טבילת כלים הנקחים מעכו"ם בעי טבילת מ' סאה ע' שלהי ע"ז ויו"ד סי' ק"כ וטבילת נשים בעי מ' סאה בנדתה תהא עד שתבוא במים ע' שבת (ס"ד:) וע"ז סובב דברי המחבר כל טהרות למפרע טמאות ויוכל להיות דאף לרמב"ם דס"ל טבילת כלי עכו"ם הוא מדרבנן ע' או"ח סימן שכ"ג מח' טו"ז ומג"א מ"מ יודה בזה בטבל במקוה ונמנא חסר לא עלתה לו טבילה כיון דאסמכוה אקרא ול"ד במה דסיים במשנה אבל בטמא טומאה קלה, ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן קמג

כבוד אהובי ש"ב הרב הה"ג חריף ובקי בחדרי מורה עמו עוז ואורה קולע אל השערה להוציא הלכה ברורה כש"ת מו"ה שאול ג"י לוסטהויז החוב"ק סטריא והגליל יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני וש אנכי על אמרותיו כי ת"ל שלום בחילו אכי"ר כה"י, וע"ד המקוה בנו מחדש ואחרי הנסיון ובחנו מי המקוה ואיש תכחת חסר איין צענטע מעטער בכ"ד שעות והמקוה העליונה עם התחתונה היא יותר מד' מעטער והביא כת"ה מיו"ד סי' ר"א סנ"א ניקב המקוה ומימיו נוטפים מעט מעט או נבלעין בקרקע מעט מעט כשר לפי שאין זחילתן ניכרת והיא מהרשב"א וגם הביא מחת"ס יו"ד סי' רי"א והגר"א חוכך בזה ואולם אין לי ביאור הגר"א לעיין שמה, והנה הרמ"א וטו"ז והש"ך לא העירו כלום

על דברי המח' שהוא מהרשב"א וגם האחרונים כולם ינהו אחרי פסק המחבר מוכרחים אנו לקבל דברי המחבר באימה להורות כן ואך לפלפל בהם:

בספרי איתא על אך מעין ובור אי מה מעין מטהרין בזוחלין אף מקוה מטהר בזוחלין ת"ל אך מעין ובור מעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן הובא ר"ן נדרים (מ'.) והובא רש"י ותוס' שבת (ס"ה:) ובכורות (נ"ב:) והנה ידוע דהארץ בולעת המים וכן הבורות כמו שמצינו במקוואות פ"ב מ"ט המסדר קנקנים וכו' אעפ"י שבלע הבור את מימיו הרי זה ישבור ע"כ והיינו כי מקוה יעשה מחדש הרי אף דדרכו ליבלע מימיו ושם נזכר הרבה פעמים בור דהי' מקוה וברכות (י"ח:) והוא הכה את הארי בתוך הבור וכו' דתבר גזיזי דברדא ונחת ליטבל ע"ש וביצה (י"ח.) יש לנו בור בחצרו מא"ל ור"ל מקוה כשרה, הרי מוכיח דלא חשו שמא יבלע הבור מעט מעט מימיו ויפסל המקוה מטעם זוחלין א"ו כשר כהרשב"א וסתם בור נקט דאינו מסייד ואפילו מסויד בסיד מוכח מרש"י ע"ז (נ"ה.) דרק לענין להחזיק היין מהני בור סיד שאינו מאבד טיפה והטעם מפני שהיין עב ע' תוס' סוכה (ו'.) ושם (מ"ח:) א' מעובה ואחד דק ע' רש"י שהמים ממהרים לצאת אבל המים יוכל להיות כי יבלעו אפי' בבור סיד ועוד דהיין רק יום או יומים יעמוד בבור ואח"כ ימלאוהו בחביות אבל המים יעמוד ימים הרבה והסיד לא יחזיק בכותליו ויפול, והנה בתוס' עירובין (פ"ח.) ד"ה כ' דאפילו עשוי כעין רצפת אבנים מיבלעי ושרי, ומזה צ"ע על רמ"א יו"ד סי' ר"א סמ"ו אבל אם המשיך על רצפת אבנים שאין ראוי לבלוע בה וכו' ע' או"ח סי' שנ"ז ומג"א הנ"ט וכבר דברנו מזה במק"א:

וגדולה מזו נראה דאף דאמרינן ב"מ (מ':) קנקנים ישנים אינו מוציא לו בלע ומקשה הא א"א דלא בלע ומשני כיון דטען טען, וידוע דברי הטו"ז בס"ס צ"ג וכן בע"ז (ל"ג:) כסי דאמרינן דשבעי מלבלוע כיון דכבר בלעי ואם עמד מעתה משקה באותו כלי מעל"ע שכבר שבע מלבלוע לא יחסר מהמשקה דמה שבולע מחדש יצא לחזרה מהכלי וחוזרת חלילה אבל מים בארץ או בבורות לא שייך אצלם שבע מלבלוע ואפילו נבנה המקיה מאבנים וסיד וגפסים תמיד בולע כי הארץ מושכו מהאבנים ומש"ה אמרי' שם בעירובין (פ"ח:) בד' אמות תיימא מיא שאדם עשוי להסתפק סאתים בכל יום ע"כ הרי בכל יום בלעו כברת ארץ של ד"א על ד' אמות סאחים מים ולא אמרינן שבע מלבלוע וכן קירות המקוה בלעו בכל יום ואפ"ה כשר מטעם הרשב"א כנ"ל שאין זחילתן ניכרת, וזאת עלינו לדעת כי מה שזב טיפין טיפין לא נקראו זוחלין ע' מקוואות פ"ה מ"ה וניטפין שעשאן זוחלין פי' הר"ם והובא בחוי"ט שאם יוכל להתחבל שיהי' משיב הנוטפין זוחלין וכו' אבל בלא זה נקראו נוטפין וע' פסחים (ל"ט:) והיא כיף להדי טיף רש"י שניפלין טיפה

אחר טפה וכן בע"ז (ל:) ע"ש ומו"ק (ד'.) ברכה שנוטפת וכו' ועדיין היא מטפטפת והיינו שנופל טיפין טיפין ולא נקראו כלל זוחלין ואף בניקב המקוה או החביות ומטפטף טיפין טיפין ג"כ לא נקראו זוחלין כמו פסחים (קי"א:) ומאן דשתי טיף טיף רשב"ם יין המטפטף מן החבית ודאי ע"י ספק או נקב בחבית ועכ"ז קרי לה טיף טיף וע' מג"א סי' של"ח סק"א ואם נותנין מים בכלי מלא נקבים ומטף לתוך מתכות כדי שישמע קול נעים וכו' הרי קרי' לה המג"א כלי שניקב וזה טיפין טיפין נוטף ולא זוחלין כלל, ובזה נבין ניקב המקוה ומימיו נוטפים וע"ש בחת"ס כי לא מצא ראי' לדברי הרשב"א בזה:

ואך עלינו להבין דברי המחבר מרשב"א דכתב דאין זחילתן ניכרת לא חשיב זוחלין אבל נוטפין הוי ודלמא נוטפין נמי פסל המקוה ורק אשבורן דוקא שאינו נוטף כלל משום דקשיא לי מה דאמרי בספרי אך מעין ובור מקוה מים מעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן וקשיא רישא לסיפא דיוקי אהדדי ברישא אמר מעין מטהר בזוחלין ומיני' מקוה אין מטהר בזוחלין הא נוטף טיפין טיפין מטהר ואח"כ אמר בסיפא ומקוה באשבורן משמע הא בנוטף טיפין טיפין אינו מטהר במקוה רק אשבורן וכה"ג מצינו בפוסקים דמקשי דיוקא אהדדי עטו"ז יו"ד סי' נ"ה מרא"ש ובטו"ז סי' צ"ב סק"ו ובאה"ע סי' י"ז בב"ש ס"ק קמ"ה ובאו"ח סי' תרמ"ח בטו"ז ס"ק ט"ז ע"ש, וע' ברכות (נ"ג.) אם רוב כותים מוכח בדרבנן רישא דוקא ולקולא מיהו נראה דגם כאן דיוקא דרישא עיקר אך מעין מטהר בזוחלין אבל המקוה לא מטהר בזוחלין רק באשבורן ואפילו נוטפות ג"כ מטהר דזה נקרא אשבורן וכן אם נבלע מעט מעט כיון דאין זחילתה ניכרת, ותבנא לדינא דינו של הרשב"א והמחבר אמת ובפרט בנידון דידן דחסר מעט בכ"ד שעות ויותר יוכל להיות כי האויר סופג אותו מדי יום ביומו כאשר הנסיון יורנו, ומי יחן והי' ד' עם בנות ישראל ויטה למוסר אזנם לשמוע בקול אש דת דתוה"ק כי ירחצו ויטהרו מטומאותן ואז ישכן ד' בינותם:

ובזה אסיים ודור"ש באהבה.

סימן קמד

העיר לי חכם אחד על דברי חת"ס יו"ד סי' קצ"ה ע"ד כלות הטובלות בשערותיהן ואחר הבעילה מגלחין את ראשן וחששו מטעם חציצה כיון דסופן להתגלח, והשיב לתוס' ב"ק (ע"ו:) דכ' דלא אמרי' כל העומד לזרוק אלא היכי דנתקבל הדם בכוס ולכן בשעת שחיטה לא אמרי' כל העומד לזרוק כיון דחסר עוד מעשה הקבלה בכוס הה"ד בשעת טבילה לא אמרי' כל העומד לגזוז וכו' כיון דחסר עוד מעשה הבעילה ע"ש:

והנה ביו"ד סי' נ"ה ש"ך ס"ק כ' לענין אבר המדולדל חשוב תלוש דרבנן אחשבי' להאי אבר כאילו הוא תלוש וכו' הלכך אין לחשבו כאלו הוא דבק וע' עוקצין פ"ב מ"ה הנחתך לבשל אפי' לא מירק אינו חיבור וע' חגיגה (ד'.) ד"ה לא כ' כיון דעומד לכוף את רבו לשחררו כמאן דשיחרר דמי וע' עירובין (ל"א:) ד"ה ונתן וב"מ (נ"ד.) ד"ה הקדש הק' מבונין בחול ואח"כ מקדישין אלמא מעות הקדש על הבנין ותי' לענין זה חשוב תלוש ולב"מ חלוש, א"נ התם חשוב תלוש טפי כיון דאי לא קדיש עומד לתלישה ע"ש:

היוצא לנו מזה דבשעת שאנו בונין בחול אנו אומרים דחשוב כתלוש אף דאין אנו צריכין לזה רק אחר ההקדש וזה חשיב מעשה בדיבורו עושה רחילין קדשים ע' תמורה (ג':) הרי בגם דיש מעשה אח"כ מ"מ א רי' עוד קודם כל העומד לתלוש כתלוש דמי והטעם בזה דבשלמא התם ב"ק (ע"ו:) אנו דנין אם הבשר נטמא טו"א אנו אומרים כיון דלא נתקבל הדם בכוסו עוד אינו כזורק ולא אמרי' כל העומד לזרוק וכו' כיון דחסר עוד מעשה הקבלה בכוסו ואחר שנתקבל הדם בכוסו אנו דנין על הבשר אי מטמא טו"א שפיר אמרי' וכן הכא בהקדיש הבנין אנו דנין אם חל הקדש ע"ז שפיר אמרינן כל העומד לתלוש כתלוש דמי, וכן נמי גבי כלה אנו דנין אי רשאי לבוא עלי' אי הטבילה היתה כהוגן דלא אמרי' כל העומד לגזוז כגזוז דמי או לא היתה הטבילה כהוגן מטעם כל העומד וכו' כגזוז:

ולפי"ז בשעת הבעילה לפי הכלל כל העומד לגזוז כגזוז דמי לא הי' רשאי לבוא עלי' מטעם חציצה (והנה דאיתי להעיר על דברי תוס' שהק' מהא דבונין בחול הא אין פודין על הקרקע וכו' והא מימרא זו היא מעילה (י"ג:) אמ"ש בונין בחול וכו' ותוס' בעצמם כתבו בע"ז (מ"ח.) ד"ה גדען דשמואל אית לי' כרב תלוש ולבסוף חיברו כתלוש דמי גבי בית והוכיחו מסנהדרין (מ"ז:) הכא בקבר בנין וכו' וע"ש בסנהדרין מפורש, וא"כ לק"מ לשמואל בונין בחול דהוא ס"ל דחשוב תלוש ואין לומר דיש לחלק בין בית לבית ע' חולין (ט"ז.) וצ"ע), ובסנהדרין (ט"ו.) בעי ר"א שער העומד לגזוז בכמה כגזוז דמי ובשלשה או כמחובר דמי ובעשרה (ע' ש"ך חו"מ ס"ס צ"ה דגם ישראל חשוב כקרקע ועטו"ז או"ח ס"ס של"ו) וקשי' לן מה זו שאלה יפדה אותם אחר הגזיזה כה"ג שבועות (כ"ו:) מסתכן לישרי לי' מר ובתענית (י"ז:) אפשר לעייל ולספר אלא ע"כ מוכרח לומר שלא הי' אפשר לפדותן רק בעודן במחובר ולכן בעי ר"א בכמה ומעתה אנו דנין על השערות אי חשבי' לי' כגזוז ובג' או כמחובר וביו"ד, הרי אף דמוכרח לפדותן במחובר אנו דנין על זה אי כגזוז או לא וממילא גבי כלה כן ולא הי' רשאי לבוא עלי', אך דכאן בסנהדרין מסיק הש"ס דפלוגתא בזה ת"ק ורשב"ג אי כגזוז או לא ופסקי הרמב"ם כת"ק דשער העומד

לגזוז לאו כגזוז דמי, ומש"ה ניחא בכלות דעומדות שערותיהן לגלח ואמרי' לאו כגזוז ושפיר דמי:

אולם יש לעיין אמאי פסקי' כת"ק ולא כרשב"ג הא קיי"ל כל מקום ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו, ע' סנהדרין (ל"א.) אך ע' חו"מ סי' קע"א סק"ט בשם הרי"ף דלא פסקינן כרשב"ג אלא היכי דמסבר טעמי' ע"ש לכן יש דעות דרק במשנה הלכה כמותו אבל לא בברייתא ויש לי כמה ראיות על זה:

סימן קמה

ב"ה יום ה' תצא ז' אלול תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד אהובי הרב החריף ובקי בנש"ק מו"ה מנשה יעקב נ"י לעבערטאוו בק' קראקא תע"א

יקרתו הגיעני, וע"ד השאלה אידות האשה שסובלת כאב אזנים מאוד ופקודת הרופאים עלי' שלא תלחלח אותן במים כי תוכל לבוא חלילה לידי סכנה מה לעשות בטבילת מצוה ע"כ השאלה. והנה בסוכה (ו'.) חציצין דאורייתא בשרו במים שלא יהא דבר חציץ וכו' לשערו וכו' שערו נמי דאורייתא את בשרו וכו' את הטפל לבשרו ומאי נינהו שערו ע"כ וצ"ע מב"ק (מ"א:) דרשי' את בשרו את הטפל לבשרו ומאי נינהו עורו ובנדה (נ"ה.) תוד"ה שמא כ' ועוד נראה דעור אינה בכלל בשר ליאסר בהנאה וכו' וניחא השתא דאיצטריך בשוהנ"ם לא יאכל את בשרו לעורו דלא אתי מבשרו ע"כ וא"כ גם הכא נימא את בשרו במים הטפל לבשרו ומאי ניהו עור האדם דאינו בכלל בשרו וכי תימא כיון דכבר דרש במים שלא יהא דבר חונן בינו ובין המים ונתרבה עורו אכתי קשה נימא את הטפל לבשרו היינו צפרניו של אדם ומבשרו במים ליכא למישמע מינה רק העור שדומה לבשר אבל לא צפרנים שהם קשים כעור שור והו"א שאין פוסל חציצה קמ"ל את הטפל לבשרו והיינו צפרנים:

ועוד צ"ע אמאי לא דחי על מה דפריך שערו דאורייתא את הטפל וכו' הא אמרי' שם ב"ק ובכ"ד בש"ס דאיכא תנאים דלא דרשו "את", ונראה לתרץ למאי דמסיק הש"ס כי אתאי הלכתא לכדברי ר"י וכו' דב"ת (רש"י הלל"מ) רובו ומקפיד עליו חוצץ וגזרו על רובו שאינו מקפיד וכו' ועל מיעוטו המקפיד וכו' ע"ש, ובזה יתורץ מאי דקשי' לן דנימא את בשרו לרבות צפרנים זה אינו דצפרנים הוי רק מיעוטו המקפיד וזה אינו חוצץ מהללמ"מ ולא אתי קרא לרבות לסתור הללמ"מ (ע' יבמות (ע"ז:) ד"ה הלכה) ואפי' למאן דלא דריש את למד מהללמ"מ דכל דבר רובו המקפיד חוצץ בין בגוף בין בשער ואף שהתוס' הבינו דרש"י סובר בבשר אפילו כ"ש חוצץ מדאורייתא מ"מ העלו האחרונים דגם רש"י ס"ל

מהלל"מ אין חילוק בין בשר לשער ובשניהם רק רובו המקפיד עליו ע' סדרי טהרה סימן קצ"ח מביא כן מהריטב"א עירובין:

והנה בתוס' הכא ד"ה דב"ת הק' כיון דיש הללמ"מ א"כ בשרו דדרשי' שלא יהא דבר חונץ וכו' למאי אתא ותי' דאיצטריך לבית הסתרים וביותר פירשוהו בקידושין (כ"ה:) דהק' מנ"ל דביה"ס בעינן ראוי לביאת מים ותי' דכל בשרו מרבה ביה"ס וכתיב וידיו משמע מאבראי נדה (מ"ג.) אכ"ל דעכ"פ בעינן ראוי לביאת מים וכו' ע"ש וכן כ' בכ"ד בש"ס:

ואולם מה דמשמע מתוס' דביה"ס בעי ראוי לביאת מים נפ"ל מקרא מגמרא משמע דהיא רק תקנת חכמים דאמרי' בנדה (ס"ו:) ואמר רבא לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה קמטי' במים מיתבי' בית הקמטים וביה"ס א"צ שיבואו מים וכו' ראוי לביאת מים בעינן ע"כ מוכח דלא נפקא מקרא וכן מוכח מהרמב"ם פ"א דמקוואות הלכה יו"ד ושם משל"מ בשם הריטב"א דהוא מדרבנן בעלמא:

ולכאורה מוכח ממימרא דרבא שתהא אשה מדיחה קמטי' במים משמע אבל בית הסתרים א"צ ראוי לביאת מים עטו"ז יו"ד קצ"ט קמטי' היינו תחת אצילי ידי' ביה"ס היינו נקבי החוטם ואזנים ולפנים מהשפה וכן מוכח לשון הרמב"ם שם דהעתיק לישנא דרבא מדיחה בין קמטי' ואך מתוס' והטור משמע גם ביה"ם בעי ראוי לביאת מים מ"מ אחרי כן ראיתי ברמב"ם פ"ב שם הלכ"ט כ' אספלנית ורטי' שעל ביה"ס חוצצין דבעינן ראויין לביאת מים וכן הוא ביו"ד סעיף מ"ג ע"ש וא"כ מה נעשה לאחותנו העלובה בסותמת את האוזן בעומק בודאי אין זה ראוי לביאת מים כלל:

ונראה דרמ"א ביו"ד סי' קצ"ח סעיף ו' הביא בשם ראשונים בקליעות שערות דביקות זו בזו ונעשה בלילה ע"י שד וסכנה להסירם לא חייצי ע' פ"ת בשם רמ"א אפי' רוב שערות דביקות ואם עושין ע"י סם כי יסתבכו השערות מתיר במיעוט שערות והוי מיעוט שאין מקפיד וא"כ ק"ו בנידון דדן מיעוט שאינה מקפיד וביה"ס שרק מדרבנן בעינן ראוי לביאת מים ויש סכנה ומוכרחת לשום מוך באזנה שלא תכנס המים בעומק האוזן בודאי שרי, ויש להסביר מפני מה אמרו חכמים דביה"ס בעי ראוי לביאת מים כיין דלפעמים יוכל לבוא שמה מים מש"ה אמרו שיהי' ראוי לביאת מים אבל באשה זו היא מקפדת לעולם שלא תבוא שם מים א"צ ג"כ שתהי' ראוי לביאת מים, וע' באו"ח סי' כ"ז ס"ה אדם שהוא עלול לנזילות התירו לו להניח תפילין על הכובע אף שהרא"ש ס"ל דגם בראש פוסל חציצה בתפילין מ"מ כיון דרשב"א סובר דאין פיכל חצינה מה"ת התירו לחולה והה"ד בביה"ס דבעי ראוי לביאת מים מ"מ בתוספתא חולק ר"ע ע' רמב"ם פ"ב דמקוואות ויו"ד סי' קצ"ח סמ"ב וס"ל דביה"ס א"צ ראוי לביאת מים אף שאין הלכה

כדבריו מ"מ בשעה"ד כדאי לסמוך עליו כה"ג ביש סכנה וביה"ס ממיעוטא דמיעוטא שאינה מקפדת, ובפרט באשה זו יש עוד חשש גירושין עי"ז דיהי' הבעל מוכרח לגרשה ומצינו בהרבה מקומות דחכמים שקדו והקילו באשה למען יהי' לה בעל ותשב תחת בעלה. לדוגמא ביבמות (קט"ז:) באתו שעה אמרו האשה שאמרה מת בעלי נאמנת, וכן בשבת (קט"ז.) שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים וכו' וב"מ (פ"ז.) שהקב"ה שינה מפני השלום שבת (ס"ד:) בכבול ובפיאה נכרית לחצר ולכחול ולפקום בנדתה כדי שלא תתגנה על בעלה ולא יגרשה וסנהדרין (כ"ב.) כמה קשין גירושין וכו' התירו לו לייחד ולא התירו לו לגרש:

ב) וע"ד שהביא דברי הב"ח וטו"ז וש"ך יו"ד סי' צ"ח דב"ח סובר בדיעבד נפל חלב לפחות מס' מהני ג"כ צינון ע' ביצה (י"ד:) אמרי' כה"ג תקנתא ע"י מים מביאין דלי מלא עדשין ומציפין עליו מים ונמצא אוכל למטה ופסולת למעלה וכו' והמה חולקים עליו דלא מהני דטעם נשאר אף דחלב צף מלמעלה, וראי' מכף וביצה שיש בה אפרוח אפי' אינה קלופה והוציאה שלם צריך לבטל פליטתה, וכ"ת מפלפל בדברי הב"ח. ונראה לי להביא ראי' לטו"ז וש"ך ממאי דאמרינן בחולין (צ"ח.) האי פלגא דזיתא דתרבא דנפל בדיקולא דבישרא סבר מר בר ר"א לשעורי' בתלתין פלגי דזיתא, א"ל אבוה לאו אמינא לך לא תזלזל בשיעורין דרבנן. ועוד האמר ר"י ח"ש אסור מה"ת (וכבר דברנו במקום אחר מזה), ועתה הנני מדייק איך סבר מבר"א לשער בתלתין לו יהא דאינו אסור אלא דרבנן מ"מ וכי לא שמיע לי' הא דרבא שם (צ"ז:) ואמר רבנן בששים וכו' דלא איכא קפילא בששים וכו' ושם כחל דאיסור דרבנן אמרי' כחל בס' וכחל מן המנין ע"כ, ואיך לא ידע מר בר ר"א ממימרות אלו דאפילו בדרבנן בעי סמ"ך ואמרי' בפסחים (ל"א.) כל דתיקין רבנן וכו' והמה קשישי מיני':

ועוד קשה הא תלמוד ערוך בידינו בע"ז (ס"ט:) והלכתא אידי ואידי בששים וכן לכל איסורין שבתורה ע"כ, וידוע דכל ריבויא היא, ונראה דמר בר"א סבר כיון דנפל תרבא לתוך בשר וע' תוס' מש"ה נקרא דיקולא ע"ש הרתיחות והי' מתבשלות בשר ברוטב הרבה ונפל חלב חצי זית ונימוח והי' יכול לעשות תקנתא דצינין וסבר מר בר"א להקל בשיעורין ויסמוך כב"ח על תקנתא דצינין וא"ל ר"א אביו כי לא יזלזל בשיעורין ולא מתני תקנתא דצינון רק ביש ס' כטו"ז וש"ך והבן:

דברי הדו"ש ומברכו בכוח"ט.

סימן קמו

ב"ה יום א' במדבר מ"ג למב"י תר"פ לפ"ק סטניסלאב. הנני נוטה כנהר שלום לכבוד הרב הה"ג חריף ובקי כש"ת מו"ה אברהם נ"י ראזענבערג אבד"ק קאופאטישניץ יע"א: יקרת מכתבו הגיעני במעלי שבתא תוכו רצוף שאלת חכם בעסק עגינה מקהלתו, והאמת אגיד כי חשבתי להשיב ימיני אחור כי בעוה"ר יש לי רב מענינים כאלה ולזאת יחרד לבי להוגה דעות בדינים הללו איסור א"א פעמים אין מספר ולעת כזאת מוכרחים אנו לחפש קולות ולתלות באילן גדול ואפשר להתקיים על ידי אחרים, אולם אחרי שובי נחמתי כי אם אחדל פן ימצאני עון, לכן באתי להשיב לו בקיצור דברים אלו:

הנה כת"ה סמך לבו על דברי רמ"א ס"ס נ די"א והוא המרדכי דאף אם ע"א אמר מת או נהרג וראיתיו אח"כ והכרתיו הוי כקברתיו ע"כ, וכל יקר ראתה עינו כי הח"מ מביא בשם הריב"ש דאין הכרתו מועיל כקברתיו וכן הוא בקוע"ג סנ"ד למעשה אין להקל בהכרתיו וכו' וכח"ה מביא בשם רב אחד מה שהעיר מתשו' הרשב"א דאם ידע העד שירד למלחמה אומר בדדמי וכאן מוכח דלא, ולפ"ד לא אבין דבקידושין (מ"ד.) ופסחים (ק"ז.) אמרי' למא"נ למירמא דידי' אדידי' ובתענית (ה':) אמרי' גברא אגברא קרמית וההה"ד בנידון שלפנינו הרשב"א אינו משועבד לסברת המרדכי ולהיפך זה סובר דמהני וזה סובר דלא מהני, ומה שמביא מב"ש ס"ק פ"ז דבידע שנטבע הוי כראה הטביעה ואומר בדדמי, לפ"ד טעמא רבה איכא ביניהם לחלק ולא דמי הדדי דבשלמא באם אנו מסופקים אם זה האיש אשר הועלה מן המים הוא זה שנטבע במים אמרינן בין שראה שנטבע בין שידע שנטבע ואח"כ העלו איש מן המים הוא אומר בדדמי זה שנטבע הוא שהעלה ואינו מכירו היטב רק כן ידמה, משא"כ בנהרג ולא ראה הריגה ואך אח"כ ראהו דבאמת מ"ט בדדמי בנהרג הוא מה שאמרו חז"ל ביבמות (קי"ד:) דזימנין דמחו לי' בגירא או ברומחא וסברי דמת ואיכא דעביד לי' סמתרי וחי' ע"כ:

ובאמת רובן אלו קרובין למיתה ולא יחיו לנצח אך פעמים במיעוט נוכל לעשות סמתרי והסמא הזה אינה שכיח לפנינו וראי' מב"ב (ע"ד:) הונא בר נתן חזיא לר"א א"ל וע"ש רשב"ם, אולם משום חומרא דאשת איש חששו למיעוט ולכן לא האמינו לאשה במלחמה גם בעי' ע"א במלחמה מת לא איפשיט:

אולם אם בא העד אחר הריגה שנהרג שעה או שתים והוא רואהו מונח ורוח אין בקרבו גם אז ניחוש בדדמי דלמא יעשה לו סם חיים הלא למראה עינינו נבין אם לא הקיץ עד עתה לא יוסיף לקום עוד, ואם נימא עתה נעביד לו סמתרי וחי' זה היא מיעוטא דמיעוטא אפי' ר"מ לא חייש כי על האיש הזה אין אנו מסופקים אם הוא ראובן או לא, זאת ידענו

כי הוא ראובן אך מסופקין אנו אם הוא בודאי מת או לא ע"ז לאחר הריגה לא שייך בדדמי זאת היא לפ"ד סברת המרדכי ורבים חולקים כי ראינו שמחמירים באיסור א"א הרבה כמו בתוס' יבמות (קכ"א.) ד"ה ולא כ' אף דרובא צ"מ כי סליק וכו' ויש שם תרי רובא ואפ"ה דיעבד אין לכתחילה לא ע"ש, וממה שהוכחנו דברי המרדכי והח"מ כפשוטן דהעד ידע שהי' במלחמה ונהרג שם ואפ"ה כיון שראהו אחר שנהרג נאמן ולא תלינן דאמר בדדמי:

והנה הכא כיון שאמר מפי ע"א שנהרג וגם הוא ראהו בודאי נוכל לומר שבאמת נהרג ובשנים לא שייך בדדמי לכמה פוסקים, ואני תמה כיון שהעד אמר שמצא אצלו הלעגיטעמאציע איך יוכל להיות שלא נגע בו ולא הזיזו והזזה היינו מעט ע' שבת (ל"ט.) וכה"ג הוי כקברתיו ואפשר שהלעגטימאציע הי' מונח בכובע שלו, ולענין שהכירו העד ע"י שיניים התחתונים הי' רחוקים זמ"ז אף כי סימן מובהק ודאי לא הוי אולם הכירו בטב"ע וגם בזה הסימן מצטרף לסימן אמצעי וגם בבגדיו שמצא הלעגיטעמאציע נבוא בזה לסברת מהר"ל מפראג הובא בב"ש, ורבים וכן שלמים סמכו עליו כעמוד של ברזל:

ובמה שמסתפק לענין העד שאכל נו"ט במלחמה ע' מגילה (י"ג.) שהאכילה קדלי דחזירה ורש"י שאנוסה הי' ולא נענשה ובתוס' כתובות (נ"א:) שצדקת גמירה היתה, ועוד לפי"מ דאמרינן בקידושין (מ"ט:) ע"מ שאני צדיק וכו' ובר"ן נדרים (ס"ה:) אדם רע עשוי לעשות תשובה וש"ך חו"מ סי' ל"ד ס"ק ל"ג דפסולי עבירה וחוזרים בהם כשרים אפי' במה שראה בעבירה (וע"ש שסותר דבריו), והנה לענין דניחוש לשאלה י"ל דודאי הלעגיטעמאציע לא מושלי לאיניש וגם הבגד שמונח בו מיזהר זהיר דיוכל לקלקל עצמו ואת אשתו לאוסרה עליו אם ישאלם לבעל מלחמה אחר ויפול במלחמה ויעידו עליו בב"ד וע' תוס' יבמות (קט"ז.) ד"ה הכא דעדים לא יעשו לקלקל עצמם ובפרט באשתו שהיא כגופו, והנה מכל מה שכתבנו, ומש"כ כ"ת בעת הזאת מוכרחים אנו לצרף עצמינו בשריותא דהאי איתתא מ' ווינציא צירל בת ר' חיים באופן שיסכים אתנו עוד אחד מבעלי תריסין, וד' יצילנו משגיאות:

ואסיים ודו"ש באהבה.

סימן קמז

ב"ה יום ג' ויחי י"ד טבת תרצ"ב לפ"ק פה ק"ק סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי ש"ב ה"ה הרב הגדול חריף ובקי זך הרעיון ומטיב הגיון כש"ת מוה"ר חיים שניטצער נ"י אבן יקד מתושבי עיר וק"ק הארדענקא.

יקרת נאומו הגיעני ושש אנכי בהקשיבי משלומו הטוב וע"ד אשר העיר באוה"ח עה"ת יפה העיר ויפה תירץ וזה שנים רבות זכיתי בה תחילה והיא כתובה אצלי שם בגליון והנני להעתיקו פה באוה"ח פ' וישלח ל"ה ב' הסירו וכו' וא"ת למה לא ביטלו נשי שכם וכו' ותירץ נשים דינם כקטנים דאין יודעים בטיב עכו"ם ואין מבטלין ע"כ וכתבתי דבר זה צ"ע א"כ הנשים לא יהי' עושין יי"נ כמו דאמרינן בע"ז (מ"ג.) יודע בטיב מבטל והיינו גדולים וכן אמרינן בע"ז (נ"ז.) דעושין יי"נ בגדולים יודעים בטיב עכו"ם ומשמשי' קטנים אין יודעים בטיב עכו"ם ומשמשי' ומש"ה אין עושין יי"נ ובע"ז (ס"ט:) וזה כותית וכו' יצרא דיי"נ לא תקיף להו ועי' יו"ד סי' קכ"ט דעתה אסיר היין דמניחים לזונה כותית לנסך ע"ש ושם (ע:) בראש הדף האי רביתא רש"י תינוקת כותית וכו' אבל גדולה דיודעת בטיב ניסוך חיישינן וכן שם בתוס' ושם האי נוסביתא וכו' לא מסרה לה אלא שמירת המפתח בלבד ע"כ הא לאו הכי לא חיישי' מכל זה משמע דנשים גדולות יודעות בטיב ניסוך ועושין יי"נ וממילא מבטלין עכו"ם דגמרא משוי לי' אהדדי וצ"ע:

וקו' האוה"ח נוכל לתרץ כתוס' (מ"ד.) ד"ה כאן הקשה למה לא ביטל עכו"ם בע"כ ע"י נכרי ותי' בשל מתכות אין יכול לבטל ומביאין ירושלמי והה"ד בנשי שכם ושם באוה"ח והחליפו וגו' הקשה למה יחושו להחליף הבגדים לו נגעו הבגדים בע"ז עצמה וכו' ואינם מטמאין אדם ותי' ע"ז איתקש למת וחרב הרי היא כחלל וכו' א"כ טימאת הבגדים כע"ז עצמה ע"כ וצ"ע חולין (ג'.) שרץ לא אמרי' חרב הרי היא כחלל ע' פסחים (י"ד:) ולימוד ערוך בידינו שבת (פ"ג:) עכו"ם איתקש למת ואיתקש לשרץ וכו' ומסיק טומאה מדרבנן היא ע"ז ובדרבנן לקולא ולחומרא לקולא מקשינן ג"כ וא"כ לא הוקשה עכו"ם עצמה למת לחומרא רק לשרץ לקולא ואין חרב כחלל בה והי"ל לתרץ דבני יעקב באו על החללים ונטמאו במת וגם הבגדים נעשים אב הטומאה ומטמאין אדם ואף שהי' קידם הדיבור החמירו ע' יבמות (ס"א.) ובתוס' ובכ"ד והבן, ע' אוה"ח וישב ואו' ונשליכה בסיף ואולי שרמזו בדבריהם שיעשו תשובה לבסוף היינו לאחר שיהרגוהו וזה תמי' לאמור אחטא להרוג את הנפש ואח"כ אעשה תשובה ולומר ע"ז ואין לך דבר עומד בפני התשובה וקין יוכיח דלבסוף נהרג ומשלי אמר אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס וע' יומא (פ"ו:) ד"ז אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות חשיבה ובפרט בין אדם לחבירו סכת בענן מעבור לו תפלה וצ"ע:

שם בת איש כנעני וכי' פי' סוחר וחלק על אה"ע דפירש כנעני כמשמעו וידוע דברי רש"י וכל בנותיו רנ"א כנעניות היו אך עוד הא קשיא לי דכ' הי"ל בת כנענית או אשה כנענית וכו' וצ"ע דדה"י א' קפיטל ב' פ' ג' כתב בת שוע הכנענית וצ"ע:

שם הוציאוה ותשרף וכו' מסיק כי האב הי' מייבם לכלתו וערש"י סוטה (יו"ד.) ד"ה יתומה לא ס"ל הכי דכלתו מותרת לו משום ייבום אך קידושי ער ואונן אינן כלום דקטנה היתה ע"ש, שם צדקה ממני כו' כי יהודה לא ידע כי כלתו ובחזקת עכו"ם היתה וכו' על גזירת ב"ד של שם ע"כ ובסוטה (יו"ד.) יהודה שאלה שמא נכרי' היא והשיבה תמר גיורת אני ועוד צ"ע מאי קאמר כי יהודה עבר על גזירת בית דיני של שם שבא על עכו"ם הא שם בע"ז (ל"ו:) מסיק הש"ס דב"ד של שם גזרו רק על נכרי הבא על ישראלי' אבל ישראל הבא על נכרי' לא מ"ש בגמרא אלא דאורייתא (היינו ב"ד של שם) עכו"ם הבא וכו' ולכן דברי או"ח צ"ע, חפצתי עוד לציין אבל אין עת:

וע"ד אשר העיר על הבאה"ט באו"ח סימן תרע"א על מח' אפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק ע"כ וכ' ע"ז אבל אינו חייב להשכיר עצמו כמו בד' כוסות ע"כ וכת"ה העיר מ"ז להה"מ בהל' חנוכה כ' דכ"ש היא מד' כוסות וללח"מ המה שוים בזה פסח וחנוכה ומוכח לא כבאה"ט גם תמה כי הרמב"ם בפ"ז מהל' חו"מ לא הזכיר שם כלום דיהי' שואל או מוכר כסותו והמ"מ כ' בהל' חנוכה בסוף נראה שלמדו מפסח ע"ש ונראה דיש להבין דברי רשב"ם בפסחים (צ"ט:) ד"ה ואפילו כ' הוא מתפרנס מתמחוי של צדקה וכו' אם לא נתנו לו גבאי צ' ימכור את מלבושו או ילוה או ישכיר עצמו בשביל יין ד' כוסות ע"כ מנא לי' הא ומאין יצא לו זה דימכור וכו':

ונראה דשם בפסחים ואפילו מן התמחוי (בדף קי"ב.) מקשה הש"ס פשיטא לא נצרכה אלא אפילו לר"ע דאמר עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות הכא משום פרסומי ניסא מודה ע"כ ר"ל דיכול ליקח מן הבריות אם אין לו וע"ש קי"ג בתוד"ה עשה ואמרי' בביצה (ט"ו:) לוו ואני פורע וכו' תוס' והא עשה שבתך חול וכו' הנ"מ כשאין לו לפרוע ע"כ הרי למדנו כאן דיש לו משכונות מחויב ללוות לצו"ש אבל מן הצדקה לא יקח ואמרי' לי' עשה שבתך חיל וכן ראינו מצינו מגילה (כ"ז:) דר"ה משכן להימיני' לקנות יין לקידוש וב"ב (ק"י) לעולם ימכור עצמו לעבודה שזרה לו ואל יצטרך לבריות וזה להצטרך היא מהמדריגה התחתונה ונמצא למדין היכא דחכמים התירו לו בד' כוסות ליקח מן הבריות כי מצוה גדולה אף דבשאר צו"ש אמרי' לי' עשה שבתך וכו' וא"כ מכ"ש שמחויב ללוות או למכור מלבושו או להשכיר עצמו עבור ד' כוסות ומזה למד רשב"ם כנ"ל וממה שכ' הרמב"ם פ"ג מהל' חו"מ ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו מד' כוסות הרי השמיענו דיכול ליקח מן הצדקה ד' כוסות ולא אמרינן בזה עשה שבתך חול וממילא שמעינן דס"ל כרשב"ם וע"ז רמז המ"מ נראה שלמדו וכו' שאפילו עני בישראל לא יפחתו וכו' ומזה יצא דמוכר כסותו ולוה ומשכיר עצמו לא כבאה"ט וכמש"כ כת"ה נ"י:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה רבה ומברכו בכט"ס.

סימן קמח

ב"ה יום ה' חיי כ"ה מרחשון תרפ"ט לפ"ק פה סהניסלאב. כבוד הבחור כהלכה חריף ושנון זית רענן כמר דוד יחי' ראזענפערד בעיר וק"ק ניזאנקאוויטץ יע"א.

זה שבועות אחדים באת בידים שניות מדברי סופרים מש"ס ופוסקים לפלפל בהם ואותי בקשת לשום עיני עליו ולהשיבך דבר, ובאמת בכל עת ידי מלאות עבודת עבודה ואולם לכבוד אביך הרה"ג נ"י חצני נערתי ולקחתי לי מועד לעיין בדבריך והלא כה דברי. על מה שהבאת גיטין (ע"ז:) האי שכמ"ר דכ' גיטא לדביתהו וכו' אמ"ר לקניי נהלה דוכתי' ותיזל ותיחוד וכו' וה"ק לו ר"ע מה שקנתה אשה קנה בעלה והק' תוס' במתנה קנתה ואין בעל אוכל פירות ותי' ר"ת כיון דמכרה ונתנה אינו קיים לא תוכל לקנות ע"י ע"ש:

ויש לדייק מאי מקשה ר"ע הכא מה שקנתה וכו' בשלמא לעיל ע"א דמיירי בחצרה שפיר קשי' להו מה שקנתה וכו' אבל הכא בעלה יהיב לה הו"ל למיפרך דגם זה לא מהני, ונראה דמצינו בנדרים (פ"ח:) דפריך יד אשה כיד בעלה ומשני רבא אע"ג דאמר ר"מ יד אשה כיד בעלה מודה ר"מ לענין שיתוף כיון דלזכות היא לאחרים מיד בעלה זכתי' וע"ש בר"ן דמודה בעלה שנתן מתנה קנתה ואין הבעל אוכל פירות וכו' וע"ש בר"ן (מ"ז:) ד"ה בשם רבותיו לאו היא גופא קשיא לן, והה"ד הכא ר"ע ידע דרבא תירץ בנדרים על הקו' יד אשה כיד בעלה תי' דמיירי שנתן לה בעלה ומטעם הר"ן במתנה קנתה וכו' ומש"ה הורה כאן ג"כ דבעל יתן לה המקום במתנה וזה שרמז לו הא על מה שקנתה אשה קנה בעלה תי' דמיירי שנתן בעל לה במתנה והה"ד הכא אמרת כן אבל לא הועיל לפיר"ת אף שאכלה פירות אבל המקום לא קנתה לקנות על ידו והבן:

אבל בעיקר דברי ר"ת תמי' לי דאמרינן בסנהדרין (ע"א.) עד שיאכל משל אב ואם ומקשה ש"ס אמו מנ"ל מה שקנתה אשה קנה בעלה ותי' ושם בתוד"ה על מנת כ' א"נ ר"א מוקי לה שנתן לה בעל מתנה וקנתה ואין הבעל אוכל פירות ע"כ ומעתה הגע עצמך דמתנת בעל הוי שלה אפילו בדאורייתא בסו"מ וזכתה בפירות ודנתן לה מקום ושם מצמיח פירות רשות בידה לשטחם וללקטם על המקום ההיא והוי שלה ולא אמרי' דהמקום של הבעל וזכתה לו שדהו הפירות רק הפירות שלה ובנידון דידן שנתן לה הבעל המקום ג"כ הפירות שלה ובזרק הגט אמרינן לא קנתה לה המקום ומעתה אין זה תימה הפירות קנתה והגט לא קנתה ואיך מצינו דבר זה, ונראה לפי"מ דאמרינן ב"מ (ק"ב.) בתורי דאתי מעלמא ובחו"מ סימן שי"ג פסק כרמב"ם בחצר דמשכיר והשכירה לשוכר הזבל משוריו

הם של השוכר ובאתי' בהמות מעלמא הם של המשכיר וע"ש בש"ך שגם התוס' סוברים כן הרי אף שהשכיר החצר וזכתה לשוכר כל הזבל שלו אבל מה דאתי מעלמא לא זכתה לו רק הוא של המשכיר, הה"ד הכא נבינה דברי ר"ת דהוא סובר דהבעל נתן לה המקום ואוכלת הפירות ושטחם והיא שלה וזה הקנה לה אבל מה דאתי' מעלמא לא קנתה והוא של הבעל ומש"ה לא קנתה הגט והוכרח לתרץ גיטה וחצרה באים כאחד וקנתה המקום בכל ואין להבעל כלום והבן:

הביא מגטין (ע"ג.) ומשום גזרה שרינן אשת איש לעלמא ולפי דברי ר"ת שם (ע"ב:) ד"ה אמר מיירי לאחר מיתה והק' פנ"י אמאי אמר לפיר"ת ארא הא אין כאן רק יבמה לשוק והעיר מב"ב (קל"ה.) ואם הקלנו בשבוי' נקל בא"א ושם בודאי מיירי רק ביבמה ואפ"ה נקטי אביי אשת איש ויפה העיר:

ונראה דאמרינן ביומא (נ"ה:) השולח חטאתו ממה"י ובתוד"ה והתנן כ' ה"מ גט משום חומר א"א ר"ל בהגיע לגבורות לא יתנו לה הגט שמא מת וקשיא לן מאי א"א יש כאן הא אמרת שמא מת ויש רק חשש יבמה ולאו לא תהי' וגו', ונראה דהכי פירושו משום חומר ארא היינו דחיישינן בהגיע לגבורות והוא הבעל חי ואך איננו שפוי בדעתו וחיישינן שמא נתן לה אז השליח הגט וע' תוס' גיטין (ע':) ואה"ע סימן קכ"א בעת שהבעל איננו שפוי בדעתו והיא תינשא בגט זה לעלמא ושפיר יש כאן חומר א"א כי הבעל עודנו בחיים חיותו ועכ"ז הגט לא מהני, ועוד יש לומר דאף אם נשאר יבמה הוי כחומר א"א ואמרינן בה מה לי איסור לאו מה לי איסור כרת וכן מצאתי שו"ת בר ליואי מאא"ז הגאון מו"ר זצ"ל אה"ע ח"ב סכ"ג כ' כן והרגיש מב"ב (קל"ה.) ע"ש ובזה צדקו דברי ר"ת וע' קידושין (י"ד.) דאלו לא ילפינן יבמה מא"א במת יבמה היתה האשה אסורה לעולם ואך הק"ו מא"א מתירה במת יבמה וע"ש בתוד"ה ותהי' וכו' ובשבת (קל"ה:) א"ל שריתוה יהא רעוא דתשרי תרבא ע"כ הרי דחמור הי' בעיניהם היתר יבמה כמתיר תרבא דאית בי' כרת כא"א:

ומה שהביא מטו"ז יו"ד סי' ק"ס ס"ק כ"א ד"ה מפני דהמחבר לא הי' צריך לכתוב דמותר להלוות מפני פיקוח נפש דלוה ודאי מותר ומלוה פשיטא דאסור ע"כ וכתבת דהמחבר קמ"ל דאפילו לצורך אחרים מותר. אבל זה אינו דגם זה פשיטא וראי' דמפקחין את הגל בשבת כיומא (פ"ג.):

ולי נראה שתי תשובות בדבר ושפיר צריך להשמיענו חדא דהו"א דאין למדין מעובדי' דלוה בריבית כדאמרינן בעלמא אין למדין ממדרש ואגדה במג"א קכ"ח ס"ק כ"ט ועוד מצינו ב"מ (ס"א:) הוקשו מלוה בריבית לשופכי דמים ואמרינן שם (ע"א.) מביאין לבלר

וכותבין וחותמין פלוני כפר באלוקי ישראל יע"ש בתוסד"ה תשיך (ע':) ותוס' סוטה (ה'.) ד"ה כל דכ' מלוי בריבית אינן חיים לעוה"ב ואמרינן בכתובות (י"ט.) אין לך דבר שעומד מפני פיקוח נפש אלא ע"ז גע"ר ושפ"ד וא"כ ריבית הוי כשפיכת דמים וע"א והו"א שאסור ללוות בריבית אפילו בפיקוח נפש דגורם למלוה לעבור על ע"ז ושפ"ד לכן כתב המחבר דמ"מ שרי ללוות מפני פיקוח נפש:

ומה שהביא מנוב"י אה"ע סימן ע"ב בסתירת היתר ב' דחה דברי הרשב"א מסנהדרין (כ"ה.) ולדידי אוזיף בריבותא וכתבת לדידי היינו לוה ריבית בפק"נ ואינו במשמע מגמרא וגם הוי דלא שכיח פק"נ, ול"נ משום לדידי אוזיף בריביתא אין כדאי לדחות דברי הרשב"א דאלו נאמר אוזף בריביתא לדידי הוי אתי שפיר ולא תקשה כלל דפלגינן דיבורא דאוזיף לא לדידי אבל לאחרים ומעתה נוכל לומר דהש"ס לא דק בלישנא וכמה פעמים מצינו זה בש"ם לדוגמא ע' סוכה (מ"א.) תוד"ה הילך כ' בשום מקום אין הש"ס מדקדק בלשונו ובנדרים (ב'.) בר"ן ד"ה איידי כ' דיש"ל דהוי לישנא לאו בדוקא נקיט להו וכו' וע' תוס' חולין (קי"ט.) ד"ה כפול הוי שומר לאו דוקא אפילו פחות ובכ"ד בש"ס ותו לא מדי:

דברי הדו"ש באהבה ושלום אביך ידידי הרה"ג נ"י תפקוד לשלום באהבה:

סימן קמט

ב"ה יום ב' תבוא י"ב אלול חרפ"ט לפ"ק פה סטניסלאב. ברכת כוה"ט לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג חריף ובקי בחד"ת ירא וחרד לדבר ד' טהר גברא החסיד כש"ת מו"ה יעקב ישראל נ"י לאנגענויער האבד"ק קאמארנא יע"א:

נועם מכתבו הגיעני ושמחתי בהקשיבי משלומו הטוב, ויהי' מן ד' לחזק את גוו כי עוד ינוב בשיבה דש ורענן לעבוד את ד' בתורה ובתעודה, וע"ד הפינקס העיר הי' תמיד טמור וכמוס אצל גדולי הרבנים דשם ז"ל ולפעמים הי' מונח ת"י נכבדי העשירי העם ועתה הוא מונח ת"י כת"ה נ"י וכעת הקולטוס ישחרו אותו למסור להם הפינקס, הנה בש"ס מצינו בכ"ד שכל צרכי העיר הי' רק עפ"י התלמידי חכמים וכמו דאמרי' מו"ק (ה'.) רי"א עד שתהא שם זקן או תלמיד לפי שאין הכל בקיאים בדבר אמ"א ש"מ צורבא מרבנן דאיכא במתא כל מילי דמתא עלי' רמיא ומגילה (כ"ד:) חבר עיר רש"י ת"ח המתעסק בצרכי ציבור ובקידושין (ע"ו:) מר לעיין במילי' דשמי' ע"ש ברש"י ושם (ע"ו:) אף מי שהי' חתום בערכי של צפורי רש"י שהי' כתוב בסדר הדיינין שהי' רגילין לייחום מי ראוי' לדון שהי' מיוחסין וכו' ע"ש ומוכח שהי' זה הפינקס מונח אצלם וע"ש גם בברטנורא

ומפורש יותר ובשבת (קנ"ו.) כתב אפינקסי' דזעורי וכו' אפינקסי' דר' יהושע בן לוי ובילקוט מצינו דר"י ב"ל אמר דהי' טרוד במילי דציבורא ושכח הלכות והי' לו פינקס הקהל ופעמים רשום בו גם דברי תורה הנחוצים עכ"פ מוכח דפנקס הי' מונח אצל ת"ח, ובגיטין (ס':) מערבין בבית ישן משום חשדא ערש"י ותוס' וההי"ד הכא אם יקחו ממנו יש חשדא דאינם מאמינים בו שמא זייף או יזייף שם מאומה ושם בשיפורא הי' מונח אצל הרב המולך והי' ג"כ ריש מתיבתא והי' בי ר"י ואביי ורבא זה אחר זה הרי דהי' המנהג להניח הכל אצל הרב דמתא וההי"ד בנידן דידן שכל הימים והשנים שעברו הי' הפינקס אצל רבנים הקודמים וגם עתה מונח ת"י בודאי ראוי ונכון שכן יהי' גם מכאן והלאה וע' או"ח סי' שס"ו ובמג"א שם ובתענית (כ"ז.) דמן עצי כהנים וגמרא ואו"ח סי' קנ"ג מג"א לענין ס"ת וחו"מ סי' קמ"ט ברמ"א ס"ס, ויש לי צ"ע בגיטין (נ"ט.) במשנה אלו דברים אמרו מפני דרכי שלום ושם ב' הטעם דאתי לאנצויי והיינו דרכי שלום וצ"ע מגילה כ"ד המפטיר בנביא הוא פורס על שמע והוא עובר לפני התיבה ובגמרא הטעם משום כבודו או אנצויי והיינו נמי דרכי שלום וא"כ אמאי לא חשיב לו נמי במשנה גיטין וכן צ"ע בב"מ (יו"ד.) ארבע אמות של אדם קונות לו בכ"מ והיא מימרא דר"ל והוא ג"כ דלא ליתא לאינצויי ע"ש ואמאי לא חשיב לי' ג"כ במשנה גיטין, וכ"ת תני ושייר הא אלו קתני ע' קידושין (ט"ז:) וע' ע"ז (ע"ד.) דפריך ג"כ וליתני ומשני דכבר תני לי' במשנה ולא צריך למיתנייהו ובכאן ג"כ י"ל וע' יבמות (פ"ד:) ד"ה אלו דפעמים גם באלו תני ושייר, זאת חזיתי להשיבהו לפי מסת הפנאי:

ואשאר הנני ידידו דור"ש באהבה וברכת כוח"ט

לכולנו יחד.

סימן קנ

ב"ה יום ד' בהד ז"ך למב"י תרפ"ט לפ"ק פה סטניסלאב. בימי הספירה ישמע מהרה לעלות ההרה לציון תפארה ובתוכם כבוד ידידי וחביבי הרב הגאון חריף ובקי כש"ת מו"ה חיים נ"י ראזינבערג האבד"ק קארליפקא יע"א. ביום ו' ניסן העבר הגיעני נעימות ימינו והי' לפה ולמליץ עבור פלוני אלמוני ותחת זאת הן הראנו את מדת טובו ויכבדנו לסלסל ולפלפל עמי בד"ת הנה כת"ה הביא דברי שעה"מ מהל' חו"מ ספ"ז דהקו' לו דברי ר"ן אהדדי דבנדרים (נ"ח.) כ' דשביעית קידם זמן הביעור אוסר בכ"ש מב"מ כיון דיכול לאכלו הוי כדבר שיל"מ ובתשו' הר"ן פסק חמץ קודם פסח בטיל בס' ומותר לטוחנן

קודם פסח ולאכלן בפסח ע"כ ואמאי בטיל הלא הוי ג"כ כדשיל"מ לאוכלו קודם פסח ומסיק דיש לחלק:

והנה עיינתי שם בנדרים דאיתא ר"ש אומר כל דבר שיל"מ כגון טבל ומע"ש והקדש וחדש לא נתנו חכמים שיעור וכ"ד שאל"מ נתנו חכמים שיעור וכו' וצ"ע אמאי לא חשיב עוד דבר שיל"מ כמו ביצה (ג':) נתערבה באלף וכו' וכדמסיק ר"א וכן שם (ל"ט.) וכן האשה ששאלה מחברתה תי' ר"א משום דהו"ל דשיל"מ וכו' וי"ל דנכלל במלת כל דשיל"מ דאמר ר"ש דהא חזינן דגם באיסור שביעית קודם הביעור נחשב כדבר שיל"מ ולא חשיב לי' הה"ד הכא אך הא קשיא לי דאמרו לו והלא השביעית אין מתירין ותנן השביעית אוסרת בכל שהוא א"ל אף אני לא אמרתי אלא לביעור וכו' וצ"ע מאי מקשי' לי' לר"ש הלא תנא הוא וכי לא יוכל לחלק על המשנה ומש"ה אמר כלל שלי להוציא ממשנה זו ונראה כי שם בשביעית פ"ז מ"ז משנה זו ושם מ"ו חולק ר"ש על ת"ק אין לקטף שביעית ואם איתא שחולק על מ"ז השביעית אוסרת בכ"ש במינה הו"ל לחלוק שם ג"כ א"ו ס"ל ומש"ה מקשי לי' רבנן:

ומעתה נבוא לחלוק משביעית לחמץ קודם פסח דר"ש השיב אף אני לא אמרתי אלא לביעור ר"ל דנפל משביעית כ"ש לפירות ששית קודם הביעור דיוכל לאכלו תיכף אוסר אפי' בכ"ש ומחויב לאכלו תיכף דהוי דשיל"מ ובאמת פירות שביעית יש עליהם שם איסור ר"ל לאכלה ולא לסחורה ולא לשריפה ותופס את דמיו ולכן אם נפל לפירות ששית אנו דנין דנפל איסור לתוך היתר וחילקו בין קודם הביעור הוי כדשיל"מ ולא בטיל כלל כיון דיוכל לאכלו ובין אחר הביעור כנ"ל משא"כ חיטים חמוצים שנתערבו קודם הפסח דאז אין שם איסור חל עליהם כלל ובין חיטים החמוצים ובין שאינם חמוצין שניהן שוים להיתר בהיתר הוא והרי הם בטלים מאליהן כמו שהביא הטו"ז באו"ח תמ"ז ותרכ"ו וביו"ד סי' צ"ט ס"ו ברמ"א כזית חלב שנפל למים ונתבטל בס' ואח"כ נפל מן המים לקדירה של בשר מותר ע"כ ולפי דברי הר"ן בנדרים (נ"ב.) דמים ומלח בעיסה ואינו מינו ל"ב דאף עכשיו יש להם היתר הי' ראוי גם כאן דלא לבטל אבל לדעתי ל"ד דידוע תענית (ב':) דא"א לעולם בלא מים וירושלמי הוריות מים בזול משלם האי טעמא ותוס' ביצה (ל"ט:) ד"ה הכא כ' הכא איכא מים הרבה ויכולים אחרים למלאות ובע"ז (ל"ז:) הרי מים בשיקעתא דנהרא ולכן אם חלב נפל למים אין אנו צריכין לדון על המים אי שרי לתת אותם לקדירה של בשר דיש הרבה מים בלא זה ומש"ה מתבטל מאליו משא"כ במים ומלח לעיסה שם נולד תיכף השאלה אי שרי לצאת אל מקום ערובה עם עיסה זו לכן לא בטיל מטעם הר"ן וכן בפת שאפ"ו עם הצלוי בתנור ידוע לנו כי רוב פת אוכלים

עם בשר ועם חלב כי על הלחם יחי' האדם ותיכף אנו דנין על זה והוי כנולד האיסור לפנינו משו"ה פוסק הרי"ף דאסר לכותח מטעם דשיל"מ דומה לזה כ' רמ"א יו"ד סי' ק"ב כל איסור שלא הי' ניכר קודם שנתערב הוי בטל אעפ"י שהיא דבשיל"מ עש"ך מגיגית מלאה ענבים בעוטים ע' או"ח סי' ש"כ ולא עוד דעדיפא מינה למשל בחיטים חמוצים עם חיטים שאינם חמוצים קודם פסח אם נתערבו אין כאן איסור כלל רק בהגיע ער"פ אז נולד האיסור בתערובות וע' פרמ"ג יו"ד סי' ס"ט בשם אי"ה ואו"ח תמ"ז מ"ז תבואת ראובן בשמעון ואחר כך נדר הנאה משמעון לא הוי דבשיל"מ דהוי כה"ג ולכן לרמב"ם דחמץ הוי דבשיל"מ ואית לי' חוזר וניעור אפ"ה יודה היכי דנתערבו חיטים חמוצים עם חיטים שאינם חמוצים קודם הפסח בטלים ואינם חוזר וניעור בפסח כיון שלא נקרא שם איסור עליהם קודם פסח ורק בנפל חמץ ער"פ בהיתר ונתבטל בס' ואם כבר הי' שם איסור עליהם בזה ס"ל חוזר וניעור בפסח וצריך לאכלו קודם לילה של פסח עמג"א תמ"ז ס"ק יו"ד וע"ש בהג"ה:

ובעיקר קושיות השעה"מ דברי הר"ן אהדדי נ"ל לפי"מ דדחי ש"ם נדרים דלמא לחיחרא שאני ער"ן דמחמרינן תרי חומרי והיינו דוקא רק משום חומרי דשביעית ע' גיטין (י"ג:) מחמיר ר"מ בשביעית יותר משבת משום נחשדו ישראל על השביעית ולא נחשדו על השבתות ופסחים (נ"א:) תוד"ה אני מירושלמי דהחמיר ר"ש על עה"א ולא רצה שיסמכו עליו בשביעית ובתוס' מו"ק (י"ג.) ד"ה לטייבה כ' דראוי להחמיר בשביעית טפי משום שהי' מזלדלין בה ובכ"ד בש"ס ומש"ה אמרו ודלמא לחימרא שאני והיינו דוקא בשביעית החמירו קודם הביעור דהוי כדשיל"מ אבל בעלמא אוקמי' אדיני' ולא מחמרינן ומש"ה פסק הר"ן בתשו' קודם פסח דבטיל ולא הוי כדשיל"מ והבן:

ובזה אסיים ודור"ש באהבה וכט"ס:

סימן קנא

ב"ה ה' לסדר דברים ז' מנ"א תרפ"ד לפ"ק הטניסלאב. כבוד אהובי בני הרב הגאון וכו' כש"ת מו"ה נחמן הלוי נ"י איש הורוויץ אבד"ק העליטש יע"א:

ביום ג' הי' אצלי השו"ב ר' שלום נ"י וסיפר לי השאלה בע"פ הגדתי אליו כי עד מהרה ירוץ דברי אליך אולם לא הי' לאל ידי כי אתה ידעתי את טרדותי אשר סביב שתו עלי בכל עת בעוה"ר ובפרט בעת הזאת ד' יעזרני, ואתמול בלילה הביא אלי ציר נאמן יקרתך לכן עתה חצני נערתי מכל המון טרדותי ותהי' ראשית מלאכתי לערוך אליך מילין כאשר יעבור לפנינו, כי איש אחד מאמעריקא רוצה לקנות ס"ת מחבורה דק' כי יהי' נשאר שם

בביהכנ"ס רק יקרא שמו עליו ע"כ, ובודאי כל יקר ראתה עיניך בש"ע או"ח סי' קנ"ג ס"ק כ"ז אי מותר לתת ס"ת במתנה והם יתנו המעות במתנה דריב"ש אוסר ומדברי מג"א מוכח דרוצה להתיר וע' לב"ש שמתמה עליו ושם במחבר סעיף יו"ד מוכח דגם ציבור וז' טובה"ע בצירוף עם הרב יכולים למכור ס"ת לדיעה א' אך לדיעה ב' אסור אלא ללמוד תורה ולישא אשה ע"ש במג"א סקכ"ג:

אולם בהך עובדא ד"א נ"ל דמותר ושרי לעשות כן והכל מודים בזה הא למה הדבר דומה לאחד שמכר ביתו לאיש אחר והתנה עמו שהוא ובניו עמו עד סוף כל הדורות ידורו הבית הזה ואם יפיל יבנה ביתו ויתקנה אך עבור המוכר ובניו ואינו רשאי למוכרו לעולם והכי זה מכירה היא? וכמה שמענו וראינו כי אחרי שני הרבה מהחיסדות החבורה וכבר יש לה ס"ת וכלי קודש ובא אחד ויתן מעות קנין כי יהי' מחבורה ומתנה כי יהי' לו חלק בכל השייך להחבורה הכי נימא שהחבורה מוכרת חלק מהס"ת:

ובנידון שלפנינו נשאר הס"ת בביהכנ"ס ויש להם קנין פירות לעולם ועד לקרות בו והקונה אינו רשאי למכרה לעולם אינו נקרא מכירה כב"ב (נ'.) איש ואשה שמכרו בנכסי מלוג לא עשו ולא כלום כמו בעבד דזה יש לו קנין הגוף וזה יש לו קנין פירות דשניהם אינם בדין יום או יומים וכתב הרשב"ם אם מכרו שניהם מכרן בטל כאדם המוכר דבר שאינו שלו ע"כ הרי דגם זה יש לו קנה"ג אינו שלו ולכן זה אינו נכנס בגדר מכירת ס"ת כלל וכלל דמכירה היינו כמו ב"מ (נ"ו:) המוכר ס"ת דבר הנקנה מיד ליד ונכנס לרשותו ובגיטין (כ':) הרי זה גיטך והנייר שלי אינה גירשת וכ"ש הכא שהנייר ואותיות שלהם בודאי לא הוי מכירה, ועוד נראה לי להביא ראי' מנדרים (מ"ח.) ואלו הן של אותה העיר הרחבה והמרחץ וביהכנ"ס והתיבה והספרים וכו' ומסיק מה תקנתן יכתבו חלקן לנשיא ור"ן נותן לאחר משום מתנה והלה מותר בה וכו' רי"א אין אנשי גליל צריכין לכתוב וכו' עמדו אבותיהם וכ' חלקיהן לנשיא והייני דכל העיר נתנו חלקם בביהכנ"ס ובספרי תורות לנשיא ועכ"ז עודם משמשין בהם ע"ש. הרי מפורש יוצא היכא דנשאר ס"ת ברשותם לעולם מותר לתת אותם במתנה לאיש אחר והה"ד למכרם כה"ג במתנה ג"כ הרי היא כמכירה כמו דאמרי' במגילה (כ"ו:) הדר הו"ל מתנה כזביני וע' בכורות (נ"ב:) לענין יובל מתנה כמכר, ומהיות טוב יתנו עבור ת"ת מהסך הלז שנים ושלשה דולארים ואם יש שם יתומה לנשואין יחלקו גם לה סך כזה:

דברי אביך הדו"ש באהבה מחכי לרחמי שמים.

סימן קנב

למופלג א'

האומנם בכל עת עתותי לא בידי ועט תתנהג בכבדות וכבדה ידי כבד אבן ונטל החול לתפוש עט בכפי אולם גם היום למען כבודו לא אחריש לבוא בשתים ושלש דלתות להראותו חביבותא גבן, ע"ד הרש"י בחולין (מ"ט.) והמהר"ם שיף ג"כ נתקשה בזה ושמתי גם אני עיני עליו ואשר אלוקי יורוני אותה אגיד לו והבוחר יבחר, שם איתא אמר רב יצחק בר נחמן אמר ר' אושעי' חלב שע"ג קיבה כהנים נהגו בו היתר כר"י שאמר משום אבותיו וכו' וע' תוס' הה"ד ישראל ורש"י ד"ה כהנים כ' שהקיבה ניתנה להם מאת זובחי הזבח נהגו בו היתר לאכלו ומשום ר"י נקיט לה ע"כ. וידוע בכ"ד בש"ס ותוס' תענית (כ"ו:) הלכה דרשי' לי' בפירקא מנהג אורויי מורינן וכו' נהגו אורויי לא מורינן ואי עביד עביד וכו' ע"ש. ומעתה אני אומר שבדיוק נקיט ר"א כהנים נהגו בו היתר ורק כהנים נהגו בו היתר ולא מחינן בו אבל ישראלים לא נהגו בו היתר ואם שואלים לא מורינן להו היתר, ומדוע כהנים, ונראה דידוע דברי התוס' ב"מ (כ"א.) ד"ה וכמה וכו' כ' דר' יצחק בעי בכמה וכו' וכן כ' ר"ן נדרים (ע"א.) ד"ה י"ל כי דשמואל גופי' אמר לה וערש"י תולין (י"ז:) ד"ה כל כ' דאם אמר משמי' דפלוני לא שמע ממנו אלא מאחרים שמע שקבלוה ממנו ע"ש וכן כ' בחולין (קי"ז:) ד"ה הא משום לא ממנו ע"ש. ובזה אני מבין מה שמצינו בנדה (כ"ד:) אמר שמואל משום ר' ישמעאל שהי' מפרש בזה פליגי הוא ורבנן בגז"ש מופנה וכו' ע"ש וע' ש"ך יו"ד סי' ק"צ סק"ג מהרמב"ם וכן כ' טו"ז בסי' ס"ז ובכ"ד בש"ע דבר שאינו מצוי לא שייך בו מנהג ואך המצוי שייך בו מנהג ע"ש, וזה דברי רש"י שר' אושעי' אומר משום ר' ישמעאל שאמר משום אבותיו חלב שע"ג הקיבה כהנים נהגו בו היתר דוקא כהנים שהקיבה להם ומצוי אצלם שייך לומר נהגו בו היתר אבל לישראל לא שייך לומר אצלם מנהג ואי שואלין לא מורינן להם היתר ומסיים רש"י ומשום ר"י נקיט לה והבן. וע"ד קושייתו השני' ע' שבת (קט"ו.) ספר איוב תרגום ומגילה (ג'.) תרגום של כתובים יצתה בת קול ואמרה לו דייך ואין רצוני להאריך בזה:

ובזה אסיים ודו"ש:

סימן קנג

כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי מופלג בתרי כש"ת מרה ישעי' אשר הכהן נ"י יאללרעם ראבד"ק סטריא.

נעימות ימינו הגיעני ונפשו היפה בשאלתו להשיבהו דבר ד' זו הלכה אודות יהודי טוב שבנה ביתו בצדקה ע"י שאנשי שלועו ודורשי טובתו סייעו אותו בהבנין ונבנתה הבית בבקעה יכונה לאואנים רחוק מטבור העיר וקבע לו מקום להתפלל ושם יבואו אנשים להתפלל ונדבו עבורו כנהוג וחיתה נפשו ונפש ביתו בגללו והותנה בשעת קביעות בית התפלה כי בכל עת שירצה למכור ביתו אזדא לה קדושת בית התפלה ועתה ההכרח יאלצהו למכרה ויבטל בית התפלה אי שרי לעשות כן:

והנה במגילה (כ"ו) מצינו דביהכנ"ס של כרכים כיון דמעלמא אתי לא מצי מזבני לי' אמר ר"א בי כנישתא דמסא מחסיא וכו' כיון דאדעתא דידי קאתי אי בעינא מזבנינא לה וכ' התוס' היינו מה שנותנים בו לעשות רצונו ע"כ ומוכח שהוא לא בנה משלו רק אחרים נתנו לו מעות והוא השתדל ומצוה על כל הבנין וכן מוכח מטו"ז או"ח סי' קנ"ג סק"ז וכן מצינו ב"ב (ג':) דר"א חזי תהויא בכנישתא דמתא מחסיא וכו' ולא אפקי' עד דמתקין ע"י שפיכי ומוכח דמתא מחסיא הוי כרך ורק משום דנתנו על דעתו יכול למכרו וכן אמרי' בשבת (י"א.) אמר"א אנא עבדי למתא מחסיא דלא חרבה היינו שהגביה גג מביהכנ"ס למעלה מבתי גגות העיר, וכן מצאתי בפירוש ר"ח זצ"ל:

ומכל מקום מה שמשמע דמתא מחסיא הוי כרך צ"ע מכתובות (ד'.) אמר ר"א כגון מתא מחסיא דמפקא מכרך ומפקא מכפר וברש"י שם גדולה מכפר וקטנה מכרך וכן מצינו ב"ב (ט'.) אמר"א לענין צדקה אנא אתנוי' נמי לא צריכנא דכל דקאתי אדעתא דידי אתי. והנה המג"א בסי' קנ"ג ס"ק י"ז כ' בשם המ"מ כרך היינו מקום שמתקבצים סוחרים וכו' או שיש שם חכם גדול שמתקבצים שם רבים הצריכין לו ולתורתו היינו כרך וכו' ע"ש. ובזה יונח לן דמתא מחסיא הוי כרך לענין זה דהי' מתקבצים לרב אשי רבים וכן שלמים ע' ברכות (י"ז,) אמר ר"א בני מתא מחסיא אבירי לב נינהו דקא חזי יקרא דאורייתא וכו' וע"ש בתוס' וב"מ (ע"ה:) וב"ב (קנ"ז:) מהדורא קמא אמר לו ראשון קנה ומהדורא בתרא א"ל יחלוקו וע"ש ברשב"ם, ומ"מ משמע דאפי' בית הכנסת של כרכין אם ידוע שהם לבדם בנאוהו ואין לזרים חלק אתם יכולים הבונאים לבדם למכרם והלוקח יעשה בו מה שירצה וראי' ממגילה (כ"ו.) אמרי' מעשה בבית הכנסת של טרסיים ע' נזיר (נ"ב.) שמכרוה לר"א יעשה בה כל צרכיו ושל כרכים הוי וזוטי והם בנאוה ע"ש ומצינו בכ"ד בש"ס שהיא עיירות קטנות סמוכות לגדולות כמו בעירובין (ס'.) עיר חדשה שהי' בהם כ' דיורים אנשים ונשים וטף והיתה סמוכה לעיר גדולה ערש"י והיא עצמה שיור לעיר גדולה הסמוכה לה וברי"ה (כ"ט:) ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר וכו' ושם (ל'.) קרובה פרט ליושבת חוץ לתחום, ע"ש ובע"ז (י"א:) עטלוזה יכול עזה ורש"י

והי' לה חוצה ישוב סמוכה לעיר מאד ע"ש ומוכח דהיו קרובים לעיר בתוך התחום ויש להם שם אחר מהעיר ואם הי' בנו בני המקום בהישוב הנקרא לאזניס ביהכנ"ס ונקראת על שמם ונכתב בהטאבעלע על שמם בודאי הי' יכולים למוכרו האנשים הברורים מהם כמבואר בש"ע סי' הנ"ל:

ואולם אם אחד בנה לו בית דירה והופרש חדר על בית המדרש כמו שמצינו במגילה (כ"ט.) אמר"א זה בית רבינו שבבבל ערש"י (ר"ב.) וזה שלפנינו עשאו לטובתו וממנו חית ידו ימצא וכל הבנין נקרא על שמו ונכתב בנימוסיהם על שמו בודאי הוא לבדו יכול למוכרו והלוקח יעשה בו מה שירצה, וזה דומה לסעיף ט"ז מי שהשאיל ביתו ובפרט שהותנה כן בשעת בנין דבכל עת שירצה יכול למכור ביתו עם בית התפלה בודאי שרי למוכרו לבדו וא"צ כלל לז' טובי העיר וראשי הקהל דהעיר דאין להם חלק ונחלה בזה ורק על שמו של הבונה נקרא בנחלתי בפנקס הטאבעלע:

ומה שהביא המג"א בסי' קנ"ג ס"ק י"ד אבל נדבו אחרים לזה אין מועיל מה שתלוי בדעת היחיד דשמא יש אחד בסוף העולם שאין דעתו נוחה י"ל דלא דמי לענינינו דהם עכ"פ בנאוהו רבים מעיקרא וחמיר משא"כ הכא דהוא לבדו בנאה וקובץ על ידו מאת מכיריו ונתנו לו במתנה ואף שנמצא אחדים שנתנו על ביהמ"ד וקנאו מקומות אחדים אבל כל הבית שייך להבונה והרי זה דומה למש"כ הר"ן בנדרים (מ"ו:) ד"ה אבל כ' להרמב"ם ביש בה כדי חלוקה אסור עד שיחלוקו ויכנס כל אחד לחלקו וכ' אע"ג דבדאורייתא אין ברירה דאנן סהדי שעל מנת כן נשתתפו שלא יוכל אחד מהם לאסור על חבירו בענין שתהי' נאסר עליו לאחר חלוקה דאי הכי אסור עליו נכסי דידי' ואינו בדין ע"כ, וההי"ד הכא אם אחד אומר כן יאסור עליו כל ביתו ואינו בדין ואך אם יש שם אנשים שקנו מקומות לחלוטין ישומו ב"ד שוויהן ויחזירו להם או להקדש בית הכנסת או בית המדרש:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה.

סימן קנד

ב"ה יום ה' נצו"י כ"א אלול תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. ברכת כוח"ט לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג הצדיק המפורסים לשם ולתהלה הגבה למעלה על ישראל הדרתו ובקהל חסידים תפארתו כש"ת מו"ה ישראל נ"י האגער איתן מושבו פה ק"ק יע"א.

נפשו היפה בשאלתו להוגה דעות עפ"י דתוה"ק לאשר הניח אביו הרב הגה"צ זצ"ל בית חומה פה ברחוב העיר ורבים נושיו קמו עמדו ומוכרח למכור הבית למען השיב כסף

לבעליו ואין איש ישראל רוצה לשקול כסף מחיר כזה שרוצה לתת איש נכרי אשר לא מבני ישראל הוא אי רשאי למכרו לו:

והנני להשיבהו דבר זה מפורש יצא להיתר וכשר לעשות כן עפ"י דתוה"ק והנני לבאר מה שיש לפלפל בזה דאמרינן בע"ז (כ':) אין משכירין להם בתים באר"י וכו' דברי ר"מ ר"א באר"י משכירין להם בתים וכו' ובחו"ל מוכרין להם אלו ואלו וכו' אמר"י א"ש הלכה כר' יוסי אמר"י ובלבד שלא יעשנה שכונה וכו' ג' בני אדם [ע' כתובות (כ"ח.) ד"ה ואם כ' והיינו ג' בתים] וליחוש דלמא אזיל האי וכו' וזבין לחד נכרי ואזיל האי ומזבין לתרי ומשני לה ע"ש וביו"ד סי' קנ"א כ' ש"ך איסור שכונה אפילו בחו"ל וכן בחו"מ סי' קע"ה סכ"ו מחבר וסמ"ע שם פירשו משום ישוב הארץ אפילו בחו"ל וש"ך חו"מ סי' קנ"ה ס"ק י"ב וזה מוכח כי הוא דעת הטור והמחבר:

אבל דעת הרמב"ם כי איסור שכונה רק בארץ ישראל לבדו ולא בסוריא ובפרט בחו"ל ע' דגול מרבבה ורק דחקו דברי הש"ס וליחוש וכו' וזבין לחד נהרי וכו' ומזבין לתרי וכו' ואמר כי הוא תירץ דברי הש"ס גם אליבא דרמב"ם, ונחזי אנן דהנה בפסחים (ו'.) ובע"ז (ט"ו.) הוכיח הש"ס ממשנה ע"ז (כ"א.) אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכנים לתוכו ע"ז וא"א דשכירות קניא וכו' א"ו דשכירות לא קניא והק' תוס' בע"ז (ט"ו.) וב"מ (נ"ו:) הא אמרי' שכירות ליומא ממכר ומשני רק לענין אונאה חשבי' שכירות ממכר וא"כ קודם שנבוא לאותה המשנה אף במקום שאמרו הנ"ל אכתי לא נדע אם שכירות לא קניא ומב"מ (נ"ו:) מוכח דשכירות כזבינו וקניא וע' חו"מ סי' שי"ב ס"ם נתיה"מ בשם שער אפרים בהקדים לו השכר לכ"ע שכירות ליומא ממכר ועש"ך שם סי' שי"ג בשם נמו"י והריב"ש שכירות ליומא ממכר לענין ההנאה של השכירות וע"ש סי' של"ד בשם הרשב"א דפסק שכירות ליומא ממכר היא וא"כ לפי"מ שהוכחנו דעדיין לא נדע דשכירות לא קניא נוכל לסבור דשכירות קניא וממכר היא לכל מילי ומש"ה שפיר נקיט אביי וליחוש וכו' דלמא אזיל וכו' ומזבין לחד נכרי אף דמיירי רק בשכירות אר"י מ"מ נקיט מזבין דעכשיו ס"ל דשכירות הוא כמכירה והבן, והנה אמרתי להבין מאין הוציא הרמב"ם מדברי הש"ס הכא לחלק באיסור שכונה בין אר"י לחו"ל ועוד מאין דייק ר' יוסף דין איסור שכונה הכא:

ומאז הערתי ל"ל לשמואל לומר הלכה כר' יוסי ממילא נדע דהלכתא כר"י לפי"מ דאמרי' בעירובין (מ"ו:) ר"מ ור' יוסי הלכה כר"י ומשמע דגם שמואל הכי ס"ל ותירצתי דבא להוציא מסתם משנה אף במקום וכו' דאזיל אליבא דר"מ ומש"ה א"ש דאפילו הכי הלכה כר"י וכן כ' תוס' לעיל ז' ד"ה פשיטא דשמואל פסק כר"י לא כסת"מ וע' תוס' מו"ק (י"ז:)

ד"ה ושמואל כ' כה"ג ונראה דזה דחקו לרמב"ם לומר דשמואל לא סבר האי כללא דבכל הש"ס איתא הלכה כסתם משנה ומוכח דכל אמוראין ס"ל כן כמו ביצה (ב':) מאן סתמי' למתניתין רבי ערש"י כשישרו בעיניו דברי חכם סתמו כדי שיעשו כמותו ע"ש וביצה (ל"א:) מן הקרפף אפילו מן המפוזר וא"ש אלא מן המכונסין שבקרפף ומקשה עליו ממתניתן ומתרץ מתניתין יחידאה היא וכן בסיכה (י"ט:) האי לינשא ומש"ה אין לסמוך כמו בחולין (נ"ה:) אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה ושם (קל"ד.) ע"ש אבל בעלמא מוכח דשמואל סבר הלכה כסת"מ וע' שבת (קמ"ח.) א"ש מחזירין את השבר תנן ע"ש ברש"י וכן מוכח בנדרים (פ"ב:) וכולי פירקא ר' יוסי היא ור"ן שם דהלכה כשמואל וכו' דכתב:

וכיון דאסיקנא וכו' לאו סתמי נינהו וכו' מוכח דאילו הי' סתמא לא הי' שמואל חולק ע"ש ומש"ה ס"ל לרמב"ם דזה אף במקום שאמרו היא הסיום מר"י ולאו סתמא היא וכה"ג מצינו ראינו בע"ז לקמן (ס"ט:) אמר רבא הלכה כרשב"ג הואיל ותנן סתמי כוותי' וכו' פשיטא מה"ד כולא רשב"ג קתני לה קמ"ל הרי אי לא אשמעינן רבא הו"א כולא רשב"ג והה"ד הכא נוכל לומר דכולא ר' יוסי קתני לה דמזה דאמר ר"י א"ש הלכה כר"י מוכרחים אנו לומר כן דקשיא לן איך חולק שמואל על סת"מ אף במקום שאמרו להשכיר מכלל דאיכא דוכתי דלא מוגרי וסתמא כר"מ לכן דחקו אנו לומר דאין זה סתם והסיום מר' יוסי ג"כ וא"כ עדיין קשה דר' יוסי סותר דבריו ברישא מתיר שכירות בתים באר"י ובסיפא אף במקום שאמרו מוכח דאוסר לכן על כרחך צריכין אנו לפרש אף במקום שאמרו להשכיר היינו בחו"ל דשרי להשכיר אפילו לעשות שכונה דגם בלא זה אנו יושבים ביניהם והמה יסובבינהו מכל עברים ומזה הוכיח רב יוסף ובלבד שלא יעשה שכונה היינו באר"י ואתי שפיר דברי רב יוסף ודברי הרמב"ם היטב ועיו"ד פ"ת סימן קנ"א מה שהביא מרלב"ח ולדברינו אתי שפיר טפי והבן:

והנה לענין אי מותר למכור לנכרי במקום שיש ישראל ורוצה לתת פחות מנכרי זה מפורש בתוס' ב"מ (ק"ח:) ופסקי' בחו"ח סימן קע"ה דשרי למכור לנכרי ביותר ודוקא ששניהן נותנים מעות בשוה ישראל קודם ע' רש"י עה"ת ובהר ובתמכרו והוכיחו מרש"י דישראל אפילו בפחות אולם מתוס' וש"ע שהבאתי לא מוכח כן ונראה דהטעם דאין מחויב לוותר למכור לישראל בפחות כמו שאמרו ב"מ (ל'.) אפס כי לא יהי' בך אביון שלך קודם לשל כל אדם ורש"י שם לא תביא עצמך לידי עניות ע"כ ומש"ה אינו מחויב למכור לישראל בפחות כי אם כן יעשה תמיד יוכל לבוא לידי עניות ואולם שם (ל"ג.) מסיק ר"י בשם רב כל המקיים בעצמו כך סוף בא לידי כך ורש"י לפי פירושו דרק בהפסד

רב שלו קודם אבל לפעמים מצד גמ"ח וצררה ראוי שיוותר מעט על שלו, ובזה נבין דברי רש"י בהר לפעמים יוותר נגד ישראל למכור ולקנות אבל מצד הדין ובהפסד מוכיח הדין כתוס' וש"ע דימכור לנכרי ביותר:

ונראה לי ראי' מנדרים (ס"ב:) ר"א הי"ל אבא ובני' לבי נורא (ע' מו"ק י"ב רב אשי הוי לי' אבא בשליני') א"ל רבינא לר"א מ"ט עביד מר הכי הא איכא לפני עור ער"ן ע"כ וצ"ע אמאי לא שאלו מדוע לא מכרו לישראל וידוע עצים חריפי זביני כגיטין (נ"ו.) ושבחי רבנן לדציבי ור"ח לא מסר דציבי לשמעי' ובודאי הי' מוצא קונים ישראל אלא ודאי שנכריים שלמו ביותר ולא איבעי' לוותר ולכן שאלו רק על לפני עור ותירץ לי' והבן ואולם לענין הלואה דרש"י בב"מ (ע"א.) עמי ונכרי עמי קודם ואמר ר"נ אמר לי הונא לא נצרכה דאפילו לעכו"ם בריבית וישראל בחנם ישראל קודם ע' חו"מ סי' צ"ז וסמ"ע: ובזה אסיים ודו"ש באהבה ידידו:

סימן קנה

ב"ה יום ועש"ק תבוא ט"ו אלול תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד ה"ה הבחור כהלכה עורך מערכה החריף ושנון מחודד ומפולפל כמר ארי' יחי' גאטליב בעיר וק"ק ראווא יע"א. יקרתו הגיעני ויאמנו דברי כי ידי אסורות בעבותות התשובות מכבר ואולם למען כבוד אביו עד מהרה ירוץ דברי אשר יעלה מצודתי להצדיק את הצדיק דמעיקרו הוא ניהו כבוד אא"ז הגאון זצ"ל. א' העיר על ב"ל ח' או"ח סי' ד' במה דאמרינן סוכה (ל"ח.) במשנה יטול על שלחנו ואי חובה להפסיק יצטרך לברך שנית לר"ן דמתרץ דברי הרי"ף ויגרום ברכה שא"צ ע"כ והק' מעלתו עליו כיון דאמרי רבנן דמחויב להפסיק מה לנו אם יצטרך לברך שנית:

ונראה דמצינו ביומא (ע'.) וניתי ס"ת אחריני ומשני ר"ל משום ברכה שא"צ ומהאי טעמא כ' תוס' שבת (קי"ח.) דאין לחלק סעודת שחרית לב' ויצא בזה סעודה שלישית משום ברכה שאינה צריכה ובאו"ח סימן רט"ו ברכה שא"צ לתוס' היא איסור דרבנן ולרמב"ם היא מה"ת וע' ר"ן נדרים (ז':) דמפיק ש"ש לבטלה ומגילה (ג'.) גמירי דלא מפקי שם שמים לבטלה ולכן כיון דברכה שא"צ חמירא היא עד שאפילו כה"ג ביוה"כ תקנו חז"ל שבעשור שבחומש הפקודים קורא על פה וידוע מגיטין (ס':) דברים שבכתב אי אתה רשאי לאמרן על פה ובפרט בדבר שמוציא רבים ידי חובתן ע' תוס' תמורה (י"ד:) ד"ה דברים וכ"כ הטור או"ח סימן ח"ט והב"ח ואפ"ה התירו לכה"ג לומר ע"פ ולא יביא ס"ת ויקרא משום ברכה שאינה צריכה הה"ד כאן בסיכה אי איתא דתיקנו חכמים חובה

ממילא יצטרך לברך פעם שנית ויגרום ברכה שאינה צריכה ולא הי' להם לחכמים לתקן כן א"ו תקנו רק מצוה ואין כאן ברכה שאי"צ:

ב) העיר על ב"ל ח' או"ח סימן כ"ו כ' היכא דמלאכה זו יוכל הישראל לעשות בשבת גם השכר מותר ואין בזה שכר שבת והביא ראי' מע"ז (כ"ו.) יהודית מילדית ארמאית בשכר וכו' סבר ר"י למימר אולידי עכו"ם בשבתא בשכר שרי משום איבה וקשה איך שרי ליטול שכר הא הוי שכר שבת א"ו היכא דהמלאכה שרי גם השכר מותר וע"ז הקשה עליו כבודו מדברי הריטב"א בע"ז שם דכ' דשכר אסור משום שכר שבת ונוטלו וזורקו לים ע"כ הנה ידע כבודו כי כבר ידענו מריטב"א זה ורשום אצלי על הגליון ועכ"ז לא על הבר ליואי תלונתו כי אם על המהרי"ל הובא באה"ט או"ח סימן ש"ו ס"ק ה' שהשכיר עצמו לשבת לבד וכן על השכנה"ג שהתיר למילדות לקחת שכר שבת והב"ל הביא ראי' לדבריהם ראי' חזקה וגם אני אבוא ואמלא את דבריו דאמרינן במו"ק (ו'.) אמרי' משום שכר פעולה דמוזלי גבן וכ' תוד"ה דמוזלי למ"ד שכר פעולה שאין לו מה יאכל אסור היכן ישכרו פועלים במועד (ר"ל דלא יוכלו לקבל שכרן) ושמא ר"ל דהני דמצות נינהו התירו ע"כ ר"ל כיון דרשאי לעשות המלאכה משום דמצוה רשאי ג"כ ליטול שכרו ומזה למד הב"י הובא מג"א או"ח סימן תקמ"ד כל מצוה המותרת במועד מותר ליטול עלי' שכר וע"ש טו"ז מה שהבין באופן אחר ומחהש"ק מש"כ עליו וממנו נלמד ג"כ דאם שרי לילד לבת עכו"ם בשבתא משום איבה (דזה ג"כ מצוה שלא לשות איבה בין עכו"ם לישראל) שרי ג"כ לקבל שכר ואף שהיא שכר שבת ועוד אם לא תקח שכר מעכו"ם תעבור על לא תחנם לא תתן להם מתנת חנם ע' ע"ז (כ'.) ואין לומר כיון שהמעות של עכו"ם לא נקרא מתנת חנם כתוס' ע"ז (י"ג.) ד"ה ינוח לא דמי להתם דהכא המילדת עומדת ומשמשת קמה שכר חייבת לתת לה ואם לא תקח מתנה גמורה היא, ולטעם הב"י ומגמרא דמו"ק היטב אשר התיר שכנה"ג מילדות ליטול בשבת דגבי בת ישראל בודאי מצוה להולידה בשבת ומש"ה השכר ג"כ מותר וע' מחבר סימן ש"ו וטו"ז לק' תקפ"ה מזה:

ועוד ראי' ממאי דאמרינן בסנהדרין (כ"ו:) הנהו קבוראי דקבור נפשא ביו"ט ראשון של עצרת שמתינהו ר"פ ופסלינהו לעדות ואכשרינהו ר"ה ברי' דר"י וכו' סוברים מצוה קעבדי ע"כ והיינו דעיקר דפסלינהו לעדות הי' שמחללים יו"ט בקבורתם ומש"ה אמר ר"ה דסברי בקבורה מצוה קעבדי מ"מ אמאי שרי ליטול שכר יו"ט מ"מ עוברי עבירה דרבנן א"ו כיון דסברי בקבורה קעבדי מצוה סברו דגם שכרם מותר ובזה נבין דברי מחבר באו"ח תקכ"ו החופר קבר למת ביו"ט ב' מותר ליטול שכר ע' טו"ז ומג"א הביאו דיעות

לכאן ולכאן ולהנ"ל אתי שפיר דמחבר בשם ר"י אזיל בשיטת הראשונים דהיכא דגוף המלאכה שרי מותר ליטול עלי' שכר והבן:

הן אמת דמקום אחר בש"ס מוכח כהריטב"א היינו מב"מ (נ"ט.) נדרים (ל"ז.) השוכר את הפועל לשמור את הפרה וכו' אין נותנין לו שכר שבת וכו' הרי אף דמצוה עביד ומותר לשמור מ"מ שכרו שכר שבת ואין נותנין לו שכר ומוכח כהריטב"א מכ"מ המתירים יוכלו לתרץ לטעמם וי"ל בשלמא מילדות וש"ץ והני קבוראי הם לא יטלו שכר שבת בעבור שעושין עתה בשבת ויו"ט רק משלמים להם בעבור שלמדו המלאכה בחול ושבעו נדודים עד שלמדו ובעבור איתו הזמן שעבדו אז משלמים להם לא כן זה השומר הפרה ותינוק וזרעים הם לא הוצרכו ללמוד לפנים כי אין כאן מלאכה בשמירה ולכן אם מקבלים שכר היא רק מה שמשמרין עתה וזה היא רק שכר שבת ואסור:

ג) ב"ל חיו"ד סימן ל"ה כתב לענין ס"ת כשירה שנתפרה בגידין ונמצא אח"כ יריעה אחת שאינה מהודרת שאסור להחליפה על יפה והביא ראי' משבועות (י"א:) דפרה ששחטה ע"ג מערכתה אין לה פדיי' וכו' ורק קודם ששחטה במצא נאה יוכל לפדותה וכן הדין בס"ת ע"ש והק' כבודו עליו בפרה ששחטה אם נפדה יוצאה לגמרי לחולין משא"כ אם נסיר היריעה מ"מ נשיירה בקדושה וראוי לצרפה לס"ת אחרת ע"כ והנה אדכרתן מילתא דדבר זה דומה לדברי חכ"צ סימן מ"ה וס"ל דים עוסק להדליק נ"ח בנרות של שעוה והביאו לו שמן זית ימשוך ידו מנר שעוה וידליק בשמן זית וחילק על שבו"י ח"א סל"ז ובח"ב סימן למ"ד וח"ץ הביא ג"כ דברי ס"ח דמותר להחליף יריעה מס"ת ושבו"י דחאו משום דהוי כמנומר ע"ש ועטו"ז יו"ד סימן ר"פ ס"ק ה' מוכח ביריעה שלימה לא שייך דהוי כמנומר אך כמו בס"ס רע"ט וכן הביא משבועות הנ"ל מצא אחרת וכו' תפדה וראי' דטוב לעשות מצוה מן המובחר להחליפה ושבו"י דחאו ולא אבין דחייתו וראי' דתוס' שבועות (ט"ו) ד"ה ללמדך מביאים ראי' מפר"א שאם מצא נאה הימנה מצוה לפדותה כדי שיעשה מצוה מן המובחר וממנו נלמוד לכל מצות וראיות ח"צ כראי מוצק, ועוד נראה להביא ראי' לחכ"צ ממאי דאמרינן ביצה (י"א.) בש"א אין מוליכין טבח וסכין אצל בהמה ולא בהמה אצל טבח וסכין ובה"א מוליכין וכו' ומסיק בשלמא בהמה אתי לאימלוכי דאמרי נישבוק האי בהמה דכחושה ומייתינא בהמה אחריתא דשמינה מינה וב"ה לא חיישי עכ"פ ראינו דאף דכבר התחיל במצוה לשחוט הבהמה דהוליכה אצל טבח ושמחת יו"ט מצוה היא כפסחים (ס"ח:) וגס ב"ש מוכח דס"ל שמחת יו"ט מצוה ע' ביצה (ז':) רב יוסף וכו' (ט':) אלמא גבי שמחת יו"ט וכו' (יו"ד.) בש"א לא יטול ושם בגמרא ע"ש מ"מ מותר להחליפה בשמינה לכבוד יו"ט וה"ד בנרות שעוה אף שהי'

מתעסק בהם ובא לו שמן יקח האחרון לנ"ח, ובהיותי מעיין שם בשבועות קשיא לי דבר מה והנני פורטם דמסיק הש"ס אלא שאני פרה הואיל ודמי' יקרים רש"י אע"ג דלא שכיחא איידי דדמי' יקרים מסקי אדעתייהו לאתנויי ע"כ היוצא לנו מזה מפרה נפדית על כל פסול שבה דלב ב"ד מתנה עליה ובעת שקנו פרה אדומה במעות מכינים מעות אחרים לפדותה אולי יקרה שיהי' צריכין לפדותה ובודאי כן עושים ולפי"ז צ"ע מבכורות (כ"ה.) דפריך הש"ס וליחלה וליפקה לחולין ולגיזה והדר ליקדשה דמיהן יקרים רש"י ואין דמים כל כך מזומנים לחללה עליהן ע"כ ולפי מה שהוכחנו הי' להציבור מוכנים מעות אולי צריכין הפר"א לפדותה ומ"ש הכא אמרינן ואין דמים כ"כ מזומנין וכו' ועוד דאמרינן בשקלים פ"ד פרה ושעיר המשתלח וכו' באין מתרומת הלשכה ועוד שם נעשה משירי הלשכה וכו' ע"ש ובפ"ג בג' קופות בשלש שלש סאין תורמין את הלשכה וע' עוד בפיהמ"ש לרמב"ם שממלאין כ"ז סאין וא"כ לפי הנראה הי' שם בלשכה כסף רב ואיך כ' רש"י ואין דמים כ"כ וכו' ונראה דבזמן המקדש ג"כ לא הי' זמנים שוים דאם ישראל עשירים נתמלאה מכספם לשכת העזרה ולהיפך נתרוקנה צא ולמד משקלים פ"ב הי' שוקלים דרכונות סלעים וכו' ובקשו לשקול דינרין ע"כ הרי דתחילה גברו חיל ואח"כ העני ובקשו ליתן דינרים וכן אמרינן במנחות (נ"א:) אמר"א שני תקנות הוי דאורייתא מדציבור כיון דחזי דקא מידחקא לישכה תקינו לגבות משל יורשין וזבחים (פ"ח:) אין עניות במקום עשירות הרי דהי' זמנים מחולפין בזמן ביהמ"ק ובשבועות שהיו עשירים ובכורות מיירי דמידחקה לישכה והבן:

אולם הא קשיא מה דאמרינן בבכורות שם (כ"ה) וליעבד כדשמואל וכו' הקדש שוה מנה שחיללו על שו"פ מחולל ומשני אימר דאמר שמואל שחיללו לכתחילה מי אמר וקשה ממאי דאמרינן בערכין (כ"ט.) מסיק הש"ס הנ"מ בזמן שביהמ"ק קיים דאיכא פסידא אבל בזמן הזה אפילו לכתחילה נמי ע"כ וא"כ כאן מיירי דליפרוק וליהדור וליקדשי' דליכא פסידא להקדש הדרא קשיא לדוכתי' וליעבד כדשמואל אפילו לכתחילה נמי ונראה משום האי קושיא שהי' יכול להק' אמר הש"ס ואב"א דר"י בן המשולם לא סבר לה כרב ודבר שאין מתכוין מותר ס"ל וכה"ג כ' התוס' ביצה (ל"ה:) ד"ה מי וכו' כ' ומיהו לכך קאמר הכא א"נ וכו' דהאי איכא לדחויי וכו':

ולכו ונלכה להשיבו על דבריו כי בהשרת יריעה אכתי בקדושתה קאי ולי נראה כי הורדה גדולה היא להיריעה חדא דמצינו בברכות (ל"ג.) גדולה דעה שניתנה בין ב' אותיות וכן מקדש וכן שם (מ"ח.) אותבי' בין דידי' ודידה א"ל חזית כמה יקרא עבידנא לך וכו' ע"ש וא"כ גם ביריעה הלזו אף אם היא בעצמה לבדד ישכון גדולה היא אבל אם נתונה בתוך

ס"ת ומזה ומזה כצנה רצון יעטרנה כתוב הדר יריעות ויברכו שם כבודו על ידה גדול כבודה אין ערוך אלי' אבל אם היא לבדה מי יודע אם יבוא יומה לחברה לס"ת אחרת ועוד בירושלמי סוף הוריות ומדרש אסתר והקמות את המשכן כמשפטו וכו' קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון וכן בדרום וכו' וא"כ אפילו יכניס לס"ת אחרת אין זה מקומה ע' מג"א סימן ח' וכ"ד והוי הורדה ועוד דאמרינן בשבת קט"ז רשב"ג אומר עתידה פרשה זו שתיעקר מכאן ותכתוב במקומה ע"כ ויש לראות מה לי הכא מה לי התם אלא על כרחך היא הפרשה שואפת אל מקומה הראשון והה"ד ביריעה של ס"ת. ועוד נוכל לומר באם הס"ת נתפרה כהלכתה וככל משפטה ואז הוא מקיים בה המצ"ע ועתה כתבו לכם וגו' ואם מוציא ממנה יריעה להכניס אחרת בעת הוצאה הוא מבטל מ"ע של ועתה כתבו וכמעט יש כאן לתא דלא תעשון כן ומשום הידור זה אלי ואנוהו אין לבטל מ"ע ולא תעשון כן וגו' ודברי ב"ל המה חזקים כמסמרות נטועים והנני אומר דברו אל יתהלל חוגר כמפתח:

ומה שהעיר בסנהדרין (ע'.) אכל מע"ש ושם ע"ב דכי ארחי' אכיל ערש"י והק' ל"ל טעם זה תפ"ל דהרמב"ם פסק מע"ש מג"ב היא א"כ לא הוי ממון אביו ושם (ע"א.) דוקא משל אב ע"כ ולא אבין דהש"ס רצה לפרש גם אליבא דר' יהודה דס"ל ממון הדיוט היא ולפעמים מצינו חדא מתרי טעמא נקיט ע' יומא (ע"ט:) ובכ"ד ולדברי הרמב"ם אתי שפיר טפי ע' הלכ' ממרים פ"ז הלכ"ב כ' שאוכל עמהם בדבר מצוה מע"ש וכו' תנחומי אבלים וכו' ופטרו משום דאכילה דבר מצוה ואמר טעם זה על כמה דברים ולא בעי לתרץ מע"ש ממון גבוה ולא של אב וטעם אחד לכולן עדיף ודברי הרמב"ם ממקום קדוש יהלכון מירושלמי סנהדרין שם יצא זה שהוא שומע בקול אביו שבשמים ופירש בפני משה דמצוה הוא דעביד ע"כ וירושלמי זה אישטמיטתי' מלחם משנה שם שהקשה לו מדוע כתב רמב"ם מפני שהוא דב"מ ובתלמודינו לא נתבאר כן ואולם הרמב"ם הוציא דינו מירושלמי ושם נאמר מע"ש ג"כ מפני שהיא דב"מ והבן:

והנני דו"ש וכוח"ט:

סימן קנו

ב"ה יום א' בשלח י"א שבט תר"ץ לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד ידידי אהובי הרב הגאון החריף ובקי בחדרי תורה עמו עוז ואורה כש"ת מו"ה שמעי' הלוי נ"י שטיינבערג אבד"ק פרעמישלאן יע"א:

קונטריסו היקר הגיעני נכון מועדו וידע כת"ה כי בעוה"ר בכל עת עתותי לא בידי ושמתי עיני על פניני אמרותיו והבריך נגדי במה דכתב כת"ה ולא אישתמיט חד דוכתא וכו' וכבר נודע דמזה למדין הלכה ע' פסחים (י"ט.) ויבמות (ע"ב:) ע"כ:

ועיינתי בפסחים וראיתי כי פריך הש"ס ע"ז ואנן אהכי ניקום ונסמוך וכן פריך במנחות (מ'.) ואנן אדיסקי ליקום ולסמוך וביבמות (ע"ב:) אמר רבא קשיא לי לא לישתמיט וידוע דכל קושיא יש לה תירוץ ערש"י סנהדרין (ע"ב.) ד"ה קשיא חילוק בין קושיא לתיובתא לא כרשב"ם ב"ב (נ"ד:) וראי' לזה דבכריתות (כ"ה.) אמר מ"ט לא אמינא לי' דר"ש סבר עגלה בשחיטה כשרה ור"ה לא לישתמיט תנא וכו' ונימא ר"ש הוא ורבא לא חש להאי פירכא ומייתי ראי' לדיני' ומסיק ש"ס תנאי היא ומ"ש ברש"י ותוד"ה תנאי דפג"ע גמיר משעיר המשתלח וציפורי מצורע מעג"ע וצ"ע מזבחים (נ'.) דבר הלמד בהיקש אין חוזר ומלמד בבנין אב ותוס' ביצה (כ'.) ותוס' שבועות (ט':) וע' נדה (נ"ב.) ג"כ לא לישתמיט תנא ומדחי' לי' ואולם על קרא דאמר בהאי לישנא כמו מנחות (ע"ה.) וחולין (כ"ב:) מזה נדייק דכן הלכה ע"ש וע' רש"י ביצה (י"ט.) ד"ה ואי וכו' ליתנא קילתא וכ"ש חמירתא וכו' אבל השתא וכו' וע' ב"מ (ל"א.) ליתנא קילתא וכ"ש חמירתא וכה"ג נזיר (כ':) השתא י"ל חמירתא אמר קילתא לכ"ש, ומ"מ מצינו בר"ן נדרים (ס"ג:) לא מישתמיט תנא דסתום כחמירתא אלא בקילתא ואפ"ה הרא"ה לא דייק ע"ז ע"ש:

והנה במה שהביא לתרץ קו' הי"א במה שהובא בחי' רע"ק נראה לי גם שם לדייק על מה שכ' רמ"א ביו"ד סי' רל"ד שם סכ"ג וי"א דאין חכם או ג' הדיוטות מתירין אחר הקמה של בעל ומסיק אבל העיקר דמתירין אחר הקמה וכ' רע"ק ראי' מנדרים (ח':) בתוס' והרא"ש דרבינא הו"ל נידרא לדביתהו דמיירי שקיים לה הנדר אלמא מהני שאלה על הנדר לחכם להתיר לו ע"כ ול"נ דאין ראי' דיוכל להיות דרבינא רצה להתיר גם ההיקם אשר קיים ואפי' הי' אמר יום שמיעה מ"מ מהני שאלה לתוס' כתובות (ע"ב:) ד"ה אבל לחד תירוץ ע"ש ואפ"ה לא רצה רבינא להפר רק ר"א מתיר לה וברמ"א מוכח כן דמציין אחר הקמה אין יכולים להתיר מרדכי בשם ר"י ומוכח דהוא בעל התוס' וער"ן נדרים (צ':) בראשונה וכו' ונטולה אני מן היהודים וכו' חזרו לומר וכו' הר"ן דשמא תלך למקום שאין מכירין בה ובנדרה ותינשא ע"כ וצ"ע אמאי לא מפרש שתלך למקום שאין מכירין ותלך אצל חכם ומתיר לה נדרה:

אולם בנדרים (ע"ב.) כ' הר"ן בשם הרמב"ן דבעי' ולא איפשיטא היא וגירושין כהקמה דמי ולפי הי"א לא יוכל להתיר אחר הקמה ולכן פירש הר"ן תלך למקום שאין מכירין בה ובנדרה דאם תלך להתיר נדרה לא מועיל להחכם המתיר יחקור ע"ז מה זה לפניו

וממילא דר"ן ס"ל כי"א אלו דאין מועיל התרת חכם או ג' הדיוטות אחר הקמת בעל וכן נ"ל לדייק מתוס' גיטין (ל"ה:) ד"ה אבל כ' וא"ת ונדירה בפני בעלה ויאמר לה קיים ליכי דאז אינו יכול להפר כנדרים (ע"ט.) ע"כ וצ"ע הא שם (ס"ט.) אמרי' נשאלין על ההיקם וכו' וא"כ יוכל הבעל להתיר לו ההיקם ואח"כ יפיר לה הנדר שנדרה, אולם בתוס' נדרים (ח':) ד"ה רבינא כ' מיהו למ"ד אין נשאלין על ההיקם וכו' מוכח דס"ל דיש אמוראים דפליגי על ר"י דס"ל נשאלין על היקם ע"ש ואם כן כ' הכא אליבא דאין נשאלין וכו' ומעתה לא תקשו דלמא תלך אצל חכם ויתיר לה ז"א דתוס' סברו דאין חכם יוכל להתיר אחר הקמה כי"א שברמ"א:

והנה במה שהביא כת"ה נ"י קושיא שהק' רע"ק בשם י"א דבסי' רל"ד ס"ל פסק המח' שאין יכולים לעשות שליח לא להקמה ולא להפרה והטעם דפסקי' כר' יאשי' דמחמיר ולכן לא מהני הפרה והק' לענין הקמה הול"ל דהוי הקמה דזו לחומרא והביאו מחו"מ שמ"ו ומר"ן שם ע"ש וכת"ה תי' לענין הקמה לא פליגי הכא ולא שייך כיון והיא מטעם כר"ן בסט"ו דהקמה כעין נדר ולא מהני ע"י שליח ע"כ ואולם עפ"י רא"ש שם, נדרים (ע"ב:) כ' בד"ה האומר בין הקם לה לא אמר כלום ע"כ ומוכח דר' יאשי' ור"י בתרווייהו פליגי אי מהני ע"י שליח להקם או להפר:

ול"נ דידוע דרמב"ם קורא י"ג מדות דברי סופרים אבל מודה בהיקש שהיא מה"ת וידוע דאמרי' אין היקש למחצה כנדרים (ז'.) וכריתות (כ"ב:) זולת באין מפורש ומדרשא אתי נוכל לומר דיש היקש למחצה ער"ן נדרים (ו':) וער"ן נדרים (פ"ו:) אישה יקימנו ואישה יפרנו מקשינן אהדדי מה דמשתמעי מהאי קרא וכן כ' תוס' יבמות (ח') ד"ה רבא ומסקי' אבל ענין אחר לא מקשינן ובנדרים (פ"ז:) ר"ע מקיש הפרה להקמה וחכמים מקשי' להיפך הקמה להפרה ונראה בשבת (פ"ג:) בדאורייתא לחומרא מקשינן בדרבנן לקולא מקשינן ומעתה מדוע לא ס"ל לחכמים כר"ע מה הקמה קיים כולו אף הפרה הפר כולו דלחומרא מקשינן ובפרט לפי גירסת הר"ן אף הקים ללא הקים כלל ונראה בפסחים (מ"ג:) תוס' ד"ה ס"ד איפכא מסתברא דלחומרא מקשינן ותי' דאורחי' דקרא דסיפא מפרש לרישא וכו' דכתיבה לבסוף ע"כ וה"ד הכא דרשי רבנן הקמה להפרה דכתיב לבסוף וסיפא מפרש לרישא, היוצא מזה דאישה יקימנו ואישה יפרנו הוא היקש גמור והפרה והקמה גמרי אהדדי ואם אמרי' אישה יפרנו הוא ולא השליח מוכרחים אנו לומר כן גם באישה יקימנו דרחמנא אהדדי אקשי':

ובזה הנני ידידו הדור"ש באהבה:

סימן קנז

ב"ה יום ג' לסדר חיי כ"ג מרחשון תרצ"ג לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד אהובי מחו' הרב האברך יקר הערך יתברך מעולם מושל כמו נטע אשל ומיליו יקימון כושל ה"ה נצר נחמד חריף ומופלג בתורה וביראת ד' טהורה כש"ת מרה יעקב נ"י העשל בכרך וויז יע"א:

ברכתו אשר הביא אלינו הגיעני נכון מועדו והנני מכוין כנגד המברכים כי גם עליו יעבור כוס ברכת מז"ט ויהי' לגדא טבא לכולנו יחד, וע"ד אשר העיר בטו"ז או"ח סימן רכ"ד דכ' הטעם בישראל שחלק ובעכו"ם שנתן דבישראל דבקים בד' וכו' ובעכו"ם אין להם יחוס עוד להנותן ע"ש והק' בת"ה מד' נתן חכמה לשלמה ונתן לנו תורת אמת ע"כ, ויש עוד להעיר שמות ל"ו אשר נתן ד' חכמה וגו', ושם ל"א ויתן אל משה ופרשו בנדרים (ל"ח.) מתחילה הי' משה למד תורה ומשכחה עד שניתן לו במתנה ובעירובין (נ"ד.) וממדבר מתנה הפקר כמדבר התורה ניתנה לו במתנה וכיון שניתנה לו במתנה נחליאל ולכאורה היא היפך מטו"ז נתן אברהם מתנות רש"י שם טומאה מסר להן שאחר שנתן מתנה זו שוב אין דביקות בנותן ובתורה יש דבקות כי ד' יתן מפיו חכמה ודברי הגמרא הנ"ל סובב הולך על דברי ע"ז (י"ט.) מתחילה התורה נקראת על שמו של הקב"ה וכו' לבסוף נקראת על שמו ובתורתו יהגה וגו'. וזה התורה ניתנה לו במתנה שאינו משכחה כנדרים ע' מגילה (ו':) לאוקמי' גירסא רש"י שלא תשתכח ממנו וכיון שניתנה לו במתנה נחליאל היינו דהקב"ה מורישו התורה דנקראת על שמו וצ"ע על הטו"ז דמביא מרש"י שם טומאה והיא גמרא ערוכה בסנהדרין (צ"א.) מלמד שמסר להם שם טומאה ורש"י שם כישוף ומעשה שדים, והנה אם נאמר כב"נ מצווה על כישוף כלעיל (דף נ"ו:) וא"א הי' דינו כב"נ הי' יכול למסור להם שם זה כתוס' ע"ז (ט"ו:) דב"נ אין מוזהר על לפני עור ע"ש ואי נימא דאברהם יצא מכלל ב"נ כנדרים (ל"א:) כיון דאיקדש אברהם איתקרי על שמי' וביומא (כ"ח:) קיים אברהם אבינו כה"ת כולה אפי' ער"ת יסבור כמ"ד אין ב"נ מצווה על הכישוף והי' יכול למסור להם וע' תוס' חולין (צ"ה:) ד"ה כאליעזר וע' חידא"ג שם:

ונראה ליישב דברי הטו"ז דבתורה דברים ל"ב כי חלק ד' עמו וגו' ובמדבר י"ח אני אלקך ונחלחך ובסנהדרין (ס"ד.) ואתם הדבקים בד' אלקיכם דבוקים ממש ערש"י וענין חלק היינו בכורות (נ"ז.) האחים שחלקו וי"מ וחוזרים זל"ז ביובל ר"ל דחלקם עוד לא נתבררו דמה שיש תחת ידו הוא שייך להשני ובכל עת המה בשותפות ומעתה אנו אומרים בישראל כתיב נתינה בחכמה ובעכו"ם ג"כ מברכים שנתן מחכמתו והנה בישראל לשון חלק ד' עמו אמרי' דמאי דכתיב נתינה כמו ויתן אל משה אשר נתן ד' חכמה ותבונה היינו

דנתינה זו הוא מחלק ד' עמו אני חלקך וכו' משא"כ בעכו"ם לא מצינו בהם לשון חלק על כרחך אם אנו אומרים נתינה היינו כנתן אברהם מתנות דשוב אין להם התקשרות זל"ז ומשה בישראל שחלק ובעכו"ם נתינה והבן:

וע"ד שאלתו אודות אויטימאט שמניחים בתוכו פת לחם וכיוצא מיני מזון ואכילה והרוצה לקנות ישליך לתוכו דמי שווי' ויפתח המנעול והמאכל יוצא אי רשאי להעמידו בביתו כי חושש שהקונה יאכל בלא נט"י ויש בזה לפני עור כאו"ח סימן קפ"ג ועטז"ק שם מחמיר אפילו להניח לפניו ע"ש ולכאורה יש ראי' לזה מב"מ (צ':) הלין תורי דגנבין וכו' הערמה איתעביד בהו ואסור ושם דסברי כר"ח דב"נ מצווה על הסירוס ע' באה"ע ס"ס ה' ומזה מוכח דאפילו להניח לפניו שייך לפ"ע וא"כ הכא שמעמידין האויטאמאט הי' אסור משום לפני עור אולם יש לומר כיון דבעיר ווין רוב עכו"ם נוכל להתיר מטעם תלי' כמו דאמרינן בנדרים (ס"ב:) ר"א הו"ל אבא (ועי' ר"ן) זבני' לבי נורא א"ל רבינא לר"א האיכא לפני עור וכו' א"ל רוב עצים להסקה נינהו ער"ן הרי היכא דאיכא רוב להתיר ומיעוט לאיסור תלינן להיתר הה"ד הכא נוכל לתלות ברוב עכו"ם בין דהוי מיעוט ישראל ועוד לפי"מ דאיתא ביו"ד סימן קנ"א ברמ"א לדיעה א' ביכול לקנות במקום אחר שרי למכרם והוא מע"ז (ה':) ותוס' שם ויש אומרים אפילו בכה"ג דאיסור דרבנן יש והש"ך שם מתרץ דלא פליגי ואסבר לן הדמ"ר דישראל עובר עבירה במזיד אין מצווין להפרישו וא"כ בנדון דידן דיוכל לקנות במק"א ואך יש איסור דמצווין להפרישו וזה האיש שפותח שער אוטימאט המה רגילין לאכול בלא נט"י בודאי אינן מצווין להפרישו ובאמת זה הכלי גרע ממוכר לו ונותן מיד ליד דכאן לא עשה מעשה כלל והוא לוקח בעצמו מן אויטימאט והמוכר לא יעשה מאומה ונראה דהכל מודים דאין שום איסור על האיש שמעמיד אויטימאט סגור על מסגר וזה בא ונוטל משם בעצמו ולדברי דגמ"ר נוכל להביא מב"ק (ס"ט.) משנה מע"ש פ"ה מ"א כרם רבעי הי' מציינין וכו' אמר רשב"ג בד"א בשביעית אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות וכ' בפיה"מ ואם עבר אדם ואכלן הרי גזלן ואין לנו לעשות תקנה לגזלן שלא יבוא לידי מכשול ע"כ ע' ב"ק (צ"ו.) תקנתא לעכו"ם ניקום ניעבד הרי לא חשו על לפ"ע או לאפרושי מאיסורא היכי שעובר עבירה והה"ד כאן שבכל עת הוא אוכל בלא נט"י אין אנו מצווין להפרישו אך צ"ע במה שאמרו אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו וכו' משום דאוכל בלא דמים ממאי דאמרינן במו"ק (י"ז.) ר"ל הוי מנטר פרדיסא וכ' תוס' ובשם ר"ת שמעתי שהי' רגילין באותו מקום שאוכלין באילנות ונותן דמים ע"ש וא"כ גם כאן מנין יודעים שאוכל ולא ישלם דלמא רוצה לשלם אח"כ כמו במו"ק ואמאי לא יציינו בקזזות אדמה ויפרוש מאיסור

כרם רבעי ומוכרחים אנו לומר שהי' ידוע שיאכל ולא ישלם והבן, זאת חזיתי להשיבו ואסיים ודו"ש באהבה מחו':

סימן קנח

ב"ה אור ליום ג' ויחי י"ד טבת תר"ץ לפ"ק פה סטמניסלאב. שלומים רבים כטל וכרביבים לכבוד ידיד אהובי ה"ה הרב הגדול החריף ובקי מופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה זאב וואלף נ"י האבער דומו"ץ בק' פאדהייץ יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני והנה במה דסיים אפתח. ע"ד אשר הביא דברי ש"ך יו"ד סי' רפ"ט דפסק באם השער גבוה צריך שיקבע המזוזה כנגד כתיפיו והיא מירושלמי מגילה הבאו תוס' מנחות (ל"ג:) וכ' דחולק על ש"ס דילן והעיר כת"ה מדוע חש לה הש"ך דכ"מ שהש"ס חולק על ירושלמי הלכה כש"ס דילן:

והנה זאת ידוע מהרי"ף שלהי עירובין היכא דגמרא דידן חולק על ירושלמי כגמרא דידן פסקינן וכתובות (ק"ח:) בתוד"ה ועל כ' דר"ת סובר דירושלמי חילק אגמרא דידן ופסק כגמרא דידן. וכן בשבת (י"ז:) תוד"ה אין ותוס' ע"ז (כ"א:) מו"ק (י"ב.) וע' תוס' ביצה (ג'.) ד"ה גזירה ירושלמי ושמרתם את המצות וזה לא כתלמודינו ע' צל"ח. והלכתא כבבלי וע' תוס' ע"ז (ל"ח:) ד"ה ואתא מסיימו ואנו נמשכים אחר בני בבל ותלמודם ובנדרים (מ"ט.) ד"ה ירושלמי בר"ן ולפום גמרא דילן וכו' בין להקל וכו' האומר בחג יו"ט האחרון בכלל וכן מצינו בכ"ד בתוס' ור"ן דתלמודינו עיקר. מ"מ מצינו ראינו לפעמים דפסקי כירושלמי נגד תלמודינו כמו דאיתא במס' כתובות (פ"ח.) ורבא כ' ופסק ר"ח דמעשה בכל יום שאין מוכרים שלא בפניו לבע"ח וכו' וסמכו על ירושלמי וכו' ע' חו"מ סי' ק"ו ועש"ך יו"ד סי' קמ"ג ס"ק ד' כ' דדעת הרי"ף כירושלמי ואע"ג בכל דוכתי קיימ"ל כש"ס דילן היכא דפליג על ירושלמי וכו' יע"ש היטב דפסק רק כירושלמי נגד תלמודינו והה"ד בנידן דידן דאם השער גבוה יניח המזוזה כנגד כתיפיו ונראה לי כי טעמא רבא איכא הכא דמקור קימו טהור נובע ממנחות (ל"ג.) דשמואל אמר מצוה להניח בתחילת שליש העליון ורב הונא אמר מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקירה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה ומסיק ש"ס ר"ה ס"ל כר' יהודה ושמואל אליבא דר' יוסי ופסקי' בשו"ע כשמואל אליבא דר' יוסי:

ויש לעיין אמאי לא אמר רב הונא כר' יוסי דהא קימ"ל בעירובין (מ"ו:) ר"י ור' יוסי הלכה כר' יוסי ויש לומר דמסקי' הש"ס דרב לית לי' הנהו כללא ומצינו דר"ה תלמוד דרב הוי כשבת (קכ"ח.) וביצה (מ'.) ע"ש ומש"ה ס"ל לר"ה כר' יהודה, והנה כאן יש לדון איך

הלכתא דיש פלוגתא ר"י ור' יוסי הדעת נוטה דהלכה כר' יוסי כנ"ל. ויש עוד פלוגתא דאמוראין ר"ה ס"ל כר' יהודה ושמואל ס"ל כר' יוסי ומצינו בבכורות (י"ד.) בתוס' דר"ה גדול הי' אפילו משמואל רבו של רב יהודה ועתו"ס מנחות (ל"ו.) דר"ה גדול בחכמה ובמנין מכל תלמידי רב ע"ש ובעבור זה ר"ה ושמואל פליגי הי' הדעת נוטה לפסוק כר"ה אליבא דר"י ומשום דגדול משמואל ואולם י"ל לפי"מ דכ' תוס' מנחות (ל"ב.) ד"ה מנעל כ' דאף דרבה ור"י הלכה כרבה מ"מ היכא דפליגי וקאמרי משמי' דאחריני אפשר דהלכה כר"י ועתו"ם פסחים (מ"ח.) כ' היכא דאיכא פלוגתא דאמוראי לא אמרי' הלכה כר' מחבירו וגם בכאן נוכל לומר כיון דפליגי אליבא דר"י ואליבא דר' יוסי דאמרי' בגיטין (ס"ז.) ר' יוסי נמוקו עמו ומש"ה פסקינן כשמואל ואליבא דר"י ואולם כשהפתח גבוה הרבה והיא מילתא דלא שכיח סמכו בזה על רב הונא ור' יהודה דכל הפתח כשר למזוזה עמג"א סי' רי"ח ס"ק ג' ובאחרונים בשם הנוב"י אה"ע סי' קכ"ט:

ובמה דעלה ונסתפק בשני בני אדם א' ננס וא' גבוה איך יניח המזוזה הנה כל שיעורי חכמים היא באדם בינוני דאל"כ נתנה תורה שיעור לכ"א בידו וכמו שמצינו פסחים (צ"ג: צ"ד.) כמה מהלך אדם בינוני ביום ולענין כותבות ביו"כ בין לננס בין לעוג ורק לענין מלא ליגמיו חילקו שיעור לגדול וקטן ע' או"ח סי' תרי"ב וכן אכילה בכזית ולרביעית הכל שוה וכן לענין ציצית במנחות (י"א:) אחת מארבע בטפח של כל אדם וע' מג"א סי' י"א ס"ק ה' מביא דתוס' נסתפקו בדבר שיעור גודל של אדם בינוני ע"ש (יש לי צ"ע ברש"י סוכה (ז'.) ד"ה מודדין בד' אצבעות שאינם נוגעין וכו' וצ"ע שם במנחות אמרו טפח דאורייתא ד' בגודל וכו' חמש בתולתא רש"י אצבט ואמאי לא נקיט רש"י בסוכה בד' גודלין) והנה בעיקר שאלתו ראיתי כי האריך הרחיב במיטב הגיון וא"צ להגיה מחדש והסופר בחזקתו:

ב) וע"ד אי שרי לבנות ביה"ח היינו לסבב אותה בחומה והיא ע"י קבלנות אינם יהודים והנה כל יקר הפוסקים ראתה עינו דברי מג"א בסי' רמ"ד ברבים ליכא חשדא ובנובי"ת או"ח סי' ק"ג וחת"ס או"ח ס"א בחוה"מ ליכא חילול השם וגם בשבת בחומות ביה"ח ליכא חה"ש ולענין חשדא בדרבנן העיר מגיטין (נ"ט:) ולתוס' ניחא:

ואני בפתחי ספרים וחפשתי בענין חשדא ראיתי במס' תענית (כ"ב.) במאי חשדתינן וכו' א"ל השתא נישקל מר ע"כ וצ"ע איך עשו דבר זה כי לקחו עמהם ביסתרקי ואח"כ רצו להחזירו וב"מ (ס"א:) אמרי' לא תגנוב ע"מ למיקט או לשלם כפל ערש"י שם וצ"ע ומגילה (כ"ב.) לשמואל דאמר פוסק מ"ט לא דולג גזרה משום הנכנסין והיוצאין ערש"י שיאמרו שלא קרא רק שני פסוקים ע"כ והא ברבים ליכא חשדא וקריאה של מעמדות בודאי לא

הוי אלא מדרבנן ואפשר מש"ה אין הלכה כשמואל אלא כרב דולג וברבים ליכא חשדא גם בדרבנן וערש"י מקץ אותי שכלתם מלמד שחשדן שמא הרגוהו או מכרוהו כיוסף ע"כ וכאן רבים הי' ואפ"ה חשדן ובע"ז (ל"ד.) רש"י ד"ה אימרא שפה י"א שלא יחשדוהו ששם בה מתרומת המשכן ע"כ ושם ג"כ רבים הי' וראו עבודתו ואפ"ה שייך חשדא. ובשקלים פ"ג אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני וכו' או שמא יעשיר וכו' ע"כ וגם שם רבים הי' אתו מ"מ חשדינן לי' שיקח מתרומת הלשכה: והנכון היכי דליכא חימוד ממון ורבים עושים מצוה בזה לא חשדינן להן דיעשו גם עבירה ולהוי מצוה הבא בעבירה ולכן באנדרטי בבי כנישתא דהולכים להתפלל לד' לא חשדינן להן דיעבדו לאנדרטי, וכן דמות צורות לבנה דעושים מצוה לדעת לקדש החודש בזמנו לא חשדינן להן חלילה בדבר אחר והה"ד הכא במה שלפנינו כי רוצים לעשות מצוה לבנות ביה"ח בקבלנות לא חשדינן להו כי שכירי יום הם ויעשו הרבים מצוה הבא בעבירה:

והנה בעירובין (מ"ג:) הרוצה שלא תשרה חי' רעה בצל קבר רש"י וירא את המת ויחטטנו חולין (קכ"ג.) קרקיפלי של ר' ישמעאל מונח ברומי סנהדרין (פ"ב.) האי גילגלתא דהוי שדי בשערי ירושלים והיא של יהויקים ובקידושין (ל"ט:) לישנא דחוצפית המתורגמן חזה פה שהפק מרגליות מלחך עפר ובמו"ק (כ"ד.) ושמטו חדרים את גויתו משום ששימש מטתו בימי אבלו מכל זה שהבאתי ידוו כל הדוים באם חלילה רואין שישמטו כלבים מאיבריו של מת אדם והנה ידוע שעפ"י דין הי' מותר לקבור מת ע"י נכריים בשבת עתו"ם ב"ק (פ"א.) ומצינו דמחנכין את הכוכין במועד מאריך ומרחיב בו עמו"ק (ח':) לכן בעת הזאת דשכיח הרבה שינאי ישראל כי ילכו בלט על בית החיים וישברו מצבות ואם היא פרוצה אין חומה בודאי יוכל להיות כי ילכו שמה בעלי חיים טמאים ויחטטו הקברים בודאי נוכל לסמוך על ר"ת זצ"ל דמתיר בקבלנות בשבת ויו"ט ובפרט בחוה"מ לבנות חומות בית החיים ע"י נכריים בקבלנות:

ג) ולענין לבנות בית סביב קבר הגאון בעל משאת בנימן אשר שם חלקת מחוקק ספון נ"ל ג"כ כמו שכ' כת"ה נ"י זכר לדבר מו"ק (כ"ה.) חכם כבודו במטה ראשונה וידוע כי הי' תלמיד רש"ל ורמ"א זצ"ל וגם המה לא נהגו סלסול זה וידוע כי מונחים בלא בית ומצינו בסוכה (כ"ח.) וכן הי' ר"א תלמידו נוהג אחריו ובנדה (כ'.) לא תקברוני לא בכלים שחורים ולא בכלים לבנים וע' תוס' ברכות (י"ח.) ד"ה למחר מביאים הסירו תכלת פאפיליוני ואפי' אותם שקיימו אין להטיל שלא יהי' לועג לרש לאחרים ע"ש ובתוס' שהיא בכ"ד בש"ס ומעתה בודאי הגאון מ"ב זצ"ל ידע מרבותיו ובפרט מהש"ס

ולא צוה לבנות לו בית לאחר פטירתו ואיך נעשנה אנחנו ובודאי יוכל להיות כי שם ינוחו על משכבם עוד גדולי עולם משוש דורם והמה מונחים חפשים גם הוא לא רצה לקחת עטרה לעצמו ונראה כי יוכלו להקיף מקום קברו עם שטעכייטין כאשר ראיתי כן בקבר רמ"א ז"ל וחיי וחנא וחיסדא לכל ישראל ונזכה במהרה לראות בבנין אריאל אכי"ר:
ואסיים ודור"ש באהבה:

סימן קנט

לכבוד הרב החריף ומופלג בתורה משנתו ערוכה מתחקה על שרשי הלכה מרה יצחק הוכנער נ"י שו"ב מומחה בק"ק ביעליטץ יע"א:
יקרת מכתבו עם עלים אחדים מספרו הגיעני. וע"ד שאלתו אודות הבועות הקטנות עולות ומשוכות דומות לקטניות קטנות ומראיהן שמנוני והן נופלות וכו' והשובי"ם אמרו כי אין זה דומה לבועה הנקלפת שהיא ודאי טריפה, אך עתה איתרמי לי' בועות כאלה ומצא בתוכן מוגלא יבישה וסחור סחור לה קליפה דקה הדקה היטב ומסתפק אולי היא דומה לבועה הנקלפת:
והנה במה שכתב שנמצא בתוכן מוגלא יבישה נראה דכל שאין בהם מוגלא לחות אין זה בועה ואין כאן לקותא כמו שמוכח מטו"ז וש"ך ס"ס מ"ו בשם או"ה דרק בועות לחות הוי לקותא וטריפה ומסיים הש"ך ודוקא שהבשר תחתיו רע דהוי כנתמסמס, וע"ש פ"ת בשם הר הכרמל בועות כמו שימן וכשנפתחות יצא מהם כמו צואת אוזן אינם בכלל בועות וא"כ גם כאן בריאה יש להכשיר דאפילו למחבר סל"ז דמטריף בבועה יחידית דוקא ביש בתוכן ליחה עכורים וסרוחים אבל ליחה יבשה לא והשובי"ם מכשירים בכל עת בועות שכ' כת"ה והרי"ז דומה לבשר בלוי בס"ס ל"ט וסיים הרמ"א קולפין אותו ואם הבשר ריאה שתחתיו שלם ויפה כשר ולפי הטו"ז אפילו יש תחתיו צלקת דהיינו קמטים כשר ובר ליואי ח"א סימן ח' מביא ראי' לטו"ז ממכות (ז'.) שלם ולא טריפה דשיילינן להעדים והיינו בא למעט שלא יהי' טריפה והיינו דוקא שלא יהי' שום ריעותא המטרפת וכן יש להביא ראי' מנדה (מ"ד.) והרי הוא לאביו ולאמו וכו' כחתן שלם ומסיק הש"ס לענין אבילות היינו דהוא לא נפל ויוכל לחיות וה"ד הכא כן היא ביאור שלם ולא ריעותא המטרפת וכן תיבת ויפה היא כמו שאמרו ביבמות (ק"א.) כך ב"ד מניקים מכל מום שנאמר כולך יפה ומום אין בך ור"ל כולך יפה אינו ר"ל שפני' יפות ואין לה שום רושם או נקודה שחורה אך יפה שאין בה מום אבל יוכל להיות שאינו יפה כל כך וראי' דהא מיירי בסנהדרין וריב"ח הי' אחד מן הסנהדרין כמו דאמרי בסנהדרין (י"ז:)

וביבנה ארבעה ר"א ור' יהושע ומצינו תענית (ז'.) תורה מפוארה בכלי מכוער ואף כאן שלם ויפה חזק ובריא מריעותות של טרפה ומש"כ כיון דהן נופלות ביד הבודק בעבור זה לא נוכל לבדוק אם הוא שלם ויפה כי לא נודע מקומם איו עמדו הבועות הנה מזה שלא ניכר מקומם אנה הי' יש לדון שאין זה בועות דאלו הי' בועית הי' מניחים רושם מעט במקום שעמדו ובכה"ג בודאי מעמידין הבהמה בחזקת כשרות:
ובזה הנני דו"ש באהבה:

סימן קס

ב"ה יום ב' לסדר במדבר ט"ל למב"י תרפ"ט סטניסלאב. להבחור כהלכה נצר משורש גדולים פרי הילולים החריף המופלג זית רענן כמר אלטר משה יחי' צווייג בק"ק זבאריב יע"א:
יקרת מכתבך הגיעני האומנם עתותי לא בידי אך למען גודל הפצרתך נשאתי פניך גם היום להשיבך. ע"ד אשר עוררתני ע"ד הנתיבות בחו"מ סי' ל"ד דכתב ואם ביטל מ"ע נ"ל מוכח מכמה דוכתי דלא מיפסל לעדות עד שיעבור בקום ועשה ע"כ. ולא אבין מש"כ דנסתפקת בהא לדבריו הא מפורש בקו"ע מיפסל וקו"ע היינו כמו בכתובות (כ"ד:) זר שעולה לדוכן עובר בעשה ערש"י כה תברכו לאו הבא מכלל עשה עשה או לענין טפם כעיקר בע"ז (ס"ז:) בתוס' בשם הרב ר' יוסף דהיא רק עשה תעבור באש ואם אכל מאיסור מעורב בהיתר טעמו ולא ממשו עובר בעשה בקו"ע:
והנה הביא בשם מנ"ח מצוה ו' העיר משביעית (וי"ז:) בעבר על עשה קרא לי' זבח רשעים וכיון דנקרא רשעים הו"ל ליפסל וחילק ג"כ כמו שכתבתי לו מאז דמה שנקרא בלשון חכמים אין מיפסל רק בחייב מלקות והתורה קראו רשע וע' זבחים (ז':) אמר עולה דורון היא הכ"ד אי דליכא תשובה זבח רשעים תועבה ע"כ והוא ג"כ כמו בשביעות וגדולה מזו מצינו ראינו ברכות (כ"ב:) הי' מתפלל ומצא צואה במקומו אמר אעפ"י שחטא תפלתו תפלה ומקשי' רבא והא זבח רשעים תועבה והוא אזיל כריב"ל שם (כ"ו:) תפילות כנגד תמידין תיקנום, מ"מ האמת יורה דרכו דמפני זה שהתפלל במקום שהי' למידק ומצא צואה אין נפסל לעדות ואפ"ה קראו לה זבח רשעים כמו שכתבנו וע' סנהדרין (נ"ב.) כמאן קרינן רשיעא בר רשיעא ואפי' לרשיעא בר צדיק ומייתי לה רמ"א בחו"מ סי' ת"כ וע' תענית (ז':) כל אדם שיש בו עזות פנים מותר לקרותו רשע וכה"ג ב"מ (פ"ג:) מדחציף כולי האי רשיעא ע"כ ומ"מ בודאי אף שהוא עזות פנים לא מיפסל לעדות ובסוטה (ל"ח:) כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה ולא אישתמיט בפוסקים להביא דכהן

שלא עלה לדוכן מיפסל לעדות ובלאו מלקות הביא ש"ך יו"ד סי' ט"ז דנפ"מ דפסיל לעדות מה"ת ע"ש וע' חו"מ סי' כ"ז נתיה"מ ושם סי' צ"ז ס"ח ואם נאבד לוקה ועש"ך חו"מ סי' של"ח דכ' ג"כ דנפ"מ לענין מלקות (וצ"ע שלא הביא מש"ך יו"ד סי' ט"ז) וע' חולין (ק"י:) וע' זבחים (ה'.) שאין לך אדם שאינו מחוייב עשה ערש"י שעבר על עשה ע"כ ואם נימא באם עבר על עשה מיפסל לעדות א"כ בטלת עדות ישראל אלא ודאי דקעבר על כל עשה בשוא"ת לא מיפסל ול"נ דמזה נוכל לדייק דאפי' בעבר בקו"ע לא מיפסל ורק בעבר עבירות לאו ויש בה מלקות פסול ובעשה לא מיפסל כלל והבן:

ומה שהעיר משבת (י"א:) חברים שהי' עוסקין בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה א"ר יוחנן ל"ש אלא כגון רשב"י וחביריו אבל אנו מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה (היינו שאין תורתנו אומנתינו ערש"י) וכ' תוס' ולקמן (ל"א:) כי הוי מטי עידן צלוי' לביש ומכסי ומצלי היינו ק"ש ע"כ והעיר לק"ש א"צ הכין וא"צ ללבוש ודי שאין לבו רואה את הערוה, ולא אבין אם רוצה לקבל עליו עול מלכות שמים דהיינו ק"ש ורוצה להתהדר לפני מלך עולם כחסידי ר"ש ובנו ר"א נימא להו דאינם צריכין הכין:

אולם יש להבין דבריהם דכ' צלויי היינו ק"ש מנ"ל הא ונראה ב"מ (פ"ה:) ומשינא ידי' ומצלי' וכו' מוכח דגם ק"ש בכלל, ב"ב (ע"ד.) אדמצלינא בעיתי' ולא אשכחי' ברכות (ח'.) ולא הוי מצלינא אלא היכא דגריסנא, מכל זה מוכח דגלוי גם ק"ש בכלל ואך הכא כ' תוס' דצלויי היינו ק"ש לבד, ומה דצ"ע היא דאמרי ל"ש אלא רשב"י וחביריו שתורתן אומנתן אבל אנו וכו' והלא ביומא (פ"ו.) היכ"ד חילול השם אמר ר"י כגון אנא דמסגינא ד"א בלא תורה ובלא תפילין ע"כ מזה מוכח דר"י לא הלך ד"א בלא תורה ותפילין ואיך אמר אבל אנו מפסיקין וכו' וצ"ע והבן, וע' או"ח סי' נ"ח מג"א ס"ק י"א:

ובמה שהעיר בפסחים (ח':) דקשי' להגאון רי"פ ז"ל למה השמיט הרמב"ם מאמר ר"א כל מי שאין לו קרקע אינו עולה לרגל והיא מבלי חולק והצל"ח השיב שרב חולק ואתה רוצה להוכיח כרי"פ ז"ל הנה זה הי' הויכוח ביניהם. ול"נ דאפילו נאמר כהצל"ח דרב חולק ולא יחמוד איש ארצך וצריכה לגופי' דאין ניזוקים בהליכה. מ"מ מוכח דאינן ניזוקין לא בהליכה ולא בחזרה מדמקשי ש"ס מאחר דבחזרה בהליכה ל"ל כר' אמי מוכח דר' אלעזר כר' אמי ס"ל וא"כ מאחר דמצינו דמקשי' ש"ס מר"א שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכה ולא בחזרה מוכח דתפסי במושלם דברי ר"א כיומא (י"א.) חולין (קמ"ב.) רושין (ל"ט:) ואם אנו סוברים כר"א ע"כ נסבור כר' אמי ואכתי קשי' למה השמיטו. ונראה דרמב"ם סובר כדעת המובא בתוס' ב"ב (מ"ד:) ד"ה דלא כ' דאין לך אדם שאין לו ד' אמות בארץ ישראל וקרקע אינה נגזלת או דסמך על מה דס"ל במגילה (כ"ה.) ירושלים

לא נתחלקה לשבטים ופסק כן בהל' בית הבחירה ובנדרים (מ"ח.) ומותרים בשל עולי בבל וכו' הר הבית והעזרות ובור שבאמצע הדרך ויש לכל ישראל חלק בהם. או דס"ל דהדיוק דר"א היא מאחר דבחזרה ל"ל בהליכה ויסבור דר' אלעזר ס"ל שמצינו בקידושין (ד'.) מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא, במה שהערת שם על הנוב"י לפי הנראה יפה הערת אך אין הפנאי אתי לעיין בזה:

וע"ד קושיתך בסנהדרין (כ"ז.) אוכל נבילות לתיאבון דברי הכל פסול רש"י משום חימוד ממון. להכעיס אביי אמר פסול רבא אמר כשר, והק' מיומא (ל"ו:) בלאו דנבילה קמיפלגי ר"ע סבר לאו מעלי' הוא וריה"ג סבר לאו לאו מעלי' הוא ע"כ וא"כ איך דברי הכל ס"ל דפסול הא לריה"ג לא לקי על נבילה ע"כ:

וראיתי במלהר"ע בלאו נל"ע מביא אי ר"ע ס"ל לאו הנל"ע לוקין עליו וצ"ע אמאי לא פשיט מהכא ר"ע ס"ל לאו מעלי' רש"י אין זה ניתוק לעשה ע"כ מוכח הא נל"ע מודה ר"ע דלא לקי, וכן עיינתי בטו"ז יו"ד ס"ס כ"ז טור נשברה מפרקת ורוב בשר עמה נבילה וכ' דנפ"מ לענין ביצה נבילה טרפה. ול"נ לפי"מ דכ' דגומ"ר סי' פ"ז דבשר נבילה בחלב אין אסור משום אכילת בו"ח וגם אין אסור בהנאה יש נפ"מ לזה וע' טו"ז יו"ד סי' ק"א ס"ק ד' כ' הועמד בעור קיבת נבילה אסור משום בו"ת וע' רש"י חולין (קי"ג:) לשמואל בד"ה את המתה כ' ואכלו עובר משום בו"ח ע"כ ושם חולין (קי"ד.) מה שראיתי מסתפקים אי שייך צעב"ח אחר שחיטה נראה מדאמרינן שם השובר מפרקתה של בהמה וכו' מבליע דם באברים ואמאי לא חשיב שעובר משום צעב"ח א"ו דאש"ח אין אסור משום צעב"ח:

ומה שהבאת דברי הנתי' בלאו שיש בו חימוד ממון אף שאין בו מלקות פסול לעדות ופרמ"ג ביו"ד סי' כ"ז לא ס"ל כן וע' בפרמ"ג או"ח סי' ש"מ ובפתיחה כוללת סי' ג' דלאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד לא מיפסל לעדות ע"ש וזה ג"כ דלא כנתיה"מ שמביא בשם תומים דמיפסל לעדות בזה. והנה מה"ת מיפסל לעדות זה שהתורה קראו רשע היינו חייבי מלקות יכו' ע' סנהדרין (כ"ח.) אבל זה שנקרא רשע בלשון חכמים ביבמות (כ'.) רשע נמי לא מקרי נדה (י"ב.) ובסוטה (כ"א:) ה"ד רשע ערום זה המטעים סנהדרין (ע"ו:) איזה פני רשע ערום ובכ"ד בש"ס זה לא מיפסל לעדות מה"ת:

ובעיקר מה שהעיר נראה לפי"מ דאיתא בחולין (ק"א.) האוכל גיהנ"ש של נבילה וחכ"א אינו חייב אלא אחת ומוקמי כריה"ג דס"ל איסור כולל איסור חל על איסור לית לי' והק' האחרונים דלמא אית לי' והא דלא מחייב אלא חדא דאזיל לטעמי' ביומא (ל"ו:) דעל נבילה אינו לוקה ותירצתי דלק"מ דגברא אגברא קרמית דרק ר' ירמי' מוקי כן לריה"ג אבל אביי לא ס"ל כן ואמר לאו דנבילה כ"ע ס"ל דלאו מעלי' ורבא ג"כ מסתמא כאביי

ס"ל וע' שבת (כ"א:) משום ר' ירמי' לא קיבלה אביי ורבא אמר עליו בכתובות (ע"ה.) לא הוי ידע מה קאמרי רבנן ובודאי לי"ל אוקימתי' דר' ירמי' רק כאביי ובחולין רבא דס"ל כאביי מוקי לה כריה"ג ומדויק שפיר והה"ד הכא דפליגי אביי ורבא להכעיס אבל לתיאבון דברי הכל פסול לעדות מה"ת דגם ריה"ג לדידהו ס"ל דלאו מעלי' ואתי שפיר: ומה שהעיר בדברי רשב"א ורי"ו באו"ח תל"ב מג"א סס"ק א' הנני אומר דגם רי"ו ס"ל דרק מדרבנן אסור ומ"מ ס"ל דאסור להשהותו וחשוב כאלו הוא בעיני' ע' מג"א שם ס"ק ט' וע' יד אפרים ביאר כן בפירוש דברי רי"ו וכ' היכא שעיקרו כך אף שאין איסורו דברי תורה מ"מ אסור וזה דברי המחבר ס"ה ותו לא מידי:

וע"ד שהעיר מגילה (ט"ז.) אמר בנפל אויבך וגו' ומסיק דרק בישראל אבל בעכו"ם ואתה על במתימו. והק' ממדרש בכ"מ גם בילקוט משלי כ"ז הובא בטור ה' פסח דע"ז אין אומרים הלל באחרון של פסח משום דכ' בנפול אויבך ע"כ והא בעכו"ם שפיר דמי, תדע כי בסנהדרין (ל"ט:) ומגילה (יו"ד:) ומי חדי קברי"ה במפלתן של רשעים וכו' ע"ש וצ"ע בילקוט קרח ואני הנה נתתי וכו' יש שמחה וכו' הרי דסותרים זא"ז, ונראה שם מסיק ש"ס הוא אינו שש היינו דאינו רוצה אז בשמחה והודי' אבל אחרים משיש:

ומעתה אתי שפיר הילקוט קרח ואני הנה בשמחה היינו משיש אהרן אבל אין רצונו לומר לו שירה כמו שם במגילה מעשי ידי טובעין בים ואתם רוצין לומר שירה והקב"ה אומר לישראל כביכול כמו שאתם בישראל אויב נופל אל תשמחו אף אני אפי' בעכו"ם אל תאמרו לפני שירה והמקור היא ממגילה וסנהדרין דהוא אינו שש דחסיד הוא אבל אחרים משיש וכמו שהשיב מרדכי להמן דקב"ה שימח אותנו במפלתו ובנפול אויבך לא עליהם יאמר:

ושם סברא דהאי דרכיב אביה והאי דמסגי קמי' מרדכי שקלא עציצא דבית הכסא ושדיא ארישא דאבוה וכו' ע"כ וקשה להבין כי אם אפי' הי' מרדכי מנהיגו להמן לא הי' הנימוס שתעשה כן גם הי' כדי בזיון למלכות ולהמן. ונראה דמצינו בב"ר פ' י"ט סי' א' ד' בדקן הקב"ה ומצאן עביט של מימי רגלים, אדם קין בלעם חזקי' והיינו כביכול סבר וחשב שהם צדיקים ומצאן להיפך ממה שחשב עליהם וזה הי' כאן דסברא דהמנהיג מרדכי אולם נמצא דזה הוא המן והוא עוד יותר גריע מעביט של מי רגלים ועליו המליצו חז"ל כי הוא עציצא דבית הכסא ונפלה מאיגרא כן יאבדו כל אויבך ד' ואנחנו נושע תשועת עולמים:

והנני דור"ש:

סימן קסא

ב"ה יום ג' לסדר בשלח ס' שבט תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרב הגאון חריף ובקי משנתו רב ונקי כש"ת מו"ה זאב וואלף נ"י ניסענבוים ראבד"ק דראהביטש יע"א:

זה לי ימים או שבוע אשר נתכבדתי ביקרת מחברתו חיבור גדול ורחב ידים אשר שלח אלי ואחרתי עד עתה להשיבהו דבר ולהושיט לו שרביט תודתי כי לא מצאתי און לי לשום עיני עליו וכו'. והנה עיינתי מה שהביא ממני הערה בסי' ל"ט במאי דאיתא בכורות (ל"ז.) ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור רשב"א אומר וכו' דברים שאין הנפש קצה בהם בכורות טבלים יי"נ בכור ולימא לי' מאי אפסידתך ומשני ל"צ דזבין לי' ממקום מומא דא"ל אי לאו דאכלת הוי מחזינא לי' ושרי נהלי' כר' יהודה ערש"י דס"ל דגם אח"ש יוכל לראותו ולהתירו טבלים הוי מתקנינא להו ואכלנא להו ת"נ ומשני ע"ת וכרשב"ג וכו' דס"ל ימכור כולו לנכרים חוץ מדמי יי"נ:

והנה ידוע כי ר' שמעון בן אלעזר הי' תלמיד ר' מאיר כמו דאמרי' בשבת (קל"ד.) אמר רשב"א בשם ר' מאיר אף טורפין יין ושמן ושם ובקשנו לטרוף לו יין ושמן ולא הנחנו ובחולין (ו'.) הלך ר"ש ב"א וסיפר דברים לפני ר"מ וגזר עליהם וכו' מפני דמות יונה [ושם ברש"י ושמת סכין בלועיך פסוק הוא בספר משלי נראה דקשה לרש"י דאמר אם בעל נפש אתה דמשמע רק בע"נ לא ישתה את יינם הא ר"מ גזר על כל איש ישראל שלא ישתה ולכן כ' רש"י פסוק היא בספר משלי וכ' תוס' סוכה (ל"ח:) ד"ה היא אע"ג דאין מפסיקין בפסוק הכא שאני וכו' ששני בני אדם אמרוהו ומביאו במג"א תכ"ב סק"ת ע"ש ממילא מוכח דגם בכתובים אין להפסיק וזה שכתב רש"י משום דפסוק היא במשלי לכן מביאו כל הפסוק דאסור להפסיק אבל ר"מ גזר לכל ולאו דוקא בע"נ והבן], ובר"ה (י"ט.) אמר רשב"א וכו' משום ר"מ וידוע בכ"מ בש"ס דתלמיד אזיל בשיטת רבו דוגמא לדבר שלהי ביצה (מ'.) והא ר"ה תלמיד דרב ושם ברש"י ושבת (ק"ל:) דר"א שמותי' ותוס' ושבועות (י"ג:) אורחא דמילתא למימר דתלמיד סבר לה כרבי':

ולפי"ז דכאן אמר רשב"א בכורות ופריך עלי' ומשני אי לא דאכלת הוי מחזינא לי' ושרי נהלי' כר"י ע"כ. וצ"ע אמאי לא אוקי כר"מ חדא דמחבר ביו"ד סי' ש"י פסק כר"מ ועוד הא טוב יותר לאוקמי כב"ע ועוד דרשב"א תלמיד מובהק דר"מ ובודאי כוותי' ס"ל לענין בכור בראי' אח"ש דלא מהני והמ"ל לפי"מ דכ' רש"י ביצה (כ"ז.) ד"ה אטו וכו' ואלו אדם אחר שחטו וכסבור שהוא ניתר מפי מומחה אפילו ר"מ מודה דרואין ע"כ ומוכח דגם באדם אחר שחטו ולא ידע שהוא בכור מודה ר"מ דרואין אח"ש וכמו דאמרינן חולין

(פ"ג.) בד' פרקים משחיטין הטבח בע"כ והלוקח נכנס לרבקה ולדיר של טלאים ולקח אחד מהם ושחט ובא בעה"ב והגיד שהוא בכור ושפיר רואין אליבא דכ"ע:

ועוד צ"ע לפי שהעלה ברית אברהם חלק יו"ד סי' י"ד אית ח' דיחיד מומחה אינו רואה בכור של עצמו כ כירות ול"א.) כל הבכורות אדם רואה חוץ משל עצמו וכן היא ביו"ד סי' שי"ב מ"מ ס"ל לבר"א דאם יחיד מומחה ראה בכור של עצמו ושחטו דאפילו ר"מ מודה דרואה מומחה אחר ומתירו ע"ש וא"כ לוקמי' בכה"ג והי' אזיל לבלבה אליבא דכ"ע. טבלים הוי מתקינא להו ואכילנא להו משוע דהי' יכול לאכול את כולו וכת"ה כ' משכח"ל לשמואל בחטה אחת וכו' וז"א דעכ"פ הי' מוכרח, לתת החטה זה המעט לכהן ועוד אמאי שייר מעשר לוים וממנו תרו"מ ומע"ש או מעשר עני וא"ל דגם שם חטה אחת כשמואל ז"א הא בקרא כתיב מעשר הלוים ותרו"מ מעשר מן המעשר וכן כ' תוס' גיטין (ל"א.) ד"ה כשם כ' מיהו אין להקיש תרו"מ לתרו"ג שיועיל במתכוין תטה אחת לפטור הכרי דהא מעשר אמר רחמנא ע"כ וכן כ' תוס' ע"ז (ע"ג:) ד"ה טבל כתב אבל מע"ר הטבול לתרו"מ דהתירו לא הוי במשהו דהא מעשר מן המעשר בעי אפרושי ע"כ:

והנה לדידי קשי' לי ממאי דאמרי' בנדרים (פ"ד:) ומייתי לה בקידושין (נ"ח:) הגונב טבלו של חבירו ואכלו משלם לו דמי טבלו דברי רבי ריבר"י אומר אינו משלם אלא דמי תולין שבו ומסיק ש"ס נדרים (פ"ה.) אלא היינו טעמא דרבי קנסוהו רבנן לגנב כי היכי דלא לגנוב וכו' וע"ש בר"ן וא"כ הכא דמכר לו טבלים גם רבי יודה דאין לקנוס ללוקח דלא עשה שום איסור בזה שקנה ואמאי יהי' צריך לשלם כל הטבל ומכ"ש דקשיא אליבא דריבר"י:

וכדי לתרץ קושיא זו נראה לאוקמי כאן בכהן שהי' לו טבלים שגדלו בשדהו דעד כאן לא פליגי רבי וריבר"י אלא בטבל של ישראל כי שם מוכח דמיירי בשל ישראל בין דישראל הנגנב ממנו הי' צריך להפריש תרומתו ומעשרות ואין לו בה אלא טובה"נ שיוכל לתת לאיזה כהן ולוי שירצה מש"ה ס"ל לרבי דגנב ישוב דקנסוהו וריבר"י ס"ל דישלם רק דמי חולין דבאמת לא מידי חסרי' אם ינכה התרומע"ש דע"כ הי' צריך לתת אותם לכהן ולוי משא"כ הכא דנוקמי בכהן כמו בבכור מיירי ג"כ בכהן כי אז אתי שפיר לפי"מ דאיתא ביו"ד סי' של"א ס' ס"ת לוים וכהנים מפרישין וכו' וכן הכהנים מפרישין שאר תרומות ומעשרות והן לעצמם והדרש היא מספרי ולכן אחרי שתרומות מעשרות שייך לעצמם שניהם רבי וריבר"י מודים דצריך לשלם כולו דחסרי ממונא וא"צ לומר מטעם קנס וגם ריבר"י מודה בממון זה שצריך להחזירו משלם וזה שאמרו טבלים הוי מתקנינא להו ואכלינא להו דהוא כהן ולא הי' צריך אלא להפריש התרומ"ע והן שלו והבן:

והנה רשב"א תשיב יי"נ שאין הנפש קצה בהם וכתבו תוד"ה יי"נ אע"ג בהוריות אמרי' דסתמא הוי אפיקורס ביי"נ כמו בנבלות מ"מ לא חשיב שהנפש קצה בהם ועוד דהכא מסקינן ע"י תערובות ע"כ ורש"י מפרש שם אכן נו"ט שקצים ורמשים ויי"נ הוי דברים שהנפש קצה בהם היפך מתוס' גם לתי' בתרא דעי"ת שאני לא אבין מה יושיענו זה דסוף סוף יין נסך אסור בשתי' והוי כיין נסך בעין וגם מוכרו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו, ונראה דתוס' לא רצו לעשות מחלוקת בין רשב"א לברייתא דהתם ואולם אי נימא דפליגי הוא אתי שפיר:

ונראה דמצינו בע"ז (ס"ב.) דיי"נ תופס את דמיו כעכו"ם ופירש"י שם כיון דנתנסך לפני עכו"ם דמי לעכו"ם ודרשינן כמוהו כל מה שאתה מהי' הרי הוא כמוהו ושם כתיב שקץ תשקצנו נשמע דעכו"ם ויי"נ הם כשקצים וממילא דיי"נ הוא כשקצים ורמשים דהנפש קצה בהם וזה היא הברייתא בהוריות אבל רשב"א ס"ל דאינו כשקצים ואין נפש קצה וכו' דמצינו בכמה דברים דיי"נ קיל מעכו"ם וריב"ב אמרו דוקא נתנסך לפני עכו"ם ולרצינו וגם היום בניסך להכעיס מקילין תוס' ושו"ע וע' ע"ז (ס"ד.) ד"ה דילמא וכו' מסיימו י"ל דלעולם הי' פשוט להם היתר יי"נ יותר מדמי עכו"ם דחמירא איסורא ע"כ ומש"ה ס"ל לרשב"א דאין נפש קצה בו ושם יי"נ ע"י תערובות וכרשב"ג דאמר ימכור כולו לעכו"ם חוץ מדמי יי"נ שבו והיא דלא כהלכתא ובע"ז (ע"ד.) פסקינן דיי"נ ביין רש"י כולו אסור בהנאה ואני הערתי מע"ז (נ"ט:) אמר"א האי עכו"ם דנסכי חמרי דישראל שרי לי למשקל דמי וכו' דמיקלא קליא וכו' תוס' שאלו הי' זה הישראל שופכו הי' עכו"ם זה רוצה ליפטר וכו' ולוקמי' בכה"ג שעכו"ם נסכו וחייב לשלם והישראל מכרו לישראל ושתהו והביאו לידי הפסד דעכו"ם רוצה ליפטר ונראה דיוכל להיות דהוי כבר יי"נ של עכו"ם והדמים שלקח ישראל מישראל היא של נכרי וקמה קושייתי וגם נצבה:

אך נראה כיון דאין הלכה כרשב"א לכן לא הי' הש"ס רצה לפלפל ולהעמיק ולמצוא נפ"מ אחרות כיון דבלאה"נ לא קם כרשב"א ואין הלכה אלא כרבנן, ובאגדה שלו ראיתי מדרש שמפרש כל מכה זה מיתת ד' ידע כת"ה שהיא בכלי חמדה לאא"ז הגאון זצ"ל:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה יהי ד' אלוקיו עמו ויוסף אומץ עוז ותעצומות בתוה"ק ולמרבה המשרה ולשלום אין קץ:

סימן קסב

ב"ה אור ליום ד' משפטים כ"ו שבט תרפ"ט לפ"ק סטניסלאב. כבודי ידידי החריף המופלג בתורה וביראה כש"מ שמואל נ"י כהן שדעתו יפה שו"ב בעיר וק"ק סאלאטווינא יע"א:

יקרתו הגיעני זה ימים אחדים ויען כי אין שלום בעצמי לכן אחרתי עד עתה. ע"ד הולד שמעט נדבק עור הפריעה בהיקף העטרה והוא הי' מוהל ונזהר בכל עת למול כהוגן ולגלות המקיף המילה והיא עיקר עטרה והביא מב"ש שבת (קל"ז):

והנה איזה נקרא עטרה יש שני דיעות, א' זו הדיעה שהבאנו והדיעה הב' ממקום חריץ ומשם ולמעלה עד סוף השיפוע ובאמת ביו"ד רס"ד בש"ך ובטו"ז מחמירין לעשות לכל הדעות לגלות העטרה בכל גבהה ובכל היקפו, ובהי' בעל בשר קטן המסורבל מובא בש"ס פליגי שמואל ורשב"ג ופסק הרמב"ם כשמואל לחומרא, וצ"ע הא קימ"ל כ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו:

ואולם ש"ך חו"מ סי' קע"א מביא דרי"ף פסק כרשב"ג רק היכא דמסתבר טעמי' וגם בברייתא הלכה כמותו ע"ש ובתוס' ב"מ והכא לא שמואל מדנפשי' אמר להדא הלכתא רק שמואל דייק מתנא דמתניתין ואם הי' בעל בשר ערש"י דהוי כנראה שהוא ערל מתקנו רש"י באיזמל והיינו דמוכח אף שהוא כנראה ערל מוכרח לתקנו באיזמל אבל בנראה ודאי ונתגלה מעט העטרה למעלה מתקנו ביד לדחוק הבשר לאחוריו ורשב"ג ס"ל גם בנראה ואינו נראה א"צ למולו באיזמל, ולפי הנראה לרמב"ם לא מסתבר טעמי' דרשב"ג לכן פסק כשמואל אליבא דתנא דמתניתין, והנה אנחנו לא נחוץ לנו להכריע איזה נקרא עטרה כי אנחנו מחמירים כשניהם בין שנשאר כחוט השערה המקיף הגיד אצל החריץ ברוב היקפו בין שנשאר כחוט השערה למעלה ברוב גבהו הוי ערל עחת"ס יו"ד רמ"ח רמ"ט ואולם בנידן דידן היא נדבק רק מעט המקיף את הגיד די לתקנו רק ביד ולא באיזמל חלילה והענין מה דמובא בדברי חיים ח"ב קט"ו קט"ז קי"ז היא ענין אחר דבספר "חיי אדם" מחמיר לחתוך כל עור הערלה באיזמל לא בצפורן ובאמת ברמב"ם ובשו"ע מוכח כן ואולם הדברי חיים וכן החת"ס סברו דדי דמסיר העור בכל ענין בין בסכין בין בצפורן וע"ז מסיק הדברי חיים שלא לחתוך פעם שנית הציצין בסכין לא כר"א:

ושם בשבת (קל"ז.) ואם הי' בעל בשר מתקנו משום מראית העין וצ"ע מלעיל (ס"ד:) אמר ר"י א"ר כ"מ שאמרו חכמים משום מרה"ע אפילו בח"ח אסור ומסיק תנאי היא שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם ר"א ור"ש אוסרים משבת (קמ"ו:) והנה בכאן בקטן שנראה שלא נימול היא בחדרי חדרים וכי התינוק הולך ערום בשוקים וברחובות ומי

ילך להביט עליו אם נימול כראוי ואפ"ה אסרו רבנן וצוו לתקנו והרי זה ראי' לרב דאפי' בח"ח אסור ואמאי לא מייתי ש"ס שם ראי' לרב מזה ונראה דוקא דבר הנעשה לפרקים כמו שוטחן בחמה ביצה (ט'.) וכמו בע"ז (י"ב.) מי שנתפזרו מעותיו לפני עכו"ם ושם בביצה לענין מוליכין הסולם לשובך שם פליגי לענין חדרי חדרים אבל בכגון זה דהוא בגופו של אדם הכל מודים דיש מרה"ע אפי' בח"ח כיון שהוא תמיד בגופו אי אפשר שלא יראה החוצה והבן:

ב) וע"ד אי שרי לעשות חתונה בעשרה בטבת בכלי זמר בתוף ובמחול וכבר עינו ראה בתוס' עירובין (מ':) ומג"א תק"נ ואך מסתפק אי גם בנבל וכינור שרי, ולי נראה דשדי דודאי מה שהתירו להעמיד חופה לא חילקו בין בחור ובתולה בין אלמון לאלמנה וע' או"ח סי' של"ח רמ"א ואפילו לומר לעכו"ם לתקן הכלי שיר וע' במג"א סק"ד דקשי' לי' ומסיק דרמ"א הכריע מדעתי' להתיר לכבוד חתן וכלה והביא בשם מהרי"ל דגזר המושל שלא ינגנו בכלי שיר וצוה להוליך החתן מהכלה לעיר אחרת וכו' כדי לנגן בכני שיר ורואה אני הדברים ק"ו הכא ובפרט בזמן שיש שלום בודאי לשמח חתן וכלה שרי ע' זבחים (צ"ב:) כיבוי דמצוה שאני ונדה (ט'.) תוס' ד"ה מאי כיון דצורך מצוה היא נוגע סברא היא דטהור ובסנהדרין (י"ט:) מצוה שאני:

דברי ידידו הדו"ש באהבה:

סימן קסג

ב"ה יום א' לסדר ת"מ כ"ה ניסן תרפ"ח לפ"ק פה סטניסלאב. שלום רב לכבוד הבחור יקר הערך החריף מופלג ושנון מושלם במעלות כמר פינחס נ"י הירשפרונג בעיר וק"ק דוקלא יע"א:

מכתבו ביחד עם הקונטרס "אהל תורה" הגיעני נכון למועדי רגל ויען כי בעת ההוא אין הלבלר יוצא בקולמסו לכן לא שמתי עיני עליו עד עתה האומנם לא אל זה אביט כי דברי בחוץ תרונה אך למען מעלתו הנני משיב לו דברים אחדים למען תת לו אות כי חידושי תורתו חביבין עלי להרגיע את נפשו ובפרט כי הוא נכד להרב הגאון ר' טעבלא נ"י. והנה בסי' כ"ה הביא הקו' בקידושין (י"ח:) משום ר"א אמרו וכו' ושוין שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה וחליצה וכו' הא היא גדולה וזה מעט הגיד לי הקו' ותי' כמו שהביא מיבמות (ק"ה:) ר"י ס"ל דקטנה חולצת ומעלתו השיג דר"א ביבמות (ס"א:) ס"ל דקטנה אינה חולצת לא כר"י:

ול"נ ב' תשובות בדבר חדא לתוס' יבמות (ק"ה:) ד"ה קטנה כ' גם לר"מ קטנה אינה חולצת היא רק מדרבנן ולר"י אפילו לכתחילה והיא מהירושלמי ובקידושין מיירי מדאורייתא ועוד דנוכל לומר דר"א בקידושין כר"י ס"ל ואינו מוקשה מיבמות (ס"א:) דמצינו כמה פעמים בש"ס דמשום ר"א חולק על ר"א ולדוגמא מקוואות פ"ז מ"א הי' ר"י דן כנגדו וכו' והעידו אנשי מידבא משמר וכו' והביאו שלג ע"ש ביצה (ד'.) ר"מ ור"י אליבא דר"א מו"ק (יו"ד.) ר"י אומר משמו וכו' ושם (י"ט.) רמ"א משמו באבן, ושם (ג'.) וע' תוס' חגיגה (ב'.) ד"ה יראה כ' לא שייך ביאה גבי שכינה שבכל מקום היא וכבר הערתי מברכות (ו':) כיון שבא וכו' וע' מהרש"א חגיגה הביא מתוס' סנהדרין שהי' תמיד בביהמ"ק וע' מגילה (כ"ט.) איתא שכינה וע' מנחות (ק"ט:) נזדמן לו זקן א' נכנס עמי רש"י לפני ולפנים ויצא עמי ושם בתוס' דהי' שכינה וע' סוכה (נ"ג.) אם אני כאן ואם אין אני כאן ערש"י שהי' אומר בשמו של הקב"ה וע' מנחות (נ"ג:) מצאו הקב"ה לאברהם שהי' עומד בביהמ"ק וע' תורה שמיני ויבא משה ואהרן שלא ירדה שכינה ובקשו רחמים וירדה שכינה וערש"י ד"ה ויצאו:

ונראה דשכינה לית אתר פנוי מיני' והיא מקומו של עולם אבל זה באתכסי' אבל בביהמ"ק ומשכן זכו לראות השכינה בהתגלי' וע"ז אמר לרש"י לשון בא היינו דהוא בהתגלי' ואתי שפיר:

הביא קו' בשם ח"א חולין (ז'.) אלא במאי איקיים כדר"י שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת שנאמר אל תהי כמת והקי הא גם עני חשוב כמת יותר הל"ל שהעשיר לאשת עובדי' והחי' אותה ואת בני' ועוד הל"ל הא מי שאין לו בנים חשוב ג"כ כמת וע"י אלישע שברכם חננם ד' ונתן להם להשונמית ובעלה בן, ונראה דיש להקשות לפי דברי הר"ן נדרים (ז'.) ד' חשובים כמתים בד"ה שנאמר כו' דדתן ואבירם דוקא שהעני דליכא למימר שמצורעין הי' דכ' בקרב כל ישראל וע"ש ב"ד (ס"ד:) בהרא"ש וכן היא בתוס' ע"ז (ה'.) ד"ה אלא ע"ש ורש"י מו"ק (ז':) כ' דמצורע מוסגר אינו משתלח חוץ לג' מחנות וע"ש בתוס' ע"א ד"ה אמר רבי מש"כ ע"ז ולפי"ז יש להקשות מנ"ל להר"ן למידן דלא הי' מצורעין דלמא הי' מצורעין מוסגרים ואינם משתלחין חוץ לג' מחנות ושפיר בקרב ישראל קרינן בי'. אולם באמת ל"ק לפי"מ דאיתא ביבמות (ק"ג:) בשלמא מוחלטת היינו דאיתקש למת רש"י מה מת בכזית אף מצורע בכזית והיכן איתקש מאל נא תהי' כמת ומרים מוסגרת היתה וא"ל אהרן למשה אל נא תוחלט שלא תהי' כמת ודברי רש"י צ"ע מש"כ מרים מוסגרת היתה מזבחים (ק"ב.) מי מסגירה ואמר הקב"ה אני

כהן אני מסגירה אני מחליטה ואני פוטרה ע"כ הרי בשעת אמירת אהרן למשה עודנה לא היתה מוסגרה:
וי"ל דשם אזיל לר"מ דס"ל דאין קרוב רואה את הנגעים ולכן ס"ל דהקב"ה הי' מסגירה אבל לרבנן דפליגי על ר"מ דקרוב רואה את הנגעים הי' מסגירה תיכף אחי' בעת שראה אותה וביקש את משה שיבקש רחמים עלי' שלא יהי' מוחלטת:
היוצא לנו מרש"י דמצורע שהוא חשוב כמת היינו מצורע מוחלט כי מפסוק אל נא תהי כמת אנו למדין דמצורע חשיב כמת ומה שאמר הקב"ה אני כהן אני מסגירה וכו' מצינו ג"כ בסנהדרין (ל"ט.) אלקיכם כהן הוא ושם בתו' ד"ה במאי כ' הא לא קשי' לי' היכן נטמא דישראל נקראו בנים ע"ש. ולפי"ז אכתי קשה דאמרינן בזבחים אמר הקב"ה אני כהן ואני מסגירה וכו' הא נקראו בנים למקום ואין קרוב רואה את הנגעים ונוכל לתרץ לפי"מ דאמרינן ב"ב (יו"ד.) בזמן שאין עושין רצונו של מקום נקראו עבדים וכאן דמרים חטאה יצאה מכלל בנים ונכנסה לכלל עבדים ומש"ה הי' יכול הקב"ה לראותה, אולם זה הוא אליבא דר"י בקידושין (ל"ו.) בזמן שאין נוהגים מנהג בנים אין נקראים בנים אבל לר"מ שם בין כך ובין כך נקראים בנים ובזבחים אזיל אליבא דר"מ והדרא קו' לדוכתי' איך הקב"ה לראותה. אולם ל"ק מידי דהקב"ה דן את כל העולם כולו וגם אותנו כולנו יחד ונתן לנו תורת אמת והוא הדיין ולא שייך אצלו שום נגיעה מטעם קרוב ושם בסנהדרין כ' התוס' רק לתשובת האפיקורסים ע"ש והבן:
ומעתה נוכל לתרץ הקו' בחולין שם איתא שריפא צרעת נעמן שהיא שקולה כמת וביר"ה (י"ח:) מיתת צדיקים ששקולה כשריפת בית אלקינו היינו שוה בשוה ובקידושין (ל"ט:) שאם הי' שקולה מכרעת ובסנהדרין (ק"ב ע"ב) אחאב שקול הי' וב"ב (ק"כ.) בנות צלפחד שקולות הי' מגילה (י"א.) משה ואהרן שקולים ברכות (ל"א:) זרע ששקול כשני אנשים ולכן העיקר שמצורע חשוב כמת שמטמא בביאה עיין פסחים (ס"ז:) ובתוס' ד"ה שכן ובירושלמי הוריות וישב בבית החפשית חפשי כמת ועיין מו"ק (ט"ו.) כמה איבעיות במצורע אי חייב במצות וזה מצורע מוחלט חשוב כמת בכמה דברים לא כן עני יוכל כל איש להחיותו ומי שאין לו בנים ג"כ לא דמי למת כמצורע וכן סומא. ורש"י חולין (ז':) בד"ה אל נא תהי כמת כו' בצרעת מרים כתיב ומה בעי בזה ונראה דמרמז לנו דמצורע מוסגר לא חשוב כמת וראי' דמרים כבר הי' מצורעת ואמר אל נא תחליט שלא תהא כמת כפירש"י יבמות והבן:
ואמרתי לרשום עוד דבר אחד בפסחים (ק"ח ע"א) ואמר ריב"ל נשים חייבות בד' כוסות שאף הם הי' באותו הנס רש"י בד' כוסות ג' כנגד ג' כוסות שנאמרו בפסוק וכוס פרעה

בידי ואחד כנגד ברכת המזון והקשו דרש"י לעיל (צ"ט:) במשנה כ' ד' כוסות כנגד ד' לשונות של גאולה והוצאתי וגאלתי ולקחתי והצלתי וצ"ע מה ראה רש"י על ככה להחליף פירושו:

ונראה דדברי רש"י (בק"ח.) כנגד ג' כוסות פרעה הוא תלמוד ערוך בחולין (צ"ב) וסוטה (ט'.) מאמר רבא דרמוזים על כוס ששתאו מצרים בימי משה וא' בימי פרעה נכה ע"ש והד' כנגד ברהמ"ז והנה מאי נפ"מ בין הטעם שפירש במשנה מן והוצאתי וכו' וכן הוא בירושלמי עתו"ס ובין הטעם שפירש"י בק"ח כנגד ג' כוסות פרעה יש לומר דאי מטעם והוצאתי נוכל לומר ד' כוסות דאורייתא דכל המצות מיצ"מ ונאמרו שם הם דאורייתא ואולם אם נאמר דלמדה מכוס פרעה הם בודאי דרבנן ואסמכו אקראי ותוס' פסחים (ק"ח:) ד"ה שאף כ' דאי בעשה דאורייתא לא מחייבינן לנשים מטעם שאף הם הי' באותו הנם רק במצוה דרבנן כד' כוסות דרבנן תיקנו גם לנשים מטעם שאף הם הי' באותו הנס ובגמרא לפני זה איבעי' אי שמש בעי הסיבה ופשיט מריב"ל דחייב בהסיבה ובודאי הסיבה דרבנן דאי דאורייתא מאי סברא לפטור השמש עטו"ז או"ח סימן תע"ב ופשיט מריב"ל דחייב מדרבנן וע"ז אמר הש"ס ואמר ריב"ל נשים חייבות בד' כוסות ג"כ הוא מדרבנן דאי דאורייתא לא מחייבי מטעם שאף הם הי' באותו הנם כתוס' ולכן מוכרח רש"י לפרש הטעם מג' כוסות פרעה דאסמכתא אבל במשנה נוכל לומר דאורייתא דשם לא נזכר נשים ולכן נקיט רש"י הטעם מן והוצאתי שמשם נוכל לומר דחייבים מדאורייתא:

ובזה הנני דו"ש באהבה צלח רכב ע"ד אמת:

סימן קסד

נשאלתי מאיש אחד כי יש לו אילנות הרבה מוציאים פירות ואולם לא יתבשלו לעולם ואינם ראוים לאכילה כלל ולכן רוצה לקצצם ולנטוע במקומם אילנות אשר יעשו פירות פרים למאכל אי שרי למיעבד כן:

והנה מבואר בתוס' ורמב"ם הובא בטו"ז יו"ד סימן קט"ז וש"ך יו"ד סי' כ"ח דאסור לקצוץ אילנות שעושים פירות מפני הסכנה ובצריך למקומם או שהם יותר ראוים לקורות ולבנין מותר ומקור מקומו ב"ב (כ"ו.) וב"ק (צ"א:) אמר רב דיקלא דטען קבא אסור למיקצצא ובזית רובע הקב ושם אר"ח לא שכיב שכחת ברי אלא דקץ תאינתה בלא זימני' ע"כ וקשה ממאי דאיתא בפסחים (נ':) ת"ר תגרי סימטא ומגדלי בהמה דקה וקוצצי אילנות טובות וכו' אינו רואה סי' ברכה לעולם ע"כ משמע דאין רואה סימן ברכה אבל איסור

ליכא עטו"ז או"ח ס"ס תקפ"ה וע' מג"א סימן תרצ"ו פירש אין רואה סימן ברכה, ובסוכה (כ"ט.) על ד' דברים מאורות לוקין על כותבי פלסתר וכו' ועל קוצצי אילנות טובות רש"י ואפילו הם שלהם ונראין כבועטין בהקב"ה ובברכתו שמשפיע טובו ע"כ מוכח ג"כ שאין איסור ובפרט סכנה רק מהאי טעמא שמפרש רש"י ולכאורה יש לתרץ ולחלק דמאי דאמרינן ב"ק וב"ב אסור למיקצצא היינו דוקא אילן דקל שעושה תמרים ואילן זית ואילן תאנה שהם חשובים ביותר ומש"ה אסור לקצצם אבל שאר אילנות שעושין פירות ליכא איסור אך אין לקצצם מפני שאין ריאה סימן ברכה כפסחים או כסוכה שהבאנו:

אולם ז"א דאמרי' בברכות (ל"ו:) דתנן מאימתי אין קוצצין את האילנות בשביעית משיוציאו והק' תוס' בלא שביעית תפ"ל דאסור משום לא תשחית את עצה ומשני דלא טען קבא א"נ דמעולה בדמים לעשות קורות ע"כ וע' מו"ק (י"ב:) קוצץ אדם דקל אעפ"י שא"צ אלא לנסרת שלו מיירי ג"כ בכה"ג דמעולה בדמים הרי מוכח דכל אילני מאכל אין לקוצצם מדהקשה תוס' ע"ז ותי' לכן י"ל לפי"מ דהק' תוס' שם ב"ב (כ"ו.) והתנן קוצץ ונותן דמים ויש לומר דאיכא לאוקמי' באילן סרק ע"ש וע"ש ב"ב (ס':) במעשה דר"י והאי גברא ואף אנו נאמר ב"ב וב"ק מיירי באילני מאכל ובפסחים וקיצצי אילנות טובות מיירי באילני סרק וע' ברכות (נ"ח:) הרואה אילנות טובות מוכח דקאי גם אאילני סרק ובאבות מה נאה אילן זה סובב ג"כ על אילני סרק וכן מצאתי בפ"ת בפסחים (נ':) סי' קל"ב הקוצץ אפילו אילני סרק אין רואה סימן ברכה ע"ש ויש להבין הטעם בזה ונראה דמצינו בשלהי כתובות (קי"ב:) אמר ר"ח ב"א א"ר עתידין כל אילני סרק שבאר"י שיטענו פירות שנא' כי עץ נשא פרי' וכו' ובכלאים פ"ו מ"ה איזהו אילן סרק כל שאין עושה פירות ע"ש ולכן יוכל להיות דמיירי באר"י ואמרו על קוצצי אפי' על סרק דאין ס"ב מטעם דיהי' זמן שיטענו פירות מ"מ אין איסור בקציצה שלהם:

והנה דיקלא דטען קבא הוא נקרא דקל טב ולא טען קבא היינו דקל ביש ע' רשב"ם ב"ב (ס"ט:) אבל הפירות בין מדקל טב ובין מדקל ביש המה טובים למאכל רק זה עושה הרבה וזה עושה מעט אבל היכא דאילן עושה פירות עפוצים והמה גרועים ואינם ראוים לאכילה המה אילן זה גרע מדקל ביש שאינו טען קבא ושרי לקוצצו אף שעושה פירות הרבה כיון שאינם ראוין לאכילה ומנא אמינא לה ממאי דאמרינן בפסחים (נ"ב:) ר' אילעא קץ כפניתא בשביעית ומקשה לאכלה ולא להפסד אמר רחמנא ומסיק ש"ס אלא ר' אילעא בדניסחני קץ רש"י תמרים של דקל זכר ואין פתבשלות בו עולמות וגודרין אותו בניסן מהו מתבשלות מאליהן בכלי כפות תמרים וכו' והן קטנות וכה"ג פירשו ביצה (מ'.) פצעילי תמרה לר"ש תמרים שאין מתבשלות באילן לעולם וכו' ועושה אותן

חותלות וכו', והנה תוס' ברכות שהבאתי לעיל הק' בלא שביעית תפ"ל דאסור משום לא תשחיתו וכו' ולא הק' הכא על קץ כפניתא בשביעית תפ"ל דאסור משום לא תשחית וכו' אלא ש"מ כיון דכפניתא אינן מתבשלות על האילן לעולם שרי לקוצצו וחשיב כאינו עושה פירות ואמרינן בעוקצין ומייתי לה ב"מ (ק"ה.) תנן התם פריצי זיתים וענבים ב"ש מטמאין וב"ה מטהרין רש"י מן טומאת אוכלין דלא חזי לאכילה מאי פריצי זיתים ר"ה אמר רשעי זיתים ומפרש הש"ס כמה פריצי זיתים רש"י כמה הן מבושלים ועדיין פריצים הם ארבעה קבין לקורה ור"י אמר סאתים לקורה ולא פליגי הא באתרא דמעיילא כורא באיללא וכו' הא חלתא כורא וכו' ע"ש אף אם יוציאו מן כיר ד' קבין שמן הרי הם נקראים פריצי זיתים רשעי זיתים ולא מטמאין טומאת אוכלין דלא חזי לאכילה ולכן בודאי מותר לקוצצן ואין בהם משום לא תשחית את עצה והבן:

סימן קסה

ב"ה יום ב' לסדר שמות ט"ז טבת תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. חיים נעימים ותמימים לאורך ימים ישכון כבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג חריף ובקי בחדר"ת עמו עוז ואורה מרה דוב הלוי נ"י קימעל חונה בעיר וק"ק קניהיעניטש יע"א:

ערץ רוחי בקרבי בראותי נעימות ימינו כי ת"ל ידיו רב לו ולשונו תהלך בארש ומדברו נאוה תהלה ות"ל כי יפול לא יוטל ושבע יפול צדיק וקם ויהי' כאחד האדם ינוב בשיבה דשן ורענן אכי"ר. ע"ד שאל לן מר כי ראשי הקהלה השכירו דמי השחיטה מן 11 יאנואר 1930 עד 11 יאנואר 1931 ויהי' הצענטער יאנואר בשבת והשוכרים טענו כי מעות השתיטה של מוש"ק שייך להם והראש"ק אומרים לא כן ולנו שייך ופלפל כת"ה בחכמה והוכיח במישור דהצדק עם השוכרים:

והנה עיינתי בחולין (פ"ג.) יום אחד האמור באותו ואת בנו היום הולך אחר הלילה כמו במע"ב ואת זו דרש ר' שמעון ב"ז נאמר כאן יום א' ובמעשה בראשית יום א' מה התם היום הולך אחר הלילה אף באותו בנו כן ע"כ, וקשה הא ר"ש דרשה מעצמה גז"ש וקיימ"ל אין אדם דן גז"ש אא"כ קיבלו מרבו בפסחים (ס"ו) ועד דמסתבר דאו"ב יהי' הדין כקדשים כס"ד הגמרא כיון דכתיבא שם והלילה הולך אחר היום וראי' דלק' (פ"ה.) ראה רבי דברי ר"מ באו"ב ושנאו בלשון חכמים וכו' גמר מש"ח דשחיטה שאינה ראוי' ש"ש וכו' ור"מ אטו או"ב בקדשים מי לא נהיג:

ונראה דמצינו בכ"מ בש"ס דגמרי' מברייתו של עולם כמו ברכות (ב':) ואב"א גמר מברייתו של עולם דכ' ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ובתענית (ב'.) גמר חקר חקר

מברייתו של עולם ובשבת (ע"ז:) מ"ט עיזי מסגן ברישא והדר אימרי א"ל כברייתו של עולם דברישא חשוכא והדר נהורא וביבמות (ס"א:) וב"ה אומרים זכר ונקיבה שנאמר זכר ונקיבה בראם ואמרינן מ"ט דב"ש דכ' בני משה גרשם ואליעזר וב"ה ילפינן מברייתו של עולם ע"כ הרי חזינן בכ"מ בש"ס דגמרינן מברייתו של עולם וב"ה גם כן גמרו משם מש"ה דרש ר"ש גז"ש זו מעצמו כיון דמצא דמיון דהכא כתיב יום א' ושם במע"ב כתיב יום א' להתם מדמינן כמו שמצינו בהרבה מקומות כן:

והנה כת"ה הביא מחו"מ סימן מ"ג דעד ולא עד בכלל ושם בש"ך ס"ק מ"ה מפלפל בדברי ב' חשו' הרא"ש וכ' בנדרים ושטרות הולכין אחר לשון בני אדם וכן כ' הר"ן שס (ס': וס"ג.) דשטר ונדר שוין ע"ש ואח"כ הביא ש"ך בכ' בשטר עד היום הזה דמי ממש לכתב עד עכשיו ומביא ראי' מלשון המקרא ע"ש ולכאורה דבריו סתרי אהדדי דקודם כ' דאזלינן בתר לשון בני אדם ואח"כ מביא ראי' מלשון המקרא עד היום הזה וכו', ונראה דהש"ך תמך יתידותיו על דברי התוס' יבמות (ע"א.) ד"ה ותני וכו' כ' דהיכא שאין לשון בני אדם ידוע מייתי שפיר ראי' מקרא אבל היכא שלשון בנ"א חולק מלישנא דקרא בנדרים הלך אחרי לשון בנ"א וכן כ' תוס' ע"ז (כ"ז.) ד"ה ה"ג וכו' ובתוס' פסחים (ב'.) ד"ה הנודר ע"ש ולכן היטב אשר דיבר הש"ך לשון עד היום הזה ליכא לאוכיחי מלשין בני אדם אזלינן שפיר בתר לישנא דקרא והיא המכריע והבן:

והנה בנידון דידן דכ' שטר עד דעך 11 יאנואר מסתמא ידוע לכת"ה נ"י דכ' תוס' תמורה (י"ז:) ד"ה לא כ' דצריך לדקדק בלשון השטר יותר מבלשון המשנה ומעתה אם היינו דנין שהי' שכירות בע"פ והותנה ביניהם שיהי' מושכר להם עד יום הזה היינו שואלים ודורשים למי שייך הלילה בלשון בנ"א אבל לא כן עתה שיש לפנינו קאנטראקט ושם נאמר שמתחיל השכירות מן דעם 11 יאנואר 1930 עד דעך 11 ינואר 1931 ואנו דנין על יום דעך 10 יאנואר 1931 שיחול בשבת בודאי הדין שאנו צריכין למנות כמו שמונין הממשלה היינו שעד שעה 12 בחצות הלילה שייך פרס השחיטה לשוכרים הראשונים שהי' מחזיקים עד עתה ומשעה אחר 12 שייך להקהל ומנא אמינא לה ממאי דאיתא בע"ז (יו"ד.) האי שטרא דהוי כתוב בי' שית שנין יתירא סברי רבנן וכו' אמר ר"נ האי ספרא דוקנא כתבו וכו' ומתקיף דלמא ליצ"מ ממנין וכו' והאי מאוחר הוא וכו' ומסיק ואנן השתא מתשרי מנינן ואי ס"ד ליצ"מ מניסן בעינן למימני אלא לאו ש"מ למלכי יונים מנינן וממילא השטר בזמנו כתבי' וספרא דוקא כתבי' ע"ש:

ומעתה אף אנו נאמר אי ס"ד לפי ד"ת ישראל כתבי' והלילה הולך אחר היום של מחר כי אנו מונין היום הולך אחר הלילה, א"כ מדוע כתבו מן דעך 11 טן יאנואר 1930 וכו'

הי"ל לכתוב למשל מן ר"ח טבת תרצ"א וכו' אלא ע"כ מדכתבו לירחי ולשנות העמים בתרייהו הולכים ולהם מנינם הי' השכירות ולפי דתיהם שלמו ימי השכירות בשעה 12 ועד בכלל ולכל מה שיהי' נשחט במוש"ק דען 10 עד זייגער 12 שייך להמחזיקים עד עתה וטוב שלא יגלה כת"ה הד"ת עד יום א' בבוקר כדי שלא יעשו ערמה להברית הפרס מהם בצוותם על השובי"ם שלא ישחטו בלילה הזה עד אחר שעה י"ב ואולי הוא בכלל סוטה (כ"א) ה"ד רשע ערום וחלילה להם לגרום זה וד"ל:

ב) וע"ד החדרים של בית המרחץ שפושטים כולם בגדיהם גם רוחצין לפעמים במים חמין ועומדים ערומים אי יקבעו שם מזוזה נראה כי זה נקרא חדר האמצע ע' (שבת יו"ד. וע"ז מ"ד:) תוס' ד"ה תנא ואו"ח סימן פ"ד נ"ל דלא יקבעו שם מזוזה וגנאי היא מפני שהוא מקום שבני אדם עומדים שם ערומים ובפרט שאין דר בו אדם ואמרינן מזוזה חובת הדר היא ע' ב"מ (ק"א:) ועי' יו"ד סי' רפ"ו כיון שהנשים רוחצות ועומדות ערומות וכו' ושם ש"ך ס"ק ט' בשם הב"ח וע' פ"ת שם ה' ו' לפיכך נראה שב ואל תעשה עדיף: ובזה אסיים ודו"ש באהבה ומברכו בברכה המשולשת ובכט"ס:

סימן קסו

ב"ה יום ב' בא ר"ח שבט תרצ"א לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחדרי תורה עמו עוז ואורה מתחקה על שרשי הלכה ברורה כש"ת מו"ה אלכסנדר סענדר נ"י קטן האבד"ק זאלאזיץ יע"א:

נעימות ימינו זרוע תפארתו הגיעני והנני להשיבו דבר ובמאי דסיים אפתח. גט פטורין בא לפניו לסדר והוא ספק חלל שאביו הכהן נשא אשה הפסולה לו וזה בנה המגרש ואין עולה לדוכן ואין קורין אותו ראשון לתורה ובעת שעולה אחרון קורין איתו יצחק בן אברהם סתם ומסתפק אם לכתוב פלוני בן פלוני הכהן. וידוע שגם עליו סובב הכהן ואמרי' בכתובות (כ"ד:) אי מעלין משטרות ליוחסין ופלוגתא ומסיק דאין מעלין מ"מ בזה"ז פסק באה"ע סי' ג' ס"ב משטרות מעלין לכהונה בזה"ז עש"ך חו"מ סי' מ"ט וב"ש כאן ומעתה אם נכתב כהן יצא מיני' חורבא ועוד הוא המגרש אינו כהן וכתבו מה שאינו דהוא חלל ונפסל הגט ואם לא נכתב כהן אם כן גם בזה יש פוסלין דאביו כהן ולא כתב כהן:

והנה כת"ה הביא מה"ג הרי"ש ז"ל במומר אם הי' כהן או לוי איך לכתוב בהגט והניח בצ"ע ולי נראה במומר כהן או לוי צריך לכתבו ובשלהי סוכה מרים בת בלגה שנשתמדה הרי דקרי לה בת בלגה היינו ממשפחת הכהנים אף אחר שנשתמדה וב"ב (ק"ט:) ויהונתן

בן גרשם בן מנשה שהי' בן משה, ומנשה שתולין הקלקלה במקולקל ומסר עצמו לע"א ואפ"ה כתיב בקרא (שופטים י"ח ג') והמה הכירו את קול הנער הלוי וכן אמרי' בסנהדרין (מ"ד.) חטא ישראל אמר ר"א ב"ז אעפ"י שחטא ישראל הוא רש"י מדלא אמר חטא העם עדיין שם קדושתם עליהם ומזה מביא טו"ז יו"ד סי' קל"ט ראי' דישראל מומר דינו כישראל לענין עכו"ם עד שיעבוד ואינו יכול לבטל עכו"ם כישראל וכבר הבאתי ראי' לדבריו ואין כאן מקומו:

ואף שתוס' מנחות (ק"ט.) ד"ה לא מביא כהן שהמיר דתו וחזר לא ישא, כפיו דמחלי' לקדושתי' מ"מ מסקי' דרש"י מתיר וכן הוא בתוס' בכ"ד ובאמת גם ספר הזהיר מודה דכהן הוא רק לענין זה קנסוהו הואיל ואידחי אידתי ולרש"י דיחוי כזה חוזר ונראה ולכן גם במומר עדיין כהן ולוי כמו שדינו כישראל ויש לכתבו משא"כ בחלל שהוא נתחלל ע"י אמו וגופו מחולל בלידתו בודאי פקע מיני' כהונה לגמרי וע' מג"א סי' קל"ה סקי"ג אעפ"י שיודעים שאביהם לוי הי' איכא למיחש שאביהם נשא ממזרת ונתינה ופסלי' לזרעי' מקדושת לוי וע' אשל אברהם או"ח סי' רפ"ב לוי שהוא ממזר נפגום מקדושת לוי וע' עירכין (ל"ג:) פרט לבן לוי ממזר ונתין וע' טו"ז אה"ע סי' ז' סקי"ד מזה. ולכן לדידי נראה לכתוב כן לפי"מ דאמרי' בנדרים (ל"ב:) והיינו דכתיב והוא כהן לאל עליון הוא כהן ואין זרעו כהן ע"ש בר"ן מה שכ' בזה ועפי"ז יכתבו יצחק בן אברהם והוא כהן:

ובזה יונח לנו כל הספיקות שהי' לנו בזה דהרואה כתוב והוא כהן ידע דלא קאי על יצחק רק על אברהם דאי סובב גם על יצחק הו"ל לכתוב הכהן כמו שכותבין בכל הגיטין א"ו מדשינה לכתוב והוא כהן לא קאי רק על אברהם והוא כהן ואין זרעו כהן וזה לא הוי שינוי בכתיבת הגט כיון דאין הענין נשתנה כלל דומייא לזה באה"ע סי' קנ"ו דכתבו על דיתבא די יתבא בשני תיבות כשר ע"ש ברמ"א וכן להיפך די להוי כתב חד תיבה דיהוי כשר ע"ש סעיף מ"ג וכ"ז כיון דאין הענין משתנה וחד משמעות היא הה"ד הכא ובזה הכל על נכון, ואולם אם נאמר להשמיט שם אביו ושלא לכתבו כלל ידוע דלבוש מביא יש פוסלין ודעת התה"ד אפי' בדיעבד לכן החמיר הטו"ג בלמק"ש ס"ק י"א וי"ד ע"ש:

ב) וע"ד התינוק בן ששה חדשים שעור הפריעה נדבק סביב בשפת החוט הגבוה המקיף את העטרה עד שאין נראה כלל החוט והחריץ רק ראש העטרה דהיינו הבשר שבראש האבר נראה מקצתו בשעת קישוי:

הנה בש"ס שבת (קל"ז.) ואם הי' בעל בשר מתקנו מפני מראית עין ע"ש ברש"י משפעד באיזמל וכו' שלא נראה ערל ובגמרא אמרי' א"ש קטן המסורבל בבשר רואין אותו כל זמן שמתקשה ונראה מהול א"צ למול ואם לאו צריך למול במתניתא תנא רשב"ג אומר

קטן המסורבל וכו' כל זמן שמתקשה ואינו נראה מהול צריך למולו וכו' ואמרי' מ"ב א"ב נראה ואינו נראה היינו שמואל מחמיר נראה ואינו נראה צריך למולו ורשב"ג מיקל בזה דא"צ למולו. וכ' הכ"מ בפ"ב מהל' מילה דרמב"ם נראה שפוסק כשמואל ע"כ ע"ש. וצ"ע מדוע הא קיימ"ל דכ"מ ששנה רשב"ג במשנתינו הלכה כמותו וכו' כב"ב (קע"ד:) וכ"ד בש"ס ומ"ש הכא דפסק כשמואל דמפרש המשנה וכי תימא דוקא במשנה הלכה כמותו אבל לא בגמרא היינו בברייתא הא כתבו תוס' ב"מ (ס"ט.) ד"ה אלא כ' מ"מ אומר ר"ת דהלכה כרשב"ג כמו דאמרי' כ"מ ששנה רשב"ג וכו' ושם היא ברייתא ועוד בלאה"כ הו"ל למיפסק כרשב"ג דהא זה פלוגתא בדרבנן דתקנו מפני מרה"ע ולא יהא אלא משוך ע' יבמות (ע"ב) ובתוס' וסנהדרין (מ"ד.) עכן מושך בערלתו הי' ושם (ל"ח:) אדה"ר משוך בערלתו הי' ובעירובין (י"ט ע"א) ולא משקר לי' דמשכה ערלתו ערש"י וכ"ז אינו אלא דרבנן וא"כ כאן הי' לו למיפסק לקולא עתו"ס ע"ז (ז'.) ור"ת בדאורייתא לחומרא ובדרבנן לקולא בפלוגתא עש"ך יו"ד בכללי ס"ס פעמים גם בדרבנן לחומרא ועוד ואכ"מ:

והנה על הקו' הראשונה י"ל על הרי"ף ורמב"ם ל"ל האי כללא ע' הגר"א ה"ג ש"ס ב"מ (ס"ט.) וכ"כ ב"י חו"מ סי' קע"א סק"ט ע"ש, וע"ד הקו' הב' הא הוי בדרבנן י"ל לפי"מ דכ' הכ"מ שם באינו בעל בשר בהדיא קתני ואינו אוכל בתרומה דמשמע בדאורייתא ע"כ וא"כ כיון דפלוגתא זו פעמים איתא בדאורייתא לכן פסק רמב"ם להחמיר כשמואל ומעתה נוכל ללמוד מדברי כ"מ דגם אחר שנימול כדת וכהלכה יוכל לבוא דמילתו אינה חשוב מהול ועוד הוא ערל מה"ת ולכן נראה דאם הרופאים משכו ערלתו אחר שנימול כהלכה ותפרו החתך למעלה ונדבק ונצמד והי' לאחדים כמו שנולד הוי ערל מדאורייתא מצריכין לחזור ולמולו וע"ז אמרו המול ימול אפי' מאה פעמים יבמות (ע"ב.) ובעבור זה נראה דגם אם נצמד ונדבק ונתרפא העור אל חוט העטרה היטב סביב סביב ולא נראה לחוץ העטרה החוצה ג"כ צריכין לחתוך ולגלות החוט ואי לא עוד לא נימול כדת של תורה וכמדומה שהאחרונים לא ס"ל כן מכל מקום לפי דעתי כן היא:

ואל תשיבני מיבמות (ע"א.) אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנייהו בשעת עשיי' היכי משכ"ל. הא לדברינו משכ"ל בשעת עשיי' הי' מהול כדת ואח"כ עשו לבנו תיקון דמשכו ערלתו ותפרו היטב עד שלא ניכר אם הי' מהול ונעשה ערל בשעת אכילה, וי"ל חדא בזמן מועט לא יוכל להתרפאות ועוד מילתא דלא שכיח רק בדרך רחוקה לא רצו לתרץ עתו"ס מגילה (ט"ו) ד"ה אין כ' ושמא משום דהוי מילתא דלא שכיח שבקי' וכן כ' תוס' ע"ז (מ"ז.) ד"ה ואליבא:

והנה לענין פלוגתא חכם הספרדי עם הבכ"ש אחרי דרובם ככולם הסכימו לחכם הספרדי אף דהבכ"ש רב גוברי' וכל חכמי ישראל בדורו חרדו לקראתו ושתוה בצמא את דבריו מ"מ בזו הלכה כחכם הספרדי לפי הכלל יחיד ורבים הלכה כרבים ויוכל להיות כי זה החכם אילנא רברבא ולו ידעו הבכ"ש לא הוי חולק עליו ואשר מורה באצבע גם רש"י ס"ל כמותו הלא חזינן דגם כאן לא עבדינן כרש"י דמוכח בנראה מהול משפע ג"כ באיזמל ואנן לא עבדינן הכי עטו"ז ונקוה"כ:

גם מה שמחלקים האחרונים בין חיפוי עור הערלה לעור דהכא ניצין המעכבין את הפריעה קאמר ע"כ מוכח דשוין הם, אבל היכי דמל כהלכה ועשה הכל כדבעי ואחרי כן נדבק העור על חוט העטרה והי' לבשר אחד ולא יראה החוט והחריץ לחוץ נראה לי דהכל מודים דצריך לתקנו באיזמל אפי' נראה מהול שליש העטרה כיון דצריך למול עד שתתגלה החוט העטרה ושוב נתדבק הרי הוא ערל מה"ת וראי' דמאי דאמרי' בקטן המסורבל ונראה ערל וצריך לתקנו משום מראית העין מיירי דהבשר המדולדל הוא מכסה רק מלמעלה ואם אתה רוצה לדעת אם הוא נימול תוכל לנסות ולראות כי תדחוק הבשר עד למעלה מחוץ לחוט עטרה ויראה החוצה כמש"כ הרמ"א ביו"ד סי' רס"ד ס"ו ומ"מ אם אפשר יתקן וכו' ויקשרנה שם עד שתעמוד ולא תחזור למטה עש"ך ס"ק י"א וכן מיירי המחבר באם אינו נראה נימול דהיא רק מדרבנן וצריך לתקנו באיזמל רק משום מראית העין אבל הוא נימול באם ידחוק הבשר מלמעלה כי אינו מדובק רק מכסה המילה משא"כ אם הוא מדובק כמו שבארנו, ועוד כי יש כאן מרה"ע באמת כי יאמרו שגם בתחילתו לא נימול כהלכתו והבן, לכן אם חוט העטרה מודבק כנ"ל בודאי צריך לתקנו באיזמל או לנתק העור מעל הבשר ביד עד שתתגלה לחוץ החוט מהעטרה כנ"ל ואם לא מודבק רק מכסה כחכם הספרדי, זאת חזיתי להשיבהו:

ואשאר בזה הנני ידידו דו"ש באהבה:

סימן קסז

ב"ה יום ד' לסדר ת"מ טו"ב למב"י תר"צ לפ"ק סטניסלאב. בימי הספירה בקודש נאדר יביאנו החדר ויקבץ העדר ובתוכם כבוד אהובי וידידי הרבנים הגאונים וכו' בי דינא רבה דק"ק דראהאביטש שליט"א:

יקרת מכתבם הגיעני וע"ד השאלה בחור א' השתדך עם בתולה אחת וכמה שנים הלכו ביחד ופעם א' ישבו בגן ועמהם הי' אחותה ועוד איש אחד וטבעות יקרות על אצבעותיו ולקח הבחור טבעת א' מהאיש ונתן ביד הבתולה ואמר הרי את מקודשת לי ושחקו מזה

והיום העלם אין רצונו לישא את העלמה ועלה בזכרון אחותה של העלמה המעשה הנ"ל ובאת והגידה המעשה הזאת בבי"ד והבי"ד קראו להאיש בעל הטבעות והגיד בתו"ע באליונ"ע שאינו זוכר כלום מהמעשה ובשום אופן אינו זוכר אם העלם הבחור אמר הרי את ובכלל אינו יודע פירושן של המלות האלה ע"כ תורף השאלה:

והנה בקידושין (ס"ה.) אמרי' המקדש בעד א' אין חוששין לקידושין בעי מיני' מר"י שניהם מודים (רש"י לדברי העד) מאי אין ולאו ורפיא בידי' ומסיק הש"ס דשמואל ורב ס"ל דאין חוששין לקידושין ואפילו שניהם מודים ורק ר"פ ס"ל חוששין לקידושין וי"ל מאי טעמא ר"י מספ"ל ור"פ דבתרא מסיק דחוששין, ונראה דלעיל י"ב האי גברא דאקדיש באבנא דכוחלא יתיב ר"ח וקא משער אי אית בי' שו"פ אין ואי לא לא וכו' אמרה לי' והא האי יומא דקדשה הוי בי' שו"פ אמר לה לאו כל כמינך דאסרה ליך אבתרא לאו היינו דיהודית וכו' ע"כ ונראה אמרה לי' אימי' היינו האם של המקודשת והשיב לה ר"ח דאינה נאמנת כמו יהודית ר"ל דבכתובות (כ"ב.) אמר ר"ה שנאמן האב לאסור את בתו מן התורה שנאמר את בתי נתתי וכו' ולק' (ס"ה.) אמרי' מדאורייתא הימני' רחמנא לאב מדרבנן הימנוה לאמה ותיתסר ברתה ע"ש וההי"ד הכא אמר לה ר"ח דלא תיסוק אדעתא דאם נאמנת מדרבנן לכן מביא מר' חייא דאמר בפירוש לאו כל כמינך דאסרת ליך עלואי דאינה כלל נאמנת אפילו מדרבנן דרק לאב הימני' רחמנא אבל לאמה לא הימנוה רבנן כלל, והנה מצינו בכתובות (ג'.) כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכתבו בתוס' לכן אומרים בשעת קידושין כדת משה וישראל וכן כ' בגיטין (ל"ג.) וע"ש רש"י כדת חכמים בישראל וע' אה"ע סימן ל"ד טו"ז וחמ"ח חופה בקידושין, ולכאורה היכא משמע כדת משה וישראל דמקדש אדעתא דרבנן:

ונראה דמצינו ביצה (י"ז.) אטו שבת ישראל מקדשי לי' ע"כ מוכח דת"ח שייך למקרי ישראל וזה כדת משה וישראל (דמקדש ע"ד דרבנן) הם החכמים ועל דעתם מקדש, ומצינו בש"ס דהרבה פעמים האמינו עד אחד כמו דאמרי' בגיטין (ב':) משום עגונא אקילו רבנן להימני' לשליח וביבמות (פ"ח.) מתוך חומר שהחמרת עלי' בסופה הקלת עלי' בתחילה דעד אחד מהימן לומר מת בעלה ולא עוד שהקילו יותר הוחזקו להיות משיאין עד מפי עד ואשה וכו' ע"ש (קכ"ב.) ואחרי שהאמינו חכמים להוציא אשה מחזקת אשת איש מכ"ש שהי' לחכמים להאמין עד א' להכניסה לחזקת א"א ע' מג"א סימן שמ"ב שאני אפוקי יומא מעיולי יומא ועירובין (ל"ו.) מש"ה הי' ר"י מספקא לי' אי חוששין לקידושין בע"א ור"פ מסיק לחומרא דחוששין לקידושין ונראה דרק מדרבנן חיישינן לא מטעם ספק תורה ושם (ס"ה:) א"ל ר"א לר"כ מאי דעתך דילפת דבר דבר

מממון אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי אף הודאת בע"ד כק' עדים דמי (ר"ל דהכא שניהם מודים) ומשני התם לא קא חייב לאחריני הכא קא חייבה לאחריני רש"י שקרובותי' נאסרו בו וקרוביו נאסרים בה ויש להבין דאפילו לא הי' מודים הי' יכולים לומר שאין רצונינו לינשא להקרובים וכי כייפינן להו וגם שהם מודים מה היזק יש לקרובים שגם בלא הי' ביניהם קידושין לא הי' רוצין לינשא להם ומה חייבא לאחריני איכא הכא ונראה דחיישינן דלמא עוד מקודם טרם שהעיד העד שקידש האיש את האשה ההיא ועוד לא הי' מודים בבי"ד כבר נתקשר האיש או האשה לינשא לאחד מקרוביהם ועתה רצונם לחזור וערומי קא מערימו שנתקדשו זה לזו וממילא לא יוכלו לינשא לקרוביהם וזה שאמרו התם קא חייבה וכו' ואלמלא הקידושין הי' נישאו לקרוביהם ומשום לא פלוג השוו חכמים מדותיהם אפילו שלא הי' כן והבן, וע' באחרונים הביאו מהראשונים שפירשו לא כרש"י התם קא חייבה לאחריני:

והנה הטו"ז ביו"ד סימן קכ"ז ס"ק ד' הק' משם במ"ח ובש"ס גיטין (נ"ד:) אמרי' מתוך שנאמן להפסיד שכרן נאמן על הס"ת דגווילין לא עבדו לשמה ויין שנתנסך יינו על ש"ס קידושין (ס"ה.) אבל איהי אי לאו דקים לה לא הוי אמרה וכו' וליתסר איהו בקרובותי' קמ"ל ומקשה טו"ז מדוע לא נימא מתוך שהיא נאסרת תהא נאמנת גם עליו יאסר בקרובותי' ולי ג"כ קשה ממאי דאמרי' בכ"ד בש"ס ובנדרים (צ"א.) אמר"ה האשה שאמרה לבעלה גרשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פני' לפני בעלה ע"כ וקשה ל"ל האי טעמא חזקה אין אשה וכו' תפ"ל דנאמנת מטעם מתוך דהיא אומרת לבעלה גרשתני ממילא היא מודה דבעלה אינו חייב במזונותי' ומתוך שהוא מפסדת מזונותי' נאמנת גם לגבי בעלה שגירשה כמו בגיטין (נ"ד:) ול"ל האי טעמא חזקה אין אשה וכו' ונ"ל בשלמא גבי ס"ת שאנו לסופר נותנים עורית לעבדן לשמה ולכתוב הס"ת לשם קדושת ס"ת אנו צריכין להגדתו ומוכרחים לשאלו בעת הבאת הס"ת עבדת הקלפים לשמה והוא אומר הן כתבת לשם קדושת ס"ת והוא הן והוי כעין עדות שמפיו אנו חיין היינו דרשאים לברך על הס"ת ולקרות בה מש"ה אם אומר שלא עובד לשמה נאמין לו כיון שנאמן להפסיד שכרו נאמן גם על הגווילין שלא עיבד לשמה וכן גבי יין משא"כ גבי היא אומרת קדשתני מי ביקש זאת מידה שתבוא ותטעין כן אך היא באת לבדה לטעון כן וכן באת לבעלה ואמרה גרשתני היא לבדה באת לטעון ומי שאלה לטעון אך עשתה זאת מרצונה מבלי שאלה וע"ז אמרה הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ונאמנת על עצמה בתנאי שלא תחייב לאחריני דלמא ערומי קא מערים וכע"ז (כ"ח.) תמות נפשי עם פלשתים (וכתובות כ"ג: ויבמות ק"כ) ורבנן תמות עם פלשתים ומש"ה אינה נאמנת כלל אפילו איכא מתיך רק

מטעם חזקה ואי לא לא, ובזה יתורץ ג"כ קו' אא"ז מו"ר בר ליוואי ביו"ד סימן א' כלל ד' פ"ב דקידושין (ס"ג:) האומר קדשתי את בתי ובא אחד ואמר אני קדשתי' נאמן ליתן גט מטעם דאין אדם חוטא ולא לו והק' ל"ל הך חזקה תפ"ל דרב ס"ל ארוסה יש לה כתובה ואם נתן גט כופין ליתן כתובה ויהי' נאמן מתוך שנותן כתובה נאמן לגרש ולפי דברינו י"ל כיון דבא מעצמו בלתי קרוא לו הוי רק הודאת בע"ד ואינו מטעם מתוך דיש לחוש דרוצה לקלקלה והנה לענין דינא המקדש בעד א' אפילו שניהם מודים פסק מח' באה"ע סי' מ"ב דאינה מקודשת ורמ"א בשם טור וסמ"ג מחמירין לכתחילה והנה לפי דמוכח מש"ס כל האמוראין מקילין בע"א ואין חוששין לקידושין רק ר"פ מחמיר ומוכח דגם רבא ס"ל כר"נ דאין חוששין וע' תוס' ע"ז (נ"ט:) כ' בשם ר"ת דרבא ור"פ הלכה כרבא דהוא רבו וגדול ממנו בחכמה ובמנין ושם בלא זה אין הלכה כר"פ דרבים פליגי על ר' יהודה והלכה כרבים והה"ד הכא מש"ה פסק המחבר לקולא כרוב ורק רמ"א החמיר כדעת הסמ"ג בלא עיגון ודחק:

מ"מ הכא יש עוד צד להקל א' לטו"ז באמר לשחוק נתכוונו אפילו בע"א אין חוששין וכ"כ הב"ח ע"ש, ב' העד אומר איני יודע והוי הכחשה מהעד ע' תוס' גיטין (נ"ד:) ד"ה אמר וטו"ז יו"ד סימן קכ"ז אתי יודע הוי הכחשה, ג' העד הזה פסול לעדות מחלל שבת ועבריין ולא עביד חשובה עד עתה לכן אם יסכימו כת"ה הנני מצרף עמהם להתיר הבחור ההוא ואינם קשורין זה בזו חלילה בקידושין כלל וכלל לא וגם העלמה תוכל לינשא לכל גבר ואם יש להם טו"ת בנידון השידוך יקוב הדין את ההר ביניהם:

דברי ידידם הדו"ש באהבה:

סימן קסח

ב"ה יום א' וירא י"א מרחשון תרפ"ד לפ"ק סטניסלאב. הנני נוטה כנהר שלום אל כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב החריף ובקי משנתו סדורה ערוכה ושמורה כש"ת מרה נפתלי ברוינפעלד נ"י בעיר וק"ק זמיגראד יע"א:

כבר מלתי אמורה וע"י מכתב פרזי דברתי אליו כי עתותי לא בידי המה ואחרי אשר עוררני בידים שניות לא יתן פוגת לי להורהו דרך תשובה אמרתי לבוא עמו במגילת ספר כדי שלא יאמרו הרב כמה הוא סרבן וחצני נערתי מהמון הטרדות לדבר ככל העולה על רוחי ויהי' דברים מעטים, וזה החלי שאלת חכם כולו תשובה אם מותר למכור נרות ומנורות דביהכ"נ לסוד את ביהכנ"ס ולתקן את בדקי' ואחרי אשר האריך הרחיב קולע אל השערה כי הדין נובע מיו"ד סי' רנ"ט ס"ג וע"ש בש"ך דקרי לנר ומנורה תשמישי

מצוה דנעשה להאיר לאדם שיוכל לקרות מתוך הסידור והמחזורים ע"ש. וצ"ע מביצה (כ"ג מאי לאדלוקי נר של בטילה ובאו"ח תקי"ד ומג"א ס"ק י"ד וטו"ז ס"ק ח' בשם הטור שבכל שעה אפי' ביום יש מצוה בהדלקת נרות בביהכנ"ס ע"ש באורים כבדו את ד' ע"כ וא"כ הוי לשם ד' לא לאדם, ובמס' מעילה (י"ד.) ד"ה בונין כ' בנדבת יחיד לציבור לא אמרי' לב ב"ד וכו' ובשבועות (יו"ד:) ד"ה מפרישין שכר כ' להיפך הנ"מ בקטורת יחוד אבל בקטורת ציבור החמירו טפי וצ"ע וע' ש"ך יו"ד סי' נ"ה ס"ק י"ד כיון דרבנן אחשובי להאי אבר המדולדל כתלוש לא הוי דבוק:

והבאתי ראי' לדבריו מתוס' עירובין (ל"א:) ד"ה ונתן וב"מ (נ"ד ע"א) ד"ה הקדישי כ' אף דבעלמה תול"ת חשוב מחובר הכא וחשוב כי כיון אם לא קדוש סופו לעקור והה"ד הכא וע' חגיגה (ד'.) תוד"ה לא כיון דעומד לשחרר כמאן דשחרר דמי ובעוקצין פ"ה מ"ה המחתך לבשל אעפ"י שלא מירוך אינן חיבור:

והנה בעיקר דין מעלין ואין מורידין נובע ממנחות (צ"ט.) ורש"י ד"ה ויקם וכו' לא מעיקרא ויקם את צפיני יריעות וכו' אלא אח"כ ואת הירעות עד שהקים כולן וצ"ע מביצה (ל"ב:) האי מדורתא מלמעלה למטה שרי, ורש"י וכן פוריא וכו' מוכח דאין זה דרך העמדה דירועה תחילה רק ביו"ט עושין כן ואיך עשה משה כן במשכן ואי הוי כן העמדה איך שרי לעשות כן ביו"ט וע' תוס' ד"ה מלמד נסתפקו על הלוחות אם הי' ביחד ששה והם עצמם בשבת (פ"ד:) ד"ה מנין כ' לחייו וכו' דלוחות ששה ומוכח דשניהם ביחד:

ומה שהביא מאו"ח רמ"א סעיף ח' ע' מג"א ס"ק ט"ו דראוי לכל אדם כשמנדב דבר להתנות או להגזברים כשקונים וכו' ע"כ והוא ע"פ דברי תוס' מעילה (י"ד.) בנדבת יחיד לא שייך לב ב"ד וכו' וצריך להתנות בעצמו, ומה שהעיר לענין הורדה מקדושה בשבת (כ"א.) ובתוד"ה שמחת ע' פ"י שהרגיש בזה, ולו צ"ע לס"ד דתוס' דאינו צורך הקרבה אמאי שרי כפסחים (מ"ח.) ואשריהם לא תעשון וכו' ע"כ וא"כ איך מותר לשורפן וממאי דמשני אתי שפיר:

והנה שם בתוס' הק' מאבנט של כהן הדיוט ד"ה כלאים ביומא (י"ב:) כרבי וסתם רבי דהלכה כמותו מחביריו עירובין (מ"ו:) ד"ה פשתן ותי' כיון שאין מן הפשתן אלא רביע בטיל בשאר מינים וצ"ע בע"ז (ס"ה.) ד"ה הבגד כ' דכלאים לא בטיל איסורא ולענין הדלקה בטיל ברובא ושם בתוס' ד"ה ומותר וא"ת מנ"ל לרבא דר"ה סבר דמותר להשתמש לאורה:

ונראה דלכאורה קשה מסי' רס"ד דאם יש נר ממה דמותר להדליק מותר להשתמש לאחרים שאסורים להדליק ע' תוס' ד"ה מנפי ולק' אמר וצריך נר אחרת וכו' א"כ אמאי

אין מדליקין וכן הקשה בשבו"י ח"א סי' ל"ט וצ"ל דאין לו נר אחרת רק נר אחד וא"ת דאין לו רק נר א"כ נר ביתו עדיף ממנורה כלק' לכ"ג:)
אולם זה דוקא אי ס"ל נר חנוכה אסור להשתמש לאורה אבל אי ס"ל מותר יוכל להדליק לנר חנוכה וישתמש לאורה ויהי' לו נר וביתו ע' מג"א תרע"ת ס"ק ב' ומזה הוכיח רבא דר"ה סבר מותר להשתמש וכו' דחקשי אמאי אין מדליקין הא יש נר אחרת ומוכרח לומר דאין לו תקשה הא נר ביתו עדיף ומדאמר ר"ה אין מדליקין בחנוכה בשבת מוכח דס"ל דמותר להשתמש לאורה, והבן, ועי' טו"ז או"ח סי' תרע"ג ס"ק כ' ותו מאי גנאי יש בהרצאת מעות ע"ש ונראה לפי"מ דכ' רמ"א יו"ד סי' קמ"א והיא מתוס' ע"ז (מ"ג:) ד"ה שעל מטבעות חשובין מבוזין וכן בראש מעתה בודאי הוי הרצאת מעות תשמישי גנאי ומה שהביא ממגילה (י"ב.) מלמד שלבש בגדי כהונה ולא מצינו שנענש ע"ז והוכיחו מזה דאינם כך"ש וע"י פריצים יצאו לתולין נ"ל דהגרסא בעין יעקב ונתעטף ועמד וביומא (ס"ט.) איתא היוצא בהם ואף דתוס' אסרו גם לבישה אבל העיקר היוצא בהם ולכן לא נענש, זאת חזיתי להשיבהו כפי מסת הפנאי ופלפולו הוטב בעיני ואשאר בזה:
הנני ידידו הדוש"ש באהבה ומברכו בכט"ס צלת רכב על דבר אמת:

סימן קסט

ב"ה יום ג' נשא א' מ"ז למב"י תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. כבוד אהובי ש"ב ה"ה הרב הה"ג החריף ובקי משנתו רב ונקי ירא ושלם כש"ת מו"ה יואל נ"י וויעליטשקער האבד"ק טרעסיף יע"א:
יקרת מכתבו עם שאלת חכם הגיעני ע"י ציר נאמן לשולחיו ועיינתי בדבריו היקרים כי יצא לישע לאשה קשת רוח להתירה מכבלי העיגון ופלפל בחכמה ושם האשה שבע בת גאדול ושם בעלה הנידון אברהם מיכל בר' אהרן ארנאלד וויינבערגער וכתבו מערכאות עיר האף שזה נהרג ונקבר גם החזירו החפצים והוכרו מאשתו ומשאריו הקרובים:
והנה באה"ע סי"ז סי"א מצאו כתוב בשטר מת איש פ' וכו' ולרמב"ם צריך שידעו שכתב ישראל אבל כתב כותי לא מהני מסלפ"ת בכתב ורבים מאחרונים סברו כתב מערכאות מהני ובפרט במסלפ"ת ודאי מהני ע' תת"ס אה"ע סי' מ"ג מ"ד ודין כתב אי מהני במת פ' נובע מירושלמי והיא פליגתא דאמוראי:
ובאמת צ"ע אמאי לא הזכיר בש"ס דילן דין זה ואעפ"י שברייתות מסייעו להו מ"מ קשה רבי לא שנה ר"ח מנ"ל כנדה (ס"ב:) וכ"ד בש"ס ובמשנה אין זכר לזה, נראה ביבמות (קכ"ב.) משנה מעידין לאור הנר וכו' ומשיאין עפ"י בת קול מעשה באחד וכו' ואמר וכו'

הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ע"כ (וע' ע"ז (ס"ח.) אמר ר"א אפשר איתא לדר"י ולא תנן לה במתניתין נפק דק ואשכח וכן היא ביבמות ל"ו. זבחים נ"ח.):

ויש להבין מה היא בת קול ומצינו במגילה (ל"ב.) אמר ר"י מנין שמשתמשין בבת קול שנאמר ואזניך כו' ערש"י קל גברא במתא קול שאינו מצוי הוא וכו' ובסנהדרין (י"א.) ד"ה בת קול כתב שמתוך אותו הקול יוצא קול אחר כמו שאדם מכה בכח ומתוך אותו הקול יוצא קול אחר ע"כ וממנה נקח להבין מה היא בת קול הכא והיינו שאדם קורא בתיל ובקול גדול ומתוך אותו הקול יוצא קול אחר ושומע וממילא מזה נוכל לדייק אם משיאין אשה עפ"י בת קול היינו מאותו קול יוצא קול אחר ולא נמצא אדם ואפ"ה מתירין כ"ש שנתיר ע"י כתב וזהו טעמו של ר' ירמי' שמתיר ע"י כתב ואולם ר' בון חולק עליו וס"ל דלא לדייק כן ממתניתין דשם עכ"פ שומע קול אדם משא"כ בכתב דלא שמע קול:

ושם בגמרא תנא בש"א אין משיאין עפ"י ב"ק ובה"א משיאין ופריך מתניתין היא ומשני דאי משכחת סתמא דאין משיאין ב"ש היא וצ"ע סוף סוף מאי נפ"מ ואפי' אם סתמא דאין משיאין תנא אתר היא אין הלכה כאותה ברייתא והכלל בידינו דהלכה כסתם משנה ע' יבמות (מ"ג.) ונראה דמצינו בכ"ד בש"ס מתניתין יחידאה היא ושבקין מתניתין ועבדינן כברייתא לדוגמא ע' סוכה (י"ט:) ביצה (ל"א.) תולין (קל"ד.) וע' מו"ק (י"ט.) הקובר את מתו ג' ימים קודם הרגל והיא סת"מ ובגמרא שם (כ'.) ברייתא דס"ל דב"ש ס"ל ג' ימים וב"ה ס"ל אפי' שעה אתת וכן פסק ר' יוחנן עד שהתוס' קשי' להו על ר"י הא הוא בכ"מ פוסק כסת"מ וכאן שינה את טעמו מ"ש, ולהכי אמר דאין משיאין ב"ש היא דאילו תנא אחר היינו יכולים לומר מתניתין יחידאה היא אבל אם אין משיאין ב"ש בודאי אין הלכה כמותם דהכלל ב"ש במקום ב"ה אינה משנה כברכות (ל"ו:):

עוד שם והלכו ולא מצאו ודלמא שד הוא ויש להבין מה פריך ודלמא שד הוא לו יהא שד נמי נסמוך שאמר פ' בן פ' מעיר פ' מת בשלמא בגיטין (ס"ו.) דמיירי שהי' מושלך בבור ואמר שיכתבו גט לאשתו שפיר פריך דלמא שד הוא ולא זה האיש שאשתו נשואה לו ואיך יוכל שד לצוות לגרשה אבל כאן יוכל להיות שאומר והודיע שאיש פ' בן פ' מת ומדוע לא נאמין לו ומצינו בעירובין (מ"ג.) דלמא יוסף שידא אמרינהו רש"י דלא מינטר שבת (א'.) ובחולין (ק"ה:) בכמה אמוראי הי"ל שית ושיג עמהם וסיפרו להם היכא עבדי ע"ש ובכ"ד בש"ס:

ונראה כי הי' חשודים לשקר ולהטעות בני אדם כמו דאמרי' במגילה (ג'.) חיישינן שמא שד הוא וכו' ודלמא משקרי גמירי דלא מפקו שם שמים לבטלה ובתוס' ע"ז (כ"ז:) ד"ה שאני כ' כגון ע"י שד שמטעהו וכו' כי לפעמים יש כח ביד שדים להטעות וכו' ובסנהדרין

(ק"א.) שרי שמן ושרי ביצים מותרים לשאול אלא מפני שמכזבין נמנעו לשאל בהם ערש"י, הרי מכל מה שהבאנו ראינו שיוכלו לאמור שקר ואין לסמוך עליהם מש"ה פריך הש"ס בפשיטות ודלמא שד הוא ואין רשאין לסמוך עליהם משום דלמא משקרי, ושם ודילמא צרה הוא תנא דבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנים אעפ"י שאין מכירים ורש"י והכ"נ כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה:

ודבר גדול דיבר התנא ר"י כי בשעת הסכנה וכדומה סמכינן להוציא אשה מחזקת א"א אעפ"י ש לחוש שמא עדיין אשת איש ומנין לו זה, ויש לומר דמצינו מנחות (צ"ט:) אמר ר"ל פעמים שבטולה של תורה זהו מסודר אשר שברת יישר כחך ששברת, ואף דבלוחות הי' כמה שמות והי' תלילה מתיקות השמות וכתיב לא תעשון כן לד' אלקיכם אפ"ה הסכים הקב"ה ובגיטין (ס'.) והא לא ניתן לכתוב אלא כיון דלא אפשר עת לעשות לד' וכו' ואפשר מש"ה ס"ל לרש"י בשבת (קמ"ה:) בעדות אשה הקילו מטעם דאמרי' כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקיעו רבנן לקמ"נ ע"ש ובמה שיש לפלפל שם כתבנו במק"א וע' חולין (י"ב.) אפילו ר"מ דחייש למיעוטא רק היכי דאפשר אבל לא אפשר לא וזה שמרמז רש"י הכא שאם לא תאמין לזה תשב עגונה והבן:

ובתוד"ה וחזו הביאו ירושלמי בשדה וכו' אמר ר' בון מזיקין מצוין בבורות כדרך שהם מצויות בשדות וכו' בירושלמי פליגי אמוראי בנמצא כתוב בשטר מת או נהרג איש פלוני אם משיאין את אשתו וידוע מה שפירש הב"ש דברי התוס' ול"נ לפי"מ דהובא ב"ש סי"ז סי"ג בשם הריב"ש דפריך הש"ס דילמא שד דילמא צרה ולא פריך דלמא כותי ש"מ דכותי נאמן אפי' בלא קישור דברים ע"ש והיינו גם במתניתין ומשיאין עפ"י ב"ק גם כותי בכלל ואם אנו סוברים כן בודאי נוכל אנו למידק ממתניתין כ"ש שיועיל כתב מישראל אם הקלנו בכותי עי' ב"ק ולא מצאו איש מכ"ש בכתב ישראל יש להקל, והנה בפלוגתא אי כתב מהני ר' ירמי' מיקל ור' בון מחמיר וידוע דאמורא צריך לפרש דבריו ע' תוס' ביצה (כ"ה) וטו"ז יו"ד סי' ל"ו וסי' ס"ט ובכ"ד בש"ם ובפוסקים:

ומעתה מדלא פירשו צריכין אנו לומר דר' ירמי' מיקל אפי' בכתב כותי ור' בון מחמיר אפי' בכתב ישר"ל, וכדי שלא תקשה לר' בון ממתניתין דאם כותי מסלפ"ת ע"י ב"ק נאמן כ"ש כתב ישראל ע"ז אמר ר' בון דאין כותי נאמן ע"י ב"ק ואמאי לא פריך הש"ס דלמא כותי משום דלא שכיח כותי בבורות ובשדה רק שדים המה מצויין וצרה משום דסניי' לה תוכל לסכן נפשה להרע לה עתו"ס מגילה (ט':) ד"ה אין דהש"ס נקיט דוקא דבר השכיח ולא נקיט דבר דלא שכיח ע"ש ובכ"ד ובאמת כותי אין משיאין עפ"י בת קול על ידן ומש"ה מייתי שפיר התוס' דפליגי בכתב ור' בון מחמיר והיינו אפי' כתב ישראל לא

מהני ור' ירמי' מיקל אפי' בכתב כותי ומשנה מסייעתו דמשיאין עפ"י בת קול של כותי וגם כתב כותי מהני כנ"ל:

והנה בכתב ישראל מצינו יומא (ס"ט:) נפל פיתקא (רש"י כתב) דהוי כתוב בי' אמת ורש"י היינו שהסכים הקב"ה עמהם ע"ש והכנה"ג סמכו על הכתב כעמוד של ברזל ועשו מה שעשו גדולות ונוראות עם היצה"ר הרי מוכח דכתב מהני, ועוד ראי' מב"מ (פ"ו.) ספדוהו תלתא יומא ותלתא לילתא נפל פיתקא כל הפורש יהא בנידוי ספדוה ז' יומי נפל פיתקא לכו לביתכם לשלום, והנה על פיתקא קמא הי' יכולים לסמוך שהוא לחימרא סמכו על כתבא דנא אבל פיתקא אחרונה שהוא לקולא איך סמכו על כתב האחרון דעפ"י דין נידוי סתם יוכל להיות ימים רבים ולעולם עד שיתירו עי' ביצה (ה'.) תוד"ה כל ותוס' סנהדרין (נ"ט:) ד"ה לכל וא"כ שמא כתב האחרון מזויף א"ו סומכין על הכתב בין לחומרא בין לקולא ואפי' על כתב כותי ובפרט מכתב הערכי ועשאן כמסלפ"ת כמו בהאי דפונדקית שהוציאה להם מקלו ותרמילו וס"ת וכו' ושם בתוס' שלהי יבמות בשם ירושלמי עשתה כמסיח לפי תומה ובפרט כעת הם ממונים מטעם הממשלה לכתוב ולהגיד צדק מה שקרה ובכל מדינה וזה החוק נזכר ונעשה על כל כדור הארץ לטובת המדינה וממנו ילמדו רב טוב והוי כמסלפ"ת וסומכין ע"ז זולת מה שיש לעיין אם לא ניחוש לשאלה אין הפנאי אתי לעיין בזה ועוד וכבר פתחתי שערי היתר להאשה הנ"ל: ואסיים ודו"ש באהבה ש"ב:

סימן קע

כבוד ה"ה ידידי הרב נ"י:

מכתבו הגיעני על דבר אשר העלה ואשר הביא כת"ה נ"י מדברי רמ"א יו"ד סי' רמ"ה רב הלומד בעיר וכו' יכול חכם אחר וכו' אפי' מקפח קצת פרנסת הראשון ש"ך כגון בשכר חופות וקידושין וכו', כמה טצדק על קיבול שכר זה אנו בישים וכו' והיא מהרי"א וסיים הש"ך וכ"ז מדינא אבל מצד המנהג אפשר שיש למחות בזה ע"כ וכת"ה הביא מדברי חת"ס יו"ד סי' ר"ל דעתה שמקבלין רב בעיר אם בא אחר הוי גזל:

והנה יש לי הרהורי דברים בדברי החת"ס והנני לפורטם, א' כ' אבל בזה"ז שמקבלים רב ועוקר דירתו ממקומו ובא לכאן וכו' ע"כ וצ"ע גם בזה"ז נמצאו רבנים שדרים באותו העיר ונתקבלים שמה לרב ואב"ד ולפי דברי החת"ס יוכל לבוא רב אחר כרמ"א יו"ד הנ"ל, ב' כ' אולי הקהלות פעלו און שהטילו פרנסת הרב על אלו וכו' וצ"ע פה קדוש איך יאמר דבר זה כי כל ראשי הקהלות בישראל חלילה יפעלו און לצוות לקחת פרס

שלא כדת ועוד מי התיר לרבנים לשמוע לראשי העם בזה ודברי הרב ודברי התלמיד וכו' כסנהדרין (כ"ט.) ועוד כי היא הערמה בדאורייתא כי מראה לו מקום ליקח פרס ממה שאסור מדאורייתא, וע' נתיבות חו"מ ס"ס ט' ג"כ מזה וצ"ע:

והנה בכורות (כ"ט.) במשנה הנוטל שכרו לדון דיניו בטלים וכו' ובגמרא ובברייתא כאשר צוני ד' אלקי מה אני בחנם אף אתה בחנם וכו' ע"ש למדו חז"ל בין לימוד בין לדון ולהעיד מחויב להיות בחנם וכולם בחדא מחתא מחתינהו, ולכן צ"ע כי ביו"ד רמ"ו פסק המחבר בשכר בטילה דמוכח שרי ליטול שכר וכן הביא ר"ן נדרי (ל"ז.) מירושלמי שכר בטילה הן נסבין והיינו שמניח כל עסקיו ומשאו ומתנו שרי ולענין נוטל שכר לדון בחו"מ סי' ט' פסק המחבר דוקא שיש לו מלאכה ידועה לעשות בשעה שיש לו לדון וכו' אבל אם אינו ניכר כגון שאין לו מלאכה ידועה וכו' אסור ע"כ מוכח דיש חילוק בין שכר לימוד דשרי בשכר בטילה שמניח כל עסקיו ובשכר לדון החמירו דוקא שיש לו מלאכה ידועה וע"ש בסמ"ע במסובב כ' אבל אינו מוכח כ"כ, ובתוס' בכורות שם וכתובות (ק"ה.) ד"ה גוזרי משוי להו הדדי לימוד ולדון דהיכא כל עיסקו מניח ומשאו ומתנו שרי ליטול שכר:

ובדין לימוד תורה מצינו ראינו שלשה איסורין, א' נדרים (ס"ב.) אל תעשה קרדם להיות עודר בו ודאישתמש בתגא חלף והובא יו"ד רמ"א רמ"ו והרמב"ם החמיר מאד שלא להנות מכבוד התורה כלל, הב' לימוד התורה שלא לקבל שכר בעבור זה, הג' שכר לדון ולהעיד ג"כ אסור בשכר, וידוע כי על ציון א' חלקו גדולי הראשונים וגם אחריהם האחרונים החזיקו דשרי לת"ח להנות מתורתו ויש ראיות מוכיחות לזה מהש"ס וע' הוריות (יו"ד.) בר"א חסמא ור"י ב"ג שמינם ר"ג כדי שיהי' להם פרנסה מלימוד התורה ע"ש בע"י ושם שיודעין לשער כמה טיפות יש בים והובא מרמ"ה שכתב מתוך פלפולם וחכמתם:

ויש להבין מאי נפקא מינה דיכולים לשער וכו' ונראה דיש נפ"מ גדולה לענין טבילת נשים מעין מטהר בזוחלין ומקוה באשבורן ובנדרים (מ'.) רב ס"ל מיטרא במערבא סהדא רבה פרת ואין לטבול שם דשוב לא מטהר בזוחלין ושמואל פליג וס"ל נהרי' מכיפי' מתברך וכו' וע"ש בר"ן וא"כ אם הם יודעים לשער כמה טיפות הי' בים קודם ירידת גשמים ואחר ירידת גשמים יודע כמה ירד גשמים מלמעלה ורואה כמה המים יעלו ואם יחשב אחר ירידת הגשמים יוכל לדעת הלכה כדברי מי אם הלכה שמואל נהרא מכיפי' מתברך או כרב וע"ש ברמ"א רמ"ו מסיק ונהגו בכל מקומות ישראל שהרב של עיר יש לו הכנסה וסיפוק מאנשי העיר וכו' ומנהגן של ישראל תורה היא ע' רמ"א ביו"ד רמ"ב סי"ד

וכ"ד בש"ע, וליקח שכר בעד חופות וקידושין בודאי שרי ליקח כי הולך שמה דוגמא קידושין (נ"ח:) בשכר הבאה ומילוי שרי ליטול שכר הובא טו"ז ס"ס שי"ב ביו"ד וכ' נראה פשיט שהיתר גמור ליקח שכר עלי' ע"ש:

ובענין סידור הגט הביא רמ"א באה"ע סי' קנ"ד דרעמ"ב קרא תגר על רבנים מסדרי הגט שנוטלים יותר משכר בטילה משום דהוי דין וצ"ע שם בברטנורא לא נזכר שנוטלים יותר מכדי שכר בטילה, ועוד לפי דברי המח' ורמ"א בחו"מ סי' ט' דבאין לו מלאכה ידוע אסור לקבל אפי' שכר בטילה והנה רמ"א כ' עליו ולא נהגו כמותו וכו' וסידור הגט אינו דין רק לימוד בעלמא ע"ש יש להבין דגם בלימוד אינו רשאי ליקח רק שכר בטילה דמוכח ואפשר דגם הסידור בגיטין היא מה שתיקנו חכמים ולפיכך שרי ליטול שכר על זה אפי' יותר משכר בטילה דמוכח ע' רמ"א יו"ד סי' רמ"ו ס"ה ברמ"א:

ובעיקר דברי הברטנורא דכ' דרב נוטל יו"ד זהובים כדי להיות חצי שעה על כתיבת ונתינת גט אחד ע"כ, תמהני ועינינו רואים שהרב מוכרח להיות מופנה כמעט כל היום בכתיבת ונתינת הגט ולפעמים יום או יומים יוקם כי הסופר טעה בכתיבתו או העדים בחתימתם וכה"ג ולפחות בסופר מהיר ואומן וכן העדים יעברו שלש שעות ולפעמים מוכרח הרב עוד לפשר ביניהם ולכתוב שטרי פטורין וכן לתת כתב למגרש ולמגורשת שנתגרשו ובעד זה בודאי שרי ליטול שכר, סוף דבר הרמ"א חולק על ברטנורא ולא נהגו כמותו רק נהגו להיתר, גם בחליצה באה"ע סי' קס"ט ס"ב כ' רמ"א שיש להחמיר בב"ד של חליצה יותר מבשאר ב"ד וראיתי ושמעתי שהרב נוטל שכר הרבה מן החליצה וסומך במה שמוכר לו הסנדל של החליצה וקולא גדולה היא בעיני ושומר נפשו ירחק מזה וכהאי לישנא כ' רמ"א ביו"ד ס"ס קט"ז לענין סכנה:

ובאמת כפי שידענו יש חליצות וגיטין שהב"ד עושים בחנם אין כסף זולת הסופר והעדים בגט לוקחים דבר מועט וכן הנוספים והעדים בחליצה מקבלים דבר מועט ואם פעמים משלמים בעד החליצה נותנים במטבע שלנו 20 30 זהובים ולפעמים 50 זהובים וע"ז יש שני נוספים, שני עדים, הסופר לכתוב שטר חליצה, אשה לבדוק ליבמה, בעד המנעל, השמש לסדר מקום החליצה, הרי שמונה אנשים מתעסקים חוץ הב"ד והמה יעבדו בערב ולמחר בבוקר עד חצות היום ואם יתחלק ביניהם אפי' 50 זהובים יגיע לכ"א ששה זהובים ואין זה הרבה ובפרט דרוב פעמים לוקחים 20 זהובים ולפעמים בחנם, היוצא לנו דלפי המנהג ישראל ותורה שרי ליקח מכל הנ"ל וזה שרמז הש"ך וכ"ז מדינא אבל לפי המנהג (היינו שנוהגים ליקח אפשר שיכול למחות) עתה בזה"ז בודאי אם בא אחר לעשות חופות גיטין ותלית בודאי יכול למחות וחלילה שארית ישראל לא יעשו עולה כי

כן הדין וכל מה שכתבנו היא רק בבא החכם האחר להעיר אבל אם יש שם כפר רחוק פרסה וחצי מהעיר ובא חכם להכפר דבר זה צריך עיונא ויקוב הד"ת את ההר ביניהם: והנני דו"ש באהבה:

סימן קעא

ב"ה א' לסדר תצוה ד' אדה"ר תרפ"ז לפ"ק סמניסלאב. ברכה וחיים מן השמים לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג חריף ובקי מופלג בתורה וביראה כש"ת מוה"ר אברהם נ"י קארענרייך דומ"צ דק"ק לימאנוב יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו תוכו רצוף אהבה עם ד"ת העמיק שאלה ואחריו החרה החזיק בנו הרב החו"ב נ"י הוא העמיק הרחיב ודלה מים מבארות עמוקים עד אשר העלה בידו לברר וללבן הלכה להראות כי צדק לפניו הולך, והנה שמתי עיני על דבריו היקרים וראיתי כי העיקר אצלו להשען על דברי חיים ח"א סי' נ' אה"ע כי בכה"ג דמי למצורעות היינו דהי' לה נירען קרענק קודם החתונה ואחר הנשואין התעוררה אצלה החולי הלז ודמי לצרעת ונכפה:

והנה עיינתי בתשובה הנ"ל ושם מיירי בנישתטית ושם במס' ב"מ (פ'.) קחשיב שוטה נכפית משועמם ורש"י משועמם משוגע וכן מצינו בכתובות (נ"ט:) שהבטלה מביא לידי שיעמום ובנדרים (פ"א.) איתא ידי שעמימותא רש"י שגעון וזו קשה מכולן וכן בר"ן לאלו יש רפואה ולשיעמום מוכח דאין לה רפואה וכן נכפה, ובחולין (נ"ד.) מחו בכוליא וקטלי' וכו' והא חזינן דמיתי גמירי דאי בדרי לה סמא חי' והובא שם מ"ג בתוד"ה יפלח וכו', הרי חזינן דבשגעון אין לה רפואה ובכוליא יש רפואה ולא דמי זה לזה ואין למדין אלו מאלו ויוכל היות כי קודם החתונה נתרפאה לגמרי והיתה כאחד האדם ואחרי הנשואין בא לה מחלתה ממקום אחר משא"כ בנישתטית היא לא תוכל להתרפאה לגמרי וכן נכפית וחוזר וניער אחר כן:

ולענין נכפה עי' יו"ד ס"ס פ"ד ובטו"ז ושם בסי' קנ"ה ובש"ך דכל הנשרפין אפרן מותר ומש"ה מותר לחולה דבר השרוף וכן לנכפה שרץ שרף ומה שאמרו חז"ל בשבת (קי"ג:) כל האוכל מעפר בבל כאלו אוכל שקצים ורמשים הוא מטעם כל הנקברין אפרן אסור ע' תמורה (ל"ד) ושם בתוספות ומ"מ מוכח בשבת דרק מדרבנן סור:

והנה לענין הוצאת זרע לבטלה באה"ע סי' כ"ג והזוהר החמיר כי גדולה מכל עבירות שבתורה ע"ש וכן בנדה (י"ג.) אמרו חייב מיתה וכאלו שופך דמים ע"ש ומצינו בסוכה (ל'.) בני אל תברחו את עצמכם מן המכס ובמס' שמחות פ"ב כל הגונב את המכס כאלו

עע"ז וג"ע ושפיכות דמים וע' חו"מ שס"ט וביו"ד ס"ס קנ"ז אי מותר ללבוש בגד נכרי לגנוב את המכס ובמכות (כ"ג.) כל המבזה את המועדים כאלו עובד עכו"ם ע' או"ח סי' תק"ל שהוא רק מדרבנן ומ"מ ענשו גדול כאלו עובד עכו"ם ובסנהדרין (צ"ב.) כל המחליף בדיבורו כאלו עע"ז ע' מס' כלה וע' סוטה (ה'.) לענין גסות רוח והן הן דברים שאדם דש בעקביו ועכ"פ מזה ראי' לב"ש דכ' דלאו דוקא חמיר מכל עבירות דזה רק גוזמא והפלגה להזהיר את האדם ולהרחיק מזה וכן כל אלו שהבאנו בזה:

ולכן להוציא מבעלה בע"כ אשה כזה שנתנה מוך בשע"ת או כיוצא בזה קשה לפסוק ובפרט פשטיות הש"ס שלש נשים משמשות במוך מוכח דמיירי בשע"ת כמו שמפורש רש"י ואך לר"ת אסור רק לאחר תשמיש ע' יבמות (נ"ב:) ובתוס' ובמגילה (י"ג:) ד"ה וטובלת כ' שהיתה משמשת במוך מוכח שם בודאי בשע"ת הי' וידוע דבר שסובר מצוה קעביד לא מיפסל לעדות ע' סימן ל"ד חו"מ ושם סמ"ע סק"י מועיל בחרמות תקנות הקהלות לא מיפסל דא"כ אין לך אחד מאלף וע' פ"ת אה"ע סימן מ"ב ס"ק מ"ח מגולחי זקן כשרים לעדות כיון דנתפשט אצלו הרבה ולא ידע שיש איסור וכו' ע"ש וק"ו בנו של ק"ו בענין הזה רבו המשחיתים ואין בית בעוה"ר כי אין רצונם להולד להם בנים הרבה ובפרט דדמה בנפשה שהיא בסכנה והרופא צוה לה לעשות כן אין בידינו להוציאה בעבור זה בע"כ מבעלה או להתיר לו לקחת אשה על אשתו:

אולם בנידון דידן נראה שהלך האב ברמאות וכיחש שאין לה נירען קרענק וגם נתן יד ותקע כף ואחר החתונה נתגלה בהתותי שחלתה את חלי' והודית ע"ז ובזה כתב הרא"ש והובא בב"ש ס"ס קי"ז דכופין להוציא מטעם שלא כהוגן עשה והלך ברמאות כמו ב"ב (מ"ח:) הוא עשה שלא כהוגן ואפקעינהו וכו' וביבמות (ק"ז:) פשין הגמל במדה כפושה מדד [רש"י לשון אונאה] לפיכך מדדו לו במדה כפושה ובגיטין (מ'.) שלח לי' כאשר עשה כן יעשה לו וב"ש אה"ע סימן ל"ה ס"ק כ' דרמאי נקרא רשע ע"ש וא"כ גם הכא לא ע"ז קאי חדר"ג ז"ל וכן כ' בר ליואי לאא"ז הגאון ז"ל באה"ע סימן ל"ו ל"ז בלא ידע דמשתנת במטה הוי מום ומותר לגרשה בע"כ והה"ד להתירו ע"י ק' רבנים עב"ש סי' ל"ט ובטו"ז שם, ובענין הכתובה ונדוניא ישליש וועקסעל על באופן זה באם האשה תתבענו לד"ת ילך עמה לשמוע ולקבל הד"ת:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה ושלום בנו הרב נ"י וישלח לו עזרתו מקודש:

סימן קעב

כבוד אהובי בני הרב הגאון כליל המדעים וכו' כש"ת מרה משה הלוי נ"י איש הורוויץ אבד"ק קאזלוב וכעת איתן מושבו בק"ק ווין יע"א:

יקרתך הגיעני ושמחתי בשמעי משלומך הטוב ומה ששאלת במה שקרה כי גללו ס"ת ומחמת לחות נדבק שם של בן ד' על הקלף מבחוץ ונתהפכו האותיות כחומר חותם ודרשת וחקרת אם רשאי למוחקו וראיתי בחו"י סי' ט"ו נשאל בחותם שחקוק עליו שם בן ד"א ואוסר לנשאו דאסור בהנאה ועוד דאסור לחתום בו משום לפני עור דחבירו ישבור החותם ע"ש ואני לא אבין אם בחותם חקוק שם ד"א כמו שאנו כותבים ובאם יחתום בו יבואו האותיות מהופכים ואין זה שם ממ"נ אם החותם האותיות מהופכים כמו דפוס אין זה שם ומותר לנשאו ואסור לחתום בו ואם חקוקים כמו שאנו כותבים אסור לנושאו ומותר לחתום דבחתימה האותיות מהופכים וכמו שאמרו בר"ה (כ"ד: ובע"ז מ"ג:) טבעת חותמה בולט אסור להניחה וכו' חותמו שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה:

ואין לומר באותיות מהופכים ג"כ חשוב כעומדים ביושר זה אינו דבמנחות (כ"ט:) מוכח צורת ה' דוקא כמו שכותבין וכן בשבת (ק"ד.) אתי דרדקי דהאותיות דוקא כמו שהם כתובים לא מהופכין ורק בשבת (קט"ו:) מצינו פרשה זו עשה לה הקב"ה סימניות מלמעלה ומלמטה בנו"ן הפוכות, וכן יש להוכיח מסנהדרין (כ"ב.) לא כהלן כתבא למקרי וש"מ שנשתנה הכתב ע"ש וא"א דכתב מהופך הוי כתב מנ"ל שנשתנה דלמא כתב מהופך הי' א"ו כתב מהופך לא הוי כתב ולכן בס"ת שנדבקו אותיות מהופכות מבחוץ לא הוי כתב ורשאים להעביר הדיו ממנו מאי אמרת דאם ניתן כנגד המראה יראה מבפנים שם בן ד"א גם זה אינו דמצינו בע"ז (ל'.) בתוס' ד"ה המסתפר דאסור לראות במראה אבל לראות במראה שלא יחבל בעצמו או משום מחוש עינים מותר וכן כ' נזיר (נ"ט) ובש"ע וא"א דבדקי' במראה בכתב מהופך אמאי לא כ' תוס' כה"ג א"ו דלא איכפת לן אם במראה יראה השם ככתבו ואזלינן בתר השתא למראה עינינו ועוד דאסור להעמידו נגד מראה דאם יקחהו משם חוששנו מטעם מקלקל השם מלא תעשון:

ועוד דאמרי' בגיטין (י"ט:) אמ"ש נתן לה נייר חלק וכו' מגורשת חיישי' שמא במי מילין כתבו וכו' דבדקי' לי' במיא דנרא אי פליט פליט וכו' ומקשי מכי פליט מאי הוי השתא היא דפליט רש"י וכשהי' בלועות לא הי' כתב ע"כ אלמא דאזלינן בתר השתא לא מן עשיית הפעולות דנעשה כתב רק אנו דנין כמו שנעשה בפנינו והוא מהופך לא נוכל לקרותו ואין לדון אם יתננו למראה המלוטש, ועוד מביא השמ"ק סי' רמ"ז ס"ק ב' בשם הגמי"י שם שנכתב שלא בכוונה אין בו קדושה ע"ש ומוכח דמותר למחקו והכא מי

כתבו הא נעשה מאליו וכן כ' ש"ך שם ס"ק י"ב שם שנכתב ולא נכתב לשם קדושה מותר למחקו לצורך תיקון דוקא (עפ"י גיטין כ'.) וכ"ז בכתבו אדם אבל הנעשה מאליו באותיות מהופכות בודאי שרי להעבירו אף בלא צורך תיקן, ועוד הגע עצמך ביו"ד סי' רפ"ט ס' מ"ח דשם ש' ד' כותבין מבחוץ על מזוזה והובא ברמב"ם דהיא מנהג וידוע דמנהג ישראל תורה היא וידוע כי בס"ת הק' אין כותבין מבחוץ כלל וג"כ מנהג ישראל תורה הוא, ומעתה בדן דידן יוכל להיות לפוקה ולמכשול כי ימצא מבחוץ רשום כאלה יאמרו כי מותר לכתוב שמות מבחוץ ולכן טוב וישר להעבירו והבן:

ב) וע"ד השאלה כי איש יהודי נשא נכרית עפ"י נמוסי הממשלה וילדה זכר והיהודי רוצה למולו וידוע כי ישראל הבא על נכרית נקרא בנה והורה המורה שלא למול את בנה וחילי דילי מתוס' כתובות (י"א.) ד"ה מטבילין וכו' מסיימו אבל הכא דזכות נמור הוא לו וכו' וכתב המורה וכאן ודאי לאו זכות גמור וכו' ובודאי יחלל שבת ואין זה זכות אלא חובה:

ותחילת אני אומר כי במחכ"ת לא עיין בש"ע יו"ד סי' רס"ו מח' סי"ג ישראל שנולד לו בן מעכו"ם אין מלין אותו בשבת ע"ש בטו"ז משמע דוקא בשבת אין מלין לא יהא אלא גר אין מלין אותו בשבת ע' או"ח סי' של"א ואפי' ביום ה' וביום ו' יש אוסרים עמג"א סי' רמ"ט ס"ק ה' וטו"ז יו"ד סי' רס"ב וש"ך ס"ס רס"ו אבל בחול בודאי מלין אותו הן אמת דכ' הרמ"א ביו"ד ס"ס רס"ג ואסור למול עכו"ם שלא לשם גירות אפי' בחול ואפ"ה מתיר גם שם הש"ך בשכר שרי ורק הטו"ז אוסר דמבטל הסימן של א"א, ונראה דהש"ך מתרץ לטעמי' כי אמרי' בעירובין (י"ט.) א"א ישב על פתחו של גיהנם ומסיק להו בר מישראל הבא על הכותית דמשכה ערלתו ולא מבשקר לי' רש"י ודומה כמי שאינו נימול ע"ש לכן גם עכו"ם שמל הסימן אינו בטל דהוא בכל עת בועל כותית ונמשכה ערלתו ובודאי אינו מכירו כמקדם, ולכן מתיר הש"ך בשכר, וכל זה בעכו"ם שאינו רוצה למול לשם גירות אבל ברוצה למול לשם גירות מצוה לישראל למולו כיו"ד סי' רס"א ס"ט:

ובנידן דידן רצון אמו והישראל הבא עלי' למולו לשם מצות מילה בודאי מחויבים ב"ד לציות למולו ומה לנו להתחכם נגד מצות ד' במילתא דהמחבר וגדולי עולם לא ניחא להו ולא הביאו לחוש לזה אולי יהעשת ויחזור לסורו צא ולמד מש"ס ר"ה (ט"ז:) אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותו שעה וכו' באשר הוא שם ע"ש ברש"י והלא הש"י צופה ומביט עד סוף כל הדורות וידע מה שיעשו בני ישמעאל לבניו באחרית הימים, אפ"ה לא דן על מה שיהי' וכן מצינו בתוה"ק וקם העם הזה וזנה וגו' ואמרי' בסנהדרין (צ"א:)

נקוטו מיהו פלגא בידיכי דיודע מה שעתיד להיות, ואפ"ה לא ענשי' הקב"ה לישראל בעת ההוא ויצא רשף לרגלו וכבש ארץ כנען לפניהם:

ומה שכ' המורה כי אביו ואמו אשר ימרו בתורת ד' יחנכו אה בנם ג"כ בתוהו לא דרך ללכת ארחות עקלקלות, הנה בר"ן נדרים (ס"ה:) מצינו כי אדם רע עשוי לעשות תשובה, וגם כאן נאמר כי עוד יבוא יום וישעה אדם אל עושהו ותפקחנה עיני עורים וידעו כי ערומים הם והרבה לחטוא ומש"כ כי בעינן זכות גמור, וזה המילה אינו זכות גמור נפיו, נפלאת הוא בעיני תוספות כ' כי הטבילה לשם גירות הוא זכות גמור והוא אומר דאפי' המילה אינו זכות גמור אתמהה וכי זוטר היא שמכניסין אותו תחת כנפי השכינה, ע' ע"ז (י"ד: ונדרים ל"א:) גדולה מילה שנכרתו עלי' י"ג בריתות, ושם שאלמלא מילה לא ברא שמים וארץ ומעירובין שהבאנו שמצילו מדינו של גיהנם ושקולה כנגד כל המצוות ובגיטין (נ"ז:) כי. ליך הורגנו כל היום זו מילה ומצוה גדולה שאין למעלה הימנה ובודאי מחויב הב"ד לצוות למול את בנה:

ג) ומה ששאלת דיש אנשים יראי ד' דבשעת שעוסקים בברכות ק"ש ובק"ש ותפלה בלחש הם משמיעים גניחה וצועקים או יאמרו רבש"ע וכיוצא בזה אי שרי למיעבד הכי ולא הוי הפסק וכן המה עושים מב"ש אף דאין להפסיק מ"מ נועקים ומדברים בבקשה לפני ד' כמו הושיעני מהרה ועוד, ונראה דמצינו באו"ת סי' נ"ו בעט"ז כ' שלא אסרו להפסיק אלא במילי דבטלה אבל דבר השבח מעין המאורע מותר וכו' ע"ש וההה"ד הכא דמתפללים לפני ד' וישפכו כמים לבם ובתוך כך יצא מפיהם דבר שאלה בלשון המדוברת או בלשה"ק דאין זה מקרי הפסק ושרי:

ודמות ראי' לזה מפסחים (ס"ו:) והא קעביד עבודה בקדשים וכ' תוס' וירושלמי כל עבודה שהיא לצורך הקרבן אין בו מעילה ומייתי מפרה רכב עלי' ותלה בזנבה וכו' פסולה אבל קשרה במוסרה עשה לה סנדל וכו' זה הכלל לצרכה כשירה וכן כאן בתפלה כי יחם לבבו ומפיו דברי בקשה יתמלטון אפי' בלשון אשכנז לא חשיב הפסק, ואמרי' ביומא (ס"ט:) ויצעקו אל ד' וכו' מאי אמור א"ר ואי תימא ר"י בייא בייא (רש"י לשון זעקה וקובלנא) היינו האי דאחריבו למקדשי' וכו' הרי דעמדו בתפלה ואפ"ה אמרו בייא בייא ומתפללים ש"מ דזה לא הוי הפסק, וע' תוס' ברכות (ל"ד.) ד"ה לא דעניית אמן לא הוי הפסק כיון דהיא צורך תפלה ומייתי להו טו"ז או"ח סי' קכ"ח ס"ק י"ד:

וגדולה מזו מצינו ברכות (כ"ד:) בר"א דשמע מביהמ"ד דרב יהודה הי' עומד בתפלה וביקש להתעטש (מלמטה) מרחיק וכו' ומתעטש וחוזר ומתפלל ואומר רבש"ע וכו' (תוס' מיד באמצע תפלתו וכו' ע"כ) הרי דהתירו לפעמים להכניס מאמר ארוך באנוס מכ"ש

כה"ג במתפלל כסדר ואך מתוך עיונו בתפלתו אומר דבר ישועה ורחמים דלא הוי הפסק ושם מסיק ש"ס דר"א אמר אלו לא באתי אלא לשמוע דבר זה דיי ע"ש, ונראה דיוכל להיות דר' אבא הי' חולה בתוך מעים וקרה לו כעין זה ועד עתה לא ידע איך להתנהג ולהכי שמח בשמועתו וכמו שמצינו כפי שהעתיק תוס' ע"ז (כ"ז:) מירושלמי ר"י הוה מנרמורין וכו' אתיא לר' אבא ושתה אמר ר"י אלו הוה ידע ר' אבא וכו' לא הוי שתה.

ואמרתי לציין לך מה שהערותי בכתובות (ע"ה.) ר"א אמר זיעה אמזוהם קא רמית התם גבי כהנים וכו' ומריח הפה נמי אפשר דנקט פילפלא בפומי' ועביד עבודה ערש"י וצ"ע משקלים פ"ג מ"ב שמא יעני וכו' ושם בירושלמי תני מדברין הי' עמו משעה שנכנס וכו' וימלא פומי' מוי אמר ר"ת מפני הברכה ומפרש ח"צ סי' קכ"א דברכה היינו דצריך לברך לתרום ע"ש וכן פירשו מבארי הירושלמי ואמרי' מנחות (ע"ה:) וברכות (ל"ז:) הי' עומד ומקריב מברך שהחיינו ע' תוס' דקאי על הכהן המקריב ונראה דודאי צריך לברך ברכה על מצות העבודה ע' עירובין (נ'.) רש"י דגם על תנופה מברכים ואמרי' ברכות (נ"א.) יפלטנו ויברך ואמרי' משום ימלא פי תהלתך וא"כ אינו רשאי ליתן פילפלא לתוך פיו קודם הברכה דלא יוכל לברך משום ימלא פי תהלתך ואי אחר הברכה איך יברך שהחיינו וברכת לעבוד הא אכתי אינו ראוי לעבודה משום ריח הפה:

ולכאורה י"ל לפי"מ דאמרי' בסוכה (ל"ה.) דפריך ואימא פלפלין וכו' ומשני התם דלא אפשר נינקוט חדא לא מינכרא לקיחתה רש"י מתוך קוטנה וא"כ ג"כ רשאי לתת לתוך פיו ויברך כיון דקטנה היא מקיים ימלא פי תהלתך, אולם זה אינו אף דקטן הוא לענין לקיחה אבל בנותן לתוך פיו אכתי מעכב הברכה ועוד דפילפלא דהכא אינו פלפלין דסוכה והן מין אחר ומנ"ל לומר דקטן כפלפלין:

וי"ל דאמרי' בשבת (צ'.) פילפלת כל שהו ערש"י ואינו שלנו (וע' טו"ז יו"ד ס"ס ק"ת מזה, ומה שמסיים דפלפלו בכלל תבלין ע"כ צ"ע ע' רמב"ם פ"ב דערלה דפלפל הוא תבלין וכן בשבת פ"ט ותבלין הוא בשמים כמו הפלפל וע' ע"ז (ס"ו) תבלין פלפל ושבת (פ"ט) רש"י ותוס' כתבו כן ועוד וצ"ע) ומקשה ש"ס פילפלת כל שהו למאי חזיא ומשני לריח הפה ע"כ ולכן כיון דכ"ש מהני לריח הפה בודאי אינו מעכב ורשאי לתת לתוך הפה קודם הברכה ושפיר הוי ימלא פי תהלתך:

דברי אביך הדור"ש באהבה רבה:

סימן קעג

ב"ה יום ה' חקת ז' תמוז דהאי שתא תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. שלום רב ילך ויקרב לכבוד ידידי ש"ב הרה"ג חריף ובקי מושלם במעלות ובמדות כש"ת מו"ה יעקב נ"י שאליטא האבד"ק טארנאפאל יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני מה שהעיר כת"ה על ר"ש מקוואות רפ"ח הביא תוספתא מקוואות בכותים טהורים ירושלמי ע"ז את אומר להאמינו שאינו שאובים הא למדת מ' לא דרשינן מעין ובור מה מעין בכ"ש אף מקוה בכ"ש ומהא משמע דשאובים דאורייתא ומודי בה כותאי, והקשה כת"ה כיון דסבירא להו מה מעין בכ"ש אף מקוה בכ"ש ע"כ ולפי"ז א"כ ניחוש לשאובין כמו בר"א סעיף ט"ז במעין כ"ש ומקוה מ' סאה כל שאובים אינם פוסלין הה"ד לדידהו מקוה כ"ש אין השאובין פוסלין:

ונראה דתוספתא וכן משנה מקוואות פ"ח משנה א' מיירי בענין שלא קלקלו כותים את מעשיהם כמו שהובא תוס' חגיגה (כ"ה.) ד"ה שרצועה בשם ירושלמי אבותיכם לא קלקלו מעשיהם וכו' דתנינן אר"י טהורה ומקוואותי' טהורים והי' שומרי מצות ואמרינן בחולין (ד'.) רשב"ג אומר כל מצוה שהחזיקו כותים הרבה מדקדקים בה יותר מישראל ומסיק הש"ס החזיקו בה ולא כתיבא ס"ל לרשב"ג כיון דאחזיק אחזיק, וידע דכ"מ ששנה רשב"ג הלכה כמותו אפילו בברייתא כר"ת ב"מ (ס"ט) תוס' ד"ה אלא ומוכח בנדה (נ"ז.) דנאמנין על ציון אף דרבנן וכתיב רמז וראה עצם אדם הרי דכל מידי דאחזיקו בה ואפילו דרבנן נאמנין עליו והיכי דלא ציינו ג"כ שומעין להם ערש"י:

ומעתה למדנו מלישנא דרשב"ג הרבה מדקדקים יותר שהם הכותים מחמירין במצוה שהחזיקו עד למאוד כמו בפסחים (צ"א:) שמא ידקדקו ויביאוהו לידי פסול רש"י יחמירו עליו לדקדק ויפסלוהו על חנם ולכן גם כאן במצוה שהחזיקו מחמירין ומחמירין ובטבילת מעין או מקוה בודאי מחמירין יותר מישראל ואפי' נימא למדת מ' סאה לא ס"ל כאן דקרא לא משמע להו כן, ומ"ש ר"ש ז"ל דמשמע דשאובין דאורייתא מ"מ כותאי יוכל להיות דאפסלו שאובין דרבנן כיון דאחזיקו כדמוכח מנדה (נ"ז.) מחזיקין בה כמו שהי' מה"ת:

ומדי שוטטו עיני במה שהביא מפסחים (ל"ד:) מי החג שנטמאו השיקן ואחר כך הקדישן טהורים רש"י מי החג בשבת שבתוך החג של ניסוך המים הי' ממלאין אותן כסוכה (מ"ח:) וכשנטמאו וכו' וטורח היא למלאות מבור הגדול בגלגל והלך והשיקם באמת המים שבעזרה וכו' וצ"ע מעירובין (ק"ד.) וממלאין וכו' ומבור הגדול בגלגל בשבת רש"י הי' בלשכת העזרה ע"כ ומאי טירחא היא זו והשקה היא כעין זריעה ואף דשרי

כביצה (י"ז:) ושוין שמשיקין את המים אפילו הכי בעינן שימלאו בכלי אבן וגם מי המקוה מתערב במים שנטמאו אבל למלאות בגלגל נקל יותר:
ועוד צ"ע מסוכה (מ"ח:) נשפכה או נתגלתה הי' ממלא מן הכיור ומדוע לא יעשו גם במי חג שנטמאו כן וימלא מן הכיור, ונראה דמוכח מרש"י והלך והשיקם היינו דיעבד אם עשה כן מהני אבל לכתחילה אם בא לישאל מורינן לי' למלאות מבור הגדול בגלגל או מן הכיור וכן צ"ע שם סוכה (נ'.) נשפכה או נתגלתה ואמאי ליעביר במסננת וכו' ארם של נחש דומה לספוג צף ועומד במקומו וצ"ע הא בירור גמור בשבת ואף דמקדש הי' לאסור דמה"ת ע' תוס' פסחים (ס"ה.) דכמה שבותין משכחן במקדש ובפרט באיסור בירור ויכול למלאות מן הכיור ועוד נשפכה או נתגלתה הי' ממלא רש"י שמא שתה מהם נחש והארס משלים השיעור ע"כ וצ"ע תפ"ל דאסור מטעם משקה ישראל מן המותר לישראל פסחים (מ"ח.) ועוד צ"ע מיומא (כ"א.) ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים מעולם וכ"ש במקדש שהי' השכינה שורה בודאי לא הי' נחשים ואמאי ניחוש וי"ל דודאי לא סמכינן אניסא ע' תוס' יומא (כ"א.) ד"ה ונבלעין פי' דקרא לא אניסא סמך וע' תויו"ט ריש דמאי מזה מ"מ כיון דבאמת לא שכיח נחשים שם שישתה במקדש מש"ה פריך וניעבר במסננת ולא שייך ברירה כיון דהכל יצא ולא נשאר למעלה מאומה דאין שם נחש ע' רש"י ביצה (כט:) ד"ה תני, כ"ז ראיתי לפלפל בדבריו ומה שצ"ע עוד לא עת עתה:
והנני ידידו ש"ב הדו"ש בלונ"ח:

סימן קעד

ב"ה ד' אחרי א' י"ד ניסן ער"פ תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד האברך המופלג בתו"י החריף ושנון מו"ה מנחם סג"ל נ"י מאנדעל מק"ק באכניא יע"א:
ביום זה אנה לידי מכתבו עם שאלתו ושמתי עיני עליו ואם אמנם כי לא ידעתיו מתמול שלשום אמרתי להשיבהו אם ירשני הזמן, באיש א' אשר עלה על פניו כתמי אדומים אם מותר להעבירן ע"י סמים כי כן יעשו הנשים לפזר פודער וחושש גם בזה אם יש בו משום לי"ג וכת"ה מצ"צ דאם איש מגלח זקנו ע"י סם יש בה משום דלי"ג שמלת אשה וכ"ת דחה דבריו מן מס' מכות במשנה כי על הזקן שתים מכאן ושתים מכאן ואחת מלמטה ע"כ ולדברי הצ"צ הי"ל לחשוב עוד אחת משום לי"ג שמלת אשה ע"כ ואולם אי משום הא לא איריא דאפילו נימא דיש בגילוח הזקן משום לא ילבש גבר מ"מ היא רק מדרבנן ומש"ה לא חשיב לי' דמשנה מיירי מדאורייתא ע' נזיר (נ"ט.) דחדא ברייתא הכי ס"ל ונחזי אנן בסנהדרין (כ"א.) והא דרש רבא ויצא לך וכו' שאין להם לבנות ישראל לא

שער ביה"ש ולא בית הערוה ומשני שאני תמר דבת יפ"ת היאי וכן כ' תוס' גיטין (ו':) נימא מצא בה ותי' כן ע"ש ורש"י הכא פירש שלא הי' לבנות ישראל שער ביה"ש קודם שחטאו וגבהו בנות ציון ע"כ:

ויש להבין דברי קדשו ומאי קשיא לי' ונראה דאמרינן במקואות פ"ט מ"ב קלקי הלב והזקן ובית הסתרים באשה היינו שערות נאחז ונסתבך שם באותו מקום ובמו"ק (ט':) ומעברת שרק על פני' של מטה ערש"י סכין וכו' כדי להעביר שער של מטה ע"כ הרי דיש שערות לאשה בבית השחי ובאותו מקים לכן פירש"י דקודם שחטאו וגבהו בנות ציוו לא הי' להם שערות שם ודברי רש"י סובבים על שבת וד' פתהן יערה ח"א שנעשה פתחיהן כיער רש"י נתמלאו שער ונמאסות לתשמיש וזה הי' אחר החטא כי גבהו בנות ציון, ומ"מ צ"ע כי מוכח בכ"מ בש"ס כי תמיד הי' טבעה לגדל שערות שם וזה היא סימני נערות ע' נדה (נ"ב:) אחת בגבה רש"י תחת אותה מקום ע' מהרש"ל ומהרש"א שם בסנהדרין ובשבת (צ"ד:) ומודים חכמים לר"ח במלקט לבנות מתוך שחורות שאפילו אחת חייב ודבר זה אף בחול אסור משום לי"ג וכו' ורש"י ודרך הנשים להקפיד על כך ולהתנאות ע"כ ומנ"ל לרש"י הא ונראה דאמרי לק' (קמ"ט.) מפני מה אמרו מראה של מתכות אסורה מפני שאדם עשוי להשיר בהם נימין המדולדלים ע"כ והובא בתוס' ע"ז (כ"ט.) וכתבו דהא דאדם עשוי להשיר נימין מיירי באשה דבשבת אסור ובחול מותר ע"כ הרי ממנו מוכח דאשה מקפדת על זה יזה שפירש"י ודרך הנשים להקפיד על כך ומש"ה אסור לאיש משים לי"ג וכו':

וברמב"ם פי"ד מהל' עכו"ם הל"י המלקט שערות לבנות וכו' מלקט שערה אחת לוקה וכן אם צובע שערו שחור וכו' וכ' הכ"מ ולמד רבינו לצובע בהוא הדין ואפשר בשום דוכתי' איתא ע"כ וכ"ז הטעם שדרך נשים לעשות כן ובצובע לא הראה מקומו ול"נ דאמרינן במו"ק (ט':) כוחלת ופוקסת ורש"י הכא מחלקת שערה ובמק"א פירש"י קליעת שער עתו"ס ובכתובות (ד':) תוד"ה פוקסת כ' דפוקסת ופירכוס חדא היא וכו' כי קתני אכיחול ואפירכוס ובמס' ב"מ (ס':) פירכוס דאדם מאי היא כי הא דהאי עבדי' סבא אזיל צבעי' לרישיא ולדיקני ע"כ הרי פירכוס היינו צובע לרישיא מעתה נדעה פוקסת באשה ג"כ צבעי' לרישיא וזה שבירושלמי קרא לו צובע ומזה יצא לרמב"ם וכן אם צבע שערו שחור דעושה עדי נשים ואסור ולוקה:

והנה בנזיר (נ"ח:) אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער מיתבי' המעביר ביה"ש וביה"ע הרי"ז לוקה ומשני הא בתער הא במספרים ופריך והא רב נמי בתער קאמר ומשני כעין תער ע"כ ולכאורה קשה הא מסורה בידינו דאמורא צריך לפרש דבריו עתו"ס ביצה

(כ"ה.) ורב בתער קאמר ועתה מפורשו כעין תער אך לא קשי' דאמרינן בעלמא רב תנא ופליג ע' גיטין (ל"ח:) רב תנא ופליג וא"כ א"צ לפרש דבריו ואח"כ מייתי ש"ס דברי ר"י המעביר בית השחי וכו' לוקה ומקשה הא אינו אלא מדברי סופרים ומשני לוקה מדרבנן ע"כ זה לא הוי כפירש דברי ר' יוחנן והוא רק אמורא כתוס' כתובות (ח'.) דמצינו בש"ס בכ"ד דברי אמוראין דיאמרו לוקה והוא רק מדרבנן אבל אכ"ד שם דאמר ר"י לוקה המעביר ביה"ש בית הערוה משום לא ילבש וכו' לא רצו לתרץ מדרבנן כיון דקרא נקיט הי"ל מדרבנן כאמורא ומדלא פירש ש"מ דקאמר לוקה מדאורייתא עתו"ס שם ומעתה אי אמרת דגם במעביר זקן ס"ל לר' יוחנן לוקה מדוע לא אמר המעביר זקן לוקה ואנא ידענא דכ"ש ביה"ש וביה"ע והיינו ליתני קילתא דאינה נוהגת בנשים אפילו הכי אסור משום לי"ג וכ"ש חמירתא ביה"ש וביה"ע דנוהגת בנשים ומעבירין אותן וכה"ג מדייק ש"ס ב"מ (ל"א.) ורש"י ביצה (י"ט.) ור"ן נדרים (ס"ג:) ונזיר (כ':) ושם ברש"י אלא ודאי במעביר זקן ליתא משום לי"ג וטעמא רבה אית בי' כיון דאינה נוהגת בנשים כלל אינה דומה ללא ילבש גבר כי הנשים לא יגלחו זקנם דאין להם ומה שפסק הרמב"ם דאסר ללקוט שיער לבנות מתוך שחורות אפילו מזקנו לא אדע ליישב והמחבר ביו"ד ס"ם קפ"ב לא הזכיר זקנו וכן בגמרא ע"ש:

ובענין שאלתינו דמפזר משום רפואה בודאי שרי ע"ש בתוס' נזיר כשאין מתכוין לנוי אלא לינצל שרי וכן הוא בתוס' ע"ז (כ"ט.) וביו"ד סי' קנ"ו ברמ"א ובשבת (נ':) גלדי מכה אפילו לייפות שרי לר"א ואמימר ע"ש מתניא רוחץ אדם פניו ידיו ורגליו בכל יום משום קונו שנאמר כל פעל וכו' ורש"י דכ' כי בצלם אלקים עשה את האדם וכו' וצלם משמע פניו ידיו ורגליו עתו"ס ע"ז (מ"ג:) ד"ה שאני שהי' צלם וכו' בידים ורגלים ע"ש ועוד כ' רש"י הרואה בריות טובות וכו' אומר ברוך שככה לו בעולמו והיא מברכות (נ"ח:) ושם ד"ה כל פעל פירש"י הכל ברא לכבודו ע' יומא (ל"ח.) ומה שאנו למדין מזה הברייתא רוחץ אדם וכו' היינו במתכוין לייפות עצמו כיון דיש בו גם מצות ד' שרי להתנאות אף שיש בו חשש משום לי"ג ש"מ וזה הוא כאותו שאמרו ברכות (ס"ג.) בכל דרכיך דעהו אמר רבא אפילו לדבר עבירה ורש"י דעהו תן לב אם צורך מצוה היא וכו' עבור עלי' והבן: ואסיים ודו"ש:

סימן קעה

לשלומי אמוני ישראל כבוד הנכבדים האלופים אשר גובה להם ראשי ומנהיגי הי"ו מקהל עדת ישוון דעיר וק"ק בוברקא יע"א:

יקרת מכתבם הגיעני ביום אתמול ש"ק והנני עט ממהר להשיבם דבר חוק ומשפט כתוב הדר עפ"י דתוה"ק, ע"ד השאלה כי זה כמה שנים הניח נדיב אחד מעזבונו קרקע לבנות עליו מקום קדוש, ועוד נדיב א' נתן על הבנין אלף כסף ועוד הרבה אנשים ויראי ד' נתנו סכומים הגונים ע"ז ונבנתה הבית תפלה עם הגג ובימים ההם פרצה המלחמה בקרב הארץ ולא נגמר הבנין עד עתה ועתה התעוררו לגמור הבנין והחרדים רצונם תחת אשר תשבו כי יהי' בית תפלה עתה כי נתמעט מאנשים להתפלל שמה יהי' הבית הזה לבית ת"ת, והצד השני רוצים לעשות מזה הבנין העברעעשע שילע, ועל זאת המה ידרשוני להגיד משפט צדק עפ"י ד"ת מי זכה בה ומה יעשה בה תלמוד תורה או שולע כזו:

והנה אמרי' במגילה (כ"ו:) אמר רב פפי משמי' דרבא מבי כנישתא לבי רבנן שרי ולהיפך אסור ור"פ משמי' דרבא אמר מבי רבנן לבי כנישתא שרי ומתני איפכא ופליגי בפלוגתא ריב"ל ור' יוחנן ובאו"ת פסקי' כרב פפי וכריב"ל, ואולם נתתי אל לבי להבין במה סברא פליגי לזה ביהמ"ד גדול ולזה בית תפלה גדול, ונראה דאמרי' מגילה (ט"ז:) גדול ת"ת יותר מהצלת נפשות וכו' וגדול ת"ת יותר מבנין ביהמ"ק שכל זמן שברוך ב"נ קיים לא הניחו עזרא ועלה, ובשבת (ל'.) טוב לי יום אחד שאתה עוסק בתורה מאלף עולות שעתיד בנך שלמה להקריב לפני ע"ג המזבח ובמנחות (ק"י.) כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא חטאת וכו' וברכות כ"ו:) ריב"ל תפלות כנגד תמידין תקנו ע"ש וממה שהבאנו מוכח דמעלת התורה גדול מקרבנות וממילא גם מהתפלות דהם נגד קרבנות, ועוד דהתורה נברא קודם בריאת העולם כפסחים (נ"ד.) ואף דתשובה ג"כ נברא קודם הבריאה מ"מ אמרי' בשבת (פ"ח:) שקדמה תורה תתקע"ד דורות ורש"י אלפים שנה קודם משא"כ תשובה לא קדמה כולו האי ומש"ה ס"ל לריב"ל ולר"פ מבי כנישתא לבי רבנן שרי דתורה גדול אבל לא להיפך, ומאן דס"ל כר' יוחנן ור"פ דמבי רבנן לבי כנישתא שרי היא דמצינו שבת (ל"א.) כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר דמסרו לו מפתתות הפנימיות ולא החיצוניות ושם דחיל חטאין גדול מבר אוריין ושם אין לו להקב"ה בעולמו אלא יראת שמים ובע"ז (כ':) תורה מביאה לידי זהירות וכו' וחסידות גדולה מכולן וריב"ל סביר דענוה גדולה מכולן ובתוס' יבמות (ק"ג:) ד"ה המסוליים כ' ממדרש מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה ענוה עקב לסולייתא וענוה גדולה מכולן ובחגיגה (י"ד.) ונשוא פנים כגון רחב"ד שנושאים פנים לדורו בעבורו למעלה ותוס' שהי' בעל מעשים ביותר וע' מו"ק (כ"ו.) דטב להן לישראל בצלותי' מרתיכין ופרשין ועוד בכ"ד בש"ס ומש"ה ס"ל דתפלה גדול ומבי רבנן שרי למיעבד ב' כנישתא ומ"מ הלכה כריב"ל וכרב

פפי משמי' דרבא כנ"ל, ועד כאן לא פליגי אלא היכא דשתיהן קדושות ואך זה סובר דזה גדול מחבירו וזה סובר להיפך אבל להוריד מקדושה לחול כ"ע מודים דאסור:

וגדולה זו מצינו ראינו ביו"ד סי' רנ"ב במחבר ס"א ואפי' אם קנו העצים ואבנים והקצוס לצורך בנין ביהכנ"ס שאסור למכרם בשביל מצוה אחרת אבל לפ"ש מותר אבל אם בנאוהו כבר לא ימכרו אותו ע"כ, הרי דבכבר עומד הבנין אין למכרו אפי' למצוה רבה והיא פדיון שבויים, ומכ"ש בשאלותיו לעשות מקודש חול ושם ברמ"א האומר סלע זו לצדקה אין פדיון שבויים בכלל והוא ממהרי"ק עש"ך כאן ובחו"מ סי' מ"ב ס"ק י"ח ובטו"ז לק' ביו"ד סי' רנ"ו וס"ל דפ"ש ג"כ בכלל צדקה והאומר סלע זו לצ' פ"ש בכלל ומ"מ פ"ש לא תשוב שכיח ע"ש, ול"נ להביא מתענית (כ"ב.) במאי חשדתינן אמינא פדיון שבויים איקלע להו לרבנן ואיכסיפו למימר לי אמרי לי' השתא נישקלי' מר אמר להו מהאי שעתא אסתינהו דעתי' לצדקה ע"כ, הרי דאמר להו אבא אומנא דנתן הני ביסתרקי לצדקה ופדיון שבויים בכלל צדקה, וע' שקלים ספ"ב מותר עניים לעניים מותר שבויים לשבויים, זולת מש"כ טו"ז דפ"ש לא שכיח נראה ממקומות הרבה בש"ם דהי' שכיח הרבה כמו בגיטין (מ"ה.) אין פודין את השבויין יתר מכדי דמיהן מפני תיקון העולם ומדעשו תקנה ש"מ דהי' שכיח וע' כתובות (נ"א.) לא כתב לה אם תישתבאי אפרקינך וכו' חייב מפני שהיא תנאי ב"ד וכו' ואמרי' שם (מ"ז:) ופירקונה תחת פירות וכתובות כדי הנהו שבוייתא וכו', מכ"ז מוכח דהי' שכיח ובפרט בימי מהרי"ק הי' שכיח ביותר ובימי טו"ז דהי' שינת ת"ח ג"כ הי' שכיח:

ובנידון דידן נראה לי לפי"מ דאיתא ביו"ד סי' רנ"ט ס"ב צדקות שהתנדבו לצורך ביהכנ"ס וכו' יכולים בני העיר לשנותה לצורך ביהמ"ד או ת"ת אבל לא מת"ת לצורך ביהכנ"ס ע"כ ומיירי רק בגביות מעות ואפ"ה אסור לשנותה מקדושה חמורה לקדושה קלה וק"ו היכא שכבר נבנתה על תלה ורק צריכין עוד לסיידו ולכיידו בודאי אסור לשנותה, ולשנותה ללימודי חול ובתתלה העמדה לבית התפלה ועתה להעברעשע שוהלע וידוע משבת (מ':) אמר אביי דברים של חול מותר לאומרן בלשון קודש ומיירי במרחץ ואפ"ה יוכל לדבר שמה דברים של חול בלה"ק ע' או"ח סי' פ"ה, דרק אם לומד דבר שבקדושה עם לה"ק אזי הוא קדוש הלימוד והלשון אבל בלאה"כ לא וע' או"ח סי' ש"ז ספר עמנואל וכה"ג אף בלה"ק המה כתובים אסור מכל זה מוכח דאסור לשנותו לבית ולימוד עברית בעבריית ורק לבית תלמוד תורה שרי ושפיר דמי:

דברי הדו"ש בלונ"ח המברכם בכט"ס:

סימן קעו

ב"ה ב' בחקותי ל"ב למב"י תרצב"ל סטניסלאב.
כבוד אהובי ידידי הרב הגדול בתורה חריף ומופלג ובקי מושלם במעלות כש"ת מו"ה אלימלך שמעון נ"י רימארט אבד"ק חיראב יע"א:
מאז הגיעני יקרת מכתבו תוכו רצוף דברי פילפולים אשר הרו והגו מלבו ולא מצאתי און לשום עיני עליהם והן היום פקחתי עיני ושמתי עיוני בהם והנני להודיעהו את אשר רחש לבי בזה:
א) מביא דברי התוס' ב"ב (קנ"ו.) ד"ה וכי וכו' ושם בגמרא איתא אר"נ א"ש בודקין לקידושין ולגירושין וכו', והנה בקידושין (ס"ד.) כ' תוס' אי נמי אם הם גדולים בקימה יש לסמוך על הסימנים והקומה ואפי' אין לו רק ב' שערות אבל רק ב' שערות ולא הגדול בקומה ולכך אינו נאמן למכות ולעונשין ע"כ נשמע בהגדול בקומה ושנים וסימנים מהני אף למכות ולעונשין א"כ מצינו לקידושין כגון דקדיש בביאה דרב מנגיד עלי' כקידושין (י"ב:) ומש"ה בדקינן לי' אם יש ב' שערות למילקי לי' מכות מרדות אי נמי דזה הי' כהן וקידש ובעל אשה גרושה דלוקה שתים כקידושין (ע"ח.) ע"ש רבא אמר בעיל לוקה ורש"י, ואולם רשב"ם ותוס' הכא נקטי דבדיקה לקידושין נפ"מ בקדיש אחר או אצלה כגון שפשטה ידה וקיבלה קידושין מאחר וי"ל דניחא להו למינקט בדיקה בקידושין בלא עבירה עדיין בקדיש אחר ולא בעשה עבירה ע"י הקידושין וכמו דאמרי' ביבמות (יו"ד.) דאי עבר ונסיב דאי לא קתני וע' ביצה (י"ז:) תני תקנתא דהיתרא תקנתא לאיסורא לא קתני וכן יבמות (קי"א.) דאית לה תקנתא דהיתרא לא תני תקנתא דאיסורא ונזיר (י"ז.) בתקנתי' קמיירי בקילקולי' לא קמיירי ע"ש:
אבל הא קשיא לי דפריך הש"ס שם דכיון דבדקינן לי' לקידושין לגירושין ל"ל ומשני לא נצרכה אלא לייבום וכו' ואינו נותן גט עד שיגדיל ע"כ וצ"ע הא משכ"ל בכה"ג דידוע דהאב מקדש את בתו כשהיא קטנה ע' נדה (מ"ד:) בת ג"ש וי"א מתקדשת בביאה ורש"י אם מסרה אבי' וחייבים עלי' משום אשת איש וכאה"ע סי' ל"ז ס"א ואיתא בגיטין (ס"ד.) קטנה שאמרה התקבל לי גיטי אינו גט לפיכך אם רצה הבעל לחזור יחזור וכו' עושה שליח ע"ש ואה"ע סי' קמ"א ס"ג קטנה אינה יכולה לעשות שליח לקבלה, וממתה אם נשאת ומת אבי' ועשתה שליח לקבלה צריכה בדיקה אם הביאה ב' שערות אין הבעל יכול לחזור ואם לא יכול לחזור, וי"ל דהא מיירי בין באיש בין באשה כמו שכ' תוד"ה לחליצה ורוצה למצוא נפ"מ גם באיש להכי משני לא נצרכה אלא לייבום:

ובדברי התוס' הנ"ל ד"ה וכי י"ל כי בתחילה המה מוקשים דכ' וא"ת וכי חובה היא לבדוק לקידושין ולעיל בתוס' ד"ה בודקין ניחא להו הבדיקה לקידושין וכן ברשב"ם וכאן קשיא להו וכן הק' ועוד וכו'. ול"נ דתוס' לא מקשי על הש"ס והניחו בקושיא אך מפרשים דברי הגמרא מה שיש לפלפל עד שהוכרחו לתרץ ביבם ר"ל דמקשי הש"ס אי מיירי באדם אחד או אשה אחת שעל קידושין הראשונים באו גם קידושי ב' והוצרכו לבדקן אם הי' להם ב' שערות בקידושי א' ועתה באה זה הזג בעצמם לגרשם למה לנו הבדיקה הא כבר בדקנו אותם בשעת קידושין אלא ע"כ לא מיירי שהי' בדיקה בקידושין כיון שלא הי' שום נפ"מ בקידושין שלא פשטה ידה לקידושי ב' ולכן אתה אומר שצריך בדיקה לגירושין אם הוא גדול אבל גם זה אינו בכה"ג שלא בדקו בקידושין גם לגירושין לא בעי בדיקה ממ"נ כדמסיק תוס' ומה דמסקו ואם הי' ספיקא וכו' דאורייתא לחומרא הוא כשפת יתר דהממ"נ היינו ספיקא הוא וכבר רמזו זה לעיל ד"ה בודקין וכת"ה מפרש שבאו לשלול התי' של רבינו יונה והמה כבר כ' שהוא ספיקא דאורייתא, והבן:

ב) ומה שהעיר כ"ת בתוס' קידושין (נ"ח.) ד"ה ושני כתבו על קושייתם דעכו"ם אסובה"נ ושביעית מותר ותי' נכתוב שביעית ותיתי עכו"ם מיני' ע"כ והעיר כ"ת מירושלמי שם פ"ב הל"ח לגירסא שמקדשין בגזילה ר"ל דמעות שנתן בעד הערלה לא נתפסו באיסור ערלה דאין שוה כלום ע"ש וא"כ טכו"ם לא תיתי משביעית דזה מותר ויש קנין דהמעות נכנסין תחתיו משא"כ עכו"ם דאיה"נ אין כלל קנין דמתפיס המעות בעכו"ם ומש"ה לא יוכל ללמוד משביעית לעכו"ם ולא הוי שני כתיבין עכ"ק:

ונראה דהוי כמו גברא אגברא קרמית וש"ס דילן לא ס"ל כירושלמי כלל וראי' דקרבן העדה מפרש הירושלמי בשאין דמיהן היינו הא דתנן מכרן וקידש בדמיהן היינו דהחליף הדמים והו"ל חליפי חליפין ובש"ס דילן בע"ז (ס"ב.) בגמרא רש"י ותוס' מפורש דמיירי בדמים הראשונים וכן הריוק שמקדשין בגזל לא סבירא לן ע' אה"ע סי' כ"ח דאין מקדשין בגזל ומקורו מש"ס בבלי ע"ש גם לא ידענו מה אנס להירושלמי לפרש מכרן וקידוש בדמיהן דמכר לישראל והטעהו דאין שוה כלום והמעות גזל בידו הא נוכל לפרש דמכרו לעכו"ם ולו היתר ערלה כע"ז (כ"ב.) עכו"ם אכיל שני בערלה אי נמי דמכרו לישראל בידיעה ובמקום סכנת נפשות שרי כפסחים (כ"ה.) בכל מתרפאין חוץ וכו' וביו"ד סי' קנ"ה א"נ אפילו מכרו לישראל אוכל נבילות ורוצה לאכול איה"נ ומיירי שיש אחרים ג"כ שרוצים למכור לו כע"ז (ו':) שם ברש"י ותוס' ויו"ד סי' קנ"א ברמ"א וש"ך ובאחרונים ולדידן כל איסור שמכר איה"נ ולקח דמים בעדו הוא רק שנהנה מאיה"נ אבל גזל אין כאן ולכן אין להקשות מירושלמי אש"ס דילן ועל מפורשי ראשונים כתוס' ושם:

ג) בר"ה (ל"ד:) רש"י ד"ה לדידי לא סבירא וכו' מביא מברכות (כ"ד:) דר' יוחנן ס"ל הי' קורא ק"ש והגיע אל מבואות הטינופות מניח ידו על פיו וקורא ע"כ ותמה עליו טו"א דמשמע מרש"י דוקא התחיל מקודם מותר לגמור אבל להתחיל לקרוא במבואות מטונפות לא ובברכות (כ"ד:) משמע מדר"י אף להתחיל שרי דאמר הי' מהלך במבואות מטונפות מניח ידו על פיו וקורא עכ"ק, ומתרץ כ"ת דדברי רש"י המה מדוקדקים עד למאד דשם בברכות מפרק הש"ס דהא דר' יוחנן שרי לקרות דוקא במהלך ור' יוחנן בברכות (יו"ד:) מצריך עמידה בק"ש כל הפרשה הראשונה ואם במבואות מטונפות צ"ל שכבר קרא פ' א' דהי' צריך לעמוד ולכן פירש"י הי' קורא ק"ש קודם שנכנס למבואות האלה ע"כ, ול"נ לדברי כ"ת משום דצריך לעמוד פ' א' על כרחך כבר התחיל ק"ש קודם שנכנס למבוי מטונף א"כ אפי' למ"ד רק שמע ישראל בעמידה או עד על לבבך בעמידה לדברי כולם צ"ל דעל כרחך התחיל לקרות קודם ולאו דוקא לר"י:

והנה כבודו תירץ לדברי רש"י כי דייק בלשונו אבל מה נעשה לדברי הגמרא ברכות (כ"ד:) מפורש יצא בדברי ר' יוחנן הי' מהלך במבואות מטונפות מניח ידו על פיו וקורא ק"ש וזה כמו שדייק טו"א ושם ת"כ דר"ח הי' מהלך וכו' לא יקרא ק"ש ולא עוד שאם הי' קורא ובא פוסק ע"כ מכל זה מוכח דר"ה ור"י ס"ל דמותר להתחיל ולקרות ק"ש במבואות מטונפות וקשיא לן מדברי כולן לעיל (י"ג:) דצריך לעמוד עכ"פ בפסוק א' וכאן מוקי לה דוקא מהלך קורא ק"ש, ונראה מדברי מח' או"ח סי' ס"ג נ' וצריך לעמוד בפסוק ראשון ע"כ היינו לכתחילה וכבר הוכחנו במישור מכמה מקומות בש"ס ובפוסקים דצריך לכתחילה משמע ולדוגמא עמ"ג סי' ל"ב סקמ"ז ברכות (ט"ו:) צריך והאי לישנא לכתחילה משמע מגילה (ט"ז:) תוד"ה צריך לכתחילה וכ"ד, וראי' לזה בתוס' ברכות (י"ג:) ד"ה על בירושלמי צריך לקבל עליו עול מלכות שמים מעומד לאו דהי' יושב וכו' מ"מ מצוה מן המובחר לעמוד כשהוא מהלך וכו' ע"ש הרי דעמידה מצוה מן המובחר אבל לעולם מהלך ג"כ יצא ע' ב"ק (ע"ח:) אנא מצוה מן המובחר בעינן למיעבד וכו' פטר נפשי' בכבש ועטו"ז או"ח סי' תנ"א סק"ה בשם מהרי"ל מצוה מן המובחר ליקח חדשים וסי' תקפ"ו בשם הטור מצוה מן המובחר הוא גבוה מלכתחילה וכן משמע מרמ"א באו"ח סי' תרע"ג ס"א מיהו שמן זית מצוה מן המובחר, היוצא לנו עמידה בק"ש בפסוק א' או כל הפרשה רק מצוה מן המובחר ולכן במבוי מטונף קורא כשהוא מהלך ויוצא וצדקו דברי טו"א, עי"ל לפי"מ שכ' הב"ח הובא טו"ז ומג"א בסי' ס"ג ברכוב או יושב בעגלה הוי עומד לענין ק"ש ויוכל לכוין ונוכל לומר הי' מהלך במבואות מטונפות מיירי ברכוב או יושב בעגלה:

ועוד יש לומר דמצינו בשבת (ה'.) (לפי מה שכתב הב"ח) בעומד לפוש הוי עמידה אבל עמד לכתף לא הוי עמידה ערש"י והחילוק ידוע לכן בהלך במבו מטונף ועמד לש"ש בפרשה ראשונה לקרות ק"ש הוי כמו עמד לכתף גבי שבת דלא נקראת עמידה רק הילוך ושפיר דמי:

ד) ועל דבר שהעיר על קו' תוס' ב"ק (י"ד:) ד"ה מיתמי הק' לרב ושמואל דס"ל ב"ב (קע"ה:) דשל"ד ומלוה ע"פ לא גבו מיורשים אפי' נכסים שיש להם אחריות אין נזקקין וכ' כ"ת דהשטה מקובצת בשם הרא"ש תי' דרב ושמואל ס"ל מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא ע"כ וע"ז העיר כבודו מקידושין (י"ג:) ס"ל לרב ושמואל דמלוה הכתב"ת לאו כמלוה הכתב"ש דמיא ע"כ, הנה כבודו לא העתיק כראוי דבקידושין (י"ג:) לא נזכר רב אלא שמואל לחודי' וש"ך חו"מ סי' ל"ט ס"ב מדייק מב"ב דרב ושמואל אמרו סתם מלוה ע"פ אין גובין מן היורשים דס"ל אפי' מלוה הכתובה בתורה שלד"א:

ובזה מתרץ מלא הרועים דברי התוס' ב"ק הנ"ל אמאי לא תי' הא הוי מלוה הכתב"ת אולם לדברי הש"ך אתי שפיר לרב ושמואל גם בזה שעבודא לאד"א, והנה הש"ך בהוכחה דייק מקידושין דשמואל ס"ל הכי לכן גם רב בב"ב דשם אמרו תנוויהו ס"ל הכי דגם מלוה הכתב"ת לאו כמב"ש דמי ולכן אמר השטמ"ק בשם הרא"ש דהי"ל דרב ושמואל ב"ב ס"ל לחלק ומלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמי דידוע דכילה נזיקין כחדא מסכתא דמי כב"ק (ק"ב.) וטוב לתרץ הלכה זו עם המימרא דרב ושמואל בשלהי מסכתא ואח"כ לדייק מקידושין ולתרץ כמו שתירצו והבן:

ה) ומה שהעיר על דברי הר"ן סוף פרק נערה שנתפתתה דכ' בעל נותן מתנה לאשתו קנתה וכי נפקא לא מפקינן מינה וראי' לדבר דהא איכא מ"ד בחזה"ב דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה והבעל אוכל פירות, ותמה כ"ת דשם ליכא מ"ד דס"ל הכי ורק פליגי במוכר לה שדה אבל במתנה דברי הכל מידים ע"כ ובאמת בנדרים (פ"ח) כ' הר"ן דגם ר"מ יודה דבעל שנתן מתנה לאשתו קנתה ואין הבעל אוכל פירות, ונ"ל דהר"ן בפ' נערשנ"ת מיירי בנתן לה מתנה מן האירוסין ונשאה דבזה המתנה אוכל הבעל הפירות כאה"ע סי' פ"ה ושם קי"ח ע"ש, אבל למה ציין בחזה"ב לכן י"ל דר"ן רמז למאי דאמרי' שם במתנה ביקש ליתנו לה וכ' רשב"ם דאין הבעל אוכל פירות וכו' ובתוס' בשם ר"ת כ' בכה"ג הבעל אוכל פירות וסיימו ולענין שדה הוי מתנה וקנתה ולענין פירות הוי מכר ולא קנתה, וכה"ג מצינו לשון הר"ן בנדרים (כ"ו:) בד"ה לרבא וכו' מיהו איכא מ"ד וכו' והבן:

ו) ומה שרוצה לפשוט ספיקא של הפרמ"ג בסי' ק"ט בנתערב חתיכה דאיסור של ראובן בב' דהיתר של שמעון כבר כתבנו מזה במק"א ואין עת עתה להאריך בזה אך מה שהביא

מב"ק (מ"ז.) נפחא רב פפא אמר לבעל הפרה ור"א בר"א אמר חולקין וכן הלכה, נראה טעמא לזה דבתמורה (ל':) וולד עכו"ם מוקצה ונעבד אסור דניחא לי' בניפחי' וכן בפרש עגלי' עכו"ם אינה מקודשת דניחא לי' בניפחי' ע"כ הרי לנפוח הפרה שניהם הועילו היינו הפרש של בהמה והולד שבתוכה ומש"ה נפחא הלכה דחולקין, והבן:
ובזה אסיים ודו"ש:

סימן קעז

ב"ה יום ה' לך ו' מרחשון תרפ"ז לפ"ק סטניסלאב. כבוד הבחור החריף המופלג ושנון זית רענן כמר חיים דוב נ"י מאדלינגער בעיר וק"ק לבוב יע"א:
מכתבו הגיעני. וע"ד השאלה כי זה כמה שנים שאלו חבורה ס"ת פסולה להקפות שמח"ת ולא תבעו אותם להחזירה ועתה החבורה רוצה לתקן הס"ת למען יהי' רשאי לקרות בה אי אריך למיעבד הכי או לא אריך, והנה בסנהדרין (ו':) הרי שגזל סאה חיטים טחנה ואפאה וכו' אין זה מברך אלא מנאץ ע"כ ומייתי לה המג"א סי' קצ"ו ופסק דמברכין עלי' ברה"מ כיון שהוא דאורייתא:
והנה ברה"ת פלוגתא אי דאורייתא אי דרבנן ע' או"ח סי' מ"ז באה"ט וע' מג"א סי' קל"ט דברכות לפני' דאורייתא הוא וע' טו"ז או"ח סי' תפ"ט סק"ט כיון דספירה דאורייתא גם הברכות כן וברש"י שביעות (י"ג.) מוכח דס"ל דברכות יוה"כ דאורייתא ותוס' חולקים.
והנה בש"ך חו"מ סי' שפ"ב סק"ו הביא קו' תוס' אמאי לא משלם נ' בעבור ברכה בפה"ג וכו' וכ' ש"ך דדוחק לומר דקרי לכוס של ברכה בעבור ברה"מ לא בעבור בפה"ג ע' פסחים (קי"ט:) לאחר שאכלו ושתו וכו' נותנין לו כוס של ברכה וכן ברכות (נ"ה.) כוס של ברכה ואינו מברך וכו' משמע דקרי כוס של ברכה בעבור ברכת המזון וע' מג"א סי' ר"א סעיף ג' ד' סק"ט וברש"י דקאי על כוס ברכת זימון וע' ברכות (נ"א.) בכוס של ברכה רש"י ברכות ברכת המזון:
ובעיקר הקו' הא איכא ברפה"ג יש לומר דאינו מן המנין דאם אינו רוצה לטעום רשאי עיין או"ח סי' ק"צ ד' ויתן הכוס לאחר ויברך ברפה"ג, וע"ש בש"ך שמחלק בין מצוה דאורייתא לדרבנן ע"ש בשם רש"ל וי"ל הטעם כמו דאמרי' ב"מ (ס"א:) דריבית קצוצה יוצאת בדיינין אבל ריבית אינה יוצאת בדיינין משום שזה דאורייתא ב"ד מוציאין וזה דרבנן אין מוציאין וכן בגיטין (נ"ט:) גזל דבריהם אינה יוצאת בדיינין גם כאן נימא במצוה דאורייתא חייב עפ"י ב"ד מוציאין ממנו אבל לא בדרבנן וע"ש או"ח סי' קצ"א דפועלים אין אומרים ברכת הטו"מ וכיון דקילא כולי האי לכן כ' שם בשם מהרש"ל דאין משלם

בעדו יו"ד זהובים ויתורץ קו' קצה"ח על רש"ל ע"ש ומה שרצינו בזה הוא דאם ברכת התורה דאורייתא היכא דגזל ס"ת ותקנה יהי' מחויב לברך עלי' כיון שהוא מן התורה לפי דברי מג"א סימן קצ"ו:

אולם בנידן דידן נ"ל אפילו בגזל ס"ת פסולה כמו שהיא וכבר הקצוה לעמוד מרחוק בחדר אחרת ואין משתמשין בה כלל רק להקפות כנהוג כמו שראיתי בכאן בודאי ס"ת כזו אינו שוה כלום כמו שמצינו בגיטין (נ"ד:) שכל ס"ת שאין אזכרות כתובין לשמן אינו שוה כלום ורואה אני הדברים ק"ו מהתם להכא דשם שוה לתומש עטו"ז יו"ד סי' רפ"א וצריך לדעת בימים הקדמונים היו לומדים בס"ת עס"י ר"ע, ועתה לא כן ואינו שוה כלום ואם תקנו בודאי פנים חדשות באו לכאן וכאלו כתבו רשאי לקרות בה ולברך עלי':

ואולם באמת בשאלתנו אין כאן גזל כלל ובתורת שאלה בא לידי החבורה וכתבו התוס' בחולין (נ"א.) ד"ה המוציא וכו' ועוד גבי חלוק לעולם הוא ברשות בעלת החלוק הראשונה וכל שלא בא בתורת מכר אלא בתורת שאולה וכו' היינו דעומד ברשות המשאיל לא ברשות השואל אף שהוא ברשותו וכן מוכח מתוס' ב"ב (ד'. ס"א:) דיה ארעיתא ועוד לי ראי' מב"ק (מ':) מקום שהולך שם בעליו עלי' רש"י שאין כאן שינוי רשות וכו' ע"ש, ויש לעיין מביצה (ל"ז.) השואל כלי בעיו"ט הרי היא כרגלי השואל ע"ש, וי"ל באיסור תחומין דרבנן הקילו ועי' תוס' ביצה (כ"ה.) ד"ה הכא כתב באיסור תחומין הקילו לכן בנ"ד אין כאן גזילה רק שאולה וניחא לי' לאינש למיעבד מצוה בממוני' ובפרט בכאן הס"ת פסולה לא הי' שוה כלום ובודאי יכולים לקרות בה ולברך עלי', והי' אם בעלים הראשונים יתבעו מהם נדעה כדת מה להשיב:

ב) ואשר ששלח לי עלה לתרופה אשר בחורי חמד יוציאוהו לאור ופיהם יקבנו אור תורה והפציר מאוד לשים עיני עלי' ובאמת כבר גליתי את אזנו כי הנני מתנהו בכבידות להשיב חורפי דבר כי עתותי לא בידי המה אך בהפתחי העלה הבריק לנגד עיני את אשר הקשה אביו הה"ג נ"י בפסחים (ע"ו:) ללוי דאמר ריחא לאו מילתא מהא דמקשה עליו מאין לולין ב' פסחים כ"א דלמא שאני קדשים דטע"כ בקדשים דאורייתא לכך חומר בם כן לענין ריחא משא"כ בשאר איסורין דטע"כ ל"ד לדעת רש"י ז"ל ותי' הגאון ז"ל מהריוילוב דאיסור שלא למנויו הוא רק עשה ובאיסור עשה לא הוי טע"כ מדאורייתא לכן אין כאן בפסחים חומרא דטע"כ:

ולי צ"ע דבאמת לרמב"ם אכילת שלא למנוייו רק עשה אבל להראב"ד היא ל"ת ומרש"י אין הכרע כמאן ס"ל אף דהביאו רש"י זבחים (נ"ו:) דהביא תכוסו על השה ע' כ"מ פ"ט מה' ק"פ מ"מ לענין הלאו אין הכרע (ממתניתין ע"ה:), ועוד אפי' נימא דאין רק עשה

מ"מ קשה לאמר דאין בזה טע"כ דאם נבלע רוטב מפסח זה לפסח אחר וממקומו הוא מוכרע ממתניתין (ע"ה:) נטף מרוטבו על החרס וחזר עליו יטול וכו' רש"י משום צלי מחמת דבר אחר ע"כ ולעיל (מ"א.) תוד"ה א"ב כ' דעשה איכא משום צלי מחמת ד"א וא"א בעשה אין טעכ"ע א"כ מדוע יטול את מקומו, הגע עצמך דאם נצלו הפסח צלי ע"י דבר אחר ונבלע מזה הפסח רוטב בפסח אחר דהיא רק עשה צלי אש וא"כ אין כאן איסור טעכ"ע א"כ גם אם נבלע בפסח הזה רוטב צלי מחמת ד"א לא הוי איסור וע' תוס' חולין (ק"ח:) ד"ה אמאי כ' רוטב הנפלט מן הנבלה וכו' אלא יש לו דין בשר נבילה ע"כ ונ"ל ראי' מדבריהם מנזיר (ס"ד.) נבילה שנימוחה כיון דנימוחה הו"ל משקה א"ד אוכלא הוא ואת"ל אוכלא הוא ע"ש בתוס' והה"ד הכא הרוטב מפסח חשוב ממש כבשר הפסח ובודאי יש כאן טעכ"ע והדק"ל דיש כאן חומרא דטעכ"ע לשיטת רש"י

ול"נ לתרץ דזה אין צולין ב' פסחים כא' דמקשה מיני' על לוי היא תוספתא ומצינו בסנהדרין (פ"ו.) סתם משנה ר"מ וכו' סתם תוספתא ר' נחמי' וכו' וכולהו אליבא דר"ע רש"י ממה שלמדו מר"ע אמרום וכ' מלא הרועים באות ט' טעכ"ע א' סוף הדבר לר"ע מודה רש"י דס"ל טעכ"ע דאורייתא והבן:

אולם הא קשיא מאי דמקשה הש"ס מאי לאו תערובות טעמים וכו' ומשני לא מפני תערובות גופים ערש"י וצ"ע איך ניחוש לזה הא אמרי' שבת (כ"א.) כהנים זריזין הם ולק' (פ"ה.) ד"ה דבני כ' במידי דשייכי לפסח אמרינן זריזין בני חבורה יותר מכהנים ובשבת (קמ"ז:) רבים מדכרי אהדדי ומייתי לה הטו"ז ביו"ד סי' ק"י וסי' שפ"א ובעירובין (ג') מבוי דלרבים מדכרי אהדדי ושם (נ"ט.) גבי הורמנא מדכרי אהדדי ע"ש רש"י מכל זה מוכח דרבים לא ישכחו ויטעו ואמאי ניחוש הכא, ונראה דמצינו לקמן (צ"א.) פליגי ר' יהודה ור"י אי שוחטין הפסח על היחיד ור' יוסי מתירו כן פסק הרמב"ם ובזה נוכל לומר בני חבורה זריזין הם וכאן בתחילה סבר המקשה תערובות טעמים דבני חבורה לא יתחלפו הפסחים דזריזין ומשני לי' תערובות גופין דמיירי ביחידים ונשחט לכל יחיד פסח אחד ושייך שפיר תערובות גופין דלא זריזין הם ויוכל לטעות והבן:

וראיתי בחת"ס יו"ד סי' ק"א רוצה לומר דמאי דאמרי' הכא בפסחים האי ביניתא דאיטווא בהדי בישרא אסרה רבא וכו' דרק ביניתא דג ששמו כן הוא סכנה בבשר אבל שאר דגים לא ולדעתי הקלושה לא מוכח כן מהש"ס דמשמע דכל דגים סכנה בבשר וראי' לזה מב"מ (ע"ט:) אמר אביי ש"מ האי ביניתא אכרסא תקלא רש"י הנמכר במשקל ולכל דגים יש להם כרסים ומכבידים המשקל ובנדרים (כ':) משל לבשר הבא מבית הטבח רצה במלח אכלי וכו' וכן דג הבא מבית הציד מ"ש מן בוניתא ערש"י ר"ן ורא"ש

ומוכח דמדבר על כל הדגים וביצה (כ"ח.) והא הני שב בוניתא דאתי לבי רבי רש"י שבעה דגים ולא פירש דג ששמו בניתא כע"ז (ל"ט) שחשיב שם כמה שמות דגים (ושם ביצה ברש"י ולא קפיד ר"ש ברי' לומר משל אבי הוא ניזון יותר ממני ע"כ מוכח דר' חייא הי' ניזון מרבי ומנ"ל לרש"י הא, ונראה דמצינו בעירובין (ע"ג.) ור' חייא בי רבי אמר אין אנו צריכין לערב שהרי אנו סומכין על שלחנו של רבי ע"ש ברש"י והבן), ובמכות (ט"ז:) בניתא דבי כרבא ע"ש ברש"י, ובתוס' ד"ה בניתא כ' בשם ר"ת כמו דג קטן וכו' מוכח גם כן בפשיטות דכולל כל הדגים הנמצאים בעולם ותו לא מידי. ואסיים ודו"ש.

סימן קעח

כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת כש"ת מו"ה אלטר נ"י שפירא אבד"ק וויקנא וכעת חונה בק"ק טשערנאוויץ יע"א:

הנני עט ממהר להשיבהו דבר ד' זו הלכה אודות השאלה אם יש להתיר לאדם להוציא זרע כדי לתת לרופאים לנסות אם ראוי להזריע ואם לא יתנו לו סמים לרפאותו ועי"ז לא יהי' פירוד בין הזוג וכת"ה הביא מנדרים (ס"ו:) שמי שנכתב בקדושה ימחה וכו' ומב"ש אה"ע סי' כ"ה שהביא מיבמות (ע"ו.) ומאו"ח סי' קנ"א דא"ר מתיר בזה דאינו דרך השחתה והה"ד הכא:

והנה מצינו בש"ס כמה פעמים דיעשו איסורא זוטא כדי שלא יתעביד איסורא רבה כמו בסנהדרין (ו'.) ולא הוי להו תקנתא מוטב דליעבדו העגל אפשר דהו"ל תקנתא בתשובה ע"ש בתוס' ושם (ק"ז.) מוטב יעבוד ע"ז ואל יתחלל ש"ש בפרהסיא יבמות (ע"ט.) מוטב שתעקר אות אחת מהתורה ואל יתחלל וכו' וביומא (פ"ה:) חלל עליו שבת זו כדי שישמור שבתות הרבה ובחולין (ו':) דרש להם מקרא זה וכיתת נחש נחושת וכו' והלא כל ע"ז שבעולם אסא ויהושפט ביערו אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בהם וכה"ג יומא (ע"ח.) הניחו להם לבי נשיאה להתגדר בו וע"ש בתוס' חולין כיון דנחש נחושת נעשה עפ"י הדיבור טעו בו הראשונים וכו' וחזקי' כתתו כדי להציל את ישראל מע"ז ועביד איסורא זוטא:

ויש לדייק כדי להתגדר בו מה גדולה הי' לו בזה ומה חריפות הראה בזה ומצינו בש"ס ברכות (יו"ד:) פסחים (נ"ו:) כיתת נחש נחושת והודו לו חכמי ישראל ומסתמא הי' בזה ענין גדול לענות בו, ונראה דאמרי' בע"ז (מ"ד.) א"ל ר"י הרי נאמר וכיתת נחש הנחושת אשר עשה משה אמרו לו משם ראי' וכו' עשה לך שרף לך משלך ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו והתם בדין דכתותי לא הוה צריך וכו' טעו ישראל בתרי' עמד וכתתו ע"כ

ופלוגתייהו בזה דר' יוסי סבר נחש נחושת עשה משה משל ישראל והי' יכולים לאסרו ורבנן סברי דמשה משלו עשאו ואינם יכולים לאסרו, וצ"ע מלק' (נ"ד.) דניסך לה יין על קרני' דעשה בה מעשה ויכולים לאסרו וכן שם (ע"ב:) בכלים דע"י מעשה נאסר אף שאינו שלהם ולכן נוכל לומר דגם הכא יכולים לאסרו בעשה בה מעשה ומוכרחים אנו לומר דרבנן דהכא ס"ל דאפי' ע"י מעשה אין יכולים לאסור זאת דאינם שלהם, ובזה יונח לנו דפסק הרמב"ם לא כרב הונא בחולין (מ'.) גם נבין מדוע לא השיב להם ר' יוסי הכא דס"ל אדם אוסר דבר שא"ש ע"י מעשה דבאמת ר' יוסי ס"ל בעצמו בזה כרבנן דאין אדם אוסר דשא"ש אפי' ע"י מעשה כיבמות (פ"ג.) ע"ש וגם בתוס' שם:

ומעתה היו הראשונים מסופקים אי הי' נחש נחוש משל ישראל ואסרוהו ע"י שעבדו אותו שפיר יכולים לכתתו דשלהם ונאסר או דילמא כרבנן משה לך משלך ואין אדם אוסר דבר שא"ש ולא נאסר וד' צוה לעשותו יאסור לכתתו משום לא תעשון כן לשם אלקיכם, וכהאי פלוגתא אי לך משלך פליגי גם ביומא (ג':) ולכן אסא ויהושפט לא כתתו נחש נחושת עד שבא חזקי' והראה מקור נפתח דיכולים לכתתו ומאת ד' היתה לכתתו דמצינו בתוס' ע"ז (י"א.) ד"ה ואי כ' אע"ג דכ' באורייתא יש לאסור דומיא דמצבה כשהי' מקריבין עלי' האבות היתה אהובה לפניו ומשעשאוה אמוריים לע"ז שנאה והזהיר עלי' לא תקים לך מצבה ואומר ושברתם את מצבותם ובפ' ויצא אשר משחת שם מצבה והי' רצון ד' בזה ואח"כ בעבדו בה ע"ז צוה לשברם וה"ד הכא אף שד' צוה לעשות נחש נחושת כיון דעבדו בזה ע"ז שנאה הקב"ה ומצוה לכתתו ובזה דן חזקי' לכתת נחש נחושת להתגדר בו והודו לו חכמים על זה דשפיר עביד:

ובעיקר דין זה נראה להביא ראי' דשרי מגיטין (נ"ז.) והביא לובן ביצים והטיל ביניהם והי' שם זקן אחד וכו' כך מקובלו משמאי הזקן לובן ביצה סולד מן האור שכבת זרע דוחה מן האור רש"י לובן ביצה דומה לשכבת זרע (והיא מגמרא נדה ל"ה: שכ"ז קשורה ודומה ללובן ביצה וכו') בדקו ומצאו כדבריו והיינו דעשו נסיון זה בלובן ביצה וגם בשכבת זרע מדקתני ומצאו כדבריו דאי רק בדקו זה שלפנינו הול"ל בדקו ומצאו שהיא לובן ביצה א"ו בדקו בשכבת זרע ובלובן ביצה ומצאו כדבריו ואח"כ בדקו זה שלפנינו והי' לובן ביצה, היוצא מזה כדי לברר הוציאו שכ"ז, וכן מצינו בתענית (ה':) ומגילה (ט"ו.) אנא אמינא רחב רחב ולא איכפת לו ע"ש ואיך לא חשש שמא נקרי א"ו כדי להוכיח ולברר הלכה רצה פעם א' לנסות ומצוה שיזהרו התלמידים מעתה:

והנה אנחנו לא באנו לחדש הלכה אך כבר ממקום קדוש הוא הולך מר"י בעל התוס' ביבמות (ל"ד:) ד"ה ולא ובסנהדרין (נ"ח:) ומייתי לי' רמ"א באה"ע סי' כ"ה אפי' אם

הוציא זרע לבטלה אם עושה באקראי וכו', וחמ"ח וב"ש ורמ"א דבעל נפש מחמיר ואנו לא באנו רק לחזק דברי ר"י דהיכא דנחוץ לנו כה"ג שרי לשמש שלא כדרכה ויתן תחתיו צנצנת לקבל הזרע לתת לרופאים לנסות השמנה היא אם רזה ומאי סמא מתבעי ובמאי מיתסיא:

ב) ועל דבר הביה"מ אשר רצונם לסתור כותל המערבי ולהכניס ביה"מ של נשים לשל אנשים להרחיב את גבולם ואח"כ להגבי' ג"כ הכתלים ולעשות סביב צפון דרום מערב גזוזטרא כבנין של היכל (טעמפעל) של הולכי קדימה וכת"ה שואל אי רשאין לעשות כן: והנה בתחילה יש לדון אם מותרים לסתור ביהמ"ד הישן, והנה הטו"ז אוסר לעשות גומא עבור השטענדער וא"ר חולק ומתיר וכן נראה לי ראי' ממס' סוכה (נ"א:) ברש"י והקיפוה גזוזטרא ע' או"ח ס"ס קנ"א ובסי' קנ"ב אין סותרין ביהכנ"ס כדי לבנות אחר וכו' ומשמע אפי' ביהכנ"ס הסותר מעצמו אין לסתור כדי לבנותו ע' ב"ב (ג':) בר"א דחזו בי' תיוהא דוקא התירו וא"כ בכאן לפי הנראה היא בנין חזק והם רצונם לסתרו וכמעט לבנותו מחדש, והנה למכרו בזטוה"ע ג"כ אינם יכולים כי היא ביהמ"ד של כרכים ולסמוך על טו"ז סי' קנ"ג סק"י והוא ממגילה (כ"ו.) במעשה בביהכנ"ס של טרסיים ג"כ קשה ועל כרחך שהם רצונם לסמוך על טו"ז ודעימי' דאם יש ביהכנ"ס אחר מותר לסתרו כדי לבנותו מהרה ובאמת בק' יש ויש להם בתי מדרשים רבים ע' סי' קנ"ב סק"א בטו"ז מזה: ומה שכת"ה הביא מתוס' שבועות (י"ז) ד"ה תלה אי אויר עזרה כעזרה ומסקו דפשיטא כעזרה דמי וצ"ע אמאי לא הביאו מזבחים (כ"ו.) אויר פנים כפנים דמי וכן אויר צפון כצפון דמי ע"ש ובפסחים (פ"ה.) אמ"ח גגין ועליות של עזרה לא נתקדשו אבל עליות של היכל נתקדשו וגג של היכל מוכח ג"כ דלא נתקדש לכל דבר רק להניח שם כאותן ב' אמות ובאו"ח ס"ס קנ"א יש ליזהר מלהשתמש בעליות של ביהכנ"ס תשמיש קבוע של גנאי וכ' טו"ז ז"ל בס"ק ד' נראה דכ"ש אם בשעה שבנה ביהכנ"ס בנה בית דירה למעלה דשרי דהא לא הקדיש כלל למעלה וכו' וכ' שם מג"א ס"ק י"ד תנאי לא מהני בישיבו דוקא על קלות ראש אבל לשאר דברים מהני תנאי אפילו בישובן:

והנה בביהכנ"ס דקהלתו נראה שרוצין להגבי' הכתלים הרבה ממה שהי' עד עתה ואפילו נימא דאויר מאז נתקדש הם לא יגעו באויר הלז והתקרה תהי' למעלה ממנו ועפ"י הדין יכולין להתיר לבנות עלי' ביהכנ"ס של נשים וחלילה מה שיתפללו שם הנשים לא הוי תשמיש קבוע של גנאי ומצינו בחגיגה (ט"ז:) הי' לנו עגל של זבחי שלמיו והבאנוהו לעזרת נשים כדי לעשות נחת רוח לנשים אף שיש כאן לתא דעבודה בקדשים אמרי' להו אקפו ידייכו וכו' וע"ש בתוס' ולכן חלילה לנו למנוע מהם מצות תפילה ושם (ג':)

נשים באות לשמוע ובאו"ח סי' פ"ח י"א שאין לאשה נדה ליכנס לביהכנ"ס וכו' ובימים נוראים הכל מותר ע' מג"א כ' דומיין הואיל והותר לצרעתו הותר לקריו והיא מיבמות (ז':) וע' סנהדרין (נ"ח:) כיון דאישתרי אישתרי וע' חת"ס סי' ס"ה חולק על המג"א דב' דברים הן ביאה ותפלה וע' חמ"ח אה"ע סי' ד' סקכ"ח הואיל והותרה הותרה וביבמות (קי"ט:) הואיל והותרה ליבמין הותרה לכל אדם ופ' או"ח סי' ק"ו נשים חייבות בתפלה לר"מ היא מדאורייתא וכו' ואין להאריך וע' בסי' רס"ג במג"א סק"ו לענין נדה ויולדות בהדלקת נר בשבת, אולם דא עקא שרוצין לעשות כמעשיהן וביו"ד סי' קע"ח ולא יבנה מקומות כבנין היכלות של עכו"ם לעשות כמו טעמפעל בודאי אסור ואף מדמצינו כה"ג בסוכה (נ"א) והקיפוה גזוזטרא שהי' על דרך זה אבל כבר כ' לעיל מתוס' ע"ז (י"א:) ד"ה ואי דומיא דמצבה בימי האבות היתה אהובה לפני המקום משעשאוהו האמוריים חק לעכו"ם ע"ש והה"ד הכא חלילה לעשות זרות כזה ובנין כזה הריסה היא לדתוה"ק ונראה אם יעשה חלונות ממטה למעלה כמו שאנו עושים בביהכנ"ס וביהמ"ד שלא יראה הנשים כלל לעזרת האנשים אז יכולים לעשות וד"ל:

ג) ובדבר השם דוד דאוויד, דבורה דעווארא דעתי לכתוב רק דוד, דבורה, ואין להאריך. ואסיים ודו"ש באהבה ומברכו מנחל נובע מקור לבבי בברכת כוח"ט וכט"ס:

סימן קעט

ב"ה יום ב' נשא מ"ח למב"י תרפ"ו לפ"ק סטניסלאב:

להבחור החשוב החריף ושנון זית רענן כמר ישעי' יחי' שענקער בעיר וק"ק לבוב יע"א. מכתבך הגיעני ואני עמוס הטרדות ועתותי לא בידי המה ואך למענך האצלתי לי היום שעה חדא להשיבך מילין, ע"ד אשר העיר בב"ק (ל"ו:) ואע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים מלק' (צ"ג.) ברש"י ועניים לא מצי תבעי לי' וכו':

ולדידי לק"מ דלכאורה קשה מנא לי' לרש"י הא דכ' דלאו דמפקיד היא הא ניחא אבל לא דעניים היא מנ"ל הא, אך דברי רש"י ממקום קדוש ילכון והמה נובעים מב"ק (ל"ט.) וניתבי' לעניים אמר רב מרי משום דהוי לי' ממון שאין לו תובעין וע"ז תמך רש"י יתדותיו וכ' דלכל חד יאמר לא לדידך והיינו דמיירי בעניים דעלמא בין (בדף ל"ט.) בין (בצ"ג.) אבל ברב יוסף בפומבדיתא זו הצדקה היתה רק עבור עניי העיר ולא יוכל לדחותם כלל דמוכרח לחלק ביניהם ולא לעניים דעלמא שייך ושפיר קרינא בי' לשמור וכו' וכן (בדף ל"ז:) אנן יד עניים אנן היינו יד עניים דפומבדיתא אנן ואע"ג דליכא היינו שאין עומדים

שם לפניו אבל בעיר יש ושפיר זכה בשבילם וכה"ג מגילה (כ"ז:) אבל יש שם חבר וכו' וכ"ש דעניי דידי ודידכו עלי סמיכי:

והנה מצינו בע"ז (י"ז:) לא יתן מעותיו וכו' ב' מעות של פורים נתחלפו לי במעות של צדקה רש"י סבור הייתי שהם של צדקה וחילקתים לעניים שלא לסעודת פורים ואח"כ נזכר ופרע משלו לסעודת פורים ע"כ ויוכל להיות כי ר' חנינא ב"ת הי' מחלק הצדקה לעניים דעלמא והוי יכול לפטור עצמו מטעם לשמור ולא לחלק לעניים ולא יהא אלא נאבד הארנקי של צדקה מגבת פורים פטור מטעם זה וכ"ש עתה דחלקו לסתם צדקה ואפ"ה לא רצה לפטור עצמו ושילם מכיסו צדקה מגבת פורים. והנה בתוס' ב"ק (ל"ו:) ד"ה יד הק' תפ"ל בלא יד עניים מחויב בצדקה מטעם אמירה בפיך זו צדקה וע' סמ"ע חו"מ ס' קכ"ה לענין מעות פניים אמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט ואולם טרם בא ליד יזכר מהני שאלה וכו' ער"ן נדרים (ל'.) דאמרי' במעות צדקה אמירה לגבוה ע"ש ובנדרים (נ"ט.) בתרומה ביד כהן דלא מצי למיתשל עלה ובתוס' פסחים (מ"ו:) ד"ה הואי באתי ליד גזבר לא אמרי' הואיל ובעי מיתשל וע' ש"ך חו"מ סי' רנ"ה באתי ליד גזבר אינו יכול לישאל עליו דלא אתי דיבור ומבטל מעשה ובאמירה לבד יכול לישאל עליו וא"כ לפי דברי הסמ"ע שהבאתי לעיל וביו"ד סי' תנ"ח ס"ל למח' הכי ופסק כן בפירוש ע"ש, ומעתה מתורץ קו' תוס' מטעם אמירה הי' יכול למיתשל ומטעם יד עניים אנן היינו דכבר בא ליד גזבר אינו יכול ליתשל עלי' והבן:

ומה שהעיר בב"ב (כ"ט.) הני נוגעין בעדותן נינהו וכו' והק' שם תוס' הא יש להם מיגו דה"מ אמרו פרענו לך אגר ביתא, והק' מלק' (ל"א:) תוד"ה וי"ל כ' בב' עדים ליכא מיגו ע"כ, וכבר זכיתי בה תחילה ורשום שם אצלי על הגליון ותי' עמו, כתוס' קידושין (מ"ג:) ד"ה והשתא כ' מיגו שנפטרים בה מממון אמרי' שפיר, ושפיר יש להם מיגו הכא, גם הקו' ממכות הערתי ד' יודע כתובה בגליון, ועוד תי' עפ"י ח"צ היכי דמוכח דעביד איסורא זוטא נאמן לומר דעביד איסורא רבה ויתו' גם קו' תוס' כב"מ:

ומה שמסתפק באם אחד נושה בחבירו סך כסף וזה אינו רוצה להשיב בטוב אם רשאי לעשות תחבולה וערמה כגון לגנוב ממנו או להבליעו בחשבון שיש לו עמו או אינו רשאי רק יקח בחזקה ממנו ע"י הב"ד:

והנה אמרי' ב"ק (כ"ז:) ר"נ סביר עביד אינש דינא לנפשי' אפי' בליכא פסידא כי ימתין לילך לב"ד ורב יהודה סובר בדליכא פסידא לא עביד דינא לנפשי' רק יקראהו לב"ד תחילה (ובשו"ע חו"מ פסקי' כר"נ ע"ש במחבר ורמ"א) ואמרי' שם בן בג בג אומר אל תכנס לחצר חבירך ליטול את שלך שלא ברשות שמא תראה עליו כגנב אלא שבור את

שיניו ואמור לו שלי אני נוטל ע"כ מזה מוכח לכאורה אף שיכול ליטול את שלו בדרך גניבה אינו רשאי רק יקח בפרסום וישבור שיניו ויטול, אולם בתוס' ד"ה אלא שבור את שיניו כ' דליכא פסידא איירי מדאסר לכנוס שלא ברשות ע"כ מוכח היכא דאיכא פסידא וזה אלם גבר ויכפרנו וכיוצא בזה רשאי אף שלא ברשות ליכנס ולגנוב ממנו, וכן יש להוכיח מב"מ (ס"א:) לא תגנובו ע"מ למיקט לא תגנובו ע"מ לשלם כפל ערש"י שרוצה להנאהו לתת לו כפל למען יוכל לחיות בהם ואפ"ה אינו רשאי ע"ש ואי אמרת דגם לגנוב מחבירו מה ששייך להגנב מכבר אסור ועובר משום לא תגנובו א"כ אמאי לא קאמר רבותא גדולה כזו לא תגנובו אפילו היא שלך מכבר וחבירך אין רצונו להשיב לך מ"מ אסור לך לגנבו ממנו א"ו כה"ג שרי. וכן יש להוכיח מברכות (ה':) דר"ה לא יהיב שבישא לאריסא ולפי הנראה ע"י הערמה ומשום דקא גניב מיני' כולי' וסמך ר"ה ושמיט ידי' ממנו לבלתי יהיב לי' שבישא ורבנן א"ל בתר גנבא גנוב וטעמי' טעים אלמא ר"ה סבר שמותר לעשות כן ועם עקש תתפל ורק רבנן הורו לו דגברא רבה כר"ה גם בכה"ג דהדין עמו אין לו לעשות עד שיבררו לפני ב"ד ואי לא יתן לו חלקו:

ובהא דבן בג בג קשיא לי במה דאמר שלא תראה עליו כגנב אלא שבור את שיניו וקח בחזקה מאי נפ"מ מזה אם שלא ברשות הרי הוא גנב ואם בחזקה ובאגרוף הרי הוא גזלן ע"ש ב"ק (ע"ט:) ה"ד גנב וכו' ואלא ה"ד גזלן ויגזול את החנית. ומעתה מה ירויח אם יקח בחזקה ג"כ יעבור על לא תגזול ובאם יראה כגנב יעבור על לא תגנובו:

ונראה לפי"מ דאמרי' שם מפני מה החמירה תורה מגנב מבגזלן מפני שזה השוה כבוד עבד לכבוד קונו וזה לא השוה וכו' ע"ש מש"ה אמר בן בג בג דמוטב להיות נראה כגזלן מלהיות נראה כגנב דחמורה מגזלן, ואולם ר' ינאי קשי' לי' הא ברייתא כמו שהקשינו ולא ניחא לי' בתירוץ זה ולכן מפרש שבור את שיניו בדין והבן:

והנה מצינו בפסחים (קי"ב:) אל תעשה מום בעצמך מאי הוא לא להוי לך דינא בהדי תלתא דלא להוי חד בעל דינך ותרי סהדי ערש"י ויחלקו, מוכח דאם באמת מגיע להם ממך שרי לעשות קנוניא זו, ואולם בשבועות (ל"א.) אמרי' מנין ששלשה שנושין מנה באחד שלא יהי' אחד בע"ד ושנים עדים כדי שיוציאו ממך מנה ויחלקו ביניהם ת"ל מדבר שקר תרחק ע"כ, ומייתי לה ש"ך חו"מ בתחילת סי' ע"ה ע"ש מזה מוכח דאסור לעשות תחבולה דרך גניבה וכיוצא כדי להוציא את שלו ולא עוד שאם עשו כן והוציאו מנה והודו אח"כ כי כן עשו אף שאמרו שבדין לקחו ממונם חייבים להחזיר כן פסק רש"ל הובא בש"ך ס"ס ל"ב וכאן הודה לו אבל שם בסי' ע"ז ס"ק ט"ו חולק עליו ע"ש בנתיה"מ:

ומעתה אכתי לא נדע איך נדייני' להאי דינא אי רשאי להוציא את שלו בערמה ותחבולה, ונראה לפי מה דהוכחנו מב"מ וב"ק רשאי להוציא שלו ע"י הערמת גניבה אבל ע"י עדים שהם יגידו באם לא יגיד עדות שקר בודאי אינם רשאים ועוברים מדבר שקר תרחק טרם שהוציאו ממונם אף שהכסף שלהם וא"צ להחזירם כש"ך אבל מ"מ חטאו לד' ודברו שוא וכזב בפני ב"ד ואלקים נצב בעדת אל משא"כ בשליחות יד ע"י גניבה לא דיבר מאומה ותיכף לוקח את שלו בודאי שרי והבן:

סימן קפ

ב"ה יום ה' לסדר האזינו א' כ"ח אלול תרצ"א סטניסלאב. ברכת כוח"ט לכבוד אהובי ידידי ש"ב הה"ג חריף ובקי דובר בשפה ברורה ומשנתו לו סדורה כש"ת מו"ה אברהם נ"י לאבערבוים ראבד"ק זאלקווא יע"א:

מכתבו הגיעני וע"ד אשר דרש כת"ה אם מותר לישראל לעשות שתי וערב ולמכור אותם לעכו"ם שמאמינים בו ואליו ישתחוו וזה תולין בצוארן וכל יקר הפוסקים עיניו ראתה ופלפל בחכמה להתיר העשי' והמכירה ע"י ס"ס ואנכי לא כן עמדי וכי עושין גרף של רעי לכתחילה ועד כאן לא פלפלו הפוסקים בסי' קמ"א ביו"ד אי שתי וערב שרי בלא ביטול או אסור אלא בנמצא אבל לעשות מסחר וקנין בזה גם לעשותו לכתחילה מזה לא מיירי ואפילו אם נימא שאין בה איסור עשי' דלא נפקא לי' מקרא דלא תעשון מ"מ אסור להשהותן אצלו משום חשדא כע"ז (מ"ג:) התם בחותמו בולט ומשום חשדא היינו שיחשודו כי עובד לה ומש"ה מחזיקו בביתו ואף דתוד"ה שאני כ' דוקא אנדרטי שהי' דמות אדם שלם וכו' מ"מ ע"כ עתה שעובדים לזה בודאי שייך חשדא ולסחור בהם למוכרם לעובדיהם ע"י ס"ס ג"כ אינו כמו שכתב באו"ח סי' יו"ד מג"א ס"ק י"א דאין לעשות ספק דרבנן לכתחילה וכ"כ טו"ז יו"ד ס"ס קכ"ב דאין לעשות ס"ס בידים וההי"ד לעשות ולמכור שו"ע ויהי' ס"ס זה אין לעשות ועיו"ד סימן קי"ז דאין עושין סחורה בנו"ט רק באם מדמנו מותר לנחור תישים לעורות ולמכור אח"כ הבשר טו"ז מתיר דהוי לי' כנזדמנו וב"ח ומ"ב וש"ך אוסרים דהו"ל כמכוין מלאכתו בדבר האיסור מכ"ש בנידון שלפנינו בודאי אסור לעשותם ולמוכרם לעובדיהן:

וראה זה בבר ליואי ח"א ביו"ד לאא"ז הגאון זצ"ל נשאל על החלונות שבבתים שנראים שתי וערב אי שרי למיעבד וצחק על שאלתם כיון שלא נעשה לשם זה וראי' לדברי הב"ל ממו"ק (ח':) מסרגין את המטות וכו' ולקמן (ט'.) מפלפל הש"ס מאי מסרגין ומסקי' במסרגין כ"ע לא פליגי דשתי וערב וכו' אלמא דשרי לעשות שתי וערב באין מתכוין

לאליל ואז בזמן הש"ס כבר עבדו אליל זה וכן נראה דא"כ לא יהי' רשאים לנטוע אילנות כי המה דומים לאשירות שהיו עובדים אותם אך כיון שלא נעשה לשם ע"א לא חיישינן לזה אבל עשיית שו"ע שבנידון זה נעשה מתחילה עבור העובדים אותם אף שלא נאסר עליו מקרא מ"מ אסור להחזיקם משום חשדא וכן למכרם, זאת חזיתי להשיב לכת"ה נ"י לפי מסת הפנאי:

דברי ש"ב הדו"ש באהבה.

סימן קפא

להנ"ל.

יקרת נואמו הגיעני בעת אשר אין הלבלר יוצא בקולמסו וגם עתה לא עת לדבר ומצוה קלה יש לנו וסוכה שמה, אך למען כת"ה לא אחשה עודו מסתולל להתיר לסחור בש"ו והוכיח בראיות כי עובדים בשותף ולא נצטוו עלי':

והנה ידוע דברי תוס' בכורות (ב':) וסנהדרין (ס"ג:) ואו"ח סק"נ ויו"ד סימן קמ"ז וחו"מ ס"ס קע"ו דמוכח דאין עכו"ם מצווים על השותף ומנ"ל הא ונראה בסנהדרין אמרי' שמא יתחייב לו שבועה ונשבע בעכו"ם שלו ע"כ מוכח דוקא נשבע בעכו"ם שלו לבד מוזהר ואסור אבל נשבע לשמים ומשתף דבר אחר אין מוזהר ושם (ס"ג.) אמר רשב"י והלא כל המשתף ש"ש ודב"א נעקר מן העולם ורמב"ם פסקה בהל' שבועות וצריך להבין מנין לו זה ונראה בסוכה מ"ה ר"א אומר לי' ולך מזבח מקשה מכל המשתף ש"ש ודב"א נעקר מן העולם היינו כמגילה (י"ח.) וכ"ד בש"ס וכתוס' סוטה (ד':) ד"ה נעקר ע"י מיתה חטופה או משונה ע"ש והיא מיתה ע"י שמים לא ע"י ב"ד ורשב"י השיב והלא המשתף ש"ש ודב"א היינו רק בדיבור פה ע"י שבועה נעקר וכו' היינו ישראל מכ"ש בעובד או זובח בשיתוף זה חייב אפילו בב"ד של מטה אפילו עכו"ם כותי עובד בזביחה בשיתוף חייב אבל עכו"ם כותי בשבועה פטור כמו דאמרינן בסנהדרין (נ"ו:) בעכו"ם כל שב"ד של ישראל ממיתין עלי' ב"נ מוזהר עלי' וכל שאין ב"ד של ישראל ממיתין עלי' אין ב"נ מוזהר עלי' ע"כ ולכן במימרא דרשב"י דמירי בשבועה ונעקר מן העולם ע"י מיתה ביד"ש ואין ב"ד של מטה ממיתין אין בן נח מוזהר אבל בעבודה בשיתוף מוזהר וחייב מיתה, ובענין אמונתם ידענו כי יש שתי כיתות כת א' מאמינים אמונת השילוש ומחזיקים אותו לאלוה וכת הב' מחזיקים אותו רק לנביא ובממלכת פולין רובא דרובא מהכת הא' והמה עובדים להש"ו ומשתחוים לו לשם אלהות:

ומעתה נחזי אנן בע"ז (ב'.) אמרינן לעת"ל הקב"ה נוטל ס"ת ומניחה בחיקו ואומר כל מי שעסק בה וכו' ומסיק הש"ס אלא כך אומרים אוה"ע כלום כפית עלינו את ההר כגיגית וכו' א"ל הקב"ה ראשונות ישמיעוני שבע מצות היכן קיימתם ומנ"ל דלא קיימום וכו' ע"כ ואי אמרת דעתה עובדים בשיתוף ואין מוזהרים א"כ איך ישאל הקב"ה מהם ז' מצות היכן קיימתם הא הן ישיבו מצות שלא לעבוד ע"ז קיימנו דעבדנו בשיתוף א"ו מוכח שמוזהרים גם עתה ועוד ראי' מע"ז (כ"ו:) ד"ה ולא כ' ואע"פ שסתם עכו"ם עובדי עכו"ם מ"מ אין מורידין ושם (ס"ד:) מסקו התוס' דכל זמן שלא דנוהו ב"ד אינו חייב מיתה הרי דאנו מחזיקים אותם לעובדי עכו"ם. ואל תשיבני ממאי דאמרינן בחולין (י"ג:) עכו"ם שבחו"ל לא עובדי ע"א אלא מנהג אבותיהן בידיהן ע"כ כבר כתב הש"ך יו"ד בסימן קנ"א ס"ק י"ז דדוחק לומר משום בזה"ז לאו עעכו"ם הן לא מיקרי אליל שלהם עכו"ם ע"ש וע' תוס' ע"ז (י"ד:) כ' והכ"נ ספרים פסולין הראוין לתיפלה בבית העכו"ם אסור למכור לכומרים דעובר משום לפני עור וכו' והובא ביו"ד סימן קל"ט ברמ"א ולדבריו דאף ש"ו מותר למכור למה מביא רמ"א דין זה וגם מה שהובא בש"ך שם והב"ח כ' על והמחמיר דמן הדין אסיר, לדבריו היא דבר שפתים אך למותר א"ו דאסור והדין במקומו עומד מכ"ש דאסור למכור להם ש"ו דכולהו איתנייהו בי' לפני עור וחשדא ולא ישמע על פיך: וגדולה מזו מצינו ראינו בש"ס בע"ז (מ"ו.) איתמר אבני הר שנדלדלו בני ר"ח ור' יוחנן ח"א אסורות וח"א מותרות מ"ט דמאן דאמר מותרות כהר וכו' ומאן דאמר דאסר להכי כתב שקץ תשקצנו ותעב וכו' דאע"ג דאתיא מדינא להתירא לא מתיא ע"כ הרי בע"א אפילו היינו יכולים למילף להיתר בא הקרא ללמדנו לדרוש לאיסור והנה בפלוגתא זו אבני הר שנדלדלו חד אוסר וחד מתיר בש"ע יו"ד סימן קמ"ה ס"א פסק הרמב"ם כמ"ד מותרות ורבים מגדולי ראשונים פסקו דהוי ספיקא דאורייתא ולחומרא והש"ך מתרץ כרמב"ם דבירושלמי מפורש דר"י אוסר וחזקי' ויהודה בני ר"ח שרי ולא שבקינן פשיטותא דירושלמי משום מאי דמספקא בש"ס דילן:

ול"נ דטעם החולקים סברו דידוע בפלוגתא בין ש"ס בבלי וירושלמי קיי"ל כש"ס דילן ע' תוס' ע"ז (ל"ח:) ד"ה ואתא כ' ואנו נמשכים אחר בני בבל ותלמידם ור"ן נדרים (פ"ד.) ונראה דליכא למיסמך בהא אגמרא דבני מערבא כיון דגמרא דילן פליגא עלה וע' תוס' חגיגה (ב'.) ד"ה הכל כ' ומיהו שיטת הירושלמי לא יתכן לפי שיטת שמעתתא שלנו ועש"ך יו"ד סימן קמ"ג כ' דבכל דוכתי קיימ"ל כש"ס דילן היכי דפליג אירושלמי וידוע דהיכא דרצו לפסוק כיחיד דרשוה משמי' דרבים כי היכי דליקבלו מיני' כמו פסחים (כ"ז.) וסבר אתניי' איפכא כי היכי דתיקום רבנן לאיסורא וע' גיטין (כ'.) נפיק לוי דרשי

משמי' דרבי ולא קלסוה משמי' דרבים וקלסוה וע"ש (ע"ז.) ואמרי' נדרים (כ"ג:) תנא מיסתם קסתם לי' ואת סביר למידרשי' בפירקא. ע"כ:
היוצא לנו מזה דחכמים רמזו בדבריהם איך הלכה לקולא או לחומרא ולפעמים החליפו השיטות למען לפסוק הלכה כרצונם וגם כאן אומרים דהם ידעו דר' יוחנן אסר ובני ר"ח המה דשרי, ואולם רצו להחמיר באבני הר שנדלדלו ולפיכך סתמו דבריהם ולא כתבו מפורש דר"י אסר ובני ר"ח שרי כי היכי דלא ליגררו אבתרי' ויעשה כמותם להתיר וגם הש"ס פלפלו בכאן ולק' (נ"ט.) ויפשוט איך ס"ל לבני ר"ח ור' יוחנן כי אולי ירצה מי לברר מדבריהם איך ס"ל ומסיק ש"ס שאין לפשוט מדבריהם וסתמו בכונה ויהי' ספיקא דאורייתא לחומרא והבן:
דברי ידידו הדור"ש באהבה ש"ב המברכו בגמ"ט:

סימן קפב

ב"ה יום ב' לך ח' מרחשון תרצ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג החריף ובקי מופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה שלום נ"י גאבעל האבד"ק ברעזיב יע"א:
יקרת מכתבו הגיענו. ע"ד השאלה אשר אחד השכיר להשני שני חדרים וחנות וכן השאיר לעצמו ב' חדרים וחנות וגם יוכל להשכירם לאחרים ונכתב בשטר שכירות כי גם יוכל להשתמש בעלי' ובמרתף גם יוכל לילך דרך מגרש רוחב ג' מעטער לחצר ובפירוש נאמר כי המשכיר והשוכר שניהם יש להם הזכותים להשתמש בעלי' ובמרחף ולילך לחצר ויען כי המשכיר לא דר שם גם לא השכירו לאחר החזיק השוכר לבדו בכל הנ"ל ועתה מכר המשכיר את ביתו לאחר ורוצה ג"כ להשתמש בעלי' ובמרתף גם רוצה לעשות חנות בשתי מעטער מגרש ויניח אמה פנוי לילך לחצר והשוכר מוחה בכל זה:
ונראה כי מסורה בידינו מבעלי התוס' כי צריך לדקדק בלשון השטר יותר מלשון המשנה והיא בתמורה (י"ז:) תוד"ה לא וע' סמ"ע חו"מ סימן מ"ב ס"ק כ"ז כ' והסופר אומר שכוונתו היתה על כל העליות הדין עם המלוה וע' סמ"ע סימן כ"ג וסימן מ"ו ס"ק ק"ה מענין לשון השטר וע' חו"מ סימן ריי"ב ברמ"א ס"א כ' ושטר שכתוב בו שראובן נתן לדור בביתו וקנו ממנו ע"ז יש לפרש השטר שקנו ממנו בענין המועיל והקנה לו הגוף לדור בו והק' טו"ז מלעיל ריי"א ס"ו כ' דצריך להביא ראי' שהי' המעות ע"ש מה שתירץ וע' קצוה"ח מה שתי':
ול"נ לפי"מ דקיימ"ל דנדרים ושטרות שוות וכמו בנדרים אחר לשון בני אדם כן הדין בשטרות ע' ש"ך חו"מ סימן מ"ג ס"ק מ"ה כ' דאיתא בכ"ד בש"ס בנדרים דבשטרות

דנין כמו בנדרים ע' בס' נדרים (ס:) בר"ן כ' כיון לענין נדרים אמרינן וכו' הכ"נ דייניין בשטרות דהא לק' בסוף פירקין (ס"ג.) מדמינן שטרות לנדרים ואמרינן בנדרים (י"ג:) באומר יאסר פי לדיבורי ידי למעשיהן וכו' וכתב הר"ן כלומר נעשה כאומר דהא אמר קונם פי מדבר משמע דקאי אדיבור ומשמע נמי דקאי אפה וכו' אמרינן דאפה קאי וכן כ' הר"ן (בדף ט"ז:) ד"ה אמר וא"ת ישיבת סוכה דבר שאין בו ממש הוא וכו' אבל בתוס' אמרינן שאפילו אמר קונם קונח ישיבת סוכה עלי מהני דלא מיקרי דבר שאין בו ממש וכו' אבל כשמזכיר החפץ שנאסר עליו מקרי דבר שיש בו ממש ע"ש והה"ד הכא בשטר בכותב נתן לדור בבית וקנו ממנו דיש לומר דקנין קאי אביתו ויש לומר דקאי אלדור מפרשי' דקאי אבית והוא דבר שיש בו ממש (משא"כ קנו ממנו לדור בביתו משמע דוקא ועיקר לדור) וקנה זה הבית אבל בסימן רי"ח אין לנו הוכחה שהי' המעות ברשותו ואין לנו במה לתלות להעמיד הקנין מש"ה צריך ראי' וכן מצינו בש"ס ב"ב (קל"ו) רי"א א"צ לכתוב מהיום וכו' דזמנו של שטר מוכיח דחל"כ למה כתב זמן וזו לבד מהני כדי לקיים השטר ויהי' בתקפו וע' יו"ד ס"ס רכ"ח רמ"א וכן בשאר דברים וכו' לא יוכל לדון עפ"י אומד דעתו אלא כפי מה שנראה לו מלשין ההסכמה התקנה ע"כ ומזה ראי' דצריך לדקדק בלשון השטר ומש"כ תוס' יותר מלשון המשנה ע"ש בלשונם נראה שהוא כמו שאמרו בע"ז (ט'.) וסימנך ספרא בנירא תנא תוספאה ע"ש ברש"י ובערוך שהסופר מדקדק יותר התנא ולכן צריך לדקדק בשטר יותר מדברי התנא:

והנה בנידון דידן אנו צריכין לדונם כמו שכתב בשטר ושני הצדדים מחויבים לקיים כמו שהותנו ביניהם כי המשכיר [עתה הלוקח] והשוכר יש להם הזכות שוה בשוה להשתמש במרתף ובעלי' ובחצר שאחורי ביתם כמו שהותנו זולת מה שרוצה הלוקח לעשות חנות על שני מעטער מגרש ולהניח א' מעטער לבד לילך לחצר הדין עם השוכר ובודאי יכול לעכב על ידו הן בעשיית החנות הן בדוחק הדרך שעתה רחב ג' מעטער ואח"כ יהי' א' מעטער ויש לו טענה מעליותא למחות בו והדין עמו:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן קפג

ב"ה יום ג' לסדר ראה דהאי שתא תרצ"ב סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי מופלג בתורה ובירא"ד טהורה מו"ה מנחם מענדל נ"י אויג ראבד"ק דלוטין יע"א: לתשובת יקרתו אשר רגיעני זה ימים אחדים הנני. ע"ד אשר זה שנים הכריזו בעירו ברבים איסור על שחוטי חוץ אשר יביא לקהלתו ממק"א וכת"ה הביא דברי שבו"י ח"ב

סי' כ"ח הובא פ"ת יו"ד סי' ס"ה שאין דעתו נוחה הימנה והוכיח בראיות מהש"ס שאין לעשות כן, ועיינתי וראיתי כי בנה יסודתו על מאמרם חגיגה (כ"ב.) ומאן תנא דחייש לאיבה ר' יוסי דתניא רי"א מפני מה וכו' נאמנים על טהרת יין ושמן וכו' אמר ר"פ כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מעה"א כר"י, ויש להבין מדוע עושים כר' יוסי הא בפסחים (מ"ט:) איתא דאין מקבלין עדות מעה"א וע"ש בתוס' ד"ה ויש וכו' אך נראה הטעם דעבדינן כר"י כגיטין (ס"ז.) דנימוקו עמו, אבל אכתי קשיא דאם יחיד לבד פליג עליו שפיר הלכה כמותו מהא"ט אבל כאן רבים חולקים עליו אך דאמרי' בעירובין (מ"ו:) וכר' יוסי אפילו מחביריו ע"ש ומש"ה עבדינן כוותי', וראינו בנדרים (פ"א.) אמרי' איסי בן יהודה לא אתי למתיבתא דר' יוסי תלתא יומא וכו' כי טעמי' דאביך לא ידענא היכא איתאי וכו' ר"ל אחרי דידוע דר"י נימוקו עמו ואומר טעם לכל דבריו ומדוע לא פירש כאן טעמו ומסיק דגם שם אמר טעם לשבח וממילא גם כאן בחגיגה נחדור להבין טעמו: והנה בתרומה נאמנים בשעת הגיתות והבדים פירש"י חגיגה (כ"ה:) מפני הפסד כהנים חבירים ע"ש ועל יין ושמן של קודש נאמנים עה"א כ' תוס' חגיגה (כד:) שאימת קודש עליו ובעבור זה הוא נזהר לשמרו בטהרה וכה"ג מצינו בכ"ד עתו"ס חולין (ע"ה:) מירושלמי שאימת דימוע עליו ובטו"ז או"ח סי' תרט"ו אימת יו"כ עליו ובע"ז (ל'.) לית לה אימתא דגברא, ובזה נבין דמקבלין סהדותא מעה"א דאמרי' בסנהדרין (כ"ט.) כיצד בודקין את העדים וכו' ומאיימין עליהם וכו' ושם (י"ט.) ולא לפנינו אתה עומד אלא לפני מי שאמר והיי העולם אתה עומד ובגיטין (י"ט:) ר"נ וספרי דדיינא דאית להו אימתא ע"כ, הרי מכרן נדע דהעומד לפני ב"ד אית להו אימת ב"ד ומש"ה מקבלין סהדותא מעה"א דאית לי' אימת הב"ד ולא ישקר ויגיד צדק:

ומצינו בתוס' ע"ז (ב'.) ד"ה אסור כ' דשרי לתת ולשאת עמהם ביום אידם משום איבה והיינו כי עיקר מו"מ היא דרבנן שרינן לי' משום איבה ושם בתוס' (כ"ו.) ד"ה סבר כ' איסור דאורייתא לא שרינן משום איבה ע"ש ושם בחגיגה (כ"ה:) קנקנים ריקנים דקודש ומלאים דתרומה לא מהימנינן לו לעה"א ומעשרין דמאי לעה"א ואין נאמן לומר שהוא מעושר ע' חולין (ו'.) ושם מעשר שהיא נותן ומה שהוא נוטל ממנה ולא חיישינן לאיבה ובע"ז (ל"ט:) ת"ר אין לוקחין מ"ח מח"ג בסוריא ע"ש ברש"י מפני שחשודין על לפ"ע גם כן לא חיישינן לאיבה וא"כ בשחיטה חוץ דיש לחוש על איסור חמור כנבילות וטריפות בודאי אין לנו לחוש לא בה ובפרט באיסורי אכילה וכ' תוס' חולין (ה':) שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור, והנה מצינו אצל אליהו והעורבים מביאים לו לחם ובשר

ודרשו בסנהדרין (קי"ג.) מבי טבחא דאחאב ע"כ ולא חש לאכול משום שחוטי חוץ כבר תירצו הש"ס בחולין (ה'.) עפ"י הדיבור שאני ערש"י שהקב"ה התירו לפי שעה ע"ש:
ויש לעיין בחולין (צ"ה:) מנהרדעי איקלע במעלי יומא דכיפורי ושדו כבדא וכילתא בפיס נהרא ורב כהנא אמר לי' שקיל ואכול וכן שם (ק"י.) רמי בר תמרא איקלע לסורא יכו' שקל כחלי אכלינהו ולא דרשי מי שחטו אך בעת הזאת ידע כי הטבחים המה מיראי ד' וחושבי שמו וע' או"ח בטו"ז ומג"א בסי' תר"ה מה שמפלפלים בדברי הש"ס הזה, וע' ביצה (מ'.) ר"ח ב"ח חלא בישרא בעוברי דדשא רש"י שנתנו לו טבחי העיר מבעוד יום והוא הי' בן עיר אחרת שמערבין לו לבוא לכאן ע"כ, כנראה לא הקפיד על שחוטי חוץ וצריך לומר כי ידע בנפשו במקום רב הונא הטבחים המה כשרים זהירים ונאמנים ביתרון ההכשר, וע' ב"מ (כ"ד:) ר"ח מצי גדי שחוט בין טברי' לציפורי והיתרוהו משום שחיטה ע"כ מוכח ג"כ שלא הקפיד אם לא נשחט בעירו, אבל מהם אין ראי' לזה"ז וכבר אמרו רובן וכשר שבטבחים שותפו של עמלק וכבר פירשו על מה ירמזון מיליהם ועל העת הזאת דברי פיהם חן חן להם ורובם מפריצי בני עמינו וראוי לעשות סייג וגדר כנ"ל:
ומה שכ' שבו"י שהיא כגזירה שאין רוב הציבור יכולים לעמוד בה נראה בע"ז (ל"ה: ל"ו.) ר"י נשיאה התיר שמן של עכו"ם ואמרו הטעם שאין גוזרין גזירה וכו' כנ"ל דשם הי' רוב שמן אצל נכריים וכן בכ"מ שמובא מאמר זה אין רוב ישראל יכולים להחזיק הגזירה ומש"ה בטלוהו או לא גזרו וכן במו"ק (ג':) ר"ג וב"ד נמנו על שני פרקים הללו ובטלום כי אתנו בעלי הגזירה כל הרוצה לבטל יבוא ויבטל וכ' תוס' שחשו להפסד רבים שלא יגרמו רעה לעולם ע"ש אבל הכא באיסור שחוטי חוץ בזה יכולים לעמוד כי הא בישרא קמן בכל מקולין ויודעים אנו מי שחטו השובי"ם דעירנו מאי אמרת דבא בדרך ואמר מי יאכילני בשר הנה זה לא קיבל עליו היכא דיוצא לדרך ואם יבוא ויחקור על השובי"ם ועל הקצבים כי אז יאכל שם מזבחיהם אשר הם זובחים, ומ"מ אין אני תוקע עצמי לדה"ל להורות חלילה נגד השבו"י אך אמינא מאן דעביד הכי לא משתבש ויניחו ברכות על ראשו, והנה אחרי שאסרו שח"ח ממילא מאן דמביא בשר שחוטי חוץ למכור עובר על לפני עור ומכשיל את הרבים כי מוכר להם בשר תמותות ואסור להם, ובלא זה הוא עובר על השגת גבול הרבנים והשובי"ם והעיר וכבר כתבו גדולי האחרונים שבהסגת גבול כזה אסור הבשר והשו"ב השוחט עבור קצב זה הוא מסייע לידי עוברי עבירה ואין הפנאי אתי לפלפל בדין מערופיא בחו"מ סי' קנ"ו ולכן אסיים:
ודו"ש באהבה ידידו:

סימן קפד

ע"ד השאלה קטן מצא בחוה"מ פסח צלוחית יי"ש והביאו לאביו וגער בו להשליכו והקטן טמנו בבור ואחר החג הביאו לאביו אי שרי או לא, ונראה דאמרינן פסחים (כ"ט.) ר"ש קנסא קנים הואיל ועבר על ב"י וב"י והובא בקדמונים דבקטן לא שייך קנס וראי' מרש"י ב"ק (ל"ט.) דכ' ויתמי לאו בני קנסא נינהו והובא טו"ז או"ח ס"ס שמ"ג ע"ש, ול"נ להביא ראי' דיתומים וקטנים לאו בני קנסא מב"ק (צ"ח:) השורף שטרו של חבירו פטור וכו' אמר אמימר מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בי' וכו' הוי עובדא וכפיי' רפרם לר"א ואגבי בי' כי כשורא לצלמא ערש"י ר"א שרף שטר בילדותו וכתב טו"ז שם שמ"ג דר"א הי' פטור מן הדין אלא דרפרם כפאו בדברים ככתובות (ע"ז.) וכן כ' תוס' כתובות (מ"ט:) ד"ה אכפיי' וכו' דכפאו בדברים וכן בע"ז (י"ט.) כפיי' ללוי ואייתי תהלים ומשמע בדברים, וכתובות (נ"ג.) וסיים טו"ז דכוונת רפרם הי' שיעשה ר"א לפנים משה"ד ע"ש ומצינו בתוס' ב"ב (כ"ב:) ד"ה זאת כ' בשם ריצב"א דדיני דגרמי הוי מטעם קנס כדמוכח בירושלמי וכו' והובא ברמ"א חו"מ ס"ס שפ"ו ועש"ך שם, הרי מוכח מכאן דקטן לאו בר קנס הוא דהכא דשטר ששרף ר"א הוי חייב מטעם דינא דגרמי דהיא קנם וכ' טו"ז דר"א הי' פטור מן הדין וא"כ בנידן דידן הי' הסברא דחמץ של קטן זה יהי' מותר דקטן לאו בן קנם דליקנסי' כר"ש:

אולם זה אינו ומצינו ראינו דלפעמים קנסו גם לקטן כמו ביו"ד סי' של"ד ס"ו ברמ"א ויש רשות לב"ד וכו' ולגרש את בניו מבית הספר כן היא בר"ן בשם רב פלטוי גאון הובא בטו"ז ומיירי בקטנים ואף שרש"ל קיהה בזה אבל ידוע שקשה לחלוק על גאון, וכן מוכח סוף סיכה (נ"ו:) ומשום ברתי' קנסינן לי' לדידי' אין דאמרי אינשי שותא דינוקא בשוקא או דאבוה או דאימי' ע"ש ובשבועות (ל"ט. שאם הוא מוכם שאין כל משפחתו מוכסין וכו' ועוד דאמרי' במשנה שקלים פ"א בראשונה הי' עוקרין ומשליכין לפני בהמתן וכו' התקינו שיהי' מפקירין כל השדה כולה וכן הוא במו"ק (ו':) והיא מטעם הפקר ב"ד ע"ש ובודאי לא חילקו בין שדות של אנשים גדולים או שהם שדות של קטנים ואפי' נימא דבכל מקום שקנסו חז"ל לא קנסו לקטנים זהו דוקא אם אנו מוכרחים לחייב הקטן להוציא ממונו ממנו כי ישלם מביתו זה לא אמרי' לחייבו ולהזיק ממונו זה ראו חכמים שלא לחייבו כדי שלא יכלה ממונו אבל במה שאנו מדיינים דקטן מצא חמץ זה אינו ממונו ומה"ת לא זכה בה כלל רק חז"ל עשו שאינו זוכה כזוכה ואמרו מציאת חרש שוטה וקטן יש בהם משום גזל מפני דרכי שלום רי"א גזל גמור מדבריהם כגיטין (נ"ט:) ובגמרא שם:

ומעתה איך נימא דלזכות בה זכוהו חז"ל ולענין איסורא שיש בה ענין קנס לא עליו יסבו דברי חז"ל והוא יהי' פטור מקנס זה ומותר באכילה זה לא אמרינן ובכה"ג קנסו חכמים גם לקטן וראי' לזה אמינא מגיטין (נ"ה:) גנב והקדיש וכו' ותני עלה בחוץ כי האי גוונא ענוש כרת וא"א יאוש כדי לא קני כרת מאי עבידתי' וכו' ומסיק כרת שעל ידי דבריהן באתה לו אוקמי' רבנן ברשותי' כי היכי דליחייב עלה רש"י אוקמי' רבנן ברשות הגנב שיתחייב כרת אם ישחטנה בחוץ כי היכי דאוקמוה רבנן ברשותי' לענין כפרה וקנס היא דקנסוה וכו' וכן כ' תוס' כיון דאוקמי' ברשותי' שלא יהיו כהנים עצבין וממילא מחייב השוחט בחוץ ע"כ וא"כ כיון דאוקמי' ברשותי' וזכוהו דקנה המציאה ממילא חל עלי' תקנת חז"ל ואחר הפסח החמץ שמצא אסור משום קנס והבן:

ב) ועל השני' במה דאמרי' (פסחים ו':) זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה ע"כ אי רק בתורה אמרי' כן או כלל זה גם בנביאים וכתובים וכבודו הביא מחכם אחד מתוס' כתובות (ק"ד:) ד"ה שני כ' דאין מוקדם ומאוחר בישעי' ע"ש, ולי נראה ג"כ להביא ראי' לזה אבל תחילה עלינו לדקדק תיבת בתורה אי תורה כוללת נוכח או רק תוה"ק לבד, והנה במו"ק (ה'.) אמרי' רמז לציון קברות מה"ת מנין שנאמר (יחזקאל) וראה עצם אדם וכו' ובשבת (פ"ח.) בריך רחמנא דיהיב אוריין תליתאי רש"י תורה נביאים וכתובים וב"ב (קמ"ז.) מנין למתנת שכמ"ר שהיא מן התורה וכו' ר"מ אמר מהכא (ישעי') צו לביתך כי מת אתה ולא תחי' בצוואה בעלמא רבי אמר מהכא (שמואל ב') ויצו אל ביתו ויחנק ובע"ז (י"ז.) ועברתי על מה שכתוב בתורה (משלי) הרחק מעלי' דרכך וכו' ע"ש, הרי מכל מה שהבאנו מפורש יוצא דגם נ"ך נקרא בלשון חכמים תורה ומזה נוכל לדייק דאין מוקדם ומאוחר בתורה סובב הולך על כל תנ"ך וראי' לזה מרש"י שופטים (י"ז א') ויהי איש מהר אפרים כתב דשני פרשיות הללו אעפ"י שנכתבו לבסוף הם היו בימי עתניאל בן קנז בתחילת השופטים הי' הרי דאין מוקדם ומאוחר בנ"ך וכן מצינו דאמרי' בסנהדרין (פ"ט.) הנני שובר את קשת עילם (ירמי' מ"ט) נשא ק"ו בעצמו שברתי קשת בבל (שם כ"ח) וכתב מהרש"א הנני שובר קשת עילם (סוף ירמי) ושברתי עול מלך בבל היא קודם וצ"ל דאין מוקדם ומאוחר בכתוב וכו' ע"ש:

וממה שהבאנו דגם בנ"ך אמרי' אין מוקדם ומאוחר יש לתמוה על העיון יעקב ב"ב (י"ד:) ד"ה וליקדמי' להושע ברישא וכ' העיוע"ק ואפי' למ"ד אין מוקדם ומאוחר בתרי ענייני הנ"מ בתורה וכו' וזה הטעם לא שייך כלל בנביאים ע"ש וממה שהבאנו מוכח בהדיא דגם בנ"ך אמרי' אין מוקדם ומאוחר והבן:

ג) ועל השלישית בפסחים (מ"ח) בעי ר"י טבלא שאין לה לבזבזין מהו תוך כלי בעינן והא ליכא א"ד אויר כלי בעינן והא איכא ע"כ (ערש"י כאן ושבת ק"ג. פירש קפיזא ג' לוגין ומנחות ע"ת. פירש חצאי קבים ומוכח קפיזא היא ב' לוגין ע"ש וצ"ע), והנה טבלא היא נסר של עץ ופשוט כלי עץ ע' ב"ב (ס"ו.) משני לר"א פשוטי כ"ע דטומאה דרבנן וע' רשב"ם ותוס' דאפי' מדרבנן לא מטמא וכמעט אינה כלי ואפ"ה בעי ר"י אם מהני צירוף על ידה לחלה ועטו"ז או"ח סי' תנ"ז אימת בעי גם נגיעה בסל, ובמנחות (כ"ד.) איפשט דכלי מצרף היינו בלא נגיעה וצ"ע שם במנחות מדברי אביי מוכח וכן ברש"י ד"ה כיון וכו' כתב דאין אויר הגודש עירוב כיון דאינו באויר הכלי אלמא דמה דגודש מחובר למעלה ממחיצת הכלי לא מהני ולא אמרי' אויר כלי ככלי דמי רק תוך אויר כלי היא ככלי ומ"ש הכא דקא מיבעי אי אויר כלי בלא מחיצות ככלי דמי וכן מצינו בזבחים (כ"ה:) זאת אומרת אויר כלי ככלי דמי ובע"ז (ע"א:) סוף סוף כי מטא לאוירא דמנא קניא ע"ש והיינו דוקא אויר מחיצות הכלי ככלי דמי ובגיטין (ע"ח:) בעי ר"א ד' אמות שאמרו יש להן אויר או אין להן אויר יש לומר בקרקע עולם יש אויר אבל בכלי בלא מחיצות היכן מצינו שיש להן אויר וככלי דמי, ונראה דמצינו בעי' כה"ג בזבחים (פ"ז:) אויר המזבח כמזבח דמי ערש"י אם תלה איברים פסולים באויר המזבח כמזבח דמי ולא ירדו או לא הוי כמזבח והבעי' דתלינהו בקניא ע"ס ואף דמזבח היא כקרקע כחגיגה (כ"ו:) מ"מ לא הוי כקרקע ממש ומש"ה בעי הכא גבי חלה כה"ג ר' ירמי' ועלתה בתיקו כי החם, והבן:

ד) ועל הרביעית הנני לציין דברי הכו"פ ביו"ד סי' ק"ח ס"ס ס"א ד"ה ובחידושי אמרתי ראי' להחמיר גם בפת דמשהו מיהו איכא והק' לפי"מ דכתבו תוס' פסחים (מ"ו.) דאי בתנור הא הפת נאפה יפה בזמן שהתנור מלא א"כ אמאי שתי הלחם אינו דוחה יו"ט יאפה עמו פת לצורך יו"ט ושתה"ל עמו דפת נאפה יפה על ידו ומותר ותירץ שתי הלחם קדושת דמים ויש לו פדיון והו"ל דבשיל"מ וא"כ אוסר הנאפה מחמת משהו ע"כ:

וצ"ע על הק' כי יאפה יו"ט עם שתי הלחם הא כ' תוס' ביצה (כ"א.) ד"ה עיסה וכו' דהא דמתיר רשב"א ממלאת אשה כל התנור אעפ"י שאינו צריך כולן אבל אם רוצה לאכול כ"א הרשות בידו אבל שתיה"ל אסור להנות ממנו קודם שישחטו הכבשים ע"ש פסחים (מ"ז.) וברש"י וזה התירוץ הי' יכול לתרץ תוס' גם בפסחים אלא לא הי' צריך כי רמזו בלשונם ואפי' נאמר שאסור לאפות מפני שאסור לטלטלו ע"ש וגם תירץ הכו"פ צ"ע דכ' דשתיהל"ח אוסר במשהו דהוי דבשיל"מ הא אמרי' בנדרים (נ"ט.) בשלמא קונמות מצוה לאיתשולי עלי' משום דר"נ וכו' אלא תרומה מאי מצוה לאיתשולי איכא וכ' הר"ן

והקדש דקא מני לעיל בדבר שיל"מ בהקדש בדק הבית עסקינן בעל כרחך לפדיי' קאי ע"כ וא"כ איך נימא הכא בשתי הלחם דהוי דבר שיל"מ דידוע דהיא לא לפדיי' קאי וקנו הקמת להקדש לאפות ממנו שתי הלחם וצ"ע והבן:

בש"ה. ובהיותי מעיין בשאלה קטן מצא צלוחית יי"ש חמץ עוררני הרב החו"ב בנש"ק מו"ה דוד האגער נ"י מדברי המנחת חינוך מצוה י"א דכתב ליתן לקטן חמץ בפסח ודאי אסור כיבמות ובאו"ח סי' שמ"ג, אך כאן לא שייך זה דקודם זמן איסורו ודאי דמותר ליתן להם היינו לחרש שוטה וקטן ע"כ ועתו"ס פסחים (צ"א:) ד"ה איש חילקו בין מציאת קטן דזוכה בדרבנן ובין דעת אחרת מקנה זוכה מדאורייתא ועש"ך חו"מ סי' רמ"ג מזה דחולק על תוס' וכאשר הגיד לי הנ"ל לא הי' לפני המנ"ח והשבתי לו כי תלמוד ערוך ומוכח דאסור ליתן להם קודם זמן איסור חמץ לקטן:

ומנא אמינא לה ממאי דאיתא בשבת (צ':) ר' יהודה אומר אף המוציא חגב חי טמא כל שהו שמצניעו אותו לקטן לשתוק בו וכו' ובגמרא ות"ק לא מ"ט דלמא אכיל לי' אי הכי אפי' טהור נמי וכו' אלא דלמא מיית ואכיל לי' ור"י אי מיית מיספר ספדי' (ע' יבמות (קכ"א:) ודלמא קמצא שכיב להו) ורש"י מביא שם מיבמות (קי"ד.) לא תאכלום לא תאכילום להזהיר הגדולים על הקטנים ע"ש וכאן מיירי דנותן לו חגב חי טמא ובזמן שהוא חי ידעינן דודאי לא יאכל אותו והוי כקודם זמן איסור ואך חיישינן דלמא מיית ואכיל ע"י ומש"ה אסור ליתן לו חגב חי לשחוק בו לת"ק ומזה רואה אני קל וחומר דאסור לתת לקטן חמץ קודם זמן איסורו ואנחנו נדע שישאר לו חמץ לאחר זמן איסורו ויאכל אותו דודאי אסור לתת לו והבן. ומה שהק' האחרונים על מה דפריך הש"ס אי הכי אפי' טהור נמי וכו' דקעבר על בל תשקצו ר"ל דקטן יאכלנו תי ויש איסור בל תשקצו ויש איסור לתת לו לספות לו איסור בידים וקשה לשיטת רשב"א דאיסור דרבנן שרי לספות בידים ובל תשקצו רק איסור דרבנן, ע"ז הנני אומר שרשב"א סובר כן דבל תשקצו הוא איסור דרבנן ובמקום זילותא דעומד בתפלה שרי להשהות נקביו ע' מג"א או"ח סי' ק"ג ס"ק ד' כ' כן בשם ורשב"א מיקל עוד יותר ע' מג"א שם סי' צ"ב מזה, והביאו ראי' מיבמות (ס"ד:) דאיעקרי' חפירקי' דר"ה:

ומאז הבאתי ג"כ ראי' לזה ממה שאמרו בסנהדרין (צ"ג:) ומעמידין על עצמם בשעה שנצרכין לנקביהן וע"ש אך זה יש לדחות ממש"כ מג"א ס"ס תרנ"ו דמשמע בגיטין מפני אימת המלכות מותר לעבור על ל"ת ע"ש ומכ"ש על איסור דרבנן, וכן אפשר משום זה הי' אצל ר"ה דמורא רבך כמורא שמים, אבל העיקר דבל תשקצו ס"ל לרשב"א היא איסור דרבנן מ"מ לא קשי' על רשב"א מכאן כיון דמצינו דחז"ל במו"ק (י"א:) לא

מיבעי' וכו' אלא אפי' מלאכת חוה"מ דאיסור דאורייתא וכ' תוס' בחגיגה (י"ח.) ובע"ז (כ"ב.) דחוה"מ מלאכה דרבנן וקרי לי' דאורייתא לפי שיש לו סמך מתורה מש"ה קרוי דאורייתא ומחמירין הה"ד בבל תשקצו דאוכל חגב חי הוי דרבנן כעין דאורייתא וגם רשב"א יסבור דלא ספינן לי' חגב חי בידים לאכול, והבן, ועוד יש לומר דרשב"א מפרש דברי הש"ס אי הכי אפי' טהור נמי ר"ל כיון דת"ק סובר בס"ד דקטן יאכל חי וא"כ איך יסבור ת"ק לחייב מוציא חגב חי טהור בכל שהו שמצניעין אותו לקטן לשחוק הא כיון דקטן אוכל חי דלמא מצניעו דקטן יאכלנו חי ושיעורו גרוגרות והוי התראת ספק ומשני חי אינו אוכל ומצניעו לקטן לשחוק וחייב בכ"ש, והבן:

סימן קפה

ב"ה אור ליום ד' ער"ח אלול תרצ"א סטניסלאב.

כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי חרש כש"ת מו"ה שלמה ג"י קליינהענדלער אבד"ק זבארוב יע"א:

קול שאון שמענו רעש גדול אדיר וחזק ושם העיר דק' כמרקחה לאשר שר המחוז סגר על מסגר בית הת"ת אשר היא סמוכה לביהכנ"ס הגדול יען כי אין שם בית הכבוד הנחוץ ועתה רצונו לעשותם סמוך לת"ת ויהי' רחוקים יותר מארבע אמות מבית הכנסת הגדול וקם שאון בעיר נגד כת"ה:

והנה בודאי מצוה לפאר בית אלקינו ומצינו באו"ח סי' קנ"א בכמה דברים הזהירנו חז"ל לנהוג כבוד בביהכנ"ס ובביהמ"ד מ"מ מצינו בברכות (ס"ג.) ואימא הר הבית דאסור במנעל וכו' אבל ביהכנ"ס דשרי במנעל וכו' נילף מקפנדריא ולאסור (היינו לאסור רקיקה בבית המדרש) אלא אמר רבא כי ביתו מה ביתו אקפנדריא קפיד אינש ארקיקה ומנעל לא קפיד אינש אף ביהכנ"ס קפנדריא הוא דאסור רקיקה ומנעל שרי:

ויש להבין מדוע פשיטא לי' לרבא שם דמנעל שרי בביהכנ"ס עד דילף תחילה רקיקה ממנעל להיתרא ונראה דאמרי' בסוטה (מ'.) דאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן וכי' ובתוס' ד"ה שמא כ' פירש ר"ח ש"מ דמותר ליכנס בביהכנ"ס בסנדל ובמנעל וכו' ורבי הביא מגילה (כ"ד:) האומר איני עובר בסנדל וכו' אלמא דאף לפני התיבה מותר לעבור בסנדל ומזה פשיטא לי' להיתרא במנעל ומ"מ בשטיוויל תיקון רמ"מ שלא ליכנס לבית הכנסת הובא מג"א סי' צ"א וע"ש מחהש"ק דעתה גם זה שרי:

אולם צ"ע מאי מקשי' שם ר"פ לרבא אדילף ממנעל רקיקה להיתרא נילף מקפנדריא לאיסורא הא כ' הר"ן דקדושת ביהכנ"ס הוא רק מדבריהם הובא פרמ"ג א"ח סי' קנ"ג

מ"ז ואמרי' (שבת פ"ג: תענית כ"ז.) בדרבנן לקולא ולחומרא לקולא מקשי' ומש"ה למדין ממנעל להיתרא וי"ל דרבא באמת תירץ כן דיש לדמותו לביתו דקיל קדושתייהו וכן בשבת (י"א.) כל עיר שגגותי' גבוהין מגגות ביהכנ"ס לסוף נחרבת ע"כ ומוכח דשוה בשוה שרי ול"ל בה וע' או"ח סי' ק"ן וכיון דביהכנ"ס שרי רקיקה כמו בביתו לא קפיד אינש ארקיקה א"כ גם בית הכבוד שרי להעמיד אצל ביהכנ"ס פמו דאמרי' בשבת (כ"ה:) איזהו עשיר כל שיש לו ביהכ"ב סמוך לשולחנו ואמרי' בנדרים (מ"ט:) שרים וארבעה בית הכסא אית לי מן ביתא עד בית המדרשא ובכל שעה ושעה אני נכנס לכל אחד ואחד וכן הוא בברכות (נ"ה.) ומסתמא סמוכין הי' לבי מדרשא, וגדולה מזו מצינו בתמיד (כ"ו.) אירע קרי לאחד מהם יוצא והולך במסיבה ההולכת לו תחת הבירה וכו' ומדורה הי' שם ובית הכסא של כבוד זה הי' כבודו מצאו נעול בידוע שיש שם אדם פתוח בידוע שאין שם אדם ע"כ הרי דגם בביהמ"ק רי' שם בית הכבוד וא"ל דשאני התם דהי' תחת מחילות הבירה עמוק בקרקע ואין הריח יוצא כלל לחוץ ואפי' בתי כסאי דפרסאי אמרי' ברכות (כ"ו.) אע"ג דאית בהו צואה כסתומין דמי רש"י בחפירה הי' ופיהם ברחוק מן הגומא וכ' והרעי מתגלגל ויורד לגומא ובש"ע או"ח סי' פ"ג ס"ד מחבר כ' ופיו ברחוק ד' אמות מן הגומא באה"ג טור בשם רש"י ולפנינו ברש"י רק ופיהם ברחוק מן הגומא ומנין נדע ד' אמות:

אך מצינו בע"ז (י"ז.) הרחק מעלי' דרכך וכו' וכמה אמר ר"ח ד' אמות ושם בע"ז (נ'.) כי פליגי במרוחקות וכו' מאי בצד, בצד ד' אמות וע' קצוה"ח סי' רס"ב ס"ק ב' מזה וכיון דרש"י נקיט ופיהם ברחוק מן הגומא נדע שהוא ד' אמות כמו דדרשי' הרחק מעלי' דרכיך כנ"ל וכיון דבתי כסאי דפרסאי מותרים לקרות בו ק"ש מכ"ש בתי כבוד דבית המקדש שהי' תחת הקרקע ורחוקים מן המקדש ואינם כלל לחוץ בודאי יכולים להעמיד שם בתי כבוד מ"מ נוכל ללמוד מקדושה חמורה של ביהמ"ק מורא מקדשו גאון עוזינו לקדושה קלה בתי כנסיות שלנו שמותר להעמיד שם ברחוק ד' אמות בתי כבוד ובודאי יהי' נעשים כבתי כסאי דפרסאי ובפרט שלא לכטל תינוקת של בית רבן וידוע מאמרם ז"ל (שבת קי"ט:) אין מבטלין תנושבי"ר אפי' לבנין ביהמ"ק הרי עד כמה גדול לימוד ת"ת של תינוקת בכת רבן ועוד בוא וארא דוגמתן בעוה"ז בפה"ק הי' עומדים רבתי כסאי אצל הביהכנ"ס הגדול וכמדומה שלא הי' רחוקים ד' אמות מכותל ביהכנ"ס במזרח ועתה נבנה שמה בארץ עמוק בקרקע וסביבם ביהכנ"ס הגדול וביהמ"ד הישן וקלויז רבתי:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן קפו

ב"ה ועש"ק כ"ד כסלו תפט"ל סטניסלאב.
להבחור החריף המופלג זית רענן חרוץ ושנון כמר יעקב יהודה יחי' פיסטאל בק"ק קאמארנא יע"א:
מכתבך הגיעני ולמענך לקחתי לי זימנא לבי דואר להשיבך. ע"ד אשר הערת בגיטין (ל"ג.) תוד"ה ואפקעינהו וכו' כ' דהא בנזיר א"ל אל תשתה אל תשתה חייב על כל אחת ואחת לא הוי הת"ס דמוקמינן לי' אחזקתו שהוא נזיר עד עתה, והק' הא ר"ע חייש למיעוטא ע' מכות (ז'.) אף שיש רוב כ"ש נגד חזקה א"כ איך מוקמינן במכות (כ"א:) מתניתין דיש חורש כר"ע הא שם מיירי בנזיר שא"ל אל תשתה והדר קשי' לו הא הוי התראת ספק וא"ל מטעם חזקה דר"ע חייש למעוטא נגד רוב ומכ"ש נגד חזקה ע"כ:
ויש לתרץ כמו בעירובין (ל"ד:) רישא רבי סיפא רבנן ושם (צ"ט.) סיפא ר"מ ורישא רבנן, וגדולה מזו מצינו ביומא (ט"ו.) רישא וסיפא רבנן ומציעתא אבא שאול גיטין (כ"ד.) רישא וסיפא בחו"ל מציעתא בארץ וכ"ד בש"ם ה"ד הכא נוכל לתרץ דרישא נזיר שהי' שותה וכו' תנא אחר דלא חייש למיעוטא וסיפא יש חורש ר"ע:
אולם שנוי' דחוקא הוא ונראה דמצינו בתוס' חילין (י"ג.) ד"ה פסח כ' דמדאורייתא ר"מ לא חייש למעוטא רק מדרבנן ע"ש ובתוס' שם (פ"ו:) ובתוס' יבמות (קי"ט.) ר"ל לר"מ אפי' איכא חזקה בהדי מיעוטא חייש רק מדרבנן ולר"ע דחייש למיעוטא בבכורות (כ'.) הוא ג"כ מדרבנן, ומעתה לק"מ לענין נזיר דמיירי לענין דאורייתא וללקות על שתה יין ועבר על לאווין דנזיר, ואפי' נימא לפי"מ שהובח בשם הר"ן דר"מ חייש למיעוטא הוא מדאורייתא ג"כ אתי שפיר דבשו"ע יו"ד סי' ר"ג ס"ג נשבע על איזה דבר אין נשאלין עליו אלא מדוחק עש"ך דשבועה חמורה וכ' ש"ך סי' ר"ו ס"ק, בשם הרדב"ז דנזירות בלשון שבועה חל דעיקרו לשון שבועה הריני נזיר כמחבר ע"ש וידוע בש"ס דהחסידים הי' מתנדבים בנזיר כדי שיתחייבו קרבן חטאת למקום ע' נדרים (יו"ד.) ומעתה כיון דנזיר היא כמו שבועה ורק מדוחק נשאלין מוכח דרוב נזירים לא נשאלין אליהן להתיר להם וממילא יש רוב וחזקה לנזיר והו"ל נשאלין מיעוטא דמיעוטא כיבמות (קי"ט:) ולא חייש ר"מ:
עוד הק' בתוס' גיטין (כ"ב:) ד"ה והא וכו' דהא דאמרי' לק' (ע"א:) דהא דצריך לומר לסופר כתוב ולעדים חתומו לאו משום שליחות וכו' אלא דחשיב סתם ופסול והק' אמאי לא הוכיח בזבחים (ב'.) ממשנה זו בגיטין סתמא פסול ונ"ל אטו אמורא כי רוכלא ליחשוב וליזול וכו' מחויב להביא הרבה ראיות וכיון משנה א' קודם למשנה זו מייתי

ראי' מינה ובחד מסכתא יש סדר ע' ע"ז (ז'.) ודי לו בזה וראי' לדברי בנדרים (ב':) האי דסליק מפרש ברישא וראי' משבת וכו' וצ"ע אמאי לא משקלים פ"ו מ"א י"ג שופרות י"ג שלתנות י"ג השתחויות ומפרש מאי דסליק מינה ממטה למעלה וכן הוכיחו בנדרים כמה וכמה ממאי דפתח אמאי לא הביאו ממשנה סוף ביכורים דקחשיב תוס' ביכורים ועיטור ומפרש ברישא מאי דפתח בי' תוס' ביכורים אלא כדאמרינן:

ובאופן אחר י"ל דמצינו בתוס' חגיגה (ז':) ד"ה עולות הק' דמקשי הש"ס ביצה וי"ט.) על עולא והוכיחו לב"ה שלמי נדבה קרבין ביו"ט והוא ברייתא אמאי לא פריך לי' ממתניתין דהכא דשלמי נדבה קרבין לב"ה ביו"ט ותי' דעדיף לי' להביא מברייתא שמפורש בהדי' ולא ממשנה ע"י דיוקא וחסורי ע"ש ולכן הכ"נ צריך למשנה הכל כשרים וכו' אפילו חש"ו ותיקשי לן הא לאו בני שליחות נינהו והתירוץ כתוס' דלא בעינן שליחות בכתיבה וקשי' לן מצריך לומר לסופר כתובו והוכיחו התוס' דגם שם לא מטעם שליחות אלא משום סתמא פסול לכן הביא ממשנה דהוכיחו בפשיטות והבן:

ומה שהקשה מיבמות (ה':) תוד"ה כולה כ' ודלא כתיב שוע וטווי ונוז בהדי' שמעינן דלאפנויי קאתי למידרש סמוכין ע"ש והק' הא י"ל דלא כתבה התורה בהדי' שוע וטווי ונוז משום דילמוד אדם בלשון קצרה כפסחים (ג':), ונראה דיש להבין מאי דקאמר יבמות (ד':) גבי ציצית נמי איב"א משום דמוכח איב"א משום דמופנה ומסיק הכא דמופנה דהי' לו לכתוב בפירוש שוע טווי ונוז וכו' שעטנז ש"מ לאפנויי היינו דיש כאן ייתור לשון:

ולכאורה מיגרע גרע וי"ל דמצינו בש"ס לשון נוטריקון כמו בשבת (ק"ה.) מנין לשון נוטריקון מה"ת וכו' ירט הדרך לנגדי יראה ראתה נטתה ושבועות (מ"ז:) ותרגנו נוטריקין תרתם וגיניתם באהליכם וכו' שבת (ס"ד.) כומז כאן מקום זימה ע"ש ומזה נלמוד דאם כתוב ירט כומז ותרגנו לא ידע התלמוד הפירוש רק כפשוטו למשל ירט מיהר וכן השאר והרבי מוכרח לפרש נוטריקון יראה ראתה נטתה:

ולכן תיבת ירט יש לו שני פירושים נוטריקון ומיהר ואם התורה רצתה רק ללמוד הנוטריקון הו"ל לכתוב בהדי' יראה וכו' דאי משום ללמוד לתלמיד בדרך קצרה בין כך לא ידע מה קאמר עד דיפרוש לו הרבי נוטריקון דהפירוש יראה ראתה נטתה אלא ע"כ דהתורה רצה ג"כ ללמוד על פשוטו ירט מיהר ומעתה גם בשעטנז נוטריקון שוע טווי ונוז ואם כתיב שעטנז אינו דרך קצרה דהתלמיד לא יבין המלה עד דיפרוש לו הרבי דשעטנז הפירוש שוע טווי ונוז ואם לשנות בדרך קצרה הול"ל שוע טווי ונוז ומדכתב שעטנז ש"מ לאפנויי כנ"ל והבן, ומחמת טרדות לא אוכל לפלפל ביתר דבריו:

והנני בזה הדו"ש:

סימן קפז

ב"ה אור ליום ג' תרומה ב' אדה"ר תרפט"ל סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרב הגדול בתורה וביראת ד' שהורה החריף המופלג כש"ת מו"ה זאב וואלף נ"י האבער דומ"צ בעיר וק"ק פודהייץ יע"א:

מכתבו היקר קבלתי וע"ד השאלה כי מצאו בס"ת טעות אחד ותקנו ומצאו טעות שני ותקנו ועתה מצאו טעות הג' והביא כת"ה בשם בני יונה דאינו צריך להגי' כולה ואלי' רבה סובר דצריך ובנ"צ הביא ראי' מנזיר (ס"ה:) בדק ופנה ובדק ואשכחי' וכו' אמר ר"ל עילא מצאו וטהרו א"י ע"כ ומוכח רק התם טהרו אבל בעלמא לא ע"כ:

והנה בהא דר"ל עילא מצאו ערש"י כתובות (כ':) פירש עלילה מצאו ור"ת פירש צלע כמפרש דהכא ובאמת מצינו בכ"ד בש"ס דטהרו את אר"י כמו בשבת (ל"ד.) טיהר רשב"י ונדה (ס"א.) מעשה בסלע של בית חורין וכו' וזבחים (קי"ג.) מעשה מצאו עצמות בלשכת דיר העצים וכו' עמד ר"י על רגליו ואמר לא בושה הוא לנו לגזור טומאה על ירושלים ומש"ה ס"ל לר"י שם כל ארץ ישראל בדוקה ור"ל דפליג עלי' מ"מ מודה הכא בנזיר בספק טומאה טהרו את אר"י ע' כתובות הנ"ל ומש"ה אמר עולא מצאו וכו' כפירושים הנ"ל:

ומכל מקום צ"ע מאי דהש"ס מביא דברי ר"ל על דברי רבא ומתרץ ר"ל וידוע דרבא מעולם לא ראה את ר"ל ור"ל קשיש מיני' טובא ובקידושין (ע"ב:) יום שמת רב יהודה נולד רבא ואיך מביא ש"ס תירוץ על דברי רבא מר"ל. ונ"ל דמצינו זה כמה פעמים בש"ס ולדוגמא ערש"י ע"ז (ע"א:) ד"ה אבל ואי קשי' אביי ורבא היכא מתרצי וכו' ושם תוס' (נ"ד.) ד"ה אמר וכן בתוס' חולין (ב':) ד"ה אנא דאביי ורבא אמרי תירוץ על קושי' ר"א וכו' וההי"ד הכא:

ולענין ללמוד מזה דמשמע דרק באר"י טהרו אבל בחו"ל הוי כה"ג שכונת קברות אף דפנה א' מ"מ לא נוכל למילף מיני' דין שלפנינו ודאי אם נהייתה הדבר ומצאו ג' מתים זה אחר זה דהיינו בדק ופנה וכו' וכה"ג בס"ת דמצא טעות אחד ותקנו וכן מיד הב' ותקנו ותיכף טעות ג' בודאי נוכל למילף דהוי חזקה וצריך להגיה כולה אבל בנידן דידן שטעות א' מצאו לפני ירחים וטעות ב' לפני שבועות אחדים ותקנום וטעות ג' השתא לא נוכל ללמוד מזה ע' ב"ק (כ"ד.) ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לכ"ש אבל לא נוכל ללמוד להיפך. ונראה להביא ראי' באם נוכל ללמוד איסור מטומאה משבת (קי"ב:) סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנוה טמא מדרס נפסקה שני' וכו' טהור מן המדרס ומקשה שני' האי קיימה ראשונה ומשני פנים חדשות באו לכאן ורש"י שכבר נתקלקל כדי ביטולו ע"כ הרי אע"ג דתיקנוה מתחילה חשיב לי' כאלו אינו וע' רש"י ד"ה כגון

דין בר נש גברא בכולא ר"ל חולין (נ"ד.) גבר בכולא רש"י בתורה ובחסידות ובתוס' ד"ה רבי שנית הק' אמאי לא הביא משנה קדומה ע"ש וע' תוס' שבת (פ"ד.) ד"ה שלש ותוס' גיטין (נ"ד.) ד"ה המעשר ותוס' כתובות (ק"ב:) ד"ה ת"ש ע"ש ועוד בכ"ד בש"ס:

ובעיקר נידן שלפנינו נראה להביא ראי' מסנהדרין (פ"א:) מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורים וכו' ואמרי' שם שנה אעפ"י שלא שילש לימא מתניתין דלא כרשב"ג דאי כרשב"ג הא אמר עד תלתא זימנין לא הוי חזקה וכו' אפי' תימא רשב"ג קסבר עבירות מחזיקות ע"כ ור"ל דעשה ג' עבירות הוי חזקה ולא מה שנלקה מחזיקות אותו ערש"י ובמכות (כ"ג.) רחב"ג כל חייבי כריתות שלקה נפטרו מידי כריתתם שנאמר ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך לא כר"ע מכות (י"ג:) דבעי תשובה עם המלקות וזה רחב"ג הוא אחי רשב"ג ע' תוס' ע"ז (ל"ב.) ד"ה אבל ופסקינן בש"ם דהלכה כרחב"ג:

ומעתה ראינו דמי שלקה ושנה דב' פעמים נלקה ואפי' עבירה של כרת כדמוקי שם מ"מ ע"י מלקות ניתקו האיסור ואין כאן כרת מ"מ בעשה עוד עבירה הג', מצטרפות עבירות הראשונות. וההי"ד בס"ת אף שתיקן טעות א' והב' מ"מ אם נמצא טעות ג' חוזר וניעור ב' טעיות הראשונות והוי חזקה וזה היא הדין שמובא ביו"ד סי' רע"ט בנמצא בס"ת ג' טעותים אסור לקרות בה עד שיגיהנו:

ועוד ראי' ממאי דאמרי' ביומא (פ"ו:) תניא ר"י בר"י אומה אדם עובר עבירה פעם ראשונה מוחלין (ומיירי בעשה תשובה) פעם שני' מוחלין שלישית וכו' רביעית אין מוחלין (כיון דשנה הרבה פעמים בחטא) ומייתי קרא על ג' פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו, והא כאן דמוחלין לו דמיירי בעשה תשובה מ"מ אם טבר עבירה הד' מצטרפין הראשונות הה"ד בס"ת אפי' נתקן הטעות בינתיים בנמצא אח"כ הג' מצטרפין למיהוי ג' והוי חזקה וצריך להגיה כולה כאלי' רבה וע' תוס' שבועות (י"ב:) ד"ה לא כ' דיש מחילה לגמרי מוחלין לו וכן כתב תוס' חגיגה (ה'.) ד"ה הא:

ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה:

סימן קפח

ב"ה יום ג' לסדר בא ד' שבט תרצ"ג לפ"ק פה סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי מופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה אפרים נ"י לאנגענויער האבד"ק קאמארנא יע"א:

מאז הגיעני יקרת מכתבו על שאלה ולא הי' הזמן גמרא לשום עיני עליו עד היום ולקחתי לי מועד להשיב אמרים כאשר אלוהי יורני, וזה תוכן השאלה. בתולה נסעה מק' לבריסעל וישבה שמה זמן ועידן ושבה לביתה וילדה זכר וחכתה עם בר"מ עד בוא נער א' מבריסעל ואז נימול הבן כי אמרו זה אבי הילד ועוד לא עברו כ"ד חודש ימי הנקה ועשתה שידוך מלבוב והעמידו חופה שמה וכת"ה רצה להפרישם ולא שמעו בקולו וכתב לבריסעל והשיב הדיין כי הגידו ב' עדים שהי' קידושין וחופה כדת וזה הנער שהי' על בר"מ יאמר ג"כ שהי' כדת ורוצה מאה דאלאר וישלח לה ג"פ ואולם האשה בכאן ואחותה בבריסעל צועקים מרה כי שקר ענו בה והיא לא היתה נשואה אליו כדת רק גרו יחד דרך זנות ע"כ דברי השאלה:

והנה החילותי לעיין בזה בא לנגד עיני דברי הש"ס קידושין (ס"ג:) במשנה קדשתי את בתי ואיני יודע למי וכו' ובא א' ואמר אני קידשתי' נאמן ואמר רב נאמן ליתן גט ואין נאמן לכנוס נאמן ליתן גט אין אדם חוטא ולא לו רש"י בדבר שאין נהנה להתיר א"א חנם ע"כ והק' אא"ז הגאון זצ"ל בר"ל בח"א יו"ד סי' א' הא לק' בקידושין (ס"ה.) אמר רב אם נתן גט מעצמו כופין ליתן כתובה דס"ל ארוסה יש לה כתובה ע"ש א"כ הכא בנותן גט כופין ליתן כתובה א"כ נימא כמו דאמרינן בגיטין (נ"ד:) מתוך שנאמן להפסיד שכרו נאמן להפסיד ס"ת והה"ד הכא מתוך שיתן כתובה נאמן על הגט ול"ל טעמא חזקה אין אדם חוטא וכו' וע' דבר הלכה מא"א הגאון ז"ל בסימן מ"א מתרץ קושיא בטו"ט ודעת:

ואענה אף אני חלקי דשם בגיטין אמרינן היכא דסבר דלא יפסיד כל שכרו אינו נאמן ע"ש דטעי בר"י וע' יו"ד סימן קכ"ז מזה וא"כ הכא אמרינן אם נתן גט מעצמו כופין אותו ליתן כתובה משמע דזה שנתן הגט לא עלתה על דעתו שיצטרך ליתן כתובה וכן הכא נאמן ליתן גט לא זכר כלל שיכפוהו ליתן כתובה ומש"ה לא שייך לומר מתוך שנותן כתובה נאמן על הגט ועוד באה"ע ס"ס נ"ה למחבר אין לארוסה כתובה דלא כתב לה ולרמ"א יש לה כתובה וטעה בזה דסבר אין הלכה כרב בזה ומש"ה לא שייך לומר מתוך וכו' שלא זכר כלל דארוסה יש לה כתובה:

אולם הא קשיא לפי"מ דאמרינן ב"ב קס"ז כותבין גט לאיש וכו' והבעל נותן שכר הסופר וכו' ומפרש בגמרא דכתיב וכתב ונתן וכו' רק אח"כ שדיא אאשה והיינו בימי אמוראים ע"ש ומוכח דגט נותן שכר הרבה וא"כ ל"ל טעמא הכא דנאמן ליתן גט משום דאין אדם חוטא וכו' תפ"ל מטעם מתוך שנאמן להפסיד משכרו והכא נותן מעות בעד הגט ותו קשה דרב אמר ואין נאמן לכנוס אימא יצרו תקפו וכה"ג מצינו בכ"מ בש"ס כמו בקידושין (פ"א:) יצר אלבשא בכורות (מ"ו.) יצרו תקפו כתובות (נ"א:) ועוד מ"מ הכא

קשה ממאי דאמרינן בע"ז (כ"ג.) התם יצרו תקפו והק' התוס' הא אמר רב עכו"ם חס על בהמתו וכו' נימא יצרו תקפו מכ"ש דפרה דדמי' יקרים ותי' דוקא בפרה וכו' ע"ש, היוצא מזה משום יצרו תקפו לא מפסיד דמי טובא ואמרינן בחולין (פ"ג.) דאורת ארעא למיטרח בי חתנא טפי מבי כלתא ובכתובות (ו"ד.) אין אדם טורח בסעודה ומפסידה וא"כ אמאי לא יהי' נאמן לכנוס הא יפסיד ממון טובא דמי סעודתו אם יצרו תקפו הא בין היום למחר יבואו עדים עם האיש אשר באמת קידשה ותגלה רעתו בקהל ויפסיד דמים רבים וקשיא דרב אדרב ויוכל להיות דרב סובר דזה האיש ידמה בנפשו כי לא יתודע לעולם אבל רב אמי חולק על רב וסובר דנאמן לכנוס ולא חייש משום יצרו תקפו מהאי טעמא דאמרינן דלא יפסיד דמים הרבה כדי לפייס יצרו ורש"י פירש דלא חציף למימר לפני האב וכו' דמירתת דלמא מכחיש לי' וכו' וענין דלא חציף הוא כמו חזקה דאין אדם מעיז פניו וכמו בקידושין (מ"ה:) לא חציף אינש לשוויי לאבוה שליח וב"ב (ל"ג:) לא חציף אינש דגזר דיקלי' דלאו דילי' ולפי"מ דהבאנו דאמרינן מתוך שמפסיד ממון נאמן גם על הס"ת א"כ גם כאן יסתער עלינו הקושיא דלעיל אמאי לא פירש רש"י דנאמן לכנוס מתוך שיוציא ממון הרבה על הנשואין נאמן לכנוס:

ול"נ דאמרינן בגיטין (י"ד:) כל שבידו נאמן הוא דלמדין מכה"ג ביוה"כ דאמר פיגול מהימן דתורה האמינתו וידוע קושיא ראב"ן דלמא מהימן רק על פרו מתוך שמפסיד ממונו נאמן גם על הכהנים שלא יתכפרו בו ומאז תרצתי לפי"מ דכ' תוס' מגילה (ט':) ד"ה אילכ"פ דאפילו ביוכ"פ הפר בא מכה"ג שעובד לא מכהן המשמש עתה שאירע אונס לכה"ג העובד תמיד א"ש א"כ משכח"ל בכה"ג דגם הפר אינו שלו ואפ"ה מהימן משום דהתורה האמינתו ומכאן אתה למד דאם מוסר דבר לחבירו הרי האמינתו עליו לאמר להקל או להחמיר לאסור או להתיר לא מטעם עדות אך הנותן האמינו והוי כסנהדרין (כ"ד.) נאמן עלי אבא וכו' על דבר זה לכל מה שיאמר ואולם אם יצא מידו יש חילוקים דפעמים אינו נאמן עיו"ד קכ"ז ודמיון לזה כמו שליש ששלישותו בידו נאמן כשני עדים וביצא מידו נאמן רק כע"א ע' חו"מ סי' נ"ו רק היכא דמפסיד כולי' אגרא ראו חכמים דיש להאמין לו כיון דתחילה הי' בידו והבעל האמינו לכן בכה"ג גם עתה שאין בידו הרי בחזקתו ויש להאמינו כיון דמפסיד שכרו וע' יו"ד סימן קכ"ז במח' סעיף ב' ובטו"ז ס"ק ד' דכתבו דבר מועט סך מועט ויש לדון כמה דבר מועט ע' ב"ק (קי"ט) דבר מועט ב"מ (מ"ט.) מתנה מועטת (ס"ח:) דבר מועט ע"ז (ס"ב:) בתוס' דבר מועט ולא נוכל לעמוד על שיעורו כמה הוא ומוכח לפי"מ שהוא אדם עני או עשיר ולפי ערך מלאכת עבודה שהוא עושה ואם מפסיד שכר מועט מזה אינו נאמן:

היוצא לנו מזה רק בזה שהי' בידו אמרינן מתוך וכו' אבל בעלמא כמו בקידושין דנאמן ליתן גט וכו' אין סברא להאמינו מתוך שמפסיד ממון יהי' נאמן מתוך וכו' דמי האמינו והיא נוגע ואין הגדתו מועלת זולת מטעם חזקה ובזה יתורץ כל מה שהקשינו ובזה יונת לנו מה שהק' טו"ז שם סי' קכ"ז מקידושין ס"ה אבל איהי אי לא דקים לה לא הוי אמרה וכו' וליתסר בקרובותי' קמ"ל והק' תהא נאמנת מטעם מתוך שנאמנת על עצמה תהא נאמנת על קרובותי':

ולפי"מ שכתבתי לא קשיא דהא לא האמינה שום אדם ולא הי' בידה כלל ואשה ע"פ התורה פסולה לעדות ולא שייך לומר מתוך וע' גיטין (ב':) ובתוס' ובטו"ז יו"ד סימן שט"ז וראי' דאמרינן ביבמות (קכ"ב.) והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד עפ"י עבד מפי אשה ומוכח דרבנן תקנוה משום תקנות עגונות ע' יבמות (פ"ח.) תוד"ה מתוך דע"א בעדות אשה מדרבנן ואמרו דה' נשים ומהם צרתה אין נאמנין וביבמות (קי"ח) אמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה ושם דצרתה אמרה לא מת וחבירתה אמרה מת אפילו בב"א ע"ש ד"ה דכל דזו שאמרה לא מת לא נאמנת להכחיש האחרת הרי מפורש יצא דאינה נאמנת לא להקל ולא להחמיר דנימא מתוך שנאמנת על עצמה נאמנת על חברתה ולא שחכמים הורע כוחם משאר נשים אך לשאר הוסיפו כוחם להיות נאמנים בעדות אשה וחמשה נשים ובתוכם צרתה העמידו יעל דין תורה ואין עדות לנשים ולא מהני מתוך כלל:

והנה בקידושין (ס"ה.) היא אומרת קידשתני והוא אומר לא קדשתיך אמר שמואל מבקשין הימנו ליתן גט וכן מצינו ביבמות (קי"א:) לאחר ל' יום מבקשין ובנדרים (צ':) יעשה דרך בקשה וב"ש באה"ע סימן מ"ח ס"ק ב' רצה לפרש לשון מבקשין להפוסקים דגם אחר הגט מותר בקרובותי' אולם ריש מילין אמר ול"נ מש"ה מבקשים לפי"מ דאמרינן בנדרים (ס"ו.) אומרן עליך כך הוא ווסתו של פלוני מגרש את נשיו ע"כ ובושה הוא לפניו ומש"ה מבקשים וביבמות שם הק' תוס' מה הוא מפסיד אם יחלוץ ותי' שהוא מתבייש שתרוק בפניו ע"כ וכן רש"י סנהדרין (י"ט:) גבי מלך פירש כן ע"ש וצ"ע תינח גבי מלך שתהא אימתו עליך לא נכון שתרוק לפניו ואפ"ה גם שם ר' יהודה חולק ואמר מצוה שאני מכ"ש אדם פשוט אין לו להתבייש בעשיית מצוה ודוד אמר ואדברה בעדותיך וגו' ולא אבוש ובאו"ח סימן א' ברמ"א ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת ד' וי"ל דגמרא מוקי שם (קי"ב) בשגיטה יוצא מתחת ידה ולכן הוא מסתפי שיאמרו הבריות קמו רבנן אמילתי' שלא בעל ורצה להכשיל בני אדם ביבמה לשוק לא כדת של תורה ומעתה מוכרח לתת חליצה לפוטרה כדת ובושה הוא לו מפני שם רע

שיהי' ומש"ה מבקשים וכיצד מבקשין הוא כמו יעשה דרך בקשה ופר"ח שם ביבמות ור"ן בנדרים יעשה סעודה ויתפייס מירושלמי ומצינו בבבלי כתובות (פ"א.) אמר ר"א שאלתי את סומכוס הרוצה למכור בנכסי אחיו וכו' יעשה סעודה ויפייס רש"י סעודה יפה לפתותה במשתה היין ע"כ ודברי רש"י היא כמו שאמרו רז"ל בעירובין (ס"ה.) אמר"ח כל המתפתה ביינו יש בו מדעת קונו וסומכוס תלמיד ר"מ כעירובין (י"ג:) וגם מר' יוסי למד ע' קידושין (נ"ב:) ואייתי המתניתין הנ"ל אלי'ייהו והבן:

ובנידון דידן הוא אומר קידשתיך והיא אומרת לא קדשתני אלמלי הי' זה לבד הטענה ביניהם הדין מבואר באה"ע סי' מ"ח ס"א דהיא מותרת בקרוביו מ"מ רמ"א בס"י מביא בשם הג"מ לפעמים כופין אותו ליתן גט משום חשש הנמנע לנושאה (מזה מוכח כי כשר הדבר להתרחק מלישא אותה כי אולי כדבריו כן היא וזה שישאנה בלא גט פוגע באיסור אשת איש) ואין האשה נאסרת בקרוביו מחמת הגט ע"כ עח"מ וב"ש ואולם הכא ידוע כי דרה עמו זמן ועידן עד אשר יולד להם בן והי' זה האיש על ב"מ ואמרו שזה אביו וזה האיש עו וד וצווח כי קידשה כדת משה וישראל והביא עדים ובאה"ע סימן ל"ג רמ"א דפנוי הבא על הפנוי' וכו' חוששין שמא כוון לשם קידושין דא"א עבב"ז ע"כ וכאן הוא אומר כן שקידש ובעל לשם קידושין ואף שגדולי עולם חולקים בזה היכא דה תה נדה אי אמרי' ג"כ אאעבב"ז ע' פ"ת לק' קמ"ט מ"מ בכה"ג יודו דאומר דבעל לשם קידושין וכת"ה התרה בה שלא תעשה שידוך אחר ולא השגיחה בו ולדעתי אם יש לאל ידו יפרישם ותקבל ג"פ מהנער ואח"כ נחכים על נשואי השני:

ובזה הנני ידידו דור"ש באהבה:

סימן קפט

ב"ה יום ה' לסדר שמיני ב' כ"ד ניסן תרצ"ג פה סטניסלאב. כבוד אהובי הרב האברך חריף ובקי מושלם במעלות מו"ה מנוח הענדר נ"י קיממעל נכד ידידי הרב הה"ג נ"י ראב"ד דק' קניהעניטש יע"א:

מאז הגיעני יקרתו ואני בכל עת עמוס הטרדות ולא נתנני הזמן לקרותו, וכעת הקרה לפני וקריתיו וראיתי שנוגע בכבוד זקנו הרה"ג נ"י, אמרתי להשיבו אף כי כבר עבר זמנו תוכן השאלה, אשה אחת המליטה וילדה בן זכר ואחר ה' ימים חלתה היולדת על חולי מעים ונסעה ללבוב על אפעראציא ואבי הבן שאל יען כי הילד כחוש ואמו איננה עמו ומניקת לא תניק בזמנו ואין כאן רחמי האם וסכנה נשקפת לו חלילה, ובעוד ימים אחדים יש תקוה כי תשוב האם לביתה ויכולין למולו, והתיר א"ז הרב נ"י לחכות ימים

אחדים עם הב"מ, ושם מלומדי למד עוררו על פסק זה, שלא נשמע מעולם כהאי הוראה, וכבודו דייק מדברי ש"ך יו"ד סי' רס"ד ס"ק ג' דכל תינוק שהוא מצטער בין מחמת חולי בין מחמת דבר אחר אין מוהלין אותו עד שיבריא ע"כ, וסדר הפירוש מחמת דבר אחר שאין אמו בבית ואח"כ דחאו:

והנה לפני שנים הרבה בא מעשה לידי שהביאו לפני תינוק מלא שיחני וכיבי ויראתי להניח למולו עד שיתרפא מהם וחילי דילי דאמרו ז"ל בכ"ד בש"ס דמצורע חשוב כמת ומזה מוכח דמצורע מחלה כבידה היא ומש"ה אין למוהלו דאולי כבר הגיע למדרגה גבוה והוא מצורע מוחלט וחשוב כמת עי' יבמות (ק"ג:) וברש"י ונוכל לסייע מדברי הגאון שהביא הש"ך בין מחמת חולי בין מחמת דבר אחר וד"א מצינו פסחים (ע"ו:) לריחא ולדבר אחר רש"י צרעת, כתובות (ס"א:) דבר אחר חזאי בי' רש"י בשר חזיר מצורע, שבת (קכ"ט:) דבר אחר קשה לדבר אחר רש"י צרעת עיי"ש, ומזה נוכל לומר דהגאון דכתב בין מחמת ד"א היינו צרעת ומ"מ יש לדחות דאין ראי' מזה דנוכל לומר דבר אחר היינו קטן ירוק שלא נפל בו דמו:

והנה דנפל לו דמו וכן במצורע ונתרפא מלין מיד וא"צ להמתין ז' ימים רק דחלצתו חמה עי' תמים דעים להראב"ד סי' קע"א מבואר כן, וראה זה חידוש בשבת (קל"ז.) חלצתו חמה, וכן בברכות (ל"ד:) לכו שחלצתו חמה. וכן ביו"ד סי' רס"ד הפירוש שנשתלפה החמה ממנו ואולם בנדרים (מ"א.) א"ש אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה פירש הר"ן ותוס' שלבשתו חמה וע"ש בתוס' ג"כ וצ"ע בשבת לשון שמואל ובנדרים ולא נתפרשים בחדא מחתא:

הן אמת דמצינו ביבמות (ק"ב:) וחלצה נעלו מישלף וכו' ועצמותיך יחליץ ואמר ר"א זו מעולה שבברכות וא"ר זרוזי גרמי ומסיק משמע הכי ומשמע הכי עי"ש מ"מ הכא בלשון שמואל יתפרש להיפך זה חידוש ונוכל לפרש דברי שמואל בנדרים בחדא גוונא כמו בשבת אין מבקרין את החולה אלא למי שחלצתו חמה היינו דסר ממנו החמה, ואולם עדיין חולי כשמעתי' דשמואל בשבת דנותנין ז' ימים וכו ומש"ה מבקרין אותו:

ובעיקר השאלה נ"ל להביא ראי' מתוס' שבת (ק"ל) ד"ה ר"א כ' וא"ת ויביאו התינוק אצל הכלי דהשתא ליכא איסור שבת כלל וכו' וי"ל דקטן צריך לאמו וכו' וגם אמו שהיא מסוכנת לא תוכל לבוא אצל התינוק ע"כ ומש"ה התיר ר"א להביא הכלי מגולה בשבת ולחלל שבת באיסור דאורייתא עי"ש וצ"ע מה היא הרעש דאמו לא תוכל לבוא אצל התינוק יביאו אשה מינקת אחרת על אותו יום ולא נצטרך לחלל שבת בפרהסיא ונראה דאמרינן בכתובות (נ"ט:) ואם הי' מכירה כופה ונותן לה שכרה ומניקתו מפני הסכנה

וכו' עד כמה ר"א ג' חדשים (עי' סוטה (י"ב:) מלמד שהחזירהו על מניקות מצריות ולא רצה להניק וכו' והי' לו אז כשלשה חדשים) ושמואל אמר שלשים יום ור"י אמר חמשים יום וכו' אלא לשמואל כי האי גוונא מי משכחת לה:

ואולם בירושלמי שם אמרו דשמואל אמר שלשת, ימים שמואל כדעתי' שמואל אמר חכים אנא לחייתא דילדת לי, ריב"ל אמר חכים אנא לגזירה דגזרין לי ור"י אמר חכים אנא לנשייא דצבתין עם אימא, ע"כ עי"ש, והשמיענו בזה דלפעמים משכחת דתינוק בן יומו יוכל להכיר אמו ולא ירצה להניק מאחרת, ואחר המילה דהתינוק חולה ויוכל חלילה לבוא לידי סכנה יש לחוש שלא למולו אם אמו לא תבוא אליו, וזה כוונת התוס' שהבאנו ובכל אופן אשר נוכל למצוא כי הילד חלילה יסתכן אחר המילה יש להמתין בזה כדי למנוע זה הסיבה ובפק"נ אין אנו הולכין אחר הרוב, עי' יומא (פ"ה.) וכ"ד בש"ס ובנידן דידן שהי' חמשה ימים אחר הלידה חיישי' לדשמואל כי נחכה ימים אחדים למולו עד שתבוא אמו ובפרט בילד כחוש כמו שכ' כבודו ויפה הורה אז הרה"ג נ"י:

והנני דורש שלומם באהבה:

סימן קצ

ב"ה אור ליום ד' לסדר לך תר"ץ לפ"ק סטניסלאב. לש"ב הבחור רך וטוב והי' כגן רטוב המופלג החריף ושנון כמר חיים ארי' יחי' בערגלאז בק"ק קראקא יע"א:

מכתבך הגיעני ובכל עת עתותי לא בידי ואולם שמעה אזני ותבן לה כי נפשך חשקה בתורה לכן נקיטנא לי זימנא לבי דואר להשיבך דבר. הבאת מביצה (ז':) א"ל ור"י רבה סבר אי איכא עפר למטה אין אי לא חיישינן דלמא מימלך ולא שחיט ולדידי ור"י דאי לא שרית לי' אתי לאמנוע משמחת יו"ט ע"כ והק' משבת (קמ"ח:) גבי הלוואות יו"ט ר"י גזר דלמא יכתוב ורבה לא גזר וחייש דלמא אתי לאמנוע משמחיו"ט ע"כ הרי המה פליגי להיפך.

הנה תדע כי כבר נרשם אצלי שם עה"ג בשבת (קמ"ח:) וביצה (ז':) ס"ל להיפך, אהובי דע דיש בש"ס כמה סוגיות הפוכות ער"ן נדרים (ט"ז:) ד"ה מכלל וע' ברכות (ל"א:) פלוגתא דר"י ור"ע והחליפו שיטתן בסוטה (כ"ו.) וע' ברכות (ל"ה:) מחלפי שיטתייהו רשב"י ור"י ממאי דאמרי מנחות (צ"ט:) וע"ש תוס' (נ"ח:) ד"ה וא"ד רשב"י תוס' כי ריכלא כמה סוגיות הפוכות בש"ס וא"כ זו כאחת מהם מ"מ כיון שהביא בשם דודו הרה"ג נ"י דאמר בה טעמא אמינא ג"כ נימא בה מילתא, וידוע דבחפירה זו אין כאן איסור דאורייתא עתו"ס ביצה (ט':) ד"ה אמר ותוס' (ח'.) ד"ה ואינו לענין כיסוי ע"ש:

ולכאורה קשי' רבה אדרבה דכאן לא חייש לשמחיו"ט ולק' (ח':) אמר רבה אין מכסין וכ' שם רש"י ומשום אמנועי שמחיו"ט ליכא וכו' ע"ש משמע היכי דאיכא אמנועי שמחי"ט הי' רבה מתיר לכסות, ונראה דמצינו לק' (יו"ד:) דב"ה ס"ל דחיישי' דאתי לאמנועי משמחיו"ט ושם לט"ו:) ר' אלעזר ס"ל שמחת יו"ט רשות וידוע כי שמותי הוא ואזיל כב"ש ובשיטתייהו ור"י סבר שמחיו"ט מצוה כב"ה ולכן רבה בהשוחט שבא לימלך הוא מפרש טעמא דב"ש והמה ס"ל שמחת יו"ט רשות ולכן לא אמר רבה טעמי' משום אמנועי שמחת יו"ט כי הם ס"ל רשות:

אולם רב יוסף הוא ידע דמוחלפת השיטה כדמפרש ר"ת ק' (ט':) דכאן החליפו שיטתן וזה השוחט אזיל לב"ה ושפיר חיישי' משום אמנועי שמחיו"ט והבן:

והנה בשבת (קמ"ח:) בהלוואת יו"ט פליגי רבה ס"ל ניתנה ליתבע בב"ד ורב יוסף ס"ל לא ניתנה ליתבע בב"ד ויש לעיין לרב יוסף דס"ל לא ניתנה ליתבע בב"ד צ"ט מביצה (כ"ז:) במשנה אין נמנין ושם הריני עמך למחצה ושם (כ"ח:) לא יאמר וכו' היכי עביד כי הא וכו' (ודף כ"ט.) מלא לי כלי זה וכו' ושם (כ"ט:) ע"ש וא"א לא ניתן ליתבע בב"ד מי ישמע לנו למכור בשר ויין ביו"ט ולמה לנו להשמיענו דינין בזה כי בודאי המוכר ישמיט ידו מבלי לתתן לשום איש בהקפה אחרי כי לא יוכל להגבותו בב"ד מאת הקונה והלוקח בהקפה, ונראה לענין שמחת יו"ט בזה"ז במה משמת ביו"ט היא כמו שאמרו בפסחים (ק"ט.) בזהמ"ק בבשר עכשיו ביין ובאמת בשר היינו דוקא בהמה אבל לא בעופות ע' הל' ת"ב סי' תקנ"ב טור בשם ראב"י בעופות אין כאן שמחה מ"מ לדידן עכשיו דשמחת יו"ט הוא דרבנן ע' תוס' מו"ק (י"ד:) ד"ה עשה יוצאין בבשר מכל מינים וביין ע' מג"א סי' רמ"ט דגם עתה בשר ויין וע' סי' תרצ"ו סותר דבריו:

היוצא לנו מזה בבשר וביין יש שמחת יו"ט וע' תוס' ביצה (ט':) ד"ה אלמא דגבי ביצה לא שייך שמחיו"ט ועוד כמה מיני מאכל ומשקאות שאין בהם שמחיו"ט רק העיקר שמחיו"ט הוא בשר ויין ולכן נוכל לומר כי גם רב יוסף מודה בבשר ויין ניתן ליתבע בב"ד כי היכי דלא לאמנועי משמחיו"ט ורק פליג בשאר הלוואות יו"ט דאין בהם שמחיו"ט וזה שאמרו הלוואת יו"ט משמע כל דבר רבה ס"ל דגם ע"י שאר דברים יוכל לבוא לאמנועי משמחיו"ט ור"י לא חייש לזה ומה דפריך הש"ס לר"י ממשנה ועוד מבשר הי' יכול לתרץ בזה מודה רב יוסף ועדיפי משני והבן:

ובזה הנני דו"ש באהבה צלח ורכב ע"ד אמת:

סימן קצא

ב"ה ב' אמור כ"ה למב"י תרפ"ח סטניסלאב.
לכבוד האברך הרב החריף ובקי טובא סופר מהיר ונפלא מו"ה אברהם בעריל נ"י בעיר קאלבסוב יע"א:
מעשה ידי אצבעותיו המלאים זיו ומפיקים נוגה הגיעני לפני יום או יומים והן היום שמתי עיני על יקרתו מהחל עד כלה וראיתי אחרית דברו כי עד מהרה ירוץ דברי תשובתי אליו ע"ז אשיבהו מילין כי מרבים העם להביא ועוד זה מדבר זה בא וכ"א תבענה שפתיו כי נחוץ תשובתי והמה לא ידעו כי כבר קדמו רבנן ולהן משפט הבכורה והי' גם כבודו כאחד מהם, ע"ד שעלה ונסתפק בשו"ב אחד שהורה לאיסור ובא רעהו השו"ב והתיר אי שייך בזה חכם שהורה לאיסור אין חבירו רשאי להתיר והביא מתוס' (מ"ד:) ד"ה היכי הק' מלק' (מ"ט.) חד אסר וחד שרי ומסקי שמא הי' שניהם בביהמ"ד ונשאלה השאלה לשניהם וכן כ' תוס' ע"ז (ז'.) ד"ה הנשאל:
והנה יש להעיר מע"ז (מ'.) ההוא ארבא דצחנתא דאתיא לסיכרא דרבא אסר ורב חיננא שרי ונפק שיפורא דרבא ואסר ומוכרחים אנו ג"כ לזה דהי' שניהם בביהמ"ד, אולם הא לא קשיא מע"ז (נ"ז:) שקלי' האיך כריתחי' ושדיא לדינא והי' במחוזא אתרי' דרבא, דרבא שרי ור"ח ור"ה אסרו מטעם דמשמע דרבא שרי בתחילה והמה אסרו אח"כ וזה רשאי, התיר רשאי חבירו לאסור כדאמרי' בברכות (ס"ג:) בשלמא הוא מטהר והמה מטמאין לחומרא ע"כ הרי לחומרא רשאין להחמיר:
וראיתי הובא בשם דמש"א בפ' א"ט סי' ו' דחכם ממונה בעיר יוכל להתיר בעירו אף מה שאסר חכם אחר אינו ממונה בעיר ע"ש וצ"ע על תוס' ע"ז (ז'.) ד"ה הנשאל כ' אבל התיר רשאי חבירו לאסור ולא הביאו ראי' לזה מברכות הוא מטהר והן מטמאין אזלי' לחומרא. אולם הא קשי' לי דאמרי' שם אלא הוא מטמא והם מטהרין והא תניא חכם שטמא אין חבירו רשאי לטהר אסר אין חבירו רשאי להתיר ע"כ ומאי מקשי הש"ס הא כ' תוס' דהיכי דהי' שניהם בביהמ"ד שרי לעשות ובברכות מירי שהי' כולם ביחד בביהמ"ד ורשאי לעשות כן וצ"ע וע' ברכות (כ"ח.) יהודה גר עמוני מה אני לבוא בקהל ר"ג אסרו ור"י התירו:
ובעיקר הדין חכם שאסר וכו' מביא כ' כי כל האחרונים כ' דהשובי"ם דינם כחכמים ולי מאוד צ"ע א"כ עשתו מר עוקבא עשתו ולתא כשבת (נ"ד:) ובחולין (ל"ב.) כדי ביקור טבח חכם היינו דהוא ת"ח ויודע לשחוט אבל בכל הש"ס מצינו סתם טבח או טבח אומן ע' ביצה (כ"ח.) ובחולין (י"ח.) האי טבחא דלא מייתי סכינא קמי חכם מכלל דהטבח

לאו חכם מקרי ואפילו יכול ללמוד ויודע הלכות כעירובין (ס"ג:) רבינא איקלע למחוזא וכו' זיל אמטי' לרבא וכו' לא סבר לי' צורבא מרבנן חזי לנפשי' א"ל אנא מיזבן זבינא עי' רש"י והרי אתה לי כשאר טבחא ע"ש דהי' יכול ללמוד ואפ"ה פירש"י והרי אתה לי כשאר טבחא ולא הוי כצורבא מרבנן לחזי לנפשי', וביו"ד מצינו בסי' ל"ה בטו"ז והי' שם בודק א' מגודל בין חכמי אושטרייך ובש"ך והנה א' מן הבקיאים עשה לפני וכו' הרי שלא קראו לו שם חכם וידוע כי חכם גדול מת"ח עי' בהקדמת חות דעת ועי' יומא (י"ח:) אם חכם וכו' ואם לאו ת"ח משל"ה ומה שהערתי בזה אכ"מ ועתה אין לנו ת"ח ואף צורבא מרבנן אין לנו עי' יו"ד פ"ת סי' רמ"ג וכבר הבאתי מב"ש אה"ע:

ומעתה מה דהוי לא הוי מה דלא הוי לכ"ש דלא הוי עתה ושו"ב אין לו דין חכם. שאסר אין חבירו רשאי להתיר, ובדין זה בנמצא גמי הו"ל לשו"ב הא' לישאל להרב ואפשר דכבר שמע מהרב איך לנהוג אם נמצא גמי באווזא ואם אסר אין מזניחין אותו אבל השו"ב הב' לא טוב עשה והי' לו לילך אצל הרב נ"י עם השו"ב הא' וכאשר יהי' טוב בעיניו כן יעשו ומעתה מזרז אני להשו"ב הב' שמעשה כזה לא ישמע ממנו פעם ב' ואין לו רשות להורות במקום רבו הוא הרב אב"ד נ"י וכל דבר הקשה וכיוצא בזה יקריבו אליו: ובזה הנני דור"ש ומברכו בכט"ס:

סימן קצב

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגדול חריף ובקי זך הרעיון כש"ת מוה"ר יעקב ליפפא ג"י אבד"ק זשארוב יע"א:

יקרת מכתבך הגיעני וקצרה ידי להשיבך עד עתה וכבר ראיתי דבריו בדפוס ושמחתי כי עושה חיל בתוה"ק כן ירבה וכן יפרוץ, וע"ד השאלה אודות המסחר מעיים מנו"ט ומסוסים שמנקים איתם עד נעשים כעץ ומוכרים אותם להווארשט פאבריקען ויש בה איסור סחורה כדת מה לעשות וכת"ה מפלפל בזה והביא מה שנסתפק מל"מ פי"ד מה' אבל הכ"א בדברים האסורים באכילה והנאה מה"ת ונפסד האוכל ממאכל אדם אי אית בי' איסור מכירה מה"ת או לא דנוכל לומר אף דבאכילה לית בי' איסור תורה אבל במכירה אין חילוק אם ראוי למאכל או לא ע"ש:

וכת"ה הביא מתוס' ביצה (ו':) אי ס"ד מוכן לאדם הוי כמו כן מוכן לכלבים אע"ג שנסתלקה הכנה דאדם נשאר הכנה דכלבים ע"כ והה"ד הכא נשאר איסה"נ, ול"נ דאין דומה לשם והכנת אדם והכנת כלבים אינן תלויות זה בזה והיא כמו משנה חלה ומייתי לה ביצה (כ"א.) עיסת כלבים בזמן שרועים אוכלין ממנה והיינו דעיסה עומדת לתרוייהו

ואם יפול האחד יוכל לישאר השני משא"כ איסור אכילה והנאה כמו חמץ והלימוד מלא יאכל חמץ ואיה"נ עיקר הלימוד מולא יאכל וכיון דנפל היסוד איסור אכילה בטיל גם איסה"נ ומה שהביא מפרמ"ג או"ח תמ"ב סק"ח במש"ז דשהי' מותר והנאה אסור ע"כ זה אזיל למל"מ לפי"מ שמסופק אי נימא דאף דלית בי' איסור אכילה אבל איה"נ נשאר עיי"ש:

ואמרתי להוגה דעות בספק זה ממאי דאמרי' בע"ז (כ"ט:) והחומץ של עכו"ם שהי' מתחילתו יין וכו' ומקשה פשיטא משום דאחמיץ פקע לי' איסורא ע"כ ולכאורה קשה מה מקשה פשיטא הא טובא אשמעינן דידוע דשיעור חומץ היינו שמבעבע כשמשליכין אותו על הארץ עיו"ד סי' קכ"ג ובאו"ח סי' ר"ד על החומץ לבדו אינו מברך כלום מפני שהוא מזיקו עמג"א דמיירי בחומץ חזק כנ"ל ועי' או"ת סי' תרי"ב רמ"א וחומץ חי פטור עמג"א ולכן בחומץ חי הי' הדין אפי' בשל עכו"ם פטור מפני שהוא מזיקו והו"א כיון שאין בו איסור אכילה גם איה"נ אין בו כמו שמסופק המל"מ קמ"ל משנתינו דעדיין נשאר עליו איה"נ ולענין מכירה אין חילוק בין ראוי לאכילה או לא א"ו מדמקשה פשיטא מוכרחים אנו לומר דידע המקשה ממקום אחר דאף דאין כאן איסור אכילה אכתי נשאר איה"נ ומש"ה מק' פשיטא ונוכל לפשוט הספק של המל"מ לחומרא:

אולם ז"א והוכחה זו יש לדחות דבעלמא היכי דכ' לא יאכל א' איסור אכילה וא' איה"נ במשמע דאם בטיל איסור אכילה בטיל איה"נ ג"כ אבל גבי יי"נ שאני א' דלא כתיב אכילה בעכו"ם עתו"ס ע"ז (י"ב:) ד"ה אלא כ' כן בעכו"ם לא כתיב אכילה ועוד הא יין חי ראוי למוזגו כמג"א סי' תרי"ב ועי' ע"ז (ס"ח.) שאני עיסה הואיל וראו לחמע עיסות וכו' ועוד דכ' ולא ידבק בידך מאומה ומש"ה פריך פשיטא:

והנה במעילה (ט"ו.) אמר עולא אר"י קדשים שמתו יצאו מידי מעילה ד"ת ומיירי בקדשי מזבח עי' זבחים (י"ג:) ואם האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר א' אכילת אדם וא' אכילת מזבח ע"כ וראינו מכאן בהמה קדשי מזבח יש בה אכילת מזבח ואסור באכילה לאדם וגם יש בה מעילה היינו דאסור להנות ממנה וכיון שמתה ופקעה אכילת מזבח פקעה ממנה גם מעילה ושם אר"י אבל קדשי בדה"ב בין חי' בין מתה יש בה מעילה לא יהא אלא דאקדיש אשפה לבדה"ב אי לית בי' מעילה ע"ש הרי ממנו נוכל לדייק דהיכי דיש איסור אכילה והנאה כיון דבטיל איסור אכילה מינה נפקא גם איסה"נ מזה:

ועיין או"ח סי' תמ"ה ס"ב וכן הפחמין שלו אסורים בהנאה הואיל ושרפו אחר שנאסר בהנאה וכ' ח"י דאפי' מאן דס"ל חמץ מנקברין ואפרן אסור היא רק מדרבנן ע"ש מוכח

מדאורייתא כיון שפקע מחמץ איסור אכילה והי' גם אסור בהנאה מ"מ עתה שנעשה אפר מדאורייתא מותר ורק דרבנן אסרו ע"ש ח"י ס"ס תמ"ה:

והנה כת"ה הביא מג' מהרש"ק בס' האלף לך שלמה דכ' דאיסור סחורה היא מטעם איסה"נ ויליף לה מפסחים כ"ג דכ' שקץ היא לא יאכל משמע אכילה והנה וכתיב לכם התיר הנאה בדיעבד אבל לכתחלה יהי' בהווייתה תהא ומשמע לי' דלכתחלה נשאר איסה"נ כדמשמע מלא יאכל ע"ש:

ולדידי לא נראה כן ותחילה אני אומר כי מדברי הש"ס יש ראי' לפ"מ דמוכח מתו' דאיסור סחורה אסור מדאורייתא דגם מדאורייתא יש חילוק בין לכתחלה לדיעבד וכמ"ש תוס' פסחים (י"א.) ד"ה קוצרין וכתובות (ל'.) ד"ה א"ב וב"מ (נ"ז.) הקדש שחיללו על שו"פ ותמורה (כ"א:) ד"ה ממקום דבדאורייתא לכתחלה לא ובדיעבד מהני ומותר ותו איכא למידק מינה דאין מוקדם ומאוחר בתורה וכמו שנבאר בהקדם להבין דברי רז"ל בע"ז (ז'.) ור"ה משום דאין סדר למשנה וכו' ור"ה כי לא אמרי' אין סדר בחדא מסכתא בתרי מסכתא אמרי' [היינו אין סדר בב' מסכתות] וצ"ע מנ"ל לר"ה הא ומאין למד זאת ונראה דידוע דר"ה תלמיד רב הי' ודייק לי' מיני' ממאי דאמר בפסחים (ו':) אמר רמב"ת משמי' דרב זאת אומרת אין מוקדם ומאוחר בתורה ודייק ר"פ הנ"מ בב' עניני [רש"י בפרשיות שנים] אבל בחד ענינא [רש"י בחד פרשה] מאי דמוקדם מוקדם כו' ע"כ ע"ש וממנו למד ר"ה לומר דגם רבי שסידר המשנה עשה כן דבב' מסכתות אין סדר למשנה דהוי כב' פרשיות שבתורה אבל בחד מסכתא יש סדר דהוי כחד פרשה שבתורה ומה שיש עוד לדבר מזה כתבתי במק"א:

והנה בכאן בפסחים (כ"ג.) מקשה הש"ס משקץ היא לא יאכל ומשני לכם שלכם יהא ואח"כ יהי' בהווייתה יהא וזה לא נאמר אצל לא יאכל אך קודם כתיב לכם א"ו משום דאין מוקדם ומאוחר וכן ושקץ יהי' לא נאמר שם וע"כ משום דאין מוקדם וכן צריכין אנו לומר דב' פרשיות הם דאי חד פרשה אמרי' מאי דמוקדם מוקדם ולא עלה קאי יהי' או לכם והבן, ואולם מתיבת לכם דרשינן היתר הנאה וזה שלכם יהא וכן מצינו ב"ק (מ"א.) אי מה קדש אסור בהנאה אף מעשה שבת אסור בהנאה ת"ל לכם שלכם יהא ע"כ הרי מתיבת לכם מפורש יוצא היתר הנאה וכ' תוס' ביצה (י"ב.) ד"ה השוחט היכי דהותר בהדיא לא אמרי' אהדרי' לאיסורא קמא וכאן הפסוק יהי' כתיב גבי איסור אכילה ורק מטעם אין מוקדם וכו' מזקמינן לי' אצל שקץ הוא לא יאכל ותיבת יהי' לא משמע איסה"נ ודי לאוקמי' על איסור סחורה אבל שאר הנאה בודאי מותר אפי' לכתחלה כיון דהתורה כ' לכם והותרה בפירוש הנאה ואיסוה"נ לא מפירש בהדיא מן תיבת יהי' ועי'

בכורות ד' והי' בהוויתה יהא ושם (ה'.) יהי' בהווייתה יהא וכן בע"ז (נ"ד:) תהי' מנחות (ה'. מ"ה. ק"ז) זבחים (ה': כ"ה:) דרשו כן ועי' (תמורה ה'. ערכין ה'. ובכורות נ'.) דרשו הוא בהווייתה יהא ומן יהי' דרשו שאם רצה להוסיף מוסיף ע"ש:

ומדי דברי בענין הנקברין אפרן אסור אמרתי לציין להבין מה דאמרי' בתמורה (ל"ד.) ברייתא כל הנשרפים אפרם מותר חוץ מאפר האשירה ואפר דהקדש לעולם אסור ע"כ ותוס' פסחים (כ"ז:) ד"ה חוץ הניחו בתימא לר"ל דס"ל בע"ז (מ"א:) עכו"ם שנשתברה מאלי' מותרת דהא מיירי באשירה של עכו"ם ואפ"ה משמע דאפרה אסור ע"ש וכאן בפ"ת כ' דאפר אשירות עכו"ם אפי' שרפה ישראל מיתרת אם לא אשירה דמשה ע"כ ודברי פ"ת צריכין ביאור כי בתוס' פסחים הוכיחו דכאן מיירי בשל עכו"ם ואפ"ה אפרה אסור ונראה דהמדקדק בלשון הברייתא יראה כי תרתי שמשת מינה דאמר כל הנשרפין אפרם מותר חוץ מעצי אשירה מוכח באשירה דישראל מיירי מש"ה אפרן אסור וחדסיימו ואפר דהקדש לעולם אסור נוכל לדייק הא של אשירה אפרה מותר ועל כרחך כדמסיק ש"ס משום דאשירה יש לה בטילה בעכו"ם ומעתה תרתי ש"מ רישא באשירה דישראל ואפרה לסור ויתו' קי' תוס' פסחים ומסיפא נוכל לדייק באשירה דעכו"ם ואפרה מיתר דיש לה ביטול ע"י עכו"ם ומדשרפה אין לך ביטול גדול מזה ואתא פסקי תוס' וחידשו דאשירה עכו"ם אפי' שרפה ישראל מותרת, ולכאורה דבריהם תמוהים מע"ז (נ"ב:) וישראל אינו מבטל ע"ז של עכו"ם ומשנה מפורשת וא"כ אם שרפה ישראל אמאי מותר לו יהא דבטלה בזה הא ישראל אינו מבטל ע"ז של עכו"ם ואכתי באיסורא קיימא ותהוי אפרה אסור:

אכן לפימ"ד בע"ז (מ"ב.) ורבא אמר לעולם כי פחתה ישראל נמי בטלה אלא גזירה דילמא מגבה לה והדר מבטל לה והו"ל ע"ז של ישראל וכו' ערש"י דכל ביטול ישראל לאו ביטול גזירה דילמא מגבה וכו' ע"ש והא תינח ע"ז דמטלטל ושייך הך גזירה דלמה מגבה אבל אשירה הוא אילן דמחובר ולא שייך הך גזירה דילמא מגבה ושפיר יוכל ישראל לבטלה מש"ה כ' הפ"ת אשירות עכו"ם אפי' שרפה ישראל מותרת והבן, ולענין אי מותר לסחור בדברים טמאים העומדים לאכילה ידוע מראבי"ה הובא ב"י ביו"ד סי' קי"ז דמתיר וראי' מחולין האכיל בשר חזיר והב"י דחה דמיירי בישראל רשע ועוד ולהלכה אסור ול"נ ראי' לראבי"ה מע"ז (ל"ט:) אין לוקחים ימ"ח מח"ג בסוריא רש"י שחנוונים שבסוריא חשידי על לפ"ע ובתוד"ה ימ"ח כ' ובתוספתא קא חשיב במקום חלב חתיכת דגים שאין בה סימן וקונים מן העכו"ס ומוכרים לישראל וכו' הרי דהי' עושין סחורה בדגים טמאים וראי' לראבי"ה:

אולם גם זה יש לדחות דהרי חזינן דחשודין על לפ"ע ואפי' על איסור דרבנן איכא איסור לפ"ע דאורייתא וכתוס' לעיל (כ"ב.) מכש"כ שחשודין לעבור על איסור אין עושין סחורה בנו"ט ועוד הרי חזינן דחז"ל בקידושין (פ"ב.) אמרו וחנוני שאומנתם אומנות ליסטים ומאן דעביד הא עביד הא ואין ראי' מזה:

ובמה שמפלפל כת"ה בענין במע"י אי דבר אכילה הן והביא מביצה ונדרים וטו"ז יו"ד ע"ה ולא הביא מתוס' מעילה (כ':) ד"ה קרביים שאין דרך בנ"א לאוכלן ומייתי להו בחו"מ בקצוה"ח סי' רל"ב לענין דינא בבני מעים מ"מ מוכח דגם בני מעים בנ"א אוכלין אותן עי' ביצה (ל"ג.) ד"ה ושדי העתיקו ברש"י לפי שאין דרך בנ"א לאכול בנ"מ ביו"ט וכו' יש להם הרבה לאכול ע"כ משמע בחול אוכלין אותן ועי' פסחים (ק"ז:) השמש מטבל בבני מעיים ונותנם לפני האורחים ערשב"ם בבני מעים של בהמות הנשחטות לסעודת יו"ט וכן נותן לפני האורחים ובער"פ קאי ע"כ מכאן משמע שאוכלין בג"מ לקינוח קודם סעודה והעיקר דהכל לפי הזמן והמקום עש"ך יו"ד ק"א וק"י מחבר ובעיקר השאלה לענין דינא בין איסור סחורה נו"ט דאורייתא או דרבנן קשה להתיר לסחור בהם אך מטעם מוטב שיהיו שוגגין וחיי נפש כדמצינו בש"ס ופוסקים נשים יד לפה:

ואסיים ודור"ש באהבה:

סימן קצג

ב"ה יום ה' לסדר ויקרא ד' ניסן תרצ"ג סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי זך הרעיון ומיטב הגיון כש"ת מו"ה שימן נ"י גאלדבערג בעיר וק"ק מיעליטץ יע"א: יקרת מכתבו הגיעני, מה שהעיר כת"ה על דברי אא"ז הגאון זצ"ל בב"ל חו"מ יו"ד בדין גורל בחבורה והי' ביניהם ב' אנשים ששמותן מתחילין באות שוה אם יטילו הגורל רק ביניהם או בין כל החבורה והורה רק בין שני אלה וע"ז כתב כת"ה כי מתניתין היא ביומא (כ"ב.) ואם הי' שניהם שוין הממונה אומר להם הצביעו וכרש"י בין כולם, אהובי, מאד קלע אל השערה והיטב אשר דיבר ואולם כבר קדמו המג"א באו"ח סי' קל"ב הביא כן על מעשה כזה בשם הגאון מו"ה מן זצ"ל, ועי' מחהש"ק דיש מן הג' דשדא בי' נרגא וגם הב"ל הביא דברי מג"א הזה בסוף התשובה, ואינו דומה לזה שכ' המג"א בסי' קל"ב ע"ש, ול"נ להבין דברי חז"ל דאמרי' בראשונה כל מי וכו' רצין ועולים בכבש כל הקודם בד' אמות זכה וכו' מנין להם זה ונראה דהיא נובעת מב"מ (יו"ד.) ד' אמות של אדם קונות לו בכל מקים ע"ש, ומש"ה גם במקדש עשו תקנה זו דכל הקודם בארבע אמות זכה:

אולם זה תינח לאלו אמוראים דסברי ד"א קונות בכל מקום אפי' ברה"ר, אבל לר"ש דסבר שם דוקא בסימטא או בצידי רה"ר קשי' לפי"מ דאמרי' בפסחים (י"ט:) אמר ר"א זאת אומרת עזרה רה"ר לטומאה ומסתמא גם לזה ומייתי לה תוס' חולין (ב':) ד"ה דליתי' בעזרה רה"ר וכן פסקינן בחו"מ סי' רס"ח כר"ש א"כ לא שייך לומר כל הקודם בד"א זכה בתרוה"ד דשם בעזרה רה"ר לא שייך ד"א קונות, ועל כרחך צ"ל דהאי בראשונה לאו דינא הוא דקני מכח ד"א אלא כעין תקנה ד"א ומש"ה בהי' שניהם שוין העמידו על דין תורה ושניהם לא קנו והממונה א"ל הצביעו כולם, וכה"ג כ' ר"ן נדרים (צ':) ד"ה ואיכא וכו' ואחרים תירצו דמשנה ראשונה לא דינא קתני וכו' ע"ש:

והנה גם להאמוראין דסברי ד"א ש"א קונות אפי' ברה"ר וא"כ אתי שפיר מה דשנינו כל הקודם בארבע אמות זכה, דאפי' עזרה ברה"ר זכה מטעם ד"א קונות כ"מ ודינא הכי מטעם תקנתא דרבנן. מ"מ בהי' שניהם שוין לא קנו והממונה אימר להם הצביעו כמו שנבאר דבגיטין (ע"ח.) אמרי' כגון שהי' שניהם שוים ועומדים בד"א וכו' וכ"ת דאתי תרווייהו בהדי הדדי והא א"א לצמצם ע"ש מה שציינו בכ"מ בתוס' בענין זה בא"א לצמצם וע' חו"מ סי' רס"ח רמ"א שנים שבאו כאחד לתוך ד' אמות ע' קצוה"ח קנו שניהם מספק דא"א לצמצם וחולקים וע' נתיה"מ ותי' לא שייך לענינו דקשה לן ג"כ איך משכח"ל הי' שניהם שוין הא א"א לצמצם ומוכרח לומר כנ"ל דספק לנו מי קודם, ולו הי' חפץ הריוט בודאי קנה כ"א מחצה דאומדנא דמוכח דכ"א סובר אי לא אקנה כולו אקנה מחצה משא"כ בתרוה"ד לא יעלה על דעתו באם לא אזכה בכל תרוה"ד אזכה מחצה דלא אפשר וידוע בתוס' מכ"מ בש"ס דכ' דלעולם לא קני אא"כ מתכוין לקנות עתו"ס ב"ב (נ"ד.) ומייתי מב"ק אף דנקיט השטר לא קנה כיון דלא מתכוין לקנות, ועתו"ס ע"ז (ז'.) ד"ה ר"מ דהכא לא נתכוין לקנות, וע' ביצה (ל"ט:) סיימן דגם הוא לא קנה כיון דלא נתכוין לקנות ע"ש, ובכ"ד בש"ס, וא"כ בהי' שניהם שוין ומסופק לן מי קדים הי' הדין יחלוקו וכיון דלא אפשר גם הם לא עלתה על דעתם לקנות מחצה ולא קנו ומש"ה אומר להם הצביעו כולם וכן הדין גבי קדיש דלא אפשר לחלק הקדיש לשנים מש"ה הדין כמו גבי תרוה"ד וכמג"א שם, משא"כ בחפץ בגורל כ"א אומר אזכה כולו ואם יהי' השמות שוין אזכה מחצה בחפץ או אקח דמים ומש"ה הדין כי רק בין שניהם יהי' הגורל או יחלוקו, וכן מוכח מיהושע ז' קום לך, ואמרי' בסנהדרין (מ"ג:) וכי דילטור אני הפל גורלות וכו' והי' גורל אחרי גורל היינו על מיעוט הנשאר, וכן בשמואל א' י"ד אצל שאול ויהונתן, וע' ב"ב (קכ"ג.) אמרו עתידה א"י שתתחלק לשלשה עשר שבטים ושם ברשב"ם ד"ה ועוד כ' דאי משום לוי דנקט נחלה כשאר שבטים וכ' הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו

אלא חלק א' כדכתיב שער יוסף אחד וכו' ע"כ, וצ"ע מיחזקאל (מ"ז י"ג) יוסף חבלים היינו דיטול ב' חלקים ע"ש (מ"ח.) הרי מפורש דיוסף יקח שני חלקים וצ"ע, וע"ש לענין חילוק השבטים הי' ג"כ ע"י הגורל וכאשר יצא השבט עפ"י הגורל הרי חילקו ביניהם עפ"י הגורל וכנ"ל:

ובהדי שותא בענין עבודה אציין מה שכתבתי בכתובות (ע"ה.) ר"א אמר זיעה אמזוהם קא רמית התם גבי כהנים וכו' ומריח הפה נמי אפשר דנקיט פילפולא בפומי' ועביד עבודה ערש"י. וצ"ע משקלים פ"ג מ"ב ושם בירושלמי תני הי' מדברין עמו וכו' וימלא פומי' מוהי אר"ת מפני הברכה ומפרש ח"צ סי' קכ"א דברכה היינו דצריך לברך לתרום ע"ש, וכן פירשו מפורשי הירושלמי ואמרי' מנחות (ע"ה:) ברכות (ל"ז:) הי' עומד ומקריב מנחות מברך שהחיינו, עתו"ס דקאי על הכהן המקריב, ונראה דצריך ג"כ לברך על מצות העבודה, ערש"י עירובין (נ'.) דגם על מצות תנופה מברכים, ואמרי' ברכות (נ"א.) יפלטנו ויברך ואמר ר"י משום ימלא פי תהלתך, וא"כ אינו רשאי ליתן פילפלין לתוך פיו קודם הברכות דלא יוכל לברך דבעינן ימלא פי תהלתך ואי אחר הברכה איך יברך שהחיינו וברכת לעבוד הא אכתי אינו ראוי לעבוד עד שיתן פילפולא:

ולכאורה י"ל לפי"מ דאמרינן בסוכה (ל"ה.) דפריך ואימא פילפולין וכו' ומשני התם דלא אפשר נינקוט חדא לא מינכרא לקיחתה רש"י מתיך קוטנה ע"ש וא"כ ג"כ רשאי ליתן לתוך פיו ומברך כיון דקטנה היא מקיים ימלא פי תהלתך, אולם זה אינו אף דקטנה היא לענין לקיחה אבל בנותנה לפיו אכתי מעכב הברכה ואינו מקיים ימלא פי תהלתך:

ועוד פילפולא בכתובות אינה פילפלין דסוכה והן אחר ומנ"ל דקטן כפילפלין, וי"ל דאמרי' בשבת פילפלת כל שהוא ערש"י ואינו פילפול שלנו (ועסו"ז יו"ד ח"ס ק"ח מזה ומה שמסיים דפילפלין אינן בכלל תבלין צ"ע מפיהר"ם פ"ב דערלה דפילפלין היא תבלין וכן בשבת (פ"ט.) ותבלין הוא בשמים כמו הפילפל, וע' ע"ז (ס"ו.) תבלין פילפל ושבת (פ"ט:) רש"י ותוס' כתבו כן ועוד, וצ"ע) ומקשה ש"ס פילפלת כל שהו למאי חזיא ומשני לריח הפה ע"כ, ולכן כיון דכ"ש מהני לריח הפה בודאי אינו מעכב הברכה ורשאי לתת כ"ש לתוך הפה קודם הברכות ויברך ועביד עבודה והבן:

ולמען להראות חביבתא גבן אציין לו עוד דבר א' במאי דאיתא בזבחים (נ"ו:) ת"ר יכול יהא נאכלין ליום ג' וכו' ת"ל והנותר עד יום בעוד יום וכו', ערש"י ותוד"ה עד לא ניחא להו פירש"י, והר' חיים מפרש עד יום השלישי ולא יום השלישי בכלל א"כ אינו נאכל בליל שלישי ע"כ, והנה במנחות (ס"ח.) רב ושמואל בזמן שאין ביהמ"ק קיים האיר המזרח

רש"י עד מראש עצם היום וקסבר עד ולא עד בכלל וזה מוכח דאזיל לת"ק דמתניתין והיינו כר"מ:

ואולם ר' יהודה ס"ל דמה"ת אסור יום הנץ כולו דדריש עד עצם היום עד ועד בכלל ע"ש, וכן פשיט הש"ס ברכות (כ"ז.) דאפילו בלשון חכמים ס"ל לר' יהודה עד ועד בכלל, וחכמים שם ס"ל כשיטתייהו דגם בלשון חכמים עד ולא עד בכלל, וא"כ צ"ע על מחבר בחו"מ סי' מ"ג סעיף צ"ז ראובן הוציא שט"ח וכו' דבלשון העולם ולא עד בכלל ע"כ והיא מתשו' הרא"ש, וצ"ע למה כתב בלשון העולם לא עד בכלל הא גם בלשון המקרא ולשון חכמים לרבנן ת"ק דר' יהודה עד ולא עד בכלל, וי"ל בפלוגתא לא קמיירי וטוב לו לאתויי מלשון העולם דהכל מודים עד ולא עד בכלל:

ובזבחים שהבאנו תי' ר"ח עד יום השלישי ולא עד בכלל והיינו כרבנן ורש"י רוצה לפרש גם אליבא דר' יהודה דסבר עד בכלל ויליף ביום אוכלו וכו' ולר"ח עד יום היינו עד תחילת ליל יום שלישי כמו בכל דוכתי מתחיל היום מתחילת הלילה, והק' לי ח"א מחולין (פ"ג.) דבקדשים הלילה הולך אחרי יום שלפניו ואיך נימא הכא עד תחילת ליל יום שלישי הא נותר קדשים היא. והשבתיו לפי"מ דכתב המרש"א בקידושין (נ"ו:) על תוס' ד"ה המקדש כ' ויש ליישב דפסיקא להו בשום דוכתא בפיגול ונותר דפקע מינייהו איסור קודם ע"ש, וא"כ אין לנותר בזה דין קדשים לילך הלילה ליום שלפניו אך דין חולין יש לו דמתחיל יום הבא מן תחילת הלילה כנ"ל:

ובזה הנני דו"ש באהבה:

סימן קצד

ב"ה יום ד' לסדר במדבר מ"ג למב"י תרצג"ל פה סטניסלאב. לכבוד אהובי ידידי הרב הגאון החריף ומופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה חיים נ"י ראזענבערג אבד"ק קראליפקא יע"א:

יקרתו הגיעני תוכו רצוף אהבה דברי פילפולים עם אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, ע"ד איש אחד שהשתדך עם בתולה ובעת הנשואין ראה שצד הכלה ממהרים לעמוד החופה ולא קראו להרב דמתא רק אחד מהם סידר הקידושין ותיכף בישיבת השלחן ראו שהכלה יושבת בעצבון ודאגה ורגזה ולא השיבה מז"ט ובתת לה לאכול כנהוג זרקה המאכלים תחת השלחן, וכראות החתן צרת נפשו ברח לביתו ואם הכלה לקחה את בתה ינסטה עמה ללבוב אל הרופאים ורפואות אין לה וכפי הנראה התחיל שגעונה עוד

קודם החתונה ורימו את הבחור, ומעתה רוצה הנ"ל להתירו מכבלי העיגון כי יהי' רשאי לקחת לו אשה אחרת כדת:

והנה באה"ע סי' מ"ד מחבר שוטה ושוטית אין להם קידושין לא מד"ת ולא מדברי סופרים והיא מש"ס במות (קי"ב:) בשוטה ושוטה לא תקינו להו רבנן נשואין, ומצינו כמה פעמים בש"ס דשוטה לאו היינו שוטה גמור כמו בשבת (ק"ד:) בן סטרא וכו' א"ל שוטה הי' ואין מביאין ראי' מן השוטה ב"ב (קט"ו:) שוטים מניין להם זה ובע"ז (ב':) שוטים שבעולם כל מה שעשיתם וכו' והיינו שאינם שוטים ממש וקוראין אותם בשם שוטים דרך בזיון ובסנהדרין (נ"ט:) יארוד נאלא רש"י תנין שוטה עוף ששמו תנין וכו' ובזבחים (כ"ה:) תרדא שוטה בהול ערש"י וראה זה חידוש בסנהדרין שם קרא ר' אבוה לר' זירא יארוד נאלא ובברכות (מ"ו.) ר' זירא חלש ואיתפח ועביד ר' אבוה יומא טבא לרבנן ומוכח דכבודו יקר בעיניו הי' וביו"ד סי' צ"ח בחסרון ידיעה אמר דדעת שוטים אינו כלום ע"ש, היוצא לנו דבכל המקומות שהבאנו אינו מיירי בשיטים ממש, אבל ביבמות (קי"ב.) ובאה"ע סי' מ"ד שם מיירי בשוטה ממש:

וראיתי כי כת"ה מפלפל אי שוטים יש להם תימוד ותאוה, וידוע דברי הטו"ז באה"ע סי' קי"ט דמביא מתוס' קידושין (מ"ג:) ד"ה וכל וכן מוכח מתוס' יבמות (קי"ג:) ד"ה יצתה דכ' שנגררת אחר כל אחד ונוהגין בה מנהג הפקר וכו' והיינו דע"י תאותה נגררת אחרי אנשים וע' ב"ש שם, ול"נ ג"כ להביא ראי' דלשוטה יש חימוד ותאוה דאמרי' בנדרים (ל"ה:) האי זאת תורת היולדת בין פיקחת בין שוטה כדברי ר' יהודה ואמרי' נדה (ל"א:) שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה אמרת יולדת מביאה קרבן א"ל בשעה שכורעת לילד קופצת ונשבעת שלא חיזקק לבעלה וכו' מתקיף לה רב יוסף והא מזידה היא ובחרטה תליא מילתא רש"י לפתוח לה בחרטה וכו' וכבר כ' מזה במק"א, אך מה שיש עוד לדייק דבנדרים (כ"א:) רב יוסף מתני וכו' קסבר אין פותחין בחרטה ומוכח דגם רב יוסף ס"ל הכי וא"כ צ"ע מדוע קאמר הכא בחרטה תליא הא ר"י ס"ל אין פותחין בחרטה, ועוד מקשה קרבן שבועה בעי אתויי רש"י כבש עז או שעירה, והאי עוף היא פ"כ, והמהרש"א תירץ דאשה כל מה שקנתה קנה בעלה ונחשבת עני' ע"ש, ודבר תימה לומר כן דבתורה בפ' תזריע נאמר דין יולדת בעשירה או בעני' ואם תאמר דמה שקנתה אשה קנה בעלה עני' היא א"כ למה נאמר אצלה כלל דין עשירה ביולדת יש לה בעל והיא בכל עת עני' היא:

גם מה שכתב העיו"ע שם ואולי י"ל דר"ש ס"ל כרבנן דפליגי על ר' יהודה דס"ל מביא אדם קרבן עשיר על אשתו וסיים דאישתמיט לכ"מ פ"י מהל' שגגות דברי הש"ס נזיר (כ"ד.)

דרבנן פליגי וכו' ע"ש ג"כ צ"ע מדוע כתב כן על הכ"מ לבד הא גם הר"ן בנדרים (ל"ד:) כ' אדם מביא קרבן עשיר על אשתו וכו' אמרי' לפיכך וכ' הר"ן בהא דנקיט ר"י לאו דוקא דהא סתמא קתני ור"ל דת"ק נמי הכי ס"ל וליכא מאן דפליג וכן במשנה נגעים פי"ד מוכח דליכא דפליג על ר' יהודה, והי"ל לעיו"ע להק' ג"כ על ר"ן מנזיר (כ"ד.) ובאמת לא מצינו מפורש דרבנן פליגי על ר' יהודה רק בנזיר סברי דמשנה שם לא אתיא כר' יהודה לכן מוקי לה כרבנן דפליגי על ר' יהודה אבל לרבא שם דמשני דאתיא המשנה כר"י תו לא מצטריך לומר דרבנן פליגי, וראי' לזה מנדרים (כ"ג:) איב"ל פליגי רבנן עלי' דראב"י וכו' ומייתי משנה ובריייתא ש"מ פליגי ודחי לא ראב"י ע"ש. הרי היכא דנוכל לומר דאתיא כראב"י לא נוכל לומר דפליגי והה"ד הכא, וע' נזיר (ל':) ויבמות (ק"ח.) ושבת (קל"ו.) מי פליגי רבנן על רשב"ג ובעי למישט מברייתות ודחי דמצי דאתיא כרשב"ג ע"ש:

והנה מה דמביאה קרבן היא דמתחרטת מה שנשבעה שלא תיזקק ועתה נתעורר תאותה כמקדם ואי אמרת דשוטה אין לה חימוד א"כ שוטה יולדת אינה מתחרטת ואיך יביא בעלה קרבן כשהיא שוטה על שבועתה ולא ימתין עד שתחזיר והשתפה ואז יהי' לה חימוד ותאוה ותתחרט אלא ודאי דגם בימי שטותה יש לה תאוה ואנן סהדי שמתחרטת ולכן מביא בעלה קרבנה עלי' והבן:

ובנידון דידן דלפי הנראה הי' האשה מטורפת בדעתה בשעת העמדת החופה מ"מ לפוטרה בלא גם זה אין עולה על הדעת דמאן מפיס ומי יימר דבשעת הקידושין לא היתה בדעת צלולה ודלמא היתה בריאה וחלומה בדעתה וגם משום דנמצא בה מום ג"כ מקודשת מספק ובעי גט ע' אה"ע סי' ל"ט וסי' מ"ד ס' ב' ברמ"א ודוקא שוטה גמור וכו' וחמ"ח וב"ש. ואך יש לדון בכה"ג לא יהי' צריך היתר מק' רבנים אך יתן לה גט עי"ש כנהוג כמו שנבאר חדא ממה שהביא ב"ש אה"ע כי הטעם תיקן ר"ג משום קטטה ולא משום דרא דאיסורא וכו' וסיים לכן במקום ספיקא מעמידין על ד"ת וכבר ציינתי במק"א מזה, ועסו"ז יו"ד ס"ס רי"ח דאף דתקנת הקהל הוי מדאורייתא זה רק למיגדר מילתא במידי דאיסורא אבל בתה"ק לענין ממונא היא דרבנן וספיקא לקולא, וכאן יש לנו ספק אי כבר היתה מטורפת עוד קודם החופה, ועוד אפי' נימא דחר"ג היא מדאורייתא כבר כלה הזמן ורק מטעם מנהג התקנה במקומה עומדת ובמקום ספק בודאי יש להקל, ונראה דמש"כ הב"ח קבלה בנישתטית דבעי היתר ק' רבנים זו רק בנשא אשה ודר עמה ואח"כ רוח עועים הוסך בקרבה ונעשה כנשתטית כי אז צריכין לדון ולהתיר ע"י ק"ר משא"כ בכה"ג יכולים להתירו ביד גט ע"י שליח בלתי ק"ר דיש לנו ספק בעיקר הקידושין, ועוד יש לומר דמח' בסעיף יו"ד מביא בארוסה לא החרים

ע' באחרונים מה שביארו ע"ז ולכל הפירושים כולהו איתנייהו הכא שאינו יכול לדור עמה ולא לפוטרה ולא נגע בה, והרי"ז דומה לרמ"א באה"ע סי' ס"א אשה חולנית אעפ"י שכנסה תחת החופה אינו חופה כלל עב"ש וגרע מחופת נדה ע"ש והה"ד הכא דהיתה מטורפת בדעתה קודם החופה והוי כארוסה, ומכל הלין נראה דיסדר לה גט עי"ש כנהוג בנשתטית, ואין כאן השלשת כתובה דמסתמא לא לקח אצלה עוד מאומה, וא"צ להתרת ק"ר, ואחרי השלשת הגט יתן לו כת"ה רשות לישא אשה אחרת כדת:
ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה עוד ינוב בשיבה דשן ורענן אכי"ר:

סימן קצה

בבר ליואי ח"א או"ח סי' ב' מקשה בב"ק (קי"א:) אם הניח לפניהם פטורין מלשלם אמר רמי ב"ת זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי ערש"י דמיירי דהי' יאוש ובניו הוי כשינוי רשות ע"ש, והק' מע"ז (מ"א:) ר"י אמר הו"ל ספק וודאי ואין ספק מוציא ודאי ומקשה ש"ס חבר שמת והניח מגורה מליאה פירות אעפ"י שהם בני יומם הרי הן בחזקת מתוקנים, והא הכא דודאי טבילי וקאתי ספק עישרינהו ומוציא מידי וודאי, והנה בב"מ (פ"ח:) אמרינן ואכלת ולא מוכר תבואת זרעך ולא לוקח ר"ל דלוקח פטור מדאורייתא ממעשר רק מדרבנן חייב ע"ש, וא"כ אי נימא כרמי ב"ח דרשות יורש כרשות לוקח ממילא בחבר שמת פטור מה"ת ממעשר ורק מדרבנן חייב. וא"כ איך רצה לפשוט על ע"ז דהיא דאורייתא מחבר דהיא רק דרבנן ע"ש שהעלה מזה דסוגיא דלא כרב"ח, וביבמות (פ"ח.) מידי דהוה אטבל והקשה בני הרב הגאון נ"י אבד"ק העליטש לפי"מ דכתבו תוס' בכורות (כ'.) ד"ה ואב"א דטבל אינו חזקה דאפשר דעביד כר' אושעי' מערים על תבואתו ומכניסה במוץ שלה ערש"י פסחים (ט'.) וכ"ד בש"ס וא"כ מאי קאמר הש"ס מידי דהוה אטבל, ורש"י דאע"ג דאיתחזק איסורא מהימנא, הא יוכל להיות דעביד כר"א ולא איתחזק איסורא, ונ"ל לפי"מ דכתבו תוס' ע"ז (נ"ו.) ד"ה ואעפ"י כ' דוקא תבואה באם הכניסה במוץ תו לא מיקבע למעשר אבל יין שדרכו להכניסו בענבים ושם נעשה גרנו ודאי בעשיית גורן שלו נקבע ע"ש וע"ז קאמר הש"ס מידי דהוה אטבל בענבים לא מהני תקנה דר"א:
ולכאורה נראה לי לתרץ לפי"מ דכ' תוס' ב"מ (פ"ח) בשם ריב"ם לוקח קודם מירוח פטור מה"ת לאחר מירוח חייב מה"ת הואיל ונתחייב ברשות מוכר תו לא פקע וא"כ נוכל לומר אפי"ת דרשות יורש כר"ל אפ"ה אצל חבר שמת חייב מה"ת דמיירי אחר מירוח ע"ש, אולם הרמב"ם והראב"ד פ"ב מהל' מעשר חולקים ע"ז ולא ס"ל כריב"ס:

ולכן אמרתי לתרץ בא"א לפי"מ דפסקינן בחו"מ סי' רע"ה והיא מש"ס ב"ב (קמ"ט.) וכ"ד דגר שמת כל נכסיו הם הפקר וכל הקודם זכה בהם, דלא הניח בנים שהורתם ולידתם הי' אחר שנתגייר, וכתבו תוס' בב"מ (כ"א:) ד"ה ופטורות בהפקיר קודם מירוח פטורות ממעשר ואחר מירוח הואיל שנתחייב כבר גם עתה בהפקיר חייב במעשר ע"ש דמשמע מה"ת, וא"כ נוכל לתרץ דחבר שמת מיירי בגר חבר ולא הניח בנים וכל נכסיו הפקר וזכה בהם אחד ואם ידוע שלא עישר הי' חייבים מה"ת ויען שהי' חבר ספק מוציא מידי וודאי ושפיר פשיט מדאורייתא לדאורייתא ולא תקשה לרב"ח רשות יורש כר"ל דכאן מיירי שלא הי' לו בנים:

אולם אכתי קשה לרב"ח משקלים ספ"א האחים השותפין כשחייבים בקלבון פטורים ממעשר בהמה וכשחייבים במע"ב פטורים מן הקלבון, והיינו דלוקח ושותפין פטורים ממע"ב ואם לא חלקו ירושת אביהם והוי כאלו של אביהם ולא של שותפות חייבים במע"ב ע"ש, ואי נימא כרב"ח דרשות יורש כרשות לוקח א"כ אמאי חייבים כלל במע"ב דבעת שנפלו להם ירושת אביהם הו"ל כלוקח והם נשתתפו והול"ל דפטורים ממע"ב, אולם ז"א דרב"ח מתרץ לה דשאני הכא דבמס' בכורות (נ"ו:) איתא ת"ר יהי' לך ולא של שותפות יכול אפי' קנו בתפיסת הבית ת"ל יהי' ע"ש, הרי דהתורה ריבתא בפירוש דגבי מעש"ב לא יהי' רשות יורש כרשות לוקח:

אכן בעיקר קו' הב"ל נראה לתרץ במאי דכ' ביו"ד סי' ק"י בכללי ס"ס בש"ך אות כ' כ' בשם רשב"א הא דאמרינן ספק דרבנן לקולא דוקא בלית לי' חזקת איסור אבל ביש לו חזקת איסור לא אמרי' ספק דרבנן לקולא ע"ש, והנה בגיטין (מ"ו:) ובבכורות (ל"ג:) ובמו"ק (י"ג.) הק' איך פשיט צורם אוזן בכור דהיא דאורייתא משביעית דהוא דרבנן, ותי' דחמירא להו שביעית והוי כדאורייתא ע"ש, וא"כ כאן גבי חבר נוכל לומר דמיירי שהי' לו בנים ורשות יורש כרשות לוקח וחייב במעשר רק מדרבנן, ואפ"ה שפיר פשיט על ע"ז דאורייתא כיון דמעשר הי' לו חזקת איסור טבל והיא חמיר ולא אמרי' גבי ספדר"ל מש"ה פשיט שפיר לדאורייתא:

אבל אכתי לא ניחא דבנדרים (נ"ח:) אמרי' שניא שביעית הואיל ואיסורה ע"י קרקע בטילתה נמי ע"י קרקע ופריך והרי מעשר דאיסורה ע"י קרקע ואין בטילתה ע"י קרקע דתניא ליטרא וכו' ומשני אמרי' מעשר דיגון היא דקגרים ע"ש ברש"י ור"ן דע"י דיגון מתחייב במעשר לא ע"י קרקע ע"ש וא"כ לא חשיב חזקת איסור טבל דקודם דיגון היא פטור ע' חולין (י"א:) ד"ה ודילמא כ' אדרבא נוקי הולד בחזקת פטור שאין קדוש במעי אמו (וע' ביצה י"ג. אר"ל מעשר ראשון שהקדימו בשבלים שמו טיבלו לתרומה ערש"י

והאוכלו במיתה הרי שקודם דיגון משכחת לה דחייב במעשר וצ"ע מנדרים הנ"ל) ואכתי קשה איך פשיט מדרבנן לדאורייתא:

והנראה לי לתרץ דבפסחים (כ"ה:) תניא רבי אומר כי כאשר יקום איש כו' כ' רש"י ד"ה מה למדנו כרוצח כנערה המאורסה היכי דכתיב שני כ' שניהם שוין כמו והי' כעם ככהן ולא נאמר והי' העם ככהן, ע"כ, מזה למדנו דבשני כפי"ן שניהם שוין ובחד כ' אינן שוין, וראי' לזה מתענית (ז'.) גדול יום הגשמים כיום שניתנה בו תורה שנאמר יערף כמטר לקחי רבא אמר יותר משניתנה תורה דמי נתלה במי הוי אומר קטן בגדול שנאמר יערף כמטר לקחי דתורה נתלה במטר הרי דמטר גדול ועטו"ז סי' רכ"ח ס"ק ח' דהא לא אמר מיפר נדרו מעצמו אלא כמיפר בכ' הדמיון ע"ש ועטו"ז יו"ד סי' רמ"ב בשם הפרישה, וא"כ הכא שאמר רב"ח רשות יורש כרשות לוקח דמי לאו לגמרי כרשות לוקח אלא דומה לו מעט אבל לא להיות לו דין לוקח דיהי' פטור ממעשר, וגדולה מזו מצינו בתוס' גיטין (כ"ה:) האחים שחלקו הרי הם כלקוחות כ' דשאר אמוראי סברי אע"ג דהם כלקוחות אבל עכ"ז אין מחזירין זל"ז ביובל דלענין זה אינן כלקוחות ע"ש וכמו שהוכחנו, ומתורץ קו' הבר ליוואי והבן:

סימן קצו

ב"ה יום א' שלח טו"ב סיון תרצ"ג לפ"ק סטניסלאב.

כבוד האברך המשכיל ושלם החריף ומופלג מו"ה דוד ליבערמאן נ"י רב הצבא דעיר וק"ק לבוב יע"א:

מכתבו הגיעני וחפצתי להשיבו עד מהרה ולא עלתה בידי ועתה הנני להשיב לו. ע"ד השאלה אם רשאים להשביע לאנשי חיל הנכנסים לעבוד להממשלה בשבת, ונראה לכאורה להביא ראי' דשרי, ראשון לציון משבת (ק"נ.) פוסקין צדקה לעניים בשבת ע' או"ח סימן ש"ו ובמג"א מה שמפלפל בזה ובנדרים (ז'.) בפיך זו צדקה וזה נדר ואך לרשב"א הוי איסורא ולר"ן נקרא ממונא ע"ש וכן מצינו באו"ח ס"ס תרכ"א ונהגו לידור צדקות ביוה"כ בעד המתים וכן כ' ש"ך יו"ד ס"ס רנ"ו ס"ק י"ב הלכך אותן בני ישובים שבאים לקהלות לראש השנה ויו"כ ומזכירין נשמות ונודרין צדקות וכו' מיהו אם לקחו בעיר זו מצות או גלילה וכו' היינו בר"ה ויו"כ וכו' ע"י נדר שנתנו כך וכך ואפ"ה שרי ואמרי' נדרים (פ':) שבועות נמי היינו נדרים דתנן כנדרי רשעים נדר וכו' ובשבועה וחגיגה (יו"ד.) היתר נדרים ושבועות בכלל ובנדרים (י"ח.) בר"ן ד"ה הלכך כ'

הר"ן דנדרים אית בהו איסור חפצא ואיסור גברא משא"כ בשבועות דיש רק איסור גברא ומש"ה נדר חל אשבועה אבל לא להיפך וא"כ אם שרי לנדור בשבת כ"ש שבועה:

ב) דאמרינן שבועות (כ"ט.) נדרים (כ"ה.) וכן מצינו במשה רבינו שהשביע את ישראל וכו' שנאמר ולא אתכם לבדכם וזה הי' ביום פטירתו ערש"י נצבים וידוע דמת בשבת ע' תוס' מנחות (ל'.) ד"ה מכאן כ' כן בשם רב שר שלום גאון ע"ש, הרי דהשביע לישראל בשבת ובזה הרגיש גם כבודו:

ג) דאמרינן בשבועות (ל"ו.) תנא ארור בו נידוי בו קללה בו שבועה וכו' בו שבועה דכ' וישבע יהושע בעת ההוא לאמור ארור האיש וזה הי' בשבת ע' רש"י יהושע ו' ט"ז ויהי ביום השביעי שבת הי' וכן והיתה העיר חרם רש"י הקדש כי היום שבת קודש וכן הי' השבועה בו ביום הרי דיהושע נשבע בשבת:

ד) דאמרינן בנדה (ל':) ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו וכו' ומה שבועה שמשביעין אותו תהי' צדיק ואל תהי' רשע וכו' וידוע כי בני אדם נולדו בכל יום ביום ולילה כביצה (ז'.) ביום ולילה אדם וכן דדמי לי' ואפי' בשבת כשבת (קנ"ו.) מאן דבשבת יחי' בשבת ימות וכו' ע"ש ובשעת לידתו משביעין אותו הרי בשמים ממעל נמי משביעין לאדם בשבת ולמה נגרע אנחנו:

ה) דאמרינן ביומא (י"ח:) מסרוהו זקני ב"ד לזקני כהונה והעלוהו לעליית בית אבטינס והשביעוהו ונפטרו והלכו להם וזה הי' ערב יוכ"פ ע' תוס' חדשים מרמב"ם פ"א מהל' עריו"כ וידוע דבזמן שהי' מקדשין עפ"י הראי' הי' יכול להיות תרי שבתי בהדי הדדי וכמו דאמרינן בשבת (קי"ג.) ומציעין את המטות מיו"כ לשבת ערש"י כגון אם חל יו"כ להיות בע"ש ובמנחות (צ"ט:) חל יו"כ להיות בשבת וכו' חל להיות בער"ש שעיר של יו"כ ע"כ ויש עוד מזה בכ"ד בש"ס הרי דהי' יו"כ בערב שבת וכן הי' יכול לחול יום הכיפורים ביום אחד בשבת וכמו דאיתא שם בשבת וחלבי שבת קרבין ביוה"כ רש"י שחל להיות במוצאי שבת וע"ש בתוס' (קי"ד.) ד"ה וחלבי ובגמרא וא"כ דיו"כ הי' ביום אחד בשבת הי' עריו"כ בשבת ואז הי' משביעין לכה"ג שלא יהי' צדוקי, הרי מכל מה שהבאנו מוכח דשרי לישבע בשבת וא"כ בדין שלפנינו ג"כ יכולים להשביע לאנשי הצבא בשבת:

אולם כד דייקינן נידן דידן אינו דומה לכאן כמו שנבאר, הנה מה דאמרינן בשבת אמר ר' אלעזר פוסקין צדקה לעניים בשבת והמג"א הק' הא אין מקדישין נוכל לו ר"א לטעמי' דאמר ב"ב (יו"ד.) ר"א הוי יהיב פרוטה לעני והדר מצלי וסמך אקרא דברי קבלה אני בצדק אחזה פניך ואין מקדישין רק גזירה דרבנן ודברי קבלה קודם דס"ל בשעת תפלה מוכרח לצדקה לתת והיא במקום קרבן כי האי דשלהי חגיגה שלחנו מכפר עליו וס"ל

כר' יוחנן רבי' בפסחים (ס"ו:) מקדיש אדם פסחו בשבת וחגיגתו ברגל דזימני' קבוע לי' והה"ד בצדקה דחייב בכל יום בשעת התפלה דומה לפסחו בשבת וכו' ועוד דהוה כעין פק"נ צדקה לעניים ומש"ה מתיר אפילו בשבת לנדור אבל בעלמא לא, ומה שהשביע מש"ר היא רק לקיים המצות כמו נשבעתי ואקיימה וגו' ואין כאן שום ממון וכן שבועת יהושע שלא לבנות את יריחו אין בזה שום ממון ומה שמשביעין לקטן ג"כ רק לשמור ולעשות ושכר מצוה בהאי עלמא ליכא ושבועת כה"ג שיהי' נאמן לד' ולשמוע לחז"ל ולא יהי' צדוקי כל אלה אין בהם שום מסחר וקנין ודרא דממונא רק לקיים מצות ד' שרי לישבע אפילו בשבת:

אבל במה שאנן דנין בבני אדם אשר לאנשי הצבא המה עושים מסחר וקנין עם הממשלה יר"ה היינו כי משביעים אותם שיהיו נאמנים להממשלה לעבדה ולשמרה בלב שלם באמת ובתמים ולבוא באש ובמים עבורה ביום ובלילה ככל אשר יצוו עליו ראשי ושרי הצבא ובעבור זה תחייב הממשלה לנגדו לתת לו לאכול ולשתות מדי יום וארוחתו לא תחסר וכל מחסורו על הממשלה להלבישו ולנעלו ולרפאותו הא למה זה דומה למאי דכתבו תוס' בשם ירושלמי ביצה (ל"ו:) וכן ביומא (י"ג.) הלין דכנסי אלמנה צריך לייחדן מבעוד יום שלא יהי' כקונה קנין בשבת וכו' ששם עושה האיש והאשה מסחר וקנין וכ"א התחייב כנגד הב' כידוע, וגדולה מזו מצינו ב"ב (מ"ח) תוד"ה אלימא כ' ומגיטי נשים דבעי למיגמר מנייהו הוי נמי כמו מכר שנפטר ע"י כך משאר כסות וכו' הרי דאפילו בגט הוי כמו מכר מכ"ש בכניסה לחופה וגם באנשי חיל הוי כמו מכר דבשבועה נגמר המקח שביניהם ולכן עפ"י דתוה"ק אין להשביע לאנשי הצבא בשבת זולת אם הממשלה הרוממה תהי' נחוץ לה אז בודאי שרי כדי לקיים מצות הממשלה והבן:

סימן קצז

ב"ה יום ב' לסדר קרח כ"ה סיון תרצ"ג לפ"ק סטניסלאב. כבוד מנהלי ומנהיגי "החבורה קדושה" אשר יראה להם וגובה להם ובראשם הרבני המופלג בתו"י מו"ה צבי הירש נ"י וועגקערט בק"ק זאלישטשיק יע"א:

יקרתם הגיעני, וע"ד השאלה כי הי' בעירם צדיק א' והלך בדרך כל הארץ וחל"ש ורוצים ב"ב לבנות סביב קברו בית גם זוגתו הרבנית תחי' רצונה כי אחרי מותה גם היא תהי' נקברת שמה, והח"ק יאמרו כי לא נעשה כן במקומנו לשום אדם לבנות לו בית על קברו גם לא נהיגין גבן לקבור אנשים ונשים זה אצל זה רק כולם אנשים לבד ונשים לבד, והנני להשיבם ולא אשא פני איש אך להגיד קושט אמרי אמת כפי אשר אלקי יורני:

הנה במו"ק (כ"ז.) אמרי' בראשונה הי' מגלין פני עשירים ומכסין פני עניים וכו' וכן אמרי' שם כמה פעמים בראשונה וכ"ז כדי שלא לבייש אחרים וכן נהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן כולם שוים וכן היא ביו"ד סימן שנ"ב וש"ך שם אבל לא בחשובים יותר מדאי ודאי אסור ובשבת (קי"ד.) אמר ר' ינאי לבניו אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים אלא בסומקי וכל זה שלא ליקח עטרה לעצמו ודאג אם זכה אי לא וכה"ג מצינו ברכות (כ"ח:) ואיני יודע באיזה מוליכין אותי ושם ברכות (י"ח.) למחר באין אצלינו ועכשיו מחרפים אותנו ובתוד"ה למחר כ' אבל אנו שגם בחיינו אין מנהגנו ללבוש תמיד ציצית וכו' וכ"ת ישים לאותן שהי' להם בחייהן א"כ יהי' לועג לרש לאחרים ובתוס' ע"ז (ס"ה:) מפורש יותר ואפילו אותן שקיימו אין להטיל שלא לבייש אחרים ע"ש ועוד בכ"ד:

ובעבור זה תמהתי מאז ששמעתי שרב גדול וגאון עולם ז"ל שהי' בדורינו צוה לפני מותו לקברו בציצית של תכלת ואנו לא נוהגין בתכלת זה ולפי מה שהבאנו יש בזה לועג לרש למתים המונחים שם ובפרט להגדולים הנקברים שם מאז ובשמחות אמר א"ש הסירו תכלת מאפיליוני ואפשר לומר כמו שמצינו ב"ק י"ז אצל חזקי' שהניחו ס"ת על מטתו וכ' תוס' דשאני חזקי' שהי' גדול בתורה ובמעשים טובים ביותר ובחגיגה (י"ד.) כ' על ר"ח ב"ד שהי' בעל מעשים יותר מכל בני דורו ובחזקי' גדול גם בתורה מאוד ובאמת בחזקי' שאמרו שם קיים זה מה שכתוב בזה מצינו רק ביוסף הצדיק שאמרו כן עליו כמו בסוטה (י"ג:) וכבר הי' ב' ארונות מהלכים וכו' קיים זה כל מה שכתוב בזה ערש"י שם אך צ"ע משבת (נ"ו:) שגם יאשיהו עשה הטוב והישר שכל דין שדן מ"ח שנים עד י"ח השיב מכיסו לא מצינו שעשו לו כמו בחזקי' שהניחו ס"ת על מטתו ויוכל להיות דחזקי' הי' גם גדול בתורה כמו שכ' תוס' מש"ה עשו לו כל הכבוד הזה וגדלות חזקי' מצינו בסנהדרין (צ"ד:) שאמר כל מי שאינו עוסק בתורה ידקר בחרב והי' בקיאים בתורה ובקיאים בטומאה וכן במעשים שלו ע' פסחים (נ"ו.) ו' דברים עשה חזקי' וכו' גנז ספר הרפואות וכו', והנה מוכח דרב הונא דגם הוא גדול בתורה הי' ככתובות (ק"ו.) קמו ממתיבתא דרב הונא בבלאה ובמו"ק (כ"ה.) רב הונא ריבץ תורה בישראל והי' גדול ביותר בדורו ובעל מעשים ביותר כתענית (כ.) ע"ש מה דהוא נהיג בימי חייו ואפ"ה לא הניחו ס"ת על מטתו ולא נהגו סלסול בעצמו ק"ו בזמנינו אפילו גדול ביותר אין לעשות לו לאחר מותו כדי שלא יהי' זלזול למתים אחרים וזה זמן קט נשאלתי מפאדהייץ אי יוכלו לבנות בית על קבר הצדיק משאת בנימין ז"ל ולא הרשיתי רק להעמיד שטאכייטען של ברזל וכ"ז מטעמים הנ"ל וההד"ד הכא שאין להם על בית החיים בנין לצדיק או

לגאון אין לחפש ולעשות מה שלא הי', ולענין מה שנהגו לקבור אנשים לבד ונשים לבד נראה ראי' לזה ממה דאמרי' בסוכה (נ"ב.) קרא אשכח ודרש וספדה הארץ משפחות וכו' משפחות בית דוד לבד ונשיהם לבד והלא דברים ק"ו ומה לע"ל שעוסקים בהספד ואין יצה"ר שולט בהם ערש"י אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד וכו' הרי ממנו נקח דגם עתה אחרי מיתה אין לקבור אנשים אצל נשים ולהיפך, ואף דלפי הדין אשה אצל בעלה ואצל אבי' שרי ביו"ד סימן שס"ו ושמחות ע"ש מ"מ מנהג ישראל זה תורה היא ובחסידים ואנשי מעשה מוכח דהי' קוברין אנשים לבד ונשים לבד, ואף שמצינו בתוה"ק שמה קברו את אברהם ואת שרה אשתו וגו' שאני התם דלא הי' להם מקום אחר לקבור דרק שדה זו קנה לקבורה והכרח לא יגונה ועוד יוכל להיות אנשים לבד בשורה אחת ובשורה שני' יהי' מקום קבורה לנשים ע' עירובין (נ"ו.) וסוטה (י"ג.) זוגות וכמש"כ אבל לא איש ואשה זא"ז ביחד, והבט וראה בש"ס ב"מ (פ"ד:) אמטויה למערתא דאבי' הדרא עכנא וכו' עכנא פתח פיך ויכנס הבן אצל האב והוא ר"א בר"ש מוכח דאביו הי' מונח במערה לבד ושם (פ"ה.) אצל ר' יוסי בר"א בר"ש אמטוה למערה דאבוה וכו' ומוכח ג"כ דנשים לא הי' נקברים עם בעליהן ועוד דאמרי' במו"ק (י"ז.) עיולי' למערתא דחסידא ולא קבלוה למערתי' דדיינא וקבלוה מוכח ג"כ דלא נקברים שם נשים וכן מו"ק (כ"ה.) הוי גני יהודה מימיני' וחזקי' משמאלי' א"ל יהודה לחזקי' קום מדוכתך וכו' מוכח ג"כ הכי וכן משמע ב"ק (ט"ז:) אצל חזקי' ויקברוהו במעלה קברי בני דוד וכו' ומאן נינהו דוד ושלמה והבן:

והנני דו"ש ומברכו בכ"ט לטב ולחיין ולשלם:

סימן קצח

ב"ה יום ד' ברכה א' י"ב תשרי תר"ץ פה סטניסלאב:

כבוד אהובי נ"א הבחור כהלכה אשרי שלו ככה החריף ובקי המופלג ושנון מושלם במעלות ובמדות כמר לוי יחי' פערלמאן בעיר פאדגורזע יע"א:

נעימות ימינו המלאים זיו ומפיקים נוגה כתובים בכתב רש"י הגיעני ותוכו רצוף דברי תורה כולם מחמדים דובר בשפה ברורה וקולע אל השערה ושמחתי כי בנינו כנטיעים ויעשה בתורה מטעמים ואמרתי לפלפל עמדך מעט אף כי עתותי לא בידי. הבאת מבכורות (ו'.) תוד"ה פי' וא"ת ולוקמה בכיבוד אב ואם וכו' וי"ל דמשמע לי' דומיא דמורא של מקום וזה אי אפשר ע"כ ומזה הבאת ראי' לדברי הפרישה הובא בטו"ז יו"ד רמ"ב ויפה דברת:

ול"נ ליישב דברי טו"ז בקידושין (ל:) נאמר כבד את אביך וכו' ונאמר כבד ד' מהונך השוה הכ' כיבוד או"א לכבוד המקום נאמר איש אמו ואביו תיראו ונאמר את ד' אלקיך תירא השוה מוראת או"א למוראת המקום ע"כ ויש לראות אם היא גז"ש ידוע דגז"ש היא הלכה למשה מסיני קיבלו מרבו עד משה רבינו, ומעתה איך למד כיבוד או"א מש"כ בתורה מפסיק משלי ותו דלמד מורא תירא דאו"א מתיראו ד' אלקיך, ובכל הגז"ש התיבות שוות:

והנה מצינו גז"ש דרבנן עמו"ק ד' ד"ה אתא ברש"י גז"ש דאינהו גמירי מנפשייהו וביצה (י"ב:) רש"י דכולהו מדרבנן גזור ולאו דוקא גז"ש ע"ש וגם אם נתפוס דזה גז"ש גמורות ונדייק בהלימוד את ד' אלקיך לרבות ת"ח וזה נקרא היקש היינו את תלמידי חכמים ומקיש לד' אלקיך ואי גז"ש עדיף מהיקש או היקש עדיף ע' גיטין (מ"א:) ובקהלת יעקב מביא דהיקש עדיף דמפורש יותר בקרא ע"ש ולכן בנידון שלפנינו דאביו ואמו למד בגז"ש ות"ח מהיקש א"כ הסברא נותנת דמורא ת"ח גדול ממורא או"א דהא היקש עדיף: אכן י"ל דאם הי' כתוב בפירוש בקרא ת"ח ד' אלקיך תירא אז הי' היקש גמור ועדיף עתה דבא רק מריבוי דאת נחית דרגא ושוה לגז"ש דאו"א וראי' לזה מכתובות (ק"ג.) את אביך לרבות אשת אביך ואת אמך לרבות בעל אמך ע"ש וכי תימא דמצוות כיבוד שייך אצלם בשוה כמו אצל אביו ואמו יולדיו שוה בשוה זה לא ניתן להאמר מוכרח לומר כי כבודם פחותים מאו"א והה"ד הכא, הייצא לנו מזה דמורא או"א ומורא ת"ח שוה וזה היא סברת הטו"ז ובתוס' בכורות הנ"ל דמקשה שדרש שמעון העמסוני בכיבוד או"א ותי' דזה אי אפשר ר"ל איך תיסק אדעתך לרבות מאת מורא או"א והמה יעמדו בראשונה ואח"כ מורא המקום ואם הי' רוצה לרבות או"א הי"ל ד' אלקיך תירא את והי' נאמר מורא ד' בראשונה וזה שאמרו ואי אפשר ואתא ר"ע ודרש ת"ח היינו כי במשנה מצינו מורא רבך כמורא שמים ונאמר בהתחלה מורא רבך והיינו דומה למורא שמים וגם בכתוב הפירוש כן דמורא ת"ח יהי' כמורא שמים והבן:

ומה שהעיר בדברי צל"ח ברכות (כ"ב:) אלא יקצר גם לי צ"ע על דבריו דכ' רש"י לא גרס אבל בדרך שרי ונעיל (נ'.) תפלה קצרה פירש"י הביננו ותו' מתרץ דברי רש"י בהאי גירסא אבל בדרך שרי ע"ש משמע דרש"י ס"ל כשמואל וגם גרס בדרך שרי, מה שהביא ברכות (מ"ג:) מנין שמברכין על הריח דבר זה רשום בגליון שלי מג"א רט"ז סק"י הביא בשם מרדכי אין מברכין אלא בדבר שהגוף נהנה וציינתי ע' פסחים (נ"ד:) ד"ה אין וצ"ע מברכות (מ"ג:) מנין שמברכין על הריח כל הנשמה הרי דבעי לברך אף שאין הגוף נהנה

ממנו ע"כ עה"ג אצלי וי"ל דצריך ראי' דרשאי לברך עליו ואי לא הו"א דאסור לברך כיון שאין הגוף נהנה:

ואשר הביא בשם אחיו הצעיר המופלג כמר שלמה יחי' לתרץ קושית הגאון מהרש"ק זצ"ל ביו"ד סימן רנ"ד אסור לקבל צדקה מעכו"ם רמ"א אבל לצורך ביהכנ"ס מקבלין והקשה א"כ מאי פריך הש"ס ב"ב (ד'.) דנענש דניאל דהשיא עצה לנבוכדנצר לתת צדקה גם איך ב"ב בוטא נתן עצה להורדוס לבנות ביהמ"ק ומאי קושיא מצדקה לביהמ"ק דהוי כמו ביהכנ"ס דמקבלין, ול"נ דבנין ביהמ"ק ג"כ מכפר כמו צדקה ולכן אין מקבלין מהם צדקה עש"ך וטו"ז שם הה"ד בנין ביהמ"ק וראי' לזה תענית (כ"ג.) להודיע שהחטא גורם וכן מצינו בימי הורדוס ע"כ ומוכח שהי' נשוא עון ומו"ק (ט'.) יצאה בת קיל כולכם מזומנים לעה"ב בחינוך ביהמ"ק דשלמה ע"ש דאחיל להו עון יוהכ"פ ועתו"ס ע"ז (ב':) ד"ה ואנן בנינן הא דלא קאמרי שבנו ביהמ"ק וכו' ויומא (ל"ט:) לבנון שמלבין עונותיהם של ישראל, ומשנה שלימה שנינו בשקלים פ"א משנה ה' זה הכלל כל הנידר והנידב מקבלין עתויו"ט דנודר ונידב לבדק הבית אין מקבלין אותו ע' פיה"מ להרמב"ם ושם בירושלמי דאפילו לחומת העיר ולמגדלותי' אין מקבלים לא לכם חלק וצדקה וזכרון בירושלים ע"ש דנקרא צדקה דמכפרין כמו שהוכחנו ואין להם דין ביהכנ"ס דמקבלין מידם:

אולם הא קשיא לי איך קיבלו היהודים מהורדוס שהוא יבנה ביהמ"ק ובכתוב נאמר לא לכם ולנו לבנות בשלמא מכורש שבנה ביהמ"ק לא קשיא דכבר כתבו התוס' בערכין (ו'.) ד"ה מיתבי' דהי' ע"פ ד' לנביא ישעי' הוא יבנה עירי אבל על בנין הורדוס אין ניחא להו, ונראה דתוס' יבמות (מ"ה:) ד"ה כיון הק' מ"מ אמאי עבדא הוא והלא מסתמא כשמלך הורדוס נתייאשו בעליו ושמואל אית לי' המפקיר עבדו לחירות וכו' וי"ל דשמא הי' מצפיס שתהא גאוותו מושפלת ע"כ:

ונראה להביא ראי' לדבריהם ממגילה (ט"ו: ט"ז.) אף שהמן עלה עד למעלה לא נתייאש מרדכי ממנו וא"ל עבדי אתה עבד שקנה נכסים נכסים למי ע"ש ומעתה גם כאן אצל הורדוס אף שהי' מלך עדיין עבד הוי וכל הונו ורכושו של ישראל דכל מה שקנה עבד קנה רבו ולכן שפיר הניחו להורדוס לבנות ביהמ"ק דכל כספו וזהבו ביתו הונו ורכושו שלהם היא ומשלהם נבנתה לשם ד' והבן:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה דו"ז:

סימן קצט

לח"א.

יקרת מכתבו הגיעני ולקחתי לי מועד להורהו דרכי תשובה, ע"ד אשר עלה ונסתפק אם נמצא בורדא נקב מפולש מעל"ע לא עגיל רק אריך קצת כעין סדק ונראה דמתולדה, והנה הוא האריך והרחיב בו ואם נאמר דהם ב' ורדית משורש א' מבואר ברמ"א דכשר ועדיף דיש לה רק כוס א' עש"ך סימן ל"ה ס"ק י"ז וטו"ז ס"ס ל"ה והצד הב' אינני מבין כיון דאמרת היוצאים משורש א' כעובי אצבע ואח"כ מסתפק דלמא הוא ורדא א' ונקב מפולש יש בה:

והנה הטו"ז בסי' מ"ג מתיר בטחול כה"ג ואמר בנקב בתולדה לא שייך שם נקב רק שם חסרון וע' דמ"ר הביא אשר ברא בו נקבים נקבים וגם אנכי הערתי מב"ב (ע"ה.) נסתכלתי ובראתי נקבים באדם ברכות (כ"ד:) יצרחנו נקבים נקבים מ"מ לדינא מוכח בנידון דידן גם הטו"ז מכשיר בריאה כה"ג וגם הש"ך בנהכ"ס מוכח דמודה בנקב מפולש וצ"ע ונראה דגם הפמ"ג יודה בזה כיון דיש ספק דלמא היא ב' ורדות וכשר:

והנה הביא מחולין (ג':) רבא לא אמר כאביי כי קושי' רש"י דאותבי' מהמניח וכו' אביי לא אמר כרבא התם לא נגע הכא נגע ערש"י לא נגע ביין וכו' הכא נגע בהמה זו ביד הכותי נתונה וכהרף עין שוהה או דורס הלכך לא סמכינן איוצא ונכנס ע"כ וי"ל מע"ז (י"ב:) ולא חשו להם חכמים וכו' אמר אביי משום בשר נבילה לא אמרינן דלמא מהדר ישראל אפילו לאחוריו וכו' הרי דנכרי עומד על הקדירה ושרי יוצא ונכנס לאביי וי"ל לאביי אפ"ה חשוב לא נגע בקדירה של ישראל, אולם הא קשיא מע"ז (כ"ו.) תוד"ה עכו"ם כ' דמותר להניק בנה של ישראל בישראל יוצא ונכנס ומייתי ראי' דרבא ע"ז (ס"א.) ע"ש והא התם נגע דמחזיק את הקטן להניקו ואפ"ה שרי יוצא ונכנס וכן הוא ביו"ד סי' קנ"ד ואפשר דיש לחלק הכא חותך בסכין בבשר ובנקל ישהה או ידרוס אבל בתינוק אין לה כלי משחית בידה, ויש להבין טעמי' דרבא מאי ראי' מאין השומר דשרי יוצא ונכנס הא שפיר אמר אביי התם לא נגע הכא נגע:

ונראה דמצינו בכ"ד בש"ס חומרי דע"א ע' גיטין (נ"ג:) ביצה ובע"ז (ס"ב:) אמר רבא ומתניתין חומרא דיין נסך שאני וכן שם (מ"ב.) דלמא דיי"נ שאני וכן (נ"ו.) שאני יי"נ דמחמיר בי' רבנן וצ"ע שם דאמרינן ולרבא דלא שאני לי' וכו' וי"ל ומזה הננו רואין דיי"נ החמירו בו יותר מכל איסורין יא"כ כיון דהתירו חכמים ביי"נ דחמיר ביוצא ונכנס היכי דלא נגע יש להקל דרגא בשאר איסורין ביוצא ונכנס אפילו נגע וזהו טעמא של רבא יהבן, ומה שהעיר על מח"כ רש"י כהרף עין שוהה או דורס הא אמרי בחולין (ל"ב.)

דשיעור שהי' כדי שירביצנה לשחיטה ויש לומר דמיירי בעוף דשיעור שהי' מועטת היא מאוד כדי שחיטת רוב סימן א' ע' סי' ר"ג ויוכל להיות שהוא כהרף עין:
ובזה הנני דו"ש צלח ורכב על דבר אמת:

סימן ר

ב"ה אור ליום ג' לסדר ויצא ח' כסלו תר"ץ סטניסלאב. אל כבוד הרבנים הגדולים כ"א לפי מעלתו ד' עליהם יחי' המה ביד"צ דק"ק נאדווערנא יע"א:
על דבר העד זעליג ליבני בן ישעי' שמואל פישביין שהוגבה עדותו באליונ"ע כדת וכהלכה לפני ב"ד של שלשה והעיד שראה שר' שלמה מעיר סטניסלאב חתן ר' יואל שאפיר מכפר פראה נהרג ע"י חץ ונקבר על ידו וכך הי' שר' שלמה עמד והתפלל ומחזור בידו ומצד הב' החלו לירות בחצים והוא ועוד א' שמעו החביאו תחת העגלה ור' שלמה לא מיהר עצמו להטמין (אולי מפני שהי' חרש לא שמע קול מחצצים) ואחרי עבור שעה א' והמה יצאו מתחת עגלה מצאו הרוג אבל לא יכלו להכירו כי הי' נפוח בפנים ומכוסה בדם והכירו ע"י הזקן שהי' לו ראטה בלוינדע בארד וע"י מלבושיו ואח"כ קברו הוא ואחר שעמו:
והנה אחרי שעיינתי בזה ראיתי שיש להקל מטעמים, א' לפי הגדת העד הי' מכירו גם בפנים ער זאגט עם איז געוועהן שאהן אביסעל שווער צו דערקענען מוכח באם דייק היטב הי' מכירו, וב' שהי' לו כל המלבושים והכירו וידוע דרבים וכן שלמים פסקו דלא חיישינן לשאלה, ג' ואפילו למאן דס"ל דחיישינן לשאלה היינו בזמן מה אבל בזמן מועט כהכא שכל זה הי' לערך שעה לא אמרינן דזה ברח והשאיל כל כליו לאחר וזה נהרג, ד' בכל הבגדים לא חיישינן לשאלה וכאן היו כל הבגדים שעמו, ה' ועוד כי לא הי' יכול לברוח ואם הי' בורח הורגים אותו כי דבר במלחמה, ו' דהכירו ע"י הבארד דהי' לו ראטה בלוינדע בארד ואף שאינו סימן מובהק עכ"פ הוא סימן אמצעי עם הכרת כל הבגדים ולחוש כי שאל הבגדים לאיש שהי' לו זקנה שחורה ואחר מותו נשתנו השערות בלאנד ראהט כמו בתוס' ב"ב (קנ"ד.) ד"ה ועוד ע"ש הנה שם משמע דכבר נקבר וכן מפורש במס' שמחות ד"ד ואפשר דזה יוכל להיות כי בלה ורד שחת אבל בעוד שלא נקבר בשעה מועטת לא מסתבר שישתנו השערות וע' ב"מ (פ"ה.) עד אברהם לא הוי זקנה וכו' בעי רחמי והוי זקנה מוכח ע"י זקנה יכול איש להכיר מי זה הוא וע' סנהדרין (צ"ו.) דאם מגלח זקנו לא יכירו אותו ומשמע שהזקנה מועיל להכירו וגם לענין שהבטיחה לו מעות נראה מאחרונים שיש להקל מכמה טעמים ויוכלו להושיב ב"ד להתירה לעלמא:

דברי ידידם הד"ש באהבה:

סימן רא

ב"ה יום ד' ב"ב ל"ד למב"י דהאי שתא תרפ"ה סטניסלאב. בד"ל לספירה ישמע במהרה עלו ההרה ירושלים הבירה ובתוכם כבוד ידידי המופלג בתורה חריף ומפולפל ירא ד' מרבים כש"ת מו"ה אברהם מערזעל נ"י שו"ב בעיר וק"ק סכאדניצא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו ואחרתי עד עתה להשיבו דבר כי ראיתי שכבר עבר זמן השאלה לדעת מה לעשות ובפרט שאלת חכם כולו תשובה אולם למען הראות חביבותא גבן פניתי להשיבו דברים אחדים. ע"ד השאלה בשו"ב ששכח לערוב ע"ת אם יוכל לסמוך על הרב שבעיר שמזכה לכל בני העיר לענין שחיטה כיון דהרב אינו יכול לשחוט לא מצי מזכי לאחרינא אפילו לדברי הב"ח דסובר דבכלל ולבשולי דאמרינן בנוסח ע"ת סגי לא כרש"ל דמצריך לאמור ולשחוט והנה הטו"ז באו"ח והמג"א סימן תרכ"ז הסכימו להב"ח:

וכן נראה לי דבתיבת ולבשל גם שחיטה בכלל דאי לא א"כ גם באפי' מדוע לא יזכיר ללוש גם הרקדה דלפעמים מותרת ביו"ט ע' תק"ו ואלה המלאכות בשבת מאבות מלאכות ע' שבת (ע"ג.) הלש והאופה והמרקד וכו' א"ו הם בכלל אפי' הה"ד שחיטה היא בכלל ולבשל וזכר לדבר מצינו בתוה"ק לך אל הצאן וגו' שתי גדיי עזים טובים ואעשה אותם מטעמים הרי שלא הזכירה ותזבח ותפשוט רק הבישול וטעמא רבה יש לי מדוע מוכרח להזכיר לאפויי ולבשולי לאטמנא ולאדלוקי שרגא שכל אחד מהם הוא מלאכה בפני עצמה כי יכול להיות ביש לו פת לבדו ואינו צריך נר או יש לו תבשיל ויוכל לאכלו צונן ואין צריך למטמנא אבל לאפות אי אפשר בלתי הלשה עד כלות אפי' הכל אחד לענין יו"ט ומשחיטה עד כלות הבישול הכל אחד לענין יו"ט וכולל בכלל לאפויי ולבשולי אבל למטמנא היא מלאכה בפני עצמה והבישול אינו צריך לה וכן הדלקת נר אפי' או בישול אינו צריך ולכן הוצרך לאדכורי ואני עושה סמוכים לזה מדברי התוס' ע"ז (נ"ה:) ד"ה אבל כ' וטעמא דמוליכין עמו פת לפלטר היינו שכבר נגמרה מלאכת העבודה וזו מלאכה אחרת היא אבל ודאי הולכה לתנור אסורה שזו סוף הלישה ועד אפי' היא חשב למלאכה אחד והה"ד משחיטה עד הבישול הכל אחד וע' שבת (קל"ו.) ועביד להו עיגלא תילתא שבת (קי"ט:) עבידי לי' עיגלא תילתא (תענית ב': סנהדרין ס"ו: עירובין ס"ג) ועוד בכ"ד בש"ס ולא נזכר השחיטה רק הבישול והכל בכלל:

ומש"כ כי הרב אינו יכול לשחוט לא מצו מזכי' לאחרינא אתמהה וכי יכול לבשל ולעשות מטעמים וזה צריך גם כן לימוד ע' נדרים (נ':) אגמרי' תמניא מאה מיני לפדי ואך היא מניח ע"ת כי ב"ב וכל המשועבדים לו יכלו לבשל וגם השו"ב הוא משועבד לבני עירו ע' ב"מ צ"ז מקרי דרדקי וכו' שתלא טבחא וכו' ולכן בודאי יוכל לטבוח לכל בני העיר וגם עבורו ומה שעירב במצה פשוטה היטב דיבר בזה ומש"כ דיוכל להתיר לו וסימן שפ"ו או"ח לי נראה דא"צ וכמו שמצינו ביצה (כ"א.) הני בני באגא דרמא עלי קמחא דבני תליא וכי חזינא אי יהבי ריפתא לינוקא ולא קפדי כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי הרי בענין יו"ט אי חזיא לתינוקת שרי לאפות עבורם וא"כ ב"ב והילדים אשר חננו ה' המה אוכלים מצה פשוטה ושפיר עולה הע"ת עבורם ועוד מצינו ביצה (ט"ז.) ואם צלאו נכרי סומך עליו משום ע"ת ע' ע"ז (ל"ח.) בתוספות שר"ח הי' לו גירסא אחרת אבל הדין אמת וע' עטרת זקנים תקכ"ז או"ח אפי' מולחן ובשלם עכו"ם נמי סומך משום ע"ת:

והנה לענין דינא אין בהם בישול עכו"ם עיו"ד סימן קי"ג אבל אדם חשוב נכון להחמיר עליו עש"ך יו"ד ס"ם קנ"ב אולם הדג"ר בסימן קי"ג ועוד הקילו גם לאדם חשוב ועמג"א רנ"ז במהש"ק דדייקי בשבת הוא סבר משמע דרק לר"א ס"ל אבל במו"ק לא נאמר הוא סבר רק אדם חשוב שאני ומוכח כש"ך אבל בתוספות ביצה (ג'.) ד"ה שמא דר"א ממיץ אכל דג מליח שצלאו עכו"ם בשבת הרי תרי קילי היתר לענין שבת והיתר לענין בישול עכו"ם ומוכח כדגמ"ר ודעימי' מ"מ לש"ך יש להחמיר לאדם חשוב ובגמרא אמר סתם ואם צלאו נכרי סומך עליו משום ע"ת ולא חילק בין ישראל פשוט או אדם חשוב סוף דבר הכל נשמע ויפה הורה:

ב) ובדבר שאלתו אודות הלחין הקבועין בבקעה אשר ירד עליהם שלג עד שאינם נראין אם יכולים לסמוך עליהם בשבת מצינו דבר זה לפשוט ממאי דאיתא בב"ב (כ':) השלג והכפור והגלוד אינם ממעטין בחלון רש"י ותוס' מפני שהמה נמוקים מאליהם וע' או"ח סי' תרכ"ט בבאה"ט בשם גינת ורדים שאם יורד שלג על סכך הסוכה עד שנעשה כתקרה כשרה הואיל ונמוקים, והטו"ז סי' שס"ג חולק ע"ז וגם המג"א חולק עליהם ובפרט בשלג גם הם יודו ודו"ק:

דברי ידידו הדו"ש באהבה:

בש"ה. במו"ק (י"ב:) ר' יהודה נשיאה שתי' מיא דאחים קפילא ארמאה שמע ר"א איקפד אמר ר"י מ"ט איקפד הא אמר וכו' כל דבר שנאכל כמו שהוא חי אין בו משום בישול עכו"ם וצ"ע אמאי לא הביא ברייתא ע"ז (ל"ח:) והחמין והקליות שלהן מותרין ור' יהודה

הנשיא זקנו הוזכר שם ע' תוספות ע"ז (ל"ג:) ד"ה בעי דר"י נשיאה כאן הוא נכד ר"י נשיאה שהתיר את השמן ומוכח דברייתא זו קשיש ממאמר רב ודוחק לו דרב יוסף ברייתא לא שמיע לי':

סימן רב

ב"ה אור ליום ד' וישלח י"ג כסלו תרצ"א לפ"ק סטניסלאב. כבוד ש"ב ידידי וחביבי טמון בחובי ה"ה הרה"ג המפורסים חריף ובקי משנתו רב ונקי עוטה מעיל המעלות כש"ת מו"ה צבי נ"י הלוי איש הורוויץ האב"ד דעדת ד' בעיר וק"ק דרעזען יע"א יעלה לשמים הודו על הארץ כבודו:

נועם מכתבו בפלפולא דאורייתא מלאים זיו ומפיקים נוגה הגיעני נכון מועדו ושש אנכי על אמרותיו שמתי עיני ועברתי בין בתרי הפילפול שלו עד הגעתי למספר 8 ולע"ע לפי מסת הפנאי וראיתי כי מנגח ימה וקדמה צפונה ונגבה ירתיח כים מצולת התלמוד וממרחק הביא אבנים וטחנן זב"ז ומהם אור יצא ויאיר לנו דברי חכמים וחידותם ואענה אף אני וחלקי אמרה נפשי, כת"ה נ"י הביא קושי' מגדול אחד ממס' ב"ב דאמרינן (בדף מ"ב.) בתוד"ה דלא דמה שנהגו לכתוב בהרשאות ונתתי לו ד"א בחצרי אע"ג דלית לי' קרקע דאין לך אדם מישראל שאין לו ד"א בארץ ישראל דקרקע אינה נגזלת ע"כ ומוכח דאר"י עדיין מוחזקת בידי ישראל והנכרים לא קנו את הקרקעות גם עתה (ועחו"מ סי' ר"ב דלא כתב מח' כן) והק' הא בגיטין (ל"ח.) אמרינן דנכרי קונה בחזקה וכו' תוס' על ידי כיבוש מלחמה אף קרקע ועמון ומואב טהרו בסיחון א"כ אמאי לא קנו במלחמת טיטוס אף הקרקע של אר"י עכ"ק וכת"ה מתרץ ומפלפל בחכמה ומביא עוד קושיא מבנין אריאל בפ' בלק כי שם בגיטין דנכרי קונה קרקע בכיבוש מלחמה ובסנהדרין (נ"ט.) אמרינן דנכריים לאו בני כיבוש נינהו רש"י לא ניתנה ארץ לכבוש כי אם לישראל ע"כ משמע נכריים אינם קונים בכיבוש מלחמה א"כ דברי הש"ס סותרים זא"ז:

והנה הבנין האריאל תירץ דלעולם נכריים לא קונים בכיבוש מלחמה כסנהדרין ורק ארץ סיחון ועוג קנו כיון דהי' עפ"י הדיבור ע"ש, ואולם זה דוחק גדול ע' או"ח סימן תרמ"ט ס"ק ה' מג"א כ' ומי שגזל ע"י כיבוש מלחמה קניא כגיטין (ל"ח.) וע"ש במחה"ש מביא מש"ך חו"מ סי' שס"ג ומרשב"א ומשמע מזה דנכרי קונה בכל מקום ע"י כיבוש מלחמה גם הקרקע ובחת"ס יו"ד סי' י"ט מביא קושיא זו והוכיח מספרי "כי תצא" למלחמה דמיירי במלחמת הרשות כרש"י תצא ומינ' הוכיח דגם בחו"ל אין כיבוש לנכריים וקשה מגיטין כנ"ל ומתרץ דפליגי אהדדי בגיטין ס"ל יש כיבוש לנכריים ובסנהדרין ס"ל אין

כיבוש וגם זה יש לתמוה כי סתמא בגמרא חולקים, והנה גם לדידי קשה בסנהדרין (נ"ט.) אמרינן ליכא מידי דלישראל שרי ולבני נח אסור ולא והא יפת תואר וכו' ותירץ לי' וצ"ע מתוס' ע"ז (דף ל"ו:) ד"ה (ע' סנהדרין (נ"ז.) ב"נ שייחד וברש"י) משום מביאין ירושלמי יו"ד באו על זונה ראשון קנאה ואחרים חייבים עלי' משום א"א הדא אמר בעולה קונה בבני נח וכו' אבל בישראל אינו חייב בעשה אלא בעולת בעל ואשתו גמורה ע"כ:

ומעתה מדוע לא הקשה הש"ס כן דאם יו"ד באו על זונה בב"נ התשעה חייבים עלי' משום א"א ואלו ישראל בא עלי' אינו עובר על עשה ודבק באשתו עד שתהא אשה גמורה לב"נ הרי לישראל שרי ולנכרי אסור וי"ל לפי"מ שכתבו תוס' חולין (ל"ג.) ד"ה אחד כ' שאסור לישראל אפילו מטעם אחר שפיר נוכל לומר מי איכא מידי וכו' ע"ש וא"כ הכא בכה"ג דישראל בא על זונה נכרית אף דלא עבר על עשה ודבק באשתו מ"מ אסורה עליו משום כותית ע' חולין (ק"ט:) כותית יפ"ת ובע"ז (ל"ו:) ישראל הבא על הכותית וכו':

והנה שם פריך והרי פחות משוה פרוטה ומשני התם משום דלאו בני מחילה נינהו ערש"י שישראל רחמנין הם (ע' מס' יבמות ע"ט.) ונכרים אכזרים הם וא"כ לפי"מ דאמרינן (פסחים נ': וב"מ כ"ב:) יתמי לאו בני מחילה נינהו הי"ל לעיל (נ"ז.) א"ה עכו"ם בישראל אסור הא בר מחילה דמיירי בקטנים דלאו בני מחילה נינהו:

והנה מה שאמרו הבנא"ר וחת"ס דהפירוש לאו בני כיבוש שאינם קונים עי"ז צ"פ מחגיגה (י"ג:) שהלך הקב"ה לכבוש את כל העולם כולו תחת נבוכדנצר ובעזרא א' כורש אמר כל ממלכות הארץ נתן לי ד' ובמגילה (י"א.) ג' מלכו בכיפה וכו' ועל כולם נאמר לא קנו קרקע ע"י כיבושם אתמהה ונחזי אנן מה נקרא במלחמות הרשות הכתוב מדבר ומצינו בעירובין (י"ז.) ארבעה דברים פטרו במחנה וכו' אפילו במלחמות הרשות ושם ברש"י סתם מלחמת הרשות ממלחמת יהושע ואילך שהיא היתה של מצוה ובסוטה (מ"ד:) בד"א במלחמת הרשות אבל במלחמות מצוה הכל יוצאין ובגמרא מלחמת יהושע מצוה מלחמות דוד רשות וצ"ע איך פטרו במחנה במלחמות הרשות מהד' דברים הא לא עביד מצוה כלל ורחיצת ידים הראשונים המה חמורים עד שאמר ר"ע דחייב מיחה ע' עירובין (כ"ב:) והכא פטורים וע' תוס' גיטין (ח'.) ד"ה כיבוש כ' בשם ספרי שאחר שכבשו ארי' וכו' וכל מה שהי' כובשים מחו"ל הי' קדוש אפילו כיבוש יחיד ע"כ הרי במלחמות הרשות הי' ג"כ קדושת ארי' ופטורין מד' דברים שבמשנה עירובין:

וכן נראה דגם מלחמות של דוד מצוה אבל כנגד מלחמות יהושע שמצוה רבה קרי לזה רשות אבל נגד מלחמות העמים מלחמות דוד נמי מצוה ומצינו ביצה (ל"ו:) ברש"י ד"ה ואלו כתב דלגבי מצוה קרי לי' רשות אע"ג דהיא ג"כ מציה וכו' ע"ש כל שחייבים משום

מצוה ואיתא ברכות (ג':) נכנסי אליו חכמי ישראל ואמרו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה מיד יועצים באחיתופל ונמלכין בסנהדרין ושואלים באורים ותומים וכו' וידוע פרנסה היא דבר מצוה עיו"ד סי' רכ"ח סעיף כ"א וביומא (ע"ג:) כהן הנשאל באורים ותומים הי' מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו מתשובת האו"ת נראה שהסכים הקב"ה על ידן ואח"כ אומר הכהן המשיח שוטרים ככתוב בתוה"ק והולכים למלחמה וע' תוס' חולין שם (ל"ג.) הק' כמו דאמרינן בסנהדרין לאו בני כיבוש נינהו הכא נמי נימא לאו בני שחיטה ע"כ זה מלמדינו דהפירוש לאו בני כיבוש דאינם מצווים ע"ז ואין עושים שום מצוה כלל ולא הותר להם יפ"ת אבל באמת בחזקת מלחמה קונים הארץ כמבואר בגיטין והבן:

ונראה אך שנכריים קונים הקרקעות ע"י חזקת מלחמה זהו דוקא בחו"ל אבל קרקע ארץ ישראל אינם קונים כלל אפילו ע"י חזקת מלחמה ומנא אמינא לה ממאי דמצינו בע"ז (נ"ג:) דאיתא שם דאמר רחמנא ואשריהם תשרפון באש מכדי ירושה להם מאבותיהם וא"א אוסר דבר שאינו שלו וכו' אלא מדפלחו ישראל גלי דעתייהו וכו' שליחותייהו דידהו עבדי ע"כ ואי אמרת ע"י חזקת מלחמה קונים גם בארץ ישראל הנכריים א"כ הא הי' כל ארץ ישראל כבושה תחת ידן מימות אברהם ואמאי לא הי' יכולים לאסרה א"ו קרקע אר"י אין קונים כלל ולא יכולים לאסרה רק כדמסיק הש"ס כיון דפלחו ישראל וכו':

ובזה יונח לנו מה דאמרינן ביצה (ה':) וביקש ר"א להפקירו לעניים וקאמרי לי' תלמידיו כבר נמנו עלה חברך וכו' ורש"י קסבר ר"א קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא וקשה הא בב"ק קי"ז ס"ל לר"א דקרקע נגזלת דדריש ריבוי ומיעוטא וריבוי א"כ כבר קנאו הנכריים ויצא לחולין ואמאי סובר דקידשה לע"ל א"ו ס"ל דקרקע אר"י אינה נגזלת ולא קנו אותה כלל ומש"ה ס"ל דקדשה לע"ל:

ומעתה לפי אשר הוכחנו הטיבו אשר דברו תוס' ב"ב אין לך אדם מישראל שאין לו ד' אמות באר"י וקרקע אינה נגזלת אף שהנכריים קונים קרקע ע"י כיבוש מלחמה זה דוקא בחו"ל אבל לא באר"י:

והנה מ"ש מסוכה (ל'.) א"ל ר"ה להני אוונכרי וכו' מ"ט סתם כותים גזלי ארעתא מישראל נינהו ומביא מדברי כפ"ת ואנכי זה כבר קיימתי מסברא דנפשאי כאשר רשום אצלי עה"ג וז"ל עטו"ז או"ח סי' תרס"ד מש"כ רש"י גזלי ארעא מישראל לאו דוקא ול"נ דדוקא דכ' רש"י שם ע"ב דמקראי נפקא דקרקע אינה נגזלת והוא ב"ק (קי"ז.) וכיחש בעמיתו ומיעוט קרקע דאינה נגזלת וזה רק בישראל היינו בין יהי' הגזלן ישראל ובין עכו"ם אפילו בחו"ל קרקע אינה נגזלת מישראל וכחש בעמיתו עם שאחה בתורה

ובמצות וזה עמיתו כב"מ (נ"ט.) וכ"ש נכרי לא יוכל לגזול קרקע מישראל דממעט מזה הפסוק יצאו קרקעות וניתנה תורה ונתחדשה הלכה זו בישראל כשבת (קל"ה.) כמו שמצינו דנכריים מצווים על ע"א ומ"מ על השותף אינם מוזהרים כתוס' סנהדרין (ס"ג.) ד"ה אסור כתבו כן בשם ר"ת אבל ישראל הוזהרו כשם (ס"ג.) כל המשתף ש"ש ודבר אחר נעקר מן העולם שנאמר בלתי לד' לבדו הרי דזה הפסוק לא עליהם נאמר וכ"ש הכא דכ' ועמיתו אבל בעכו"ם קרקע נגזלת להכי נקיט ישראל ועוד נראה ב"ק (ל"ח) כיון שלא קיימן עמד והתיר ממונם לישראל ר"י אמר וכו' מפארן הופיע ממונם לישראל והיינו היכי שישראל לא לקח בידיו ממנו רק ע"י ממונו נעשה היזק לעכו"ם הופיע ממונם לישראל פטור לשלם לו או אם עכו"ם גזל קרקע ממנו שרי לישראל להנות מהקרקע מזה הופיע ממונם ונקרא נמי לכם וע' תוס' שסיימו אבל למ"ד גזל עכו"ם מותר קשה ולדברינו אתי שפיר עי' או"ח תרל"ח בספר יראים דאפילו גזל עכו"ם מותר מ"מ לא מקרי לכם וקמ"ל הכא דזה הוי ג"כ לכם ומש"ה נקיט רש"י דוקא ישראל אבל מעכו"ם מותר לישראל לקצצו ומקרי שפיר לכם:

ולפימ"ש שהוכחנו דרש"י נקיט דוקא גזלי ארעתא מישראל אבל אי הוי גזל עכו"ם יוכל לגזזו אינהו א"כ צ"ע אמאי לא ניזל בת"ר דרוב עכו"ם ושמא אינה גזל ושלו היא וישראל הם המיעוט וי"ל דהו"ל קבוע עפרמ"ג יו"ד סי' ק"י בענין הר"ש מקינן ואי נימא דזה לא חשוב קבוע מוכרחים אני לומר דקרוב לודאי שגזל מישראל דאי לא ניזל בת"ר ושמא פירש"י קרוב לודאי:

וכה ראיתי בתוס' (ע"ז כ"א.) ד"ה אף כ' בשם רבינו חיים מהאי טעמא מותר להשכיר לעכו"ם בית דירה בחו"ל ל' אף שמכניס לתוכו עכו"ם היא משום בחו"ל לא מקרי ביתך אלא בארץ והקשה עליו אמאי ע"ש ונראה לפי"מ דפסקינן ביו"ד סימן רפ"ו סי"א סוכת החג בחג והבית שבספינה וכו' פטורים והטעם ביתך דירת קבע ולא דירת עראי ואמרינן בערכין (כ"ט.) והא מעשה דפומבדיתא במקרקע הוי ומשני מקרקע בחו"ל כמטלטלי דארץ ישראל דמי ע"ש ומש"ה ס"ל להגאונים דנשבעים עליהם ע' חו"מ סי' צ"ה ומש"ה י"ל דטעם ר"ח דחו"ל לאו ביתך דהוי כמטלטלי וכדירת עראי דמי ומש"ה גם להשכיר לעכו"ם מותר דאין זה ביתך אבל לענין הלכה אינו כן:

וע"ד אשר העיר ביבמות (מ"ב.) מה שהובא בשאלתות גירסא א"נ שמא יוציא עבדים לחרות היינו שהוא בן ט' לראשון ונהי' סבורים שהוא בן ז' לאחרון ויורש מאביו השני עבדים ויוצאים לחרות וישאו בנות ישראל והק' כת"ה נ"י כי לית חשש בזה כי הבעלים האמיתים נתייאשו מהם והוי הפקר וכשמואל המפקיר עבדו יצא לחרות וא"צ גט שחרור

כגיטין (ל"ח.) ול"נ דאנן קיימ"ל כרב ור' יוחנן דס"ל דצריך גט שחרור ע"ש (ל"ח ול"ט) ורבא אזיל הכא אלבייהו כהלכה וכן פסקינן בש"ע יו"ד סימן רס"ז ובין בהפקר ובין ביאוש צריך גט שחרור וע' קידושין (ע:) באטי בר טובי' וברמת רוחו לא שקיל גיטא דחרותא ומייתי לה תוס' (סוף ע"ז.) וכל זמן שאין גט שחרור לא יצא מעבד וכאן אין גט שחרור מהבעלים, ומה שהביא מתוס' יבמות (מ"ה:) דיאוש לבד מהני בעבד זו רק אליבא דשמואל ושם בתוספות דלא נתייאשו דהי' מצפים שתפיל גאוותו מצינו כה"ג מגילה (ט"ו: ט"ז.) דהמן נמכר לעבד למרדכי ואף שהי' המן בגרם המעלות לא נתייאש מרדכי א"ל עבד שקנה וכו' וזה אפילו לשמואל אבל לדידן אפילו ביאוש לא מהני רק בשטר ועי' חו"מ סימן רע"ג:

והנה נראה מדוע אין לרש"י ותוס' הגירסא של השאלתות י"ל דלכאורה קשה לרבא דפירש הטעם שמא ישאו אחותו מאביו וכו' בשלמא לעיל (ל"ז.) ויומא (י"ח:) לא ישא אדם אשה במדינה זו ולילך ולישא במדינה אחרת וכו' נמצא אח נושא אחותו וכו' אתי שפיר דגזרינן חדא גזירה ויוכל להיות אם רבים יעשו כן אבל הכא גזרו על ארוסות משום נשואות הרי חדא גזירה וגזרו נשואות שלא ינשאו עד ג' חדשים דלמא מעוברת ושמא תלד וישא את אחותו הרי הוי גזירה לגזירה ולא גזרינן כביצה (ג'.), שוב מצינו בתוספות חולין (ק"ד.) ד"ה ומנא כו' ויש מקומות דגזרינן גזירה לגזירה ע"כ וראי' לזה קידושין (מ"ח:) חליצה דרבנן ומייתי לה בתוספות מכות י"ג) ואמרינן ביבמות (קי"ט:) גזירה שמא יהי' ולד בן קיימא וכו' יאמרו קשרי חליצה לכהן הרי דגזרינן גזירה לגזירה וכן מצינו בע"ז ()י"ג.) תוד"ה ונשחטי' דגזרו קדשי מזבח נראה כמטיל מום והוא מדרבנן וגזרו קדשי בה"ב אטו קדשי מזבח ע"ש וכן איתא גיטין (נ"ה.) ואלו חרשת לא אכלה וכו' דש"מ מדרבנן גזרו הרי מצינו דלפעמים גזרינן גלג"ז וע' תוס' שבת (י"א.) מזה וצ"ע על הטו"ז או"ח סימן תקט"ו ס"ק א' שמתמה על ר"ת שיהי' גזירה לגזירה ולפי"מ שהבאתי אין תימא דכן מצינו בכ"מ בש"ס:

היוצא לנו מזה כי שפיר גזרו חז"ל כאן גזירה לגזירה דכן מצינו בעלמא ואולם רש"י לא רצה בגירסת השאלתות א"נ שמא יוציא עבדים לחרות וישא בת ישראל יש כאן כמה ספיקות לגזור חדא מי יימר דהי' לו עבדים ועוד מי יימר דיעבור על עשה דמשחרר עבדו ורק באיסור דרבנן כ' ה"ה דלא זהירי אינשי ועוד מי יימר דעבדים ישאו בת ישראל וגם לענין הבנים קיימ"ל נכרי ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר כיבמות (מ"ה) ואה"ע סימן ד' ורק אי הוי פגום היא פלוגתא לכן לא זהיר לרש"י הגירסא זו דליגזרי אולם השאלתות לא חש לזה והביא גירסא זו דמ"מ עבד יעשה איסור לקחת בת ישראל גם

הבנים פגומים לכהונה ויש לגזור ושם אין בודקין הנשואות כי יטגנו על בעליהן ויש להעיר מכתובות (יו"ד:) דר"ג בדקה וההי"ד הכא יבדקו אותן ויש לחלק בזה, זאת חזיתי להשיבהו לפי מסת הפנאי ואומר בזה:
הנני ש"ב ידידו דו"ש באה"ר:

סימן רג

בדבר שאלתו בתפילין של עור שור שנמצא בה אחר שנים הרבה חתיכר בלעך שהי' חופה כמעט הגג של בית א' מהד' בתים של ראש:
והנה במגילה (כ"ד:) ציפן זהב פירש"י נמי למען תהי' תורת ד' בפיך שיהא הכל מבהמה טהורה וכן פירש הר"ן ורש"י גיטין (מ"ה:) ובסנהדרין (מ"ח:) פירש"י הלכה למשה מסיני הוא ובנובי"ק או"ח סי' א' הוכיח במישור דרוב הפוסקים ס"ל הפירוש של ציפן זהב היינו הפרשיות דעושים בתים מזהב לא כמחבר באו"ח סי' ל"ב דציפה זהב על הבתים ושם הק' לשאל פירש"י דזהב פסולו מטעם מותר בפיך מה איסור יש בזהב ולדידי נראה לפי"מ דאמרי' בשבת (כ"ח:) אלא לעורן והאמר אביי שי"ן של תפילין הלכה למשה מסיני ופירש"י וממילא נפקא ג"כ לתורת ד' בפיך, והנה מלמען תהי' תורת ד' בפיך נפ"ל ב' דרשות א' שיהי' מדבר הנאכל בפה והב' שיהי' מדבר המותר לך לאכול וזאת ידוע דעור בהמה אם נבשל אותה ראוי לאכילה ואף לענין בו"ח איסורא איכא ש"ך יו"ד סי' פ"ז אבל זהב אינו ראוי לאכילה כלל כמו דמצינו בתמיד (ל"ב.) אייתי לי נהמא דדהבא אפתורא דדהבא א"ל מי אכלו אינשי נהמא דדהבא ואפשר לענין רפואה ישתמשו בו הרופאים כמו שמצינו ב"ב (קמ"ו) מאן לימא לן דלא שחקי' לי' מרגניתא דשוי אלפא זוזי ואשקי' רשב"ם שכן דרך השרים שותין אותה לרפואה אבל אין דרך אכילה בכך:
ולכן דברי רש"י ברור מללו דציפם זהב פסול מלמען תהי' וגו' ואינו דבר הנאכל ובסנהדרין (מ"ח:) פירש ג"כ הללמ"מ היינו כיון דשי"ן הלמ"מ ממילא חל עליו תורת ד' בפיך וריש מילין נקיטו ויש עיון בגיטין האי טייעתא דאייתי חייתא דפסילתא קמי' דאביי וכו' ושדיתי לנהרא ולא אמר שקרע אביי ע"ז ולפי"מ דפסקי' ביו"ד ס"ס ש"מ הי' צריך אביי לקרוע ע"ז וכן צ"ע כה"ג סוף מכות כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם כיון שהגיעו להר הבית וכו' ולפי"מ דאמרי' במו"ק (כ"ו.) הא דפגע בירושלים ברישא חייב לקרוע על המקדש בפני עצמו וכן הוא באו"ח סי' תקס"א:
והנה בציפם זהב לפי הנראה אפי' כ"ש פסול דאם אתה אומר בה רוב א"כ נתנה תורה שיעור לכל א' בידו ועוד דאין מן המותר בפיך ואם אני אומר כמו לנאותו כמו בסוכה

(ל"ו:) אגודין בגימונית של זהב ז"א דהא כ' תוס' מנחות (ל"ב:) ד"ה הא דסלי' בעי שרטוט דזה א"ל ואנוהו אבל תפילין דמכוסין בעור לא בעי שרטוט דלא שייך בהו נוי [וצ"ע מיומא (ע':) ג' ארונות עשה בצלאל ופנימי ג"כ של זהב ובודאי משום ואנוהו והלוחות הי' מכוסים ולפעמים רחוקות הי' מוציאים ואפי' נימא דגם ס"ת מונח שם מ"מ בזמן רחוק הי' מוציאים ע' בבא בתרא (י"ד.) ובתוספות ואפ"ה עבדי נוי וע' מזרחי פ' תרומה הביא מדרש בזה] ובשבת (ק"ג .) ובש"ע או"ח ויו"ד כתב האזכרות בזהב פסול אף דלכאורה משמע כל השם ואפ"ה פסקינן אפילו אות אחת שבכל התורה ותפילין פסול ואפשר אפי' חצי אות ואפי' כ"ש ובעירובין (ג':) מבוי וסוכה אמרי' קלוש למעלה והוי כאלו אינו ואפי' אמרי' במבוי קלוש למטה ע' או"ח שס"ג ובנ"ח אבל בסוכה גבוה יו"ד והוצין יורדין פסולה ולא אמרי' רואין כאלו אינו ולכן לדעתי התפלה ש"ר פסולה ומש"כ דבעי מידי דנאכל ותקשי לך מתוס' שבת (ע"ט:) דס"ת נכתב על הנייר וזה אינו נאכל והנה כבר הדרי תוס' מנחות (ל"ב:) וס"ל דוקא על הקלף וכן כ' תוס' שם (קט"ו:) ד"ה מגילה וכן הובא ש"ך יו"ד סי' רע"א ס"ג בשם סה"ת ושאר פוסקים, מ"מ הובא א"ב דבק ומטלית א"צ שיהי' מן המותר בפיך וי"א אף הדיו וראיתי מחמירים גם בזה ול"ד לנידן שלפנינו:

סימן רד

ב"ה יום ד' אח"ק כ' למב"י תרפ"ה לפ"ק סטניסלאב. בעשרים יום למטמונים, ישמע לנו ממעונים, עלו לציון ברננים, ואיש לדגלו חונים. ובתוכם כבוד ידידי וחביבי ה"ה הה"ג חריף ובקי המפורסים מוה"ו אלטר נ"י שפירא מלפנים אבד"ק וויקנא ועתה איתן מושבו בק' טשערנאוויץ יע"א:

לתשובת יקרתו אשר הגיעני יום אתמול הנני וחזות קשה הוגד לי כי שאל לן מר ע"ד מכר חמצו בקנין כסף לבד והש"מ לא הי' כתיקונו ונכתב על שם ערל אחר ובלי שכירות מקום ולא חתמו ומעתה מה יעשה בחנותו המלאה קמחים וחימוצים הרבה:

ובאמת מאוד אפונה אם צריכין אנו למשכוני עבורו להוציא ממסגר איסור החמוצים אחרי כי אנשים האלה הבוערים בעם בחשכה יתהלכו ולא שתו לבם לדברי חכמים לשמוע לקול מוריהם לעשות אצלם שט"מ כדת וכהלכה כי יראו ותרע עיניהם כי יצטרכו לתת להרב מתנה מועטת בעבור זה דומה לזה אמרי' ביצה (ט"ז:) לכ"ע שרי לדידך אסור רש"י שאין דעתו על הפושעים והמזידין שאינם חרדים לדברי חכמים ולעיל (ט"ו:) גזרה שמא יפשע פירש"י שמא ישכח דגם זה נקרא פשיעה ובזה יונח לן שבת (כ"א.) ד"ה זקוק דלמא פשע והק' הפנ"י למה נקיט דלמא פשע ע"ש ואי שכחה הוי פשיעה אתי שפיר

וע' פסחים (ו':) רש"י דלמא פשע ישכח וע' סוכה (ל"ח.) דלמא וכו' שמא ישכח ויפשע וע' מג"א סימן תקכ"ז ס"ק ו' אי שכחה הוי פשיעה ועש"ך חו"מ סימן ל"ד ס"ק ז' וכן אם טוען שכחתי אבל ביומא (ל"ו:) אמרו פשעים אלו המרדים רש"י העושה להכעיס:

והנה עכ"ז נעיין בהך מילתא וכת"ה כ' דאחרי דמכר בקנין כסף דיעבד מהני המכירה כמ"ב הובא מג"א סימן תמ"ח והוסיף המ"ב דגם מה שמהני בדיניהם בין עכו"ם לישראל מהני גם כאן והמג"א הק' עליו בזה מבכורות (י"ג.) בדיניהם שפסקה להם תורה, וכן מתוס' ע"ז (ע"א) ד"ה אמר, ומה שהביא מג"א מבכורות וע"ז יש לדחות כיון דהגמרא מצא בתורה דין עכו"ם לא הביאו מדת המלך אז לאוה"ע, לכן בע"ז אמר תדע הוי כיהודא ועוד לקרא ולכן אמרי' לאו דוקא, ולי נראה דברי המ"ב נכונים בטעמם בזה דלמה יגרע דת המלך מקנין סטומתא דמהני למיקני' ממ"ש בב"מ (ע"ד.) ונפסק בחו"מ ר"א ובכ"ד ולא יהא אלא מנהג אם הדת המלך אינו כנגד תוה"ק ע' בזה חו"מ שס"ט וש"ך חו"מ סי' ע"ג וס"ס קע"ד ויו"ד סימן קס"ה וגדולה מזה מצינו ב"ב (ח':) יכולים בני העיר להסיע על קצתן לקנוס את העובר על קצת דבריהם ולהסיעם לדת דין תורה וע"ש (ט'.) ופסקי' בשו"ע חו"מ סימן רל"א ע"ש ואם בני העיר אפי' בלא אדם חשוב דליכא בעיר יכולין להתנות ביניהם ולמה לא מהני דין וחק המלך הנוהגת במדינה לענין קנינים ובפרט כי המה נצטוו על הדינין ופשרה כסנהדרין (כ"ו:) וגם קנינים בכלל וע' גיטין (נ"ח:) כיון דאיכא בי דואר ולא אזיל וכו' וחו"מ ס"ס רל"ו וע' נדרים (כ"ח.) ובר"ן לענין דינא דמלכותא, והנה כת"ה נ"י כתב כיון דהי' רק קנין כסף ולא מכר לו את החדר ולא השכיר החצר הו"ל חמצו של עכו"ם בביתו של ישראל ואחריות על ישראל ואסור זה הוא מבואר במקו"ח סימן תמ"ח דכתב הוי כאחריות אלם עטי' וכו' ואפילו אחה"פ אסור החמץ וכן כ' בסימן ת"מ ס"ק ה' ובהשכיר המקום שרי דאז הוי כמקבל אחריות על חמצו של עכו"ם בבית עכו"ם ע' מג"א סי' ת"מ סק"א כה"ג:

ולי תמוה מאד דא"כ כל השט"מ שלנו נעשים על דבר זה וכל ישראל הוי כמקבלים אחריות החמץ של העכו"ם בביתו של עכו"ם איך שרינן לכתחילה לעשות כן ואמרינן בע"ז (ל"ב.) רוצה בקיומו ע"י דבר אחר וכו' והלכתא כמאן דאסר ושם (ס"ד.) סיפא משום דהו"ל רוצה בקיומו ע"ש דרוצה בקיומו של איסור ה"נ אסור ורק למעוטי תפלה שרי וע' מג"א ס"ס ת"ן אסר כלי ועכו"ם ע"ש בשם הטור מטעם רוצה בקיומו ועוד שם בס"ס וכאן בכל שטרי מכירות שנעשים שרינן לכתחילה באחריות ישראל אף שרוצה בקיומו שלא יגנבו ולא יאבדו אתמהה, ולכן נ"ל דמה שאנו מוכרים החמץ לא מקבלים עלינו שום אחריות וכן כותבין אנו בש"מ שלנו מעתה שייך להקונה מעכשיו ועל אחריותו

ע"כ ואם הקונה אח"כ בהפסד לא ירצה לשלם לנו הוא גזלן ועפ"י התורה מחויב לשלם לנו כי הי' על אחריותו ואנחנו נקיים כנים אנחנו לפני ד' ולא דמי לעכו"ם אלם דבשלמא אם אנו מוכרים החמץ והעכו"ם אינו רוצה לשלם אנו אומרים הריני כאלו נתקבלתי ואנחנו מוחלים לו הכסף אשר אנו נושים בו אבל בעכו"ם אלם הוא בא עלינו בעקיפין שמחויבים אנו לשלם בעבור החמץ שנפסד או נאבד מה נאמר הריני כאלו לא נתנו לו זה לא אמרינן וסברא זאת למדנו מדברי ר"ן נדרים (כ"ד.) דוקא בקיום מעשה שייך למימר הריני כאלו וכו' אבל לא בביטול מעשה לך והרי כאלו לא הלכת זה לא אמרינן והבן:

ומעתה אף אנו נאמר אם ימכור החמץ לעכו"ם בכסף לחוד ואי נימא דמהני כמ"ב וכר"ל שנכרי בכסף ודאי קונה העכו"ם החמץ ועל אחריות כמו ישראל לר' יוחנן שקנה בכסף דבר תורה מעות קונה ומ"ט אמרו משיכה גזירה שמא יאמרו נשרפו חיטך ע' ב"מ (מ"ו: מ"ז.) היינו דלא ירצה להציל בכל לוקח הוא אלמא דקני לי' לגמרי, הה"ד הכא עכו"ם דקונה בכסף דתקנתא לעכו"ם לא עבדינן ע' ב"ק (צ"ו.) קם דינא דהחמץ שייך אליו ועל אחריותו אם נאבד וכיוצא בו אף שהוא בביתו של ישראל ע' רש"י פסחים (ח'.) ד"ה ייחד וכן מוכח בחוליו (פ"ג.) משחיטין את הטבח בע"כ ואפילו אין ללוקח אלא דינר והיינו דשל לוקח הוא ועל אחריותו כיון דכסף אז קונה והעמידו על ד"ת וכן הדין עתה בעכו"ם ואפי' לא נתן העכו"ם רק מקצת מעות קנה כל המקח דבישראל קנה למי שפרע עכ"פ ע' חו"מ סימן ר"ד ובעכו"ם קנה לגמרי ע"ש ר"א ס"ק ד' וע' נתיבות סימן קצ"ח ס"ק ד' הביא ראי' דאפילו בנותן ישראל מקצת מעות דלא שייך נשרפו חיטך מ"מ לא קנה רק למי שפרע צ"ע מדוע לא הביא מסימן ר"ד ס"א מחבר וגמרא ערוכה ע"ש:

ועוד הביא ראי' לזה מחולין (פ"ג.) בנתן דינר על בהמה דלא קנה רק בד' פרקים ולא בשאר ימות השנה ע"ש ולי נראה משם אין ראי' דלא מיירי שקנה כל הבהמה ונתן רק דינר עלי' אך מיירי שנתן כל דמי המכירה היינו שקנה משור אלף בעד דינר א' בשר וישלם כל הדינר, והבן, ועוד הובא בתוה"ש היכי שביטל וגם יש אונס שלא מכר יש להקל וכן בתשב"ץ ח"ב סימן קצ"ט וע' מג"א ס"ס תמ"ח בשם ר"ש הלוי כה"ג ואשר כתב כת"ה כי מכר כל החמוצים בכלל ולא בפרט הנה לפי"מ שכתב כת"ה שנתן לו ש"מ מדפסת ושם נרשם המינים כל אחד ולו יהא שלא נתן בשם שטר מכירה אבל הוא צעטעל הנרשם שם מיני חמוצים שיש לו ולא הוי כמכר בכלל, והבן:

והנה במחבר תמ"ח ס"ג חמץ שהניחה שוגג או אנוס אסרי' בהנאה והוא מהרמב"ם ע"ש ומוכיח ממנו דוקא לא מכרה כלל אבל שמכרה ורק לא ידע היטב דין המכירה לא קנסו מזה דומה לזה מצינו בגיטין (נ"ד.) התם גברא לתקונא קא מכוון אנן ניקום ונקנסי' והבן.

ומעתה יבין כת"ה וישכיל את אשר לפניו וידע בשכלו לקנוס את האיש ההוא ולמען ידע להזהר לשנה הבע"ל:
ובזה הנני ידידו דור"ש באהבה:

סימן רה

ב"ה יום ב' במדבר ל"ט למב"י תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב:
להנ"ל.
גלילו זהב ידיו הגיעני ושמח לבי ויגל רוחי בהקשיבי מצבא רב שלומו הטוב כן יהי' ד' חופף עליו כל הימים להרבות להטיב לו אכי"ר, והנה ע"ד השאלה באשה שברחה למדינת פערא דרום אמעריקא זה שנה ומחצה והניחה לבעלה וילדי' והביא דעות לזכות לה גט והביאם השדי חמד:
והנה באה"ע סי' א' רמ"א מי שהמירה אשתו מזכה לה גט ע"י אחר ונושא אחרת וכו' ובמקום שאין מנהג אין להחמיר ומותר לישא אחרת בלא גירושי הראשונה ולק' סי' ק"מ כ' רמ"א וההי"ד אשה הנאסרת על בעלה מזכה לה וכו' ויש מחמירין ע"ש מה שחילק בזה, והנה ביו"ד סי' קל"ט טו"ז ס"ק כ' ודבר פשוט הוא דאפילו ישראל מומר נקרא ישראל מדינו עד שיעבוד ודרישה ס"ל דישראל מומר דינו כעכו"ם וטו"ז אעפ"י שחטא ישראל הוא והיא בסנהדרין (מ"ד.) ובאמת שם מיירי על שאר עבירות אבל מומר לעכו"ם קשה לומר אעפ"י שחטא ישראל:
והן אמת דטו"ז מביא ראי' נכונה מרש"י ע"ז (מ"ז:) ד"ה נוטל כ' דישראל מומר אין עכו"ם שלו בטילה עולמית וכן נראה לי ראי' מע"ז (נ"ג:) אלא מדפלחו ישראל לעגל גלי דעתייהו ע' שבת (פ"ז.) וישראל מומרים הוה דניחא להו בעכו"ם וכו' שליחותא דידהו עבדי וע' רש"י לכך הו"ל עכו"ם של ישראל ואינה בטילה עולמית וע"ש (נ"ב:) דישראל מי קמבטלה ולוקמי' בישראל מומר אלא ודאי דישראל מומר דינו כישראל דאין עכו"ם שלו בטילה ואינו יכול לבטל עכו"ם כטו"ז ובחולין (מ"א.) ת"ש שנים אוחזין אחד לשום א' מכל אלו וכו' הכא במאי עסקינן בישראל מומר ורש"י ד"ה בישראל כ' כיון דאתינן להכי דכותי אוסר מוקמינן לה בגוה וכו' ע"ש מזה מוכח דישראל שכבר נעשה מומר הוא כעכו"ם כש"כ הדרישה וע' סנהדרין (ס':) אין קורעין השומע אזכרה מפי עכו"ם וא"ת רבשקה ומשני ישראל מומר מזה מוכח ג"כ כטו"ז דישראל מומר דינו כישראל וכן כ' תוס' מו"ק (כ"ו.) ד"ה ברכת בשם ירושלמי ע"ש:

ובעיקר פלוגתת הדרישה והטו"ז נ"ל דהיא גמרא ערוכה בגיטין (מ"ד.) דמשנה אמרה המוכר עבדו לנכרי יצא לחירות ואיבעי' להו לישראל מומר מהו אמרי לה כנכרי ואמרי לה כישראל ע"כ הרי דפליגי בש"ס בזה אי ישראל מומר הוי כנכרי או כישראל ונחזי אנן לענין הלכה ביבמות (קי"ד:) דבר אמרי לה הרי היא כמלחמה ואמרי לה אינה כמלחמה ובאה"ע סי' י"ז סעיף נ"ה פסק המחבר לרמב"ם כלישנא בתרא לקולא ע"ש ורמ"א כר"ן אליבא דרמב"ם כל"ק לחומרא וכ' הב"ש דפלוגתא לא דמי לתיקו ומסיק זה בדאורייתא אבל בדרבנן גם בפלוגתא לקולא ע"ש ודברי הב"ש ברור מללו מע"ז (ס"ד:) יינו יין נסך ואמרי לה מותר בשתי' וכ' תוס' שם בסוף ועוד בשל סופרים הלך אחרי המיקל בסתם יינם בשתי' והה"ד במגעו:

היוצא לנו בשל סופרים הולכין אחר המיקל ומעתה ישראל מומר אי יש אצלו נפ"מ לענין דרבנן נלך לקולא והנה בבא קמא (צ"ו.) בעי רבא השביח עכו"ם מהו תקנתא לעכו"ם ניקום ונעבוד וכן פסקי' בחו"מ סי' שס"ב וע"ש בסמ"ע דתקנתא לעכו"ם לענין השבח לא עבדינן, ומעתה נבין היטב מדוע בסי' א' רמ"א בשם מהרי"ק במומרת מזכה לה גט ובמקום שאין מנהג מותר לישא אחרת בלא גירוש הראשונה והטעם דמומרת היא כעכו"ם ובעכו"ם לא עביד רגמ"ה תקנתא ובשל סיפרים הולכין אחר המיקל מש"ה מסיים הרמ"א במקום שאין מנהג מותר לישא אחרת בלא גירושי הראשונה דלא עבדינן תקנתא לעכו"ם משא"כ בסי' ק"מ באשה הנאסרת על בעלה יש מחמירין והטעם דאעפ"י שחטא ישראל הוא וכן באשה זו ושפיר עביד רגמ"ה תקנתא לדידה ובעינן אצלה שיהי' גירושין גמורים וכמו יש מחמירין ועלו דברי הפסקים מרמ"א על נכון והבן, וע' עוד ב"ש בסי' א' ס"ק כ"א בשם ד"מ היכא דאיכא פלוגתא בתקנתא המיקל לא הפסיד וכו' ועתה כבר כלה הזמן ואינו אלא מנהג לכן במקום ספיקא מעמידין על ד"ת וע' באה"ע סי' קי"ח ס"ו בתקנה ספק מעמידין על ד"ת וע' ש"ך חו"מ סי' נ"ח וסי' ס"ה בתחילה דכל דלאו דינא אלא תקנתא דנין להקל והוא מרמב"ן וכן הובא בשם הה"מ פ"ד מהל' גזילה ה"ז שהבא מתוך תקנה עליו הראי' במקום ספיקא וזה ראי' לדברינו והיוצא לנו מזה במומרת נוכל להקל כרמ"א בסי' א' אבל בכגון דא בעובדא דידן יש להחמיר כרמ"א בסי' ק"מ בשם יש מחמירין שלא לזכות לה גט ע"י אחר בלי דעתה ורצונה והיינו לפי"מ שכ' כת"ה ולא יש שם במקום האשה כי יוכלו לסדר גט ולמסור להאשה כדת וכהלכה:

הנה לפי"מ שמבואר בסי' קמ"א דהאשה תוכל לעשות שליח לקבלה ואך שם ברמ"א סעי' כ"ט וכל זה מדינא אבל יש אומרים שנכון להחמיר שלא לגרש ע"י שליח לקבלה כלל וכן נוהגין והנה הב"ש מייתי לה מהב"ח דהתיר לפעמים ע"י שליח לקבלה וכן

הטו"ז מדייק מלשון נכון להחמיר שלא לגרש ע"י שליח לקבלה היינו שלא עשה גזירה שלא יועיל לבטל הגזירה אך נכון להחמיר לתת עצה נכונה ולפעמים בודאי יוכלו לעשות כן לכן גם כאן תעשה האשה שליח לקבלה איש א' אשר בטשערנאוויץ וע' שם סעיף כ"ז על שטר קבלה וחתמו שני עדים כשרים וכו' ואף אם יקיימוה בהנפק וכו' וע"ש ב"ש וע"ש סי' ל"ה וברמ"א ולעיל סי' ל"ה בחמ"ח ס"ק י"ח וע' חת"ס סי' קצ"ט ופ"ת ולפי מה שנוהגין עתה ע"ש ובודאי יעשה הכל במועצות ודעת וכתורה יעשה:

והנה דברי טו"ז נכונים במה שמדייק נכון להחמיר וכן מצינו באו"ח סי' רמ"ד סעיף ג' אם בנו עכו"ם לישראל בית באיסור נכון להחמיר שלא יכנסו בו וכ' שם הטו"ז דהוא אינו מצד הדין רק לכתחילה החמירו בו ע"ש וכן מוכח מתוס' ע"ז (ב'.) ד"ה אסור בסוף שהרי אין עושים תקרובות אלא במעות ובזה לא שייך הרווחה וכו' ומיהו נכון להחמיר כשבא העכו"ם ואמר הלוני מעות לשקרי ור"א גם בזה אין שום איסור ומוכח ג"כ דהוא מצד החומרא לא מן הדין, זאת חזיתי להשיבהו לפי מסת הפנאי כי הפסיקוני עוברי דרכים ואורחים חדשים לבקרים:

ואסיים ודור"ש באהבה:

סימן רו

לחכם אחד.

יקרת מכתבו הגיעני וש אנכי על אמרותיו המבשרות לי מצבא רב שלומו, ועל דבר שאלתו ב"ק (מ"א:) פסחים (כ"ב:) שמעון העמסוני וכו' כיון שהגיע אצל ד' אלקיך תירא פירש עד שבא ר"ע ודרש ולימד את ד' תירא לרבות ת"ח, וקשי' לכ"ת מדוע לא אצל ואהבת את ד' אלקיך פירש ואם דרש שם לרבות ת"ח וע"ק ע"ז הא כתיב ואהבת לרעך כמוך וכ"ש ת"ח ע"כ, ועל קו' האחרונה נ"ל אף דכ' ואהבת לרעך כמוך מ"מ אם נרבה ת"ח ומאהבת את ד' אלקיך נרויח יותר ויותר דכ' בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך וידוע דרשתם עלי' ברכות (ס"א:) בכל נפשך אפילו נוטל את נפשך וכן תאמר על ת"ח משא"כ מן לרעך כמוך מצינו מב"מ (ס"ב.) וחי אחיך עמך חייך קודמים לחיי חבירך ושם (ל':) אפס כי לא יהי' וכו' שלך קודם לשל כל אדם ועל קושיתו הראשונה כבר העירו ע"ז המהרש"א והרי"ף ז"ל כן הובא ביד דוד על פסחים ואין תחת ידי:

והנה מה שהק' על ואהבת את ד' אלקיך מה דרש בי' נוכל לתרץ בפשיטות עתו"ס ב"ק (מ"א:) ד"ה כיון ובקידושין (ל':) למד הש"ס דהוקשו כיבוד אב ואם לכבוד המקום וכן מצינו בסנהדרין (נ'.) קידושין (ל"ט:) ובחולין (קמ"ב.) רי"א אין לך כל מצוה ומצוה

וכו' שמתן שכרה שאין תחיית המתים תלוי בה ומביא מכיבוד אב ואם ומשלוח הקן, וקשה לי מתוס' ב"ב (ח':) ד"ה אכפי' כ' צדקה מתן שכרה בצידה ע"ש ולא מצינו שם תחיית המתים תלוי בה ומשגרת לישנא דהש"ס מוכח דהיכא שכתובה במצוה מתן שכרה בצידה כתיב נמי תחיית המתים, גם שאלוני הא כתיב דברים ד' ושמרת את חקיו וגו' אשר ייטב לך וגומ' ולמען תאריך ימים וגומ' ועוד בכ"ד ומדוע לא הביא הש"ס מזה ובאמת דברי הגמרא קשה להבין:

אך מצינו בילקוט רצ"ח הביא מירושלמי פיאה ב' מצות קלות שבקלות הוא שלוח הקן וחמירות שבחמורות היא מצות כיבוד אב ואם גלי' שכרן ע"ש ובזה יאיר לנו נתיב להבין דבריהם ז"ל בקידושין (ל"ט:) ולא תקשה כלל דר' יעקב אמר שאם אדם עושה מצוה אחד מכל תרי"ג מצות יש לו מתן שכרה בצידה ותחיית המתים תלה בה כאלו כתוב בפירוש אצלה ולמד זאת מכיבוד אב ואם שהיא החמורה ומן שלוח הקן שהיא הקלה וראה נא גם ראה כי אצל שתיהן כתיב מתן שכר ותחיית המתים מכאן אתה למד שכל מצוה אם אתה עושה יש לך שכר זה דאם מצוה אחד שתעשה היא הקלה ראה משלוח הקן שהיא הקלה יש לה שכר זה ואם תעשה מצוה אחד חמורה ראה כי כיבוד אב ואם חמור יש לה שכר זה ומעתה סרה קו' גם מאשר שאלוני כי שם נאמר אם יקיים כל מצות והחוקים וכאן למד ר"י אפילו רק מקיים מצוה אחד, דוק ותשכח:

והנה הבאתי להראות דכיבוד אב ואם היא מצוה החמורה שבחמורות וכבר הוקשו לכבוד המקום ולכן נוכל לרבות מן ואהבת את ד' אלקיך גם אב ואם ולק"מ ולא פירש שמעון העמסוני עי"ז אך בעבור זה פירש כי נמצא ג' פעמים למען תירא את ד' אלקיך דברים ו' ב', ד' אלקיך תירא ו' י"ג, יו"ד כ', וזאת קשי' לי' לשמעון עמסוני דאחד יהי' לרבות מורא רבך כמורא שמים ומה יעשה עוד עם השני פעמים את ד' תירא עד שבא ר"ע וכו' דאמרי' באבות פ"ד ר"א ב"ש אומר [והוא מתלמידי ר"ע ע' יבמות (ס"ב:)] יהי כבוד תלמידך וכו' וכבוד חבירך כמורא רבך וכן כ' רש"י בשלח כ"ו י"ז ע"ש ברש"י וזה דרש כי הרב וחבר והתלמיד הוקשו כבודם לכבוד המקום ליראה מהם וגם הרב מחשיב כבוד התלמיד כשלו לצוות אנשים לירא מפניו כמו מוראו וזה שאמר לרבות תלמידי חכמים ובתוך זה בכלל התלמיד החבר והרב, והבן:

ידידו הדו"ש באהבה:

סימן רז

ב"ה יום ה' לסדר שמות כ"א טבת תרצ"ב פה סטניסלאב:

להבחור היקר החריף מופלג ושנון כמר אברהם הכהן יחי' שטורם בעיר וק"ק בראדי יע"א:

מכתבו הגיעני ותחילת דבריו נפשו לשאול הגיע אודות שבועת אמת אשר החרדים נזהרים מזה לפעמים בערכאות מענישים אותם בממון או בגופם אי מחויבים להפסיד ממונם או גופם עבור שלא לישבע באמת או לא ישבעו באמת, וכל יקר ראתה עינו מה שהובא בש"ע או"ח קנ"ו ובראשונים ובאחרונים:

ול"נ לפי"מ דהובא במזרחי פ' עקב ואתחנן מוכח דס"ל לרמב"ם דמ"ע לישבע על אמת ואפילו לדבריו דס"ל דאינו מצות עשה אבל מוכח דשבועת חולין שרי כתמורה וג':) ובשמו תשבע דשבועת חולין שרין למיעבד רש"י שם שבועת אמת וכן מוכח מרש"י קהלת (ט'.) הנשבע כאשר שבועה ירא הנשבע צדקי' שנשבע לשקר אבל באמת שרי לישבע, ובאמת דברי רש"י צ"ע הא אמרינן מו"ק (כ"ח:) בתוס' צדקי' צדיק גמור (ע' ברכות (י"ח:) חלל רשע על צדקי' ע"ש רש"י) ור"ן נדרים (ס"ה.) בדיעבד המודר הנאה והתיר שלא בפניו מותר וצדקי' עשה כן דהי' מתבטל ממלאכת שמים ע"ש וכן כ' תוס' גיטין (ל"ה:) וכ' צדקי' הי' חסיד גמור ואפשר ס"ל כראב"ד ודן לי' כעבר על שבועתו ומצינו יפתח הי' שבועה ירא וקיים נדרו אבל שלא טוב עשה שלא התירו ע' תענית (ד'.) ובתוס' ויהונתן ירא משבועת אביו ואמר הנני אמות ושאול רצה להמיתו ואך התירו לו שבועתו ע' שמואל א' י"ד ורש"י ומדרש עמג"א סי' ר"י מ"מ מש"ע ואחרונים מוכח דהחמירו לישבע אפילו באמת ובשבועות (ל"ט.) אמרינן שכל העולם נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני לא תשא את שם ד' וגו', ובגמרא נתן ונשא בזה על מה דוקא על לא תשא ומסיק דכ' בה לא ינקה:

ונוכל לומר עוד מה דאמרינן כל העולם נזדעזע דמצינו עוד קודם מתן תורה הי' חמור בעיני העמים חומר השבועה אבימלך עם אברהם עשו כריתות ברית ע"י שבועה יצחק עם אבימלך ע"י שבועה אברהם השביע לאליעזר לישא אשה ליצחק עשו מכר בכורתו ליעקב ע"י שבועה לבן כרת ברית עם יעקב ע"י שבועה יוסף אמר לפרעה אבי השביעני וע' סוטה (ל"ו:) פרעה השביע ליוסף דלא לגלי שאינו יודע לשה"ק ע"ש וזה כל העולם נזדעזע על לא תשא כי כל אוה"ע כבר מנוי' וגמורה אצלם חומרת השבועה והחזיקו במעוזה שלא לעבור ולכן אומרים לו אם האומות כך השבועה קודש בעיניהם ק"ו ישראל:

ושם העומדים שם אומרים סורו מעל אהלי הרשעים ומסיק ש"ס מדוע שניהם רשעים ע"ש (ל"ט:) וברש"י וסמ"ע חו"מ סימן פ"ז ונראה באבות פ"א עומדים לפניך יהיו בעיניך

כרשעים וכשנפטרין וכו' כזכאין כשקבלו עליהם את הדין פיברט"נ אם נתחייב א' מהם שבועה ונשבע לא תאמר לשקר נשבע ע"כ והיינו קודם גמר דין בהחלט המה כרשעים והיינו אף שכבר פסקו את הדין ויש חיוב שבועה ביניהם עדיין כרשעים ולכן אומרים מעל הרשעים וכו' ואחר שנשבע שניהם כזכאין ועתיו"ט, ועוד י"ל כש"ך חו"מ ס"ס ת"כ הביא בשם מהרי"ט דאם אומרים דרך צחות המקרא כגון בני יונים או הגר אשר בקרבך ועוד לא חשיב מבייש ובפרט כאן דלא יאמרו לנוכח להם ודרך צחות מקרא דקאמרינן לא חשיב להם בושת כי קוראים הרשעים האלה:

ואך הא צ"ע דקיימ"ל כל פסוקא דלא פסקי' משה אנן לא פסקינן ע' תענית (כ"ז:) ואיך אמרי' אמצע הפסוק ופסקינן לי' ע' מג"א סי' נ"א ובכ"ד בש"ע ובעיקר הדין שבועה אי מותר לישבע באמת צ"ע בהרבה מקומות בש"ס דתנאים ואמוראים ויש שלא הי' צריכים לישבע כלל ואפ"ה מצינו שנשבעו, לדוגמא ברכות (נ"ה.) הימנותא לדידי תרווייהו אסורות ורש"י לשון שבועה ברכות (ל"ד:) נדרים (ט':) העבודה שבת (קכ"ז:) גיטין (נ"ח.) העבודה תענית כ"ד.) כתובות (כ"ז:) כריתות (ח'.) ב"ב (קס"ו.) המעון הזה לשון שבועה קידושין (ע"א.) היכלא בידינו לשון שבועה עירובין (י"ז.) אורייתא ונביאים וכתובים שבועות (כ"ו.) הדין אמר שבועתא דהכי א"ר יבמות (ל"ב:) קפץ ר"ח ונשבע העבודה שם (קכ"א:) האלקים אכלו וכו' מו"ק (ט':) האלקים אפילו בעומדת ב"ק (ק"ו.) והאלקים מגילה (יו"ד.) סנהדרין (ס"ז: ע"ב.) גיטין (י"ג:) ברכות (כ"ב:) מכות (ט"ו.) נזיר (מ"ב:) קידושין (מ"ד:) כתובות (ק"ב:) חולין (נ"ד. קכ"ד.) עירובין (י"ד:) פסחים (ל"ח:) ברית נדרים (כ"ב:) מרא כולא וכו' מס' כלה (ה'.) ר"ע נשבע ומבטל בלבו ע"ש וצ"ע מנדרים (כ"ח.) דברים שבלב אינן דברים ואפילו לר"ן קידושין (פ"ב.) שהי' ר"ע מוציא הביטול בפיו מ"מ איך מהני תנאי בשבועה שבין אדם לחבירו ער"ן נדרים (כ"ג:):

והנה מכל מה שהבאנו נראה כי תנאים ואמוראים נשבעו בשם ד' ויש שלא הי' נצרך להם מ"מ השבעו שבועה מ"מ אין ללמוד מהם כי הם רשאים ולא אנו ומצינו שרז"ל חמירי להו שבועה ובגיטין (ל"ד:) נמנעו מלהשביעה ובגמרא (ל"ה.) מ"ט משום מעשה שהי' בא' שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה והפקידתו בכד של קמח ואפאתו בפת ונתנו לעני וכו' בא לתובעה אמרה לי' יהנה סם המות בא' מבני' וכו' אם נהניתי מדינרך כלום וכו' אמרו מי שנשבע באמת כך לשקר על אחת כו"כ וכו' ומסיק דאיענשה דאישתרשי מקום דינר:

ובעיקר הדין הי' נראה דהאשה היתה חייבת לשלם להמפקיד הדינר כי לא שמרה אותו והיתה פושע אף כי היתה שומר חנם ע' ב"מ (מ"ב.) וחו"מ סי' רצ"א ויוכל להיות כי

המפקיד מחל לה הדינר אחרי כי קפצה ונשבעת יהנה סם המות וכו' וסגי לי' בהכי שלא נהנה מהדינר ומחל לה מרצונו שלא לתובעה עוד לדין, אבל עוד צ"ע שבועה מאן דכר שמי' ולא נשבעת, ולשון יהנה סם המות וכו' אם נהניתי היא לשון נדר ואי איתא דנשבעת הי"ל שבועה שלא נהניתי ואם נהניתי יהנה סם המות אבל גם זה י"ל דאמרה הכי וכה"ג מצינו בנדרים (פ'.) אם ארחץ מוקי הש"ס דאמרה הנאת רחיצה וכו' אם ארחץ ושבועה שלא ארחץ ע"ש והה"ד הכא:

אולם הא קשי' דקאמר מ"ט איענשה דאישתרשי מקום דינר רש"י דנשתכרה עיסה מקום דינר שאם לא הי' הדינר היתה צריכה לתת עוד קמח ע"ש וצ"ע מתוס' ע"ז (י"ג.) ד"ה יניח כ' ואעפ"י שמניחים לו את המכס ויהנה אינו נקרא נהנה מעכו"ם כיון שהמעות שלו ע"כ וא"כ גם בכאן לא הי' נקראת נהנה מהדינר כיון דהקמח שלה ומ"ט איענשה, אולם י"ל מזה דייקו חכמים חומר השבועה דהרי לא נהנתה כלום ורק דאישתרשה עיסה מקום דינר וגם זה לא נקרא נהנה כמו שמוכיח מתוס' ואפ"ה איענשה משום דשבועה חמורה: ומש"ה ראינו שחז"ל החמירו במתפיס בדבר מאיסור בנדרים (י"ג:) האומר לאשתו הרי את עלי כאימא צריך שאלה ופריך הש"ס דברייתא תני לא אמר כלום ומשני רבא הא בת"ח לא בעי שאלה בעה"א בעי שאלה שלא יקל ראשו לכך ע"ש וכן שם נדרים כי חילק בין ת"ח לעה"א ע"ש במשנה נדר בחרם וכו' ובגמ' ובזה אני מפרש וידבר משה לראשי המטות היינו להגדולים ללמד לבני ישראל אנשים פשוטים באם יאמר זה הדבר היינו דיתפיס בדבר האסור אשר צוה ד' כגון אומר לאשתו הרי את עלי כבשר אימא או איש (זה ת"ח) כי ידור נדר היינו דיתפיס בדבר הנדור על שניהם אומר לא יחל דברו וצריכין שאלה:

והנה בנידון שאלתינו בשבועה שבין אדם לחבירו שכופר ממונא וחייבו הדיין שבועה בודאי כשר הדבר לבוא לעה"ש ולא ישבע כמו ב"מ (ל"ג:) שילם ולא רצה לישבע אף על האמת וכמו בתוס' ב"ב (נ"ח:) כל דיינא כו' אבל הי' שבועה עליו ולא רצה לישבע משלם וכן מצינו בש"ע ע"ש אבל הזמינו לעדות ובערכאות משביעין ע"ז בודאי חייב לעשות כל טצדקי שלא ישבע אכן אם רוצין להענישו בממון ומכ"ש בגוף ונפש בודאי יוכל לישבע על זה באמת דומיא גיטין (מ"ה.) אין פודין וכו' ואם כ"א ירצה לשלם כסף ענושים בעד שלא ישבע ידלדלו עי"ז זולת איש שנוהג בזהירות יתירה ומחמיר על עצמו בענין שבועות ונדרים זה רשאי לקבל עונש בגוף או בממון חלילה ות"ל אנכי לא נשבעתי מעולם בערכאות ולא אוכל להשיבו על כל פרט מפני כי עתותי לא בידי:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן רח

ב"ה יום ב' אמור כ"ח למב"י תרצ"ג לפ"ק סטניסלאב. כבוד ידידי מחו' הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת מושלם במעלות ובמדות לו עשר ידות כש"ת מו"ה ישראל נ"י גינצבורג אבד"ק זאדאווא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני והנני עט ממהר להשיבהו דבר כאשר בקשה נפשו. ע"ד הטבח אשר פעל ועשה שבע תועבות ועודנו מחזיק בטומאתו כי מסר להרב אב"ד ומכר בשר שאינו מנוקר מחלב ודם גם מכר בשר טריפה במקום דכשרה ועוד ועוד. הנה לא אדע מה זו שאלה וספרי הש"ע יו"ד פתוחים לפניו עיו"ד ס"ס ב' מסור דינו כמומר ובש"ך דינו כמומר לכל התורה כולה, וע' בסי' קי"ט דרמ"א מחמיר ואינו נאמן על איסורין ובפרט בזה"ז והוא מן המורידין ולא מענין כע"ז (כ"ו:) ופסול לכתיבת ס"ת ותפילין ומזוזות כגיטין (מ"ה:) ובש"ע, וביו"ד בס"ס ס"ד בנמצא אחריו חלב כשעורה מעבירין אותו, וע' יו"ד סי' קי"ט במוכר דברים אסורים מעבירין אותו ומשמתין אותו עש"ך אפי' בפעם א', וע' באה"ג יו"ד סי' כ"ה מאכיל טריפות אסור להתעסק בקבורתו, וע"כ אחד מחויב הרב להעביר הקצב שלא ימכור בשר כשר ובפרט בקצב זה שיש לו עוד ארבעה פשעים, והשו"ב אסור לשחוט עבורו, ואם השו"ב בשאט נפש עובר על דעת הרב חוץ מזה שהוא נותן יד לפושעים ורבים נכשלים על ידו, עוד יש לו דין טבח שלא הראה סכינו לחכם עיו"ד סי' י"ח ופ"ת סק"ט בשם הר"א ותו לא מידי:

ומה שהעיר על הרמב"ם בהל' תו"מ פ"ג דס"ל דהנרות הי' מדליקין בין בערב בין בבוקר מדבה"י ב' י"ג א' ומקטירין לד' עולות וגו' ומנורת הזהב ונרותי' לבער בערב בערב ע"כ מוכח דהדלקה רק בערב הוי לא בבוקר ע"כ, והערה זו ראוי לעמוד עלי', ונראה דשם בכ"מ אמר כי האונקלוס לא ס"ל כרמב"ם אך כרש"י וכראב"ד דרק בערב הי' הדלקה ואמרי' (נדרים ל"ז: ומגילה ג'.) דרב אמר נחמי' ויקראו בספר תורת אלקים זה מקרא מפורש זה תרגום וכו', ממילא תרגום אונקלוס דאורייתא, וידוע דעזרא כתב ספר דבה"י עד ל"ו, כב"ב (ט"ו.) ע"ש, ממילא יהי' דברי הרמב"ם מוקשים משני קראי דאורייתא היינו מאונקלוס ודבה"י:

אך י"ל דרמב"ם מתרץ לטעמי' דידוע דר"י שם בנדרים ס"ל פיסוק טעמים דרבנן ורב ס"ל פיסוק טעמים דאורייתא ולמדה ויקראו בספר תורת הנ"ל, וידוע דרב ור' יוחנן הלכה כר' יוחנן ע' ביצה (ד':) ממילא לר' יוחנן תרגום חכמים תקנוהו, ומש"ה מצינו כמה פעמים בתרגום דיסד בשיטת האי תנא, ובעבור זה אין התנא האחר מוקשה וחולק על אונקלוס דוגמא נזיר (נ"ט.) ראב"י אומר מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה ת"ל

לא יהי' כלי גבר על אשה וכן תרגומו לא יהי' תיקון זיין דגבר לא כת"ק שם ובנזיר (ל"ט.) כמאן מתרגמים מפורצנין ועד עיצורין כר' יוסי והובא בתוס' ע"ז (ל"ד.) ד"ה מחרצנים ובתורה דברים כ"ב י"ח לא תהי' קדשה והתרגום כרש"י לגבר עבדא דלוקין ע"ז, ורמב"ם חולק על אונקלוס ומוקי קרא ישראל הבא על פנוי' בת ישראל לוקה עב"ש אה"ע סי' ט"ז סק"ו מזה:

ועל דבה"י שנאמר בערב בערב הנה אמרו ז"ל לא ניתן דברי הימים אלא לדרוש בהם ובמגילה (י"ג.) רשב"פ כי הוי פתח בדבה"י אמר כל דבריך אחד הם (בילקוט נאמר דברי תימה הם) ואנו יודעים לדורשן ע"כ הרי דבעי דרשה והמה תמוהים, לדוגמא דבה"י ב' ד' ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים ובדה"י י"ג י"א כתיב ומערכת לחם על השלחן הטהור הרי דסותרים אהדדי בפסוק א' מוכח על הרבה שלחנות הי' לחה"פ ובפסוק אחרון מוכח דהי' רק לחם על שלחן אחד בדבה"י ד' את המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט מדבר מרבות מנורות ובדבה"י י"ג את מנורת הזהב ונרותי' מדבר ממנורה יחידית וכבר חולקים בזה תנאים מנחות (צ"ט.) אי תפיס לשון ראשון או לשון אחרון או לקיים שניהם, ושם בגמרא לא העתיקו בערב בערב וגם דברי רש"י צ"ע ד"ה על כולם פירש"י פעמים בזו ופעמים בזו ומנ"ל לפרש כן ואכ"מ, ודברי הרמב"ם אינם מוקשים כי רק ריש מילין אמר אבים גם בלולים עלו מדברותיו והי' שלא כסדרן ע"ש ודו"ק:

ומה שהעיר בזבחים (כ"ב.) תני דבי שמואל מים שאין להם שם לווי יצאו מי כיור שיש להם שם לווי ע"כ והעיר מדבה"י ב' ד' ו' ויעש כיורים עשרה וגו' את מעשה העולה ידיחו בם, ופירש"י מן מי כיור ידיחו קרבי העולה הרי דמי כיור כשרים להדחת עולה ומה יתרץ דבי שמואל על זה:

ומדי עיוני שם ראיתי במה דאיתא (כ"ב.) והתניא במים ולא ביין במים ולא במזוג רש"י שני חלקי מים ואחד יין ע"כ משמע הא יותר מב' חלקי מים הוי מים ומדיחין בה, וצ"ע בזה השיעור ביין השירוני כמשנה נדה (י"ט.) ואמ"ר בשבת (ע"ז.) דרפי טובא אבל יין אחר בעי על חד תלת הוי יין ויותר מזה יצא משם יין והוי מים ולמה פירש"י על חד ב' ומנ"ל דמיירי ביין השירוני וכבר הערתי מזבחים (צ"ו:) פירש"י שם ג"כ, ושם מיירי רבא ואפ"ה פירש כן ואפשר דסמך רש"י אמשנה דמפורש כן וגם כאן נשנה מתו"כ ותנא א"צ לפרש ונדע דמיירי רק ביין השירוני, תו קשיא לי דמסיק אלא דראויין למי כיור דאר"י משום ר' ישמעאל מי כיור מי מעיין הן וכו' וצ"ע כיון דגם תורת כהנים הכי ס"ל ע"ש ברש"י ואמרי' יומא (מ"א.) ובכ"ד סתם ספרא רש"י תו"כ ר' יהודה א"כ ר' יוחנן מדוע

לא הזכיר כי גם ר' יהודה כרי"ש ס"ל דמי כיור מי מעיין, וי"ל כיון דר' יהודה הי' תלמיד ר' ישמעאל כמו"ק (כ"ג:) ר"י משום רי"ש ע"ש ומש"ה לא הביאו עם ר' ישמעאל:

אולם הא קשיא למה אין מוזכר דברי היחיד במשנה כמו שמצינו בעדיות פ"א מ"ה ולמה מזכירין דברי היחיד וכו' הה"ד דברי ר' ישמעאל הי"ל להביא במקוואות פ"א מ"ח למעלה מהן מים חיים שבהן טבילה לזבין והזיי' למצורעים ולקדש מי חטאת ולדברי רי"ש קידוש ידים ורגלים לכהנים במי כיור ולהשקאת סוטה כסוטה (ט"ו:) שגם הן טעונים מים חיים מן הכיור וצ"ע:

ואשר העיר נראה לומר דמצינו שלמה עשה כיורים עשרה מנורות עשר שלחנות עשרה והכל חוץ משל משה כמו שמפורש במנחות (צ"ח: צ"ט.) ובמנורה ושלחן של משה עיקר והה"ד בכיור של משה עיקר ממנו מקדשים ידים ורגלים והיינו לרחצה בהם אבל לא הדיחו העולה דיש לו שם לווי מי כיור ועשרה כיורים של שלמה את מעשה העולה ידיחו ר"ל כל מה שעולה לגבוה היינו עולות ממש ואימורים של כל הקרבנות שהם עולות לגבוה ומקטירים על המזבח והם אין להם שם לווי ורש"י דנקיט עולה אבל לא שלמים לישנא דקרא נקיט עולה וזבחים ובזבחים (קט"ז.) עולות אין שלמים לא שקלים פ"ז מ"ד זכרים עולות נקבות זבחי שלמים וע' קידושין (נ"ה:), זאת חזיתי להשיבהו:

ובזה הנני ידידו הדור"ש באהבה:

סימן רט

בירושלמי תענית פ"א ה"א מאימתי מזכירין גבורות גשמים רא"א מיו"ט ראשון של חג רי"א מיו"ט אחרון של חג א"ל ר"י הואיל ואין גשמים אלא סימן קללה למה הוא מזכיר וכו' מיחלפא שיטתי' דר"א מיחלפא שיטתי' דר"י דאיתפלגין רא"א אם ישראל אין עושין תשובה אין נגאלין לעולם א"ל ר"י וכי אם יעמדו ישראל ולא יעשו תשובה וכו' ע"כ וע' סנהדרין (צ"ז:) ושבו"י ח"ג או"ח סי' מ"ז ואוהל מועד סי' צ"ה, ונראה בסוכה (י"א:) פליגי ר"א ור"ע דר"א ס"ל דסוכה זכר לענני כבוד שסיבב את ישראל במדבר ור"ע סבר זכר לי"מ שהושיבם בסוכות ממש, ונ"ל מאי נפ"מ מזה או הא או הא ונראה דאם זכר לענני כבוד מוכרח הסכך כי יהי' עראי וכוכבים נראים מתוכה לכתחילה ובדיעבד עכ"פ המטר יוכל לירד שם ואם לאו פסולה ע' או"ח סי' תרל"א לבוש וב"ח ואם זכר לסוכות ממש א"כ הי' יכולים לעשות קבע דלא ירד מטר דודאי ישראל כי עשו להם סוכות במדבר לא הי' מטר יורד דרך שם אבל אם זכר לענני כבוד הי' המטר יכול לירד דעננים נותנין מטר

וע' יבמות (ע"ב.) דחמה לא זרחה עליהם היינו דלא ראו אותה אבל ניצוצי חמה יוכל להיות שראו:

והנה הטור פסק כר"א זכר לענני כבוד עטו"ז סי' תרכ"ה וכן מוכח סתם משנה סוכה (כ"ח:) ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו' משלו משל לעבד שבא למזוג כוס לרבו וכו' ע"כ, ומוכח דזכר לענני כבוד מדעושין סוכה שיהי' גשמים יכולים לירד שמה דאי זכר לסוכות ממש הי' יכולים לסכך שאל ירד מטר כלל שמה ולא הי' ניכר כלל אם הרב שפך הקיתון על פניו ובע"ז (ג'.) אמ"ל הקב"ה אעפ"כ מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה ואמאי קרו לה מצוה קלה דלית בה חסרון כיס וכ"א הולך ועושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה וכו' ע' מנחות (מ"ד.) ציצית מצוה קלה רש"י עשה ואמרי' שם (מ"ג:) ובכ"ד ששקולה כנגד כל המצות שבתורה ע"ש וכן מצינו ביוצר ב' דסוכות דמצות סוכה שקולה כנגד כל המצות ע"ש והקב"ה יאמר לאוה"ע שאם יקיימו מצות סוכה שבזה יעשו תשובה ויעלה עליהם כאלו קיימו כל התרי"ג מצות והקב"ה מקדיר חמה ולא יכלו עמוד וזה שאמרו חז"ל לקמן שהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ורשעים נדונים בה אם יוכלו עמוד במצות סוכה שצוה עליהם וזה שאמרו גיטין (ל"ו:) הנעלבין וכו' עושים מאהבה ושמחים ביסורים עליהם הכ' אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו ר"ל אימתי יהי' נכרים דעושים מאהבה ושמחים ביסורים כצאת השמש בגבורתו לע"ל דהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה וישראל ג"כ עשו סוכות ושמש קדחה עליהם ולא הניחה ועכו"ם ברחו להחבא ולא יוכלו עמוד ויראה הקב"ה מה בין בניו לאוה"ע, והנה גם מאמר הזה סובב הולך אליבא דר"א דס"ל בר"ה (י"א:) בניסן נגאלו בתשרי עתידין ליגאל ובעת ההוא ידון לאוה"ע וגם דס"ל לענני כבוד הזכר דסוכה דאי לזכר סוכות ממש הי' האומות העולם יכולים לעשות סוכות מסוכך היטב הדק לבל יקרן אור השמש בתוכה ולא ירד שמה אף מטר סוחף ומעתה ממצות סוכה ניקח כי הוא תשובה על חטא כמו שמוכיח דלעתיד יצוה ד' להם לעשות כן:

עוד יזכרינו הזכר לענני כבוד מה שאמרו ר"ה (כ"ט.) והי' כאשר ירים משה וכו' אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה הי' מתגברים ואם לאו הי' נופלים ר"ל דפולטם ענני כבוד באם לא עשו תשובה ערש"י עה"ת פ' תצא ויזנב בך כל הנחשלים וכן מזכרינו ענני כבוד בתורה פ' בלק והוקע אותם לד' נגד השמש רש"י שהי' הענן פולטם בחטאו לד', ומשלש אלה יבין כל אדם בדעו ושכלו שנכון לעשות תשובה כדי שנזכה לגאולה, ולכן יהי' הגאולה בירח תשרי כי הוא העת מהתשובה, ואולם אם נסבור דסוכה זכר לסוכות ממש אין לנו זכר מתשובה כלל, ובזה נבין דברי הירושלמי דר"י אמר לר"א

והלא גשמים אין סימן ברכה בחג כרש"י עתו"ס דשפך לו קיתון על פניו ומזה מוכיח דר"י ס"ל זכר לעננ כבוד ומזה יצא זכר לתשובה כאוה"ע לע"ל כשיגאלו ור"א לא חש לזה מוכח דס"ל לסוכות ממש ויכולים לעשות לבל ירד מטר וממילא לא נדע מתשובה ומיחלפא שיטתייהו והבן:

סימן רי

ב"ה יום א' לסדר א"ק טו"ב למב"י תרצ"א סטניסלאב:

להבחור המופלג חריף ושנון כמר יצחק יחי' הילללער בעיר סטרוסוב יע"א:

מכתבו הגיעני בעת המועד ואין הלבלר יוצא בקולמסו, והיום שמתי עיני על פילפולו והנני להשיבהו. במס' חגיגה (כ"ד:) משנה חומר בתרומה שביהודה נאמנים על טהרת יין ושמן כל ימות השנה וכו' ומקשה ביהודה אין בגליל לא אמר ר"ל מפני שרצועה של כותים מפסקת ביניהן וכו' ושם ולכשיבוא אלי' ויטהרנה רש"י ויראה להם שביל שאינו מארץ העמים ע"כ והק' כמ"ע לתוס' נזיר (י"ב) ולר"ש מקינון היכי דלא ניכר האיסור לא נקרא קבוע א"כ גם הכא ליבטל, ומוכח דהבין דשביל כותים לא הי' ידוע א"כ נוכל להקשות בפשיטות הא הוי ספק דרבנן ולקולא והוי ספק ברה"ר וטהור:

ואף דמצינו בר"ן נדרים (י"ט.) דאיכא למימר דר"א מחמיר בספק דרבנן ע"ש מ"מ רבנן חולקים כשבת (ל"ד.) וספיקא דרבנן לקולא ואף דש"ך יו"ד ס"ס ק"י מביא דמצינו כמה ספיקא דרבנן להחמיר מ"מ הכא מנ"ל, ויכילנא לתרץ לפי דברת תוס' כתובות (כ"ח:) ד"ה ביה"פ דסיימו אבל הכא שלעולם השדה בספק לא רצו לטהר אע"ג דמדאורייתא טהור וההה"ד הכא:

אולם מה שהבין דשביל אינו ידוע זה אינו דרצועה של כותים הי' ידוע לכל כמש"כ רש"י וא"א להביא מגליל לירושלים בטהרה וכן כ' תוס' דאפר הי' יכול להביא ע"י שביל קטן דהי' שם אבל לא טהרות ושמא אלי' יוכל להראות עוד שביל להביא טהרות אבל הרצועה ידוע וניכר ולא שייך ביטול וספק כלל, והנה תוס' הק' איך הי' מביאין אפר פרה בגליל דא"א אלא בירושלים וא"כ נטמא בהבאת דרך העמים ול"נ לפי"מ דכ' תוס' שם (כ"ג.) ד"ה מת כ' דמי חטאת שנטמאו מטהרין היינו בשאר טומאות ורק בטומאת מת נפסלו ע"ש וא"כ נוכל להביא אפר פרה ואפילו נטמאו מטהרין ואוירא דארץ העמים רק גזירה דרבנן וע' יו"ד סימן ק"ח טו"ז סק"ד דכ' המנהג להקל לקנות מן העכו"ם וכו' מ"מ לא חשבינן הקני' לכתחילה וכו' ע"ש וראי' לדבריו מע"ז (כ"ג.) הא לכתחילה הא דיעבד ולוקחין בהמה לקרבן וההה"ד הכא יהי' מותר לעבור אפר פרה ולהזות ואפשר לפי"מ

דכ' תוס' נזיר (נ"ד:) דגזרו על ארץ העמים משום טומאת מת א"כ כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון דמי חטאת נפסלו ע"י טומאת מת הה"ד משום ארץ העמים נפסלו והבן: וראיתי בנתיב חיים או"ח סימן רמ"ב הביא בשם הטור שהי' להם אפר פרה כמ"ש האר"י בש"ע שבימי האמוראים הי' משתמשים בשמות שהי' להם אפר פרה לטהר ע"כ, וקשיא לי מבכורות (כ"ז:) וכי הזאה יש לנו מוכח בבבל לא הי' להם ואפשר באר"י הי' להם ע"ש בתוס' אבל עוד צ"ע מסנהדרין (ס"ה:) רבא ברא גברא ורש"י ע"י צירופי שמות ס' יצירה ע"ש ומאן דמשתמש בשמות צריך אפר פרה והדרא קושי' לדוכתי' וכי הזאות יש לנו ואיך מביאין אפר פרה לבבל הא יטמא מארץ העמים, אולם הא קשיא לי דאמרינן ביהודה אין בגליל לא ואמר"ל שרצועה של כותים וכו' וצ"ע ממגילה (יו"ד) תוס' ד"ה שמעתי שמקריבין והק' איך מקריבין שם הא גזרו טומאה על ארץ העמים ותי' דשמא לגבי' הא לא גזרו חכמים ע"כ ולא ניחא להו למימר דטומאה הותרה בציבור כתוס' תענית (י"ז:) ד"ה בעינן ופ"ת סנהדרין סי' כ"ג, דמסתברא דלא אמרינן היתרה בציבור רק באקראי אבל לא תמיד וכאן הי' תמיד לכן תי' דלא גזרו וא"כ גם כאן דהי' צריך לנסכים יין ושמן והיא לצורך הקרבן אמאי גזרו בשביל רצועה קטנה של כותים ולהחמיר אפילו בשידה וכו' ואפי' בכ"ח מוקף צמיד פתיל ונראה דכל האמוראים יסברו דלא גזרו ביין ונסכים של קודש כמש"כ תוס' מגילה ומפרשי' למתניתין ביהודה נאמנים על טהרת יין ושמן כל השנה אבל בגליל אין נאמנים כל השנה רק בשעת הגיתות והבדים דוקא אז נאמנים:

וטעמא רבה איכא חדא מתוך שהי' רחוקים מירושלים כר"ן נדרים (י"ח:) לפיכך לא חלקו להם חכמים נאמנות על כל השנה וכמו שראינו דסמוך לירושלים נתנו נאמנות יותר לק' (כ"ה:) מן המודיעים לפנים נאמנים וכו' ולכן גם יהודה דקרובים לירושלים נתנו להם נאמנות כל השנה ועוד דאמרינן בעירובין (נ"ג.) דבני גליל תורתן לא נתקיימה בידם מש"ה לא הימנוהו חכמים על טהרות כל השנה משא"כ בני יהודה דתורתן נתקיימה בידם לכן הימנוהו בכל השנה:

ומש"ה רצה רבא בע"ז (נ"ח.) לומר טברי' אינן בני תורה לפי שטברי' בגליל הי' כמס' שביעית פ"ט מ"ב ותורתן לא נתקיימה בידן ואביי מדחי לי' כנגד מחוזא הן בני תורה יותר ואולם ריש לקיש הוא מדייק בגליל לא היינו לא הי' כלל מטהרין משום רצועה כותים וגם ע"ז גזרו חכמים והוא הוא מדייק ביהודה אין בגליל לא ומתחלה הן דברי ר"ל וכה"ג מצינו בכ"מ בש"ם כמו ב"מ (כ"א.) תוד"ה וכמה ביצה (ל"ח.) ד"ה ואמר נדרים (ע"א.) ר"ן ד"ה מנה"מ בכורות (כ"ט:) ד"ה היכא ובכ"ד:

ומה שהעיר מע"ז (נ"ג:) דאמר רחמנא ואשיריהם תשרפון באש מכדי ירושה וכו' ואא"א דבשא"ש אלא מדפלחו ישראל לעגל גלי דעתייהו דניחא להו בעכו"ם וכי אתי נכרים פלחו שליחותייהו דידהו קעבדו וכו' ג"כ מתוס' נזיר הנ"ל דלא ניכר האיסור ויהי' בטל לק"מ דתוס' כ' דכה"ג לא הוי קבוע דנימא כ"ק כמחצה על מחצה אבל איסור נקרא וצריך ביטול וע' ע"ז (ע"ד.) אלו אסורים ואוסרים בכ"ש ועיו"ד סי' ק"מ אלילים ומשמשי' אינם בטלים אפילו באלף ועוד שם הי' הרבה אשירות הנעבדות היו ביום העגל ואינם בטלים כי כמעט רובו ככולו נאסרו האשירות אשר היו עד היום הזה בכל ארץ כנען ויוכל להיות כי הגדל אח"כ במי שנה שהיו ישראל במדבר הם מיעוטא דמיעוטא נגד האשירות הנעבדות עד שנעשה העגל:

ועוד אפי' למ"ד אדם אודשא"ש כל הגדל במ' שנה ג"כ נאסרו ע"י שעבדו להם אנשי כנען ורק דהם נקראו ע"ז של נכריים ומהני ביטול וא"כ קודם הביטול ע"ז שלהם לא שייך לומר דאשירות שעבדו לדעת ישראל יבטלו באשירות של נכריים דהם שניהם אסורים וכו' ר"ן נדרים (נ"ט:) דדברים שהם שוים אין מבטלות זא"ז ע"ש היינו דשניהם אסורים מאי אמרת דלכפות לעכו"ם לבטל אשירות שלהם כדי שאח"כ יבטלו אשירות של ישראל וא"כ עי"ז רוצה אתה לבטל אשירות של ישראל הא קיימ"ל אין מבטלין איסור לכתחילה וראב"ד סובר שהיא דאורייתא עיו"ד סי' צ"ט וש"ך וע' סי' ק"מ סעיף ז' וש"ך ס"ק מ' ומ"מ אם נדע איזה אשירות עכו"ם הי' רשאים לבטלם ע"י נכרי והי' מותרים ואך לבטל אשירות של ישראל לא מהני ובזה נבין הגמ' מכאן ואילך לישתרי ודו"ק:

ומה שהק' מאי פריך הא אא"א דבשא"ש הא ע"י מעשה אוסר ל"ק דבחולין (מ"א.) וע"ז (נ"ט:) דריב"ב וריב"ב ס"ל דגם ע"י מעשה נכרי אינו אוסר לא כל הימינך שתאסר ייני לאונסי ע"ש חולין (מ':) תוד"ה רב נחמן וע' ע"ז (נ"ח:) ד"ה כ' ר"י א"ז דסמך גדול הדור דשתה מן יין שנגע עכו"ם להכעיס יוכל להיות דסמך על שני תנאים הללו עיו"ד רמ"א ס"ס קכ"ד מזה:

ומה שהביא בשם בש"ר סי' ש"פ קושיא הא אין שליחות לעכו"ם ומאי אמר הגמ' שליחותייהו קעבדי ותי' כי גם ישראל נעשים עכו"ם ומ"ב מעכו"ם לעכו"ם יש שליחות והביא ש"ך חו"מ רמ"ג הנה הדברים עתיקים עש"ך יו"ד סי' קס"ט ס"ק כ"ט ומג"א תמ"ח וב"ש אה"ע ס"ם ה' והביא חולקים וע' באחרונים ואין להאריך בהם, אולם הא קשיא לי דמצינו גם במצרים עבדו ע"ז ע' יחזקאל איש שקוצי עיניו השליכו משכו וקחו לכם משכו ידיכם מע"ז וקחו שה של מצוה וטען עוזא שר של מצרים הללו עע"ז והללו עע"ז למה לא נאסרו אשירות של אר"י ואמרינן נדרים (ל"א:) כיון דאיקדש אברהם איתקרי

על שמי' ויצא מכלל בני נח אבל ע' ע"ז (ג'.) ברש"י וכן שם (נ"א.) כל זמן שלא ניתנה תורה אף ישראל נקראו בני נח וכל זמן שלא נכנסו אבותינו במילה וטבילה ככריתות (ט'.) עדיין דין בני נח להם ואפי' עבדו ע"ז במצרים וניחא לן מה שהכנענים עבדו לדעתם הי' יכולים לבטלם כדין עכו"ם של נכריים משא"כ אחר קבלת התורה:

אבל עדיין יש להעיר מה שאמרו מדפלחו ישראל לעגל גלי אדעתייהו וכו' וכי אתו עכו"ם וכו' שליחותא דידהו עבדו ע"כ ממאי דאמרי' בנדרים (ל"ו:) אילימא לדעתי' דילי' מאן שויא שליח וכו' כדאמר רבא באומר כל הרוצה לתרום יבוא ויתרום וכה"ג תמורה (ט'.) באומר מרי' דבבהמה דהקדש כל הרוצה להמיר יבוא וימיר ע"כ ומעתה לפי"מ דאמרינן הכא בגילו דעתייהו נכריים בכנען עשו שליחותן א"כ גם בנדרים אמאי לא מוקי הש"ס כה"ג כגון הפריש תרו"מ זה המודר ממה שלפניו וגילה דעתו דרוצה בהפרש תבואתו ולכן יוכל זה המדיר להפריש תרו"מ מכרי דהמודר כמו דאמרת בעבור ישראל דפלחו לעגל הוי לנכריים שבכנען שליחם לעבוד ע"ז בכנען ונאסרו אשיריהם יע"ש בר"ן נדרים כתב כל השומע קולי שליחות מעליא אבל כל הרוצה יבוא לאו שליחות מעליא ומוכח מדלא מוקי בגילה דעת כמו בע"ז ש"מ דזה לא מהני כלל, וא"כ איך נימא בע"ז גילוי דעת הוי שליחות, ועוד צ"ע מנזיר (י"ב.) היכי דמחוסר מעשה לא מצי משוי שליח ע"ש והכא הי' ישראל מחוסר מעשה גדול כיבוש מלחמה והמה לא מצי עביד לבוא שמה לכנען לעבוד ע"ז ואיך משוי שליח וי"ל, לכן נראה דעיקר דנאסרו אשירות בכנען הי' רק גילוי דעת ולא שליחות ממש וכעין שליחות ולא מצינן להקשות על שליחות זה ולדייק מעכו"ם לישראל ע"ז יש שליחות כמו שדייקו האחרונים והבן ויש עוד לפלפל ואין פנאי: ואסיים ודו"ש צלח ורכב עד"א:

סימן ריא

ב"ה ב' לסדר תצא ח' אלול תרפ"ג לפ"ק סטניסלאב.

ברכת כוח"ט לכבוד הרבנים המאורים הגדולים חריפים ושנונים כש"מ שמואל מאיר האלענדער נ"י ולמשנהו מו"ה יעקב הכהן נ"י דיינים יושבי על מדין בק"ק טשערנאוויץ יע"א:

יקרת מכתבם הגיעני נכון מועדו ואחרתי עד עתה להשיבם דבר לאשר כי כבר ערכתי מילין על שאלתכם הראשונה להרב הה"ג מו"ה אלטר שפירא נ"י אבד"ק וויקנא וכעת בשם ולכן פנו לכם אליו ומשם תדרשנו, ועל אחרון אני בא אם מותר לתת עטרה

מהטלית לקחת אותה משם לתפור אותה על הקיטל, וכבר ראו עיניהם כל יקר הטו"ז או"ח סי' כ"א:

והנה מצינו באו"ח סי' קנ"ד ס"ח הארון והשלחן וכו' ונהגו להנות בכמה הנאות מדברי קדושה וכו' דלב ב"ד מתנה עליהם ואע"ג דלא התנה כהתנה דמי וכן כ' טו"ז לעיל סי' מ"ב ס"ק א', וכה"ג מצינו ביו"ד סי' קס"ח ס"ט ברמ"א סי"ח, ושם סי' קע"ז רמ"א ס"ה ע"ש, וע' תוס' מעילה (י"ד.) ד"ה בונין כ' בנדבת ציבור שייך לב ב"ד מתנה עליהם אבל בנדבת יחיד לא שייך לומר לב ב"ד מתנה עליהם, ובזה נבין מג"א בסי' הנ"ל ס"ק ט"ו ביחיד המתנדב מתנה הוא עפ"י דין כי יהי' רשאין להשתמש בו ואם גזברים קונין ראוי שיתנו, ע"כ בעל נדבת יחיד לא נוכל לומר לב ב"ד כתוס' ואפ"ה בעטרות לס"ת לא מהני סתם לב ב"ד וכו' אלא א"כ התנה בהדיא ע"ש מג"א, אבל הטו"ז באו"ח ס"ס תק"ס מוכח דגם בזה מותר דהוי מצוה ולא הוי התנה בפירוש ומותר להשתמש עבור הכלות, וצ"ע על הטו"ז שלא הביא מלעיל קנ"ד ואפשר עטרות ס"ת חמורים טפי, ומ"מ בעיקר הדין לענין עטרה מהטלית לתת על הקיטל נ"ל שמותר כמו סכך סוכה לאחר החג והובא בטו"ז סי' כ"א ולא הוי הורדה שגם בו מתפללים בר"ה ויוהכ"פ ועל הסדר בחה"פ:

ב) ובדבר השאלה אודות השפיריט ברזל כאשר מבואר בהשאלה ציורו, הנה קשה להתיר לכתחילה להעמיד בו קדרות מגולין בשר וחלב מפני הזיעה וכבר עיניכם ראו כל יקר הפוסקים המדברים בזה אך לא הביאו דברי הד"מ ביו"ד ס"ם צ"ב והמג"א סחנ"א, אך הביאו משם דברי הפמ"ג, בין כך להתיר לכתחילה לבשל בו קשה מאד מפני הזיעה העולה ואם בדיעבד נתירו אבל לא בכל פעם לכתחילה עתו"ס כתובות (כ"ח:) ד"ה בית: ודרך אגב אמרתי לציין לו מה שהערתי בפסחים (ע"ו:) שם איתא בשר שמן שצלאו עם בשר נבילה כחוש רב אמר אסור מפטמי אהדדי, והקושיא ידוע מנ"ל מטעם ריחא מילתא הוא דילמא משום דרב סבר מב"מ במשהו, וכ' תוס' בע"ז (ס"ו:) דהיכא דבמשהו כגון בפסח ואפי' בתנור גדול דליכא ריחא, ונראה לפי"מ דכ' ש"ך יו"ד סי' צ"ח סק"א דחלב ובשר הוי מין בשאינו מינו ורש"י כ' כאן דעיקר האיסור באה מן השומן וא"כ ע"כ הוי מטעם דס"ל לרב ריחא מילתא, אך צ"ע מרש"י פסחים (ל') ד"ה אמר כ' דחלב שנפל בקדירה אוסר במשהו מוכח דס"ל דהוי מב"מ, אך י"ל דמיירי שנפל לקדירה שיש בה בשר שומן והבן, ושם בתוד"ה מאי הק' לרש"י לוי לא שרי לכתחילה ואין צולין פסחים מיירי לכתחילה ובזה גם לוי מודה, ונראה לפי"מ דכתבו התוס' לעיל (ע"ג:) ד"ה כבולעו כ' גבי כבולעו כך פולטו לא שריא התם אלא בדיעבד וגבי פסח אפי' לכתחילה

לא רצו להחמיר וכו', וכה"ג כתבו התוס' ביצה (ח'.) ד"ה ואינו כ' משום שמחת יו"ט מותר אפילו לכתחילה והבן:
ובזה הנני ידידם הדו"ש באהבה:

סימן ריב

ב"ה א' לסדר כי ברוך הוא ח' תמוז תרצ"ג סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי הרה"ג חריף ובקי דובר בשפה ברורה מתחקה לעשות כתורה מושלם במעלות ובמדות כש"ת מו"ה אברהם נ"י ווינער אבד"ק יאזלאוויץ תע"א.
נועם מכתבו הגיעני וע"ד השאלה בא"י יש לו כרם ויעש ענבים למכביר ורצונו לעשות יין כשר כדת של תוה"ק וכת"ה נ"י הביא דברי הנובי"ת יו"ד סימן ע"א הובא פ"ת יו"ד ס"ס קל"א על המחבר ס"ב והיא תוס' ע"ז (ס"א.) כתב עפ"ד, רוב הפוסקים כמעט כולם לא די אף חבת"ח ואח"כ, הביא חת"ס יו"ד סי' קנ"ה ד"ה הנה וכו' נהיגין באינגארן דסגי בחבת"ח ולא העתיק יפה דשם דן החת"ס לענין אם דראן גאב עד שלא פסק אי נקרא שותף ע"ז כתב כ' כך דרכם ומנהגם במדינה זו (ר"ל בכה"ג גם כן הוא שותף) וכו' ע"ש וממילא דנפל היסוד אזיל הבנין אשר הביא:
והנה אמרתי להבין דעת קדושים דברי התוס' ע"ז (ס"א.) ד"ה המטהר כ' בשם ר"ת בסוף עכו"ם קונים מישראל יין בזול ומוליכין למקום היוקר חבת"ח ורצה לאסרו ואח"כ מצא טעם להתיר וכו' אבל הכא כיון שטורח כ"כ שלוקח אותו מישראל וכו' אין לירא שייזיף פן יפסיד טרחו ע"כ ידוע כי כל דברי ר"ת כגחלי אש ולא נדע אמאי תמך יתידותיו להתיר ויש לומר דמצינו בע"ז (כ"ג.) דמשני על המשנה כתובות (כ"ז ע"ב) האשה שנחבשה בידי עכו"ם מ"י ממון מותרה לבעלה ערש"י וכו' מסקי והכא היינו טעמא דמתיירא מפני הפסד ממונו עתו"ס ד"ה ותי' ועי"ל הרי דאף דיצרו תוקפו מכ"מ חיישׁ להפסד ממונו וע' ע"ז (ע'.) נהי דתקיף להו יצרי' דעבירה יצרי' דיין נסך לא תקיף וע"ש (ע"א.) לנסך אין פנאי לבעול יש פנאי א"כ אם הקלנו ביצרי' דעבירה כ"ש ביצרי' דיין נסך ונימא דמתירא מפני הפסד ממונו ע' תוס' ע"ז (נ"ז:) ד"ה לאפוקי, כתב אתה שבטל איסור שאין יודעין בטיב עכו"ם ושם (י"ב ע"א) ד"ה ושרי כ' פיר"י שדי בשר כחושה ושקיל בשר שמינה כדי להרוויח אבל בחנם וכלא חיישינן ע"ש וטירחא מכל אדם הוא גדול כמו בגיטין (ל"ה.) בהאי הנאה דקא טרחי' קמי יתמי אתיא לאורויי התירא חולין (ו' ב') מורי וכו' ואנא אכיל קרירי תוס' ואני טרחתי בשבילו פסחים (קי"ג ע"א) טרחי בה בשמעתא קידושין (מ"ה:) רבא אמר חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה:

וכן אמרי' כתובות (י' ע"א) ועוד אמרינן בעירובין (ע"ה ע"ב) סתם נכרי אי איתא דאוקר מיפעי פעי ובערכין (ו'.) דעכו"ם היא דפעי ובע"ז (ל"א:) כיון דכ"ע אפכו מירתת אמר השתא אי חזי לי מפסדי לי ערש"י וע"ז (ע'.) בתוס' דבמקום מעבר לרבים וכו' דמירתת אפילו העוברים הם עכו"ם ג"כ ירא מהם והיינו כיון דטרח לקנות ומוליך למקום אחר ומודיע לעוברים ושבים כי קנה יין כשר לישראל ויש שם בחביתין חב"ח מש"ה סמך ר"ת והתירו בשתיי' דגדולה חזקה ולא תקשה מיבמות (קכ"ב.) נכרי שהי' מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הם של עזיקה הם וכו' לא אמר כלום עש"ך יו"ד סימן קכ"ז דאין נאמן כלל לא להקל ולא להחמיר אף עפ"י דגם כאן טרח העכו"ם אבל לא דמי דיין יש לו ב' חותמות חב"ח וחזקה אין אדם טורח וכו' ואין צריכין להגדתו של עכו"ם משא"כ בעכו"ם הביא פירות ובידו המה להחליפם ולמוכרם ואנו צריכין לשאלו מאיזה מקום הם אין לסמוך כלל עליו אף שטרח בהם להביאם, וגדולה מזי ראינו כי היין שעושה העכו"ם מכרמו אף כי הוציא הוצאות לא התירו אפילו בחב"ח אך הניבי"ת כתב כיון שהוציא הוצאות אפיל יין מכרמו רוצה להתיר ומסתפי להתיר רק בדיעבד ע"ש כי לר"ת העיקר הטירחא והבן:

ולענין שותפות ישראל עם עכו"ם ביין הביא ש"ך יו"ד בסי' קל"א ס"ק א' בשם הרשב"א דאם יש לישראל חלק ביין הוי לי' כיינו של ישראל דנכרי מירתת ולא נגע ושרי בחב"ח ובמפתח וחותם יהוסיף ש"ך שם בס"ק ט"ו ומשמע לי דאפילו הי' היין מונח בביתו של עכו"ם שותפו שרי מטעמא דכתב הרשב"א דמירתת ליגע ע"כ וטעמא רבה איכא כיון דיש לישראל שם בכל חביות חלק יין אותו החלק הוא של ישראל ודאי ועכו"ם ירא ליגע בו כמו שהיה של ישראל כולי דיודע אם יגע בו יאסר חלק ישראל ויהי' צריך לשלם לו היזקו ואמרינן בחולין (קל"ג:) סתם כותי מיפעי פעי וידוע לכל שישראל שותף באיתו היין ומירתת טפי ליגע ואפילו בעיר שכולו עכו"ם ומשנה ע"ז (ס"א.) מסייע לרשב"א המטהר יינו של עכו"ם ומשמע דכולו שלו ושם אבל אם ירצה ישראל להוציאו וכו' עד שיתן לו מעותיו (משמע כל מעותיו) זה הי' מעשה בבית שאן ואסרו ע"כ ונראה דקמ"ל אעפ"י דאמרי' חולין (י"ג:) נכרי' בחוץ לארץ לאו עובדי ע"ז הן אלא מנהג אבותיהן בידיהן ובחולין (י':) והתיר רבי ע"י ר"מ את בית שאן דחו"ל הוא והו"א גם בזמן המשנה יהי' קולא לבית שאן משום דחו"ל לכן אשמעינן המשנה דאז לא הי' קולא לעכו"ם שבחו"ל ואסרו אפי' בהנאה מ"מ לא אדע לדון דכמה יהי' לישראל חלק ביין ויהי' נקרא שותף, ובע"ז (כ"ב) ישראל ונכרי שקיבלו שדה בשותפות ע"כ מוכח דהי' לכ"א מחצה ע"ש הנהו שתילי דערלה הוה וכן מוכח בקידושין (י"ז:) בד"א שירשו אבל נשתתפו אסור

ומגילה (כ"ח.) תיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי כותי, ובנדה (ל"א.) שלשה שותפין יש באדם וביצה (כ"ז:) הריני עמך למחצה לשליש ולרביע ע"כ הרי דאם יש לו חלק רביעי ג"כ נקרא שותף וכן בחו"מ סימן קע"א ס"ג רמ"א הי' ד' שותפין ביחד ומסתברא דשותף יוכל לקרוא אפי' אחד ממאה אבל לא מצינו הכא מבואר בפירוש כמה יהי' שותף רק ביו"ד סימן ש"נ מח' אפי' הי' שותף אחד מאלף וגם בכאן בש"ך קל"א ס"ק א' כ' אם הרע לו מקצת משמע אפי' חלק קטן מאד וכן בחת"ס יו"ד סימן קכ"ה כ' שיש לישראל שום שותפות משמע ג"כ אפי' חלק קטן ול"נ דיהי' חלקו עכ"פ דבר הנראה לעין שיש לו חלק כדרך בני אדם העושים שותפות ונקראים שותפים והבן:

ומה שהביא כת"ה נ"י משבועות (כ"ה:) ד"ה מי תוס' לענין שבועה בשבת אינו ענין למש"כ ויש להביא מנדרים (ע"ו:) נדרה בלילי שבת ובשבת קנ"ז ונשאלין לנדרים שהן לצורך השבת רש"י ונשאלין לחכם שהן כגון שנדר שלא לאכול היום ע"ש ואולם אנו הי' דנין על שבועה אחרת אי מותר לכתחילה להשביע וע"ש בתשובה והבן:

ואסיים ודו"ש באהבה:

סימן ריג

ב"ה ה' לסדר כי ברוך הוא י"ב תמוז תרצ"ג סטניסלאב:

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרה"ג חריף ובקי מושלם במעלות כש"ת מוה"ר חיים יוסף איילענבערג נ"י ראבד"ק זלאטשוב יע"א:

נעימות ימינו הגיעני ע"ד המנהג ששני שובי"ם הולכים לבית המטבחיים ושניהם יחדיו יעשו מלאכת ד' שו"ב באמונת אומן וטרם בואו שמה שינו השובי"ם את טעמם והלך פעם בפעם רק שו"ב אחד ויהי כבואו שמה נתן צו להשובי"ם להחזיר עטרה ליושנה כי שנים ילכו כימי קדם ומעתה שו"ב א' עומד על דעתו ועודנו מחזיק במנהגו וילך לבדו ותבענה שפתיו שילך עמו ת"ח ויש לו הורמנא ע"כ וכבר הביא מאחרונים שהחזיקו במעוז התקנה ואמרתי להבין טעם התקנה:

ונראה דאמרינן ביומא (ב'.) ומהקינין לו כהן אחר תחתיו וכו' ושם (ב':) אירע בו פסול ומינו אחר וכו' ראשון חוזר לעבודתו שני כל מצות כהונה גדולה עליו דברי ר"מ רי"א ראשין חוזר לעבודתו שני אינו ראוי וכו' ואמר ר' יוחנן הלכה כר' יוסי והק' תוד"ה הלכה תימא הלכתא למשיחא ותי' דנפ"מ גם בזה"ז לפרנס הממונה וכו' ועבר מחמת אונם כשיעבור האונס חוזר לשררתו ע"כ והק' מג"א ס"ס קנ"ג דדבריהם צ"ע אמאי הוצרך למיפסק כר"י הא ר"מ נמי מודה בזה דראשון חוזר לעבודתו:

וכן הביא דכן הקשה מהרש"א ע"ש תירוצו ול"נ לתרץ דתוס' בע"ז (י"ח:) ד"ה מאי כ' במקום שמזבלין מ"ב דהא ודאי במקום שמזבלין פליגי דאי לא פליגי במקום שמזבלין לא הי' להם להזכיר אלא מה שהוסיפו על ר"מ וכו' ע"ש (ע' סנהדרין (ק"ז:) ד"ה אלו ואלו וכו' וקצ"ע) וכאן אמר ר"מ ראשון חוזר לעבודתו הול"ל לר' יוסי רק שני אינו ראוי וכו' אלא ודאי גם אריסא פליגי על ר"מ ובמאי פליגי דידוע תנא בתרא לטפויי קאתי והובא בתוס' בכ"ד בש"ס מב"ב (צ"ג:) כל תנא בתרא לטפויי מילתא קאתי ולכן ודאי בהאי פליגי דר"מ אומר ראשון חוזר לעבודתו היינו כה"ג דוקא ועבד עברי ורוצא ע' מכות (י"ג.) דריבא בהם קראי אבל בעלמא פרנס שעבר משררתו מחמת אונס ס"ל לר"מ דאינו חוזר ור"י פליג עלי' בכל אונס ובכל פרנס חוזר וכו' ופסק ר' יוחנן הלכה כר' יוסי וכמו שכ' תוס' וכה"ג מצינו בע"ז (ז':) דשמואל א"ב ושם ברש"י והבן ושם ביומא (י"ג) כה"ג זריז הוא אי זריז למה מתקינין וכו' כיון דעבדינן לי' צרה כ"ש דמזדרז טפי הרי דטובים השנים דעי"ז הוי זריז טפי לעשות מלאכת ד' באמונה ואמרינן ביבמות (ג':) וכן סנהדרין (ז':) ר"ה כי הוה נפיק לבי דינא וכו' כי היכא דנמטין שיבא מכשורא וכן ר"א כי הוה אתי טרפתא מקמי' הוה מייתי עשרה טבחים וכו' כי היכא דלמטי' שיבא מכשורי ערש"י שאם נטעה ישתלש העונש בין כולנו ויקל מעליו ע"כ והוא כמו שאמרו סנהדרין (ע"ח א') הכהו בני אדם בעשרה מקלות ומת בין בב"א בין בזא"ז פטור וכו' ודרשו כל נפש עד דאיכא כל נפש:

ומש"ה צ"ע ממאי דאמרי' במכות (ה':) תניא אמר ר"י ב"ט אראה בנחמה אם לא הרגתי עד זומם להוציא מלבן של צדוקים וכו' א"ל שב"ש וכו' אם לא שפכת דם נקי וכו' וריב"ט הי' משתטח על קברו ע"ש, והנה בודאי דן אותו העד בסנהדרין והמה גמרו דינו להריגה ולא ר' יהודה ב"ט לבדו הרגו וא"כ אמאי ציער נפשו יותר משאר סנהדרין ולא הי' מגיע לו מזה הדין רק שיבא מכשורא, ונראה דיש להבין איך באו ריב"ט וסנהדרין לטעות בזה והבט וראה ששמעון ב"ש א"ל שהרי אמרו חכמים וכ' רש"י מתניתין היא ומה קמ"ל רש"י בזה, והנה בסנהדרין (כ"ח.) שם אמרי' כדתניא אין העדים זוממין נהרגין וכו' ואם הוא ברייתא לא תקשי על ריב"ט דברייתא לא שמיע לי' ויוכל גם לחלוק על ברייתא ע' גיטין (מ"ה.) ולכן פירש"י זה הברייתא הוא משנה מפורשת ע"ש:

ואכתי קשיא אמאי לא א"ל שב"ש משנה שלימה שנינו וטועה בדבר משנה אתה וי"ל כי במשנה בלשון יחיד ר"ש אומר מה שנים אין נהרגין וכו' ויוכל להיות כי גם בימי ר"י ב"ט נשנה המשנה בלשון יחיד וסבר ר"י ב"ט כי רבים חולקים על אותה משנה וס"ל אפילו עד זומם אחד נהרג ולהכי א"ל שב"ש שהרי אמרו חכמים היינו כ"ע ס"ל הכי

וגם המשנה היא מרבים נשנה ור"ש מקיש רק שלשה לשנים ושנים פשיטא דמוכרחין להיות שניהם זוממין, ובזה נבין במה טעה ר"י ב"ט דבלשון יחיד הי' שונה המשנה וסבר דרבים פליגי עלי' והלכה כרבים וכן שנה ר"י ב"ט לתלמידיו וידוע מסנהדרין (ל"ו.) אמר רב שונה אדם לתלמידיו (כר"כ וכר"א) ודן עמו בדיני נפשות ערש"י ועי"ז שנה ר"י ב"ט לסנהדרין משנה זו בלשון יחיד והסכימו עמו להרוג עד זומם ובא שב"ש והודיעו שטעה שרבים הם ולהכי הי' מתאונן ריב"ט שהוא לבדו הרג אותו ע"ז והי' משתטח על קברו והבן:

ומצינו בחולין (מ"ח: מ"ט.) דאפילו בת"ח נשאלה לפני שני גדולי הדור ע"ש שדרוה לקמי' דר"א והדר שדרוה לקמי' דר"י נפחא ושם הונא מר ברי' דר"א ור"א ע"ש, הרי מכל שהבאנו מוכח דבענין שאלות הבשר הקפידו דיהי' רבים ועכ"פ שנים, ולכן מה טוב ומה נעים דילכו שני שובי"ם לבית המטבחיים ותקנה גדולה היא, ואמרינן (י"ז:) מנין לבדיקת סכין לחכם וכו' וכן בעירובין איזדהרו רבנן למחוי סכינא קמי' חכם וכל זה כדי שלא יהי' מחזי כמורה הלכה לפני רבו והאידנא מחלו חכמים על כבודם כיו"ד סימן י"ח מ"מ טוב וישר לקיים גם את זה ואמרו באבות פ"ד יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך וכבוד חברך כמורא רבך ולכן אם ילכו שני שובי"ם חברים וכ"א מראה לחברו סכינו ומתייעץ עמו בשאלה וע"ז אמרו כבוד תברך כמורא רבך ומקיים מאמרם ז"ל דמראה סכינו לחכם ואינו מורה הלכה לפני רבו אבל במה שילך עמו ת"ח שיש לו הורמנא לא יצא ידי חובתו כלל היכא שיש שובי"ם בעיר:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן ריד

ב"ה יום ב' נשא שנת תרפ"ח לפ"ק סטניסלאב. כבוד הבחור החריף ושנון מושלם במעלות כמר חיים דוב נ"י מאדלינגער בק"ק לבוב יע"א:

מכתבו הגיעני ואין הפנאי אתי להשיב בדברי פלפול רק לגודל הפצרתו לקחתי לי זימנא לבי דואר להשיבהו דבר, תחלת דברי פי הביא חולין (י"ב:) צא ושחוט וכו' חזקתו שחוט צא ותרום ומצא תרום אין חזקתו תרום רש"י ד"ה אין וכו' אלא ספק עושה ספק אין עושה וכת"ה רצה להבין החילוק ביניהם וצ"ע מה קול הרעש אי אין חזקתו תרום והא נוכל לומר לבעל הבית הזה שמצא תרום אומר אתה בפיך שזה יהי' תרומה ע"ז ואם משום ברכת הפרשה ברכות לא מעכבא ותיכף יוכל לאכול, אך נ"ל דבעה"ב בא עש"ק סמוך לחשיכה ואז אין מעשרין את הודאי כשבת (ל"ד.) וביצה (ל"ו:) אין מגביהין תרו"מ

ביו"ט ק"ו בשבת וע' תוס' חולין (ו'.) ד"ה ודלמא כ' תחילת טבל לא שרי ליתן עיניו בצד זה וכו' ולכן שפיר נ"מ אי חזקתו תרום או לא:

והנה בעירובין (ל"ב.) פליגי בזה ר"נ ור"ש אי שליח עושה שליחותו ורש"י שם ד"ה הרחוקין כ' דסמכינן אכהנים שהם שלוחינו ע"כ וצ"ע דהא שלוחי דרחמנא הן כן העיר ביד דוד, ונראה בתענית (כ"ו.) על כל משמר הי' מעמד בירושלים של כהנים לוים וישראלים והן שלוחינו לזרז הכהנים שיקריבו, אולם הא קשיא לי מנחות (ס"א:) ד"ה שהתנופה וכו' ויכולים עכו"ם ונשים לעשות כהן שליח ע"כ, וצ"ע הא אין שליחות לעכו"ם ועוד הא שלוחי דרחמנא נינהו, והנה כבודו העיר בחולין הנ"ל טבל הוי דשיל"מ כנדרים (נ"ח:) ומג"א תקי"ג בשם רש"ל בדבר שיל"מ לא אזלינן בתר רובא ע"ש ומכ"ש בתר חזקה ומש"ה בתרומה אמרי' אין חזקה שליח עושה שליחותו דטבל דשיל"מ היא ומאי קשי' לי':

ונראה לפי"מ דאמרי' שם בנדרים דמע"ש גם כן הוי דבר שיל"מ אם נתערב ע"ש בר"ן ומצינו שקלים פ"ז מ"א קרוב לחולין יפלו לחולין למע"ש יפלו למע"ש ושם מוכח ברוב מע"ש יפלו למע"ש וברוב חולין יפלו לחולין ע"כ הרי בדשיל"מ הלך אחרי רוב וכן העיר יד יוסף ב"מ (כ"ו.) בהר הבית חולין דאזלינן בתר רובא דשתא הרי דאזלינן בת"ר בדשיל"מ ורק בנתערב בודאי לתוך חולין לא בטיל ברוב מטעם דבר שיל"מ אבל לא בספק אם יש שם דשיל"מ שפיר אזלינן בתר רוב והה"ד חזקה וא"כ יכולים לתרוצי הכא שפיר כיון דספק לן אם יש כלל דבשיל"מ מדוע לא ניזל בתר חזקה כמו בשחיטה ואסביר לי' רב נחמן בצירוף דאמרינן קידושין (ע"ט.) העמיד טבל על חזקתו ואימא לא ניתקן נגד חזקה שליח עושה שליחותו והבן:

ב) הביא מפסחים (כ"ד:) תוד"ה אמרת הק' הר"י מאוריליינש אמאי לא ילפינן מנותר איסור אכילה ואיה"נ מקדש קדש מנותר ומזה דריש גז"ש בסוכה וזבחים וכו' ותירץ דנין חולין מחולין ואין דנין חולין מקדשים ולי דברי התוספות צ"ע דה"ק דלילף מנותר בגז"ש הא אין אדם דן גז"ש מעצמו כנדה (י"ט:) ואף דהביאו מסוכה (מ"ט:) מ"מ לא קיבל הגז"ש מרבו רק ואנשי קודש כי עם קדוש אבל דנילוף מנותר כי קדוש לא קיבל ויש להאריך וכבודו העיר על מהרש"א קידושין (נ"ו:) ד"ה תוד"ה המקדש וכו' ויש ליישב דפסיקא לי' בשום דוכתי דפיגול וכו' פקע מינייהו איסור קדשים וא"כ מה תירצו דנין חולין מחולין ולא חולין מקודש הא נותר ג"כ חולין דפקע קודש מיני', והנה לפי דברי מהרש"א דפקע קודש מינייהו לא אבין תירוץ תוספות בקידושין וי"ל בקדשים לא קמיירי ע"ש הא אין כאן קדשים לדבריו וליישב קושי' כבודו נ"ל דיש להבין דברי מהרש"א

דפסיקא להו בשום דוכתי דפיגול פקע וכו' ומדוע לא הראה לנו מיצא דין זה ונראה שהוא תלמוד ערוך והיא בנדרים י"ב וע"ש בר"ן (י"א:) ד"ה דעיקרו הק' ליתסר לטמאים מחמת נדרו וכו' ותי' ואחר זריקת דמים פקע נדרי' ואסורי' דטמאים לאו משום נדר אלא איסורא דרמא רחמנא וכן היא בנותר ופיגול ערש"י מיירי ג"כ לאחר זריקת דמים דפקע נדרי' מיני' ואך לפי' ב' ובר"ן לא גרס פיגול תנא מנותר מ"מ זכינו לדין דהגמרא פריך והא נותר לאחר זריקה ופקע נדרי' מיני' וממנו נובע הדין מהרש"א נותר ופיגול וטמא לאחר זריקה פקע נדרי' היינו מה דאקדשי' ואך איסורא דרמא רחמנא אבל בנותר של עולה דזריקתו אין מתירו כדמוקי שם בנדרים ור"ן דנדרי' לא פקע בזריקה אכתי בקדושתי' קאי כמקודם ובזה יתורץ קושיתו באמת נותר משאר קדשים פקע שם קודש מיני' לאחר זריקה כמהרש"א ואך נותר עולה לא ואי הוי למד קודש מנותר הרי הכל בכלל וגם נותר עולה והוי חולין מקדשים דנותר עולה עדיין קדשים ויתורץ גם תי' של התוס' קידושין והבן:

ג) הביא ב"ב (צ"ז.) ד"ה לו כ' בשם ר"י בגשמים בעינן תרתי שיחשוב שיהי' משקה וניחא לי' ובשאר סגי דניחא לי' והק' מטל מוכח דסגי ג"כ דניחא לי' ותי' טל דומה למשקין יותר ממי גשמים והביא כבודו מתוספתא ר"ש מכשירין טל וגשמים סגי דניחא לי' ואני אומר דר"י אינו מוקשה דמתניתין דמכשירין דייקי כוותי' ואדרבה ליתא לברייתא מקמי' מתניתין כעירובין (ל"ו:) ליתא לדאיו מקמי' מתניתין ובנדה (ס"ב:) רבי לא שנה ר"ח מנין ועוד מאן לימא לן דלא משבשתא היא ע' גיטין (ע"ג.) חולין (קמ"א:) ועוד לקמי' דר"י לא הי' כאן הגירסא אך טל לבדה וכן מוכח שם בתוספתא דר' יהודה חולק את"ק ושנה רק טל ע"ש ולי צ"ע על רשב"ם ד"ה לא דכ' במים בעינן דניחא לי' ולא בשאר משקין ואפילו לא ניחא לי' מכשיר מכריתות (י"ג:) אבל אמר לא ניחא לי' טהור וברש"י שם ע"א ד"ה אלא וכו' דלא איתכשר ושם מיירי בחלב לא במים והיא משקה ובעינן דוקא דניחא ע"ש:

ומה שהביא על רמב"ם הל' סוטה בנתאכמו והחזירן לכבשן האש והיא דרבא סוטה (ט"ו:) ולא איפשטא ופסק רמב"ם לקולא ולי הוטב דברי הרמב"ם דידוע תוספות ע"ז (ל"ד.) פסחים (ל':) זבחים (צ"ו.) בשם ר"ת פנים חדשות בא לכאן והק' בזבחים על בעי' דרבא אמאי לא פשיט לקולא והניחו בקושיא ופנים חדשות ע' כתובות (ז') ב"ק (צ"ו:) ערש"י שם שבת (קי"ב:) ומש"ה פסק הרמב"ם לקולא לענין כל מה שבים טהור וי"ל דהכל בכלל דטהור ובשבת (קמ"ג.) ספוג ואין מקבל טומאה רש"י דאינו לא כלי עץ לא בגד ושק ומתכות וע' רמב"ם הל' מקוואות דהבא מהים, ואין רצוני להאריך עוד בזה:

דברי הכותב למען החזקת התורה:

סימן רטו

ב"ה יום ה' משפטים ז"ך שבט תרצ"ג לפ"ק סטניסלאב. אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי כש"ת מוה"ר אלטר נ"י שפירא לפנים אבד"ק וויקנא וכעת בק"ק טשערנאוויטן יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני נכון מועדו ואני טרידנא טובא ואין עת וגם היום נקיטנא ידי בקצרה. ע"ד הגט הבא ממקום רחוק ע"י שלוחים וכ' שם האשה פעסיא רחל והיא היתה נקראת בהיותה ברוסיא בשמות אלו וזה שנים רבות קבעה דירתה בקהלתו והחזיקה שמה פאליא וכן חתמה ופעסיא רחל נשתקעה לגמרי, הנה לא אדע להשיב מילין ומה נעשה לאחותינו ולו היתה יכולת לילך ולשוב אל ארץ מולדתה ושם בית אבי' והמה יקראוה פעסיא רחל הי' מקום להכשיר הגט או אם יש מעטריקעל געבירטשיין ויש לה חנות פתוחה ועל הטבלה (השילד) כתוב שם פעסיא רחל הי' ג"כ מועיל להכשיר הגט או יש לה מכתבים מרוסיא מבית אבי' ומקרובי' דשם וכותבין לה פעסיא רחל הי' ג"כ מקום להכשיר הגט אבל עתה שלש אלה לא יעשה לה בודאי הוי שם הנשתקע וידוע דשם הנשתקע פסול וכבר כתבנו מזה במק"א ונשתקע היינו כמו בע"ז (ז'.) נשתקע הדבר ולא נאמר רש"י לא יצא דבר זה מפי אדם לעולם ובע"ז (נ"ז.) עד שתשקע שם עכו"ם מפיהם היינו שלא יהי' זוכרו כלל ולא ישמע על פיו זה פירוש נשתקע וע' קידושין (ע"ה.) עד שישתקע שם עכו"ם מפיו והיא מי"א וזה ר' נתן כסוף הוריות וב"ק (נ"ג) ר' נתן דיינא ונחית לעומקא דדינא ובכתובות (מ"ג.) שמואל איקרי שקוד ערש"י דשוקד לומר כהלכתא וכו' וכן אמר מורה הוראה ע"ש (ע"ט.) ולכן אמר שמואל בע"ז עד שישתקע כר"נ והבן:

ומש"כ כת"ה נ"י ע"ד השאלה שהי' צריך לכתוב שם הוי וטעה וכתב יהי' ויודע שקידש השם אי רשאי לעשות מיו"ד שני' וי"ו אך יהי' השם נכתב שלא כסדרן וכבודו ראה באחרונים מזה וכבר גם אנכי חזון הרביתי ועתה הנני להוסיף דאמרינן בשבועות (כ':) זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ובמכות (כ"ד.) אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו רש"י אחת דיבר אלקים ושתים זו שמעתי מכילתא ע"כ ובודאי כשאמר הקב"ה אנכי ד' אלקיך לא הי' קדימה ואיחור בשם יו"ד ק"ה וי"ו ק"ה לכן הסברא נותנת דגם בכתיבה לא יעכב כסדרן כיון דשמיעה מאת הקב"ה לא הי' שום קדימה ואיחור ק"ו מן זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו וכו'

ובמנחות (כ"ט:) דרש ר"י בר"א אלו שני עולמות שברא הקב"ה אחד בה' ואחד ביו"ד וכו' העוה"ז בה', (והיא קודם בזמן וע' מהרש"א) והעוה"ב ביו"ד ערש"י הטיף מכל אות ג' טיפין ומאותן טיפין נעשים מים ואש ואויר וכל העולם כולו וכן כ' בס' יצירה ע"כ הרי לפי סדר הבריאה הה' מהוי' עשה פעולתו בראשונה ואח"כ יו"ד מהשם והי"ל להקדים הה' קודם היו"ד א"ו דאין כאן סדר וקדימה וכשר ויפה שם הקדוש אפילו שלא כסדרן ואמרינן בסוכה (מ"ה.) ר' יהודה אומר אני והו הושיעה נא ערש"י אני והו המה מע"ב שמות מויסע ויבוא ויט בפרשה בשלח ולפי הסדר והו הוא ראשון אני אחרון וכן לדברי תוס' והו בירמי' ואני ביחזקאל וב"ב (י"ב:) ירמי' קודם ליחזקאל ואפ"ה אמרינן אני קודם ואח"כ והו שלא כסדרן, ובאבות פ"ה בעשרה מאמרות נברא העולם ובר"ה (ל"ב.) ויאמר ויאמר תשעה הוי בראשית נמי מאמר היא וברכות (נ"ה.) אמרינן א"ר יודע הי' בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ רש"י ע"י צירופין ובס' יצירה תנו להו וכן בסנהדרין (ס"ה:) אי בעו צדיקי ברו עלמא רבא ברא גברא ערש"י ע"י צירופי שמות ע"כ הרי מוכח דשמות אין מוקדם ומאוחר בהם ומצרפם מאחרונים לראשונים הה"ד בכתב שלא כסדרן אחד מז' שמות שפיר דמי כמו השמות שכתבן כסדרן:

והנה בע"ז (י"ז:) אמרי' על רחב"ת לשריפה שהי' הוגה את השם באותיותיו עתוד"ה הוגה כ' שהי' הוגה בפירוש אותיות של שם המיוחד וכו' כפסחים (נ'.) ע"ש ופריך הש"ס והיכי עביד הכי והתנן אלו שאין להם חלק לעוה"ב וכו' אבא שאול אומר אף ההוגה את השם באותיותיו ע"כ ועדיין צריכין אנו להבין קושית הש"ס בהקדם מאמרם ז"ל סנהדרין (ק"א:) וכו' תנא בגבולין ובלשון עגה ערש"י בגבולין חוץ למקדש אין להוגה ד' באותיותיו ולהכי מקשה הש"ס על רחב"ת דכבר ביהמ"ק חרב בימיו והיאך הזכיר השם בגבולין:

וצ"ע מאי מקשה ש"ס על רחב"ת על מה דהזכיר השם והוגה וכו' הא איתא בתענית (ט"ו:) במשנה מעשה בימי ר"ח ורחב"ת וכו' תקעו הכהנים תקעו וכו' כשבא הדבר לפני חכמים אמרו לא הי' נוהגים כן אלא בשער המזרח והרה"ב בלבד וכן מצינו האי לישנא בר"ה (כ"ז.) בחצוצרות ושופר אצל ר"ח ורחב"ת מזה מוכח דהי' מחזיקים כאלו בית המדרש שלהם היא כביהמ"ק ומש"ה החזיקו מנהג ביהמ"ק וא"כ גם לענין הוגה את השם באותיותיו ג"כ עשה כן כמו בביהמ"ק כי הי' מחזיק עצמו בעומד בבי מדרשו כעומד בביהמ"ק ורשאי להוגה את השם וכו' ונראה בסוטה (ל"ח.) למדו מקרא כה תברכו בבית הבחירה בשם המיוחד אבל לא בגבולין וביומא (ל"ט:) משמת שמעון הצדיק ונמנעו אחיו הכהנים מלברך בשם ואסבר לן תוס' סוטה (ל"ח.) ד"ה הרי הטעם

בזה ולכן כיון דגם בביהמ"ק אחרי מות שמעון הצדיק לא הי' מברכים בשם המיוחד אף כי ביוה"כ הזכירו כה"ג עשר פעמים כשם (ל"ט:) וע' קידושין (ע"א.) מ"מ רחב"ת לא הי' מחזיק עצמו יותר מזמן המקדש ולא הי' לו להוגה את השם באותיותיו מטעם זה:
אבל אכתי קשיא מאי מקשה הש"ס מאב"ש על רחב"ת הלא הוא תנא מתנאים הקודמים וכי לא יוכל לחלוק על אב"ש דס"ל הוגה השם אין לו חלק לעוה"ב וי"ל דהש"ס הכי מקשה חדא דא"ש ס"ל דאין לו חלק לעוה"ב ואת"ל דחולק על אב"ש אבל לא יחלוק דעכ"פ אסור להזכירו בעוה"ז כפסחים (נ'.) לא כעוה"ז עוה"ב ולא כמו שאני נכתב אני נקרא והבן:
ובזה הנני ידידו דו"ש באהבה.

סימן רטז

ב"ה יום ה' וישב תרצ"ג פה סטניסלאב.
כבוד אהובי ידידי ש"ב ה"ה הרב הגאון חריף ובקי בחדרי תורה עמו שרי' נהורא המפורסים לשם ולתהלה הגבה למעלה כש"ת מו"ה אברהם יעקב הלוי נ"י הורוויץ האבד"ק פראבוזנא:
היום הזה תופע עלינו נהרה כי הגיעני ספרו אשר יקרא שמו צור יעקב ואמרתי לשום עיני עליו אולי אמצא מקום לפלפל בדבריו היקרים ובפתחי הבריק לנגד עיני אשר הביא כת"ה בסי' נ' בד"ה מ"ש קושיא בסוכה (ל"א.) המסכך ברה"ר ר"א פוסל והק' מעזרא נחמי' ח' ויעשו להם סוכות וגו' ובחצרות בית האלקים וברחוב שער המים וגו' ואיך יצאו ידי סוכה לר"א וקו' זו באה בימים לפני שנות מאות והובא ביד דוד ובמלבי"ם שם וכת"ה נ"י גם הראשון לא העירו לאמור דבר זה בשם אומרו מהרח"א דה"ק דהיו שותפים ורה"ר ואיך יצאו ע"ש:
ול"נ בין דס"ל דירושלים נתחלקה לשבטים בין לא נתחלקה מ"מ שפיר יצאו ידי סוכה לר"א כדבעינן למימר לקמן והנה הא' דאמר דנתחלקה לא הביא ראי' דר"א הכי ס"ל וגם כת"ה דאמר לא נתחלקה לא הביא ראי' דר"א הכי ס"ל ושרים עצרו במילין ונראין דברי כת"ה דר"א ס"ל ירושלים לא נתחלקה ומנא אמינא לה מסוטה (מ"ה:) נמצא מכוין בין שתי עיירות שתיהן מביאין שתי עגלות דברי ר' אליעזר ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה וכו' ובגמרא דאמר קרא לרשתה וקסבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים ע"ש ומדלא פליג ר"א על אין מביאין עגלה ערופה ש"מ הכי ס"ל וראי' מיבמות (ק"א:) אלא ארנב"י הואיל וסתם במקום מחלוקת דתנן סמיכת זקנים ועג"ע בשלשה וכו' ר"י אומר

בחמשה החליצה והמאונין בשלשה ולא קא פליג ר"י ש"מ הדר ביי' ע"כ והה"ד הכא, וגדולה מזו מצינו ביבמות (קי"ח) וליפליג ר"מ ברישא ור"א אמר במחלוקת שנוי' אולם ר' יוחנן אמר דמודה ר"מ בהא ע"ש וע' יבמות (ע"ה.) ויומא (פ"א.) ובכ"ד בש"ס בכה"ג מדלא פליגי בהדיא ש"מ דמודה בהא:

והנה המהרש"א בסוכה (כ"ז:) והריב"ש סברו סברות הפוכות למהרש"א לר"א יוצא בשל שותפות ולרבנן לא ולריב"ש לרבנן יוצאים בשל שותפות ק"ו משאילה ומרמז לסברת הר"ן נדרים (מ"ה:) לראב"י דע"ד נשתתפו אולם כת"ה כתב כן לר"א דגם הוא סובר דיוצא בשל שותפות מטעם זה בכל עת שכל אחד משתמש הוי כשלו לגמרי וכו' זה אינו דר"ן כתב זה לראב"י ומפרש דהוא מטעם ברירה וידוע דר"א שמותי הוא וב"ש לית להו ברירה כביצה (יו"ד.) ע"ש ועוד דהרי מפורש בנדרים (ע"ד.) אלא ר' אליעזר מאי טעמא אי יש זיקה אין ברירה וכ' הר"ן ומש"ה אפילו שניהם אין יכולים להפר וכו' ע"ש הרי ראינו בפירוש דר"א לי"ל ברירה הן אמת דמצינו ביצה (ד'.) אמר אביי על דברי ר"א נשחטה הוברה דלאכילה עומדת לא נשחטה הוברה וכו' מוכח דר"א אית לי' ברירה וכן ביצה (ל"ד:) ר"א אומר עומד אדם על המוקצה ער"ש בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר רש"י וסגי בהכי דיש ברירה ועתו"ס ד"ה ואומר מ"מ מוכח דס"ל ברירה:

אך יש ליישב דחילוק בין דאורייתא לדרבנן בדאורייתא ל"ל ברירה ובדרבנן כמו מוקצה בהאי אית לי' ברירה וכה"ג אמרינן ביצה (ל"ח.) כי לי"ל לר' אושעיא ברירה בדאורייתא בדרבנן אית לי' ע"ש ומעתה כיון דר"א לי"ל ברירה לא יוכל לצאת בשותפות מטעם כת"ה ואכתי הוה שאולה אצלו חלק אחרים ורק למהרש"א שאני דלמד מקרא ויש לו ריבוי ע"ז ורש"ל לא ס"ל ואין יוצא לר"א בשל שותפות וכן הק' המרח"א הא שותפות ואין יוצא לר"א וכן המלבי"ם הבין כן אלא מחוורתא כמו שמסיק היד דוד והמלבי"ם דבע"כ צ"ל דב"ד זיכו להם המקומות לצורך סוכות והיא מטעם הפקר ב"ד הפקר ע"ש אבל אין זה אלא דברי נביאות מנין אתה יודע ואני מאז רשמתי שם על הגליון יד דוד ע' נדרים (מ"ז:) ושניהם מותרים בשל עולי בבל וכו' ואלו הן וכו' כגון הר הבית והעזרות (כביצה ל"ט: והלשכות) וכ' הרא"ש של עולי בבל ואשמעינן דהפקר הוי ולא דשותפין וכן כ' הר"ן ז"ל עולי שהפקירום עולי בבל לכל ישראל וכן רש"י ביצה (ל"ט:) שהפקירום לכל ישראל ולא להיותם שותפין בו והמסכך ברה"ר ר"א פוסל פירש"י הא נמי גזל הרבים והיינו דמיירי שהן שותפים משא"כ בהפקר ועושה סוכה שם שפיר יצא ידי חובת סוכה גם לר"א ולכן בנחמי' שעשו סוכות בחצרות בית האלקים וברחוב שער המים (ע' שקלים פ"ו מ"ג שער המים שבו מכניסין צלוחית של ניסוך המים בחג וכו') זה הי' הפקר וסוכות

כשרות היתה והמה הקרקעות שהפקירו עולי בבל לכל ישראל וכן הרחוב שער אפרים ומה שעשו סכות איש על גגו ובחצרותיהם:

והנה אי ס"ל דנתחלקה לשבטים הקרקע שלהם ובודאי יצאו ידי סוכה ואי לא נתחלקה לר"א כמו שהוכחנו גם כן יצאו לר"א אף דהי' שותפים בירושלים כמו שנבאר להלן ובתחילה נבין איש על גגו בהקדם דברי הש"ס נדרים (נ"ו) הנודר מן הבית מותר בעלי' דברי ר"מ וחכ"א עלי' בכלל בית ובגמרא מאן תנא בבית לרבות את הצבוע (ער"ן) בבית לרבות את העלי' ר"מ וכו' לל"ק לרבינהו ע"כ ויש להקשות לפי"מ דכ' תוס' מו"ק (ב'.) ד"ה מאן דהיכא דמתניתין לא אתיא כר"מ מש"ה קבעי הש"ס מאן תנא וצ"ע מכאן דמסיק ר"מ הוא ואמר מאן תנא וי"ל דרק על מתניתין שייך הך כללא אבל לא בברייתא והאי בבית לרבות וכר ברייתא היא וכבר דברנו מזה במק"א:

אולם הא קשיא מאי מקשה מאן תנא בבית וכו' הא בנדרים אחר לשון בני אדם כלעיל (מ"ט. ל':) ובכ"ד וא"כ פלוגתא דר"מ ורבנן אי עלי' בית או לא היא לענין לשון בני אדם ומאי קשי הקרא ונוכל לומר בלשון תורה עלי' לאו בכלל בית והן פליגי בלשון בני אדם, וי"ל דכבר הקשו תוס' כן בכ"ד ותי' דהיכא דאין לשון בני כו' ידוע מייתי שפיר ראי' מלישנא דקרא ע' תוס' יבמות (ע"א.) ד"ה והני וע"ז (כ"ז.) ד"ה אלמא ופסחים (ב') ע"ש וההי"ד הכא אין לשון בני אדם ידוע להם והוכיחו מקרא ומסיק אביי אפילו תימא רבנן וכו' בבית ארץ אחוזתכם כתיב דמחובר בארעא שמי' בית עלי' לא מחובר בארעא ער"ן בבית ארץ כלומר בית המחובר לארץ:

היוצא לנו מזה לר"מ עלי' לאו בכלל בית וכדמשמע פשטא דקרא בבית ארץ וההי"ד בכ"מ ולרבנן עליי' בכלל בית ורק בארץ ישראל בעי קרא דכ' בבית ארץ דמשמע בית ולא עליי' אבל בכ"מ בית סתם עלי' בכלל ויש להבין טעמא מדוע עליי' לאו בית הא עינינו רואות דעליי' נסמכת על הכתלים והם בעמדם יעמודו על הארץ ונראה דאמרינן ב"מ (קי"ז:) אין לו לא לזה ולא לזה אין לו לבעל עליי' בקרקע כלום ור"מ סובר דיש לו שליש ואחרים רביע ורישא דברייתא מצי אתיא כר"מ ומה דאמר בלשון אחרים הוא דרבו ע' תוס' סוטה (י"ב.) ד"ה אחרים ובכ"ד הרי דת"ק דברייתא ס"ל דאין לבעל עליי' בקרקע כלום ואין לו חלק בו כלל הרי ממנו נבין כיון דעליי' אינה נחשבת כעומדת על הארץ ואין לו חלק בארץ וכתיב בבית ארץ מש"ה אין עליי' בכלל ומזה נבין דעשו סוכות איש על גגו כיון דעליי' לא נחשבת כלל כעומדת בארץ וסוכה כולה שלו היא:

ובזה נבין ע"ז (ג'.) כל אחד ואחד הולך ונוטל ועושה סוכה בראש גגו ע"כ דאר"י ירושה לישראל ולא להם וכדי לצאת אליבא דר"א עושים סוכה בראש גגו כי יהי' שלהם

ממש והבן ומה שעשו סוכות בחצרותיהם נוכל לומר רמגילה (כ"ו.) אין משכירין בתים בירושלים מפני שאינו שלהם וזה הוא לר"א כמו שהוכחנו ר"א בר"ש אומר אף לא מטות עתו"ס ות"ק סבר משכירין מטות והיינו טעמא כיון דלא מחובר לקרקע לא הוי נחשב דמשמש עם הקרקע כמו בעליי' ע"ג בית וכן בסוכה שבנאוה על גבי הקורות מונחים על הארץ ג"כ הדין כן ושפיר יצאו גם לר"א ומה שאמר המסכך ברה"ר ר"א פוסל מיירי דנעץ קונדסין בארץ והוי מחובר לארץ ולא יצא משום שותפות פוסל:

עוד ראיתי בספרו בסימן י"ז בד"ה וראיתי הביא בשם לימודי ד' סימן י"ז מסתפק אם במכשיל לחבירו במ"ע ג"כ עובר על לפני עור וכת"ה פשיט מנט"י דרבנן מאו"ח סימן קס"ט ושייך לפ"ע אף דהיא מדע דרבנן (ע' או"ח סימן קס"ג רמ"א לפני עור וכת"ה לא ציין משם) ורוצה לפשוט שלא ליתן פרוסה למי שיודע שלא יברך ודחי לי' דנהנה בלא ברכה חמיר דהוי כגוזל או"א ע"כ ואולם מצינו ראינו דנט"י חמיר מברכה ע' יו"ד סימן שמ"א פ"ת סק"ד דאונן אסור לאכול בלא נט"י ואינו מברך המוציא דנט"י גזירה דרבנן משום סרך תרומה ומש"ה חייב בכולהו לאוין דאורייתא ודרבנן וכו' ע"ש הרי דנט"י חמיר ואם מברכה לא פשיט לי' ק"ו מנט"י דהיא חמיר וראב"ע מסמיך לי' אקרא וידיו לא שטף במים ורבא מצוה לשמוע וראב"ע ע' חולין (ק"ו) וערש"י שם אף דאנן לא ס"ל כן משום דאמרינן ברכות (נ"ב) אין נט"י לחולין מה"ת ול"ל עיקר מדאורייתא אפ"ה נט"י חמיר ואסרו חכמים שלא לאכול בלא נט"י ואמרינן בעירובין (כ"א) שדברי תורה יש בהם עשה ול"ת ודברי סופרים כל העובר חייב מיתה וכו' ומייתי מר"ע שאמר מה אעשה שחייבין עליהן מיתה ומיירי בנט"י לאכילה עתו"ס שם ובסוטה (ד':) כל האוכל לחם בלא נט"י כאלו בא על אשה זונה והמזלזל בה נעקר מן העולם ע"י עניות ע"ש בתוס' ובשבת (ס"ב.) ברייתא בנט"י בא לידי עניות ע"ש ואיך פשיט מר על מצ"ע דאם אינו מקיימה ביטל רק מ"ע בשוא"ת ובמנחות (מ"א.) ענשיתו אעשה בעידן רותחי' ותוס' חילקו בעשה גמור ב"ד מכין וכו' אבל נט"י היא איסור דרבנן חמיר דעובר עלי' חייב מיתה עיין ע"ז (כ"ב.) תוד"ה תיפוק כ' דיש לפ"ע אפי' באיסור דרבנן וכו' פ"ש וכאן אסרו חכמיה לאכול בלא נט"י:

ול"נ לפשוט ספיקא של לימודי ד' ממאי דאמרינן בחולין (ד') ובגיטין (יו"ד.) מצת כותי מותרת ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח ומקשי שם פשיטא דיוצא בה (ערש"י) מהו דתימא לא בקיאי בשימור קמ"ל והק' תוס' ד"ה מצת וכו' וא"ת איך יוצא בה ושמא הוא לא שמר לשם מצה דהא חשידו אלפני עור לא תתן מכשול ותי' כגון שלא אכל הכותי מצה וכו' ע"כ ע"ש הרי מפורש יוצא מדברי התוס' דשייך לפני פור גם במ"ע דאין כאן

שום חשש ואיסור חמץ רק החשש מטעם שימור לשם מצה ואי לא שמר לשם מצה אין יוצא בה ידי מצ"ע של אכילת מצה דהיא מצ"ע בערב תאכלו מצות והבן, זאת חזיתי לפלפל בדברי כת"ה נ"י:
ובזה אסיים ודו"ש באהבה ידידו.

סימן ריז

ב"ה יום ד' לסדר שמות כ' טבת תרצ"ג סטניסלאב. כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי משנתו רב ונקי כש"ת מו"ה דוב בערל הלוי נ"י קימעל ראבד"ק קנינעניטש יע"א:
יקרת מכתבו הגיעני ושמחתי בהקשיבי משלומו הטוב, וע"ד השאלה הנני להשיבהו וזו תוארה. מזוזה כשרה שנמצא בה סדק מעבר לעבר בין שיטה ג' לבין שיטה ד' מתחילת השיטה והסדק ארוך קרוב לשלשה תיבות והתיבות שלמים ויפים וכו' והביא דברי הטור והקסה"ס:
ואמרתי אסורה נא להתחקות על שרשי דין זה ומקור מקומו טהור במנחות (ל"א:) אמר ר"ז אר"ח אמר רב קרע הבא בשני שיטין יתפור בשלש אל יתפור ערש"י דמיירי בגליון של ס"ת ומסיק משמי' דרבא באפיצין היינו בחדתי יתפור ובעי בין דף לדף ובין שיטה לשיטה ומסיק בתיקו וכן הובא זה בש"ע יו"ד סימן ר"פ בשלש יתפור אבל לא יותר ריב"ש ונקה"כ הביא דריב"ש חזר בו והכשיר אפילו ביותר משלש יתפור ולא נדע כמה מותר ובה"ג רע"א ז"ל מביא אפילו בתוך ד' אבל יותר לא ע"ש ותרתי בלבי להבין דברי חכמים וחידותם דרב אמר שתים יתפור שלש לא יתפור ובחדתי אפילו שלש יתפור ולא יותר וי"א אפילו תוך ד' יתפור ומצינו בחולין (קכ"ג.) ומייתי לה הטו"ז יו"ד סי' רע"ח טלית שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע רובה שוב אינה חיבור ע"כ מוכח דבפחות מרוב הוי חיבור ומ"ש הכא דאפילו שלש הוי קרע ופסול או יתפור וע' זבחים (צ"ד:) ונראה דטעמא דהכא משום זה א' ואנוהו כשבת (קל"ג:) התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה וכו' ס"ת נאה וכתוב בו לשמו וכו' ע"ש ומש"ה כשנקרע שלש אין זה נאה כיון דיש בו קר ומנין נדע שיעור הקרע דאמרינן במו"ק (כ"ו:) ת"ר תחילת קריעה טפח דברי ר"מ אין אחיזה פחות מטפח ע' תוס' ומו"ק (כ"ב:) וחולין (קכ"ג) ר' יהודה אומר תחילת קריעה שלש אצבעות ושם ר' יוסי כר"מ וע' יו"ד סימן רע"ג דבין שיטה לשיטה שיעור שיטה:

ולכן אם נקרע עד ג' שיטין בלא הקלף דלמטה או מלמעלה יש שיעור ג' אצבעות ונקרא קרע לר' יהודה ומש"ה אמר רב בס"ת שתים יתפור דעוד לא הוי קרע כלל שלש לא יתפור דזה הוי קרע לר' יהודה דיש שם ג' אצבעות ואין זה ואנוהו ומש"ה לא יתפור דגם אחר התפירה יהי' ניכר הקרע בס"ת עתיקא רק בחדתא הקילו דיוכל להיות דלא יהי' ניכר הקרע ועוד דשמא כר"מ וכר' יוסי דלא נקרא קרע עד טפח ואתי שפיר מה שהביאו הנקה"כ ורע"א והוסיפו דאם נקרע תוך ד' שיטין אף שהקרע יותר מג' אצבעות כיון דלא הגיע הקרע עד טפח ולר"מ ולר' יוסי עוד לא נקרא קרע התירו ג"כ לתפור בחדתי:

והנה אתא ר"י ב"א ובעי בין דף לדף ובין שיטה לשיטה דזה קילא מקרע הבא בשיטין ואפשר לעולם יתפור או דינו נמי כנ"ל ועמד בתיקו וידוע כי תיקו ספק היא עש"ך יו"ד סימן ק"ד וטו"ז יו"ד סימן ריח וב"ש אה"ע סי' י"ז ס"ק מ"ו וער"ן נדרים (ז' מ"ז:) מזה ובכ"ד בש"ע ומטעם ואנוהו הוי רק דרבנן וספק דרבנן והוי מסתברא לקולא אולם הטור החמיר בזה לדונו כמו דיני' דרב ומצינו הרבה פעמים ספק דרבנן להחמיר ע' ש"ך יו"ד סוף ק"י הל' ס"ס ס"ק ל"ו ובכ"ד ואף ממחבר ר"פ מוכח להקל מ"מ הש"ך הביא דעת הטור להחמיר והיינו לדידן בין השיטין בג' תיבות היא כמו תוך ג' שיטין ושרי לתפור אפילו לדעת הטור והבן ועד כאן דברנו בס"ת:

ואולם שאלתינו היא במזוזה ויש לעיין אי גם במזוזה הדין כמו בס"ת ובגמרא אמרינן סוכה נאה לולב נאה ס"ת נאה אבל מזוזה נאה לא אמרו, ונראה דבתוס' מנחות (ל"ב:) ד"ה הא וכו' כ' ר"ת דס"ת בעי שרטוט משום דזה א' ואנוהו אבל בתפילין דמכוסין דבעור לא בעי שרטוט דלא שייך בהו נוה ע"כ מוכח דמזוזה בעי שרטוט הללמ"מ שייך בהו ג"כ נוי (וכבר דברנו מדברי תוס' במק"א) ושם בתוס' כ' וקצת תימא דבסמוך ילפינן מזוזה מס"ת בג"ש כתיבה כתיבה לענין כתיבת אגרת ואמאי לא ילפינן מינה ס"ת ממזוזה לענין שרטוט ע"כ, ונראה דאמרינן שבת (קל"ב.) דאין דנין ק"ו מהלכה וכ' רש"י כל י"ג מדות לא ניתנו לדרוש מתורה שבע"פ ע"ש ואמרינן כאן שרטוט מזוזה הללמ"מ ולא הי' יכול ללמוד מגז"ש לענין שרטוט וגז"ש היא מי"ג מדות ולא ניתנה תורה שבע"פ לדרוש בי"ג מדות אך מתוס' קידושין (י"ז.) ד"ה ונילוף הק' איך נילוף גז"ש מראי' ראי' גופה מנ"ל דבכל שהו ותי' שהוא הללמ"מ ע"כ מוכח דס"ל דגז"ש למדין מהללמ"מ לא כרש"י להכי שפיר קשי' להו וכבר דברנו במק"א, תבנא לדיננא כי לפי מה שהוכחנו יוכלו לדבק מטלית במזוזה מעבר השני במקום הסדק והמזוזה תשאר בכשרותה אפילו לדעת הטור:

ובזה הנני לציין מה שכתבתי עה"ג יו"ד סימן רפ"ט סעיף א' בא לקבעה יניחנה בשפופרת וכ' פ"ת בשם הגר"א לא יכרוך המזוזה בקלף וכו' שלא יהא חוצץ בין המזוזה למזוזת

הבית וצ"ע מב"מ (ק"ב.) בגובתא דקניא וע"ש בתוס' שלא תכלה מלחלוחית הכותל ע"כ וא"כ יש הפסק בין המזוזה למזוזת הבית גובתא דקניא וכן השפופרת ג"כ מפסיק ואני למדתי טעמו של הגר"א זצ"ל ממג"א או"ח ס"ס קל"א הביא מכלים דקרקע אינו חוצץ וכן נסרים ויריעות מחוברות בקרקע ע"י יתידות הרי הן כקרקע ורק עשבים תלושים חוצצים ואם נותן המזוזה בשפופרת ומחבר השפופרת ביתידות במזוזת הבית חשוב השפופרת עצמו כמזוזת הבית והמזוזה מונחת עלי' אבל אם כורך קלף על המזוזה ונותנה בשפופרת והקלף תלוש כמו המזוזה הרי מפסיק הקלף בין המזוזה לשפופרת שהיא מזוזת הבית ושם בגובתא דקניא מיירי שהי' מחובר ביתידות למזוזת הבית:

ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן ריח

אנכי בדרך נחני ד' לפה מרחץ טריסקאוייסץ ויספרו לנו כי הי' שאלה בין הלומדים ופותר אין אותו והעיר קראקא נבוכה אם להיימין או להשמאיל ובקשתי לחווה דעה גם אני, וזה תוכן השאלה. איש אחד ירא ד' הודח במכאוב ונפל למשכב על חולי המתדבקת ר"ל כמו (טיפוס) וד' שלח לו עזרתו מקודש ועודנו לא מחזיק בחומתו ומוכרח להיות בחדר המטות בבית החולים עוד חודש או חדשים ומבקש לשלוח לו תפילין ואולם דבר הרופאים ומשפטם לשרוף כל כלי תשמישו עת יקום ויתהלך בחוץ והשאלה אם רשאים אנו לעשות כן, ואף כי ספרים אין אתי אמרתי ככל העולה על רוחי לרשום:

ולכאורה נראה דאין אנו רשאים לתת לו תפיליו ואח"כ ישרפו אותן חלילה והר"ז כאלו אנו שרפנו אותן ועוברים על כמה לאוין לא תעשון כן לד' אלקיכם וכו' ואמרי' ביבמות (ע"ו:) שאול אשר הכה את הגבעונים וכו' אלא מתוך שהמית נוב עיה"כ מעלה עה"כ כאלו המיתם ובסנהדרין (צ"ה.) א"ל הקב"ה לדוד עד מתי יהי' עון זה טמון בידך ע"י נהרג נוב עיר הכהנים שאול ויהונתן דואג ואחיתופל וב"ב (כ'.) גבי ר"א ב"א דכל אחד התאונן אנא ענישתי' וצריך לעשות תשובה ע"ז ע"ש בתוס' ובירמי' אצל צדקי' א"ל הנביא ואת העיר הזאת תשרוף באש ורש"י כיון דהוא גורם חשוב כאלו הוא שורפה, אולם בנידן דידן כד דייקינן לא דמי למה שהבאנו דשם לא עשו מצוה והכא מצוה קעביד, ואמרי' מנחות (מ"ב.) המניח תפילין מקיים שמנה מצ"ע ומאריך ימים ומצינו בברכות (יו"ד.) א"ל ישעי' לחזקי' מות תמות וכו' דלא נסיבתא אשה לקיים מצות פו"ר א"ל חזינא דיהוי לי בנין דלא מעלי א"ל בהדי כבשי דרחמנא למה לך ע"ש:

ובאמת היטב אשר דיבר חזקי' דהי' מנשה שהעמיד צלם בהיכל ע' סנהדרין (צ"ט:) ויומא (ו':) ודם נקי שפך ולמה זה הבל ייגע להוליד בן לא חכם ואפ"ה הוכיחו הנביא בשם ד' כי בנפשו דיבר ואבד העוה"ז והעוה"ב ואין לו להביט מה שיהי' אחריו וכן אמרי' בר"ה (ט"ו:) אין דנין את האדם אלא באשר הוא שם ורש"י הביא ממדרש דבני ישמעאל הוציאו נודות נפוחים ע"ש ובנין ביהמ"ק הוכיח ד' אותנו ושברתי גאון עוזכם וכו' והשימותי את מקדשיכם וסובב הולך על בנין ביהמ"ק שיחרב ואיך בנו את ביהמ"ק ויעברו אח"כ על לא תעשון כן וכו' וגם שלמה התנבא על ביהמ"ק שיחרב ואמר והבית הזה יהי' עליון ישום (מלכים א' ט') וירמי' אמר היכל ד' היכל ד' היכל ד' ריחמז שיחרבו שני בתי מקדשות ע' נזיר (ל"ב:) אצל נחום המדי שפתח בנולד וע' יומא (ל"ט:) אמר ריב"ז כבר התנבא עליך זכרי' ב"מ פתח לבנון דלתיך ותאכל אש בארזיך הרי חגי זכרי' בנו הביהמ"ק וידעו שיחרב ולא מנעו מלעשות עתה מצוה ומה שיהי' אין אנו אחראין, ואמרי' בע"ז (י"ח) ת"ר כשחלה ריב"ק הלך אליו רחב"ת לבקרו וכו' וא"ל ר"י ואני שמעתי עליך שאתה יושב ומקהיל קהלות ברבים וכו' תמה אני אם לא ישרפו אותך ואת ס"ת באש וכו' וכן הי' נטלו וכרכוהו בס"ת והציתו בהם אש ולפי הנראה ריב"ק הי' קרוב לשרים של רומי ושמע מהם שהמה מבקשים את רחב"ת ויעשו כן והוא הזהיר לר"ח שלא יעשה ואפ"ה למד ולימד בס"ת לרבים אף שידע ר"ח שיעלה לו כן לא מנע ללמד תורה ברבים וא"כ גם בשאלתינו נראה דעתה יקיים מצות ד' כדת של תורה ומה דיהי' אין לנו עסק ונוכל לקוות כי יבקש מאת השורפים כלי תשמישיו לגנוז תפיליו בבית עולם אצל קבר ת"ח ולא יראו החוצה והבן:

וכן יש להביא ראי' מסוטה (י"ב.) תנא עמרם גדול הי' וע"י גזרת פרעה גירש את אשתו ועמדו כולן וגירשו נשותיהן וזה סובב מב"ב (ס':) דין שנגזור על עצמינו שלא לישא נשים וכו' ע"ש ואמרה לו בתו שאין לנו לדאוג על מה שיהי' לימים יוצרו ועוד ספק היא אצלנו והחזירו כולן נשותיהן ע"כ ממה שהבאנו נשמע לנידן דידן דעתה יניח תפילין ואין לירא ממה שיהי', וראיתי שהג"מ מדענעבורג החמיר ולדעתי כמו שכתבנו להניח תפילין, וראיתי לרמב"ם בהל' מלכים פ"ט הביא ונצטוה עמרם וכו' וכ' שלא מצינו ציווי לעמרם ונראה דכאן מצינו דין גירושין וממה דנוכל לנידן דידן וכמו יהודה ייבום יוסף אסור לשמש בשני רעבון ופרע להם ביה"ש (חולין צ"א.) כן הוסיף עמרם:

ואחרי שבתי הביתה מצאתי דאתא לידי ס' אמרי יושר ח"ב סי' קצ"ט דומה לזה והנני לציין מה שנראה לי בזה, שאלה כי פעל אצל הממשלה למסור ס"ת בבית האסורים לשומר ביה"א למען היהודים היושבים יוכלו לשמוע קריה"ת בשבת ויו"ט אי רשאים

למסור לו והביא השואל מיו"ד ר"צ דאין למסור מזוזה לנכרי שמא ינהוג בה מנהג בזיון והאמרי יושר משיב ומפלפל בזה:

ול"נ דמהרי"ל לא משום בזיון לבד וברמ"א אין זכר מזה אך מירי דנכרי רצה מזוזה לקבעה בהפתח כדי שתגין עליו וידוע כי עכו"ם לא מעלין ולא מורידין כע"ז (כ"ו.) ואין לתת לו לשמרו, דומה לזה ישראל מל עכו"ם לשום גר לאפוקי לשום מורנא דלא, שם (כ"ו:) וזאת לא מעלין הוא דרבנן והתיר רמ"א במקום איבה אבל במקום בזיון לבד לא נדע, ומה שהביא מחולין (צ"ב:) שמכבדין את התורה מצינו במק"א שביזו אותה כגיטין (נ"ו:) אצל טיטוס הרשע שהציע ס"ת ועבר עבירה, ובע"ז (י"ח.) ששרפוהו עם הס"ת ובתענית (כ"ו:) ושרף אפוסטמוס את התורה ובסנהדרין (ק"ב:) אחאב כיבד התורה ולא רצה לתתה לבן הדד, ומה שהביא מס"ח סי' תתקי"ד אין ראי' דשם לא בשביל שנכרי ינהוג בהם בזיון אך הלוואה עצמו ללוות מעכו"ם על ספרי קודש היא בזיון גדול ודבריו המה מגומגמים מאוד ונהפוך היא ע' ס"ח סי' ר"פ מסיק כי חסיד א' נתן לעכו"ם לקשור ספרי קודש ורק עמד אצלו שלא יקח השיורים לספר אחר שלו ולא חייש שמא ינהוג בהם מנהג בזיון ול"נ דאם מוסר לנכרי ס"ת שיהי' שלו כמו מזוזה הנ"ל אזי חיישינן דלמא יקרעהו בתער הסופר או יקדור האזכרות חלילה אבל היכא שנעשה שומר על הבית ושם עומד ס"ת והבית סגור והוא יש לו המפתחות אמרי' כי לא יגע בו חדא דיש עליו אימתא דמלכותא ומסתפי כסוטה (מ"א:) ידע בי' מלכא מסתפי ולא קטיל לי' הה"ד הכא יש לו אימת הממשלה ולא ירהיב עוז בנפשו לצחק בו:

ועוד דאמרי' בע"ז (י"ב.) בתוד"ה ושדי כ' דהיכא דאין לו רוח ורק בחנם לא חיישינן שיכשיל את ישראל והה"ד הכא דמה הנאה יהי' לו אם ינהג בס"ת מנהג של בזיון חלילה לכן לא חיישינן ואמרי' בע"ז (ע:) האי מסיבותא דמסרה לה אקלידא וכו' לא מסרה לה אלא שמירת מבתא בלבד וכ' תוס' מכאן שאם תפס המושל את היהודי והניח שמירת עכו"ם בביתו ונמסר להם כל המפתחות אף של יין אם אין אוכלים וכו' היין מותר וכאן מותר אפי' לכתחילה ע' כה"ג טו"ז יו"ד סי' ק"ח ס"ק ד' ועוד דאמרי' ביבמות (קכ"ב) וחלה אחד מהם בדרך והביאוהו בפונדק וכו' הפונדקית הוציאה לו מקלו ותרמילו וספר תורה שהי' בידו ובגמרא פונדקית נכרית היתה וכו' ע"כ ואמאי הלכו להם והניחו ס"ת שמה אחרי רואם שחבירם הי' חולה ולא חשו שמא ימות וישאר הס"ת אצל הפונדקית ואתא לידי בזיון אלא כיון דבתורת שמירה אתא לידה ידעו שלא תגע בה ומכ"ש הכא וכמו שהוכחנו והבן:

סימן ריט

לקהלת עדת ישרון דק"ק ראהטין יע"א

בדבר השאלה באברך אחד שהי' בצרה גדולה שאין להעלות על הכתב וד"ל ובראותו צרת נפשו נפל לרגלי ראשי הקהל כי שייך להם עיר קטנה והיא תחת שלטונם כי ישימו עליו משרת כהונת מו"ץ על העיר הזאת ובעבור זה יצא מהצרה הלזו וד"ל הי' ראה"ק מילאו בקשתו אך רק בזה יאותו לו כי יחתום בעוצם ידו כי לא יתבע שכר מאומה בעד משרה הלז ועוד ועוד וכתבו כתב בכל אלות ושבועות ועד"ר בלי אונם בקריאה בפה וחזקו במסמרים בכל אופן היו"מ עפ"י דתוה"ק בחרם ובאיסור הוראה אם יעבור על זה ועתה עבר על זה וערך קובלנא מזה לשר המחוז ולנציב הפלכים והמה שלחו לראה"ק וציוו במפגיע לתת לו הפרס מדי חודש סכום כך, ולמען הסר מנו לבל יאמרו כי עבר על שבועות וחרמות וקיבל עליו איסור הוראה השיב אמריו כי הי' אנוס ע"י הצרה שהי' לו ועוד ועוד, ואחריו מילא רב ולא רציתי לגלותו אך האברך לבדו פירסמו וידוע דכל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית בה משום לישנא בישא כב"ב (ל"ט.) לכן אעתיק כתבא דנא ועליו הנני בונה דיק, וז"ל, מכתבו הגיעני וצר לי מאוד בצערן של ת"ח וכו' אשר "לא הדריכוהו מנוחה" (אין הבנה לדבריו), ועל דבר. השאלה דבריו נאמרו בהשכל ודעת ובנוים על אדני האמת כי אין כאן לא נדר ולא שבועה מאחר שהי' אנוס וראה זה מש"כ מוהר"ם כהן המועתקים בלקט הקמח יו"ד רכ"ח וז"ל כי סתמתי פיהם וכו', עכ"ל של הרה"ג אבד"ק לובלין נ"י:

והנני אומר כי לו יהא הצדק עם האברך כי אין כאן לא שבועה ולא חרם וכדברי הרב הנ"ל מ"מ מי איכא דשרי כה"ג ולא יחוש מפני חילול השם כי כתב השבועות והחרתו נעתק בגופן שלהם לבתי הגבוהים הנ"ל ומה יאמרו כי היהודים לא ישמרו ולא יחזיקו במעוז שבועה ומדוע נאמינו להם אנו בבית משפטינו וכמו דאמרי' בגיטין (מ"ו.) ורבנן מי חלה עלווייהו שבועה כלל כיון דאמרו להם מארץ רחוקה באנו ולא באו לא חיילה שבועה וכו' והאי דלא קטלינהו משום קדושת השם רש"י שלא יאמרו הנכרים עברו על שבועתן וב"ק (קי"ג.) במוכס נכרי ערש"י היכא דליכא חילול השם ושם ר"ע אין באין עליו בעקיפין מפני קדושת השם ושם (ע"ב:) וע"ז (כ"ח.) יומא (פ"ד.) ועוד אני אומר כי לו יהא שלא כתבו כלל כתב שבועה ולא חתם כלל אך ראה"ק התנו עמו שקבלוהו בלי שום שכר והסכים ע"ז ומודה שכדבריהן כן היא ומעתה מי הורשה לו לילך בדיניהם לתבוע שכר אחרי כי בדיננו אין לו כלום שום שכר והקהל הלא מעולם לא נתנו שום שכר לרב או לשו"ב מהעיר הזאת ועוד התנו בתנאי כפול שאם יעבור אין להורות הסר

המצנפת והרם העטרה ע' יו"ד ר"כ סט"ו רמ"א וע' חו"מ סי' ר"ז ואיך הרהיב עוז ליל‍ך לערכאות לתבוע שכר שלא כדת של תורה וע' חו"מ סס"ג מצער הציבור ועתיד ליתן את הדין:

והנה בגיטין (פ"ח:) לפניהם ולא לפני עכו"ם ומה שמצינו בשבת (קט"ז:) דר"ג ואחותו אימא שלום הלכו לפניהם זה הי' להורות תשובה לרבים מה דאמרו דלא מקבלא שוחדא וע"ש במהרש"א אבל באמת אפי' דנין כדיננו לא הי' רשאים ליל‍ך לפניהם וגם היום שיש להערכאות חוקים ומשפטים צדיקים מ"מ אנו מחויבים תחילה לדון בדת משה עפ"י תוה"ק ואם דתיהם שונות עלינו לעשות רק עפ"י דחינו זולת במטבעות וקרקעות אמרי' דינא דמלכותא דינא וכבר כתבנו מזה במק"א מפורש ובענינים כאלה צריכין דעת הקהל ע"ש נתיה"מ ותומים חרם הקדמונים וכו', והנה אם יצא עליו לתת לו שכר קצבה הוא גוזל הרבים בזה וידוע משבועות (ל':) מנין לדיין שיודע בחבירו שהוא גזלן וכן עד שיודע בחבירו שהוא גזלן שלא יצטרף עמו שנאמר מדבר שקר תרחק וכן היא בחו"מ סי' ז' וסי' ל"ד וע' כתובות (כ"ב.) לעולם אימא לך ערעור דגזלנותא ואפי' הדין והעדות אמת מ"מ לא מהני כדדרשינן מדבר שקר:

ואמינא בה טעמא דאמרי' במס' סנהדרין (כ"ו.) קשר רשעים היא וקשר רשעים אינן מן המנין ואמרי' ברכות (י"ח:) והמתים וכו' אלו רשעים שבחייהן קרוים מתים ע"כ, ומש"ה גזלן רשע הוא וכמת חשוב ומש"ה פסול לעדות ולדיין כי אין כאן איש חי ואם לד"מ פסול מכ"ש להוראות או"ה פסול ע' תוס' סנהדרין (מ"ב.) ד"ה העוסקים בד"מ יכול לדון בשתה יין אבל הוראה לא יורה עחו"מ סי' ז' וכ"ד בשע"ת יו"ד לענין הוראה ובש"ס והוראת או"ה ג"כ מטעם עדות ע' פרמ"ג או"ח בהנהגת או"ה:

ונחזי אנן איזו הוה אונס דאמרי' בי' אונס רחמנא פטרי' והוי כמאן דלא עביד היא כמו דאיתא בעירובין (מ"א:) מי שהוציאוהו עכו"ם או רות רעה וכו' החזירוהו כאלו לא יצא וכו' ובגמרא שהם מעבירין על דעתו ועל דעת קונו ואם הוציאו והחזירו כמאן דלא עביד כיון שהי' באונס ובע"ז (נ"ד.), וחי בהם ולא שימות בהם יצא אונס ובכתובות (י"ח:) אנוסים היינו מחמת נפשות הרי נאמנים והשטר פסול, ומש"ה גם אם נשבע והי' אנוס פטור משבועתו והוא כמאן דלא נשבע וכמו שאמרו בשבועות (כ"ו.) האדם בשבועה פרט לאנוס ושוה בזה לנדרי אונסין כיו"ד סי' רל"ב וסי' רל"ט, אף דשבועה חמירא דכ' בי' לא ינקה כנדרים (י"ח.) ויש לי בזה צ"ע דאמרי' מאי חומרא דשבועה מנדר אילימא וכו' וצ"ע הא כ' הר"ן לעיל (י"ד. ט"ז: כ"ה.) דשבועת שוא יש אבל נדר שוא לא אשכחן דאסור ע"ש וא"כ לימא דבהא חמיר שבועה דיש בה שבועת שוא מנדר דלא מצינו בו

נדר שוא וי"ל דר"ן כתב הכא דנדר יש בו חומרא דחל על השבועה דיש בנדר איסור חפצא ואיסור גברא ושבועות אין חל אנדרים והוי זה לעומת זה ואכתי קשיא מאי חומרא דשבועה מנדר אולם אכתי קשה דתוס' שבועות (כ"ט) ד"ה באומר וגיטין (ל"ב.) ד"ה ונודרת ס"ל כי גם נדר שוא איכא א"כ נדר חמיר כר"ן הכא דנדר חל אשבועה ולא להיפך וי"ל בשבועות (ל"ט.) חשיב עוד חומרות דשבועות ושפיר שבועה חמור דכ' בה לא ינקה כמסקנא דהכא והבן:

ואיזו הוי אונס בשבועה היא כמו דאיתא ביו"ד סי' רל"ב סט"ו מח' מי שאנס את חבירו ויסרו במיני יסורים עד שנשבע לו לתת לו כך וכך מעות אין באותה שבועה או באותו נדר וחרם ממש ע"כ והיינו דע"י שכפה אותו והכהו מוכרח הי' לישבע ולכן כתב רמ"א שם סי"ד דמה שנענש צדקי' שעבר על שבועה לנבוכדנצר אעפ"י שהי' בדרך אונס דאי לא נשבע הי' נבוכדנצר הרג אותו ואונס שבועה אין בה ממש, דנענש מפני חילול השם ע"ש, וע' נדרים (ס"ה.) מוכח דהי' שבועה גמורה דאי הי' שבועת אונס אמאי אמר הש"ס היה מצטער צדקי' בגופי' איתשיל אשבועתי' הא לא צריך שאלה דאין בה ממש עטו"ז רל"ב ס"ק כ"ז. וע' פירוש הרא"ש בשם הר"א ממיץ זצ"ל, ואסור לחכם להתירו והם (הסנהדרין) הוצרכו לעשות מפני אימת המלך (צדקיהו) וצ"ע א"כ מ"ט נענשו סנהדרין כיון דהתירו מחמת אימת המלך הא כ' מג"א ס"ס תרנ"ו, משמע בגיטין שמותר לעבור על ל"ת מפני אימת המלכות, וי"ל דמג"א מיירי ממלכי אוה"ע אבל במלכי ישראל אסור לעבור על אחת ממצות ד' וראי' מסנהדרין (מ"ט.) א"ל עמשא אכין ורקין דריש כתיב כל אשר ימרה את פיך וגו' יומת יכול אפי' לדברי תורה ת"ל רק חזק ואמץ ע"כ ר"ל לעבור על דברי תורה אין שומעין לו וכן כתב רש"י (שמואל א' כ"ב י"ז) ולא אבו אבנר ועמשא דרשו אכין ורקין וכו' כמו שמסיק הש"ס סנהדרין שם ע"ש מש"ה מצינו סנהדרין (י"ט.) עבדי דינאי מלכא קטיל נפשי' וכו' תא אנת נמי להכא אתא ויתיב א"ל שב"ש עמוד על רגליך וכו' נפנה לימינו כבשו פניהם בקרקע נפנה לשמאלו כבשו פניהם בקרקע וגער בהם שמעון ב"ש מפני שעשו שלא כדין ולא הי' לירא ממנו (וצ"ע מברכות (מ"א.) דהי' גיסו ואיך דן אותו וי"ל דזה המעשה הי' קודם שנעשה גיסו אבל צ"ע מקידושין (ס"ו.) דקבלו עליו עדות הא אמרי' הכא מלך לא מעיד ולא מעידין אותו והי' שם שמעון בן שטח ג"כ ומוכח דכבר הי' גיסו ע"ש) והש"ך בסי' רל"ב ס"ק ל"ו ד"ה ולכן נענש צדקי' כתב אבל למ"ד במיתה חל הנדר בלאה"כ א"ש דנענש וכן לפי"מ שכתבתי לק' בשם מהרי"ו דשלא לגלות הדבר חל החרם, ניחא נמי בצדקיהו ע"כ:

היוצא מזה אפי' הי' אנוס ונשבע על דבר שיהי' בשב ואל תעשה חל הנדר והשבועה כן מפורש יוצא מהרי"ו וכן הביאו הש"ך שם ס"ק מ' ואף שדברי מהרי"ו א"צ חיזוק מ"מ אמרתי להביא כדמות ראי' לדבריו ממאי דאמרי' כתובות (קי"א.) וכדר' לוי שש שבועות הללו למה וכו' אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ידחקו את הקץ ושלא יגלו אם הסוד וכו' בצבאות או באילות אם אתם משמרים את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר וכו' ע"כ ע"ש והא הכא הי' השבועה באונס כי מוכרחים הי' לקבל שבועה שלא יגלו הקץ ולא ידחקו ערש"י אפ"ה חלה השבועה ואם יעברו משפט חרוץ מתוחה עליהם א"ו משום שלא יגלו וכו' והיא בשב ואל תעשה אעפ"י שהיא באונס מוכרחים לקיים וראי' לפסק מהרי"ו:

ועד היכן שבועה גמורה וחזקה ואין בה טענת אונס היא זה הרי שבא מכבר בצרה מועקה וטבע בבוץ רגליו עד אשר לא יוכל לצאת ממנה ובא לפני חבירו לעשות לו טובה לחלצו ממיצר ונשבע לו ועשה לו טובה והוציאו לא יוכל לטעון טענת אונס כי הי' מקדם בצרה גדולה למה הדבר דומה כי שמו אותו בבור ובית הסוהר וראה את חבירו ויבך ויתחנן לו כי יספחהו אל אחת הכהונות אשר לו ובאם יקרא שמו עליו דרור יקראו, וישיבהו כן אעשה אבל מורא יעלה על ראשי כי תהי' לי כנושה שכר ותאמר כי משמרת אתה עמדי ויאמר חלילה מעשות זאת, אם כן השבעה לי באלקים הנה כי לא תתבע שכרך וישבע לו על הדבר הזה, בודאי אין כאן טענת אונס כי מצאו הרעות האלה מכבר והוא טובה עשה לו שהוציאו ממאסר וביו"ד סי' רל"ב ברמ"א סעיף י"ב כ' ולא מקרי אנוס בשבועה אלא אם כן הי' מגיע לו איזה רעה אם לא הי' נשבע (ר"ל אם לא הי' נשבע הי' מגיעו עתה איזה רעה אבל מה שהי' לו מכבר איזה רעה לא מקרי אנוס בשבועה) אבל אם לא הי' מגיע לו טובה (ר"ל דלא הי' מטיבין לו אם לא הי' נשבע) ונשבע כדי שיהא לו טובה מזה לא מקרי אנוס בשבועה ע"כ:

ואף שהוא מפורש כן אמינא לרווחא דמילתא אביא ראי' ממאי דאיתא במדרש הובא תוס' חולין (ב':) ויו"ד ר"ג וידר יעקב וגו' לאמור לדורות שנודרים בעת צרה וכמו פסחים (ח':) הריני נותן סלע בשביל שיחי' בני ובתענית (ח':) נקבלי' עלוון ולא עוד דנדר שנדר בשעת צרה אין להתיר אלא לצורך מצוה כיו"ד סי' רכ"ח, ע"ש, וידוע בעת צרה יתן את כל אשר לו כדי לצאת ממנה ואי אמרת דנשבע אז הוי אנוס בשבועה וא"כ אין זה נדר ואפי' התרה לא צריך א"ו כיון דהצרה כבר בא עליו מקודם ונודר כדי להוושע ממנה אין זה אנוס בשבועה ועוד מע"ז (י"ח.) אצל ר"ח בן תרדיון והביאו ספוגין של צמר ושראן במים והניחום על לבו וכו' א"ל קלצטינורו רבי אם אני מרבה בשלהבת וכו' אתה מביאני

לחיי העוה"ב א"ל הן השבע לי ונשבע לו וכו' יצאה בת קול רחב"ת וקלצטינורו מזומנין לחיי העוה"ב ע"כ ומה השמיענו שלא תאמר שבועה הי' מתוך אונס קמ"ל דשבועה גמורה הוה נגד קלצטינורו והלא טובה עשה לו והצרה מכבר הי' ומחויב ר"ח ב"ת לקיים השבועה וכן הי' והביאו לחיי העוה"ב ועוד ראי' מתענית (מ"ט.) אצל חוני המעגל נשבע אני בשמך הגדול שאיני זז מכאן וכו' עד שירדו כתיקונן ע"כ ומה שבועה היא זו הלא הי' שבועת אונס שאין לחם ולא מים לישראל ואינו מחויב לקיימה גם בשמים ממעל לא הי' להשגיח על שבועתו שאין בה ממש א"ו כיון דהצרה היא מכבר ועכשיו הוא נשבע שפיר הוי שבועה ממש ולא הי' רשאי לזוז מד שריחם ד' מל עמו והבן, ולכן קם דינא בנידן דידן דשבועה הנ"ל הוי שבועה ממש ודברי הלקט הקמח אינם שייכים הכא כי שם הי' אנוס בשעת שבועה ממש ואי לא הי' נשבע רצו להוציאו מהדירה ע"ש, ובני החריף כמר אליהו יחי' הראני הלקט הקמח, וחלילה אין כאן טענת אונס כלל דהאונס כבר הי' לו והקהל עשו לו טובה לא רעה ומש"ה רבצה בו כל האלות הכתובה בהמכתב ועליו לקיים והעובר עליהם נידון כעובר על השבועה והוראתו אסורה ועלינו יערה רוח הבורא אכי"ר:

סימן רכ

ב"ה יום א' לסדר במדבר מ' למב"י תרב"ג סטניסלאב:

כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגדול חריף ובקי מחודד ומפולפל טובא כש"ת מוה"ר נפתלי נ"י ברוינפעלד בעיר וק"ק אושפצין יע"א:

באמתחת המכתבים מצאתי דאתי לידי יקרתו מפ' בא ועיינתי בו ואמרתי להשיבו וז"ל, נסתפקתי ב' אנשים הי' להם בהמה בשותפות והקדישו לקרבן ואחר שחיטה בעזרה נשאל א' מהם על הקדשו דמהני שאלה לפי תוס' כריתות (י"ג:) ומכר חלקו להב' והיא חצי' קדושה וחצי' חולין מה דינה של בהמה זו:

והנה דברי תוס' המה תמוהים דכ' ומוקדשין אע"ג דהוי בשאלה מ"מ בנשחטו ונזרקו וכו' ליתא בשאלה ע"כ הא בשחיטה לבד איתא בשאלה וצ"ע מנדרים (נ"ט.) בתרומה ביד כהן ליתא בשאלה ואין בעלים שנתנו לידו יכולים לישאל כן פירשו הרא"ש ור"ן לבד הר"א ממיץ ובתוס' פסחים (מ"ו:) ד"ה הואיל כ' בבא ליד גיזבר לא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עלי' והש"ך חו"מ סימן רנ"ה אסבר לן הטעם, ואמרינן בר"ה (ו'.) דכל היכא דאיתא בי גזי דרחמנא איתא ובפרט דכבר הביאו לעזרה ושחטו איך יהי' מהני שאלה בשלמא בעודו בידו ועדיין לא מסרו להקדש יכול לאיתשולי עלי' כיבמות (פ"ח.) אי

דידי' הוא משום דבידו לאיתשולי עלי' וב"ב (ק"כ:) ראשי המטות בש"ח וכו' לומר שיש שאלה ע"ש רשב"ם דבשחט בהמת קדשים בחוץ יוכל לישאל דעדיין לא הביאה אל פתח אוהל מועד אבל היכא דבא לביהמ"ק ובפרט בכבר שחטו צ"ע איך מהני שאלה ומכ"ש בשותפין בכה"ג בודאי לא יהי' מהני שאלה דאל"כ כל קרבנות ציבור דכל ישראל שותפין אם ישראל אחד אחר שחיטת הקרבן יפסול הקרבן דחלקו חולין ובודאי אין להעלות על הדעת לומר בזה נדר שהותר מקצתו הותר כולו דרק נדר שלו נוכל לומר כן אבל לא על נדר חבירו ע' יו"ד רכ"ט וסי' רל"ו ברמ"א ס"ס וש"ך ס"ק י"ז וכן יש לעיין במה שכ' בנזרקו ליתא בשאלה ממכות (כ"ב.) מידי דאיתא בשאלה לא קתני והרי הקדש בבכור והרי נזיר בנזיר שמשון רש"י ע"י מלאך קיבל נזירות עליו וכו' (כנזיר (ד':) התם מלאך הוא דקאמר לי' ע"ש) ואית דפירשו נזיר שמשון נזיר מן הבטן וקשיא לן הא נמי בשאלה איתא שהי' אביו יכול לשאל עליו ואפילו מת אביו בשאלה מיהא הוה האי שעתא ע"כ וא"כ מאי מתרצים תוס' מידי דאיתא בשאלה וכו' ומוקדשין לאחר זריקה ליתא בשאלה מ"מ הי' זמן שמוקדשין איתא בשאלה קודם שחיטה ומוכרחין אנו לומר שתוס' כריתות לא ס"ל כרש"י מכות ומש"ה מוקי במוקדשין ורש"י מוקי בבכור דמוקדשין לדידי' מיקרי איתא בשאלה וכמו שבועות (כ"ד:) דמוקי בבכור וכן הכא מיירי בבכור ומאי דקשי' להו להתוס' דליכא לאוקמי בבכור דגמרא אקדשי' יתרץ דנקיט האי לישנא גם בבכור כמו דמצינו (בנדרים י"ג. וערכין כ"ט.) דס"ל לרבי ורבנן דנולד בכור בתוך ביתו שמצוה להקדישו שנאמר הזכר תקדיש והו"ל דבר הנדור כנזיר (ד':) ובמקדיש גמר הקדשו כולו ומש"ה נקיט הש"ס האי לישנא ובאמת בבכור באו האיסורין בבת אחת וגם ר"מ ס"ל איסור בב"א כיבמות (ל"ד.) ע"ש:

ובהיות עיני משוטטות שם בכריתות (י"ד.) אמרתי לציין במה דקשיא לי שם במאי דאמרינן בנדרים (י"ב.) דמקשי ש"ס והא נותר לאחר זריקת דמים ומשני בנותר של עולה ומקשי א"כ ליתני בבשר עולה וכו' וע"ש בר"ן נותר של עולה אכתי נדרי' לא פקע ע"ש וצ"ע לפ"מ דאמר עולא בכריתות שם קומץ פיגול שהעלה ע"ג מזבח פקע פיגול מיני' והו"ל נותר וכו' בחד אבר נותר ופיגול משכח"ל מדעולא ע"ש וא"כ לוקמי' בנדרים כגון שנתפגל ואין זריקתו מתירתו ולא הי' לו שעת הכושר ואח"כ העלה הפיגול למזבח ופקע פיגולו ונעשה נותר ומתפים בזה וא"צ לתרץ לא מיבעי' קאמר וכו':

והנראה לתרץ דבשלמא בכריתות דמשנה רוצה ללמד לנו דבר חידוש דיש אכילה אחת וחייב עלי' ד' חטאות דהיינו אוכל כזית וכותבת ויש בה איסורין הרבה שפיר מקשה הש"ס וליחשב עוד איסור וחטאת באבר אחד יהי' נותר ופיגול אבל בנדרים לא מיירי

בעושה איסור ודבר דלא שכיח רק בהעלה פיגול למזבח שלא כדת של תורי ופקע פיגול ונעשה נותר זה דבר דלא שכיח ומוכרח לעשות איסור לא כן בנותר של עולה זה שכיח שישכח הכהן חתיכת בשר עולה להעלותה על גבי המזבח ומזה מיירי בנדרים בדבר ההוה ומצינו במגילה (ט':) בתוד"ה אין בין משמש כ' ושמא משום דהוי מלתא דלא שכיח שבקי' ונקיט מילתא דשכיח כל שנה ע"ש וכן כתבו תוס' ע"ז (מ"ז.) ד"ה ואליבא וכו' אי נמי באילנות דשכיחי ובפסחים (ק"ה.) דאי לא קתני וביבמות (יו"ד.) כל דאי לא קתני וביצה (י"ז:) עבר ואפה מאי תנא תקנתא קתני תקנתא דהתירא קתני תקנתא דאיסורא לא קתני ור"ל דגמרא נקיט רק דבר ההוה ושכיח להיתר והבן:

ומה שהביא כת"ה נ"י מתמורה (י"א:) ומפלפל בזבחים (ע"ז:) לענין דם חולין שנתערב בדם קדשים ובתמורה הכי איתא בע"מ אביי מר"י היא שלמים וולדה חולין מי' הוה חוב"ע ומחייב או לא א"ל מי קרינן לי' כי ירחק ממך המקום וזבחת ערש"י דקאי על אם הולד והיא שלמים, וצ"ע ימתין מלשחוט הבהמה עד שתלד ויצא מספק זה, וי"ל דאמרינן בר"ה (ו'.) אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה רש"י על הקרבן דכתיב ובאת שמה ומש"ה לא יוכל להמתין עד שתלד דבין כך יעבור רגל אחד או דיעבור רגל ג' ועבר אבל תאחר:

אולם הא קשיא דאמרינן מנחות (מ"ח.) אי גוואי הא מעייל חולין לעזרה ומשני חולין ממילא הוה רש"י דתוך העזרה נעשין חולין והוא לא הכניסן משנעשו חולין ע"כ וא"כ גם הכא נימא חולין ממילא הוה לאח"ש נמצא ולדה והיא חולין ויש לומר דאמרינן מנחות (ק"ב.) דאי בעי פריק אמרינן דאי בעי זריק ל"א ורש"י פדיי' לאו כמחוסר מעשה אבל זריקה הוי כמחוסר מעשה ומש"ה במנחות הי' רק מחוסר פדיי' וכל העומד לפדות כפדוי דמי ולא הוי מחוסר מעשה שפיר אמרינן חולין ממילא הוויין משא"כ הכא בתמורה דמחוסר מעשה דשחיטה לא שייך למימר כל העומד לשחוט כשחוט דמי וחולין ממילא הוה ולכן מתרץ מקרא:

אכן עדיין יש להקשות לפי"מ דכ' תוס' מנחות (פ':) ד"ה זכו' ותמורה (כ"ג) ד"ה אוכלין דאין אסור חולין בעזרה אלא כשעושה שום עבודה מהן דהא קמן דאדם נכנס עם בגדים בעזרה ע"ש וכן כ' בכ"ד בש"ם וא"כ בהמה מעוברת יכולין להכניס בעזרה כשהיא חי' אף דולדה חולין ואמרינן חולין (ל"ח:) אלא דמתה והדר ילדתי' מכי יולד נפקא ערש"י וכתבו תוס' ד"ה אלא וכו' מטיפת מלאך המות עובר מיית ברישא אבל נהרג ע"י אדם אימי' מיית ברישא וכן כ' תוס' בכ"ד בש"ם א"כ אם נשחטה האם אכתי העובר חי' במעי אמה וא"כ שפיר הי' יכול לתרץ בתמורה חולין ממילא הוי דבשעה שנשחט האם אכתי

העובר חי' ואח"כ מת העובר והשוחט הבהמה אין עושה לולד מאומה רק אח"כ מתה מעצמה ונראה דזה יוכל להיות נכלל בתי' רב יוסף מי קרינן בי' כי ירחק ממך המקום וזבחת ר"ל דקאי על הולד דעדיין היא במעי אמה ואינו יכול לשוחטה בחוץ מאי אמרת דיוכל להוציא הולד חי אחר שחיטת אמו בעזרה ולשחטה בחוץ מזה תדע שיוכל לשחוט בהמה זו בעזרה דהטעם שיוכל להוציא הילד ולשחטה אח"כ היא משום דאמה מיית ברישא וא"כ יוכל לשחוט הבהמה בפנים דחולין ממילא הוי והבן:

ובזה אסיים ודו"ש באהבה:

סימן רכא

פלפול בענין שמיטה.

בסמ"ע חו"מ סי' ס"ז ס"ק ב' כ' ומדברי סופרים שתהא שמטת כספים נוהגת בזה"ז כו' וטעמם כדי שלא תשתכח תורת שביעית מישראל אבל חרישה וזריעה לא אסרו בשביעית וביובל כדי שלא תשתכח שלא הי' רוב הציבור יכולין לעמוד בה לאסור בו שנים שמיטה ויובל כתוס' גיטין (ל"ו:) ד"ה ותקון דדוקא בזמן שהי' שמטה ויובל נוהג מה"ת הי' מקוים הברכה לגדל בשנה ששית לשלשה שנים וכו' וסמ"ע נתן טעם אחר כיון דלא תקנו כלל בחו"ל גם בארץ ישראל לא תקנוהו וכו' ע"ש:

והנה דברי הסמ"ע מרפסין איגרי לפי העתקתו מדברו תוס' מוכח דגם שתהא שמיטה לבד נוהג בעבודת קרקע לא תקינו כטעמו, אבל המעיין שם בתוס' יראה דהם לא אמרו רק על יובל לבד דלא גזרו ב' שנים, אבל שמיטה יוכל להיות דנוהג, וא"ל דגם הסמ"ע לא קאי רק על יובל דהא כתב הטעם וצויתי ברכתי לשלש השנים. וזה קאי רק על שמיטה כנדרים (ס"א.) א"ל לדבריכם הרי אומר ועשת את התבואה לשלש השנים הרי כאן ארבע אלא איכא לאוקמה בשאר שני שביעית וכו' והרי המחבר ביו"ד סי' של"א סעיף י"ט כ' דין שמיטה וציין שמיטה האמיתית שנת השי"ג וידוע מאמרם ז"ל בקידושין (כ'.) כמה קשה אבקה של שביעית זו רק בסחורה מכ"ש חרישה וזריעה ע"ש בתוס' ובגיטין (נ"ד.) באתרי' דר"י חמירא להו שביעית כו' אנא לא אכלי פירי שביעית כוותך ובסוכה (מ"ד:) דהא גברא דאתי לקמי' דר"א בר"צ א"ל אפקר זיתיא לחשוכיא וכו' ועוד בכ"ד בש"ם ובמדרשים מדברים בענין שמיטה, והסמ"ע כ' דעתה לא תקיני לי' רבנן והמפרשים שלאחריו שתקו לי' זולת בה"ג כ' אבל שמיטת קרקע נוהג אף בזה"ז באר"י כמו שם וכ"כ התוס' וכו', אבל הש"ך וקצוה"ח ונתיבות לא השיגו עליו ומדשתקו אודי לי' כיבמות (פ"ח.) אף שמצינו בנדרים (ע"ז.) א"ל אישתיק א"ל אישתיק או אשקימך

הרי דמיבעי' להו אבל מצינו בתוס' ב"ב (ס"ב.) ד"ה ומודה כ' ברוב פעמים בשתיק רב מודה להו ע"ש:

ואמרתי אסורה נא ואראה על מה אדני הסמ"ע והנמשכים אחריו הטבעו כדי שלא נשווי' טועה חלילה בדברים המפורשים, ונלפע"ד בהקדם דברי חז"ל בסנהדרין (כ"ו.) משרבו האנסין ומאי נינהו ארנונא כדמכריז ר' ינאי פוקו וזרעו בשביעית משום ארנונא וכ' רש"י פוקו שביעית בזה"ז דרבנן דבטלה קדושת הארץ ע"כ ארנונא פירש"י מה שגובה המלך מן התבואות כך וכך כורין מן השדה לשנה וער"ן נדרים (ס"ב:) פירש ארנונא שותפות דיש למלך מן הבהמות וכ"כ הרא"ש שם וכן משמע בפסחים (ו'.) בהמות ארנונא פטורה מן הבכורה וכ"כ רש"י שם ובב"ב (ח'.) ע"ש:

ולכאורה דברי רש"י ז"ל דפירש דבטלה קדושת הארץ והא ביבמות (פ"ב:) אמר ר"י קדושה ראשונה ושני' יש להם שלישית אין להם וכ' רש"י דלא בטלה קדושת הארץ בגלות טיטוס ע"ש, וע' חגיגה (ג':) ד"ה כך דקדושת עזרא קידשה לע"ל וכן פסק הרמב"ם פ"ז מהל' ביהב"ח הלכה ט"ז ע"ש. ומדוע כ' רש"י דבטלה קדושת הארץ (והנה ע' מג"א סי' תקס"א הביא דברי הראב"ד מכאן דעתה הנכנס למקום המקדש אין בו כרת והביא ראי' לרמב"ם דיש בו כרת וגם תוס' ס"ל הכי ע"ש, ולנו ראי' מתוס' יומא (מ"ד.) ד"ה בשילה כ' ול"נ וכו' דמקדש דין הוא שמתחייב נכנס בטומאה דאיסורו איסור לעולם ואפי' בתר דנפל ממחיצות חייבים משום טומאה ע"ש היטב הרי דס"ל דגם עתה חייבים משום טומאה):

אולם לק"מ דמאי דאמר רש"י בטלה קדושת הארץ. היינו דלא נהגה שביעית מדאורייתא וכמו דאיתא ברש"י גיטין (ל"ו.) ד"ה בשביעית כ' כיון דיובל לא נהגו בבית שני גם שמיטה דרבנן ודרש רבי וזה דבר השמיטה שמוט בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים ומעתה ס"ל לרש"י דהן שמיטת קרקע הן שמיטת כספים רק מדרבנן ומש"ה כתב רש"י דבטלה קדושת הארץ מה"ת:

וברמב"ם פ"ט מהל' שמיטה הל' ג' כ' אין שמיטה נוהג מה"ת אלא בזמן שהיובל נוהו וכו' ודבר זה קבלה הוא אמרו חכמים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בכ"מ בין בארץ בין בחו"ל ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמט כספים בשביעית והוא אליבא דרבי דס"ל הכי ע"ש דפירש כר"ת שם בתוס', ויש לעיין מדוע פסק כרבי הלא רבנן פליגי עלי' והלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו כעירובין (מ"ו:) ואף שמצינו דפסק שמואל כרבי מחביריו בדבר אחד כפסחים (כ"ו.) אמר בהא הלכת כרבי ואף שהוא לאו דוקא דמצינו דשמואל פסק עוד הפעם כרבי כביצה (ט"ז:), אבל עכ"פ פסק

לי' שמואל אבל הרמב"ם מנ"ל, ועוד אביי כרבי ורבא מוקי כרבנן ובכ"מ הלכה כרבא נגד אביי חוץ מיע"ל קג"ם והיינו יכולים לתרץ לפימ' דכ' מהרי"ק הובא במג"א בסי' רי"ח דדוקא בדברים הנוהגים איתא להאי כללא אבל באין נוהגים ליתא, אבל ז"א דהמג"א דחאו דבכל מקום שייך האי כללא:

ועכ"ז מאביי ורבא אין קושיא דהם לא פסקו רק מוקמי להש"ס דהכי ס"ל ואין הכרע, אולם מהנ"ל קשה על הרמב"ם, ועוד צ"ע במו"ק (ב':) מוקי אביי מתניתין כרבי ומצינו בביצה (יו"ד:) לימא מתניתין כרבי בלשון קושי' והלא הלכה כרבנן ע"ש ברש"י:

והנראה דהרמב"ם הוציא זה ממאי דאיתא בקידושין (ל"ח:) ר"א בן ר"ש אומר כל מצוות כו' חוץ מהשמטת כספים שאעפ"י שנצטוו עלי' לאחר כניסתן לארץ נוהגות בין בארץ בין בחו"ל ופריך השמטת כספים חובת הגוף הוא ומוקי לה כרבי ע"ש, הרי דר"א בר"ש ג"כ ס"ל כרבי בין לפירש"י בין לפירוש ותוס' שם, וא"כ הו"ל רבים כנגד רבים ומצינו בטו"ז יו"ד סי' ט"ו ס"א מאי אילמא האי כללא מהאי כללא ונראה דלבטל זה מפני זה והדרינן לכללא יחיד ורבים הלכה כרבים ע"ש, והה"ד הכא כיון דהוי רבים כנגד רבים והוי כיחיד נגד יחיד והדרינן לכללא הלכה כרבי מחבירו, וגם בירושלמי שם בגיטין מוכח דיש שם דס"ל כרבי, ומש"ה שפיר פסק הרמב"ם כרבי בהשמטת כספים והבן:

ואך בהשמטת קרקע בזה"ז אי אסור בחרישה וזריעה מה"ת או רק מדרבנן כ' הכ"מ בשלשה מקומות בהל' שמו"י הל' כ"ה ובפ"ט הל"ב ושם פ"י הלכה ט' דס"ל לרמב"ם דשמיטת קרקע בזה"ז באר"י הוא מה"ת כחכמים דפליגי על רבי וכבר הק' משל"מ עצמו ע"ז ע"ש בפ"א מהל' שמיטה דרבינו מזכה שטרא לבו תרי, והנה בהא דת"כ דיש שביעית אעפ"י שאין יובל מתרץ לה תוס' עירוכין (ל"א:) ד"ה מני גם לרבי דר"ל אעפ"י שאין יובל דמבטלי לי' ולא ירצו לנהוג מ"מ שביעית נהגו ע"ש:

אבל בעיקר זה הדין דרמב"ם פסק כחכמים דשמיטת קרקע היא מה"ת נראה לפע"ד לשיטת כ"מ דרמב"ם הוציא ד"ז ממו"ק (ג':) עד מתי חורשין שדה אילן ערש"י ב"ש אומרים כ"ז שיפה לפרי וב"ה אומרים עד עצרת וכו' ר"ג ובית דינו נמנו על שני פרקים הללו ובטלים א"ל רז לר"א ואמ"ל ר"ל לר"י וכו' היכא עצי מבטלי וכו' ופריך דידהו הלל"מ והנה הלכתא נינהו קראי נינהו ומסיק ר' יוחנן ר"ג וב"ד מדאורייתא בטיל להו וכו' וכן ר"א כי גמירי הלכתא בזמן שביהמ"ק קיים בזמן שאין ביהמ"ק קיים לא ע"ש:

והנה כל השקלי וטרי' דהני אמוראים הוא רק לשיטת רבנן דסברי שמיטת קרקע דאורייתא ממאי דפריך הלכתא נינהו קראי נינהו דהא אליבא דרבי דס"ל עכשיו שמיטה דרבנן ליכא לא הלכתא ולא קראי, ועוד דמתרץ ר' יוחנן ר"ג וב"ד מדאורייתא בטיל מה

שיש לפני שביעית מוכח דעיקר שביעית היא מה"ת, וכן ר"א דכי גמירי הלכתא בזמן שביהמ"ק קיים יש תוספות שביעית אין ביהמ"ק קיים ליכא תוספות שביעית רק עיקר שביעית יש ומוכח מזה דעיקר שביעית הוא מה"ת, וזה מה דפלפלו האמוראין אליבא דרבנן להכי פסק הרמב"ם דשמיטה מה"ת מזה מוכח דהלכה כוותייהו:

אולם יש להקשות מה יענה רש"י על זה הסוגיא הא דכל הסוגיא אזלא אליבא דרבנן דשמיטת קרקע היא דאורייתא, אכן רש"י מתרץ לטעמי' דשם בסנהדרין (כ"ו.) דר"ח ב"ז ורשב"י הוי קאזלי לעבור השנה בעסיא איטפל ר"ל בהדייהו ומסיק הש"ס ברישא א"ל כהן וזמר והם השיבו יכול לומר לעקול בית הבד אני צריך אמר להם וכו' והדר אמר להו כהן וחורש והשיבו אגיטין אני בתוכו ואנוס ופירש"י ותוס' ארנונא כנ"ל:

והנה מזה מוכח דהם סוברים משום ארנונא מותר לחרוש ולזרוע כרבי דשמיטה בזה"ז דרבנן כרבי ומשום ארנונא מותר ולא רצו מתחילה לענות לו דמותר והשיבו יכול לומר לעקול ביה"ב והוא כמו שמצינו בתוס' ע"ז (ל"ה.) ד"ה מאי שנא והיא מירושלמי כבשים ללבושך בשעה שתלמידך קטנים כבוש לפניהם דבתי וכו' והיא ג"כ במדרש שירה"ש על פסוק לריח שמניך וגו' וכה"ג מצינו ביצה (כ"ב.) ב"מ אבא בר מרחי מאביי מהו לכבות הנר מפני דבר אחר וכ' טו"ז או"ח סי' תקי"ד דלא רצה לומר לו ההיתר מפורש אף דמורין כן היכא דלא אפשר דמותר ע"ש והה"ד הכא לא רצו לומר לו דהלכה כרבי ומותר משום ארנונא, אך אח"כ דראה כהן וחורש לא הי' להם תירוץ אחר והוכרחו לומר דמותר משום ארנונא:

אך ר"ל הוא לא ס"ל כוותייהו אך כרבנן דשמיטה מה"ת וממילא אין להתיר משום ארנונא, ומש"ה קרי רשעים דזה רק דעובר עבירה דאורייתא הוי רשע כמו בתענית (ז':) מותר לקרותו רשע ע"ש בתוס' דודאי עבר עבירה ועומד במרדו, ובקידושין (נ'.) לא עביד אינש דמשוי נפשי' רשיעא דמשמע באיסור תורה (ורק באיסור נדה ועריות מצינו אפי' בדרבנן נקרא רשע ע' נדה (י"ב.) (ויבמות כ'.) ובשבת (מ"ו.) האי מאן דעבר עבירה דרבנן שרי למקרייה עבריינא ע"כ מוכח אבל רשע לא הוי רשאי לקרותו וכאן קראם רשעים דס"ל דהתירו שביעית שהיא מה"ת ור' יוחנן השיב לו דא עקא ר"ל דקרו להו רשעים דהיא רק איסור דרבנן, וס"ל כר' ינאי רבו כחולין (קל"ז:) דר' ינאי רבו הוי דפוסק כרבי דהיכא דלא מצינו מפורש דחולק אין לומר דפליג על רבו עתו"ס יבמות (קי"ז.) ד"ה וב"ה ובתוס' ע"ז (כ"ג:) ד"ה אלא דאין סברא דפליג על רבותיו ר"א ורבנן ע"ש, וא"כ מה שר"ל שאל במו"ק לר' יוחנן השיב לו לשיטתו אבל באמת הוא לא ס"ל כן כמו שהוכחנו וע"כ פסק רש"י דשביעית דרבנן כרבי והבן:

והנה בתוס' סנהדרין (כ"ו.) ד"ה לעבר כ' לעבר היינו לחשוב דאין מעברין השנה בשביעית כדאמרינן לעיל (י"ב.) אולם בשקלים פ"א בירושלמי הל"ד אמר ר' זעירא בשם ר"א הדא דתימא עד שלא התיר רבי להביא ירק מחו"ל, אבל מה שהתיר רבי כו' היא שביעית היא שאר שני שביעית ע"ש, וא"כ נוכל לומר דהי' מעברין בשביעית ומשום דאין מעברין בשביעית לא קשה אך משום דעסיא חו"ל, אך ע' לעיל בתוס' (י"א:) ד"ה אין וביבמות (קט"ו.) ד"ה אמר כ' בשם ירושלמי דירמי' וכן יחזקאל וברוך עיברו בחו"ל, ומה שחילקו אם הניח כמותו באר"י ור"ע לא הניח כמותו באר"י כברכות (ס"ג.) צ"ע מיבמות (קכ"ב.) וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר"ג שמח לדברי מתוך הדברים נזכר ר"ג ע"ש מוכח דר"ג הי' גדול מר"ע ואפ"ה עיבר ר"ע השנה בחו"ל, ואך יוכל להיות אם נתן לו הנשיא רשות יוכל לעבר, ומה שאמרו לא הניח כמותו באר"י חוץ הנשיא והוא נתן לו רשות ע' סנהדרין (י"א.) אין מעברין השנה אלא א"כ ירצה הנשיא ע"כ:

ומעתה נוכל לומר דגם ר"ח ב"ז ורשב"י עיברו את השנה בהורמנא דהנשיא, והנה בנדרים (נ"ג.) איתא הנודר מן הירק בשאר שני שביעית אסור בירקות הגינה ומותר בירקות דשדה ובשביעית אסור בירקות השדה ומותר בירקות הגינה אמר ר"א וכו' אבל במקום שמביאין ירק מחו"ל אסור בזה ובזה ער"ן ד"ה ל"ש כ' כיון שאין מביאין ודאי לא נדר אלא מאותן שמסתפקים שם היינו מירקות השדה ע"ש. ויש להעיר מתוס' פסחים (נ"א:) ד"ה כל כ' דבשמעתתא משמע לכ"ע ירקות הגדלים בשביעית אסורין הם באכילה והק' משביעות ע"ש, והלא גם כאן משמע דמותרין באכילה, ולפי מה שתי' התוס' שם נוכל ג"כ לתרץ קושייתינו דבשל ערב שביעית מיירי ע"ש:

והנה בתוס' סנהדרין שם ד"ה משרבו הק' וא"ת משום ארנונא מותר לחרוש ולזרוע בשביעית דהוא איסורא דאורייתא ותי' דשביעית בזה"ז דרבנן א"נ פיקוח נפש ששואל להם המלך ובתוס' גיטין (ס"ב:) ד"ה אין סיימו גבי מלך התירו ע"ש, ויש לעיין אע"ג דדינא מלכותא דינא כב"ב (נ"ד:) מ"מ לא לעבור על ד"ת, וכבר האריך הרחיב הש"ך בזה ע' יו"ד ס"ס קס"ה וחו"מ סי' ע"ג סי"ד ורמ"א סי' שס"ט דלא אמרינן דד"מ דינא במקום שהיא נגד דתוה"ק ע"ש, ומדוע כאן נתיר מפני ציווי המלך, ונראה לפי"מ דכ' מג"א ס"ם תרנ"ו משמע קצת בגיטין (כ"ו.) במעשה דב"ק שמותר לעבור על ל"ת מפני אימת המלכות ע"ש, ונראה ראי' לזה מיומא (ס"ט.) בגדי כהונה היוצא למדינה ופריך משמעון הצדיק שהלך נגד אלכסנדר מוקדון בבגדי כהונה ומת' עת לעשות לד' הפרו תורתך ע"כ:

ובזה יש ליישב קצת מה שהק' הקה"י סי' קע"ז לרמב"ם מספר קומי לוקי מה"ת והק' ר"י איך התירו לספר קומי אבטוליס בן ראובן כסוטה (מ"ט:) ע"ש. ולפי דברי מג"א ניחא קצת, וכן יש לומר מה שכ' תוס' למלך התירו והבן:

היוצא לנו מזה דשיטת רש"י היא אזיל כרבי דס"ל שמיטה בזה"ז דרבנן ומשנה משרבו האונסין אזיל אליבא דרבי וכן מוקי אביי מתניתין דמו"ק (ב':) אליבי', ותוס' ר"ה (כ"ב.) ד"ה אלו מוקי ג"כ המשנה שם כרבי, וכן בסנהדרין (כ"ד:) ובע"ז (נ':) ד"ה משקין מוקי מתניתין כרבי ועתו"ס קידושין (ל"ח:) ד"ה השמטת כ' בשם ר"ת בהשמטת כספים לרבי היא בכלל חרישה וזריעה שהיא דרבנן וכבר הרגיש בזה המל"מ ע"ש, ומעתה רש"י ותוס' ס"ל בחדא שמיטה כנ"ל ואך הרמב"ם לדברי כ"מ ס"ל דשמיטת קרקע היא עתה בזה"ז מה"ת:

אבל המעיין בצדק בכל המקומות שהבאתי מדברי הרמב"ם יראה כמה מהדוחק יש להעמיד בדברי הרמב"ם דס"ל עתה שמ"ק היא מה"ת, ועפר אני תחת כפות רגליו של הכ"מ זצ"ל אבל בזה מוכרח אני לומר כי לפיענ"ד קשה להגיד זאת, וגם הכ"מ בעצמו הק' לשאל מפי' מהל"ש בזמן שאין היובל נוהג אין נוהג אחד מכל אלו חוץ משביעית בארץ והשמטת כספים בכל מקום מדבריהם ע"כ, מוכח מרמב"ם דבחדא מחתא מחתינהו ותירוצו דחוק מאד ע"ש, ורמב"ם נקיט בפי' דרש של רבי בלשון חכמים וכלשון רבי:

ולכן כמו שפי' ר"ת דברי רבי בקידושין (ל"ח.) דכולל גם שמיטת קרקע דרבנן הה"ד דברי הרמב"ם נוכל לפרש כן, וכן מוכח מדבריו, וכה"ג פסק הש"ך יו"ד סי' ק"צ ס"ק י"ד, ועוד ראי' דרמב"ם פ"ו מהל' ביהב"ח הל"ט כ' וז"ל וכיון שעלה עזרא וקדשה לא קדשה בכיבוש אלא בחזקה וכו', ואעפ"י שנלקח הארץ ממנו וחייב בשביעית ומעשרות על הדרך שביארנו בהלכות תרומה ע"כ, והוא כ' סוף פ"א מהל' תרומות דהיא דרבנן ואפי' בימי עזרא הי' דרבנן ע"ש, הרי מוכח מתוכו דס"ל לרמב"ם דגם שמיטת קרקע היא דרבנן:

והנה הכ"מ נתקשה בדברי הרמב"ם מהל' ביהב"ח הנ"ל מדוע קדושה ראשונה שהי' ע"י כיבוש רבים וחזקה בטלה וקדושת עזרא שהי' רק ע"י חזקה לא בטלה וקידשה גם לעתיד והניח בצ"ע. ולפיענ"ד נראה לתרץ, ולמדתי טעמו בדברי הרמב"ם עצמו דכ' לעיל שפי' שקדושה הקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטלה אמרו חכמים והשימותי את מקדשיכם קדושות אעפ"י שהם שוממין [והיא ממגילה (כ"ח)], והנה קדושה ראשונה הי' ע"י כיבוש רבים ובמלחמה, ומי הלך ד' בראשונה מוליך לימין משה זרוע תפארתו, וכן ביהושע ובשבטים נתן ד' מופתים בשמים ובארץ עד אשר נתן

בידינו יושבי הארץ, ובעבור זה צוה לנו כל המצות כי תבואו אל הארץ, ואחר כן שחרב ביהמ"ק הוגד לנו ע"י נביאו נאמן ביתו הוא יחזקאל ובאו בה פריצים וחיללוה ואמרו חכמים כיון שפרצום נעשה חול, ודוקא קדושת אר"י אבל על המקדש נאמר והשימותי מקדשיכם, מוכח דוקא המקדש קדוש אבל שאר הארץ תבטל הקדשה, ואך המחובר במקום המקדש כאבני המזבח וכותלי' אמרי' ג"כ כיון שפרצום נעשה חול כע"ז (נ"ב:) וא"כ השי"ת שצוה לנו לקדש את הארץ הוא התיר לנו ע"י יחזקאל כנ"ל, אבל בימי עזרא לא הי' כיבוש אך ד' נתן חנו בעיני מלכות פרס, ובנחמי' יו"ד נאמר ותבואתה מרבה למלכים וגו' ועל גויתינו מושלים וגו', וא"כ לא צוה ד' לקדש את אר"י, ואך עזרא ואנשי כנה"ג קדשו אותם מדעתם והרי זה כמו נדר ואמרי' בנדרים (מ"ב.) אדם אוסר דבר שברשותו לאחר שיצא מרשותו, והרי זה דומה לפי"מ שכ' תוס' יומא (נ"ט:) ד"ה היא בשם רבינו חיים דיצא לנחל קדרון מועלין בו מדאורייתא לפי שב"ד מקדישין אותו הכ"נ עזרא קידש הארץ לעולם, אך לא הי' יכול להיות מדאורייתא כי בפירוש הותר מה"ת כנ"ל, ולכן היטב אשר דיבר הרמב"ם דקדושה ראשונה בטלה וקדושת עזרא עדיין היא קיימת מדרבנן:

והנה אחרי שכבר הוכחנו דרש"י ותוס' ס"ל דשמ"ק דרבנן וידוע כמה רב חילם והמרדכי בפ' נערה כ' לעולם פוסקים כתוס' הובא מג"א סי' קע"ד ס"ק י"א וע' מג"א סי' תמ"ז ס"ק ד', ובפרט למאי שהוכחנו בדברים נמרצים שגם הרמב"ם ס"ל כן ויש לנו שלשה עמודי עולם אשר כל בית ישראל נשען עליהם והם סוברים דשמ"ק היא דרבנן ועש"ך חו"מ סע"ח ס"ק ט"ו היכא דרמב"ם ורא"ש שוים הלכה כמותם ובפרט אם תוס' ס"ל כן, והנה הר' ינאי מכריז פוקו וזרעו בשביעית מפני ארנונא ורש"י ותוס' פירשו מס שמשלמים למלך כמובא למעלה ומעתה משלמים מס למלך הי' מותר לחרוש ולזרוע:

אולם הרמב"ם בפ"א מהל' שמיטה פירש משרבו האונסין שהטילו מלכי עכו"ם על ישראל לעשות מחנות לחיילותיהם התירו לזרוע בשביעית בדברים שצריכין להם עבדי המלך בלבד, ע"ש. א"כ עתה דלא הטילו עליהם לעשות מחנות אסורים מלזרוע ולחרוש (וע"ש בדברי הראב"ד והם תמוהים וצע"ג], אולם י"ל דכתבו תוס' ע"ז (ט':) ד"ה האי דלענין שנת השמיטה אימת היא דלרש"י חשבינן שנת י"א לאלף הששי, התחילה שמיטה לחזור ולפי' רשב"ם ור"ת שנת י"ב לאלף הששי התחילה שמיטה לחזור ע"כ, ולחשבון הרמב"ם היתה שנת י"ו לאלף הששי התחילה לשמיטה לחזור הרי לך ג' זמני שמיטה, ועתה יש להסתפק איזה היא דלמא שמיטה שנה זו דהיא לחשבון הרמב"ם אינה ואך כחשבון רש"י ור"ת ורשב"ם והו"ל ספק דרבנן ולקולא:

אכן זה אינו דא"ת כן א"כ גם כי תבוא לחשבון רש"י תאמר כרמב"ם והו"ל תרתי דסתרי אהדדי וכ' בתוס' נדה (כ"ט.) וב"ק (י"א.) ברכות (ב'.) עירובין (מ"ו.) וביצה (י"ד.) ובכ"ד בש"ס דהיכא דסתרי אהדדי עבדינן לחומרא, וע' ב"ש אה"ע סי' ק"ל ס"ק כ"ט מזה, אבל מצינו פעמים בתרתי סתרי אהדדי בדרבנן תרווייהו לקולא, והיא במו"ק (י"ב.) זופחן כמזתא וכו' ופסקה המחבר באו"ח סי' תקל"ח וע' מג"א שע"ט ס"ק ב' לפעמים בדרבנן אף דסתרי אהדדי שניהם לקולא, והמג"א סי' תקל"ח הניח שם בצ"ע, אולם בפמ"ג בשם משל"מ בשם הר"ן היכא דלא מעיקרא תקנת דרבנן אמרי' שניהם לקולא ע"ש, וממילא היכא דמעיקרא שניהם לחומרא:

אבל יש לנו האי ספק אי כרש"י ותוס' פירש ארנונא מסים או כרמב"ם מה שהטילו מלכי עכו"ם וספק כזה היא לקולא, וכבר סמך על זה ר"ת בב"מ (ע':) ד"ה תשיך הובא טו"ז באו"ח סי' תקל"ט ובסי' תקנ"א למד זכות בעבור זה וע' בש"ע יו"ד סי' קנ"ט ס"א ע"ש, אבל אכתי נשאר לנו לחלק אם יכולים לחרוש ולזרוע מטעם ספק דרבנן לפי"מ דכ' מג"א סי' יו"ד ס"ק י"א דאסור לעשות ספק איסור דרבנן לכתחלה ע"ש, וא"כ כאן נמי לא יהי' מותר לחרוש ולזרוע לעשות ספק איסור דרבנן לכתחילה:

והנה במקום מצוה שרי לעשות כמו בעירובין (כ"ו:) ולכהן בביה"פ ושרי ע"י ניפוח וע' לק' (ל':) וע' תוס' כתובות (כ"ח.) דאיסור ביה"פ ספק טומאה ברה"ר וכו' ע"ש, ושם בתוס' עירובין במצוה רבה שרי אפילו בלא ניפוח, והטעם בזה אסבר לן טעמא תוס' נדה (ט'.) ד"ה מאי כ' וא"ת ומנ"ל לאפוקי קרא ממשמעתו ותי' א"נ כיון דצורך מצוה היא נוגע סברא היא דטהור ע"כ וההי"ד הכא:

ובעיקר דברי מג"א קשה לי מדברי רוקח הובא ש"ך יו"ד סי' שע"א ס"א דאשת כהן דעוברת מותר לכנוס לאוהל המת דס"ס היא שמא נפל או שמא נקבה ע"כ וס"ס של תורה היא כאיסור מדבריהם ושרי לה לעשות ס"ס לכתחילה, ועל דברי הרוקח הק' מג"א סי' שמ"ג וע' באחרונים מה שתירצו, והנה בכאן נמי יש מצוה לפרנס ב"ב ע' כתובות (נ') וע' טו"ז יו"ד סי' צ"ו סק"ח דלפעמים הוי לכתחילה כדיעבד וע' טו"ז יו"ד סי' רצ"ג לענין חדש מה שלמד זכות ע"ז כדאי הוא לסמוך עליו בשעה"ד אפי' ביחיד כנגד רבים וגם כאן חוץ ממה שהוכחנו אדמה כי הוא כעין פק"נ דאם לא יעבודו לא יהי' להם ממה להחיות את נפשם ולשלם חובותיהם ואי נימא היכא דיש לאחד ענין פיקוח נפש ואי ילך על פתחי נדיבים יתנו לו מעות ויסלק בזה הפק"נ, היכא לידייני' אי כדמעיקרא או כסופו נ"ל דהולכין לפי אותו העת שנעשה בדבר באם יש לו כעת פק"נ אף שאח"כ אם יקבץ על יד יסתלק זה, וראי' לזה מר"ה (ט"ז:) אין דנין האדם אלא לפי מעשיו של אותו שעה

וא' ב"ק (ס"ב) אסור להציל בממון חבירו ע"ש בתוס' ממילא ביש לו פק"נ אל יחשוב על ממון חבירו כלל ומעתה דברי הסמ"ע נכונים בטעמם:

סימן רכב

ב"ה יום ועש"ק לסדר ואתחנן י"ב מנ"א תרצ"ג פה סטניסלאב. לכבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הגאון חרב מתחקה על שרשי הלכה ועורך מערכה כש"ת מרה יצחק יהודה ג"י טרונק האבד"ק קוטנא תע"א:

אחרי שבתי הביתה ובאתי אל המנוחה ת"ל אמרתי לבוא עם אוהבי בשער המכתב לדבר בו ולעוררהו במה שראיתי בחיבורו היקר חס"א הנלוה לסדר "יבין דעת" ולפלפל בו שכתב כת"ה (בדף נ"ט:) בד"ה וראיתי וכו' ולפי"ז פשוט ביבם שנפל במשאל"ס דיבמתו מותרת לשוק כיון דלא הוי רק איסור לאו ולרמב"ם ז"ל החמירו רק באיסור כרת ע"כ ולא כן אנכי עמדי דאמרינן ביבמות (קי"ט) אמר רבא מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו ע' לעיל (פ"ב.) דפריך מיני' הרי דמחמיר רבא גם באיסור לאו:

ולכאורה מצינו דפליגו עלי' דרבא בסנהדרין (פ"ד:) רב לא שביק לברי' למשקל סילוא מבד"ר לא שביק לברי' למיפתח לי' כוותא דילמא חביל וכו' אחר שיגגת לאו בנו שיגגת חנק ערש"י הרי דחילקו בין איסור לאו לאיסור חנק:

אולם יש לתרץ דקשה מפני מה לא הניחו לבניהם הא אמרי' ב"ק (צ"ג.) הכני פצעני על מנת לפטור פטור ע"ש ברש"י וא"כ באחר מאי שגגת לאו יש כאן הא הוא החולה מצוהו לעשות כן כי עי"ז יתרפא וכן האב רוצה בכך ובקידושין (ל"ב.) האב שמחל על כבודו כבודו מחול ואם יחבלו האב רוצה בכך ואומר כן בפירוש שיעשהו א"ו מן הדין מותר אלא שרב ומר ברי' דרבינא החמירו באם אפשר באחר וכן היא ביו"ד סימן רמ"א ברמ"א ואפילו לאביי דס"ל בב"מ (נ"ו.) דחילוק בין מיתה ביש"מ למיתת ב"ד ובין מיתה ללאו ע"ש מ"מ מצינו דאמר בב"ב (קל"ה.) אמר אביי אם הקלנו בשבוי' נקל בא"א ע"ש רשב"ם כיון דאמרי אינשי דאיכא עדים במדה"י שזקוקה ליבם ע"כ הרי דהחמיר גם ביבמה וקראה א"א ועתו"ס יומא (נ"ה:) ד"ה והתנן וכו' כ' אבל הגיע לגבורות לא הנ"מ במביא גט משום חומר א"א:

ולפי פשטיות מיירי החומר ביבמה ומיירי חומר א"א וע' גיטין (ע"ג.) ומשום גזירה שרינן א"א לעלמא ופני יהושע על תוס' (ע"ב:) ד"ה אמר דמיירי ביבמה וקרי לה א"א ובקידושין (י"ד) ובמיתת היבם למד ק"ו מא"א וכו' ופריך מה לא"א שכן אוסרה מתירה

משו"ה פוטרה מיתת הבעל אבל ביבמה לא יהי' מהני מיתת היבם ומשני ר"א הא נמי אוסרה מתירה וכן הוא גיטין (פ"ג:) ושפיר דנין ק"ו ואי לאו ק"ו היינו מחמירין ביבמה יותר מא"א ובודאי אין להקל ביבמה ומשאל"ס יותר מהבעל ובאהע"ז סי' קנ"ח ומח' ס"א נאמן ע"א שמת יבמה שתינשא לשוק והוא מהרמב"ם והרי"ף ורמ"א בשם הרא"ש וי"א מחמיר ביבם שאין ע"א נאמן אף בשמת הבעל נאמן והוא נובע מיבמות (צ"ד.) רבא אמר לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כ"ש והשיבו ההוא מרבנן (רש"י תענית ד'. ת"ח זקן) היא עצמה תוכיח לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא התרת והטעם דלא דייקא וכו' וההי"ד בע"א זימנין דסניא לי' ולא דייקא וכו' ע"כ והרא"ש חש להאי מרבנן דלכאורה שפיר קאמר לרבא ואולם הרמב"ם פסק כרבא דהלכה כמותו כמעט בכ"מ וגם התשובה יש לדחות דהאשה נאמנת דוקא משום דדייקא ומינסבא כלק' (קט"ז:) לא קאמרי ב"ש אלא משום דאיהי דייקא ומינסבא ע"ש ומש"ה הכא לא מהימנא במת יבמה דסניא לי' ולא דייקא משא"כ ע"א ביבם לא ברור לן הטעם מש"ה ע"א נאמן משום דדייקא ומינסבא דילמא הטעם דמהימן משום מילתא דעבידא לאיגלויי וכו' ולא איכפת אי דייקא או לא ועתו"ם ד"ה ע"א וד"ה כי והבעי' לא איפשטא:

מ"מ יצא לנו מזה דרא"ש מחמיר ביבמה יותר מהבעל ואפילו לרמב"ם דפסק כרבא זה דוקא דנאמן ע"א ביבמה כמו בבעל אבל כי יהי' עדיף כח היבם במים שאל"ס להתירו יותר מהבעל זה לא אמרי' ובודאי גם ביבם שנטבע במשאל"ס אסורה האשה לינשא אולם אכתי יש לדון בזה לפי"מ דחידש לן הטו"ז באו"ח ס"ס תרל"ח דהיכא דאסור מדרבנן משום גזירה חמיר שבת מיו"ט וחילי' דילי' מיבמות (קי"ד) אבא שאול אומר וכו' שבת שאיסור סקילה במפרק ביד גזרו בי' רבנן דיונק גבי יו"ט דאיסור לאו הוא לא גזרו בי' רבנן הרי לפנינו דמידי דתליא בגזירה חמיר שבת מיו"ט ע"ש:

והנה נפל למים שאל"ס כתבו תוס' ע"ז (מ':) וכן בבכורות (כ':) שמחמירין לכתחילה מפני שהיא מיעוט המצוי ורק מדרבנן אסורה ע' יו"ד סימן ל"ט ש"ך ופרמ"ג מיעוט המצוי הוא איסור דרבנן וכן בטו"ז ס"ס ל"ג לענין הלעטה ורמ"א חו"מ ס"ס רל"ד וא"כ לפי דברי טו"ז דיש חילוק בגזרה דרבנן בין איסור לאו בין איסור סקילה יכולים אנו ג"כ להקל ביבם במשאלים דהוא רק דרבנן דאין כאן רק איסור לאו ואך בא"א דיש איסור כרת אנו מחמירין במשאל"ס משום דיש איסור חמור:

אכן דברי הטו"ז שגבו ממנו דצ"ע ממאי דאמרינן בביצה (ל"ו:) כל שחייבין עליו משום שבות וכו' בשבת חייבין עליו ביו"ט ואמרינן שם (ל"ז.) וכולהו טעמא מאי גזרה שמא יכתוב וכו' וגזרה משום מקח וממכר ע"כ ואי נימא כדברי טו"ז דיש חילוק בגזרה בין

דאורייתא דאיסור חמיר כשבת ובין יו"ט דאיסור לאו א"כ אמאי גזרו כאן ביו"ט דאין כאן רק איסור לאו ונוכל לומר דלענין דינא אם גזרו רבנן אין חילוק בין איסור שבת דבסקילה בין איסור יו"ט דבלאו ועיקר הטעם דאבא שאול ביבמות שיונקים מבהמה טהורה ביו"ט היא משום צער חולה או רעב כתוס' שם ורק הטו"ז רצה לתרץ דברי בה"ג והביא סמך מיבמות וכבר כ' תוס' שם ובכתובות (ס'.) דפליגי על אב"ש וכה"ג שרי גם בשבת ע' או"ח סי' שכ"ח ומכ"ש הכא לענין איסור ערוה אין חילוק בין א"א ליבם במשאל"ס ושניהם לאסור וסייג לדברי ראיתי שהובא בבר ליואי אה"ע סי' כ"ג שכך כתוב בתשובות מהר"ם מלובלין ז"ל סי' ק"ל דאינו מחלק בין א"א ליבמה לשוק לענין משאל"ס והב"ל הביא ראי' חזקה לזה ופסק כן ע"ש:

ב) ומה שכת"ה עלה ונסתפק אם יכולין נשים לטבול בנאפט ויעלה להם טבילה כמו במקוה מים או לטבול במעיין של נאפט ויהי' דין מעיין מים, ואנכי הגדתי כי לדעתי אין לנאפט דין מים ואמרתי לברר טעמי ונימוקי חדא דשנינו במקוואות פ"א מ"ח למעלה להם מים מוכין שהם מטהרין בזוחלין, ובפרה פ"ח מ"ט מים המוכין פסולים וכו' המלוחים והפושרים והיינו מים של ים המלח וחמי טברי' אבל לא חשיב נאפט בהדייהו כי נאפט לא נקרא מים ובתורה כתיב אך מעיין ובור מקוה מים דוקא, ובנדרים (פ':) אם לא ארחץ במי משרה וכו' אם לא אתקשט בנאפט ע"כ הרי מי משרה נקרא מים ורוחצין כביצה (י"ח.) ורוחץ אפי' במי משרה אבל נאפט לא נקרא מים, ושם שלהי מסכתא דילמא הנהו נפטעי נכרים וכו' ר"ן מוכרי נאפט, וביומא (ל"ט.) בא למדוד נאפט אומרים לו מדוד לעצמך ולא נקרא מי נאפט, ובגיטין (ס"ט:) וניגבל לי' בנפטא (רש"י צרי וע' שבת כ"ו. דצרי לחוד ונאפט לחוד וצ"ע), ובע"ז (כ"ח:) וטמיש לי' בנאפטא חיורא ובשבת (כ"ד:) בשמן פקועות בעטרן ובנאפט וברש"י נאפט מין שמן שריחו רע, ושם (כ"ו.) אנשי קפוטקיא שאין להם לא כך ולא כך אלא נאפט ע"כ:

ולא מישתמיט בש"ם תנא או אמורא לקרא לנאפט מי נאפט רק נאפט, וכן בערוך נאפט שטיין עהל א"ב שמן מנוטף מבין הסלעים ע"כ, וא"כ דהיא מין שמן בודאי אין לו דין מים לטבילה כלל דמקוה מים כתיב, ואי קשיא הא אמרינן בזבחים (כ"ב.) רשב"ג אומר כל שתחלת ברייתו מן ימים מטבילין בו ואמר ריב"א מטבילין בעינו של דג רש"י דג גדול שנימוק שומן עינו בחורו ע"כ, הרי דמטבילין בשמן, אולם ל"ק דזה הדג הוא מבריית המים וכמים חשוב ומש"ה כשר לטבול בו אבל בשמן בעלמא לא, וע' תויו"ט פ"ו דמקוואות מ"ז ומו"ק (י"א.) אסוקי באבוה וכו' מישתי' עלי' אבוה והבן:

ובעת כתבי הראני ת"ח הרב ר' הירשל נ"י פרעמינגער מוזין בפסחים (ל"ה.) אמרתי לציינו הכא, שם איתא הערב שמשו אוכל בתרומה, בתרומה אין בקדשים לא אלא מעלה הכ"נ מעלה, והק' הנ"ל ל"ל לדייק מרישא בתרומה אין בקדשים לא הא שם במשנה בנגעים מפורש בסיפא הביא כפרתו אוכל בקדשים, ונ"ל חדא דמצינו כה"ג בב"מ (כ"ג.) רש"י ד"ה הא של בעה"ב כ' אע"ג דבהדיא תני לה במתניתין לק' (כ"ה.) וכו' מדוקיא דרישא, וכן מצינו בתוס' נזיר (נ"ג.) ד"ה על אלו וכו' ואע"ג דבהדיא תני והדר מפרש ע"ש: ועוד י"ל דבתוס' פסחים (י"ט.) נראה דהי' להם הגירסא הביא כפרתו שם בפסחים (ל"ה.) ובתוס' חגיגה (כ"ג:) ד"ה והא מבואר מפורש דהי' להם הגירסא הביא כפרתו ורק לרש"י פסחים (ל"ה.) מוכח דלא גריס הביא כפרתו ורש"י ותוס' לטעמייהו אזלי היינו דתוס' ס"ל דמעלה שייך גם בדבר מדאורייתא ולכן גרסי הביא כפרתו וזה דאורייתא כיבמות (ע"ג:) ואפ"ה קרי לה מעלה, אולם רש"י לא גריס הביא כפרתו רק הדיוק מרישא בקדשים לא וסמך אמאי דאיתא במשנה חגיגה (כ"א.) האומן ומחוסר כיפורים צריכים טבילה לקודש אבל לא לתרומה והיינו מדאורייתא מחוסר כיפורים הביא כפרתו אוכל בקדשים, ורבנן החמירו עוד לאחר שהביא קרבנו צריך עוד טבילה לאכול בקדשים וזה היא מעלה דרבנן והדיוק בקדשים לא אינו עד שהביא כפרתו רק אחר שטבל כבחגיגה: ובזה הנני ידידו הדו"ש באהבה:

סימן רכג

ב"ה ד' לסדר כי ברוך הוא י"א תמוז תרפ"ו לפ"ק סטניסלאב. הנני נוטה כנהר שלום לכבוד אהובי הרב המאוה"ג מופלא ומופלג בתורה וביראה כש"ת מו"ה אלכסנדר ליפא נ"י שטראספעלד דומו"צ דק"ק קאזאווא יע"א:

יקרת מכתבו הגיעני, ובעוה"ר זה שבועות אחדים ויען שאין שלום בעצמי ובפרט אור עיני אין אתי ולא יהלו אורם וכמעט לא אוכל לתפוש עט בכף ע"כ נתעכב תשובתי עד היום ועל של עתה באתי, ע"ד אשר מוכרים זאדע וואסער בבית האמצעי של המרחץ ושותים ערומים בגילוי ראש בלי ברכה וכת"ה געד במוכר זה המים:

והנה מאד צדקו בדבריו, ובאמת רצה להעמיד הדת על תלה כי חלפו עברו תורות כי רעות הרבה יעשה בזה כי אם לא יברכו הא אסור לאדם שיהנה מהעוה"ז בלי ברכה, ואם יברכו המה בגילוי ראש ולבם רואה את הערוה, ואם יהרהרו את הברכה לאו כ"א דיני גמירי (ע' תוס' ברכות (כ':) ד"ה כדאשכחן דשרי הרהור ופמ"ג מ"ז יו"ד סי' א' ס"ק י"ט בשם פ"ת ורק לענין שומע כעונה לא ע"ש ובטו"ז או"ח סי' ס"ב ושם במג"א) וזה

המוזג עובר בשאט נפש על לפ"ע, ואפי' בדרבנן שייך לפני עור כידוע, וכל רוחו לא ירויח אפי' על לפ"ע אחד והוא עובר מאה פעמים על לאו זה ושניהם הקונה והמוכר אל ישמחו בזה כי עונם גדול מנשוא, ואם הוואסער יעמוד בחדרו בודאי מותר כי שם יוכלו לשתות לרוי' בברכה תחילה וסוף:

ב) וע"ד אשר כ' כת"ה דמוכח בגיטין (ב':) דר"מ חייש למיעוטא מה"ת לא אדע מנין לך, דע אהובי כי בתוס' נמצא ב' שיטות לר"מ א' כי חייש ר"מ למיעוטא רק מדרבנן כחולין (י"ב.) והיכא דיש חזקת איסור חייש מדאורייתא כחולין (פ"ו:) בתוס', ב' דאפילו בחזקת איסור לא חייש ר"מ רק מדרבנן כתוס' יבמות (קי"ט.) בסוף דבריהם, וא"כ הכא בגיטין אי נימא דר"מ חייש מה"ת בודאי אתי שפיר דהא איכא הכא חזקת איסור א"א ואפ"ה לא חייש רק דרבנן היא דאצריך. ואי נימא דאפילו בח"א לא חייש ר"מ רק מדרבנן נמי אתי שפיר דלק' (ט"ו.) צריך מרישא משמע לכתחילה ואמר אפי' ר"מ דחייש למיעוטא מדרבנן אבל לא מעכב אף דיעבד אבל הכא לא אפי' מדרבנן ורבנן הם דאצריך עכ"פ לכתחילה, ובלשון צריך ע' מג"א סי' ל"ב ס"ק מ"ז רש"י ברכות (ט"ו. מגילה ט"ז:) בתוס' ב"ש אה"ע סי' קס"ט צריך למדחיי' לרגלי טו"ז יו"ד רע"ד ס"ק ה' רנ"ט סק"א ועוד ועוד, אך מגיטין (מ'.) צריך ואין לו תקנה צ"ע:

ובעיקר דבר זה אי ר"מ חייש למיעוטא אי דרבנן אי דאורייתא מוכח ג"כ מרש"י חולין (י"ב.) דחייש רק מדרבנן דכ' בהלל"מ לילך אחרי הרוב וא"כ אי נימא מה"ת חייש הוא חולק על הלל"מ, ובתוס' יבמות (ע"ז:) ד"ה הלכה דאי הוי הלל"מ לא הוי פליג ר"י ע"ש הן אמת כי יש לי צ"ע הרבה ע"ז עי' יומא (ע"ט:) ד"ה לימא הק' לימא דפליגי בהלל"מ וע' בכורות (נ"ח.) מוכח דפליגי בהלל"מ ובנזיר כ"ט פליגי ר"י ור"ל בהלל"מ, וע' מכות (י"א.) חזינן לתפילין ושבת (כ"א:) גידין הלל"מ ויש עוד ועוד וקצר המצע:

ובמהרש"א בכורות (כ'.) הקשה אמאי פריך ר"מ היכא אכיל וכו' אמאי לא פריך גם לרבנן אנן היכא אכלינן בישרא דחזקה דבהמה בח"א מסייע להמיעוט והול"ל סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע לה רובא ע"כ ע"ש ונ"ל דלכאורה קשה מאי פריך ר"מ היכא וכו' הא אמרי' ביבמות (קי"ט:) דלמיעוטא דמיעוטא אפי' ר"מ לא חייש והנה הרמב"ם מנה ע' טריפות וא' מהם נקיבת הוושט וא"כ רוב בהמות כשרים הם ומיעוט טרפות ובתוך הטרפות יש ע' וא' נקיבת הוושט והו"ל מיעוטא דמיעוטא ור"מ לא חייש וכן הק' הס' יהושע והניח בצ"ע ובזה יתורץ שניהם דנקיבת הוושט היא מיעוטא דמיעוטא ויצרף עם חק"א והוי מיעוטא וא"כ פריך דוקא לר"מ דחייש למיעוטא אבל לא לרבנן דהם לא חיישי והבן:

ג) וע"ד אשר עלה ונסתפק בנתערב ב' איסורים שאינם שוים בטעמא וכה"ג לתוך ב' היתרים אם נוכל לומר סליק האיסור על כ"א וכו' והנה כבודו הביא ראי' מערובין (ג'.) פסול בסוכה כשר במבוי וכו' ובאמת אין אני רואה ראי' לדין זה, וע"ש בתוס' אי קלשת פירושו ע"י שיבוא הרוח ויפזר וכו' אבל בקלישה לחוד יש ג"כ צילתה מרובה וכו' ושמתי עיני שם על מה שאמרו רבים מדכרי אהדדי ולכן כשר במבוי וכן אמרו בשבת (קמ"ז:) וביו"ד סי' ק"י הביא טו"ז בשם רש"ל דע"י רבים יוכלו לטעות וטו"ז דחאו דנהפוך הוא דרבים מדכרי אהדדי וכן הביאו הטו"ז יו"ד ביו"ד סי' שפ"א דבחוה"מ רבים לא יטעו לגלח ע"ש מה שהניח הגמרא ונקטו דברי רש"י לא אבין:

אבל לי צ"ע מביצה (ל"ו.) אין דנין גזירה שמא יכתוב ע"ש ברש"י ומשמע אפי' ב"ד של שלשה אין דנין שמא יכתוב והא אמרת דרבים מדכרו אהדדי וג' בודאי רבים הם ע' גיטין (מ"ו.) רבים ג' נזיר (נ"ז.) וש"ך יו"ד ס"ס קמ"א ורשב"ם ב"ב (ל"ה:) דב' היינו רבים וטו"ז או"ח סי' קס"ז סקי"ד דב' היינו רבים ועוד, ובסנהדרין (ל"ה.) תוד"ה וגמירי כ' דוקא ד"מ גזירה שמא יכתוב אבל דיני נפשות אין לאסור מטעם זה שכבר כתבו מאתמול וכו' וכן כתבו תוס' ביצה (ל"ה:) ואי דרבים מדכרי ל"ל לתוס' למימר שכבר כתבו מאתמול דבסנהדרין הי' רבים וידכרו אהדדי ולא יכתבו:

ונ"ל דבערובין אמרי' כש"כ במבוי מטעם דהוי קורה רק דרבנן ולכן מקילינן אבל עיקר סוכה דאורייתא מחמרינן ופסול והוא מרבינא וצ"ע מב"מ (נ"ה:) דר"מ ס"ל עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה ע"ש, וא"כ אכתי קשה אמאי מכשיר במבוי דהוא דרבנן הא לר"מ עשו חכמים חיזוק לדבריהם כשל תורה:

ולכן מוכרחים אנו לומר דזה המאמר דרבה כשר במבוי פסול בסוכה אזיל רק לרבנן וא"כ גם התי' הא' הוא רק לרבנן וזה המשנה דשבת (קמ"ז:) רבים מדכרו אתיא אליבא דר"ש וידוע דסתם משנה ר"מ כסנהדרין (פ"ו.) ולכן משנה אלו הן משום וכן בסנהדרין אזיל דר"מ ולא ס"ל רבים מדכרו אהדדי לכן גזרינן שמא יכתוב וכן כ' תוס' הטעם דבד"נ לא שייך זה דכבר כ' מאתמול אבל לולא זאת הוי אמרינן הטעם גם בסנהדרין שמא יכתוב דר"מ לא ס"ל רבים מדכרו אהדדי והבן:

והנה בעיקר ספיקך אי אמרי' ב' סליק רציתי לומר דלא אמרינן כן שמוכח בע"ז (ע"ג:) ב' כוסות א' של חולין וא' של תרומה רואין את ההיתר כאילו אינו וכו' מוכח דרק באיסור אחד אמרינן רואין וכו' וכה"ג מצינו בש"ס טובא דב' לא אמרי' ב"ב (ק"ב.) ב' אלכסונא לא אמרי' ב"מ (ט':) חד מיגו אמרי' ב' לא אמרינן ב"מ (נ"ב:) ב' זילי ל"א פסחים (ל"א.) ב' הואיל ל"א ועוד בכ"ד בש"ס:

אולם אחרי שובי נחמתי כי עיינתי בש"ס חולין (ק':) בתוד"ה הוי כ' בשם רשב"ם דאמרי' תרי סליק דשם אמרי' סליק מינו היינו בשר כמי שאינו ורוטב אינו מינו מבטל הנבילה ואח"כ אמרי דהבשר מבטל הרוטב שנאסר ונפלט מנבילה והרוטב ההיתר כאילו אינו ע"ש והה"ד הכא לדידן להיפך והבן:

ומה שהעיר כת"ה על דברי הנובי"ת דחידוש טכ"ע היא מדאורייתא אבל בלאו שאין בו מלקות לא, מדברי תוס' פסחים (נ"ב.) דהו"ל לתוס' לתרץ כן. עד כאן תורף קושייתך. אהובי מזה לא נוכל להק' דנוב"י יאמר דהי' יכול לתרץ כן ומסקי לר' יהושע אר"ג חשוב הטעם כמבוער אבל על דברי הנובי"ת המה מובאים בפ"ת יו"ד קי"ח ועל הגליון שם נרשם אצלי כי דבריו המה תמוהים בעיני עי' מג"א סי' ר"ד ס"ק ט"ז לר"ת טכ"ע מה"ת אפילו להקל ויליף ממצה דמ"ע הרי אפי' בעשה טכ"ע מה"ת ומכ"ש בלאוין שאין בהם מלקות ע"כ מה"ג ועל השלשה לא אשיבנו כי הטרדות רבו:

ובזה הנני דור"ש באהבה צלח רכב ע"ד אמת.

סימן רכד

בע"ז (ח'.) אמרי' א"ש שור שהקריב אדה"ר קרן אחת הי' במצחו שנאמר לד' משור מקרן מפרים וכו' וי"ל אמאי לא קרב חי' ואי משום כדי שיהי' לו קרן אחת במצחו הא יש חי' ג"כ כזה והיא קרש כשבת (כ"ח:) ואי משום דחי' פסול לישראל על גבי המזבח כזבחים (ל"ד.) לר"י דעובר בעשה ופסול זה הדין רק משהוקם המשכן אבל קודם אמרי' בזבחים (קט"ו:) עד שלא הוקם המשכן הכל כשרים להקריב בהמה חי' ועוף וכו' ונכרים בזה"ז רשאין לעשות כן וכן כ' תוס' חולין (כ"ב:) ד"ה והביא בשם ירושלמי דכל העופות וחי' כשרים בבמת ב"נ ע"ש אלא ע"כ מוכרח לומר דרצה קרבן מה שכשר גם לישראל במקדש א"כ אכתי קשי' מפסחים (מ"ח.) ממשקה ישראל ממותר לישראל מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל יכול לא יביא מן המוקצה אמרת מה טבל שאיסור גופו גרם לו יצא מוקצה שאיסור אחר גרם לו ואי מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו מה לי איסור דבר אחר ע"כ ובסנהדרין (נ"ט:) אמרי' א"ר אדם לא הותר לו בשר לאכילה וכו' ולא חית השדה לכם ע"כ וא"כ כיון דלא הותר לו בשר לאכול א"כ איך הי' יכול להקריב קרבן מהם וכן קשה על הבל דכתיב והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו כו' הא לא הוי ממשקה ישראל:

והנה ראיתי בס' בשמים ראש מביא קושי' שם בפסחים (נ"א.) מוקצה דאורייתא וכו' והא גם מוקצה דרבנן קשיא איך מותר להקריב ממנה הא לא הוי ממשקה ישראל ע'

יד דוד מה שתי' ע"ז, והנה בחולין (ק"מ.) טהורות מסיק הש"ס אלא למעוטי ציפורי עיהנר"ד וכו' אלא לשחיטה והקשו תוס' הא גם זה יוכל למעט מתנא דב"י כיון דאסורין בהנאה לא הוי ממשקה ישראל ותי' ואפשר דלא ממעטי' ממשקה ישראל אלא דומיא דערלה וכלאי הכרם שלא היתה להם שעת הכושר, כדאמר פ"ק דמנחות (ו'.) ע"כ:

ומה מאוד דבריהם תמוהים דשם מסיק הש"ס במנחות (ו'.) דג' קראי כתיבי מן הבקר כל אשר יעבור וממשקה ישראל ומפורש יוצא דממעט גם שהי' לו שעת הכושר ואפ"ה אסור להביא ע"ש בתוס' ואכתי קשה לל"ק למעט ציפורי עיהנ"ד ונראה דידוע דברי תוס' בכ"ד בש"ס (בע"ז ו': ובחולין כ"ג. ובקידושין כ"ד:) ד"ה הק' לל"ק למעט מחוסר אבר בעוף תפ"ל דכבר לב"נ הבא בהמה שחיין ראשי אברים ותי' כיון דמצינו תמות וזכרות בבהמה ואין תו"ז בעופות הו"א גם מחוסר אבר כשר בעוף להכי בעי קראי ע"כ:

ומעתה בזה נוכל לתרץ מה שהקשינו הא כתיב מן הבקר דממעט אפי' הי"ל שעת הכושר אך לדבריהם אתי שפיר כיון דחזינן דאין חמות וזכרות בעופות לא כמו בבהמה הו"א דלא ילפינן עופות מן הבקר ומכל אשר יעבור בהי' לה שעת הכושר ונשתנה דינה מן בהמה להכי איצטריך קרא בעופות למעט גם שהי' לה שעת הכושר:

ואולם דברי רש"י חולין (ק"מ.) שם ד"ה אף בחוץ וכו' כמכפר שעיר המשתלח דאסור במום וכו' ע"כ מזה מוכח דגם צפרים מצורע אסור במום ואנן קיימ"ל דתו"ז בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות ואין מום פוסל בעופות וביותר תמוהים דברי מהרש"א דמקשה על רש"י דנקיט מום הא בטרפה קיימינן מיהו קושטא דמילתא דממעט נמי איסור מום ולא איצטריך חיות וכו' ע"כ ואמאי נקיט מום ומחיות רצה למעט מחוסר אבר לא מום דאין תו"ז בעופות וצע"ג:

והנה לפי דברי תוס' דממשקה לא ממעט רק דלא הי"ל שעת הכושר וכמנחות (ו'.) אבל הי"ל שעה"כ לא ממעט רק מב' כתובים מן הבקר ומכל אשר נוכל לתרץ ק' בשמים ראש בפסחים דש"ס מקשה א"א מוקצה דאורייתא מה לי איסור גופו או דבר אחר גרם לו והיינו דממעט ממשקה לישראל מן המותר לישראל ואם תאמר דהי"ל שעה"כ ולא תוכל למעט ממשקה ישראל תוכל למעטו מן הבקר ומכל אשר יעבור ע' תוס' מנחות שם אבל אי מוקצה דרבנן הנה הב' פסוקים של תורה מן הבקר או מכל אשר יעבור בודאי לא מיעטם קרא דהא איסור דרבנן מאי אמרת דממועט מן משקה ישראל הא היתה לה שעת הכושר בחול ולא אימעוט מהתם:

ומעתה נתרץ מה דק"ל מאדה"ר ומהבל הא לא הוי ממשקה ישראל הנה לפי"מ דאיתא בסנהדרין (נ"ה:) אכול תאכל ולא אבר מה"ח וכ' תוס' הא דאמרי' לקמן דאדה"ר לא

הותר לו בשר לאכילה היינו להמית ולאכול אבל מתה מאלי' מותר לו לאכול ומעתה שפיר הי' יכול להקריב שור וכן הבל דיכולים הי' לאכלו אם מתה מאלי' והבן:

והנה הקשה לי ח"א הוא ב"א הרב החו"ב מו"ה העשל נ"י מגארטיץ מה דאיתא בסוכה (כ"ג:) דר"מ חייש למיתה ולכן פוסל בהמה לדופן ומקשה ש"ס והא איפכא שמעי' לי' בת ישראל שנשאת לכהן והלך בעלה למדה"י אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים והוא ר"מ דלא חייש למיתה ע"כ והקשה הא ר"ת בתוס' חולין (מ"ב:) ס"ל דיש חילוק בין אדם לבהמה דאדם אית לי' מזלא ומאי קשי' להו מאדם לבהמה:

ואמרתי דדברי ר"ת ממקום קדוש הולכין משבת (נ"ג:) אדם מזלא מסייע לי' ול"ק מזה עליו לפי"מ דכתבו יומא (ב'.) תוד"ה וחכ"א למיתה דחד לזמן מרובה חיישינן אבל לזמן מועט לא חיישינן ובהמה דלית לה מזלא נחית דרגא דחיישינן למועט, ואי באדם ל"ח לזמן מרובה בבהמה נחות דרגא וחיישי' לזמן מרובה אבל לזמן מועט גם בבהמה לא חיישי' וזה דקשי' לי' להגמרא בסוכה כיון דאמרת באשה שהלך בעלה למדינה"י אוכלת בתרומה מוכח אפילו לאחר זמן מרובה (דהיא ל' יום ע' מו"ק כ"ג.) ממילא בבהמה יש לחוש לזמן מרובה כנ"ל אבל לזמן מועט לא הי' לו לחוש ואמאי אוסר ר"מ דופן לסוכה הא היא זמן מועט זמן והבן:

במסכת יבמות (ע"ה:) א"ל האי מרבנן לרבא ממאי דהאי פצוע דכא באותו מקום אימא מראשו א"ל מדלא מנה בי' דורות ש"מ באותו מקום וצ"ע מחולין (מ"ה:) והא לוי הוי ב' מסותא חזיא להאי גברא דטריא לרישא אמר נזמזמז מוחא דדין מאי לאו דלא חיי אמר אביי לא שאינו מולד וא"כ קשה נימא מראשו והאי דלא מנה בי' דורות משום דגם זה אינו מוליד כן הק' ח"א ונ"ל דלכאורה קשה לפי"מ דכ' תוס' חולין (ק"מ.) ד"ה טרפות דאפי' למאן דאמר טרפה חי' מצי סבר דאינה יולדת כדמשמע באלו טרפות ע"כ וכן הזכר חי ואינו מוליד וא"כ קשה דלמא דאדם הנטרף בא' מח"י טרפות ואפ"ה חי למ"ד טרפה חי' ואינו מוליד ומש"ה לא מנה בי' דורות דאינו מוליד:

ולכן מוכרחים אנו לומר כמו שכ' תוס' ע"ז (מ'.) ד"ה ובדגים כ' דסימני גוואי לא קחשיב הה"ד הכא בודאי לא הוזהר התורה מאיסור פ"ד בפנים דאם יהי' טרפה ואינו מוליד לא יבא בקהל ד' דמנא ידע כל איש להזהר מאנשים כאלה וכה"ג אמרי' בקידושין (נ"ז:) רבא אמר לא אמרה תורה שלח לתקלה ערש"י סברא היא דמשולחת מותרת מהאי טעמא ע"ש וא"כ גם הכא לא קאי הפסוק לא יבא פ"ד וגו' בקהל ד' על טרפות שבסתר רק על זה שבגלוי ולכן פריך הש"ס ואימא מראשו היינו נחבט הגלגולת דזה נראה לעין כל מאי אמרת דלמא קאי על המוח שנזמזמם דגם הוא איננו מוליד זה אינו דהוא בסתר בתוך

הקדירה ומי יודע מזה בודאי ע"ז לא אזהרי' רחמנא ואי קשי' הא אי קאי על הביצים שנפצעו או נתקו הא גם המה מבפנים ובתוך הכיס המה ולא נראו מבחוץ אבל לא קשיא דגמרא ערוכה דנחשב כמום מבחוץ ע' קידושין (כ"ה.) רבי אומר אף הסירוס כמום שבגלוי ושם ר' יהודה אומר אף בביצים וע' יו"ד רס"ז מוכח דכן הלכה:

סימן רכה

ב"ה יום ג' בא ב' שבט תרפ"ב לפ"ק פה סטניסלאב. רב שלומים מגבהי מרומים אל כבוד אהובי ידידי ה"ה הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת מופלא ומופלג יר"ד כש"ת מו"ה שמואל ז"ל שפירא ראבד"ק זלאטשוב יע"א:

נעימות ימינו זרוע תפארתו הגיעני עוד תמול או שלשום וכת"ה נפשו יודעת מאד ומבשרו יחזה זאת כי ידי הרב של עיר גדולה ידיו מלאות עבודה עם טרדות שונות הפתוחים לקודש ולחול כל היום וגם בלילה מנוחה לא ימצא לכן לא הי' לאל ידי להשיבהו עד עתה וגם כעת דברי לעו והמה מועטים, שמתי עיני על כל דבריו והמה נאמרו בצדק:

והנה ראיתי כי כת"ה מפלפל בענין אומדנא וקו' חכ"צ והק' בשם רב אחד מהא דחטאת שמתו בעלי' דנימא דתיפוק לחולין דאדעתא דהכי לא הקדיש ע"ש ב"ק (ק"י.) ותקשה גם בזה דהא אין פותחין בנולד והביא בשם הגאון מהרש"ם זצ"ל מה שתי' ע"ז ותשובתו בדפוס לא ראה והנה מאד שמחתי לדבריו ואימא לי' איזו גופא דעובדא היכי הוי כי מאז הייתי רב בק' קאזלוב ובעת הזאת שלח לי הרב הגאון רש"ם ז"ל עלה נדפסת מה שהעלה בנידון נשתטית ופלפל אז בזה הגמ' ב"ק (ק"י:) חטאת שמתו בעלי' יבמה שנפלה והביא הקושי' הנ"ל והתי' שכ' כת"ה משמו ז"ל כי אביי תי' הכא ואביי בסוכה לר"מ לא חייש למיתה וא"כ לר"מ מיתה לא הוי נולד דל"ש, וכל יתדותיו הי' בנוי על אדני הפלפול הזה:

ואנכי כאשר עברתי בין בתרי אמרותיו ראיתי כי במחכ"ת הד"ג נעלם ממנו משנה מפורשת מההוא דאמרי' בנדרים (ס"ה.) רמ"א יש דברים שהם כנולד ואינן כנולד וכו' קונם שאני נושא פלונית שאבי' רע אמרו לו מת או שעשה תשובה וכו' ע"כ ופריך הש"ס מת נולד הוא ע"ש ברש"י ואיך אמר ר"מ אינו וכו' ומשני ר"ה נעשה כתולה וכו' ור"י משני כבר מת וכבר עשו תשו' וכו' ע"כ אבל ר"מ ס"ל מת נולד הוא וע' מהרש"ם ח"ב סי' ק"י כ' בתשובה נולד היא וגם זה אינו דעל מת פריך ש"ס דנולד אבל על תשובה לא פריך כר"ן שם וע"ש ח"ץ סי' מ"א ג"כ מזה:

והנה בענין הקו' הנ"ל מיתה נולד היא נ"ל דמאי דאיתא בנזיר (ל"ב:) אמר שטפוהו רבנן ע"ש רק רבה ס"ל הכי ושאר אמוראין סברי דלא הודו להם ושם בנזיר מאי דמסיק הש"ס ואכתי מי ידעי' בהי יומא דליחרב צ"ע מתענית (ס"ט.) ויבכו העם בלילה ההוא אתם בכיתם בכי' של חנם ואני אקבע בכי' לדורות ע"ש ומשמע מדרשא דקרא נפיק וא"כ ידעי' ג"כ בהי יומא וצ"ע וביו"ד סי' רכ"ח סעיף י"ב רמ"א וכן מיתה לא שכיחא וש"ך אפילו חולה ביותר חשיב נולד אבל גוסס לא חשיב נולד דרוב גוססין למיתה ע"כ וצ"ע איך דייק ש"ס נדרים (ס"ד:) כי מתו כל האנשים מכאן דייק ר"א דפותחין בנולד ע"כ דלמא שם מיירי דהניחם משה גוססין ולכן פתח לו ד' בזה וגם שם מדוע הוציאו רבנן מידי פשוטו לימא דמיירי כה"ג:

ובעיקר מיתה אי שכיח כבר ציינתי (כתובות פ"א: גיטין פ"ה.) מיתה שכיח (סוכה כ"ג. יומא י"ג.) מיתה לא שכיח ותוס' יבמות (קט"ז:) ד"ה בשם ירושלמי למה קציר מוכח דפעמים מיתה שכיח, והנה מצינו דשלשת תנאים דסברי דפותחין בנולד והמה נחום המדי נזיר (ל"ב) ר"א בנדרים (ס"ד.) ור' ישמעאל (ס"ה.) וידוע בתמורה (כ"ב:) פליגי רבי ורבנן באחד מה' חטאות המתות באבדה ואח"כ נמצאת אי קודם כפרה ג"כ מיתה או אחר כפרה וא"כ הש"ם ב"ק פריך הכי אם איתא לסברא דאביי דאדעתא דהכי לא אקדיש א"כ משכ"ל בחטאת שמתו בעלי דתיפוק לחולין לג' תנאים דס"ל דפותחין בנולד ומיתה נולד וא"כ אמאי לא פליגי נחום המדי ור"א ור"י בתמורה בזה עם רבנן א"ו דליתא לסברא דאביי ומשני הש"ס הלכתא למיתה אף דיש שאלה וכה"ג ביבמות (ע"ו:) לא כי הלכה אני אומר:

ובדבר הנשתטית יש לעיין אם חזרה ונתרפאית אי חזרה לאיסורא קמא ומסוף דברי הב"ש סי' א' מוכח בנתרפאה רובץ עליו חדר"ג וע"ש פ"ת ס"ק ט"ז בסוף מזה וע' פ"ת יו"ד סרל"ב ס"ק ט"ו מוכח להיפך ע"ש בשם המל"מ ובאמת הוא ספק בתקנת חדר"ג אי לא תיקון כלל על נשתטית או תיקן ויכולים להתירו וספק בתקנה מעמידין על ד"ת עב"ש סי' א' ס"ק כ"א ואה"ע סקי"ח סעיף ו' ש"ך חו"מ סי' נ"ח והה"מ ומל"מ שעל הבא מכח התקנה עליו הראי' ויש חבילי פוסקים לכאן ולכאן ולמעשה צ"ע וזה לא כביר עובדא בא לידי כה"ג כי חתמתי על נושתטית להתיר לבעל ליקח אשה אחרת ואח"כ באה הנשתטית לפני והיא צלולה ושפוי' בדעתה ילפי הנראה היתה בריאה עוד קודם שחתמתי והי' לי צער גדול ולכן אחרי שנכויתי בחמין הנני בורח עתה מן הפושרין ואף כי בענין נשתטית אשר כ' כת"ה דעת שפתיו ברור מללו להתירו עכ"ז אין רצוני להצטרף:

ב) וע"ד פירוש הגר"א זצ"ל בפסוק כי' יהי' לאיש נהירנא כד הוינא טליא ראיתי בשו"מ אינני זוכר החלק הביא זאת ומפלפל בו וגם אנכי ידי תכון עם כבוד כת"ה כי להלכה לא יוכל עמוד, ורש"י תולדות והוא ממדרש יוכיח משל לשפופרת בשני אבנים הנכנס אחרון יוצא ראשון ויעקב רצה לעכבו כי יהי' בכור בדין ע"כ משמע כיון דעשו יצא, ראשון הוא בכור בדין:

ולכאורה רציתי להביא ראי' לפירושו מיבמות (כ"ד.) והי' הבכור מכאן שמצוה בגדול ליבם אשר תלד פרט לאיילונית ע"כ משמע דלא בלידה הוי בכור דלא רצו לפרש אשר תלד על דלקמי' היינו על הבכור:

ומאז אמרתי בדרך דרש ידעתי בני ידעתי מדרש ידעתי מעשה ראובן ובלהה ידעתי מעשה יהודה ותמר ואמרתי דיעקב לבדו הי' יכול לומר כוחי וראשית אוני כיבמות (ע"ו.) אטו כ"ע יעקב ובסוטה (ל"ה:) מלמד שנעץ יוסף עשר אצבעותיו וכו' ולכן כשאמר יוסף כי זה הבכור השיבו יעקב שגם מנשה אינו ראשית אוני כי יצא שכבת זרעו מבין צפרניו וכבר יו"ד בנים אזדא לה ולכן אמר ידעתי מעשי בלהה ידעתי מעשה תמר ותבין כי ידעתי גם מעשה אשת פוטיפר וא"כ גם מנשה אינני כוחו וראשית אונו, והנה יש לי צ"ע ברש"י ביצה (כ"ו:) ד"ה נימא לפי שאין בכור קדוש אלא בלידתן כתמורה (כ"ד:) ובר"ן נדרים (י"ג.) משא"כ בכור שהוא קדוש ממעי אמו ע"ש וצ"ע והנה בעיקר הדין בנתעברה ראשין וילדה אחרון אי הוי בכור כיון דהי' ראשון ליצירה י"ל להביא ראי' דאזלי' רק בתר לידה מב"ב (קכ"ג.) תיומה היתה עם בנימין ובתוס' בעלמא אמרי' תיומה הי' עם כל השבטים ומעתה לסברא הנ"ל לא יהי' ראובן בכור כמשל שפופרת א"ו זה אינו והיוצא ראשון הוא הבכור והה"ד לגבי שתי נשים:

ובזה אסיים ודור"ש באהבה:

סימן רכו

כבוד אהובי ידידי הרב הה"ג חריף ובקי בחד"ת כש"ת מו"ה דובעריל נ"י קימעל ראבד"ק קניהעניטש יע"א:

מכתבו עם הקורעקטין מחיבורו על שמות אנשים ונשים קבלתי ולעשות רצונו חפצתי וגם אכתוב לו איזה הערות אשר מדי שוטטו עיני בספרו הערתי:

במה שהביא כת"ה בסי' א' אות א' סידור הגט בעי ג' ול"נ ג"כ ראי' דלא בעי ג' ממה דאמרי' ביבמות (קט"ז.) הכ"ד קטטה בינו לבינה וכו' באומרת גירשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא ואמרו לא הי' דברים מעולם ע"כ והיינו דאמרה בפני עדים אלו ע' אה"ע

י"ז סעי' מ"ח ואמאי לא אמרה לפני ב"ד פ' א"ו לא בעי ב"ד בזה ולהכי אמרה בפני עדים פ' ופ' והכא מיירי בנשואה האשה שהלכה היא ובעלה קתני וכן מוכיח מגיטין (ה':) ד"ה בעי לאתויי גיטא אתא לקמי' דרב אחי דהוי ממונה אגיטא ע"כ ע"ש ברש"י ופשטות הש"ס מוכח דהוי מסדר גיטין והוא לבדו וכן יש להביא ראי' דגם גט בע"כ לא בעי ב"ד ממאי דאמרינן שם (נ"ה:) אמר רבא מעדותו וכו' אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי שט"ח זה. הרי זו מגורשת והתם בע"כ הי' ומוכח שלא הי' ב"ד ע"ש:

אות ד' מביא בשם אה"ש הערת הב"ש בסי' קכ"ה בשם רש"י מנחות דגט בעי שרטוט מה"ת דלא להוי כאגרת ע"כ וצ"ע אמאי כותבין אגרת בגט ע"כ והנה מצינו גם בפ' סוטה דבעי שרטוט דלא להוי כאגרת כסוטה (י"ז:) בספר אמר רחמנא, וגם כאן כ' הב"ש מטעם ספר ובמגילה (י"ט.) אמרי' מגילה נקראת ספר וכו' ונקראת אגרת רש"י לומר שאינה חמורה כספר ומש"ה גם גט נקרא ספר ונקרא אגרת להודיענו שאין חמורה כספר ומצינו בטו"ז באו"ח סי' מ"ב דקלף המעובד לס"ת אין לכתוב גיטין ושאר דברי רשות אלא א"כ תתנה וכן לענין טלטול בשבת ע' אה"ע ס"ס קל"ו ברמ"א ובמג"א או"ח סי' ש"ז דשל"ה אוסר:

ושם סעיף י"ז לענין לערות האותיות בגט, ע' טו"ז ופר"מ טעם א' כדי שיהא ספר א' וצ"ע הלא בס"ת יש ה' ספרים ע' תוס' גיטין (ב'.) וב"ב (י"ד:) ובשבת (קי"ד.) לרבי יש ז' ספרים בס"ת אפ"ה כיון שתפרו היריעות אשה אל אחותה נקרא ספר לקוח את ספר התורה הזה בפ' וילך ומעתה בגט שהוא קלף א' בודאי נקרא ספר בלא מעורה, וכבר הביא כת"ה מה שמקילים בזה. ושם סי' ב' סעיף א' לענין חופה בלילה ע' כתובות (נ"ו.) אורח ארעא קמ"ל דביאה בלילה וכו' חופה כיון דסתם חופה לביאה ואורח ארעא קמ"ל דבלילה וע"ש (מ"ז.) למייסרה לחופה דמסר לה בלילה ע"כ:

בשא"נ סי' א' אבשלום ע' אה"ש כ' מהר"ם בביאורו הביא ראי' שאין עלי' תשובה דמסקי' בשמי' מסליחות דעשי"ת וכו' חתם המחבר בר אבשלום ע"כ ואם בדין יש תשובה דכ' מג"א באו"ח סי' תרכ"א כי הפיוטים שלנו הם אליבא דהלכתא ובסליחות יש דברים שאינן אליבא דהלכתא דוק ותשכח ע"כ וא"כ אם מה שכתבו אינם עולים להלכה איך נגמר מיני' להלכה בזה נגד רבן של ישראל ר"ת ז"ל וע' תוס' יומא (ח'.) ד"ה דכולו וע' סי"ג אות א' אבשלום מביא קו' בשם ס' כתובה דס"ש כ' לפי"מ דקיימ"ל דאבשלום יש לו חלק לעוה"ב א"כ שפיר מסקי' בשמי' הקשה עליו הא שבנא כ' תוס' דלא מסקי' בשמי' אע"ג דמסתמא יש לו חלק לעוה"ב וכו' ע"כ ע"ז השיב טי"ג דגם שבנא אין לו חלק לעוה"ב ע"כ:

ולי צ"ע לומר כן על שבנא אחרי כי הנביא אמר מטלטלך טלטלה גבר וגו' אל ארץ רחבת ידים רש"י בכספא המקום הובא עזרא ח' י"ז ואמרו בסנהדרין כ"ו קשה טלטולא דגברא מדאיתתא וידוע דגלות מכפרת שם (ל"ז:) ונהרג ע"י סנחרב במיתה משונה כדמסיק הש"ס שם ואחרי כל הבא עליו לא יהי' לו חלק לעוה"ב בתמי' ועוד דהטיב גיטין כ' שם אע"ג דאמרי' בסנהדרין (מ"ז.) נהרג מתיך רשעו כיון דלאו באורח הוי כפרה, אבל ז"א דהרוגי ב"ד כיון דבדין קמקטלי לא הוי להו כפרה ושבנא בדין מיקטל וכו' ולא הי"ל כפרה ע"כ:

ומה מאד דבריו תמוהים דבאמת לרב יוסף ולרבא שמה בין הרוגי ב"ד בין הרוגי עיהנ"ד בין הרוגי מלכות עכו"ם הו"ל כפרה ע"ש בתוס' (מ"ז.) וגמרא שם רק אביי ס"ל הרוגי ב"ד כיון דבדין קמיקטלי לא הוי להו כפרה, ורש"י פירש אנשי מיהנ"ד ומאי דוחקי' לרש"י לפרש כן דברי אביי דלכאורה אביי ס"ל כל הרוגי ב"ד, אולם נראה דקשה לי' לרש"י הא משנה שלימה שנינו דהרוגי ב"ד הו"ל כפרה ויש להם חלק לעוה"ב שם (מ"ג:) אומרים לו התודה וכן מצינו גבי עכן שכיפר לו ויש לו חלק לעוה"ב ע"ש ולכן פירש"י הרוגי ב"ד לא מכפר להו על אנשי עיר הנדחת ולי צ"ע דלאביי אנשי עיהנ"ד אף דהרוגי ב"ד הם לא מכפר להו א"כ קשה קושי' תוס' לעיל (ל"ה.) ד"ה אין כ' דאין רציחה דוחה שבת אפי' למ"ד מקלקל בחבורה פטור הכא תיקן דיש לו כפרה ע"כ ע"ש. ולדברי אביי אנשי עיהנ"ד דאין להם כפרה יהי' רציחה דוחה שבת אצלם דמקלקל הוא סוף דבר דאפילו לאביי הרוגי ב"ד חוץ עיהנ"ד יש להם כפרה ומכ"ש הרוגי מלכות בודאי יש להם כפרה: ומעתה הא שבנא לא הי' לא מאנשי עיהנ"ד ולא כלל מהרוגי ב"ד רק מהרוגי מלכות ולמה יגרע חלקו מעוה"ב ונראה דגם הרוגי פיהנ"ד יש להם חלקם בחיי עוה"ב דר"י ורבא הכי ס"ל והלכה כמותם נגד אביי וע' ל"ק טי"ג ס"ק כ"ג כ' וכבר כתבתי דהרוגי ב"ד יש להם כפרה וסותר דבריו שבכאן ע"ש ועוד אפי' לו יהי כדבריו דשבנא אין לו עוה"ב ומש"ה לא מסקינן בשמי' אבל מה יענה ביומא (ל"ח:) בן קמצר לא רצה ללמד על מעשה הכתב ולא מצא תשובה לדבריו על הראשונים וכו' ועל ב"ק וחבריו נאמר שם רשעים ירקב אמר"א רקביבות יעלה על שמותם דלא מסקינן בשמייהו ע"כ ובן קמצר בודאי יודה שיש לו חלק לעוה"ב דלא הרע בזה שלא לימד לשום אחד מהם ואפ"ה אמרי' דלא מסקינן בשמייהו ע"כ אלמא דלא תלוי בעוה"ב וראה זה מצאתי בפ"ת סוטה סי' כ'. בשביל עון אחד אין להחזיק אדם רשע שלא לקרות בשמו רק כדואג שהי' רשע ע"כ ונראה דברמזו מיליהם לתרץ על שם שבנא דמייתי התם ע"ש וגם צ"ע עליהם מבן קמצר, ועוד אם אנו ניזול אחרי עוה"ב הנה מצינו בסנהדרין (ק"ד:) דורשי רשימות אומרים כולם

יש להם חלק לעוה"ב היינו ג' מלכים וד' הדיוטות אם כן מסקינן בשמייהו אלא ע"כ כיון דהי' בעוה"ז דרכם לא יתכן בעיני אלקים ואדם לכן לא יקראו בשמותם עלי אדמות:

ולכן תמהתי במה שהובא בשם ד"ח אף דמיכה שעשה פסל רשע הי' מסקינן בשמי' כיון דאמרי' בסנהדרין (ק"ג:) דיש לו חלק לעוה"ב ע"כ ולו הדבר תמוה דחטא והחטיא את הרבים בפסל מיכה עומד בבכי פסחים (קי"ז.) עבר בים צרה זה פסלו של מיכה סנהדרין (ק"ג:) כלום תקנה יש לו לקרוא בשמו. אבל בעיקר שם מיכה יש ויש אנשים צדיקים כמו מיכה המורשתי ובדבה"י נמצא הרבה פעמים מיכה ומאז תמהתי ג"כ על הטי"ג דכ' מיכה מה שציין הב"ש היא שם אשה ולא זכר כי נמצא בשמואל ק' ט' מיכא באלף ורק בדבה"י מיכה והי' בן מפיבושת ע"ש:

ובהיותי בזה בסנהדרין (מ"ז:) הואיל ואידחי אידחי צ"ע ממנחות (נ"ד.) אמר רבה היכי דמעיקרא לא הוי בי' שיעור והשתא יש בו מדרבנן אלמא לא אמרי' דיחוי בדרבנן ואמאי אמר רב אשי הכא הואיל ואידחי אידחי ואבילות דרבנן ע' יו"ד סי' שצ"ח ויכולני לתרוצי לפי"מ דאמרי' ביבמות (ק"ג:) איסור מטומאה לא גמרינן ובמנחות מיירי לענין טומאה והכא בסנהדרין מיירי לענין איסור אבל לפי"מ דמצינו ביצה (ל"ב.) מאן תנא דפחיתות נר ומנא הוא אר"י ר"מ היא ולמדה מטומאה ע"ש וע' טו"ז שצ"ח למד איסור מטומאה ובפרט בדרבנן וע' קה"י סי' כ' מה שהעיר בזה לענין איסור מטומאה וי"ל ולא באתי רק להעיר:

עטי"ג אדא ב"ש חילק בלשון ארמאי בסוף בא' וצ"ע ע"ז (יו"ד:) קטיעה בר שלום בסוף ה' והוא ארמאי וקצץ פתילים תרגום ירושלמי וקטע יתהון, שם ב"ש אלכסנדר, מצינו בילקוט תהלים אלכסנדרוס, טי"ג שא"נ ג' כ"ו מפלפל בדברי ר"פ ברכות (מ"ג:) וי"ל דפליגי רש"י ותוס' בזה דמצינו בע"ז (נ"ח.) רש"י ס"ל דמחמת כסופא אמר רבא כן ותוס' חולקים עליו ע"ש וההי"ד הכא רש"י פי' מחמת כסופא אר"פ ותוס' חולקים. ע' טי"ג דניאל, ולפנינו בדניאל נקוד דניאל ובדבה"י א' ג' דניאל היינו הניקוד הצירי היא תחת היו"ד ומ"מ רש"י מביא המדרש דני אל וכמו שאנו קוראין דניאל הצירי תחת הא' כן הוא הדרש, דמבוג שם חכם זבחים (ט':) ורש"י שם ב"ש אות ה' הלל ע' שופטים הלל הפרעתוני, שא"נ ז' פ"ג י"ג זון זין ע' ברכות (נ"ו:) באתרא דקורין לחתול שונרא ויש קורין שינרא ע"ש, שא"נ ישכשכר ע' טו"ג בזה וע' רש"י דבה"י א' ט"ו כ"ב כ' ישכשכר שין שני אינה נקראת ע"ש. שא"נ יאסקא ע' מג"א ר"פ יאסקי וכן בשו"ת רעק"א יאסקי טעבלי, שא"נ ישעיה ומצאתי בדבה"י ישעיה בלא וי"ו ע' עזרא ח' ב' פעמים ישעיה בלא וי"ו, אות מ' ע' ט"ג מונא ראיתי שמביאים מברכות (מ"ב.) ואני מביא מגילה (י"ח:) ור"ן

נדרים (כ"א:) העתיק ירושלמי ר' מונה בה' שא"נ אות נון, ט"ג אות וי"ו הירץ אינו צבי וע' ברכות רצה סי' פ"ד דחולק עליו בזה דג"כ פתרון צבי, ב"ש פ', עיין ב"ב (צ':) א"ל ר"ח לפוגא שמעי' פוק אצר לי פירא ע' ב"ש ש"נ פיגו, הרי דפוגא שם איש היה, ב"ש ק' קל נימוס ע' ט"ג מביא ורש"י ביצה קלונימוס, וע' עוד מנחות (ק"ט:) ר' קלונימום בר משלם הובא תוס' שם, ובני הבחור החריף כמר אלי' יחי' הראה רש"י שופטים ר' קלונימוס:

בב"ש שבתאי ע' ביצה (ל"ב:) איתא שבתאי בר מרינום, וב"מ (י"ז.) אות שין ש' ב"ש שמאי וצ"ע אמאי לא הביא משמואל א' ע' שמה בה' בסוף ב"ש שר שלום וכ' ט"ג במדינותינו לא שמענו שם זה ואף בדורות הראשונים לא מצאנו שם זה, ע' בשאילת יעב"ץ ח"א סי' ע"ח, אבי עד שר שלום רב במנטובה ע' משה"ג מה שכתב עליו, טי"ג תמרה כ' יש שמות שנקראו בין לאנשים בין לנשים ע' דבה"י א' ד' י"ז וחקר את מרים והוא שם איש וכ' את מרים אחותם, א' ג' י"ט ושלמית אחותם (ע' לק' טי"ג בש"נ לא הביא זה). שם א כ"ג ט' ושלמית שם איש, א' כ"ו כ"ה, אות ושלמית בנו' וע' עזרא ה' י' ומבני שלומית, ע' ב"ש ש"נ א' איכו שם אשה תענית (כ"ה.) אות ד' ע' קידושין (ע'.) דונג או דידך שם אשה, פרידא נחמי' ז' נ"ז בני עבדי שלמה פרידא ולא מסקי', בשמייהו ע' אות ד' ש"נ:

ושכחתי אומר בשא"נ אות ד' דוד חסר ולא דויד מלא כדבה"י וע' טי"ג, ונראה דודאי תהלים ודבה"י שניהם ברות הקודש נכתבו ודויד מלא מוכח על גדולתו וזה כמו שאמרו בעירובין (י"ח:) אומרים מקצת שבחו של אדם בפניו וכולו שלא בפניו ע"כ ולכן דוד בעודו בחיים לא נתוסף לו יו"ד אך אחר פטירתו נוסף לו יו"ד להגיד שמלא ברכת ד' הי' וגדולתו עד לשמים הגיע אבל כל איש הקירא שם בנו דוד קורהו על שמו שהי' נקרא בחיים חיותו דוד לא על שמו שניתן לו אחר פטירתו דוד מלא. וע' ט"ג שמביא ראי' שתהלים ברוח הקודש אמרו דוד מיבמות (ע"ז.) מצאתי דוד עבדי כ' התוס' אעפ"י שדוד אמרו ברוח הקודש אמרו:

ומאז תמהתי על דבריהם שזה איתן האזרחי אמרו ובב"ב (י"ד: ט"ו.) איתן האזרחי זה אברהם וע' תוס' שם וי"א דזה יעקב, מ"מ אינו מדוד ומצאתי שקדמני המהרש"א ה' יודע, מ"מ נוראות נפלאתי על שלשה גאוני עולם המה הג' טיב גיטין וזקנו הג' לב ארי' והג' ר' זלמן זצ"ל איך לא שתו לבם כי זה מאיתן האזרחי ונפל הפשט של אל תשליכנו והנה יש לומר שהתוס' כ"כ לפי מ"ש ביבמות (ס"ד:) ימי שנותנו בהם שבעים שנה, ובימי דוד אימעוט שנין דוקא מזה והקשו תוס' הא משה אמרו ובתפלה למשה כתיב ותירצו מסתמא דוד אמרו שחי כ"כ ע"ש וה"ה הכא סברי תוס' אף דזה כתי' בתפלת איתן

האזרחי מ"מ אותו פסוק מצאתי דוד עבדי דוד אמרו, עי"ל לפי"מ דס"ל לר"מ בפסחים (קי"ז.) כל תשבחות האמורות בספר תהלים כולו דוד אמרו שנא' כלו תפלות דוד בן ישי כל אלו דברי דוד ע"ש, וכ"מ בסנהדרין (צ"ב:) בקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בס' תהלים ע"כ, ג"כ מוכח דכל תהלים דוד אמרו והוי אתי שפיר והבן. אבל בעיקר הדבר אי דוד המע"ה תהלים ברוח הקודש אמרו הוא מפורש יוצא שם פסחים (קי"ז.) לדוד מזמור מלמד ששרתה עליו שכינה ואח"כ אמר שירה מזמור לדוד אמר שירה ואח"כ שרתה שכינה, ע"ש ברשב"ם ובפרט דדוד נביא הי', ואוכל להביא כו"כ מקומות בש"ס ואין רצוני להאריך:

והנה ראיתי בהגהות מהרש"ם ז"ל על ס' זכרון יצחק כתב בשם זקני הגאון בר ליואי זצ"ל שם סנא כך לכתוב סנא וכ' מהרש"ם ז"ל לכתוב סנאה ומקורו מתענית (כ"ו.) בני סנאה בן בנימן ועוד בעירובין (מ"א.) ובתוס' שם ע"ש, ובאמת בנחמי' ג' לא מוכח כן כי שם כתיב בני השנאה, עזרא ב', נחמי' ז', סנאה, וגם בגמ' קריק הנאה נימא שנגזר שם סנא עתה משם זה לעשות משם קודש לכן העיקר כבר ליואי זצ"ל:

ועיינתי בהגהות מהרש"ם וראיתי כי העיר ג"כ מישששכר רש"י ד"ה. וכה ראיתי מפלפל בדברי הטו"ז לכתוב דמתקרי על החתימה ע"ש, ונראה דלשון דמתקרי שנקרא על פה ועל מה שנכתב בתורה אמרינן בש"ס כך כתוב בתורה, ועברתי על מה שכ' בתורה, ובפסחים (נ.) לא כמו שאני נכתב אני נקרא וביומא (ס"ט:) סנהדרין (ס"ד.) ש"מ חותמו של הקב"ה אמת ע"כ ע"ש, ורק חותמו הוא כן ועכ"ז אין קוראין להקב"ה אמת לבד, ע' שבועות (ל"ה.) ור"ה (י"ז:) ובתוס' שם רב חסד ואמת הם י"ג מדות כמו נימא עון וכו' ולא נקרא אמת רק תותמו אמת אף שקוראין חתימתו אמת לא נחשב כמי שקוראין לו ובב"ב (יב:) טביומי חתים ושם מאן חתים טביומי וכו' ואמאי לא אמר טביומי נקרא דבכל יום קוראין חתימתו אלא ודאי על החתימה לא שייך קריאה, וע' גיטין (ל"ו.) רב צייר כורא וכר, וכי תעלה על דעתנו לכתוב רב דמתקרי כורא וכן על רב חסדא דמתקרי סמך והבן:

והנני בזה ידידו הדו"ש ומברכו שיוציא מעינותיו חוצה:

סימן רכז

ב"ה יום ה' לסדר ח"י אלול תרפ"ג לפ"ק סטניסלאב. להמופלג ותיק וחסיד מרה בצלאל נ"י שו"ב בעיר סאקאליווקא יע"א:

מכתבו כרגע נראה לי בבית והנני עט ממהר להשיבהו דבר, אודות שאלתו אם יוכל לנסוע למקומות אחרות להיות מוהל אם יש בזה כמו השגת גבול. הנה עפ"י דין לא אדע לדון בזה דין השגת גבול דלענין שכר שנוטלין המוכנים כבר צווחו ע"ז קמאי ע' יו"ד סי' רס"א ובאו"ח סי' קל"ו בטו"ז ומג"א דרשאין להטעותן שיתנו לו שכר ולא לתת לו והה"ד הכא ע' פ"ת, וע' לעיל סי' קל"א הוכחתי דעפ"י דין שרי ליטול שכר למול:

והנה אפשר לומר דלענין ברכת מילה דיש שכר יו"ד זהובים אבל גם בזה אינו עתו"ס חולין (פ"ז) וב"ק (צ"א:) וחו"מ סי' שפ"ב דגדול העונה אמן יותר מהמברך, ולעניין גוף המצוה ע' ש"ך שם ועוד יוכל השני להיות מציצה, מציצה דוחה שבת ע' שבת (קל"ג:) ויו"ד סי' רס"ד ועוד דאמרינן בסנהדרין (י"ז:) רופא אומן ולבלר ע' רש"י רופא לימול תינוקת ואמרינן בעירובין (מ"ז.) אף שמוצא ללמוד נמי יטמא לפי שאין אדם זוכה ללמוד מן הכל וערש"י וכן היא בע"ז (י"ג.) ואמרי' בירושלמי כה"ג לענין רפואה הובא ר"ן נדרים (מ"א:) ד"ה אלא כ' בנכסי רופא אסורין על החולה ויש רופא אחר אפ"ה מותר לרפאותו לפי שאין אדם זוכה להתרפאות מן הכל ע"כ, ומעתה אנו רואים בנכסי רופא אסורין על החולה ויש אחר אפ"ה התירו להתרפאות ממנו מכ"ש בנידון דידן בודאי יוכל לנסוע למול ולא יחוש להשגת גבול אשר יאמר השני עליו אשר אין אני רואה בו כלל ומ"מ כי המוהל הב' יעשה מציצה מהיות טוב:

ובזה הנני דו"ש:

סימן רכח

לכבוד בני היקר הרב הגדול מו"ה אפרים פישל הלוי איש הורוויץ נ"י האבד"ק ליסיעץ. ע"ד אשר הערת אותי בירושלמי פ' ערבי פסחים ושקלים פ"ג מהו לשתותם בפיסקין כלום אמרו שישתה ולא ישתכר אם שתה בפיסקין אף הוא, אינו משתכר מהו לצאת ביין של שביעית תני רב אושעי' יוצאין ביין של שביעית ופירש בקרבן העדה דהבעי' אי בעינן לכם בד' כוסות כמו במצה ותמה הרש"ש ואחרונים הא יוצאים באתרוג של שביעית ע' סוכה (ל"ט.) ועוד בע"ז (ס"ב.) למד שביעית ממע"ש ובסוכה (ל"ה.) אמרינן אתרוג מע"ש אדם יוצא בהם ידי חובתו והוי לכם לרבנן דפליגי אר"מ והה"ד שביעית חשיב לכם וקרא הוא זול קרי בי רב שבת הארץ לכם לאכלה הרי דהתורה קרא לכם ועוד אי איתא דהבעי' בד' כוסות בשביעית מטעם לכם א"כ מדוע לא בעי מאי לצאת במרור בשביעית עמג"א סימן תע"ג דמרור איתקש למצה ובעינן לכם וה"ל למיבעי' אי שביעית הוי לכם א"ו דגם בשביעית כל דבר מאכל שהוא ברשותו של אדם ואוכל ממנו

שפיר נקרא לכם לכן מרור דהיא ירק ונוהג בו שביעית והוא דאורייתא כתוס' קידושין (ג'.) ד"ה מה ובכמה דוכתי מ"מ כשאוכל אותו הוי לכם וכן בד' כוסות אפילו אי נימא שהם מדרבנן מ"מ בעינן שיהי' שלו ולא גזל דכתבו תוס' פסחים (ק"ח:) ד"ה שאף אע"ג דד' כוסות דרבנן כעין דאורייתא תיקון:

ול"נ דבעי' הירושלמי מהו לצאת ביין של שביעית היינו דתחילה בעי מהו לשתותן בפיסקין ומסיק כלום אמרו שישתה ולא ישתכר אף הוא אינו משתכר והנה הח"י פירש בפיסקין שמפסיק הרבה ושהה שעה גדולה ביניהם ומאז פירשתי במדרש אסתר ואח"כ מצאתיו בשבו"י או"ח ח"א כ"ב אין אונס בפיתקא היינו כלי גדול שהי' מאנסין לשתות על סעודה כלי גדול של יין וגבי סעודת אחשורש לא הי' זה וידוע בשותה הרבה הוא מקיאה אח"כ ובעי הירושלמי אם יוצא ידי ד' כוסות בכוסות גדולות כמו בפיסקין והפשטותא יש לו ב' פירושים דמסיק אף, הוא אינו משתכר יוכל להיות הפירוש דיוצא או בתמי' ואינו יוצא בפיסקין ומ"מ משמע דבפחות מפיסקין היינו דהכוס קטן מפיסקין ולא ישתכר יוכל לשתות ולצאת אף דיוכל לבוא אח"כ שיקיא אותה שרי לשתות ויצא בו ולכן בעי יין של שביעית מהו לצאת בו דאמרינן בבכורות (י"ב:) לאכלה ולא לשריפה לאכלה ולא להפסד ובסוכה (מ"ו:) לאכלה ולא למלוגמא ולא לזילוף ולא לאפיקטוזין וכן בשבת (קמ"ז.) אין עושין אפיקטוזין ושם (ב'.) ודבר זה אף בחול אסור רש"י משום הפסד אוכלין ומצינו בנדרים (מ"ט:) וחוגרני צידעי מפיסחא ועד עצרתא וכן שם בירושלמי ולכן בעי אי שרי לצאת ביין של שביעית שלא יבואו לידי הפסד ומסיק דשרי ולא חיישינן מה שיהי' והבן:

ובהיותי בזה הראה לי קו' מח"א בספר מחזה אברהם בסי' ק"ה תויו"ט פי"א דמנחות הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי ע"כ וכ' תויו"ט לרמב"ם דס"ל דשל"פ אסור ובעי מליחה יפה מיירי גם הכא שהבבליים מלחו אותו ואין שבות במקדש והק' מירושלמי עירובין בשר מליח מערבין בו בשר חי מערבין בו (הוא העתיק אין מערבין בחי) דתנינן תמן הבבליים אוכלין אותו כשהוא חי ע"כ הרי דמיירי בלא מליח והשיב המחבר שגם הוא הרגיש ולא תירץ כלום ולק"מ דאי אמרת בשר חי מערבין בו וכן הוא בש"ע או"ח סימן שפ"ו א"כ לרמב"ם דאי פירוש בשר חי שלא נמלח כלל איך מערבין בו הא לא יוכל לאכלו בשבת א"ו מיירי בשר חי שנמלח והודח כדינו ונקרא בשר חי אבל מליח היינו שאחר הכשירו מולחין אותו לאורחא כשבת (ע"ה:) ומולחין אותו הרבה וזה כמו שם דג מליח בשר מליח ואתי שפיר שהבבליים אוכלין אותו כשהוא חי היינו ג"כ אחר מליחה והדחה:

והנה ראיתי במנ"ח סימן שנ"ז כ' דהאידנא יש יותר איסור חרמי כהנים מחרמי שמים כיון דצריכין לתת אותה והם כהני חזקה ואין אוכלין בתרומה דאורייתא וכו' וא"כ איך יקוים מצות התורה. ובפדיון הבן ופ"ח דאין ברירה דבא לו המצוה שלא מדעתו אבל לחייב עצמו בח"כ בזה"ז בודאי אסור והק' על עולא ערכין (כ"ט.) דהוי יהיב לי' להכהנים וכו' אבל עתה דאם א' מחרים אין תקנה ולי תמוהין דבריו דהחינוך כ' כאן בפירוש מרמב"ם דאם עבר והחרים בזה"ז שהם נותנים לכהנים באותו מקום ולפי הנראה גם בימי החינוך לא הי' כהנים כהני חזקה ע' רמ"א יו"ד סימן שכ"ב בשם מהרי"ל דאין לתת חלה לכהן דהוי רק כהני חזקה ומהרי"ל הי' דור א' או ב' אחר החינוך ולא רמז בכאן שלא לתת להם עתה ועוד מה שמחלק בין בכור לח"כ דאחרון חמיר ובגמרא נדרים (י"ט) תוכח איפכא ספק נזירות להקל ספק בכורות להחמיר וחילוק דין קדושה הבא מאלי' ספק בכורות להחמיר קדושה הבא בידי אדם נזירות להקל ער"ן טעמם וגם אנחנו נוכל להבין לפי מה דאמרינן בנדרים (ל:) בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ולכן בכור אדם ובהמה חמור ספי דהתורה חייבה למי שיש לו בכור לתת ה' סלעים לכהן והתורה מיירי בכהן ודאי ולא בכהני חזקה משא"כ האיש שהחרים עתה בזה"ז רכושו לכהנים ידענו בטח כי סבר להחרים על כהנים עתה דנקראים כהנים לא על כהנים שהיו בזמן נתינת התורה ואחרי' ולדעתי בודאי אם החרים א' רכושו לכהנים סבר וקיבל על כהנים דבזה"ז ויוכל לתת אותם ויצא ידי נדרו ושפיר אמר עולא בערכין אי הוי התם הוי יהיבנא כולו לכהנים דהי' בשעתו אף עתה דהי' כהני חזקה

ומש"כ המנ"ח דמצא תיקון להקנות פ"י כהן א' לכל הכהנים שבעולם היינו ליחוסי כהונה ודאי וכן יעשה בפדיון בכור ואף שלעולם לא יגיע לידם יצא ידי חובתו בח"כ ופ"ב ולדעתי לא הועיל כלום דזה גרע ממתנה עמ"ל דמהני בפ"ב כיו"ד ש"ו וגרע אפילו ממתנת בית חורין נדרים (מ"ח.) דשם הי' עכ"פ מתנה והנאה מועטת דע"י יאכל אביו משא"כ הכא דכהנים מיוחסין לעולם לא יהנו מזה כלל ואם התם לא מהני במתנת ב"ח ק"ו במתנה דכהן זוכה לכהנים מיוחסין ולא תבא לידם לעולם ושם מניא ס"ס שצ"ד הניח דברי התוס' פסחים בצע"ג וכ' דהעיקר מערכין (י"א:) דמה עולה ק"ק אף שלמים א"כ מצות התורה דהשירה יהי' בעולות ושלמי עצרת וכו' דטעונין שירה ובפסח דהוו קדשים קלים ואין לנו מקרא ע"ז א"כ ודאי זה לאו דאורייתא ע"כ וצ"ע בילקוט שמעוני פ' בהעלותך מביא בשם ספרי זוטא ותקעתם בחצוצרות וכו' ועל זבחי שלמיכם זו זביחת פסח על זבח זבחי רבה כל הכתובים וע"ז זבחי שלמיכם רבה שני כבשי עצרת הרי דיש מקרא גם על זביחת פסח היינו דבעי שיר:

סימן רכט

בשבועות (כ"ב:) תוס' ד"ה אהתירא כ' רב אשי מסתמא סבר כר"י חצי שיעור אסור מה"ת וראיתי מקשים הא בחולין (צ"ח.) אמר ר"א מפורש ועוד הא אמר ר' יוחנן חצי שיעור אסור מה"ת, ונראה לשיטת רש"י שם נוכל לדקדק כן דפירש"י כלומר אפילו במידי דלא מיתסר מדאורייתא ועוד הא אסור מדאורייתא ע"ש משמע לא תזלזל קאי אעלמא וכאן פשיטא לי' דאסור מה"ת אבל תוס' ביצה (ד':) ד"ה ותנן פירשו על חולין (צ"ח.) לא תזלזל פירש"י דקאי על מה דלקמן ר"ל על חצי זית חלב דאין אסור אלא מדרבנן וא"כ ועוד היינו דלמא כר"י דפ"ל דאסור מה"ת וכ' תוס' ביצה (כ"ו.) ד"ה תנן דהיכא דאיכא תרי לישני לחד אי"ל מוקצה ולחד ל"ל לא פסיקא לי' וכ' הה"ד הכא יש ב' לישני מש"ה כ' תוס' מסתמא ר"א ס"ל כר"י מטעם ר"ל ור"י הלכה כר"י אבל לא יכול לדייק כן מחולין: והנה עוררני האברך החריף ובקי מו"ה משה נ"י רעדליך שו"ב דפה במה דאמרי' בכריתות (י"ד.) על משנה יש אוכל אכילה אחת וכו' בכזית אחד קמיירי בשני זיתים לא קא מיירי ולא והא קתני יוה"כ וכו' ויוה"כ וכו' וכותבת אית ביה שני זיתים א"ר זירא כגון שאכל כוליא בחלבה ר"פ אמר כגון דמליא בתמרי והקשה לפי"מ דאמרי' זבחים (ע"ח.) אמר ר"ל הפיגול והנותר והטמא שבללן זה בזה ואכלן פטור א"א שלא יהבה מין אחד על חבירו ויבטלנו ערש"י כזית מזה וכזית מזה והוי הת"ס ע"כ וא"כ הכא איך מחייבינן ד' חטאות הא ספק לנו אם אכל כשיעור חלב לחייב עלי' דלמא בטיל לי' בשר הכולי' או החמרי מעט מהחלב (וער"ן נדרים (נ"ח:) כ' מ"מ איסור באיסור היא ודברים שהן שוים אין אחד מהם מבטל חבירו ולא הביא כלל מזבחים פלוגתא דר"ל ור"א אי איסורין מבטלין זא"ז וצ"ע], ונ"ל דידוע דר"ל ס"ל ביומא (ע"ג: וע"ד.) חצי שיעור מותר מה"ת אכילה אמ"ר וליכא ע"כ הרי דפחות מכזית לא נחשב כלל אכילה, ותוס' פסחים (קט"ו) כ' מצה מתובלת לא אתי בשמים ומבטלי' למצה דאין בשמים פי אם דבר מועט. וכן כ' בזבחים ומנחות ומסקו אבל אוכל הרבה שרי:

והנה יש לדייק דר"ז מוקי כשאכל כוליא בחלבה ר"פ מוקי דמליא בתמרי ומאי מוסיף ר"פ ונראה ביו"ד סי' צ"ח ס"ק א' ש"ך בשר שמן בחלב לראב"ן הוי מין במינו ונראה דגם רש"י פסחים (ל'.) ד"ה אמר יסבור הכי דמסיים ושמעינן חלב שנפל לקדירה אוסר במשהו ע"כ ועל כרחך מיירי מחלב בצירי דנפל לבשר שמן דהוי מב"מ אוסר במשהו דחלב לבשר ס"ל לרש"י ע"ז (ע"ד.) ד"ה ובו"ח דאינו אוסר במשהו ובזבחים מוקי הש"ס לר"ל דמיירי הפיגול והנותר במב"מ ולהכי מוקי ר"ז בכוליא בחלבה דהוי מב"מ דכוליא היא בשר שמן ומיירי שאכל חלב פחות מב' זיתים ולא נחשב לר"ל רק כזית אחד והכוליא

השלים לכותבת ולא מצי הכוליא לבטל להחלב דהיא הרבה נגד הכוליא ור"פ מוקי דמליא בתמרי ר"ל אפי' הוי מין באינו מינו לא מצי תמרי לבטל החלב אף דתמרי טעמו חזק לא יתן טעם בחלב כיון דאינו אלא דבר מועט דומיא דתבלין אינו מבטל המצה ואתי שפיר לישנא דמליא בתמרי היינו דהשלים השיעור כותבת בדבר מועט וכן מיירי כוליא בחלבה נמי בכה"ג והבן:

והנה הלום ראיתי במה שהובא בבר"ר על יהושע שאמר לו ד' עשה לך חרבות צורים ופירשו גלבון דטינרא ובתרגום נאמר איזמלון חריפין וכבר נתעוררו בזה ובאמרי יושר ח"ב סי' קס"ו כ' דביבמות (ע"א:) אמרו חז"ל דהי' אז הרבה טמאי מתים והזו ביו"ד ומלו בי"א והזאה שני' הי' בער"פ ומש"ה צוה ד' לפי המדרש במגלבי דטינרא דאבנים אינו מקב"ט משא"כ אם ימול יהושע בסכין ברזל יטמא הסכין מהנימול ויטמא ליהושע דחרב הרי היא כחלל, ע"כ, וכבר קדמו המלבי"ס שם ביהושע ה' ע"ש:

ואולם תמהני על שני גדולי הדור, איך יאמרו דבר זה דאם ימול ע"י טינרא לא יטמא יהושע, איך אפשר למול תינוק או גדול והמוהל לא יחזיק בידיו ראש הגיד או לעשות פריעה ולא יגע המוהל בידיו בבשר הגיד יאמרו נא המוהלים אם אפשר דבר זה ובפרט ביהושע דמל אלפים ורבבות אנשים ולא יגע בבשר הערלה ואם אתה אומר כן דמוכרח לאחוז בשעת מילה בראש הגיד ממילא נטמא יהושע מהנימול ומה יועיל אם מל במינרא, ול"נ לפי"מ דאמרי' בנדרים (נ"ו:) הנודר מן העיר מותר לכנס לתחומה וכו' ואסור לכנס לעיבורה ובגמרא מנ"ל דעיבורא דמתא כמתא דמי אר"י דא"ק ויהי בהיות יהושע ביריחו וכו' אלא ש"פ בעיבורא אימא אפי' בתחומה הא כתיב בתחומה ומדותם מחוץ לעיר ע"כ:

ויש להק' אי מתורת מש"ר לא למדנו זה דעיבורא דמתא עי"ן אמה כמתא ע"ש בר"ן א"כ איך למד מיהושע, הא אין נביא רשאי לחדש שנא' אלה המצות וכה"ג הק' תוס' יבמות (ע"א:) ד"ה לא ע"ש מה שתי', ונראה דיש עוד להק' מאי פריך הש"ס מנ"ל דעיבורא דמתא כמתא דמי הא מתניתין היא בעירובין (נ"ז.) נותנין קרפף לעיר דברי ר"מ וכו' ובגמרא מנה"מ א"ר דאמר קרא מקיר העיר וחוצה אמ"ת תן חוצה ואח"כ מדוד ע"כ והיינו דתוך ע' אמה ושיריים שייך לעיר ולכן בעבור זה מוכרחין אנו לומר דבנדרים סמכו ג"כ על האי דעירובין דפריך אימא אפי' בתחומה ומשני הא כתיב ומדותם מחוץ לעיר ושם נאמר מקיר העיר וחוצה ודרשו תן חוצה ולא מייתי מיהושע רק כדי ללמוד ממנו כמו ביהושע אמר והיתה העיר חרם ונאסר גם בעיבורא כמו שנוכיח לקמן כן כל אדם הנודר מן העיר אסור בעיבורא:

ומעתה שפיר למד ממש"ר ואתי שפיר והנה ד' אמר ליהושע כי יעשה חרבות צורים מסתברא חדשים כמו במנחות (כ"ב.) מה מזבח שלא נשתמש בו הדיוט וכו' ע' רמ"א ומג"א או"ח סי' קמ"ז ואף שאין דומים למזבח מ"מ צוהו לעשות חדשים דמצוה גדולה ולמול אנשים רבים ואמרי' בשבועות (כ"ו:) אין לי אלא שהוציא בשפתיו גמר בלבו מנין ת"ל כל נדיב לב והיינו תרומה וקדשים אפי' במחשבה חל ורש"י תרומה ממלאכת המשכן ותוס' מן תרומה ממש. והנה יהושע כשכבש את יריחו הקדיש את יריחו ואמר והיתה העיר חרם וגו' לד' והטעם בילקוט ורש"י כי כבשה בשבת ועוד דעשאה חלה מכל הערים ע"ש בילקוט ובודאי מש"ר צוהו ע"ז כמו ששרף חצר עפ"י שציוה משה ערש"י לק' ומדרש והקדיש כסף וזהב נחושת וברזל אוצר ד' יבוא והי' בגלגל בערבות יריחו והתרגום במישרי יריחו בעיבורה של עיר ובמחשבת יהושע כבר הקדיש עיבורה של יריחו ועל כן אמר לו ד' עשה לך חרבות צורים גלבון דטינרא היינו דוקא מאבנים דמיני מתכות אי אתה רשאי ליקח כי הקדשת במחשבותיך וזה עשה לך והבן:

מפתחות לחלק או"ח

סי' ריא. ע"ד אי שרי לתת עטרה שהי' מונח על הטלית על הקיטעל:

סי' ס. בדבר תפילין של עור שור שנדבקו ומצאן שלא היו מרובעין למעלה ולמטה וגם היו עגולין ושקועין באמצע:

סי' רנ. בתפילין של עו"ש שנמצא בהם אחר כמה שנים חתיכת בלעך שהי' חופה כמעט גג א' מהד' בתים:

סי' ריח. באחד שהי' מונח בשפיטאהל על חולי המתדבקת ר"ל. וכבר הוטב לו מעט אבל לא לגמרי. ומוכרח להיות עוד איזה זמן בבית החולים. ורוצה להתפלל בתפילין. ויען שלפי הנימוס כל הדברים היוצאים מהשפיטאהל הזה נידונים בשריפה אי רשאים לתת לו התפילין:

סי' קעב. באנשים החרדים לדבר ד' שאומרים באמצע התפלה וק"ש רבש"ע ומשמיעים גניחה וצועקים אי הוי הפסק:

סי' רכג. ע"ד השאלה אי יכולים לשתות זאדע וואסער בחדר האמצעי של המרחץ:

סי' מ. פלפול בברכות ל"ה:

סי' קעג. ע"ד ס"ת פסולה ששאלוהו בביהמ"ד. והגבאי לא תבע הס"ת זה שנים. אי יכולין לתקן הס"ת בלי ידיעת הגבאי:

סי' כח. אודות ס"ת שנמצא כ' בפ' אמור בפסוק והכהן הגדול מאחיו אשר מלא את ידו ונכתב ידיו:
סי' נא ע"ד המנהג שלוקחין ס"ת להחתן בשבת של הפארשפיל:
סי' קכד אות ג'), אי רשאין לשנות המנהג לתת ס"ת רק בעש"ק והושע"ר ושבועות:
סי' קמט. ע"ד פינקס העיר שהי' מונח מעולם אצל הרבנים דשם ועתה ברצון הקהל להחזיק הפינקס:
סי' קנה. בדברי הטו"ז באו"ח סי' רכ"ד דכ' הטעם בישראל שחלק ובעכו"ם שנתן דבישראל דבקים בד' וכו':
סי' קנז אות ב'). אודות אוטעמאט שמניחים בו פת לחם וכיוצא בו מיני מזון ואכילה והרוצה לקנות משליך לתוכו דמי שוויו והמאכל יוצא. אי רשאי להעמידו בביתו כי חושש שהקונה יאכל בלי נט"י ואפשר יעבור בזה על לפ"ע:
סי' מה אות ב'). ע"ד שיעור הרחקה לבנין בית כנגד ביהכנ"ס:
סי' סה. בביהמ"ד שחרב ועכשיו רוצים לבנותו מחדש וגם להאריך ולהרחיב. ויצטרכו לשנות עבור זה מקום הארון קודש. אי אריך לעשות כן:
סי' קלה. ע"ד הווארא'דא עם חלונות שנעשה על מעלות הפתח מביהכנ"ס הגדול בפנים. וכל הבא על הווארא'נדא רואה משם הארון קודש. אי נעשה זה עפ'דתוה"ק:
סי' קסח. ע"ד השאלה אי יכולין למכור נרות ומנורות של ביהכנ"ס כדי לסוד הביהכנ"ס ולתקן את בדקי':
סי' קעח אות ב'. אודות אי יכולין לסתור כותל המערבי של ביהכנ"ס כדי לעשות באויר ביהכנ"ס של נשים:
סי' קפה. ע"ד אי יכולין לעשות בית הכסא רחוק ד' אמות מביהכנ"ס:
סי' ו אות ג'). אי יכולים לבטל המנהג שלא להעמיד תנור בית החורף בביהכנ"ס:
סי' יוד אות ב'. ע"ד אי רשאים להעמיד עמודים על גג ביהכנ"ס עבור הבאת הראדיא:
סי' קנא. בדבר אם מותר למכור ס"ת כדי מזה המעות לבנות הביהמ"ד שנחרב:
סי' קנג. באחד שעשה בית תפלה בביתו ובפירוש הותנה בתחילה שאם ימכור ביתו אזדא לי' קדושת בית התפלה. אם יכול לבטל קדושתי':
סי' קכב. ע"ד החדר מבית המרחץ ששם פושטים הבגדים והולכים ערומים אי רשאי לעשות שם בית ת"ת:
סי' נ. אי יכולים לעשות חופה בביהמ"ד. כי כן דרך הולכי קדימה:
סי' פו. ע"ד אי יכולין ללוות מעות שמונח לבנות ביהכנ"ס ממנו:
סי' צז. ע"ד אי רשאים לדרוש דברי מוסר בביהכנ"ס בשפת המדינה:

סי' קכד אות ב'). בענין אי רשאים לנטוע אילנות בחצר הביהמ"ד אם יש בזה ובחוקותיהם לא תלכו:

סי' כג. בדבר אי נשים חייבים בהבדלה:

סי' מט. בבאנק שהיא מסוגרת בשבת ויו"ט ויען שביום דען 1 ודען 15 מרבין העם לפרוע שטרותיהן נופל פעם בשבת אי רשאי להעמיד פקיד נכרי בזו הימים:

סי' סא. ע"ד בית המרחץ שנתנו הקהלה לבנות בקבלנות ונתנו אותו בקבלנות לשני אנשים א' יהודי וא' אינו יהודי אי יכולין לעבוד בשבת:

סי' קלג. באחד שקיבל מהממשלה רשיון לסתור בית ויקח כל הנמצא שם לעצמו. והוא עשה חוזה עם אינו יהודי שהוא ינתץ הבית בקבלנות כך וכך. אי יש היתר להניח לו לעבוד בשבת:

סי קנח אות ב). ע"ד אי יכולין לסבב הבי"ת שהוא בקבלנות א"י בשבת:

סי' מז. פלפול בשבת (ל"ה.) מעין המטלטל טהור וכו':

סי' מח. עוד פלפול בשבת (קי"ז:):

סי' עא. ע"ד א' שהי' אמו מונחת לו על ערש דוי בעיר אחר. ופעם א' בשבת השיג ע"י הטעלעפאן ידיעה שמצבה נתרוע מאוד ורצונה לראותו עוד לפני מותה. והורה חכם א' היתר לנסוע בשבת ולעשות רצונה אי טב הורה:

סי' קצו. ע"ד השאלה אי רשאים להשביע לאנשי חיל הנכנסים לעבוד להממשלה בשבת:

סי' קיב. באחד שקידש בליל ש"ק על יין ואח"כ נודע לו שהי' סתם יינם. אי יצא ידי חובת קידוש על היין:

סי' נז. בדברי המהרש"א בשבת (ט"ו.) ד"ה אתי:

סי' רא. ע"ד שו"ב ששכח לערוב אי יכול לסמוך על הרב שמזכה לכל העיר:

סי' רא אות ב). אודות הלאין הקבועין בבקעה אשר ירד עליהם שלג עד שאינם נראין אי יכולין לסמוך עליהם בשבת:

סי' קג. ע"ד הספק אי מותר להקדיש בחול כדי שיחול בשבת ויו"ט:

סי' קד. שנית בענין הנ"ל:

סי' רד. באחד שמכר חמצו לעכו"ם בקנין כסף לבד והשט"מ לא נכתב כתיקונו. ומעתה מה יעשה בחנותו המלאה חמוצים:

סי' לד. בדברי הגמרא בפסחים (ס"ד.) ובמועד לשמו פטור וכו' ועוד שם הערות שונות:

סי' צ. פלפול בפסחים (ג':) ומצאו בו שמץ פסול וכו':

סי' צא. ישוב להערות בסי' הקודם וגם פלפולים אחרים:

סי' קלו. בדבר השאלה בבן מומרית ישראלית שנולד בגיותה מעכו"ם אי מותר לקנות אצלו חמץ אחה"פ:

סי' קלז. שנית בענין הנ"ל:

סי' קפד. ע"ד קטן שמצא בחוה"מ פסח צלוחית יי"ש והביאו לאביו וגער בו להשליכו. וטמנו בבור ואחר החג הביאו לאביו אי מותר היי"ש:

סי' רו. בדברי הגמרא בפסחים (כ"ב:) שמעון העמסוני וכו':

סי' קנ. פלפול בדברי שעה"מ מהלכות חו"מ ספ"ז דהקן לו דברי הר"ן אהדדי וכו':

סי' רכט. פלפול בדברי הירושלמי בפסחים פ' ער"פ מהו לשתותן בפיסקין וכו':

סי' טז. על דברי האו"ח בסי' תצ"ד סק"א מה שהביא בשם ימ"א על הקו' הא התורה וכו' ותי' דבא לרמז על יו"ט שני של גליות וכו':

סי' קסב אות ב). ע"ד השאלה אי יכולין לעשות בעיו"ט חתונה בכלי זמר:

סי' רט. על דברי הירושלמי בתענית פ"א ה"א מאימתי מזכירין גבורת גשמים וכו':

סי' עב. פלפול גדול בר"ה (כ"ח.) בסוגיא דשופר של עולה לא יתקע:

סי' סו. פלפול ביומא (ב'.) ותחלת שבעת ימים וכו' שכל עבודות אינן כשרות אלא בו:

סי' קנה. ישוב קושי' אא"ז הגאון זצ"ל בב"ל בסוכה (ל"ח.) במשנה יטול על שלחנו ואי חובה להפסיק יצטרך לברך שנית:

סי' רטז. פלפול גדול בסוכה (ל"א.) המסכך ברה"ר ר"א פוסל וכו':

סי' מב. ישוב קו' פנ"י זצ"ל בשבת (כ"א.) אמר"ה פתו"ש שאמרו אין מדליקין בהם בשבת אין מדליקין בחנוכה:

סי' קמז. בדברי הבאה"ט באו"ח סי' תרע"א דכ' על מש"כ המחבר אפילו עני המתפרנס מן הצדקה וכו':

סי' כו. ישוב קושיות השואל בזבחים (כ"ד.) תוס' ד"ה הואיל דכ' לרש"י דוד קידש הרצפה בשתי תודות וכו':

סי' פ. פלפול במנחות (כ"ו.) קומץ שנתערב במנחה שלא נקמצה לא יקטיר וכו':

סי' ריז. פלפול גדול בחגיגה (כ"ה) במשנה חומר בתרומה שביהודה נאמנים על טהרת יין ושמן:

חלק יו"ד

סי' סג. בדבר שו"ב שלפי הרבה עדות עשה כמה דברים מכוערים. אם בעבור זה מעבירים אותו:

סי' ז. בשו"ב שכבר הגיע לשנות גבורה וכבר עליו חלאים שונים אם מותר לו מדינא להיות הלאה שו"ב:
סי' כח אות ב). בשו"ב שנושא בשעת השחיטה ובדיקה בתי עינים (ברילען) אם מותר אף למהדרין לאכול משחיטתו:
סי' מג. ע"ד טבח א' ששחט ג' כבשים ונטרף כבש א' ומכר כל הבשר בחזקת כשרות ואח"כ נמצא ביניהם חתיכות מכבש הטריפה איך דינו:
סי' לה. בשו"ב שאסר שני פעמים במקום שהי' לו להתיר אם קנסינן אותו:
סי' קו. ע"ד שו"ב שמשיג גבול רעהו השו"ב:
סי' נח אות ב). בשו"ב שחתם עצמו על כתב בתנאי שאם יעבור על מה שנכתב בו שחיטתו אסורה כפיגול, ועכשיו עבר על הכתב מה דינו:
סי' ריג. בדבר המנהג בעיר שלא לשחוט בבית המטבחיים רק שני שובי"ם ביחד. אי סגי אברך ת"ח שיש לו הורמנא להיות עם השו"ב בבית המטבחיים:
סי' צד. ע"ד העגלים הנקחים מאינם יהודים והמה חולים ומסוכנים ואינן יכולים לעמוד על הקרקע. אי יכולים לשחוט העגלים ושל תוך ז' ימים למכור הבשר לעכו"ם ושל אחר ז' ימים ליהודים אי אריך לנהוג כן:
סי' צה. עוד בענין העגלים דלעיל:
סי' קצ. על דברי הגמרא בביצה (ו'.) אי איכא עפר למטה אין אי לא לא:
סי' כד. ע"ד שיטת הריטב"א ריש חולין דאף דהסכין מקדש ככ"ש מ"מ כיון דאין השחיטה מעכבת הקודש שהרי כשרה בזרים הי' ולפיכך אין הסכין חשוב כ"ש:
סי' כה. ישוב להערות השואל על מה שכתבתי לעיל בסי' ז' שכל עבודת יוה"כ אינן כשרות אלא בכ"ג. ושם שאלה כמה שיעור לימודת אומנת השו"ב:
סי' סט. בדבר הספק אי בקנה רחב מועיל לוושט בדיקה מבחוץ:
סי' קכה אות ג). אודות האווזות המפטמין אי מועיל בדיקת הוושט להתירם. וע' עוד בסי' י"ד אות ב' בענין הנקראים סריפה'נע גענץ:
סי' יח. בעוף שנמצא תחת המרה דם קרוש ונקלף ומחמת זה חסר גיבי הכבד:
סי' קנט. אודות בועות קטנות שהן עולות ומשוכות שמראיהן שמנוני ונופלין וחיישינן שמא הן בועות הנקלפות:
סי' קכ. פלפול בחולין (מ"ג.) נקב הקיבה והדקין טריפה:
סי' ט'. באחד שהוציא קול על בהמה שהיא דקורה וכבר מכרו הבשר ואכלוהו. והמוציא קול אמר שהד"ר אמר לו כן. והד"ר מכחיש שלא אמר לו כלום. אם יש להאמין להמוציא קול:

סי' עט. ע"ד השאלה כי עמדו עופות בכלוב ונשך א' להב' על צוארה ושהתה העוף כ"א יום וטוענה והטילה ביצים מחדש אי מתירין העוף בשביל זה:
סי' סז. ישוב לקושית השואל על מה שכתבתי מכבר בחולין (י"א:) ור"ע היכי אכיל' בישרא הא גם הוא חייש למיוטא. וע' עוד בסי רכ"ג אות ב':
סי' ריד. על דברי הגמרא בחולין (י"ב.) צא ותרום וכו':
סי' צח. ע"ד הספק אי מהני אחר שחיטת הבהמה והעוף עמדה והלכה. ושם פלפול ארוך:
סי' צט. ע"ד השאלה בקצבים שהם כהנים ולוים ואין ברצונם לתת להשו"ב הקיבה מעגלים וצאן. וטענה בפיהם כי הם משבט לוי ולהם משפט הקדימה. אי יש ממש בדבריהם:
סי' קנב. בדברי רש"י בחולין (מ"ט.) אמר ר' אושעי' חלב שעל גבי קיבה כהנים נהגו בו היתר כר"יוכו' ע"ש ברש"י:
סי' יא. באשה שטעתה ומלחה שומן אווזות בציקער דק והורה חכם א' היתר בשומן אי טב הורה:
סי' יז אות ב') בצלע שהודחה זה שלשה מעל"ע ושעה אחד מאימתי צריכים למנות משעה שיבשו המים או מעת שהודחה:
סי' ריא אות ב). בדבר השאלה אי יכולין לבשל על שפיריט ברזל:
סי' קמה אות ב'). בדברי הב"ח בסי' צ"ח דסובר דאם נפל חלב לפחות מס' מהני בדיעבד צונן:
סי' יוד אות ג'). אי שייך בשומן בהמה אחר ההיתוך פולי לענין אם נשפך עליו חלב צונן:
סי' רכא. ע"ד שנתערב ב' איסורין שאינן שוין בטעמן וכה"ג לתוך ב' היתרים אם נוכל לומר סליק האיסור כא':
סי' נ. אודות חלב המובא ע"י עכו"ם אי סגי במפתח לחוד במקום ח"א:
סי' פד אות ב'), אי מהני ניפוח הפה כדי שלא יהי' משום זה בישול עכו"ם:
סי' קנד. ע"ד השאלה באחד שיש לו חומה למכור ואינו יהודי רוצה לתת מחיר יותר גבוה מיהודי. אי רשאי למכור לו:
סי' קפ. אם מותר לישראל לעשות שתי וערב ולמכור איתם לעכו"ם שמאמינים בו:
סי' קפא. עוד בענין הנ"ל:
סי' קצב. אודות המעיים העשוים מנו"ט אי יש בהם איסור סחורה:
סי' קמז. בדברי האו"ח בפ' וישלח דכ' וא"ת למה לא ביטלו בני שכם:

סי' ריב. בעכו"ם שיש לו כרם וברצונו לעשות יין כשר לישראל אי מותר היין עבור ישראל:
סי' פד אות ב'). ע"ד היי"ש הנעשה במדינת רומעניען משמרי יין וחרצנים וזגים של עכו"ם אי יש בהיי"ש איסור יי"נ:
סי' יג. ישוב לדברי רש"י פ' תולדות שהביא מסנהדרין אלו שבמיתה שתויי יין ופרועי הראש וכו' שהעיר השואל מרמב"ן פ' שמיני:
סי' פה אות ב). אודות מנורה שנעשה בביהמ"ד שיש לה ז' קנים פתוחות אי יש בזה לאו דלא תעשון:
סי' קסד. ע"ד השאלה אי רשאים לקצוץ אילנות שמוציאים פירות שאינם ראוין לאכילה ובמקומן לנטוע אילנות טובות:
סי' קעד. באחד שעלה על פניו כתמים אדומים אם מותר להעבירן ע"י סמים כי כן דרך הנשים ואפשר יש בזה לי"ג:
סי' ה'. בבית החורף שנתץ והוא נגד צוואת ר"י החסיד אם מותר להשתמש באותו מקום:
סי' קכה. ע"ד אשה שחתכה האם שלה זה שש שנים והיא מסולקת בדמים ועי"ז נתן לה הבעל גט. ועתה ברצונה לינשא אי צריכה לישב ז' נקיים:
סי' קמא. באשה ששמשה ג' עונות רחוק מווסתה ובבוקר ראה בעלה כתם על כתונתו ובו ביום הגיע לה ווסתה אי דנין בי' ראתה דם מ"ת:
סי' ה'. בדברי רש"י בסנהדרין (פ"ו:) ד"ה הירוק דכ' ומשמשת עם בעלה ב' ימים בנדתה וכו':
סי' קמה. באשה שסובלת כאב גדול באזנים ופקדו עלי' הרופאים שלא תלחלח אותן במים כי תוכל לבוא עי"ז לידי סכנה איך יש להתנהג בטבילת מצוה:
סי' קמד. אודות הכלות הטובלות בשערותיהן ואחר הבעילה מגלחים אותן אי חוששין לטעם חציצה:
סי' נט. במקוה של בור מים חיים ובנו גיגית של אבנים וצימענט ומי המעיין הולכת לגיגית ומשם ע"י מכונה יעלה מים למקוה כי דחקו אותו מי שאובין אשר יכנסו שם בחזקה ועתה ראו כי יש שם זחילה ונראה שהזחילה היא מהגיגית:
סי' ל' עוד בענין המקוה דלעיל:
סי' כא. ע"ד המקוה שמנקין אותה מרפש וטיט ונשארו מים אשר לא יוכלו לשאוב אותן ולכן שופכין שמה חלב כדי שיתהפכו המים לחלב אי מהני זה להכשירה:
סי' קמב. במקוה שנוטפת וחסרה ואתאי בכל יום ד' או ה' צאהל:
סי' קמג. עוד בענין מקוה כגון דא:

סי' רכב אות ב'). ע"ד מקוה של נאפט אם מטהר נשים מטומאתן:
סי' קה. ע"ד המדריגות (טרעפף) העשוים במקוה אי חשיב בית קיבול:
סי' קעג. בדברי התוספתא במקואות הובא בסי' רפ"ח בכותים טהורים וכו':
סי' סח. ע"ד הקדירות של ברזל המבשלים בהם אי צריכין טבילה:
סי' מה. בענין חזקת הרבנות:
סי' פז. ע"ד אי רשאים ראה"ק לגרוע השכירות מהרבנים והשובי"ם:
סי' מד. ע"ד אי יכול האב לסמוך את בנו:
סי' לט. אודות המלמדים אצל הת"ת אי יכולים ללמוד אף בתלמידים שאינם לומדין בת"ת. כי יוכל להיות שבעבור זה עושין עבודתם בת"ת ברמי':
סי' צב. בענין ת"ח בזה"ז, ועוד שם שאר פלפולים קטנים:
סי' יד. ע"ד הרדב"ז המובא בפ"ת יו"ד סי' רמ"ב במי שעלה רבו שלישי לתורה אין התלמיד רשאי להיות המשלים:
סי' קע. אי יכול חכם להורות במקום הרב אף שמקפח מעט בזה פרנסתו:
סי' קצח. פלפול בדברי התוס' בבכורות (ו'.) ד"ה פי' וא"ת לוקמה בכיבוד אב ואם וכו':
סי' קא. בדבר השאלה אי יכולין להעמיד קופות של צדקה בביהמ"ד כדי להחזיק בזה ת"ת דהעיר הנמצאת במצב דחוק, אף שיוכל אפשר להזיק להכנסת קופת רמבע"נ:
סי' קעה. באחד שנדב קרקע לבנות עלי' ביהכנ"ס וכבר התחיל לבנות עלי' הביהכנ"ס, אבל מחמת המלחמה לא נגמר הבנין עד היום. ומפני שיש שם הרבה בתי תפלה רוצה צד א' לעשות מזה הבנין ת"ת והצד השני העברעהשע שול. מי זכה יותר בהבנין:
סי' יב אודות תקנה הנעשית בהסכמת רוב מנין ובנין בצירוף הרב אב"ד שלא לתת עלי' לתורה למי שמגלת זקנו ומחמת שנפרצה עי"ז מחלוקה גדולה ברצונם לבטל התקנה אי יכולין לבטלה:
סי' פא אות ב'). ע"ד אי יכולין לבטל תקנה הנעשית ברוב טובי העיר וראה"ק:
סי' קפג. ע"ד שהכריזו בעיר מכבר איסור על שחוטי חוץ אי יכולין לבטל הכרוז:
סי' קז. באחד שנתמנה לחבר ועד הקהלה ממפלגה אתת בתנאי שצריך תמיד להצביע כפי שיצוו עליו מפלגתו. ועתה שינו את טעמו אי ביכולת המפלגה לכוף אותו עפדתוה"ק להניח את משמרתו:
סי' מא. באשה שנדרה פרוכת לקלויז ורקמה עליו קודש לד' אי טעין גניזה:
סי' קלד. ישוב לקו' אא"ז הגאון זצ"ל בב"ל על הגמרא בנדרים (י"ז.) יש נדר בתוך נדר ואין שבועה בתוך שבועה:

סי' לא. באחד שנדר בעת חלתה בתו באם תתרפאה שיתן חדר א' עבור ת"ת וחדר א' להתפלל בו. ועתה ברצונו לשאול על נדרו אי מהני התרה:
סי' קנח. פלפול בדברי רמ"א ביו"ד סי' רל"ד סכ"ג וי"א דאין חכם א' או ג' הדיוטות מתירין וכו' ועוד שם פלפולים:
סי' ריט. ע"ד אברך א' שהי' בצרה גדולה וחתם על כתב ובאם יעבור ע"ז הכתב אז תהי' הוראתו אסורה כנבילה, וע"י הכתב הנ"ל נצול מהצרה ועכשיו עבר על כל הכתב. וטענה בפיו שהי' בעת ההיא אנוס, אם יש ממש בדבריו:
סי' רכ, בשני אנשים שהי' להם בשותפות פרה והקדישו לקרבן ואחר שחיטה בעזרה שאל א' מהם על הקודש דמהני שאלה לפי"ד התוס' בכריתות (י"ג:) ומכר חלקו להב' והיא חצי קודש וחצי חולין מה דינה של בהמה זו:
סי' רז. ע"ד אנשים החרדים הנמנעים לשבע אף על שבועת אמה ובערכאותיהם הדין באם אינו רוצה לישבע מענישין אותו בממון או בגוף אם עפי"ד מחויבים להפסיד ממונם או גופם ושלא לישבע:
סי' קח. פלפול בדברי התוס' בשבועות (כ"ב.) ד"ה אבל קונמות:
סי' רכח. עוד פלפול בשבועות (כ"ב:) תוס' בד"ה אהיתירא ושם עוד פלפול בכריתות (י"ד.) על משנה יש אוכל אכילה א':
סי' נב. ע"ד המציצה אי מוכרת להיות דוקא בפה או מותר גם ע"י שפופרת של זכוכית:
סי' צו. באחד שמתו לו ב' בנים ע"י החולי שיתני וכיבי ועתה נולד לו בן הג' ונולד לו ג"כ מיני צרעת ונתרפא מחליו אי רשאין למולו:
סי' קסב. ע"ד תינוק שנדבק מעט עור הפריעה בהיקף העטרה:
סי' קסט. אי רשאין לעשות הב"מ שלא בזמנו כדי להמתין על האם שנמצאת בבית החולים:
סי' קסו אות ב'). בתינוק שנימול כראוי ועכשיו ראו שעור הפריעה נדבק סביב בשפת התיט הגבוה המקיף את העטרה עד שלא נראה כלל החוט והתריץ רק ראש העטרה אי צריכין לנתק העור מעל הבשר עד שתתגלה או לתקנו באיזמל:
סי' עב. ע"ד ישראל הבא על הנכרית והולידה בן וברצונו למול את בנו אם רשאים למולו:
סי' מ. בדברי הרשב"א בהל' מילה דאין מברכין שהחיינו בשעת המילה וכו':
סי' מ אות ב' ע"ד אם רשאי המוהל לילך חוץ לתחום ביו"ט שני של גליות למול:
סי' צג. בגר שלא נימול מתמת שמתו אתיו מחמת מילה אי הוי גר:
סי' לב. ע"ד ס"ת שנחסרו בהרבה מקומות קוצו של יו"ד בהיודי"ן בצד שמאל:
סי' נד. בנידן סופר שטעה בעזי וזמרת וכ' כל השם היינו הד' אותיות איך להתנהג בזה:

סי' נו. ע"ד השם הקדוש דהיו"ד עומד היטב והג' אותיות הם מתוקים דקפצה הדיו מהם ומסתפק השואל דאם יתקנו הג' אותיות יהי' אפשר שלא כסדרן:
סי' פב אות ב'). בדבר השם הוי' שטעה הסופר וכתב יהי' איך להתנהג:
סי' קעב. בס"ת שגללו ונפל לחות על הקלף ונתהפכו האותיות כתומר אי רשאי למוחקן:
סי' קפז. בס"ת שמצאו בה ג' טעותים בצירוף לא ביחד אי צריכים להגיה כולה:
סי' קטו. בס"ת הקדושה שנפלה לארץ ר"ל איך היא משפט המגביה והאנשים שהיו אז בביהמ"ד:
סי' י' אות ב'). עוד בענין נפילת ס"ת:
סי' ריז. במזוזה כשרה שנמצא בה סדק מעבר לעבר בין שיטה ג' לד' מתחילת השיטה והסדק ארוך כשלשה תיבות והתיבות שלימים:
סי' קנח. בדברי הש"ך בסי' רפ"ט דפסק באם השטר גבוה צריך שיקבע המזוזה כנגד כתפו.
סי' י'. בעכו"ם שמכר פרה מבכרת לישראל והשאיר העור לעצמו אי די בשותפות העור להפקיע קדושת בכור מהולד שנולד אצל ישראל:
סי' כ'. אי מהני ת"כ דמכירת פרה להפקיע ממנה קדושת בכור:
סי' קסא. פלפול בבכורות (י"ז.) ת"ר המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור וכו':
סי' ע'. בדבר ישראל שמכר לנכרית פרה קטנה בהקפה והיתה אצלה יותר משנה ואח"כ מכרה בתזרה הפרה לישראל בתנאי שהיא מחויבת להחזיק הפרה בביתה עד שתלד. איך דין העיבור הנולד בבית העכו"ם:
סי' קכג. במי שנאמר לו שמת אביו וישב ב' ימים ואח"כ נודע לו שהאומר טעה ואביו חי רק אמו מתה אם נחשבים לו הב' ימים הראשונים:
סי' פט. ע"ד השאלה אי רשאים לשנות מנהגן של ישראל ולהעמיד המצבות בצד א' למרגלותיו של הנפטר:
סי' ק בדבר השאלה אם מותר לתת מתי ישראל להפראסעקטאריוס ללמוד עליהם חכמת הרפואה:
סי' קטז. אי נכון לבטל המנהג שלא לקבור ביום א' של יו"ט:
סי' עז. ביאור בדברי התרגיו"נ על הפסוק כל הנוגע במת וכו':
סי' פז אות ב'). ע"ד השאלה אי יכולין לקבל אילנות שעומדין על ביה"ח ולבנות מהם בית טהרה:
סי' קצו. ע"ד המנהג בעיר שלא לעשות שטיבלעך על ביה"ח אף לגאוני וקדושי ישראל אי יכולין לשנות המנהג:

סי' קנח אות ג'). עוד בענין כזה אי יכולין לעשות שטיבעל על הציון של המשאת בנימין זצ"ל אעפ"י שעל הבית עולם שוכנים עוד גאונים ואין להם שטיבעל:

חלק אה"ע

סי' ק'. ע"ד הספק אי יוצאין מצות פו"ר גם בבני נדה:

סי' ח'. בענין נשתטית שזה כמה שנים היא מטורפת בדעתה ויושבת בבית החולים בלבוב:

סי' קצד. ע"ד בתולה שנשאת ואחר החופה תיכף התחילה להראות דברי שטות. וכפי הנראה עוד קודם החופה היתה מטורפת אם מתירין להבעל לישא אשה על אשתו:

סי' רכה. עוד בענין נשתטית:

סי' קב. במי שיש לו אשה נשתטית ר"ל מתי מתירין אותו מכבלי העיגון:

סי' קיג. בכהן שהחזיר גרושתו וידורו שניהם יחד אי מזניחין אותה לבית הטבילה:

סי' קכד. אודות איש א' שדר עם נכרית זה איזה שנים וכבר ילדה ממנו בנים ועתה ברצונה לגיירה את עצמה עם בני':

סי' ו'. בנר שנתגייר ונשא בת ישראל ועזבה והלכה האשה ונשאה לאיש אחר ועתה שב הגר ונתן לה גט אי יכולה לדור עם השני:

סי' לו. בעגונה שזה לערך י"ד שנים יושבת גלמודה מבעלה ולפי תעודת הראטען קרייץ שיש בידה ועד כדת על דבר מיתתו אין בה אי מתירין אותה מכבלי העיגון:

סי' לז. שנית בענין העגונה הנ"ל:

סי' מו. ע"ד עגונה שהעיד איש א' שבא אליו זשאנדאר והראה לו כתב מהקאמאנדע שבעלה פב"פ נפל על שדה המלחמה:

סי' נה. באיש א' שהלך לראות איך גברו המים ואחר ב' שעות הלך בנו אחריו ופגעה בו ערלת ואמרה לו הזה אביך שנטבע כעת במים. אם עי"ז מתירין האשה מכבלי העיגון:

סי' נח. בעגונה שבעלה הלך למלחמה ומאז ועד עתה לא שמעה ממנו כלום. ועכשיו בא איש א' והעיד שהי' עם בעלה במלחמה ונהרג והוא בעצמו קבר אותו גם הראה ממנו פאטעגראף:

סי' נט. ע"ד ההרוג הנמצא ביער ע"י שני אנשים ונמצא בבגדיו לעגעטיחאציע שהוא פב"פ אי חיישינן לשאלה:

סי' עד. בעגונה שבאה להבי"ד והגידה שהשיגה מהקאמאנדע תעודה ע"ד מיתת בעלה אבל המכתב נאבד ממנה. ועתה בא עד א' והעיד שאמת הדבר שהי' לה מכתב כזה אי יכולין להתירה לעלמא:

סי' קט. בעגונה שהעיד הגבאי של ח"ק שפעם א' נקרא מאת השפיטאהל פערוואלטונג למת א' ולפי עדותו הי' פב"פ שהוא בעלה גם הרופא מהשפיטאהל העיד שהי' פב"פ כי בבגדיו נמצא לעגעטימאציע:

סי' קיא. אודות עגונה שמהעיתון נודעה לה שבעלה נהרג רק לא נזכר שם אם קברוהו אי סמכינן עי"ז להתירה:

סי' קיט. בעגונה שיש עדות שבעלה נפצע בבטנו ע"י ג' בויך שיססע והד"ר אמר נואש כי אין עוד רפואה למכתו אבל על גוף מיתתו אין לה עד:

סי' קמו. אודות עגונה וגוף המעשה נתבאר בפנים התשובה:

סי' קסט. ע"ד עגונה שנכתב בפינקס הערכאות שבעלה עב"פ מת ונקבר. גם מהלבושים שהחזירו לה הכירה שהם של בעלה. אי יכולין להתירה מכבלי העיגון:

סי' ר' עוד בענין עגונה:

סי' לב. ע"ד אם מותר ליחד בבת בנו:

סי' סב. באשה חולנית והעיבור סכנה גדולה עבורה אי יכולה לעשות פעולות כאלה שלא תתעבר:

סי' קעה. אי יכולין להתיר לאדם להוציא זרע כדי לנסות אצל הרופאים אי ראוי להוליד ואפשר עי"ז לא יהי' פירוד בין הזוג:

סי' כז. בנער א' שלקח טבעת וזרק לתוך חיק בתולה ואמר "הרי את" ותו לא. ועדים לא היו בשעת מעשה כלל אי יש בזה חשש קידושין:

סי' קסז. ע"ד בחור א' שהשתדך עם בתולה ופעם א' כשישבו בגן ביחד עם אחותה ועם עוד איש א' ולקח החתן טבעת מיד הכלה ואמר הרי את מקודשת לי ונתן הטבעת על ידה ועכשיו אין החתן רוצה בהשידוך אי צריכין גט:

סי' קכא. באחד שבא בקשר החיתון עם בתולה שלפי הגדתה היתה בת כ"ח שנה ועתה נודע לו מהמעטריקעל שכבר היתה בעת ההיא ל"ט שנים ועכשיו היא מ"ב אי רשאי לנתק הקשר:

סי' לח. על דברי הגמרא בב"ב (ק"י.) רוב בנים דומין לאחי האם. איך יהי' הדין ברוצה לשדך את בנו עם בתולה שיש לה שני אחים א' חכם וא' רשע:

סי' קלו. פלפול ביבמות (ט"ו.):

סי' קלז. עוד בענין הנ"ל.

סי' ב'. ע"ד אשה שברחה מבעלה ואין ברצונה לדור עמו רק לעגנו אי יכולין להתירו מכבלי העיגון. ושם פלפול בדברי הגמרא בסנהדרין (מ"א.) עידי נערה המאורסה וכו':

סי' טו. במורדת שקיבלה כבר שש הזמנות והתראות מהב"ד ואטומה אזנה משמוע לקול הדת:

סי' כג. ע"ד אשה שעזבה את בעלה זה ה' שנים מפני שאין מפרנס אותה ואת בתה שיש לה ממנו. אי דנין בה דין מורדת:

סי' קכו. במורדת שסריבה לקול הזמנות מג' בתי דינין וכבר נתן לה הבעל גט בע"כ. אי מתירינן אותו מכבלי העיגון ע"י ק"ר:

סי' קלח. בכהן שנשא גרושה ודר עמה אעפ"י שנודע לו אח"כ מזה. אבל אחר איזה זמן רצה לגרשה והיא לא התרצית. וזה כשלשה שנים שעזבו ונסעה לאמעריקא אי סגי בזיכוי לה גט או בעינן גם בזה ק"ר:

סי' רה. באשה שברחה למדינת פערא ואין ברצונה לקבל גט גם אינה רוצה לשוב הביתה רק לעגנו:

סי' עו. ע"ד אשה פרוצה שזינתה תחת בעלה כפי הודתה בעצמה שש שנים אם מתירין להבעל לישא אשה על אשתו ע"י ק"ר:

סי' קעא. באחד שהשתדך עם בתולה בחזקת בריאה ואח"כ נודע לו שהיא חולה על הכליות. ועוד קודם חופתה היתה חולה ע"ז ואין ברצונה לקבל גט:

סי ב'. באחד שנתגרש עם אשתו מפני שאין גבוא"נ. ולאחר הגירושין ישן בחדרה איזה זמן אם צריכים להתגרש עוד הפעם:

סי' לג. עוד בענין כגון דא בחולה מסוכן שגירש את אשתו ודר עמה אח"כ בחדר א':

סי' פב. ע"ד האשה ששמה מהעריסה היא שרה מרים ונשתקעו שמות האלו רק קראה זאזיא ופעם גם סרא, ועכשיו גירשה ונכתב בהגט רק שרה מרים. אי הוי גט כשר:

סי' פד. ע"ד חרש וחרשת אי יכולין לגרש ע"י ב' שלוחים כנהוג:

סי' קח. באשה שמעודה דעתה קלה וקלושה וכבר הי' לה זמנים כאלה שהית' כשוטה גמורה וזה כשתי שנים שבה לאיתנה הראשון אי יכולה לקבל גט פטורין מבעלה:

סי' קמח. פלפול בגיטין (ע"ז:) האי שכמ"ר דכ' גיטא לדביתהו וכו':

סי' קלב. בדבר המהרש"א בסוטה (י"ב.) ד"ה המצפצפים:

סי' עג. אודות ההרשאה שלא נכתב בתחילה שם אביו דהיינו בן... ואח"כ נאמר ונשנית פעמים שם אביו:

סי' קיח. פלפול בהוריות (י"ב:):

סי' קסו. בספק חלל שאביו הכהן נשא אשה הפסולה לו וזה המגרש הוא בנם ואין עולה לדוכן אם לכתוב בהגט פב"פ הכהן:

סי' יז אות ב'. במגרש ששמו שלמה צבי ועולה לתורה כן ובפי כל נקרא רק שלמה. וכתב המסדר שלמה צבי המכונה הירש דמתקרי שלמה אם כשר הגט:
סי' קכה אות ב'). ע"ד אשה ששמה חי' וע"י איזה חולי נתוסף לה שם בבציא והשם חי' נשתקע אם לכתוב בהגט שם חי' ג"כ:
סי' רטו. בשמה רחל פעסיא ואח"כ שמות האלו נשתקעו וקראה רק פאליא איך לכתוב בהגט:
סי' רכו. הערות והגהות על שמות אנשים ונשים בטיב גיטין:
ס' פח. בדבר מה שכ' באה"ע סי' קס"ט ויש מחמירין דלא יהא בו שום מום אי גם מומין בסתר בכלל:
סי' קסג. פלפול בקידושין (י"ח:) משום ר"א אמרו וכו' ושוין שמוכרה אלמנה לכהן גדול גרושה ותליצה וכו' והקושי' גלוי' הא היא גדולה:
סי' רכב. ע"ד יבם שנפל למשאל"ס אי יבמתו מותרת לשוק:
סי' קכב אות ב'). על דברי הכ"מ ביבמות (ק"ג:) ושם עוד פלפולים:

חלק חו"מ

סי' א'. ע"ד השאלה כי ראובן אמר לחתנו כמ"פ "די ספרים זענען דיינע" ואח"כ כשראובן נעשה שכמ"ר הוסיף קיינער ווירד זיי נישט צונעהמען ואח"כ נתן ראובן הש"ס לביהמ"ד. ותתנו מערער כי הוא זכה בהם תחילה.
סי' יט. ע"ד המנהג דהשטרי מכירות שייכים להרב דמתא ובית דינו. אי רשאי איש אחר להשיג גבולם:
סי' סד. ע"ד השובי"ם השוחטים עופות לבע"ב דעיר אחרת אי אין עוברים בזה על לא תשיג:
סי' קלא. בענין השגת גבול:
סי' רכז. עוד בענין הש"ג:
סי' קל. בדבר מה שמצינו בחו"מ סי' י"ב ע"ד אי יכול למשוך עצמו מלהוגה דעות באיזה דין:
סי' קם. פלפול בנתיבות חו"מ סי' ל"ד בעבר על מ"ע וכו' עד שיעבור בקום ועשה:
סי' נג. באחד שקנה מקום בביהכנ"ס בעז"נ ואחרי זמן נפל תיגרא בין הקונה והגבאי וכבר הביאו הדבר לפני ערכאות ועכשיו רוצים בד"ת ותוכן השאלה מבואר בפנים:
סי' עט אות ב'). בענין אי הלוה יכול לישבע לא הרווחתי:

סי' עח. באחד שהשכיר בית דירה ונתן מקודם שכר דירה בעד איזה זמן. בתנאי שבאם הממשלה יבטל הקני' מוכרח להחזיר לו הכסף ועכשיו המשכיר כופר בכ"ז:
סי' פא. ע"ד מקום בביהכנ"ס. ומחמת אריכות השאלה לא העתקתי אותה. ונמצא בפנים התשובה:
סי' פג. פלפול בדבר הקושיא בע"ז (מ"ב.) אמר רבי זירא גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וכו'. וקשה מב"מ (קי"ח.) דס"ל לרבא הבטה קונה בהפקר ע"ש. ואמאי נקיט דלמא מגבה:
סי' קעט. באחד שיש לו חוב אצל אחר ואינו רוצה להחזיר לו חובו. אי רשאי ע"י איזה ערמה לגבות חובו:
סי' קי. ע"ד ראובן אמר לשמעון שלם לי הוועקסעל מאלף זלאטיס ואמחול לך השטר משני מאות זהובים ונסתפק כי השטר ביד המלוה:
סי' קכז. ע"ד ביהכנ"ס מחזיקי הדת באנטווערפען שראה"ק השכירו להגבאים על חמשה שנים בסכום מסוים מדי שנה ושנה. ומותר המעות שיפול יהי' עבור בדה"ב וכל צרכיו. ועתה בא להקהלה אנשים חדשים ורוצים לבטל השכירות מראשי הקהל הקודמים, אי יש ממש בביטולם:
סי' קכח. בענין דלעיל פלפול גדול בענין שכירות:
סי' קכט. עוד בענין הנ"ל וישוב להערות על התשובות דלעיל:
סי' קצה. ישוב לקו' אא"ז הגאון זצ"ל בב"ל בב"ק (קי"א:) אם הניח לפניהם פטורין מלשלם:
סי' רב. פלפול גדול בב"ב (מ"ב.) בתוד"ה דלא וכו':
סי' קסה. ע"ד השאלה שהקהלה השכירו דמי השחיטה מן דען 11 יאנואר 1930 עד דען 11 יאנואר 1931 ויום העשרה יפול בשבת, ע"כ השוכרים טוענים שדמי השחיטה ממוש"ק שייך להם. וראה"ק אומרים ששייך להם עם מי הצדק:
סי' קעט. פלפול בב"ק (ל"ו:) ואע"ג דליכא עניים הכא אנן יד עניים וכו':
סי' רכא. פלפול ארוך בענין שמיטה בזה"ז:
סי' קפב. באחד שהשכיר לו דירה וחנות והותנה בפירוש שיש לו הרשות כמו להבעה"ב להשתמש עם העלי' והמרתף ועתה מכר הבע"ב הבית לאחר ומוחה בכ"ז:
סי' רכד. פלפול בע"ז (מ'.):
סי' רכה אות ב'). ע"ד פירוש הגר"א בפ' תצא על הפ' כי יהי' לאיש:
סי' קעו. פלפול בדברי התוס' בב"ב (קנ"ז.) ד"ה וכו' ושם עוד פלפולים בענינים שונים:

סי' קצג. ישוב לדברי אא"ז הגאון זצ"ל בב"ל חו"מ סי' יו"ד בדין גורל בחבורה והי' ביניהם ב' אנשים ששמותן מתחילין באות שוה וכו':